

A. or 2285

2272

Lakradini

Plaij heros.

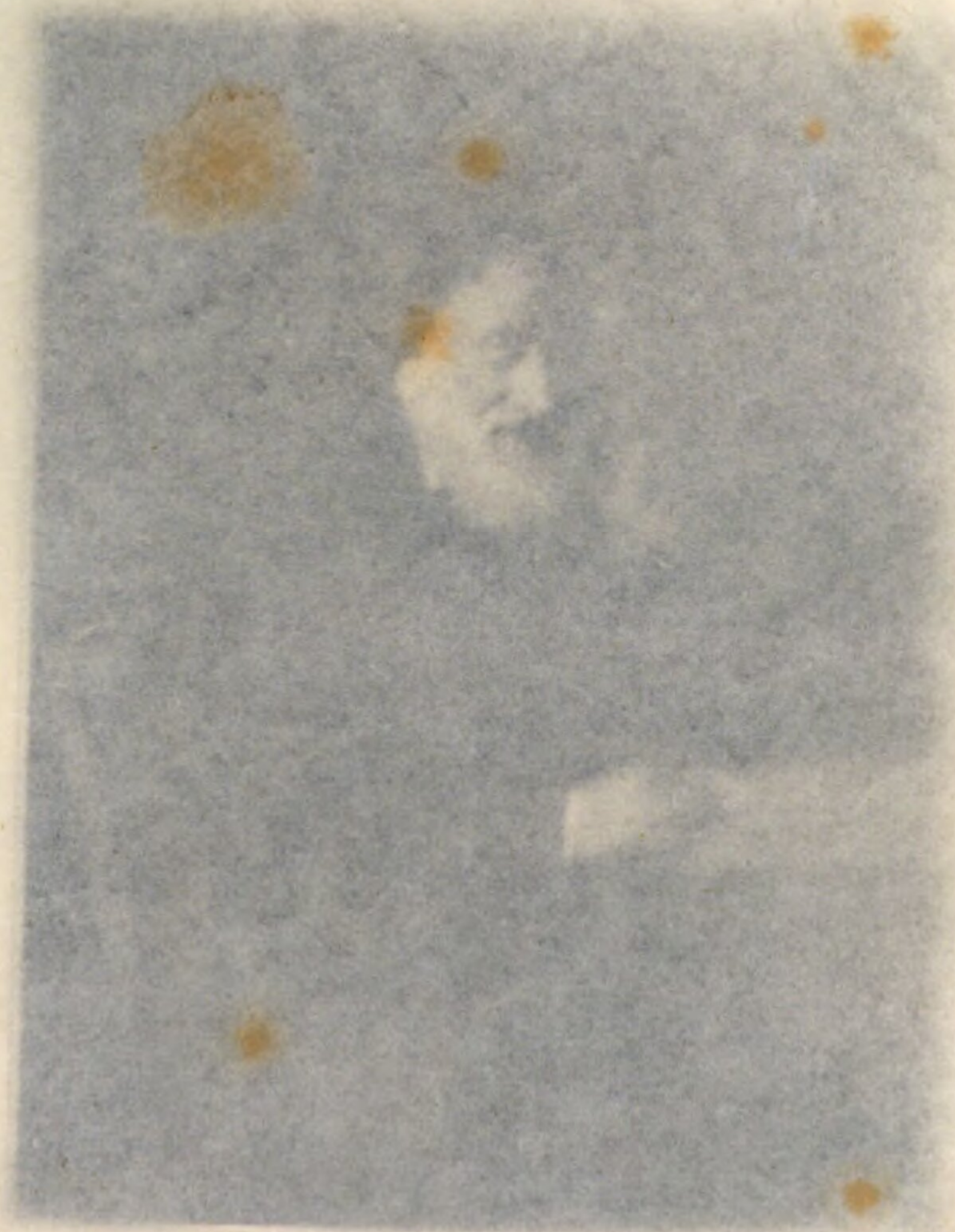
E. St. Eve sculp^d

Հ.Ա.Կ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ.

1858

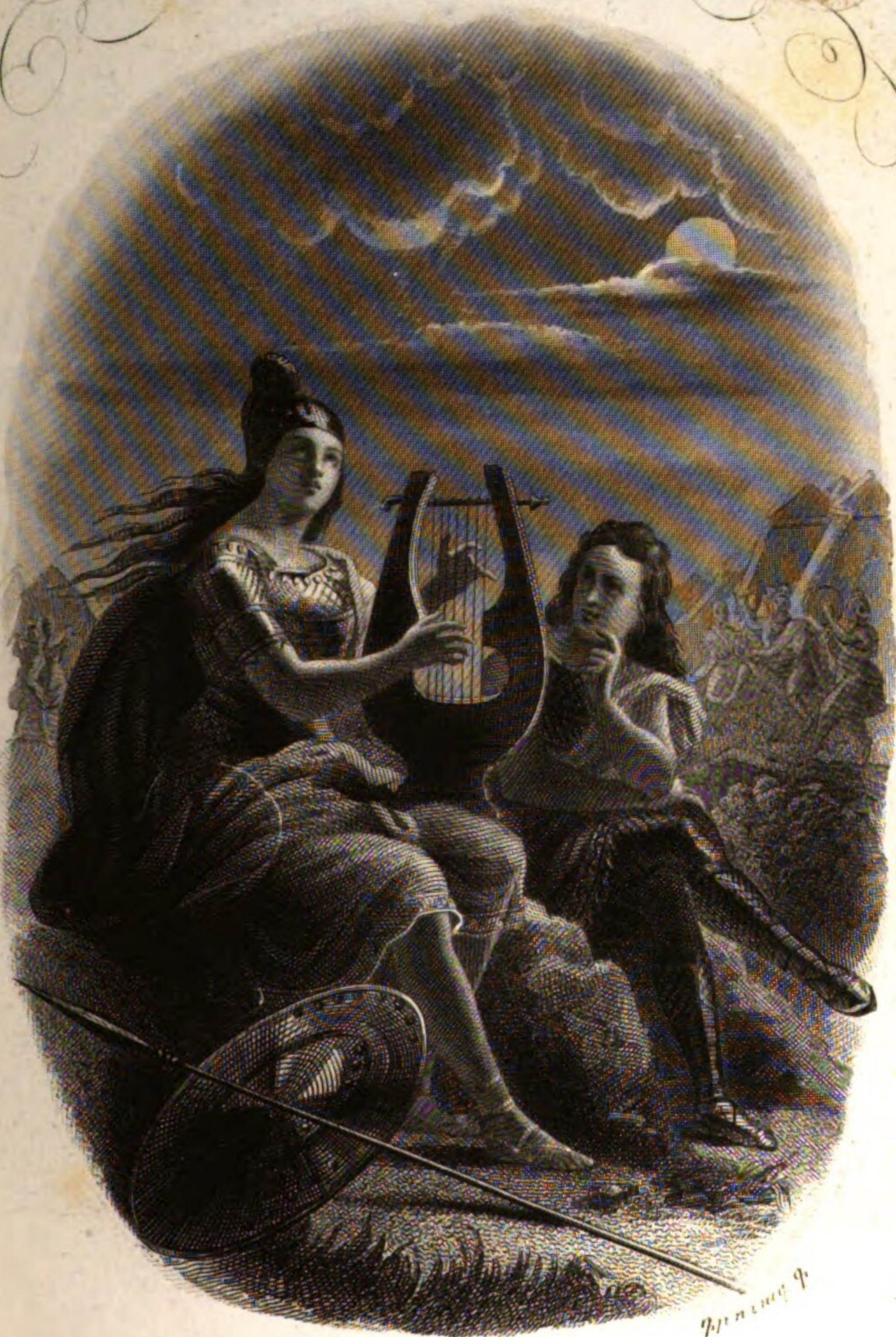

1858

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

ՀԱՅԿ ԴԻԻՑԱԶԷ

Ի ՎԵՆԵՏԻԱ
 Dr. Giuseppe Vaghi
 1858

ՀԱՅԿ

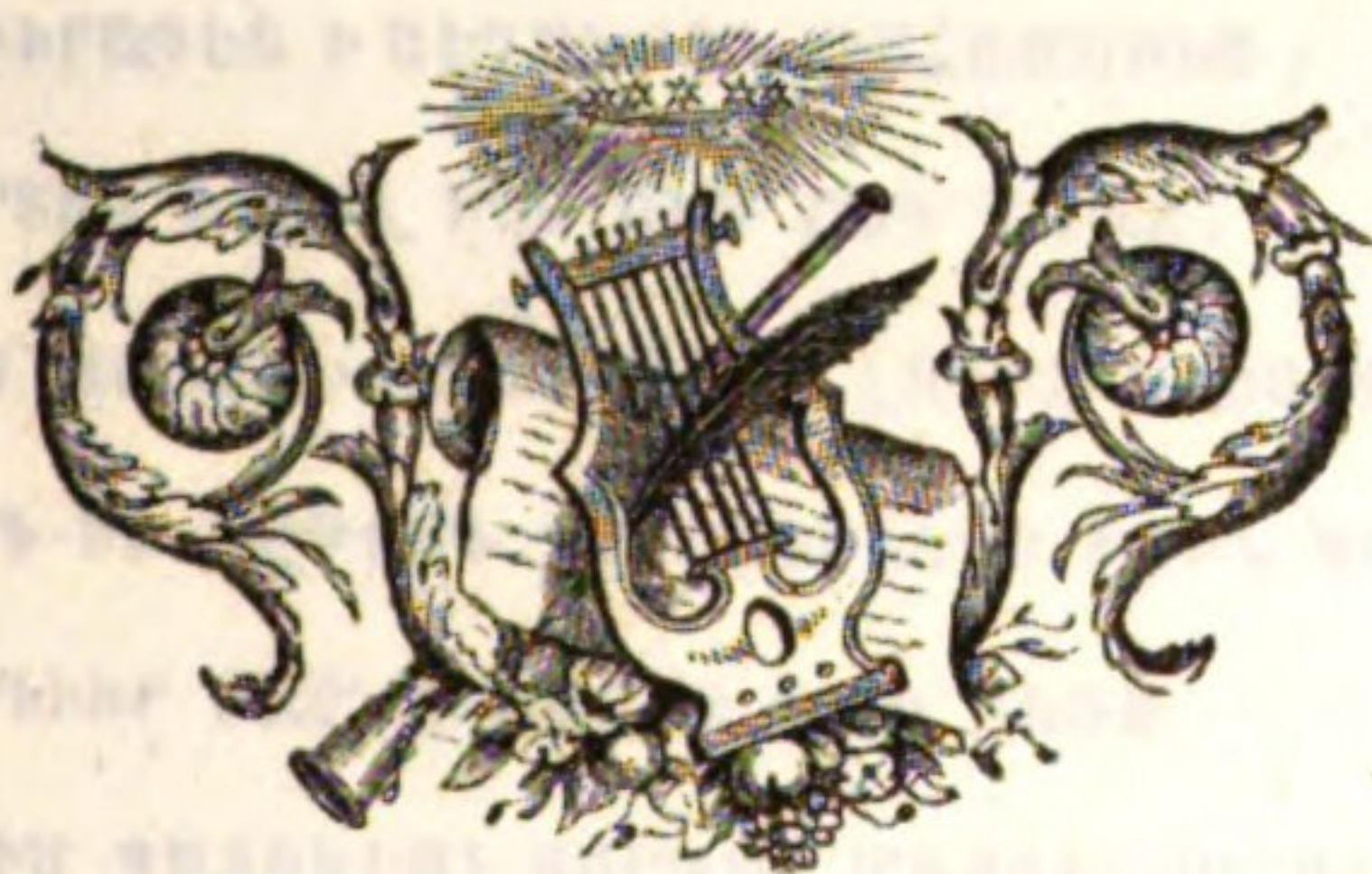
Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

ՎԵՊ

Ի Հ. ԱՐՍԵՆԷ Կ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻՈՅ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1858

1803

5 2 8 4 4 4

1803

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

1803

1803

1803

ԱՌ ԱԶԱՏ ՍԵՊՈՒՀՆ

Մ Ի Հ Ր Ա Ն Պ Է Յ Տ Ի Ի Զ

Առաջինը ՊԻՄՊԼԵԱՆ ՈԼՈՐՍ ԱԾԷԻ ՄՕՐ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑՍ
ԱՐԳԱԴԻՐ ՆԸԻԷՐ ՍԻՐՈՅ ՊԸՍԱԿ Ի ԳԼՈՒԽԸՆ ՊԱՐԿԵՇՏ,
ՊԱՏԿԱՌՈՑ ՍԻՐՏ Ի ԹՈՒՆԴ ԱՌ ՊԱՇՏԵԼԻՈՅՆ ԲԱԳԻՆՆ ՀՈՒՊ՝
ԹԷ ԻՑԵՆ ԻՆԶ ԱՐԺԱՆԻ ՀԻԻՍԻՅ Ի ՇՈՒՔ ՃԱԿԱՏՈՒՆ :
ՎԵՀԱԶԸՆ ԴՈՒ ԾԸՆՈՒՆԴ, ՏԻԻԶԵԱՆ ՍԵՊՈՒՀԸՂ ՄԻՀՐԱՆ
ԴՈՒ ՅՈՐԴՈՐ ՆԸԻԻՐԱՊԵՏ Ի ՍԵՂԱՆՈՅՆ ԴԱՀԱՄՈՒՆՍ ,
ՔԱԶԱԼԵՐ՝ ԼԻ ՍԸՐՏԻԻ ԵԼԵԱԼ ԻՆԶ ԱՆԴ ԸՆԴ ԱՌԱԶ ,
« ԱՂԷ ՅԻՍ ՄԱՏՈ՝ ԶՕՆԵՄ » , ԶԱՅՆԵՅԵՐ ԼՈՒՐԶ ԵՐԵՍՕՔ :
ՄԸՏԵՐԻՄ ԸՆԴ ԻՍ ԳԸԹՈՅԴ ԵԻ ԵՐԱԽՏԵԱՅ ԽՈՒՆ ՏՐԻՏՈՒՐ
ՈՒԼԵՐԶԵՄ ՄԸՏԱԴԻՐ ՅԱԶՆԸԻԱԴՈՐԾ ԻՔՈ ԶԵՌՍ .
ԴՈՅԶՆ ԸՆԾԱՅՆ ԻՄ ՊԱՏՈՒԵԱԼ ՅԱՐԳՈՅ ՄԱՏՈՒՆՍԴ ՕԺՏԱԲԵՐ ,
ՊԱՐԾԵՍՑԻ ՇՆՈՐՀԻԴ ԶԱԻԷԺ, ԵԻ ՄԱՅՐՆ ՅԱՆՈՒԱՆ ՔՈՒՄ Ի ՓԱՌՍ :

Հ . Ա . Կ . Բ .

THE UNITED STATES

DEPARTMENT OF THE INTERIOR

UNITED STATES GEOLOGICAL SURVEY

WATER RESOURCES DIVISION

REPORT OF THE COMMISSIONER OF THE GEOLOGICAL SURVEY

FOR THE YEAR 1900

AND THE PROGRESS OF THE SURVEY

IN THE YEAR 1900

AND THE PROGRESS OF THE SURVEY

IN THE YEAR 1900

AND THE PROGRESS OF THE SURVEY

IN THE YEAR 1900

AND THE PROGRESS OF THE SURVEY

AND THE PROGRESS OF THE SURVEY

U. S. G. S.

ԱՌ ՄԱՅՐՆ ՀԱՅՈՑ

ՈՉ ԵԹԷ ՄԵԾ ԻՆՉ ԵՒ ԸՆՏԻՐ,

ՄԷՆ ՄԵՐՈՅ ՄՕՐ ՆՈՐ ԻՄՆ ԻՆՈՒԷՐ

ՍԻՐԵՑԵԼՈՅ ՇՈՒՔ ՈՐԴԵԿԻՆ

ՏԵՐԵՒՔ ԹԸՓՈՅ ԲՈԼՈՐՔ Ի ՀԵՐ:

Հ. Ա. Կ. Բ.

ՅՈՑՄՆ ՏԴՑՄՍ ՈՍ

ԴԱՏԱՅԻ ՎԵ ԶԵՆ ԿԵՆՍ ԴՈՎ ԶՈ

ԴԵՐՈՇԻ ԴՄԻ ԴՈՇ ԴՈՍ ՑՈՐԵՍ ԴԻՍ

ՃԻՐԴԻՈ ԴՈՇ ՑՈՐԵՍԴԻՈ

ՃԻՐԴ ԴՈՐՈՐ ԳՈՐԳՈ ԴԻՐԴՈՇ

Ն . Ս . Ս . Ն

ՊԱՏՃԱՌՔ ՎԻՊԻՍ

Տիտանեանն Բէլ, որ և Ներքովթ՝ թոռն Քամայ կամ Քուշայ, յետ աշտարակազորութեանն բռնացեալ ունի զամենայն երկիր. և զհին ոխութիւն անիծից և օրհնութեանցն Նոյի միշտ կիրթ իմառի կալեալ, զիւթեալ և ի Բիւրասպի Աժդահակայ ի կախարդէ, որ հարստութեամբ և ճարտարութեամբ զցեղապետութիւն ազգին իւրոյ ունէր՝ հնազանդեալ ընդ նովաւ, զուն զործէ այնուհետեւ միապետել տիրաբար տիեզերաց, և աստուածօրէն առնուլ պաշտօն:

Հայկ յարետոսեան, որդի Թորգոմայ, նախահայր ազգիս, խրոխտացեալ ձեռն ամբառնայ ընդդէմ ամպարիշտ բռնաւորութեանն: Եւ ոչ կամեցեալ հնազանդ նմա լինել, յետ աշտարակին չուարարեալ ի Բաբելոնէ ի բունն իւր յԱւարատ, որդւովք և թոռամբք՝ իբրեւ երեքարիւր արամբք զօրաւորօք և այլովք ընդոծնօք և եկօք յարեցելովք ի նա, երթեալ բնակէ նախ ի լեռնոտին միում ի զաշտաւայրի, յորում սակաւք ի մարդկանէ յառաջագոյն ցրուելոցն զազարեալ բնակէին՝ սկիզբն կալեալ ի Զրուանայ, որ այն ինքն է Սեմ: Զբնակիչս տեղւոյն հնազանդ իւր արարեալ, շինէ անդ տուն բնակութեան կալուածոց. և ժառանգեցուցեալ զայն թոռին իւրում Աադմեայ, ինքն զնայ անտի եւս ի հիւսիսակողմն կամ ընդ արեւմուտս հիւսիսոյ, բնակէ ի Հարք ի Հայկաչէն դաստակերտին: Բնակիչք կողմանցն այնոցիկ ինքնա կամ հնազանդին զիւցազինն:

Սրտմտեալ Բէլ ընդ նշկահելն նորա, բայց ալն ի քաջէն ածեալ, յղէ առ նա պատգամ իբրեւ առ վտարանջող զորդի իւր ընտրիւք ոմամբք՝ զալ ի հնազանդութիւն և կեալ ի հանդարտութեան ուր և հաճոյ իցէ նմա յերկրին իւրում բնակութեան: Հայկայ խստութեամբ պատասխանեալ և ի

բայց զսլատգամաւորսն դարձուցեալ, ձայն տայ առ նա՝ ի պատերազմ:

Խաղայ Բէլ ամբոխիս զօրաց ի վերայ նորա: Առեալ Հայկին զարշաւանն ի Վաղմեայ թոռանէն՝ փախուցելոյ յերեսաց Բելայ՝ որ ընդ տուն նորա զայր անցանել, դիմէ եւ ինքն ընդդէմ նորա որդւովք եւ թոռամբք եւ այլովք եւս որ ընդ իւրով ձեռամբ:

Վաղեմի բնակիչք արեւելեան հարաւային կողմանցն, զորս հնազանդ իւր արարեալ Հայկայ՝ ասէ պատմութիւնն, եւ ոչ իբրեւ զարեւմտեայ հիւսիսակողմանցն ինքնակամ հնազանդեալս նմա, զայն պատեհ առեալ՝ ձեռներիցութեամբ զլիաւորի ուրուք առ նախանձու նախադրաւ երկրին եւ իշխանութեան իւրեանց ըմբոստացեալ ընդվզին. եւ զբազումս եւս ընդ իւրեանս հրապուրեալ, ոչ կամին նուաճիլ ի նա: Բայց երկպառակ ընդ միմեանս լեալ, եւ ի քաջութենէ եւ յառաքինութենէ զիւցազինն պատկառեալ եւ յանկուցեալ ի նա, եւ արդար իրաւանց նորա եղեալ խելամուտ, զարհուրեալ եւս ի յայտ յանդիման հաւաստի ամաղարիշութեամբ թեմէն Բելայ, միաբանութեամբ համագունդ խրախուսեալ մտանեն ընդ ձեռամբ Հայկայ ի մարտապատերազմին:

Յահազին ճակատու անդ անկանին սկայք բազումք. հուսկ ուրեմն նետահար ի Հայկէն սատակի Բէլ ի բլրի ուրեք, եւ ամբոխն իւր ցրուի հալածական: Զտեղի ճակատուն շինէ Հայկ դաստակերտ եւ կոչէ Հայք, որ այն ինքն է Հայոց ձոր, եւ զբլուրն ուր անկաւն Բէլ՝ Գերեզմանս: Եւ զդիակնն Բելայ՝ պաճուճեալ իմն դեղովք՝ հրամայէ տանել ի Հարք, եւ թաղել ի բարձրաւանդակ տեղւոջ: Զկնի այսորիկ անդրէն ընդ կրուկ դարձ արարեալ ի նոյն տեղի առաջնոյ բնակութեանն, եւ կազդուրեալ անդ զՎաղմոս՝ հրամայէ զնոյն տեղի բնակութեան ունել նմա, եւ ինքն երթեալ դադարէ ի Հարք:

Մովսէս Խորենացի, Ա 6, 7, 9, 40, 41, 42. — Նոյնն ի Պարսից առասպելեաց, Ա: — Սերէոս. — Թովմա Արժրունի. — Մովսէս Վաղանկատուացի. — Միխայէլ ասորի. — Վարդան Բարձրբերդեցի. — եւ արտաքինք, եւ մեկնիչք սուրբ գրոց:

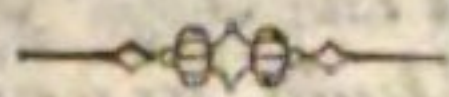
ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Յառենի աւագանւոյն յայտնէ Հայկ զխորհուրդ պատերազմին 'ի վերայ Բելայ. հաստատի պատերազմ հակառակ կարծեաց զբուռնեանն Վստամայ՝ որ 'ի հին բնակչաց հարաւակողմանց երկրին: Դեսպանս առնէ առ եղբարսն 'ի հիւսիսի՝ գալ զօրօք 'ի Թիկունս. եւ առ որդին իւր Ապահ յԱպահունիս ազդ առնէ նորօք զարչաւան մարտին, ակն կալեալ զալստեան նորա, որ խոժոռեալն էր: Ի կատարել հայկեանց զտօն Նաւասարդաց գայ պատգամ Բելայ առ Հայկ՝ դառնալ հնազանդել նմա երիւք պայմանօք: Արհամարհէ Հայկ, ձայնատուր լեալ ազդ առնէ 'ի վերայ նորա պատերազմ, եւ քաջալերեալ խրախուսէ զիւրսն: Վստամ սկսանի սերմանել որոմն հակառակութեան:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

Դ Ր Ո Ւ Ա Պ Ա Ռ Ա Ձ Ի Ն

Որ ի քնար հոգեաւաւիզ ըզհայրն հայոց երգես յերկինս,
Զառաջնորդըն հաւատոյ եւ տիրապշուս ազատութեան,
Զամենակալ աթոռոց եւ ըզփառացըն վրէժխընդիր,
Զխոյեանն առ ամպարիշտ Բաբելոնի գոռոզութիւն,
Որ զամենայն ընկեցեալ առ սէր երկնից եւ հայրենեաց,
Իրաւամբք, սրբաւիւ, զինուք յաղթեալ մարտին եւ դրժոխոց,
Ըզնոյեան օրհնութիւնսն ի թորգոմեան հաստատեալ զարմ,
Եւ ջրեալ զոխարն Քամայ՝ զի յանիծից նահապետին,
Ըզբնիկ տէրութիւնն եւ զսուրբ պաշտօնն եհան յանդորր,
Հրէշտակդ հայաստանեայց՝ խըմբից Զուարթնոցըն դասապետ,
Որ զայդ յակումբ տաճարին երախտնաց տօնից վերնոց,
Դեղգեղեալ եղանակես յոճակն Մամահին ի հէշտութիւն,
Եւ յաւէժ քան զամենայն երգ լուսագունդ երաժշտաց,
Ի հայկեան յաղթանակին ձայն նըւագաց բերկրես ըղնա,
Այսր յիս աղէ մատո զոսկի ջընար քո զերկնաւոր,
Եւ որ դէտ եւ օժանդակ մեծին կացեր ազատութեան,
Դու զԵրկնիցըն խորհըրդոյ զերծ ինձ ըզքող եւ զանդընդոյ,
Դու եւ զիմս ուսո մատունս՝ ի մեզմ մըրմունջ կրտընդոցիս,
Դալ ըզհետ նըւագաւոր հընչմանցդ որ դեռ ծածանին յօդս:
Եւ դու խանդ՝ արփւոյն կաթումն, երկնից համբոյր յողջոյն գեղոյ,
Որ յէից վէհից ցլետին նուրբ շամանդաղ ոգեխառնեալ՝
Եւ ի միտըս եւ ի վին Զուարթնոյն շնչես երգաբանի,
Շաղ դու շող՝ յաւիւն ըզքօն խրախոյս բաժակ դու հրածորան,
Դու եւ յայս խօսեաց ի սիրտ եւ ի սոյն լարս ըզպերճն հանդէս.

Լիցին շարժմանցդ արժանի, մի յետնեսցին 'ի մեծ երգոյս :
Եւ որ զբոց լեզուն յաննիւթ զուգաւորեալ քեւ յաղէրախ
Զարբունիս վերին ուրախ առնես 'ի նուագ բարետաւիդ,
Ի քէն եւ ինձ եղեմեան քոյինաշունչ բայից վանդիւք
Տացի քաղցրանալ 'ի լուր Մասեաց եւ Երասխայ,
Ի պարել ոգւոյս թեւոց ընդ ծաղկածին ջուրցն ըզբօսանա,
Ի նուիրական հովանիս անեղաշէն դրախտին մայրեաց,
Անթառամ ոստ 'ի ճակատ կապել փունջ փունջ պրսակ քաջին :
Յաղթեսցեն քո դայլայլիկք փրբոցուռոյց փողոց գոչման,
Եւ ուղէչք Այրարատայ՝ դէլեան ուռոց սարգենասեր :

Հուր սիրոյ հըսկայազօր հօր վեհազին վառէ զաշխոյժս՝
Քառասուն դարուց ամաց ըզլըռութեան հանել վերէժ,
Ի հեռուստ՝ 'ի յաւիտեանցն 'ի գլուխ զըսկայն տեսեալ ողջոյն :
Եւ որո՞ւմ հօր երախտեաց փանդուռնք 'ի դէպ շնորհակալուք :
Կարկեցաւ շուրթն հայհոյիչ՝ աշխարհաւեր բռնանց գուսան,
Խամբեցան 'ի գլուխ նոցա լի քնարս երգոցն հիւսք սարգենի :
Սխակեան դըստերք պարուց, արիք զարթիք իմ զօրութիւն
Գողթնացի նուագողաց բամբուսմբ ըզկնի ճեմոց տաղիցս,
Ըզերանցն հայոց նիրհեալ խոր արձագանգս յարուցանել՝
Ընդ մեզ զուգաբարբառ հընչել ըզհայրըն պարծանաց,
Ըզկըրկին զըւարթ կենացս անմահ արեւ կենդանարար,
Որպէս անդ ուրեմն 'ի թինդ կայթից ոտից յաղթանակին
Յօրհնութիւնս Աստուծոյ եւ գիւցազինն յաղթօղ բազկի,
Որ 'ի շուինդըն հըզօրին հաստ աղեղան պարտեցաւ մահ,
Յանդընդոց սանդարամետս ընկլան բրդխեալքն անդուստ 'ի վեր
Կարապետք դրժոխոց, նենդ անօրէն, աջ բռնասկալ,
Մահ ոգւոց եւ մարմնոց, խաւար մըտաց, լուծ գերութեան :

Սաւառնի աւագիկ 'ի դրանց երկնից հրեշտակ 'ի հարք
Մերկանալ ըզպատրուակ գոռ վահանի քաջին հայկայ .
Գոչեսցէ որոտալիւր գոգեալ պըղլինձն ոսկիկըմբէ
Ի ծագաց մինչ 'ի ծագս ամպարըշտաց տըւեալ դըղորդ .
Սարսեսցեն գոռոզ բըռուք յորջոս իւրեանց յահ ու 'ի գողումն
Ի Գոգայ եւ Մագոգայ մինչեւ 'ի Փուդ եւ 'ի Մեստրիմ :

Ի վերին արքունեացն 'ի յանմատոյց լուսոյ գահէն
Կոչեաց նախ բարձրեալըն Տէր զպատգամաւորն իւր հոլաթեւ,
Ըզհրեշտակն հանձարոյ խորհրդական իմաստութեան,
Որ կայն միշտ առաջի աննիրհ աչացն ամենատես .
« Եկ երթ պատգամ 'ի հայկաշէն՝ առ թորգոմեանն իմ սիրելի .
Ոչ եւս այլ հանդուրժեն երկինք վրիժուցըս հատուցման,
Փութասցի յոր մէքս եղաք գործ քաջութեան 'ի սիրտ նորա » :
Խոր գիշեր վերջին աւուր տարւոյն սկըսեալ էր լըրջանալ,
Եւ լերինք Մոկաց տային զառաւօտին քաղցր աւետիս :

Սըլացեալ դայր Չըւարթունն՝ 'ի քուն մինչդեռ նընջէր երկիր,
Մըտանէր, կայր 'ի սնարից վէհ դիւցազնն եւ տայր պատգամ:

« Արի կաց, առ սիրելիդ յըլէ հրաման՝ բարձրեալն Տէր:

Ոչ օրէն՝ յԱստուած եւեթ կալ ապաստան դատարկ ձեռամբ:

Ոչ, զերկնից թէ եւ բազուկ իւր 'ի թիկունս ունիցի դք,

Զիմաստից ջանիւք ապախտ թէ արարեալ, աջողեսցի:

Կաս մընաս զի յօրացեալ բըռնաւորին ելցէ նա քեզ:

Իմարմնոյ կըռիւս 'ի դէպ՝ անձին լոկոյ սպաս փըրկութեան,

Իսկ յերկնից սուրբ իրաւանց վըրէժ՝ դիմել քաջ նահատակ:

Ոչ եւս այլ ներեն Նրկինք ըզքէն ցամանն յապաղելոյ:

Օ՛ն արի յոր նայն արկ 'ի միտըս քո քաջաց հանդէս »:

Զայս երգեալ, եւ ցընծալից դիմեալ զվիժակն առ զասպարին:

Թօթափէր ըզքունն յանձնէն ըսկայն արի, եւ էր տեսիլ

Յաստուածակոյսըն կողմանէ՝ ճեպ տալ իւրոցըն խորհըրդոց:

Կարապետ Նաւասարդի վարդապըսակ ոսկեալտուն

Առաւօտ՝ բանայր ըզգրունս արուսեկին լուսոյ ծագման:

Հընչէն սարք կըկուին քըքովք, երգք 'ի գարգափսըն արադի,

Բակք 'ի ձայն հաւախօսին եւ 'ի բառաց դառանց լորթուց:

Զարթնու չէնն հայկայ բոլոր, ձեռն 'ի վաստակ մեծ հրամանաց

Ի կաղմըս պիտոյից հանդերձանաց պատերազմին:

Սայլից բիւրք ճըւընչէն, արք՝ երիվարք տրոփեն 'ի գաշտ:

Ըզկնի լուսաշաւիղ պատգամաբեր Չըւարթնոյն հետոց

Ամբարձեալ հայկ զաջս յերկինս կարգայր զհըզօրն իւր յօգնութիւն:

Տաւատոկ վարապանակ արկեալ զուսովքն թիկնաւէտ,

Սուսեր սուր երկսայրի կապեալ յազդեր իւր յահեկէ,

Եւ զանձամբ առեալ լօղիկ մեծ ծիրանի նըկարակերտ՝

Գեղաղէշ մատանցըն գործ հայկանուշայ սիրուն գըստերն,

Եւ 'ի գլուխըն սաղաւարտ ահեղ ճօճեալ փաղփուն վերջօք,

Ելանէր որդւովքն հանդերձ, խայտայր դիւցազն 'ի մէջ քաջաց,

Խաղաղք վարսից դանդուրագեղ զուսովքն իջեալ ծածանէին:

Նա նիզակ արի ճօճեալ 'ի գաւազան իշխանութեան՝

Հարկանէր գործոյն խրախոյս աջօքն՝ անձամբն եւ հրամանաւ:

Հըզօր ակնարկելով շարժէր զհըլուս շուրջ ընդ աշխարհն,

Որպէս վէմ անկեալ ուժգին յանգորր երես ջուրց ծովակի

Արձակէ վէտ վէտ ըսփիւ բոլորաձեւ յափնածիր կոյս:

Մանաւանդ Ծոփաց գաւառ եւ Բըղնունիք եռան զեռան

Ի վաստակըս սըղընձի եւ երկաթի քրայից բովուց:

Նոր Թոբէլք 'ի հօրն իւրեանց ուսըն ճարտար թեքեն զնոսա,

Թընդեն դարբնոցք գողաւորք, ընդ կռանաց թոպ թառանչէն սալք:

Ձուլին կոփին կըռին զէնք, դան ժողովին 'ի հայկաչէն:

Սուսերք, տէգք եւ նիզակք՝ արեան մարտիցըն ծարաւք,

Կապարձք օրհասաբերք, զըրահք՝ ասպարք եւ սաղաւարտք:

Արի որդւոյն թորդումայ 'ի դաստակերարն մըթերին :
 Ինմա հրապարակք եւ ճեմարանք առոյգ մանկոյն ,
 Ինմա լայն զինարանք եւ ասպաստանք երիվարաց ,
 Թանգարանք ամբարանոցք պատերազմիկ բիւր անօթոց .
 Պարիսպք շուրջանակի , ամուր մարտկոցք եւ մահարձանք ,
 Վճրանք ընդ արուարձանս՝ խորանահար բանակք 'ի բուն ,
 Եւ մարտիկք ըսպառազէնք 'ի կիրթս 'ի մարզս հանապազօր :

Ի գլուխ աւանին կանգնէր հայկին պերճ սարաւոյթ ,
 Ի ներքոյ՝ սալայատակ եւ սիւնաղարգ կըճեայ դահլիճ ,
 Անազէն շուրջ ասպազէն՝ ախոյեանք վեհ յաղթանակաց ,
 Մարմարեայ 'ի հանդիպոյ դահ անպաճոյճ հօրն հայոց ,
 Արտաքոյ դաւիթք եւ դրախտք եւ բուրաստանք շուրջանակաւ ,
 Զոր գրոհին սէրն կառոյց , եւ ոչ յարտօսր յարին զանգեալ :

Մինչ արեւ ջեռուցանէր՝ բախեալ հընչեաց վահանն հայկայ
 Որ արծաթի բառնալեօքն 'ի սիւն սրահին կախէր առ դուրս :
 Ամենայն կողմանք շինին զորոտն առեալ զըզըրդեցան :
 Գան Արմենակ , Մանաւաղ , հայկակ եւ Խոռ քաջին որդիք ,
 Գըլխաւորք ընդոճնացն , եւ այլք՝ աւագք բընկաց երկրին ,
 Փառնակ , Զարեհ յաբեթեանք , արին Առնակ 'ի զըրուանեանց ,
 Ինքնակամ նուաճեալք քաջին՝ աղգօք հանդերձ ժողովըրդովք ,
 Աճեցեալք 'ի բազմութիւն նախ քան զգալուստ նահապետին :
 Ընդ նոսին եւ զըրուանեանն եկ 'ի տանէն Վաղմեայ Վըստամ ,
 Զոր ամենայն տամբն անդուստ ածեալ էր այսր ընդ իւր դիւցազն ,
 Խէթ ընդ առնըն կալեալ միտս՝ ընդ փառասէր եւ խաղմարար :
 Սոքա պետք եւ այլ իշխանք եւ կուսակալք գան գումարին .
 Որպէս յորժամ ժիր մըշակ ժողովէ զպար թափառ մեղուաց ,
 Ըզպղընձինն 'ի ձեռս առեալ զգոգեալ անօթսն հարկանէ .
 Կամ երկնից փայլատակունք թէ որոտան յամպոցն 'ի շուփ ,
 Թեւածեալ գան հաւաքին 'ի փեթակին յարկ մայրենի :

Անցեալ հայկ բազմէր 'ի գլուխ շուրջ աղբիւրեալ աւագանւոյն ,
 Բանայր զբերանն , 'ի շըրթանցն հոսէին բանքն իբրեւ աղբիւր
 Ի լեռնէ ականակիտ 'ի ծաղկաւէտ մարդագետին ,
 Կամ գարնային իբր անձրեւ ընդ անդաստան գալարաբեր :

« Չէ ինչ , քաջքդ , 'ի ձէնջ զանխուլ , զի երկնաւոր սուրբ նախանձուն
 Տամբ՝ որդւովք հաւատարիմ կացեալ առ ուխտն աստուածեղէն ,
 Յետ բազում մարտըս մըղեալ անմեղովթեամբ ըզնէբրովթայ՝
 Յոր վարերըն նենգանօք 'ի հարկանել զանձն իմ 'ի մահ ,
 Սակայն Տէր կենդանի սղահեաց ցայսօր զիս 'ի գործ մեծ .
 Իբրեւ 'ի վեր եւ խորհուրդն անօրէն բիրտ բըռնաւորին
 Ամպարիշտ եւ խորամանկ մեղմէխանաց գոռոզութեան ,
 Զի զամենայն զընկեցեալ զօրինաց լուծ եւ զԱստուծոյ ,
 Զերկաթին կապեալ մական թակ կոշկոճիչ զաղատ զըլխոյ ,

Վեր 'ի վայր վերդովեցոյց զաշխարհի խոր խաղաղութիւնս.
 Ուր աղինք առ հասարակ իբրեւ միոյ հօր հարազատք
 Ընդ սիրով աստուածատուր արդար ցըպոյ հովուականի
 Նըստէին տաւաղեալ 'ի հայրենի քաղցր հովանիս,
 Կարգք եւ կրօնք աստուածապաշտք, իմաստութեան բերեալ պարտապ
 Ընդ անմեղ ըզբօսանըս ցընդելի աւուրց կենաց.
 Փոխանակ իշխանաւէտ լուսոյ մըտաց եւ ջերմ սրբտից՝
 Խաւար խաբէութեան զգայուեալ 'ի վեր 'ի դըժոխոց.
 Հաս կալաւ բընադատին բազուկ անգութ ըզտիեզերս,
 Զգեղեցիկ աղատութեանն՝ դերութիւն խիստ նորահնար
 Ըզտեղի փոխաբերեաց, կորեաւ սիրոյն երջանկութիւն՝
 Ելեալ վըտարանդի հեռոցն ըզկնի արդարութեան.
 Փախուցեալ յայնժամ իմովքս՝ եկեալ յաշխարհ իմ հայրենի,
 Հասեալ նախ յողջոյն առ ոտս աստուածարեալ հայրապետին
 Եւ 'ի գիրկըս գորովոյ իմ դիւցազին հօր Թորգոմայ.
 Ապա հնազանդ արարեալ հըզօր բազկաւ եւ զգօնութեամբ
 Եւ մեծամեծ երախտեօք՝ զոր չէ ինձ անկ ճառ արկանել,
 Զընդլըղեալ Մոկաց կողմանս՝ ըզՏըմորեաց եւ ըզԿորդուաց,
 Անդ 'ի դուռն ամպարըշտին արշաւանաց յաջողեաց Տէր
 Հաստատել առն բնակութեան՝ ամուր պարիսպ եւ աշտարակ,
 Եւ հաստուն կանգնել քան զայդ անդէն պատուար զքաջն իմ Կաղմուս:
 «Անդուստ ապա մինչ այսր 'ի հարբ՝ 'ի բարերար սէր քաղցրութեան
 Նըւաճեալ ըզցան եւ ցիր սեմեան բընակս եւ զյաբեթեանս,
 Ըզնոսին իսկ մեծամեծս որ 'ի տանէն նոցա սեպուհք,
 Եւ որ տեարք կողմանց կողմանց եւ մանաւանդ ուսմիկ ամբոխ,
 Սըրբեցի ողջոյն ըզմարդն 'ի գազանաց՝ յաղեղն 'ի սուր,
 Ըրբեղ պերճիւք կառուցեալ, ծաղկաւետեալ չէնս, արտորայս,
 Յօրինմամբ եւ բարեղարդ պատըսպարեալ կրօնիւք 'ի կարգ,
 Արուեստից՝ ճարտարութեանց ամեալ եռանդըն մանկըտուոյն,
 Զի մի լոկ վայրենաբար 'ի լայնալիճս յուսացին կեանք.
 Եղիցի հասարակաց աղպ մի, գաւառ մի հայրենի,
 Եւ մի հովուին հանգըրուան, մի որսորդին իւրն քարայր:
 «Բայց ամենայն բախտից տէր՝ նըստի յերկինս երկնից հըզօրն,
 Ի ճակատ մահկանացու կընքեալ ըզգըրոշմըն հրամանին,
 Մի ումէք հեշտեաւ 'ի փառըս վայելել եւ 'ի հանդիսս,
 Այլ ընդ ծանրը ծանրը կրից եւ հանդիսիցըն փորձութեանց:
 Վիշտք՝ վըտանգք տառապանաց են մեր միայն լաւութեան գինք,
 Զուարթագոյն է եւ սրբտի առաքինեաց քըրտնագին շնորհ:
 Խրախուսեալ եւ իմ 'ի նոյն օրէնըսդիր եւ ապաւէն՝
 Յասպարէս այսր արշաւեմ, եւս ընդ ճըգունս այս գըտանել:
 Տեսանէք իսկըզբանէ զպատերազմիս պատրաստութիւն
 Յոր վառիմբըս Ժիրաթիր մէք 'ի չորից հետէ ամաց.

Իսկ ընդդէմ 'ի բռնուպ ժամանակիս, չէ յայտ ումէք:

« Քաւ 'ի հայկէն' սուր եւ հուր տանել յերկիր խաղաղասէր,
Իսկ ում այլ բայց ատելոյն աչաց Երկնից եւ ոխորմին,
Այն որ զմեծ քան զամենայն հանէ 'ի մէնջ ըզցանկալիս:
Մի Աստուած ունիմք յերկինս եւ աստ ոգի մի անձնիչխան.
Իսկ 'եբբովթ' ըզհին քէնն հաւուն իւրում ըզՏիտանայ
Անմուաց ընդ միտ տարեալ եւ միշտ յուղեալ 'ի մախանաց
Իսրտել զառ ինքն անէծս եւ զօրհնութիւնս առ մեզ 'նոյի,
Ամպարիշտ նիւթեալ պատիրս եւ բունակալ կանգնեալ բազուկ,
Զտիրականն յափրշտակեալ զանուն հասուցին եւ ըզսրաշտօն,
'Նուաճեալ զերկիր համօրէն' կամի անշուշտ գոռալ ընդ մեզ:
Ոչ Թորգոմայ միայնոյ սպառնասցի սուրբն քուչացի,
Այլ եւ 'ի Սեմ' եւ Յաբեթ' ժառանգաւորս օրհնից սրբոյն:
Քաջ հրմուտ աստուածազօր մեր արութեան' նախ զայլս եհար,
Եւ նոքօք դիւրով ըզմեզ ակն ունի նա նրկուն առնել,
Եւ ըզդարս յաւիտենիս 'ի սուրբ ոսկւոյն փոխել յերկաթ:

« Մի եւս այլ տացի նմա թոյլ 'ի հաստի կալ եւ սոնքանալ,
Կոթողել յաշխարհի զգոռողութեանն զամբարտակ,
Ոյր 'ի տիպ' ընդդէմ երկնից յարոյց ըզբուրդն 'ի Բաբելոն:
Ոչ մեզ եւեթ է խընդիր 'ի բռնութեանց աղատութեան,
Այլ հանուր աշխարհի բոլոր ազանց եւ յաւիտենաց.
Դարբ հազար յանգոյ վըհէն ժամանակաց 'ի մեզ հային,
Եթէ եւ մէք ընկճիցիմք' տիեզերաց տապալին բախտք:
Օրինակ արձանասցուք ազգաց եւ զինի մեր եկելոց'
Կամակար նահատակել ընդ ապիրատ գոռոզաց դէմ
Յանձանց վերոյ եւ հայրենեաց, կալ ինքնօրէն աղիկամիս.
Զի ոչ մեզ միայն ծընաք, այլ եւ ողջոյն տոհմիս սեռի:
'Նըստաք կարի շատ, ով քաջք' մի եւ մի այլ եւս յողն անկցուք,
Այլ աստէն եւ աստ խաղալ առ նա մարտիւ պատերազմաւ,
Մինչդեռ դայթ 'ի գայթի կան ընդ նըմա պետք աշխարհաց.
Ո' դիտէ եւ զոմանս ընդ մեզ 'ի կապ ձրդեմք սիրոյ:
Յայս աղագս եւ 'ի հանդէս երկնախրատիոյս խիզախ սրբախ
Անդր յերկիր իւր տարցուք ըզմարտամբոխս արիաբար,
Յերկնաւորն տապաստան 'ի մըտերմաց պաշտպանն անշուշտ
Յանվէհեր կանխեալ ճակատ պատերազմի անդ պատահել,
Եւ մի զաշխարհ մեր 'ի կոխ մօլի պըղծոյն տալ սըմբակաց »:

Զայս ասէր, եւ զմիւս պատճառս ընդ ինքն 'ի խորս սրբոյն խօսէր,
Զոր եւ յունկն եւեթ որդւոց իւրոց 'ի վեր հանեալ էր գաղտ:
Զի Կաղմեայ տան զբրուանեանք չէին ընդ իւր իշխանք հաւան,
Քինացեալք ընդ պետութիւն դեռածաղիկ սրտանեկին
Եւ զարդարն ցանկացեալք խըղել 'ի բաց ըզտամեաւս,
Մէն մի գլուխ ամբառնալ եւ կամ միում ինքնակալել:

Եւ որ զիւրեան աւագանոյ՝ չէր անկասկած նըւաճութիւն .

Մեծ էին յոյժ առ նոսա եւ մեծարանք բընիկ ուսմիւն ,

Անարկութիւն մի եւեթ կարէր քակել ըզնա յիւրմէ :

Վասն որոյ՝ հարկ անհրաժեշտ ընդ 'Նեբրովթայ էր պատերազմ՝

Զի թափեալ ըզսասանեալսն յանհընարին սաստկութենէն՝

Իրաւմբք ժառանգէր ըզտերութիւն միահեծան ,

Եւ քակտէր իւրաքանչիւր կարծեալ երկրին իշխանութիւն

Որ ըստ նոյեան բաժանման՝ հայրենին իւր անկ էր վիճակ :

Զի որդիք նահապետին ելեալք 'ի ջուրց յոտըն Մասեաց

Երից ազգաց տանուտեարք բաժանեցան ըզտիեզերս ,

Զորս երկիր յիւրըն բարբառ կոչէ Յապետ , Զբրուան , Տիտան ,

Իսկ երկինք յիւր դըպրութիւնս Յաբեթ եւ Սեմ կարգաց եւ Քամ :

Եւ յուժ ուստերց Թորգոմին՝ հայկայ բաժին հաս Այրարատ ,

ՅԱրածանոյ մինչ յԵրասխ եւ ցըլերինսըն Տըմորեաց .

Իսկ խախուռք Շիններեան՝ օտարամուտ զայլս արարին :

Յոտն եկաց աւագագոյնն իշխանս երկրին 'Նզըրուանեանս ,

Այր քաջ եւ դերասիառ , այլ խորամանկ աւ դահասէր ,

Երկրորդ յետ գիւցազինն ըսկայ հուժկու եւ ահաւոր ,

Վըստամըն մեծարոյ դըստերքք որդւովք 'ի գունդս հայկայ՝

Որ ոչ իբրեւ զուշիմն աղնարկէին 'ի հեռաստան :

« Յայժմ , ասէ , թաքունս պառճառք պատրաստութեան պատերազմիս

Խէթ կասկածի էր 'ի սիրտ՝ երկրիս լինել յահ ու 'ի զըմբաղ .

Իսկ արդ աւագիկ պատառեցաւ քող ծածկութիւն :

Խցէ Բէլ՝ ամպարիշտ . իւրում անձինն է , մեզ զն՝ փոյթ .

Արշաւան նորա 'ի մեզ՝ անյայտ եւ զուր արդեօք խուճապ .

Ոչ կարծեմ իմաստուն զանգոյն յարդիւնս ածել մեղէն :

Ում միտք վըկայեսցէ , թէ չըզմայլեալ 'Նեբրովթայ սիրտ

Անբաւ աշխարհօք բազմաժողով բիւրաւորաց

Իգեղեցիկ գեղեցիկ կողմանս երկրի վիճակեւոյ ,

Իլերինս յայս սառնասոյղ ագահեսցէ տալ ասպատակ :

Տառապեալ անաշխարհիկ եւ վտարանդի ոք տարագիր

Թերեւ երեսս ինչ դիցէ յափշտակել ըզսա 'ի մէնջ :

« Եւ որ աչք ըզպայքարիս նըշմարեն զեւրս կեղակարծ .

Ի պարտութիւն թէ մատնիմք , մեղէն լինիմք մատնեալ զերկիրս

Ի խրժին ծառայութիւն , եւ իրաւամբք տիրեսցէ սմա :

Իսկ եթէ դամ մի 'նգոտնեսցուք , սակայն աշխարհ համօրէն

Ընդ ձեռամբ կայ նորուն , եւ միւսանդամ եւ բիւր անդամ

Կանգնեսցի մեզ 'ի ճակատ , եւ յաւիտեան 'ի կռիւ կացցուք :

Եւ ով այն յանձն իւր վըստահ , թէ մեծամեծք երկրիս համակ

Ի սըրտէ միամըտեալ ընդ նորակարգս իցեն ցըպով ,

Եւ ոչ թիկունս դարձուցեալ հետեն ձեռինն երեսանաց ,

Կամ թէ ոչ մարտիցն աղէտք զայրացուցեն ըզսիրտ վըհատ՝

Նըշկահէլ վըտարանջէլ, կամ թէ եւ ձեռն իսկ ՚ի նա տալ » :

Անդրանիկըն դիւցազին յառնէր ցասմամբ քաջն Արմենակ,
Որ զպատիւ երկրորդութեան յետ հօրն յիմիք ումէք չըտայր .

« Գոն, ասէ, քաջիդ դարձուածք եւ որ հանգոյն քեզ խորհիցին :
Զիարդ, որ զճշմարիտն ոք ճանաչէ տէր զարարիչ,
Անտես առնել կարասցէ զանօրէն կեշտսն Ներքովթայ,
Եւ թոյլ տալ աշխարհի ամպարըշտել ըզնորին հետ :
Ամահին սէր եւ երկիւղ զողիս վառէ, շարժէ զոսկերս .
Դեռ եւս նորա սքանչելիք աչաց մերոց կան յանդիման,
Եւ վըկայն հաւատարիմ ընդ փորձն անցեալ մեծ հայրապետն :
Ում հողանի կայ հողին ամբարտաւան աշխարհակալ,
Է՞ր զաջօքն անցանիցէ սպառնացեալ մեզ ճակատամարտն :
Լըռեսցէ սիրտն ամպարիշտ առ մեզ առ ջերմ աստուածապաշտս,
Աւանդից հարցըն պաշտպանս եւ ատելիս նորակրօնից .
Կամ թէ ախտ իշխանասէր ասել երբէք դիտիցէ շատ .
Ոխերիմ զգօն են զարմից դադանք վայրի եւ պատառեն :

« Հովասուն հովիտք եւ բլուրք եւ լուսաճեմ սարք Թորդոմայ
Զեն ինչ անարդ քան զԱննեար եւ զԴէերայ դաշտ բոցակէզ :
Եթէ այլք ոմանք նըժդէհք եւ դաղթականք պանդըխտին աստ,
Հայրենի աշխարհ է սա մեր սեփական եւ սիրելի .
Որդիքըս Թորդոմեան, յաբեթածին զարմ եւ զաւակ,
Մեռանիմք մըտադիւր ՚ի ձիւնեղէն վերայ լերանցս,
Եւ զթիկունս յաթոռ հաստչին եւ ՚ի բաղուկ հօրըս տըւեալ՝
Անն ըզգլուխ ունիմք ջաղիսէլ զորդւոյն Քամայ զանիծասարտ,
Որ ՚ի սուտ հանել կըրթի զայն եւ շըրջել ընդ հակառակս .
Այլ բարձրեալն ամենակալ տէր է իւրում նա պատգամին :

« Եւ իցէ յորդոց Սեմայ ժառանգաւոր ոք օրհնութեանն,
Որ զընդդէմն աստ յատենիս խոխտիցէ թերեհաւատ . —
Քաւ ՚ի Յաբեթէ հայհոյութիւնդ եւ հըմայք չար : —
Որ ընդ շըրթունս արդարոյն զնըզովսն զայն բարբառեցաւ,
Նա իւրում կացցէ դահուն եւ Թորդոմայ վերամարտիկ,
Սըրբութեանն օրինաց եւ իրաւանցըն պահապան .
Թորդոմեան քաջացն ՚ի գլուխ՝ նա բաւական առ ամենայն :
Եւ որ շնորհէն ըզյաղթութիւն, նոյն եւ յապայն պաշտպանեացէ .
Եւ ո՞վ ընդդէմ ոք կարօղ ամենազօր վէհին աջոյ,
Ո՞վ ՚ի հօր մեր դիւցազին յափըշտակել յաղթօղ բաղկէն » :

Շըջնջիւն ընթանայր ընդ հրապարակըն մեծախումբ՝
Որպէս ծըփանք անդընդոց ՚ի ծովափունսն մըռնչեալ,
Մինչ հարաւ անկեալ ՚ի նա՝ ճեմեալ ճօճին ալեաց սահանք :
« Օ՞ն հասա ՚ի պատերազմ », ձայն արձակեաց Արմենակ քաջ .
Որդիք վէհ դիւցազինն, որդւոց որդիք եւ ընդոծինք,
Եւ բաղում աւագորեար վառեալք ՚ի ձայն խրախուսանայն,

Այլք յարւոյն պատկառանաց եւ կէսք առ սէր հասակակցին,
Եւ Արբակ վրստամեան յԱրուսեկի ձեռինն 'ի յոյս
Ի գրստերն Զարեհի սերտ մըտերմի հօրն հայոց,

Անգրէն ընդդէմ կըրկնեցին, հընչեաց տաճարն — 'ի պատերազմ:

Ոչ այնպէս քաղցր է որոտ 'ի մըշակին ունկն յերաշտի
Յորժամ ամալք գումարտակեալ 'ի գլուխ լերանց փայլատակեն
Զաւետիս զըւարթ ցօղոյն 'ի հարաւունսն բարբառեալ,
Որպէս հայկին 'ի լըսելիս հեշտ իմն հընչէր քաջացն գոռք,
Եւ պայծառ դէմք որերոյն ծագէր սըրտին աւետաւոր:

« Քաջ է արդ, 'ի պատերազմ եւ ես ընդ ձեզ բառնամ խրախոյս,
Թէ միայն, ասէ, 'նդ միով գըլխով հըլու կայք հրպատակ:

Արտաքոյ սորին եւ ոչ մի վճարեցի գործ բազմաձեռն,
Մեծայոյս 'ի քաջութիւնդ՝ եղէց վրստահ եւ 'ի զգօն բարսդ:

Յաղթութեանն առհաւատչեայ լիցին ոգի սիրտ միաշունչ,
Զի նուազիցն զօրութիւն՝ ջան միասիրտ, մի պետ իշխան:

Անդ օն եւ օն տեսցիք եւ գուք՝ թէ ճըշմարիտ որդւոց եմ հայր:

« Հայեցայ ես յամենայն յառաջիկայ խոչ եւ 'ի խուժ.

Իսկ թէ դիւր էր մեզ ուղիդ՝ ոտից վեհեց չէր ինչ 'ի դէս,
Եւ թէ երկիւղ էր յայս սիրտ՝ գործոյն մեծի չէր վայելուչ:

Յիրաւանց վերայ մեռցի անձն իմ, այլ ոչ զարհուրեցի:
Սակայն դեր քան զամենայն քաջալերեալ յերկնիցն Տէր,

Յաղթութեան կանգնեացուք նըշան ընդդէմ դուժ վերագին: —

« Ամենակալ դու քըննիչ երիկամանց Տէր եւ սըրտից,
Որում մերկ կան առաջի խորք խորհըրդոցս եւ քեւ շարժեալ,

Դու զբազուկ իմ զօրացո եւ զգլուխ յիմաստ ու 'ի գործ քինուդ,
Առ 'ի սպաս վեհ սլարդեւիդ արարչատուր աղատութեան:

Ան ունիմ. զի դու 'ի սիրտս արկեր ըզհուր երկնից բոցոյդ: —

« Եւ թէ անկցիմ ըստ գաղանի վերին կամացն ակնարկելոյ,
Խընդութիւն է եւ գըրդանք ինձ եւ իմոցս այնպիսի մահ,

Նահատակել 'ի վերայ վըրիժուն երկնից եւ հայրենեաց
Եւ թըռչել 'ի ճիրանացն մարդադաւ չար գաղանին,

Քան ըղկեանս անձնանախատ խըղճիւ մըտաց եւ վատութեամբ:
Թէ անկցի ազատութիւն, թող ճըմլեացէ զիս ընդ իւրեւ:

Իսեղան սուրբ պաշտաման մատեաց յետին ես ողջակէզ:

« Մերկացայց ընդ հուպ եւ յունկն համաշխարհի ժողովըրդեան
Ըզխորհուրդ պատերազմիս՝ եթէ յոր կոյս հաստատեալ դէմ,

Կէտ առ այդ ժամանակեալ ըզգլուխ ամսոյս Նաւասարդի
Առ դուրս հասեալ տարեկան մեծ փըրկութեան ջուրցն հեղեղաց,
Շնորհընկալ որդւոց 'նոյի վարդաւառ տօն ամենախումբ,

Յոր ըստ օրէնս եկեացեն եւ ծերունիք 'նոյ եւ թորգոմ»: —

Երանէր ինքն յատենէն եւ մըտերիմք իւր եւ որդիք:
Երեսք Վրստամայ մառախլապատ մըրըրկաբեր

Գայր 'ի դուրս ըզկնի նոցա թախանձալից յոյժ մըտայոյզ,
Եւ առեալ զորդին զԱրբակ՝ գնացին յիւրեանս յամրաքայլ:
Իսկ զիւցազնին ճոխաճեմ ընդ սիրելիսն յայց ընթանայր
Կազմածոց զինուց զարդուց երիվարաց զօրականին,
Եւ 'ի վրանս ըստայակոյտ մարդիկ գընդաց ժիր մանկըտուոյն:
Իբոլոր թաքուն ոլորոս աչըս ձըկտէր զիմաստութեան,
Որպէս ակն արեւու յամենայն խորշ 'ի խինձ 'ի ծերպ
Յալս 'ի փապս ըզճառագայթս հասուցանէ զկենսացընցուղ:
Եւ զերդ բիբէն արարչականք 'ինոր ստեղծուածսն խընդացին,
Դիւցազնին քըրքուէր սիրտ 'ինորաթէք իւր արարածս:

Եօթն անգէն սուրհանդակս ընտրեալ հանէր ընդ հիւսիսի,
Ըզգետոյն Երասխաւ, առ Կովկասաւ եւ առ Կասբիւք,
ԸզՏայոց եւ զԿանդարաց եւ զՊարխարայ Սայլին լերամբք,
Աւ եղբարսն եօթնեսին՝ դալ հասանել գընդիւք 'ի մարտ:
Զհարազատին երիցու տանել նոցա տայր ըզպատուէր.

« Այժմ է ժամ եւ ժամանակ ըստ հրամանին արարչադիր
հաստատել ըզտէրութիւն հայրենատուր մեր աշխարհիս,
Խորտակեալ զամպարիշտ եւ զբընաւոր բազուկ Քամայ.
Նա եւ մեծի եւ բարւոյ մըրցման քաջի նահատակացս
Եւ ձեզ ընդ իս իբր ոգւով՝ լինել հաղորդըս եւ բազկաւ:
Ձեք ինչ հարկ բընաւ եւ զձեր ինչ օգուտ ձեզ ածել 'ի յուշ.
Այսօր յիս յարձակումն է Նեբրովթայ, վաղիւ 'ի ձեզ,
Ձի սլարիսպ իսկ եւ սլատուար ձեր է աշխարհս այրարատեան,
Մահարձանք եւ աշտարակք՝ Կորդուաց լերինք եւ Տըմորեաց,
Եւ զըլեակ բարձրամուր՝ արիիաճեմ Մասեաց դագաթն:
Արդ դուք, որոց փոյթ է մարդկութեան գութ եւ Աստուած,
Եւ երէց հարազատ եւ տանուտէր զհայկ մեծարէք,
Արիք, ծն ձեռն 'ի դրունըս հասուցէք այսմ աշխարհիս.
Ձոր թէ դամ մի լիցի բանալ ժանտին կամ փլուզանել,
Ասպարէս հարթ է նըմա 'ի ձեզ եւ անդր այնուհետեւ:
Գումարտակ արարեալ՝ հասկա 'ի տուն Կադմեայ դիք դէմ,
Անդր եւ իմ առեալ բանակ՝ անդուստ հորդան տացուք 'ի չու: —

« Արդ դուք արիք ընդ լերինսըդ, եւ յանցի 'նդ Ապահունիս
Զմարտիս շըռինդ արկէք յինէն յունկըն խեռեալ քաջի որդւոյս »:

Դեսպանացն ելեալ 'ի նիւս օգասպարիկ երիվարաց
Եւ նըժոյգա 'ի ձեռն առեալ՝ սրացեալ ըստ ակն անկանէին:
Իսկ յայլոց գէտակն ունել տակաւ ըզհետ ելից նոցա՝
Երեւէր 'ի հանդիպոյ կառքըն Նոյեան քառահոլով
Ի կըրկին զգօնացելոց 'ի խայտաբղէտ ձըգեալ ընձուց:
Ինքն յաջմէ մեծ նահապետն որթոյ սլտակեալ զալիսն ոււռովք,
Ութ աղգաց ըզգօն աստիք զոյգ ընդ իմաստս աստուածեղէն:
Ի ձախմէ Մանիտոն՝ քահանայ սուրբ բարձրեալ Վէհին,

Եղբայր Աստղիկան, զորս գեղեցիկին՝ Նոյեմզար
Բոլոր բարձանց գեր ի վեր արփիաբնակ եւ երկնամերձ
Ի ծայրըս ծրփանաց աշխարհակուլ ջուրն անդրնդոց
Ձինն ամիս սաղմնառեալ եւ զսիւք ծըծեալ զօդոց վերին՝
Ի Մասեաց ի՛նչախջաւան իջեալ եբեր զաւակ սրբոյն:

Երկուորեակք՝ ըզկուսակրօն սիրեալ անձանց ըզսուրբ կենցաղ,
Եւ յեղբարցն ժառանգել մէն մի բաժին ըզտիեզերս՝
Աստղիկ յԱզին վիճակեալ, եւ Մանիտոն յերկնից սեղանս՝
Յերկնաշնորհ հայրապետէն կարգառութեամբ իւր պայազատ,
Յետ մեծի ալեւորին՝ հանձարեղացն պարագլուխ
Յարուեստից հրմտութիւնս, ի գիտութիւն ճարտարութեանց,
Եւ վարդապետ ի Մոգունս մանկանցն ի սար Տիրինկատար,
Բոլորեալ զիրանամբն ոստ ձիթենի դալարագեղ՝
Սրբաի նահապետին քաղցր աւետեաց սուրբ յիշատակ
Ձոր առբերեալ աղանին մատոյց նըմա լուսափետուր
Նըշանակ հաշտութեան երկրի ՚նդ երկնից յուխտ անյեղի,
Եւ յուսոյն առհաւատչեայ տեսանելոյ զերեսս հողոյն
Ծաղկազարդ դալարաբեր առ ի հանգիստ խաղաղաւետ
Եւ ի ծոց իւր արգաւանդ նըմա յանդորր ի բնակութիւն:

Ծերունի հայրն թորգոմ ի սարգէնիս արտախուրեալ,
Որ առ խոր ալեւոյթս յաշխարհակալ հոգոց հրաժեշտ
Եւ տըւեալ ըզգաւազանն յորդին ի հայկ իւր անդրանիկ՝
Ի Մասեաց բնակէր ոտին յայրարատեան ճոխ նահանգի.
Մորձ մի ձաղկ դալար ուռոյ մըտրակ ի ձեռնն՝ ի գլուխ նըստէր
Գազանացն կառավար զերեսանական ի բուռն առեալ,
Որ ուռովք պըճնեալ որթոյ զթիկամբ նոցա տատանէին:

ՁԱկոռի եւ զԱւնոյոտըն մոռացեալ եւ ըզՄարանդ,
Ըստ կարգի աւուրց տօնին հասանելոյ գային սոքա
Յընդերեկս ի հայկաշէն ժողովելով առ հայկ դիւցազն,
Որ ինքնին ընդառաջեալ ի ջուցանէ զնոյ ի կառացն,
Արմենակ ըզՄանիտոն եւ Մանաւազ զարին թորգոմ.
Իսկ խորն քաջ ըզգազանսն յառեղէն տանէր ի բակ:
Անդ ողջոյնք եւ գիրկ ընդ գիրկըս մեծարանք պատկառելիք,
Եւ ժողովուրդք զարմացեալք յահեղ տեսիլ զըւարթ ալեացն
Որ յաւագաց սլար առեալ մըտանէին հայկեանն ի յարկ,
Ի սրբատաշ կըճեայ բազմոցս անդէն ահումբ բոլորելով:

Յետ հարուստ ժամ՝ զըրուցաց յանձուկ սիրոյ խանդակարօտ,
Կոչունք մեծահաց ի տընկախիտ դարաստանին
Ընկալան ըզհիւրսն եւ զճոխս ի բազմականսն յօրինեալս:
Եւ զօրուն ի զուարթառատ սրբոն քաջին ելանէր ճաշ:
Փողք եւ քնարք երգէին եւ ամենայն գուսանութիւն
Նախատօն հանդիսի ահլնկալեալ վաղորդայնոյն:

Մինչ խրախճանն յանկ ելանէր, քարոզ կարդաց բանիւ հայկաց
հաւանակն ըզգոնամիտ պատգամաւորն դիւցազան
Առ պետս եւ զօրավարս եւ ոստիկանս խննծոյն,
կազմ եւ պատրաստ գրտանել ընդ այդն 'ի տօն տարեկանի:
Մեծարոյ հիւրքն ալեւոր լըսէն ըզցայգն 'ի դիւցազնէն
Ըզքառեամ հանդերձանաց պատերազմին եկեալ վախճան,
Եւ զի անդէն յետ տօնին առնիցեն զօրք չու խումբ 'ի մարտ:

Յապարանս 'ի հանգիստ մինչ փարատէր աւագորեար,
Մատուցեալ արին հայկակ քաջին որդի եւ տայր զըրոյց.

« Ոչ սակաւք, ասէ, հայր, յեկաց երկրիս եւ 'ի բնկաց
Ուսաքանաղեան դիւցազունք առ քէն վրիժու հաւուն իւրեանց
Ինոյն կամս եւ 'ի խորհուրդս թլւին մէտ ընդ Վաստամայ,
Որ ընդ միտ տարեալ եւ զայն՝ զի զհայկանոյշ քոյր մեր ըզկոյս
Ոչ իւր որդւոյն՝ այլ հրանաաց խօսել ընտրէք 'ի հարսնութիւն,
Քըրթմընջիւն արկանէ՝ պատերազմիս խէթ եւ կասկած,
Զուր խելս 'ի ձէնջ ասել խառնեալս՝ առ իրաւամբք անրել երկրիս:
Իսկ Արբակ յորդոր 'ի ձեզ՝ խոժոռ հայի վասըն խոռայ,
Ում խիթայ թէ առնուցուք զգեղեցկանազն զԱրուսեակ.
Մըմըռան յերաստ իւրեանց, ըսպառնալից շարժեն գըլուխ »:

« Զի՞ գիտեմ, ասէ դիւցազն, արկանել զակն յազգէս իմմէ
Եւ երթալ խառնել զաւակ 'ի զըրուանեանս՝ առ մեզ հատուած,
Մանաւանդ ուր պատանեացն եւ կուսից սիրոք խնդրեն զիրեարս:
Յետ այսչափ երախտեաց եւ իրաւանց արդարութեան
Դոքա զայդ թէ փոխարէն դարձուցանեն յիս ապախախ,
Կենդանի է տէր հըզօրն՝ ամուր յուսոյս իմ ապաւէն
Յոր միայն խրախուսեմս եւ յարութիւն սըրախս եւ ձեր »:

Ամանոր առաւօտ ըզգրուան երկնից բանայր տարւոյն
Ի խնջոյս նաւաց, վարդի եւ ձիթենւոյ եւ աղաւնեաց,
Յիշատակ փըրկութեան մարմնոց 'ի ջուրցըն հեղեղէ:
Հընչեցին արուեստականք թըմբուկ ծընծղայ փող եւ տափղ,
Հանդէսն աշխարհախումբ 'ի զէն 'ի զարդ անկան յուղի:
Յառաջոյ գունդ մի զօրուն գափնեալսակ վառեալ 'ի չու,
Ի նուագ բերկրանաց հարեալ գործիս յորդորական,
Զօրավարք հեծեալ իշխանք եւ հոյլ 'ի հոյլ աւագորեար:
Ըզկընի հարիւր աղջկունք 'ի պարկեշտից կոյսք գեղեցիկք
Ի գանձէն հայկայ զգեցեալ հարսանեաց շուք վարդապարսակ.
Տասն ըզհետ դըստերք ճոխից վայելագոյնք 'ի զարդ պայծառ
Ըզվարսիցըն խոպոպիս սըճնեալ վարդից նոր բողորիւք.
Նըւէրք եւ դահամունք յերկրին բերոց կողովք 'ի ձեռս,
Ի վերայ խայրեացըն մէն մի ձիւնաթոյր զոյգ աղաւնեակք:

Անդ Արուսեակ զարեհեան իբրեւ լուսին փայլէր յաստեղս,
Հայկանոյշ արեւափառ զերկին գեղոյն դընէր յամայս:

Յաջմէ նոցին յահէկէ՝ մատաղ կուսից եւ մանկանց դասք
Նուադարանք նուրբ 'ի մատուենա, ձիթատանեաց ոլորք 'ի հիւսս:
Ասպաղէնք ըստ նոցանէ հարիւր հանգոյն երիտասարդք,
Եւ պատանեակք ազատագունդ օրիորդացն զուգաթիւք,
Ի փեսայս ընտրեալք կուսիցն եւ մըրտենեօք սրտեալ ճակատք.
Յորս իբր որդիս Աստուծոյ ցոլայր վէհազնն խոռ եւ հրանտ:

Միահոյլ ընդ նոսին քաջին որդիք վառեալք 'ի զարդ,
Արմենակ, Մանաւաղ, Հայկակ, Թոռնեակք Բաղ, Արմայիս,
Արմայիս՝ պատանեկաց զերդ լուսաբերն 'ի դունդ շողեալ
Որ 'ի ծովուն ծըփանաց լուացեալ ծագէ յերկնից կաճառս.
Բանակ գիւցազանց՝ գիւցազին հօր կարապետեալք:

Յետ նոցա հայրն հայոց սանձեալ զՅովակն իւր ոտնատրոփ,
Եւ Թորգոմայ գլուխ ալեւոր, յուռ ձիթենի պըսակազարդք.
Նահապեան եւ քահանայն ըզհետ 'ի կառսն վերելեակք,
Տիկնայք եւ օրիորդք՝ որ 'ի գեսպակս հովանաւորս,
Որ Ժանուաւ, որ յոսնակօք, վաչիւք, 'ի ձի ճոխ ճեմելով:
Այրուծի վաշտ 'ի թիկանց 'ի նոյն թաւ ոստ արտախուրեալ,
Փոխ ընդ փոխ ընդ պարագլուխ գընդին նըւագս յեղյեղելով.
Վարսագեղ 'ի նոյն սաղարթ փողէր ըզհետ ամբոխակոյտ:

Որպէս սօս գարնանագեղ յաղթ իրանաւն 'ի մէջ մայրեաց,
Կամ լերանց 'ի սպար Մասիս արփիափայլ ամբառնայ գլուխ
Եւ ծածկէ զառքատորեն 'ի լայնասփիռ իւր հովանի,
Նոյն արի սկայն Թորգոմեան սիգայր 'ի խռանն ամբարտակեալ:
Թընդէր գետինն ընդ ոտիւք ձիոց ւարի արանց 'ի տրոփ,
Եւ նըշոյլք չըւոյն 'ի ճեմս իբր 'ի ծովուն փայլս հարկանէր.
Ի դանգիւն արձանաց գոչեն լերինք անձաւախիտք,
Ձորք հովիտք անդրէն կըրկնեն ըզնոյն բարբառ ոլորտապտոյտ:

Հասանեն 'ի հովանուտ մարդ Նազուկայ լուռ ծովակին
Որ առ սարս Ապահունեաց ծաւալեալ մերձ 'ի Հայկաշէն.
Ի միջին՝ 'ի սիզաւէտ գուղձըն հողոյ կանգնեալ սեղան,
Թաւ ոստովք 'ի վարդ 'ի մուրտ 'ի ձիթենի պըսակեալ շուրջ.
Յանկիւնսն չորեսին քառեակ ուռիք հովանաւորք,
Ի ներքոյ նոցին աղբերք վըճիտ բըղխեալ քառավըտակ:

Հեծելազն 'ի մեծ պարոյր պատէր զսեղանն շուրջ ըզսուրբ,
Ի ներքոյ բոլորէր զօրականին խումբ հետեւակ,
Ի մէջ սոցին 'ի մի կոյս՝ կիսաբոլոր պատանեաց դունդ,
Ի միւս կէսն 'ի հանգիւպոյն՝ օրիորդացն հարսնացու սլար:
Առ բագնին յանկիւնսն 'ի չորս՝ Նոյ, Մանիտոն, Հայկ եւ Թորգոմ.
Մանիտոն՝ պատմութեան արկեալ զիւրեւ պըճըղնաւոր,
Երկնագոյն աստեղազարդ 'ի վերջաւորս ոսկետըտուն,
Դօտի ածեալ կամար ընդ մէջ զարփիագնաց երկնից ուղին,
Երկվեցեակ աստեղատամբք՝ արեւն 'ի սլորտ ոսկի ճարմանդ:

Զուսովքն, աստի անաթի, երփն երփն աղեղն ծիածան
Ծիրանի տիպ նըկարէն 'ի ծուռնկսն իջեալ խորշ մէտ 'ի մէտ.

Վարսակալ ոսկեճամուկ եւ ապարօշ խոյր 'ի ճակատ,
Եւ ձիթենւոյն շուք հովանի շուրջ զիրանամբքն տերեւեալ:

Կայր աստուածակիր, աչք եւ բազուկք 'ի վեր յերկինս,
Եւ 'ի դիմաց աշխարհին գովութիւն զայս մատուցանէր.

« Օրհնեալ Տէր անմահ, որ զմեզ 'ի տօնս հասոյց զայս ամ,
Տարեկան ընդունելի Բարձրելոյն սուրբ 'ի գոհութիւն,
Յիշատակ ըսքանչելեաց մեծ փրկութեան ազգի մարդկան
Եւ ուխտիցն աստուածեղէն գրելոյ յաղեղն երկնակամար,
Զէն արկեալ ըզգըլխովքս ապրել 'ի չար սպտուհասէն,
Եւ մեր ուխտին պահելոյ բնատուր նորա սուրբ օրինաց:
Հանգիսիս տօնք եւ նըւէրք կըռեն կըրկին ըզնոյն դաշինս.

Ոչ ամպախրոխտ ամբարտակ երկնից ընդդէմ աշտարակ զուր
Կոթողել ամպարըշտի բաբելական անմըտութեամբ,
Այլ մահու կանգնել նիզակ առ թըշնամիս տեառն օրինաց.
Եթէ երկնից ընդ դըժոխս, ապա եւ մեր լիցի հաշտումն:
Յայդ 'ի դէմըս դահամուկքդ ելցեն 'ի սուրբ Աւհին բազին՝
Ընդ նոսին զանձինս եւ զսիրտ ուղերձելով 'ի սլաւարագ.
Եւ ընծայ հաճոյագոյն աչաց երկնից ունել սլաւրաստ,
Կարօտելոց բաշխել նըւէրս, օրիորդաց ածել փեսայս,
Եւ դիւցազներս թորգոմեան՝ զյաւերժ բարեաց ընդունելին,
Ըզհամեստ օժտել գըստերս, 'ի հարսնութիւն տալ արժանիս »:

Զոյգ բանին երկու երկու մատուցեալ կոյսք ամօթագեղք
Հանեն զխայրիսն 'ի սեղանն եւ աղանեօքն դարձ առնեն.
Փողք եւ տաւիղքն բարբառին, լուռ ամբոխին զօշոտին աչք:
Անդուստ հայրն հայոց շարժեալ ըզձեռն արձակէր ձայն.

« Յորդորագոյն, ով մանկունք, եւ քան զօրէն հասարակաց
Կատարեմք այս ամ ըզտօնս՝ յերկնից խընդրել թիկունս 'ի մարա
Յոր դէպ ուղիղ դիմեսցուք ամպարըշտաց աստուստ ընդդէմ,
Որ զԱստուած, զաղատութիւն եւ զհայրենիս կապտեն 'ի մէնջ:
Յայն աղագս եւ ճոխագոյն են դահամուկքդ եւ հարսանիք,
Ընդ որս եւ զկոյսն իմ հայկանոյշ խօսիմք հրանտայ փառնակեան,
Եւ զգարեհեանն Արուսեակ իմոյ քաջի որդւոյս խոռայ:
Պըսակասէր զուգելոցս եւ մեր յայնժամ լըցցի անձուկ
Օրհնութեամբ աստուածայնոյն, նահապետացս հարց եւ մարանց,
Յորժամ զինու զօրութեամբ գործոյս մեծի հասցուք յամբովկ
Յաղթանակ դարձ արարեալ փառօք 'ի սուրբ սլաւերազմէս »:

Սօսափիւն ընթացաւ յամբոխն ուժգին սկեսպէս հողուլ.
Որպէս յորժամ ընդ մըրըրկեալ օդոյն ոտիւք հեծեն անտառք
Այսր եւ անդր ազգի ազգի տարաբերել ճօճել մայրեաց:
Ինն էից Մասեացն 'ի դահ յոսկեճաճանչ ամպ փայլակեալ,

Ի հարաւ կոյս որոտաց, եւ հրախաղաց տեղաց շանդիս.
Եւ ըզգլուի իւր զահեղ եւ զկորովի ուլան կամար
Հարժեալ, դողացոյց զայրարատեան բարձր բարձունս
Եւ զՄոկաց եւ զԿորդուաց գըզըրդեցոյց լերինս եւ բլուրս,
Եւ անդունդք բըզնունական զերդ կոնք մի ջուր տատանեցաւ:

Յայնժամ հայրն ՚ի զուարթ հըմայս առեալ աստի զխոռ, զհայկանոյշ,
Եւ անտի Փառնակ՝ Զարեհ զիւրսն ըզհրանա եւ զԱրուսեակ,
Մեղմաքայլ պարկեշտ նազիւք մատուցանեն առ սուրբ սեղանն,
Ընդ նոսին եւ զութեակն եւ զհարիւրեակն ուխտանըւէր
Զոյգ ՚ի զոյգ աստի անտի կոյս մի առոյգ եւ պատանեակ
Ըստ հաճոյիցն մըտաց եւ ցանկալի սըրտի տարփից
Սիրուհիս եւ ընկալուչս յաջ եւ յահեակ ածեն ծընօղք:
Կուսածաղիկ այտից վարդք Լարտեւանունք տան լուռ զայոն,
Աւետիս սեւըն սիրոյ եւ անմեկին մըտերմութեան,
Անբիծք յոգի եւ մարմին տարփատենչիկ գեղեցկութիւնք.
Զորս եւ աջ ՚ի յաջ յեռեալ սուրբ հայրապետն եւ քահանայն,
Եւ զաջ իւրեանց ՚ի ճակատսն ամբարձեալ մեղմ մըրմընջօք,
Խօսէին յամուսնութիւն եւ օրհնէին ըզհարսանիսն:
Յանուշակ ՚ի կոյս սըրտից եւ կոյս մարմնոց սէր նորախայծ
Յայնմհեակ հոգի եւ միտք, սիրտ եւ մարմին ձուլեալք ՚ի մի:

Երկնային նոյեանն Աստղիկ սուրբ զուգութեան վեհ խնամապետ,
Որ առ սէր կուսութեան աստուածարեալ թըռեալ յԱդին
Դայր անդուստ ընդ ամպս երկնից՝ տեղայր վարդից տեղ զհանդիսիւն,
Փունջ փունջ հիւսեալ անթարչամ ծիրաներփեան դրախտի բոլորս
Յերրախումբ կապեալ նարօտ՝ դընէր ՚ի գլուխ նոցին պըսակ:
Ընդ տարափ ծաղկանցն ՚ի վեր թռուցին անդէն կոյսք զաղաւնիսն,
Հոյլ սպիտակերամ ճախր ընդ ոլորտս յերկնից կապոյտն
Խայտալով զկուսիւն անմահ՝ շուրջ բակ առեալ սաւառնաթեւ.
Ընդ նոցին զըւարթ պարուց կոյսն երկնային յամպըս ծրարէր:
Զաղանին Արուսեկի՝ նդ երկինս տեսեալ ելաց Արբակ,
Զի՝ նդ նըմին եւ օրիորդն ՚ի քաղցր յուսոյն թըռեալ սրարկեշտ:

Անդ յայնժամ Մանիսոն ընդ նորապսակ կայտառ գընդին
Պար գալով ըզսեղանոյն երրեակ նըւապս հանէր օրհնից.
Գոհութիւն անմահին ընդ հեղեղաց ջուրց փըրկութեան,
Պըսակելոցն օրհնութիւն եւ դիւցաղինն եւ ծընողաց,
Եւ մաղթանս աղերսալիս առաջիկայ պատերազմին:
Զայն ըզհեռ կըցէին պատանիք, կոյսք եւ նուագարանք.
Ի բարբառ ցընծութեան հընչէր երկին, թընդայր երկիր,
Հուրջանակի՝ նդդէմ գոչէին հովիտք եւ բլուրք եւ թաւ մայրիք:

Արձակեալ ՚ի սըրբութեանց պըսականուէր ամուքըն կոյսք
Թեւ ՚ի թեւ ջերմըն գըլթովք սիրայորդոր սուրբ ողջունի
Գան ՚ի համբոյր, սիրտ ՚ի թունդ, հընոց եւ նոր հարանց եւ մարց:

Սըփռի ապա հրապարակն ըստ երախանս 'ի ճաշ սպայծառ,
Ձոր մանկտին այրարատեան շուրջ 'ի շինիցն էր հասուցեալ՝
Որթ փափուկ եւ ուլ մատաղ եւ սպարուճակըս խորովոյս,
Հաց գերմակ նրկան եւ շօթ 'ի սակառիս դէզ բարդ 'ի բարդ:

Հայրապետն եւ քահանայն ցեղապետօք տանուտերամբք
Հրաւիրեալք յակումբ հայկին՝ ընդ հովանեաւ բաղմին սոճւոյն:
Կան ժիրաժիր սպառանեակք մատրուուակեն զհամեղ գինիս,
Ճաշք ըղճաշքս մըղէին, եւ 'ի մատուռն փըրփրադէզք
Առնուին տաշտք ըղտաշտս՝ յեռանդն հարեալ պըղպըջալով
Հրակայլակ յանոյշ վիժակս ըղգօն մըտաց ուրախարար,
Ձոր Գողթն այգեւէտ եւ Ակոռի բերին սարգեւս:

Ի կըշտապինդ ըղմայլիցն զուարճացեալ ոգի եւ սիրտ,
Ձայն առին արուեստականք եւ նուագաւոր մատանց կայտիւք
Յաշխոյժ թինդս յորդորելոյ զըւարթ կուսից եւ սրտանեաց,
Ոյց յարուցեալ 'ի կաքաւ երկու 'նդ երկուս անդ դէմ ընդ դէմ
Գիրդ 'ի վեր բաղուկս հարեալ՝ ճօճեալ ճեմին նարմանաղուկ,
Կամ վերտեալ եւ ձեռն 'ի ձեռն 'ի սար խառնեալ բոլորաբար՝
Կայթս հարեալ ոտն տրուին 'ի ծաղկաճեմ՝ դաշտ դաւարի:
Ալեւութիցն յայն տեսիլ հեշտանք 'ի սիրտսն խըլըրաին,
Ձոյսս աղգին նրկատելով եւ զմանկութեանն յուշ ածեալ տիս:

Ի դառնալ ական տուընջեան յերկնից 'ի ծիր բոլորագունտ,
Ալք սպտկառեւք, տիկնայք 'ի նաւս ընդ գիւցաղին,
Ձոյք նոցին եւ այլ ժողովք 'ի կուրս 'ի ըստորս կուտակեալք,
Ձուարթալիցք երաժշտօք շողան յալիս ջուրց մըկանանց
Յապակեղէն ծովակին բըլրովք մայրեօք հովանացեալ:
Նուագեն զահեղ սպառնալիս ջրողող ուղիւիցն յորձանաց,
Ըղտապանն անդընդահերձ եւ զարդարոյ տանն զապրուստ,
Ձաղաւնին շըղաբեր, ըղբոց զոհին եւ զաղեղն յամսս,
Եւ զ'ինմայն ուխտ ընդ մարդոյն՝ զաստուածեղէն դաշն բարբառ:

Իսկ անդուստ պարմանիք եւ սպառանեակք զուարթածաղիկք,
Կոյս օրիորդք եւ աղջկունք շուշանափայլք եւ վարդաթիթիթք,
Մէն մի դաս մեկուսի առ 'ի միմեանց համեստ աչաց,
Ձառոյդ ըղգեղսն հոլանեալ, զանմեղութիւն սփածեալ զանձամբք
Յոսկեղինիկ անդ դարու թորգոմական աղին ծնընդոց,
Մըխիրձ հարեալ 'ի ըղգարանս ականակիտ սարգեալ աղբերց,
Եւ 'ի ձիգս ոսկի ծըղեաց եւ 'ի շողջող բարձից դուրիւն՝
Ձոսկեթել խոպոսս հերաց ջրաթուրմ սըփռեալ զսպայծառ ուսովք՝
Թինդս առեալ կայտուն ընդ ուխտ, եռան զեռան 'ի վեր 'ի վայր,
Խաղս առնելով պէսպէս ջուրց, ցանել զմիմեամբք առատ վըտակ,
Եւ զիրեարս 'ի մակուկաց մըղել յանդունդս յալեաց ճողփիւն:

Մինչդեռ հայկ ընդ հին ալիան 'ի ծովածուփ իջեալ նաւուց
Բաղմէին 'ի ծաղկաւէտ ափին՝ սօսւոյն ընդ հովանեաւ

Ի զընին խաղուց մանկտոյն եւ ձիարշաւ սպայիցն 'ի գաշտ,
 Երեւէր 'ի հարաւոյ փոշի 'նդ երկինքս փոթորեալ,
 Եւ 'ի նմա իբրեւ ընդ ամպլս խիտ առ խիտ փայլատակունք:
 Նըշմարէր 'ի հեռաստանն այլազգի վաշտ հեծեւազօր
 Այլակերտ արանց 'ի սղինձ վառեալ յերկաթ, հարիւրով չափ:
 Իջանէին 'ի լերանց՝ երիտասարդ մի սկայ 'ի գլուխ:
 Խոռովէր խուն մի ցընծութիւնն, այլ ոչ երկիւղ եւ ոչ աղմուկ:
 Առաքէր դիւցազն անդէն ըզընտակիրն արին Առնակ,
 Հասանել ձիաթափ, հարցեալ զողջոյն բերել զըրոյց:
 Մանուկն Արմայիս 'ի ծրփական լուղիցն ելեալ
 Կարմրայտ խարտիշագեղ եւ 'ի խաղուցն քրքանաթոր,
 Արուսեկին նըմանեալ՝ որ ցօղադին ընդ առաւօտս
 Արփիագեղ ծագելոյ յովկիանու լոգարանացն,
 « Ըզքաջն Առնակ, ձայն երարձ, տեսանեմ ես ընդ եկս ոմանս,
 Այն որ հաւիկս հրամայեաց 'ի հայկաջէն կալ ընդ սղահակս »:
 Ընդ որդիան եւ ալեւորս հայրն 'ի վերան իւր մըտանէ,
 Ժողովի եւ այլ ամբօխն, ըզխորանաւ սլափն ըսպայք,
 Իմօտոյ հետեւազօրք եւ 'ի բացէ հեծեւագունդ,
 Անցս ինչ թողեալ 'ի միջի փողոցաձեւ, զինուք ցանկեալ:
 Հաս Կոռնակ տալով զըրոյց, « Հրեշտակք Բելայ գան Առնակաւ »:
 Ծանրաքայլ գային նոքա՝ զերկիրն հայոց շուրջ դիտելով,
 Ըզբըրոց եւ ըզլերանց պերճ եւ գոռոզ գլուխ վարսագեղ,
 Ըզհովտաց նիւթեալ նարօտ, զակօս դաշտաց, շինիցն ըզուք,
 Զգարեւանդս աղբերակամք կանաչազգեստ եւ ծաղկալից,
 Զօդոցն շունչ քաղցրաբոյր, զբիւրեղափայլ գետոց կարկաջ,
 Զհօտից եւ զանդէսի եւ զօրսական երէոց բոյլս,
 Եւ զմանկափն եւ զկոյսս հայոց ծաղկապրտակ անդ խայտացեալ:
 Որպիսի չէր յԱսորիս տեսեալ ինչ տիրն նախանձու:
 Հըմայէն ըզմեծ պարծանս հայկայ ձեռնին եւ տերութեան,
 Այր ցընկեր սիրտ խեթահար հըծծեն զերկրին ոյժ եւ կորով:
 Հասեալ արդ եւ տեսեալ զհանդէսն պերճ եւ փառացի,
 Ըզդաս դաս զօրականին ըզզէն նոցա եւ զարդ ընտիր,
 Պակուցեալ մընան ընդ մեծ գոյզն ինչ ամացն յօրինուած:
 Հայկ բազմեալ աւագայնովն տայր հրաման 'ի ներքս ամել:
 Ծանուցեալ Արմենակայ զհասակակից իւր բելեան Բար,
 Ընդ առաջ յողջոյն երթեալ եւ ձեռն 'ի ձեռնն՝ մուծանէ:
 Մըտանէր եւ Ամարփալ արքայ երկրորդ յերկիր Շինեար,
 Այլ զօրք թիկնադաշք հրեշտակութեանն կան առ դուրս:
 Արին Բար սղառազէն յոսկիազէն վառեալ շըքեղ,
 Ոսկեձոյլ շիզղ արեգակն 'ի ճակատուն սըփուէր ճաճանչ,
 Պատկեր նոցին աստուածոյն եւ նիշ բելեանն աստուածութեան,
 Անդ եւեթ շնորհեալ զըլնոյ նորին 'ի գէմս հօրն երեսաց:

Յուսով գահուն հայրենի Լաստուածութեան մեծամրտեալ,
Յեռանդն արեան աժխուժից լեզուն քան զձեռնն իւր երկայն :
Ամարփալ արքայակերպ՝ երկրորդ ցրպովն խրոխտապանծ,
Եւ պատկեր լուսինն ի լանջս աղօտափայլ մահիկ եղջերբ,
Ի մըտի յինքեան խօսող, այլ յասպարէս քաջաց խիզախ :

Վ խաբար յանձնն չառեալ նըստել Բաբայ յատենի անդ,
« Զաստուածանման տեառնըս պատգամ յոտին, ասէ, տաց տաղնապաւ .

Զոյգ բազմել քաւ առ յինէն ընդ ապրստամբնս դիւցազնն
Ում յերկնից ելին վիճակք իշխել գըլխոց ընդվըզելոց » :

Երեսք հայկեանց յայն բարբառ արձակէին զաչացն ըզտէգս .

« Խօսեաց ուրեմն, ասէ հայկ . ցայս վայր առ ինչ եղէք աշխատ
Խաղալ գալ ի Բաբելէ, որ զի թէ փոքրը միւս եւս այլ
Ունէիք ժոյժ, ես ինքնին ահա գայի գընդաւս առ ձեզ » :

« Ի գիմաց հօրն իմ, ասէ, Ներբովթայ տեառն աստուածանման
Եւ մեծին հօր Բիւրասպեայ եւ համօրէն աւագանւոյն
Հասեալ կամք խաղաղութեան բերել բարեաց ձեզ աւետիս,
Թէ 'նդ նորա կացլիք ձեռամբ, որպէս երբեմն ի Բաբելոն,
Զգօնացեալք յայժմու ի բիրտ եւ ի ստամբակ հեստութենէդ,
Ըզկոթող օրինակիդ չարի բառնալ յաչաց երկրէ :

Վայրենի եւ ձիւնասոյզ փոխան լերանցըդ վայելել
Յամենայն ի բարութիւնս երկրին Բե՛լայ Թագաւորի,
Ի մեծ շուք ոստանիկ, յարքունեաց փառս, ի ճոխութիւն
Հոյակապ քաղաքաց, յարուեստս առատ ճարտարութեանց
Եւ յամենայն փափկութիւնս աշխարհանազ արքայութեան
Աստուածափառ ինքնակալին : Այս ամենայն ձեր է ահա,
Թէ զմի զայս եւեթ հրաման կամ թէ պատգամ կատարիցէք .
Հնազանդել Բե՛լայ Թագին, եւ ի մի յայս հրպատակ կամս
Ողջունել զհօր Բիւրասպեայ հրեղէն լերանց իջեալ կրօնս,
Մի յերկնս արեւ գիտել եւ մի նորուն յերկրի պատկեր,
Ուր ծագէն, ուր մըտանէ եւ յոր հայի ակն արեգին՝
Ամենայն ուրեք ձրդեալ պետականին մի գաւազան,
Զտիտանեանն իշխան եւ տէր, եւ տալ նըմա ի կին ծոցոյ
Զհայկանոյշ կոյս օրիորդդ ըստ կանխագոյն իւրումնս ըլձից » :

Անդ յայնժամ դիւցազն անդրէն առնէր նըմին պատասխանի .

« Իսկ յիմէ աղէ իրաւ իցէ Բե՛լայ տիրել աղքաց .

Յամենայն ժամ եւ ի բնաւս անիրաւաց իրաւունք են .

Հարըստահար բըռնութիւն նուաճեաց զաշխարհ, այլ ոչ ըզհայկ .
Է դք է վրէժխընդիր ազատութեան եւ Աստուծոյ :

Հասկա եւ այսր իսկ առ մեզ ամբարձցէ ձեռն եւ կորսացուք :

Իմ երբ բընաւ ընդ ցըպով նորա նուաճեալ անդ ի Շիննեար,

Եթէ արդ խեռ ապրստամբ ելեալ ըստ ձեռնն զատիցիմ :

Թորգոմայ տուն ըզմըտաց՝ զողւոյ չկորոյս զազատութիւն՝

Անկանել եւ մարմնով 'ի գերութիւն բռնաւորաց :
Գլուխ ազգի եւ նահապետ իջեալ կացաք անդր համօրէն ,
կարծեցեալ ըստաս 'իշահ հասարակաց մեզ հարկանել՝
Ինուածել զընդվըգեալս յօրինաւոր ազատատեարց :
Իսկ 'ի վեր յորժամ խորհուրդն եւ անօրէն որդւոյն Քամայ
Որ գերութեան ոչ մարմնոց դարբնէր եւեթ շղթայս երկաթ ,
Պատառեցաւ առադաստ ժանտին 'ի փութ գոռոզութեան
Որ 'ի վերայ բոլորից ըզգաւազանն իշխեաց ձրգել՝
Զառածանել յԱստուծոյ եւ յօրինաց երկնից զաշխարհ ,
Խընդրեալ զազատութիւն եւ զԱստուած մեր՝ եւաք 'ի բաց :

« Մեր փառք եւ պարծանք , անդորր հանգիստ եւ ճոխութիւն
Այս լերինք են հայրենիք , առաքինի լերանցս հանդէսք ,
Քան զանձին դիւր եւ պատիւ՝ վաստակասէր կեանք պընդակազմ ,
Համաշխարհի հաճութիւն 'ի բռնադատ լըծոյն ազատ ,
Ուր մին եւեթ կամ երկուք 'ի մեծութեան շուք յօրանան ,
Այլք հեծեն 'ի սամետէս կապեալ դերիք եւ ցականեալք .
Այդ են յոր զմեզ հրաւիրէք նախանձելի վայելութիւնքդ :

« Զինչ եւ Բե՛լայդ երիկեան աստուածութիւն այսպանելի ,
Եւ ո՞ր օրէնք Բիւրասպեայ , զոր եւ համբուն գիտեմք իսկ ոչ .
Տո՛ւր աղէ գիտել՝ ոչ ինձ , բոլոր շամբուշ ցնորիցդ հըմտիս ,
Այլ որոց շուրջս կան աստ , զի յայտ գայցեն ձեր իրաւունք
Այսքանիցս 'ի Բաբելէ՛ հրաւիրանացդ եւ մերս հեստի :
Այդ է մեր հըլու բարբառ եւ սէր ընդ ձեր արիւն խառնել
Եւ բառնալ յաջաց երկրէ զօրինակիս ըզբիրա կոթող » :

Արիւնն 'ի սիրտն եռացեալ՝ բե՛լեանն անդրէն առնէր դարձուած .
« Ոչ յաջ , քան զոր լուարուք , թոյլ է ասել եւ ոչ յահեակ :
Եւ ո՞ զվէհին Բիւրասպեայ զըբնաղ պաշտօնսըն պատմեցէ ,
Բայց թէ իւր հրաբոց լեզուն յարփիահրատ լուցեալ ճաճանչ .
Զգիւցական լըւայք պատգամ , լիջնք աղէ հնազանդ՝ թէ ոչ :
Քան ըզվէմ՝ քան զադամանդ կարծր հիւսիսիդ սառամանիք
Պաղ ձուլեալ են ըզսըրտիւդ ածեալ պարիսպ խոր անթափանց
Մեղմախառն եւ քաղցրաշունչ ամոք շըրթանցըս հագազի .
Այլ օն լոյծ միանգամ խորտակեա գու զպատուարըդ խիստ
Տալ տեղի ճառագայթից արեւափառ արբայի տեառն .
Եկ մատիր հաւանեա յերրեակ պայմանսըն հաշտարարս ,
Եւ ուր հաճոյ է կեցջիք , թէ աստ 'ի սարս , թէ 'ի մեր դաշտ ,
Եւ մուրհակ մոռացութեան ցայս վայր գործոցըդ կընքեսցի ,
Մանաւանդ կազմից մարտիդ՝ որ չէր զանխուլ 'ի տիտանեանցս :
Ապ՝ եթէ ոչ , ահա մեր վերջին առ ձեզ հակիրճ պատգամ .
Դից Բե՛լայ շանթք բարկացայտք հարցեն ըզխրոխտ Մասեաց կառափն » :
Նոյ , Մանիտոն խըցին զականջս , 'ի վեր վազեաց հայկ յաթոռոյն .
Բարձրեալն արփիաբնակ ըզլոյս փառացն հեղ ըզնովաւ ,

Որ բաժնի առեալ ըզգըլտով եւ ըզբողոր քաջին անձամբ
Ահաւոր եւ սքանչելի եցոյց ըզնա հրապարակին.

«Թէ Բէլ աստուած է, առէ, աստուծոյ հարսն իմ դուստրը չիք,
Իսկ թէ մարդ, օն եւ օն, թէ չդարձցին բանքդ 'ի գլուխ նորա
Յայտմ իսկ օրէ. ապաքէն տեսէք զերկրիս հանդերձ 'ի մարտ,
Ըզձէնջ էր այն ամենայն՝ յօրէ յօրմէ հատաքս 'ի ձէնջ.

Ոչ բազուկ յայլս ամբառնալ, ոչ ոտն յերկիր օտար խըթել,
Քաւ հայկայ եւ տան իւրում ժըլատութիւն՝ հանել զուրուք.
Այլ 'ի վրէժ, 'ի պատուհաս աստուածացեալ բռնակալիդ.

Որ զերկիր հայրենի, զազատութիւն եւ զտէրութիւն,
ՁԱստուած, եւ համառօտ՝ ըզկրկին կեանս հանէ 'ի մէնջ:

«Գազանք անդամ շողղակերք չարկին ժանիս 'ի համազգիսն,
Ի Բամայ բուսաւ տոհմի սպանդ անարիւն՝ գերութիւն չար:

Թէ առ օտարս այդպէս ունիք, հապա եւ մեր իբր ընդ օտարս
Յարիւն 'ի մահ դառնութեան ելցեն ընդ ձեզ ճակատք 'ի մարտ,
Եւ բուրգն լաղափուլ կանխաղեկոյց ձեզ նըշանակ:

Փոխանակ ձեր առ մեզ՝ մէք տամք ձեզ ձայն 'ի պատերազմ.

Յիրաւի. զի թող զազունսրդ զառաջինս 'ի նիւթ կրուոյ,

Դուք ձեզէն կրկին ահա եւ երեքկին հրաւիրակօք

Տայք պատճառս արդարացի գումարտակի մարտամբոխիս:

«Արդ պատգամ առ պատգամ արիք երթայք դարձուցէք օն.

Մարդըն հայկ առ Բէլն աստուած. տուն Թորգոմայ խաղաղասէր
Երկնաւոր օրհնից ժառանգ՝ ոչինչ նա ձեզ մեղանչեսցէ,

Թէ թողուք զինքն եւ զաշխարհ իւրաքանչիւր յիւրն անվերդով

Յարդար բաժին հայրենատուր եւ յիւր Աստուածըն հայրենի,

Եւ 'ի փրկոյդ փրչմանէ ցածնուք 'ի չափ բնութեան սահման:

Իսկ թէ ոչ, որպէս արդեամբքըդ մինչեւ ցայժմ, արդ եւ բանիւք

Հարկ առնէք մեզ զէն առնուլ, 'ի զէն եւեթ յոյս ապաստան,

Աւասիկ հայկ 'ի վերայ ձեր յարուցեալ դայ լըրջամիտ,

Ձէլս իրացն յանմահին թողեալ յաջ ահն եւ յաջ բազուկ:

«Ձգակասորդ պատգամիս լըցցեն ընդ հուպ զինուց բերանք:

Պըղինձ բըլրոցըս Ծոփաց կըշտեսցի 'նդ վառ ոսկւոյդ զարդու,

Եւ խաղաղաց լերանց երկաթ ելցէ հանդէպ ջինջ արծաթոյդ:

Ոսկի՝ արծաթ ըսպառին, այլ ոչ աղատ մերկ արութիւն.

'Նոցին յալս հողոյ երակք, սոցայս 'ի սիրտ առաքինի »:

«Ձգատերազմ ընտրեցէք, հասցէ արագ ձեզ պատերազմ»,

Անդրէն կըրկնեալ ճոխաբար՝ ելին հեծան ճեպով 'ի դարձ:

Թորգոմեանք առհասարակ ըսպայակոյտըն խընճոյիւք, —

Թող զԱրբակ եւ ըզՎրստամ զի լուռ զերկիր նըշմարէին, —

Մեծ թընդիւն վահանի՝ շարժիւն զինուց եւ շառաչիւն

Յարուցեալ ըզկնի նոցա բարձին խրախոյս 'ի պատերազմ.

Գուաց երկին եւ երկիր, լիճ՝ Նազուկայ, Գըրգուռ լերինք,

Ձայն մարտի եւ յերկինս 'ի ցնծութիւն սրտի վեհից :
Ուշիմ ըսկայն եւ խոհեմ սրտուէր քաջին տայր Աննակայ
Երթալ յուղարկ ընդ նոսին գընդաւ 'ի ծաղրս սահմանաց ,
Ի Մոկաց մինչ 'ի լերինս , եւ զգուշանալ տանըն կադմեան :

Ձալէզարդ հայրապետին սրտամբութիւն յաջորդեալ ցաւ
Ձաղի եւանդն 'ի սրտէն զակօսաբեկ ցընդեալ այտիւք ,
Յորդոց ելեալ դառնապէս , « Ո՛վ աղետիցս , ասէ , չարեաց
Յոր հասակս այս զառամ եւ ալեւոր սրահեցաւ զլուխ ,
Տեսանել եւ լըսել ըղձոտորումն որդւոց աղգիս .

Որ անկեալ վրտարանդիք 'ի հարց իւրեանց եւ հայրենեաց ,
Մանաւանդ թէ յերկնից եւ յԱստուծոյ , կան մոլորեալք
Ի կորուստ աշխարհի ու 'ի կործանումն անձանց իւրեանց .
Մոռանալ զէնն Աստուած եւ նորակրօնրս բարբանջել .

Նա եւ չար քան զանօրէնս՝ յանձըն շորթել զէլին պաշտօն ,
Եւ բազուկ բռնահար այր զընկերի կանգնել գըլխով :

« Մի , որդեակք իմ , մի այդպէս , որդիք Նոյի դուք հարազատք ,
Ձաւակք Սեմայ , Յաբեթի սիրեցելոյն Երկնից եւ իմ .

Ոչ այդ էր ճանապարհ լամբբայ հօրս եւ ոչ Սեթայ ,
Ոչ որդւոցն Աստուծոյ , լոչ նախաստեղծ աշխարհահօրն :

Ունիմ վըկայ ձեզ զերկիր եւ զաստեղեաց երկնից կամար ,
Ձի եւ ոչ յինէն տեսէք ըզմոլութեանըդ զայդ առակ

Ձայսչափ ամս որ յիմս էր ձեռս երեսանակք տիեզերաց ,
Մինչեւ յորդեալ 'ի բազմութիւն ելէք լըցէք զերեսս երկրի :

« Աստուած հօրն իմ լամբբայ , դու յանդընդոցն աշխարհակուլ
Յամաքաթեւ թուոցեալ զիս՝ կառուցեր զոտս 'ի դահ Մատեաց ,
Մի դու դերեւ զընկեցես 'ի Յաբեթէ եւ 'ի Սեմայ

Զօրհնութիւնս իմ , եւ զանէծս 'ի նըղովեալ Քամայ ճեւէն » :

Ծերունին թորդոմ ինքնին մոռացեալ զամս իւր եւ զալիս ,
Հուր յաջաց փայլատակեալ 'ի սրտերաղմ անդ խիղախէր .

« Ո՛վ , ո՛ տայր ինձ , ասէ , զմանուկ աստեացըս տիս դալար
Ի փառացդ այդ ասպարէս շահատակել ինձ նահատակ ,
Որպէս յորժամ զամեհին սատակեցի զընդդայն ծովու ,

Որ ալեացըն կուտակօք 'ի յանդընդոցն հարաւայնոյ
Եկեալ կայր դարանեալ 'ի շամբուտ խարձըս Երասխայ

Դըժմիտ ակամբ ճիրանօք ժանեօք վիշապ խառնադաղան :
Եւ մինչդեռ Աքբանաղ եւ բնաւ արբունն Այրարատոյ

Պակուցեալ կայր յերեսաց յուշկապարիկ երեւութիցն ,
Ի տէգ նիզակիս ալեքն 'ի թուխ ներկան արիւն :

Կամ զօրէն 'ի Տիտանանցն ըսկայախրոխտ ահեղ խաղմի
Ընդ մանկաին մինչ յաբեթեան ընդ Զըրուանայ դէմ քաջացայ .

Եւ բնաջինջ սատակամբ նիզակակուր լինէր անունդ ,
Ատելին արեանց Աստղիկ թէ չմըտանէր համոզակեր :

Ձեզ երանի է, մանկուհիք, յաստուածակոյս թէկն ածեալ կողմ» :

Հօրն ըզհետ դիւցազն որդին ձայն առ արին արկանէր դունդ .

« Ահագին երկիւղ սաստից եւ սէր եւ դուժ հօրն վերին
Եւ կասկած վըտանդի երկաթ լըծոյ ծառայութեան
Վառեսցեն ըզմեզ, ո՛վ քաջք, ընդ մեծասաստ բըռնութեան գէմ .
Հովանի ասպարափակ նա մեզ գըլխոյ գեր 'ի վերոյ
Առաջի սայրից սուսերց նետից ուարդանց ոստուցելոց :
Ոչ ըզմեր ինչ խընդրեմք թըշնամանաց վըրէժ քինուլ,
Այլ զանմահին եւ զազգի եւ զաշխարհի առհասարակ,
Եւ զքրսան դարուց կրօնից աստուածուսոյց նահապետաց .
Նոքին եւ լինիցին մեզ առաջնորդ եւ զօրավիգն
Ի վերայ կանանց՝ որդւոց եւ տոհմային հարազատից
Ի վերայ ծաղկեալ ալեաց հարց եւ շիրմաց եւ սեղանոց :
Այսպիսում սիրելեաց զամենայն ինչ տալ փոխանակ,
Զարին զարեւ եւ զողիս, իցէ՞ ինչ ծախ կամ տոյժ, ո՛վ քաջք :
Օ՛ն հապա դէտակն 'ի վեր, դէտակն 'ի վայր յոսոխն երկնից,
Ի զէն 'ի զէն, արիագունդ բանակ զօրու Տեառն անմահի » :

Զայս ասէր եւ չու դարձի բոլոր վրանացն տայր հրաման :
Յառաջէր գնայր եւ Առնակ դուժեալ ընդ դունդըն տխտանեանց .
Այր իշխան փառաւոր 'ի զըրուանեան բընկաց երկրին,
Որ ընդ այլ բերդակալեանն 'ի հայկազէն կայր մըտերիմ :
Բայց ոգի թեթեւ յողջողդ վարանամիտ եւ բանսերթուկ,
Յուսացեալ թէ զըրուանեան տիրեսցեն ազգք տիեզերաց,
Եւ առ նոսա ելանիցեն օրհներդութիւնք նահապետին,
Ոչ սակաւ եւ 'նդ վըստամեան պերճանս 'ի սիրտ նախանձաբեկ :

Բաբ նըմա թըրթրակ լեզուով արբուցանէ զճանապարհայն
Դառնութեան պըղտոր հրապոյրս 'ի բաժակէն Բաբե՛լոնի .

« Վա՛շ ձերումըդ քաջութեան որ բըռնացեալ տիրէ ձեզ հայկ,
Զի խորհուրդք են իւր եւ կամք յառաջիկայդ պատերազմի
Զձերդ առ բազուկ հօր իմոյ յանդիմանել տըկարութիւն,
Եւ աղեղանն իրաւամբք զաշխարհըդ ձեր բըռնակալել :
Եւ որպէս դուք 'ի Զըրուան, նա 'ի Յաբեթ խրոխտեալ պանծայ
Գալ ելանել ալեւորին զառանցելոյ սնոտի օրհնից,
Որ 'ի զայրոյթ անիրաւ սըրամըտութեան կայ յանդըգնեալ
Տարագիր ըզմեզ հանել յաւիտենից օրհնութենէն
Որ խելք եւ արութեամբ ժառանգեսցի յազգըս ազգաց,
Ոչ ունայն օդաբան շըրթանց յօգիւք զոր հողմք ցընդէն :
Եւ արդիւնքն իսկ ճըշմարտեալ երեւցան ձեզ աւանիկ,
Ոչ 'ի Զըրուան կամ Յաբեթ, այլ 'ի դիւցազն իմ հաւ Տիտան .
Զի Բէ՛լ աստուածափալ հայրն իմ տիրէ բոլորեցուն :
Եւ ձեզ ո՛չ լաւ իցէ՛՜ ամենակալ յաղթող բազկին
Ընդ ձեռամբ մըտանել քան թորդոմեանըն համբակի :

« Ոչ եւ կրօնք եւ հաւատք ապաքէն այն են ճշմարիտ,
 Որ զյաջողուածս այս ամենայն պարգեւեցին հօր իմում:
 Ի չորից ծագաց երկրէ միայն մընաց հայկդ ըստամբակ.
 Ի մօտոյ եւ զգա տեսլիք առ ոտս ահեղ զօրութեան հօրս
 եւ իշխանացն նորա նիզակակից բիւրաւորաց.
 եւ դուք յայնժամ ընդ նրմին աղէ տեսէք զի լինիցիք:
 Մեր չեն ինչ բանք ընդ բընիկսդ՝ որ հանդարտեալ նըստիք յերկրիդ,
 Այլ ընդ զածած թորգոմեան ամբարտաւան ասլըստամբին:
 Թէ 'նդ օգուտ դուք ձեր կամիք ու 'նդ աշխարհիդ խաղաղութիւն,
 Մինչ չեւ արդարադատ պատուհասի փայլատականց
 Բարկութեան հօրն աստուածոց ծախեալ եւ զձեզ յաճին գորա,
 Ի միջոյ մեկնեցարուք վըտարանջեալ խեռեալ խօլիցդ »:

Անդ արին Առնակ անդրէն կըրկնէր նըմին պատասխանի.
 « Ոչ 'ի սնոտիս եղեալ մեր յանէծս ըզյոյս կամ յօրհնաբանս,
 Այլ 'ի բազուկ քաջութեան եւ 'ի կորովս հաստ աղեղանց.
 Մանաւանդ 'ի դարուս՝ յոր դիւցազունք խրոխտեալ 'ի սուր
 Այր զընկերաւ ելանեն ջանալ տիրել տիեզերաց:
 Դուք զհարաւ ծագաց չորից ըզբռամբ ունիք, մէք զհիւսիսի.
 Չեմք ըստուար իբրեւ ըզձեզ, այլ ոչ 'ի կոյտս է յաղթութիւն:
 Աղգ հիւսիսի լեռնորդեայ եւ պընդակազմ 'ի քիրտըն մուխ,
 Աղէ գամ մի դու դարձ 'ի բարձրամուր լերինսդ հայեաց,
 Ըզսոսա թիկունս ունիմք պահել ըզքաղցր ազատութիւն.
 եւ ձրգել ձեռն 'ի սոսին՝ գիրկս ըզգազիւ է արկանել:
 Աւեր 'ի միտ զի քաջացըս չեք եղեալ ըզյոյս 'ի հայկ,
 Որ իւրով գերդաստանօք ոչինչ մի է մեր առաջի,
 Այլ ահեղ իմն է 'նդ մեզ առ գումարտակ չորեքծագեան »:

Բանիւք այսպիսեօք խախտել ջըրդէր Բաբ յայտ եւ գաղտ
 Զամենայն իշխանս երկրին՝ դ որ անցանէր յընթացս ուղւոյն,
 Էր զի 'ստ սըմին առեալ կըշիւ, եւ էր զի եւրս ծանրագոյն:

Վարդէին յանդէտս ընդ դաշտ եւ ընդ հովիտ վասպուրական,
 Զոր արեամբ իւրեանց էին վայրիկ մի զկնի ներկանելոց
 եւ ծածկելոց դիակամք վիւրաւորաց գէշ անկելովք
 Կորակտուց լերանցն անդեղց, գայլոց մայրեաց գազանակուր,
 Մինչեւ հասին 'ի Մոկաց լերինս՝ 'ի գլուխըս սահմանաց:
 Ի բարձանց անտի ցուցեալ Բաբ Առնակայ ւարանց նորին
 Ճամբար մեծ եւ գունդ զօրաց սըփռեալ 'ի դաշտըս հարաւոյ,
 « Շատ լիցի, ասէ, եւ ձեզ գամ մի յայսկոյս հայել 'ի զօրս,
 Ում հազիւ աշխարհախումբ գիտասցէ սպայդ հաւասարել:
 Դա բանակ յառաջապահ մեծին միայն է զօրութեան
 Մօտ աստ առ դուրսըդ հասեալ. աստի մինչեւ 'ի Բաբէլոն
 Դաշտք եւ հովիտք համօրէն լիւզին ծըփին խուռն 'ի բանակ.
 Ոչ գումար 'ի ձեր վերայ, զի այնքանում չէք արժանի,

Այլ իբրոր հիւսիսոյ եւ ոլորտից տիեզերաց,
Ծածկել զընդ երկնաւս, ըսկիզբն նախ ի ձէնջ առեալ:
Եւ մինչ չեւ տեսեալ ըզհայրս՝ առցէ նա՝ նդ հուս զազդ սլաողամիդ»:

Ընդ բանին եհանս պարզեաց ի մախաղէն դրօշ մի կարմիր
Ի գոյն արեան փողփողեալ ընդ օդս ի ծայր մեծ նիզակին:

«Աստի անդր, ասէ, ի բնաւ դիտակ տեղիս լերանց բարձանց
Կանգնեալ գէտք եւ թուցանեն զնըշանս առ տէրն աստուածանման:
Ի բարձուս արձանացեալ իմ արդ յերկուց մէջ աշխարհաց,
Ձրգեմ ըզձեռն իմ յերկինս, զաչս ընդ յետին առ ձեզ բարբառ:
Զգաստացիք, զաչսրդ բացէք, խորհուրդ բարեաց տեսէք անձանց,
Գուցէ համայն զօրութեամբդ ի հուր գրգէք, ի ջուր աղայք»:

Ասաց, հորդան ետ իւրոցն ընդ զառ ի վայրն ասպատակեալ,
Աննակ իւրովքն ընդ միւս կողմ՝ ճեպ ըզձեպի սլանայր ի հարբ,
Գայր պատմէր դիւցազնին որ ինչ ետեսն եւ զոր լուաւ:

Գումարտակ ի հայկաշէն կուտեալ նորա զքաջացն ամբօս,
Եւ տեսեալ զամենայն հանդերձ մարտին կազմ եւ պատրաստ,
Ընդ կիրթ զորեարն հանէր աւուրց յաւուրս յորս էրէոց,
Ի հրահանգրս ճակատու պատերազմի անդուլութեամբ,
Մինչեւ ողջոյն դրօշուց ի մի վայր համագունդ բովանդակել,
Հեծեալք եւ հետեւակք յիւրաքանչիւր զէնս պատշաճեալ:
Կարգ եղեալ որոշէր զերկտասարդս յուրոյն ջոկատ,
Որոց այն ինչ տէգք մուրուաց զգումեան այտիւք փաղիւեալ ծաղկէր:
Զարի արս յայլ դաս մեկնակ եւ զաղէբէկ հասակսն յայլ:
Խումբ մի այլ առանձին ծաղկափրթիթ պատանեկաց,
Որոց զարդք՝ տիոցն հանդոյն ի գոյնադոյն երփնեալ երանդ:
Արեանն ոգւոց տիպ վառ ի վառ երկտասարդ վաշականին սարբ,
Արանցն ծանր եւ ահեղ, ծերոյն մըթին եւ սոսկալի:
Մէն միոյ գընդի սալար յիւրմէ չափոց տայր ընտրանաւ,
Ընդ իւրեւ հրամատարս եւ ընդ նոքօք հազարապետս,
Եւ սոցին ի ձեռանէ հարիւրապետք եւ յանապետք:

Ընդ երեկս աւուրն հասին տաղնասպափոյթ ճեպընթացիկք
Սուրհանդակք առ ի Կադմեայ գոյժ ի բերանս պընդադեսպանք:
«Վէհըդ գոռ դիւցազանց հայր, գիտեա զի Բէլ յարուցեալ դայ
Յաւերժից քաջաց հրօսիւք ի քո վերայ փոթորկելով
Երկայնադէղ հասակօք պատերազմօղ գոռ ըսկայիւք:
Ազդ ինձ մերձ ի տունս եղեալ հասեալ ճայթումն ամպրոպային
Տաղնապեալ դամ ի նիզակ եւ ի հանձար հօրդ ասպաստան:
Աճապարեա ի խորհուրդ ըստ արժանի քում հանդիսից»:

Անդ խոհեմ ուշիմ ըսկայն ըզհետ ընթրեացն երեկորոյ
Յոր հրաւիրեալ էր ընդ իւր ըզմեծամեծ աւագանին,
Ելանէ նոքօք հանդերձ ի սպայակոյտ բանակ զօրուն,
Եւ կանգնեալ ի բարձուանդակ ինչ լըսելի բոլորեցունց,

« Յանկալին հաս ժամ, արի նիզակակիցք իմ եւ ո՛վ քաջք,
 Ի փառաց եւ սրսակաց ճոխ ասպարէս թռչել, ասէ:
 Չիք ինչ հարկ յուշ ձեզ ածել զգուպարածիս զիրան արդար,
 Նազուկայ կապոյտ ծովակն, ասպահունի լերինք վըկայ,
 Որ լուան զգիւթեալ բարբառ սլառգամաբեր ամպարըշտին,
 Նա՛ վըկայ կապոյտն 'ի վեր՝ որ համբերեաց ժանտին շրթանց,
 Դուք ինքնին ինձ վըկայէք, զի վըճարեալ է արդ փութիշն
 Եւ յառնէ Տէր զօրութեանց 'ի դատաստան ընդ մեղաւորս:
 Ոչ զիմ ինչ խօսեցայց, այլ՝ ըզբանբեր երկնաւորին,
 Զոր տեսի քուն ընդ արթունս յանուրջս ահեղ գիշերական.
 'Նընջէս դու թորդոմեանդ, ասէր, եւ ո՛չ զարթնուս 'ի քնոյ.
 Թէ բռունք սլարտին ամպարիշտք, քեւ ըզնոսա սարսեացէ Տէր.
 Օ՛ն ձեռն 'ի գործ. Բարձրելոյն բազուկ ընդ ջանս է ժրագըլխին »:
 « Որպէս անձն իւրաքանչիւր ազատ յայլմէ գոյ ինքնիշխան
 Ի պատկեր Աստուծոյ նախատըպին իւր արարչի,
 Եւ յընտիր է նըմա յայլում կըրթել ծառայութիւն,
 Թէ բարի եւ բարերար ճանաչիցի, կամ յետս ընդդէմ,
 Նոյն լեզուք իւրաքանչիւր զատեալք 'ի մէն մի նահապետս.
 Ոչ միում են իրաւունք տիրել ազգի յայլում վերայ,
 Այս օրէնք մըտաց եւ սակ արարչադիր են հրամանին:
 Եղեն եւ նախ քան դՆեբրովթ 'ի խաղմարար սկայիցն ապշոպս
 Ամբառնալ ձեռն 'ի միմեանս հանել զայլոյ՝ յիւր վըտարել,
 Սա սակայն առաջին ըզբընտութիւն յոճ պայմանէ՝
 Ըզմըտաց պատուէրս առ ոտն հարեալ եւ զկարգն աստուածեղէն,
 Ծառայ ստրուկ անաշխարհիկ գերի վարել յինք զընդհանուրս,
 Եւ զէնն իսկ խըլել 'ի մէնջ եւ իւր երկիր տալ պագանել:
 « Կոխիցէք առաթուր զօրէնս, ո՛վ քաջք, մըտաց ձերոց,
 Եւանիցէք յարարչէն ձերմէ եւ յիւր բնադիր կիտէն,
 Գրաստանալ երթալ գլորել յաստուածացեալ ոտս հըպարտին...
 Քաւ 'ի ձէնջ, եւ որ մըտաց եւ սըրտի դամ մի տէր լիցի:
 Օն ուրեմն աստուածս առեալ՝ շողասցեն զէնքդ 'ի մոլին սիրտ,
 Վանել յերկրէս հայրենի ժառանգութեան իմոյ եւ ձեր
 Զանիրաւ ըզբընտութիւնն ընդ ծաղրալից աստուածութեան:
 Քաւ 'ի մէնջ աշխարհակալ զայրումն՝ յերկիր յազգ այլ կոխել.
 Իսկ ըզհիւրս եւ զսիրով եկս առ իս յաշխարհս հայրենատուր
 Մըտադիր ընդգըրկեմ՝ յարուցելոցն ասպընջական.
 Իսկ թէ ոչ, յո զարմք իւրեանց են եւ բաժինք՝ ելցեն հապ »:
 Իբրեւ ծով ծըփեցան գլըրդեալ կոհակք ըսպայակոյտք,
 Ի զէն 'ի մահ գոչեցին, թէ եւ իսկ ոչ 'ի յաղթանակ,
 Սուսեր եւ տէգ ընդ ասպարսըն շկահելով 'ի շուինդ ահեղ:
 Եւ վերջին ծայրք արեւուն 'ի փայլուն զէնսըն զեռացեալ,
 Զերդ անդաստան ոսկեգիտակ վէտ վէտ քրամեալ ծածանէին:

Ապա դիւցազն անուանի խայտալէն ըսկայն քաջագանգուր
Իջեալ պատուէր տայր հանգչել ըզցայդն եւ տալ մարմնոց դարման,
Առ վաղիւ պատրաստ 'ի չու յառնել 'ի յեւս արուսեկին :

Լուծաւ ժողովն, ելին դարձան պետք զօրավարք եւ զօրք 'ի վրանս .
Ձայն դիշեր ոչ ընդ յարկաւ իւր մարդակաց ոք ազանէր :

Խոժոռեալ Վըստամ ընդ փառքս թորգոմեանց եւ յաբեթեանց
Մեղմաքայլ մատչէր 'ի խումբն զըրուանեան տանուտերաց,
Յորս էին 'ի յաբեթեանց Ջարեհ, Փառնակ եւ ոչ սակաւք .

Խորամանկ կեղծիւք ծածկեալ 'ի սրբոյն զնենգն 'ի փորձ կրկին,
« Զոր յունկանէ շըշնջեաք, ասէր, արդ յայտ բարբառեսցուք .

Առաւօտ վաղորդայնոյ տեսցէ ուրեմն ըզմեզ ծառայս

Կամ Բեւայ, կամ Հայկիդ՝ ընդ ոյր ձեռամբ զինուորիցիմք

Իբր անարդ ոք զօրավարք եւ սինըբոր պետք դուզնաքեայք :

Լըւաք եւ զցայգական ցնորից Հրեշտակն յերկնուստ պատգամ :

Պատերազմ զուր տարապարտ 'ի դորա սակս 'ի գլուխս մեր

Որում ուխտիւք փափաքէր, մանաւանդ ինքն իսկ է դըրդող :

Ոչ այլ ինչ է նորա դիմաց ներքոյ նըշանակեալ,

Քան թէ իբրու թափելով իմն յերկրակալ բըռնաւորէն

Ըզգաւառս եւ ըզբընակս՝ իրաւամբք տէր կացցէ սոցա,

Իբր 'ի քըրտան երեսաց եւ մեծ արեան ըստացեալ գինս :

Իսկ զինչ յայնժամ մեք, ազատատեարք դուք յաբեթեան :

« Արդ մընայ մեզ մի յերկց . կամ յեալս կալ 'ի ճակատէդ

Եւ թողուլ զՀայկ միայն՝ ըստ թերադիր Բաբայ խրատուն .

Այլ անշուշտ յաղթեալ նըմա յայնժամ Բեւայ բազմաբիւրի՝

Նուաճեսցէ նոյնպէս զաշխարհս 'ի գերութեան խիստ սամեռէս .

Կամ 'ի կողմ ելեալ Բեւայ եւ հարկանել տոհմաւ ըզՀայկ

Եւ 'ի նորին ձեռանէն զիշխանութիւն առնուլ զերկրիս .

Եւ այս կըրկին վատութիւն, մասնել ըզքաջն, այլով իշխել :

Յերրորդն՝ որպէս ինձ՝ յոգունց կարծեմ դալ 'ի հաւան .

Մերժել ըզՀայկ 'ի զօրուէն եւ ըզնորուն սակաւաւորս,

Եւ մեզէն մեր որերով, որ ջիւ երկրիս է եւ նորա,

Մըղել ըզսրատերազմս յաղթանակաւ ձեռն կանգնեալ

Իրաւամբք ըզտերութեան սեփականել կըրկնակի ցուպ :

Իսկ եթէ բախտ այլ ինչ ազգ բաժանեսցէ ճակատագիր,

Քաջութեամբ մեռանել քան կեալ ումեք 'ի ստորկութիւն :

« Թէ Հայկայ հաւատարիմ են բանք 'ի լուր աշխարհակոյտ,

Ինքն ընդ անձին ոգորի եւ ընդ լեզուին ելանէ սուր :

Թէ ցեղից իւրաքանչիւր ձեռին մական իցէ ազատ՝

Իբրեւ այր մի անձնիշխան եւ տիրազուլս ոչ ումեք պարտ,

Ինքն որով մեզ իրաւամբք տիրէ եւ այլ հնարի տիրել .

Եւ թէ ոչ, որպէս լըւայքդ 'ի բերանոյն, հալածէ զմեզ

Յերկրէ աստի որ 'ի բնէ զըրուանեանց հող է տուն եւ նիստ » :

« Զի՞ դիւրեաւ եւ թեթեւով բանից չըրթամքք հարեր ըզմարտ,
կըրկնեաց Զարեհ. ո՞ւր նախ մեր ընդդէմ՝ Բե՛լայ կար զօրութեան,
Ո՞ւր դըժուարին զուգութիւն՝ եթէ եւ ոչ անհրնարին.
Այլ՝ հերձիք եւ սրառակտմունք ՚ի փառամոլ շահ այլ ընդ այլ,
նա թերեւս եւ յայլ կարեաց ՚ի յոռեգոյն խարդաւանակս:
Եւ թէ այդ յաջողեացի, բայց սակայն խէթ կասկածաւոր
Յերեսաց թորգոմայնոյն մեզ եւ յարանցն ըսպառնալիք,
Զորս իբր առիւծ ըզկորիւնս իւր ուսուցեալ է միշտ յարիւն:
Թէ յոսկերսն հուր վառի եւ զզօրութիւն իւր ըզգենու,
Գուցէ զԲե՛լ եւ ըզՎ. ըստամ՝ միահամուռ սատակեացէ:

« Ոչ ըզհիւրսդ ինչ թորգոմեանն յերկրէ աստի մերժէ հերքեալս,
Ըստ՝ հիւրոց թէ չափոյ կեցէք բարեաւ եւ նըստիջիք:
Թէ ոչ, բաժին ձեզ ցուցաւ տոհմիդ յայնկոյս Սիմըն լերին
Եւ բարձանցն Տըմորեաց մինչեւ ՚ի հեր եւ ՚ի Զարուանդ:
Զի թէպէտ եկք զըրուանեանքդ ՚ի Տարբանայ եւ այսր առ մեզ
Առ երկրիս ամայութեան մըտեալ բնակեալ էիք ՚ի սմա,
Զմարթէք յուրաստ կալ ըզսա՝ լինել վիճակ հարց յաբեթեան
Եւ ՚ի բնէ ժառանգութիւն ապքանաղեանց եւ թորգոմեանց:
Թէ զհայկ օրէն էր քերքել, մեզ անկ էր այդ եւ տէրութիւնն »:

Քան ըզհայրն ՚ի խոր խոցեալ՝ դարձուած յանդուգն առնէր Արբակ.
« Չեմք ապատոհմ անարի, զի զանձին իրս եւ կամ ըզտանց
Մեծարգի գեր զքաջութեան համաշխարհի դնիցեմք խորհուրդս,
Եւ ըզսէր աղջկան միոյ քան զգաւառի փառս եւ զօգուտ:
Այսօր կամք քաջաց յերաստ դէմ տիտանեան բռնադատին,
Վաղիւ՝ ընդ եկամուտ բաբելական հիւրոյն ընդդէմ
Եւ զնովաւ եկելոցն մըտերմաց, թէ պէտք լիցի,
Որ ոչ յայլ ինչ արշաւին՝ հըրոս կապեալ ընդ տիեզերս,
Բայց ըզկոյսս յափըշտակել ՚ի գըրկալիւր գորով սիրոյ
Եւ ՚ի լիճս աղեղանցն վարանել ըզվատասիրտս »:

Պաճուճեալ կերպարանօք բանիցն ըզթել առնոյր Վ. ըստամ.

« Խմաստուն զխորըս սըրտիս ՚ի լոյս չըրթանցըս տեսանէ.
Չիք ՚ի նոսին ինչ վընաս քաջին հայկայ կամ թըշնամանք.
Այն եւեթ է խընդիր, զի զմեր պարծանս եւ զպետութիւն
Մէք մեզէն կանգնեացուք եւ մի յայլմէ ինչ մուրանալ:
Մէք այլում փոխան ՚ի ձեռս ակն ունելոյ կողկողագին,
Նա մերում մըտցէ փառաց եւ պերճութեանն բաժանորդ:
Ըջինի ում եւ ելցէ առաջին բարձ բախտին վիճակ,
Թող կալցի. ո՞վ երբէք ճակատագրին ըզմիտս ետես:
Ո՞չ նորին իսկ են խաղք, զի այլք քըրանին յարօր ՚ի վար,
Նա՛ եւ ժողովեն եւս, եւ վայելքն յայլըս գընան:

« Առ այժըմ՝ զայս ամենայն որոճ ընդ միտս եւեթ տարցուք.
Թէ իրազէկ ինչ լիցի հայկ, թողու մատնէ Բե՛լայ զաշխարհս,

Եւ մեկնեալ 'ի հիւսիսի՝ յանբաւ նահանգս իւրոցն եղբարց՝
Անդ կանգնէ վերըստին զապրատամբող քինութեան դրօշ·
Կամ այլազգ եւս ինչ միում միում 'ի մէնջ հասցէ վըտանդ·
Զօրականն ընդ նրմա միամըտեալ կան ոգւովք չափ,
Մանաւանդ ընդ քաջառոյգ արի մանկտին՝ նորուն որդիս·
Այլ թէ գամ մի զախոյեանն գէմ առ գէմ տեսանիցեն,
Եւ բանակ առ բանակ հարկանիցեմք 'ի ռազմ մարտի,
Եւ աշխոյժք յեռանդն արեան հուր յերակունսն վառիցին,
Ո՞ սանձել գիտասցէ զպատերազմիկ ոգւոցն բոց·
Որ լնեւոցն է լիցի յայնժամ 'ի բախտ անդր ասպատան·
Մէք զարդիս աղէ 'ի նինջ, եւ աշալուրչք աւուր վաղուի
Ի գիմաց արեւելից լուսացուսցեն մեզ ըզխորհուրդս·
Աւասիկ եւ ձայն հաւուն՝ յոխորտ հընչիւք յունկն մըտացս
Հըմայս բարենըշան յառաջ քան զայդ մեզ բարբառեալ »·
Ի քուն մըտին արք ուերիվարք ընդ աստեղեայ վրանաւ երկնից,
Հուրջ 'ի սրահ գիշերապահ հըսկեն արի պարեկապանք·
Լուռ խաւար ընդ երկիր, բիւր յերկինս աչք լուսակարկաջք·
Զըրուանեանն Առնակ յինքեան ելից իրացն մըտապահ·

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

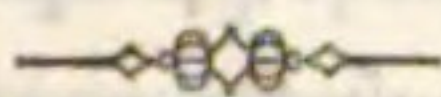
Դ Ր Ո Ւ Ա Գ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Չու բանակին Հայկայ եւ հանդէս համարոյ . գալուստ Կադմեայ փա-
խուցելոյ յերեսաց Բեւայ, քրթմնջիւն 'ի բանակին: Խորհուրդ դժոխոց յեղեռն
Հայկայ եւ 'ի փրկութիւն Բեւայ. տեսիլ Քամայ առ Վստամ՝ գրգռել զնա ընդ-
դէմ Հայկայ: Ատեան Աստուծոյ յերկինս. յայտնի խորհուրդ տեսչութեանն:
Բանակն Հայկայ հասանէ յեզր ծովուն բզնունեաց. յառաջամարտիկք պատա-
հեն բելեանց պատերազմաւ 'ի վերայ հեղեղատի միոյ, ուր Վստամ յանդգնեալ
ինքնագլուխ զօրավարէ՝ հանդէս առնել քաջութեան իւրոյ առ իւրսն:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Դ

Առաւօտ վարդակարմիր տեղ 'ի վերայ տեղայր լերանց
Ընդ շաւիղս արեգական վաղայարոյց կարապետեալ:
Թօթափեալ այն ինչ ըզքուն հովիւք ըզխաշնրն կըթէին,
Հընչէն գաւիթք 'ի բընչիւն մատաղ որթուց եւ զուարակաց
Գառանց եւ ուլուց 'ի հոտ կաթին փափաքելոց:
Վահան Հայկին ըսկըսաւ նորանըջան թըրթուել թընդիւք
Կոչ առնել զօրավարաց գընդիցն 'ի չու պատերազմի.
Ձիոց խըրխինջք՝ դափր ոտից վերկին վերկիր դըղըրդէին,
Խընդափն ողջունելոյ զզըւարթարար ծագումն այգուն,
Եւ զմարտին գուշակ նըջան արի ոգւոցն եռանդնասէր:
Հասակ իւրաքանչիւր վառէր ըզգէն իւր եւ ըզգարդ.
Ըզգենոյր եւ դիւցազնրն թորդոմեան զիւր կուռ վառուած.
Ի ներքոյ՝ վերտ վըտաւակ, հըմուտ ձեռաց գործ մօրն Հայոց
Խմաստնոյն յարուեստ ճարտար 'ի Նոյեմայ հանճարեղին:
Պատեանք պըղընձաձոյլք բազկաց՝ բարձից՝ հարուստ լանջաց,
Գօտի ոսկեղէն բազմաքանդակ ընդ մէջս հըզօր,
Երկայրի պողովատիկ երախակալ ոսկւով յազդեր,
Որ զբազում էր ըսկայից պատառեալ սիրտ՝ կառափն հարեալ:
Ասպար մեծ պըղընձակերտ եօթընտակեան բըրգանըման,
Ի ներքուստ երկկուղ կաշի, կըրկին երկաթ, պըղինձ երեք,
Եւ ոսկեշող պորտ ուռուցիկ կումք 'ի միջին շէշտեալ 'ի սլաք.
Ձոր կորովին խոռ բարձեալ բերէր 'ի տիպ լուանի փայլուն,
Արկանել ուսընդանուլ յարծաթի լար յաջմէ 'ի ձախ:
Կապարճք համակ արծաթիք ոսկեպաճոյճ յահեկէ յաջ,

Կուռ հոծեալ լի մահաբեր նետիւք արեան ծարաւելովք,
Սոսկալեօք ունկան բըռանց, եւս առաւել դաժան սըրտից:
Եւ աղեղն գըրկալիւր յերկրէ ցգագաթնն լայնալիճ,
Յարծաթոյ կարակնացեալ կազմ 'ի ճայթումնն պինդ լարին:
Սաղաւարտ պըղընձաձոյլ յոսկի պըսակ զերդ վառ վարսամ,
Գարգամանակ՝ ահեղ ցըցունք 'ի նըկարէն թռուցեալ թեւոյ,
Եւ ագի ձիոյ կարմիր յետկոյս սըփուեալ գէսք վարսամին:
Հացի հաստ ինընկանգնեան սլաքեալ յերկթիղ տէգ նիզակի,
Եւ մեծ զուտովքն ընձենի թաւ, խարտիշահեր, գեղեցկախայտ:

Ի վրանէն ոստջի ահեղ, պատին որդիքն եւ մըտերիմք.
Խումք հետի դրօշու դրօշու գընդին առ մէն մի զօրավար,
Այրուձին աշտանակէ ջուր առեալ կազմ 'ի կարգին.
Ի խլըրտել արանց ձիոց եռայր զեռայր մարդն հարքայ:
Հընչեաց բանակն համօրէն « Կեցցէ մեր հայր սպարապետ հայկ ».
'Նա քաղցր 'ի դէմս 'ի միջին ձեռամբ գըլխով լուռ ողջունէր,
Աննարկի տայր պատուէր զոր պակասէրն 'ի յօրինուած:

Յանմուռնչ յահեղ կազմութեան գըղըրդեղոյ մեծ բանակին
Խորհել ինչ որ այլ չիշխէր, կամ բնաւ իսկ ճիկ առ ժամն հանել,
Միագունդ՝ թէ կամաւ թէ ակամայ՝ դըրդին 'ի չու
Ի հոգւոյ եւ տեսնէ վարեալ քաջացըն մոլութեան,
Իբր յորձանք ինչ ուղիսից ինքնայորդոր դիմեալ 'ի ծով
Ընդ իւրեւ յափըշտակէ զծառոց կոճեղս եւ զապառաժս
Կաճնովին խըլեալ, յաղթեալ դըժոխակամ կարկամութեան.
Եւ որպէս հուր 'ի լուցկիս ինչ դիւրավառս առեալ թէ խանձ,
Բորբոքեալ ծաւալի ուտել լափել համաճարակ
Շամբ մացառ մայրիս անտառս 'ի հոտ տապոյն պատրաստական,
Կամ թէ շանդիք ամալ 'ի յամալոյ փայլատականց ընդօստուցեալք:
Տայր գիւցազն երգումն 'ի ձեռըս իւր աւագ նախարարաց,
Եւ զօրուն՝ յուխտ ընդ նոսա. երգնոյր Վըստամ եւս ընդ նոսին,
Ձի զերդմնիս առցէ զգընդաց եւ զսալարաց դըժմիս հնարիւք:
Ի նըշան հըպատակ ձեռաց կամաց եւ խորհըրդոց
Ըննիզակսըն խոնարհեալ եւ աջ 'ի յաջ կապեն երգումն:

Մայրն հայոց տիկինն Անոյշ կացեալ ժանուաւ ցընծայր 'ի սիրտ
Ընդ փառըս գիւցազինն եւ ընդ խայտալ որդւոց՝ թոռանց,
Եւ քան ըզյոյս յաղթութեան զմըտաւ ինչ այլ չածեալ բընաւ՝
Սիրալիւր ողջունիւ ողջագուրեալ հեշտ համբուրիւք
Մի առ մի զամենեսին 'ի հրաժեշտի կացուցանէր.

« Ձիմ կորիւնս 'ի քո տամ ձեռս, 'ի քէն առից », ժըտէր առ հայրն:

Արեգակն 'ի հանդիպոյն ծայրս արձակեաց ծիրանածին,
Բանակն Աստուծոյ հրեղէն զերդ ծով ծածանեցաւ:
Միաբան բազմութիւնն շկահելով զէն ընդ վահան
Կըրկնէին միաբարբառ. « Կեցցէ հայկ մեր գիւցազն հայր »:

Հայկ 'ի ձայն գոչէր ահեղ. « Ին միշտ օրհնեալ յերկիրն լաւ » :
Գոչիւն աղաղակին պատառելով զերկնից կամարս
Ելանէր յաթոռ Վեհին ընդ Հրեշտակին թորգումազանց,
Որ թրուեալ յորդորել զաստուածեղէն սուրբ օրհնութիւնս
Ի գլուխ հօրն հայկասեռից եւ հօրամոյն նորա ծննդոց :

Էնն 'ի ծագաց երկնից բարձանց աղամանդեայ իւրոյ գղեկին
Յոսկեղէն գահոյից վերուստ 'ի վայր զաչսն յառեալ
Կորովի պայծառ բրբօք, կամարաձեւ կապոյտ յունիւք,
Հեծեաց նախ՝ աեսեալ զարիւնն որ խոխոջէր մըրըկեալ 'ի ծուխ
Ընդ երկիրն իւր սիրելի այրարատեան հովտաց լեռանց.
« Սակայն հարկ է գրոշմեալ յաստեղս երկնից վասն իմ փառաց.
Եւ ըզքեզ հայրըդ Հայոց, նախանըկար որդւոց պատկեր,
Թողցուք, ասէ, յասպարէս առաքինեաց եւ յերաշխէսս,
Քեզէն կալ նահատակ, իմոց փառաց լինել հաղորդ,
Թէ տեւել եւեթ բաւես գուպարածիդ այդ ճըգնութեան:
Զի յաչս երկնից չեք ինչ վեհ քան զմըրցականն առաքինի
Ժուժկալեալ ընդ դրժոխոց եւ արութեամբ յանդորր ելեալ:
Եւ դու խնամոս իմ Հրեշտակ՝ 'ի քեզ Հայոց բախտն ապաստան » :

Զայն պատգամ առեալ Զուարթնոյն՝ մեկնեցաւ ոչ յոյժ խընդամիտ,
Սաւառնեալ հոլաթեւօքն 'ի խոյթ լերինն եկաց 'ի գլուխ :

Զինակիր դիւցազին Կոռնակ ըզձին մատուցանէր.
Կայր Յոլակըն բոցաշունչ դափր հատանէր սանձակոտոր,
Ոտնատրոփ յահեղ խըրխինջ տայր ընկերաց պատասխանի:
Ոտն ածեալ ոստնոյր 'ի նիւս դիւցազնն զէն՝ դասպար չկահեալ,
Շկահէին զոյգ զօրագլուխք եւ խրոխտաձայն կըցէին փողք,
Ծընծղայ սրինդ դափել թըմբկաց, աղուեստականքն Յոբալայ
Իւրաքանչիւր արուեստօք սէսպէս ձայնիւքն բարբառեալք:
Մայրն Հայոց ընդ անջատումն դիւցազին եւ քաջորդւոցն
Արտօսը եւ խինդ յաչսն սիրուն. « Փութով ըզձեզ տեսից 'ի գիրկս »,
Ասէր. եւ դարձ ընդ կրուկ առնէր անգրէն 'ի հայկաչէն :

Հարժի բանակն համախումբ եւ գունդ 'ի գունդ անկան 'ի չու.
Իբր 'ի լըճէ ծովածաւալ՝ առուք վըտակք գետք ելանէն,
Սողոսկեալ զեռան խաղան ընդ զառ 'ի վայրս ափանց բարձանց,
Երթան երկայնին՝ պատեն զերկիր առ հասարակ.

Ի ծովակոյտ 'ի հրակերպ բոցաճաճանչ 'ի ճամբարէն
Ըսկըսան այնպէս ջոկատք յառաջս առաջս հատեալ հոսիւք
Սուր խաղալ դիմել գընալ իբրեւ զյորձանս հրացայտ լուսոյ:
Թընդէր երկիր ընդ ոտիւք գոփեալ սկայից ուերիվարաց,
Ծովանան դաշտք 'ի փայլուն պըղնիճ հրաշէկ ու 'ի ջինջ երկաթ:

Հրեշտակըդ Հայոց՝ իմոյ տաղից շունչ եւ բարբառ,
Քեզ երկնից աստեղք թըւեալ են եւ ալիք ծովուն լաւաղ,
Տերեւք եւ հասկք եւ ծաղիկք այրարատեան լեռանց դաշտաց.

Քում երեսաց յանդիման՝ մեծ հանդիսին կան հանգամանք,
 Յոր ակնարկեալ հայէիր 'ի կոհակէն բարձրագիտակ:
 Զվաղեմին մեք կորուսաք ըզյիշատակըս դիւցազանց,
 Նուրբ շքրշունջ խուլ համբաւոյ հազիւ ինչ յունկըն մեր հասեալ:
 Դու ինձ ըզթիւ համարոյն եւ ըզգընդաց գընդաց օրէն
 Ասա զհայկեան բանակին զօրապետաց եւ ըզգրօշուց:
 Իմ ոչ այլ ինչ նըշմարեն աչք քան թէ մէգ եւ մառախուղ
 Լայնասիւիւ իջեալ մածեալ լերանց 'ի ծմակս եւ 'ի հովիտս
 Ի թիկանց եթէ սպայիդ հայիմ չուէրոյ յարեւըն կոյս,
 Իսկ 'ի դիմաց պըշուցեալ՝ լոյս տեսանեմ ակնախրտիդ
 Իբր առաւօտ տարածեալ լերանց ծագէ 'ի ծագ երկնից:

Նուագածու գընդին ըզհետ, որ առաջին կարապետէր
 Ծիրանիս արկեալ զանձամբ եւ կարմրերիին սաղաւարտեալ,
 Նախարշաւ ընթանային յառաջապահ մեկնակազէնք.
 Ընդ որս ընտիր այրուծի սակաւ նոյնպէս թեթեւազէն,
 Վերս հիւսկէն զգեցեալ եւեթ լանջապանակ զառոյդ մարմնովք,
 Սաղաւարտ անվերջաւոր, սուր եւ նիզակ, կապարձք 'ի յուս:
 Ըզկորովս աճառուտ բազկացըն մերկըս ցուցանին,
 Ըզթամբս հըզօր ոլոքաց լազդերց արի երիտասարդք,
 Ոչ 'ի միոյ գաւառէ, աստի անտի գունդ այրընտիր:
 Զօրավար Վաշտակըն քաջ եւ գեղեցիկ, զարմ յաբեթեան,
 Հեծեալ յաշխէտ զոր յըղէր, զինքն եւ ըզձին, Տուարածատափ,
 Գեղեցիկ երկոքեան, երկոքեան ժիր 'ի գործ մարտի:

Գունդ ըզկնի երկրորդեալ երիտասարդ սրաւաւորաց,
 Ըզգեցեալ ճօշան կաշեայ եւ սըռնասպանս ամուր բարձից,
 Գըլխանոց երկաթի՝ վերջաւորօք կապոյտ փետրովք,
 Մախաղ մեծ բըռնաքարանց զուսովք առ ձեռն արկեալ պատրաստ,
 Պարսք հիւսկէն նարօտաներկ եւ երփներանգ կըրկին 'ի պէտս,
 Մինն 'ի ձեռս, միւսն 'ի պահէստ, վակաս ընդ ուս պատեալ ընդ մէջ:
 Զօրավար՝ Քոնթ 'ի Վորդուաց խոշորագէղ սոսկավիթխար,
 Նըման լերանցն յոր սընեալն էր կերպարան ահեղ մըթին.
 Վերգս եւ վէմս արձակէր ըստ ումբաքար մենքենայից.
 Պարսէտ նորին երիցըս մեծ եւ տակ նորա տիտեռան մորթ,
 Զոր սպանեալ հաւուն իւրոյ, յորդւոյն 'ի թոռն հասեալ ժառանգ:
 Պայուսակ չէր, զորձաքարս ապառաժից խըլեալ պարսէր:

Զհետ նոցին աղեղնաւոր փողէր ջուլիւ երիտասարդ
 հաշտենից, Արբերանոյ եւ Երասխայն աղբերականց.
 Դիւրաձիգք՝ որ 'ի մազէ յորս երէոց վըխէին ոչ.
 Աղեղունք կորովալիք 'ի յեղջերաց քօշից վայրի,
 Կապարձք պըղընձէք, երեքթեւեան նետք ծարաւիք.
 Զրահաւորք յերկաթ փայլուն, գըլուփք 'ի պղինձ բոցավառեալք.
 Վաշտ մ'ի մերկ գըլխանոց, գունդ մի ագէօք սեւա վերջաւորք,

Խումբ միւս գեղին փետրաւոր ցրցունս ընդ օդոս սաւառնեալ :
 Զօրավարք՝ եղբարք երեք, Պարեա, Շաւարշ, Վան համամարք,
 Որ զԾերունին թողեալ հայր եւ զհոյս հօտից յափն Եփրատայ՝
 Դիմեցին ի ձայնատուր փողոյ փառաց ասպարիսին :

Ի վերայ բոլորեցուն Պարոյր հըսկայ քաջ եւ ըզգօն,
 Թէ ոչ երկրորդ, այլ երրորդ ըզկնի հայկին աղեղնաւոր :

Զհետ նոցա գունդ լախտաւոր սկայից խաղայր ի Սիմ լեռնէ
 Զրահաւոր սպառազէն, յօտից ցըգլուխ երկաթ փայլուն,
 Լախոք ի ձեռս երկաթիք՝ զոր արդ բառնալ հինգ այր չբաւեն :

Ելեալք ի ձիս ամեհիս եւ գայլենիք շուրջ զիրանաւ
 Եւ զխաւամբս գազանացն ի գըլխանոցս անդր ագուցեալ :

Սարապետ դըժնեայ գընդին շուշարեան Գոռն սոսկալի,
 հըսկայ երրորդ ահաւոր ըզկնի հայկին եւ Վըստամայ :

Զերդ մըռայլ լեռնս որոտալիւ արձանանայր յերիվար սեւաւ,
 Սփածեալ գայլ վիթխարի, զոր սպան ի ձորն Արածանւոյ

Յանկանել նորա ի հօտ իւր հըրդեհեալ դուժ որկորով :
 Լախտ անարի՝ զոր յիւրոցն երկուք շարժել ոչ ուժէին :

Յետ նոցա մըկընդաւոր արշաւէին կորովեաց սահ,
 հետեւակ սպառազէնք յանտառախիտն Դերջանայ,

Սաղաւարտ եռախորան եւ խոյր ի խոյր երկայն սըղինձ
 Գիսաւոր ձիոց ագեօք կապուտաներկ վարսաւորեալ,

Աշտէք ի ձեռս ի մայրեաց Վարնոյ զերդ կայմ նաւափայտին
 Շէշտեալ ի սլաք երկաթի երեքուղկեան սըրեալ ի սայր :

Գընդասպետ՝ Վարաժ հանգոյն սաղաւարտի գլուխ գըմբեթարդ
 Իբրեւ ըզվէմ հաստատուն, եւ կորբան մեծ յայն ագուցեալ

Յեթմընսպատիկ ի կաշոյ սըղընձասրատ բազմախորան :

Մորթ վիշապ ձըկան ի լանջսն սրահպանակ ընդ երկաթոյ,
 Վահան կաշեայ նըհանգի՝ զոր սատակեալ իւր հօրեղբօր

Եւ թողեալ ժառանգութիւն, ի մանուկ տիսն ոգւոյն գուշակ,
 Յանդամն առեալ մաշկ արջու՝ զոր բըզնունեաց ի ձիւնս ըսպան :

Գումարտակին ի քառեակ բաժանէր դաս ընտիր ռազմիկ,
 Սընաւոր, աշտենաւոր, մըկընդաւոր եւ արդնընկէց :

Եւ ի մէն յանձնիւր ջուլիւ ըսպասալարք հոյ, Սուր, Տուր, Վարդ :

Զհետ նոցա խումբ սպատանի տապարաւորք անցանէին
 Յերիս ջուկս, ի վաղըբեր՝ տապարաբարձ եւ սակրակիր :

Ըզգեցեալ յօտից ցըգլուխ սըղընձ հրափայլ քրայից Ծովաց,
 Սաղաւարտ գազաթնադաշն անվերջաւոր ձոյլ երկաթոյ :

Ելք նոցուն յԱղիովտէ եւ ի լեռնէն Նըսպատական,
 Ընդ որս Վարազ եւ Վապոյտ յղեցին լերինք զիւրեանց ընտիրս :

Եւ օտարն իբր ընտանի՝ սալար Զաւան հաստաբազուկ
 Ահեղագող ի Ծովաց, ընձենի խայտ յուսն ընկեցեալ :

Կապուտ մեծ գեղաճամուկ որսոյն Մոկաց զոր ինքն եհար,

Եւ զնորասէր ամուսինն յառագաստին 'ի սրբակապան
 Լըքեալ թըռեալ 'ի հրաւէր արիագոչ փառաց փողոյն :
 Ըղկնի նոցա սուրային նիզակաւորք երկայն ճոճեալք
 Ի հացեացըն Տարօնոյ երկնընթացիկ պերճ անտառաց ,
 Որ արդ 'ի սիրտ եւ յարիւն ախոյենաց դիմեալ գնային :
 Հուժկու պատանիք Գարանաղեաց եւ Խորձենայ ,
 Տարօնոյ ԼԱրշամունեաց եղեմաշունչ հովտաց լերանց ,
 Ի քարավազ եւ ջրովէժ Արածանոյ սուր սահանացն ,
 Ոյր վազս առեալ կարկաջք 'ի Մծուրք՝ ոստնու 'նդ խոխումս 'ի Ճապաղ
 Հեծելազըն վաշտիկք 'ի ձի Խնուսի համակ ճերմակ , (ջուր :
 Ինքեանք 'ի բոց պղղընձոյ իբր արեւու հատեալ ճաճանչք ,
 Սաղաւարտք 'ի կառափոմս՝ հաւուց թեւովք թուխ վերջաւորք :
 Պեա՝ Սըլաքըն սոսկալի , ազատ երկրին Գարանաղեաց ,
 Ինք բոլոր յերկաթ ձուլեալ՝ յոսկի ճարմանդս եւ 'ի կամարս .
 Գըլխանոց երկաթի՝ յոսկի վիշապ օձ ոլորեալ
 Բարձրավիզ փըքոցուռոյց հրացայտ աչօք եռալեզու ,
 Պատիւ տոհմին զոր կալաւ յԱպահունեաց հայրն 'ի դըժուարս ,
 Սատակեալ ըզգազանն , եւ յարհաւրաց փրկեալ զաշխարհ :
 Զհետ նոցա սուսերաւոր դաշտականին դունդ Աղորուոյ ,
 Ընտիր ընտիր այրուծի եւ սպառազէն արանց քաջաց :
 Երկայն սուրք երկայրիք յուսոց ձիոց մինչ 'ի գետին ,
 Վահան 'ի ձեռս , սաղաւարտք իբր 'ի խալամս արձակեալ գէպ :
 Գունասպետ զարհուրելի թաւամազ լանջքըն Փառնաւազ ,
 Ոյր նըրանն ահագին 'ի Տիտանաց մարտ զըրուանեանց
 Միջակաուր ցուրտ ընկեցեալ էր զահաւոր ըսկայն հեփթաղ :
 Սպառազէն , յարծաթ յոսկի զէն եւ վահան փերեւերտեալ ,
 Գըլխապան ոսկեձոյլ , թեւք ջայլեման 'ի գարգմանակ ,
 Ներքոյ պսակ յերկաթոյ՝ 'ի սրոյ ժանիս խիստ ոսոխին :
 Ըստ նոցանէն ասպատակ արանց յալիս խոնարհելոց ,
 Մօրուանիք , 'ի պղինձ հրաշէկ սպիտակ ագեօք սաղաւարտեալք ,
 Եւ տախտակըս պղղընձիս առեալ եւեթ թիկանց լանջաց ,
 Վազրենի խայտաբղէտ ուսընդանութ յաջ ճարմանդեալ .
 Զէնք նոցա տէգ կարճաբուն , վաղակաւոր յահեակ ազդեր :
 Զօրագլուխ նոցուն Պարգեւ՝ 'ի հիզանէ սկայ զըրուանեան
 Բնակելոյ 'ի մէջ երից կարկաջահոս ջուրց վըտակաց .
 Տիգաբունըն ձող կաղնի , որ 'ի մրըրկաց հողմոց զայրոյթ
 Մըռնչէր գոռայր երբեմն յամալրոպային սարոց սընարս ,
 Այժմ՝ ընդ գընդաց փոթորիկ ըզճակատուց փլուզանել ուղմ :
 Զխաբդ ըզձեզ մոռացի երգող հրեշտակըն դիւցազանց ,
 Որ ժամանէքդ աւադիկ ծաղիկք եւ յոյսքդ հայրենեաց ,
 Վարդադեղ սրատանեակք , գունդ հատընտիր յամէն մարդէ .
 Իբրեւ փըշովք վարդենիք՝ քըսմնեալ եւ դուք տէգս 'ի թեթեւս ,

Վառ 'ի զարդ առեալ ոսկի, եւ ծաղկերանդ գարուն փրթթեալք:
Վերտ հիւսկէն վարապանոսկ լերկ լայնալանջ կրրծից պատեան,
Ծըղիք բարձք եւ ազդերք ճախարակեայքն հոլանիք
Ճընշեալ զուս երիվարաց սալասըմբակ ոսկեսարից:

Սաղաւարտք ոսկեճաճանչք 'ի նըկարէն ծաղկեալ կիտուած,
Յըցունք եւ գարգմանակք երփն երփն հաւուց թրուցեալ թեւք,
Հերք խարտեալ գեղադանգուր ըստ գըլխանոց գեղեալ 'ի դուրս
Եւ զուլամք եւ զուսովք վէտ վէտ ալեօքն ծածանեալ:

Արմենակեանն Արմայիս՝ մանուկ կայտառ շուշանափայլ
Եւ կարմրայտ, որպէս յակինթ ընդէլուզեալ ընդ ադամանդս
Եւ ծագեալ յակնակապիճըս մատանույ կամ յուլան քայռ,
Այնպէս վառէր պատանեակն 'ի հոյլս ընտրեալ համատիոց,
Ինոյն զարդ եւ 'ի տարազ, արկեալ միայն յուս զընձենին,
Նոյն զոր հաւն իւր արկանէր 'ի մանկուլթեան տիս հայկ դիւցազն,
Զօրապետ չըքնաղ գընդին խայտայր պատուով եւ արութեամբ:
Զոյգ համհարզ գընայր նըմին ճետ վըստամեան համբակն լնձակ,
Գողտր ոգի զոգւով պատեալ եւ սերտ սիրով կապեալ 'ի նա:
Ժիր եւ ողկոյզ մանկուլթիւնք, զոյգ հայրենեացըն սիրելիք:

Բերկրեցիր բամբիւն երկնից 'ի քո բարբառ դիւցազներգակ
Արժանի ահեղ տեսեանն որ ելանէ քեզ ընդ առաջ:
Օրինակ իմն 'ի բըլըոց Սիւնեաց, յափանցըն Գանգիսի
Անցեալ դք ելանիցէ 'ի բարձրաբերձ բարձունս երկնից
Ձիւնեղէնըն Վովկասու կամ յԵմաւոն արփիաճեմ,
Ատիճանեալ տեսանէ հանդէս գօտի մեծ ահաւոր
Մըրըկալից ամպրոպային եւ շանթային խրոխտ գագաթանց,
Որ որոտս յիւրեանց 'ի ծոց, փայլատակունըս թաւալէն,
Եւ զայսոց աստի անտի մընջիւն յոխորտ 'ի թաւ մայրիս,
Եւ զանդընդոց հեծուլթիւն 'ի վիհ մըուայլ խոր անձաւաց.
Նոյն 'ի դէմս ամբարտաւան արձանանայ լեառն ըսկայից
Սեփական գընդին հայկայ. գունդ դիւցազանց անմահական,
Գունդ յաղթօղ Տըմորեաց, տան հօրն հայոց նախ կառուցօղ:
Պըղինձք շողան, գոռան ոգիք, լանջք ընդ հագագս ըզբոց շընչեն,
Ի հրաշունչ 'ի փըրփրերախ երիվարաց գոթեալ գըրնդիւն
Յատակք երկրին դըղըրդին, թընդան գողան սանդարամետք,
Եւ մըրըիկ փոշոյն ելեալ՝ ամպ մըլթագին պատի գնդօք:
Յարծաթոյ յոսկւոյ զինուց արեգակունք փայլակէն բիւր,
Ի պըղնձի սաղաւարտից թըռչին փետուրք յարիւն ներկեալք:
Զամենայն շարժեն ըզզէն բաց 'ի քարանցըն պարսատկէ,
Ի մօտոյ եւ 'ի հեռուստ զի հաւասար մարտընչիցին:

Ի ջոկատս հընգերեակ հազար հազար խումբ բաժանեալ.
Միում սալար Մանաւաղ ընդ Բաղ որդին իւր հօրամոյն,
Միւսումըն խոռ եւ հայկակ՝ արիասիրտ ճետք դիւցազին:

Քոյդ եւեթ խընդրեցաւ տեղիդ 'ի կարգն, աշխոյժդ Ապահ,
 Զոր լերինք ապահունիք անջատէին եւ քոյդ Բեբոր:
 Այլում հըրանտ փառնակեան, այն ինչ վեհին որդիացեալ,
 Զորորդին Փառնակըն քաջ, հինգերորդին արին Զարեհ:
 Պետ նոցա մեծն Արմենակ, բոլորեցուն դիւցազնըն հայկ
 Ամբարձեալ 'ի խնուսին իւր 'ի Յոլակ ճերմակ ճանձկէն,
 Մետասան նըժոյդ 'ի ձեռն ասպաստանիկք ըզհետ նորա:
 Իշարժել հուժկու սկային ձայն տային նետք յուսոցն 'ի մարտ,
 Վահանաւն ոսկիկըմբէ լինէր գընդին իւր հովանի,
 Զինուն զարդուն եւ անձամբ զօրավարին երկնից տեսիլ
 Մինչ զերդ լեառն աղամանդեայ կանգնեալ ընդդէմ Արուսեկին
 Եւ յապրատամբն անկեալ գունդ 'ի տարտարոսըն փլուզանէր:

Այս հանդէս էր, այս կազմած ըսպայակոյտ յաղթ բանակին,
 Եւ գընդաց իւրաքանչիւր դրօշ ըսպիտակ հով ծալ 'ի ծալ,
 Եւ 'ի վերայ նըկարէն միում միում զէն սեփական,
 Դիւր 'ի մի խըմբէլ գուպար 'ի խռան մարտի կամ թէ 'ի ցիրս:
 Իսկ հայկին՝ լեառըն Մասիք, տապանն եւ հաւըն շըղաբեր,
 Եւ հրեշտակն հայոց սլաշտպան՝ սուր բոց 'ի ձեռն 'ի գլուխ Մասեաց:
 Սիրտ դիւցազնն աներկիւլ, այլ անվըստահ միտքն 'ի Վըստամ
 Եւ յորդին իւր եւ յԱռնակ՝ չետ առանձին 'ի ձեռնըն գունդ.
 Որոց արք 'ի տան Վադմեայ թողան 'ի գալ քաջին 'ի հարք,
 Կամ այլք յայլըս սըփուեցան ջողիրս ընդ մեծ զօրուն ճամբար,
 Եւ ինքեանք կերպարանօք պատուոյ գնային իւր զուգափառք:

Իսկ այս ուլ են փայլ 'ի փայլ բոյլք նըշուլից հոյլ արփենից,
 Իլուսատարր օդոյ յանօսր 'ի շողից նոր նըկարեալ գեղք,
 Ճաճանչից երկնաճեմիկ գեղոյն լուսոյ ցօղեալ ցընցուղք,
 Որ զահեղ ըզհետ գընդին դռնթեալ նազին երիվարօք:
 Հայկանոյլ եւ Արուսեակ օրիորդացն 'ի գլուխ պարու
 Ըջնօք խայտացելոց աղջկանց, խօսեալ առնակուսից,
 Մանկամարդաց եւ տիկնանց, ոյց պետ Զանան զարեհեանց մայր.
 Զի մայրն հայոց 'ի հայկաչէն կայր դիւցազնըն փոխանակ:

Կոյսք ըզգեցեալ կիսաթեւ շապիկս 'ի ծունկըս բեհեղեայս,
 Պարեգօտ ծիրանի կոճկէն՝ ցերանս եւ 'ի ծըղիս,
 Եւ ըզնովին վերտ հիւսկէն եւ ոսկեթեւ զուսպ պախճաւանդ՝
 Կամար լանջագեղ ըստ ուռուցիկ բոլոր կըրծից:
 Աղջկունք ըզհերսըն սըփուեն՝ 'ի ժապաւէն ժողովեալ թոյլ,
 Առնակոյսք 'ի ծամակալ պընդեն յաջ կոյս յոսկեճամուկ:
 Տանտիկնանց եւ նոր հարսանց սլարկեշտագոյն պըճըղնաւոր,
 Մինչ 'ի բարձըս պարեգօտք թեզանաւոր եւ երկնագոյն,
 Բոլորեալ գեզք 'ի գլուխ եւ յապարօշ լայն պըսակեալ:
 Ոսկեհիւս ըզվարսիւք բնաւից շըղարշ շուք ճակատուց,
 Մոյկ՝ ոսկի ժապաւինօք 'ի բոլորչիսն ոլորեալ թամբս:

Ըստ նախնի մարտից օրէնս ընդ իւր զսոսա տանէր դիւցազն,
Ի վառել զողիս քաջաց հարց եւ եղբարց լարանց իւրեանց,
Սիրելեացն աչաց հանդէս արիանալ 'ի յաղթանակ:

Իսկ կոյսն հայոց հայկանոյ՝ ոչ զայդ եւեթ նօթճէր խրախոյս,
Այլ եւ քրնքուշ երամոյն երկրորդ էր հայկ եւ հովանի,
Այլ եւ արանց 'ի գուպար նախանձաւոր սիրտ այրասիրտ:
Զի մատաղ տիոցն ասելն եւեթ զբօսանք չէր եւ կրկոց,
Այլ եւ շարժել ասպար՝ նիզակ ճօճել խայտալ ձիոց 'ի նիւս
Երկաթով պղնձով ճընշեալ զառոյգ անդամսն գեղեցիկ:
Խաղայր ցընծայր յընթանալն որպէս խմբին իւր զօրավար
Ի վանել արշաւեալ զԱսուր գոռոզ եւ ըզբաբէլ:

Յետկուսէ ամենեցուն, բայց առաջինք 'ի մեծարանս,
Ալէծաղիկ զարդարեալ ծերունիք վեհք գնային կառօք
Մարգարէն Նոյ, հայր Թորգոմ եւ Մանիսոն քահանայն սուրբ:

Այս բանակ էր դիւցազն քաջի հայոց հօրն հայկայ,
Այլ զառն առն եւ ըզգընդից Երկինք միայն գիտեն ըզգործ
Արձանացեալ 'ի դիւան անեղծական իւր դրպրութեանց:
Մահկանացուի զբովանդակն 'ի նուագ առնուլ՝ յանհրնարից,
Թէ բնաւ իւր իսկ իցեն շունչք երկրի հագագ բերան լեզու:
Զմեծամեծս եւ զհոյակապս հաղիւ ոգել ինչ բաւիցեմ:

Բանակն ըսկայակոյտ լուռ ընդ երեկս աւուր ճեպէր,
Սիրտք ոչ սակաւ տրոփէին ընդ բախտ անգէտ սիրելեաց խէթ:
Ժամանել 'ի գրուս հայոց աճապարէր հայկ աներկիւղ,
Գուցէ Բէլ զեղցի յաշխարհս, այլ անդ դիւրով եւ թեթեւով
Վրճարեցին գուպարածք. տըրտմեալ 'ի սիրտ՝ զի չաջողէր
Միջամբոխ արի զինուք յաշխարհամէջն ոստնուլ Բաբէլ:
Այլ թէ ոչ 'ի սիրտ երկրին, մըխէր սակայն Բէլայ 'ի սիրտ:
Արեւն 'ի մայր խոնարհէր, բանակն առնէր անդ երեկօթս
Առ Գոռոզ լերամբ, հարեալ խորանս եւ զետղ առեալ հանգչին:

Տեսանեն յառաջապահք փոշի 'նդ երկինս ոլորտացեալ,
Եւ փայլուն պղղընձոյ եւ երկաթոյ 'ի հարաւ կոյս,
Զոր յետին արեւածայրք զըլխոց լերանց դիպեալ հանեն.
Եւ հեծեալք եւ հետեւակք ասպատակեալ թափառնակի:
Ձայն տան մարտի, դիմեն 'ի զէն, լուրն ընթանայ 'նդ ճամբարն ողջոյն.
Հայկ անխռով տայր պատուէր՝ աւագ սեպհաց խմբել գումարտ,
Ինքն որդւովքն իբրեւ զփայլակն յահեղ խաղմին թուլցեալ բերան:
Այլ ամբոխ աղաղակին գայր հետ ընդ հետ եւ կուտակէր,
« Կադմոս եկեալն է Կադմոս », եւ յաջորդէր խոր լըռութիւն:

Հասանէր 'ի բուն բանակն ընդ մեծամեծ աւագայնոյն,
Ընդ որս եւ Մոկ եւ Որսիր, 'ի թորգոմեանն յարեցեալ եկք
Ոչ սակաւ արամբք հանդերձ՝ զորս առ Կադմեայ թողեալ քաջին:
Գուռնդք զօրացն առհասարակ սըփոխն ընդ մեծ ճամբարն հայոց:

Գլխանէր 'ի նոսա Վլաստամ եւ զհին իւր մըտերիմս
Ըզխեռեալ անհարազատս 'ի տունն Հայկայ, եւ յոյժ խընդայր.
Չոր օրինակ 'ի վրտակ յըստակաբուղն աստի անտի
Գան խառնին խոռվեալ հեղեղք, աճեն ըզնա եւ սըղտորեն:

Չողջոյն հարցեալ ըզմիմեանց եւ զբանակին, արին Վադմոս
Կայր սլատմէր. բայ « Սկայախրոխո գունդք, ով դիւցազն, յառաջա-
Անհուն ամբոխ բանակին Բեշայ եղին յիս ասպատակ: (մարտ
Յառաւօտուն մերկանալ 'ի խոր միգի եւ մառախլի՝

'Երմարէաք 'ի լերանցըն խաղացեալ կոյտս հասակաց
Չերդ մըթին մայրեաց անտառ մըրըրկածուփ տարուբերեալ
Բարձրաբերձ բարտեաց նոճից կաղամախից եւ յաղթ կաղնեաց:
Շըշուկ մեծ սլատէր զաւանն, 'ի զէն 'ի դաշտ ընթանայաք.

Էր ինձ կամ՝ ճակատ մըղել, թերեւս զառաջն հատանիցեմք,
Ընկըրկեալ՝ ժամ մեզ տայցեն քեզ դիւցազնիդ ազդ առնելոյ:
Բայց աւագք երկրին խորհուրդ, խոհեմութեան թէ երկիւղի,
Ետուն դիմել այսր եւ մեզ, խըռնել գումարտ գընդաւ 'ի մարտ,
Ո՛ր դիտէ ժուժկալեսցուք աւազակոյտ հրոսակին դէմ:

Աւասիկ զօրք եւ սալարք աստ եմք ըզհետ սուրհանդակացս:

Մէք՝ մինչ 'ի հարք խիթայաք ձրգէլ ըզգէմըս փախըստիս,
Այլ ոչ նըւազ ինչ քան զայդ դիւցազնիդ հօր վայելէր փոյթ,
Տանուտեարցդ եւ ամենայն արխադունդ մեծի սպայիդ »:

« Մեր յառաջ քան ըզգոյժ բօթաբերացդ, ասէ դիւցազն,
Ի ներքովթայ սլատգամացն 'ի սոյն զըրդեալ ճեպ անվեհեր,
Չիք մեր ժամ զուր վատնելոյ. հանգիցէ զօրն առ վաղուփ չու.
Ընթասցուք առ թըշնամին եւ Աստուծով 'ի յաղթութիւն:

Դու Վադմոս, ըզխումբըս քո ջոկեա 'ստ զինուցըն կաղմութեան,
Տուր նոցա զօրավարս, հազարաց պետս եւ հարիւրոց,
Եւ 'ի վերայ լըրութեանն ըզքեզ կարգեալ իմ զօրագլուխ »:

Ի կողմանց կողմանց ըզցայգն հասանեն դան անդր 'ի ճամբար
Մեծամեծք աշխարհաց եւ գաւառացըն հարաւոյ,
Ընդ որս անթիւ հաստաբուռն եռայր բեշեան խրոխտ ասպատակ:
Չի յերեսացըն զարհուրեալ՝ յետս յետս ընդդէմ վերջոտնէին
Ի հարք կոյս առ վեհ դիւցազն, առ հայրն Հայոց անվանելի,
Միաբան խորհել զարժանն եւ գունդ առ գունդ բովանդակել:

Այլ չիք ինչ շահ ընդ երկնաւ՝ ում չերթիցէ զհետ իւր վընաս:
Էր գիշեր արխալի, ահ եւ սոսկումն 'ի բանակին
Յերեսաց ըսկայից անհուն խօլացըն Ներքովթայ,
Չոր նախ սուղ ինչ 'ի Վադմեայ լըւեալ, եւ այլք ըստ նըմանէ
Աւելեօք ստուարացուցին ըստ կուտական ցնորից մըտաց,
Պէսպէս առասպելեօք խառնադանձին հաւանական,
Որ բազմաձայն համբաւոյն՝ է 'ի հաւատարն դիւրամէտ:
Նոյն եւ աստ զահափետսըն կուտակէր զըսկայախրոխտ

Ըստ հրուշակին զորուցաց, որ 'ի սկզբանց ելից իւրոց
Փոքր ինչ եւ անօսր՝ երթայ յորդէ եւ սաստկանայ:

Որպէս կայծ մի սուղ եւ նուրբ անկեալ ուստեք 'ի խալիւ ճաղագ՝
Արծարծեալ յայս ճարակի 'նդ անտառս հրդեհ մեծ բոցադէզ,
Հիկէն աղբիւր յականէն պղզալըջակեալ մանր ինչ եւ մեղմ
Խաղայ գնայ լինի առու, 'ի յորդընթաց ուռնու վըտակ,
Հետզհետէ զօրացեալ յանբաւ ուղիւիցն խառնելոց
Խրոխտանայ 'ի յաղթ յորձանս ահագնագոչ որոտալոյ,
Ոչ հոսանս ալոցագոյն եւեթ 'ի գնացըս իւր գըլեալ,
Այլ եւ մըրուր եւ քարինս, կոճեղս եւ գիս նեխաշաղիլ,
Եւ 'նիլոս ծովածաւալ ծածկէ ալեօքն ըզմեծ աշխարհ,
Եւ զըսկիզբն եւ զաղբերակն ոչ ոք գիտէ կանանցածնաց:
Այսպէս ահիցն համբաւք լընոյր ըզՄոկս եւ զԲըղնունիս:

Բերանոյ 'ի բերան տըրտունջ եւ գաղտ չըրջէր շըշունջ,
Մանաւանդ 'ի զըրուանեանս եւ որ Վաղմեայ եկք 'ի տանէն.
« Ի սպառեւ ուրեմն ըզմեզ 'ի պատերազմըդ վարէ հայկ,
Այլով ինչ ոչ մարթացեալ զանընկճելի նուաճել ոգիս,
Եւ անհոգ անկասկած տարածանել զոտան 'ի գաւառս »:
Սեփականըն դիւցազին մէն գումարտակըն մընայր սուրբ:

Իսկ ամբոխըն տիտանեան աջողութեամբըն փըքացեալ
Եւ խիզախ 'ի յաղթութիւն նընջէր 'ի խոր քուն թանձրութեան
Իստորոտ լերանց Վորդուաց 'ի Զաւ դետոյն ափանց կարկաջ:
Բայց Բիւրասպեայ խէթ 'ի սիրտ ըզքուն յաչացըն հատանէր,
Զի հասեալ 'ի դրունս հայոց՝ անդ տեսանէր զահեղ դիւցազն
Որ լայնալանջ իրանաւ խընոյր զնոսին ընդդէմ Բե՛լայ,
Յաչաց փայլատակունս՝ յաղեղանէ 'նդոստուցեալ մահ:
Զարբանեակ իւր ըզմանուկ Սատանայի կոչէր սու իւր.
« Երթ 'ի խոր սանդարամետս առ անդընդոց պեա զօրութեանց,
Ազդ արա, յանսովոր Բիւրասպ յերկիւղ կայ սրաշարեալ
Ի դերեւ յահէն հայկայ բոլոր ջանիցն ելանելոյ »:

Ասէր, եւ տաղնապէր այնպէս ճեպել ըզդեւն յանդունդս,
Զի չներէր գնալ իջանել ընդ ծանօթ գրունըս զըժոխոց,
Այլ անդէն եւ անդ 'ի փոր երկրին մըտեալ անցանել թափ:
Նորա գիրկընդխառն ըզկախարդին համբուրեալ զուս,
Եւ անդէն, ահեղ զարմանք, աղու վիշապըս բուսուցեալ
Եւ թողեալ գըրաւ յերաշխ՝ ինք սողոսկէր 'ի սիրտ երկրի:
Եւ զոր խըլուրդն օրինակ փորեալ թաթիւք գնայ 'ի մըթան,
Խաղայր դեւն ընդ խաւ 'ի խաւ կուղս անդընդոց աղջամըջին:
Պատառէր անցանէր ընդ ալս այժմու տըրամ գեանոյս,
Ապա 'նդ աշխարհ անծանօթ չորքոտանեաց եւ գազանաց,
Ընդ մուղիզացըն խըշտիս եւ տիտեռանց ճիւղաղ զեռնոց,
Ընդ գաւառ խեցեմորթից, վիմատառեալ թանձըր մայրեաց:

Ի վերջին կարծր սպառնանքն 'ի դժոխաց հասեալ տանիս՝
Հերձեալ եւ զայն մըխըրձէր 'ի հուր նահանգ Սամայէլի.
Տայր զըրոյց յունկըն նորին, ընդ Մամրուտ վիհ գայր առ Բիւրասայ,
Մըխիթար մատուցանէր՝ մի զանգիտել, կալ յուխտին պինդ:

Վայր մի զաչան արիւնջուռուշտ եւ բոցաճօճ յերկիր վարսեալ՝
Սըրտմըտեալ Սանդարապետն յոգոց հանէր ուժգին թառանչ:
Ակն յիշխանան արկեալ ապա 'ի մեծ ծըփանքս խորհըրդոց,
Իսեաւ բաղմահանին 'ի մըտայոյզ ատենահալս,
Յառնէր 'ի բարձր աթոռոյն 'ի գաւազան յեց ահաւոր,
Տայր հրաման նըշանացի գալ գումարել գաղտ 'ի ժողով
Ակնարկութեամբ՝ յոր կային ալուցք սըրտին իւր նըկարեալ.
Յոյս եւ տըրտմութիւն, յանձնապաստան զայրոյթ ժըպիրհ,
Լեզու՝ քան զամենայն ճոռոմ խօսեալ յանդուգն աւաչ:

Շարժեցաւ մեծ հրապարակն եւ ծերակոյտ լուռ սոսկալի:
Ի պատիւ հրաւէր Քամայ եւ Վայենի կարգայր յատեան,
Ինքն յառաջոյ սէգ կարապետ, այլք ըզկընի ահագնաքայլ:
Չայլ եւ այլ գրամբք դժոխաց արարեալ զանց՝ 'ի բաց թողոյր
ԸզՏենար, զԵտնէ, զԱւեռն եւ ըզՎեսուբ, զՀեկիլ, զՏեռնատ,
Չայլ անթիւ բերանացեալ վիհս անդընդոց յաշխարհ վերին,
Ընդ վերապըն խորխորատ Գըրգուռ լերանցն առաջնորդէր:
Օրինակ անձինն եւ սաստ այլափոխէր զնոցին տեսակ:

Ելանէն ընդ հրաշունչ որկոր Գոռոզ լերանց բարձանց
Անդընդային զօրութիւնք՝ կարծեալ աստուածք Տարտարոսին,
Արձակեալ յառաջոյ մըթագին մէգ մառախլամած
Եւ ամպրոպ մըրըրկայոյզ փայլատակամբք որոտաձայն,
Որ յարկեալ ըզգազաթունս սպառն լերանցըն վրանաձեւ:
Յառնէն դան կերպարանք ըսկայաձեւք սոսկատեսիլք,
Գոյնագոյն բուսովք բարուց ախորժակօք զանազանեալք,
Բայց յեղերըս միաբուռք, միահաւան իշխանք չարեաց.
Չեւ եւս աստուածացեալք, այլ թեկն ածեալք աստուածութեան,
Եւ, աւաղ, յետ փոխելոյ հօրըն հայոց յանմահութիւն,
Աստուածանալ հանդերձեալք եւ բաժանել ըզտիեղերս
Ըստ ազգաց ազգաց հոգւոց մէն մի անուանս ժառանգելով.
Հայհոյիչք սըրբոյն երկնից փառաւորեալ վեհին անուան,
Մարգակերք արիւնարբուք եւ մըծղընեայ պըղծութեանց հարք,
Նենգ սըտոյ խարդաւանաց եւ գողօնից դրուժան հաւակք,
Շուայտանաց արբըրութեանց, ատելութեան եւ նախանձու,
Յասմանց եւ խաղմից աշխարհաւեր վըսեր վիրադք,
Փառամոլ բարձերէց եւ գահասեր ախտին իշխանք,
Եւ այլ անբաւ ոճրագործ եղեւնաւոր մոլեգնութեանց:

Իսկ առաջին ապըստամբն եւ թագաւորն ամենեցուն,
Աստուածընդդէմն ամբարտաւան գոռոզ ոգւոյն որջ եւ կաղաղ,

Վարդապետ ամսարըշտաց եւ հետեւոյ յաստուածակոյս,
Սաղայէ՛լ եւ Սամայէ՛լ անուն իշխան՝ պետ խաւարի,
Արուսեակ եւ բանասարկու եւ ըստամբակ հրեշտակապետ,
Վիշապ անդընդային, սրահակ մեղաց եւ կորըստեան,
Ամենայն աղուանց մըթեր՝ զոր կամքն 'ի յայլս էր զատուցեալ,
Մեծ եւ խրոխտ եւ ահագին սոսկավիթխար քան ըզբընաւ:
Եւ 'իցոյց աշտիճանին՝ ընդ ամսայարկ թուխ խորանաւ,
Եւ բազմեցաւ քարաժեռ լերինն 'ի գլուխ բարձրակատար,
Ըզճակաւն յերկինս տանէր յաւակնայեղց կանգնեալ եղջերբք,
Որպէս Վովկաս 'ի Վովկաս մըռայլ բարձամբքն կուտակեալ,
Ըզգարշապարան 'ի խոխոմս 'ի վիհսն արկեալ 'ի պատուանդան,
Աչք եւ երեսք սոսկալիք 'ի Բըզնունեաց ծով կապուտակ:
Այլ զօրութիւնք շուրջ բազմին 'ի սարեխաց ծայրս ապառաժ,
Որ չէին ինչ ընդհատ յանդընդական իւրեանց դահուց:

Յակըմբէլ բազմականին տատանեցան Գոռոզ լերինք,
Հիմուք նոցա հեծեցին քարանձաւաց սիւնք եւ կամարք:
Յանկալի էր նոցա դընել զատեանն 'ի գլուխ Մասեաց.
Այլ այն դուռն դըժոխոց փակ էր նոցա եւ անմատոյց,
Յորմէ հետէ տապանն էջ եւ յայտնեցաւ Աստուած 'ի նմա,
Եւ կամար զնովաւ ածեալ սրբեաց իւր դահ երկնահանգէտ:
Դըժոխերես հուղկահարք արիւնարբուք զերդ յորջ վիմաց
Ըզճմերային խարուկաւ բոլորեալ շուրջ առնուն խորհուրդ՝
Յոր կոյս ըզցայգն արշաւեալ կամ զտիւ՝ հարցեն ըզկարաւան,
Աւազակքն անդընդային այսպէս բազմեալ կային յակումբ:

Աչս ածեալ Անդընդեհպետ՝ թէպէտ մեղմով կալաւ խօսել,
Լրոեցին կարկեալ յահէն հողմք եւ բարբառք ամպրոպաձայնք.
Փոխան շունչն էր փոթորիկ, պատգամքն ահեղ գոռ ամպորոտ,
Որ զբարձունս ամպրոպայինս 'ի մուայլ ծոցի անդ դըլըրդէր.
Եւ աչացրն գունոք հրեղէնք փայլատականց ցընդեն շանդիս.
Խորափիտք այրից ընդդէմ մըռնչեցին կուռ արձագանդ:

« Զօրավարք զօրութեանց, ատենակալ խորհըրդոյ գլուխք,
Ախոյեանք իմ եւ երկնից անպարտելի կուրծք դիմամարտք,
Մեկուսի գումարեցաք 'ի բազմամբոխ հրապարակաց.
Ինքնակալի չէ արժան զխուժանն ունել մըտացն հաղորդ,
Իւ ոչ թէ նուաճեացի, այլ բարձրամիտ ըմբոստանայ.
Ոչ այդ օրէն եւ հանճար է մեծասաստ իշխանութեան:
Իսկ դէմք ծըպտեալ, գաղտ շըշունջ, որ զի մի զգաստ ինչ երկնաւորք
Տարցին ըզխորհըրդոցս առ բըռնաւորն երկնից զըրոյց:
Շատ լիցին նըմա երկինք, գէթ տարտարոսք կացցեն ազատ,
Շատ լիցի զի հեղեղօք խըցեալ զՄասեաց կուրացոյց վիհ:
Ըզբարձունսն զայնոսիկ եթէ ունի նա փարելի,
Ուր զսիրայինն ապրեցոյց եւ ըզգըգուէալն իւր հողածին,

Մեր էն տակաւին Գուռը լերանցքս գագաթունք,
Որ առ ազգին կայենեան հաճոյական աստ սլաշտամանց,
Եւ անխուզ եւ անարգել խառնակութեանց յայրս եւ յանձուս,
Ատելի աչաց երկնից եւ նըղովեալք էն յանմահէն,
Յոյց զերեսս 'ի բաց դարձոյց եւ երկնաւորք փախչին հեռի:
Աստ կամք կաճառեալ՝ հայել 'ի սկէտս առաջիկայ:

« Անդր ահա յաջմէ կուսէ՝ սիրեցելոյն Բելայ բանակ.
Մեր էն դոքա եւ մեզ անկ՝ իրաց դոցին ածել խրնամ,
Յորմէհետէ ուրացան դոքա յերկնից 'ի հըզօրէն,
Եւ նորա զհրեշտակն 'ի բաց առեալ զիշխան իւր 'ի գըլխոյ
Եւ 'ի թիկանց ատելեացն՝ 'ի ձեռքս մեր մատնեաց զնոսա:

« Հա՛ եւ խրոխտ ապրստամբին ձեր առաջի հայկայ ճամբար:
Զամենայն ըզհին ցաւս, ըզքէն եւ զոխս եւ ըզտըրտունջ,
Որ առ զեղջ սըրտի զայրուկս հորձից ընդ մերն սլարտութիւն,
Մոռասցուք, անգբաղապէս յառաջիկայս հայեցեալ շահ,
Եւ ճիգն 'ի ճիգըն հարեալ՝ զամենայն քիրտն յայն թափեացուք:
Ի քաւել ու 'ի մոռացօնս դարձուցանել ըզհին զըմբաղս,
Դուք ինքնին տեսանէք եւ վըկայէք զօրագըլխիդ,
Ի՛բր 'ի կշիռս եդեալ ըզգլուխ՝ ետ եւ տայ զանձն 'ի բիւր վըտանդ.
ԶԱզին դրախտն ունիմ՝ վըկայ, զԱբէ՛լ յարեանն եւ զունջս յողով:

« Յետ յաւերժից արժանի յիշատակաց մարտին յերկինս՝
Այս երրորդ է աւասիկ զի գումարիմք ընդ Աստուծոյ,
Կանգնել ըզմեր պետութիւն, եւ յերեսաց երկրէ ջընջել
Զանուն նորա եւ ըզմարդն ըզփայփայեալ իւր սիրելին:
Մեծապէս զըզըրդեցաք զերկին զերկիր յահ թըշնամւոյն,
Եւ զինուցս ահեղ կոփիւնք ըզսիրտ նորա սարսեցին գէթ,
Վայր մի այսր անգըր հարեալ եւ 'ի վարան տարակուսի
Տաղնապեցաւ ապաքէն, թէ յաթոռոցն ո՛չ դըրդուեցաւ:
Այլ՝ զի՛նչ ըստոյգ շահ օգտից 'ի նախանձուս անբաւ յագուրդ:
Օցաեցաք զմարդն յարարչէն եւ յՆդեմայ խըլեալ արկաք,
Հաշտեցան միւսանգամ եւ դրախտ զերկիրս յօրինեցին:
Արդարոյն ողողեցաք արեամբ ըզգաշտ՝ բառնալ ըզսերմն,
Այլ ըզկնի՝ եւ միւս եւս այլ եկեալ լըցին ըզտիեզերս:
Որդւովք եւ դըստերօք հաւատարմին մեր Կայենի
Յոռեցուցաք զատելին՝ սատակել յուղխ սահանաբաց.

Մեռան արխաբար եւ գովեսցին յիմ արքունիս,
Ընտրեալք ըզմահ կամակար քան զբըռնաւոր հրամանին պատ:

« Բայց միում արդարոյն, ո՛վ մոլութեանս, յաղթեցաք ոչ,
Եւ նովաւ վերըստին ըզնըղովեալ ճետ սերեցոյց:
Արդ 'ի ձեռս ըզփարեղի տոհմն քաջիս առաք Քամայ,
Որ 'ի մեր կոյս գըլեալ՝ հանձարով վեհ եւ խորհըրդովք,
Ոչ ումեք կալ ընդ ձեռամբ՝ ոչ յերկնաւորս եւ ոչ յերկրի:

Արժանի շառաւիղ բուսոյց զարմի զգիւցաղնին Բէլ,
 Զոր 'ի ձեռնն Բիւրասպեայ 'ի մեր սաշտօն ընդէլուցաք,
 Ոչ տէր յերկինս իմանալ եւ ոչ օրէնս ազգի մարդկան,
 Ամպարըշտել առ Աստուած, ամպարըշտել առ իւր սպտկերն
 Ինքնագիւտ կրօնիւք՝ մարդոյն տալ յարարէն ապրատամբել,
 Եւ բռնադատ տէրութեամբ գերել ըզնա յանգիւտ կորուստ
 Յանձըն զանեղ անմահին զերկրապագու տարեալ սաշտօն:
 Այլ ցնորեալ եւ գագաշեալ թըշուառական ծեր մի զառամ
 Խոչ ընդ ոտն ըսկայաքայլ աղնըւական մեր դիմեցմանց,
 'Նոյ, զսերունդն զայն անէծ զազատամիտ վըսեմախոհ,
 Օրհնեալ զՅաբելթ եւ հնարի կանգնել նրմա դահ պետական,
 Ընդ նրմին եւ սաշտամանց երկնից բագին եւ դահամունա,
 Եւ զմերս ամենայն եւ զԲէլ ընդ մեզ կորուսանել:
 Եւ երկինք դաշնաւոր թըւին հաճել ըզսիրելին:
 Արդ առէք խորհուրդ թէ զինչ առնել իցէ այսուհետեւ...

« Ինձ թափել 'ի ձեռնարկէս յամօթ եղեալ վատախտարակ.
 Ե՛հ, ոչ հարիւր եւ դժոխք եթէ նորոգ ինչ ըստեղծցին,
 Եւ բիւր եւս 'ի յանդունդս ընկըղմեսցին սանդարամետք,
 Հազար ժայռք եւ լերինք 'ի թանձրութիւն հեղեալ գըլխոյս
 Եւ հազար դրունք եւ նիգք սըղընձակուռք աղխեսցին յիս,
 Ոչ երկիւղ արկցեն 'ի սիրտ կամ թէ բընաւ ոտից նահանջ,
 Մինչեւ գլուխ արարից գործոյս՝ փառաց առեալ պըսակ,
 Բե՛լայ զկրօնսն ամեթ սպհել, զմեր յաշխարհի զետեղ սաշտօն.
 Կորիցէ երկնից Աստուածն, յարիւն սուզցի անուն նորա,
 Կեցցեն աստուածք երկրի կեցցեն, եւ վեհագոյն Սանդարապետ:
 Քակեսցին նոյեան սեղանք ուարբանեկին իւրում Հայկայ,
 Յազգէ Քամայ սըտեսցին անէծք, օրհնիք 'ի Յաբելթէ,
 Ի գլուխ Հայկին դարձցին նըղովք, եւ օրհնութիւնք՝ Բե՛լայ 'ի գլուխ,
 Քամ ընդ որդւոյն տիրեսցէ, զի տիրեսցեն եւ մեր սաշտօնք:
 Ծառայեաց մեզ Կայէն, այլ մի եւեթ հեղաւ արիւն.
 Արժանի որդի նորա Բէլ առ յիւրմէ նախամօրէն՝
 Լըւացէ զերկիր արեամբ՝ հոտ ու 'ի ճենճեր մեզ անուշից,
 Պետութեանցըդ դժոխոց եւ ինձ բուրումն անմահութեան:

« Օրս յաւուրըս բարութեանց՝ կանգնել ըզմեր աստուածութիւն,
 Ժամ այս է մեզ, ո՛վ քաջք, մի կորուսցուք զպատեհս առ ձեռն:
 Համօրէն քուչեան Սաբայ մեզ ծըխեսցին խունկք եւ կընդրուկք,
 Բագինք երկրի յողջակէզ ճենճերեսցին 'ի պատարագ,
 Ամենայն ոսկի արծաթ մեզ 'ի մեհեանըս ձօնեսցի,
 Տաճարք 'ի տօնս եւ տարեկանս յերդ եւ 'ի քնար մեզ հընչեսցեն.
 Ի մէջ անհուն դից երկրի լաստուածացեալ մեզք դիւցազանց
 Կորիցէ բռնաւորին երկնից անուն եւ յիշատակ:
 Գուպարեալք ընդ Աստուծոյ, մընայ կըռուէլ արդ ընդ Հայկայ:

Մի յուսացի յօրհնութիւնսն տապալել զամուրըս մեր
Եւ զհիմունըս քանդել ըզլինուածոց յուսոյն մերոյ » :

Արիւնարբու Վայենին արիւն յերեսսն ցոլացեալ
Օձախուիւ գըլխոյն հերք կանգնին դիզան 'ի ճակատուն,
Լիճք լուսոյն լողային յանմեղ եղբօրն արեան վըտակ,
Փըրփուր արիւնախառն ընդ բերանոյն հոսէր ընդ վիհ,
Եւ քիրտն արիւնազանգ զմարմնոյն անդամն ողողանէր :
Իշխանապետք դըժոխոց սասանեցան ընդ այն տեսիլ,
Սոսկալի քան ըզվիշապն անդընդային տեսեալ ճիւղալ :
Յոգոց էլ, ընդ ժանիս գազանեղէն իբրեւ ընդ ժայռ
Ըզմըրբիկ շընչոյն ծըխեալ ոչ ինչ ընդհատ հրահոս վըհէն,
Որ առաջի անդ նոցա բանայր դըժոխք վիրապ բերան :
Յորձնեռանդն արտասուաց հեղեղս ընդ աչսն իջուցեալ
Իբր ըզխանձող հրածորան հնոցի լերին ժայթքեալ 'ի դուրս :

« Անիծեալ անուն Վահին, գոչէր, որ զիսն նըզովեաց,
Եւ ընկըղզ զամենայն զաւակս եւ զարմ 'ի սպոյտըս ջուրց :
Ընկճեցաւ միթէ Վայէն, մի Աստուծոյ խոնարհեցաւ :
'Նըզովեալ Աբէլ եւ Սէթ եւ որ նոցա հան օրհնութիւնս :
Կեցլիք կեցլիք իմ դըստերք՝ որ գերեցէք զորդիսն Երկնից,
Կեցցէ իմ ատելութիւն, յաւիտենից քէն վըրիժուց :
Հալածէ զիս աննըւէր, եւ յաւիտեան հալածեսցի :
Եւ զի չիք ընդ աստեղօք արդ Վայենի տոհմ եւ սերունդ
Բայց 'ի Քամայ տիկնոջէն 'ի դըստերէն իւրմէ եւեթ,
Ըզնոյնս արդ եւ ընդ սըմա խորհի՝ զՎայէն վանեալ յաւէժ :
Արդ եւ իմ մըտեալ յուխա ընդ դըժոխոց եւ ընդ Քամայ :
Ոչ կորեաւ Վայէն ոչ անհետացաւ յէկց լուսոյս :
Աւասիկ ես յամենայն վըրէժ քինու զոր տայք հրաման » :

Այն ինչ գեռ բանքն 'ի լեզուին էին՝ առնոյր ըզթեւըն Քամ,
Բոց աչացըն ցայտելով եւ գոլոշի ունչքն եւ կոկորդ :

« Յերկնից բըռնաւորէն զինչ անցք եւ ինձ գանձեալ պահին,
Ինձ եւ զաւակացս, ընդ անվընաս հօր ինչ ծաղու,
Ըզվաղուեան մըթերս ոխիցն յիս թափելով պատուհասիւ,
Զի զըքնաղըն Սելլա 'ի դըստերացըն Վայենիդ
Ինձ 'ի կին սիրոյ սըրտի՝ կամացն ածի իւր հակառակ,
Օրինակըդ կայենեան շատ է առնել զիս խելամուտ :
Եւ թէ ազն այն ոխերիմ այսպէս 'ի խնդն հայի անմեղ,
Զինչ ոչ հատուցէ 'ի գնացս իմոցն յիւր ատելիս :
Քան թէ ձեզ՝ ինձ կայ պահի վըէժխընդըութիւն պարտոխաթափ :
Ըզձեզ ինեւ հարկանէ, իսկ զիս յանձին իմում ոսոխն :
Ըզբընան յաչըս զընեմ, փոխանակեմ զամենայն ինչ
Ի վերայ քինու վըրիժուց անիրաւացն այն նըզովից,
Զոր որպէս տէր իւր զՎայէն՝ ըստ նըմին զիս օրինակի

Խրուռացեալն այն ալեւոր անէծ յանսարտ ծառայութիւն։

« Կորիցեն դրժոխ երկինք եւ որ 'ի նմայն բունեալ գոռող,
Կեցցեն դրժոխք յաւիտեան, կեցցէ զաւակն Տիտանայ.
Որդեակ իմ Քանան, հողւոյս հատոր՝ որդեակ իմ Բէլ,
Ես ընդ ձեզ եմ ահա, դրժոխք ընդ ձեզ՝ որդեակք սիրուն։
Եհէ ձեռն աղէ դու տուր ինձ վեհապետդ անդրնդոց,
Ոչ այսօր ինչ նշխրեալ զանձն իմ 'ի սպաս քոյդ պաշտաման,
Ձեռն ինձ տուր, եւ ես ինքնին ըզտիեղերս հողմահորով,
Յոր ծաւալեալ տիրեսցէ արի զաւակն Քանանու,
Քեզ յաւէժ ըստրդկութեան նշլաճեցից 'ի հեշտ պաշտօն։
Սատակեսցին իմ եղբարք, հեռեալ դրուժանք եւ բանասրկութիւն,
Որ զժըմիտ զայն քրտեցին 'ի զառանցեալ ունին հայրենի,
Եւ շարժեցին յիմ վերայ զանէծսն լու 'ի լու երկնից։
Ոչ գիտեմ զնոսա եղբարս, եւ ոչ ինձ հայր զանագորոյնն,
Յակոռեան նոր աղուրեացն անապակէ զմբեալ գրլուխ։
Դրժոխք, դու իմ հայր, դու իմ եղբայր Սանդարապետ »։

« Ի յամբոկ առաջարկեալ գործոյս մեծի կազմք եւ պատրաստք,
Իշխանն ասէր նախանձուն, օն դրրդութեցութիւն ըզգորուանեանս
Մախալ ընդ ճոխութիւն թորգոմայնոյն առ դիւցազամբք,
Եւ անդուստ ջահք եւ հընոցք բորբոքեցին ատելութեան »։

« Զարթուցութիւն զոգիան, ասեն պետն անիրաւ եւ փառամոլ,
Զրտալ թոյլ տիրել հայկայ իբր իրաւամբք երկրին ժառանգ.
Ուր չիցեն դամբք եւ կըռուանք՝ յո՞ կառուացէ զկրօնս իւր եւ զգահ.
Այլ անդէն առն ընկերի դաշոյն 'ի կող, նիզակ 'ի սիրտ »։

« Յարուսցութիւն 'ի բանակին սըրտամըտութիւն մեծ բարկութեան,
Ասէր մարտիցն հաւակ պատերազմի եւ աղմըկաց,
Եւ հարեալ նոցա խրուով եւ զամենայն խաղմից աղէտ,
Սակաւաւոր թորգոմեանց յարեան վրտակըս գնասցեն ձորք »։

Անդ ամենայն դիւանին ըզքաջութեանն ուխտէր բազուկ։

« Արդ 'ի կամաց հասարակ հաւանութեան կազմ է խորհուրդ,
Աժ թափեաց Սանդարապետն զուարթացեալ ընդ սընդութիւնն,
Ընկճել ըզթորգոմեանն 'ի հայրենի տէրութենէն,
Հըզօրել զԲիւրասպ եւ զԲէլ՝ յոր պէտս իրաց եւ լիցի կոչ։
Զօրէնս Աստուծոյ, զազատութիւն մոռասցի մարդ,
Կուրասցի պատրանօք եւ բըռնութեամբն գերեսցի.
Կըրկին զէնքդ իցեն Բէլայ եւ ամենայն բըռնաւորաց։
Դրժոխոց փակեալ են դուրք առ ամենայն յոյս ցանկալի,
Աստ 'ի լոյս ընդ սիւք օդոյս զոգի շընչեմ վըստահութեան,
Ասպարէս հանդիսիս յուսով մեծաւ զմեզ ողջունէ։
Այն ամենայն յիմ գրլուխ. թող ակն առ իս կալցին դրժոխք,
Լէք եւ դուք յորդորք 'ի ձայնս յիւրաքանչիւր ձեր պետութիւնս,
Ինեւ եւ իշխանօքդ յուսամ ուխտիցս առնուլ վըճար։

Իսկ ամբոխի կարօտեալ, շարժեմ յայնժամ անդ յոտին տրուի
Զամենայն զօրութիւնս եւ զգիւցազունս որ ընդ ոտիւքս » :

Ասաց, եւ արձակեաց ըզհրապարակին խաւարին :

Ասլըստամբ հրեշտակապետն եւ բանասարկուն պահակ մահու
Ինքն կայր, շուրջ զաչնն ածեալ ընդ երկոսին քաջաց ճամբար .
Որպէս առիւծ թէ գիպիցի արօտական կըրկին հօտից,
Մըտախոհ կայ 'ի սարին՝ յո՛ 'ի նախճիր խոյասցի նախ,
Թաւ ձեռովն ըզկողըս իւր խարազանեալ՝ զոյժն գըրգռէ,
Եւ կանխաւ զարեան ճաշակ երթիթացեալ լիզու լեզուաւ .
Խածանէր եւ նա զըրթունսն, երգնոյր յանմահ քէն գըժօխոց՝
Սատակել յաշխարհէ զերկըրպագուս միոյ Սըրբոյն :
Շըշնջէր մըռմըռալով, հայէր թէ ոք իցէ յիւրոցն
Ի հընոց արբանեկաց՝ որ անդ ուրեմն երբեմն յերկինս
'Նոյնպիսի լըւեալ երգմնիս եւ զկատարումն չեւ տեսեալ :

Կալաւ անդ առ իւր ըզՔամ, եւ յերկար յունկնն հըծծանօք
Իշխանասաստ հարեալ ցըսով զթիկունս նորա, փոխեալ 'ի Սեմ,
Ուսոյց խըրատ՝ երկփեղկել ըզգըրուանեանս 'ի թորգոմեանց,
Զի բաժանեալ զօրութիւնք՝ վասնեսցին նախ 'ի սուր Բե՛լայ
Ատելիքն գըժօխոց կրօնիւք 'Նոյի եւ օրհնութեամբ,
Ինոյն սուր ասլա եւ զհայկ հարեալ՝ Քամայն տիրասցի զարմ :
Արձակեալ անդր 'ի զակիշն ըզմոլեկանն ըսպառազէն,
Պըղծաշուրթն բերանով արխնարբու շարաւահոտ՝
Հայհոյեաց ըզխարձրելոյն զանունն սուրբ խաղաղաւէտ .
« Թէ եւ այլ ինչ չօգտիցիմ, զանէծս հանից դոնէ 'ի սուտ .
Յայսն ոսոխիս շատ ինձ այն, եւ 'ի ծաղրել զաստուածութիւնն » .
Ասաց, սուղաւ 'ի խոր սանդարամետս յիւր արբունիս :

Արբանեակն կորըստեան 'ի սպասն երթայր ժըպիրհ ծաղու,
Գնայր 'ի մութն գիշերին սեաւ բիծ 'ի նմա տըպաւորեալ :
Ի չորրորդ պահ ցայգական, չեւ խօսնակին առաւօտու
Զաւետիս երգեալ լուսոյն, ոչ հաւք 'ի թուխսն ճըռուողեալ,
Մինչ ոչ խաւար եւ ոչ տիւ, իշխանութեանցն երկուց 'ի ծագ
Ծըփի յերկբայս իմն աշխարհ, զլետին քունեն մահկանացուք,
Մըրըրկեալ Վըստամ ըզցայգն 'ի խորհըրդոց յոյզս մտաց
'Նախանձու բարձաձգութեան որ 'ի սըրտին եռայր հընոց,
Այն ինչ ահա զաչս 'ի նիրհ հաղիւ ուրեմն խոնարհեալ,
Եկն եկաց Քամ 'ի սնարից խուճապ անդոհ խոժոռաղէմ :
Մեղմ՝ ձայնէր . « Վըստամ որդեակ իմ Զըրուանայ, նընջէս յանհոգս .
Մինչ դու զկարծեալ բըռնաւորն ըզտխտանեան խորհիս վանել,
Միւս անշուշտն բըռնակալ հայկ թորգոմեան տիրեսցէ՛ ձեզ .
Որ զայդ պատերազմ՝ յարոյց 'ի ձեզ զուր տարապարտ,
Զի գողցես զաշխարհըս մեր թափեալ եւ յինքն 'ի բռանց հանեալ,
Իրաւանց ինչ կանգնեսցէ արձան յարդար ժառանգութիւն : »

« Որ մինչեւ ցարդ դիւցազունք՝ չըղանդիտեալ եւեթ 'ի վտանգս
Ի բարի առնել աղգի եւ աշխարհի ազատօրէն,
Դա 'ւաղիկ խընդրէ զվըտանդըս տարադէմ կըրթեալ ըզհետ,
Ձայնատուր իսկ լեալ նոցին շուրջանակի խիզախ 'ի կռիւ,
Ձի զբըռնակալ պետութիւն գրեացէ յօրէնս յաղթանակաւ:
Ոչ որպէս գայդ զըրպարտէ թէ բըռնաւոր ինչ ոք է Բէլ,
Այլ հըզօր թագաւոր, մարդասէր կամք, սիրտ բարերար,
Որով տիրեաց ընդ աղինս՝ ածեալ զիւրեւ ըզտիեզերս:
Ձի'նչ աղէ վնաս՝ թէ եւ դուք հանգչիք թեւոցն 'ի հովանի,
Եւ 'ի խնամքս բարեսէր քաղցըր կամացըն վայելէք:

« Սակայն ոչ զաւակ Սեմայ նա մի ումէք մըտցէ 'նդ հարկաւ.
Վեհք վեհագոյն ինչ արկէք 'ի միտ, որդեակք, իշխել երկրիդ:
Օն արիք, քաջըս լերուք, իմ Ձըրուանայ քաջազն որդիք,
Դուք բազկաւըդ թափեցէք 'ի ճիրանաց Բէլայ զաշխարհդ.
Ամենայն ուրեք ընդ ձեզ ես 'ի թիկունս օգնականի:
Այս այժմէն խորհուրդ բարեաց առ 'ի յինէն գընդիդ խըրատ.
Մի մերկ ըզմիտսըդ յայանէք վըտարանջող պարզեալ նըշան:
Ըզզօրուն իշխանութիւն հանէք 'ի ձեզ, 'ի քեզ Վըստամ.
Խրոխտն այն ամբարտաւան ըմբոստացեալ ելցէ 'ի բաց,
Եւ մեր կամքըս կատարին, ցընդին նորա յոյսք եւ խորհուրդք:

« Ո՞վ այն որդին Թորգոմայ 'ի սեմեան տունս օտարամուտ,
Կամ քանի՞ ուժոյ նորա ինչ զօրութիւն եւ ըսպայի
Յողացեալ զըրկել զորդիս 'ի հայրենի պետութենէն:
Յօրհնութիւն զառամ ծերոյն թէ ուշ 'ի կուրծս անկեալ հային,
Ձի'նչ խոստանայր աւետիս. ո՞չ ապաքէն ըզտուն Սեմայ.
Իբրեւ հիւր մի պանդուխտ յերկրիդ ձերում թող բնակեացէ,
Ո՞ր հիւր աղէ հալածեաց զասպընջականն յիւրմէ յարկէն:
Ձիա՞րդ յետս եհար տարաւ զաւագորեար աղցիդ մերոյ,
Մանաւանդ ըզքեզ, Վըստամ, զամենեցունդ ըզպարառաջ:
Փոքր ինչ էին անարգանք չըտալ ըզդուստր իւր Արբակայ.
Միթէ գունդ ինչ հաւատաց 'ի ձեռըս ձեր 'ի գործ մարտի
Ընդ բուն հաւատարիմս եւ զձեզ կարգեալ 'ի զօրագլուխ:
Որ ոչն հաւատայ, մի եւ յայլմէ գըտցէ հաւատս,
Որ ոչն յարգէ լոչ սիրէ, կորոյս զայլոյ միտս եւ ըզսիրտ:
Յոր կոյս եւ զաչսըդ շըրջիցես՝ արդար վրիժուց տոչորի հրատ.
Օն հապա, զի՞ կաս, արի, զողիս իմ արկ եւ զզօրութիւն »:

Ձայս ասաց, եւ պետականն որ 'ի ձեռին գաւազանաւ
հուպ երթեալ 'ի սիրտ նորա եւ հուր աչօք յաչսըն յառեալ,
Ընդ հագագին գողոշի շընչեաց 'ի նա բոց մոլեգին:

Ձարթուցեալ ընդոստ կամեր ունել եւ տալ սպտասխանի.
Գըտանէ ոչինչ առ իւր, բայց յերակունսն հուր տապախառն,
Անձն հարեալ 'ի տաղնապի քըրտան եւ հերք գիզեալ խողան,

Աչք ցըցուեալք, տկանողիք եւ դէմք արեամբ կապուտակեալ:
Իրաւունս 'ի սիրտ իւր տայր որոց լըւան 'ի տեսլենէն.

Պանդոյր, որ զմըտաւ չածէր ըզնենդ դըրժող հաւուն,
Որ 'ի կորուստ երկոցուն կողմանց նիւթէր զպատրանսն չար
Ըստ յունկն իւր շըչելոյ չարեացն հօր հին վիշապին:

Ձերդ որ զիւրեւ 'ի յամսոց տեսանելով զփայլակն հոսեալ
Եւ առ ոտսն անկեալ ըզանթն, ընդարմացեալ հարցի յապուշ,
Երակունք մածեալ 'ի պաղ, պայթիւն ահեղ որոտալից
Դեռ եւս 'ի գլուխն հընչէ զականջն ուժգին դռնչեցուցեալ,
Յինքն ապա եկեալ յանկարծ՝ վազէ շտապաւ յայս կոյս եւ յայն.
Թօթափեալ այսպէս Վըստամ զանըրջական խօլ արհաւիրս
Եւ զցընորս եւ զափշութիւն անդընդային պատգամանոյն,
Ոստնոյր 'ի զէն ընթանայր, « Այո գիտեմ, ասէր, այո,
Այդ Ձըրուանայ հօրդ է ձայն, որ լըուեայն ըստէպ ըստէպ
Ազգէիր 'ի միտս 'ի սիրտ զարիականըդ զայդ խորհուրդ.
Արդ տեսեալ զիս անընդոստ, 'ի գուժ գորով խանդաղատեալ՝
Իջեր յերկնից ցուցանել հանգէպ զուղին, շընչել ոգի.
Աւասիկ ես ըզհետ երկնաւորիդ հըզօր ձայնին »:

Ընդ վըրանին փեղկ հայեցեալ ետես ըզգլուխ Առաւօտուն
Ոսկեվարս վարդապըսակ ծագեալ յերկնից պատըշգամբէն:
Ձայն տըւեալ կապարճակրին՝ հապճեպ վառէր զիւր զէն եւ զարդ,
Ի խորհուրդ բիւր խոխոտեալ ելանել փոյթ 'ի հանդիսի.
Այլ դեռ եւս 'ի վարանս՝ զիարդ եւ ո՛ւստ ըսկիզբն առնել:
Մինչ զարմանայր զինակիրն ընդ ճեպ ժամուն եւ շտապ զինուց,
Արբակ վաղայարոյց դայ ժամանէ սպառազինեալ:

« Ո՛վ զն՝ այդպէս յաստուածուստ առաքեցար », ասէ Վըստամ: —

« Քուն յաջացս հատաւ, ասէ, զցայգս 'ի հոգւոյ սըրտմըտութեան
Ընդ մեզ եղելոյ թըշնամանաց օտարոտոյս
Եւ ընդ դընալ ընդ ձեռամբն ըստըրկաբար յանօգուտ մարտ.
Եւ երանի թէ անօգուտ, ոչ հնարիմաց դաւաճանեալ:
Թող զայդ, ոչ գիտեմ զինչ երկիւղ ըզմիտս իմ տագնապէր.
Մուժք դըժոխոց թըւէին պատել զարեւ քո, տէր իմ հայր »: —

« Երկիւղի եւ վատութեան օն անդր 'ի բաց եւ քաւ խոճոճք,
Այսօր է մեզ օր փառաց ազատութեան եւ կանգնելոյ,
Արդ վըճարեալ է յերկնից վասըն հայկայ եւ յաբեթեանց:
Այլ նախ դու ինձ աստանօր երգուիր ընդ հօրդ անմեկին կալ,
Եւ մի այլ ինչ նըկատեր քան զերկրիս գահ 'ի վախճանի »: —
« Ձիարդ մարմին 'ի հոգւոյ կամ հայր յորդւոյ բարժանեացին.
Քո եմ, հայր, արեամբ՝ շընչով, 'ի ցասմանէ եւ ըստ պարտեաց »: —
« Երթ ապա կոչեա ինձ այսր ըզմըտերիմսըս յականէ »

Այն ինչ բանքն էր 'ի բերանն, ահեղագոչ տապարն հայկայ
Ի ժամուն ժամանակեալ հընչեաց, յարեան ամենեքին,

Վառեցան հեծան 'ի չու, բանակ առին ասպատակի:

Որ զպարգեւ խաղաղական քննոյն առեալ էր զգիւցազանց

Արին հայկ հաս Յոլակաւ, խրախոյս եբարձ, դրոդեաց 'ի ճեմ.

Եւ Վըստամ 'ի կարգին, այլ տըխրութեան գէմքն 'ի խոժոռ,

Իբր աշնանի մառախուղ իջեալ նըստեալ 'ի գլուխ լերանց.

Կալեալ գէտակն 'ի գէս ժամու զգըժոխայնոյն լընուլ պատուէր:

Յաղթութեան յոյս ըշտապաւ վարէր ըզհայկ քաջալերեալ

Վաղ ընդ փոյթ պատահել Բե՛լայ, չներել ճեպել յառաջ,

Այլ կանխել յամուր տեղիսն որ նըկատեալ յառաջագոյն:

Յընթանալ քաջին գանգուրք վարսիցն 'ի յուսըն խայտային,

Իբրեւ զուս սեաւ այծեմանց որ խաղայցեն յարօտ դաշար.

Եւ ահաւոր դարգմանակըն տատանէր 'ի գաղաթան:

Նա զխայտակն իւր հայեցուածս յերկնախրախոյսն արկեալ բանակ,

Հուրջ 'ի յայս կոյս եւ 'ի յայն զըւարթերես փայլատակէր:

Թընդէր երկիր 'ի ներքոյ տրոփեալ ոտից վաշտուց ձիոց,

Դըղորդեալ գընայր դըրնդիւն մինչեւ 'ի խոր սանդարամետս

Յունկն ապըստամբ հրեշտակին, 'ի սիրտ նորա եւ պետութեանցն:

Զեւ 'ի Քամայ զխորհրդոյն լըւեալ 'ի ծուփ կան տագնապի:

Անողորտ ակնըն արփին որ զամենայն 'ի մի թարթափ

Ամփոփէ զերկին, զերկիր, զկապուտակ ծով, զսանդարամետս,

Որում մի կէտ է ժամանակ, ուր ոչ անցեալ, ոչ ասպունի,

Ոչ յետս ինչ վայր, ոչ յառաջ, ինքն ընդ բընաւս յաւէտ ներկայ,

Սկըզբնապար սեռն ամենի, տիեզերաց 'ի միջակէտ,

Ամենակալ զօրութիւն, հուր բոցառիպ եւ ըյս զըւարթ,

Որ զիւրեւ պարեն կամարք երկնից արփիցըն պարունակք

Մի զմիով բոլորաշէն, ինքն 'ի միջին շարժէ զհանուրս,

Հինաւուրցն ալեւոր քան զամենայն ծեր յաւիտեանս

Եւ առոյգ զօրութիւն եւ աստեւոր դեղ անթարշամ,

Անարկեաց, եւ ժողովէր 'ի սքանչելի մեծ հրապարակ

Զամենայն զօրութիւնսն յերկնից ծագաց եւ յաստեղաց,

Յորս էին 'ի հրամանէն սրբութեալք 'ի սպաս իւր պաշտաման:

Անդ զիւրեւ ակըմբահոյլ պըսակէին աւաղ սեպուհք,

Նախարարք եւ նահապետք ազատորեար յերկնից խորանս.

Եւ պատէր գօտի զմիջովն ահեղ շըրջան հրեղէն զօրաց

Զառաջինն հատեալ ընդ մէջ ըզգընդաձեւ ծիրն երկնային:

Հասեալ եւ հրեշտակն հայոց բազմեր ընդ վեհ Զըւարթունս:

Խօսէր Էն ինքնաբուն, լըռեաց երկինք երկիր եւ ծով,

Արփիաձեմ կամարաց երկնից դընդին կացին անիւք,

Եւ պարք լուսաւորաց եւ երաժիշտք դադարեցին:

« Միւսանգամ, իմ զօրութիւնք, դըժոխք 'ի վսեր գան ընդ երկնից.

Ըզմեծամեծս իմ տեսցեն սանդարամետք դարձեալ եւ դուք:

Զեն զանխուլ զոր նիւթէն անդընդէսպետն ինձ հակառակ.

Ձի որ հայկայ ինչ դիմամարտ, է նա եւ ինձ պատերազմող:
Բայց դուք, իմ արխագունդք, ի մանդ հնարից երկնից մի.
Մինչ չեւ նոցա ձեռն ի գործ, եւ ոչ ի զէն խըլըրտեալ ինչ,
Մի եւ դուք ինչ դըրդուիցիք յերանական ձեր կայենից.
Մի զձեզ հուր նախանձուդ ի սիրելեաց թուուցէ թիկունս:
Թոյլ տուք զայր ընդ առն ի կուիւ, զի անձնիւր շնորհ եւ քաջութիւն
Ակներեւ ի հրապարակ գան անմահից եւ մահացուաց:
Իսկ թէ դըժոխք բան ի գործ առնէ, անդ յուշ ակնարկելոյս:
Պետդ հայոց իմ ընտրելոց, երթ դու ի քո վեհ տեսչութիւնդ,
Առեալ ի գլուխըս նոցա հովանի մեծ զիմ լայն ասպար.
Եւ անդունդք թէ դըրդեացին, ազդ զօրութեանց տաջիր երկնից »:

Յաթուոյն աղամանդեայ յարեաւ անմահն եւ յոռն եկաց
Հինաւուրցն յաւիտենից աստիքն ալեօքըն պըսակեալ.
Գունտ վերին խորան գումբէթ բարձրր գահուն սասանեցաւ,
Եւ երկիրըս պատուանդան դըղըրդեցաւ զոտիւք նորա.
Ի սըրտմըտեալ երեսացն՝ արփիցըն բոյլք փախեան ի գող:
Տարածեալ ըզթեւըս իւր ընդ քառակողմ անհուն եզերս՝
Բունն եհար կալաւ զըմութիւն անսարազիծ, յանձն իւր երդուաւ,
Երդուաւ յանմահութիւն իւրոյ կենացըն յաւերժից.

« Զօրութիւնք երկնից, ասէ յահել բարբառ, վըկայ լերուք » —
Եւ կացին աստեղք անշարժ եւ մըտադիւր ի կայս իւրեանց —
« Դուք վըկայք, օն եւ օն՝ կամաց չարին մի տաց յազուրդ,
Ի բազդում փորձութեան պաշտպան եղէց ես արդարոյն »:
Բազմեցաւ, տիեզերաց սիւնք ւաղիւք երկրի հանդարտեցին:

Հասանէր բանակն հայկայ յեզր ի ծովուն բըղնունական,
Յահեկէն ըզնոյն տեսեալ՝ վայր մի խաղայր ընդ հարաւ կոյս,
Ապա հարուստ մի յահեակ ընդ արեւելըս հարաւոյ
Խոտորեալ, յառաջապահ գունդք ժամանեն ի հեղեղատ,
Որ Կապուտօղն ի լեռնէն վըտակացեալ խառնէր ի թուխ,
Եւ զայրացեալ յորձանօքն ի սուր Դըկլաթ գնայր անկանել.
Ձորալիր հեղեղատ, որ առ սաստիկ արեանցն ուղիւից
Ընդ յատակն ընթանալոյ ի թորգոմեան պատերազմին,
Ատելի երկնից եղեալ՝ խըլեաց Աստուած զանունն յերկրէ:

Ազդ լինէր Վաշտակայ զօրավարին յանդէորդաց,
Թէ Բելեան նախամարտիկ ընտիր եւ բուռն կազմութիւն
Դուն մ՝ ի խոնարհ անցանել կամին ընդ ջուրն ի ձախմէն յաջ:
Թուուցանէ զըրոյց առ հայկ, եւ ինք գընդիւն յայն վայր տայ դրուդ:

Ի հոգւոյն վարեալ Վըստամ որ ի սըրտին եռացելոյ,
Իբրեւ զայն ըզգաստ լինէր՝ թէ թըշնամին եկն յերեւան,
Ձայն անդէն առ իւրն Արբակ ու ի կորովին Առնակ արկեալ,
« Ժամ է այս քաջութեան եւ ասպարէս փառաց ահա », —
Խոյանայր նոքօք հանդերձ, աճապարէր վաղ հասանել:

Արին հայկ եւ Արմենակ 'ի քաջութիւն գրնդին վրստահ,
Սիրտ անծանօթ չարութեան դադանորոգայթ մենքենայից,
Առ փոյթ ինչ նախանձու եւ վաստակոց ունէին զայն,
Եւ բռնիւ բանակաւն եկեալ իջեալ զետղ առնուին
Ի միջոց ինչ դաշտաձեւ դարեւանդեալ բըլրոց բարձանց,
Բզթիկունս եւ ըզկողս յամուր նոցին յեցուցեալ վայրս:

Իսկ բե՛լեանց իբրեւ հասեալ 'ի Թուփս գետոյն յուղիս վրտակաց
Ընդ կրրկին զօրավարօքն, տխտանեան Թուրոս անուն,
Եւ Շամիր զըրուանեանց՝ ըսկայ յանդուգն եւ եռաչեայ,
Ան երրորդ 'ի ճակատուն մեծ բոլորեալ մացառախիտ,
Հնարագիւտ ճարտար դրամոյ, չափոց, կըշուոց արքայութեան,
Եւ գրնդին 'ի գլուփս պատուեալ սրատես բրբօքն սոսկալեօք,
Առ յայսկոյս անցանկելոյ՝ զոր մօտ առ ձեռն հարին զանտառս:
Յաղթ թեղօջք կաղնիք եւ մայրք հացիք սղոցիք երկայն բարաիք
Ընդ սայրասուր տապարօք տապալէին մըռնչելով,
Եւ արկեալ զայն լաստ 'ի ջուրսն խիտ առ խիտ ողորակապ,
Յոր ելեալ զօր բազում թեթեւազէն սրարսաւորաց
Եւ ոյց 'ի յուսսն կապարձք, նիզակ լաղէղն 'ի Ժիր ձեռին,
Լայն թիակօք վարեալ գան տակաւ յառաջ խաղացուցեալ,
Հասանել յաջակողմն դարեւանդ ջուրցն գնացից:

Եւ ամանեալ Վրստամ իւրովքն գոչելով վարազաբար,
Գոգ սա՛լար գոռայր հարիւր, ոչ Վաշտակայ թողոյր պարասպ.
Անց յառաջ, շարժեր ըզուազմն յառաջամուփս հայկեան գրնդին:
Նոցին ուշ 'ի կուրծս անկեալ թէ առ դիպացն յեղակարծուց
Ի քաջէն գայր նախազլուփս իշխանն մեծ իւր համհարզօք,
Եւ առ առնն մեծարանս անսալ եւեթ արկեալ 'ի միտ,
Նետս՝ արդունս 'ի թըշնամին առին տեղալ մըրրկատարափ:

Վրստամայ եւ զմերձակաց գունդ պարսաւոր եւ զկապարձից
Զօրահատոյց արարեալ՝ հազարաւորս յայն վայր կոչէր.
Յափն ջրոյն ըզնիդակս, յետուստ 'ի դարն ըզպարսատիկս,
Ի վերջէ զաղեղունս 'ի սնարս հանէր դարեւանդին,
Զէնս ըզգըլտովք արձակել ըստ սըրաթեւ նոցին սլացից:
Մարտ սաստիկ անհընարին 'ի յերկոցունց ճայթէր կողմանց.
Նոքա վարեն գան յայսկոյս ճապաղեալ նետս յանդըգնաբար,
Հարկանեն աստուստ հայկեանք բուռն 'ի ճակատոյս դէտ կալեալ,
Թափ վերուստ տըւեալ 'ի վայր յերեսս 'ի կուրծրս քաջալանջ:
Հանգոյն ինչ սէս ամարանի տամուկ հարաւ զօդս ուռուցեալ,
Յանկարծոյն 'ի ցուրտ հիւսիս ջերոտ փըշմանն փոխելոյ
Զուլեալ 'ի վէմ՝ գրնդաձեւ կարկուտ յամուոյ թօթափի բարկ
Կոտորել զբոյս դալարւոյ, զթուփս եւ զտանիսն խորտակել,
Այնպիսիք իջանէին լաստս 'ի բե՛լեանց քարինք եւ նետք:
Եւ կոփիւնք ահեղ բախմանցն զամենայն լերանց բըլրոց

Պակուցին խոր արձագանգս որոտագոչ ճըչել ահիւ։

Հայկ, Արմենակ, Մանուազ, Հայկակ եւ խոռ յետկոյս մարտին,
Կազմ կալ հրամայեալ այլոց գընդաց 'ի հեռաստան,
Եւ ինքեանք ընտրիւք ոմամբք 'ի բարձուանդակ մի ելեալ մօտ,
Տեսանեն զի Պարոյր՝ Վաշտակ եւ Քոնթ քաջ նահատակք
Ըզմիմեամբք ելանէին 'ի գործ ձեռաց եւ 'ի խրախոյս։
Անուակ եւ Արբակ ոչինչ ընդհատ 'ի նոցանէն՝
Ըզմատանց կորովութիւն ցուցանէին եւ ըզբազկաց,
Ձիովքն 'ի ջուրսըն թեւակոխք եւ յառաջոյ քան զամենայն
Մինչ 'ի լանջս երիվարին ինք Վըստամ զուխսն հարկանելով
Խաղայր գոռայր առիւծաբար չըտալ դադար դուլ թըշնամւոյն։

Նետահար առնէր Արբակ ըզտիտանեանն արին Մըրուան,
Որ վարել տայր թի եւ զէն յառաջագէմ լաստին 'ի գլուխ։
Մինչ գոչէր բերանաբաց, հաս նետ թափեաց զատամանց ցանդ,
Եւ զլեզուն շեշտեալ եւ զքիմս՝ ել ընդ ծոծրակն 'ի հանդիպոյ։
Կործանէր ահագին իրանն յորսայս, լաստ տատանէր
Հոսելով ըզկէսս յալիսն եւ այլք հազիւ կային յոտին,
Եւ միւսոց լաստափայտից վայրիկ մի անդ անկեալ յապուշ։
Թափանցանց փըքնին սըլաք 'ի խիստ բախման տապալելոյն
Յայն վարսէր 'ի գերանս, որ չէր հընար կորզել հանել։
Անցեալ Շահէն զառաջեալ՝ ձըգէր ուժգին զերեքթեւեանն,
Եւ Մըրուան 'ի տագնապի ցաւոց ոգւոցըն թափելոյ
Սրունս ամբարձ աքսոտեալ եհար ընկէց զինք պորտ 'ի վեր,
Եւ ըզմիւս այլ ընդ նըմին ընդոստուցեալ 'ի հեղեղասն։
Ոյց հազիւ ծանր 'ի զինէն տագնապափոյթ ելեալ 'ի լիւզ,
Եւ Շահէն ըզթուխ արիւնն յուղի սըկախառն թըքանէր։
Յայն տագնապ, նետից քարանց թօթափէին տարափք 'ի գլուխս,
Եւ 'ի լաստ եւ 'ի գըրդանս ընկենուին դի ցուրտ բազում։
Որպէս ոք զի թօթափեալ ըզթութ ոտամբ, կամ բրով զընդոյզ։

Մինչ այնք էին զՄըրուանաւ, այլ լաստք յառաջ խաղացին կոյս։
Անդ Վըստամ նիզակ կըշտեալ 'ի շիններեան 'նիխորոյ սիրտ,
Տապալէր յիւրոցըն գիրկս, եւ տիտանեանն արին Սուսառ
Խըլեալ անտի զնոյն երկաթ՝ որ տակաւին ճօճէր 'ի լանջսն,
Արձակէ գազանաբար յետս առ իւր տէրն, ելեալ վըրէս,
Ձի ոչ ուրեք մոլեկանն հանդարտ երբէք կայր 'ի կային։
Եւ գըտեալ ըզգըրուանեան Գղակն ընդ ճակատ՝ ցընդէր զուղիղն։

Մըրընչեալ առիւծաբար Անուակ 'ի ջուրսըն միջամուխ,
Ընկենու զաշտէն 'ի թանձր բազմամբոխ լաստին աջոյ,
Ընդ փողսն հարկանէ պարանոցին զարին Պերոզ,
Որ զերդ պարիսպ եւ պատուար Արբէլայ կայր կանգնեալ հանդէս,
Ծաղկափթիթ պատանւոյն իշխանազինըն Դասեմայ։
Որ մանկական աշխուժիւք խաղայր խայտայր յառաջամարտ,

Ի Պերող յոյս 'ի պատնէշ՝ տեղայր յայսկոյս նետից մըրբիկ։
Այլ աւանդ, օգնեաց ինչ ոչ նըմա յուռոյն իւր աշտարակ-
Թափ անցեալ արի նիզակն ընդ աչամէջս պատանւոյն
Գեղանըկար երեսաց, անդ գերկոսեանն գառացոյց։
Անկաւ, եւ թեւ տարածեալ կալեալ զիրանն Պերողի,
Ընդ արիւնըս միմեանց ու 'նդ ապաժոյժ թաւալեցան։
Զայն տեսեալ քաջին թուշեայ՝ պարսաւորաց սահապետին,
Առեալ հոլովեալ բեկոր մի խիստ ապառաժի՝
Արձակէր պարսաքարել զըսպառնալից գլուխն Անուակայ։
Այլ դիպեալ նըմա յօգս ահագին ժայռն զոր ձրգէր
Սոսկալին Քոնթ 'ի ժամուն, վիմացն հատորք բախին յընթաց,
Բոմբին իբր 'ի շանթէ հընչէ լերանց պատառեւոց,
Եւ ցընդեալ խեցիքն յալիս՝ ճողփին 'ի ջուրսն հանէին
Ահաւոր, որպէս յորժամ՝ յերկինըս գունտ վառի հրեղէն,
Որ 'ի ծոց բարձեալ բերէ զնորատեսիլն շանթաքար,
Եւ ուժգին ճայթեալ շաչմամբ ընկէց 'ի ծով գերկնից քըրայն։
Իբրեւ յայն հայեր թուշի, պակեաւ իւրովքն 'ի սքանչելեացն,
Եւ անձանց զիրան ապախտարըս վարկուցեալ՝ լուծան լըքան։
Կայր թուրոս յափըն գետոյն, խրախոյս կարդայր վարել յառաջ,
Մի զանգիտել 'ի յեղափոխ այլընդայլոյ յողգողդ մարտէն։
Եւ Շամիր զերեսին աչսն կայծակունտ լուցեալ հըրոյ,
Այսր անդրը բըբջէր, 'ինչանաւոր գոռայր լաստէն
Իբրեւ լեռն ամպրոպային որոտալիւր արձանացեալ։
Մոլեգնեալ անդ արին Քոնթ, « Արըս լերուք, բառնայ խրախոյս,
Ի քարանց կարկառակոյտ թաղել զյանդուղն գիմագրաւս »։
Եւ իւր խըլեալ միւս հատոր ըզկարմրախայտ ժանտ խարակի՝
Պարսէր կատաղաբար, կից եւ իւրոցն ոստչէին վէմբ
Շուրջ ընդ օգս համագունդ իբրեւ մարտիկք ըզսալարաւ,
Եւ թօթափեալ խուռն ամբոխին՝ եդ ըզբեւան ռազմին խուժանն
Իբրեւ զօրան վականակ կասեալ մանրեալ ընդ կամնասայլ։
Դըզըրգեալ լաստք 'ի բեռնէ ժայռիցն հոսեն զորեարն 'ի յուլսս,
Կէսք վիրաւոր անկանին, որ 'ի լաստի, որ 'ի հեղեղս,
Եւ բազումք իոց եւ խեղ յանհընարին օրհաս մահու։
Գիշերոյն յաւիտենից չեւ աղջամուղ զաչսն կալեալ,
Ստիպէին զզօրագրիւեանն յետըս դառնալ, չմատնել յաւար։
Դարձուցին տագնապաւ թեւձակս՝ յաջ կոյս մըղել զալիսն,
Եւ անդէն 'ի փախըստեանն անկանէին յոյժ վիրաւորք
Ի նետից տեղատարափ եւ 'ի շկահեալ քարանց կարկտէն։
Անդ փըքին մի վաշտակեան ընդ թիկնամէջսն Բեշիրայ,
Որ յառաջս յետին լաստին, թափանց ելեալ, գէր գըլի՝ ի վայր։
Լաստն անցեալ զյաղթ իրանաւն՝ յետուստ կուսէ հանէր 'ի վեր,
Ծօշք եւ մարմինք պատառեալ եւ շուրջ յարիւն ներկեալ յորձանք,

Ծառք եւ զէնք եւ դիակունք յարիւնագոյն ուղիս Թաւալին :
 Եւանեն 'ի ցամաք հարուստ մ' 'ի ներքս 'ի վերտակէն ,
 Կալ մընալ բուն բանակին 'ի ձորամէջս , ոգի առնուլ :
 Տանէին զԱրբէլ մեռեալ՝ զգազանաբեկ դառն իբր հովիւ ,
 Հօրըն սուգ աղէկոտոր՝ որ գայրն ըզկնի մեծ ճամբարաւն :

Մանկտին զհայկաւ խընդային 'դամեհամուղ ճակատամարտն ,
 Այլ ուշիմ եւ խորագէտ ըսկայն 'ի ծովիս էջ խորհրդոց ,
 Ի հոգիսըն նըկատեալ ինքնահրաման զօրավարացն :

2 U.34

ᠠ ᠨ ᠠ ᠨ ᠠ ᠨ ᠠ ᠨ ᠠ ᠨ

ᠲ ᠢ ᠨ ᠬ ᠤ ᠲᠤ ᠪ ᠢ ᠢ ᠨ ᠢ ᠲᠤ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Խրախուճ Հայկեանց 'ի գիշերի յաղթութեանն . կասկած Հայկայ յե-
րեսաց Վստամայ : Զրուանեանց խորհուրդ՝ ընտրել միաբան զՎստամ՝ զօրա-
գլուխ պատերազմին : Տեսիլ Քամայ առ Բէլ . չու բանակի սորա եւ Հանդէս
Համառօտ : Աղմուկ 'ի ճամբարն Հայկայ 'ի գրգռութենէ վստամեանց . Հանդար-
տութիւն առ երեսս : Մենամարտութիւն յերկոցունց կողմանց անպարտելի :
Հրեշտակութիւն 'ի Բէլայ առ Հայկ եւ առ ամենայն աւագորեանն՝ վերստին
նովին երիւք պայմանօքն պահանջելովք :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ե Ր Ր Ո Ր Դ

Հայկեանց դարձ առ վեհ դիւցազն 'ի բանակեաղ անդր արարեալ,
Նա զըւարթ դիմօք բանիւք ըզբաջայաղթն ընդունէր գունդ,
« Եւ պարգեւք իւրաքանչիւր, ասէ, պահին ըստ արժանի » :
Մինչ կայրն մըտախոհ՝ զինչ ընդ Աքստամ առնել էր պարտ,
Նա իւրովքն երկոքումք չերեւեցաւ իսկ յանդիման,
Խրոխտապանձ եւ սիգաճեմ մեկնեալ 'ի վրանս արիւնքներկ :
Խեղամուտ ուշիմ ըսկայն լուռ մըռնչէր յիւրում սըրտին .
Եւ զի յետին նըշոյլք պայծառ ջահի արփւոյն 'ի հրաժեշտի
Բարեաւ մընալ ողջունէր զըսկիզբն հայկեան յաղթանակաց,
Տայ հրաման զառաքինին անկեալ Գըղակ թաղել պատուով,
Եւ ճարտարին Բաւոնի վերաւորաց տանել դարման :
Ծերունին բըժըշկապետ, որ զԲաւոնից աւան շինեալ
Արագած լերինն առ ոտս՝ եւ անդ ուրեմն անշուք նըստէր
Զիմաստից սլարապմունս եւ զգիտաստից ընտրեալ անձին .
Հըմուտ եղեալ արմատոց բուսոց ծառոց եւ բանջարաց
Եւ աղցի աղցի սողուն զեռնոց հիւթից, երկրի մասանց,
Իմրաց իւր ճարակէ, նա եւ խրատեալ յԱստըղկանէն՝
Որ 'իսէր հանձարեղին մինչ յալեւոյթն երթեւեկէր
Յալեւորէն Ենովքայ 'ի բաւոնեան ճարտարապետս,
Անմահութեան ինք վիճակեալ՝ մահկանացուաց ունել խընամ :
Ինուաղել երկրի հնարից՝ օժանդակէր նըմա Եդեմ
Առաջին մայր եւ դայեակ վըտանդաւոր երկանց մարդոյն :
Թորգոմեանն դիւցազնն յետ զայն հարեալ ըսպառս զըթոյ,
Ի պատնէշ եւ 'ի ձողիս ըստ սէտս ըզբուն իւր ամբացոյց .

Եհան ըզվըտակաւն հազարս արանց գիշերողէսս,
Ըսթափս, արիասիրտըս, պետ նոցա զարին Վաշտակ.
Պատուէր խարոյկ արկանել տըւեալ, հըսկել փոխանակաւ
հազարք ընդ հազարաց, եւ ճամբարին առնուլ ընթրիս:

Զուարճալից ձայնք ցընծութեան վըանէ 'ի վըան ընթանային,
Ի խորովս ըզպատրուճակս արկեալ հըրոյն ըզկայծակամբք,
Ըզսեղանս հացիւք լըցեալ եւ զխառնարանս անոյշ գինեօք
Ըստ գընդի գընդի յակումբս յուտել յըմպել եւ խրախճանալ:
Պատանիք, երիտասարդք սարս 'ի խընջոյս կապեալ իւրեանց
Զառաջին յաղթանակին բարենըշան երգեն հըմայս.

'Նոյն եւ կուսանք առ իւրեանս՝ զԱրուսեկին մարք Զանանաւ,
Զի մայրն հայոց 'ի հայկաշէն կայր փոխան հօրն Անոյշ բամբիշն
Ուստերբք հանդերձ եւ զըստերբք մատաղերամ իւրով ծնընդովք:

Անդ հայկանոյշ յետ ընթրեացն առեալ ըզքնար իւր փղոսկըրեայ,
Եւ անցեալ 'ի դարեւանդ մի դալարի բըլըոյն 'ինիստ,
Սաղաւարտ ոսկեճամուկ լուսափետուր զսամոյր հերովք,
Մեծագեղ աչկունքն 'ի բոց ջահիցն արփիք շողըողենիք,
Հեզաշարժ աղանակերպք 'ի վեր յերկինս ուղերձեալ բիւք.
Գեղազանգուր վարսից խոպուք յերկնանըման փաղփեալ ճակատ,
Այտք յասմիկ փունջ խուռն 'ի վարդ, շըրթունք նըրբինք եւ կարմրաւար,
Կաթնորակ ուն 'ի ծամից հիւսըս կուածոյ սքողեալ ցըլանջս,
Բազուկք ցարմուկ եւ ցըտիգս ճախարակեալ շուշանափայլք,
Մատունք գեղաշիտակք լարս 'ի քնարին ու 'ի կըտընդոց.
Զորձք անփոթ պընդով ընդ մէջ 'ի թեզանիս թոյլ եւ արձակ՝
Իբր 'ի կէս զինուորական ձեւ մինչ 'ի ծունկս փողփողենէջ,
Հազիւ զառոյգ բոլորշի փափուկ թամբիւք ծալ ծալ 'ի հով.
Զձիւնաթոյր գիրգ եւ մանու թաթիւք ոտիցն մոյկք կարմիր
Ոսկեհիւս ժապաւինեալք, որպէս յարծաթ ոսկի սլաճոյճ,
Եւ գարնային գեռ աղուաբոյսք շուք լուսաներկ փըթթեալ բարձից.
'Նազելի կերպարանօք զաչս հանդիսին յինքնն գըլեալ,
'Նըման վարդին յետ մըրըրկի ցողատարափ ժըմտեալ զըւարճ,
Կամ 'նըշուլիցն արփենից կաթեալ 'ի բըւրս յետ ամպրոսաց,
Պատանի արիասիրտ 'ի գեղաւորն երեւեալ կոյս,
Պատանեակ 'ի սկայս արանց, ըսկայ 'ի պարս օրիորդաց,
Պատկեր սուրբ չընաշխարհիկ՝ զուարթնոց երկնից եկեալ 'ի սէր.
Աստ եւ անդ, մօտ եւ հեռի, աղատագունդն ակնարկելով,
Եւ ամբոխն յոտն 'ի մատըն յարուցեալ յակճիւս յայթիւս,
Աչք եւ սիրտ ամենեցուն յարի սարկեշան ընկըղմեալ գեղ,
Ոչ ուրուք բերեալ նախանձ 'ի գեղապանձ հասակակցաց.
Հրեշտակ կոյս գեղեցկութիւն ամբիծ 'ի սուրբ սիրտ եւ յանձին,
Երեւեալ հայաստանեայց զըւարթ հրեշտակն երկնածաղիկ,
'Դ աստեղեայ կապոյտ խորանն աղու բըբօքն յափըշտակեալ,

Եւ մըտօքն 'ի գեղ 'ի սէր աստուածաբուն անբաւութեան —

Մանաւանդ թէ 'ի հոգւոյն նա նըկարեալ ջնջ հայելի —

Ու 'նդ վէհ հօրն ահեղ բանակ յեռանդնաշարժ 'ի հիացումն

Յերկնից ապրստամբին 'դդէմ գոռոզին կաճառելոյ .

Աչագեղ եւ դիւցային դուստրն հայոց բազմեալ այսպէս ,

Նըւագէր քաղցր ձայնիւ՝ կըտընդոցին ընդ աղեբախս .

« Յարեաւ Բէլ բիւրաւորօքն եւ զօրութիւնքն հարաւոյ ,

Եւ Ասուր 'ի ծագաց արեւելից յաղեղն 'ի սուր .

Դաշտք հրեղէնք դումարեցան ընդ սառնասոյր սարս հիւսիսոյ .

Ի վերայ թորգոմեայ քաջի որդւոյն դիւցազանց հօրն :

Եկն եհաս Ասուր եւ Բէլ կոխել ըզհայկ , զԵրկնից բազինս ,

Չարթուցեալ փոքր հեղեղատըն խորտակեաց զօտըս նոցա ,

Հեղեղատըն սըրտմըտեալ 'ի Կապուտողն իջեալ լեռնէն

Արբ զարիւն քաջաց նոցա , զայր եւ ըզգէն նոցին եկուլ : —

Չթորգոմայ վըտակն եւեթ տեսեր , Բաբէլ , եւ սոսկացար ,

Կարկեցան քաջացրդ գոռք , դարձան դոփել երիվարացդ .

Ձինչ ապա՝ յորժամ տեսցեն աչք քո զյորձանըս բըռնութեան

Յաղթաջուր գոչօղ ալեացն Արածանւոյ եւ Երասխայ :

Ոչ տեսին տակաւին ոչ՝ աչք քո զարի սկայն թորգոմեան ,

Ոչ տեսին զառիւծ լերանցս եւ ըզկորիւնսն արիւնախանձ :

Մի չբաւէր երկիրըդ ձեզ նընջել անդէն 'ի հող մահու ,

Գերեզման եկիք խընդրել 'ի հովասուն Մասեաց լերինս :

Դըթացեալ ուղիք թորգոմայ 'ի հարս՝ 'ի մարս եւ 'ի կանայսդ՝

Ի ծոց թուխ վըտակացն ետուն տանել 'ի գիրկ նոցին : —

Ձինչ են այդ դիակունք զոր թաւալեն Դըկլաթայ թումբք . —

Այդ որդիք են ձեր ծնողացդ եւ սըրտակաթ դըստերց փեսայք .

Հուպ ելցեն կարմիր հեղեղք ըզբանակիդ բերել մնացորդ : —

Մանկունք հայկայ դոփեցէք այսօր 'ի պար , վաղիւ 'ի մարտ ,

Բոլորեալ զիրանամբդ յաղթողական սարդ անթառամ :

Օրհնութիւն յանմահից հայրն , 'ի պահապանն Այրարատայ .

Չքեղ Տէր՝ Մասեաց օրհնեսցեն լերինք փըրկեալք 'ի գերողէն ,

Եւ կոյսք հայկայ գեղեցիկք խաղասցեն անդ գեղեցկաճեմ » :

Չայս երգէր , 'ի ձայն նուագացն սլարէին կոյսք գեղանիք :

Հըրանտ , բոլոր ունին եւ աչք , ձեռն 'ի ծնօտի խայտայր 'ի սիրտ :

Ձայնք եւ բոցք շիջանին տակաւ սուղեալք 'ի լուռ գիշեր ,

Աչք նըւաղին աստեղաց 'ի ծագելոյ փառաց լուսնին ,

Որ օդիւք խաղաղասիք գայր 'ի ճեմել յերկնից կամար ,

Գեղածըփեալ լոյսն 'ի պուրակս եւ 'ի ծովակըն ուղտունի :

Թեւք հողմոց մեղմ սօսափիւն 'ի շըրջընջիւն ոստոց մայրեաց ,

Եւ հեղիկ սողոսկընթաց զեռեալ ուղիսից մըրմընջաձայնք ,

Նիրհ անկեալ յարտեւանունս զմահկանացուն հրապուրէր ազգ :

Գազան եւ անասուն , երէվայրի յորջս 'ի խըշտիս ,

Երբինագեղ յանառարն հաւք, սիրտք անվերդովք 'ի լայն բանակն
Ի քուն քաղցր լինէին, հայկանոյ հետ Արուսեկի:

Թող ըզգունդ գիշերապահ, եւ թող ըզհայրն հայոց զիւցաղն
Որ յընթերեացն ըզբօսանայ մինչեւ 'ի ժամ քնոյն հանգըստեան
Ձորգիս իւր ժողովեալ եւ զընդոծինս՝ առնոյր խորհուրդ:

« Գունդ բեշեան յառաջամարտ եւ կռիւ՝ բանակ յայտ առնէ մեծ.
Ձուխդ անցցուք վաղիւ՝ որ ցայդ թերեւս իցէ ինչ զիջագոյն:
Բայց յարարուած Վըստամայ՝ հուր թաքուցեալ կայ 'ի դազաղ.
Այլ գիտասցէ զըրուանեանդ, աստ է որդին Թորգոմայ հայկ,
Վիճակեալ ժառանգ երկրիս յարգար բաշխից հաճապետին.
Ընդ մեզ եւ իրաւանցն արդարութեան պահապան սուրբ,
Դատաւոր ուղիղ եւ թիւր շարժմանց սրբոյն ուերիկամանց:
Ոչ նոր ինչ գիտեմք ըզզըրուանեանցըդ զոխութիւն,
Մանաւանդ ըզտան Վադմեայ՝ զորս արարեալ հազիւ հնազանդ,
Ճարտար քան զմեզ արին Վազմոս գիտէ զնոցա զըմբոստութիւն:
Յորս 'ի հարք՝ Տարոն եւ Յրօնըս զըրուանեանք եւ յաբեթեանք
Ինքնակամ հնազանդեալս օրինաւոր դաւաղանիս՝
Թէ զընէ ինչ ոք վըստահ, չարին հրապոյրք՝ սրբոյն են խէթ:
Վասն որոյ, 'ի հատանել յաչաց նորա զամենայն յոյս,
Հայգոյ թէ դէպ ինչ տայցէ բախել ճակատ ընդ Ներքովթայ,
Գընդաց պետ իւրաքանչիւր 'ի ձէնջ յիմոցըդ կարգեցից »:

Հայս ասէր եւ արձակէր զայր 'ի հանգիստ վրանաց իւրեանց,
Ինքն 'ի նոյն մենացեալ տըքներ խորհուրդ կասկածելի.
'Աինջ հատեալ յարտեւանանց 'ի յուզելոյ մեծի ոգւոյն,
Հեշտականն հանգիստ՝ տըխուր գէջ գիշերաց հարկըն քընոյ:
Առաջին քաջին ծըփանք՝ 'ի նենգաւոր դաւող դիմաց:

Յայլում կողման ճամբարին աւագանի մեծ զըրուանեան
Առաջնորդ 'ի գլուխ անցեալ նոցա Պարգեւ եւ Փառնաւաղ,
Գան դումարին յետ ընթերեաց 'ի ճոխ խորանըն Վըստամայ,
Ուր զԱննակ եւ զմըտերիմս եւ զգըլխաւոր զիւր հոմանիս
Ի տանէն կադմէական կօչեալ էր յիւր հաց եւ խընջոյս:
Որ 'ի նուազըս բաժակաց տաճարակից ուրախութեան
Գովէին զերեկորին քաջացն երկց պերճ յաղթանակ,
Օրհնութիւնըս Վըստամայ լիաբերան հանեալ յաւէտ:
Ինքն արբեալ յաղթութեամբն եւ 'ի սկայիցըն զըրուատից,
Յարենէ մարտին մոլեալ սիրտն եւ կիզեալ անապակաւ,
Ձբորբոքեալն յերակունսն 'ի Քամայ հուր սկըսաւ շընչել:

« Շնորհ ունիմք գոհութեանցդ, այլ գովութիւն մեծ այն իցէ,
Ձհաճութիւն կամաց ձերոց արդեամբք 'ի դէմս ածել մեզ յայտ.
Գիտել զո՞ կանգնել 'ի գլուխդ եւ առաջնորդ պատերազմիդ,
Եւ զպաւաղանդ հայրենի չմասնել նրժգեհ բըռնաւորին.
Թաքթաքուր ցայժըմ գնայսք՝ խաղ արուեստաւ առնել զարուեստ »:

Սակայն եւ մեզ արդ օրէն է բեւեռաւ զբեւեռ թափել:
Մինչ փառամուրք ընդ երկնաւս ամբարհաւած գոռող ըսկայք
Խրոխտ 'ի վէդ միմեանց եկեալ՝ տապին տիրել տիեզերաց,
Սա զնոյն կամբս բըռնութեան 'ի խորամանկ սրտածառի դաւ,
Թափել զաշխարհս յինքն հանել յօտարամուտ բըռնակալէն:
Ուր ահա եւ ինքն ըզնոյն յերկրի մերում կանգնեաց աթոռ
Տուն կաղմեան անուանելոյ՝ մատնեալ 'ի ձեռս խօշ սրտածնւոյն:
Աստ դարձեալ զնոյն աւնիցէ իբր իրաւամբ սեփականեալ:

« Ըզքառեամս՝ յորմէ հետէ հատուած 'ի մեր անկաւ կողմանս,
Ո՞չ ետես զիւր զամենայն ըզջանն եւ փոյթ 'ի տիրել մեզ:
Ըզցըրուեալս 'ի չորից ծագաց 'ի շէնքս տաւաղեալ,
Հող բազում բաշխեալ բազմաց իբր հայրենի ժառանգութիւն,
Արուեստից ճարտարութեան գիւտիւք զկարօտս յանձանձելով:
Քանի՞ քայլք մընան նըմա յարբունական մինչեւ 'ի դահ՝
Ի թողուլ եւ զայն որդւոցն հայրենատուր թագաժառանգ,
Բայց թէ միայն հարկանել եւ զսրտերազմս առաջիկայ:
Ո՞չ լաւ իցեն սպաքէն քաջին Բե՛լայ գոռ յաղթանակք
Քան զմանկաւոր նենգութիւնըս թորգոմեան բըռնակալիս:
Ոչ ինչ այլ նիւթէ 'ի սիրտ՝ քան զմեզ յոչինչ դարձուցանել:
Փոխեսցի մեզ բըռնաւորն, այլ ոչ սակայն եւ բըռնութիւնն:

« Յետ այսքանոյ յաղթութեան՝ միթէ յերեսս ինչ հայեցաւ,
Թէ կոչեաց առ իւր 'ի բարձ եւ 'ի սրտիւ աւագութեան:
Նա՛ շըշընջիւն յունկն իմ հաս, — զոր քաւ երկինք արասցեն մի,
Մանաւանդ թէ արասցեն, զի զայրդ եւ դուք ծանիջիք քաջ —,
Թէ խորհել խորհի այժմիկ նա վըրդովել վաղիւ անշուշտ
Ըզձեզ զամենեւեան յիւրաքանչիւր սրտուոյ զօրուն,
Եւ զորդիան եւ զընդոծինս եւս 'ի տեղիդ փոխանակել:
Համբերիցէք, քաջք, տակաւին եւ ըզսրտեհրդ կորուսլիք
Կանգնելոյ զանունըս մեր եւ զհայրենին իշխանութիւն:

« Զըրուանեանքդ, իմ արիւն, թէ յարի կամս ընդ իս զօդիք,
Զիցէ որսալ զըժուարին եւ զոր սակաւք 'ի բանակիս
Յարեթեան զօրագլուխք, եւ մանաւանդ զառքանազեանս
Ըզվաղուց գըժգըմնեալս ընդ հօր զըրկանսն 'ի թորգոմայ՝
Որ կապտեաց 'ի նմանէ զանուն ազգին եւ զգաւազան,
Եւ ապա ձեօք եւ նոքօք զըսպայակոյտն առ հասարակ:
Զի՛նչ տեսեալ եւ կամ ընդէր, բընիկք երկրիս դուք քաջազունք,
Ինքնակամ մըտէք 'ի լուծ ծառայութեան թորգոմայնոյն:
Որ յեղբայր հարազատ չանխօյեցին, 'ի ձեզ խնայեն:
Նըւաճել նուաճեաց եւ զմեզ երբեմն ըզբնակըս տան Կաղմեայ,
Այլ զմարմին եւեթ հնազանդ իւր արարեալ, եւ ոչ զոգիւս,
Որ յօրէն յայնմանէ եռայր 'ի սիրտ, եւ արդ զեղաւ
Հարկանել տապալել զամենայն թումբ ընդդիմակաց:

« Աւուրս յաղթութիւն աւետաւոր առհաւատչեայ
Արժանի մըրցանակաւ եւ միւս մարտից վըճարելոյ :
Ձինչ առ մեօք են թորգումեանքդ . ոչ զախոյեան նա մեօք հարցէ .
Ո՞չ մէք դիւրաւ եւս առանց սակաւաւոր տառապանացն :
Թող կացցէ ինք մընասցէ հիւսիսագունդ թիկանց եղբարց .
Չիք քաջացդ ինչ անվըկանդ . այլ թէ խիթայք յանհուն հինէն ,
Աղէ գամ մի սպարապետ ոք 'ի քաջացս ողջունեսցի ,
Գիտեմք այլազգ եւս ապա զպատերազմիս յանկ հանել գործ ,
Փառացի յաղթանակաւ առանց անբաւ արեանց հեղման
Կորակոր փախըստեայ դարձուցանել զխրոուեալ վերագն
Ի հանդէս մենամարտիկ լեալ ձայնատուր նըմա 'ի դաշտ » :

Որ 'ի բնէ գայթ 'ի գայթի կային խեթիւ 'ի հայկակողմն
Ի նենդոտ բանից աստի եւս առաւել զայրանային .
Իսկ միամիտքն խռովեալ պըղտորեցան 'ի գուժին բօթ՝
Թէ վաղիւ հանցին 'ի բաց 'ի սպասալար պետութենէն :
Ի մոլնչիւն բարկութեան եւ 'ի հըծծումն հաւանելի
Յոյս մեծ աւետէին ամենեցուն աչք եւ երեսք :
Իբրեւ զայն տեսեալ Ալըստամ , հերիք առ ժամըն վարկուցեալ՝
Թոյլ ըզխորհուրդան որոճալ եւ զմաղձ սըրտիցն տայր ծամել ,
Չի մոլեալ ճարակեսցի ախտն յերակունս եւ 'ի բանակ :

« Շատ է արդ , ո՞վ քաջք , զարի զաղնըւական սըրտիցդ իմաստ
Երեսքդ , ասէ , բարբառին . արդ քընոյ ժամ է հանգըստեան ,
Երթիջիք 'ի բանակսդ եւ առ վաղիւ տեսցուք զիրեարս » :

Մեկնեցան , եւ 'ի ժամէ անտի առին արկանել խանձ
Յամենայն գընդապետս եւ ընդ ճամբարն ըսկայակոյտ :

Բազմամբոխ բէլեան բանակն այն օր առ օթ էր զադարեալ
Ի հովիտսըն Մոկաց , առ ոտս Արտոս լերին բարձու ,
Ընդ Յաղին եւ ընդ Կըճաւ սըփուեալ մինչեւ յՆձաքիարս ,
Որ մեկնէր ըզնա 'ի Թուփս ջուրց վըտակէն եւ 'ի Հայկայ :
Տեսեալ Քամայ զյաջող ելըս պատրանացն ընդ զըրուանեանս ,
Բոցով հրոյն ամբարձեալ նըստաւ 'ի գլուխ Գոռոզ լերին .
Դէտակն ունէր նըկատէր զբանակն Հայկայ եւ ըզբէլեան
Որչափ աչք այսակալի քաջի զօրեն ինչ նըշմարեւ .
Եւ զմատն առեալ յատամունս՝ շարժեալ ըզգլուփս յանձն իւր ասէ .

« Ո՛ր դրժոխք , ո՞վ դու վիհ տարտարոսին՝ ամուր անխաբ ,
Ողջն ընդ քեզ՝ իմ բաժին , ողջոն՝ վիճակ ժառանգութեանս ,
Դու յիս , եւ ես 'ի քեզ , փարիմ ահա զքեւ յաւիտեան :
Կայ ինչ ակն յանըյս խաւար անյուսութեան տարագրելոյս :
Թէ դու չէիր , կամ ոչ իմ , ըզլուտանացս ո՞ր զվրէժ քինու
Ուժէր խընդրել յիմ եղբարց 'ի նախանձոտ եւ չարակնող ,
Ի զառամ ծերոյն նոքօք , նովաւ յերկնից աչառողէն :
Ի նմանէն առեալ խրախոյս՝ անագորոյնն յանուն նորա

Անիծէր զիս հայրն անէծս աղիտաւորս եւ ցաւագինս:
 Զի մեղայ, իւ գըտայ երկրորդ նոցա յաչսն Կայէն.
 Մի թէ սուր եւ հուր եւ խռով հարազատաց հարեալ ի տուն,
 Զհօր եւ մօր միթէ զարտօնս յորդույ դիակն ընթացուցեալ:
 Մերկանդամ ըզնա տեսեալ ի յակոռեան զըմբեալ ուռոց,
 Ժըպիտ ընդ քիմս հըծծեցի եղբարցս՝ որդւոց իւր յունկանէ:
 Ես յայսմէ անիծեալ, եղբարց իմոց ես Քամ ծառայ,
 Որդեքս ի ստըրկութիւն որդւոց նոցա վարեալ գերի:

« Այ Սեյլա, դու ես Սեյլա, դու նըզովիցս եւեթ պատճառ,
 Այն զի զքեզ իմով սըրտիւս ինձ սիրեցի կին, ոչ իւրովն:
 Այլ փարիմ տակաւին ըզքեւ, Սեյլա, հրաբոց բազկօք.
 Զես դու չես ինչ ի վայր քան ըզՌեհնա եւ զՍիմբուլէ,
 Դու դիցուհեաց ինձ ի սպարս քան զներսըդ զայդ գեղեցկանազ
 Յետ սաստիցն եւ նըզովից դու ինձ յաւէտ գեղեցկացար:
 Կեցցես դու իմըս Սեյլա, ծիծաղեցայց ես զանիծիւք,
 Կեցցէ եւ իմ ոխ սըրտմըտեալ մինչեւ հանից ըզքո վըրէժ
 Ինոցա զաւակէն, եւ մանաւանդ ի խրոխտն հայկայ,
 Տիտանեան զինուք քաջի կամակատար իմ որդեկիս.
 Յոր հաւաքեալ ի թիկունըս զամենայն սանդարամետս
 Յարուցի տիրել երկրի, աստուածաբար առնել նրկուն,
 Ի քինուց հատուցումըն տեառն երկնից անիրաւի,
 Որ չհամբացոյց ըզըրթունըս խըռուացեալ ալեւորին.

Արդ եւ յայս ածի զնա մարտ եւ զամենայն զիմ զօրութիւն:

« Այս վերջին մըրցանակ. այնուհետեւ կարասցէ ոչ
 Կալ երկիր առաջի ամենայաղթ իմոց որդւոց
 Եւ ընդ դաշտըս տրոփելոյ սալասըմբակ ասպատակաց,
 Եւ լայնալիճ աղեղանցըն ճայթելոյ տիտանացւոց,
 Եւ նիզակաց ճօճելոյ բիւրաւորաց իմ հըզօրին,
 Եւ սուսերաց փայլական սլատերազմօղ գոռ ըսկայից:
 Այսօր իսկ այսօր լիցի մարտի սկիզբն եւ վախճան:
 Բանակք քուչացւոց, զի նընջէք, ծն, հա ես ընդ ձեզ,
 Ես ընդ ձեզ եմ աւասիկ, ըզզէն առեալ նոր խորհըրդոց »:

Զայս ասէր, եւ երկուս ըսկայաճեմ ընթացեալ քայլս,
 Յերրորդումըն զօրութեամբ բռնեալ ոգւոյն դըժոխայնոյ
 Հասանէր ի լեառն Արտոս եւ ի բանակն աւազակոյտ,
 Որ շուայտեալ եւ գինեկէզ խորդայր ի խոր քուն թանձրութեան:
 Ըզփեղկ եբաց խորանին Բեշայ, մուտ կաց յաչսն տեսիլ.

« Որդեակ Բեշ, արդ առաւօտն, ասէ, զգիշերըն մերկասցի.
 Այս քանիցս է զի կոչեմ ըզքեզ ի վըրէժ արեան մերոյ.
 Միթէ զայսչափ ազգ երկրի վասն այդորիկ հնազանդեալ քեզ,
 Մի վասն այդորիկ բանակդ այդ ի քո ձեռսըդ գումարեալ,
 Զի առ դուրս յաղթութեան հասեալ՝ անփոյթ ի քուն լիցիս,

Եւ Հայկայ տացեա ըզգունդըդ հարկանել զառաջապահ,
Անընդոստ անկարեկիր ընդ հեղեղեալ քաջացդ արիւն
Ձոյր Թորգոմայ խառնեաց սուր ըզճապաղիս 'ի Թուխ վըտակ » :
Յարեաւ Բէլ մոլեգին, ծանեաւ ըզճայնն եւ զկերպարանս .
« Իրաւամբք իցեն ինչ հայր, ինձ կըշտամբանքդ 'ի սղերգութիւն .
Ո՛չ այս սիրտ աղամանդեայ եւ այս բազուկ յաղթեաց երկրի,
Ո՛չ եւ զտունըն զառաջին կանգնեալ ձեռինն Հայկայ յաշխարհս
Այժմ' իսկ դեռ՝ յիմ եւ 'ի քո փառս յաւելի նոր յաղթանակ .
Եւ քընոյ ինչ չըտացի մահկանացուաց ժամ հանդըստեան :
Բէլ զարդիս յանմահութեանըն վայելէ առհաւատչեայ,
Իսկ 'ի բուն անեղծութիւն՝ 'ի դիւցամուխ յաւերժիցդ հոյլս :
Այժմէն իսկ ընդ բանալ առաւօտին դրանց դիմեցից
Հարկանել սատակել, զերդ բոց լափել ըզտիեզերս,
Ձոյդ եւ զորդին Թորգոմայ զապաւինեալն յամուրս լերանց :
Յարեայց գիշերախառն եւ ըմբռնեալ զինքն 'ի զեղծի՝
Ի սուր 'ի հուր մաշեցից զեղեգնախուլ խորանս Հայկայ :
Կորովեացս 'ինեա անկցի ջընջեալ յերկրէ զաւակն օրհնեալ .
Եւ սուղ խընդասցեն ընդ խուն սարծանս այդր յաղթութեան » :
Ասէր, եւ կամեր իմն առ զայրուցս 'ի զէն գընալ .
Բուռն եհար կալաւ զբազկէն ծընողըն ժանտ, եւ յաւելոյր .
« Իմ արի եւ քաջ որդեակ, 'ի ժրութեան փոյթ որչափ ելցես,
Այնչափ հուպ յաստուածութիւն 'ի դիւցախառն հասցես նախնեաց :
Կըշտամբութեան չէ հօր ձայն, այլ առաւել խրախուսելոյ,
Ոչ 'ի զէն մարմնոյ միայն, այլ եւ 'ի զէն՝ հոգւոյ յաղթող :
Գոս կարող զըսպառնալիսդ աստուածաբար տանել 'ի գլուխ .
Սակայն ոչ, ոչ յաղթանակ մեծ սատակել է զթըշնամին,
Որպէս նուաճել 'ի սաշտօնդ երկրըսպագուս դիցն եւ քաջաց :
Անգոր է բուռն աշխարհակալ մերկ 'ի կրօնից բըռնութենէ,
Ըզմարմնոյ կեանս եւ զհոգւոյն գերել է հարկ միանգամայն,
Եւ զլարդ ոչ անպատրուակ, այլ արկանել գաղտնորոգայթ :
« Վասն որոյ՝ հրեշտակ առ Հայկ ըզնոր դէնպետդ արա զԲիւրասալ,
Որպէս առ սէր նորոգել զերիս պայմանսըդ հաշտութեան :
Ձայս առեալ սրատէհ 'ի ճառ իւրոյ կրօնից յատենի անդ,
Որսալ, թէ ոչ ըզնա, սակայն զյուլովս 'ի բանակէն :
Եթէ զմի եւեթ յանձին կալցի մեզ նա զդաշանց ուխտիդ,
Յաղթութիւն մեծ եղիցի, եւ այլքն ինքնին գայցեն ըզհետ :
Իսկ թէ բնաւ անկուշեալ նըշկահեսցէ բիրտ ապառուս,
Ըզաչիւն լուիցէ յայնժամ զփայլատականց զինուց Բէլայ,
Եւ անցցէ 'ի սիրտ նորին նիզակդ արի՝ հոգւովս իմ մուխ » :
« Ոչ յոյժ խընդամ, ասէ Բէլ, ընդ խելս հնարիցըդ՝ ոչ քաջի,
Ոյր քան զէզուի առաւել սըրոյ լարդանց խօսի բարբառ :
Որ ըստ նոցին ունայնարուեստ այդ երկրորդումըն սպառգամաց, —

Այլ աստուածք խմաստադիւտք եւ բարերարք առ ազգ մարդկան, —
 Իձեր հաճոյս առնելով արարից, հայր, ըզքո սլատուէրդ:
 Յիս հոգդ եւ քեզ յանմահից երջանկաւէտ փառաց ակումբ
 Իտագնապ հասեալ ժամու յուշ լիցի քեզ որդին քո, հայր »:
 Զայս ասէր, եւ փարել կամէր զնովաւ խանդաղակաթ.
 'Նա յետս յետս ընդ կրուկ երթայր յելլս վրանին իբր ամալ մըռայլ,
 Բէլ զհետ նորա մինչ 'ի դուրս' 'ի նա զբազուկսն կարկառեալ:
 'Նա ցընդեալ յողբս լուծաւ իբրեւ ըզմէգ ջընջեալ յերկնից,
 Սա հայէր ընդ աստեղս ըզկնի նորա բարձեալ ըզձայն.
 « Միշտ իսկ հանապազ այդպէս զորդիդ քո զըրկես, հայր,
 Ի քո քաղցըր դըրկացդ. այլ արդ ոգիս իմ խառնեացի
 Ընդ ոգւոյդ քում եւ յոգիս աստուածերան իմ նախահարց:
 Ո՛ւր ես, Բիւրասպի հայր, քումըդ շնորհի եմ խոստովան
 Զամենայն այցելութիւնս երկնից յանմահ քաջաց նախնեաց.
 Աւասիկ եմ ես ըզհետ տիրահրաւէր ձայնի նոցա »:
 Զայս ասէ, եւ ոգի նոր յանձն եւ 'ի սիրտ իւր դըտանէ.
 Եւ զբանակսն կամեցեալ գիշերախառն յարուցանել,
 Զի 'նդ բանալ առաւօտու զարփին դըրուան' անկցին յուլի,
 Ետ հրաման խրոխտաձայն գոչել փողոցն սըղընձեաց:
 Խըշտիք եւ վրանք հոսեցին ընդոստուցեալ անհուն ամբոխ,
 Վառեցան կազմեցան, եւ Բէլ արկեալ զիւր սպառազէնս.
 Սրընթացիւք խաղայր բանակն իբր ընդ խողան հուր փոթարկեալ:
 Բիւրասպի հեծելովքն յառաջ անցեալ դոփէր զերկիր
 Առ 'ի փոյթ արշաւանին ըզկնի փողեալ հետեւակաց:
 Հուսկ յետոյ ինքըն 'Նբերովթ աշտանակեալ 'ի սօս աշխէտ,
 Որ խայտայր բառնալ զյաղթօղ հըզօրն երկրի եւ զփառաւոր,
 Ոյր մօրուքն ալէբէկ իջեալ զլանջօքըն ծածանեալ
 Յաւելոյր փառս եւ պատիւ դեռ եւս յալիսն առոյգ գիմաց.
 Ի զինուցն եւ 'ի զրահից հատեալ անկեալ փայլատականց
 Եւ յաչացըն կայծակունք թօթափէին ըզբանակաւն:
 Յուսով գնային յանըզգաստս ըզհայրն հայոց գըտեալ յանկարծ,
 Աւերած ածել վերջին, ռամիկն յաւար յառ եւ յապուռ
 Ի կապուտ եւ կողոպուտ իբրեւ անդէն հասեալ ցընծայր:
 Բայց խոհեմ ուշիմ ըսկայն տեսեալ հոգւովն ըզթըշնամին,
 Յարուցեալ ընդ այգս այգուն կազմս 'ի բանակ տըւեալ սլատուէր,
 Եւ թողեալ նոցա զորդին զհայրանըման քաջն Արմենակ,
 Ինքն առեալ ըզՄանաւազ՝ ըզխոռ՝ զհայկակ եւ հարիւր մի,
 Առաջոյ ճօճեալ ահեղ ըզբարդմանակն եւ ըզնիզակ
 Ի բարձրաւանդ ելանէր դիտել ընդ դաշտ եւ ընդ հովիտ:
 Աչս ածէր տեսանէլ յինչ գայցէ միտս հէնն ոխերիմ.
 Ի խառնէլ ընդ իւր ճակատ, թէ հարկանել ուրեք բանակ:
 Դէմք 'ի ըյս վաղորդայնի՝ նըշմարէին ջուրցն 'ի ձախմէ

Ի բացարձակ հեռաստանն որպէս թէ դաշտք կոհակք հովիտք
Երերեալ գեանաշարժիւ շուրջանակի տատանիցին
Մինչեւ յանբաւ ինչ ուրեք վայրաց որչափ բաւիցեն աչք:
Որպէս դք զի բացուստ 'ի բաց անհուն նրկատիցէ
Խաշանց հոյլս՝ որ ծածկիցեն զարօտս երկրին ճարակաւորք,
Այնպէս նմա թըւիցի թէ սասանեալ գետինն եւ մարդ
Վէտ վէտ ալեօք յեւ եւ էջ կոհակացեալ ծածանիցին,
Այսպէս ինչ եւ նոցա 'ի հեռարձակ անդր երեւէր.
Կամ թէ մրրրիկ ընթացեալ զդիտակ ծայրիւք խիտ պուրակաց,
Յայս կոյս եւ յայն յերերի տարուբերին մայրիք բարձունք,
Նոյն հասակք երկայնադէզք ըսկայակոյտ ամբոխ հրօսին
'Նիզակախուռն անտառամուլ ճօճ ճեմ առեալ շարժէր ըշտապ:

Ծանեան քաջքն եթէ դըրրդիւն է հրօսակին բաբէլական,
Որ ընդ երես խորտաբորտ երկրին խաղայր գայր արշաւեալ,
Որ յաղգաց եւ յաղանց եւ 'ի ծագաց տիեզերաց
Ի մի վայր գունդ գումարտակ ժողով անբաւ զեռան ընդ դաշտ:
Որպէս ուիք վըտակք առուք լերանց հովտաց եւ ծործորոց
Հորդան 'ի մի ձոր տըւեալ՝ կուտեալ զԵրասխ խաղան 'ի ծով.
Ծովանայր այսպէս 'ի պղինձ յերկաթ փայլուն դաշտ ընդհանուր,
Փոշի մրրրիկեալ գունդագունդ յամպըս կըցէր ծուխ ծառացեալ:

Լոյս իմ դու, դու իմ հրեշտակ, դու ինձ զանուանըս լուսացո
Զառաջնոց զօրապետաց դրժոխաղէն այն գուգաղին,
Որ 'ի մույլ յաւիտեանցըն կան ծածկեալ 'ի մեր բըբաց.
Զի 'նդ անուանս ըստամբակօղ տարտարոսին պահին գանձեալ
Ի դիւան բարկութեան աստուածասաստ առուր վրիժուց:
Ըգբընաւն ասել ըզզօր եւ զզօրավար բազմամբոխից
Ընդ շըրջան տուրնջենային լուսոյս անուոյ եւ գիշերի
Քեզ իսկ հրանիւթ անմահիդ լեզուին տագնապ է բոցեղէն,
Ընթեռնուլ թէ եւ զօրես 'ի դըպրութիւնս վերին նզովից:

Հասին յառաջ խըրխընջիւնք երիվարացըն Բիւրասպեայ,
Որ ամեհի բիւր մի ածէր կապարձաւոր առնեւծիոյ,
Այրընտիր հեծեւաղն եւ քաջաձիգ աղեղնադրօշք,
Արձակեալ նըշան կանաչ եւ լուսալիր 'ի նմա լուսին.
'Նըշանակ երկրորդ սրտուոյ 'ի բանակին արքայագունդ:
Եւ ինքըն Բիւրասպի գընդին ըզհետ յերիվար շէկ,
Ձիամարտիկ առաջին՝ յահէն կարծեալ յուշկապարիկ.
Խոյր կանաչ ըզգագաթամբ մարդըրտայեռ թեւ թեւ 'ի ծոպս,
Եւ մահիկ եղջիւր լուսնին 'ի ճակատուն զարդ ապարօշ:

Ինքըն աէր գումարտակի կորովաձիգն ելիմացւոյ.
Բայց եւ էր նա համօրէն ասորեստան ասպատակին
Յաստուածակոյս կողմանէ, մարգարէ գէտ գուշակ եւ քուրմ,
Կիւսահմայ քաւդեայ եւ դիւթ ըղձապատում եւ հրաշադէտ,

Աղու թունիցն դեղօք ցնորեալ վիշապ օձ Աժդահակ:

Զօրավար այրուձիոյն կարգեալ զԱրեշըն կորովի,

Աղեղնաւոր դիպածիդ 'ի տիտանեանս անդուգական:

Իբրեւ հասին յընդարձակ հովիտ լերինն լնձաքիարս

կանխանըկառ հրամանաւն ընտրեալ Բե՛լայ 'ի նոր զակիշ,

Անդ յայսկոյս յայնկոյս ըզկայ վաշտուցն առեալ դադարեցին:

Զհետ նոցա գայր հասանէր հետեւակաց գունդ գունդ բիւրուց

Ի Քովասալ եւ Սուդ գետոցն 'ի գինեւէտըն մարմանդաց:

Յորս առաջին Ամարիա՛լ հըզօր արքայն էր Շիններայ,

Ի Բե՛լայ 'ի ձեռանէն, սրբտի նորա սերտ սիրեցեալ,

Որ եւ յետ նորա մահունս պայազատեաց ըզթագն անդէն:

Յետ նորա իբր անկասկածք 'ի դրժանաց յամուրս գընդից

Գային իշխանք տան Սեմայ, նորոգ նուաճեալ իշխանն Է՛լամ,

Իշխանն Ասուր պանծացեալ 'ի Նինուէի շէն նորակերտ,

Ուր նըստէրն ընդ Բե՛լալ եւ յիւր անուն կոչէր Ասուր,

Եղբայր մօր դիւցազնին, 'ի քեռորդին խրոխտեալ քեռի:

Իշխանք Քարկայ՝ Ռոբովթայ եւ Քալախայ եւ Խաղաքայ:

Եւ Դասեմայն՝ քաղաք մեծ որ ընդ Ասուր եւ ընդ Քալախ,

Հինդ Ասուրայ դաստակերոք, որոց իշխանք ընդ իւր ձեռամբ:

Ընդ նոսա իշխանն Լուդ՝ ազգաւ երէց յեց յալեւոյթ,

Ընդ նմա հուս եւ Էմուլ՝ Գադեր՝ Մոսոք եղբօրորդիք,

Արի որդիքն Արամայ եւ նահապետք արամացւոց:

Անդ Յեկտան 'ի Սովիերայ եկեալ լեռնէն արեւելից:

Զհետ նոցա իշխանապետք արեւելից եւ հիւսիսոյ,

Մաղայի՝ Գոդ եւ Մագոդ 'ի սերմանէն յաբեթական,

Եւ յընտիրս ասպատակին հրուդէն սալար հեծելազանց:

Զոյց տեսեալ ծանօթ դըրօշս յոգոց ելեալ արտասուեաց հայկ:

Ըզկնի նոցա խաղային զեղեալ յառաջ պետք տան Քամայ,

Երեսուն եւ մի ազատ ճոխ տանուտեարք, որոց գըլուխք

Սաբաթա՝ Սաբա՝ Եփլ՝ Սաբակաթա քուշեան զաւակք,

Միւս Սաբա եւ Յուդադան որդիք Ռեգմայ՝ թուռնք Քուշայ:

Վէցեքին սոքա քամեանք եւ Բիւրասալի եւ Ամարիա՛լ

Առաջակացք յատենի, մըտաց Բե՛լայ խորհըրդականք:

Զհետ նոցա իշխանք շինիցն Քաղանէ՝ Որէք ԼԱրբադ,

Ամենեքեան Նեբրովթայ քաղաքք հըզօր արքայութեան,

Որ նըստեալ 'ի Բաբելոն՝ ունէր զնոսա 'ի ձեռանէն:

Յետ նոցա՝ տան Քանանու սիդոնացի պերճ նախարարք,

Եւացւոցն արուկացւոց ասեննացւոց եւ քետացեաց,

Եւ կողմանց առաւօտին եւ հարաւոյ՝ զորս ո՞ թըւէ:

Ի վերջէ ամենեցուն գայր ինքնն Բէ՛լ Բաբաւ որդւովն,

Թող զուստերսն բազումս եւ զյողնադոյն նոցին սերունդս,

Մանկտի մեղկ անփորձ 'ի կոփւ, քաջացն 'ի մարտսն կոտորեալ,

Այլք ընտիրք զիւրեւ վառեալք յոստանկաց տանն եւ 'ի դրանկաց :
Դիւթ պարզեալ զերկնից կապոյտն՝ արեգականն 'ի նմա պատկերբ .
Ինքն եւ որդին իւր հեծեալք 'ի ձի տաճիկ արուակացի
Խրոխտեալ յահեղ պարանոց եւ ոտնատրոփ թընդեալ զերկիր .
Գունդ այրընտիր ըզնոքօք 'ի տէգ նիզակ վահանաւոր :

Եւ աղիճք իւր եւ որդւոյն եւ սակաւուցն աւադանոց
Երկձի եւ քառաձիգ վաչիւք ջորւովք ըզկնի տողեալ .
Յորս լուսին 'ի գիշերոյ պարս աստեղաց փայլէր Թամիր ,
Թամիր դուստրը գիւցաղին , դիմակ եւ սիրտ գեղանրսիհ ,
Զոր օրինակ 'ի փշաբեր բուսեալ թըխոց վարդ անուշակ .
Այլ վերած սիրա ընդ օրհաս վաղամահուկ գըշխոյի մօրն :

Ուղոք 'ի վերջ կարաւանին նըպարակեալք , զինահամբարք ,
Ռամիկըսպաս խառնիճաղանճ , խորանապահք , վարուանդասպապք :
Դէտակն 'ի վեր ամբարձեալ տեսանէին զգըլխովք իւրեանց
Տարս 'ի տարս անդեղաց ընդ ամպս երկնից յաշխոյժ կարկաչ
Յաւետիս ցընծութեան կանխագուշակ հասեալ ճաշոյն :

Տաղնասրաւ թափառնակի յասողատակի վարեալ ըզձիս
Ընտրելոց քաջազանց ըզնեբրովթաւ շուրջ պատելով
Իբլուր մի մօտաւոր ելանէին ընդ Բիւրասպոյն :
Կայր ըսկայն տիտանեան կանգնեալ 'ի կուշտն կոհակին
Կուռ վառեալ 'ի զէն 'ի զարդ , յարծաթ՝ յոսկի փայլակնացեալ .
Գլխանոց երկաթի՝ փայլուն եւ ջինջ իբր հայելոջ ,
Արեւակն 'ի ճակատն , ոսկի վերջօք նըշանաւոր
Թուուցելովք ընդ գազաթի 'ի ճաճանչից տիպ արփենից :
Ի թիկնաւէտ քաջալանջ իրան տախտակըս պըղընձիս ,
Ամրակուռ պահպանակս արի բարձից , հըզօր բազկաց .
Եւ ըզմէջն ըսկայազօր գօտեւորեալ յոսկի կամար ,
Յոր սլատ առեալ փարէին եօթնաստեղեայ երկնից խորանք ,
Որպէս շուրջ զարեգակամբ՝ զանձամբ նորուն պարառաբար :
Ի ստուար զըստին ահեկէ սուր երկապրի մեծ ահաւոր ,
Յորոյ 'ի գիւտ ակնարկեալ եւ զուարճանայր յիւրն ըստեղծուած ,
Ում եւ էր ոսկի պատեան , երախտակալ ականակուռ .
'Նիզակ ահեղ յաջուս՝ ձեռին զինչ կայս՝ նաւու թանձր եւ երկայն ,
Յահեակն ասպար պղընձաձոյլ բազմակուղի երկաթապատ .
Կումբ նորա զերդ կապուտակ երկնից գըմբէթի աստեղազարդ ,
Եւ սըլաք պողովատիկ 'ի սլորտ նորա չօրեքուղկեան ,
Եւ զնովաւ շուրջանակի մօլորական աստեղք ճեմեալ :

Բարձեալ զաչս՝ ետես ըզհայկ արձանացեալ յոստ մի յայնկոյս .
Որպէս երկու յաղթ կաղնիք գըլխոց լերանց յաւիտենից
Դիտեն զիրեարս՝ ամբարձեալ 'ի գունտ երկնի խրոխտ գազաթունս
'Նըշաւակ փոթորկաց եւ որոտող ամպոց ցասման ,
Այսպէս տեսին ըզմիմեանս երկոքին սէգ ըսկայազունք :

Ծանեալ Բէլ զարին արթուն կանխեալ ի սպաս ասպատակին .
 Փող եհար եւ գրդեցան առհասարակ զօրքն ըզլերամբն :
 Անդ կանգնեաց ինքն ըզխորան իւր ի դիտին , եւ շուրջ բլլլոյն
 Պար առեալ բոլորեցան ներքուստ ի վեր ըսպայակոյտք ,
 Յայրուձիոյն՝ ի ռամկէն ցլմեծարոյ գունդըս քամեանց ,
 Կարդ ի նոյն՝ յոր խաղայինն յառաջ ի չուս ուղեւորեալ :
 Համգունակ զարեւելեայ խուրիւ պատի նախարարին
 Երկայն բեհեզ ոլորեալ բոլորաձեւ կուռ խիտ առ խիտ ,
 Իստորէ ի ծամելեաց մինչ ի դագաթն առեալ սլարոյրս :
 Եւ կոհակն յանթիւ խրոնեալ տէգ եւ նիզակ քրտմընափուշ
 Ողնի լեռնակուտակ թրւէր զինեալ սուր սրլաքօք :

Ծածկեցին ըզբլլուրն եւ զառստորեւ դաշտ եւ հովիտ .
 Որպէս բանակ թեւակուռ յանապատէ եկեալ յերկրէ
 Սպառազէն խիտ մարախոյ՝ թանձր ընդ երեսս երկրի սրփուեալ ,
 Որ մինչ ի մեծ հեռաստան բաղմաշառաչ ձայն ընթացիցն
 Արշաւեալ դայ հասանէ իբրեւ զգոչիւն թուխ մըրըրկի ,
 Գոյժ ի սիրտ դալար բուսոց՝ որ սոսկացեալ քրամինն յահէն :

Անդ ազգք հանուր , լեզուք եւ զէնք , այլ ոչ յերկնից դք հրեշտակ .
 Յորմէ հետէ յարարէն ընդվզեցան ըստամբակեալ ,
 Մեկնեցան կորակոր եւ թաղծաղէմ պահպան Զուարթունք ,
 Եւ Ասողիկ արկ ի խնամոցն համոզակեր միջնորդութեան ,
 Զանձուկն եւ զսէր առ հայկ սրփուեալ յիւրմէ թերէն լինել ցանկորդ :

Յաճախագունդ բանակին ոչ այս եւեթ էր յորդութիւն .
 Եւ գունդ մի ստուար եւ հաստաբուն էր արարեալ զօրահատոյց
 ԶԱրտոս լերամբ արձակեալ եւ զՎարադաւ յելս հիւսիսի ,
 Առ ողջտունեաց քերեալ ծովուն յայնրմ՝ կողման տալ ասպատակ ,
 Հատանել զհիւսիսազօր դիւցազանց ոտս՝ եթէ յարեան ,
 Եւ ի թիկանց հասանել հարկանել զհարք եւ զհայկաշէն :

Ի արոփումն անդ համագունդ անթիւ ոտից թընդաց երկիր ,
 Խըղուրտիւն բարբառոյն եւ աղաղակ եւ մինչ յերկինս ,
 Եւ աչք նոցա մերթ ընդ մերթ ի բարձրագէտ գառնային հայկ .
 Օրինակ իմըն սագուց կարկաշաձայն խուռն երամոյ ,
 Որ միով աւամբ յերկինս հայիցին ցին յափըշտակիչ ,
 Կամ պարուց խորդոց ի չուէն ի հով լերանց եւ ի մարմանդս ,
 Որ յերեկօթս յեցեալ ի դաշտն Գերատայ եւ կամ ի Մուուլ՝
 Կարդ զընիցեն բանակին եւ հանիցեն շուրջ պահայոյզս :

Յալիս յեցեալ ի շխանաց՝ ի մտի ոմանք եղին Բեւայ ,
 Ամրոց իմն յօրինել պարըսպափակ ըզգլուխ բլլլոյն ,
 Ամուր ապաւինի եւ աշտարակ առ ի վտանգից .
 Եւ մերթէր դիւցազնաբար՝ ի բախտ ու՛ի զէն իւր ապաստան :
 Ազգ եղեւ թուրոսի եւ Շամիրայ դալուստ զօրուն .
 Ընտրեալ հարիւր մի յարանց երիտասարդ ծաղկափրթիթս ,

Եւ զմարմինն Արբէլայ 'ի կուռ վահանսն բարձուցեալ,
 Ինքեանք 'ի գլուխ' 'ի վերջս ըսպայք առեալ տանին 'ի բուն բանակն:
 Ի մուտս անդ եւ 'ի գիմել 'ի դասեմեան գրնդին խորանս
 Խոր խմբն նախ ըստ շրջուկ կալաւ զայնքան ամբոխութիւնն.
 Ապա գոյժ աղաղակի ողբոց ընդ ամպրս դիզանէր:
 Ելանէր 'ի դուրս իշխաննն Դասեմայ յիւրմէ վրանէն,
 Ամբարձեալ մինչ զաչս հայեր զինչ իրք իցեն տեսանելոյ,
 Առաջի եղին նրմա զգիականացեալ մարմին որդւոյն:
 Ծափ ըզծափի հարկանէր եւ հող 'ի գլուխ լինէր ողորմ,
 Ընդ երկինս ցանեալ փոշի, զբարձս երկոքումք կոծեալ ձեռօք:
 Փարեցաւ ըզնովաւ եւ զհայրական ճրչեաց բարբառ.
 « Եղճի որդեակ, արութեան քան զտիսդ 'ի վեր բոց տարաժամ
 Զքեզ ծախեաց, ոչ վատի մահ. թըշուառական տակայն ծընօղս,
 Որ աղիուն հասակիդ ետուս աշխոյժ ախորժակաց
 Փառաց անուան զհետ պընդել նահատակացն քաջութեան:
 Զայն, որդեակ իմ, դու պարծանս ըստ արժանի տարար ժառանգ,
 Այլ ինձ սուգ թողեր ցըմահ, ինձ եւ քում մօր եւ սիրուհւոյդ »:
 Կայր Շամիր եւ զանցս իրացն հեկեկելով պատմէր հակիրճ,
 Ընդ երիս աչս յոյց ոչ մի անկեալ յերկիր արտասուաց չիթ'
 Զերմաջերմ' վիժեալ առուս կականաւոր դառն ողբալոյ.
 Երգնոյր հօրնն կայր խոստուկ ինքնին ըզվրէժն առնուլ մանկան:
 Լու եղեւ բանն ընդ բանակն, եւ 'ի ներքուստ մինչեւ 'ի վեր
 Մեծ գուաց բըլուրն ողջոյն եւ ամենայն անձաւք լերանց.
 Հընչեցին վայոց ձայնք աշխարանաց, բախմունք կըրծից,
 Մանաւանդ 'ի կանանին, եւ երթայր գոյժն եւ բորբոքէր.
 Զի սիրուն ամենեցուն էր ողբալի պատանին քաջ,
 Եւ ապախտարս հաշուէին անդէն զայն մահ առ ոսս հասեալ:
 Տայր կոչել Բէլ ըզՇամիր, բոլոր անցիցն առնէր հարցփորձ.
 Կայր անոստ, քաջաւերէր, եւ տայր հրաման այսուհետեւ
 Զիւրեանց խումբ առաջապահ ընդ դունդ խառնել Ամարփալայ,
 Շուրջ պահ ունել ճամբարին ըզգուշացեալ 'ի դաւանաց,
 Ի դիտակ տեղիս հանել դէտս ուշ ունել հայկեան հրոսին,
 Մինչ ժամ առեալ խորհեցուք աստուածաբար զօրէն ռազմի:
 Ի ստորոտ անդ բըլրոյն եւ յելս հովտին հովանաւոր
 Գերարտօսը ողբովք հանեն զոսկերս առոյգ պատանեկին
 Ի գետափինն ուր անկաւ, արձան անդ վէմ' մի ստուար կանգնեալ:
 Մինչդեռ այս ամենայն 'ի տխրանեան գործէր բանակ
 Իջեալ հայկ յիւրն ճամբար 'ի բարձրածայր դիտանոցէն'
 Գըտանէր զայն 'ի շրջուկ մեծ շրփութի խռովեալ ըստ ծով,
 Զոր այսք ընդդիմամարտք սաստի անտի վըրդովիցեն
 Ալեք զալեօք կուտակեալ եւ մըրնչեալ վիշապաձայն,
 Եւ զանդունդսն պըղտորմամբ զաւազն յափունսն ժայթքելով

Ժայռ եւ խուժս 'ի փրփուր եւ 'ի ցընցուղս հըրոյ ծածկեալ:

Եկն անց հայկ ըսկայաքայլ, եւ դիւցազնն զինուց շաչիւն
Շատ եղեւ տալ պատկառուիս եւ 'ի լուծիւն զաղմուկն ածել,
Թէ եւ ոչ հետախաղաղ կորուսանել զողուցն ամբոխ:

Իխաշանց որպէս յորժամ հօտս, 'ի հօրանս սյծեաց չըսիրչ
Սըրտմըտեալ խոյք եւ քօշք հեռիւ 'ի մարտ ոգորիցին,
Ազգն ողջոյն խուճապեալ եւ անշըշունջ հային յիրեարս.

Յանկարծուստ հասեալ հովիւ շարժեալ ըզցուպն սուլելով,

Ակն ածեալ խաղմարաբն եւ 'ի կըռուոյն վայր մի լըռեալ

Մեծամեծս առեալ տայցեն ոգիս 'ի սիրտ առ բարկութեան,

Այսպէս նոցա շիջան գողք, այլ յանմըռունջս փրքային.

Իբրեւ մըրբիկ հարաւոյ եւ լեռնաբերձ զիջեալ ալիք,

Ծով տակաւին յանդընդոց յուզեալ ծրփի լայն սահանօք,

Կուտակօքն ահազնագոչ ըզծովափուսն խորտակեալ:

Հայկ 'ի վրան զիւրան հարցանէր. « Զինչ իրք իցեն խաղմիդ պատճառք,
Այսպէս ժամս ինչ ոչ զօրեալ զամբոխդ ունել զուսպ յանգարի »:

Առ զայրոյթ սըրտիցն յիրացն 'ի խառն 'ի խուռն թարգմանել,

Անդ ձեռամբ արարեալ՝ մատեաւ գոչէր Արմենակ քաջ.

« Ամենայն չարեացասարտ Ալըստամ է, ով հայր մեր դիւցազն.

Ամաչեմ բարբառել, պատկառանաց եւ ցասման բոց

Յերեսս իմ ցոլանայ, հարկիմ սակայն յունկըն վեհիդ:

Ի Ալըստամ դեւ իմն եւ այս մոլորութեան եկեալ բախեալ,

Ի հոգւոյ իւրմէ անտի չընչէ չըչէ բոլորեցուն:

Զըրուանեանց, կաղմեանց յաւէտ, դիւթեալ իշխանք եւ զօրավարք,

Ի նոցուն ելեալ հրապոյրս գընդաց գընդաց զօրականին,

Նա եւ 'ի մեր յաբեթեանց 'ի նոցին բանս ոմանց անկեալ,

Այլ իմն այլս աղաղակեն խառնախուժան բազմամբոխի:

« Բայց որպէս եսս իմանամ, զբանակն յերիս պառակտեցին.

Ոմանց ասել՝ թէ զմեզ հայկ 'ի կոտորել տանի առ հէնն.

Ընդէր ոչ մենամարտիւ առանց արեանց վըճարիցի:

Իսկ այլոց, — թէ զանօրէնն երկրորդել ձայն ներեն երկինք, —

Առ ինչ իսկ իցէ բնաւ առաջիկայս մեզ պատերազմ.

Զի փոյթ մեզ, թէ իշխեսցէ թորգոմեան ճետ կամ Մեսարեմին,

Եթէ այսպէս եւ թէ այն՝ մինչ այլատոհմ միապետի

Պարտ իցէ մեզ մըտանել 'ի լուծ հարկի ծառայութեան:

Եւ կիսոց, թէ հարկանել ըզպատերազմս հարկանիցեմք,

Այլ ով եհան ետ 'ի հայկ ըզպետութիւն 'ի գլուխ զօրուս.

Քանի՞ն իցէ Յաբեթ եւ քանի՞ն առ մեզ թորգոմ,

Եթէ հարկւր զըրուանեանց 'ի նոցանէ մէն մի կացեալ՝

Ի սպաս վարաւանդացս ոչ բաւեսցեն բոլորեցունց:

Հիմ ոչ Ալըստամ զըրուանեանցս պետ ելցէ 'ի ուզմ մարտիս,

Կամ ընդէր ոչ ցեղապետք կացցեն սալար մէն մի գրոհի:

« Այս ամբոխ էր զոր լըւար, հայր, այս պատճառք աղմըկայոյդ :
էր՝ զի քաղցրութեամբ գործեալ մեր գուն ածել 'ի հաշտ,
էր զի սաստիւ սպառնալեօք 'ի զգօնութիւն դարձուցանել .
Սակայն հողմք եւ մրրրիկք տարան ըզլունչ մեր եւ ըզջան » :

Ի մեծ սրբամըտութիւն բըրդեալ ընդ այն դիւցազնըն վեհ,
Ընկենոյր յանձնէ զասպարն, եւ ըզնիզակն առեալ ահեղ,
Բանակին սլանայր 'ի մէջ որ հրապարակն էր խորանացն :
Անդ ժողովեալ գըտանէր ըզբազմագոյնս յաւագանւոյն,
Գան եւ այլքն եւ զօրականք, շուրջ խումբ առեալ կան մըթագին :
Կայր եւ սկայն արփւոյն հանդէս փայլատակունս հոսեալ յանձնէն,
Եւ տէգ նիզակին իբր ահաւոր շողայր վարսամ .

Շուրջ աչս եւ ձայն ընկենոյր դիւցազն արի յահեղ բարբառ .

« Երկնից շանթք 'ի գազաթունս գիմէն լերանց բարձրագունից,
Ամենայն գոռք եւ որոտք ամալրոսլիդ այդ՝ զեմ գլուխ խընդրեն,
Աւասիկ ձեր առաջի անգէն կառափն այս մեղապարտ :
Այլ թէ ոչ վայրապար տանիք գուք գլուխ 'ի յուսըս ձեր,
Եւ ոչ ընդ վայր արկանէք յերեսս երկրի զըստուերսըդ մեծ,
Միտ դիք եւ խեղամուտ բարբառելոյ լեզուիս լերուք : »

« Թէ իցէ՞ միում մարմնոյ լիցին երբէք կըրկին ոգիք,
Կամ միոյ նաւի երկու թէ լինիցին զոյդ նաւապետք,
Ոչ գըտցէ նաւահանգիստ, այլ կամ 'ի խութըս բեկանի,
Կամ ալեաց եղիցի կուր, եւ կամ 'ի տար դանդաչեալ կոյս :
Զխարդ մէն մի տանուտէր թէ ինքնագլուխ կացեալ սալար,
Իբրեւ մի մարմին ըզմեծ զայս շարժիցէք քաջաց բանակ
Դէտակն 'ի մի կէտ կալեալ նըպատակի յուշ յաղթութեան .

Ուր ոստին ամբոխասաստ իբր անարդիլ սար միաձոյլ
Ի մի շունչ նահատակաց անկեալ բախի բուռն 'ի վերայ : —
Իսկ ասպա դաշինք եւ ուխտք ձեր եւ երգմունքըդ յո՞ գնայցեն :

« Այլ թէ ձեզէն զոր կամիքըդ զայն ընտրէք արդ զօրապետ,
Տեսէք աղէ զոր գիտէքդ եթէ այլում չկարօտիցի,
Եւ ոչ զիղջ եւ ասպաշաւ առցէ զխոտելոյ եւ զընտրութիւն :
Համարիք գիտել ըզԲէլ եւ զգօրութիւնն, այլ ծանիջիք :
Իսկ առանց պատերազմի փորձ թէ զնորուն կամիք առնուլ,
Բիւր իմն եւըս փաշաման առ 'ի խըղձէ կըրեալ մըտացդ՝
Ասիցէք ցանձինըս ձեր . լաւ էր մարտիցն 'ի ճակատուն,
Անկանել արիաբար քան զերկար մահս ոգւոց, մարմնոց :
Որպէս թէ հաւ 'ի ծուղակս՝ անձին հանգիստ ինչ խընդրիցէ,
Կամ թէ դառն ձմեռնացեալ դիւր եւ գըրգանս 'ի շունչ գայլոյ : »

« Այլ այժմէն իսկ աղէ օն երթայք ըզԲէլդ ողջունեցէք
Աստուած ձեզ եւ թագաւոր . գլուխ Թորգոմայ կըքեսցի ոչ,
Եւ զխըրըրտումն երկիւղի՝ այս սիրտ 'ի լանջս ոչ ծանիցէ,
Թէ 'նդ բեղեան բիւրաւորս յաւելցին իւր եւ Տեառն ոստիք . »

Ամպարիշտ գոռողութեան ոչ տաց բռնել յերկիր հայկայ:

« Այլ զարհուրեալ 'ի հինէն 'ի սպառնալեաց էք տխտանեանց,
Եւ ցանկայք մենամարտիկ ըզվէճս հանել յանկ հանդիսիւ:

Յիրաւի երկիւղդ ձեր, դամ մի յորժամ ըզյոյսդ հատէք

Նախ յերկնից, ապա 'ի ձեր արի սըրտից եւ 'ի բազկաց:

Յաղթութիւն առաքինեաց է 'ի Բարձրեալն յուսացելոց,

Ի լանջաց արութիւն, 'ի զօրութիւն զինու իւրեանց,

Ի մըտի դընել ըզմահ մեծ քաջութեամբ եւ քաջ անուամբ

Յօրինաց վերայ Սըրբոյն եւ հայրենի ազատութեան:

Բայց զի դուք ընդ այդ կամիք, հապա շնորհեալ իմ ձեզ ըզդոյն:

Այլ պայման թէ այն իցէ միայնամարտ գուպարածիդ,

Զի պարտելոյն կողմ միւսոյն ծառայութեան 'ի լուծ անկցի,

Զայդ հայկ չառնու յանձն յաւիտեան, բայց ախոյեան թէ ինքն ելցէ:

Իսկ թէ միայն 'ի պարծանս կորովութեան խընդրիցէ ոք

Ի հանդէս որպէս օրէն իսկ ելանել է, չարգելում:

Հապա 'ի մէջ անցցեն քաջք եւ ձայնատուն ելցէ յառաջ »:

Որ կանխաւ անձնամատոյց էր քաջութեան յուսով խիզախ
հարկանելոյ զախոյեան ըստ արժանի անուան փառաց՝

Որում ակն էր եդեալ զօրապետել պատերազմին,

Զտխտանեանն իսկ տեսանել թերեւս ընդ իւր եկեալ 'ի վէդ,

Որպէս էրն ըսպառազէն վառեալ՝ յառաջ մատեաւ Ա ըստամ,

Ճեմ առնոյր ըսկայաքայլ՝ հըզօր նիզակ լասպար 'ի ձեռս:

Զայն եբարձ ըսպայակոյտըն ցընծութեան ծափ ըզծափի:

Զայն տեսեալ փառս եւ այլոցըն կորովեաց՝ չհանգարտեցին:

Յարեաւ արձանացաւ Քոնթ 'ի հանդէս սոսկավիթխար,

Մատեաւ Գոռըն լեռնաբերձ անդր եւ Արաժ վարազանման,

Անդրը Զաւան եւ Սըլաք, Փառնաւազ անդր ամեհին դայլ:

Եռայր եւ Արբակ, այլ պատկառեաց 'ի մեծ հօրէն,

Զի դէտակն եդեալ ետես թէ զայրացան երեսք նորա

Ընդ յորդել նախանձորդաց յասպարիսի փառաց իւրոց:

Անդր ոստեան յորդուց հայկին եւ երեքին հայրանըմանք

հարազատք՝ որոց ըզհօրն հանդէսս յանձինըս բաժանեալք,

Արմենակ քաջն հանձարեղ եւ Մանաւազ առիւծն հըզօր,

Եւ փայլակըն մարտի կորովին խոռ՝ հուժկու համբակ:

Խաչտայր եւ հրանտ, այլ չետես ակնարկութիւն յաչս հօր իւրոց:

Արուսեակ անդ զիւրըն խոռ նահատակաց դիտեալ 'ի խուան,

Ընդ խինդ եւ սուգ փարեցաւ զպարանոցաւ հայկանուշայ,

Որ չտեսեալ անդ զիւրն հըրանտ՝ ըզվարդս այտիցն այլադունեալ

խոյս 'ի վրան իւր զայրագին տըւեալ եմուտ, եւ այլ ոչ ել:

Ա ըստամ ոչ հանդուրժէր, կամէր հրաւէր յըզել կըռուոյ:

Բողոք հարին քաջքն 'ի բախտն ապըսպարեալ զիւրեանց նըսիհ:

Արկեալ խուան ըզվիճակսն 'ի սաղաւարտ Վադմեայ քաջի,

Թորգոմայ ծերունւոյն ետուն 'ի ձեռս եւ նա շարժէր :
Վըստամեան դաւակիցք աղօթէին՝ նրմա ելցէ ,
Զայն 'ի հմայս եդեալ նըշան արդարութեան խընդրոյն իւրեանց ,
Եթէ երկինք հաճեացին ըզնա ինքեանց տալ զօրագլուխ .
Հայցէին ոսոխք ըզնոյն , զի սատակեալ բարձցի 'միջոյ :

ԶԱրմայիս մանուկ ձայնեալ հօր դիւցազին՝ կացոյց 'ի մէջ ,
Ասէր հանել զառաջին վիճակն ըզմեծ ում բախտ տայցէ :
Ախորժիւք կամէր լըսել ըզգըրուանեան ժրպիրհ անուն ,
Զի 'միջոյ պակաս լիցի եւ կամ յամօթ մեծ կորանաց :
Խընդայր եւս 'ի սըրտին ընդ այն դեգերս եւ ընդ շուշէլ ,
Զի եղբարցըն ժամ տացի քաջաց առ ինքն հասանելոյ :
Լըւաւ երկինք մաղթանաց բոլորեցուն , հան ըզՎըստամ ,
Այլ ըզկամս հայցուածոցըն կատարել կամէր ինչ ոչ :

Յընծացաւ սիրտ Վըստամայ , սիգաճեմեալ 'ի հրապարակն ,
« Առ Ներբովթ աղէ փութով երթ , իմս Արոն , ասէ , քարող .
Հա վըստամեան նիղակն արի , քաջագունիդ 'ի սիրտ օրհաս ,
Յարուցեալ գայ 'ի կռիւ մենամարտիկ ոգորելոյ » :

Ոստ 'ի ձեռին ձիթենի խաղաղութեան աւետաւոր
Ելեալ ծերունին 'ի տիտանեանն եհաս ճամբար :
Էջ ընդ առաջ եւ ձեռամբ արարեալ Բաբ նըշանացի ,
« Կաց , ասէր , ոչ օրէն մահկանացուի առն իբրու զքեզ՝
Որ թագին եւ բախտին Բե՛լայ երկիր պագանէ ոչ ,
Երթալ կալ ակն յանդիման եւ տեսանել աչօք զաստուած ,
Բայց թէ 'ի մահ իւր գայցէ . զի՛նչ աղէ քո պատգամք իցեն » :

Սըրամըտեալ ծերունւոյն հրացայտ աչօք աղաղակեաց .
« Ամահացեալըն Բե՛լայ քաջաց բանակ՝ արդ ձեզ ասեմ .
Զըրուանեան Վըստամայ յարուցեալ գայ նիղակն ահեղ
Ի հանդէս ասպարիսի մենամարտիկըն մըրցութեան ,
Սպանացեալ քաջագունին մահ 'ի ճամբար տիտանացոց :
Երկոցուն միայնամարտ քաջաց գուպար առհաւատչեայ
Երկոցունց ելից մարտին ըսկայախրոխտըն ճակատուց » :

Ըզկըծեալ տիտանեանն՝ անձամբ կամէր ախոյեան գալ ,
Այլ անձին զոք արժանի չհամարեցաւ բայց 'ի հայկէն :
Ելանէն աստուտ անդուտ ըսպառազէն կուռ վառեալ քաջք .
Եւ Շամիր , զերբեակ աչսըն շուրջ ածեալ՝ ով այլ գայցէ ,
Եւ ետես զի ելանէր առիւծաբար մըռնչելով
Խշանըն Դասեմայ բոց վըրիժուց ցայտեալ յաչաց :
Եւ Ամարփա՛լ , Եւ Սուսառ՝ Թուրոս՝ Շահէն՝ Արէշ՝ Թուշի ,
Ելանէին հարիւրաւորք զօրաւորաց տիտանացոց :

Բէ՛լ առ գուրըս խորանին ձայնեաց . « Բազում էք քաջաց գունդ
Ոչ զախոյեան մի եւեթ 'ի վըսեր գալ եւ հարկանել ,
Այլ զթորգոմեայ զասլըստամբ որդւոյն ողջոյն իսկ ըզբանակ :

Զատաւէն փառաց թագիս եւ ըզբախտին ինձ անկ ընտրել:
 Եւ զքեզ արիւն Արբէլայ կոչէ, Շամիր, 'ի վրէժ քինու,
 Սակայն մեծ եւրս գոչէ ոգի յարիւն իւր սիրածին
 Յիշխանն Ռասեմայ. զայն վիրագին ընտրեցի 'նդդէմ»:

Ասաց. հեծաւ իշխանն 'ի ճերմակին իւր ահաւոր,
 Աւ զասպարն եւ թըռեաւ. խայտայր աստուտ եւ վէս Ալստամ
 Իսեան իւր սոսկալի եւ բոցաշունչ աշտանակեալ,
 Մըտրակ 'ի կուշտ անց ընդ ջուրսն նուազելոյ հեղեղատին:
 Անտի գուժ որդեկի, աստի փառաց խրախուսէր յոյս:
 Արծուի սեաւ կամ կործ սովեալ գառն կամ ուլ տեսեալ 'ի դաշտ
 Մենացեալ 'ի հօտէն՝ այնպէս խայտայ եւ բարձրավիզ
 Զաչսն ածեալ կորովաբիբ եւ խոյանայ հոլաթեւօք,
 Որպէս աստի անտի քաջքն ընդ ասպարէս սլացան մարտի,
 Յոր հայէին երկոքեան սկայից բանակք աղնկառոյց,
 Հայրն հայոց 'ի դիտէն եւ տիտանեան Բէլ 'ի բըլբոյն:
 Հասին հարան 'ի դիմի սկայքն երկոքին բուռն զղորդամբ.
 Ոչ այնպէս սուր մոլեգին ասպատակէն հիւսիս հարաւ
 Միմեանց ընդդէմ 'ի կապոյտ Կզեան դաշտին ասպարիսի,
 Զի մռնչեալ յերես միմեանց փոթորկելով փրփրեն զանդունդս,
 Կամ հասեալ յաղթականին մըմըռալով յանբաւ ցամաք
 Հանէ յերկրէ 'ի յերկինս ըզսեաւ փոշոյն ամալ եւ մըրըրիկ,
 Ծարձատեն 'դ ոտիւքն անտառք, անձաւք յահէ նորա հեծէն:
 Խորհուրդն դրժոխոց 'ի տարտարոսն խռովեցաւ.
 Տարակոյս պատեաց ըզնա, թէ ում յերկուց ելցեն թիկունք.
 Մին Բեւայն էր ախոյեան, միւսն նիւթեալ նենգին անօթ:
 Հուսկ ուրեմն այս բան եկաց, չըտալ ումք ձեռն յօգնութիւն,
 Այլ թողուլ զիւրաքանչիւր 'ի քաջութիւն բախտին իւրոյ:
 Զաչացօք, որ զբարձրելոյն յերկինս ըզմիտսն ոչ տեսին,
 Ըջծածկեալն 'ի թաքուն խորին խորհուրդս տեսչութեան,
 Զամենայն գաղտնի հնարս մեղքենայից նոցուն չարաց
 Շըրջել 'ի փառս քաջին սիրեցելոյն իւրոյ հայկայ:
 Նախ զըրուանեանն արձակեաց զարի նիզակն արիւնսրբու,
 « Ահա քեզ, ասէ, Ալստամ զայս առաքէ քաջիդ ողջոյն »:
 Մինչդեռ այն զօդսն հերձոյր, ձրգեաց անդէն եւ դասեմեանն,
 « Այս նիզակ, ասէ, 'ի քո սիրտ զԱրբէլայ վրիժուց խընդիր »:
 Զասպարին կումբ հար Ալստամ, մըխեալ ճօճէր գեղարդն երկայն.
 Իսկ դասեմեանն սըւին առեալ սրաթոխչ ճախր ընդ երկինս
 Անցանէր ընդ ճակատն զըրուանեան, թէ չխուսափէր:
 Սայրասուր երթեալ երկաթն 'ի մեծ վարսի թեղօշի բուն:
 Զանայր բաբելացին խըլել զաշտէն 'ի վահանէն.
 Զուր ճըգնեալ, հանեալ ըզխարբն եւ կոճոպէ զնիզակաբունն:
 Միւսն ընդ կրուկ արշաւասոյր՝ զարդնն ձրգէր մեծաւ ուժով.

Սարսէր ծառն յարմատոց՝ իբր յահագին բարկ փոթորկէ,
Թոյլ տայր զերկաթն. յանդրէն նա դարձ գայր ընկենոյր թափառնակի,
« Սա փութով, ասէր, ըզքեզ առ քոյդ Արբէլ առաքեսցէ » :
Մըխի սըլաքն՝ ի կառավիւրն ճերմակին, մոլի գազանն,
Կանգնի կիցս ընկենու յօգըս՝ վազս առեալ շուրջ մեծամեծս,
Ճօճէր ճոկանին ճապուկ, ճախր ի ճակատին ճեմելով,
Մինչեւ սլարզեալ ըզջորեսին սրունան յորովայն տախտապարի :

Ոստնու յերկիր տիտանեանն՝ ի մոլելոյն՝ մըռնչելով,
Աներկիւղ ի նիզակէ փայլակնաբար վազէ յոսոխն,
Որ ոչ պատիւ համարեալ՝ եթող եւ ինքն ըզձիոյն թամբ :
Յածել լախտին դասեմեան՝ ի սընակուշտըն Աբստամայ,
Վրիպեալ կոփէր ի կառավիւր երկվարին կիսով թափոյն.
Յնորակոծ տապալէր. կանգնէր անդրէն սեան ամեհի,
Թօթափեալ եւ խըրխընջէր. ոստնու Աբստամ՝ ի դասեմեանն
Հարուած սոսկալի ածեալ՝ լախտիւ յասպար նորա.
Ղօղանջեալ գոչէ պըղնիճն իբրեւ անձաւ յորոտմանէ :
Անդ գըլեալ բաբէլացւոյն վէմ անարի՝ պարսեաց ընդդէմ,
Բախեալ ըզշուրթն ասպարին՝ ընդ որ կըծիկ կայր զըրուանեանն,
Անց գընաց որձաքարըն շկահելով զուսով քաջին.
Վահանին սակայն կոծեալ ծընօտ ճըմլէ զճակատ նորա :

Վբստամայ՝ հուր յերեսսըն եւ բոց յաչսըն ցոլացեալ,
Զայրագին խըլէ սլարեսի մի անհեղեղ լեռնանըման
Գորշախայտ ապառաժի որ անդ զափամբք հեղեղատին.
Եւ երիս եւ չորս քայլեալ՝ մըղէ ուժով ամեհաբար :
Թաւալէր գայր անարդիլ վէմն ի վահանն տիտանեան,
Անկանէր ի վերայ կըշիւ կոճոպ սընակոթոյն.
Թափ յայնկոյս անցեալ սըլաքըն շեշտածայր եւ ելանէ,
Կամէր ընդ զրահսըն դիմել, մըխել յոսկերսն, ըմպել զարիւնն.
Այլ՝ փլանէր յաղթ ըսկայն զգետնի յորսայս անդ զարկուցեալ.
Մինչ Վբստամ վարազաբար խանչեալ պընդէր սուսերամերկ,
Յառնէ կայ սպառնսպարի բաբէլացին վազեալ ի վեր,
Որպէս գընդակ փղոսկըրեայ բախեալ ընդ կուճ սալայատակ,
Կամ դարբնաց թէ կըռան կոփեալ ընդ սալ յետս ոստնուցու :

Մերկացեալ վաղակաւոր սպառահէին դարձեալ միմեանց,
Գահէին շանթառաք բաղկաւ ի գլուխ եւ ի վահան.
Գանգիւնք լերանց եւ մոլնչիւնք հընչեն մայրեաց յարեկ կոփմանց :
Դասեմեան թուրն ի յետին հարուածի անդ ահաւորի
Իբր ասպակի խորտակէր ըզզըրուանեան գըլխանոցան,
Որ զերդ լեռնն ինչ հրահոս կայծակնացայտ փայլատակեաց :
Իսկ սուսերըն վըստամեան ճեղքեալ ընդ մէջ զասպար սկային,
Եւ գըծեալ զքաջին բազուկ, եւ սպառահեալ ուժգին թափով
Բառնալեացն եւ կըմբէին սլողովատիկ կարծր երկաթոյն,

Բեկաւ հուպ յերախակալն, եւ երկոքեան սրակեան կացին :
 Յետս ընդ կրուկ նահանջեցան՝ ոգի առնուլ վայրիկ մի գէթ :
 Լանջք նոցա ելանէն եւ իջանէն ըստ դարբնաց փութս,
 Ծունկք նոցա բաբախէին, քիրան ըզմարմինան ողորանէր :
 Ընկէց իբաց դասեմեանն յանձնէ զվահանըն կոչկոճեալ,
 Ընկէց եւ զիւրն Վըստամ, զի քաջք ընդ քաջս ելանէին
 Զարութեան հանդիսիւք եւ զգիւցափառ մեծանձնութեամբ :

Որպէս զոյգ մի մեծամեծ բռնաժանի սաստիկ գամփռուիք,
 Մի՛ կըրկին ի կռիւ խառնեալք գազանային սուր ատամամբք,
 Զատչին խուն մի կան հային տիգօք աչաց մըումըռալով,
 Եւ դարձեալ յարձակին զմիմեամբ սլատեալ հողաթաւալ :
 Ոչ ինչ ընդհատ եւ սոքին առ ամէհի վայրենութեան՝
 Վերըստին անկան յիրեարս՝ միմեանց արեանցըն ծարաւիք,
 Հաւասար վառեալ զինուք զոր մոլութիւն լինէր նըպաստ,
 Մուրցացի եւ աքացի բռնամարտիկ սլատերազմեալ,
 Որոց կռուիք ի մըկընդաց բռնաքարանց վիմաց լախտից
 Զէր ինչ ընդհատ ի ջախջախել զէն եւ զոսկերըս թակաթոս :

Նախ արուեստ ճարտարող ընդ քաջութեան խառն կրուէր,
 Խակ զարդիս կատաղութիւն եւեթ շարժէ զոգի զմարմին,
 Եւ կալեալ զփողից միմեանց գոգ խեղդ ընդ անձն հեղձամըղձուկ,
 Ի զի մին ի ներքոյ, միւսն ի վերայ կորաքամակ,
 Ի զի սա ի գետին, այր զընկերաւն սլատատեալ,
 Եւ մերթ այնպէս գիրկընդիսառն ընդ հող փոշւոյն թաւալագլորբ :
 Բամբիւնք ոտիցն եւ կոփմանց իբրեւ անկեալ վիմաց թընդէր :
 Եւ յանկարծ թօթափեալք առ ի միմեանց ձիգ ասպարէս,
 Ամենայն ուժգնութեամբ իրան յիրան բախել գիմեն,
 Խորտակել երկոցունց կամ գէթ միումն, եւ վըճարել :
 Որպէս երկուք ի մըրըրկի՝ նդհարկանիլին նաւք բարձրաբերձք
 Յափըշտակեալք յալեացն յիրեար եւ երկոքեան անդէն ջախեալք :
 Կամ իբր յահեղ գետնաշարժ ի տարերացըն զըղըրդէլ
 Ըզլերինսըն քարաժեռս յերկուս հերձեալ տեսանիլես,
 Եւ զմեկնեալն ի միմեանց անդրէն յիրեարըս բաբախեալ :

Մինչ նոքա գեռ մոլեգնոտ թաւալէին անդ ընդ գետին,
 Որ ցայն վայր սիրտ ի թընդոջ կայր ի զընին հօրն արութեանց
 Մանկիկն Ընձակ չհանդուրժեալ ըսկըսաւ լալ կականաղիւր,
 Եւ անկեալ ըզսիրելոյն Արմայիսայ սլարանոցաւ,
 « Արմայիս, յուշ քեզ, ասէ, գիւցաղնըդ հայր ի վտանդ մահու :
 Մեռայց եւ ես սասէն, թէ չթափէ հայր քո զիմ ծընող » :
 Գըթացաւ ազատորդին քաղցր Արմայիս յողերս սիրոյն,
 Եւ գէր մատամբքըն ջընջեալ զծաւի տչացըն զարտասուս,
 Արեալ ըզձեռանէն տարաւ ծնողին կացոյց հանդէս :
 Լայր Ընձակ, եւ Արմայիս յողոք առ հայրըն մատուցեալ

Պատահեցր. « Հայր մեր դիւցազն, ո՛հ, ողորմեա իմա լնձակայ
Որ հօրն 'ի գութ տառապի, եւ ինձ 'ի սա գորովելոյս »:

Տուր հրաման՝ բաժանեցին գազանաբար կրուեալքն 'ի մահ »:

Ժըպտեցաւ հայրն հայոց ընդ սէր մանկանցն եւ ընդ երկիւղ.

« Զննչ ես ոչ, ասէ, շնորհեմ Արմայիսի վասն լնձակայ.

Օ՛ն արի պատգամաւորդ իմ իմաստուն, տար զայդ պատուէր,

Զի եւ օր տարաժամեալ մեկնել տայ խրատ մարտուցելոց »:

Երթ ալեւորն հաւանակ. արեւն 'ի մուտրս խոնարհեալ

Ըզդեղձան հերարն լուանայր 'ի լոգարանսն ուկիական.

Եւ ամպ մըթագին անդր 'ի խըրթնին կոյս սըվուելով

Խաւար տարաժամ պատէր զերեսս արարածոց:

Հայեցեալ յայնժամ շուրջ, եւ կառուցեալ աչս յարեւմուտս՝

Ասէ Վըստամ զայրագին. « Զն վաղ եմուտ մեզ արեգակն

Եւ շափառուկ արկ ըզմեօք խըրթնին 'ի սեաւ ամպոց մըռայլ:

Իցե՛ն կամք քաջիդ 'ի գութ վասնել աստէն զբաղկայ կորով

Աւանց ուրուք լինելոյ յաղձամըջիս հանդիսատես:

Երգուեալ յարեւ լնձակիս, զի թէ հայկին ընդ Նեբրովթայ

Կայցեն 'ի մէջ ինչ խընդիբք, իմ չեք ինչ բնաւ ընդ դասեմեանդ,

Բայց արութեան սոսկ սըրտի եւ փորձ ձեռաց կորովութեան.

Եւ առեալ կարծեմ զճաշակ բաւականի եւ զհամ միմեանց »:

« Թէ քեզ շատ է, ձայնատուդ, լըւաւ անդրէն, դու գիտասջիր »: —

« Յայլ նըւագ դարձեալ այսրէն լուսով տեսցուք մէք ըզմիմեանս », —

Ասացեալ, եւ թողուին զերեսարս յանկամս. հաս հաւանակ.

« Յորժամ քաջ քաջի, ասէ, պատահեցեն 'ի դաշտ մարտի,

Այն կըռուոյ չեք կատարած. շատ լիցին ձեզ զինուցդ հանդէսք,

Զի եւ գազանք ամեհիք պատկառեսցեն 'ի գիշերոյ »:

Դասեմեանն յիւրսն չոգաւ՝ որ յաղաղակ մեծ գովութեան

Եւ 'ի կայթըս ցընծալիս ողջունէին առատութեամբ.

Դայր պարդեւ արծաթագամ թուր 'ի Բե՛լայ եւ պերճ ասպար:

Մուտ եւ Վըստամ 'ի ճամբարն զուարթագին իբրեւ յաղթօղ.

Զըրուանեան պետք ընդ առաջ եւ պարծանօք առեալ բերեն:

Զայնեաց հայկ. « Առ իս, իշխանդ, դարձդ 'ի բարի, քաջ ես, կեցցես.

Թէ 'ի սպառ հարկանէիր ըստ խորհըրդոց քոց զախոյեան,

Մեծ եւս էր լինելոց սոցին եւ քոյդ ուրախութիւն:

Այլ խընդան ընդ ողջանդամ եկդ. զն ընդ իս յընթրիս մատիք »:

Եւ առեալ զամենեսին պետս եւ իշխանս եմուտ 'ի վրանն,

Ուր կոչունք հանդերձեալ եւ ջահք լուցեալ բոցաճաճանչ,

Պաշտօնեայք իւրաքանչիւր կարդ ըստ կարգէ յիւր ըսպասուն,

Եւ բազմականք յօրինեալք յիւրաքանչիւր չափըս պատուոց:

Կերան եւ արբին ըստ դիւցազանցն պայմանի:

Հասարակ զուարթութիւն էր մանաւանդ առ զըրուանեանս.

Ոմանց համարելոյ՝ սէր միասիրտ լինել կողմանց,

Եւ կիսոց՝ զքաջամարտիկ նահապետակին Վլաստամայ փորձ
 խրախուսել զամենեւին խնդրել ըզնա 'ի զօրագլուխ,
 Կամ յանձին ունել փարթար, Հայկայ չիշխել կալ հակառակ,
 Զի զօրացաւ ժուժկալել ընդ տիտանեանց բռնաւորին:
 Բայց վերջին բանք Հայկայ 'իմոին մըխեալ տէգ մահաբեր,
 Եւ 'ի ծուփս անկեալ յուզմանց 'ի գառնաշունչ սրբաին ալիս՝
 Հապճեպէր ըզմեծ կասկածն յարգիւնս իրաց ածել ստիպով:

Ի միւս կողմն յետ ընթրեաց եւ գիներբուաց տիտանեան Բէլ,
 Ուշ 'ի կուրծս անկեալ ցանգ ուրուագելումն 'ի հօր խրատուցն,
 Յատեան կոչեալ Բիւրասպեաւ ըզգահերէց իշխանս ազգաց,
 « Զգիւցափառ յաղթանակէ աստուածազօր իմ բանակի
 Զիք ումէք, ասէ, յերկուանք, եւ ոչ հատու սրբոյս ըստգիւտ,
 Ոչ 'ի նոցին իսկ անմահից եւ դիւցախառն իմոց նախնեաց.
 Ի Մոկաց անտի լերանց եւ 'ի Վադմեայ տանէն եւ այսր
 Ոչ ուրուք ըսկայազօր արշաւանիս բաւեալ ընդդէմ:
 Որչափ 'ի ճեմ՝ սըմբակացս յոխորտընթաց ասպատակաւ
 Զափեցաք ասպարէս, նոյն եւ հասեալ կալաք գաւառս:
 Ոչ ինչ այլ խիստ առաջի, բայց քայլ մի եւս աստէն բանալ,
 Սակաւիկ միւս եւս բազուկս 'ի խաղ շարժել, զոտս 'ի կաքաւ,
 Երգուեալ յասող հօրն իմ Քամայ, Թորգոմածին խրոխտեալ գրլուկք
 Հարթ առ ոտս իջցեն գեանոյ եւ զօրութիւն յուսոյն յաճիւն:

« Այլ մարդասէր ընտրեալ կամս յամենայնի յօգուտ ազանց,
 Ոչ բազկաւ բըռնի 'նդաթուր զանմիտ ոսոխս իմ հարկանել
 Որ զիւրեանց մերժիցեն շահ՝ յանձանց կորուստ եւ գաւառին,
 Կամիմ եւ աստանօր զնոյն հաճութիւն քաղցր խնամոյ
 Առ սառնասեր ապըստամբս այրարատեան յայտնել լերանց:
 Իմում աստուածակերպ արքայութեանս այս էն պարծանք,
 Ոչ մարմնոց եւեթ իշխել հարուստ եւ բուռն զօրութեամբ,
 Այլ եւ մըտաց եւ կամաց. զազգ եւ զազինս առհասարակ
 Ի խորհուրդս եւ 'ի հաճոյս իմ գերելով աստուածաբար՝
 Ի հաւան ըզմիտս ածել եւ զկամս իւրեանց իմոց կրօնից
 Օրինաց եւ պաշտամանց երկնահանգէտ փառաց Թագիս:
 Ուր բըռնակալ մըտանէ բազուկ 'ի գաշն ընդ հաւատոց,
 Եւ գաւազան արքունի ձուլեալ խառնի յաստուածականն,
 Անգ անթերի եւ անթրուիդ է նուաճութիւն տիեզերաց:

« Վասն որոյ, Բիւրասպի հայր, զոր 'ի հրեղէն բարձանց ածեալ
 Մեզ նորոց օրինաց եւ ըզկրօնից պարգեւ բարի
 Եւ զինքնակալ պետութեան 'ի շնորհ բոլոր հնազանդելոց,
 Առեալ քեզ հըզօր իշխանս եւ իմաստունս քով ընտրանաւ,
 Ելցես առ ապըստամբ որդին եւ տունըն Թորգոմեայ,
 Պատմեցես յականջս իւր եւ պետական տանուտերանց
 Զլուսաւոր կրօնիցդ հանդէս եւ զմիախումբ հարըստութեանս, —

Ձոր բազմաց 'ի նոցունց լրւեալ բնաւ չիք, ոչ ծանուցեալ, —
Թէ ոչ զինքն, յոգունս արդեօք, ապա զուսմիկն որսալ նոքիմքք:

« Այդ կրրկին դաշինք իցեն 'ի մեր նոցա սէր հաշտարար.

Եւ երրորդ, ընդ թորգոմեան քաջին, տալ մեզ 'ի տիկնութիւն

Ձտարփելին սրբոխ ըզգուսոր իւր զաշագեղ կոյսն հայկանոյշ:

Յոր անդրստին յառաջնոց աւուրց փառաց արքայութեանս

Յանձն առնուլ թէ հաւանէր 'ի հիմնանալ Բաբելոնի,

Ոչ այս խուժան ամբոխից 'ի պարանոց իւր կրրթէին »:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ձ Ն

Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

Ճ Ժ Ժ Գ Ժ Ժ Ժ Ժ Ժ Ժ Ժ Ժ

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ձ Ն

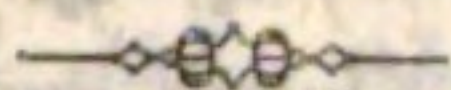
Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ձեռն հրեշտակացն առաջարկութիւն պայմանացն երեցունց: Այնու պատճառանօք՝ ճառ ամպարիշտ կրօնիցն Բիւրասպեայ՝ ծայրաքաղ առնելով զզառանցանս անաստուած անհաւատիցն: Հայկ մերժէ զամենայն, եւ արձակէ զնոսա: Նմին հակառակ քարոզէ Նոյ զուղիղ եւ զսուրբ աստուածապաշտութիւն նախահարցն եւ զպատուհաս ամպարշտաց. խրախուսէ պինդ կալ յաստուածակողմն կոյս եւ տալ պատերազմ՝ ընդ Բեւայ:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Դ Ի Ռ Ի Ա Գ Ջ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

Բիւրասպի առեալ ըզհաբ եւ զպատուականս 'ի տիտանեանց
հեծան հասին 'ի վրտակըն, ձայն ողբ արկին յայնկոյս.
« Իցէ թոյլ դեսպանաց » . եւ թորգոմեանց տըւեալ օձան,
Թրուեալ մի պահայոյզ զօրականին 'ի կարաւանն
Ազգ 'ի վրանն աւնել Հայկայ . եւ նոքա զհետ հասանէին :
Մըտանեն ուր յետ ընթրեաց բազմէր դիւցազն ընդ մեծամեծս՝
Իսորան անդր յողնախումբ՝ 'ի բոց ջահից լուսաբորբոք .
Ողջն տըւեալ՝ բոլորին հանդէպ յակումբըն բարձրագահ .
Անդ մանկուտըն խրոխտ տեղի ետ խորագէտ իմաստութեան :
« Դիւցազանց հայրն, տսէ Բաբ, աստուածանման արանցըն քաջ,
Ողջն ասէ Բէլ քաջի նահապետիդ թորգոմացւոց,
Համօրէն աւագանւոյդ եւ ըսպայիդ արխագունդ » :
« Ողջն է մեզ, ասէ Հայկ, եւ անընդոստ խաղաղութիւն
ՅԱստուծոյ Յարեթի, 'նոյի եւ հօրն իմ թորգոմայ,
Եւ 'ի քաջաց անմահից երկնագումար նահապետաց .
Ողջ լիցի եւ նա, 'ի նա թէ յուսացեալ յանուն նորին
Ջգանկալին թողցէ յաշխարհ ըզհաշտութիւն խաղաղութեան » :
« Եւ վասն այդր իսկ հեշտալի խաղաղութեան ձեզ շնորհելոյ
հրեշտակ աւետաբեր յըլեաց ըզմեզ » , ասէ Բիւրասպ :
« Եւ իցէ, կըրկնեաց դիւցազն , այլ ձայն Բէլայ քան զմարտից դու,
Քան զբերանոյ սրոյ բարբառ եւ ըզփողոց պատերազմի .
Դէպ թէ իցէ ինչ յուսոյ դըրաւ անշուշտ՝ 'ի լըսել կամք » :
« Թէպէտ ոչ նոր ինչ առ քեզ, ասէ Բիւրասպ, բանք պատգամիս,
Այլ բաղմաց 'ի սոցանէ նորք ապաքէն հանդիպիցին .

Եւ մեր ոչ թէ քեզ միայն է 'ի քաջէն հրեշտակութիւն,
Այլ եւ որ բռնիքն իսկ աշխարհիս են տանուտեարք ամենեքեան,
Որ թէ ոչ 'ի վեր քան զքեզ առ 'ի նմանէն շքով սլառուեալք,
Բայց եւ ոչ ինչ արդարեւ եւ օն եւ օն ընդհատ 'ի քէն:

« Բանակք երկոքին 'ի պատերազմ կամք գումարեալ.
Իցէ ինչ հարկ խմաստնոց՝ բանիւ ճառել զաղէտ զինուոյ:
Այլ եւ զայն իսկ տեսանէք, զի քաջակիրթ 'ի զէնս աշխարհ
Ընդ փոքու իմիք մասին տիեզերաց գայ 'ի վրսեր.
Ո՞րմ արդեօք լինիցին մարտիս առգանք՝ աղէ տեսէք:
Մի 'նդ բարերար զիւցազանն հարցի յախուռն ինչ մարտամբոխ.
Յայտնութեամբ բարբառեսցուք սոցա զպատճառս գուպարածիս,
Եւ 'ի մէնջ կուտէ զպայմանս, որ թէ կաջիք կամաւ յանձին,
Վըճարեալ է ահա, եւ հաճութիւն խաղաղութեան
Դիւցախառն աստուածամուխ կենաց քաջին եւ աշխարհիդ:
Իսկ թէ ոչ, ըստուգագէտ իմացուածիւ լիցի գոնեայ
Երկոցունց կողմանց յընտիր՝ բանիւ հանդէս եւ կամ զինուոք.
Խըստերախ յամառութեամբ մի տարապարտ գնայցեն արիւնք:

« Որպէս երկիր եւ երկինք եւ երկնաձեմ արփիցըն գունտք
Յերկուս բեւեռս առանցից բարձեալ շրջին ըզսրճակօք,
Նոյն եւ հանուր աշխարհիս իրաց մարդկան սեռն է կրրկին,
Կըրօնք եւ պետութիւն. մին հոգւոց տէր, միւսըն մարմնոց.
Երկոքին սերտ կապեալք, չեն զատ համբուն յակաստանի:
Երկոցուն ճառք բարձրագոյն 'ի վեր քան զլուր ռամիկ ունկան.
Այլ մեր բանք առ իմաստունս են հասակաւ եւ հրմտութեամբ:
Օ՞ն 'ի բաց գռեհիկ տկանջք եւ խակամիտ խելապատակք.
Միտ զիք զըրաց խորանիդ խորհրդական վէհ ատենիս »:

« Կրօնքըդ ձեր եւ տէրութիւն, կրրկնեաց դիւցազնըն սըրտմըտեալ,
Համօրէն վասըն մարդկան է, թէ միայն պերճըն ճոխից,
Իսկ ընդէր բնաւ սինլըքորըն չլինիցի բարեացն հաղորդ »:

Բիւրասպի ժըմտեալ ընդ քիմս ասէ. « Կըրօնք եւ տէրութիւն
Մանաւանդ մացառամիտ խառնաղանձին են պէտք անշուշտ,
Հնաղանդել կոյր հաւատովք եւ 'ի պաշտօն փութալ արդեամբք.
Բայց չէ թաքուն զօրութեանն՝ իւր խելամուտ գոլ խորհրդոյն:
Իմ իսկ երբեմն, որպէս եւ ձեզդ, այդ միտք էին կարծեալ հանճար.
Զամենայն ինչ 'ի յայտ ունել լառնել ըզբան եւ զգործ,
Ի ծածուկ ինչ ոչ խորհել, այլ զամենայն դէմ յանդիման
Լեզուով արտաքըս բերեալ ըզծածկութիւն սըրտի խորոց.
Եւ այս՝ ինձ եւ ոմանց անսուտ թըւէր բարեաց օճառ:
Այլ խըրատք իմաստութեան եւ խորագէտ կենցաղի փորձ
Զհակառակն ինձ ուսուցին զմոլորութեանըդ պատրանաց,
Նօթձէլով ըզճըմարիան ազգի մարդկան երախտեաց դիւտ:
Վասն որոյ, խորհրդականս արդ ներեսցի մեզ պաղտնութիւն,

Եւ զի ձեր խնդրեալ նախուստ զարփիասկիզբն յայտնեալ մեզ դէն,
Որպէս Բաբ արիս զուցէ, անդուստ եւ հիմն անկցի խօսիցս:

Իսկ ասպա դուք սպարապով մեղմով ձերոցդ ըզգացուցէք
Ըստ հանգուրծել յախընթոր եւ ծանրալուրն լըսելեաց:

Քաւ մի լիցի մեզ սլըզել ըզխորհրդոցն սըրբութիւն,
Թէ յերացն խըղձէ, թէ 'իսաստից վէհ դիւցազնն:

Այլ 'ի կաճառս իմաստնոցդ համարձակեալ արկցուք ըզճառս,
Որոց ծաղիկն աւագիկ յաշխարհէդ աստ է միախումբ,

Եւ ակն ունիմք անընդհատ երկայնամիտ ունկընդրութեան»:

Զայս ասելով այլ յայլմէ լինէր Բիւրասպ կոկողացեալ,
Աչքն հուր, դէմք դալկահար, կերկերաձայն ահեղ հագագ:

Արբանեակ 'ի բանսարկուէն տըւեալ նըմա մանուկ սատան,

Որ միշտ յաներեւոյթս իսկ առտընին ու 'ի հրապարակ

Ի վերայ հանգուցանէր ուսոցն ըզգլուխն չարագիւթ՝

Ուսուցանել անկասկած զանբարի զիւր բարեացն արուեստ,

Յունկննն սագրէր, եւ երկրորդէր նա բարբառովն անդընդային,

Զգիւթական ցուպ զօրութեան դըժոխայնոյն 'ի բռին կալեալ:

« Կրօնից եւ պաշտամանց հիմն աստուածոյն է գիտութիւն:

Թէ չգուցէ ոք արարիչ, անդ եւ ոչ կրօնք իշխանական

Ոչ մըտաց եւ ոչ սըրտի մարդոյն եւ ոչ գործոց նորին:

Այլ աղէ զգօն հանճարով հասարակաց մըտաց մարդկան

Զինչ իմանայք դուք զաստուած ըզնախասկիզբն յաւիտեանց:

Զոր յաւանդից ընկալեալ զառանցելոց ժամանակաց

Եւ ուսեալդ էք 'ի հաւուց զառամելոց եւ հարց ձերոց,

Պառաւանց դըրդըլինք սպտրանք տղայոց են եւ բըժժանք

Որդի առեալ 'ի հօրէ 'ի մանուկ տիս եւ յայն ներկեալ:

Նահապետդ ինքնին 'նոյ՝ հարցն արձագանդ է, ոչ այլ ինչ:

« Աստուածդ անուն՝ իմաստուն եւ հետազօտ բնութեան մըտաց

Զինչ այլ է, եւ զինչ ունի հաստատութիւն յէից ոլորտս,

Եթէ բնութեան չէ զօրութիւն եւ տարերացըս բըռնութիւնք

Ըզգայնոց ազդեալ մարդոյս եւ տիրական ինչ ծանուցեալք:

Մանաւանդ թէ տիեզերքս եւ համօրէն բնութիւն զգալի

Ինքնագոյ եւ ինքնաշարժ բնաբոյս կենացն զօրութեամբ:

Ծաւալեալ ըզնոյն հոգի որպէս յանդամս յիւրն մասունս,

Ընդակից հանգամանօք 'ի բնաւ ուրեք հարկաւ վարեալ:

Տըխմարք սլաշտեն ըզմասունսն, իսկ իմաստուն զբնութիւն համայն:

Բոլոր բնութիւն միշտ բարի, մասունքն եւ չար թըւին զգայնոց,

Յոր բարերար զօրութիւնք եւ չարարար զանազանեալք:

« Թէ սմա զոք սլատճառ դընէք, նըմին դարձեալ սլիտեսցի հայր:

Զուր յաւելուք օղակ այլ՝ յանբաւ չըլծայ սկըզբնաւորաց:

Թէ անջատ, իւ տիեզերք 'ի բուն էէն ելին 'ի գոյ:

Թէ անմեկին, խառն ուղեմն է սա եւ յար հոսումն էին:

Ձինքնակաց յաւերժութիւն առ ինչ աստի յայլ ոք հանէք .
Այդլմ խընդրոյ յաւիտեան սպառուած ուրեք լինիցի ոչ :
Ոյր իրիք յայտ է ծագումնն՝ խընդրեսցի նըմին եւ ակն .
Ո՞ր զաշխարհի սկիզբն գիտաց՝ զի կայ զնորին յուզէ ծընող :
Պիտոյ է ասպքէն էիցս հաւակ ոք ինքնագոյ .

Այլ թէ սա , եւ ոչ թէ նա , զգայնոյ խընդիրք են անհասից .
Հարկ ուրեմն է երթալ առնուլ ըզկայ եւ դադարել :

« Զոր ասէքդ անհիւթակիր զատեալ մեկնեալ ՚ի բնութենէս ,
Եկ բեր աղէ զայն ասա՝ եթէ զիարդ իմացարուք
Ձաստուածդ աննիւթական զօտար բնութիւն եւ զայլասեռ :
Ի՞նչ հասէք բնութեան ՚ի վեր՝ զգայուն մըտօքդ եւ ազդեւեօք ,
Որ երկոքին են բնաւորք , վերոյ բնութեան ոչ անցանեն ,
Չհասանեն յանտարրականն ՚ի զգայութեանց անհրապելին :

« Ինքնին զանձն , ասէք , յայտնեաց , ուսոյց զհաւատսն ճըշմարիտ :
Թէ հաւատար է հարթ մըտաց , զի եւս անդ պէտք են յայտնութիւն .
Թէ հակառակ , չէ յերկնից . եթէ ՚ի վեր , զիարդ եհաս .
Եւ զի պիտոյ է յայնժամ՝ որում չունիմքն օճառ ՚ի դէպ ,
Եւ յայտնութեան ՚ի հանդէս՝ նոյն յայտնութեան պիտին հաւատք :
Ձի գիտէք , թէ ճըշմարիտ է զոր ՚ի հարցդ ընկալարուք . —
Ինն ինքնին յայտնեաց , ասէք , նոցա պատգամ իսկըզբանէ . —
Իսկ իւր ծանեայք՝ թէ յայտնեաց . — հարբըն նոյնպէս մեզ պատմե :

« Ի՞բր եկն ՚ի յայտ . անմարմինն եւ արտաքոյն բնութեան էից (ցին : —
Ոչ աչաց երեւի եւ ոչ ձեռին զըննի երբէք ,
Ոչ ձայն նըմին ոչ բարբառ ՚ի տարրեղէն ունին ազդական .
Վասն որոյ զգօն եւ ըզգաստ մըտաց անհաս միշտ եւ անդէտ :
Իսկ թէ մարմնով հիւթաւոր կերպարանօք ինչ ետ ծանօթս ,
Ի՞նչ գիտի՝ զի չէ զգալի ոք կամ թէ ցնորք ինչ առ աչօք ,
Կամ պատիրք անփորձ մըտաց ըզնիւթն անհիւթ ինչ կարծելոյ :
Ո՞րմ յայտնեալ . միում երկուց , բիւրուց բիւրոցն փոխանակ .
Կիտոյ յայտնել , այլոյ ոչ , աններելին է անիրաւ .
Ումեմն այսպէս ումեմն այն , անմըտութիւն է ծաղրալից .
Իսկ բնութիւն միահարթ կայ բոլորից յայտ յանդիման :

« Այդոցիկ ո՞չ ասպքէն դատաւոր միտք են եւ ընտրող՝
Թէ եւ ոչ ըստուգութեան՝ գէթ հնարաւորն հաւանութեանց ,
Միտք սրարգեւք աստուածային , հասարակաց լոյս առաջնորդ ,
Անմոլար՝ ոչ ինչ ընդհատ ՚ի բարբառոյն աստուածեղէն :
Եւ յոր միտք հասանեն ոչ , իբր հաւատովս ինչ ունիցի :
Ապա հաւատք անքնինք՝ ուր մըտաց թեւք ոչ ամբառնան ,
Սուտ են եւ չար ատելի քան զամենայն դուժ բըռնութիւն ,
Բնաւ իսկ ցընորք են հաւատք եւ դրժողաց հորդ ճանապարհ :
Ի մեզ միտք ըզգայուն , եւ արտաքոյ բնութիւն զգալի .
Դրունք մըտաց ըզգայարանք եւ ազդ իրաց բախեալ ընդ այնս ,

Այդ եւեթ են հաւաստիք, այն ամենայն ցնորից սրտորանք :
 Զէկցս ազդ տուեալ մըտաց՝ ստեղծու զգալիս ուխմանալիս,
 Զորս 'ի նոր սրտակեր ձուլեալ ցընորքն 'ի տիպս օրինակէ,
 Եւ անտի հազար խորհուրդք եւ սքանչելիք մըտեալ յաշխարհ,
 Որ կեղծիք են 'ի հարկէ առանցիկ ճառք եւ առասպելք :

« Որ զի չիք, եւ չմարթի բնաւ լինել 'ի ձէնջ կարծեալն աստուած,
 Որիչ 'ի բնութենէ անտարրափակ աներեւոյթ,
 Հարկ է ապա զընել ինչ՝ ապերասան մըտաց շրուշակ,
 Որ թէ անսանձ թողուցու՝ դազան անաստ է անողոք.
 Հարկ ողջունել է զտիեզերս եւ զհամօրէն բնութիւնն աստուած,
 Եւ յորմէ չիք կալ յուրաստ՝ ըզբնակաւոր նորա զօրէնս :
 Եթէ մեզ մի է աստուած, հարկ է թ' է բնաւ բոլոր բնութիւն.
 Որ զի թէ չէր ամենայն, եւ մի միայն լինել չունէր.
 Եւ թէ չէր միակ եւ մի, չմարթէր լինել եւ ամենայն » : —

Ծերունիքն եւ մեծ դիւցազն եւ ոչ սակաւք քաջորերոյն
 Ըցցասումն հազիւ սանձեալ՝ խոժոռ յիրեարս ակնարկեն աստ.
 Իսկ մողին անհեղեղ ճեպէր ճառիցն հասանել յանդ : —

« Թէ բնութիւն զինչ յինքնագոյ 'ի նախասկիզբն էր էութեան,
 Բազում ինչ դիտութիւնքս հաւանութեան տան մեզ նըշանս,
 Այլ մըտեղի հանճարոյն անյայտ կացցէ միշտ հաւաստին :
 Զոր այսօրըս նըշմարեմք, զայն իմանամք աներկեւան,
 Անասման զօրութիւն, միտք եւ ոգի կենդանարար.
 Որ երբեակ այդ հանգամանք սրշտին յերիս բնութեան ազդմունս,
 Ինուրբ արփի եւ 'ի լոյս, 'ի ջեր անօսր եւ սարգական,
 Գերարփի հարըստութիւն եւ լոյս մըտաց եւ հուր հոգւոց :
 Ինքն էակ յաւիտենից համակ ինքնեղ իւր զօրութեամբ,
 Կերպարան եւ կնիք անձինն իմաստութիւն ծանօթական,
 Եւ 'ի մի զոգ համբուրից հոգի կենաց երկոցուն սէր,
 Եւատրոհ հատուածոցն միաւոր մեծ զօրութիւն :
 Եւ զի անհուն զօրութեանն անշարժ անգործ կալ անհընար,
 Երբակի ազդմամբդ յինքեան ցանդ խըլըրտեալ բոլորաձեւ
 Փոփոխի կերպարանաց 'ի կերպարանս, գործէ անդուլ.
 Զիք ինչ անկենդան յարքայութեան մըշտագոյին,
 Եւ գաանի այժմ յայս 'ի կարգ՝ յոր նըկատեմքս եւ իմանամք :

« Ընդ կարծեալդ հըզօր կամաց առ 'ի շարժել ըզտիեզերս՝
 Ինքնաշարժ նիւթոյն բնաբոյս կայ զօրութիւն նըմին շարժիչ,
 Երեւեալ անշուշտ 'ի տարրը նուրբ հըրոյն շարժագունի.
 Եւ փոխան իմաստութեան՝ 'ի յօրինուած կարգի էից՝
 Բնաւոր օրէնք հարկաւորք զեւման տարերց՝ զայն յօրինեն,
 Ոչ անդէն եւ անդ 'ի գեղն յոր տեսանեմքս, այլ հետ զհետէ :
 Զի խըլըրտման եւ օրինաց մարմնոյ սրտաճառք՝ հարկաւ է նիւթ.
 Անհիւթ կամք չազգէն ինչ յայնս՝ հոգւով թէպէտ խառնեալ յանդամս :

Ուր ոչ կամքս ինչ զօրեն սոսկ, այլ ջիւք եւ նեարդք՝ գործեաց կաղ-
 Եւ վրկայ գան անըզգաստ եւ անհրաման մարմնոց խաղացք: (մած.

« Զոր օրինակ անըսկիղքն եւ ինքնակաց իմանամք զայն,
 Նոյն եւ զինքն անկատարած իչափ անկէտ յաւիտենից,
 Ըստ էութեանն անսահման եւ յանդորտըս ծաւալեալ:
 Զոր աստեղացդ անըսպառ բազմաբուլից վրկայեն հոյք
 Սրբութեան մինչ ինեքքին յանդրնդախոր երկնից ալուցս
 Ի կամարաց պատեալ բոլորս անչափական ասպարիսօք:
 Եւ ուր աչք ոչ ժամանեն եւ ոչ հնարից ինչ հեթեթանք,
 Հասանեն աստեղագէտ միտք մըտանել երաշխաւոր,
 Թէ անդուստ եւ անդր յանեղը՝ արփից ձրգին պերճ պարունակք,
 Եւ զի չիք բնութեան ըսպառ անչափ էին եւ անպարոյր.
 Գունտ անբաւ՝ ոյր մէջ ընդ բնաւ, ծիր ոչ ուրեք ոլորտացեալ:

« Եւ զինչ աղէ լինիցին նորին սահմանք, բաւ եւ ոլորտք.

Ո՞ր կարակին ոտն ամբարձ զերկնից գընդին գըծել կամար:

Ի՞նչ փակիցի. թէ ինիւթ ինչ վրանաձեւ պատեալ զնովաւ.

Ո՞չ պարոյրդ մասն է բնութեան. ինքն ասպա ի՞նչ սահմանիցի.

Զինչ արդեօք այն իցէ, եւ քան զխորանդ անդրագոյն զինչ.

Մի ոչինչն. եւ զի չինչն իցէ արդեօք յայդ ինչ բաւակ.

Զիւրդ չէն ինչ յինքենէ՝ զընչիւ պատեալ կալցի ամփոփ:

Թէ այդպէս, միւսն անբաւ ամենակալ յո՞ գտանիցի,

Զիւրդ երկու լինիցին, եւ ուր կայցեն, մեզ անսահմանք:

« Թէ որ կանըս չեն աստուած, եւ ոչ Որ էն ձեր՝ այս բնութիւն,

Ի՞բր արդեօք էնն այն երկրորդ՝ զորով ցնորիքդ՝ իցէ անբաւ.

Որ անչափն է անոլորտ, ինքն եւեթ կայ լըցեալ ըզբնաւ,

Աւելորդ թէ վայրք գուցեն, չիք անդ անհուն, եւ աստուած չիք:

Իսկ թէ ձերդ՝ ի բնութեան տիեզերացս իցէ՝ աստուած,

Ապաքէն եւ իբրեւ մասն ինչ ի սըմին բովանդակեալ,

Ոչ ոլորտս առեալ եւեթ, այլ եւ քան զսա փոքր եւ նրկուն.

Իսկ թէ սըմին արտաքոյ, յոչինչն ելեալ՝ լիցի ոչինչ,

Թէ ոչ ծաւալ իսկակից եւ անըսպառ՝ միոյ բնութեան:

« Եւ անբաւն եւ անոլորտ յայտ է թէ չէ ուրուք ստեղծուած.

Բնութիւն ինքն յինքեան մի, անհուն աստուած գերակատար,

Էութիւն անփոփոխ յերանութեան միշտ պատարուն:

Բայց ի՞նչն ազգմանցն երից, արփւոյ՝ լուսոյ եւ ջերմութեան,

Կըրկնակի բոլոր շարժմամբ, անձին սիրոյ, յայլս համբուրից,

Իսկսպէս փորձ հանդիսի եւ ի՞ճըգունըս կազմուածոց,

Յանախար կառաբուսէն մինչ ի կապիկ եւ մինչ ի մարդ,

Անդրստին յիւրմէն՝ ուր սերմն է կըրկնազօր արուն եւ էգ՝

Ետ զեռէ ի ծնունդս եկեալ եւ կերպակերպ կապեալ իրանս,

Ի գոյ ի յարդ եւ ի զարդ ելին կացին զարմանազանք

Գործոց եւ սրտաճառաց, սկըզբնաւորաց եւ ըսկըզբանց,

Բաժանորդք զօրութեան, կերպարանաց, կենաց Եփն,
Եւ միմեանց հաղորդիչք երրեակ նոցին մեծ պարգեւաց:
Այլ յէս զառաւ արուէդ բնութիւնն ըզկնի նախնոյ ծննդեան եր-
ջնդ որս եւ մարդ եւ յառաջին ի կուսական երկրին բեղուն, (կանց,
Իսերմանէն որ ի նմա, իւ սնանի ցարդ ծախեալ յանձին,
Խըմոր՝ հիւթ՝ շունչ կենսակիր ի նայական բերեալ շողոյ.
Մերկանդամ եւ ամայի, մըտօք եւեթ զինեալ պըճնիւք,
Բարւոյն եւ չարին ըզգայութեամբ իւրով հասու,
Եւ առ սէր անձին եկեալ յընկերութիւն միաժողով,
Եւ բնածին օրինօք հարկաւ վարեալ յամենայն ինչ,
Ոչ հարկաւ բրոնութեան, այլ թախանձմամբ անձուկ կարեաց:

« Եւ աստուածոյն մասն աստուած, որպէս հողոյ հատոր զաւակ,
Դիւցազանց սերունդ դիւցազն եւ աստուածոց խոշտարք աստուածք:
Վեհագոյն յաստուածորն անդ եւ զօրագոյն՝ արփիցն գունդք,
Երկնապարք անեղծականք անյեղյեղուկք երջանկափառք,
Երկնաւոր զօրութիւնք, ի գլուխ մարդոյն իշխանք եւ դէտք.
Զի եւ աչք մահկանացուք՝ յաստուած՝ յերկինս ամբարձեալ ցանդ:
Ինքնալոյսն անձնիւր աստուած, մէն մի յանհուն իւր պարունակ՝
Որ նահանգն է տէրութեանն, եւ ինքն աստուած այնրմ մարդի.
Եւ արեւդ այսմ աշխարհիս, որ մեր երկրաւ ուայլովք յոգումք
Մերձաւոր մոլորնթաց արբանեկօք պարունակեալ,
Հօրն իւրում բնութեան միջնորդ, կապ վեհագոյն դից ընդ մարդկան,
Արարիչ ընթերակայ, հողի եւ կեանք մըշտախաղաց,
Յոր միացեալ մըթերին երրեակ ազդմունքն աստուածեղէն,
Արփային սիք օդագոյն, աղբիւր լուսոյ, շող եռանդան:

« Եւ զուր ընդդէմ ոգորիք աստուածութեան արեւակին.
Զի թէպէտ եւ խաժամուժն յորմէ սարսէն եւ զոր սիրէ
Առ աստուածս ունի համայն՝ բուռն տարերս եւ հեշտալիս,
Սակայն յաչս իմաստնոց՝ երկնից աստեղք եւ լուսաւորք,
Արեգակնն մանաւանդ, ակն յորդաբուխ լուսոյ կենաց,
Մինչ ի սպառ կացցէ մնացցէ միայն աստուած ի բարձր աթոռ.
Յընդհանուր կրօնս առ յասլա յաւիտենից ծագաց երկրի,
Թէպէտ յայլ այլ կերպարանրս փոփոխեալ եւ անծանօթ.
Հուկ ուրեմն աստուած յէկն ճըշմարտութեան քարոզելով,
Յամպայարկ ի խորանս ոսկեճաճանչ երկրրադեալ,
Եւ տօնեալ հըռչակաւոր ի քառակողմ կէտ երկնընթաց.
Ի միումն յօրինօղ, ի միւսն եղծիչ, յերկուս միջակ,
Դաւանեալ դէմք երրակի կերպարանաց աստուածութեան
Ընդ երկց մեծ զօրութեանցն ի մի բնութիւնն արարչակերտ:

« Որում չեղեալ խեղամուտ անախտակիր գոյն վեհից,
Զօրութեանց արփայնոց երկաքանչիւր գընդից երկնի,
Սեռին բարձու հիւսիսոյ լաներեւակ սուղականին,

Տանուտեարց ամարայնոց եւ ձմերային հակառակաց ,
 Յնորեցան ստեղծին ոմանք կըրկին ներհակըս զօրութեանց ,
 Բարւոյ՝ լուսոյ եւ կենաց , չարի՝ մահու եւ խաւարի ,
 Իբրեւ տիւ լուսոյ կենաց՝ մեռելատիւ սեաւ գիշերոյ :
 Լուսեղէն՝ հրեշտակք զուարթունք , եւ խաւարին՝ դեւք ասլըստամբք ,
 Եւ կուսաց մարտ ընդ միմեանս եւ թօթափել երկնից զօրաց
 Իստորին սանդարամետս անկեալ սլարտեալ յանդունդս երկրի ,
 Ուր աղջամուղ՝ երաշխեպք եւ դրժոխոց ձեր առանցանք :
 Եւ միւս կէսն երկնից՝ յաղթօղ ի լոյս կենաց եւ հանգըստեանց ,
 Եւ ի նմա տէր թագաւոր արեւն աստուած ամենայաղթ :

« Յորմէ միւս եւս առեղծուած , թէ դեւն ընդ իւր ընկէց ըզմարդ .
 Կոյսն արփին սլըտուղ ի ձեռս յեղոյն համբակ անդէն կարկառ՝
 Եղեալ մեզ մայր հրապուրիչ ձրգել ընդ իւր անդընդասոյդ՝
 Օձաջամբ ճաշակօքն՝ ոյր անդ առ կուսն շողշող վիշապն ,
 Ի կենաց կապտել զաշխարհ փափուկ դրախտին դարնանագեղ ,
 Եւ մատնել մահահրաւէր աստեղատանցըն ձմերայնոյ :
 Եւ յետ վեցեակ դարուց վեց տանց՝ ակընկալեալ մեծ փըրկութիւն ,
 Ի ծոց նոյն օրիորդի արեւն արքայն վէհից ծագեալ
 Նորոգող տիեզերաց եւ յարութիւն գլորեցեւոյ ,
 Թեւս ի գընդին ածեալ միջնուղ , սաւառնացեալ յերկնից կոհակ :
 Այգոքիկ մըտաց ցընորք՝ յարփից գընդէն ըստուերագրեալք
 Առ նախնի աստղագիտօքն , որպէս Ննովն էր եւ Ննովք ,
 Որ մարմնով ի բարձունս , մըտօք յաստեղսն թռուցեալ սլիշ ,
 Ձեզ անձամբ յափըշտակեալ սլաւով եւ լեալ աներեւոյթ » : —

Աստանօր սպիտակ ալիքն եւ հայկ ըզյօնսըն սլըստեցին ,
 Եւ տակաւին կարկիցիմք , մռնչելովն այր ասէր ցընկեր .
 Քաջին հրացայտ շնչէր զայրոյթ . լռեցոյց Նոյ ձեռամբ , թոյլ ետ : —

« Ըզգալի աստուածութեանն , յոր լոկ հաւան են միտք հասու ,
 Եւ սլատուէրք ասպքէն իցեն զգայինք եւ նիւթականք
 Յաղդէլի օրինաց բնութեան լուսոյ մըտաց յայանեալ :
 Եւ կրօնիցն աւետիք եւ հատուցմանց գործոց տրիտուրք
 Սահմանապահ խմաստնոց եւ ստունդանօղ ասլիրատից՝
 Մարմնաւորք եւ ըզգալիք , վարձք եւ պատիժք երկուց կողմանց .
 Երջանիկ լինել ի կեանս եւ սիրելի բոլորեցուն ,
 Գովութիւն նախ յիւր մըտացըն ժառանգեալ , հապ եւ յայլոց .
 Կամ չըւառ եւ տոեղի , սողիւտ եւ սլարսաւ եւ ասլաշաւ
 Նախ յիւրմէ կընճռան խըղճէն , ասլա յայլոց ամենեցունց ,
 Պատուհաս եւ ի սաստից իշխանութեան եւ սաստակումն .
 Համեմատ գուղնաքէի չափոյ բարեացն եւ վընասուց
 Կըշիւ հարկի փոխարէն զգալի գործոց հարկաւորաց :

« Ձի մարդոյն թէ գործք չէին ընդ անհրաժեշտ կապեալ հարկիւ ,
 Ձիւրդ որ էնն ինքնաբուն՝ ամէնիմաստ դոյր տընօրէն ,

Որ զկատարումն մըտաց յաւետակից իւր խորհրդոց
 Յազատ կամս յանձնէր նորուն, փոքու մասին տիեզերաց,
 Որ կարօղն էր առնել յօրինուածոյն իւրում խանդար:
 Օրինակ իմն արուեստող 'ի մարդկանէ ճարտարապետ
 Ի բազմանիւ կազմածին ազատ ըզմին ստեղծեալ ճրդուղ՝
 Ինքնազուլս թողացուցէ՝ գընալ ըստ կամս իւր անձնիշխան,
 Իցէ հնար գործածին 'ի նպատակին հասանել ուշ:

« Զոր օրինակ ամենայն ինչ 'ի զգալի բնութեանն 'ի ծոց,
 Եւ ոգիք մարդկան բնաբոյս շունչ եւ շոգի բոց արմենի:
 Մի զուր անկար տարրեղինի զէիցս առնուլ կարծեսցի աղղ.
 Զի գիւրին իցէ, նիւթոյ զգալ թէ յաննիւթ զօղիլ ուազդէլ.
 Եւ նիւթ զինչ, քան թէ նախէ միակ գոյակն աստուածեղէն:
 Մըշտընջեանք արդարեւ անեղծականք եւ անկորուստք.
 Իբրեւ զի ոչ չք. քանիս, որպէս եւ ոչ ինչ 'ի բնութեանց.
 Այլ 'ի մեծն աստուած խառնեալք 'ի տիեզերս՝ յորմէ առան,
 Անդ չըրջին 'ի վայրս անբաւ՝ փոփոխելք 'ի կերպարանս,
 Որպէս բնութեան թուեսցի հաճոյ եւ մեծազօրն բռնութեանց
 Նըշանագործ արուեստից, կերպրս 'ի կերպրս մուծանել:
 Ահեղ բնութեան զօրութիւնք ւոգիք մարդկան յօղրս թափառք
 Յերեւոյթ գան երբեմն յազգի ազգի տարազուց դէմս
 Հնազանդեալ արուեստից սքանչելարար ձեռինն ուժոյ:
 Զի ստորինք ամենայն վեհադունից կան հըստատակ,
 Եւ վիճակեալ վեհ հոգւոյ նուաճէ զնոսա դիւթն եւ կախարդ:
 « Այլ ոչ որպէս ձեր եւ մեր ցնորի ռամիկն երազատես,

Ամահից թէ ժառանգորդ իցեն կենաց յանտի աշխարհն,
 Եւ ինչ չար կամ թէ բարի կրիցեն յանձինս 'ի մարմնոց մերկք:
 Զի ճարտարին նուագաւոր մատանց շարժեալ արուեստականք
 Ի գործւոյն են եւ 'ի նմա եւ ընդ նըմին եւեթ բնական.
 Խի 'ի բացն ապականել, կամ դադարել երաժըշտին,
 Զուր 'ի զուր այնուհետեւ այլ եւս իցէ խընդրել ըզնոյն:
 Նոյն ոգւոց մահկանացուաց միտք եւ խորհուրդք եւ գործք եւ կիրք
 Ընդ մարմնոց բուսեալ աճեալ, եւ յետ նոցին յօղրս ցընդեալք:
 Եւ թէ ոչ 'ի կարծելոյ զուռնչն ինքնակաց՝ եկին մարդիկ
 Ի հաշուել զաստուածականն 'ի տարրեղէն բնութենէ զատ,
 Անշուշտ աստի յայն ելին 'ի մանկամիտ վրիպակ վարկած:

« Եւ զի 'ստ այսմ յըստակ տեսման՝ անտի բարեաց չեն հատուց.
 Որ անմեղ երախտաւոր կեանքս կեցեն խմաստութեամբ, (մուշք
 Եւ չարեաց՝ որ անօգուտ մնասու յեղեռն ըստամբակեալք,
 Օն յաստուածն բնութենէ եւ յօրինաց անտի նորուն
 Աւետիս հրաւիրեսցուք եւ սպառնալիս սլատուհասից,
 Ի սանձուց դանդախաւանդրս հարկանել զնոցա խրոխտումն:
 Եւ զի ոչ միշտ յայտ տեսեալ զբնութեան սրբակա եւ ըզստաթիժս,

Եւ առ հեռի բնակութեան խաղաղաւէտ անձանց վեհիցն,
Ապախտ առնեն ժողովուրդք զերկիւղ նոցին եւ զսպառուիրան,
Որպէս յերկինքս ծանեաք զարեգականն աստուածութիւն,
Ի տիպ նորա նմանութեան կալցի մեզ ոք արժանաւոր,
Որ զնորա ընուցու տեղի, եւ զխաժամութն ասլըստամբօղ
Աններեւ խոստովանեալ փոխարինօքըն սանձեսցէ:

« Այդմ ահա նմանեցուցաք մէք զմեր դիւցազն աստուածակերպ:
Եւ որ յերկրի տեղակալն իցէ աստուած ընդ աստուածոյ,
Նոյն ասպաքէն եւ ի սմա միահեծան տիեզերակալ:

Եւ որպէս մի յերկինս արեւ, մի եւ յերկրի տիտանեան Բէլ,
Մի պաշտօն քառից ծագաց, ամենակալ մի դաւազան,
Միատոհմ մարդկան ազգի՝ մի կրօնք, մի դուլիս եւ թագաւոր:
Միոյ թագի հովանին զազինս ի մի սէր տաւաղէ,
Չափ եւ համ ազատութեան ըզխեռելոյն ջլատէ զաւիւն:

Տէրութիւն արդար՝ հիմնեալ յանհաւասար բնութիւն մարդկան:

« Եւ զի պիտոյ է ուսմին եւ արտաքին պաշտաման հարկ,
Պաշտեսցէ զարեւ կամ զԲէլ եւ կամ զսպառուիրս նրմանութեանն,
Հանեալ զոհս եւ սպառարագս իմաստնոց չէ ինչ փոյթ բընաւ:
Պատրել հարկ է զխառնաղանճն, եւ յակամաց կամս իսկ նըմին
Բարերար առ նա լինել. զի զիւր բարին ճանաչէ ոչ:

« Եւ ձերդ յանուան իսկ աստուած թէ ապիմակ ինչ ոք է նա,
Զինչ աւելի խոստանայք քան ըզմերոյս աստուածութիւն.
Ամենայն յայնժամ հաւատք ունայն են յաչըս մըտացեաց.
Իսկ իմաստուն թէ ոք է, ձեր պաղատանք եւ պաշտամունք
Թըշնամանք իցեն նըմին, իբր անգիտի զսէտսըդ թըւել.
Յողդողդուն իցէ շըրջել ի խորհըրդոց կամաց իւրոց,
Եւ խախտել զյաւէժ դարուց ըզգծնութեանն հաստատեալ կարգ.
Կամ թէ մարդ ոք ախտակիր, սպառարագօք եւ ընծայիւք
Կաշառել գալ ի հաշտ, փոխարինել մարդկան բարի:

Եւ զիւրդ սըխալիցեն ըստ արահետն՝ հանճարոյն գործք:...

Ոչ աստուած ըզմարդն արար, այլ մարդ զաստուած յիւրն սպառկեր:

« Զոր յայտնեալդ ասէք հաւատ եւ դաւանէքդ ազգ երկոքեան,
Թող զի նախ անհընարին է գերաբուն իմիք լինել,
Եւ կարծեալ գերագոյին եւ անմարմնոյն յայտ գալ մարմնոյ,
Են սըտութեանն եւ բազում իսկ ի նմանէն ընծայութիւնք:
Այն զի զկող յառնէն կորզեալ եւ յօրինեալ ասէք յեղայր,
Որ ահա չեք ինչ չեք սակաս առն ի կըշտին քան ըզկընծ.
Զկողածինն յօձէ խաբեալ, ում ոչ բարբառ ինչ յօդակաս
Եւ ոչ բան հաւանական եւ հրապուրող է իմանալ:

« Վայելուչ քարոզեցէք դրախտ իմն Ադին՝ չըգիտեմք ուր.
Թէ յանկեան ուրեք երկրիս, աճման մարդոյս զիւրդ բաւեր,
Եւ ուրեք վայր անմատոյց ի բոց սըրոյն գըտանեմք ոչ:

Եթէ 'նդ բոլոր տիեզերս, իբր ելանէր 'նա տարագիր,
Իսկ երկրիս թէ արտաքոյ, հիմ սուր բոցոյն սրահ շրջափակ:
Հանգոյն սըմին եւ զոր անդըն համբաւէք անմահից կեանք:
Որ կաթամբ եւ խայրեօք մանուկ հասակ գայր յաւագոյթ,
Իբր անկիր ապա սովոյ եւ ծարաւոյ բաւէր անմեռ:
Եւ զոր հազիւ անիրաւ ոք բըռնաւոր առնէ յերկրի,
Զադամային հօր մեղանս հաշուի աստուած ձեր եւ որդւոց,
Անիծից մահ սլատուհաս միահամուռ ծնընդոցն ածեալ,
Անճաւկամ եւ դեռ անէ եւ անիրան ինքնատերանց:

« Երջանիկ մարդկան էր ազգ 'իսկըզբնաձիր պարզմըտութեան,
Ճաշակօք բարւոյ, չարի եւ օրինաց թըշուառացաւ,
Ըզբարւոյն պընդեալ ըզհետ եւ ըմբռնեալ համակ ըզչար,
Կորուսեալ զանմեղութիւն. այս են դրախտիդ ձեր սընոտիք:

« Ըզբնաջինջ ջուրցըն հեղեղ եւ զիւրկութիւն սլատմէք ութից,
Չածեալ ինչ ըզմըտաւ թէ 'ի չընչին արկղակերտին,
Յերեսուն բարձր 'ի կանգուն՝ յերեքարիւր երկայն տապան,
Զի հընար բովանդակել այնչափ անչափ բիւրոց բիւրից
Անասուն կենդանեաց ցամաքային եւ օդայնոց
Բազմահամբար սլիտոյիւքն առ 'ի դարման կենաց ոռճկաց:
Ոչ զարդիւնան իրաց ժըխտեմք առ մեծ վըկայ Նահապետիդ,
Այլ զիւրում գաւառին՝ համաշխարհի կարծեալ հեղձումն:
Ծիրանի ծիածանին ծագումն 'ի ծիր ծընեալ ըզկնի
Քարոզի որպէս աղեղն էին ուխտից հաշափ նըշան.
Իբրեւ այն թէ չէր նախուստ յերկնից կամարս ամալ խոնաւուտ
Ըզնըշոյլս ըմպել լուսոյն, զերկնից դօտւոյն սըփուել նարօտ:

« Այդ են ահա ձեր հաւատք տղայոց բըժժանք եւ բարբաջանք.
Եւ զոր կրօնս եւ ըզպաշտօն յայդր 'ի հիմանըդ շինիցէք,
Խարխուլ եւ վաղափուլ իբրեւ զխարխախդ է յաւիտեան:
Տեսէք արդ՝ ըզմերս ընդ ձերդ եղեալ 'ի կշիռս հանճարոյ,
Մի զանձինրս ձեր զըրկէք 'ի բարերար դիցըն խնամոց,
Եւ յաղթօղ դիւցազնին, որ զայս 'ի մէնջ կալաւ պարգեւս
Ի հրեղէն արեւելից լերանց յորժամ իջաք յերկիր,
Որ 'ի պորտ հողազանգուած գընտիս յերկինս կառուցեալ կան.
Յարփիական 'ի կամարս երկնից բարձանց վերաթեւեալ
Ընդ անմահից աստուածոց խորհըրդակից եղեալ բարեաց,
Եւ շնորհեմք ձեզ 'ի նմանէն անապական լուսոյ քարոզ:
Եւ պարծիմք ընդ այս նորոգ ազգի ծնընդոց մարդկան շընորհս,
Յորմէ թափուր թէ թողեալ՝ 'ի կորըստեան գլորէր 'ի գուբ,
Եւ իւ մերքս են բարգաւաճ որեար եւ չէիք, անդք եւ անդեայք »: ...

Սըրտմըտեալ մեծըն դիւցազն, յերիկամուհան հուր բորբոքեալ,
« Բաբէ, գոչեաց, ծաղընլի աստուածութեանդ եւ աստուածոյդ:
Անցեր զանցեր, շատ իսկ զեղծար երկայնամիտ ցարդ լըռութեամբ:

Թէ աստուածըդ Ներբողի, անիծակուր ճէտ տխտանեան,
Տիրացեալ գոռողութեամբ ձեզ տխտանեանց կարգացեալ Բէլ,
Ի յիւրմէ վեհագունէն յարեգակնէդ չերկրնչիցի,
Ոչ յաստուածնն բնութենէդ, իբր յուսմէք 'ի մարդկանէս,
Եւ զոր կամին զապիրատ եւ զանարժան բերցէ 'ի գործ,
Ո՞ր զնորա կալցի բազուկ. — ո՞վ այլ Թէ ոչ Թորգոմեան հայկ՝
Բարկութեանն ըսպասաւոր արդարադատ անսուտ Կին: —
Մոխրեսցի սիրտ ամպարիշտ, սուր առ երկնիւք քերեալ լեզու,
Փակեսցին խըցցին ականջք որդւոց Սեմայ եւ Յաբեթի
Չըլըսել ըզգըծոխոց զգայուեալ բարբառնն դիւաշունչ:

« Ինձ քաւ եւ խնցս՝ աստուած այդպէս գիտել յերկինս,
Եւ յերկրի տէր այդպիսի եւ գոյնպիսի 'նդգըրկել կըրօնս:
Թէպէտ եւ ստոյգ 'ի նմանէն երանութիւն մեզ բերիցէք,
Ոչ կամիմք, չառնումք ինչ յանձն որ յօտարին գայցէ ձեռաց.
Ո՞ր տեսէք զարծուի, զառիւծ՝ յայլոց մագլաց որս ըմբոշնեալ:
Ընդ անաղատ դերութեան աղէ զինչ այն բարդաւաճանք,
Ուր այր այր կամ սուր կամ զոհ մարդախոշոշն է բըռնութեան,
Եւ բնիկ բոց ազատասէր զխազմից հըրդեհսն բորբոքէ:
Ի կարծիս ուժգին նուաճել՝ է սըտութեան ճիգն անիրաւ,
Գերութեան խըժգըժագոյն՝ բըռնի սաստիւ կըրօնից հրաման:

« Մի է մեզ եւ եղիցի միշտ Աստուած հայր հասարակաց,
Արարիչ եւ խնամող ամենակալ, ամենիմաստ,
Օրինաց բնութեաննն տէր, եւ որ միայն սքանչելարուեոտ,
Հաստուցող անմահ ոգւոց աստ, մանաւանդ 'ի հանդերձեալն,
Ամենեքին մէք եղբարք՝ միոյն որդիք Աստուծոյ հօր:
Պերճութիւն՝ իշխանութիւն առնն զարամբ՝ ոչ այլ ուստեք,
Բայց միայն յառաքինի եւ յիմաստուն կարգաց վարուց,
Ոչ առ այլ ինչ՝ բայց եւեթ 'ի բարերար սիրոյն հանգէս,
Եւ յանձնիւր երջանկութեանց երանութիւն ազգի լըցեալ:

« Այս անտի կենացն հակիրճ հատեալ, Բիւրասպ, քեզ համառօտք
Իսկ յաստի վարուց սլայման՝ յամօթ քո շատ լիցի ասել,
Ձի Թէ ստոյգ եւ 'ի սըրտէ իցեն սլատգամք հրաբոց լերանցդ՝
Մէն մի աստղ իշխանական իւրաքանչիւր տէր աշխարհաց,
Կացցեն ապա եւ յերկրի միում միում պետք առանձինն
Ազգի եւ լեզուի եւ նահանգի եւ դաւառի:
Բարբառոց տէր բաժանող՝ բաշխէ նոցին եւ ազգապետս.
Մի ժրտեսցի տխտանեանդ երազայոյս աստուածութեամբ
Բըռնանալ տիրել հանուր չորեքճագեան տիեզերաց:

« Ի քումմէ բերանոյ յամօթ եղեւ դիւթեալ բարբառդ,
Եւ ոգիդ մոլորութեան 'ի քեզ շնչեալ՝ համրացցի արդ:
Ինձ օն եւ օն արասցէ Աստուած Նոյի եւ Թորգոմայ,
Եթէ սայրք սըլաքաց աստէն եւ աստ չարբցեն զարիւնդ:

Ըզհրեշտակ պատգամաւոր 'ի նրմանեալ մեզ երկրածնէ՝

Գիտեմք շքով մեծարել ըստ արժանին իւր երեսաց •

Իսկ գեսպանին գրծոխոց 'ի մէջ պատիւ այդ աւագիկ » :

Զարհուրեալ յահագին տիգէ քաջին՝ լռեաց Բիւրասպ,

Մանաւանդ զի եւ յեռանդն յեալին բանիցն յարեաւ ըսկայն :

Յոտըն կացին եւ բե՛լեանք 'ի հրաժեշտի լեալ համարեալք •

Անդ խօսել առնոյր Բաբ 'ի մէջ անցեալ զինուորաբար •

« Յուսամ 'ի մարդասէր քաղցրութիւն հօրն իմ գիւցազին

Եւ 'ի սէր իւր ընտանի առ քեզ առ քաջըդ Թորգոմեայ,

Թէ իցեն որպէս իցեն զոր ինչ Բիւրասպ բարբառեցաւ,

Զերկոցունց սակայն գըլխոց հրեշտակութեանըս պատգամաց

Մի մըտցուք 'ի պայքար, ըզկրօնս ասեմ եւ զգաւազան,

Եթէ ազգացս երկոցուն խաղաղութեան եւ սիրոյ կապ

Ի մէջ անկեալ զօգեսցի չքնաղազեղ կոյսդ հայկանոյշ,

Ում վաղընջուց ցանկացեալ գիւցազնին վեհ անդ 'ի Բարե՛լ,

Եւ կըղկաթ կաթոգին է զնրմանէն մինչեւ ցայսօր՝

Առ այլովք անբաւիւք որ անդ առ ձեռն ոչ պակասեն :

Եւ կարծեմ թէ գիտիցէք, զի թէ յայնժամ էր կամեցեալ,

Դոյր կարօղ եւ եղիցի բըռնի հանել ըզնա 'ի ձէնջ,

Այլ մարդասէր ընդ ձեզ կամք ըզհաճութիւն ձեր ընտրեցին » :

Ի բարկութիւն մեծ բըրդեալ, « Ուժգին, ասէ, զգուսար իմ առնուլ •

Օն եւ օն 'ի նազելին երգուեալ կուսիս Թորգոմեայ գլուխ,

Թէ ոչ այս տէգ կանխեսցէ առ 'ի նմանէն խրղել զարեւ :

Հաս է արդ, չեք իմ դուստր առ 'ի քարշել հարձ 'Ներբովթայ

Առ այնքանեօքն որ չսկականեն աստուածացեալ ճակաճանին •

Թող թէ բնաւ չեք եւ չեք ամենեւին դուստրը հայկայ

Առ աստուած երթալ լինել աստուածուորհի տիեզերաց :

Թէ հնարիք հեթեթանօք թաքուցանել մեզ որոգայթ,

Ոչ այն ոք հայկանոյշ, լոչ իսկ է հայի թէ գիտասցէ

Առ դուժ արեան զաւակի, թէ եւ ոգւովք չափ սիրելոյ

Եւ առաւել քան զոգիս, զարձուցանել 'ի մոռացօնս

Ոչ զերկինս եւ ոչ ըզսուրբ սէր հայրենեաց եւ զքաջութեան,

Ոչ զազգին եւ զաշխարհին աղիկամի ազատութիւն :

Արեք արդ, որ ինչ լըւայբըդ պատմեցէք հրեշտակօրէն •

Թող կացցեն շաղակրատանք, օն խօսեսցին բերանք զինուց,

'Նոքօք թերեւս արասցէ զաստուածութիւնն հաւատարիմ,

Արդարեւ թէ գերագոյ նա 'ի բնութեան է զօրութիւն,

Եւ ազանց երկրի պաշտօն, արքայութիւն ամենայաղթ » :

« Ի գիւցազնին երգուեալ արեւ, զոչեաց անդուստ արքայորդին,

Եւ ոչ բայ մի պակաս յասացելոցդ ինչ արասցուք :

Ընդհանուր տիեզերաց առեալ ըզփորձ, առցեն եւ եւս,

Բե՛լայ քանի զինուց բերանք իցեն եւ որպէս խօսիցին » : —

Ասաց, ելին. հայկ ըզհետ ահեղ բարբառ զայս արձակեալ,
« Չեւ համօրէն աշխարհի է զայդըր դեռ առեալ ճաշակ,
Տակաւին յաշխարհս է հայկ եւ Թորգոմայ են աստ լերինք », —
Եւ բազմեցաւ: Անդ նահապեան յայնժամ երկրորդ աշխարհահայր,
Որ պուրստեալ ցայն վայր ըզյօնան եւ գլուխ 'ի կոր կայր մըտախոհ,
Զձիւնաթոյր ալիս մօրուացն 'ի թաւարծի լանջսն սրիռեալ,
Խաղայր 'ի նա 'ի բարձանց յանկարծ հոգի աստուածեղէն,
Լոյս երեսաց անմահին կաթէր 'ի յաչսն եւ 'ի ճակատ:
Յալէծաղիկն 'ի շրթմանց աստուածարեալ բըղխէր բարբառ.
Քան 'ի սպիտակ խորըսխաց յամարայնոյն տօթ լուծեւոց
Յորդառատ մեղրածորանք ծաւալէին բանքն 'ի սրբաէն,
Եւ քան յերկիր ծարաւուտ ըզգարնային ցօղ շառաչուի
Շայեկան եւս ընթացեալ 'ի լըսելեացն ըզգաստ ոգիս,
Որ անդ շուրջ ահումբ առեալ բազմեալ կային 'ի ծանր երաստ
Մեծամեծ աւագանին՝ սեպուհք եւ պետք եւ տանուտեարք,
Եւ սպայիւ բակ ըզնոքօք զօրագրչեանն 'ի մի գումար:

Ասէ. « Ձայն 'ի բարձանց աստուածեղէն 'ի սիրտս հընչէ,
Բաբախէ զըզգայունս, որդիք 'նոյի դուք լըւարուք:
Մօլորիք մի դուք 'ի ցնորս անիծապարտ որդւոց Քամայ.
Է լեզու զի քան զխորհուրդս է շարժնագոյն երագրնթաց,
Կայ հէք միտքն 'ի բարձու՝ վազիցն անդէտ ասպաժաման:
Ատեան ահաւոր, եւ դատաստան անդ վեհագոյն
Ձեր յանդիման եւ ընդհանուր քառահոլով ծագաց երկրի:
Ուսուցից զուղիղ հաւատ, ցուցից զոսկի շրջթայն անեղծ
Որ յերկնուստ իջեալ զօդէ զերկիր յերկինս ընդ արարչին:
Ո՞ տայր ինձ եւ զհանդերձեալսն աստ յաւիտեանս՝ պատմել եւ այնց:
Պահեցայ ես կենդանի մինչ հասակիս յայս ալեւոյթ,
Զի չեւ գնացեալ՝ 'ի ծննդոց աշխարհիս ունին անդուլութեամբ
Զհին եւ նոր աստուածաւանդ ըզյայանութիւնն յեղյեղեցից.
Ոչ դիմակ մըտաց, ոչ հարթ, այլ գեր, եւ Տեառն ազդ այնմ օճան:

« Հոգի է Աստուած 'ի հիւլթանիւթ բնութեանց փարատ,
Պատարուն իսկ ճըշմարիտ, գեղ սիրային, բարութեաց հայր.
Ետ յիւրմէ ոգւոյն մարդոյս, եւ նոյն խօսի 'նդ ոգւոյս մերում:
Նա եւ 'ի մարդն առաջին բարբառեցաւ ազգողաբար,
Մինչ տակաւին չէր դեռ ուրեք խաբէութեան այլ ոք հաւակ:
Խօսեցաւ եւ ընդ հօր ձերում, որդիք, թուռնք 'նոյի,
Խօսեցաւ յառաջագոյն քան զջուրցն հեղեղ եւ այնր ըզհետ:
Վըկայ կոչեմ զլաստափայտն ապրեցուցիչ նըշխարելոյս,
Զաւերակս եւ ըզփուլս ունիմ վըկայ զջրողող երկրիս.
Ալեւոր արփիաճեմ Մասեաց գագաթն, եւ դու վըկայ,
Եւ կամարդ էին զիւրեւ ծիրաներփեան ծիր կարակնեալ:

« Այն բարբառ երկնաւոր՝ ոգւոցս ազդեալ մեր 'ի զգայունս,

Նա յայտնեաց որդւոց մարդկան ըզգիտութեան արարչին լոյս,
Տեսանել ըզճըշմարիտն՝ աղօտ նըշոյլ բուն ճըշմարտին:

Տեսանեմք եւ հաւատամք եւ վերայեմք ըստուգութեան,
Թէ խաւարն երկրահոլով զերկնից փայլակն ոչ շըլացոյց,
Զի անհունն որ ճանաչեմք՝ զատ է 'ի հուն գոյացութեանցս:

Եւ թէ չէր կապեալ ընդ մեզ, 'ի մեր ծանօթս ոչ ունէր գալ,
Եւ ոչ աշխարհ եւ ոչ մեք ինչ ունէաք ածել 'ի գոյ

Ի մերձ էին վեհ կերպից մինչ 'ի յետին նուրբ շամանդալ:

Որ յուրաստն է յայսմանէ, ուրացաւ զանճն եւ զտիեզերս:

« Արդ թէ են երկինք երկիր ծով եւ անբաւ էից բնութիւն,

Գոյ եւ Աստուած, որպէս չիք արեւ առանց արեգական,

Կամ առանց տարերց ըստուեր, որ 'ի միմեանց են անբաժին:

Թէ արարչին էութիւն, ըստ ողջախոհ մերս հաւատոց,

Զհասանէ յանըզգայ միտս՝ ուրացելոց ամսարըշտաց,

Մեզ առաւել է անհաս առանց էին նախագոյի

Գոյութիւն տիեզերաց եւ որ 'ի նմայն լի հրաշակերտք:

Որ չկամի 'նդ յայտնեալն Աստուած, բիւրս 'ի բիւրուց մոլորեսցի,

Կամ եւ ոչ մի զոք գըտեալ՝ տիեզերաց տարցի պաշտօն:

« Անանուն է Աստուած, ինքն եւեթ զիւր գիտէ զանուն:

Որ զինչ 'ի մարդկանէ եւ կոչեսցի՝ հայհոյանք են,

Մեք զի է՝ գիտեմք եւեթ, եւ զի որ էն՝ նա է միայն:

Չիք ծայր 'ի ծայր գիտել զՈր էն՝ մահկանացուի երանութիւն,

Որ յերկինս եւեթ պահի լի պատարուն անմահութեան:

Ցայն գիտեմք, որ բովանդակ է առ 'ի զնա ճանաչելոյ

Անչափ սիրոյ եւ պաշտման երկրրապագուն արժանաւոր: —

Բաց, Տէր, զաչս ամենեցուն՝ ըզգեղ սիրոյ քոյ նըկատել:

Որ 'ի քեզն անօրինեալք՝ նոքա տեսցեն զայն մանաւանդ: —

« Աստուած անհուն զօրութիւն, խմաստութիւն, սէր կենդանի,

Հայր լուսոյ իւրն երեսաց եւ կենարար կամաց սիրոյ,

Հոգի պարզ ինքնաբուն զատեալ մեկնեալ յարարածոց,

Ի զգայնոց անզննական, մըտաց աչաց ուլփեան տեսակ,

Ինքնագոյ յաննիաղ եւ յինքնաբաւ իւրում էին,

Սահման եւ ոլորտք անհաս բնութեան համագոյից:

Զի որ ինքն 'ի չափաւոր յօդեալ մասանց են տիեզերք,

Չափով կան, եւ է աւարտ բնութեանց միշտ էն անբաւելի:

Բանիւ խմաստութեամբ եւ կենաւէտ ազգմամբ հոգւոյն,

Ի յորդառատ զեղմանէ բարերարօղ իւրում գոյին,

Եկն յառնել զեղականքս ակնարկելով իւրոց կամաց

Ի չափ 'ի թիւ եւ կըշիռ կարակնակերտն հանճարոյ:

Անեղին միտք եւ հոգի, կամ թէ անեղն հոգւով մըտօք

Իսկըզբանէ յաւիտեանց յէից բնութիւնըս խառնեցաւ,

Մարմնացաւ եւ ձուլեցաւ եւ 'ի գոյից տարըր բնակեաց,

Յիւր էէն ածեալ 'ի յայտ զարարածոց ցուցակութիւն :

« Անսահմանն յաւիտենից՝ թրղաւ զերկնի չափեալ ըզծիր,
 Զգընդաձեւ կամարն արփին իբրեւ ահեղ կանգնեաց խորան,
 Եւ սլարդեաց վրանաձեւ, որում իւր թեւք եւ ապարումք
 Թուլցեալ եւ տարածեալ տիեզերաց ձըգին 'ի ծագս,
 Եւ սլըրկեալ ապաւանդակքն՝ ուր կամեցաւն եւ գիտէ՝ կան :
 Յասպարէզըն կապուտակ, իբր ապնեդործ նըկարակերտ
 Կամ վառ 'ի վառ զերդ գունից երփուհս 'ի վարսըս դարնայնոյ,
 Գիշերաց ցանեաց 'ի ջահ լիով ձեռամբ զաստեղաց բոյս :
 Յայգութեան լուսին ճըրագ, եւ արեգակն 'ի լոյս տուրնջեան
 Եւ առ 'ի զնոյն ինքն իսկ լուսին յիւր աղբերէն առողանել :

« Լոյս զըւարթն անծայրենի՝ արարածոյն ծընընդեան ծայր
 Սըփռեալ յիւրմէ բնութենէն ըզգեղեցիկ եւ ըզնախէ
 Յիւր եւ անօսը եւ տարած լըրջացուցիչ լուսոյն գոյակ,
 Ի զարմէ անտի սփիռ յանբաւ 'ի բարձր 'ի գըմբէթին
 Բոլորեալ սութեալ եկին կացին կախեալ գունաթ լուսարփիք,
 Եւ հոծ թաղուն իւր մածիւք 'ի գոյ եւ հուրն եւ ջերմութիւն :
 Եւ հոգւով զօրութեամբ՝ իմաստութեամբ նորա շարժեալ
 Գան եւ գնան անարխալ յանկէտ շըրջանըս բոլորմանցն,
 Հնազանդեալ հրամանին, զոր թէ առ ինքըն կոչիցէ,
 Կորընչին առ հասարակ շիջելափառ թաղեալք 'ի չեք,
 Կամ վըրդովն վեր 'ի վայր հարեալք 'ի վիհ խառնակութեան :

« Ինքըն կայ 'ի միջավայր հաստատութեան տիեզերաց,
 Եւ զաստեղս եւ զհամասփիռ լուսաւորաց գունդադունդ սլար
 Իբր ոսկի շըղթայիւք յինքըն կապեալ յանհուն խորոց
 Տանի բերէ մեծապքանչ աստուածաբունըն զօրութիւն,
 Ի հաղար բիւրուց զուարթնոց բիւրաւորաց սպասաւորեալ
 Լուսադէմ եւ բոցաթեւ սուառնեւոց սուրբ հրեշտակաց
 Հոգենիւթ պաշտօնեից սեռն ընդ լուսոյն տարրացեւոց :
 Յոյց մի գունդն ըստամբակեալ անկեալ 'ի վիհ սանդարամետս
 Հակառակ եղեալ Վէհին եւ սիրեւեացն իւր ոխերիմ :

« Հեղեալ զերկրաւ ըզլոյծ օդս՝ իբրեւ 'ի ծրար ըզնա պատեաց
 Ուր 'ի նորուն հրամանէն ասպատակեալ ընթանան հողմք
 Հովահարել զարեւուն ըզբոց եւ զառնկըս կազգուրել :
 Տեղան ամպք փայլատակունս եւ դալարւոյ զանձրեւս 'ի բոյս,
 Փըչէն ձիւն սառնամանիս՝ սլընդել զարմատըս սերմանեաց :
 Նոյն հրամանն արարչական կախեաց զերկիր բոլորաձեւ
 Իբր ըզմի յարփիագնաց 'ի լուսալիր գընդից երկնի,
 Եւ կըշուեաց յանհուն վայրս անվայրափակ տիեզերաց :
 Ժողովեաց 'ի մեծածովն եւ 'ի ծովակս ըզընուուն ջուրս
 Աւազով զնոսին կընքեալ, աղբերահոս գնացոյց վըտակս,
 Թանձրացոյց հան ըզցամաքըն տարստուեալ յարփենւոյն շող :

Կանգնեցոյց ըզգագաթանցն առեալ լերինս ըսկայախրոխտ,
 Հար ափով իւրով մեծաւ՝ սրարդեաց ըզգաշտս եւ ըզհովիտս,
 Գողացոյց ըզխորածորս, խոխոմս եւ վիհնս սլառառեաց,
 Եւ յերանդ սէսպէս զերեսս երկրի կըկեաց նըկարագեղ
 Անկուածովք դաշարից, ծաղկանց, մայրեօք թաւ անտառաց:

«Նոյն հողին կենդանարար, ոյր զօրութիւն իւր հրամանին
 Խաղայր ընթանայր ընդ ջուրս ընդ օդս եւ ընդ երկիր,
 Խըլըրտումըն զեռալոյ յեռանդն՝ ի նոյնս արկեալ շընչոյ՝
 Բըղխեցոյց երամ՝ երամ՝ չուղակաց սեռս եւ կայտառաց,
 Թեւաբոյս օգասպարից երփն երփն յերկինքս չողալոյ,
 Եւ որ բնաւ չորքոտանիք յերեսս երկրի հարկանեն հետս
 Հարթարգակ ի դաշտ ի մարդ եւ ի ծործորս ջըրարբիս,
 Եւ ի բլուրս սրահագեղ եւ ի լերինս անտառախիտ,
 Զարձագանդս անձաւախորս հընչեցուցեալ բիւր բարբառովք:
 Երբեակ ազգ արարածոց խկըզբանէ կարգառութեամբ
 Ըջմիմեանս փոխանորդեալ բուսականաց եւ չուղակաց,
 Հաւուց՝ զեռնոց եւ սողնոց եւ կայտառաց քառընթացից
 Անցին գնացին, կան թաղեալ ի սրտս երկրի յալըս ներքինս:
 Երիս կոխեմք ընդ օտիւք մեռեալ աշխարհս եւ յաւիտեանս,
 Յոր չըգոյր բընաւ ուրեք որդւոց մարդկան զարմ եւ զաւակ:

«Աստ զարդիս ի մեր դարին ըստեղծ Աստուած ըզմարդն յերկրէ,
 Հեղ ի նա միտըս վըսեմ եւ շունչ անմահ եւ սէր յիւրմէն,
 Որ ընդ հաստուն զօրութեանն առնեն ըզնա հաստչին սլառկեր,
 Կա եւ աստուած ինքնաաւեր, թող զանհաղորդ անբաւութիւնն:
 Կացուցեալ ի հեշտ անմեռ կեանքս դրախտին եղեմական,
 Եւ ըզկոյսն առաջին ըզնախամայրըն գեղեցիկ
 Եւ ի գիրկ սիրոյ նորա՝ մերոյ զարմիս առ ի սերունդ: —
 Դէր՝ ինքնածին ելցէ յերկրէս իբր յարգանդէ մարդ դեռաբոյս.
 Զինչ ջամբիցես կաթնածուծ եւ ապիկար ճիղմ հասակին:
 Ո՛վ ըստինք մօր անուշակ, դուք հաւաստիք արարչութեանն: —

«Ուսուցեալ որով կարգօք սրաշտօն առնուլ հաճիցի Տէրն,
 Օրէնս ընդաբոյս ի սիրտ նոցին դրոշմեալ անջինջ
 Եւ ի սիրտ նոցա ծնընդոց կարգեալ եւ գաց մինչեւ առ մեզ.
 Պատուիրանք սուրբ եւ կրօնք աստուածատուրք լուսոյ մըտաց.
 Մի Աստուած բոլորից հայր, տիեզերաց նախախնամօղ,
 Ընտրութիւն բարւոյ՝ չարին՝ ըստ իրաւանց մըտաց խըղճի
 Առ ի զլաւն ի դործ բերել եւ խուսափել յապիրատէն.
 Անձնիշխան գիտել ըզմարդ, անմահական հասեալ հողւոյ,
 Ակն ունել արկելոյ փոխարինաց անձնիւր դործոց,
 Պըսակաց յոյս եւ երկիւղ աստ եւ անդէն դատաստանաց.
 Վերնոյն հօր սլառկեր որդիք եւ յարենէ միոյ սերունդք,
 Ազատք եւ հաւասարք ի միութիւն խաղաղութեան.

Աթոռ արդարութեան, եղբայրութեան սեղան սիրոյ
 Իմի տուն եւ տաճար, երկինք ձեռուն, երկիր յատակ,
 Սիրով յԱստուած եւ յընկերն 'իմի ձուլել ջահ բոցավառ,
 Զոր ինչ մեզն յայլոց կամիմք՝ ըզնոյն նոցա հատուցանել,
 Կալ պաշտել զարարիչն, անմահանալ երանութեամբ.
 Սըրբութիւն ամուսնութեանց եւ իրաւունք ցեղասպետաց
 Միախառն ընդ հոմազին ազատագունդն իշխանութեան,
 Միայնոյն Աստուծոյ հասարակաց մի տէրութիւն
 Ընդ ազգին տանուտեառն օրինաւորն մականաւ,
 Որ զէին նըմանութիւն նըկարիցէ յանձին իւրում՝
 Տեսչութիւն ըզնորուն վարեալ զարդար եւ զհայրական:

« Անօրէն է որ նըստեալ ընդդէմ օրէնքս կարկատէ,
 Տալ կարծել թէ երկինք զանեղծ հրամանս եւ զանդեղեւ՝
 Զայնս 'իցունդ 'իփուտ սովեր սըփուէ յայլայլ մըտաց թարգմանս,
 Ուր որ զմին ընթերցցի էջ, անդուտ լըսէ զմիւսն ընդդիմակ.
 Եւ գիր՝ մարդկան յերաշխի, սոցա դարձեալ վըկայ նոյն տառք:
 Կըրկին մատեանք արարչին՝ մարդոյն 'իպէտս են բաւանդակք,
 Տիեզերք եւ ինքն իսկ մարդն, յամէնիմաստ Էէն բնութիւնք.
 Ոչ աչօք, թէ եւ աւագ, այլ պարզ սըրտիւ զայն ընթեռնուլ
 Յանաղօտ ծագեալ 'իլոյս մըտաց խըղձի եւ խորհրդոց:
 Երրորդի չեն ինչ պէտք, որում չմարթի գոլ անպատիր.
 Իսկ բնութիւն եւ լոյս բնածին սեռն 'իսըրտի՝ անխաբ աննենդ,
 Յորս է բնաւ մարդն ըզգայուն իմաստակիր առաքինի:

« Խօսեցաւ եւ խօսի Աստուած 'իսիրտ մարդոյն ու'իմիտս՝
 Անխոռ պահել անարատ ըզկենդանի կենաց պատուէրս
 Ըզգըրեալն յաննիւթ տախտական արարչագործ հըզօր մատամբ.
 Պահել ըզձեռս 'իչարէն եւ արձակել 'իբարութիւնս,
 Խոստացեալ աւետիս ուրախարարս ունկընդրողաց,
 Գոռացեալ եւ սպառնալիս կըռփել ըզմիտս ապերասան:
 Իլըսել ձայնի նորա՝ հաճեալ գովին միտք եւ սիրտ պարծ,
 Յանսաստեղ՝ նդքին յառնեն անձինն ոսոխ եւ դատախազ,
 Գըլթեալ ոգւոյն ստունգանող՝ 'իչարաշուք լըլկեալ դահձէ.
 Ապա եւ նոյն ինքն հաստիչն եւ պարգեւիչ սըրտի մըտաց՝
 Իպատժել եւ պըսակել՝ ոչ զառժամեան գործսն եւեթ,
 Այլ եւ ըզկամս եւ զտըռփանս յաւէթ անհատ բարւոյն, չարի,
 Թէ չգոյր մահ խափան 'իմէջ եւ ոչ Աստուած ամպարըշտին,
 Որպէս ցանկայն 'իսըրտի՝ պատիր բարեաւ զբունն ուրացեալ:
 Զոր օրինակ ոճիրք անդարձ, նոյն եւ ցասումն եւ պատուհաս,
 Անմահի անդեղջ հոգւոյն՝ են եւ պատիժք իւր անվախճան.
 Անհուն չար են մեղք անմահ՝ իբր ոխերիմ անբաւ բարւոյն,
 Իսկ Աստուած յաւէթ բարին՝ յաւէտ անմահ է լերջանիկ,
 Ապա եւ իւրն ատելի անկցի յանկէտ աղէտ ու'իմահ,

Եւ արդար երանեացի յանըստառ կեանս՝ բարեաց կըշիւ։
Մահացուդ, ծանիր զարժան անեղծ ոգւոյդ եւ ըզբարւոյն։

» Մի խաբիր, հողածին, յանձն եւ յերկինս ույերկիր հայեաց,
Վըկայ զերկինս եւ զերկիր՝ ըզմիտըս ձեր եւ զսիրտ ունիւմ։
Զարարչին գըրեն զանուն աստեղք ՚ի ճեման յահեղ գըմբեթն,
Եւ ջահ յընթացսն վառեն տեսող մըտաց ՚ի գիւտ նորին։
Լոյսն յեղից առաւօտեալ ըզնոյն օրհնէ եւ օգբ հընչեն,
Ծով ալեօք կուտակելովք ըզնոյն գոչէ յանհուն եղերս։
Ի ճըշմարիտ արարող եւ մեր ոգւոցս անմահութիւն։
Եթէ են ընդ տիեզերս բարի զգալի ուխմանալի,
Գոյ եւ հայր եւ աղբիւր յաւէտաբուլիս նոցին բարեաց։
Իսկ չարին չեք էութիւն, եւ ոչ դք հայր եւ արարիչ,
Առ բարւոյն դերեւելոյ ծանօթ եղեալ անուանի մեզ,
Զոր օրինակ եւ խաւար առ ՚ի չգոյէ լուսոյ տեսեալ։
Զար մեղք միայն են յազատ կամս, եւ ուղղութիւնք եւեթ բարի,
Խրամատել զաստուածակարգ օրինաց ցանդ, կամ կալ սլատկառ,
Զանձն եւեթ սիրել սլաշտել, կամ զարարիչն եւ զմարդկան աղգ,
Զիրաւ կամ զանիրաւ, զատելութիւն եւ կամ ըզսէր։
Շընորհ մեծ բանաւորի՝ սլատճառք վարձուց՝ ազատութիւն։
Վայրկենի դիմակալել իւր առ անբաւ Իին անիւ
Ոչ ինչ է. նա եւ ըզնոյն իսկ զանձնիշխան ըզկաման յոխորտ
Ի լըումըն վարեացէ նա խորհըրդոցն յօրինուածոյն։

« Եւ թէ են բարի եւ չար իմանալիք յարձակ կամաց,
Ի եւ բարւոյն եւ չարի հասուցանող իրաւագատ,
Որ բազում անդամ յաստիս զարդար տրիտուրն ոչ ժառանգեն։
Եւ գործոց չէ տէր մարմին հողազանգուած, այլ միտք հոգւով։ —
Եթէ չէ հոգին օրիշ ինչ յանըզայ մարմնոյ մահու,
Զխորդ ՚ի քուն՝ ուր փակին ըզգայութեանց դրունք ամենայն՝
Խփըն զարթուն կայ եւ տեսիլըս տեսանէ, ցասնու, սիրէ,
Յանդունդս իջեալ յարթըմնի եւ ընդ աստեղս յարփին սլարեալ։
Եւ իբր յարթուն ապշութեան չառնու յանձին զըզգայնոց աղգ։
Գիտ մանուկ դեռածին ըզտենչալի ստինն անուշակ,
Քաղցն՝ ըզկերակուր, զաղբերս պասուք, սէր ըզսիրուն,
Եւ ոչ մարդ՝ անմահութեան տապեալ տարփիւ հաս ՚ի փափաքն։
Ոչ նոցին հանգոյն հաստիչն ինքնին տընկեաց ՚ի սիրտ մարդոյն
Ըզոյս եւ ըզտըւփումն անմահ կենացըն յաւերժից։
Որ զամենայն ըզբնաբոյս ցանկութեանց սէտսըն սլատրաստեաց,
Յայսմ եւեթ սլատիր ցնորիւք խաբեաց ըզմարդ անսուտն Աստուած։
Որ զթըռչնիկըն թիթեռնիկ թէթեւ թեւօքըն թըրթըռուն
Ի թըրթըռն արկեալ սլահէ յանարգ զեռուն տաղաւարեալ,
Եւ զմահուն սորա գամբան եղեալ նըմին ՚ի խանձարուրս՝
Յարուցանէ սքանչելի ճախրել ՚ի լոյս ու ՚ի սիւք օդոյ,

Ջարտային հոգիս կապեալ խաւարարդէլ 'ի բանս մարմնոյ
'նոյն թռուսցէ մեծ զօրութիւն արտաթեւել յերկնից կամար:

« Ամենայն ինչ կեայ շնչէ շարժի լուղի յանբան անմահ,
Չեք ինչ չար եւ եղծական յարարչագործ ելեալ Իէն:
Եթէ չարն եկամուտ չապականեաց ըզտուրբ բնութիւն,
Ետ զետէ յերկրաքարչից աստ 'ի բարձունքս նըկըրտեալ,
Անեղին լուեալ ձայնի, որ է զբնութեան լըսել զօրէնս,
Կամ բնութեան օրինաց, որ զարարչին է լընուլ կամս,
Յետ կենաց անցաւորիս 'ի լաւագոյն փոխի վիճակ:
Աստուածաբունն էութիւն անդրէն յաղբիւր անդր ընթանայ,
Ամբիծ ոգւոց վերձեմեալ, պըղծոցն անկեալ մերժեալ յանդունդս:

« Մինչ եկաց մարդն աներկմիտ յարարչադիր պատուիրանէն,
Էր 'ի դրախտ գըրգանաց անմեռ կենաց երանութեան,
Եւ ըստ աճել սերնդոցն 'ի դրախտ դառնայր երկիր համակ:
Բանսարկուն խաւարասէր՝ հակառակորդ լոյս անմահին,
Արուսեակն ապըստամբ շանթահարեալ յերկնից 'ի վիհս,
Ի վրէժ քինուլ յաղթողին օցտեալ ըզմիտսն եւ զսիրտ դիւթեալ,
Երկմըտեաց յԱստուծոյ եւ յօրինացն կենսատուաց,
Ջամենայն լուծ խորտակեալ, խըղեալ սամիս եւ սամետէս:
Վըզանուտ գիտութեանն ցանկութեամբ եւ բարձր յօնիւք
Կառուցեալ ակըն ժըպիրհ յերկինս երկնից յաթոռն անդրուժ,
Առ 'ի քընին զանքընին հրամանատուն եւ ըզհրաման:
Փախեալ երանութիւնն, 'ի փուշ փոխեալ ծաղկանց երկրի,
Փոխանակ կաթին՝ մեղու՝ թոյն դառնութեան բըղխեալ եւ ժահ,
Կորուսեալ ըզփափկութեան կենաց վայրին վայելչութիւնս,
Յանթափանց բոց հրաբորբոք լուսեղինաց ցանկեալ 'ի բաց:
Եւ սերունդքս ընդ նախահօրն եղաք պարտեաց մէք պատժակից:
Որ ըզնորհ տեառնն կորոյս եւ կամ վատնեաց հայր մեղապարտ,
Եւ որդեք նորա զըրկեալք՝ ոչ յանիրաւ գրեցեն անձանց:

« Յանուշից կենաց լուսոյ մարդոյն 'ի խոր սողոսկեալ գուր,
Ջակն 'ի վեր բարձ միւսանգամ, խընդրեաց զԱստուած պաղատալից:
Ոչ ըզպէտս յայանեն աղերսք, այլ՝ ըզտըւիչն դաւանեն,
Եւ են ուղիղ պաշտամանց աղօթք՝ միայն խընդրել ըզՏէր:
Սարըջացաւ, ապաշաւեաց ըզյետսամիտ վըտարանջէն,
Անդրէն դարձ յօրէնս արար անմահարար պատուիրանին:
Դարձոյց եւ արարիչն երեսս առ նա քաղցրահայեաց,
Եւ 'ի հաշտ եկեալ եղեն երկինք երկիր սերտ սիրելք:

« Ի սոյն սէր մըտերմութեան սընան կացին անդըրդուելի
'նահապետքն առաջինք որդեք երկնից աստուածամերձք,
Աբէլ, Սէթ եւ Ենովս եւ հայրենի հաւն իմ Ենովք,
Որ եւ զմեզ խրատեալ ուսոյց, եւ 'ի նմանէն ձեզ երկրորդեմք:
Իսկ Կայէն եղբայրադաւ եւ զարմըն իւր որդեք երկրի՝

Ինոյն անկեալ ի խարափ սկըզբնաշարին հրապուրանօք,
 Բնդվըզեալ յարարչէն եւ աւելոյ ելանէին:
 Եւ որդիքն Աստուծոյ ի գեղ ոտից գըսաերց մարդկան
 Վարակեալ՝ խոտորեցան ըզհետ ի լեառնն նըզովից,
 Իբր եղկելի նախահայրն ի գուծ սիրոյ նախնոյ կուսին.
 Թաթաւեալ խնամութեամբ՝ առին ուսան զամսարըշտացն:
 Իշամբուշ եւ վիժանուտ խառնիցն յարեան սկայք անճոռնիք,
 Յաւակնեալ ըզխրոխտ ճակատսըն կանգնեցին երկնից ընդդէմ,
 Զառածեալ եւ մոռացեալ զէն եւ զօրէնսըն սըրբանուէր
 Եւ զոգւոցն ազնըւութիւն, եւ երկրապիշ յերկիր սողեալք,
 Պըլծեցին զաղըացուցին զաշխարհ յարիւն եւ յապաժոյժ,
 Մինչեւ սըրափ արարչին ըստըրջանաց գոչել բարբառ.
 'Բարկացայ' նդ արարչութիւնս. 'ի սպառ 'ի սպուռ սատակեցից',
 Զոր լըւեալ սրովբէագունդ՝ թեւաքօղեն զարտօսր աչաց:

« Հարկեցան երկինք համայն ջրողող լուանալ զերեսս երկրի.
 Վըկայ էս ահանատես, բազմադարեան ալիքս վըկայ,
 Անըւէր պատուհասի աստուածընդդէմ սոնքացելոյ
 Թիւրեւոցն ի կրօնից եւ յարարչին պատուիրանէն,
 Եւ գըթութեանցն անճառից 'ի տոհմ' իմ յիս եւ 'ի զաւակս:
 Ոչ անդէն վաղվաղակի առ ոսս ելին վըէժք հատուցմանց,
 Գուշակեալ զայն անդուստ իսկըզբանէ մեծըն Ենովս,
 Որ հոգւով տեսեալ զվախճան արարածոյն հրով եւ ջըրով,
 Եւ իւրում ժամանակին կացեալ քարող, անլուր եղեալ,
 Ի կըրկին գրոշմեալ արձանս՝ 'ի սղընձաձոյլ' եւ վիմեղէն,
 Կանգնեաց 'ի Սպեր գաւառին 'ի հիւսիսոյ մեր աշխարհիս:
 Յետ այնորիկ մերով իսկ բերանովս աղդեցուցեալ
 Զայն ահափետըս սաստից ըսպառնալեաց յունկն աշխարհի
 Զամս հարիւր եւ քըսան, հընչէր պատգամս այնուհետէ
 Հասանել ջուրց մօտալուտ, եւ զխըմբագիրըս մատենից
 Զառաջին միջին վերջին նախաքարող խեռեալ ունկանց՝
 Դօղէլ յայրս ամրածածուկս 'ի սպերացուցն Արեգ քաղաք:
 Զոր եւ յետ պատուհասին ձայն բարբառոյ յերկնուստ եկեալ
 Տայր մեզ դուլ եւ պատուէր հանել սաստիցն իւրոց վըկայս:

« Ի ձայն դակուաց ուրազաց եւ ուռնադղորդ թընդմանց մըրճոց
 Կռանելոյ կոփելոյ բեւեռապինդ մածեալ ըստին
 Ծարտարապետն երկնաւոր դըրնչեցուցեալ զականջս երկրի,
 Եւ 'ի տապանն արկղակերս նոճին ձայնեալ երկնից շեփօրն
 Ըզտուն զիմ, եւ բնաւ զոստին շունչ կենդանի գեանախըշտիկ՝
 Որ երկիցս երկեակ 'ի զոյգ, եւ որ կըրկին 'ի թիւ եօթնեակ,
 Գալ զեռեղէլ 'ի փոր նորս՝ 'ի հրաման Տեառն ընդարձակեալ,
 Յարեաւ զայրադին յամենավայր իւր աթոռոյն,
 Դողացան արարածք, քըստմընեցին երկինք երկիր:

Եւ 'ի կառւ իւր բոցեղէն, եւ 'ի մըրըրիկ սըրամըտութեան
Ընթանայր որոտընդոստ հրաշէկ անուոցըն շառաչմամբ
Վառեալ զաջ իւր ահեղ 'ի վրէժիւնդիր ապըստամբացն:

« Ըանթընկէց փայլատակամբ նետք յաղեղանց գնային ամպոց,
Խաւարեցան տիեզերք, անձրեւաց դետս հեղին ամպրոպք:
Ահարկու սաստ հրամանին՝ որ կայր ունէր ըզծովուն սանձ՝
Կոչեաց Տէրն առ ինքըն զայն յաւազակապըն սահմանաց:
Իւր ինքնին ցասմամբ մեծաւ դիմեալ եբաց զերկնից սահանս,
Եւ միով տրոփեալ ոտամբն յերկրիս հարաւ՝ շեղեաց ըզգունան,
Որ յառաջ իւրով դօտւով կըշիւ հայէր յարփւոյն կամար,
Կային ժամք եւ ժամանակք ետեղակալք ընդ տիեզերս:
Թիւրեցաւ եւ 'ստարտուղի ելեալ անկաւ 'ի տարակոյս,
Առին ժամք եւ ժամանակք անդ ընթանալ փոխանակաւ:
Յայն թինդ ոտին պատառին անդունդք աղբերց 'ի սիրտ երկրի,
Ելանէ գոչէ ալեօք ծով խաղացեալ կլանել զաշխարհ:

« Ձայնեաց յանուանէ յանդընդախոր երկնից վըհէն
Ճեպեցոյց տագնապեցոյց իջոյց զահեղ վիշապ վարսամ,
Սպասաւոր սաստիկ վրիժուց քինախընդիր սըրամըտելոյն,
Բոցաշունչ հըրդեհիւ 'ի լոյս տուընջեան երեւելի,
Թօթափեալ զահն եւ ըզհոյն յաչս եւ 'ի սիրտ պատժապարտից,
Ատրաշէկ սըփռեալ տըտուն 'ի կապուտակ դաշան ահագին.
Որ հասեալ յամպախաղաց 'ի պարունակ օդոյս ճօճեալ,
Բորբոքեալ հրատին շաչիւն լուծաւ 'ի թօնս հեղեղասաստ,
Եւ բոլոր գոգցես երկինք 'ի ծով յեղեալ հեղաւ յերկիր:

« Ընկլան յանդունդս ամենայն բարձունք լերանց յաւիտենից,
Սարք երկնապիշք դաշտանան, եւ լեռնանան յատակք ծովուց,
Աշտարակք հըղօրաց եւ հովուաց հիւղք լինին մի հարթ,
Եւ սպիտակ դիքն ուռուցեալ՝ սեաւ ագուաւուց սատանին գէշ:
Հեղձաւ բնութիւն, ծածանէր յերկինս երկիր գունդ մի ջրեղէն,
Երբէր նաւն 'ի միանունս վիշապաձայն ջուրց կոհակաց:
Եւ յոր կոյս սահեալ կոծեալ աստանդեցաք զտարւոյն բոլոր
Ի մըրըրկածուփ փոթորկաց գազանացեալ ալեացըն Տեառն,
Յերեւելիս եւ յական տեսանելեաց բաւականի
Համակ յուղիկից տեսաք ծագեալ զաստեղս երկնից եւ զարեգակն
Եւ 'ի նոյն անկեալ յորձանս. երկինք եւեթ էին ծովափն:
Ադին միայն սուրբ մընաց յաշխարհաւեր բարկութենէն,
Ի հրաղէն քերովբէիցըն պատնիշէն զարհուրեալ ջուրց:

« Նոյն հրաման մեծասաստ բարբառ յալիս անդր որոտաց,
Պակեան կացին կարկեցան եւ կորակոր դարձան ընդ կրուկ
Թողացեալք տակաւ յերկրէ 'ի տունս իւրեանց եւ շտեմարանս:
Եւ կըղզիք բիւրաւորք 'ի ջուրցն երեսս ելին ըսփիւ:
Հայրենի երկրին անձկաւ անդէտք 'ի հողըս տառապեալք

Յո՛ լաստն իջեալ նըստիցի, պաղատեցաք յունկն հեշտալուր
Մի յայլ 'ի բարձրաբերձ լերանց ուրեք հանդուցանել,
Յեմաւոն կամ 'ի Կովկաս, զլաստափայտին մեծ տարուբերս,
Այլ մօտ յաշխարհ հայրենի աղինաբուղիս գետոց Մասեաց:
Յերկնաւոր այցելութեանցն վերըստին եւ մեզ վիճակ,
Իջ յերկիր սնընդեան մերոյ, յայրարատեանն երկնաճեմ գլուխ:

« Ընդ շրջաբեր աղանոյն աւետաւոր ճիղ ձիթենի,
Տերեւեալ լուսասաղարթ վեհ իմաստից գիտութեան տիպ
Եւ տընկեղոյ հաշտ եւ հեշտ խաղաղութեան սէր 'ի Մասիս,
Ելեալ տարփմամբ համբուրիւ ըզհայրենի հողոյս յատակ,
Մինչդեռ ունէր տակաւին զերեսս երկրին աշխարհածով,
Եւ հիւսիսոյ լերինք եւեթ գային տակաւ մեզ յերեւան,
Ուղղեցաք սեղան գըթոց եւ հաշտութեանցն տէրուհւոյն:
Անդ յայնժամ նա 'ի վերուստ զարմանազան գեղակամար
Զմեծազօր աստուածեղէն միջոյ դօտին իւր ծիրանի
Լայնալիճ աղեղնաձեւ լարեալ վերոյ մեր գազաթանց
Յօղագին ընդ ամպս երկնից ընդ լուսաւոր անձրեւածինս,
Եւ յահագին 'ի վերայ համատարած ջուրցն անդընդոց,
Նըշան մեծ եւ հաշտարան երկնից սիրոյն յազգ հողածնաց,
Եւ փոխանակ սոսկալի որոտաձայն ամպոց ճայթմանց,
Որով զերկիր դողացոյց 'ի բարկութիւն սըրամբտութեան,
Ի միջոյ խորանայարկ եւ գըմբեթարդ վեհ կամարին
Որոտաց քաղցրաձայն աստուածախօս բարբառոյն փող,
Ազգեցեալ 'ի լըսելիս զպատուիրանին բնաւոր օրէնս
Հեշտ սիրով եւ խընդութեամբ խոնարհելոց մերոց զիմաց
Անկեղոց յերեսս յերկիր եւ 'ի բերանըս հարեղոց,
Զնոյն նախաձայն աւետիս օրինապահ հաւատարմացն
Ամենեցուն խոստացեալ անջըրելի դաշամբք ուխտից:
Հաւատացաք եւ գիտեմք ամենիշխան զնա զօրութեամբ,
Աքանջելագործ յոր ինչ ոչ հասանեն միտք մեռելաշուիցք:

« Հըզօրին պաղեալ երկիր՝ եկաք իջաք 'ի հանդրրուանս
Յառաջին տուն բնակութեան 'ի Նախաւանն իմ դաստակերս:
Այդիք ծաղկեալ ւանդաստանք ետուն բողբոջ մեզ յԱկոռի,
Ընդ ջուղոյ ցորենոյն ոսկեգիսակ ատոք հասկաց
Աւաջին տաշտագեղ բարունակաց շաբլեցան ուռք,
Եւ ողկոյզք ծիրանածինք՝ բաց 'ի համոցն ճաշակաց՝
Զուարթարար ճըմէալ բաժակ 'ի հրածորան վիժեալ ուղիւից
Մատըռուակ յուրախութիւն սըրտից եղեն տըրտմեցելոցս
Յամային անապատի խըրթնատեսիլն տըխրութեան:

« Յերկիւղ Տեառն օրինաց սընան որդիքս, որդւոց որդիք՝
Անկուշեաց, ո՛հ զինեւ, Քամ եւ Քանան մանուկ նորս:
Սէր՝ դու նոյն զառածեր 'ի կրօնս զըստերըն Կայենի,

Զոր մինչ եղբարքն երկոքին ածին 'ի նաւն իւրեանց կանայս,
 Ընտրեաց առ իւր ինձ ընդ հենգն, 'ի կամս անձին հեշտ հաճոյից,
 Զոր ատեայր անձն իմ 'ի բնուստ ընդ ատելիսն Աստուծոյ,
 Զի մի արմատ դառնութեան բուսցի սատան տան չամբայ.
 Բայց եղեւ, ցայն ժամերտեալ յաստուածակողմն 'ի հետութիւն
 Ի վտարանջող խեռ լոտընհար սրբականացն իւր օրինաց,
 Մինչեւ 'ի սպառ մոռանալ զերկիւղ նորին եւ սպառնալիս.
 Յամարիշտ եւ բռնաւոր մըտաբերել գոռոզութիւն,
 Ոչ 'ի վերայ կրտսերոյն եւեթ Սեմայ հարազատին,
 Այլ եւ տոհմին երկցու յաբեթական անդրանկածնիս:
 Եւ առ քէն նոխանձու հայրագորով նոցին սիրոյս
 Եւ առ ռիս խրատու սաստից՝ լուտալ ըզփառսն հայրենիս,
 Զաղ եւ քրքիջ առտընին ու 'ի հրապարակ զալիսս առնել:
 « Ընդ որոյ եւ անիծաւ 'ի վրէժ փառաց երկնաւոր հօրն,
 Որ զպատիւն արարչական 'ի ծնողըս մեր մեզ աւանդեաց,
 Եւ 'ի խրատ սաստից ահի Տեառն ամենայն որդւոց մարդկան:
 Եւ առ խէթ եւ հեռ կորեաւ չորիւք որդւովք ինքնահալած
 Ի հարաւ եւ 'ի խըրթնին եւ մինչ յայնկոյս 'ի սիրտ ծովու:
 Սակայն յով եւ փախիցէ, զիս խեղդ ընդ անձն արկեալ տարցի,
 Արմատ անիծաբեր Քամ եւ մանուկ Քանան նըզով.
 Ամենայն քո ժամանակք եւ յամերամք անիծցեն, Տէր,
 Տէր օրհնեալ, Աստուած Սեմայ եւ Յաբեթի իւր ընտրելաց.
 Օրհնութիւնք համբարոյ շտեմարանաց երկնից արփից,
 Երկրի ծովու եւ լերանց յաւիտենից անդաստանաց
 Եւ բոլոր մըշտընջենից 'ի գլուխ նոցա եւ 'ի խորանս:
 « Հառաւիղ նըզովից գեր քան զբնութիւն վերընթացեալ
 Յանձըն գլէ 'նեբրովթ զանէծս եւ ըզհրապոյրըս դրժոխոց:
 Զաստուածութեան ածեալ թեկըն՝ նորակրօն ստեղծու պաշտօն,
 Առ շնորհուկս իւր շնթեղոյ խաւար խաբու խուլ Բիւրասպէ.
 Ամբառնայ գոռոզահար ձեռն 'ի վերայ ծագաց երկրի,
 Զանցուցեալ զնախնի սկայիւք ամբարտաւան չըփացութեամբ:
 Նոցա զԱստուած մոռացեալ, տարեալ մարմնոյ սպասս պըղծութեան,
 Դաւաճան եղեալ կենաց, այլ ոչ յուրաստ յերկնաւորէն,
 Ոչ զանձինս առ աստուածս երբէք կալեալ հայհոյելով,
 Ոչ զինուք մարդախոշոշ դրժոխազէն բիւր բանակաց
 Համատոհմ եղբարց յարիւն ճակատեցան քան զգազան չար,
 Ուրացեալ ըզմիաձեռ միազանգուած բնութեան պայման,
 Ըստ օրէնս արարչադիրս անդրը վաղեալ ապարթանեալ,
 Ի կորով անհաւասար մարմնոյ՝ մըտաց՝ հարըստութեամբ
 Ճոխաճանեալ առ ապիկարն, ընդ գըթալոյն՝ վարեալ գերի.
 Ընդ անմահին եւ բնութեան իրաւակշիռ սուրբ օրինաց՝
 Փոխան զիւր կանգնեալ ըզկրօնսն գըլխահար նըմին դահիճ:

« Զոր ոչ Տէր բռնադատեաց անբաւազօր իւրով բազկաւ,
Սա զազատ մարդն ինքնիշխան ըստրելացոյց կամաց իւրոց:
Զօրաւ եւ հանձարով կանանցածինք գոն աննրմանք,
Բայց անձնիւր ըստ սրայմանին զոյգ իրաւունք յերկնից բաշխեալ.
Անաւագին առաւել ելին առ սէր եւ գըթութիւն:
Մի, որդեակք, մի գուք բընաւ յայսս հայիցիք մօլորութեան
'նըզովեալ զարմին Քամայ, յորոց երկնից հատաւ բաժին:
Իսոր մութ գըթոխոց արփենին նախ իջցեն ճաճանչք,
Երկնապարգեւ քան թէ լոյս 'ի մուսլ գըլուխս ամպարըշտաց »:

Զայս ողեալ սուրբ հայրապետն՝ յարեաւ եւ զաջն յերկինս ձրգեալ
եւ զահեակն ընդ երկիր՝ կարդաց 'ի ձայն մեծ բարբառոյ,
եւ յաչացն իբրեւ երկուց աղբերականց ցնային առուք.

« Վըկայ ձեզ ունիմ՝ զերկինս եւ զուսարփի բոյլս աստեղաց,
Որով անթիւ զերդ բըբօք զուարթահայեաց այսր ակնարկէ,
եւ զցիշերս այս ահաւոր աղջամըղջին համապարփակ՝
Որ զթուխ թեւսն տարածեալ սլանայ զերկրաւ ընդ արեւմուտս,
եւ զերկիր՝ զամենեցուն մայր եւ դայեակ եւ գերեզման,
Այս են հաւատք զոր լուայք ճըշմարտութեան յաւիտենից,
եւ օրէնք աստուածեղէնք, ուխտ եւ կըտակ արարչաւանդ,
եւ ծըրարք հայրենատուրք կընքեալ սրահեալ առ անմահին
Ամենայն յաւիտեան եւ յազգս ազգաց եւ յաւիտեանց:

« Վըկայութիւն գընեմ՝ ձեզ, մի ստերիւրել յաջ մի յահեակ,
Երկնաւոր եւ երկրաւոր հօրդ օրհնութեանց լինել ժառանգ:
Եւ յորդուց մինչեւ յորդիս եւ ազգաց յազգըս պատմեցէք.
Քաղցր է եւ մեծ քարոզել զըսքանչելիս բոլորից հօրն:
Յաստուածուստ այն մեզ հաւատք, որ կենցաղիս ծագեսցէ լոյս.
Զինչ 'ի բարձր անհաս խորոցըն խորհըրդոց վարուցըս շահ,
Եւ յանօգուտս ինչ վաստակ ամէնիմաստ չիք հաստողին:
Իբոլորն էից անուի՝ Էնն արարիչ է միջակէտ.

Որչափ ոք 'ի վերին բարձրամըտէ լայն շըրջանակ,
'նոյն 'ի բաց կայ յարարչէն եւ ուժգնագոյն մոլի մըրըկաւ:

« Մի Աստուած ամենատէր ամենախնամ հայր հատուցօղ.
Պինդ յայս կրօնս կացէք 'ի պարզ՝ ըստ հաւատոց իւրն մասանց,
Եւ 'ի սեռն՝ ըստ հարկի աստուածասէրն սաշտաման:
Մի յօդէք, մի յաւելուք, մի կըցկըցէք գամ քան ըզգամ.
Պարզն անմահ՝ անապական ընդ սուրբ բնութեան է արարչին,
Կըցուածոյն եւ կարկատուն չկայցէ երբէք անեղծ անփուտ.
Եւ որչափ խառնեսցի, այնչափ յեղծումըն մերձենայ,
Իբր աղբիւր ակնավըճիտ՝ բիւր վըտակաց 'ի մրուր պըղտոր:
Յարարչէն չիք ինչ չար, այլ 'ի մարդոյն առեալ ըսկիզբն:
Եթէ թիւրիք, ոչ հանգիցէք, մինչեւ այսրէն դարձըք ընդ կրուկ:
Յերկնաւոր բարերարէն առ ասըստամբն անկանիք մի,

Մի երկնիցն գրթութեանց հասուցանէք ծանր երաշխէս,
Կարթ ընդ անփորձ իջանէլ Կուսին արգանդ յանդունդս աղունց
Ի կեռեացն որսալ զբնութիւնս եւ խորտակել զգլուխ վիշապին,
Զհետ չըրջել մոլորեւոց ժողովել. ո՛վ սէր անբաւ,
Եւ յաղօտ իսկ քոյդ տեսիլ հիանան միտք մահկանացու,
Եւ երկինք սքողեալ ըզգլուխն՝ անհաս խորոցդ երկըրսպագէն:

« Թէ եւ մահ հասանիցէ վասն օրինացըդ սրբութեան,
Մի վեհերեալ զանդիտէք, օ՛ն մեռարուք արութեամբ, քաջք:
Նահատակ՝ ժիր ընթացեալ ձեր առաջի հայկ աւագիկ,
Մի՛ նդ այլ խոտոր ճանապարհ շեղիք ուրեք դուք ո՛վ մանկունք:
Առանց ձեր եւ Աստուծոյ չիք ինչ կարօղ ըստնանել ձեզ.
Զըմասէ ոք բայց անձին, եւ չըմաստի թէ ոչ յիւրմէն:

« Զամպարիշտն բաբելեան թէ ձեզ ըստոյգ նրկարեցի,
Թող արիս վրկայէ հայկ ականատես ականջալուր,
Եւ փախուցեալ ի նմանէն առ ահ սիրոյ Տեառն օրինաց:
Զրուցեսցէ կարճառօտ զորս որոց շատք իսկ չեն տեղեակ,
Եւ կիսոց՝ վեր՛ի վերոյ հարեւանցիկ եւեթ ուսեալ »:

Ասաց, նըստաւ. ըզճակատուն քիրտն ջընջէր ծերունին սուրբ:
Յունկընդրաց ատենին որ ի՛նչոյի որ Բիւրասպեայ
Ի կողմ հատան իմաստունք եւ հանճարեղք ժողովրդեան,
Կէսք եւ ոչ մի յերկոցունց ինչ հաւաստի առին ի միտ:
Սակաւք ոմանք խորագէտք խորախորհուրդք եւ անհրապոյրք
Միւս իմն երրորդ յերկոցունց անտի ցնորին յօրինել ձոյլ:

Յայնժամ իշխանք միաբան ըզգիւցազանցն տղաչէն մեծ
Զամենայն յեռու ըզկնի զբաբելեան անցիցն զոճ
Մինչ ի՛ծագ հեշմակապաշտ կրօնից Բե՛լայ եւ յիւր փախուստ.
Զի գիշերոյս դեռ եւս երկրորդ է պահ, եւ ժամք են դեռ քընոյ:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ւ Ա Գ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

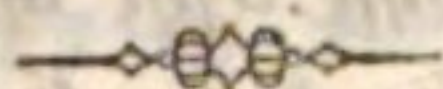
Դ Ր Ո Ւ Ա Գ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայկ պատմէ զգաղթականն 'ի Սեննայար, զբռնաւորութիւն Ներրովթայ անդ, զկանգնումն աշտարակին եւ զաստուածանալն նորին, զիւր վտարանջութիւնն եւ զգառնալ 'ի հայրենի երկիրն: — Յայտնապէս ապստամբն վստամեանք. Հայկ զսրացեալ տեղի տայ իւրովքն եւեթ 'ի մարտէն ծանր երգմամբ: Մխիթարի հանդերձելոցն ակնկալութեամբք:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Զ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Գ

Լուռ ունկամբ տմենեքին անթիթ աջօք կան կարկառեալ.
Հայրն Հայոց յայնժամ Հայկ, դիւցազնն վեհ, խօսել կալաւ:

« Մըտադիւր ըզճառդ առից համառօտել յօժարափոյթ.
Նոյն հոգին աստուածեղէն նահապետիս շարժիչ շըրթանց
Տացէ եւ յիմ բերան բան՝ ուշիմ մըտաց արժանաւոր:
Զի գիտեմ թէ յորովց ոչ յաշխարհէն իւրեանց ելեալ,
Ոչ տեսեալ ըզբարեշն, ոչ ըզՇիննեար, եւ անհրմուռք
Արմատոց եւ ծագելոյ շառաւեղացն դառնօտեան,
Անլըծար ինչ համարին ըզբե՛լայ կրօնս եւ զտէրութիւն:
Եւ կիսոց ընդ իս գժգմեալ՝ յահ ըմբռնեալ կան յամբօխէն,
Յուսակորոյս յաղթութեան ընդդէմ գոռոզ ամպարըշտին,
Ատելոյն Աստուծոյ եւ թըշնամոյն մարդկան ազգի:
Եւ ինձ երբեմն իբրեւ ձեզ թուեցեալ խորհուրդն եւ գործ բե՛լայ,
Պատրեցաւ պարզմըտութիւնս ՚ի սաճուճեալ կերպարանաց:

« Իբրեւ ՚ի մեծն Այրարատ աճեալ զեռեալ ազգ աղամեան
Խըռնեցաւ ՚ի բնակութիւն շինից գիւղից գերդաստանաց
Սիրեցելոյ լերինն առ ոտս եւ լայնաափիւ ՚ի սարազայս,
Յարեւելս եւ յարեւմուտս, ընդ հիւսիսի եւ ընդ հարաւ,
Պակասեաց երկիր՝ պարէն առ հազար բիւր ծախիչ բերան,
Որ զգաշտացն լիզուին եւ ըզհօլտացն տոհմականս:
Նահապետացն անդ զարմից անկանէին խորհուրդք ՚ի սիրտ,
Գաղութս հանել յաշխարհէն, չորից հոլմոց սըփուել հատուած
Զընտիր ընտիր պատանիս եւ զաջողակ երիտասարդս,
Երթալ շինել սաճարել զգարման կենացն սկիտոյից:

«Ներքով[Թայ՝ զայն խորհուրդ՝ կամացն 'ի լուսնն առեալ պատեհ
Երկնեալ չարութեան դիւթակախարդ թովեալ սրբախն,
Ձանձն 'ի գլուխ գաղթականին մեծի յառաջ մատուցանէր:
Սիրտ արի եւ քաջութիւն մատանց յաղէղն 'ի տէգ նիզակ,
Յորս էրէոց եւ 'նդ ամեհիս մարտ ընդ գազանս անասաւաթի,
Եւ մըտաց առատութիւն, հանձար 'ի հնարս հայթայթանաց,
Երկեւան տարակուսի ումէք 'ի սիրտ թողուին ոչ:
Գան տոհմաց տոհմաց քաջաց սկայից ժողովք միահաւան,
Ոչ արի արք եւեթ եւ կորովի ժիր պատանեակք,
Այլ եւ կանայք եւ կուսանք եւ օրիորդք հասակադէղք:

«Տխտանեանն ոչ շատեալ գումարտակօքն բազմակոյտ,
Որ ինքնին կամակարողք գըրոհ տըւեալ յօժարաբար,
Բազմահնար մարթշութեամբ յոլոր խեղդից շոգմոգ չըրթանց
Ախշեցոյց եւ որսացաւ այլ եւս անբաւ 'ի հաղբան ամբոխ,
Մանաւանդ 'ի զըրուանեան տանէ զյոգուճս ու 'ի տխտանեանց:
Յորոց ած գումարեաց եւ զորս 'ի կողմն ուտիացւոց
Բնակեալ սեաւք եւ որ նոցա դրացիք Քաստիմն արցախական.
Ոչ սակաւ եւ յաբեթեանց. էր զոր յուսով հրապուրանաց,
Էր զոր սաստիւք սպառնալեօք ահացուցեալ ածեալ զիւրեւ:

«Իսկ 'ի տանէ Թորգոմայ 'ի նոյն հասեալ չէր ոք հանդէս:
Իմ եռայր սիրտ եւ արիւն կըցորդ լինել մեծ պարծանաց
Քաջութեան աշխարհաշէն նահատակացն ասարիսի,
Անարի վատ չընըստել յերկիր ծնընդեան իբր 'ի մօր գիրկս.
Այլ 'ի ծնողէս պատկառեալ թանգուղէի տալ զանձն 'ի մէջ,
Գիտելով զյորդութիւն հայրագործով գըթոցն ընդ իս,
Եւ ըզխէթ խըղձի մըտացն յանիծակուր որդւոց Քամայ:
Բայց գիտաց առագաստել զնիւթեալ խորհուրդ չարին Ներքովթ,
Ըզբարին եւ զըբեղ ցուցեալ ինձ դէմս իրացն եւեթ,
Եւ թէ « առանց քո չբաւեմք տանել 'ի գլուխ զայս գործ չըբնաղ.
Թէպէտ յիս դէտակն 'ի վեր եգեալ ամբոխըդ յառիցի,
Աւելորդ եւ ես 'ի քէն՝ ոչ հասանեմ յամբոկ գործոյն.
Նա եւ իմ իսկ մանաւանդ են առ 'ի քէն ակընկալք.
Դու ինքնին՝ դու պէտ եւ գլուխ կացցես մեծի գաղթականիս »:
Այսպէս հաճեալ 'ի հաւան զխակութեան միտս ած խրախուսեաց,
Մինչ երգմընի լինել նըմա՝ տալ ձեռն 'ի ձեռն աջակցելոյ:

«Լըւեալ հօրս ըզկազմութիւնս ընդ յաբեթեանց մերոց 'ի չու,
Հաս կալաւ զաջոյ բազկէս, անկեալ փարէր զպարանոցաւս.
'Վահ որդեակ, ձայնէր ողորմ, միակ որդեակ իմ անգրանիկ,
Ձոր միայն ունիմ առ իս ցուպ եւ նեցուկ զառամ ալեաց.
Յուստերացս անաթի ութից եօթանեքին թողին ըզհայրս
Քեցեալք 'ի կոյս հիւսիսոյ յիւրեանց բաժին ժառանգութեան:
Եւ մօր քոյ չեւ դեռ արտասուք վաղ մեկնելոյն են ցամաքեալ,

Որ առ որդւոցն հաշեալ անձուկ հիւծեալ յանախսն ճեպեցաւ :
 Միակ յոյս որդեակ՝ եւ դու թողուցուս զիս եւ զքո վիճակ ,
 Չհայրենի դաշտ եւ հովիտ եւ ըզբըլուրս այրարատեան ,
 Չերկնաձեմ զաստուածաբնակ սպիտակափառ Մասեաց դադաթն :
 Չըմնայցէ՛ ի սիրելեացս որ փակել զաչս իմ՝ ի մահուս :
 Մի, որդեակ իմ, մի. խնայեա ի հասակիս ալիս դողդոջ ,
 Որ յերկնից հասին շնորհաց յայդ արութեան քո խայտալ չափ :
 Մի շողովոր Ներբովթայ . երկընչիմ ես եւ միշտ խիթամ
 Յամպարիշտ եւ հայրանենդ որդւոց Քամայ եւ Քանանու .
 Մի մըտօքբդ ոռնութեան պատրեալ կրեսցես ինչ դաւաճանս :
 Իմ՝ ոխս եւ քէն աչք տեսանեն ի դուժ նորա բուռեալ երեսս ,
 Եւ թոյն դառնաթոյն ի սըրտին ցարդ կայր լըճացեալ .
 Սկըսանի արդ շարժել եւ տատանել ըզծով մաղձին ,
 Փլուզանել ի թորդոմայ ճետ՝ Յաբեթի սիրեցելոյն :
 Այս խախուտք եւ հատուած յինէն ու ի սուրբ նահապետէն՝
 Կասկածեմ թէ յԱստուծոյ ի տար լիցի ձեզ անկանել .
 Վա՛հ, մեռայց, եւ մի տեսից զօրն խաւար, որդեակ սիրուն ,
 « Իմ ցուցեալ նըմա զխոստմանցս հարկ եւ զպատիւ առ Ժողովոյն ,
 Երգուայ յանունն ահաւոր բարձրելոյ սուրբ երկնաւորին ,
 Մեռանել բիւրրս մահուց քան մոռանալ ըզհարցն Աստուած ,
 Կամ խոտորել ի նմանէ . եւ ի վտանգին գալ ի վերայ՝
 Ի բըռին կալեալ զողիս՝ տալ սրատերազմ ընդ ամպարիշտս ,
 Կամ խոյս այսրէն միւսանդամ ի հայրենի առձեռն աշխարհս : —
 Ներեա , հայր , որչափ ըզկնի մարգարէիդ լացոյց զիս ձայն : —
 « Բազմաց ծընողք եւ եղբարք , քորք սիրասունք , ջերմք , թայրա-
 լզմիմեանց պարանոցօք անկեալ լացին աղիողորմ : (Թողք
 Թողաք այնուհետեւ ըզսեփական տուն եւ տեղի ,
 Եւ ըզհարս եւ զգիրկըս մարց եւ զծերունի հաւուց ալիս ,
 Չօդ եւ զերկին գեղեցիկ , զայրարատեան լերինս եւ զդաշտ :
 Չու յերկրէն Նախճաւանայ յուղի անկաք ըսկայից դույթք ,
 Աղիս բանակի , կարասի եւ կարաւան մեծ ահագին :
 Տըմուտ լեալ զյառաջագոյն սըփուել բազմաց ընդ չորս ոլորտս ,
 Դէմ կալաք մեք առ ի շէղ ընդ արեւմուտըս հարաւոյ .
 Ճեպընթաց յայրարատեան կոհակաւէտ դարեւանդաց
 Ի ջեալ զարեւելեայ եղերք ծովուս վասպուրական ,
 Եւ ընդ Տոսպ ասարատակաւ եկեալ ի Մոկս եւ ի Տմորիս ,
 Գըտաք բնակեալ ըզկողմանսն ի ցըրուէլոցն յառաջագոյն :
 ԸզՏըմորեաց անցեալ լերամբքն թափեցաք ի դաշտ անդորր
 Ի միջոց գետոցն երկուց Արածանուոյ եւ Դրկլաթայ ,
 Ուր սակաւք կային ոմանք ցիր եւ ցան աստ եւ անդ նըստեալք :
 Սըփուեալ ընդ այն լայնալիր խորանահար մեր բանակաց ,
 Շինանայր անասպատն անդէն եւ անդ յական քըթթեւ

Աւանօք եւ գեղիւք, պէսպէս ընտիր դաստակերտօք,
Ուստի Շիննեար իսկ կոչեցաւ հայրենաստուր մեր բարբառով.
Բիւր խրոնեալ վարատականք, գաշտքըն մարդկաւ ծով կուտակեալ:

« Սկիզբն առնոյր այնուհետեւ Նեբրովթ զեղջիւրն ամբարտաւան
կանգնել ՚ի վերայ սկայից քաջաց բոլորեցունց,
հարըստանալ եւ տիրել նախարարաց տանուտերանց
Որպէս անդ ուրեմն երբեմն յօխորտացեալ գուռաբար
Խրոխտըն Զբրուան եւ Տիտան նախահաւուն զմիմեամբք ելեալ:
Բեկանէր յիս խուն եւեթ՝ Թափ բռնութեանըն տիտանեան,
Եւ ուր ՚ի մէջ բազմակոյտ անհուն խօլաց ուժաւորաց
Սուր ՚ի կող ընկերին իւրաքանչիւր մոլեգնեալ այր
Ջանայր գուն եդեալ սաստիկ՝ յաղթահարել տիրել այլոց,
Որպէս հրէշք գաղանեղէնք երկնից խնամովք ծախեն զիրեարս,
Ինքն ՚ի վեր ամբարձ բազուկ զբոլոր եղբարբք եւ զգիւցաղամբք,
Բռնանալ միասեալ տիեզերաց քառից հողմոց:
Պատառեալ զամբոխն յերկուս ծըւէնս՝ ըզկէսըն տայր յիմ ձեռս,
Իբր արի զօրավարի զուգականի իւրում փառաց,
Եւ տայր ինձ հարկանել զպատերազմունս իւր քաջութեամբ:

« Իմ իբր յօգուտ ցանկալի միամբտեալ ընդ խորհրդոյն
Առ ՚ի յոյս խաղաղաւէտ օրինաւոր հնազանդութեան
Ընդ միով գրչսով ՚ի մի յաշխարհաշէն հարըստութիւն,
Որքան զի լաւ քան զանիշխանս է միասեալ ցուպ ինքնակալ,
Մըղեցաք մարտ սոսկալիս շուրջանակի առ ըստահակս,
Էր որ ռազմիւ վրկանդեալ զստիսս յահեղ ճակատամարտ,
Էր զ՚ի խուճապ շարշափիւն փայլակնընթաց ձեպից գրոհիւք:
Այն իշխանք բազմամբոխք՝ այժմ յիս գումարք ընդ Նեբրովթայ,
Բազում այն է ՚ի նոցունց զոր իմ սըրով եւ աղեղամբ
Նըւաճեալ է նըմա ՚ի լուծ հարկի ծառայութեան.
Ոչ գիտացեալ թէ ինձէն եղևոն յիմ գլուխ սպառաաստիցեմ:
Ընդ հորդան տալ շաւակի հրոսող խմոց ասպատակաց
Ընդ ծըմակն եւ ընդ խըրթինն ճեմեցուցաք զմեր յաղթանակս:

« Մինչդեռ մեք զազգս ՚ի սամեա ըստրըկութեան մուծանէաք,
Նա զմանկտին ՚ի Շիննեար ՚ի գաղանաց որս ուէրէոց
Ընդ լերինս եւ ընդ մայրիս բրբտանալոյ՝ նդերուղանէր,
Ի գեռնոց սրբեալ զնոսին եւ ՚ի ճըճեացն եղևոնաւոր
Յապահովս ըզթողովուրդն ընդ հովանեաւ իւր մակաղեալ,
Ուսուցեալ ըզնոցա ձեռս եւ ըզհոգիսն ՚ի սպատերազմ,
Մըխելով ՚ի տօթ ու՚ի ցուրտ առ պընդակազմըս յարդարել,
Նորըս մեզ ՚ի նորոց մարտիկս հըզօր հրահանգուցեալ:

« Զոյգ նըմին զկէս ամբոխին վարէր ՚ի շէնըս քաղաքաց,
Տայր անդէն կառուցանել զՈրէք՝ զԱրքադ եւ զԲաղանէ:
Հարիւր քաղաք յասրալեր գաշտին կանգնեալ ամբառնոյին.

Գեր 'ի վերոյ քան ըզբնաւ՝ արքայութեան իւր հանգըստոյ,
 Մանաւանդ թէ դըղեակ աստուածութեանն եւ բրնուութեան,
 Բաբելոն ծովածաւալ յելլս կոյս յափն Արածանոյ,
 Պարըսպօք անդընդահիմն, հարկւր գըրամք սըղընձակերտ,
 Խիտ առ խիտ աշտարակեալ մահարձանօք եւ մարտկոցօք,
 Որ սլատառեալ զամպս օդոց՝ երկնից գոգցես ըսպանային.
 Եւ 'ի միջին ապարանք կըրկին 'ի շուք թագաւորի:
 Քըսանք 'ինոյն խոկային զգիշեր եւ զտիւ ճարտարասկտք,
 Եւ ճարտարք արուեստողք հազար յարդիւնս ածէին զայն.
 Անհանգիստ անդուլ քըրանէր խառնաղանձին բիւր գործաւոր.
 Որ 'ի վէմս եւ 'ի քարինս բըլրոց լերանց հեռաւորաց,
 Որ յատաղձըս կարծրատորր եւ որ 'ի բովս եւ 'ի քուրայս
 հալոցաց սըղընձոյ եւ արծաթոյ եւ շէկ ոսկւոյն:
 Հեծէր Արածանի եւ սուր Գըկլաթ բառնալ կըրել
 Ի միանունըս զամենայն սկտս 'ի շինին հիւթեալ մըթերս:
 Զոր օրինակ 'ի ջերօջ դարնանադեղ զըւարթ աւուրց
 Առ փեթակս եռայ զեռայ վաստակ գործօն եւ ժիր մեղուաց
 Խընկէլոց ընդ անգաստակս յել եւ 'ի մուտ եւ յերթեւեկ,
 Որ 'ի կաղմըս մոմակերտ ապարանիցն եւ խանձարրոց,
 Որ 'ի ներքս 'ի շտեմարանսն զանգանել զանոյշ ծորանս,
 Կէսք բեռն առնուլ զընկերին յոտից նոցա եւ 'ի ձեռաց,
 Այլք ընդ օդըս սաւառնեալք անօսր հիւթից ծաղկանց յաւար.
 Արքունիքըն ծայր 'ի ծայր 'ի մեծ բըզզիւն տըղզան 'ի խորս,
 Անկ մըթադին 'ի թեւս հողմոց ընդ դաշտ երկնից որոտայ,
 Հընչէն շուրջ մարգ եւ մարմանդ 'ի ձայն յորդոր եւ 'ի խրախոյս.
 Զեր ինչ ընդհատ ճըգնութիւն յորդորամիտ մեր սատարաց:

« Բիւրապսի Աթգահակ էլիմացւոյրն նահապետ՝
 Ի գըրգիւ ժամանակին տեսեալ թէ չեք ըզգէմ ունել
 Խրոխտելոյ զինու զօրուն եւ տխտանեան բուռն բաղկին,
 Ուրացեալ զոր գիտէրն ըզճըշմարիտն արարչապետ,
 Յարուցեալ սլատարագօք եւ ընծայիւք եկն 'ի Բաբել՝.
 Մոգեալ զուշ եւ զուրուշ կախարդէ զմիասըն Նեբրովթայ՝
 Գըլխապետ զինքըն թողուլ 'ի ճոխութեան գրոհին 'ի փառս.
 Եւ ըզցայգն ամենայն շըշընջելով յունկըն նորին,
 Որպէս այն թէ 'ի հրեղէն իջեալ լերանցն արեւելից,
 Արփային լուսաւորաց խորհըրդազգաց եղեալ հըմուտ,
 Եւ նոցին կաճառակից աստուածախաւսըն դից բնութեան:
 Զայս նիւթեալ, զի կրօնիւքն եւ հանձարեղ գիտաստութեամբ
 Իշխան կացցէ իշխողին ընդ քառանկիւն ոլորտս երկրի:
 « Եւ Նեբրովթ՝ դիր թէ խաբօղ, դիր թէ խաբեալ՝ 'ի բանս ելեալ,
 Միահոմեալ, մըտեալ 'ի խորհըս կարկառեն 'ի քըմաց զուր
 Եւ ստեղծուն քէշ զանօրէն խոտորութեանն եւ զամպարիշտ,

Ձոր լըւայքդ 'ի հայհոյիչ 'ի պղծաշուրթն բերանոյն :
 'Ներթովթաց կանգնել կալ տէր միահեծան ամենակալ,
 Եւ յազգաց երկրի առնուլ աստուածօրէն խրնկեալ պաշտօն,
 Բիւրասպեայ՝ 'ի ձեռանէն կալ առաջին քուրմ եւ դենպետ .
 Նա տէր կենաց եւ մահու իշխանութեամբ ամենազօր,
 Եւ մարդ գերի եւ ըստրուկ կամաց նորին իբր աստուծոյ .
 Եւ Բիւրասպ ամենիշխան տէր դատաւոր մըտաց ուղղւոյ,
 Ի պաշտօն դարձուցանել զամենեւեան որդւոյն Քուշայ,
 Ում Բէլ՝ Տէր այնուհետեւ կոչեաց Բիւրասպ, կարգաց քարոզ :

« Եւ քաւդեայ հրգօր եղեալ աստեղագէտ սուր հանձարով,
 Յարիւցըն խաւարմանց եւ վարսամիցն երեւութից
 Գուշակեալ յառաջագոյն զերդ լինելոց նախատեսող
 Եւ մըտերիմ բարեկամ խորհրդակից երկնից խորոցն :
 Եւ միջնորդօքն զիւօք յոր եւ կամէր փոխէր 'ի կերպ,
 Եւ առնէր սքանչելիս, ամիշեցուցեալ զաչըս մարդկան
 Դիւատուր գաւաղանաւն, ամաղոց իշխեալ եւ մըրըրկաց .
 Ծով խռովի, ալիք ցածնուն, եւ ըզմեռեալս յարուցանէ,
 Ձանասնոց ձայնի բարբառս եւ զագուաւուց լրսէ կըռիչս :
 Յայս նըշանս արուեստից սրասրեալ զամբօխն՝ ետ կըլանել
 Ձաստուածութիւն գտողին եւ զտէրութիւն ամենիշխան .
 Յաւադաց կէսք առ ահէ սաստիցն եւ այլք անսան առ յոյս :

« Պատճառք այսմ ամենայնի ներքոյ 'ի միտսն քուշացիս՝
 Էր հաւուն իւրոյ Քամայ քէնն ընդ արեան եղբարց իւրոց .
 Անիծիցըն փոխանակ՝ ոչ թէ տիրել եւեթ խորհեալ,
 Այլ եւ պաշտօն ընդունել . բայց 'ի սկըզբանցն ոչ յայտնապէս,
 Այլ մեղմով իմըն զաղանգն ուսուցանել տայր Բիւրասպեայ :
 Եւ որ մարտի մանաւանդ պատերազմաց ունէսք ուշ,
 Ձէր պարապ լինել խորոցըն խորհրդոց մեզ խելամուտ,
 Մինչեւ 'ի վեր ահներեւ ելին 'ի լոյս արեգական :

« Իբրեւ տակաւ տակ առեալ երթայր աճէր եւ կանդաղէր
 Տիտանեանն աստուածութիւն 'ի խօլադատ միտըս ուամկին,
 Երկոքեան այնուհետեւ զիւադարան չարեաց գըլուխք
 Խրախուսեալ կոչէն զամբօխն միահոյլ 'ի Քաղանէ,
 Պետ 'ի խումբ կարգեալ նոցին եւ ոստիկան զըսկայն լամսուր,
 Ձեռն տալ միմեանց կանգնել ամբարտակեալ բուրգն աշտարակ
 Երկնահարթ մեծակաւոյց եւ հաստահիմն անդրնդալիր :
 Ի պատճառս երեսաց՝ իբրեւ առնել կապել անուն
 Մեծագործ եւ հրաշակերտ ազգին իւրեանց հարըստութեան,
 Նըշան կանգնել երեւոյթ մոլորեւոց 'ի յապատէն
 Եւ ամուր ապաւինի սաստիցն ընդդէմ ջուրց հեղեղաց,
 Թէ միւսանգամ դէպ տացէ հասանել դալ յերեսս երկրի :
 Ձի զայն դէպս համարէին, ոչ պատուհաս երկնահրաւեր :

Եւ անհաւատ ըզբարբառն երգեալ վերուստ մեզ աւետեաց
Յերկնածիր կամարէն, ոչ եւս ածել ջրհեղեղ ջուրց:
Իսկ 'ի գաղտնիս, որ ապա ժամանակաւ եկն յերեւան,
Իխորոջ սրբաին բռնեալ աստուածընդէմ մոլորութիւն,
Յայտ յանդիման հրապարակաւ համաշխարհի ամպարըշտել:

« Մեծամեծ եւ անհամար արկին աղիւս թըրծեալ 'ի հնոց,
Դիզին լեռնակարկառ առ ձեռն 'ի գործըս պիտոյից:
Վէմք հատեալ արաստոյք 'ի լայնածիր կուտեալ գաշտին
Որպէս լեռն իմն ապառաժ եւ երկնադէզ կարկառակոյտ:
Հընոցք հալոցք եւ դարբնոցք ունին ըզգաշտն առհասարակ.
Եւանէր ծովս հըրոյն դիզանէր յամպըս հասանէր:
Մեծանիստ եռայր զեռայր դաշտն 'ի վաստակս անբաւ խրուան,
Իբրեւ մըրջմանց որ 'ի մեծ հեռաստանէ խիտ ժիրաժիր
Երկս արկեալ անհանգիստ կըրեն զաւար զառ եւ զապուռ,
Ոմանք յայս կոյս եւ կէսք յայն՝ երթայ եւ գայ սեաւ կարաւան,
Այր քան ըզկար ծանրաբեռն, տաղնապեալ 'ի միտըս իւր
Յակընկալեալ երկիւղէ կարէձըմեռն ձմերայնոյն.

Զի եւ զսոսա երկաթի գաւազանին սոխալէր կասկած:

« Գըտին եւ վիհըս եւ հորս հալուն եւ լոյծ արջն կըպրոյ.
Կըպրաբուղիս ծերպ 'ի Մեննիս՝ նաւթի տայր ուղիս հրահոս 'ի լիճ,
Եւ բացարձակ իս անուն յԱրածանի խառնեալ վըտակ,
Զարմանք նոր, պըղպըջակեալ բըղիւէր նաւթի կայլակս 'ի վեր:
Զայն առեալ 'ի տեղի կարծրակառոյց պինդ շաղախոյ,
Մածուցեալ ստուարակարկառ ժայռս եւ զաղիւսսըն խորովեալս,
Յարուցին կոթողեցին յանդընդախոր հիմանց յերկինս
Ամբարտակ մի առաջին չորեքկուսի եւ երկրալիր.
Եւ 'ի վերայ միւս եւս այլ՝ քան ըզնա դոյզն ինչ անձկագոյն,
Եւ միւս այլ ըզնովաւ, եւ միւս դարձեալ մի զմիով ցուծ,
Ոյց վերջին նուրբ սըրամէտ սըացեալ ընդ ամպս հերձոյր զերկին,
Եւ մինչ յարփին ժամանէր, իբրեւ զյուրան մեծ բըրգաձեւ:
Ինոսա բոլորեսին սենեակք անթիւ, սրահք եւ դահլիճք,
Եւ պատըշգումք եւ գաւիթք կամարակապք եւ սիւնաղարդք:
Արտաքուստ շուրջանակաւ ելանելք մանուածապատ
Յառաջին ներքնայարկաց ցըզլուիս վերին աշտարակին,
Որ էր տաճար վեհ կըճեայ՝ յարծաթ յոսկի սուրբ դըրուագեալ:
Բայց 'ի նմա դրօշեալ ոչ մի, այլ գահոյք մեծ պաստառալիր,
Եւ սեղան ոսկեկուռ. ոչ դք յարանց անդ յերեկօթս,
Այլ քած եւեթ 'ի բընկաց առեւանդեալ Բէշն աստուծոյ:

« Յետ այսորիկ եզին եւ ձուլեցին պատկեր ոսկի,
Կանգունըս քառասուն 'ի բարձրութիւն հըսկայաձեւ,
Ինմանութիւն հասակի կերպարանացըն 'եբրովթայ.
Եւ առին ամբարձին յաշտարակին վերնոյ կատար,

Ձի կացցէ շուրջ համօրէն քառից ծաղաց երեւելի:

Ի ճակատ իւր տեսիլ նրմանութեան արեգական

Ընդ չորս հողմն աշխարհի բոցաճաճանչ փայլատակեալ:

Վերացաւ այնուհետեւ ամենայն քօղ եւ պատրուակ

խորամանկեալ խորհրդոցն տխտանեան եւ Բիւրասպեայ:

Որ ըզբուրդն զայն կարգեալ վարժոց քրմաց եւ արուեստից,

Անուշունք ազգի ազգի խունկք եւ կընդրուկք եւ բովիճայք

Ծրխէին օր ըստ օրէ 'ի վառ բորբոք բազին Բէլայ

Յամպարիշտ զազիր ձեռացն Բիւրասպէ եւ նուիրելոց:

« Ազգաց եւ ազանց փողով մեծաւ եւ հրոչակաւ

Ի ձայն սրնդի եւ Թըմբկի տաւղի քնարի եւ ծընծղայից

Քարոզեցաւ մերկանդամ աստուածութիւնն տխտանեան

Բնաւին հանգամանօք զոր 'ի դիւթեալ լեզուէն լուարուք,

Ջարտուղի հանել ըզմեզ յարարչադիր սուրբ սահմանէն:

Ամենայն աստուածաւանդ հայրենատուր հաւատք եւ կրօնք

Եւ օրէնք՝ սուտ դամարեալ մըտաց ցընորք եւ բարբաջանք:

Աստուած յերկինս՝ արեգակն, եւ յերկրի տէր տխտանեան Բէլ,

Ինքն եւեթ Թագաւոր եւ ինքնիշխան ամենակալ,

Այլք առհասարակ ծառայք նորին անաշխարհիկք:

Ամենայն ինչ նորա, կանայք անգամ եւ կոյս դըստերք:

Ամենեքեան մերձաւորք եւ հեռաւորք երկըրպագուք

Նրմա եւ պատկերին կառուցելոյ բըրդանն 'ի ծագ:

Ում խունկ յոսկի բուրէր բազին ամի ամի հարիւր քանքար,

Եւ յայլում 'ի մեծ սեղան ընտիրք խաշանց եւ արջառոց:

Եւ շնորհ մեծ՝ Թէ զԲէլայ զոտս արժանասցի համբուրել ոք:

« Լուծ անդ եդաւ բըռնադատ 'ի կորակոր հէք պարանոցս,

Եւ ճընշեալ խոնարհեցոյց ըզտանուտեարց գըլուխս 'ի հող:

Տապալեցաւ պերճ նըսիհ հասարակաց խաղաղութեան:

Ուր երբեմն հըզօր սկայից իւրաքանչիւր հայրենի յարկ

Արդարամէտ օրինացն էր ապաստան եւ իրաւանց,

Հայրական կակուղ ցըպոյն հըպատակեալ որդւոց սիրով,

Սանձ օրինաց բովանդակ անդէն եւ անդ խորտակեցաւ:

Պարգեւ աստուածատուր ազատութիւն՝ հալածական,

Ընդ հաւասար իրաւանց փախըստական երջանկութիւն:

Անուշակ եղբայրութեան սիրոյն անուն եւ կապ խըզեալ,

Տապալեալ գահն Աստուծոյ, հարազատաց գըթոյն սեղան,

Եւ տիրեալ անձնակամ գոռոզութիւն հարըստաբուն,

Որ արար իւր խաղալիկ ըզգլուխս ազգաց նահապետաց:

Ի մահ, 'ի գերութիւն որտացեալ զարմ որդւոց մարդկան

Ի տէգ նիզակ, 'ի լայնալիճըս գըրկալիր հաստ աղեղանց:

Դաւազանաւ երկաթեաւ յարիւն 'ի հուր եւ յաւերած

Փարաւազս անձին տըւեալ կանգնեաց յերկրի զգահ բըռնաւոր:

Որ զանձն աստուած անուանեաց, յինչ ոչ իշխէր առնուլ խրախոյս :

« Հայեցաւ 'ի բարձանց երկնից Բարձրեալն 'ի սուրբ լեռնէն,
Ուր կայն ինքն յանհաս բարձու սեռն պաշտօն արարածոց,
Ետես եւ ժրպտեցաւ ընդ խօլ շամբուշն յանդրգնութիւն :
Գովարեաց զամալրս զիւրեւ մըրըրիալից մառախլադատ,
Եւ հեծաւ յերիվարսն 'ի թեւս հողմոց ասպատակի,
Ի ձայն ահեղ որոտմանց փայլատականց ընթացաւ հաս .
Փըչեաց շունչ բարկութեան զհողոյն 'ի բուրգն երկնասրլաց .
Փոթորկեալ 'ի մալլ մըրըրիկ եւ շառաչմամբ տեղատարափ
Շանթից հրացան բարկութեանց եւ բարկաճայթ քարանց կարկաթ
Հար փլոյղ հոսեաց՝ տապալեաց, հարթ եղ գետնի զխրոխտ ամբարտալն,
Ընդ նըմին զաստուածացեալն տիտանեան 'ի ծայր նորուն
Մանր փըշեալ՝ ցան եւ ցիր անհուն դաշտաց ընկէց տապաւտ :

« Բայց ամալարիշտն անասան յամբարտաւան մըտաց սըրտէ
Վերըստին կուտէր անդրէն զայն ամենայն ժողով եւ նիւթ,
Միւսանդամ կառուցանել զգոռողութեան բարձր ամբարտակ :
Ելանէր կանգնէր անդրէն քարակարկառ վիմարդ կոթող
Սպառնական դարձեալ խրոխտիւք ընդդէմ երկնից եւ աստեղաց :
Այլ զայս նըւագ ոչ համբեր Բարձրեալն տէր վերին գահուն,
Թէ յանդրգնեալ վերասցի մինչեւ յերկինս բուրգն անպատկառ :
Զօրութիւն աներեւոյթ էջ այց արար ամալարըշտաց .

‘ Ի մի շունչ սըրտամըտութեան կործանեցի յառաջագոյն,
Արդ միով ակնարկութեամբ ըզխօլ վաստակդ առնեմ դերեւ ,
Ասաց . եւ զմիաշուրթն ազգաց լեզու միաբարբառ
Շըփոթեալ պըղտորեալ հետախաղաղ ընկլոյղ անդէն,
Իբրեւ բուռն մի կորեակ յանչափ փոշի հողոյն 'ի ցունդ :
Խռովխռով խըղուքրտիւն եւ բազմամբոխ անլուր բարբառ
Հըսկայիցն իւրաքանչիւր տըւեալ շըրթանց բաշխ եւ բաժին
Եօթանասնից եւ երկուց նահապետաց հանուր ազանց :
Յապուշ միտս եղծեալ եւ զխօսսըն մոռացեալ ըզմայրենիս ,
Ձայնս անլուրս եւ անխմայս սըրտից թարգմանըս գոչէին :
Կերկերեալ մըռնչիւն, կարկամ հագագ, ճիգն անօգուտ ,
Ձայնք ըզձայնըս բախէին, աստի անտի մըղին աւաչք ,
Ոչ բան ոչ միտք 'ի նոսա, ժըխոր եւ խռով խառնակութեան ,
Խուժադուժ կարկաչ, խանչիւն խափարաձայն եւ խաղտախուղտ :

« Ի հողոյն ամբոխելոց ազմուկն 'ի սիրտսըն հարկանէր .
Սուր եւ բաժինք՝ վայրենի գազանութեան մոլեգնութեամբ ,
Այր յեղբօրէն քայքայեալ, եւ ամալարիշտ գործոյն ձեռնարկ
Մընայր 'ի կէս ճանապարհին, չէր դք հաւան 'ի կատարումն :
Երկնից զօրութիւնք բարձին քըրքիջ յաղգն 'ի ժըպիրհ ,
Եւ յիրացն եղին անուն նըմա Բաբէլ շըփոթութեան :
Բայց 'եբրովթ եւրս քան զեւս ափշեալ դիւթեալ 'ի Բիւրասպեայ ,

Ոչ զիջաւ յաստուածամարտ գոռողութեան բարձր 'ի փրկոյն :
 Ձեռն արկ միւսանդամ հնարել 'ի մի վայր ժողովել
 Ըզցրրուեալ եւ զպառակտեալ այլալեզու շըրթանց հերձիս .
 Ջամբարձեալ բազկին մահակ ոչ 'ի գըլխոց խոնարհեցոյց :
 Յօգակապ միութեան զհասարակաց ծանուցեալ խօսս ,
 Ետ պատուէր ամենեցուն զիւր եւ զիւրոց վարժել բարբառ :
 Աւաջին կամակատար գըտաւ իւրովքն Բիւրասպի ,
 Եւ 'ի նոյն ածէր մոգէր ըզբազմութեանն միտս հըլու :

« Ի նախկին յայտնութենէ ժանտ խորհրդոցն ամպարըշտաց
 խեցակոյտ խեցակարկառ . կըպրաշաղխ ամբարտակին
 Ջարհուրեալ իմ փլուզմամբն եւ խառնախօս պատուհասին ,
 Սըրտմըտեալ ցասմամբ մեծաւ , զօրուն զպատիւ վայր ընկեցեալ
 Ջմատուցեալն յորդւոյն Քուշայ յիշխանական բարձ գահերէց ,
 Յաշխարհին հիւսիսակողմ անձկաւ մեկնեալ իմ հայրենեաց ,
 Մենացեալ նըստայ իմովքս ոչ հաղորդեալ ոճիր գործոց :
 Մատուցեալ մերձենայր անձամբ առ իս՝ յինքն հանել ,
 Իբր հըմուտ ասպականի որ զզօղեալ որսն որոնիցէ .
 Ըզնոյն ցուպ պետութեան սպարապետի մեծի զօրուն
 Հաստատէր , եւ գահ զերկրորդ չորեքծապեան տիեզերաց ,
 Միայն զի գէթ առ երեսըս մըտերիմ յիւրն պաշտօն ,
 Մի 'նդ մէջ հերձուլ եւ խըզել զիրին մեծի զհինեալ ոստայն :

« Յանընդոստ եւ յանսաղապ վերայ մըտացս հասեալ կացեալ ,
 'Ենդախեռ մեղմեխանօք , առ գերել զիս անդ 'ի Բաբէլ ,
 Պաղատէր խընդրէր յինէն ըզդուատրն իմ ըզհայկանոյշ ,
 Որ 'ի տիս եկեալ ժաման յարբունս ամաց գեղոյ սիրոյ ,
 Յորում վաղուց էր հարեալ աղասպատեալ կըցեալ ոգւով .
 Ջի անկցի նա գրաւական անշուշտ , սըրտից առհաւատչեայ
 Ուխտից սիրոյ երկոցուն նիզակակից ցեղապետացս :
 Եւ նըշան միջնորդ եւ զօդ մեղ աղգախառնն խնամութեան
 Ջմիաշուրթն ասէր լեզու յիս եւ 'ի յինքն ելեալ վիճակ :

« Բորբոքէր արիւնս 'ի սիրտ տասրաստ 'ի մի սայր սուսերի
 Արկանել անդէն զաստուածն եւ զայսպանաց աստուածութիւնն .
 Սակայն ես սակաւաւոր 'ի ստուարաձեռն ըսպայից մէջ ,
 Եւ աստուածոյն գահակալ եւ պայազատ յաջորդք բազում :
 Բայց յուշ ածեալ զերգմընիս զոր ուխտեցի հօրս արտասուաց ,
 Եւ երախտեալ քաջութեամբ զայնքան ամացս աշխոյժ վաստակ ,
 Յանդիման արարեալ եւ բարբառով արիական
 Ըզնախկին դաշանց դըրժել զոյգ պետութեան տանուտերանց ,
 Ըզքնաբուն աղատութեան մարդկան զարմի ծառայութիւն ,
 Մանաւանդ զիւրաքանչիւր ազգի գընդից եւ ըզգրոհից ,
 Ըզցրրումն աստուածեղէն ուխտին սըրբոյ եւ զօրինաց ,
 Ջաստուածըն նոր մըտեղի եւ զնորոգ կարգսն բըռնաւոր ,

« Ոչ կարեմ ես, գոչեցի 'նդ երեսան ընդդէմ, եւ քաւ յինէն
 Յանձն առնուլ քեզ զայդոսիկ, ընդ քեզ դաշանց մըտանել յուխտ
 հակառակ Աստուծոյ Թորգոմ Յաբէթ եւ Նոյ հարանց,
 եւ կոխան տալ ամպարիշտ գողողութեան գարշապարաց
 Զիմ ըզքաղցրը եւ զիմոցս եւ զհայրենեաց աղատութիւն:
 Թէ ոք դոցին թըշնամի կայցէ յերկրի՝ քեզ ոխերիմ,
 Աւաջին զիս ծանիջիր, եւ թէ զիարդ յայսըմհետէ
 Դուստր իմ ընդ իս լինիցի հաշտ համբուրից զօդ եւ ընդ քեզ:»

« Սակաւս եւեթ մըմըռեալ ոխութեամբ լի եւ փըքացմամբ,
 'Գուցէ, ասէ, ստորջասցիս ինչ անագան ուրեմն երբեմն:»
 եւ լըւեալ, « Եթէ կենօք եւ թէ մահու չեղէց երբեք
 Յողջ խորհրդոց ասպաշաւ, աւասիկ կամ առ ամենայն,
 Գընաց բորբ սըրտմըտութեամբ: Եւ մինչ կազմէր նա դեռ 'իմարտ
 Յիմ վերայ, գիտաց թէ յիս դէտակն յառեալ առեալ խրախոյս
 Ոչ սակաւ ցեղապետաց՝ յոյժ ընդ ակամբ հային 'ի նա,
 Իխեթի կան եւ գոգ վըտարանջեալ իմն են յիւրմէն,
 Առ ըզկայ, մինչեւ զնոսա շահեալ անդրէն կամ նըւաճեալ,
 Ապա յետոյ եւ ընդ իս ասըստամբիս առցէ խօսել:

« Իմ ոչ եւս այլ հանդուրժեալ յամել բաւել յերկրի չարեաց,
 Զայրացեալ 'ի քէն վըրիժուց ոգիքս 'ի ծոցս հանապազօր
 Այրարատեան զօրութեամբք ընդ անօրէն հանել կառավին,
 Յուշ բերեալ եւ կաթողի զբընիկ երկրիս գեղ եւ հանգիստ,
 Լերանցն հովտաց եւ դաշտաց հաշեալ սիրոյն յիշատակաւ,
 Ճախրահոս աղբերացն եդեմաբուխ կարկաջելոց,
 Քաղցրասիք զըւարթ հովուց, ծիրանափայլ կապոյտ երկնին,
 եւ ազգի եւ հօր գըրթոց անձկակարօտ ջեռեալ տենչիւ,
 Տարփացեալ եւ 'ինոյեան հօրն իմ բարբառ աղինահիւս,
 Քաջութեամբ յայտ ակններեւ հրասարակաւ կազմեալ 'ի չու,
 Առեալ զբանակն իմ ընտիր հանդերձ բոլոր աղխիւ եւ տամբ,
 Ընդոծնօքս եւ եկօք յարեցելովք դիմեալ անկաք
 Այսր յերկիրս այրարատեան տիրապարգեւ հարցս 'ի վիճակ,
 եւ 'ի գերկըս գըգուանաց անակընկալ հօր Թորգոմայ,
 եւ առ ոտս աստուածամուխ 'Նահապետիս աշխարհահօր:
 Ի մըրըկոտըն փոթորիկէ խուճապական յափըշտակեալ
 Ամէհի վայրագասուն արծուի եւ անգըղ լեռնաբնակ
 Ոչ այնպէս խընդամիտ տեսանէ զբոյն իւր եւ զգադար,
 Ոչ ջերոտ գարնան գուշակ այցէ զմարդակ իւր նուրբ ծիծառն
 Ի հրատից փախուցեալ արուեստական շընչեալ բոցոյն,
 Որպէս ես տեսի զերինս՝ ըզյարկ եւ զտունն իմ հայրենի:—
 Որ յետ այնորիկ ինչ՝ մինչեւ ցայսօր, գիտուն է ձեզ:

« Արդ ասըստամբն յարարչէն եւ յօրինաց ըզգօնութեան
 Ժլպըհի զմեզ վըտարանջող ձայնել ըստ ձեռն իւր ելեալ:

Դուք գաա ընդ Հայկ արարէք ընդ նըշխահեալն ու 'նդ Բէլն աստուած .
Թող որ կամին յայտհետէ ելցէ նմա ստրուկ երկրապագու .
Ինձ եւ տան Թորդումայ քաւ՝ զաստուածաւորս գլուխս երկնաբերձ
Խոնարհել ընդ զածածին ոտիւք Քամայ եւ Քանանու :
Զոր յողացն քերել յանձնէ զանիծակուռ դառն նըղուս ,
Հասցեն նըմա 'ի Հայկէն 'ի լայնալիճ աղեղանէ ,
Երկնաւորն՝ երկրի թէ տէր եւ է Աստուած եւեթ հըզօր ,
Պահապանն արդարութեան , յուսացելոց իւր ապաւէն ,
Որ եւ զէզու հոգեկիր Հայրապետիս շարժեաց յանէծս » :

Յայս վայր եղեն դիւցազնն վնասապատում ճառից դըրուագք :
Յայնժամ՝ Նոյ կըրկնավըտակ հանեալ աղբիւր արտօսրաբուղն
Ընդ ախօսըս Թարշամեալ եւ խորշումեալ զառամ այտից
Եւ ընդ ալիս ծընօտիցն յաղի վիժակ Թացեալ զերկիր ,
« Վահ որդեակք իմ , գոչեաց , առ այս երկնեաց մայր ձեր ըզձեզ ,
Զի արարչին փոխանակ՝ երկաթ բազկի բըռնաւորին
Ի ներքոյ կորացեալ՝ 'ի ստրկութիւն մըտանիցէք ,
Պագանիցէք եւ երկիր՝ երկնաւորին փոխանակ հօր՝
Խուժադուժ եւ դիւազգեաց դըժօխահոտ ժանտ վիրագի :
Ամենատէրն ապաքէն սիրեցելոյ իւրում մարդոյն
Հաղորդեաց պատիւ մասն ինչ տիրական իշխանութեան ,
Այլ 'ի վերայ զգայազիրկ հողոյ երկրիս՝ գործել ըզնա ,
Ի վերայ քարի , փայտի , անխօս անմռունչ չորքոտանեաց
Եւ զեռնոց եւ սողնոց , հաւուց Թըռչնոց , կայտառաց ջուրց :
Ի՞բր հաւասար բնութեամբ մարդ , եւ ինքնատէր ազատութեամբ
Դարձցի 'նդ քարին զուգեսցի եւ 'նդ անասուն անբան պաճար :
Որ յանձն առնու զգերութիւնդ , եւ մոռացաւ եթէ Աստուած
Նա միայն է իւր տէր եւ Թագաւոր ամենիշխան
Եւ նոյն ինքն օրէնրադիր եւ որ 'ի մեզ վառեալ նըշոյլս ,
Արժանի արդարեւ ծառայութեանն լիցի այնմ :
Ինքնին նախ Թիկնադարձոյց յերկնաւորէն եւ յիրաւանցն ,
Մերկացաւ կորոյս յանձնէն ըզտիրապուլին ազատութիւն ,
Որ լուսոյ բանին ծընունդ՝ որպէս հողի է նա մարմնոյ ,
Յարժարծել նորա վառեալ եւ 'ի նուաղելն շիջանի ,
Եւ տայ տեղի ստրկութեան , յոյր 'ի խաւար աղջամըղին
Ալէտանջ արութիւն նաւաբեկի յախտիցն խուժս :
Իսկ որ յերկինս հայհոյիչ յահաւորին մինչեւ յաթոռ
Շարժեալ լեզու , զամբարտակ գոռոզութեան կանգնէ յաստեղս
Եւ 'ի վերայ զինքն աստուած , զինչ ապիրատ յոր չիշխեսցէ » :

Հիացումն աստանօր Հայրապետին անկեալ , գոչեաց .
« Զինչ այն գերեաց խուռն ամբօխ , զոր նըշմարեմ ընդ տիեզերս
Զարանց՝ կանանց եւ մանկոց , նա եւ զալեացն հնացելոց ,
Զեփրատաւ առաջ մի անդր , առաջ մի մօտ սյսր ընդ Երասխ .

Իշխանաց ծիրանիք, խոյր եւ մական տրոփեալ առ ոտս,
 Թագաւորք յօտիկան պընդեալ կապանս խաւար բանտից,
 Կէսք յարիւն թաւալեալ, պըրկեալ 'ի խաչ եւ յարագեալ,
 Գիշխանն՝ որկորոց ու 'ի խորխորատ ընկեցեալ խոր.
 Աղածրի տղայք դիեցիկ զքարի հարեալ եւ գետավէժք,
 Առաթուր գաղանաց կոխեալ երամ երամ մանկտի.
 Այլք սահեալք 'ի հրապարակս արտօսալից եւ մերկանդամք,
 Աշտուճ հացիւնն կարօտ եւ կաթի ջրոյն ծարաւելոյ.
 Կոյսք քարշեալք 'ի ծանականս եւ սրախողխող երիտասարդք
 Թըռնոց գէշ հաւակերի, հըրոյ ժանեաց ճարակ եւ ջամբ.
 Վաճառեալ յանաշխարհիկս, յափըշտակեալ կեանք եւ կանայք,
 Շինանիստք 'ի սուր 'ի հուր այրեացաւեր յաճիւն դատեալ,
 Տուն Աստուծոյ բոցակէղ, աշխարհ քանդեալ եւ աւերակ:
 Ձայն առ իս 'ի բարձանց 'ի խորանէն իջեալ լուսոյ.
 'Ձի թէ ոչ արիասջիք բըրել յերկրէ զգոռոզաց դահ,
 Եկեսցեն այդ ամենայն ծագաց մինչեւ 'ի ծագս երկրի,
 Օ'ն արիք պընդեալք ըզմէջս, որդիք 'նոյի եւ Թորգոմայ,
 Յարըս լերուք զօրութեան վանել յերկրէդ ըզբընութիւն.
 Այդ եւեթ է ուղմ արդար՝ զհինախաղաց խորտակել զէն »:
 Ձայս ասացեալ եւ եկաց աստուածախօս մեծ 'Նահապետն,
 Անկաւ ահ 'ի հրապարակն, ընդ հերս ուռակերս ելին քըստմունք:
 « Բարեկէան ճըշմարտութեան անցից, յաւել դիւցազնն հայկ,
 Արդ իրաց ամենայնի բոլորեքեանդ էք խելամուտ,
 Որչափ ինչ յընտրել զարժանն հերիք մըտաց է խմաստնոց:
 Արդ արփին երկնակաճառ հասարակէ զընթացըս իւր,
 Եւ սայլին բազմոյթ չըրջան առեալ դարձաւ յեւս արեւու,
 Եւ շինից հաւախօսք հընչեցուցին ըզլուռ գիշեր.
 Արիք ելէք հանգերուք, վաղիւ մարտի լերուք պատրաստ:
 Յինէն կուսէ ամենայն ինչ առ այգուն կազմ է ճակատ,
 Դուք ինձ զոգւոցըդ տեսէք ըզյօրինեալ սերտ կազմութիւն.
 Մի յինէն դք թերացեալ եւ յանմահէն՝ առցէ 'նդ իս զէն »:
 Ասաց, եւ բնաւքն լուռմուռ ելին յանձինքս մըտայոյզք,
 Մեկնեցան 'ի խորանէն յիւրաքանչիւր վըրանս 'ի քուն:
 Ի պարգեւ աստուածաձիր խորին եւ քաղցր անոյշ քընոյ
 Ամենայն մահկանացու միտք ընդ աստեղքք վայելէին,
 Բայց վըստամեանն ոչ 'ի նիրհ անկան հրանուտ ահանողիք:
 Յերիկէ եւ յեռանդէ Գամայ մըրմունջ մոլեգնաճառ
 Յունկնն հընչէր դիւաշունչ՝ կալեալ զոգի նորա եւ զմիտս,
 Ձի բնաւ իսկ չէր ինչ լըւեալ գրեթէ եւ ոչ առեալ 'ի միտ
 Ի Բիւրասպէ եւ հայկին եւ պերճախօս նոյեան ճառից:
 Թաւալէր 'ի մահիճսն տապալէր շանթէր իբր օձ,
 Ի ստատիկ հարեալ քըրտան, նեարդք ուռուցիկ, ջիլք ուժգնապիրկ,

Աչք 'ի բոց հրաբորբոք եւ քիմք երաշտ երիթացեալ,
Եւ մարմինքն իբրեւ 'ի հրոյ տապ տոչորեալ յանդամս ողջոյն :
Մերթ յառնէր ճեմս անդ առնոյր ըսկայաքայլ 'ի խորանին ,
Մերթ կըրկին 'ի կողմ լինէր եւ անկողինքն թուէին վէմ .
Կողմանէ շըրջէր 'ի կողմ 'ի խորհրդոցն երերածուսի :

Զառաջին եւ ըզվերջին նոր քաջութիւնս ածէր զմըտաւ ,
« Ես , ասէր , այսպիսիս՝ տեղն հայկայ տաց օտարի ,
Ի նորա թողից 'ի ձեռս զայսքան գընդաց զընտիր ընտիրս ,
Եւ որ առ ոտս համօրէն յաղթանակաց յոյս գեղեցիկ ,
Եւ զոր անդուստ փառք պատիւ եւ գոհութիւն 'ի բիւր շըրթանց
Յառոյգանձն քաջաց պարս եւ գեղեցկոտն օրիորդաց՝
Ուր նուագաց եւ բամբուանց կայտիոք զարեաց ըզսիրտ բերկրեն ,
Ինձ յանդորր ազատութեան ըզհայրենիս մեր հանելոյ
Եւ յամենայն աշխարհէս ողջունելոյ գլուխ գիւցազանց :
Պատկառանք կամ թէ երկիւղ լըբցէ հայկին զայս ամենայն :
Ընդ նովաւ թէ լիցիս քաջ , ի՜նչ քիչ ինչ իր 'ի ձեռանէն ,
Այլ թերեւս եւ յետին , նա բնաւ եւ ոչ ինչ իսկ ուրեք ,
Կորուսեալ եւ զտէրութիւն՝ թէ եւ փոքու՝ զիս աշխարհին .
Ուր ընդ միւս ճոխ ճանապարհ՝ 'ի մեծն իսկ գահ հորդեալ շաւիղ :
Շատ է օրդւոյն թորգոմայ եւ այս քառեամ ծառայութեան .
Գեղեցիկ յանդըզնութեանց են եւ երկինք նիզակակից » :

Անց 'ի յոյզս ամբոխման նըմա գիշերն եւ չիմացաւ .
Այգաստեղն 'ի գլուխ լերանց ահա կանխեալ առաւօտէր ,
Լուսաթեւ Աշալուշն ըզննի զերկինքս փեռեկեալ՝
Կարասեալէր ընդ արփին հրաբոց կառացն արեգական :
Առ Արբակ նա ձայն առնէր , արկանէին զէնքս զանձամբ .
Եւ մինչ արտաքս ոստչէին , ահա իշխանքն զըրուանեանք ,
Ընդ որս գոգ բըռնի վարեալ եւ սէգն Առնակ առ զարմին յոյս ,
Եւ ոմանք եւս յաբեթեանց եկեալ կուտեալ կային առ գուրս :
« Օր , ասեն , ահա մեզ այս՝ յանկ ըզխորհուրդ մեր հանելոյ .
Արեգակնքս նոր ընդ նոր գըլխով տեսցէ զմեզ եւ զբանակս .
Եւ ըստայն կանխաւ խրատեալ կայ 'ի սըմին հաւանութեան ,
Եւ մընան ակնարկելոյ յոռնից մերոց՝ յառնել եւ կալ
Միաձայն աղաղակաւ խընդրել ըզքեզ , մերթել ըզհայկ :
Աշխարհակոյտ ամբոխին կամացըն չիք կալ հակառակ ,
Այս օրէն յաւիտենից ըսկայախրոխտն է գիւցազանց :
Միայն թէ դու երգմընի լինիցիս մեզ այժմ աստանօր ,
'Նախաթող գահով աւուրս եւ յաղթութեամբ մի զեղծանել .
Մի եւ դու ինչ վիսական երազեսցես բարձ գերաբուն :
Առժամայս աւագութիւն՝ քում քաջութեանդ 'ի մէնջ օժիտ՝
Ի վանել եւեթ տըւեալ զհէնն եւ զվերագըն հայրենեաց :
Զի երեք են ընդ աշխարհ պատճառք կըռուոյ յազգս ամենայն .

Բըռնակալ թագաւորեալ ինքնահրաման գողտղութիւն,
Ճոխութիւն ազնւաց նըւաղ եւ սուղ իշխանութեամբ,
Ընդ գըլխով աղիկամի եւ ինքնօրէն ընկերահաշտք:

Բէլ ըզմին ունի զծայրից, ըզմիւսն հայկ, մէք ըզմիջին »:

Ջաչն յերկինս ամբարձեալ յայնժամ Վըստամ զըւարթամիտ,
Եւ հարեալ բուռն աջով յերախակալ սըրոյն մեծի,
« Երդուեալ, ասէ, իմ յանուն եւ 'ի ցաառմն երկնաւորին,
Պահեցից ամենեցունց անդեգեւուն գահ միահարթ.
Ազատաց բոլոր երկրիս օրէնըսդիր լինել եւ տէր,
Եւ իշխան գերագահ իւրաքանչիւր յիւրն բաժեան
Ազատ արձակ աներկիւղ 'ի գըլխահար միապետէ »:

Ջամենայն լիով առ ժամն խոստանայր, ածել զիւրեաւ,
Եւ բախեալ զաջն ըզսըրտին եւ զաչսն շուրջ ածեալ յաւել.
« Եւ թէ ինձ ոչ կալ լիցի յուխտի երդմանցըս այսոցիկ,
Այդ սուսերք ձեր դիւցազանց մըտցեն յայնժամ այսր 'ի սիրտ »:
Հընչեաց խորան վըրանին միաբարբառ աղաղակաւ,
« Ապրեցուցեր զանձն քո յաւուր յայսմիկ, թէ եւ յապայս,
Թափեցեր եւ զաշխարհս 'ի յայտ եւ գալտ բըռնաւորաց »:
Անակ լուռ եւ դըժմիտ, « Ի սիրտդ այս սուր մըտցէ », մըքթայր:

Յայնժամ Վըստամ ետ սրատուէր զօրապետաց դրօշու դրօշու,
Հընչեցուցեն ըզվահանս յիւրաքանչիւր 'ի խորանաց,
Ձոյդ նըմին փող հարկանել աւագափող 'ի բանակին,
Մէն միոյ սպարապետի հանել յառաջ զիւր գունդըն կազմ:
Ձօրավար առ զօրավար ձայն 'ի բանակսն իւր դընէր.
Ձեղուին ելանէին գունդ գունդ հեծեալ եւ հետեւակ
Խորին լըռութեամբ, թընդիւն եւեթ լըսէր ոտից,
Շաչիւն զինուն եւ բարբառ փողոյն եւ դողք զօրագըլխաց:
Որոտումն իբր 'ի հայկայ կարծեալ դիմաց թորդումազին,
Դրուդ տըւեալ հանեալ 'ի դուրս եւ զյաբեթեանս էր գումարտակ
Միամիտս ընդ դիւցազին, բայց 'ի գընդէն իւր սեփական:

Ի դրաց առաւոտուն արեւն ոսկի յերկիր հեղաւ,
Հայկ եւ իւրքն յափըշտակեալ զէնս 'ի վրանացն ելին ընդոստ
Կարծեցեալ 'ի բանակին մուռտ ինչ կամ հէն ըզթըշնամւոյն,
Կամ զըսպայն անժոյժ 'ի մարտ քան ըզհրաման գըրդեալ կանուխ:
Ընդ երեւել դիւցազին՝ բանակն ողջոյն գոգ ծայր 'ի ծայր,
Փոխանակ ըստ օրինի Կեցցէ դիւցազն հայկ՝ կարգալոյ,
Գոչեաց միաբան, « Կեցցէ Վըստամ մեր զօրագլուխ »:
Խռովեցաւ հայկ ընդ իւրոցն 'ի մահագոյժ յայն աղաղակ.
« Եւ ո՛ւր Վըստամ, ձայնեաց հայկ, զոր ողջունէք ձեզ զօրավար »:
Յոխորտաբար կայր Վըստամ վրանին առ դուրս 'ի զէն 'ի զարդ.
Յայնժամ այլ զօրագըլխեանն առեալ ոստչին ըզնա 'ի մէջ.
Խրոխտաձայն կըրկնեաց գոչիւն. « Կեցցէ Վըստամ մեր զօրապետ,

Ելցէ 'ի բայ թորգոմեանն յամբոխասաստ գընդէ սկայից » :
Ասէին զայս գուժ գիմօք, զէն ընդ ասպարսըն շկահելով :

Անդ ահեղ հըսկային հըրդեհեցան երիկամուռք,
Վըրդովեցաւ միտք եւ սիրտ, խայտակն երեսք մըթագնեցան :
Ըզմըտաւ ած սոսկալիս ինչ 'ի տեղւոյն ցուցանել .
Կազմ եւ իւրքըն կային կալեալ գէտակն յաչըս նորա :
Այլ նորա փայլակնաբար իմն ընդ երկինս աչս ուղերձեալ,
Եւ ուշիմ կերպարանօք յապըստամբացն հայեցեալ գէմս,
Ասէ. « Մի խառնաձայն ամբոխակոյտըդ գոռայցէ .

Մի ոմն յառաջ մատուցեալ խօսեսցի մեզ եւ գիտասցուք
Ըզպատճառս եւ զիրաւունս ասըստամբող յանդըգնութեանդ .
Դա 'ւաղիկ չարեաց գըլուխդ յառաջ կացցէ պատմել Վըստամ » :

Իբրեւ խոյ եւ զըւարակ յերամակէ հօտից ուանդեայց,
Անդ յայնժամ 'ի մէջ անցեալ վեսարն Վըստամ կայր եւ ասէ .

« Աւասիկ ես արդարեւ իրացըդ գլուխ եւ առաջնորդ,
Սակայն ոչ յանդըգնութեան եւ ոչ 'ի խուլ ասըստամբաց :
Չարիք ոչ այժմ յաշխարհիս մերում գեռ նոր ինչ յայտնեցաւ,
Այս չորրորդ հունձք աւասիկ յորմէհետէ բուսան յերկրիս :
Մինչ զայնքան ամաց շըրջանս, զի ցեղապետ իւրաքանչիւր
Ինքնատէր լեալ եւ իշխան մասին գեանոյ զոր ըմբռնէր,
Յանվըրդով խաղաղութեան էին բնակեալ կողմանք երկրի,
Ի հարաւոյ հասին մեզ սեաւ մըրըրկեալ վիշտք ամպրոպաց :
Խորհուրդ փառասէր եւ դահագլուխ մոլորութեան
Եկն անկաւ՝ ըզքաջութիւն լերանցս արար իւր ասպաւէն,
Եւ անդուստ այսր ըզկընի իւր ընդոստոյց մեզ պատերազմ :
Ձի զՆեբրովթ յերկրէս քերքեալ, մեծ փըրկութեան սրանծասցի հայր,
Եւ 'ի խորոց անդընդոց հանեալ ըզմեզ յեզը 'ի ծանծաղ,
Իրաւունքս տէրութեան ժառանգեսցէ մեր հայրենեաց .
Այդ է աւաղիկ, եւ ոչ ինչ այլ, մըռտեալ շըմորդ :

« Բայց բընակ գիւցաղունքս ազնււամիտ վեհ իմն ոգւով
Չառնուն յանձն այլում լինել աղատութեանն երախտագիւտ,
Ձըրուանեան ցորչափ բազուկքըս կան բընիկք, եւ չեն մեռեալ :
Ոչ կան եւեթ, այլ քան ըզձեզ առաւելեալ անհամեմատ,
Ինքեանք ինքեանց բաւականք . եւ այս ոչ ծանր ինչ ձեզ թուեսցի .
Ձի զոր գուքդ ընդ Տիտանեանն՝ ըզնոյն ընդ ձեզ առնեն սոքա :
Ձինչ այլ ինչ է եւ ձերդ, բայց ճոխութեան եւ դահու տենչ .
Ո գիտէ զինչ եւ մեզ պահի յետ յաղթութեան բըռնութեան ոճ,
Ստըրկաբար ծառայութեամբ մաշել 'ի մարտըս անդադարս :
Ձի փոյթ աղատութեան, թէ նուաճեսցի 'նդ այս նիշ անուամբ,
Թէ 'նդ այնու . լաւ մեռանել է քան ըզմին ունել յանձին :
Ձոր օրինակ ըզգիշերս 'ի գլուխ լըւաք ամենեքեան,
Ամպարիշտ թէ բըռնութեանց վասն ասելի է Բէլ երկնից,

Եւ Տէր ինքնն վրիժակեալ նրմին ընդդէմ պատերազմող,
 Նոյն անշուշտ կործանեացէ որով եւ է զօրագրելաւ,
 Յոր խրախուսեալ բանակիս յանուն նորին բարձցէ նըշան:
 Եւ յերկնից աչս եւ յերկրի զօրապետ այն գլուցի հաճոյ,
 Ուստի չկայցէ ինչ վըթար ազատութեան դիպելոյ խէթ »:

Որ անցեալ կայր առաջի դրան խորանին քաջացն 'իջով
 Մատուցեալ դիւցազննն հայկ ետ զայրագին պատասխանի.
 « Ոչ թէ ձեզ 'ի հարաւոյ եհաս մըրբիկ խռովել զանդոյրդ,
 Այլ օդ քաղցրաշունչ փըթթել ծաղիկս յաշխարհը ձեր:
 Յուսայիք անցուցանել ըզմահահոտ բէլեան խորշակն,
 Որ խամրեաց եւ խամրելոց էր ըզբողբոջս երկրի համայն:
 Իսկ քառեամ, յորմէհետէ 'ի հայրենիս հասեալ յատակ,
 Զոր վընաս կամ զինչ տեսէքդ օձան՝ խօսել մեզ ոչ 'ի ճահ.
 Դուք ձեզէն ածէք զմըտաւ, թէ բնաւ իսկ չէք արեւիշուշտք:
 Այլ թէ եւ դուք ինչ համրասլիք, ձեզ աշխարհիս դոչէն լերինք,
 Հընչէն դաշտք եւ հովիտք, թէ յորմէ յօր ելին պայման,
 Մաքրեալք 'ի դազանաց, մըշակութեամբ ծաղկազարդեալք.
 Գոչեսցեն շէնք եւ ապարք, քաղաքք պայծառք եւ դաստակերոք
 Առաքինի օրինօք վայելչացեալք եւ արուեստիւք:
 Տունք եւ տոհմք իւրաքանչիւր, համբարանոցք եւ շտեմարանք
 Են վըկայք հաւատարիմք ճոխ եւ ճոռոմ պերճ լըռութեամբ,
 Եւ մանկունք ձեր եւ որդիք, կոյսք եւ հարսունք, զըւարթ փեսայք:
 Գոչեսցէ բանակդ ողջոյն ազատագունդ զինուորութեան
 Իզէն 'ի զարդ փողփողեալ եւ փայփայեալ որդիաբար,
 Իբնէ բարեբարոյ կորովամիտ արգարասէր,
 Թէ դիւթի ոչ 'ի հրապոյրս խարդաւանեալ զառածիցի.
 Մանաւանդ դուք իմ արիւն, դուք յաբեթեան տոհմի սերունդք:

« Ո՞վ ելաց զամբս քառեակ յիմ կամ յորգւոցս ինչ սղնիւոյ,
 Զո՞ երբէք կապտեցաք յաստուածատուր հարցն կրօնից,
 Կամ թէ զոք ուրացուցաք 'ի հայրենին իւր արարչէ,
 Եւ տըւաք պաղանել աստուածապէս հայկայ երկիր.
 Եւ տակաւին յաչըս ձեր 'ի Նեբբովթայ չեմք ինչ ընդհատ:
 Այդ են հայկայ պերճութիւնք քան զյաղթանակ մարտիս յառաջ,
 Ոչ երախտիս ինչ հիւրոցդ, այլ հայրաբար տանս յօրինուած,
 Եւ յետ այնորիկ եւս 'ի խորհրդոց նա չփոխեսցի.

Իշաւղաց արգարութեան ոչ չըրջեսցի Թորգոմ, ոչ հայկ՝
 Տիտանեանցն 'ի ճանապարհ, ուստ 'ի Նոյի փախեալ գաւառ:

« Զառաջեալ պատերազմիս ոչ հարկ ինչ ոչ կարօտութիւն
 ժառանգել իրաւամբք ըզտէրութիւնըս հայրենի:
 Ալէ դուք ասքանաղեանք հօր մեր սիրուն եղբօրորդեակք,
 Թէ յերկրէ աստի ելէք եւ թորգոմեան կոչի արդ տուն,
 Ո՞ւմ մեզ զընէք, ի՞նձ թէ հօրս, թէ Թիրասայ հաւուն մերոյ,

Որ ձեզ եւ Ռիփաթայ վիճակեցոյց բաժին զՀիւսիս,
Եւ Թորգոմայ զԱյրարատ մինչեւ ցերասիս եւ ցըլովկաս:
Առաջի ձեր է աշխարհդ. հիմ գուք նուազունք աստ դեգերիք:

« Ասացաք, կրկին գոչեմք ձեզ զըրուանեանց դէմ յանդիման.
Եկամուտ գուք այսր յերկիրս Յաբեթի ազգ վարատականք
Կայք 'իտուն ժառանգութեան յաբեթասերմըն Թորգոմայ,
Որ մեզ հասեալ 'ի վիճակ յարդար բաշխից Նահապետին:
Ձեզ է անկ մանաւանդ իբրեւ ըզհիւր կալ աստ օտար,
Կամ թէ յանձն առնուք ընտրել, չըւել յաշխարհ ձեր հայրենի
Ի Զարուանդ զոյգ յորջորջեալ անուն գաւառ արեւելից,
Ուստի գաղթեալ ձեր այսրէն մըտէք յերկիր սակաւաւոր:
Ոչ մերժեմ ըզձեզ, քան. սիրով լինիմ ասպընջական,
Այլ ըզժառանգս հալածել, թողացուցէ զայդ ոչ ձեզ հայկ:

« Թէ եւ յետ այսր ամենայն մեծի շնորհաց եւ իրաւանց
Ծանր ինչ ձեզ թըւեսցի խաղաղութեան ուխտիս սրայման,
Բաց են գրունք աշխարհիս ելանել ձեզ յուպէտ յուկամ.
Առ Բէլ իսկ, զի չեք ինչ յաչըս ձեր ընդ մէջ նորա եւ իմ,
Զարգելում. հասկա երթայք նըմին նուաճեալ եւ թէկն ածէք,
Առէք տարայք եւ զնըշանսդ խառնեցէք 'ի դրօշս իւր:
Հայկ ձեզք հանդերձ ըզնոսա՝ զԱլըստամ ընդ Բէլ կալցի ոսոխ,
Եւ իւրովքն եւեթ յԱստուած իւր խրախուսեալ եւ յիրաւունս,
Վանեսցէ միահամուռ զօցտիչս երկրին ժառանգութեան:

« Իսկ թէ սոսկումն է բանդ այդ մըտաց ձերոյ սարսափելի,
Եւ կայք կամակար եւ 'ի Քուշայ կոտորիք սուր,
'Նոյն եւ անդ հայկ 'ի վերայ գերեզմանաց դիակուտիդ
Ի սուր 'իտէգ քաջազանց սատակեսցէ զձեռ Քանանու:
'Ներթովթայ Տէր է ոսոխ, բայց իրաւանց եւ վրէժխընդիր.
Եւ նա գիտէ զոր ընտրեացն յիւրմէ գընդէն իւր ախոյեան:
Ահա հայկ, ահա Վըստամ, զն ընտրեցէք այսուհետեւ,
Լուիցէ զվերջին ձայնդ Երկինք, չարոյ ձերում եւ կամ բարւոյ »:

Վայրկեան մի խոր լըռութիւն. Վըստամայ գոյնք դիմացն հատան,
Զարմանք կալան զքաջազունս զի գոռութեան լըւան բարբառ:
Բարբառեցան անդրէն փողք, որոտացին սկայիցն ասպարք,
Եւ զնոյն գոգ բոլոր բանակն աղաղակեաց երրորդ անգամ.
« Կեցցէ կեցցէ Վըստամ քաջ, ըսպարապետ մեր զըրուանեան »:
Եւ ձայնն եղեռնաւոր յերկինս 'ի սուգ անմահ Զուարթնոյ,
Մըթացան լուսակերպիցն առ տըրամութեան երեսք կայաառ,
Սքողեցին հոլաթեւովքն յանտըխրական աչացն ըզդէմն:
Էջ խաղաց ձայնն 'ի զըժոխս. առ մեծ խընդին կարկաջ ծաղու
Մինչ 'ի խոր սանդարամետս յալս ընթանայր տարտարոսին:
Ծաղը իմն այնպէս պետ մահուն նըկարեաց յաչան եւ 'ի բերան,
Զի այլ իմն 'ի զըժոխս անդ նոր զըժոխք փեռեկեցաւ:

Իսկ հըզօրն յաւիտենից յանալէկոծ խաղաղութեան
 Ժամեցաւ զխորհրդովք մահկանացուաց եւ անմահից,
 Եւ անդէն զըւարթ լուսոյ թրուեան ցընցուլք 'ի սուրբ տաճարն :
 Սակաւք ոմանք յաբեթեանք զատեան 'ի հայկ կոյս լըռելեայն,
 Դուռնդ եւ վաշտ սակաւաձեռն առ վըստամեանն ամբոխութեամբ :
 Առ նոցա ձայն կըրկնեաց հայկ՝ որոտագոչ որպէս բանակ .
 « Կեցջիք եւ դուք ընդ մեծի զօրավարիդ ձեր Ալըստամայ » :
 Արտօսը յարտեւանուանն 'ի զայրացեալ եռաց սըրաէն,
 Առ մեծի սըրամըտութեան թընդայր տրոփէր լանջքն մազեղ .
 Լինէր վայր մի մըտայոյզ՝ վարազաբար 'ի զէն գընալ,
 Եւ իւրովքն անկեալ 'ի մէջ՝ բազկէլ զնոսա 'ի սուր սուսեր,
 Եւ նովին արիւնուող սլաքօք գըռոյթ սալ 'ի 'Նեբրովթ :
 Խմաստութեան ուերկիւղի երկնաւորին կալաւ հրեշտակ,
 Պերճ իմն այլ վեհազն ոգի շընչեալ յերկնուստ 'ի սիրտ նորա,
 Եւ մեծ եւս արութիւն գիւցազնական յունկնն ազգեալ,
 Առ սասաիկ եւրս քան զայն վըրէժ փառացն եւ իրաւանց՝
 Ահաւորին թողուլ զայն, մատնել 'ի կշիռն արդարամէտ,
 Թափել մեծաճնութեամբ զձեռն 'ի մարտէն եւ տալ տեղի,
 Լըքեալ զնոսա զօրութեան անձանց իւրեանց, զի զլափ առցեն :
 Զայնարկեաց 'ի մեծ բանակն առ զըրուանեանն եւ առ Ալըստամ .
 « Ձեզ ասեմ, տանուտեարք, որք 'ի բանի կայք Ալըստամիդ,
 Եւ որ կամիքդ հատուածել եւ 'ի նորա ելանել կողմ :
 Անկարիշտ է եւ վիրագ ոչինչ ընդհատ 'ի 'Նեբրովթայ
 Որ զառաքնին պատերազմ արծարծանէ ժանտ 'ի յեղբարս :
 Վըկայ ինձ երկնից գըմբեթն եւ որ 'ի նմայն ուղղեալ աթոռ,
 Տուրնջեան աղըն լուսոյ մեծի աւուրս՝ եւ սա վըկայ,
 Վըկայ բանակդ համօրէն լիցին ընդ իս եւ ընդ Ալըստամ :
 Թափեմ ես աւասիկ զձեռս 'ի գործոյ պատերազմիս,
 Օ'ն արիք, հանէք 'ի ձեզ զազատութիւն ձեր եւ զաշխարհ :
 « Այլ պայման զայս տամ յընտիր նահապետացդ հետեւոց ձեզ .
 Օն եւ օն 'ի Տէր երգուեալ, երգուեալ յարեւ որդւոց իմոց,
 Թէ բազուկ ձեր զօրացի նուաճել 'ի ձեզ զաշխարհըս զայս,
 Որպէս ակն ունիք յուսով եւ ձեռն յանձին հարեալ սիգայք,
 Ես եւ տուն հօր իմոյ, տուն Թորգոմայ եւ պայազատ,
 Եղէց որպէս 'ի մարտէս՝ եւ յաշխարհէս իսկ ձեռնիթափ,
 Ըզգլուխս եւեթ մեր տարցուք եւ կորիցուք 'ի ծագս երկրի :
 Իսկ թէ ձեր ըզյաղթութեանն անկարացեալ նըշան կանգնել,
 Ես եւ տուն հօր իմոյ հարցուք միայն մէք զախոյեանն,
 Որպէս ակն ունիմ յուսով եւ ինձ Երկինք յաջողեսցեն,
 Օն եւ օն 'ի Տէր երգուեալ, երգուեալ յարեւ որդւոց ձերոց,
 Ելջէք դուք իշխանքդ ըմբօսոք յիմմէ տանէ ժառանգութեան,
 Եւ երթեալ կորիջիք ընդ անասաւ անհուն երկրի,

Ըղկանայս ձեր եւ զորդիս եւ զաղիւրս ձեր եւեթ առեալ,
Թողեալ 'իբաց զամենայն եւ զժողովուրդն անպարտական,
Եւ ըղյոյս եւ զերաւունս իշխանութեան գաւազանիդ:

Մերժեցէք դուք ըղծորդում, արդ. եւ Թորդում 'ի ձէնջ յուրաստ:

Մի մնասցէ յերկրիս իւրում ճեռ բաներող եւ խազմարար,

Իրաւանց ձեռն ժըլատ, մարտից որումն ապականիչ:

Եւ թէ դուք չեղանիցէք, յարիցէ Հայկ վանել ըղձեղ:

Այս պայման քեզ կառուցէ, Ալբատամ, 'ի ձեռագ ըղգաւազան,

Եւ երկինք այսօր ընդ Հայկ եւ ընդ Ալբատամ արասցեն դատ »:

Անդ գոչեաց Ալբատամ յոխորտ, ընդ իւր եւ կէսք զըրուանեան
Գոչեցին իբր 'ի դիմաց բոլոր գընդին ըսկայազանց. (պետք,

« Օն եւ օն 'ի Տէր երդուեալ, երդուեալ յարեւ որդւոց մերոց,

Պայման այդ հաստատեցէ 'ի ձեռնս մեր ըղգաւազանս,

Յանձն առեալ զյետկար ուխտիդ, եւ կընքեսցուք արեամբ մերով,

Եւ երկինք դատ արասցեն այսօր ընդ Հայկ եւ ընդ Ալբատամ »:

Զայն լուեալ դիւցազն ուշիմ եւ խելամուտ ուժոյ նոցա,

Ի Թորդում յանձնապաստանս եւ յուսացեալ յերկնից բազում,

Մեծաձայն կարդաց յայնժամ առ ընտանիս իւր եւ որդիս.

« Առ իս անցէք Թորդումեանք, իմ սեփական արխագունդ »:

Անարկեաց հրաման 'ի չու, բառնալ ըղզէն եւ ըղվըրան:

Յահան քըթթել վերացաւ չըւեաց ճամբար իւր համօրէն,

Եւ հեռի վըտաւանաւ յամուր 'ի զերծ վայրի լերանց

Ի մեծի սարահարթի եհար կանգնեաց զիւրն բանակ,

Ըղնովաւ որդիքն եւ պետք եւ սպայակոյս վաշտուց դըրօշք:

Կանանւոյն անդ 'ի յաջմէ կացին խորանք որպէս յառաջն,

Յաջ տեղւոյն՝ հեղեղատն, եւ 'ի թիկանց լերինք բարձունք,

Ընդ ձախմէն 'ի ծովակողմն անտառ նըսեմ թանձրամայրի:

Ոչ, իբր 'ի խամ միտս աղդէ զայրոյթ քինուն, 'ի տար ուրեք,

Այլ անդ կաց դիւցազնըն վեհ՝ պատուար պարիսպ եւ աշտարակ

Թորդումեան աշխարհին, ընդդէմ ուղիւնցն յորձանաց

Հրոսակին տիտանեան խմաստութեամբ ըղգուչացեալ:

Զհետ նորին անդըր փողեն իշխանք ոմանք եւ զօրավարք

Յարեթեան գընդին, Փառնակ, Հըրանտ, Զարեհ, եւ աղաչեն

Ընդունել զանձինս եւ զգունդն յիւր լըռութիւնն 'ի ճակատէ,

« Գէթ այսու հանցուք, ասեն, 'ի խեռելոցն ըղքո վըրէժ.

Եւ յո՞ տարցուք զահ երդմանց որ ուխտեցաք երկնից ընդ քեզ »:

« Շընորհ մեծ, ասէ Հայկ, արդարասէր մըտերմութեանդ,

Բայց որ իմ է սիրելի, յամայութեան թողցէ զիս արդ,

Միաբան ընդ զըրուանեանս եւ համագունդ յոյժ սընդութեան

Հարկանել զայդ պատերազմ, զի ոչ 'ի խոր խոցեսցի մեզ:

Ողորմիմ զօրականիդ, որ եւ 'ի ձէնջ թէ մնայ թափուր,

Ի վըտուելոյ բանակէն լիցին արեանց ծախք մեծամեծք:

Թէպէտ ընդ ձեզ դըժարհի զօրապետաւ զընկեցեք ռազմ,
 Ընդ Ներքովթ ոխերիմ՝ մարտից համայն քաղցր է ճակատ:
 Մի եւ ես երեւիցիմ ումէք բաժինս արկեալ 'ի զօրն
 Եւ առ քինալ ինչ օցտեալ 'ի Վըստամայ սպայէն զընտիրս.
 Զայդ կասկած եւեթ աոթթ ծանրը գրբեմ փառաց քաջիս:
 Յերգմանէդ քաւեալ ըզձեզ. զոր ինձ պարտիքդ՝ ես լուծանեմ.
 Եւ 'ի նորոյ պայմանէս ազատ կացոյց ազգ ձեր եւ սիրտ:
 Հապա տեսցէ եւ աշխարհ ըզմիագունդ նահատակելդ.
 Ի վերայ հայրենի ազատութեանդ եւ գաւառիդ,

Տեսից եւ ես՝ երբ տացէ Վըստամ ինձ հիւզ մի սկանդրխտիս »:

Զայս ասէ՝ զխորս իմաստուն եւ կարեւէր սրբաին զեղէալ,
 Զի կամէր եւ յաբեթեանց ըզկար բազկին իւրեանց յայտնել:
 Եւ երգումն ահաւոր կընքէր մըտացն հաստատութեան,
 « Մի մըտցէ անձն իմ բընաւ եւ մի յիմոցս ինչ ոք 'ի կռիւդ,
 Բայց միայն թէ յիս եւ յիմս ոսոխն ուստեմն յարձակեսցի,
 Մինչեւ հանցէ զայն Վըստամ յուսացելովքն 'ի յաղթութիւն:
 Իմ երբէք թէ խառնեսցի անձն 'ի գուպարդ՝ յաջ կամ յահեակ,
 Մի եղէց ճետ Թորգոմայ, հատցի արեւս իմ 'ի Նոյէ.

Եւ յիմոց աստի թէ ոք ձեռնն մըխէ կամ թէ եւ մատն,
 Անդ եւ անդր առցին յինէն հարցս օրհնութիւնք, եւ իմս յորդուց.
 Աստուածամարտ ընդ որդիսն Քանանու կալցի բաժին,
 Գօսասցի բողբոջն յերկրէս որպէս կըտրօն սըւնակոթոյս:
 Մինչեւ զանձըն ծանուցեալ անկցի Վըստամ 'ի հայկին ծունկս,
 Որ բոլոր իսկ յաբեթեանց յասպոյս լիցի ձեզ ռաբունայ »:

Զայս ասաց եւ 'ի խորան իւր մեկնեցաւ սիրտ զայրագին:
 Սակաւուց 'ի նոցանէն, որոց էր սէր սերտ ընդ հայկայ,
 Խորհուրդ առեալ միաբան, թէ գուցէ չար եւս ինչ լիցի
 Զբրուանեանց եւ 'ի մոլին թողուլ Վըստամ զելըս մարտին,
 Եւ զի երգումն յիւր 'ի սէր պատկառելի ետ նոցա հայկ,
 Թէ կամայ թէ ակամայ՝ հրամանին յանձն առին անսալ.
 Եւ բնաբոյս քաջութիւն գըրդէր զորեարն յայն ասպարէս,
 Եւ Վըստամայ չըմնալ եւեթ ազատութեանն շնորհասարտ:
 Իսկ ոյց ակն յահէն ածեալ լըռեալ կային ընդ դիւցազամբն,
 Յոյս իսկ խոստմանց Վըստամին երգմընակուռ կարդայր խրախոյս:

ԶԱրմայիս առեալ Ընձակ դիմէ 'ի վրանն ագ ոտս հայկայ,
 Ընդ նոսին եւ Հըրանտ որդիացեալն դիւցազին,
 Վըրդովեալք ընդ հրամանն որ գումարէր զնոսա 'ի մարտ.
 Յոտս անկեալ սըրտմըտելոյն եւ ըզճընկովքն փարեցան:
 Արմայիս համարձակեալ թորօք աչօք նախ ձայն արձակ.
 « Զիս քեզ, ո՛ հայր, զիս աղերս Ընձակ ածէ քո սիրելին,
 Ընդ իմ բերան պաղատի՝ անջատանել մի զինքն յինէն:
 Բամբասել չիչխէ զճընօղն, եւ ոչ ընդ իրարն հաւանել,

Ոչ 'ի ռազմըս ձի առնուլ, ճօճել նիզակ եւ թափել սուր :
Աղերսէ, տես յարտասուան, 'ի գուժ սիրոյս Արմայիսի,
Մի բարժանել 'ի միմեանց զեղբայրացեալքս առ 'ի սըրտէ,
Ուր որդիդ է՝ անդ ունել, ընդ նըմին կալ եւ գնալ 'ի մահ » :

Կըրկնեալ Հայկ դիւցազն արի խանդաղատեալ 'ի սէր մանկանցն,
« Ուր հայր ձեր է, ասէ, եւ ձեզ լինել անդ է արժան .
Ծնողասէր միամըտեալ 'ի հլու հանդէս արիաբար՝
Առաւել արժանասջիք հայրագորով իմ գըգուանաց :
Իմ եւ ոչ զօտարս յանձին կալեալ քակել 'ի Աջստամայ,
Արդ զորդին որոշեցից 'ի խորհրդոց կամաց իւրոց » :

Իսկ Հըրանտ, 'ի սէր գըլխոյ սիրեցելոյն Հայկանուշայ,
« Յիս տէր, ասէր դառնագին, ձախ ըզծընկովք, աջ յաջն հըզօր,
Ուրասցնիս զորդի քո Հըրանտ՝ մերժեալ յեղբարցս իմ երամոյ .
Ո՛չ եւ զիս ընդ նոսին ժողովեսցես 'ի յարկսըն քում :

Հըրանտ փեսայ դիւցազնիդ ընդ Աջստամայ քում ատելոյն
Զինուորեալ ընդ գլխուք եւ 'ի նորա փառս առեալ զէն :
Մի ստիպեր, դիւցազն իմ հայր, զայս մի հրաման քո սայթաքել .
Ո՛հ, եւ իբր ասլա տեսից զՀայկանուշայ զըստեր քո զաչս » . . .

Մինչդեռ այլ եւս ինչ բազում խօսել կամէր սիրտ ալէտանջ,
Անդ աչադեղ կոյսն Հայոց գեղավարսիւքն ցոլացեալ
Յերեւան յանկարծակի գայր վարդաճղի շարժեալ բազուկս .

« Աւասիկ է, ասէր, որում բանիցդ անկ է դարձուած .
Մի տեսցէ զաչըս կուսիս՝ որ անաստօղն է վեհիս հօր .

Ոչ Զըրուանայ ինչ 'ի փառս, այլ դիւցազնես եւ 'ի գուպար,
Ընդ ատելոյդ զէն առեալ, սակայն ընդդէմ հօրս ոսոխի,
Ում ոչ գըլխովք զըրուանեանց, այլ տիտանեացն որդիասցիս :

Յետ միոյ կորանացս 'ի մենամարտ քաջացն հանդէս,
Մի դու կըրկին, ո՛վ Հըրանտ, հարկաներ զայս սիրտ կարեւոր :
Կորովի միտք, բազուկ քաջ եւ սիրտ արի խընդրի մեզ աստ .
Այդ դաշինք են անշուշտ սիրոյ սըրտի կուսիս Հայոց » :

Ասաց, եւ ոչ մընացեալ սլատասխանւոյն անց եւ թըռեաւ,
Իբրեւ ոչ անձըն կուսին, այլ ուրու 'նդ օդ շամանդաղեալ :

« Իմաստութեամբ, յաւել Հայկ, լըւար զարժանն յարի կուսէն .
Արի արդ եւ առաւել արժանանալ արկցես 'ի միտ » :

Եւ Հըրանտ եւ խառնեցաւ ընդ զօրավարսն առ հօր իւրում,
Յոյժ ընդ միտ տարեալ զըստգիւտ մենակըռուին 'ի գեղեցկէն :
Իսկ սլատանեակքն երկոքին ողջագուրեալ՝ զմիմեանս ողբովք,
Եւ մեկնեալ լնձակ զընայր 'ի գունդ մանկտոյն որում իշխէր :

Այլ որդիք քաջին, Հայկակ եւ Արմենակ, խոռ, Մանաւազ
Բերան եղեալ բանակին՝ առ հայրն իւրեանց բարձին բողոք .
Զի մատներ անարգաբար ըզփառըս իւր եւ զմարտին բախտ,
Եւ երգամբք ահաւորօք կապեր զբազուկ քաջացն իւրոց :

Եւ 'ի կռիւ խրախուսեալ ընդ անկուշող խեռեալ կողման՝
Դու՛ եւ պատուէր խընդրէին հանել ըզվրէժն 'ի սուր իւրեանց .

« Յանկանել խաղմարարացն ըզգոնասցի ամբոխն », ասէն :

« Եւ զինչ առնել էր, որդեակք, ասէ մեծանձն ուշիմ գիւցազն,
Ազաչէ՛լ տառապել, կամ ողորձի՛լ ածել յաղերս,
Թէ 'ի վէճ գալ ու 'ի վրսեր ընդ մըրցական գոռմանց մաքառ .
Երէքեան անարգութիւն, տրկարութեան անձին գուշակ :
Իսկ յառնել քաջութեամբ թըշնամանացըս վրէժխընդիր .
Եւ այդ սըրտիս դրժալըհի արդարախօս ազդեալ ձայնին :
Մի նոցին 'ի նուաստութիւն իջցուք ինչ մէք հարթ հաւասար,
Մի պատիժս ինչ չափեսցուք . յանձանց կրեսցեն զայն փաշաման :
Ոչ կամիմ արտասուել ընդ յաղթութիւնս առ ասպանորհս .
Թող ինքեանք լացցեն յետոյ զանմըտութիւն խօլ խորհրդոցն :
Ինձ տացէ Աստուած՝ սըրտի ժողովըրդեան իմում տիրել,
Ի ծայրիցըն փախուցեալ յանդրգնութեան եւ վատութեան :
Մարթի հըզօր ամբառնալ կամ երջանիկ քան զատելիս,
Բայց մեծ է միշտ՝ զօրաւոր յառնել քան զանձըն զօրութեամբ,
Եւ կանգնել յաղթանակ 'ի բըռնաւոր պատերազմիդ :

« Դիւրամէտ է սիրտ ուամկին յըստգըտանել ըզբըռնութիւն,
Եւ ոչ յայտ յանդիման նուաճի այնու 'ի շահ օգտին .
Իշխանութեան՝ յաւէտ նորում՝ սաստկութիւն մեծ է որոգայթ .
Որսացի ժողովուրդըն մարթանօք, մի հարկեսցի :
Անմահին թըշնամին թէ պարտեսցի միայն վանեալ,
Եւ երկնից խընդրեսցի վրէժ, չէ ինչ ինձ փոյթ այնուհետեւ :
Իսկ թէ ոչ դոցա պահին պարծանք փառացն առ Աստուծոյ,
Թոյլ տուք դոցա ճանաչել եւ աշխարհի զիւրեանցըն կար :
Հակառակ ուխտիցըն Տեառն, որ ինձ երգուան դաշն հաւատոյ,
Զախտանեան բանակաց եւ զբազկին փորձ առցեն ընդ հուպ,
Եւ ինքնին զոր դըրժեցին տացեն 'ի ձեռս իմ զիրաւունս :

« Գըլխաւոր իշխանութեան ազգին թէ գոյր դոցա խընդիր,
Թէ ոչ յիս ատելի գոռող ախտին չըփեր եպեր,
Եւ նենգաւ զաշխարհիս ժառանգելոյ ժըպիրհ տըրտունջ,
Օ՛ն եւ ծն, ոչ լըսէր հայկ . հայր ձեր ումէք ոչ վատթարի :
Զիրաւունս եւ քաջութեամբ ըզհայրենիսս ունել ժառանգ
Զըգոյր այլազգ յայտ ածել, բայց մատնելով զնոսա նոցին .
Զի արդիւնքըն գոչեսցեն զնոցա եւ զմեր ինչ արժանիս,
Յորժամ յոտըս մեր անկեալ՝ ըզմեր բազուկս աղերսիցեն :
Զոր նենգենն 'ի մէնջ ըզփառս յաղթանակի եւ տէրութեան,
Հասուսցեն երկինք 'ի նոյն՝ խորամանկեալն 'ի մէնջ շաւղօք :
Օ՛ն դուք իմ քաջք՝ սիրտ յերկինս՝ երդման ուխտիս կացէք պատկառ » :

Զայս ասէր, բայց 'ի սըրտի մըրնչէր առիւծն 'ի խոր խոցեալ :
Ծերունի հայրըն Թորգոմ եւ մարգարէք Նոյ, Մանխտոն,

Ըզարեալք թէպէտ 'ի սիրտ ընդ նըշկահումն ապախտաւոր,
Բայց ընդ նորն ուխտ խընդամիտք, հոգւոյն աղամբ զելսն տեսեալ
Պար առեալ ըզդիւցազամբն ըզկարեմէրն ըսփոփէին,
Մըխիթար մատուցեալ 'ի յերկնաւոր հանդիսադրէն,
Գովէին զառաքինի մըտացն հանդէս եւ զգործ, ասել.

« Դըժնեայ եւ խիստ ապաքէն պատերազմիդ ճըգնական մարտ
Քան զճակատն ասորեստան հրոսող սկայիցն է փլուզանել.
Բայց ամենայն դըժուարինք արժանի քեզ են յաղթանակ,
Եւ զարի մեծանձնութիւնդ պըսակեսցեն երկինք անշուշտ.
Նախ ըզգուրդ զայդ հարցես, ապա զբեշեան բանակին ուղմ:
Եւ մեր յոյս յաղթութեան կանգուն կայ միշտ աչաց հանդէպ,
Մինչեւ հայկ աստ 'ի թիկունս' 'ի Թիտանեանց է մեզ ամուր.
Եւ երկինք հուսկ ուրեմն յաշտարակիդ կանգնեսցեն ծայր
Ըզնըշանն յաղթութեան եւ զհայրենեաց ազատութիւն » :

Այս լուսոյ հանդերձելոյ փայլակն յերկնուստ անկեալ 'ի միտս,
Ոգի եւ շունչ արփային շարժէր զնոցա սիրտ եւ զլեզու,
Եւ 'ի վերինն աթոռոյ զգուշակաց ձայն կընքեաց Բարձրեալն:
Ձի զայն անցա աղետից իբրեւ հայոց ետես հրեշտակն,
Չհանգուրժեալ թըշնամանաց սիրեցելոյ իւր դիւցազին՝
Ի գըլխոյ Վաշգինակայ սլանայ յերկինքս սըրտմըտեալ.
Յահաւոր 'ի լուռ դահլիճն հընչեցին զինուն շաչիւնք:
Տէր 'ի դըղեակ տաճարին նըստէր 'ի խոր խաղաղութեան,
Ի զըւարթ եւ լոյս պայծառ, որ շուրջ զիւրեւ առեալ կայր բակ:
Եւ զլուսովն թանձր մէդ եւ մառախուղ մըռայլ նըսեմ,
Ընդ որ ինքն 'ի ներքուստ զամենայն խորս յակն արկանէ,
Արտաքուստ յանմատոյց 'ի սըրբութիւն անդր ահաւոր
Եղական ումէք աչաց չիք թափանցանց խաղալ 'ի ներքս:

Անց եկաց Զուարթունն արի առ ամպայարկ սուրբ վըրանաւն,
Ընդ մըթին սրահակն 'ի ներքս արար զըսպաս հրեշտակութեան
Չանցիցն ամենայնի զուր տարապարտ ընդ հայրն հայոց.
Քանքատէր թէ չտեսէր զայս, ամենպտես ակնըդ արթուն,
Եւ կայր պատկառելի զպատասխանւոյն լըսել հրաման:

Լու 'ի լու երկնից ներքուստ 'ի խորանէն եկըն բարբառ.
« Ոչ ինչ անց զերեսօքս որ եւ զանէսն իսկ տեսանեն.
Ակներեւ կան ինձ վըտանդք յաւիտենից առաքինեաց,
Բայց հանդիսից փորձութեամբք ընտրի արդարն իմ եւ դիւցազն,
Որպէս սուրբ ոսկի խարտէշ զըտեալ 'ի բովըս քուրայից:
Նոյն եւ քաջին թորդոմեան հաստատեսցի յիւր բնագաւառ.
Տէրութիւն անշարժելի եւ իրաւունք որդւոյ ազգին,
Չանիրաւ ստահակութիւնն յանդիմանեալ եւ ապիկար,
Եւ անդրէն խեռող գընդին ապաւինեալ յարւոյն բազուկ » :

Իսկ Զուարթունն այնուհետեւ ոչ եւս առնոյր յանձըն գընալ

Ի վրաստանն բանակին պահ յերեսաց ժանտ դրժսոց .
Այլ մընալ յանմահական 'ի զուարթ ակումբ խրախճանութեանց
Ընդ առոյգ հասակակիցրս տաճարին երկնագումար :

Բայց կըրկնեաց անդէն նըմին պատգամն հըզօր 'ի դաբիրայն .
« Ոչ այդպէս » երթ 'ի սպասոյ՝ առեալ զասարդ հովանի մեծ
Գըլնոյ բոլոր բանակին 'ի դրժանաց անդընդայնոյն ,
Զի մի սուր սատակեացէ 'ի սպառ զանմեղս ընդ մեղաւորս ,
Պահեսցին եւ չարագլուխք՝ իմ գիւցազին 'ի յաղթանակ ,
Վըստամեանք 'ի հոգւոյ հակառակէն թէպէտ դրրդեալք ,
Համայն եւ այնպէս իմով թողբուն խնամոցրս տեսչութեամբ
Յիրաւունս թորդումացւոյն վաստակեացեն եւ 'ի պարծանս » :

Յայնժամ Զուարթունն անց թըռեալ սաւառնացեալ սիրտ խընդալ
խոտորեալ սուղ ինչ սակաւ զճանապարհայն դայր անցանէր (գին ,
Ընդ Ադին դրախտ անմահից , տեսանել անդ զԱստղիկ չըքնալ ,
Ազդ առնել զիրին պայման , յըլել քաջին 'ի մըլխիթար :
Հըզօր են բանք իմաստուն գեղոյ 'ի սիրտ առաքինի ,
Իսկ բոցաթեւ ահեղից՝ մահկանացուի ծանր է տեսիլ :

Զգեղեցիկ գիտ զիցուհին 'ի միջօրեայ տօթաժամուն
Զի այն ինչ ելեալ 'ի ջինջ աղբերցըն լըւալեաց
Ըջտապ տօթոյն տուընջենի զովէր մայրեացն ընդ հովանիս :
Ոսկեթել հերք ծալ 'ի ծալ վէտ վէտ ծաւալ ընդ գիրգն իրան
Ըզարկեշտ մերկութիւն շուշանափայլ սքօղէր մարմնոյն ,
Գեղեցկութիւն ինքնազարդ տիւոյ՝ ըղբնաւ պըճնիւք 'ի վեր :
Եւ ընդ սուրբ երկնի բնակիչս այլ ինչ չառնոյր շուք անդամոց ,
Որոց 'ի մէն միոյն կաթեր շընորհ սիրահամբոյր .

Ոչ զամօթ գիտէր ըղխիլ , զի չգոյր յանբիծ մարմինսն ըստգիւտ :

Ի նուրբ հասակ վայելուչ զօրէն նոճի ճօճ՝ ճեմելով
Աւ թըլիովք հեղասիք քրամնածածան բուրաստանին ,
Ի ժամուն գողտրիկ մատամբն հիւսէր պըսակ Ռուզուքանայ ,
Ոսկեգեղ դըստեր կուսի քաջն Եգերայ եղբօր հայկին ,
Ոլորել յանթառամ երպինից ծաղկանց թերթեալ ոստոց
Ընդ գլուխ եւ սիրտ Որբեթայ՝ մեծին Քարթլի արի որդւոյն
Հօրեղբօր չըքնաղին , որ էր խօսեալ իւր ընկալուչ ,
Ըզկոյս փափուկ խաւարծի գրրկախառնել յառոյգ նըշդար :

Իբրեւ լըւաւ 'ի Զուարթնոյն զվերին պատգամն եւ զքաջին կիրս ,
Ի ձեռացն անկանէին անմահ ծաղկունքն եւ զուարթ ուղեչք ,
Եւ զպըսակըն կիսագործ կախեալ զթըլիոցըն մըրտենեաց՝
Երթայր առնոյր ըղխիլայն սըգոյ եւ գնայր առ վեհ գիւցազն ,
Որ 'ի տխուր երեսաց իւրոցըն պար առեալ նըստեր
Տըրամագին ձեռն 'ի ծնօտի , եւ մըռնչէր սիրտ առիւծու :
Գիրկընդխառն եղեալ ընդ հօրն անմահըն դուստր ընդ մահացուին ,
Իսկուհին գեղեցիկ անց բազմեցաւ մօտ առննթեր :

« Զի, ասէ, եկիրդ, Ասողիկ, ըզթըշնամանս իմ տեսանէլ. Իսկ մըտաց ինչ թէ Երկնից ես խելամուտ, աղէ խօսեաց » :

Փայփայեալ փափուկ եւ գիրդ թաթիւք զդիւցազնն գրգուանօք,
« Ոյք յուան, ասէ, յԱստուած եւ յիրաւունս արդարութեան,
Զէ եւ նոցա ինչ զանխուլ խմաստութիւն սուրբ այցելուին :

Դառն են քոյդ երաշխէսք, այլ քաղցրագոյն եկեսցեն փառք,
Նախ ՚ի սուրբ սիրոյն ձրգեալ ու՛ի գութ արեան հարազատաց :

Ո՛վ քանի՛ արեանց վըտակք յայրարատեան խոխոյնն դաշտ,
Տեսանեմ եւ յայնկոյս ծովուն՝ կարմիր ըզճաղպախիս,

Թաւալ անկեալ յապաժոյժ եւ գլոր խաղան քո թըշնամիք :
Յերկոցունց ճակատուց հընձէ սուր Տեսուն զատելին,

Բայց սահին գըլուխք բարձունք կանգնեալ թիրախ երկնից շանթից,
Յաղթանակ դիւցազնիդ եւ իրաւանց յազգ Թորգոմեայ :

Նըշմարեմ եւ այլ աղէտս ընդ պարծանաց խառն տոհմիդ,
Այլ Երկինք թերաքամ զառագաստին բանայ դրօշակ,

Որ յաչաց եղականաց ըզհանդերձեալսն գողանայ :
« Բայց ահա նըկատեմ, նըկատեմ յայտ տիպ լուսադիծ,

Զի ատելիքն ՚ի քո ծունկս, յառնես փառօք մեծաւ դու հաշտ,
Խոչ անկեալ արդ եւ խութ ըսկայաքայլ քաջիդ ճեմոց,

Յապաղեն ըզփառսըդ մեծ, չունին սակայն ՚ի քէն շորթել :
Զեղեւ որ առաքինի, եւ ստըրջացաւ յերկնաւորէն .

Սառամանեաց յաջորդին ծիծաղախիտ ծաղկեալ գարունք .
Նա ձմերայնոյն եւ բըքոց ձիւնաբերացն են ծաղկանց փունջք

Վարդապըսակ գարնայնոյն կանխագուշակ աւետաւորք :
Արդ օ՛ն առ քեզ քաջալերս ըզյոյս խնամոց կարօղ բազկին .

Քեզ յինէն առհաւատչեայ, երթամ պըսակ նոր բոլորել
Ընդ Որբեթ եղբօրորդիդ ու՛նդ Ռուզուքան լուսանըկար,

Որում քաջացն հիւսիսոյ խօսեալ ըզկոյսն՝ աւանիկ գան » :

Զայս ասացեալ դիցունհոյն թըռեաւ յանմահ վայելչավայրն
Ի տապ սըրտի դիւցազնին շնչեալ շըրթանց սիր զովարար :

Հիացեալ եւ պակուցեալ մահկանացուաց անկաւ թըմբիր :

2034

ᠠ ᠨ ᠠ ᠨ ᠠ ᠨ ᠠ ᠨ ᠠ ᠨ

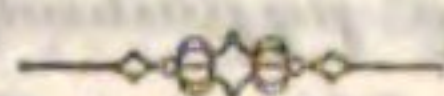
ᠭᠣᠨ ᠨᠠᠭ ᠤᠯᠤᠰ ᠤᠨ ᠤᠯᠤᠰ ᠤᠨ ᠤᠯᠤᠰ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վստամ խրախուսէ զիւրան 'ի մարտ: Բէլ առեալ զպատգամսն Հայկայ
կազմի 'ի պատերազմ. խորհրդով Բիւրասպեայ՝ պատուհասեալ զենու զդասա-
լիք մի զօրական յերկիւղ ամենեցուն: Յամպրոպաց խափանին չմղել զմարտն
զայն օր. այգուցն իջանեն 'ի գաշտ աստի եւ անտի: Բեւեան աւազանին ըստ
գլխոց գլխոց արգելուն զԲէլ չմտանել անձամբ 'ի ճակատ: Մարտ անհնարին
մինչեւ ցընդերեկս. գիշեր տխրագին. սկսանի տրտունջ վստամեանց զանյաջո-
ղութենէ իւրեանց: Հայկ այնմ խելամուտ՝ 'ինմին աւուր յայտ արարեալ զխոր-
հուրդ իւր՝ հաշտելոյ ընդ որդւոյն Ապահայ եւ կոչելոյ զնա առ իւր, առաքէ
զՄանաւազ երթալ ածել զնա. ելանէ նմա յուղարկ եւ յորս՝ հրահանգել
զիւրան: Հանգչի եւ կերակրի առ Դանանայ հովուի միով. զորոյ լուեալ զանցան
նորա կամելով առնու բերէ զնա ընդ իւր 'ի բանակն:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Վ Ե Յ Ե Ր Ո Ր Դ

Առեալ զիւրեւ Վրաստանայ զգօրագրիսեանին քաջագէն ,
Յուսացեալ ինքնին միայն զպատերազմին յաջողել գործ ,
Եւ զընդացն արձանացեալ հանդէս՝ բարբառ մեծ արձակեաց .
« Հայա քաջք , սրբաբն՝ բազկօք հասանէ մեզ այսուհետեւ
Տալ բանից պատասխանի խրոխտականաց թորդոմազին :
Յօտարին կասկածանաց ազատացեալք իշխանութեան ,
Ի միոյն փախչելով 'ի միւսում բռնու անկանելոյ ,
Դուք էք արդ պետք բանակիս եւ զօրավարք , դուք երկրիս տեսրք ,
Մէն մի յիւրում տան նահապետ , 'ի բնագաւառն եւ 'ի կալուած :
Այդոցիկ կայք ախոյեան , 'ի վերայ հարց՝ կանանց՝ որդւոց ,
Որ անդուստ կողկողազին արտասուալից յիւրեանց լերանց
Զաչս առ ձեզ եւեթ յառեալ , եւ կարկառեալ ունին ձեզ ակն :
Ըզմիտան յամօթ մատնեսցիք զինքնահայեաց բարձրայօնին .
Մի կարօտ ումէք լինել , բայց քաջութեան մատանց ձերոց ,
Կամ թէ հարկն անօրէն ըստիպեսցէ , որ քաւ 'ի ձէնջ ,
Արութեան սրբաից ձերոց՝ ազատօրէն մեռանելոյ ,
Քան այնպիսում գողոզի փրքացելոյ կալ կողկողել :
Զինչ իցէ շիթ մի ջուր առ յորդահոս Արածանեաւ ,
Կամ թէ դոյլ մի առ ծովն համատարած աշխարհակալ ,
Կամ նըշոյլ ճրագի առկայծ առ արեւուն փայլատակունս .
Այն է հայկ եւ գունդըն իւր , եւ մեր բանակ մեծատարած :
Ձեռն յանձինսդ 'ի ձեզ յեցեալ՝ նըւազութեանդ ըզգայցէք ոչ :
Օ՛ն առեալ կազմեցէք զառաւօտուդ ձեզ այժմ ըզճաշ ,
Արդ մարմինք կազդուրեսցին , արծարծեսցին քաջաց ոգիք ,

Յարիցուք հեծցուք անդէն առաքինիք 'ի պատերազմ' :

Ձայս լուեալ մըխիթար՝ բանակն եհար ծափ ըզծափի .
Ինքն իւրովքն եւ ամենայն իսկ գունդասլար դարձան 'ի ճաշ ,
Եւ յերկնից 'ի գումբէթին թասէին դար ձիք արեւուն :
Իսեղան իւր կոչէր ըզմեծ իշխանսն յաբէթեանս ,
Ըզփառնակ որդւոյն հանդերձ եւ ըզջարեհ , եւ զքաջն Աննակ :
Անդ 'ի նուագս ուրախութեան եւ գործ 'ի ձեռքս տայր նոցա ,
Ոչ սեփական ինչ գընդի լինելով տէր որպէս յառաջն ,
Այլ իբրեւ զինքն եւ ընդ իւր ըզբանակին առհասարակ
Ունել ըզտեսչութիւն , եւ յամենայն պէտս հասանել
Ի թիկունս օգնականի բազկօք ու 'ի ձայն խրախուսանաց :
Անկասկած թըւի չմարթէր վըստահ լինել ընդ այն որեար ,
Կամ մեծարել կամեցեալ առ 'ի զիւրեւ ածել զնոսա :

Մինչ պատաղեալ զայսոքիւք թորգումական կային բանակք ,
Բիւրասպեանց դարձ արարեալ յերկրորդ պահու գիշերայնոյն՝
Դըտանէն ըզճամբարն ողջոյն 'ի խոր քուն խորդալոյ ,
Բայց միայն պարեկապանքն արթուն 'ի սրահս իւրեանց ըսկեալք .
Եւ 'նեբրովթ աւագանեօք մընայր դարձին պատգամաբեր :
Մըտանէն 'ի մեծ խորանն , յահեղ ատեանն եւ հրապարակ ,
Կան լըռիկ , չհամարձակեալ տալ ըզհայկեան պատգամանին :

« Անցէք , ասէ տիտանեանն , առէք ակումբ եւ լըւիցուք .
Թէ զգաշինս ընկալաւ , աւետեաց մեզ բերէք պատճէն .
Ձի չեւ տեսեալ ըզշողիւն փայլման զինուցս եւ զճակատուս ,
Ահաբեկ եղեալ գողաց , զանձինն 'ի միտ առեալ ըզչափ :
Իսկ թէ ոչ , նոյն աւետիք . արեամբ իւրով չափ եւ իւրոցն
Աւցէ զփորձ զանվանելի հրակայազօր մերոյ բազկիս .
Ձընջեացի ճեռ իւր յերկրէ , մի տեսցէ զայն ակն արեւու ,
Եւ եղծցի անուն նորս 'ի դիւցազանցն զըպրութեանց :
Բըռնաբար առեւանգեալ կոյսն յառագաստ մեր քարշեացի ,
Հայկանոյ՝ առ որոյ սէր այսչափ զիջաք մեք ընդ խոնարհս » :

Ըսկըսեալ Բիւրասպ եւ Բաբ մի 'ստ միջէ տային զպատգամս :
Ձայն լըւեալ սէգ տիտանեանն՝ իբրեւ զվիշապ մի կատաղի
Ի վեր վազէր 'ի դահէն , եւ « Շառ է արդ , ասէ 'ի ճեմս ,
Վըճարեալ է խեռութիւն արդ յապըստամբ թորգումազանց :
Վաղիւ 'ի ճաճանչել Բե՛լայ շողից երկնաւորին՝
Տեսցէ հայկ ըզտապ բոցոյ երկրաւորիս համաճարակ :
Որ լափեաց լիզեաց զայնչափ անչափ ըզգաշտս եւ ըզհովիտս ,
Ձհարաւոյ եւ ըզմըտից եւ ըզբարձունս առաւօտին ,
Գիտասցէ փաղաղել եւ զհիւսիսի , գընել յաճիւն » :

Շիններեանն յայնժամ արքայ յտուն կացեալ մեծն Ամարիալ ,
« Տարապարտ իսկ էր , ասէ , աստուածանման քեզ դիւցազնիդ
Փորձ մի փորձել այսպիսի 'նդ ապըստամբին հրեշտակութեան .

Մարթ էր խնայել ապաքէն թեթեւութիւն զայս առ 'ի մէնջ» :

Եւ կայր սլառմէր զհանգամանն ըսնակին թորգոմացոց ,
Ըզզօրաց , զօրապետաց եւ զկաղմածոցն զէն եւ զարդ .

« Ոչ փոքր ուժոյ պընդութեան քաջակորով սըրտի մատանց
Պէտք իցեն առ մեծամուր գընդի քաջացն այն յօրինուած :

Եւ յորս արդէն յուսացեալ 'ի զէն զօրու խիղախէին ,
Վ խաական խրոխտին պատգամք խիթամ եւ եւս հարցեն խրախոյս » :

« Առ վաղիւ , առ վաղիւ , մուրնչեաց առիւծըն տիտանեան ,
Տեսցեն նոքա եւ որդին թորգոմայ զեղծս պատգամացն » :

Ասէր զայս , եւ մեծամեծս 'ի խորանին ընթանայր .

Բիւր խորհուրդք ելանէին մըտանէին 'ի գլուխ նորա

Աղետորոյզ շըշընջմամբ եւ դարձադարձ երթեւեկօք .

Որպէս յորժամ մեղուաց հոյլք 'ի գարնային ժամանակի

Առ մօտալուտ մըրըրկաւ եռան առ դուրըս փեթակին ,

Գունդ դարձուոր բախի առ մուտս ընդ որ ճախրէն սաւառնաթեւ ,

Մըղին 'ի ներքս եւ խուժեն , եւ որ խընդրեն ելծս յանդէտս

Առեալ զազդ ամպրոպաց՝ դառնան անդրէն խուռն 'ի գաւիթս ,

Եւ երկայն գընայ հըծծիւն անդ 'ի սրահիցն 'ի ներքնատուռս .

Բիւր իմն 'ի միասըն Բեշայ տազնապէին այսպէս խորհուրդք :

Նըշանացի յայնժամ զիշխանս 'ի հրաժեշտի կացուցանէր ,

Ըզբիւրասպ եւեթ միայն ակնարկելով կալեալ առ իւր :

Երկոքեան առ վաղուին կասկած խորհուրդ հաստատէին ,

Ի մեծ եւս յերեսաց խառնաղանձի սկայից վայրագ

Ներքովթայ վըստահութիւն , նորանըշան ահեղ հանգէս :

Ի գագաթանց Տըմրեաց հայէր յերկիր ակն արեւու ,

Ամենայն բեշեան ըսնակն երկիր կանխեալ սագանէին

Նախ յերկինս ըսկըզընալոյս կենդանարար ճառագայթիցն ,

Ապա վրանին տիտանեան՝ իբր աստուածեան յերկրի պատկեր ,

Որ 'ի նըշոյս արփենոյն փայլատակեալ ոսկեճաճանչ

Վառէր 'ի գլուխ խորանին ոսկի տեսիլ արեգական :

Ոստանիկ գունդք եւ գրանիկք 'ի զէն վառեալք 'ի սպառազէն

Պազմեցան բոլորեցան , պար ըզվրանաւն առեալ Բեշայ :

Որպէս լեառն տընկախիտ մայրեաց յերկարըս տատանեալ ,

Մարդկեղէն անտառօք բըլուրն ողջոյն նոյն երեւէր

Նիզակախուռն ըսկայիւք եւ վարսաւոր գըլխանոցօք :

Ի Բիւրասպեայ հրամանէ կանգնեն երկուս վէմն անարիս ,

Ի վերայ նոցա միւս այլ , յաղթ տափարակ սեղանաձեւ :

Սաբա եւ Եւիլա տիտանեան պետք ածեն անդուստ

Ի ստորին խորանաց զարին Չահրատ կապանաւոր ,

Չեռս 'ի յետըս պըրկեալ , երկաթք 'ի յոտս եւ պարանոց .

Պատանի գեղատըխուր հաստաբազուկ եւ քաջալանջ ,

Մըրագիր մօրուացըն բոյսք յառոյգ ծընօտս այն ինչ փաղիւեալ :

Ի վերջին պատերազմին Բեկայ 'նդ Վերկանս իւր հայրենիս
 Զէնընկէց եւ փախըստեայ գոյր դասալիք առ սէր կուսի,
 Լանջագեղին Ելծինայ 'ի դըստերացըն զըրուանեանց:
 Եւ հետեալ տիտանեանն աստուածութեան նորակրօնից,
 Եւ 'ի սուտ հանեալ զարուեստըս խաբկանացըն Բիւրասպէ,
 Խելս ինչ ասել զուր խարբալեալ զայն 'ի Թիկունս պաշտպանութեան
 Բընուութեանըն 'Ներբովթայ, եւ ընդ միմեանըս զաշնաւոր
 'Նենդանօքն հարըստել զարքայական գոռոզութիւն,
 Եւ 'ի բազուկ բընակալ ըզկարկատուն կեշտին պատիրս.
 Եւ տըռփոտ կիւսին չէր զերախայրիս մատնեալ կուսին,
 Որպէս այն Թէ աստուածոյն՝ ըստ պատրանաց քեշին իւրոյ:
 Բայց աստեղք անդութք ասպա, բախտ աննըւէր սիրոյ սըրտից,
 Զերբակալ ըզնա մատնեալ՝ արկեալ 'ի բանտ եւ 'ի կապանս,
 Կամէր յայնժամ Աժդահակ Թափել 'ի նա զվրիժուցըն քէն:
 Ածեալ մատուցեալ առ անհեղեղ վիմարդ բազնին,
 Լուծին յերկաթեաց եւ մերկացին 'ի հանդերձից:
 Կայր զոփայր պարկեշտ հասակն արեգական դէմ յանդիման:
 Փեռեկեցաւ յանկարծոյն սրահակ բեշեան վրանին մեծի,
 Ի միջին նա երեւէր 'ի բարձրութեան նըստեալ աթոռ,
 Համակ յոսկի սպառազէն, արեւ վառեալ 'ի ճակատուն,
 Յաջ ձեռին՝ սուր երկսայրի, յահեակն՝ ոսկի ձոյլ գաւաղան:
 Բիւրասպի արիւննուշտ աչօք, ալեօք Թանձրամօրուաց,
 Քըրմութեան խոյր 'ի գլուխ, արկեալ լօղիկ, լայն զանկապանս,
 Առ բազնին կայր տարածեալ ըզթեւան 'ի գլուխ նըւիրելոյն,
 Դըժոխահոտ բերանով կերկերաձայն խըռպոտ հագադ
 Ի գազաթն հեղոյր նորա, կուտէր անէծըս սոսկալիս.
 «Նըզովեալ դու եւ ազգ քո, շիջի արեւդ յերկրէ հասցի,
 Եւ յիշատակդ 'ի սըրտէ բարերար դից, Բէշն աստուծոյ,
 Ընդ Թըշնամիս անմահից բաժինդ, անուն քեզ ընդ չեղեալս,
 Զընջեցիս եւ յերկրէ կենդանութեան մահկանացուաց:
 Քեզ հանդոյն կորիցեն ըսպառըսպուռ վառախտարակ
 Զէնընկէցք եւ դասալիք եւ ապըստամբք յաղթօղ դրօշուց
 Դիւցազին՝ տիեզերաց տիտանեան տեառն աստուածամանն»:
 Ի նըշան հաճոյից եւ երդման զօրն համագումար
 Շկահեալ նիզակ ընդ վահան եւ զաղաղակ հարին ուժգին.
 Որոտաց կամարն երկնից, լերինք անդրէն գոչեցին խորք:
 Որեարըն մոլեգնեալ խոցեալ զբազուկսն եւ ըզծըղիս
 Արիւն հանեալ ցըտէին եւ լիզուին զարիւնս իւրեանց,
 Վայրենի խաղուց մըրցմամբքըն տրոփէին պար եւ կաքաւ:
 Հարկանէ Բիւրասպ յայնժամ Զահրատայ զսիրտ փայլուն սուսերբ,
 Վըտակաբուխ ճապաղիք վարդակարմիր ներկին զիրանն,
 Անկանի արի մանուկն եւ Թաւալի յարեան իւրում

Ձիւքն ելլծին սիրաձայն յետին շրթանց մընչեալ թառանչ :

Ձոր հանեալ 'ի բագինն՝ հերձոյր ըզփոր, զըններ զընդերս,
Եւ դարձեալ 'ի Բէլըն կոյս, եւ լու 'ի լու կարդայր հանուրց :

« Օրհնեալ դէք երկնից գընդին, յաջող են մեզ մարտիս հըմայք,
Ամենայն ապախտարք 'ի թըշնամեաց տեառնդ կառափն » :

Եւ լուցեալ ըզփայտակոյտն 'ի ծուխ 'ի բոց ամպախաղաց
Ճենճերէ Բէլայ զմարմինն աստուածութեան զոհ ողջակէզ :

Ինոյն 'ի խաղսըն կային մինչեւ նըստէր խարոյկն յաճիւն,

Ձոր մոլին առեալ Բիւրասալ ցընդէ հողմոյ զօսկերց խըրխորս,

Բնաւ չըթողեալ յիշատակ եւ ոչ նըշխար ըսփոփանաց

Եղկէլի քաղցր ամուանոյն՝ որոյ սիրոյն 'ի զոհ կորեաւ :

Եւ մըռմըռեալ ոխութեամբ կըրկին նըզովս արձակէ զհետ :

Լինէր այս ամենայն 'ի ճամբարին ասորեստան,

Որ անդէտն էին անցից 'ի բանակին թորգումայնոյ :

Մինչդեռ կային սասանեալ ամենեքեան յօտար իրացն,

Ոմանց արժանահաս ըզպատուհասըն համարէլ,

Այլոց լուռ եւեթ կալ, իւրաքանչիւր զանձնէն 'ի խոկ,

Եւ կիսոց յողորմ 'ի գուլթ խանդաղատեալ հէք սլատանւոյն,

Ճեպ միոյ միոյ գընդի հրաման սալարք տային 'ի ճաշ,

Մոռանալ զաղիտաւոր տեսլեանն ոճիր եւ կազգուրէլ,

Եւ ապա տալ խորհէին հորդան 'ի մարտ սլատերազմի :

Եւ ահա մինչ յանկ հանել կայր երկոցուն կողմանց ըզճաշ,

Եւ ժամ աստի տալ անտի, նըշան բաշխել, 'ի զէն գընալ,

Սըրտմըտեալ ամենազօրն ընդ ամպարիշտ եղեռն անդուլթ,

Եւ 'ի շփոթըս բանակին հայկայ՝ զայն օր կամեցեալ ոչ

Յաւելլուլ եւ զամէհի ռազմին բախումն ըզտիտանեանց,

Թէ գուցէ 'ի ստահակ զեղծին կոխեալ խորտակեացին,

Եւ վըստամ 'ի չըքմեղս ինչ լինիցի անպատրաստից,

Անարկեաց հրեշտակին համբարակի սեաւ մըրըրկաց՝

Երթալ զամպրոպային շտեմարանաց բանալ ըզգրուս :

Մըթացան երկինք, եւ հողմք չորից ծագաց ոստեան 'ի կոփ,

Քարանձաւք հեծէին, ճարձատէին լերանց մայրիք,

Եւ անդունդք վասպուրական ամեհաբար գազանացեալ

Գոչէր վիշապաձայն, եւ մինչ 'ի գլուխըս պարեխաց

Իբրեւ զունգ յարդի մղեղեալ հօսեալ զփըրփուր ծովուն սրըսկէր :

Գոռաց երկինք որոտիւք 'ի ծոց ամպոց ահադնացայտ,

Եւ ճայթումունք փայլատականց ծագաց մինչեւ 'ի ծագս երկնից

Պատառեալ զխոր աղջամուղջ խաւարին զաչըս շացուցին :

Փոշին ելեալ ծառացեալ եւ գիզացեալ յերկին կըցէր,

Չտիեզերս ծածկէր յաչաց, զերանգս 'ի մի թաթաւէր թոյր :

Չէր յոտին կալ կանգուն եւ յաղթանդամ սկայից անգամ :

Այր 'ի վրանըս իւր անկաւ՝ զասպաւանդակսըն սընդելլով :

Հօտք հօրանք անդեայք խուճապ խիտ բառաչմամբ իջեալ 'ի դիւր',
Ի հովիտս 'ի խորշ տեղիս մակաղէին կուռ առ միմեամբք:

Բիւր 'ի լերանց արձագանգք խօսին ազգի ազգի ձայնիւք:

Իբրեւ վայր մի լռութիւն գայր փոթորկին ասպատակաց,

Որոտայր անդրէն երկին բոցաշաւիղ փայլատակմամբք,

Եւ շառաչք անձրեւաց անկան յերկիր տեղատարափ,

Մռնչեցին ամենայն ծործորք եմակք ձորք եւ խոխոմք:

Յերեսաց երկրէ զփռչին եւ 'ի մայրեաց լուացին հեղեղք,

Ողողեալ տարան գերփեալ եւ զՋահրատայ կարմիր կայլակս,

Ըզյետին իսկ նըշմար ողորմելոյն եղեալ անհետ,

Ի լափլեղ շանցն շրթանց խնայեալ Երկնից զարիւնն անմեղ:

Անձրեւաց ձայնք ընդ երեկս եւ ամպորոտ լռեն բարբառք,

Լքսելի միայն գոչեր սահանահոս ուղիսից խոխոջ:

Եւ 'ի մայրն արեգականն խոնարհել՝ հերձոտեալ ամպք

Արկանէն շաղ մանրացօղ քաղցրածաւալ արփւոյն շողիւք:

Եկն հիւսիս 'ի ծագաց երկնից գլխոյն Այրարատայ,

Պարզեցան երկնից երեսք 'ի հեշտ արեւ երեկորին,

Քրքմագոյն ներկան տամուկ լերինք հովիտք դաշտք եւ անտառք:

Լուսածին շիթք ցօղաւորք 'ի սաղարթուց կաթեալ ծառոց

Երփն երփն փայլ ծիրանի հարկանէին յարեւուն ծայրս,

Հաւք 'ի ձայնըս խառնուածոյս գեղ գեղ հանեալ նըւագս յոտոց՝

Ըզթաւուտս հրնչեցուցին յողջոյն յետին լուսոյ տուրնջեան:

Գիշեր ըզքօղ իւր սրփռեաց ըզկասկուտակն աստղանըկար,

Արփից բոցք ջահէին 'ի կաճառեալ յօրինուածոց:

Սկայից ժողովք 'ի խընջոյս կերան արբին ցըմէջ գիշեր,

Եւ մեծավիհ յորոնջիւք նիրհեալ 'ի քուն մըտանէին:

Թորդոմեան զօրավարաց չեն փակ 'ի նինջ արտեւանուհիք,

Մանաւանդ Վըստամայն, որ զցայգն 'ի բուն հրաման հանէր,

Խիտ առ խիտ խարոյկ արկեալ յառաջապահըս ճամբարին

Կալ ըսկել եւ պահ ունել այր ընդ եղբօր փոխանակաւ:

Բանակըն բովանդակ 'ի լռութիւն իմն անսովոր

Ընկըղմեալ իբրեւ 'ի մեծ ահ եւ վարան կայր տազնապի,

Ոստանին որպէս յորժամ մարտիւ պարտեալ պատերազմաւ

Փոխեսցի պետութիւն, 'ի կասկածի բնակք ու 'ի խիթի

Ի տարակոյս մըտանէն, զինչ լինիցի մեզ առ վաղիւ:

Ռամիկ զօրականն, որոց 'ի բանս էին ելեալ

Եւ հրապոյրք զօրագլխաց զառանցուցեալ զնոսին 'ի գործ,

Կէսք 'ի տախտ ընկողմանեալ, կէսք առ վրանացն նըստեալ դուրս,

Ի ծածուկ գաղա առ միմեանս իբր յունկանէ քրթմընջէին,

Նա զի բաց առ ոսս այգուց տեսանէին ըզմարտին դուռն,

Եւ այլք նըստեալ մըտայոյզ եւ մեծամեծս յօրանջելով:

Թօթափեալ ըզքուն յառնէն ընդ արեւուն տիտանեանք քաջք,

Հեծանին գընդին վառեալ խուճբ յառնաղէն եւ յասպաղէն :
 Ի կանգնել եւ կալ հանդէպ ճառագայթից արեգական՝
 Թանձրախիտ մայրեաց հըրդեհ իմն երեւէր լերինն 'ի գլուխ,
 Որոյ բոց զերկին լիղէ եւ մըրըրկեալ ելանէ ծուխ,
 Ճարձատիւնք հընչեն փայտից եւ շառաչին լափող հրատին :
 Սապէս բոց փայլատականց հատանէին սլողինձ ուերկաթ,
 Գողջի խոնաւ հողոյն առ արեւուն տապ ցոլանայր,
 Եւ շաչին կապարձից, թընդմուռք զինուց եւ ասպարաց,
 Ոսնատրուիք, եւ սըմբակաց ձիոց դըրնդիւն խառն ընդ խըրխինջս
 Եւ ընդ գոռս ըսպայից մինչեւ 'ի յամպս հասանէին :

Տիտանեանն ըսպառաղէն 'ի խորանէն ոստչէր վառեալ.
 Բիւրասպի եւ նահապետք՝ բարե՛լաստան աւագորեար
 Պար առեալ ըզնովաւ բարձին ըզձայնս առհասարակ,
 Կէպ սըրտի մըտօք եւ այլք սուտակասպաս հարեալ սլաշտօն,
 Եւ բերան արարեալ ըզԲիւրասպի՝ միտըս դընեն.
 « Իսկ զիսորդ, աստուածափառ ինքնակալիդ դիւցազն անձին
 Տացո՛ւք թոյլ զօրավարել եւ արկանել ըզգլուխ 'ի փորձ,
 Եւ զփայլակնըդ լուսատու շիջուցանել տիեզերաց,
 Եւ զոգի զմեծամարմին եւ զբաղմաձեռն բանակիս,
 Ուր այսչափ կան անչափ իշխանք քո պետք եւ սպասալարք,
 Որոց հազարք եւ բիւրաւորք չարժեն զանգին կենացդ արեւ,
 Որ եւ համայն իսկ ընդդէմ թորգոմայնոյն գոն բաւական,
 Թէ միայն անձամբ ելցէ քեզ ախոյեանն արժանաւոր :
 Քաջութիւն սպարապետի՝ զինքն ըզդընդին պահել է զկեանս :
 Տէրդ ինքնին իսկ գիտէ, 'ի վըտանգէլ զօրագըլխին
 Ամենայն ցըրուի ամբոխն եւ ցընդի յոյսն իբրեւ ըզմէգ.
 Եւ ո՛վ կացցէ բովանդակ յաստուածատիպ տեղ դիւցազնիդ :
 Մի, աղաչեմք, մի ածեր 'ի գլուխս ու՛ի թագդ անյոյս զըմբաղ.
 Անագորոյն բաղդ՝ բըռնաւոր է եւ վեհիցըն քաջազանց :
 Աւագոյթ հասակի եւ լուսաթոյր ծաղկեալ ալիք
 Ալէ դոյզն ընկըրկեսցեն ըզդիւցաշունչ ոգւոյդ աշխոյժս,
 Եւ տացի ասպարէզդ առոյդ բազկաց մանկտոյդ 'ի վտանգ.
 Հառ իսկ 'ի փառս են ճակատուդ՝ յաղթանակացդ անթիւ սլըսակք,
 Մեծ եւս այն է զօրութիւն՝ 'ի ծառայից ձեռն սպարտել :
 Հառ լիցի արքայորդիդ Բաբ զօրապետ մեծի սպայիս,
 Եւ մեղ տէրդ աստուածօրէն 'ի դիտակէս լեալ հովանի՝
 Ի զընին ելցէ հրաշից արիագունդ նահատակաց » :

Վայր մի կացեալ մըտախոհ՝ անսայր շընթող նա խորհըրդոյն.
 « Ի քեզ, Բաբ, քո հօրդ, ասէ, քաջազն ոգի եւ գաւաղան » :
 Բաբ բանակին զօրագլուխ աշտանակեալ յերկվար շէկ,
 Փող հրաման տայր հարկանել՝ նըշան կազմից արշաւանին :
 Հեծանէր 'ի ճերմակըն ձիւնափայլ այն օր 'նեբրովթ,

Փողք եւ սրինգք եւ ծընծղայք արուեստականքն կացին լուռ,
Բարբառով ահեղասաստ գոչէր նա ցիւր զօրավարեանն:

« Գունդք երէք ըստուարաձեռն 'ի պահ կացցեն բանակեռեղ,
Բիւրասպի հայր ընդ նոսա. յառաջեալ դուք իջէք 'ի դաշտ,
Կիսով չափ վերջապահ մնասցէ 'ի ձէնջ առ 'ի թիկանց:
Հապա քաջք, լերուք արք. ոչինչ յինէն պահանջիք նոր,
Այլ ըզբնիկ եւ զընտանի ձեր արութիւն, զմատանց կորով,
Որով յայնչափ յաղթանակ պրսակեցէք ըզձեր ճակատս,
Եւ զգիւցազինս իրանու՛նս 'ի սարգենիս արտախուրեալ:
Անխընայ կոտորեսցիք ըզգիմակաց ձեր զամենայն,
Քաւ յորդոյն Թորգոմայ, զոր կենդանւոյն տեսցիք ունել.
Երկնաւոր թէպէտ պատգամք տեսլեամքք յանուրջս յիս բարբառեալք,
Եւ տէրութեան իրաւունք եւ նախանձու 'ի մէջ աղքացս
Հրամայեն ջընջել յերկրէ զձեռ սերմանեալ Թորգոմական,
Զի մի մնասցէ Տիտանայ յաղթող ոտիցն ոք խոչ եւ խութ,
Այլ ես խնայեմ 'ի դիւցազն առ դութ սիրոյն հայկանուշայ:
Ո՛ր գիտէ եւ նուաճեսցուք ըզնա 'ի մեր բախտի պաշտօն,
Եւ տալ մեզ մըտադիւր ըզկոյսն աչեղ խաղաղութեամբ,
Զոր արեամբ հօրն ծըխեալ՝ ոչ ընկալայց ես յառադաստ:
Թորգոմեանք՝ նախ քան զինուք՝ սիրով յաւէտ ընկերկեսցին »:

Ընդ լըռէն եւ դռհ տըւեալ իջանէին գունդք 'ի բլրոյն.
Զոր օրինակ պատառեալ եւ տապալեալ ըղթումբս Երասի
Յորդադէմ ընդ զառ 'ի վայր փոթորկի զդաշտս ողողանել,
Ահագին զըզբնիւն եւ խոխոջանք գընան 'ի բայ՝
Իբրեւ մօընչիւն որոտման 'ի ծոց ամպոց Թաւաղադոր,
Ինքն հօտ անդեայ տուն ծառ եւ վէմ գըլեալ ընդ նոր ձոր հողմէ,
Ի թընդիւն ոտինն յընթացսըն զըղըրդի դողմամբ երկիր.
Կամ զերդ լեառն Եանէ հրաշունչ հոսէ գուամբ հեղեղ հրեղէն,
Բորբոքեալ ուլկք ընթանան բոցածաւալ ծածկել զաշխարհ,
Ի նմա վազս առեալ 'ի թինդ խաղան գլորին վէմք ասպառաժք
Ժայթքեալք յանդընդոյն ընդ որոտող որկորն ահեղ,
Եւ ճախր առեալ ընդ երկինս, անկեալ 'ի ստոր ոլորտապառոյտ,
Ահաբեկ թոպմամբ թընդեալ 'ի հրահոսան յորձանուտ վիհ.
Ամենայն երկիրն շուրջ կայ պակուցմամբ յերերի,
Նա խաղայ կուտակօքն 'ի սաստակումն յայրեացաւեր
Շինից, հանգրրուանաց, անդաստանաց. տեսիլ ողորմ:

Այսպէս ուղիս փայլատականց զինուց զարդուց գայր 'ի բլրոյն.
Ի նմա չաչիւն երկաթոյ, 'ի նմա եւ դուք նահատակաց,
Ընդ ոտիւք նոցին ու՛րտութի երիվարաց թընդէր գետին:
Հասին կացին գունդադունդ 'ի դաշտն մեծ բըզնու՛նական.
Անդ ըզխումբն յառաջամարտ յօրինէին յազմի ճակատ,
Ի թիկանց նոցա կային բացէ հարուստ մի վերջապահք:

Բէլ 'ի մէջ բանակացն երկաքանչիւր 'ի կողմանէ
Յոսա մի՝ քաջաց ընտրելովք՝ յասպարիսին հայել վերայ,
հըսկայ 'ի կոյտս ըսկայից, 'ի բլուրս որպէս սառնն Նըսկատ:

Կազմեալ էր եւ Վըստամ զիւրսն վաղ քաջ ընդ առաւօտս,
Եւ մինչդեռ ոտս ամբարձեալ հանդերձէին դռնի տալ 'ի դաշտ,
Անդ անդուստ որոտացին բարբառք փողոցն տիտանեան,
Եւ բըլըոյն փայլատակունք շըլացուցին զարփւոյն ճաճանչ:
Ի պիտակն իւր յամեհին աճապարեաց հեծաւ Վըստամ.

Կայր գոչէր վիշապաձայն իբրեւ ըզգոռն հարիւրոց,
Տայր փողոցն հրաման՝ գընդացն 'ի մարտ ազդ առնել չու,
Ինքն ածէր 'ի վերայ բըրդէր հեղոյր ձայն ամբոխի,
Եւ ձըգեալ կարկառեալ զնիզակն արի յառաջ 'ի վեր,
Ի ներքուստ երկայն շըքոյն անցուցանէր ըզգօրն մեծ,
Զինքն գիտել զօրապետ, երգմնի լինել մըտերմութիւն:

Խաղային անցանէին գունդ գունդ փողեալ յառաջագէմ:
Ի սպառել բանակին՝ 'ի ձայն ահեղ ընկէց հրաման,
Անդէն եւ անդ փոյթ 'ի դռոյթ 'ի թըշնամի անդր անկանել:
Ինքն ընդ որդւոյն պար առեալ 'ի համհարզիցն իւր իշխանաց,
ՅԱւնակայ, 'ի Զարեհէ, 'ի Փառնակայ եւ 'ի Հրանտայ,
Մէն մի հանգոյն ահաւոր 'ի վերջէ գունդ փոթորկէին:
Ձայն փողոց անտի բեշեանն 'ի բանակէն ահադնադղորդ,
Ձայն փողոց աստի զերինս պարտասէին եւ զքարանձաւս
Ի բարբառ որոտագոչ արձագանգացն բեկելոյ,
Վառէին ըզքաջազանց ոգիս 'ի մեծ փառաց խրախոյս,
Եւ երկիրն սպտառէր 'ի գոչմանէ խիզախ գոռմանց:
Անցանէին վըստամեանք սակաւաջուրն ընդ հեղեղատ
Որ դեռ այն ինչ զիջեալ 'ի ձորալիր ուռուցմանէն
Զգոնացեալ 'ի մըրրախառն էր մըռմըռեալ հորձից ցայգոյ:

Ի խուն հեռաստանին եւ 'ի մաքուր 'ի սեաւ փոշոյն
Տեսանէն զբեշեան բանակ զիմեալ յինքեանս ըսկայաքայլ,
Որպէս սոքայն 'ի նոսին, յաղեղն 'ի սուրբս յուսացեալք
Եւ 'ի տէգըս նիզակաց եւ յասպարացն թանձրութիւն:
Յակն արկեալ 'ի բացուստ ըզտիտանեան ճակատուն ուղմ,
Անդէն եւ անդ գունդ առ գունդ 'ի նոյն նըման յօրինեցան:
Դէպ հանդէպ նոցուն կարգի զաղեղնաւորն հեծելազօր
Յետկուսէ հեռեակ ուղմիկ գընդացն կազմեցին,
Եւ զայն եւս այրուծի յաջ եւ յահեակ թուցին 'ի թեւս
Ելիմացոյն Բիւրասպետայ հեծելազին դէմ յանդիման,
Ուր աջոյն զօրավարէր Արէշ, ձախտամ դարայեան Բուրզ,
Դէմ նըմին Գոռ եւ Պարգեւ, սըմին Սըլաքն եւ Փառնաւազ:

Կուռ գոռիւք ահեղախրոխտ հարեալ խրախոյս խաղան յիրեարս
Պընդակազմ եւ բարձրագէղ եւ յաղթանդամ սկայից հասակք:

Որպէս պարիսպ երկնաբերձ բըրդամբ բարձու ւաշտարակօք
 Խըլեալ հիմանց ոտն առեալ ընթանայցէ սեղմ եւ անքակ :
 Զոր օրինակ նաւք կըրկին հարըստակող եւ մեծամուր
 Բըռնաշունչ վարեալ մըրըկաւ մոլեգնաբար հանդրին խորոց՝
 Ընդ կոհակս ալեաց ծովուն լեռնակուտակ եւ փըրփրագէղ,
 Բախիցին՝ հնարից անաստ՝ եւ ընդ միմեանըս շաղիցին,
 Նաւազին աղաղակ, ճախարակաց ճիչ ճըռնչիւն
 Կառանացըն շըչիւնք եւ շառաչմունք առագաստից
 Ընդ ճայթմունքս տախտակաց, լաստափայտից կոփիւն գըլխոց
 Խառնաձայն յօդս որոտայ եւ գըլսելիս խըացուցանէ :
 Այնպէս հարան ՚ի գիմի եւ խառնեցան ռազմք երկոքեան :
 Անդ զէնք բեկանէին, խորտակէին հարուստ վահանք,
 Զախջախէին ամուր զրահք եւ հերձուին սերձ սաղաւարաք :
 Յարենէն՝ ՚ի բեկորիցն ոչ երեւէր գետինն յողող :
 Որպէս յայդի տընկախիտ մըրըրկախառն իջեալ կարկուտ
 Անօսրէ զտերեւս, ՚ի կարգսըն վայելուչ խոռէ խրամատ,
 Ծիրանի ճըմլեալ ողկոյզք՝ յատակն ՚ի գոյն ներկանի շէկ :
 Հանդէպ անդ ՚ի բարկաճայթ թափոյ տեղոց սուր սըլաքաց
 Խրամատեալ ճեղքեցան սրատառեցան ռազմք ամրակուռ,
 Մանաւանդ տիտանեանն անօսրեցաւ կարծր ճակատ :
 Բազումք անկան դիտապաստ եւ բազմադոյնք խոց վիրաւոր,
 Այր ընդ ձիով, երիվար ընդ հեծելով գըրեալ տապալ
 Խառն ընդ զէն, ընդ տարածոյթ, եւ ընդ արեանցն հոսեն զոգիս :
 Այրասիրտ մարք մանկամարդք եւ կոյս աղջկունք եւ օրիորդք
 Ի բարձանց դիտակաց՝ խրախուսանացն ՚ի զընին կան,
 Արիական դոփելոյ բազկաց՝ ոտիցըն տրոփելոյ
 Ի կայթս եւ ՚ի կաքաւ արիւնոռոգ ճեմոց մարտին :
 Նոյն եւ խորանք թորգոմեան անժոյժք ըղձիցն ՚ի հանդիպոյն :
 Իսկ հայրն հայոց չեւանէր յիւրմէ վրանէն ըստ դուրս անգամ,
 Առ մըղձուկըս սըրտին միայնացեալ եւ լերգակեղ
 Ընդ գալուստ հարազատացըն խոճոճէր՝ երբ եկեսցեն,
 Եւ զինչ լինիցի, զինչ ասիցեն ըսկայքն հասեալ :
 Խորհէր յորդին իւր յԱպահ, որ ոչ կարի անդուստ բացեայ
 Նըստէր յիւրն Ապահունիս եւ չերեւէր ցարդ ՚ի միջի :
 Հայէր եւ յեղս մարտին եւ ՚ի տախտակըս ծըրագրէր
 Զերկըին դիր, զօրաց գումարտ եւ զօրինակ յաջող կըռուոյ :
 Վըստահ յիւր իրաւունս յարդարամէտ երկնից կըշիռն,
 Այլ քաջին թընդայր սիրտ յանհաս վերին դատաստանաց,
 Թէ յանկարծ յաջողեսցի Վըստամ տանել ըղյաղթութիւն :
 Իսկ ՚ի գոռ խաղմին գուպար ոչ խորհըրդոց էին հանձարք,
 Ոչ արուեստից յիշատակ, այլ՝ ամէհի գազանութիւն :
 Տիտանեանն ՚ի բարձուէն ՚ի գաշտ մարտկաց սուր դիտելով

Զքաջն որոնէր թորգոմեան, զառիւծն հըզօր եւ ըզկորիւնս,
Ախոյեան իւր արժանի խոյանալոյ յոստոյ իւրմէ:

Ոչ տեսեալ զոք ուրեք, ոչ զինքն ոչ զայլ ոք յիւր գրնդէն,
Ոչ սակաւ էին զարմանք. ազգ տայր Բաբայ եւ սալարաց,
Որ անդէն ոգի առեալ՝ արիաբար բարձեալ խրախոյս,
Պընդէն կուռ ըզազմ իւրեանց ըզխարխալեալ եւ զփեռեկեալ,
Եւ ամբօխ աղաղակաւ ըզմարտն անդրէն արծարծանեն:

Տիտանեանն՝ ի կասկածի, գուցէ իւրովքն հայկ ի թիկանց
Անկցի վերջապահին, կամ զբուն բանակն հարկանիցէ,
Հեծելոց վաշտ մի լըրտես եւ Բիւրասպեայ զրոյց արձակեաց:
Ասպատակ սըփռեալ արանցն, եւ դույթ յայսկոյս տըւեալ յայնկոյս,
Եւ անդրէն դարձ արարեալ՝ բերեն Բե՛լայ զիրին համբաւ.

« Թորգոմեան զիւցազին սըրտմըտեալ յիւր արհամարհանս
Եւ մատնեալ բախտին զնոսա, զի ծանիցեն զանձանց ըզլափ »:

Զայն զըրոյց առաքեալ Նեբրովթ առ Բաբ եւ զօրավարս,
Անկասկած այնուհետեւ եւ անխըլիբտ կայր ի դիտին,

Առաւել քան զբաւական վարկուցեալ զիւրսն առ վըստամեանս:

Հար խրախոյս ի դիտակէն իբրեւ ըզձայն մեծ բանակի,
Հընչեցուցեալ որոտընդոստ զահեղ վահանն ոսկիկըմբէ,

Իսկապոյն անդ Արամազդ գողցես գոռայր ի մուսլ ամպրոտ,
Ինց իմն հանդոյն զօրութիւն գրնդին ըսպար կայր հովանի:

Իբրեւ հաս բանն ի յականջըս տիտանեան զօրագըլխաց,
Աղաղակ ի բանակին բարձին զայս ձայն ամբօխախրոխտ.

« Ոչ թէ մարտ սլատերազմի է այս ձեզ, արք, յարիւն, ի մահ,
Այլ սարուց խաղ արդարեւ ի ձայն զինուց քաղցրահընչակ:

Տեսէք այք են ախոյեանք ձեր վատ եւ լորտ կընամարդիք,
Հովիւք լերանց, աւաղակք քանի մի, չեք ընդ նոսին հայկ.

Հապա սլինդ կացէք, մանկունք, յարըս լերուք դիմեալք յառաջ,
Սուր ի վեր մօլեցարուք, յախուռն յամբայր կոտորեցէք »:

Եւ ըզգէմըս բանին առ վըստամեանսըն դարձուցեալ,
« Ե՛հ ոչ հօտք ոչխարաց եւ կամ այծից են այս հօրանք,

Կըտրել զնոսա կամ կըթել եւ կամ զենուլ հեզ անմըռունչ,
Եւ ոչ անդէն անցաւորք՝ հուղկահարացդ ի ձեռս անկեալք:

Սակայն դուք այնախի էք սինլըքոր վատաց ժողովք,
Զի եւ ոչ ըսկայն արի համարեցաւ արժանի հայկ

Անուլ ըզձեզ յիւրն գրօշ եւ կալ գըլուխ այդ խուժանիդ ».

Գոչէին, ի ձայն ահեղ խրախուռանաց մըղեալ զճակատ,
Ստիպէին տազնասպէին զամենայն դունդս առհասարակ.

Տեղային նետք յաղեղանց հըզօր գըրկաց, գիւք ի սպարսից,
Տեղք նիզակք ի կորովի բաղկաց քան զբուռն բաբանաց:

Ըջարեալ ի թըշնամանսն՝ իբրեւ ըզբոց յեղեգանց շամբ
Խաղայր Ալըստամ, ընթանայր ի վեր ի վայր ընդ ռազմն ուղջն,

« Մի երկընչիք, ժիր լերուք, արի մանկունք իմ զըրուանեան .
Ոչ շըրթանց ինչ բաբախմամբ թէ վանեսցի մեզ սլատերազմ,
Այլ զինուց 'ի շաչիւն եւ 'ի թընդիւնրս վահանաց :

Ձգէմ կալէք, նահատակք քաջք, յիշատակաց օր աւասիկ
Ի կանգնել ըզփառս ձեր առանց ուրուք կալ բաժանորդ .
Թէ յաղթէք, ձեր են սպարծանք, ձեր եւ կասկած ճոխ աւարաց :
Աղէ մի գլուխ դիւցազանցդ յերկիր առ ոտսըն կորացի .
Տեսէք ոյք հանդիսատեսք կան յառաջոյ ձեզ ու 'ի թիկանց :
Եթէ մեծ է առաջի քաջին վրտանդ, քիրան եւ վաստակ,
Հանգոյն մեծ է եւ չըքնաղ մըրցանակին սպարծանաց փառք » :

Ձայս գոչէր, եւ նոքա զոտս 'ի բոյս հարեալ կան պընդակազմ .
Ձոր օրինակ ժայռք թըխատիւք յափըն ծովուց կուռ ճակատեալք
Յանձինս ընկալեալ զալեաց բախմունս, զայսոց գուպար,
Կանգնին կան անդըրդուէլի, զնոքօք գոռան սեաւ մըրըրիկք
Եւ փըրփըրեալ մըրրախառն ըսպառնալիք ջուրց կոհակաց .
Ի թընդմանցն հեծէ երկիր, շուրջ սպարեխաց մըրնչեն անձաւք :

Ձօրավար նիզակաւոր գընդին Մագոգ ըսկայ վայրագ,
Որ հանգոյն թուխ փոթորկի մոլեալ վարէ զճակատն յառաջ,
Գայ ճօճէ նիզակ ուժգին, զերդ ումբաքար մենքենայից
Թուուցեալ 'ի գունդ Աշտակայ եւ զՄեղենտի բեկեալ զասպար,
Ձախջախէ զխելապատակն եւ տասպալէ զըսկայն յերկիր :
Յընդեցաւ ուղիղ նորա զոտիւք ձիոցն անդ ընդ յատակս,
Արիւն զերեսսըն լըւաց եւ ընդ գետին դոփէր ոտիւք,
Սուղ եւ նուրբ հառաչանօք զօգսըն կոծեաց վերջին նըւագ :
Խորխտէր Մագոգ . « Գոգէք քաջք, աղէ թէ մեր շարժին ժիր ձեռք » :

Մինչ դեռ յողորմ տեսարան անակընկալ չար դիպուածին
Դարձուցին վըստամեանք ահամայ զաչսըն բարկացայտ,
Ամարփալ զհաստաբուն ձրգեալ զկաղնին իւր ծայրասուր
Կոփէր 'ի կումբ վահանին հոյի գոգեալ պըղընձապատ,
Ընդ այնքան ըստուարութիւն անցեալ վարսէր թափ ընդ բազկին :
Վիրաւոր յետս ընկըրկէր ընդ քարշ տարեալ զերկայն հեծանն :
Սոսկալին անդուստ Մոսոք վէմ անարի բուռն սպարսեալ,
Հարկանէ՝ զաջ խորտակէ զանրակ ուսոցըն Բայգամայ .
« Բաւական իցէ, գոչէր, եթէ ինչ այլ եւրս պիտոյ
Արկանել կուր շանց երկրիդ եւ ագուաւուցդ անապատի,
Ձի յարենէ յոյր անարեացդ եւ 'ի ճարպոյ յագեսցին » ,
Նորա յաջ կոյս կործանեալ, հասեալ ընկերք հանեն 'ի բաց :

Իբրեւ զայն տեսանէին զօրագըլխաց վըստամեան գունդ,
Ձըրուանեանք ըզյարեթեամբ՝ սոքա զնոքօք ելանելով,
Ի նախանձ մըտեալ փառաց եւ քաջութեան համատոհմի,
Անհնարին մոլեգնութեամբ հարկանէին մեծ աղաղակ :
Անդուստ գոռայր եւ Վըստամ գետնաշարժին մըրնչելոյ տիպ ,

Յոյր 'ի լուր զերդ շնչասպառ մահկանացուք 'ի տագնապի՝
 Ի վարան խոր մըտանէն տարակուսի՝ թէ ապրեսցին .
 Դըղըրդէր տատանէր զճակատամարտն առհասարակ ,
 Դըրդէին հոգւով, ոտիւք, հըզօր բազկօք յառաջադէմ :
 Ի թիկանց աղեղնաւորք 'ի գըրկապինդ լըճից կորովս
 Ըզնեաիցն ոստուցեալ տարափս ըզտիւ մըթագնեցին ,
 Պարսառկաց իբրեւ կարկուտ թօթափեցան յերկնուստ քարինք ,
 Տէգք նիզակք մըկուռդք շըչեալ շառաչէին մինչեւ յարփին :

Ի խռան անդ անանուան անկեւոյց նախ մանուկն Ընձակ
 Շահատակ անցեալ յառաջ՝ եհար տիգաւ զՄիհրան մանուկ ,
 Մանուկ խարտեալ գեղեցիկ , հարձորդի քաջ մեծն Էլամայ ,
 Ում մըտօքն եւ սըրտիւ քան զհարազատս էր սիրելի :
 Վարսեալ սըլաքըն դըժնեայ յերանսն եւ ել թափ ընդ գաւակ ,
 Դեռափթիթ թերթեալ այտից թառամեցան վարդք ծիրանիք ,
 Քաջալանջ կըրծից պայծառ սլաղսլաջք 'ի գոյն հարան դալկան ,
 Եւ հրացայտ շողջող աչաց շիջանէին բիբք յարեւէ :
 Սոսկացաւ քըստմընեցաւ եւ ինքն Ընձակ ընդ գործըն ժանտ ,
 Ճըմէցաւ սիրտըն համբակ ընդ դառն օրհաս հասակակցին ,
 Գոյնք երեսացըն շըրջեալ եւ յետս ընդ կրուկըն վերջոտներ ,
 Յեղեւոյն իբրեւ յուրաստ՝ ըզկեղտ յանձնէ փնասուն քերել :
 Հայկեանն Արմայիս , յակն 'ի բարձանց արկեալ իւրոց
 Զկորով բազկի սիրելւոյն՝ ցընծայր խայտայր քաջ պատանեակն .
 Այլ վաղեաց մանկանըն սիրտ ընդ նահանջումըն դալկահար ,
 Այլ ընդ այլոց ինչ կարծեալ հասեալ նըմա դէպ դըժուարին :

Արշաւեալ Վըստամ՝ յայն կողմ՝ քաջալերէր զորդին , գոչէր .
 « Հապա միւս եւս , իմս Ընձակ , այսպէս ահա տես աւասիկ » .
 Եւ շըփնդ նոճիաճահ հընչէր նիզակն 'ի մէջ ռազմից ,
 Հարկանէր ընդ սընակուշտ ըզխրուճըն քաջ ըզղըրուանեան ,
 Զինակիրըն սիրելի զէլամացի հէք դիւցազնն ,
 Որ 'ի հարիւր վարեալ դիւէ գայր առ որդւոյն դիակն ողորմ
 Յընձակեանն անկեալ 'ի տէգ՝ 'ի բանակաց փողոցի անդ :
 Սըրաթոփչ գեղարդեամբ հարուած նըմա կըշուէր Արբակ ,
 Այլ վըխպեալ 'ի նմանէն՝ ընդ ծամելիսըն հարկանէր
 ԸզՍարդախըն վիթխարի որ զՄիհրանայ պահէր ըզգին :
 Ելանէ սըաքն ընդ կառափըն , տապալի յանդուգն ըսկայն ,
 Եւ լեռնաբերձ հասակաւն անկեալ ճըմէ զմատաղ մարմինն ,
 Իբրեւ կաղնի երկնածայր խըլեալ հողմոյ լերին 'ի գլուխ ,
 Եւ կործանեալ փըշըիցէ զմատաղատունկս եւ զգիրդ շուշանս :

Նեո մի անդ 'ի նմին պահու 'ի շաւարշեան աղեղանէն
 Դիպաձիդ թռուցեալ մատամբ , հասեալ վարսէր երեքթեւեանն
 Ի ծղիս աջոյ հաստ բազկի տիտանացւոյն Յուդադանայ ,
 Որ դիմեալ նիզակաճօճ մահ վըստամեան ածէր որդւոյն :

Սայրասուր շէշոն անցանէր ընդ թամբ բաղկին յայն թափ արագ,
 Զի սպիտակ փայլուն յայնկոյս ելանէր չեւ յարիւն ներկեալ:
 Անկաւ նիզակն 'ի դաստակէն, ինքն 'ի դարման չոգաւ վերին:

Որպէս ուժգին փոթորիկ 'ի քաջաբարդ մեծ կալորայ
 Իջեալ յանկարծ՝ տատանեալ եւ վեր 'ի վայր ցրրուեալ ցընդէ,
 Ինոյն տիպ՝ տիտանացոց դըղըրդեցաւ բանակին մէջ:

Ընկըրկել սկըսան, Վըստամ վանէր իւրովքն ահեղ գոռմամբ,
 Զի հազիւ մարթացան զՄիհրան եւեթ զերծուցանել,
 Զայն ամենայն դի կազմած թողեալ աւար 'ի թըշնամին:

Յայն մըղեցան վըստամեանք՝ զի ցըռկեցաւ ճակատն յառաջ,
 Գոռայր Վըստամ. « Ո՛ւր իցէ աստուածըն Բէլ՝ տիտանեան Բաբ,
 Թէ յանդուճա, եթէ յերկինս, զի չհասանէ ձեզ 'ի թիկունս,
 Թէ 'ի ծոց հայկանուշայ նընջէ խորին քուն քաղցրաքուն »:

Ոչ ընդհատ ինչ քաջացեալ եւ այլ համհարզքն 'ի գլուխ ուղղմին,
 Յուսացաւ վայր մի Վըստամ ըզյաղթութեան կանգնել նըշան:

Յայնժամ կըրկին որոտաց ահագնաձայն Բէլ 'ի դիտէն.
 Յայն լուր 'ի սիրտսն անկեալ տիտանեանց ահ՝ պընդեն զանձինս:
 Իբր 'ի քնոյ զարթնու իջամ, եւ աչք 'ի յետս 'ի դի որդւոյն՝
 Զայն առնէր առ իշխանին Դասեմայ հեղձամըղձուկ.

« Զի՛ կաս նայիս, չէ մեզ ժամ սըգոյ ւողբոց յաղէտ միմեանց,
 Որդեկոտոր մեզ հարց երկուց կայ դառնողի գործել նախձիրս »:

Զայն ասէր, եւ երկոքեան կըրկին ամուքըն միալուծ
 Դիւագին դազանութեամբ 'ի ցըռկեալ գունդն յարձակէին:
 Սպառեցան տէգք եւ սըվնք մըկունդք ւաշտէք քաջացն 'ի ձեռս.
 Մեծամեծըս սըրնդեալ դասեմեանն անդ յահեղ կաքաւ,
 Սատակէր զՎունդ դաբաղեան, ըզՊասպ Խաղդայ, զԱրմոգ Զաղէլ,
 Զերեսին աշտարակս եւ զապաւէնս ամուր գընդին:

Իսկ իջամ, հըզօր առիւծ որդեկորոյս, կօշէր մըրնչէր,
 Եւ ճարպոյ զակամքն եկեալ՝ թէ յո դիմէ դիտէր ինչ ոչ:
 Մըտեալ խանձեալ էր 'ի խումբըս թըշնամեաց արիւնաներկ,
 ԸզՄարխասայ ռոստոմեան լախտիւ զգազաթնն հարկանէր,
 Ըզբատեան Պաճուկայ բեկեալ զասպար՝ ջաղխէր ըզլանջս:
 Ապա զսուսերն ահագին շողացուցեալ 'ի պատենից,
 Զարկանէր կոճուպէր ըզսայր տիգաց յինքն երկայնեալ,
 Եւ զտիգօղան՝ էր որ յերեսս, էր որ 'ի փոր, էր որ ընդ կուշա
 Պատառէր ընկենոյր ընդ կեանս ընդ մահ խոց վիրաւոր:
 Ընդ նոսին քաջալերեալ խուժէր ամբոխ ըսկայակոյս:

Իբրեւ զայն տեսանէին ահաբեկեալ վըստամեան գունդ,
 Որպէս յափըն կոյս ալքէ հարաւահողմըն փոթորկեալք,
 Զպընդութիւն կարծըր ժայռից եւ զխրատաշունչ տեսեալ հիւսիս
 Ըզդիմի բախեալ յոխորտ, յետս հարկանին սահեալ ընդ կրուկ,
 Յերեսաց տեղի ետուն բուռն ոգորմանցն ըսկայազանց,

Թէպէտ լըցեալք բարկութեամբ եւ մըտախոհք անդրէն 'ի դարձ :
 Մանաւանդ զի եւ տեսին ըզբազմագունդ աջ թեւ Բե՛լայ
 Դռութեալ հեծելախումբ ընդ Արեշի ասպատակաւ,
 Եւ խախտեալ 'ի մեծամուր կազմութենէն եւ ընկրրկեալ
 Զայրուձին վըստամեան 'ի ծովակողմ կոյս 'ի հարթին .
 Կամէին իմն ոլորել զընթացս յահեակ՝ գալ անկանել
 Ի տաղնապեալն յերեսաց գազանաշունչ ախոյենիցն
 Ի գունդ իւրեանց՝ ըզկողիւք սլատեալ ըզԳոռ եւ ըզՊարգեւ
 Որ բոց 'ի դէմս, կայծակունք յաչս, հեւք 'ի սրբոյն, քերտն ընդ անդամս
 Եւ փայլակն յաջոյ բազուկ՝ թափ անդ անկեալ վարատէին,
 Զերդ կըրկին գայլ անսրւաղ յեղջերագեղ մոլեալ 'ի հօտ,
 Ընդ վայր հովուաց վերգք եւ բիրք թըռչին, խոնջին գամփռունք 'ի հաջ :
 Գոռան անդուստ 'ի միջոյ քաջաղնըն Բաբ, արին Թուրոս,
 Եւ Շամիր յաչացն երից բոց արձակեալ՝ մահ 'ի բաղկէն :
 Յաջ յահեակ թեւէ խօշիւն հարին Արեշ, Բուրղ դարայեան,
 Եւ միախումբ բանակաւն 'ի վըստամեանց անկան ջոլեր,
 Որպէս լեառըն մի երկար 'ի սասանմանց առեալ դըղորդ,
 Իշինից երգումարդաց գըլուխ փլուզեալ տապալիցի :
 Մարտն 'ի զէն 'ի գոռ մոլէր յաջ եւ յահեակ ու 'ի միջավայր,
 Յերկիւղ՝ փախուստ վըստամեանց, յարիւն անբաւ եւ յապաժոյժ :
 Կային Վըստամ եւ Փառնակ, Զարեհ Արբակ Առնակ եւ Հրանտ
 Ի ձայն մեծ խրախուսէին ու 'ի քաջութիւն ահեղ բաղկաց,
 Այլ 'ի զուր . հարկ ընդ ուխտ էր յորձանացըն գնալ 'ի քարշ,
 Եւ զէթ փոքու կորըստեամբ ընդ հեղեղատն անցուցանել :
 Ահհարին մաքառամբ իբրեւ յայն վայր ժամանեցին,
 Եւ ըստուէրք երեկորոյ մայրեաց լերանց արկին ծըմակ,
 Տիտանեանցն անփորձից չէր համարձակ զհետ մըտանել .
 Մանաւանդ զի Վըստամայն գայր յերեւան գունդ վերջապահ
 Զակատեալ յայնկոյս ջըրոյն եւ խըլըրտեալ ընդդէմ իւրեանց,
 Որ առ բե՛լեան վերջապահս յանյոյս վըտանդ սահէր անդէն :
 Զետղ առեալ՝ փողանըչան խաղաղութեան հարկանէր Բաբ,
 Նոքա վարժք անցանէին ելանէին յանդորր յայնկոյս,
 Գրեթէ ոչ ինչ վընասեալք 'ի կոյր զինուցն արձակելոյ :
 Դարձ արարեալ Բէլ իւրովքն յամուրն իւրեանց ժողովէին
 Զայնիւ աղաղակաւ յաղթողական հընչմամբ փողոց .
 Սըինգք սուլեն, դափեն թըմբուկք, 'ի կայթս ոտից շառաչեն զէնք,
 Լուցանեն ջահս ըստ վըրանս վըրանս, 'ի բլուրն յոտից ցըգլուխ,
 Շուրջ յոտինն արկեալ խարոյկս եւ խընջոյիցըն սլարապեալք .
 Գողցես միայն կայր Է՛լամ 'ի բանակին այն օր 'ի սուգ :
 Իսկ վըստամեանք լուռ տըրտուամ դարձ 'ի ճամբար անդր արարեալ,
 Որ մըթաղգեաց տըխրութեամբ 'ի սուգ սլատէր ծագէ 'ի ծագ,
 Նըստէին 'ի վըրանս իւրեանց եւ այր զընկեր իւր արտասուէր,

Որ զհայր՝ զորդի, որ զեղբայր, որ զկարեւոր ջերմ սիրելի
Անկեալ 'իսուր Տիտանայ 'ի ճակատու պատերազմին :
Ի լըսել ըզտիտանեան մարտամբոխին գոռս ահաւորս
Եւ զփախուստ վըստամեանց՝ որ տագնապեալ ընդ հեղեղատն
Եւ հազիւ ճողոպրէին 'իսպառըսպուռ սատակմանէն,
Ի խորանս իսկ կանանւոյն աշխարանաց գուժեցին ձայնք,
Ճիչ եւ կոծ, վայ եւ աւաղ, սըրտաբախումն աղիողորմ:

Հայկանոյշ՝ սիրտ պաշտելի, յողորմ 'ի գուժ խանդաղակաթ
Մըխիթար երթայր նոցա եւ զարտասուս սըրբէր աչաց.
Եւ հազիւ սակաւս ոմանս ինչ գըտանէր արիասիրտ,
Որ ընդ իւր՝ տառապելոցն քաջալերս մասուցանէր :
Իսկ Արուսեակ յիւր խորանն, ըսփոփանօք ինքն իսկ կարօտ,
Ի ծնողին իւր սիրելւոյ մաշէր հոգովք ծանր 'ի վըտանդ :
Ամենեքին, է որ յայտ, է որ մեղմով կարդան անէծս
Հերձուածոյն վըստամեան՝ ոյր այն էին դառն պըտուղք.
Հազիւ քուն ըզըրթունան 'ինըզովից անտի լուցոյց,
Նա եւ կիսոցն նիրհեալ, եւ դեռ բերանք անէծս հանեն :

Զօրականն վիրաւոր 'ի զովասիք գիշերն հանդարտ
Առաւել զգային ցաւոց դըժնիկ վիրացն դառնութեան,
Առ սըրտիցն զայրուկս ոչ գիտելով զինչ խորհէին :
Կէսք տըրտունջք ըզգունդսալար քըրթմընջէին աւագանւոյն,
Եթէ զգօրն առ վատութեան լանհըմտութեամբ կորուսանեն :
Ի սոսին առաւել ընդ քարշ անուն գայր Վըստամայ,
Զոր տեսին իսկ քամահեալ 'ի տիտանեան զօրագըլիաց,
Եւ անձանց իսկ բիծ յեպեր համարէին զայն փիծ համբաւ,
Մանաւանդ աւագանին, եւ քան ըզընաւս անկեղծն Առնակ,
Եւ ըզգաշն ահաւոր զհայկեան ուխտին ածելով յուշ :

Իսկ այլք՝ քամակաբեկ յուսակորոյսք եւ սասանեալ
Յաւազակոյտ ամբոխէ քաղդէաստան գուժարտակաց,
Յերկիւղէ բըռնութեան ուժոյ բազկին տիտանացւոց,
Ահհարին 'ի պարտութիւն զայն ասէին ահեղ բանակ,
Թէպէտ եւ հայկ յարիցէ իւրովքն ինքնին մեղ զօրավար :
Եւ կէսք՝ յաւէտ վատասիրտ եւ անարի խառնիճաղանջ,
Գաղտ յինքեանրս շըշընջեն փախչել ցըրուել յանձնիւր տեղիս,
Կամ 'ի կողմ ելանել եւ ձեռն տալ տիտանացւոյն,
Բայց ուխտիւ՝ չվարել զինքեանս ընդ դիւցազնին 'ի պատերազմ :
Այլ այս խորհուրդք ամենայն եւ խոճոճմովք անգոհականք
Լըքեալ լուծեալ պարտասելում թախանձալից խոնջ որերոյն
Ի քուն թանձր ընկըղմեալ թաղեալ՝ եղեն խոր մոռացօնք :

Իսկ Վըստամ՝ յանձն իւր ինքնին ամօթասլարտ յոյժ մոլեգնոտ,
Այլ ճընշեալ պահէր ըզկիրսն 'ի մըռմըռեալ սըրտին խորոջ.
Առ երեսըս զուարթամիտ ընդ ամենայն գունդս ընթացեալ,

Գողեր ըզքաջութիւնսն, եւ վեհ զիւրեանցն քարողէր
Առաջի այնքանոյ բազմամբոխին ժուժկալութիւն.

« Չէ ինչ, քաջք, այսօր սուր այսպէս ընթանայ եւ վաղիւ այն,
Առ վաղիւ մեծ եւս ինչ ակն ունիմ' իձեր սլնդութենէդ,
Ընդոյն եւ դուք չափ յինէն, բազմապատիկ եւս, ունիցիք » :

Յառատ ոռճիկ եւ բաժակ զնոցա սեղանս առնէր ուրախ,
Գունդ ընտիր գիշերասպահ պարեկապանս հանէր ի ծիր,
Խիտ առ խիտ արկեալ խարոյկ, կարգաւ ըզպահսն փոփոխեալ,
Գուցէ Բէլ յանդըզնեսցի յանակընկալ գիշերամարտ :

Վիրաց դարման տայ հրաման եւ ի խորանս իւր առնէ դարձ .
Փռնչէր եւ մռնչէր առ դառնաթոյն սըրտին զայրոյթ .

Զամենայն փնասուն եղեոն ընկենոյր յայլ զօրավարեանն,
Որ առ մախալ՝ թուլակի զճակատամարտն մըղեցին,
Մանաւանդ յաբեթորդիքդ՝ ի թորգոմեանց կաշառաբեկք :

Զայս միայն ընդ միայն ըզցայգն յարի որդին խօսէր,
Եւ երգնոյր յայդ քաջութեան ուժոյ բազկի սքանչելիս նոր,
Մեռանէլ՝ քան զպարտութիւն եւ զկեղտ անուն թողուլ որդւոյն :
Զայս ասէ, եւ միայնուկ ընդ մըտերիմս առեալ ընթրիս՝
Առանց զէն լուծանելոյ խուն մ' ի հանգիստ ընկողմանի :

Սակայն բուք, հաւապատիրք, վիմաց ի ծերսլըս եւ յանտառս,
Խօսէին եղերականք զհանդերձելոյ բախտին գուժկան,
Եւ աղուեսք եւ շունք ի լուր նոցին ողբոց կաղկանձէին :

Ողորմ ողորմ նոցուն քուքք եւ ոռնաձայնք մինչ յառաւօտ
Ընդ բանակն սըրտաբեկ եւ կարեւեր ծաւալ առնուն .

Մըռնչիւն չարագուշակ տաղտուկ հընչեալ յունկն առ Վըստամ :

Յառաջնում աւուր մարտին, մինչ կազմէին կրկին կողմանք,
Վըստամ զիւրսն խրախուսէր, Բէլ ըզձահրատ զենոյր ի զոհ,
Թորգոմեան հայրն հայկ, մերթ ի մի կոյս եւ մերթ ի միւս
Միտս ածեալ, եւ յանյաջող հայեցեալ ելս յապայս մարտին,
Եւ յանձին ակնարկեալ առաքինի մըտաց հանդէս,
Թէպէտ եւ յաչս աշխարհի արհամարհեալ եւ ընկեցիկ,
Տեսանէր հոգւոյն ակամբ՝ զի չէր յերկնից ատեան խոտան,
Ոչ ընդ վայր յերեսաց ամենազօր Էին հարեալ :

Ի յոյս խոստմանց Աստղիկանն արծարծանէր սիրտն թառամ,
Ի պայման հայեր ուխտին՝ որ գայր բերէր ըզմըրցանակն .

Ի սըրտմըտել բարկութեանն՝ ընդ խեռելոցն հարուած կամէր,
Այլ խնամոտ սըրտիւ գընդին ըզսատակումն զըջանայր :

Թէպէտ յանձն եւ յիւրսն էր յոյսն, էին սակայն ի բանակին
Քաջազունք իւր սիրելիք, որոց նըմա ծանր էր կորուստ :

Յայս ի ծուխ՝ ըզգաստ դիւցազն հանդերձելոց նախահոգակ,
Յարիւնոտ անդ գիշերի, յընթրեացն ի լըումն ասէր առ իւրսն .

« Արդարապէս ապաքէն արի մանկոյդ ցամառուցու սիրտ

Ընդ ապախախտ հետեւեցն. այլ ողորմիմ ես 'ի նոսա,
Որ կարծեւ յանդրգնեցան ըզձեռնարկեալն հանել 'ի գլուխ:
Գործըն մեծ աստուածաւորէժ, զամպարըշտին խորտակել զէն,
Ոչ որ զինքն յառաջ մըղէ ձեռն յանձին հարեալ յոխորտ՝
'Ես վէհին է սաշտօնեայ կամաց յերկինս ճակատագրեալ,
Այլ զոր ինքըն Տէր ընտրեաց 'ի տաճարին իւր խորհրդոց.
'Ես գիտէ եւ զուղղութիւն մըտաց եւ զսիրտ մեր զանարատ:
Դուք անշուշտ լերուք, ո՛վ քաջք, յարդարութիւն սուրբ իրաւանց,
Զի ոչինչ կարասցեն յորոց ցանկան կացուցանել,
Այլ նոցա բաժին ամօթ, ժառանգեսցեն գիմացն 'ի մրուր.
Վէհ լիցուք մէք՝ մեծ եւ բարձունք, եւ մի նրկուն նուաստից կոխան:

« Յաւէ ինձ ընդ կորուստ քաջացն որ անդ անկանիցին.
Բայց եւ նոցին շափառուկ եւ արեաց ծախք մեզ նիւթին փառք,
Մանաւանդ թէ Աստուծոյ, մինչ ծանիցեն զնորա բազուկ:
Եւ զոր ոչըն մարթասցեն յաճախագունդ կանգնել բանակք,
Սակաւուցըս մեզ թերեւս եւ նուազութեամբս անգոսնելոց
Զյաղթութեան ամբառնալ սկարգեւեսցեն Երկինք նըշան,
Իբրեւ եկեալ հասցէ մեզ ժամանակեալ ուխտիցըն ժամ,
Զոր խրոխտմամբ յանձին կալան. եւ եկեսցէ անշուշտ ընդ հուպ:

« Յայս ամենայն հայեցեալ, ըզդուամարտակդ աճել կամիմ
Իբրեւ ըզձեզդ ընտրելովք, ոչ աննըշան խառնաղանձիւ,
Մինչ դիւցազանցն հիւսիսի այսրէն առ մեզ չեւ է հասեալ:
Մեծապէս յոյս խոհական վըստահութեան լիցի մեզ այս.
Զի յանկարծ, ո՛ գիտէ, յաղեկարծում խաղմին ժամու
Շարժեսցի Բէլ անկանել եւ 'ի վերայ մեր սակաւուց,
Եւ անկազմս անբաւականս շուրջանակի 'մըրոնել ըզմեզ:
Թող զի սոցա 'նդ տիտանեանսն ժուժկալել համառօտեալ,
Յիս դառնայ դէմ մըրըրկին, նորոգ թիկանց կարօտանամք.
Եւ սոցա զիմ թուր ձրգել՝ չախորժեցից եւ չյուսամ ինչ:

« Գիտէք դուք ամենեքին, զի կորովի բազուկ գընդիդ,
Եղբայր ձեր, իմս Ասլահ, յաչացս ելեալ առ սէր կընոջ,
Խոժոռեալ սիրտ խակամիտ անցեալ նըստի յիւրն դաւառ,
Ոչ բազում ինչ հեռի, յԱսլահունիսդ աստ 'ի լերինս.
Զտիտանեանն արշաւան եւ զմեր դուամարտ լըւեալ անշուշտ,
Եւ զհրաման ակնարկութեանս յունկըն նորա մեղմով աղղեալ
Ընդ բերան սրատուիրակացս առ հարազատս արձակելոց,
Սակայն ցարդ չերեւեցաւ, եղբայրըն ձեր չէ 'ի միջի.
Խոռ մեծ տեսանեն 'ի սպարըս ձեր աչք իմ եւ սիրտ:
Ժամ է արդ ներումն յինէն դըստանելոյ եւ հաշտութեան,
Զի արժան է եւ նըմա երկախառնել ընդ մեզ 'ի շնորհս,
Մասն ունել եւ վիճակ յէլին եւ հօր վրիժուց խընդիր:

« Թէ 'ի վըստամ հաւատալ զայս արարէս չէր ուշ տղուշ,

Եւ ըզգրուեա աշխարհիս թողուլ արձակ Բե՛լայ հանդէս,
 Ես ինքնին հայրըս խոցեալ, ես հօր աղեօք գնայի առ նա.
 Այլ ո՛ւմ թողից զհայր ալեւոր, սուրբ զհայրապետ եւ զհայկազն:
 Ելցես ապա, Մանաւադ, վաղիւ վաղ քաջ ընդ առաւօտս
 Իտուն նորա զհետ նորին քոյովք արի զոյդոստասօք:
 Զհայրագուծ թողուծեան տըւեալ նրմա զառհաւատչեաց,
 Եւ առեալ ըզնա եւ զգունդըն լըրտեսցես զերկիրըն շուրջ:
 Յըլեալ զոք եղբարցս 'ի հետ հլւսիսագուճոգ ասպատակացն,
 Եւ հարցեալ յինէն զողջոյն՝ այսր 'ի Մոկաց դարձուցիք յիս:
 Յարուցիք անդուստ եւ զՏոսպ, զԱբբերանի, եւ ըզԳնունիս,
 Եւ զայլ գունդ կաղմէական՝ որ սերտիւ զուխտ ընդ մեզ պահեալ,
 Եւ հասցիք միահաղոյն. շատ իցէք դուք ինձ 'ի թիկունս.
 Ես եւ տուն հօր իմոյ հարցուք զԱթուր եւ ըզՆերսիս թո՛ւն: —
 Զայս անգէտ ասէր գընդին իւ Բե՛լ յայն կողմ բըռնակալէր: —

« Այլ մինչեւ յերկնից անուոյն ակն ունիցիմք կէտ սահմանի,
 Եւ զի մի ժըրացըդ ձեռք գատարիք 'ի զէնս ինչ խամրեսցին,
 Վաղիւ ընդ աշալուշս յուղարկ քաջիս եւ մեր ելեալ՝
 Յորս ըզգէն եւ զերիվար եւ ըզբազուկս արկցուք 'ի փորձ,
 Ընդ մարտիցըն գէթ պաակեր ըզգոռ ոգւոցդ հանել աշխոյժս »:

Ըստ բանին առ վաղիւ գիշերախառըն յարուցեալ,
 Ըզվառեալ ոգւոցըն խանդ 'ի կեղծ մարտին դըրդեալ գուպար,
 Դիւցազնըն թորգոմեան ժամ տայր որսոյ եւ կաղմուծիւն
 Առոյգանձըն մանկըտուոյն եւ պատանեաց քաջաբազուկ,
 Որպէս միշտն էր սովորոյթ 'ի կիրթ վարժիցըն հրահանգաց:
 Հեծանէր ազատագունդն հայոց, արի որդիք քաջին.
 Արմայիս մանուկ կայտառ աշխոյժ տիովք աշտանակեալ
 Յառաջեալ զամենեքումք սանձէր զմըտորուկ իւր գեղազատ.
 Ինքն անձամբ գեղեցկագեղ քան զամենայն խումբ համառի,
 Իմջ եղբարցըն վառէր իբրեւ ըզվարդ ծաղկանցն 'ի թուփս,
 Կամ զերդ ակըն շողջողուն 'ի զըմբըխտաց ծագեալ գումար:
 Ոսկեգանդուր հերք հով առեալ ըզկաթնորակ ծըփին ուլամբ,
 Գեղեցկոտն առոյգաբարձ ազդերաց թամբք քաջակորով
 Եւ ձիւնաթոյր յօր բազուկք բոլորաչն փայլեն 'ի նիւս:

Ըզճանձկէնն ոտնատրոփ առ դուրս հայկին սանձէր Կոռնակ.
 Ելանէր գայր ըսկայն մեծ, զանդէն անձամբ ընձենի սոսկ,
 Զուսովքն աղեղն եւ կասարձք, սըւինք յաջոյ ձեռին իւր զոյգք:
 Հեծաւ, վարեաց, հընչեցին փըբինք 'ի յուսս ընթացելոյն:
 Ասպականեաց յառաջոյ փոթորկելով ըզփռչին խումբ,
 Դուրս ըզկնի ետ այրուձին, բընաւք 'ի նոյն զէնս եւեթ կաղմբ,
 Ոչ վարմբ, ոչ դամբ, ոչ գահողք, ոչ երազաղք եւ ոչ թակարդք.
 Գըլխանոց գայլենի ծածկոյթ 'ի գլուխս ամենեցուն:

Հեծանէր եւ հայկանոյշ անդուստ արին չըքնաղադեղ,

Դուստրը մեծի դիւցազնին, ընդ պարս ընտրեալ օրիորդաց,
 Ի ճերմակ երիւար զերանան ածեալ ըզգեղեցիկ,
 Շղաշատեռ կապեալ ոսկի՝ սամոյր վարսիցն ծամակալ,
 Ի թիկունս ըզվերջսն կոյս ըզփղոսկրեայ թուլցեալ ուսովք:
 Ընդ երկին սուրբ ճակատուն փայլատակեալ մահիկ ոսկի,
 Ծիրանի արկեալ ամղան ուսնդանու յոսկի ճարմանդ,
 Թեւս արիս առոյգագեղս արտաքս հանեալ շուշանափայլ:
 Աղեղն ոսկի եւ կապարձք՝ ի թիկնաւէտ շաչէին ուսս,
 Եւ նազէր ի գեղաւորս՝ իբրեւ լուսին յարփից կաճառս.
 Խայտայր ձին ի ներքոյ՝ ստանձնեալ ի կոյսս ըզհրաշագեղն:
 Ընկեր անմեկին՝ գնայր առ նովաւ քաղցր Արուսեակ:
 Հասանէին ըզհայկայ սալասըմբակ դոփմամբ ըզհետ.
 Զոտնաձայնն առեալ քաջին՝ դառնայր հայեր ի թիկունս կոյս.
 Զայրասիրտ տեսեալ ըզդուստրն ցընծացան միտքն հայրախնամ,
 Խայտացին աստի անտի աչք հանդիպեալ կուսին աչաց,
 Եւ կայտուէր երեսք՝ թընդայր սիրտ գեղաղէշ օրիորդին:
 Եւ մինչ կոյսք որ ըզնովաւ ուերիտասարդք պըշնուն ի նա,
 Նա զպայծառ ըզըղըղուն թըխաթոյր բիբս ականողեացն
 Ընդ երկինս ամբարձեալ ծիրաներփեան այտից վարդիւք,
 Զվերին աջոյն հովանի գողցես հայցէր ծնողին ի գլուխ,
 Որ երթայր եւ զՄանաւազ յեղս գործոյն ուսուցանէր:
 Խաղայր մանուկն Արմայիս երիւարաւն փրփրերախ.
 Այսր եւ անդրը ճախր առեալ, մերթ ի կուսից, հապ յարանց խումբ,
 Յերկոցունց համաափոց չէր ինչ ընդհատ գեղոյն տեսիլ:
 Էր զի յառաջ կոյս դռնթեալ եւ զպառականն խուճապէր,
 Էր զի դառնայր խընդագին առ հաւն գայր կամ հայկանոյշ.
 Գանդրագեղ խարտէշ հերաց խոսուպք զուսովքն խայտային,
 Եւ մատաղ այտից վառեալ վարդք կաթէին շող լուսաշիթ,
 Հրանըշոյլ որպէս յակինթ ընդ ոսկւոյն ջինջ յեռեալ ճաճանչ:
 Վարսագեղ այն ինչ սըփռեալ առաւօտին ծայրք արեւուն
 Վարդագոյն ծաւալէին ըզգագաթամբ լերանցն հայոց,
 Փեռեկէին զթանձրութիւն մայրեաց՝ ըզհաւս զարթուցանել
 Յերգ յողջոյն վաղորդայնին այգորեւոյ լուսոյն ծագման,
 Ի մորեաց զէրէ վայրի՝ խընդրել իւրեանց ըզկերակուրս,
 Հասին ի խորս անտառին՝ ուր ցելոյր ոահ յԱպահունիս.
 Համբուրեալ անդ Մանաւազ զհայրն եւ զեղբարսն հրաժարէր,
 Առեալ զիւր արին թաթուլ եւ ըզներսեհն խորագէտ:
 Երթայր եւ որոճէր ըզհօր խըրատն եւ զոր ի գէպ
 Եւ վայելուչ էր խօսել առ սիրալին իւր հարազատ.
 Զի առանց ինչ երկոցուն կողմանց իրիք նըւաստութեան
 Առ հայրն եւ առ աշխարհն ըզհարթուցեալն ածել ի դարձ:
 Ինքն ի մեղոյշ երիւար հեծեալ դռնէր յառաջընթաց

Ընձենի զուտութեամբ, վահան յահեակ, յաջում ճոճեալ նիզակք,
Երկոքին թիկնապահք ըզկնի յաջմէն եւ յահեկէ:

Յոռնատրոփ սալասըմբակ դրնդմանէն յօդս եռայր փոշին.
Գնան ծածկին 'ի մրրիկն, 'ի մառախուլ սուզեալ լերանց:

Հայկեանց ցըրուեալ 'ի մայրիսն յայսկոյս յայնկոյս յառաջս առաջս,
Ի հաջել հետազօտել շանց՝ 'ի դղորդից ասպատակին:

'Դոստուցեալ բոյլք էրէոց վագեն վարդին 'ի վեր 'ի վայր:

Անդ քառատրոփ դըռոյթ, անդ գոռ, անդ ոտն 'ի դոփ, մըկունդ 'ի կոփ.
Թունդ առ անտառ, բոմբ 'ի բոմբիւն թումբ 'ի թըմբիւն գանդք արձանաց:

Անդ թորդոմեան լայնալիճըն տասն իրանըս վիթխարիս
Եղբերուաց, տասն այծեմանց եւ յամուրաց քօշից վայրի
Մի զհետ միոյ հարեալ նետիւ եւ կործանէր տապալ յերկիր,
Եւ աշտէիւ դիթաւալ ըզսաստկանդամ ցիւս եւ գոմէս:

Արմայիս մանուկ ըզհետ շահատակեալ վըթաց լառանց,
Զերկոսին շամիրէր 'ի տէգ, այլք փախուցեալ յայլ զէն մատնին:
Աչս ածէր հայել ուրէք առիւծ՝ յովազ՝ ինծ խայտաբղետ,
Ժառանգել շուք քաջութեան զանձամբ ըզմորթ գազանեղէն:

Մէն մի գունդ ասպատակեալ կոտորէին նախճիրս բազում,
Այլք եղեգանց պուրակաց թաւուտ շամբից հարեալ հըրդէհ,
Զժանեւոր եւ զթաւաստեւ չըրտուցանեն կընճիցըն ջոկ:

Իսկ յաղջիանց դաս հայկանոյշ արիացեալ եւ յաջողէր
Քան զամենայն օրիորդս եւ քան զյուլով քաջաց բազուկ.
Ամենայն շիահիւն լարին ոսկիափոկ պինդ աղեղան
Նոյնքանիս տայր արձակել մահու թառանչս յերէոց բոյլս:

Իբրեւ գոյզըն մ 'ի մի կոյս նա 'ի պարուէ մեկնէր կուսից,
Ահա ցըլիկ մի վայրի խոցեալ նետիւ յոյժ գառնաշունչ,
Դիւահոտ գազանութեամբ խողանաստեւք դիզեալ 'ի կռուիս,
Արիւնուշտ աչք բոցավառ, կամակոր ողն աղեղնաձեւ,
Վրիժակք 'ի գլուխըն խոնարհեալ, հուպ առ երկրաւ քերեալ պատ.
Ոլորեալ կանգնեալ ագին գալարաձեւ զերդ խարաղան, (ըստ,
Փունչէր գայր արշաւասոյր, սրնթացիւք շանց վոհմակ ըզհետ,
Մրրիկ փոշւոյն սըտուտակեալ՝ զէրէ եւ զայր շոպէր յաչաց:

Փղբըր մի, եւ անկանէր մոլին գազան թափ յԱրուսեակ.
Գեղեցիկ կուսին հատան գոյնք, գալիանայր եւ թալանայր.

Հարթուցեալ երկվարին եւ փունկալով վազեալ 'ի վեր՝
Ոսկեսարքն 'ի ձեռաց զերծանէին երեսանակք,

Յանկանել լինէր կոյսն եւ գազանաց կոխ առաթուր.
Զարհուրեալ ընկերակիցք՝ ճիչ 'ի բերան խոյս առնուին:

Կանչէր յայնժամ հայկանոյշ եւ խոյանայր իբրեւ արծուի
Կորակտուց լիամագիլ 'ի թըշնամի ցլինն յարձակեալ.

Անկանէր ընդ օրիորդըն սիրային եւ ընդ վիրազն,
Բուռն հարեալ ձախով զփափուկ միջոյ կուսին յական քըթթել,

Կորովի վարսէր աջով զգեղարդն 'ի կուշտն խոշոշին :
Տապալէր դիւտան , 'ի նմա կանգնեալ նիզակն հարուստ ճօճէր
Ի թասել թափել ոգւոյն եւ 'ի թընդէլ հրաշունչ սրբալին :

Չայն բարձին ցընծութեան բոլոր որ անդրն մերձաւորք
Ընդ ահեղ քաջութիւն հայկանըման դըստերն հայոց :
Ազգ լինէր գոյժ վըտանդին եւ մաղասուր աղատութիւն ,
Սըլանան աստի անտի , յառաջ քան զայլս կորովին խոռ ,
Կամէր զեղուլ առ խընդին զկուսին մարմնով , այլ փոխանակ
Գիրկս արկեալ փարէր ըզքերբն՝ սիրտ 'ի սիրտ , իսկ աչք 'ի միւսն :
Արուսեակ ըզուշանս եւ զմանիշակս այսից թառամ
Ի վարդագոյն ծիրանի եւ կուսական վառէր արեան :

Մըտրակեալ , աչք 'ի խոնարհ , յօրիորդաց խառնէր 'ի պարս :

Արք հըղօրք՝ քաջ պատանիք մինչ 'ի դաղանն հիացեալ չար ,
Ընդ կոյսն հայոց սըխրացեալ՝ ընդ փըրկութիւն դոհանան մեծ ,
Շաչելոյ պարսաքարի յանկարծ 'ի շօինդ ճայթէր խօշին :

Ճըչէին պատանեակք Արմայիսեանն անդ ամոխախք ,
Ի թաւութիւն ինչ անտառին անկանէին ձիաթափ ,

Այլք եւս ըզհետ , Արմայիս հարեալ զոլոքն եւ ձին ընդ իւր՝
Մըռնչէր հարկանէր բողոք առանց դիտելոյ յով :

Ձին փոքնկայ , կանգնի , ոտանու . մայրեացն 'ի խորըս սրանային :

Տեսանէն առաջի երկուս յընթացըս պատանիս ,

Որ հասեալ ապաւինին առ ալեւոր մ 'ի դուրս այրի ,

Զորով շուրջ ազգատոհմ մի եւ սակաւ ինչ գերդաստան ,

Գոմք ջերմիկք ընդ շանց հաջիւնս հընչէն բառաչ , խընդրեն արօտ :

Ծերունին տաղնապեալ՝ բայց զուարթատես գայր ընդ առաջ ,

Պագանէր երկիր , « Ողջոյն դալուստ քաջացդ է » հարցանէր :

Յայն տեսիլ ցածնու մըրըրիկ արմայիսեան սըրամըտութեանն

Ըզբողոքն առեալ ծերոյն՝ դառնայ հայի խոժոռ յորդիսն ,

Որ յանգէտս եւ յակամայս դիպուած լինել զիրան երդնուին ,

Ի ձրգէն էրէոյ՝ նըմա զքարին պատահել յորս :

Յակն արկեալ ալեւորին զգիւցազնին հայկ հասեալ անդէն ,

Առ ոտան անկեալ երգմնեցոյց ըզնա 'ի գլուխ իւր եւ յորդուց .

« Թող ինձ , քաջդ , աղաչեմ , ըզմնաս որդւոցս իմ զակամայ » :

Երկոքին քորք պատանեացն յԱրմայիսի ոտս եւ 'ի ձեռս

Փարեալ անդ առ ձիոյն խաղապատեալ հայցեն ներել :

Ծանուցեալ դիւցազնին զի չէր ինչ մեծ խաղմին շըշուկ ,

Գութ եւս անկեալ ընդ ծերոյն , տառապեալ տանն եւ դըստերաց ,

Նըշանացի արարեալ՝ խաղաղութեան կարկառէր աջ ,

Ընդ տեղոյն գեղեցկութիւն շուրջ ըզխայտակն աչս ածելով ,

Ընդ հեշտութիւն զովարար հովանաւոր թաւ պուրակին :

Ըզգաստ լեալ ծերունւոյն զհասեալ հիւրոցն մեծութիւն ,

« Ո՛վ որչափ , ասէ , բարի արար Երկինք ինձ յայս պատեհ

Բզբաջազունսդ ընդունել, թէպէտ վըշտօքդ ոչ կամէի :
Հանդերուք աղէ վայրիկ մի կազգուրել զխոնջ վաստակոյդ
Հովուական կերակրօքս, անոյշ պըտողովք ծառաստանիդ :

Եւ աղբիւրս ակննակիտ՝ որ 'ի կողաց քարանձաւիս
Քաղցրածաւալ կարկաջեալ՝ ըզծարաւոյդ հարցէ զփափաք,
Զովացուցեալ զարեան տապ յարշաւանաց եւ 'ի տօթոյ » :

Բազմեցան 'ի դալարւոջ կապեալ 'ի ծառսն զերիվարս,
Բազմեցաւ եւ թորդոմեան դիւցազն յակումբ իւր արջենի :

« Ալեւորդ, ասէ, եւ դուք այսօր ընդ մեզ ուրախասցիք
Ազգատօհմըդ հովուական յորսոյ քաջացս այս աղեղանց » :

Կէսք առեալ յեղջերուացն որթըս երիս դէր եւ փափուկս,
Տասն առինս եւ այծեմունս, նոյն եւ խարբուզ եւ վիթ մատաղ,

Զենին, մորթեալ սըրբեցին եւ լըւացեալ ցուրտ վըտակօք
Պատեցին անդրէն անյօշ զիւրաքանչիւր 'ի մորթ իւրում :

Այլք փոսս հատանէին՝ հասակ եւ թիւ ըստ նոցուն չափ,
Եւ 'ի նոսա հուր լուցեալ եւ ջեռուցեալ զհողըն սաստիկ,

Զկայծակունան առեալ 'ի բաց, անդր ըզպատեալ թաղեն շաղիկս,
Հող անօսր ածեալ՝ զխարոյկ հրատին վերուստ վառեն բորբոք :

Ի նըմին ժամու դըստերք ալեւորին եւ ժիր մանկունք
Վառեալ զթոնիրըն թրեցին նաչիհ, հարին հայս ձիւնաթոյր,

Եւ առեալ պարզեալ բըլիթս հարեալ 'ի կողս անդր հնոցին,
Հասուցին բերին բազում շօթ եւ լաւաշ սպիտակ կարմիր,

Կուտեցին 'ի սակառիս՝ բազմականին առ ձեռն 'ի մէջ,
Եւ սրանիր եւ մածուն եւ սեր, առատ բերս 'ի ծառոց,

Ի մըրգաց խընձոր եւ տանձ, դեղձ եւ ծիրան ւողկոյզս որթոյ :
Զայս ըսպաս հարկանէին մանկտի ծերոյն, աղջկունքն յաւէտ

Շնորհաշուք վայելցուծեամբ, ոչ վայրենիք անտառասունք,
Այլ եւ ոչ սակայն հանգոյն քաղաքայնոց կարգօք սնոտեաց,

Հըպտանօք պաճուճանօք, այլ 'ի բընիկ պարզութեան շնորհ :
Խորովոյն բուրէ հոտ, հոտ 'ի նօթի քիմս հեշտ ուանոյշ :

Հանեն յօշեն բաժանեն 'ի ճոխ վայելս երախանին :
Մեծարեաց հայի զալեւորն՝ եղեալ 'ի շօթն երբուծ մի մեծ :

Առին ապա 'ի խայրեաց եւ հովուական համադամոց,
Եւ զքաղցին այսպէս ըզպէտս հարեալ՝ արբին ախորժահամ

Ի վըճիտ աղբերականց անտի որ անդ գնային առ ոտս :
Յետ ճաշոյն առեալ հայկայ քաղցըր դիմօք ըզծերն առ իւր,

« Զհարցանես, ասէ, բնաւ, ծերունիդ դու, թէ դուք ո՞վ էք,
Որ մինչդեռ զինուց չաչիւն հընչէ երկիրս 'ի պատերազմ,

Զեր սըփոեալ այսպէս յանտառս յանհոգս որսոց բերէք սլարապ » :
Բազմականն առհասարակ ընդ այս հարցումըն դիւցազնն

Դարձուցեալ ըզդէմս առ ծերն՝ ըզլըսելիսն շականջն :
Արուեսակ եւ հայկանոյշ, որ ընդ դըստերսն էին բազմեալ,

Զաղկահական հատին գրգռուանա եւ ըզգողտրիկ սըրտից մընչիւն :

Յոգւոց եհան ալեւորն եւ 'ի խորոց սըրտին ասէ .

« Ոչ, տէր, ոչ հարցանեմ, զի վաղ ըզսիրտ զայս փակեցի

Առ համբաւին շըրշընջիւն եւ ցանկալիս յաւիտենիս,

Յորմէհետէ հաճեցան երկինք աշխարհ տալ ինձ զանտառա,

Եւ քաղաք՝ ըզքարայրս, եւ պատմութեան՝ զմաշկըս խոշոր,

Եւ սըրոյդ եւ նիզակիդ փոխան ըզցուպ զայս հովուական :

Եւ թէ քըննեմ, չներեն ամբ քաջացդ հաղորդ լինել բաղդին :

Եւ զի բնաւ խուզեմ զյայտնիս . ոչ դիւցազին հայկայ ճամբար

Աստ առ մեզ հուպ բանակի . եւ զի դուք չէք 'ի տիտանեանց,

Վըկայեն մեզ կերպարանքդ, երեսք եւ բարք ազնւատոհմ,

Եւ զուարթալից քաղցրութիւն աչաց կուսիցդ եւ մանկըտույդ :

Եւ թէ ոչ անդէպ թըւէր արդ 'ի գընդէն մեկնել հայկայ,

Դու իսկ ինքնին, երդնուի, վեհազնն ես թորգոմեան հայկ » :

Աստ յարտասուա ցընդէր ծերն եւ ուղիս կըրկին խաղայր յաչացն,
Իջանէր ընդ կարմրափայլ այտս եւ մօրուս իւր ալէբեկ :

« Թէ ողջոյն իցէ հայկայ, կըցեաց . զիարդ արդեօք զարդիս

Արիացեալ աննըման դիւցազն 'ի զէն նահատակի... »

Եւ ես երբեմն 'ի դոյն զէնս զարիական վառէի տիս .

Տեսիլդ իսկ հուր յերակուանա եւ 'ի յողիս իմ բորբոքէ :

Գիտէ զայն քաջազնն հայկ, թէ անցերցըն յիշատակ

Ի մըտացն անպուրծ անթափ 'ի պահեստի մընան գանձեալ :

Անցին զինեւ ժամանակք, ցասեաւ ինձ բախտն եւ ես բախտին,

Եւ յամենայն աշխարհէ կընքեցի զմիտս իմ եւ ըզսիրտ » :

Մըտախորհ հայկ 'ի սըրտին կայր՝ ո՛վ արդեօք է ծերունիս .

« Ալեւորըդ ժիր, ասէ, աղէ ասա ինձ՝ ո՛վ ես դու,

Ուստի յայս եկեալ երկիր՝ անտառախիտ մայրեացըս հիւր :

Երեսացդ ինքնին տեսիլ, խօսից ուանձինըդ կերպարանք

Օտար ինչ որ գուշակէին 'ի վայրաբնակ կենաց ըզքեզ,

Արդ բանքդ եւ վեհ արտասուք՝ խորհըրդոց մատն եղէն թաքուն :

Ե՛կ պատմեա կարճ 'ի կարճոյ ինձ զառաջին կեանս հասակիդ .

Օ՛ն եւ օ՛ն՝ ոչ 'ի բանակն արարից դարձ, մինչեւ ուսայց

Զո՛ իցէ 'ի գիտութիւն ածել հայկայ քում ծանօթին .

Ո՛ գիտէ, ոչ անօգուտ ինչ եղիցի վըստահութիւնդ » :

Յոգւոց եւ ալեւորն եւ մօրնչելով կըրկնէր անդրէն .

« Զինչ օգուտ ինձ այժմիկ . այլ յոյս մեծ այն էր բարկութեանս

Ատելին իմ թէ այսօր 'ի տիտանեան գոյր բանակի,

Եւ առնոյր զիս հայկ 'ի գունդն որպէս զիարդ եւ ինչ իցեմս,

Երթայի շիջուցանել ըզբոց քինուցս յարեան նորա :

Այլ արդ սառամանիք անցին եւ հունձք քըսան եւ հինգ,

Ո՛վ կաց մընաց կենդանի . — բայց աստ 'ի սիրտ ցասումն արդար » :

« Ալէ լուիցուք, ասէ հայկ, ո՛վ այն իցէ քոյդ ոխերիմ,

Գիտասցուք արդեօք ասել թէ կենդանի կայցէ անդէն » :

« Ստիպեցեր, ասէ ծերն, եւ զրուցեցից զանցս աղետիցս,
Որ յանկեան ուրեք անցեալ, բայց եւ ձեր յունկն հասեալ թերեւս :
Սերունդ 'ի Յարեթայ՝ հայր զՆլիսա պանծամ՝ ունել .
Յորժամ այր զարամբ ելեալ տիրապետել սկայից քաջաց
Յեղապետք իւրաքանչիւր ըզդաշտս յարիւն ներկանէաք,
Ապա լաւ համարեալ անմըտութեամբ՝ նուաճել զաշխարհ
Ընդ միով տիտանեան գաւազանին խաղաղութեամբ,
Գումարեցաք 'ի Քուշանս 'ի կռիւ ընդդէմ ապրստամբաց .
Մեզ քամեանն Յուդադան զօրավարէր 'ի սրատերազմ :
Առաջի թընամուոյն 'ի սպարտութիւն մատնեալ գըտաք,
Բոլոր փուրսիչն ամբաստան 'ի սպարապետն կրթեցաւ :

« Չհանդուրժեալ իմ ամօթոյ եւ կորանաց վատթարութեանց,
Հաս 'ի վէգ եկի 'նդ նըմա, զի անկարողն 'ի բաց կացցէ,
Եւ զայլ ոք կացուցուք 'ի կռիւն մեծ մեզ առաջնորդ :
Եւ զո՞վ, ասէ դիւագին . 'Աւասիկ ես, ասեմ՝ ցընա .
Եւ թէ ոչ, ըզթորգոմեանն՝ ուր եւ իցէ՝ կոչեսցուք հայկ . —
Գիտէք զի մի է միայն 'ի դիւցազունս այր անվըկանդ . —
Եթէ տաց, նըմա եւեթ, ասեմ, տեղի տաց մըտադիւր,
Եւ ոչ առնն վատտին, ոյր սերճութիւն է, ոչ մի փորձ :
Մոլեգնէր եւ փրփրէր իբրեւ զգազան մի կատաղի,
Եւ հայ հուչ զիս արարեալ՝ սպառնայր կորուստ ինձ մօտալուտ :
Մութ մահու զաչըս մըտաց եւ զխորհրդոց սըրտիս կալաւ,
Ըզցայդ տըքուն մօրնչէի՝ վաղիւ 'ի վտեր դալ ընդ նըմա,
Եւ զյարեթեան խոշտարաց քաջութեան տալ ճաշակել զհամ :

« Սիրելիք ընդ դառնաշունչ միտս եւ ընդ ինքն անկեալ միջնորդ,
'Հրզօր է, ասեն, այրն առ տիտանեան բընաակալին,
Ձի սիրէ զգուտոր սորա, կարօղ է զքեզ կորուսանել : —
'Ես նախ ըզնա կորուսից, ասեմ, որ զինչ եւ տայցէ դէպ .
Իմ խընդիր արդարութեան է յատենի տիեզերաց,
Անարի անարժանին լաւագունացըն տալ տեղի,
Եւ խնայել 'ի տարապարտ երիտասարդ քաջաց արիւն .
Ձայս՝ եւ Ներբովթայ իսկ հանճարով խորհիմ 'ի շահ : —
'Նոքա կային՝ անօգուտ զըստուգութեան եւ ըզգըթոց
Յուցանէին ինձ զիրաւունս՝ առ վաւաշունչ գոռոզ տըպիտան :
Իսկ եւ իմ իբրեւ ըզվէմ 'ի ծով անշարժ՝ կացեալ անոստ
Ի մթերեալ ոխըս մըտաց, վրիժուց սուսեր սըրէի սուր :

« Եւ ահա գայր 'ի վերայ հասանէր անդ իմ ամուսին,
Գեղեցիկն ոգւոյս հատոր եւ կուսական սիրեալ սիրով .
Կալեալ զաջոյս՝ 'Ձննչ, ասէ, ո՞վ սիրեցեալ, նիւթես, գըլուխ .
Յայս սիրտ թեքես ըզսուսերդ, յայս ծոց, յայս կուրծս . աւասիկ քեզ :
Եւ մերկանայր ինձ ըզլանջսն վարդափթիթ շուշանափայլս .

‘ Հար, ասէր, եւ աստ առ ոտսդ անկայց մեռեալ 'ի սիրելոյդ,
Մի յայլում մատնեալ 'ի ձեռս, 'ի բաբելեան ժանախն ճիրանս :
Թէ պարտիս, ահա կորեայ, եւ թէ յաղթես, կայ Բէլ անդէն .
Գիտես քաջ, քանիս ոմանս 'ի մահ կընքեաց այն ժանոտաժուտ,
Եւ զկանայս եւ զօրիորդսն գեղեցիկս յինքն տարաւ,
Կամ իւրոցն հոմանեաց մատնեաց 'ի գիրկըս սըղծութեան : —
Աստ կուսին Հայոց երեսք շինին, յաջացն հատանի բոց : —
Թէ իցէ ինչ 'ի դըստերս աշխարհիս իմ գեղոյ համբաւ,
Դու գիտես . իբրեւ 'եբրովթ զայն լուցէ, զինչ լինիցի :
Զի գործես, կամ ես 'ի քէն այրիացեալ յո՞ տանիցիմ
Զչորեսին զայս արգանդիս երկանց ծընունդ եւ սնունդ ըստեանցս :
« Զայս ասէր արտասուագոչ եւ ըզծնկովքս առեալ փարէր .
Եւ մանկուցքս զինեւ եւ զնրմանէն կային կախեալ :
Անկաւ 'ի ձեռաց իմոց սըլաքն սայրասուր .
Հուր արիւն գիմեաց 'ի գէմս իմ, սիրտ 'ի թունդ, սըրունք 'ի գող :
Բարձեալ ըզնա գըրկախառն, ‘ Իսկ զինչ, ասեմ, արասցուք արդ .
Ոխութիւն Յուդադանայ՝ թըշնամանացն ոչ լուեսցէ , :
Յայն բան մըտին մըտերիմքս, եւ 'ի փոխել զիս 'ի մըտաց՝
Պատմէին սրսէս մռնչեալ՝ մեծամեծ նա սպառնայր վըրէժս :
Յափըշտակեալ անդ զերկաթն եւ ‘ Թոյլ ուրեմնն աուք, գոչեմ,
Եթէ այսպէս եւ թէ այն՝ մահ ինձ մընայ, դքաջին մեռայց .
Ըզմնացորդս իմ խնամեսցեն երկինք եւ գուք առաքինիք , :
« Պատեցան խափանեցին, ճըչէր բամբիշնն կականէր .
‘ Վայր մի տեղի աուր ցասման՝ որ առժամայն է մոլուժիւն , :
‘ Բայց ոչ արդարն , , կըրկնեցի : ‘ Դու կաց, ասէն, մինչ առ վաղիւ,
Մի երեւիր բանակին եւ խորհեսցուք զարժանն ընդ քեզ , :
Ի դուն ժամու հըլութեանս, — այսպէս բարի է միշտ անսալ — ,
Ի բարձանց իմաստութիւն էջ մուտ 'ի սիրտըս խառնեցաւ՝
Քաղցրաշունչ հողմ հիւսիսակ 'ի հարաւոյ փոթորկեալ ծով :
Փախեաւ մէդ տըրամութեանս, հաստատեցաւ խորհուրդ գաղթի՝
Երթալ տամբ կորնչել յերեսաց բուռն Յուդադանայ ,
Մինչ չեւ յունկըն տիտանեան քիլ չարաբան քըսեալ զինէն :
Այլ երգուեալ յարեւ քաջիդ եւ յերանեակ հարսինս հոգի ,
Յորոյ շըրթանց քան յայլմէ գըտայ յորդոր ես 'ի փախուտ ,
Զի առ գութ սիրոյ նորին ըզհաստուածէն յանձին կալայ ,
Եւ առ տաղտուկ բըռնութեան անըզգամեալ յաւիտենիս ,
Ուր չեք ուրեք իրաւանց արգարութեան ոտին կըռիւ :
« Յարեւմուտս ապա չըւեալ կոյս հիւսիսոյ կնաւ եւ մանկամբ ,
Ընդ լեւինս ընդ ձորս ընդ դէտս անցեալ օթիւք տարժանակիր ,
Եկի յայս երկիր անկայ եւ յայս անձաւ խաղաղաւէտ ,
Առականեալ ըզգուրս 'ի բուն ընդդէմ փառաց եւ ցանկութեանց ,
Ընդ նըմին եւ ամենայն անիրաւացըն բըռնութեան :

Ընտրեցի անձին կենցաղ ազատական զայս անպաճոյճ,
 Լաւ համարեալ ընդ խաշինս եւ ընդ անդեայս եւ վայրի ցիւս,
 Նա՛ եւ ընդ գազանս ըզբնակութիւն քան ընդ մարդկան.
 Մանաւանդ յորմէ հետէ Բե՛լայ նըկուն եղեւ աշխարհ,
 Միայն յոյս մընայ դիւցազըն թորգոմեան, ում՝ ակն ունիմք:
 Եթէ զիջ ինչ անկանի մըտաց՝ ի սիրտ եւ ստըրջանամ,
 Ի քաջէն հայկայ դժգովմ՝ ընդ բաժանումն անջատելոյս,
 Ընդ որում սիրով կապեալ ՚ի դեռափթիթն էի տիոց:
 Թէպէտ կըրսեր էր ամօք, ոչ միայն ոչ բերեալ նախանձ,
 Այլ՝ եւ յաւէտ սիրեցեալ զառաքինի զքաջն աննըման:

« Բայց չեւ դուլս եւ աւարտ է դեռ չարեացս. աւասիկ գայ:
 Զի յետ սուղ ինչ ժամանակ զետեղելոյ մեր յայս քարայր,
 Ի կրից սըրտին մըղձկելոյ եւ առ ուղւոյն խիստ տաժանմանց
 Աղանեակն իմ ամուսինն թեւէր թուանէր ՚ի դրախտն հողոց
 Ըզմըթին ստորմիցըս մեզ ցելեալ ՚ի լոյսն երանելի,
 Զիս միայն լըքեալ աստէն, զանդարձագիրս թողեալ կըտակ.
 Բայ շնորհք երկնից, խընդամ յոյժ, զի յերջանիկ խաղաղութեան
 Ի վայրիս երանաւէտ մեռանիմ ես եւ զձեզ թողում, :
 Առաւել է աւասիկ քան զհընդիցս հինգ այս նաւասարդ,
 Զի անդ նա ՚ի դեղձկական թաղեալ շիրմիդ նընջէ ՚ի քուն,
 Զոր ձորակիդ հայիս հանդէպ, եւ նոյնքան ինձ են ամք սահեալ
 Զի սուգ ունիմ եւ ողբամ ըզհատ հողոյս Նըւարդ տիկին »:

Կըրկին աստ լուսոյ ծերոյն արտօսը յալիսն հոսեցին լիճք:
 Մինչդեռ հայկ աչս ամբարձեալ դէտակն յայնկոյս ունէր ձորոյն,
 Գերեզման մի տեսանէ յերկց ըստուար անկոփ վիմաց,
 Ըզնովաւ նոճըս տըխուր եւ վարսաւոր ուռիս դալար
 Ողբազին արկեալ ըզհերսն ՚ի հոյլ մըթին մանիշակին
 Եւ յալիս վըտակաբուղիս, որ ՚ի բըլըոյն զնոքօք պատեալ՝
 Փախէր լալազին, ողբոց Նուարդայ գոյժ ՚ի բերան.
 Անդ ՚ի նմին իսկ ժամու հընչէր հայկայ յունկըն – Նըւարդ:

« Ո՛հ, գոչեաց դիւցազն ուշիմ, դու ես ուրեմն Դանան քաջ.
 Ո՛յր չիցէ զհամբաւ լըւեալ քում արութեանդ, ըզՆուարդայ գեղ.
 Այլ զընգացին զայն քեզ երկինք, զի չեհաս յունկըն տիտանեան »:
 Աջ յաջ խառնեալ ծերունւոյն եւ ասէ հայկ արգահատեալ.
 « Ընդ մեռեալս համարէիր դու մեզ ՚ի խուան անթիւ մահուց
 Քսանեմեան տարաշխարհիկ պատերազմացն ընդ տիեզերս:
 Ո՛վ զիարդ թընդասցէ լըւեալ հայկայ սիրտ զողջունէդ,
 Եւ որպէս գեղձեսցի ունել ըզքեզ յիւր քաջազունս:
 Թերեւըս դու իսկ ինքնին ելցես առ նա յօժարամիտ,
 Եթէ չէ, որպէս կարծեմ, մեռեալ ՚ի քեզ սըրտիդ կայծակն,
 Եւ արդար վըրժուց նախանձ ընդ վիրազին բաբելական,
 Եւ ընդ բուն իսկ ոսոխիդ որ ՚ի դընդի անդ տիտանեանց »:

Զայն լուեալ ալեւորին՝ ըզհովուութիւնն մոռանայ,
Զկրնճըռեալ պարզէ ճակատ, խայտային աչքն, 'ի վեր վազէր
Ի դարարի բազմոցէն, իբրեւ սլանալ թրոջէլ 'ի մարտ:

« Բայց գիտիցէս, ասէ Հայկ, կամ թէ արդեօք հաւատացէս,
Զի Հայկ քո հին սիրելին, յետ վաստակոց չորեքամեայ,
Յաշխարհին եւ 'ի զօրուն պետութենէ մերժեալ 'ի բաց
Ըստ յաջադկոտ զըրուանեանց ապախտաւոր աւագանւոյն,
Կայ լուեալ վահան քաջին, արդ վըստամեանն հընչէ աստար,
Ոչ զօրավար թորգոմեանն էր յերիկեան ճակատամարտ »:

« Իսկ արդ ո՞վ ապա », գոչէ Դանան. « Աքոսամ, կրրկնէ գիւցազն,
Եւ զըրուանեանք ընդ նրմա բազում, եւ ոչ սակաւք 'ի մէնջ »:
Ոսանու ծերն յոտըն կայ, « Տար զիս արդ, գոչէ, տար զիս առ Հայկ.
Ես իսկ ինքն եմ յարեթեան. թորգոմացւոյն այն նահապետ
Առ իւրոցն նուազութեան է անդոսնեալ խոտեալ անշուշտ.
Եւ ո՞վ այն, որ զըլասցի երկրիս արդար ըզնա ժառանգ:
Որդւովքս ես, գոյզն ինչ թէսկտ, այլ յաւելցուք մէտ յոյժ նորա.
Աղէ, մանկունք, առէք ինձ ըզձեր եւ զիմ ըզհին կազմած:
Յուդադան — գիւցազն Հայկ — Նըւորդ եւ վրէժ արդարութեան,
Եղիցին ձեր փոխանակ՝ անձն իմ եւ կեանք անդորրաւէտ »:

« Կաց անսա վայր մի, ասէ Հայկ. ոչ իսկ առ Հայկ երթալ խընդրես.
Աւասիկ է քեզ աստ Հայկ, անձամբ ինքնին առ քեզ հասեալ »:
Զայս ասէր եւ փարէր զալեւորին պարանոցաւ,
Խառնէր գիրկս եւ հինաւուրցն արիասիրտ, լային պատեալ.
Հայկ՝ զի սիրտ այնպիսի առ ինքն եգիտ անդ յանկարծուստ,
Ծերունին՝ զի զսիրելին եւ զմեծարոյն ետես գիւցազն:
Եւ որ շուրջն պար բոլոր՝ քամեն յաչաց քաղցր արտասուս
Յայն տեսիլ եւ 'ի լուր գորովանաց յանակրնկալ:

Ի հրաման հօրն մանկտին հըլու բերեն ըզդէնսն 'ի մէջ,
Զերկվարն թամբեալ ունէր անդէն ծերնն Կոտիշ:
« Թող զայգոսիկ, ասէ Հայկ, եւ արի եկ միայն ընդ իս,
Տաց ես քեզ զէն գեղեցիկ եւ քաջամուր քան ըզդոսա »:
« Ոչ, ասէ. գիտեմ տացես քան ըզսոսին աղնըւագոյնս,
Այլ ոչ կարծեմ եւ ամուրս. ուր զի սոքիմք նահատակեալ
Դիւցազանց ահաւորաց ժուժկալեցի մարտից բազում.
Այս սուսեր ըզյոլովից սիրտ պատառեաց, հընձեաց ըզգլուխ:
Որով զիսն ճանաչէ արհամարհոտ վիրազըն դուժ,
Սովին տեսցէ միւսանգամ եւ սիրան 'ի փոր իւր գողտցի,
Ծանիցէ, զի ոչ վատի փախուստ էր այն առ երկիւղէ.
Սովին ըզքէն քո հանից եւ զտարաժամ Նուարդայ մահուն:
Հասկա մանկունք Դանանայ, եւ դուք արիք վառեցարուք »,
Ասէր՝ զանօթսն զանձամբ արկանելով պատերազմի:
« Եւ դու իմ հասակակից, գերդաստանիս հաղարասիտ,

Կացցես, Կոտիշ, պահապան հանգրքուանիս եւ գրասերացս .

Խաչինս եւ արջառս եւ պատրուածակս յիմէ բակէ

Ի ճամբար դիւցաղինս օր ըստ օրէ մոռացիս մի » :

Զինուորեալ դան պատանիքն հոնակ լԱրտէն 'ի նիւս ձիոց :

Զարմանայր դիւցաղին քաջ ընդ ալեւորն ըսպառազէն ,

Ոչ ինչ նըւաղ քան երբեմն ընդ հովուական կերպարանօքն :

Աքանչանան եւ մանկտին եւ օրիորդքն ընդ պատանիսն ,

Ընդ աշխոյժ արիական եւ ձիախրոխտ հեծելութիւնն ,

Եւ յանձինրս հայեցեալք՝ նըշմարէին ոչ մի խըտիր :

Հարժեցաւ փոքրը բանակն , հայկ յառաջոյ հըսկայաբար :

Ի ձորակն հասեալ Դանան՝ անց յամուանոյն շիրիմ յայնկոյս ,

Ըզլիմօքն անկանէր , յարտասուախառն ասէր համբոյր .

« Ամբ ահա քըսան եւ հինգ , սուգդ 'ի մըտացըս չէլ , 'նըւարդ .

Տըրտոււմ նոճիցըդ հանդոյն՝ թաղծագին ցանգ կամ ըզլիրմաւդ ,

Եւ երբէք թառամիմ ոչ , յանգութ մահուն գիպեալ մանդաղ ,

Որ զգեղեցիկս եւ զպիտանիս եւեթ գիտէ հընձել տանել :

Ըզհամբոյրս , յետին թերեւս , եւ զուխտս 'ի ցուրտ ընկալ դամբանդ . —

Աստ ըզսուրն 'ի պատենից ձըգեալ շիրմին գընէր վերայ . —

Զայս երկաթ՝ կամ ատելոյդ յարիւն ներկեալ բերից նըւէր

Այսր առ քեզ առ ոտըս քո ձօնեալ յուռիսըդ հերարձակ ,

Կամ անկեալ հողազանդուածս անդ 'ի բազկէ ժանտ վիրագին ,

Ես թռուցեալ դամ գիրկ ընդ գիրկ ոգեխառնիմ ընդ անձկալիդ :

Այդ յերկնից կամս ապաստան , 'ի քաջութիւն մէք խոկասցուք » :

Զետղ առեալ հայէր ամբոխն եւ գորովէր յալիս ցաւած :

Մինչ նոքա զայնու էին , դանանեան գուսոր երէց Խոշաք ,

Այրասիրտ կոյս սպառազէն՝ որպէս սովորն էր յորս վառեալ ,

Գայր խառնէր 'ի գունդ աղջկանց , սանձեալ զամբիկ մի ամեհի :

Առ երեսս ըզգութ ալեաց ծնողին իւրոյ պատճառելով

Ընդ քաջացն հարազատից հաստ ըզթիկունս առնել նորուն .

Իսկ 'ի խոր սըրտին ծածկէր ըզտապ բոցոյ նորոյ հրատին :

Այն զ'ի գբանիւքն անկանել 'ի գաղտ շըրշունջ կուսից հայկայ ,

Լըսէր թէ իւր տարփելին 'ի բանակի անդ է Յաշկուր :

Ընդ որում սիրով զօգեալ մանուկ յերկիրն արուացաստան ,

Եւ բըռնի հօրն 'ի գաղթել էր բաժանեալ առ 'ի նմանէն .

Եւ 'ի գութն յայն բեւեռեալ՝ ըզգուրս ընդդէմ եղեալ այլոց :

Զհետ նորա եւ պատանեակն յայրարատեան դիմեալ աշխարհ ,

Եւ ցայնժամ ոչ մուտ ոչ գամ գըտեալ 'ի գիւտ գորովելոյն :

Եռանդուն աշխոյժ կուսիցն ոչ ըսպասեալ ողջոյն խըմբին ,

Ձի վարեալ փոթորկելով անկանէին 'ի բուն բանակն ,

Ըզկնի նոցին դունդ պատանեաց 'ի նոյն ըշտապ թափառնակի :

Յարեւուն ջեռուցանել իւրովքն ըզհետ հասանէր հայկ .

Լըսէին ձայնս ահաւորս ըզվըստամեան շահատակաց

Տագնապելոցն 'ի մանկոոյն տխտանացւոց յառաւօտէ :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ձ Ն

Դ Ր Ո Ւ Ա Գ Ե Օ Թ Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Տ Կ Կ Թ Կ Ո Դ Կ Մ Կ Մ Դ

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ձ Ն

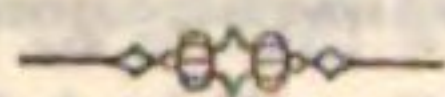
Դ Ր Ո Ւ Ա Գ Ե Օ Թ Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վստամ անըջովք քաջալերեալ՝ վառէ զիւրան. իջանեն 'ի մարտ կիսա-
կտուր յերկէ. կռուին պէտպէս դիպօք: Արմայիս՝ ընդդէմ ուխտի եւ պատուի-
րանաց հաւուն, միտի 'ի մարտն. մանկութիւնն 'ի չքմեղս դատի: Արուսեակ 'ի
վտանգի տեսեալ զհայրն, աղաչէ զխօսնայրն Խոռ. հասանել 'ի փրկութիւն նորա.
գնացեալ եւ նորա իւրովքն՝ վտանգի եւ նա: Յետ նորա եւ Արմենակ գրեթէ
ամենայն զնդիւքն: Մինչդեռ եւ ինքն Հայկ կամի սակաւութն մնացելովք 'ի թի-
կունս հասանել որդւոցն, տեսանէ այլ գունդ յիւր վերայ 'ի ճամբարն դիմեալ.
զրոհ տայ ընդդէմ նոցա, սատակէ եւ ցրուէ:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ե Օ Թ Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Քանզի մինչ այն ինչ ըզջորրորդ պահու աղխուր այն գիշերին
խոնարհէր հազիւ 'ի նիրհ Վըստամ ըզգլուխ իւր ծանրաբուն
Երեկի ւառաջիկայ մարտին պէսպէս մրուայլ հոգովք,
Իներեւոյն Աստուծոյ եղեռնաւոր դեւ չարադիւթ
Ձըրուանեանց առաւել քան թորգոմեան քաջորերոյն,
Իտեսիլ գիշերական յաչըս նորա կերպարանէ
Ըզգոմնդըս իւր զուարթագին վառեալ գիմեալ կազմ 'ի ճակատ.
Նըկարէ զուղմին տարազ եւ զձիախրոխտ կրոււոյն խառնուրդա,
Ըզմէն մի զօրական իբր առիւծունս իմն ամեհիս,
Եւ հրաշունչ վիշապացեալս ուտել լափել զընդգիմակաց:
Տէգ նիզակ նետ քան ըզտեղ քան ըզտարափ քան ըզկարկուտ
Խիտ եւ թանձր ըզթըշնամեօք հոսեալ ըմպել զարիւն սըրտից:
Իբրեւ զբարբառ որոտմանց ախոյենից մըրնչէին գողք,
Շողին զինուց՝ յամպրոտաց փայլատակունք հատանէին:
Ինքն 'ի գլուխ գընդին քաջաց անբաւքնելի խրախուսանօք
Ճակատամուղ նիզակին անգիմահար բաղկաց մըրցմամբ
Ձամենայն գիմամարտ արկեալ տապաքտ խաղայր յառաջ:
Ձէնք գիակունք ընդ գետին 'ի սեաւ արեանց լուղէին ուղիս,
Փախըստեայ հալածական գնային բէլեանք, ինքն իսկ 'նեբրովթ,
Մինչ 'ի լերինսն Տմորեաց եւ անդրր եւս 'ի սպառ վանեալ.
Իսարին Տխտան խոնարհ ծունր 'ի գետին աղերսաւոր
Տատանեալ գողգոջ մատուռս հայցել 'ի ճեռ իւր զեմեղել:
Ինքն անգուտ կարթէր այսրէն ունէր ըզտուն կաղմէական,
Գայր խառնէր յառ եւ յապուռ եւ 'ի կապուտ վրանաց Բեշայ:

Հանդէս մեծ պըսակաւոր զյաղթանակին իւր կատարեալ,
Հըռչակաւ գունդն եւ աշխարհ գիւցաղն յաղթող զինքն ողջունէր:
Դառնաղէտ ակընկորեալ հեծմամբ զերկիր նըշմարէր հայկ,
Տարադէմ վըտարանդի եւ չէք լնէր տուն թորդումեան:

Առաւօտըն շառագոյն ծագեաց, 'ի լուրթ ամպրոպաց մէդ
Զվարդավառ զոսկեճամուկ ըզսըսկասպանան առագաստեալ:
Որոտաց Տէր կապուտակ ամպոյն 'ի ծոց 'ի գլուխ Մասեաց.
Յայն բարբառ Վըստամ ընդոստ կանգնեալ 'ի քնոյն կարծեաց անմիտ
Թէ Բարձրեալն հաստատուն առնէ զանուրջս իւր ցայգական:
Ելեալ ընդ որդւոյն եւ ընդ համհարզսն 'ի հրապարակ,
Տեսանէ զբանակն ողջոյն կիրթ եւ կաղմիկ յուխտին իւրում.
Բայց դիմօք թաղծագին, զաչս ընդ երկինքս համբարձեալ
Ի վերուստ կոչելով գըլխոցն հըզօր այցելութիւն:

'Նա գունդ առնուլ հրամայէր, քաջալերէր կալ սըրտասլինդ.
« Սակաւիկ ինչ հարուածովդ լըքանիցնք դուք գիւցաղունք.
Թոյլ տուք զայդ թըշնամւոյն, որ առ ձերով նըլազուլթեամբ
Քան ըզձերդ բազմապատիկ տեսանէ զիւր անբաւ կորուստ.
Այսօր ձեր է յաղթութիւն առ լըքուցեալսն յահէ ձերմէ »:
Կայր պատմէր զգիշերային նոցա զերաղն յառհաւատչեայ,
« Եւ թող զայդ, ասէ, ո՛վ քաջք, ընդ պարտութեան ծանր ամօթոյ
Ի կողմանց երկոցունց, ո՞չ լաւ իցէ բիւր մեռանել »:
Զայս ասէր, որպէս թէ բնաւ յիւրսն իբրեւ զինքըն հայկցին:

Այլ անդ արդեամբ գերագոյն ինչ քան զնախկի առնըն բնութիւն.
Ի բարբառն եւ 'ի շարժմունսն ետես ուամիկ զօրականին.
Եւ ուխտէին 'ի մըտի՝ ոգւովք չափ կալ արիաբար
Եւ առնապէս ոգորել, ոչ թէ յանձանց 'ի փըրկութիւն,
Քան փառացն եւ պարծանաց 'ի թորդումեան ճոխութենէն.
Եւ աշխոյժք սըրտից իւրեանց տայր աւետիս մեծ յաղթութեան:
Իսկ բազումք, մանաւանդ յաքանաղեան զօրագըլխաց,
Գեր 'ի վեր կալ նախանձու, զարդարութիւն հանել 'ի լոյս:

Անդուստ եւ տխտանեանք առաւօտեալք ըստ օրինի,
Խրոխաք երիկեան յաղթութեամբըն մեծագոչ եւ խառն 'ի խուռն
Երկու երիր խուժադուժ ամբոխ 'ի մարտ իջանէին.
Յուսացեալ յական քըլթթել 'ի սուր 'ի սլաքըս նիզակաց
Հարկանել սատակել ըզզօրութիւն եւ զոյս հայկայ:
Յայն շըռինդ ոսանոյր Վըստամ, եւ 'ի սեւուկն աշտանակեալ,
« Առժամայն յաղթութեան շըլացուցեալ, ասէ, զնոսա,
Հասկա քաջք, կարգ ճակատու եւ ամբութիւն գընդի քաջացդ
Յաղթեսցէ ցիր եւ ցան անկարգ յախուռն հրոսակին:
Վըստամ եւ հայրենեացդ 'ի ձեզ է արդ փառքն ապաստան »:

Լուռ եղեւ եւ շարժեցաւ 'ի դոյթ բանակըն պընդակաղմ,
Անմըռունչ հանդարտութեամբն եւ մըրըրկոտն արշաւանօքն

Առաւել ահեղագոյն 'ի մեծամուր սրատրաստութեանն :
 Խոր լըուութիւն էր յերկինս, յօդս եւ 'ի ծով, յանտառս, 'ի սարս,
 Մինչեւ անդամ ոչ սաղարթուց ինչ սօսաւիւն շըրշըր խարշափ :
 Յերկրէ թընդիւն ոտնաձայն միայն սկայից, խօշիւն զինուց
 Ելանէր, եւ խըղուըրտիւն ասորնակոյտ խուժաստանին :

Իսկ մինչ անցեալ ըզբըլըովք՝ եղեն 'ի գիւրըն դաշտամուխ,
 Բըրդէր հողմ մըրըրկախառն 'ի շընչեղոյ Երկնից ցասման
 Վըստամեան գընդին ընդդէմ, յաչս ըզփոշին փոթորկելով :
 Աստի անտի սուրային հըսկայաքայլ կարգեալ ճակատք,
 Ամպ հերձոտք 'ի վերուստ հովանացեալ գըլխոց գընդաց
 Եւ ըստուերք մեծամեծք 'ի դաշտն 'ի լայն զոտիւք սկայից
 Սըլացեալք արշաւասոյր՝ 'ի լոյս 'ի մութ խառըն նըկար՝
 Թեւս 'ի թեթեւս հողմոց վարեալք՝ սուր ընթացիցն ոչ ժամանեն :

Ոգի մեծ սըրտմըտութեան ըզկըրկին ռազմն յափըշտակէր :
 Բէշեանըն գայր մըռմըռեալ ընդ մըրըրկին որոտալով,
 Կուտակեալ որպէս ալեօք ծով ահագին սահմանագոչ :
 Վըստամեան ճակատ խաղայր լուռ իմն ամպոյ հանգունատիւ,
 Որ անմըռունչ ընթացեալ ոլորտապտոյտ՝ յանկարծ ճայթէ :
 Յասպարէս մարտին հասեալք, ռազմիցն անհեռ լինի միջոց,
 Ահեղագոյրդ ընդ միմեանս բախեալ ճակատ զէն եւ ասպար :
 Օրինակ իմըն կըրկին մըռայլ մըրըրկէք յերկնից 'ի դաշտ :

Տեղացին նախ խառն 'ի խուռըն տխտանեանք զինուց տարափ,
 Որոց շատք ընդ վայր ցընդեալ յերկիր արեան կան ծարաւիք :
 Վըստամայ միով գոչմամբ թըռեան բոլոր նետք եւ նիզակք
 Տէգք եւ վէմք պարսատկաց մըրըրկատարափ եւ թանձրախուռն
 Քան զհողմոյ հոսեալ գարի տեղ 'ի գըրկաց հեծանոցին :
 Եւ անդէն ամպք փեռեկեալ եւ արեւուն ոսկի նըշոյլք
 Բախեալք յօդս ընդ սըլաքս եւ ընդ ռազմին պատենազէնս,
 Կայծակունք թըւէին իբր 'ի հրացայտ հնոցէ հատեալք :
 Շըրտնուին տխտանեանք ընդ բըռնութիւնն անակընկալ,
 Եւ նոցին գունդք ոչ սակաւք՝ խոռ ընկալեալ խրամատեցան :

Վըստամեան զօրավարք գիտէին ոչ գուլ եւ դադար,
 Չայն ահեղ խրախուսական գոռմանցն յաստեղս անդր ելանէր,
 Անըսպառ 'ի թըշնամին թօթափելով զամենայն զէն :
 Սալարք իւրաքանչիւր 'ի գլուխ գընդաց նախամարտիւք,
 Ոչ մի՝ այլ տասն ախոյեան կործանէին մէն մի յերկիր :
 Անդ Վըստամ վիշապացեալ անհուն սպային շանթէր հանդէպ,
 Ընդ բընաւ ուրէք սողայր, յո եւ նայիս՝ անդ տեսանես,
 Կամ զինքն, եւ կամ ըզգէն նորա եւ զձայն, կամ զահն եւ զհոյն :
 Իբր հոգի մի բանակին շարժէր զմասունսն համօրէն :
 Ըսպատեաց զամենայն տէգ իւր եւ նիզակ, եւ սուր հանեալ
 Հարկանէր փայլակնահար ըզխառնամբօխն յաջ եւ յահեակ :

Իբազկէ անտի անկան Արբէլ՝ Վլադիմիր Մուլար եւ Գուր, Թուսիսի, Նուպար, ոչ անարդ ինչ նահատակ երիտասարդք։ Եւ եօթներորդ ի վերայ նոցա քաջագն արին Որոնտ, Որ մոլէր գընդին հանդէս ի սուր ի տէգ յարիւն քաջաց։ Եւ յանկանէն հան ըզվրէժն՝ յերկուս հերձեալ զՏիրկան կառափն՝ Ըզքաջին փըշտիպանի՝ մինչեւ ի կիցս ողնայարին։

Զյաջողուած զայն վըստամեան տեսեալ սաշարքն իւր ատելիք, հոտ արեան եւ խայթ ամօթ խրախուսեցին զոգիսն ի զէն։ Նոյն եւ հայկայ մըտերիմք մոլեալ յամբայր կոտորէին, Զայն սլատեհ առեալ՝ նըւազ ըզթըշնամիս առնել Երկնից, Եւ մի յանձն ըզվատութեան կամ զմախանաց ձրգել եպեր։ Անդ քաջն Առնակ եւ Արբակ իւրոյ ծնողին ակնյանդիման հինգ առ հինգ ախոյեանս արկին տապաստ դիաթաւալ, Եւ Առնակ գոչէր․ «Ա՛րք, վայ մեզ, ահա տիտանացիք Զափ արկեալ յաղթ հասակօք՝ լարաբաժին առնեն զաշխարհս»։ Անդ Փառնակ՝ Զարեհ եւ Հրանտ ոչ ինչ սլակաս քան ըզՎըստամ Զըսկայից հընձեալ զիրանս ընկենուին դի ցուրտ յերկիր։

Գեղեցիկ երիտասարդ Բազու՝ Բե՛լայ գայր խոստացեալ Տասըն հայ բերել զըլուխս, ի վարձ սլատուոյ կալ զօրավար, Քաջաբար մարտընչէր, յետ եւ յառաջ յերթեւեկի։ Մինչ զԱմբակայ խըղէր գլուխ՝ զըսպանելոյն ի Գաղերայ, Վարաժեան տէգ հաստաբուն սլատառեալ զհողմս որոտալով Ըշտ անկեալ ի գաղաթան վարսէր, ի գուրս ոստնուին աչքն, Ընդ ոընգունան արիւնախառն ուղիղն ի վայր վիժեալ ցրուէր, Խաւար յաւիտենից զաչսըն սլատէր, անկեալ յԱմբակ Եւ գըլխոյ նորա փոխան զիւր իսկ կառափն անդէն թողեալ, Զոր ձիանն ամեհիք ջախջախէին սըմբակակոխ։

Պակուցեալ բե՛լեանցն ընդ կրուկ վերջոտնեցաւ մէջ ճակատուն։ Վարշիր իշխան փառաւոր, բայց ատելի խօսեցելոյն, Գեղեցկին Ասթինէի յօրիորդացըն մաղացւոց, Որ ճողոպրել կամեցեալ մահուամբ նորա զանձն ի նմանէ, Կամ սլարծանս ինչ մեծ ունել՝ գալ քաջանուն յիւր հարսանիս, Էր տըւեալ նըմա երգումն՝ ոչ եւս զերեսս իւր տեսանել, Եթէ գամ մի լու լիցի նորա փախուստ ի թորդոմեանց։ Ո՛հ, ոգւովք չափ, եղկելին, զայն յուշ ածեալ շահատակէր։ Յանըզգաստս ընդ ահաբեկ փախըստէին յետըս վարեալ, Ի միտս անդէն հարկանի խոստումըն իւր մահագուշակ։ Դառնայ գայ գազանացեալ սըրտմըտութեամբ բոցակնագոյն, Որսէս վարազ վիրաւոր որ կայ յոգիսն օրհասական, Բայց յիշեալ զոյժն եւ զժանխան անդրէն դիմէ գայ կորակոր Արիւնուշա հրաշէկ աչօք եւ վրիժակօք փայլակնաբեր։

Զայն բարձեալ գոչէր ուժգին իբրեւ ըզմեծ բանակի գոռս։

«Ո՛ւր, ո՛վ արք, յո՛վ էք դիմեալ յամօթ ձեր դէմ եղեալ երթայք, Չէն ձեզ աստ սրտիսալք առ ձեռն, 'ի թըշնամեաց կրուսիմք յաասկ, Որ քան զձեզ են հըմուտ անցից կըրծից եւ կապանաց: Եւ թէ առ ոտսըդ իսկ իցեն տունքդ, ունիցիք սիրտ երեւել Կալ սիրայնոցդ յառաջեւ, ալեւոր հարց, մատաղ մանկոյ: Դիք ո՛ն դիք զայդ ամենայն եւ զկորակոր ամօթ 'ի մտի. Զուշ ձեզ եւ զինչ վատութեամբ 'ի մի վայրկեան կորուսանէք, Ըզմեծ անուն քաջութեան եւ զտէրութիւն տիեզերաց: Կուածեցէք զըլորտս երկրի, արդ սակաւուդ նըկո՛ւն լիջիք, Ի վերայ ձեր զայդ պարծանս առցէ՞ զածածըն թորգոմեան »:

Զայս գոռայր, եւ անդրէն դարձուցանէր զոր զիւրեւ գունդ. Զայն հայեցեալ եւ այլոց՝ խրախոյս առեալ դառնան խըռնին. Որպէս յորձանք ինչ սըրընթաց ուղիսից, յորժամ 'ի հանդիպոյ Ուժգնագոյն շընչեալ մըրըրիկ զոտըս նորս շըրջիցէ յետս, Ի մըրցել ջուրցն եւ հողմոյն կուտին կոհակքըն փըրփրադէզ: Վարչիր ինքն իսկ չերեւէր մարդ լոկ, այլ դեւ մի սոսկալի Շարժելով բազուկս հարիւր, յիսուն վահան, նիզակս յիսուն. Գընդացն այսպէս իմն 'ի գլուխ՝ առ թըշնամին տանէր զնոսա: Որ յայնքան բըռնութենէն ոչ թէ իսկոյն յետըս դառնայր, Այլ առնոյր սակաւ մի զկայ յիւր ահագին յարձակմանէն: Որպէս յորժամ այսք կըրկին՝ հարաւ հիւսիս՝ յողըս կրուսեալք, Ոչ անդէն արւեալ տեղի մին յերեսաց փախչի միւսոյն, Այլ կայ վայր մի մըտայոյզ եւ մըտմըռեալ ոգորի դեռ. Այսգոռնակ առ զառաջնըն վըստամեան գոռնոն ըզտեղի:

Ալեւորըն Պարգեւ 'ի բուն ճակատն 'ի միջալայր Կայր իւրովք տիգաւորօք անվանելի ռազմին պարիսպ. Զհայրենի քաջութիւնս զօրականին արարեալ յուշ՝ Վինէր գընդին իւրում շունչ, գըրդէր 'ի խուռն ակոյցենաց: Ընդ նըմին Վարաժ եւ Սլաք յաջմէ նորին եւ յահեկէ, Թեւք կըրկին բախին ռազմին՝ թըռչել ոչ լոկ կալ 'ի դիմի: Անդ գոռումն յառնէ ահեղ եւ անհնարին բազկաց մըրցմունք, Շաչիւն զինու՝ վահանի, կոփիւն լարի՝ շփնդ բարկաճայթ. Թընդէ գետինն ընդ ոտիւք երկուց կողմանց յաղթ բսկայից, Եւ արիւն ուռգանէ զհասակս արանց, ըզգէն եւ զհող:

Ոչ եւս ժուժեն վըստամեանք. զի հալածեալքն յառաջագոյն՝ Ի Վարչրի խրախուսանացըն խիզախեալ դարձեալ ընդ կրուկ, Գան կուտեն հեղեղաբար ըզաաստկութիւն լանջաց ւարդանց, Բեկանի ոյժ սընդութեան արի արանց ուերիվարաց. Բուռն յորձանաց որպէս թումբ սոժաւանակ մի զգէմ կալեալ, Զայրացեալ սակացն ուղիսիցն եկեալ կուտեալ դարիւ դարիւ, Եւ խորխուրեալ պարտասէն ըզջան եւ զհնարըս գեղջից, Հուսկ ուրեմըն զամբարտակըն տապալեալ գըլեալ տանին:

Տխտանեան բուն յարձակումն ըզվըստամեանս վանէր այսպէս :

Հաղիւ փոքր մի արին Քոնթ եւ Վաշտակ եւ խորխտ Պարոյր Իւրեանց քաջ նահատակօք հանդարտէին ընդդէմ նոցա , Ոտն առ ոտն յետս ընկըրկեալ , եւ 'ի փախուստ ապա դառնան Ոչ սակաւ ինչ խռովախուժ ընդ զառ 'ի վայրն խուճապմամբ : Սէր կուսին վարէ զՎարշիր 'ի գլուխ գընդին նախամարտիկ , Որ « Ոչ Վարշիր հալածէ , գոչէր , ըզձեզ , այլ Ասթինէն , Ասթինէն գեղեցիկ 'ի մադացւոց դըստերսն կոյս » :

Անդ գըթեալ Հոյ գընդապետ եւ 'ի բերանս անկեալ թաւալ , Գաղիրայ հասեալ նիզակ կըշիռ 'ի թէկն արեան ծարաւ , Բայց անցեալ հարկանէր ըզԳաբեղայ թանձր ծոծրակ . Որ գլորեալ խածանէր զերկաթն ցուրտ կարծր ատամամբ , Եւ ընդ հեղեղ կապուտակ արեանն հոսէր թափեր զոգիսն :

Ենան եւ Գիսակ , եղբարք սիրով անմեկնելք , Առ տագնապի փախըստին խարդաւանեալք 'ի խորխորատ , Յեղանէն աճապարեւ՝ հասանէր դայր ոսոխն անգուժ : Հուս սեմեան շամփրէ զԳիսակ 'ի սայրասուր տէգ նիզակին , « Ելեր , ասէ , աւասիկ » , եւ ընկենու դի ցուրտ 'ի բաց :

Ենան գեռ վահանափակ խարտեալ գըլխոյն իւր պաշտպանէր . Այլ Մադայի տապարաւ կոփեալ ուժով 'ի մեծն ասպար , Հերձանէ զթանձրութիւնն եւ խորտակէ զկառափն առոյգ : Աչք Լուղիղն ցըռկին , մընայ ինքն անդ դի անծանօթ , Դառնագոյն ըզբաժանուան 'ի սիրելոյն քան զմահ գըտեալ :

Ճակատուն մինչդեռ 'ի մէջ այս դըղորդումն թաւալէր , Վըստամ՝ Արբակ եւ Աննակ յահեակ թեւին 'ի ծովակողմն Ամենայն գընդիւք տիրեալ առապարին մի բըլըակի , Չարաչար վերուստ 'ի վայր հարկանէին ըզտիտանեանս թանձրախուռն անկեալ զինուք կարկըտահոս ամպոյ նըման . Դիակամք ծածկէր գետինն հոլովելովք յարեան խոխոջ : Իսկ խիզախք հուս մատուցեալք յանդըգնաբար շահատակմամբ , Լախտ ու 'ի տապար խորտակեալ եւ պատառեալ խոշոչէին : Վըստամ ինքն երկից վեցեակ այր վիթխարի զմիմեանց ըզհետ հարեալ տապաստ ընկենոյր , գոռայր գոչէր յարանցն 'ի սիրտ՝ Չայն յաղթութիւն 'ի ձախում թեւի անդ յոյս լինել միայն Ի թիկունս օգնականի միջավայրին իւրեանց բեկման , Չոր 'ի բարձանց կոհակին կորովաբիւ գիտէր աչօք :

Իսկ մինչ ետես ըզնոսա բեկեալս 'ի սպառ եւ 'ի փախուստ , Ոչ երկեաւ , ոչ վանեցաւ , այլ փըրկուժեան գընդին 'ի խնամ թըշնամին գուցէ յանկարծ մինչեւ 'ի բունն անկցի բանակ , Անդլակի մարտընչելով էջ 'ի բըլըոյն յաղթողաբար , Փութայր կամէր յօդանալ ընդ ճակատուն իւր միջոցի : Ոչ սուղ ոգի կլանէին բեկեալ ռազմին այն միջագունդք ,

Բայց եւ ոչ Վըստամ սակաւ յիւրմէ թեւոյն կորուսանէր :

Այլ եւ այնպէս դիւացեալ գողայր գղըրդէր տատանէր զարս :

Յայնմ ահեղ տաղնապին Վառդոշ անուն որ զըրուանեան

Վըհատութեան եւ փախըստի գընդացն 'իծայր արկանէր ձայն :

Այնքանում բըռնութեան անմըտութիւն զտեւէն ասէր ,

Թող Վըստամ գըլխոյ իւրում , թող թէ պատուոյն գըտցէ սլաշտսկանս :

Եւ կապարձս 'ի գիւտ անձին դարձուցանէր 'ի թըշնամիս :

Մըռնչեալ Վըստամայ եւ հուր յաչաց փայլատակեալ ,

Անկանի սլախուցաթափ սատակել զայրն եղեռնաւոր :

Չեւ զինուն 'ի նա հասեալ , սեւուկն ահեղ որոտընթաց

Յանժոյժ թափոյ յարձակմանն հարոյր 'ի սիրտ սըմբակակոխ :

Փեռեկեալ կըրծից վանդակ , ընդերք հոսեալ լուղին յարիւն :

Չեող առին փոքըր մի այլք անդէն , սակայն ահ եւ սոսկումն

Ունէր զարի սկայակոյտն ընդ գործն ոճիր վիրագութեան ,

Կամաւոր թէպէտ չարին ծածկեցաւ միտք յոչ սակաւուց :

Իսկ ռազմին վըստամեան աջակողմ թեւ տըւեալ զթիկունան

Ի մահկաձեւ մի դարեւանդ անտառախիտ մացառամու ,

Անսասան կայր տակաւին եւ հարկանէր զընդդիմամարտս :

Անդ Պարոյր եւ Չաւան եւ Փառնաւաղ քաջաց գընդօք

Չայն նախճիրըս գործէին , զի փոխանակ միոյ գըլխոյ

Տասն այր 'ի թըշնամւոյն դիւթաւալ կացուցանել :

Յայնչափ արիւն ամենայն ինչ որ զիւրեամբք՝ ներկանէր անդ ,

Չի եւ երկինք եւ երկիր եւ գեղեցիկ ակն արեւուն

Կարմրորակ 'ի գոյն արեան երեւէին յաչըս նոցա :

Արէշ Բուրդ եւ Թուշի յարուեստ իւրեանց ամենահնար ,

Նեղք հանուր կապարճից , քարինք ձորոց , հովտաց , լեռանց ,

Օգնեցին ինչ ոչ բընաւ առ զըրուանեան կատաղութիւն :

Տափար անուն սլատանի նըշանաւոր 'ի գընդապետս ,

Գեղանի հըղօր եւ քաջ հօրըն սիրուն եւ միամօր ,

Որպէս զուարակ կորովի նախկին սիրով 'ի մարտ դիմեալ ,

Կամ կորին առիւծու ելեալ 'ի դաշտ յորս առաջին ,

Ուր ընդ նուազումս ժուժկալէրն արիւնարբու դէմ սըլաքաց ,

Չի մի եւ ինքն 'ի հարսանեացըն՝ Նոյեմայ գըտցի վըրէս

Որպէս բաղում նախանձորդէն 'ի զըրուանեան հընձեալ երկաթ ,

Ըզգեսներ անդէն եւ ինքն 'ի Չաւանայ քաջի քաղկէն :

Ոչ Նոյեմայ զիւրն իրան ըզգեղաղէշ տարեալ օժիտ ,

Այլ թողեալ անդ անգեղաց եւ շանց զմարմնովըն Շեննակայ ,

Շեննակայ իւրն ոխերմի՝ նախանձորդին 'ի սէր կուսին ,

Որ յերիկէ կայր անկեալ տապաստ 'ի դաշտն արիւնըռուշտ ,

Եւ 'ի գըրեւն ըզնովաւ յոգւոց եհան նա դառնահեծ :

Վըստամեան սուրն իբրեւ հուր՝ այսպէս ուտէր զարբունն յաջում ,

Մինչ գրեթէ ահ արկանել եւ 'ի յաղթող մէջ ճակատուն ,

Եւ նոցա չիշխել յանդուգն յառաջագէմն 'ի կիրթ խաղալ :
 Ի դիտէ իւրում բըլլոյն ետես գոչեաց Բէլ խրոխտաձայն .
 Ընթացաւ ձայնն ընդ բանական իբր որոտման ամպոց խօշիւն ,
 Կիտոց դող ընդ ոսկերս , այլոց 'ի սիրտսն քաջալեր :
 Ընդ տխտանեան բարբառոյն հընչեաց ահեղ դու յանտառէն ,
 Ի թիկանց վըստամեանց յանկարծ 'ի գուրս ոստուցեալ գունդ ,
 Եւ տեղեալ նետք եւ քարինք , տէգք եւ նիզակք թանձրատարափ :
 Զի գընդեալ 'ի Բաբ՝ Շամիր , Թուրոս , Թուշի եւ Ամարփալ՝
 Այրընտիր գումարտակօք 'ի սարաւանդն ելեալ յետուստ ,
 Յեղակարծ իջեալ յանտառն՝ ըզվըստամեանս ըմբռնէին .
 Յառաջոյ եւ 'ի թիկանց հարուածք զաշխոյժսն խափանեն ,
 Եւ ինքեանք իսկ առ սակաւ ոսկաւ խորհին առնուլ նահանջ :

Միւս եւս ամպրոպ մըրըրկեալ կուտակէր գայր փոթորկելով .
 Սուսառ , Շահէն 'ի թիկունս հասին Բուրղայ եւ Արեշի ,
 Թողեալ 'ի բուն ճակատուն զօրապետս ութ 'ի զըրուանեանց .
 Անդրը դիմեն եւ Մադա , Գոգ եւ Մագոգ . մարտ սոսկալի :
 Ո՞ր պատմեսցէ զահաւոր զանհուն հարուածս ահեղ բազկաց ,
 Զանկեալսն թաւաղգոր քաջաց իրանս եւ կառափունս ,
 Զարիւնն հեղեղատեալ ընդ ձոր ընդ դաշտ եւ ընդ բըլլուր ,
 Եւ զարհաւիրս երկիւղին կասկածելոյ մըտաց տագնապ :
 Որ 'ի թօնուտ աշնայնի զէբանց ուղիսից ունի զհամար ,
 Կամ զթօթափեալ սաղարթուց ըզհողմաւար սըտուտելոց ,
 Հնարաւոր նըմա թերեւս եւ աստ թըւել զարիւն եւ զմահ :
 Նահանջին վըստամեանք , այլ ոչ սուանց մեծ սրարծանաց ,
 Եւ առանց կարթակոտոր զըսկայակոյտ ծունկս առնելոյ
 Եւ տալոյ խածանել զարիւնազանդ երկրին յատակ :

Թորգոմեանք 'ի մերձակայ դարեւանդէն կան 'ի զընին
 Արիւնաճեմ՝ կաքաւուն եւ վըտանգի արի արանց :
 Պատանեակն Արմայիս հասակակցօքն եւ համհարզօք ,
 Վառեալք 'ի զէն եւ 'ի զարդ ճաճանչագեղ յարեւուն լոյս ,
 Համբարտակեալ , զաչս յընձակեանն կառուցեալ գունդ պարմանի ,
 Եռային յաշխոյժս արեան ընդ բախտ մարտին նախանձարեկք :
 Իսկ 'ի ռազմին բեկանել՝ 'ի փախըտտի վտանգէր Ընձակ .
 Զհասարակ թող ըզտագնապ խաղմին , բաբեանն անդ Անեբիս
 Ըստ անտառն ելեալ իւրով համատիօք եւ դէմ կալեալ
 Խաղայր բուռն անկանէր յընձակեան խումբ մտտաղերամ :
 Նա ինքըն մանաւանդ յաչս եղեալ գայր ըզքաջն Ընձակ ,
 Որ աներկիւղ յուսեքէ , բայց յանարի վատութենէն ,
 Զի նայէր 'ի զընին կացեալ անդուստ զիւրն Արմայիս ,
 Առնաբար նահատակէր . այլ թօթափեալ յիւր մանկըտոյն ,
 Ոչ բաւէր միայնակ ըզդէմ ունել զԱնեբիսայ .
 Սակաւիկ մի եւ ահա մանկանն զլուխ 'ի մեծ տագնապ :

Թընդաց սիրտ Արմայիսի, մըթագնեցան արփի աչեր,
Մոռացաւ զհօրըն դաշինս, կամ թէ առ ոսն հարեալ կոխեաց:
Յամենատես երեսաց Բարձրելոյն մէջ մըրըրկեցաւ,
Եւ հատան փայլատակունք յադամանդեայ սուրբ աթոռոյն.
Լըսելի եղեւ մոռնչիւն խոր հեծութեան 'ի խորանէն,
Հեծեցին Ձըւարթունք ընդ բարկացայտ Վէհին ցընցուլս,
Եւ ծագք երկնից կըրկնեցին հառաչանաց մեծ արձագանդս.
Ո՛ր գիտէ յոր գըլուխ սըրտմըտութեանն ընթացին նետք:

Այլ անդ յայնժամ սաստկասուիչ սուլեալ անդուստ յիւրըն բարձանց
Ի գունդ անդր եւ առ իւրան, ոսանոյր 'ի ձի մանուկն հայկեան.
Ոսանուին եւ իւր ընկերք եւ սըանային ընդ դարն 'ի վայր
Յասպատակի խաղացեալք, որպէս մըրըրիկ ինչ փոթորիկ
Որ յամպոց իջեալ 'ի գլուխ բարձանց անդուստ ընթանայ 'նդ դաշտ,
Հառագոյն ելեալ փոշին ամպանայ դէմ արեգական,
Աւաթուր անց նա կոխեալ ըզդիմակացս առհասարակ,
Որ սասանեալ խոնարհեալ տատրաստ անկեալ կան առաջի.
Այսպէս ընտրիւքն Արմայիս հոսեալ 'ի գունդ անեբխեանց,
Ընկըրկէր, եւ լըքելոց տըւեալ խրախոյս դարձուցանէր:
Հասանէր կայր 'ի թիկունս ապաւինի իւրն Ընձակայ,
Եւ յարիւն խանձեալ կըշուէր Անեբխոյ նիզակ 'ի սիրտ.
Որ 'ի ճախր առնուլ զձիովն՝ յախըշտակել գեղարդն յերկրէ,
Հոյնն արի արմայիսեան սօսափելով երթեալ շամփրէր
Ձփուշտիսրանն Անեբխոյ դարին Բաթու 'ի լանջսն լայն.
Ճախր եւ նա զձիովն առնոյր, այլ առ 'ի վեր ոչ եւս կանգնել:
Ընձակեանց խրախուսելոց՝ այր զախոյեան իւր հարկանէ,
Ոչ սակաւք եւ 'ի նոցունց, յարմայիսեանց ոչ ոք, ծախեալ:

Արմայիս մանուկն հայկեան, 'ի կուտակել խռան տիտանեանց
Ոչ յայլ ինչ հոգացեալ քան զսիրելին թափել զԸնձակ,
Որ յամօթոյ եւ սիրոյ նորա ճախրէր թեւաբուսիկ,
Պար առեալ ըզնովաւ իւրովքն եւեթ ասպարափակ
Բըռնի վարէր գայր ըզնա եւ զերծուցեալ հանէր յանդորր:
Ձէտ նորա եւ որք յիւրոցըն զօրեցին թափել զանձինս,
Քաջաձի ճողոպրեալ ելանէին գային յայտկոյս.
Այլ յանկարծ օգնութենէ աստի ոգի առեալ Պարոյր
Եւ Ձաւան եւ Փառնաւազ, զխախտեալ ճակատըն կարկատեն.
Քաջապինդ մըղեալ մարտին աստ եւ յօցտեալ ռազմին միջոց:

Հայկեանց տեսեալ զքաջութիւն զանկարծելի զարմայիսեանց,
Չաղաղակ ցընծութեան հարին անդուստ ծափ ըզծափի.
Հընչեաց դարեւանդըն հայկարան, սարք եւ անտառք
Ի մի ձայն արձագանդաց կոչեալ զյաղթումն Արմայիսայ:
Արմենակ որ 'ի վրանի հօրն էր 'ի սկիզբն արշաւանին,
Ըզդարձն յաղթանակաւ յայնժամ զօրդւոյն իւր նըկատեալ

Խինդ 'ի սիրտ, սակայն 'ի դէմս՝ ակն 'ի հօրէն ածէր բերել։
 Զի զհրամանն եւ զերդմունսն ընդ վայր հարեալ գայր Արմայիս։
 Յայն գոչումն աղաղակի եւ եւ եկաց հայկ 'ի վրանէն
 Պար առեալ 'ի ծերունեաց, պատկառելի տեսիլ ահեղ։
 Արմայիս առ խընդամիտ հօրն երեսօք եւ հօրեղբարց
 Մինչ ետես զըստառնալից ծանր հաւուն դէմս եւ զվեհ ալեաց,
 Թախիծ դառնայր զուարթութիւնն, եւ ջերմաջերմ մարտին քրտուճք
 Որ ընդ այտսն վարդափթիթ եւ 'նդ խոպուպիս հերաց քամեալ,
 Փոխէին 'ի ցուրտ աւիշ եւ ընդ ոսկերս գնային քըսամունք։
 Աւ խըղճին՝ որ անդէն 'ի միտ նըմին գայր հարկանէր,
 Զունէր այլ ինչ առաւել յարեան կարմիր զի շիկնեսցի։
 Բայց արտաքոյ վատութեան աղնըւաբար անց կաց առ իւրսն,
 Առնթեր լնձակ, 'ի սիրտ վըկայ բարւոյն միտք իւր մանուկ։
 Իսկ ամբոխն յայն կիրս եմուտ՝ յոր տղայերամ մանկտոյ կայտիոք
 Ի խընջոյս իւր խակամիտ տեսեալ յանկարծ զոք ծերունի
 Ընդ բեռամբ հասակին ուխմաստութեանն կորացեալ,
 Յոյր 'ի դէմս՝ աշխարհիս է նըկարեալ Թախիծ տաղտուկ,
 Եւ բազում այն է զի 'նդ խաղ նոցա 'ի սիրտ զըւարճանայ,
 Այլ տեսին արտաքին երկիւղախառն են կերպարանք։
 Նոյն եւ հայրն հայոց ընդ բոյս բարի Թոռին իւրում սըրտի
 Թէպէտ եւ լըրջամիտ, սակայն երեսք խիստ մըթագին։
 « Գովեմ, ասէ, զգեղեցիկ զարի ոգւոյդ ըզյարձակումն
 Ի փորձ մեծ յափըշտակեալ խանդիւ սիրոյ յանըզգաստից։
 Զի մըտօք խորհրդաբար Թէ հայէիր յայդ արարուած,
 Գոյր անդ քեզ եւ սաստ ահից Տեառն եւ հաւուդ բարձրը հրամանք
 Ոտնակապ անխըղելի յօդն ուխտադրուժ ապըստամբաց,
 Ի կոխել առաթուր զերդմունքս մեր եւ զպատուիրանս,
 Եւ հետեալ՝ կիցս անկուշեալ յաստուածակոյս ընկենուկ կողմ։
 « Այլ զայդ քեզ շնորհեալ լիցի, մանկականի տիոցդ ընդ խաբս։
 Իսկ որ կայքդ այդր 'ի զընին ամենեքեան դուք պակշոտեալ,
 Խիթամ ես առ 'ի ձէնջ, գուցէ յեռալ արեանդ 'ի սիրտ,
 Գիտեմ արիւն որպիսի, 'նդոստուցանէք մեծ ինչ ոճիր։
 Որ զի սիրտ քաջ՝ երիտասարդ, 'ի դործ քաջաց ակընկառոյց,
 Յանհնարիցն է Թէ ժուժկալ մըտացն 'ի սանձ կացցէ հնազանդ։
 Օ՛ն 'ի բաց 'ի վըտանդէդ, այր այր 'ի վրանն 'ի բնադրաց պահ։
 Ո՛ գիտէ, անդ մանաւանդ պիտոյասցին արի բազուկք »։
 Զայս ասէր եւ ըզկասկած սըրտին 'ի վեր չհանէր 'ի յայտ։
 Ունին եդեալ մեծ հրամանին՝ գընան սըփոփն յիւրեանց խորանս։
 Ըստ երկնից հասարակածն անցեալ արեւ ջեռուցանէր
 Սարս հովիտս եւ զարիւնոտ դաշտ ասպարէս պատերազմին։
 Արուսեակըն գեղեցիկ կասկածագին եւ սըրտաթուճոյ
 Դարեւանդին գեռ 'ի ծագ՝ յահեղ հանդէս դիտէր սկայից,

Կորովաբիբ աչքն 'ի հայր իւր բեւեռեալ Ջարեհ գիւցաղն :
Անհնարին ետես խառնուրդ արանց զինուց երկվարաց .
Ջինջ 'ինըշոյլս արփենիս շողան վահանք , զըրահք , սուսերք ,
Եւ ծրփայր բոլորաւէտ դաշտն 'ի ճաճանչոս շառաչմանց ,
Իբր արեւուն ական հանդէս 'ի մրկանանցն ծածանել
Վէտ վէտ ալիք սաղապաջէն ծիծաղծաւալ ծովուն երեպք :

Առ յետին գաղանութեան՝ վայր մի անմուռնչ մարտնչէին
Ուշ կրուռոյն 'ի գուպար եւ զախոյեանս մըղել եւեթ .
Այնպէս բախեալ երկոքին խառնեալ մածեալ կային ուղմունք ,
Որպէս զոյգ մի ցուլք 'ի տուփսըն մողեգնեալ նախանձաբեկ
Կոփեալ ճակատ ընդ ճակատ եւ յեց յոգոր մընան յամառ ,
Ջոխորիմս ոչ ոք կամի զխեթկիչ վրիժակս իւր ընկըրկել :
Ի մի գոյն փոշոյ ներկեալ ամենեքեան եւ զէնք եւ ձիք ,
Եւ 'ի փոշոջն , որ ամպացեալ ոլորտացեալ խաղայր յերկինս
Դիզացեալ սըփռեալ իջեալ 'ի լայնարձակ ուղմին վերայ ,
Երկաթոյ տըխուր նըշոյլք , սղընձի զինուցն շէկ ճողճումն
Իբր երկնից փայլատակունք յամալ զեռացեալ ընթանային :
Տագնապին քիրտն ընդ երեսս եւ ընդ իրանս արանց գընայր ,
Կաթեալ հերացն ընդ խոտոսս , ընդ սերեւեշորս վըտակեալ :

Մոլին Մոսոք եւ Ջարեհ 'ի մէջ երկուցն ճակատուց
Պատահեալ իբրեւ կըրկին արջք ամէհիք օրհասականք ,
Առանց բարբառ յօդելոյ՝ յոգիան եւեթ մըռնչելով ,
Սուսերացն ահեղ կոփիւնք յանգըծելի զէնս որոտայր ,
Մինչեւ ապա խորտակեալ բեկորք հրացայտք թըռչին յերկինս .
Լախտ 'ի վեր հաստաբեստ առեալ անդէն գաղանաբար ,
Ըզմիմեանց վահանս եւ գլուխըս ջախջախել գընէին գուն :

Կըթոտեալ եւ պարտասեալ հայրն երեւէր յաչոս կուսին
Կապոյտ գարգմանակաւ , նոր մողոշիկ ձիովն 'ի յայտ .
Օգնական չէր 'ի թիկունս , իւրաքանչիւր անձին չբաւէր ,
Տիտանեան ըսկայակոյտըն գայր խըռներ անդր առ Մոսոք :
Պաղեցան կուսին երակք յոտից ձեռաց դողդոջելոյ ,
Ուռուցիկ լանջքն ելանէր եւ իջանէր սըրտին թընդիւք ,
Առաջի աչացն ըզմահ նըկարէր զհօրն սիրելոյ :
Որպէս ծիծեռնըն եղուկ , 'ի ջերմ բունիկ երբ բերէ բուտ ,
Ըզժըպիրհ տեսանելով մողէզ յեղեոն հասեալ որդւոյ ,
Դողացեալ սասանեալ բաբախէ զթեւսն ճիչ բառնայ ,
Յուսաբեկ լըքեալ ըզխայծն եւ 'ի վարան յոյժ տագնապի
Թեւածեալ շըրջի թռուցիկ յայսկոյս յայնկոյս յանձկայրեաց գութ ,
Եւ ողորմ՝ ողորմ՝ կարգայ գոգցես զաստուած իւր յօգնութիւն :

Կոյսն առ անյոյս վըտանգին՝ մերկացեալ զտիգսն , հերարձակ ,
Որպէս էրն , եւ աղաւնոյ մընչիւն 'ի շուրթն մեղմաճայն ,
Առ փեսայն ընթացեալ 'ի դիւցաղին խոռայ վըրան ,

Հասանէր եւ ոգի զոգւով ածեալ, նուաղեալ գլորէր :
 Վաղեաց քաջն այլ յայլմէ, եբարձ ըզկոյսն 'ի գիրկըս իւր .
 Ի հոտաւէս հանդերձէն հարկանէին բոյրք անուշից ,
 Եւս 'ի գիրդ ծոցոյն շողին կուսածաղիկ գայր շուշանաց :
 Շինէր կոյսըն գեղանի՝ զանձն 'ի քաջին տեսեալ 'ի գիրկս ,
 Յայտսըն կարմիր ցանին վարդք, վարդք եւ շուշանքըն ցօղածուրմ :
 Ի գորովեալ գրգուանացն ոգի բերեալ օրիորդին ,
 Բանայր զաչսըն գեղեցիկ ըզմեծամեծ եւ զթոյրածուխ ,
 Սիրելոյն հայէր յերեսս , որ վարանեալ կայր ըզնովաւ .
 « Ո՛վ անգուլթ , արդ եւս , ասէ , չարախոշոշ իցէ սպանեալ
 Հայրն իմ , քո , Զարեհ 'ի խռան բիւրաւորաց անկեալ սկայից .
 Որբացեալ 'ի քաղցր հօրէս եկից սիրոյդ քո յառազաստ :
 Օգնեա , քաջդ իմ խոռ , օգնեա ինձ , քեզ , նրմա , հաս 'ի թիկունս ,
 Ապրեցո զհայրս » . եւ թալուկ անդրէն զսրբախըն գայր աղջկան :
 Դիւցաղին քաջի բեկաւ սիրտն 'ի լըսել ըզգրթուարին ,
 Մանաւանդ թէ զանհընար ըզհրաման քաղցր սիրուհոյն :
 « Եւ զիարդ , ասէ , չլըւար , ոգւոյս հատոր , զոր 'ի սկըզբանն
 Եւ զայժմուս պատուհասի սաստ մերոյ հօրն գիւցաղին .
 Ո՛հ , զիարդ զահեղ երգմամբքն եւ զնըզովիւքն անցանիցեմք » :
 « Արմայիս , ասէ կոյսն , ըզթըշնամուցն թափեալ զորդին ,
 Դիտ օձան . ոչ շնորհեսցէ հայկ փըրկողիդ բարեկամի
 Հորոյ իւրում , աներոյդ եւ հօր նըւոյն իւր սիրելոյ » :
 « Բուռն է ինձ , գոչեաց խոռ , 'ի քէն ո՛վ կոյսդ իմ գեղեցիկ .
 Եւ զիարդ այնուհետեւ ես զիմոյ հօր տեսից զերեսս » :
 « Իսկ զիարդ մէք , կոյսն ասէ , հայիմք ասլա յաչըս միմեանց :
 Մի՛ առ այս յառաւօտուս ասրեցայ ես 'ի գաղանէն ,
 Զի սովին՝ որով 'ի քաղցր քո երեսըս զուարթագին
 Գոյր նայել , սովին աչօք զիմոյ ծնողիս տեսից ըզմահ ,
 Թէ տեսից . . . ո՛հ փուլթա , գուցէ 'ի վրէժն ժամանեա .
 Դի գէթ թերեւս անկենդան . . . աւաղ անդէս բախտիդ , մայրիկ » . . . :
 Լըռեաց , անկաւ թալացեալ , թառամեցան ծնօտիցըն վարդք :
 Ի միտս արի պատանւոյն եւ ըզբըօք մածեաւ խաւար .
 Ոստեաւ վաղեաց 'ի կայիցն , 'ի զէն յասղար իւր ընթանայր :
 Իբր առիւծ մատակ յորսոյ դարձեալ յիւր որջըն սիրելի
 Ըզկորիւնս չեգիտ զոր առ տարաւ գեստրաս անագորոն ,
 Դըղըրդէ զներինս յահեղ մընչիւն անդէն թուուցեալ 'ի հօտն
 Հետազօտել հասանել առ աւաղակն՝ առնուլ վըրէժ .
 Ոչ ընդհատ ինչ մընչելով եւ յայլոյ խելս եղեալ հուժկուն ,
 Զորմայեցն յափըշտակեալ վահան նիզակ ճակատամուղ ,
 Եւ որպէս էրն անդ յայնժամ զրահաւորեալ յիւր առնաղէն
 Դիմէր 'ի դուրս , զԱրուսեակ թողեալ 'ի գիրկըս նաժըշտաց :
 Հեծաւ խոռ , գունդ ընդ նրմա քաջքն իւր՝ ամբօխ ժիր եռանդուն

Թիկնապահ համհարդիցն եւ սեփականն ընտիր ռազմիկ։
 Դռոթ արւեալ ելին անկան որոտընդոսա սասպատակաւ
 Անդր 'ի խոււրն ճակատու պատերազմին միջավայրի։
 Որպէս ժայռ յաղթ ասպառած, ջաղք անձրեւաց խըլեալ լայսոց,
 Թաւառադըր Թափով Թռուցեալ 'ի սեպացեալ բարձանց լերին
 Ահագին որոտմամբ եւ սոսկալի Թոսմամբ ընդոսա
 Ճախր առեալ եւ ընդ ոլորաբս կուռ մըտեալ յախուան երթմամբ
 Խաղայ դիմեալ իջանէ, Թընդան յընթացն անձաւք լերանց,
 Հողմ նորա եւ փոթորիկ կըքէ զմայրիս՝ իւր առաջի,
 Ընդ ռաիւքն մըրըկելով ջախջախին Թուփք, Թումբք տապալին։
 Զամենայն դիմակաց վանէ հանդէպ իւր խորտակեալ,
 Մինչեւ երթեալ ժամանէ 'ինըկատեալ վայր բուռն ոգւոյն։
 Հովիւք յահէն փախըստեայ, խուսեն ճըչիւք հօտք մազասպուր,
 Նա 'ի լիճն անկեալ՝ ճողփիւն մեծ հանէ ջուրց շուրջ ցայտելոյ,
 Նոյն խոյացաւ խոռ 'ի դաշտ պատերազմին յարիւնայեղց,
 Անդ հընչեաց հասեալ սկային շաչիւն զինուց ահագնադըրդ,
 Դռոթելոյ քառասորոփից 'ի շեղձաշեղջ անկելոց կոյտ,
 Արիւն յերբեմն 'ի խրոխտ լանջաց եւ կառափանց ցայտեցաւ շուրջ,
 Եւ հրացայտ յերկրէ ցընցուղք զայր եւ ըզձի շաղախէին։
 Մանաւանդ անդ 'ի խուան բիւրաւորաց ուր կայր Զարեհ
 Ի տապնապ մեծ վըտանգի յահաւորէն 'ի Մոսդբայ։

Հարկանէր նիզակաճօճ խոռ ընդ ասպար հըսկային մեծ,
 Անցանէր ընդ ԹանձրուԹիւն նորա սըլաքն արիւնարբու
 Եւ ընդ խիստ լանջապանակն, եւ յերակաց իսկ վիրադին
 Ճաշակէր ոչ դուն ինչ ուսու շեշտեալ երկաթըն ծարաւի։
 Ոչ զոգիսըն մեծ Թափէր, սակայն տեղի տայր նա կասեալ։
 Ոգի առին զարեհեանք. խոռ՝ է զի սրով, է զի լախովւ
 Յաջ յահեակ փոթորկեալ զքաջաց ծաղիկս ընկէց տապաստ։
 Անկանին անդ նիզակաւն Որմիզդ, Արբուկ, Խոսրով հըսկայք,
 Թուրն ընդ մեջ ճեղքէ զԱրշակ, կափ ըզՋեհի ցըրուէ կառափն։
 Ոչ կայ Թիւ եւ ոչ անուն կոտորելոցն յայնրմ բաղկէ։

Սասանեալ սկայազուկք պակեան կացին յետկոյս գընդաց,
 Նա զխուժանն ըսկայից մըրըկեալ պողէր եւ պըղտորէր,
 Հատանէլ ջանայր 'ի սիրտ խրախուսական զօրադըլխաց։
 Զոր օրինակ 'ի խըւէլ մանկանց հովուաց ըզբոռոց տուն,
 Ամբոխ ծանր առ վըտանգին անյոյս մորեալ գաղանուԹեամբ
 Մեծամեծ սըրտամըտուԹեան ոգւովք ելեալ գան փոթորկին,
 Զըքոտի անքատ անձամբն 'ի բազմուԹիւն խիտ յուսացեալ,
 Գոռայ դաշտն երկնընթաց 'ի ձայն փողոց մարտամբոխի։
 Նոյն 'ի խոռ դունդադունդ խըռնի խուժան ահեղ կանչիւք։

Աղդ լինէր Բաբայ քաջի, որ յանառակն այն ինչ ելեալ
 Զհետ պընդէր հալածելոցն 'ի վըստամեան Թեւին աջոյ,

Թէ յանկարծ որ երեւեալ 'իսկայազանց հայկին որդւոց,
 Կամ թէ նոյն ինքն իսկ դիւցազն ըսկայազօրն թորգոմեան,
 Փըշքէ զմեզ անխնայ 'ի ճակատուն մեր հասարակ:
 Ձի կարաւ, հեծաւ անդէն, ձայն առ Սուսառն սոսկալի
 « Թող, դոչէ, զձախդ ինքնաբաւ, արի եկ քաջդ ընդ իս յայնկոյս »:
 Հասանէր առ սըրտաբեկսն 'ի սրոյն խոռայ կայծակնահար.
 « Վահ, ձայնէր, ամօթոյդ, այդքան ըսկայք ժուժկալէք ոչ
 Դէմ ընդդէմ միոյ յորդւոցն թորգոմեան նահապետին:
 Լերուք արք, զօրացարուք, անպարտելի Բէլայ թիկունք.
 Ձիք աստ հայկ, դիտեմ ես զայրն. այլ դուք տեղի տուք 'ի դմանէ.
 Աղէ դուք զայլսն տեսէք, ո՞վ որ եւ է՝ դա ինձ է անկ »:
 Ասէր, եւ ձիախրոխտ ելիւք ընդդէմ վազէր խոռայ:

Խրախուսեալ էլամ, Ասուր եւ զօրավարքն զըրուանեան
 Հընգեքին յոխորտ ըսկայք այր յախոյեան իւր յարձակէր.
 Կոփէին զէնք եւ ասպարք եւ երկնային գունտն որոտայր,
 Թընդէր գետինն 'ի դոփ ոտից դազանացեալ ձիոց ւարանց:
 Անդ խոռ եւ Բաբ բախէին 'ի թոս ճակատ ձի առ ճակատ,
 Հարեալ զխոռայ սաղաւարտ ըզգարգմանակն ընկենոյր Բաբ,
 Կարծրակուռ սղընձոյն ձուլից ոչ ըստնանէր ինչ ամբութեան:
 Ջարկ խոռն հաստաբազուկ յասպար Բաբայ՝ ճեղքեաց յերկուս,
 Ոյր ընկըրկեալ, ընդ նորա մըտանէին միւս զօրավարք,
 Սուսառ քաջ 'ի գլուխ նոցին, երդուեալք յաստուած իւրեանց 'ի Բէլ՝
 Ձթորգոմեան դիւցազն 'ի սուգ այն օր միտմ գընել յորդւոցն:

Պատեցան քաջք ըզխոռաւ՝ Ջարեհ, Փառնակ, Հրանտ ընդ նոքօք
 Իբրոփն կալեալ զոգիս չըվրանգել ըզքաջորդին.
 Եւս առաւել արին Ջարեհ՝ սէր ընդ սիրոյ դուժ ընդ դըթոյ:
 Անդ յաննըջան յանանուն տիտանացւոց բազմամբոխէն
 Թօթափէին խիտ որեար, զերդ թըզէնեաց վաղահասուկք,
 Կամ գեղնեալ աշնան սաղարթք, մինչ 'ի նոսա մոլի հիւսիս.
 Ոչ ստկաւք եւ 'ի գընդէ 'ի վըստամեան խառնաղանձէն:

Տիտանեան ազատորդին այլ իմն առեալ զիւրեւ վահան,
 Դուռալով դայր միւսանգամ ընդդէմ հուժկու ճեափն հայկայ.
 Այլ ոչ եւս որ տայր տեղի առ մոլեգին զայրացութեան:
 Իխաշանց որպէս թէ դայլ հասեալ փարախ դարանիցի,
 Բազմօրեայ սովալըլուկ, առեալ զգիշերն իւր օգնական,
 Ջհանգըրուանն 'ի քնոյն ընդոստ յարուցանէ շանց աղաղակ.
 Անդր արանց ճիգն եւ դամիւսանց 'ի նոյն մի կէտ նըպատակի,
 Անդր թըռչին բիրք եւ ջահք, անդր ատամունք կափկափեն շանց
 Կըծանել 'ի նմանէ եւ զհուղկահարն հալածել.
 Նա շոպեալ զոք 'ի հօտէն, ողորմ բառաչ 'ի հէք բերան,
 Խայտալով յանդըգնաբար բարձր յատամունան առեալ տանի.
 Ամենայն արք զօրութեան 'ի խոռ եւեթ ունէին ուշ,

Իմօտոյ եւ 'ի հեռուստ աստի անտի բնաւ նեոք 'ի նա
Ի նա նիզակք, գեղարդունք, մըկունդք 'ի նա սըլանային,
Գանչէր ասպարն եւ սաղաւարտըն, բըթէին զէնք համօրէն.
Նա կայտուէր յարեան նախաճիրա, դառն հեծէին անկեալք սըրոյն,
Թափ բազկին իւրաքանչիւր մէն մի հոգի յանդունդա յըղէր:

Այլ նիազ էր իւր ամբոխ առ այն անհուն արքայագունդ.
Վըստամ Արբակ եւ Աննակ հազիւ ժուժեն թեւին աջոյ
Մահուչափ ճըգնեալք 'ի հուսկըն յաղթութիւն կամ պարտութիւն:
Հուսկ ուրեմըն միջաբուն ուազմին 'ի վտանգ ծանր անկանի,
Վըտանգի խոռ եւ ընտիր ընտիրքն հայոց առ հասարակ,
Վըտանգէին սիրելիք յարիւն զանգեալք եւ յապաժոյժ,
Եւ բազումք խոց վիրաւոր 'դ ոգիս իւրեանց ոգորէին:
Արքայորդին տխտանեան պարածածուկ լայն ասպարաւ,
Յաղթ հացի յաջում ձեռին, դարգմանակ խրոխտ ճօճեալ 'ի գլուխ,
Հարկանէր 'ի նահանջեալն ըզզըրուանեան արին Վիշկէն,
Լուդ ըզգորութ, զԱրուխ հուս, Յեկտան զյոխորտ ըսկայն հաւուկ.
Չորեքին անկեալ զոգիսն հոսեն 'դ արեան բոսորաբուլն:

Չօրավարքըն տխտանեան ձայն ընդ բոլոր բարձին բանակ.
« Վարեցէք քաջքըդ յառաջ, զ'ն վարեցէք, մի դուլ դադար,
Մինչ 'ի բուն բանակս իւրեանց տարցուք զգոսա հալածական,
Ձհայկ իսկ անդէն 'ի վրանին, իբր հաւ 'ի բոյնն, ըմբռնեացուք:
Թող նըստի անդ նա գըժտեալ, թող թէ կամի այսր եկեսցէ,
Չեմք ինչ չեմք լոչ 'ի նմանէն իսկ երկիւղած զանգիտելոց »:

Իսկ պարծանքն այրարատեան արի դիւցազն աղեղնաւոր
Ընդ որդիան եւ ալեւորս 'ի խորանին հաշէր 'ի հոգս.
Ձի հրեշտակ համբաւաբեր հասեալ 'ի Տոսպ իւր գաւառէն
Գոյժ 'ի բերան եւ զօճիս իւր պատառեալ կայր անդ պատմէր
Չարշաւան տխտանացւոյն ասպատակի գումարտ գընդաւ,
Չաւերեւ աշխարհայն եւ ըզնուաճել ժողովըրդոց:
Ի վարան մեծ տագնապի անկեալ յուզէր ոգին խնամոտ
ՉԱպահայ, զՄանաւազայ եւ զգիւցազանցն հիւսիսայնոյ:

Անդ հայկակ հայրանըման, դիւցազանց հօրըն շառաւիղ,
Ում ծընօղքն առ գըգուանաց Որդի անուն կարդային սոսկ,
Յորմէ սերունդ որդունին ձըգեալ հայկազըն նահապետք,
Եւանէր 'ի խորանէն ըզպատերազմն յակն արկանել:
Տեսանէ զի զԱրուսեակըն գեղեցիկ գոգ կիսամեռ
Ի վրանէն առեալ խուայ 'ի կանանւոյն տանին խորանս,
Երթայ հէքն արտասուագին եւ հարցանէ զհայրն եւ զփեսայն.
Խաբէին առ գութս ըզսէրն. « Աւանիկ մօտ, դան յապահովս ».
Չայս տըրտում ասեն երեւք, իսկ որ այլ շուրջըն կան հեծեն:

Հարցանէր տեղեկանայր, 'ի վրանն առ հայր դիմէր դիւցազն,
Արկանէր գոյժ զեղելոցն, « Եղբայրըս քաջ խոռ 'ի վտանգի,

Եւ բանակին մեր եւ իւրքն 'ի տագնապի բնաջինջ բեկման » :
 Յառնէր հայկ սըրամըտեալ խռովեալ 'ի միտս հայրագորով
 Ընդ վըտանդ քաջի որդւոյն եւ ընդ կորուստ առաքինեաց :
 Մինչդեռ ինքն տագնապեալ կայր 'ի վարան տարակուսի ,
 Ձինչ առնել իցէ 'նդ երգումն նըզովին , ընդ աղեաց գութ ,
 « Ընկճեցեր զիս , որդեակ խոռ , բուռն է , ասէր , ինձ առ 'ի քէն » ,
 Արմենակ սրտեալ յիւրոցն կայր գոչէր աղէխորով :

« Անց , հայր , ժամանակ ուխտի դաշանցըդ տարաժամ .
 Արժան էր զայն ապաքէն քաջն խոռայ զմըտաւ ածել .
 Այլ եւ նա ինչ թէ մեղաւ , առ աղետից յանցեաւ սիրոյն ,
 Ձի իւրումն աներոյ մերում խնամույս հաս 'ի թիկունս :
 Ի տագնապ ժամուս գուցէ բընաւ մեզ խիղճ ինչ վարանաց .
 Ըզմարմին՝ զոսկերըս մեր այժմ հարկանէ սուր Տխտանայ ,
 Մանաւանդ թէ զսիրտ քո , հայր . եւ քեզ իսկ այդ յերգմանէդ քաւ :
 Դէմք եւ աչք քո հայրենիք , մայր մեր Անոյշ 'ի հայկազէն ,
 Աստուած անդուստ 'ի բարձանց անէծս իմն այլ յունկն իմ խօսին .
 Գողջիր , հայր , նըզովեալ որ 'ի կարիս չհասցէ եղբօր :
 Իջանեմ ես սըլանամ , եւ որք ընտրենն , առ հարազատս .
 Եւ ո՞վ ոչ թըռչիցի յեղբօր արեան սէր կամ 'ի վրէժ :

Քեզ ոչ իշխեմ բուռն առնել . քո են երգմանցըդ դատակնիք .
 Ընդ բողոք ուխտի ւարեան՝ դու տեսցես , հայր , զոր ընտրեցերդ ,
 Թէ ոչ զիմ սիրտ եւ բազուկ , շատ 'ի գործ այսր եւ բաւական » :

Աստ խոհեմ ուշիմ ըսկայն , սիրտ երկիւղած եւ ջերմագութ ,
 Ընդ մըտաց խէթ տագնապեալ եւ ընդ աղիս , կայր լուռ եւեթ ,
 Եւ լուեկեայն թոյլ առնէր Արմենակայ բնութեան 'ի հարկ ,
 Ի թափել զիւրան եւեթ , ոչ անգրագոյն ինչ նըկըրտել :

Ձայն առնէր Արմենակ առ իւր համհարզս եւ առ եղբայրն ,
 Առ քաջորդին իւր Կադմոս , առ Արմայիս իւր սրտոցնեակ ,
 Առ Բազ եղբօրորդին՝ ըստեղն ընտիր մանաւազեան ,
 Եւ առ գունդ ընդոծնաց , թողեալ տակաւ 'ի սրահ բընոյն :
 Գան թափին միահամուռ սկայից քաջաց սեփական վաշտք ,
 Ընդ նոսին այրընտիր խաղան եւ կոյտք կաղմէականք ,
 Որսիր քաջ՝ այրուձիոյն , հետեւակաց զօրավար Մոկ :

Որպէս էինն վառեալ՝ հեծանէին տագնապափոյթ .
 Անդ եւ Դանան ծերունի ստիպաւ զինեալ իւր մանկըտուով
 Խայտայր ընդ իւր ատեւոյն երթալ բախել ընդ Յուդադան :
 Անդ ամուր եւ սընդակաղմ յօրինեալ ռազմ յարձակէին ,
 Դոփէին ասպատակաւ փոթորկէին 'ի դաշտ մօրտի :
 Անդ ոտից թընդեալ գըրնդիւն , շողալ զինու , գրօշք սաւառնեալք ,
 Երկնապող փոշոյն մըրըրիկ նորոց իրաց նըշան ահել՝
 Ձարիւն Բեշեանց ցամաքեցոյց 'ի սիրտ նոցա եւ յերակունս :

Կարապետ դայր յառաջոց նիղակաճօճ քաջն Արմենակ ,

Հայկակ նըմին թեւակից, այլք ըսպային ըզկնի փողեալ:
Արմենակ զԱին սատակէ մըկընդահար, ըզՄար՝ Հայկակ,
Անդ յառաջնում՝ յարձակել նիզակ նեա վերդ միահաղոյն
Առաքեալ մըրըկատարափ՝ փեռեկեցին ըզազմն ամուր:
Բազմակոյտ անկեալ սկայից թաւալեցան յարեան ճապաղ,
Բազումք խոց խեղ վերաւոր ելին զերծան ընդ փախըստեայս,
Կէսք կային ժուժկալէին արիւնասէր մարտին քաջաց:

Սասանեալ Բաբ առաջի արմենականցն զօրութեան,
Խախտեալ բեկեալ եւ տակաւ նահանջէին յետս ընդ կըրուկ:
Յայն խրախոյս եւ զօրավիգ սըրտապընդեալ անակընկալ
Եւ Վըստամ, Արբակ, Առնակ յիւրեանց թեւին 'ի ձախակողմ,
Եւ Զաւան քաջ եւ Պարոյր եւ Փառնաւազ յաջակողմեան,
Գընդապետք եւ գումապետք բոլոր սպայիւք հարեալ խօշիւն՝
Դիմէին 'ի դիմամարտ, անդէն խախտէր տիտանեանց ռազմ,
Եւ չըգոյր այնուհետեւ խօշօշէլոց թիւ եւ համար:
Իբր 'ի մուտըս ձմերայնոյն ուղեւորացն կարաւան
Պատահեալ գընդի գայլոց 'ի վըրկանեան պաղեալ մայրիս,
Մինչ 'ի ցաւս եւ 'ի կըտղուցըս տըռփանաց մօլի շըրջին,
Ձեռն 'ի զէն աճապարել վանեալ սպանեալ ապրել յուսայ,
Բայց վոհմակ այլ առ վոհմակ էջ գազանացն հասեալ ըզհետ,
Ոչ զէն բաւէ եւ ոչ սիրտ, մահ 'ի ժանիս գայ սալառնական,
Դիշատին եղկելի ձըրձեալ անդամք, լափին արիւնք:

Նոյն տիտանեանք կորեան անյոյս 'ի հրոսակել թորգումազանց:
Տեսեալ Բե՛լայ 'ի բարձուէն զորդիս Հայկին դիմեալ 'ի մարտ,
Անկանէր 'ի տարակոյս թէ 'ի նոցուհի մի Հայկն իցէ,
Բանբեր յըզէր իմանայր՝ թէ չէ, եւ ոչ ինքըն շարժէր:
Ի կոհակ մի հողաբլուր բարձրաւանդակ ելեալ Բաբայ՝
Գոչէր առիւծաբար, հրաւէր կարգայր առ վերջապահս,
Գունդագունդ գումարտակ որ անդ առ կռան կային ըսկայք,
Ընդ առաջ գըրդէր զնոսա 'ի ձայն ահեղ խրախուսանաց,
Եւ սլացեալ խառնէր 'ի մէջ ռազմին մեծի 'նդգէմ թորգումեանց:
Չաստուածութեան իւրոյ Բե՛լ հընչեցուցեալ 'ի բարձանց երդ
Խրոխտաձայն 'ի բերանոց ընտրեալ խըմբին որ ընդ նըմա,
Չամենայն գոչեցուցեալ փող շեփորայ միաբարբառ,
Եւ շաջիւն փայլուն զինու եւ ասպարաց հանեալ թընդիւն,
Ինքն առաջի յիւր վահանն ահագնադղորդ հարեալ զօղանջ,
Խաղայ գայ իջանէ 'ի մերձակայ բլուրն առաջին,
Խրախուսել վառել ըզզօրն 'ի տես 'ի լուր 'ի յիշատակ:

Սաստկանայ գընդին գուպար աստի անտի նահատակաց.
Սըրտաթուռդ կան ըսկայք պատերազմօղք երկուց կողմանց
Ընդ անլուր կատաղութիւնն, ընդ կոտորած, յարեանցն հեղեղ.
Զի յորմէ հետէ եղեն յերկրի եւ զէն առին 'ի կռիւ

Չայնալիսի տեսեալ ումք չէր սոսկալի ճակատամարտ :
Անկան քաջք յերկուց կողմանց , այլ 'ի բեղեանց եօթընպատիկ ,
Ձի անարուեստ մոլուծիւն յախուռն ընդդէմ մըղէր զինուց .
Եւ յարանց երեւելեաց սատակէին ոչ ինչ սակաւք
Ձեռն 'ի քաջաց թորգոմացւոցն , 'ի շանթառաք որդւոց հայկին :

Արմենակ հարեալ զհեշայ սըրով զկառաւիքն կոծոպէր ,
հայկակ զՂեւդաստ եւ զՌւլուխ 'ի մի նիզակ շամփրէր ընդ փոր ,
ԸզՊուզան ցըլանջս եհերձ փայլակնահար խուռայ սուսեր ,
ԸզՃիհր անուն լախտիւ տափեաց , մըլընդահար ընկէց զՔայաղ :
Դերեն , յանդուգն հոքաթայն՝ որ զգիակունսն ձրգէին ,
Ձի մի թոյլ տացեն հայկեանց զինազերծել զնոցա կապուտ ,
Շկահելով կադմեան նիզակ գայ պատառէ զԴերեն ընդ ցայլս ,
Ձհոքաթայ խոշոր ժայռիւ զկառաւին հարեալ խորտակէ Բազ :
Չաչսն գիշեր խաւարին փակէ 'ի քուն յաւիտենից ,
Ընդ ապուոյն զիւրեանց ոգիսն ետուն յաւար թորգոմացւոցն ,
Որ քարշեալ ըզքնուան յիւրեանս , կողոպտեցին ըզզէն եւ զզարդ :
Եւ յայլոց անկան քաջաց քըսան եւս այր նըշանուոր .
Իսկ զանանուն զաննըշան արանց ըզթիւ Երկինք գիտէ ,
Որ ունի զհամար ալեաց եւ զաւազոյ ծովուն անհուն :

Բայց անկեալ տասընպատիկ , հարիւր նոյնչափ գան եւ կանգնին
Ոստուցեալ հեղեղաբար յաւազակոյտ բազմութենէն :
Ծերունին անդէն Դանան քան զպատանիս գազանացեալ ,
Ընդ բոլոր մոլի ճակասն , ըզՅուդադան խընդրէ զվիրադ :
հարկանէ սատակէ զոր առաջին գըտանէին ,
Այլ ոչ հաճ ընդ սինըքորս՝ իբրեւ առիւծ յանձնապատան
Ձըրդի ջանայ 'նդ ոխերիմն իւր պատահել , որ չէր ուրեք :

Ի թորգոմեան զիւցազանց արմենակեան խոռեան գընդին
Անկանէր եւ ոչ մի ոք յայնժամ 'ի գաշտն արիւնայեղց .
Ձի հրեշտակն հայոց թուուցեալ 'ի բարձրադէտ իւրում լեռնէն ,
Չամրակուռ զահեղ վահանն աղամանդեայ եւ զանթափանց
Կարկառէր գըլխոց նոցին 'ի հովանի ասարարափակ ,
Չամենայն զէն մահաբեր յանձանցն 'ի բաց ընդոստուցեալ :

Իսկ 'ի գընդէն վըստամեան նախամարտիկ քաջորերոյ
Անուբար զիմամարտեալ անկանէին պետք անուանիք :
Ի բարեան սըպքեալ կաղնոյն ընդ ներքին համն հարեալ Բազուկ ,
Թափ ընդ թափանն անցեալ տէգն , անդէն գլորեալ փըչէր զոգին :
Սոսկալին Սուսառ 'ի սուր ըզՎարձ բազկէր վերուստ 'ի վայր ,
հուս զԱրաստ , Լուդ ըզՉաւէն , Մոսոք զՎենան , արս հոյակապս ,
Որ ընդ սիրտ , որ ընդ պորտ , ընդ լերդակողմ շեշտեալ 'ի մկունդ ,
հարեալ խոցեալ պատառեալ եւ գուռն լայն բացեալ հոգւոյն ,
Անհարին օրհասիւ յարեան վըտակ արկեալ տապաստ :
Այլ թորգոմեանք չըսային տեւազերծել զիւրեանց անկեալս ,

Իսկ յանդուգն 'ի նոսին' անդէն անդ դի գընէր թաւալ:
Բայց եւ նոցունց ոչ սակաւք յարին ներկան խոց վերաւորք:
Արմենակ յարմուկն աջոյ վէրս ընկալաւ որձաքարամբ,
Ամէհին խոռ յուսն ահեակ թեթեւ գրծեալ սուր աշտէիւ,
Արբ նետ զարին Վաղմոսի յազդերն 'ի թամբ ընդ ասողարաւ:

Պարտասեալ այսպէս լըքեալ ռազմըն հայկեան՝ սկըսաւ նահանջ,
Նա զի փայլուն անդ զինուց եւ վահանացն տխտանեանց,
Արեգականն անցելոյ 'ստ երկնականարն հասարակած
Եւ շըրջելոյ յարեւմուտս 'ի վըստամեան գընդաց թիկունս,
Նըշոյլքըն ցոլացեալ զաչս հայկազեանց շըլացուցին:

Իբր արի եւ հըմուտ նաւասպետին ուղղեալ ըզթեւս,
Ոգորեալ ընդ ամէհի ալիս ծովուն ու 'նդ հիւսիսակս,
Ժուժկալէ յոյսն անցանել զանհուն խորոցն հատեալ զանդունդս՝
Հասանել 'ի ցանկալի նաւահանդիսարն փըրկութեան:

Այլ ալիք յալեաց առեալ, կոհակք ըզմեծ մըղեալ կոհակս,
Մըրըրկեալ ըզլաստափայտն ըզմահ առ ոտս անդ թէ սպառնան,
Եւ քախուռմն եւ քայքայուռմն ամուր լաստեալ նաւափայտից,
Եւ կորուստ ահաղձելոյ բեռին փարթամ թանգարանաց,
Առադաստ իջուցեալ, շըրջեալ զուղղեակս անդրէն դառնայ,
Հնազանդեալ հողմոյն՝ ծովուն, յո՛ եւ ըզկեանսըն գտանիցէ:
Սոյնալէս յետս ընկըրկէին կըռփեալ ճակատք թորդումականք:

Անդրանիկ թորդումազանց հայրըն հայոց դիւցազնըն հայկ
Առ գութ որդւոյն 'ի զընին կայր անդ մարտին՝ սիրտ 'ի թընդոջ,
Յուսացեալ 'ի քաջութիւն սըրտի մանկանցն իւրոց կորեանց
Բաւական լինել փըրկել զեղբայրն ըզխոռ, դառնալ անդրէն:
Այլ տեսանէր ըզվըտանդ իւրոյն 'ի մէջն 'ի բուն ճակատն,
Իսպառ գըրեա՛ թէ գբեկումն ալին թեւոյ յանտառըն կոյս,
Ձգեդեւել եւ սասանել 'ի ծովակողմն ահեակ թեւոյն:

« Ո՛հ Ապահ, տաս ինձ, ասէ, տաս ահա զքո զգալ սպակասումն »:
Եւ ամբարձեալ զաչս ընդ երկինս, արուսար 'ի ծնօտս առ տաղնապին,
Կարգայ զաջն ամենազօր յայն տարակոյս վարանական:
Հայրագութ գորովք յուզին, արին 'ի բոց եռայ զսըրտիւ,
Ձգըննայ եւ զերդումն եւ ըզներեւն Արմենակայ:

Չայնէ զնոյ եւ զՄանկտոն եւ ցուցանէ զմարտին աղէտս:
« Ի կամէն ըզխոռ թափել՝ ինքեանք շաղեալ թակարդեցան »:
Արդ առ սէր եւ գութ արեան կոտորեսցին ուրեմն աղիքս:
Եւ ես այսպէս 'ի միում աւուր 'ի սպառ անդաւալիմ:
Իցէն ինչ յիմ վընաս՝ որդւոցս հեստել եւ անց զուխալի »:
Ասէր, եւ լըսէր 'ի թաղծաղէմ՝ ալեաց անտի:

« Նա չարարտէր ինչ խոռ անհարց ըզՏէր մըխել 'ի սպառերազմ »:
Մեղկասիրտ ներողութիւն առ ճիղմ հասակ Արմայիսի
Ձեռներէց համարձակեաց զայլս 'ի յանդուգն այդ արարուած:

Այլ վրտանգն արդ 'ի քոյդ անձն, որպէս նըզովդ ասէր, հայի » :

Ալեւորն թորդոմ առ գուծ թոռանցն սըրտապախ

Աչօք դիմօք եւ ձեռօք զորդին 'ի փոյթն յորդորէր,

հուր ցօղ յաջացն ցընդելով հայցէր եւ իւր զէն, երիւար :

« Ոչ թէ ես ինչ ուխտեցի, գոչէր, եւ վէհ եմ երդմնոյն » :

Բայց 'նոյի զաջոյն առեալ հանգուցանէր ընդ իւր 'ի վրանն :

Աստ ուշիմ խոհեմ ըսկայն, « Արդ խմանամ, շատ է, ասէ,

Արդ քաւեալ իմ 'ի Տեառնէ առ գուծ արեանըս մարտակից » :

Եւ դիմէ առիւծաբար խըմբիցն 'ի սէտս առաջիկայ :

Կասկածոտ հանդերձելոց պահեալ յիւրոցն հարիւր այր,

Զայլսն վառեալս արձակէր արմենակեանց փոյթ 'ի թիկունս,

Ըզնոսին եւեթ թափել 'ի բերանոյ գազան մարտին :

Անդ էր ասել ընդհանուր աշխարհօրէն ճակատամարտ :

Զի զգաստ եղեալ բէլացւոց զհայկեանցն ողջոյն 'ի կռիւ խաղալ,

Դըրդէին եւ ինքեանք միահամուռ գունդ վերջապահ,

Իբրեւ ըզծով կուտակեալ հարկանելով խուռն 'ի դիմի :

Բայց ոչ կարդ էր, ոչ օրէնք, ոչ ուղմ, ոչ խելք 'ի գլուխս արանց,

Այլ յոխորտ եւ խառն 'ի խուռն մոլեգին կատաղութիւն :

Շաչիւնք սկսպէս զինուց եւ վահանաց կոփեալ թընդիւնք,

'Նահատակաց խիզախ գոռք եւ խրախուսանք զօրավարաց,

Եւ թառաչք անկելոյ վերաւորաց շնչասպառից,

Ռազմամուտ մարտուցելոցն եւ ոչ գոգցես յունկն ինչ ազդէր

Առ զայրացուկըս սըրտից գազանացեալ սըրամբութեան :

Իսկ 'ի գրուստ էր կարծել ըզգըժոխոց սանդարամետս

Փեռեկեալ վիհ պատառեալ, եւ որ 'ի նմայն սեաւ արհաւիրք

Եւ տեսիլ եւ կերպարանք սարսափելիք եւ ժահաղէմք

Եւ քըստմունք դառնակոռոչ 'ի լուր եկեալ եւ յերեւան :

Բեշեանք նախ սըրտաբեկեալ յեկեալ հասեալ օգնութենէն,

Կարծեցեալ թէ հայկ ինքնին իջանիցէ անդր յասպարէս, —

Այն էր նոցա միշտ մըտաց սոսկումն մեծ օրհասաբեր, —

Եւ յերեսաց նորամուտ զընդին՝ ահա բեկանէին :

Յորոց եւ այլք կաղցուրեալ շահատակէն յաջ եւ յահեակ :

Բայց Շամիր զերեսին ըզկորովի բիբսն սըրեալ

Գոչեաց թէ չեք ուրեք հայկ 'ի ճակատու դիմեալ սկայից,

Պինդ կացէք, արըս լերուք, մի բնաւ ուստէք ինչ կասկածէք :

Զայս ասէր, եւ խրախուսեալ ըզթեւն ահեակ մըղէր յառաջ,

Քաջալեր եւ մէջն առեալ՝ կասեցուցին զարմենակեանս :

Անդ լինէր պատերազմ՝ առկայացեալ արձանացեալ,

Ոչ սոքա եւ ոչ նոքա վայրիկ մի տալ գիտեն տեղի :

Զոր օրինակ դէմ ընդդէմ դիմեալ վըտակք եւ պատահեալ,

Ոչ ընդ կրուկ դառնան ահիւ, այլ կան ուռնուռն եւ կուտակին,

Մինչեւ հըզօրն ընթադրեալ յափըշտակէ զմիւսն ընդ իւրեւ :

Հայկակ եւ խոռ 'ի միջին ըսկայաբար բարձեալ խրախոյս,
Աքանջելիս նորանըջան ցուցանէին յամենայն զէն:
Աւստամ, ինքն եւ սեւուկն իւր քաջաւանջ յահեակ թեւին
Ի փրփուր յարին թաթաւ եւ յապաժոյժ յոտից ցրգլուխ,
Դէմ յանդիման նըկատեալ ըզկորանացն իւրեանց զամօթ
Առաջի բէլեանց՝ իւրոցն եւ մանաւանդ թորդոմազանց,
Ի բռին զողիսըն կալեալ մինչեւ 'ի մահ նահատակէր,
Ուստ եղեալ ընդ անձին, անդ 'ի միջոյ պակաս լինել
Եւ ոչ զայն կըրել գըրսով. նովին եւ իւրքն ողւով մըրցին:

Արմենակ եւ Կադմոս զայն որոճէն 'ի սիրտ դառնիճ,
Զի ահա գրեթէ բոլոր բանակ իւրեանց խառնեալ 'ի ռազմ
Եւ չգորէր վանել զՏիտան, զինչ կառարած հասցէ մարտիս:
Միայն յոյս 'ի հայրն 'ի հայկ՝ 'ի հաւասար մեծ բանակի.
Այլ ուր հայկ. զաչս 'ի թիկունքս մերթ ընդ մերթ դարձուցեալ կոյս,
Թէ իջցէ մեզ 'ի թիկունս՝ վախճան գործել պատերազմիս,
Սովին յուսով սընդապէս ժուժկալէին բուռն յարձակմանն,
Այնպիսով դիւցազինն արի որդւոց ըստ արժանի,
Որոց ընդդէմ տիեզերք շարժեալ թըւին աշխարհաստամբ:

Բայց իբր ուղիսից թրակեան յորձանք բռնութեան ջուրց ալեաց ծո-
Յաղթահարէ զմեղմախառն ինչ հողմ, դիմեալ յորդախաղաց, (վուն
Այլ յանկարծ ըստէս հարաւ թէ դիւաշունչ մոլի հանդէս,
Նախ ըզկայ սախի առնուլ վայր մի, ապա դառնալ ընդ կրուկ.
Կամ որպէս ժայռ բազմագոչ ծովուն յեզերս ըսպառնալից
Յողմադարեան ծըփանաց տեւէ ալեաց սահանաց ջուրց.
Խաչ ողջոյն համատարածն երբ յանդընդոց գլորդեալ բախի,
Ինձրքուստ 'ի հիմանցըն սասանեալ նախ երերմամբ,
Զահագինն եւ 'ի վերուստ ըզկոծանացն տուեալ հարուած,
Խըլեալ անկեալ կուր լինի ամենակուլ վիհ անդընդոց.
Այսպէս մերձ 'ի քայքայել կան թորդոմեանք եւ 'ի բեկումն:

Զայն տեսեալ Հայկին, ձեռք կոծեալ զազդերսն եւ հեծանի.
« Զի կալէք, գոչէ, հարիւրքդ իմ պատրաստեալք 'ի հրահոսակ
Ի վախճան գործել կըռուոյն՝ ըզյաղթութիւն առ մեզ նուաճեալ,
Երթեալ հարեալ եւ ըզբէլ մինչեւ 'ի բուն բանակն 'ի բլուրն »:
Եւ անշուշտ այն օր վախճան բախտին Բէլայ էր եւ մարտին.
Բայց երկինք ոչ հաճեցան այնպէս ընդ փոյթ եւ թեթեւով
Պըսակել ըզսիրելին՝ զդիւցազանց հայրըն թորդոմեանց:
Նա մինչ զայնու էր, յանկարծ ամբարձեալ զաչսն տեսանէ
Գունդ ըստուար ըսկայախրոխտ բանակետեղն իւր 'ի կողաց
Դիմեալ կամեր անկանել եւ սատակել ըսպառնալու
Համօրէն աղխիւ բընիւ տամբ եւ կանամբք եւ մանկըտուլ:

Բէլ 'ի գուպարն 'ի բարձանց գէտակն ուշիւ եղեալ նըկատ,
Եւ ըզգաստ լիեալ թէ չէ անդ տակաւին հաստաղեղն հայկ

Ձյաղթութեան մըրցանակն արդէն առ ձեռն իւր վարկուցեալ,
Բայց իռազմին բեկանել եւ ընկըրկել իւրոցն անդրէն,
Ընդ քաջին դիմումն իխէթ եւ զիւր ըզթէկն յանյոյս թողուլ,
Ձցուդադան մեծ նախարար յահաւորաց զօրասէտաց,
Այն ինչ բուժեալ ի վիրէն յոխորտ ըսկայ եւ ձեռներէց,
Առաքէր ընտիր գընդաւ ի բուն բանակ թորգոմազին,
Ըմբռնել ըզնա ի բոյնն եւ յաղթանակ կանգնեալ անդէն.
Ապա դառնալ ի թիկանց պատերազմին եւ պաշարել,
Փակեալ զարմենակեան եւ զվրստամեան ճակատն ի մէջ՝
Հարուած չար եւ օրահաս ածել թափել նոցա յետին :
Դիւցազն ուշիմ եւ խոհեմ հաստաբազուկն աղեղնաւոր
Չարանիւթ բէլեան մըտացըն հասանէ կայ ի վերայ .
Ձոր միշտըն կասկածէր՝ եզիտ ի գործ արկեալ յայնժամ :

Յարեաւ հայրըն հայոց քաջագանգուր խայտակն ըսկայն
Ի բազուկ զօրութեան, եւ զիւր հարիւրնն ընդ իւր յարոյց :
Անց ի գլուխ, եւ զինակիր իւր առ նըմին արին Վոռնակ
Բարձեալ զասպարն ահագին եւ ըստուար խուրձ մի նիզակաց
Եւ կըրկին երկվար նըթոյգ ի ձեռն . իսկ հայկ առեալ
Ձահաւոր ըզլայնալիճն, արկեալ կապարձս օրհասակիր
Վարէր գընայր տագնապաւ ընդ մօտալուս վըտանդին դէմ :

Այրասիրան հայկանոյշ եկեալ խազմին լեալ իրազեկ,
Գունդ եւ նա զիւր համազունս հանէր, ընդ իւր յառնէր խոշաք,
Արի աղջկունք, օրիորդք եւ առնակոյսք եւ մանկամարդք,
Ճակատեալ ախոյեանք ի սղահ վըտնաց հայկարանին,
Ուր դեռ մընչէր Արուսեակ, խընդրէր ըզհայրն եւ ըզխօսնայր
Անկեալ մերկատիտ ի գիրկըս մօրն արտօսրաբուլիս .
Ձի առ թալուկսըն դարմանոյ տեռաղերծեալ հոլանեցին :

Հասանէ հայկ ի հովիտըն դաշտաձեւ երկայնագող
Որ իւրում բանակեալն առ ստորոտով դարեւանդին .
Տեսանէ՝ զի ճակատեալ գայր ախոյեանն ի հանդիպոյ,
Որ զհայկեան նըկատեալ գունդ, ծանեան զի նենգն ոչ ծածկեցաւ :
Վայր մի կան ոտնակառեալ, հայկ գոյթ տըւեալ վարէր գընայր,
Արկեալ վահանք ի թիկունս եւ աղեղունք ի ձեռս արանցն :

« Ո՞չ էր շատ, գոչեաց հայկ, քաջացդ յայտնի բըռնութեան մարտ,
Այլ եւ նենգաւ հնար մարթեցէք ի հաղբըս ձեր լարել ըզհայկ :
Եւ քեզ քաջիդ չէր ինչ շատ՝ որ ի Քուշանս ի հուժկու տիս
ժառանգեալ շառաղունանք, արդ եւ ալեօք փորձես ըզբաղդ :
Ձի՞ կաս, եկ առ աւար ըզթորգոմեան քաջս եւ բանակ :
Թէ Մասեաց գեղեցկանազք խըտղըտեցին զաչս ըսկայիցդ,
Են լի խորանք, ըզմէն միդ նընջեցուցից ի ծոց նոցա » :
Ի մըրըրկեալ բարկութենէն անդ Յուդադան դռթեալ գոռայր .
« Միայն առ բնաւսն ես աւատիկ . դու մի զալիս իմ լուտար ինչ ,

Ալեւոր վերին երեսք են իմ, ներքոյք ժիր խարըստի » :

Չեւ հասեալ առ միմեանս ըսկայախրոխտ կըրկին ռազմից,
Էր տեսանել սոսկալի զերագութիւնն աղեղնաւոր
Զթորգոմեան գիւցազին եւ զմանկըտւոյն արիագունդ :
Տեղացին նետից տարաւիք յոխորտ ամբոխն հինախաղաց,
Իբրեւ ըզտեղ բըքախիտ ձիւնաբերացն ձմերայնոյ
Թանձրախուռն թօթափեալ՝ բարկ հիւսիսի փոթորկելով
Ի վեր ՚ի վայր մըրըկայոյզ . այսպէս հայկեան նետք եւ իւրոցն
Ի լայնալիճ աղեղանց եւ ՚ի գըրկացն կորովոյ
Ոստուցեալ, կէսք մըրըրկին, կէսք թօթափին վերուստ ՚ի վայր,
Եւ մէն մի սպառազէն փըքինք բոլոր սըփռեն տապաստ :

Տիտանեանք եւս անվէհեր ՚ի խուռն իւրեանց գան խիզախեալ,
Այլ սըլաքք իւրեանց ընդ վայր՝ է որ ընդ հողմս ելեալ ցընդին,
Է որ հայկեանցն զրահից բըթեալ թօշնին ՚ի կարծըր մուխ :
Մըռնչէր Յուդադան, գազանեղէն մոլէր զայրոյթ,
Ընդ նըմին եւ աղաղակ ամբոխն հարեալ խրախուսական,
Արշաւել գալ հասանել ՚ի տէգընկէց հայկեան գընդին,
Աշտէիցն ՚ի սաստ թափոյ վըստահացեալ քաջաբազուկ :

Զտիտանեան ճակատուն զողողան երկայն տեսեալ հայկայ,
Տարածեաց եւ զիւր հարիւրսն յաջ եւ յահեակ սարղեալ ՚ի թեւս .
Նահատակ աջոյն տըւեալ զարին Զարմայր՝ լանջք թաւամազ,
Եւ ձախոյն ըզկորովին Արտաւազայ բազուկ հըզօր .
Ինքն ՚ի միջին ամբարձեալ այրարատեան գաղաթն ահեղ :
Ոչ այնպէս թուխ արծուի կորամագիլ եւ կռակըտուց
Տարածեալ զվարազաթեւսն ճախր առեալ ՚ի խրոխտ կանչին
Սըրաթուիչ սաւառնէ ՚ի կաքաւուց խոյացեալ տարմ,
Որպէս սընայր հայկ բացեալ զերկաթի թեւսն յաջ եւ յահեակ :

Նիզակաճօճ խրախուսելի սըրտամըտութեամբ գընան յիրեար,
Շկահեալ տէգ ընդ վահան, բերանք անմռունչ համբուն համակ,
Ի սըրտի գազանեղէն խօսէր եւեթ մոլեգնութիւն,
Վաղադոյն զարիւն միմեանց նախ քան զերկիր ըմպել ՚ի սուր :
Որպէս դոյլ քանասար ժանտատեսիլ դըժոխահոտ
Ի հովիւն քան ՚ի հօտ խանձեալ սըրէ զսովեալ ժանիւս,
Սապէս ուշ ՚ի թորգոմեան կալեալ գիւցազըն սիգապանծ,
Նախ տիտանեանն արձակեաց ըզսըլաքեալ կարծըր կաղնին .
Զոր հայկեանն առեալ ասպար՝ իբրեւ կասար ճըմլեալ ընկէց :
Զերդ առիւծ զինահար քինախընդիր յիւրն ոխերիւմ
Ընդ աշէն ոստուցեալ որոտալից ահեղ գոչմամբ,
Նոյն եւ մեծն գիւցազանց հաստաբազուկ կորովաձիգ
Դիմեալ յական թօթափել ցընդէր նիզակս երկուս երիս :
Յերկոսին երիս երիս շամփրեալ ընկէց գիտապաստ այր,
Երրորդն հարաւ ՚ի վահան տիտանացւոյն յեթընպատիկ,

Երեք երկաթ, նոյն եւ սլըղինձ, արծաթապատ ոսկիկըմբէ :
Թափանց եւ երեքթըղեան, ստկայն խուսեալ հըսկայն շութափ
Եւ զկորովի ձախն յառաջ ձըկտեալ ապրէր 'ի սուր սըաքէն :

Այլ ոստուցեալ ընդ դաւակ երիվարին ընդ ողնուլար
Չարկանէր զգետնի յորսայս, թունդ եւ ասպարըն տայր զիւրեւ,
Յոր ընդ ոտից ըսկային կանգնէր հայկեան հացին ահեղ :

Ձինուցն հընչէր մեծ շաչիւն եւ դղորդ առեալ գանգէր գետինն :

Յարուցեալ սպառնապարի, եւ ընկեցեալ զգըրժօղ վահանն,
Խըլեալ վէմ մի ահագին ձըղէ հայկին 'ի սաղաւարտ :

Չարհուրեալ վէմն աստուած եւ յետս ընդդէմ ոսանու 'ի բաց,
Փղոսկըրեայ գընդակ հանգոյն բախեալ ընդ խիստ ինչ սաղաքար :

Վազէ հայկ յերիվարէն, տըւեալ ըզնա յարին Կոռնակ,

Շոպէ սլարէխ մի քապքեղի անդ 'ի գետինն հարըստեալ,

Չոր յայժմուցըս քըսան այր 'ի տեղւոջն չկարէր խախտել :

Ամբարձեալ միով ձեռամբ եւ զգըլխով ճախը ածեալ սլարսէ :

Ի մընչէլ ժըպիրհ ժայռին եւ սօսափել թեւոց հոգւոյն

Սասանեցան ախոյեանք եւ մահ 'ի դէմս ներկաւ նոցուն :

Թորդումեանն ոչ առակեալ յանհընարին սըրամըտութեանն

Ի Յուդադան դէպ ուղիղ կըշուել զհարուածըն սոսկալի,

Քըսան այր անդ 'ի գընդէն դիթաւալ ցիր ցունդ տայ տապաւտ :

Ոչ այնպէս, 'ի թափ ուժգին, գայ փոթորկեալ վէմ որձաքար

Ի Մասեաց զերծեալ գըլխոց գըլեալ 'ի դաշտ Սարթափական,

Պատուհաս շինից, հօտից, հանգըրուանայ մանկանց հովուաց :

Քաջութեան դուն ինչ ընդհատ յերկոսին թեւս երեւին գէսք
Յառիւծասիրտ Չարմայրէն, յարտաւաղեանն 'ի հաստ բազկէ :

Չայն եբարձ առ իւրսըն հայկ. « Մի հայիք, արք, յառ եւ յապուռ,

Չանկեղոց թըշնամեաց ագահելով առնուլ կապուռ :

Յուշ եւեթ ձեզ յաղթութիւն, տուք 'ի դոսա Բէշն աստուծոյ,

Ընդ մարտիս ասպարիսի ձեզ ամենայն լիցի յաւար » :

Չայն տեսեալ տխտանացւոյն անակընկալ ոյժ սլընդութեան,

Ոտն ոտն յաջ կոյս խըլըրտեալ՝ ըզսարաւանդն ունել կըրթէր,

Եւ անդուստ յանքոյթ վայրէ եւ բըռնագոյն հարկանել զհայկ :

Որ 'ի նոյն խաղացեալ կողմ՝ քաջամարտիկ իւրով գընդաւ,

Ի հակառակ վանեալ կոյս կըտրէր ըզնա 'ի բանակէն :

Ըզվերջին մոլէգնութիւն մոլեալ վիքաքն ոսանոյր 'ի ձին,

Մերկացեալ վաղակաւոր 'ի յաղթութիւն գայր կամ 'ի մահ :

Ոտն 'ի ճերմակըն ճանձկէն ածեալ եւ հայկ վարէր ընդդէմ :

Ծերունին Դանան 'ի դունդ նահատակեալ արմենակեանց

Անդ յայնժամ ըզգաստ լինի զայս արշաւան Յուդադանայ,

Որ զի իւրն ռխերխմ սպայիւ 'ի հայկ ասպատակէ :

Թողու զայն խուամբ ալեւորն, եւ երկոքումբն արի որդւովք

Դռոթ տըւեալ կայծակնաքար հասեալ առ հայկ յասպարիսին :

Մինչ նոքա մըտորակ 'ի կուշտ յարձակէին ընդդէմ միմեանց,
 « Ի բաց օն 'ի բաց, գոչէ, ինձ Յուդադան պահի ոսոխ ».
 Առ ընկալ ըղբազմամի ողջոյն աջոյս իմ Դանանայ » .
 Եւ սրբով դազանաբար անկեալ կոփէ 'ի խրոխտ կառափն,
 Այլ դաստակ հին եւ անզոյգ քինահատոյց հրատապ սրբուն
 Ոչ զօրէր առ ամրակուռ դըժոխամուխ գոգեալ պըղինձն :
 Յուդադան փայլակնահար 'ի գլուխն անդուստ թոսեալ թըրով,
 Խեչացնոր կործանեցաւ, բարձին որդիքն շնչասարաւ,
 Թալուկ 'ի սիրտ եւ զաջօք խաւար մահու՝ տարան 'ի բաց,
 Վրիժահան թողեալ ըղհայի, եւ 'ի դարման չոգան ծնողին՝
 Որում չեւ եւս 'ի բաղկէ անտի էին մահու հրամանք :
 « Բաբէ, գոչեաց տիտանեան, Դանան եկեալ 'ի դըժոխոց,
 Այլ արդ այնպէս յըղեցի, զի մի եւս այլ դարձցի այսրէն » :
 « Սակայն աստ աւասիկ է վրէժխընդիրն, կըրկնեաց հայի .
 Դու յառաջ քան ըզնա սանդարամետս իջցես 'ի խոր » :
 Եւ շանթահար սաստիկութեամբ բախէր ձիովն ընդ վերագին .
 Թընդէր երկիր, կերկերեալ հընչէն լերանց խոր արձագանդք,
 Զի հանգոյն 'ի բաբանէ՝ երիվարին հարեալ կառափն՝
 Անկեալ անդէն թաւալէր . իսկ մոլին յայլ ոստուցեալ թամբ
 Եկն ամբարձեալ երկոքումք ձեռօք ըզխարբըն սայրասուր,
 Եւ կամէր շէշտակի բաղկել զաջոյ դիւցաղինն ուս :
 Թորգոմեանն աճապարեալ պողովատիկ մեծ նըրանաւն
 Ածեալ 'ի գըլխանոցն երկաթակուռ բազմախորան,
 Զայն եւ զգլուխ եւ զվերտ վառեալ ճեղքէ զերան մինչեւ 'ի պորտ :
 Ժայթքէին ախոնդանքն եւ ապաւառ եւ սեաւ արիւն .
 Յաջ յահեակ անկեալ կըտրօնքն կախէին զերիվարէն,
 Որ ընդ նոր բեւն հարթուցեալ՝ ընդոստ յերկիր ընկէց ըզնա :
 Յիջանել ահեղ սըրոյն 'ի տիտանեանն սաղաւարտ՝
 Ծայրն եւեթ 'ի Մաքմասայ դիպեալ խորան գըլխանոցին,
 Յնորեալ յուժգին կըտուածոյն եւ բերանսեալ անկաւ յերկիր,
 Եւ մայրամած երեսօք արկեալ անդ գիրկս անբաւ գեանոյն,
 Պատէ մէգ զաչս եւ ընդ քիթս եւ ընդ բերան ցըռկի արիւն :
 Համհարզք քաջին եւ Վոռնակ կապտեն զըսկայն եւ զերիվարն .
 Հայի զասպարին բուրգն ամբարտակ բերեալ հանդէպ կանդնէ պա .
 « Ո՛ւր իցէ աստուածըն Բէ՛լ, այսպէս օգնէ նա ձեզ, գոչէր » . (տուար .
 Է՛ր անձամբ չեկըն տանել ըղթորգոմայ կոյսն հայկանոյշ .
 Նախ ընդ մանուշա անցցէ աստուածսըդ սուր, ասլա մեծին 'ի սիրտ » :
 Զայն ոճիր եւ ըզնախճիրս տեսեալ գընդին վըհատելոյ,
 Դարձուցին միանդամայն կապարձս . հայկեանք պընդին ըղհեա,
 Հարկանն ընդ զառ'ի վայրն 'ի թիկնամէջսն նետ, նիզակ,
 Զրաւելոց եւ ապրելոց վէրք վատութեան թըշնամանաց :
 Այնչափ եւ անդ անկանէին բաղկին հայկայ վերաւորք,

Որ ոչ զենուն սրտորուճակք 'ի խոհանոց մեծ արքայի
Ընդ աւուրս հարսանեաց անդրանկածին սրայազատին :

Ամենայն այն ահաւոր ձեռինն հարուած՝ էր մահ անշուշտ :

Զփախըստեայն ցիր կացուցեալ անտառախիտ հովտաց, ձորոց,
Ափափայ եւ քարաժեռ առապարաց եւ խոխոմաց,
Դառնային յաղթանակաւ, բայց ալէտանջ սըրտիւ 'ի ծով
Ընդ ելս անցից ճակատուն աշխարհախումբ սրաւերազմին :
Տեսանեն զակն արեւու՝ մէտ մօտ 'ի մուտ 'ի մեծածով,
Եւ զճաճանչս երեկորին 'ի գոյն արեան բոսորատիս
Սըփռեալ ըզերամբ Կորդուաց՝ Մոկաց եւ Տըմորեաց :
Ինքեանք փոշով յապաւառ եւ յապաժոյժ թուխ թաթաւեալ,
Երկարք ըսպային, Յովակն հայկայ ճանճկէն ճերմակ
Դէզադէզ քըրտան փըրփուր վիժէն ընդ ուն, ընդ փոր, ընդ աքս,
Որպէս դեռ դարնանազայր խարտէշ սըղսլճակս յափըշտակեալ :

ՀԱՅԿ

Գ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

ՀԱՅԿ

Գ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

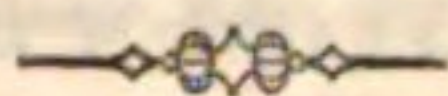
Դ Ր Ո Ռ Ա Գ Ո Ռ Թ Ե Ր Ո Ր Դ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արմենականք պարտութեամբ դարձ արարեալ՝ բերեն զմարմին Հայկակայ եղբօրն իւրեանց. սուգ եւ կոծ 'ի վերայ նորա եւ դիազարդելն: Պաղատանք հաշտութեան առ Հայկ եւ առ Վստամ. չլինին լսելի: Վստամ 'ի հանդարտել փոքր ինչ զաղմուկն՝ խնդրէ 'ի Բելայ դուլ զինուց առ 'ի Թաղումն մեռելոց: Շնորհի եօթն օր. Թաղումն անկելոց աստի եւ անտի. դիահանք Հայկակայ: Պատգամաւորութիւն 'ի Բելայ առ Հայկ՝ յանձն առնուլ զերկուս միայն պայմանսն՝ զհնազանդութեան եւ զխնամենալոյ, եւ երթալ բարեաւ. հերքի: Մանաւազ հասանէ 'ի բնակութիւն Ապահայ, ընդունելութիւն նորա: Հաճեալ զմիմեանս 'ի հաշտութիւն, հաւանին ապա իջանել 'ի ծով եւ անցանել յայնկոյս առ Հայկ:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Զ Ն

Դ Բ Ո Ի Ա Գ Ո Ի Թ Ե Ր Ո Ր Դ

Յաղթանակ դարձիւ հայկայ 'ի ճակատուն հաւեալ տեղի
Ժողովէին ըզկապուտ, զառ եւ զապուռ ըզթըշնամւոյն,
Զառնաղէն զասպաղէն փութանակի առեալ աւար:
Ախոյեան տիտանացւոյն դնայր յերեսաց յաղթող քաջին:
Ինքն ելեալ 'ի դէտն հայեր՝ դեռ կըռուէին հայկազն արբուն:
Սակայն ոչ որպէս յուսայրն 'ի քաջութիւն թորգոմական,
Այնպէս ետես վըճարեալ ըզփրրկութիւն իւրոյ մանկտոյն:
Այլ մինչեւ մերձ 'ի վըտակըն թուխ վանեալք՝ մըրցէին դեռ,
Եւ յոգիսն ապաստանք 'ի տիտանեան թափել ձեռաց
Ըզգիակըն սլատանւոյ մի անկելոյ թըշուառաբար,
Զոր չկարէր ճանաչել, տրոփէր վազէր սիրտն հայրենի:
Զի յընկրրկել հայկազանց՝ 'ի Տիտանաց սլաշարէր խոռ,
Ի թիկանց եւ յերեսաց եւ յամենուտ զինուց թիրախ:
Այլ նա զվահանն ահագին փարեալ զանձամբըն քաջաւանջ
Եւ զահեղ վաղակաւորն իբրեւ զփայլակըն մերկացեալ,
Մըտրակեալ զերիվարն եւ զխումբն հերձեալ ըզըրըջափակ,
Սըրաթուիչ որպէս արծուի քաջափետուր եւ ճապուաւոր
Ընդ մըրըրկին դէմ՝ ճախր առեալ, յաղթողաբար սլացաւ յայսկոյս:
Վայ եղճկ տիտանացւոցն որ անդ 'ի թրոյն դիպան զայրուց
Փայլակնընթաց չողալոյ 'ի շանթընկէց թափեալ բազկէն:
Անդ արին հայկակ հորդեալ փախուտ եղբօրն սիրայնոյ,
Խիզախեալ հայկաբար քաջացն ընդդէմ տիտանացւոյ՝
Յարանց անտի կորովեաց բազում նախճիրըս կոտորէ:
Մինչ ձըգէր դեռ ըզնիզակն՝ յասպար ու՛ի սիրտ Վարայի մուխ,

Յայնժամ եւ խոռ պատառեալ ըզըրջապատ գունդն ելանէր .
 Յանցանէլն ձիաթափ մըրըրկաբար առ հայկակաւ՝
 Իւայն թիկունսն տեղային նիզակախուռն արանց աշտէք :
 Հայկակ զանձն մուսցեալ 'ի գութ արեան հարազատին ,
 Մանաւանդ զի մի վէրըս փախըստեան առցէ թիկանց ,
 Վահանաւ ձրգէ զահեակն ընդ գեղարդանց խրոանն ընդդէմ .
 Այլ աւաղ , սուգ դառնալէր , ինքն մընայ մերկ 'ի զինէն :

Զի կաս , ո՛ւր , գընդին հայոց պահպան Զուարթնոյդ ասպարըդ
 Այլ յայնժամ դու զմեծն հայկ ընդ հովանեաւըդ պահէիր (վէհ —
 Դէմ գընդին Յուդադանայ . — հէք պարմանին անպատըսպար
 Ընդունի զբաբեան մըկունդն ըզձախոյ ստեամբ 'ի կողմս իւր ,
 Եւ տապալ յերկարէն անկեալ՝ զերծու նիզակն յափոյն :
 Զոր կորզեալ ամեհաբար զերկաթն անգութ յիւրմէ կըշտէն ,
 Մինչ յառնել կամէր եւ վրէժ 'ի վերագէ անտի խընդրել ,
 Զոր 'ի խուանն ոչ ոք ծանեաւ՝ ոչ 'ի բեշեանց ոչ 'ի հայկեանց ,
 Արիւնն ծիրանի յաղբերահոս վիժեալ վերէն
 Իբրեւ ուղիս 'ի փապ լերին յորդախաղաց վըտակաբուղիս ,
 Կըրկին գլորեալ անդ ընդ արիւն կենդանութեան լուղի շընչոյն :
 Որպէս բարտի քաջասուն եւ երկնաթուիչ առ ջուրց հոսանս
 Զանողորմ տապարն 'ի սիրտ կենացն առեալ զմայրեւորին ,
 Ի յորձանս անկեալ գետոյն սըփուէ զիրանն , ըզվարսս եւ զթեւս ,
 Առոյգանձն պատանին զհերացն հոսոպս յարեան թըրմեր :

Յայն աղէտ տարակուսի սրտի զնովաւ եղբարց կորով
 Եւ բնաւ բազուկք եւ ասպարք թորդումականն զօրութեան ,
 Պաշտպանել հէք սիրելոյն 'ի գազանացն ճիրանաց ,
 Եւ բառնալ՝ արտօսրագութ հանել 'ի բաց հեծեծանօք :
 Իսկ այլ քաջք , Զարեհ յաւէտ , եւ ինքն իսկ խոռ , վարազացեալք
 Անհնարին հարուածովք 'ի տիտանեանց առնուին վրէժ :
 Խոռ՝ արին խոռ՝ զանձն 'ի բաց եղեալ 'ի սէր հարազատին ,
 Ընդ միտ ածեալ զի զարիւն եւ զկեանսն եդ նա յիւր վերայ ,
 Զխարշաւ պախուցաթափ անկեալ բախէր ընդ ձին բաբեան ,
 Զոր գիտէր իսկ ոչ թէ նա եղբօրն իցէ կենաց դահիճ ,
 Այլ ըզնա նըկատեալ 'ի գլուխ արեացն նահատակ ,
 Եւ ճարպոյ զակամբն եկեալ , փոխան գըլխոյ ժանտ վիրադին
 Կոփեալ վաղերբն 'ի կառափն գազանին , ճեղքեալ յերկուս ,
 Զայր եւ ըզձի միահամուռ արեան թաւալ տայր ընդ երկիր :

Բայց յանհուն խուժանէ հրոսօղ սկայիցըն տազնապեալք
 Դիմելոյ նիզակաճօճ երկայն հացեօքն սպառնալեօք ,
 Եւ զի տեսին իսկ խորտակեալ ըզզօրութիւն գընդաց իւրեանց
 Զվըստամայ եւ զՊարուրայ յերկոսին թեւըս բանակին ,
 Հարկէին վերջոտնել , եւ քան զանձանցն փըրկութիւն
 Զանձկալի մարմին եղբօրն պահպանեալ հանել յիւրեանս ,

Եւ հասեալ մինչ ի վերտակն էին անցեալ իսկ ըզնովաւ :
Տիտանեանք ըզհետ մըտեալ թորգումացի քաջորերոյն ,
Ոչ սակաւ հարանս եւ անդ ընդունէին հըզօր բաղկաց
ՅԱրմենակայ եւ խոռայ , զի յետս ընդդէմ մաքառէին
Զքաջաւանջ կուրծսն տըւեալ հարազատին ամուր սպաննէշ :
Իսկ նոցա՝ յաղթութեամբն խրոխտացեալ , կամէին ոչ
Լքբանել ի ձեռաց ըզյաջողուած բաղդին իւրեանց ,
Այլ հալածել ըզհայկեանսն տաղնապաւ մինչեւ ի բուն :
Յերեսաց հայկին եւեթ էին ի միտսն կասկածոտք ,
Գուցէ առիւծն նընջեալ յանկարծ ըզբուն թօթափիցէ :
Անդէն ահա փախըստեայք ի ճակատէն հասեալ հայկայ ,
Ըզզարթնուլ գիւցաղինն եւ այլ քան զայն ինչ մեծամեծ
Գոյժ արկին , ըզսարտութիւն յուղադանեանց եւ ըզկորուստ ,
Եւ զանշուշտ դարձն առ նոսա նովին հրաշունչ սըրտմըտութեամբ :
Զայս ածեալ Բաբ ըզմըտաւ , եւ զի տուընջեան ջահ լուսատու
Ընդ երեկըս խոնարհեալ՝ տարաժամեալ էր օրն ի կռիւ ,
Եւ բազում զօրավարք իւր դառնավէրք յոգինն յեցեալք ,
Ըզտեղի կալաւ առ ջրոյն , ազգ ետ փողոց ի դուլ ու ի դարձ :
Հայկազունք եւ վըստամեանք ոգի բերեալ դան եւ նոքա ,
Բայց խուժան խառնամբոխ՝ բեռամբ թաղծեալք մեծ դիական .
Յոյց բըռնի ահամայ իբրեւ վարեալ դայր եւ Վըստամ ,
Որ թէ յանդուգն արութեամբ զոգինն ի ձեռս առեալ այն օր
Ապրեցաւ , իւրում որդւոյն երթեալ կալցի շնորհ Արբակայ .
Զի մատակ վագեր հանդոյն առ դուժ որդւոց՝ դազանասիրտ ,
Զամենայն յոչինչ գրելով սրաթուիչ զինուց խիտ թօթափումն ,
Այնպիսեաւ շուրջ քինուլ զհարբըն մըռմըռեալ մըռնչեալ փարէր՝
Յահագին հըսկայախրոխտ եւ ջըլապինդ հասակին դէզ
Բարձրապորտ վահան ի ձեռս , եւ զամենայն յոխորտ հըրոս
Յայն ձեռներէց՝ դի ցուրտ թաւալ արկանէր դըրր դաշտին տասպաստ :
Եւ նոցա երկոցունց ըսփոփումն այն էր ամօթոյ ,
Զի ոչ այն օր ինքն եւեթ ի պարտութիւն գըտաւ մատնեալ ,
Այլ եւ բոլոր հայկազունք եւ ամենայն զօրագլուխ քաջ :
Ի մանրախիճ կարկաջուն կացեալ հոսանըս վըտակին ,
Մերկացին յարեան թաթաւ զրահից ձորձոց ըզհէքն հայկակ :
Պաղպաջուն լերկամարմին դընէր հասակըն վայելուչ ,
Վարդ ծիրանի եւ շուշան խառնեալ ի փունջ թուէին անդամքն :
Որպէս մայր սիրայորդոր փեսայութեան որդւոյն լօղիկ
Նըկարէն նարօտ կարմիր ի սպիտակի ծաղկեալ հինու ,
Այնպիսի երփն հարկանէր քաջին արեամբ ներկեալ իրան :
Վէրն հաստոյր յառոյդ ի կողսն խորամուխ դեռ խողխոջէր .
Յայն տեսիլ խոժոռեցան քաջաց երեսք , հեղին արտօսր :
Ի յըստակ յորձանս ուղիսից լուսցին զարիւնն եւ զասպաժոյժ

Իսկայազն եւ լայնալանջ մանկան զինուցն, յաղթ անդամոց:
 Չորեքին զօրավարք ասպա գընդին իւր սեփական
 Վերառեալ զերկայն ասպարս, երկու 'նդ ահեակ, երկուք յաջմէ,
 Եւ կըցեալ առ միմեանս, բարձին զմարմինն յաղթահասակ
 Զիւրեանց նահապետին, տանել 'ի բուն բանակն 'ի սուգ:

Գոյժ ողբոցն աղաղակի եղբարցն եւ կոծ զօրականին
 Հընչեցին 'ի հեռուստ 'ի թորգոմեան ունկըն վրանաց:
 Սըլանան 'ի խորանէն 'նոյ, Մանիտոն եւ հայր Թորգոմ,
 Լըքին կոյսք ըզվերանս եւ հոսեցան ճըչիւք 'ի դուրս:
 Իբրեւ ետես հայկ զՈրդին իւր վերաւոր անկեալ 'ի մահ,
 Հառաչեաց դառնագին իբրեւ առիւծ որդեկոտոր,
 Որ ըզհետ որսողաց ելեալ մարտիւ յանոյշ բունոյն
 Եւ եկեալ գըտանիցէ զմանկուհան յովազ յափըշտակեալ:
 « Ո՛հ որդեակ իմ հայկակ, Որդի կորիւն իմ սիրասուն,
 Ո՞ր ըզքեզ գօշեաց խոշոշ գազան՝ լափեաց զարիւնդ անմեղ,
 Ո՞ր զէն զասպարդ պատառեաց եւ մըխեցաւ 'ի քաղցր արեւդ,
 Զիմ ըզսօսըդ կոծոպեաց, ըզցուդ արար կարթակոտոր:
 Իբր արկի զքեզ 'ի ժանիս աշտէից սուր, յորկոր մահուն:
 Անոյ՜ զմայրդ մանկըտուոյս, ահն աղետիցս այտմ ինչ կալնր,
 Կամ թէ յայն հրաւիրէիր, երբ բարբառովդ արիական
 Եւ աչացդ հըրով զողիս իմ վառէիր 'ի պատերազմ
 Ընդդէմ բունն յափըշտակող չար գազանին ըսպառնողի,
 Եւ դըստերդ հայկանուշայ ջերմ արտասուք 'ի ծոցդ իջեալ՝
 Զայն յաչըս քո բորբոքէին խրախուսիչ բոց դիւցազնափայլ:
 Ո՛վ դու թուրդ Յուդադանու, զընդացեր յիս՝ զի զայս տեսից.
 Սակայն — տեսցէ Տիտան եկեալ նըմին յերկնուստ վըրէժ »

Զայս մընչեաց, եւ մեծամեծ վիժեալ ընդ այտս աղի կայլակս,
 Չոգաւ ծածկեցաւ 'ի վրանն եւ լայր՝ սիրտ աղէկէզ.
 Զհետ նորա եւ ծերունիքն եւ հայր Թորգոմ ողորմ ողբովք,
 Լային եւ համօրէն եղբարք քաջին ուեղբօրորդեակք.
 Գոյժ առին կական բարձին մատաղամարք, կոյս օրիորդք:

Հայկանոյշ լուսածըղի տիգս հոլանեալ անկեալ զմարմնովն,
 Հոյլ 'ի հոյլ հերք իւր ըսփիւ 'ի վերաւոր լանջըս մանկանն,
 Աչկուհին առկայծ կըկոցեալ 'ի մահաբուն դէմնն անթարթափ,
 Դառնալի քան զամենայն հեղոյր ողբումն հեկեկանօք
 Գեղեցիկ կոյսն այրասիրտ նոյնչափ 'ի գուլթ գորովաղէտ.
 « Ո՛հ եղբայր իմ, մորմոքէր, ո՛հ լոյս աչացս հայկակ սիրուն,
 Մի քան զիս յառաջընծայ երկն արդանդի մօր սիրելոյ,
 Զի՛ լըքեր ըզմայր եւ զիս, յո՞ մեկնեցար յերկուց գըրկաց:
 Ամենայն ինձ քաղցր եղբարք, դու քաղցրագոյն ինձ քան զարեւ.
 Ո՞ւր գըտից ըզքեզ՝ յով, բայց թէ եկից ըզհետդ առ քեզ.
 Յանուշակ հօրըն վերին 'ի գըգուանաց սիրոյն 'ի ծոց »:

Իսկ ո՞ր դեղ ըզգեղեցիկըն Շուշանիկ նըկարեսցէ
 Զկին պատանւոյն, ըզգուսոր արւոյն Մեհենդակայ վեհ գիւցաղին,
 Յայն տեսիլ ցաւոց՝ մինչ կայր անկեալ զմարմնովըն մահակիր:
 Զի ճըչեալ միանգամ, եւ հերարձակ 'ի գին գիմեալ,
 « Ո՛հ հայկակ », գոչէր գլորէր, նուաղեալ ոգի ածեալ զոգւով:
 Հայկանոյշ զինք մոռացեալ, առեալ ըզհարսն 'ի գիրկըս իւր,
 Զուր խընդրէր, ըզլանջադեղ քակէր կամար եւ զպախճաւանդ:
 Կամէին քաջքըն բառնալ յաչաց հիքին զտեսիլն ողորմ,
 Նա յանկարծ ուշաբերեալ վաղէր փարէր 'ի մերկ իրանն.
 « Յո՞ գընաս, վայեաց ողորմ, կըրկին թողուս զիս ամայի,
 Քաջդ իմ արի, եղճկ զիս, եղճկ ըզքեղ, ո՞վ իմս հայկակ,
 Զինչ ընդ քեզ արարեր զայդ, եւ զինչ ընդ իս ընդ այրեցեալս:
 Որբացեալ 'ի հօր եւ մօր ծոցոյ 'ի քո գիրկսըդ անկայ,
 Վահ իմ առոյգ վարուժան, աւանդ զարեւ քո ցանկալի.
 Ո՞ւմ լըքեր զիս տառապեալս, յո՞ եւ զմանկունս քո զերկոսին,
 Ըզբազուկ եւ ըզՅուսակ՝ զիմ արգանդի քաղցրիկ երկունս:
 Այս էր քո սիրասուր 'ի Շուշանիկանդ 'ի ծոց իմ դարձ.
 Արդ համբուրից փոխան ջերմոց՝ ցուրտ զաչսըդ ցուրտ փակեմ չըր.
 Անոյշ մայր մեր սիրելի, եկ տես զՈրդին քո զիմս հայկակ, (Թամբբ
 Որ թերեւս մայրենի մատամբ նըստեալ արդ յօրինես
 Նըկարէն փափուկ շապիկս Որդւոյդ քաջի եւ սիրայնոյ
 Մինչ 'ի մարտէս քըրտնագին դարձցի առ քեզ գեղեցկափայլ.
 Արդ ես յարտօսը 'ի ջերմ լուանամ ըզկապուտակ վերին արիւն:
 Ո՛հ, նըզովք հասցեն ժամուն յորում իջերդ 'ի սլատերազմ,
 Նըզովք եւ 'ի դահիճդ, այսպէս եւ զնա լացցէ իւր կին:
 Տայգը իմ խոռ, տայգը իմ արի, ո՞ւր է եղբայր քո սիրասուն,
 Ի քէն խընդրեմ զեղբայր քո, 'ի քէն ըզքաղցը հոգւոյս հատոր »:
 Զայս ասէր եւ վերըստին թալով 'ի սիրտն հարեալ գլորէր:
 Արուսեակ՝ խոռ մեկուսի զերդ մեղապարտ հեծեծէն կան:
 Յակնարկել Արմենակայ բարձին զթըշուառ գիական անդէն.
 Թէ ոչ, 'ի մուտս արեւուն եւ ցայգ նըստեալ աշխարէին:
 Աղջկունք կըրկին լըւացեալ 'ի լողարանսըն ջերմաջուր,
 Օծին իւղովք անուշիւք լըցեալ ըզվերըն լայնախոց,
 Եւ յորդ արտօսը հեղուին 'ի գեղաղէշ հասակն առոյգ:
 Վըտաւակ մի ձիւնափայլ ըզգեցուցեալ մարմնոյն հանգոյն,
 Հանգուցին 'ի դադաղսըն պըսակեալ յուռ սարգէնի.
 Եւ 'ի սնարից մինչ յանոտս արկեալ շըղարշ մի լուսանիւթ՝
 Եդին 'ի վրան, եւ ըզցայգն աշխար եդեալ կոծ ջայլէին:
 Իսկ դիտօղն երկնահայեաց գիւցաղնըն հայկ հայրըն հայոց՝
 Ուխտագրուժ որդւոցն եւ իւր իսկ մեղկութեանն 'ի սլատուհաս
 Ընկալեալ զարկածըն չար, նուիրէր երկնից ըզսըրտին զոհ
 Մանկութեան մեղաց նոցա եւ իւր խըղճին 'ի քաւութիւն:

Եւ աղէօք դիւցադնական յողջոյն զօրուն խորովեալ գութ,
 Զամենայն փոյթ եւ խընամ երթայր տանէր առ վերաւորս,
 Մանաւանդ առ պատանիսն եւ կորովի երիտասարդս,
 Որ ջիւքն էին բանակին յաւուրն իւրում վրէժխընդրութեան:
 Արձակէ նոցա ճեպով զԲաւոն ճարտար բրժըշկապետ
 Եւ դեղս եւ դարմանս եւ զամենայն պէտս արուեստին,
 Եւ ինքնին անձամբ շորջի մըխիթարել ըզգըլխաւորս,
 Ընդոյն առնել պատուիրեալ պայազատին Արմենակայ:
 Հասանէ՝ թէ ոչ ձեռօք, սակայն մըտօքն առ ընթանուրս,
 Բաժանեալ իբիւր կողմանս ձրկտէ զողւոյն ուշ սըրաթովի:
 Բոցաթեւ որպէս փայլակն ի դրանց ճայթռեալ առաւօտին,
 Պատառեալ ըզծոց ամպոց՝ ծագաց ի ծագս երկնի սլացեալ
 Ընթանայ յական քըթիթ ընդ անսահման ձիգ ասպարէս,
 Եւ անդուստ ընդօստուցեալ ի սիրտ երկրի անցանէ թափ.
 Նոյն քաջին միտք սըրաթեւ ընդ ամենայն խոյանայր կէտ:

Իսկ արին խոռ յետ այնչափ ի դաշտ մարտին քաջարութեանց
 Զօրէն վրիժապարտի զօղեալ թաքչէր յիւրն խորան,
 Առ ցաւս սըրտին մըռնչէր, կըռէր երգումն ի մտի անսուտ
 Ի յառնել հօրն ի գուպար, ում ակն ունէր այնուհետեւ,
 Մեծամեծ նորանըշան գործել բազկի զարմանալիս,
 Հանել թափել ի Բաբայ եւ ի Բեղեանց առհասարակ
 Ըզմահու եղբօրն ըզվրէժ, զայն յերեսացն արիւն սըրբել:

Վըստամ խոնջ եւ կիսամեռ ընդ մըտերիմսն անկեալ ի վրանն,
 Ամենայն եղելովքն յուղեալ ծըփէր միտք ալէկոծ,
 Ոչ գիտէր ելս ինչ իրացն նըշմարել ձեռնարկելոյ:
 Յոր կոյս եւ զաչսն յառեաց, ետես գութից գործեալ եղերս.
 Սակայն ոչ բընաւ ուրեք յանձն իւր կըրթէր զիրին վընաս,
 Այլ ի բախտն եւ կամ յայլոց զօրապետաց դըժխեմ ծուլանս:
 Դեռ եւս ակն ունէր տոկալ տխտանացւոցն բըռնութեան:

« Պարտեցաւ մեզ, ասէ, ճակատս այսօր, սակայն փառօք,
 Պընդապէս ընդդիմութեամբ եւ թորդոմեանցն ընդ մեզ պարտիւք.
 Միում եւեթ յաղթութիւն կորեաւ աւուր, այլ ոչ եւ յոյս:
 Ոչ իւրք ինչ արկածիւ բախտին Վըստամ լիցի նըկուն,
 Կամ փոխեսցի թուլացեալ ի խորհըրդոց մըտաց իւրոց:
 Բազմութիւն յաղթեաց մեզ, այլ ոչ պարտեաց, ոչ պարտեսցէ.
 ԸզՎըստամ ընկճեսցէ ոչ, բայց թէ քան զինքն հոգի մեծանձն:
 Է՞ր ինչ Վըստամ վատասիրտ՝ գաւազանիս այսմ արժանի.
 Մոռացայց կամ թէ յամօթ արարից զօրն զայն ըզմեծ,
 Յոր ի բարձ զօրագըլխի ողջունեցայ ի բանակէն,
 Որ ըզհայկ ի բաց տարեալ՝ զիս վայելուչ միայն ծանեաւ
 Զօրութեանց տէր եւ իշխան՝ ընդդէմ Բեղայ ձեռն ամբառնալ,
 Պաշտպանել հայրենեաց եւ զըրուանեան բարձր գահու:

Յո՛ տարայց եւ զՋրրուանայ հօրն տեսեամբք ինձ աւետիս :

« Բայց ըզսոյն ոչ ամենայն գընդաց իշխանք խորհին, գիտեմ,
Չամենայն փառուն սլառճառս յիս ինքն եւեթ կըրթեալ թերեւ,
Չմեծամեծ ահեղ գործեան այսրը բազկի եղեալ յուրաստ :

Տիրատեաց թըշնամութեան եւ մախանաց ժըպիրհ բարբառ,

Չի եւ յինէն ուծասցին եւ սարսուցեալ ելցեն 'ի բաց :

Ժրխտեսցեն թող նոքա զքաջահընչօղ վըստամեան զէն .

Գիտէ զայն Բէլ, գիտեն զօրք եւ զօրավարք տիտանացւոց,

Գիտեն դաշտք եւ հող երկրիս ասորեստան արեամբ զանգեալք .

Նա եւ կէտ նըժարից ճակատագրին գիտէ յերկինս,

Որ բազում անգամ անմէտ զուգակըշիռ եկաց յերկար

Իմատունըս բարձողին՝ ընդ տիտանեանս եւ ընդ Վըստամ » :

Չայս ասէր՝ կէս մի բանիւ եւ կէս յինքեան մըռնչելով,

Խորհեալ յամօթ սլարծելոյն զօրապետացն լու 'ի լու .

Որչափ 'ի նոյն խոկ կայր յամէր, յատելութիւն վառէր հայկին,

Եւ խորհուրդն անգամ 'ի միտս առ նա կըրկին խոնարհելոյ՝

Քան ըզմահ եւ քան զգըժոխըս սեաւ եւ դառն յաչսն թըւէր :

Ոչ վըխպէր յոր կասկածեացն ըզմեծամեծ աւագանւոյն .

Չի գոգ բողորք ժողովեալ առ Աննակայ զնոյն խօսէին,

Յաւելեալ 'ի վերայ եւ ըզգըժմիտ վայրենութիւնն

Եւ զժանտ սիրտն անագորոյն 'ի սատակումնն Վառգոշայ :

Չարմանան գովեն օրհնեն ըզվէհ հայկեանն արիութիւն

Եւ ըզննամարն մարդասէր, եւս եւ ըզնի մահուան որդւոյն :

Բազումք եւս, առ նախանձու զչարեալ ընդ նա եւ մախացեալ,

Կուտական բանիւք 'ի մեծ գըրգռեն զայրոյթ զըսկայից սիրտ .

Չի եւ հայկեան խիստ սլայմանին զմիտըս նոցա տագնապէր ահ :

Ինն էին եւ ոչ սակաւ վատք անարիք 'ի զըրուանեանց,

Որ վիրօքըն սլարտութեան զիւրեանց բազկին տեսեալ զհանգէս,

Կամէին իմըն գընդօք 'ի տիտանեանն հատուածել կողմ,

Գիտելով չափ զի հայկին ընդդէմ իւրեանց դուռն էր աղխեալ :

Բայց յերկուս յերիս հերձուածըս սլառակտեալք միմեանց ընդդէմ,

Հաստատեն եւ ոչինչ, յաղմուկ 'ի խռով հատեալք ու 'ի խէթ :

Ազգ եղեալ սատակումն Յուդադանայ եւ հայկ յաղթօղ,

Յարուցեալ երթայր Դանան, այն ինչ կանգնեալ 'ի հարուածոյն,

Անկանէր յոտըս քաջին եւ ըզհըզօր ձեռն համբուրէր :

« Չկամէի գտանել, ասէ, զայս զովացումն արեամբ որդւոյդ,

Եւ ոչ ըզկեանս իսկ անձին . բայց դու չէիր քաջդ առ նըմա :

Թէ կայցես տակաւին յարդար ցասման քում յամառեալ,

Արտասուաց գուցէ մեծաց եւ այլ բազում գործիցին տոյժք » :

Հայկ կալեալ ըզձեռանէն եւ զմեծարոյ կանգնեալ զալին,

« Ոչ ես, ասէ, կամակար սընդեալ կամ ինչ, ծերունիդ քաջ .

Գիտես ոյք, զորոց եւ ոչ զանուանս առից ես 'ի բերան :

Ես Երկնից ունիմ շնորհ զի զմըտերմիդ խնայեաց զարեւ .
 Քեզ յինէն ընծայ կազմած եւ այս սուսեր գուժ վերագիր .
 Նոքօք այսուհետեւ վառեալ մըտցես յիմ սրտերազմ ,
 Եւ 'ի նոճարն Նըւարդայ զայս կախեսցես յինէն նըւէր » :
 Եւ տայր ցընա զպողովատիկ զարիւնուող վաղակաւորն :
 Հայեցեալ ցընծայր ալիքն եւ զայս անդրէն արձակէր ձայն .
 « Զի թէպէտ եւ մերձաւորս կորեաւ ոսոխս իմ ատելի ,
 Այլ որ երբեմն հեռաւորն էր թեւ թիկունք Յուդադանայ՝
 Նա զօդ շնչէ տակաւին եւ մօտ առ իս քեզ ոխերիմ .
 Ոչ մեկնեցայց յիմ փարախ , կացից որդւովքս խմով հանդերձ ,
 Յորս արդի աղետիս գուժ՝ յաւել եցոյց եւ զգուստր իմ ինձ .
 Ըզքո եւ զիմ մըղեցից ըզպատերազմ , մեռայց աստէն ,
 Կամ տեսից եւ զթըշնամիդ Հայկայ յարեան իւր թաթաւեալ » :
 Զուխտըս զայս լըւան Երկինք , եւ զառաջինն կընքեցին :
 Մինչ զայնու էին դեռ , կանանուոյն դապք , կոյսք եւ հարսունք
 Պարագլուխ Արուսեկաւ դան անկանին յոտս հօրն Հայոց :
 Արտասուօք կուսին մեղանըս յանձն առեալ ներումն հայցէր .
 « Զանոխակալ գըթուծիւնդ առ քեզ կալեալ մեր բարեխօս ,
 Եւ 'ի սիրտդ հայրադորով մէք ասպաստան ամենեքին ,
 Հաշտ լինել սղաղաւիմք ընդ մեզ , ընդ գունդդ այրարատեան ,
 Մըղել ըզմարտս եւ փըրկել 'ի սպառնապուռ սատակմանէ
 Զցանկալի որդիս , զեղբարս , ըզհարս եւ զարս այսր երամոյ
 Որ յոտըս քո եւ 'ի ծունկս անկեալ փարեալ կամք թաւալեալ :
 Ո՛հ , ըզքեզ գիտեմք եւեթ թորգոմական բանակիս հայր ,
 Ատելի մեզ Վըստամ 'ի սիրտըս մեր քան ըզգըժոխս :
 Մընայ քեզ արդ ոչ միայն ասլրեցեւոցս ածել ողորմ ,
 Այլ եւ վրէժ հատուցանել զանմեղ սպանդի քում զաւակիդ » :
 Խռովեցան աղիք քաջին , եւ յարտասուս բեկեալ բարբառ ,
 « Երկուց , ասէ , կայ մեղաց արդասատել ինձ առաջի ,
 Վըստամեան հետուծեան եւ ուխտազանց անսաստ որդւոց .
 Յերկրորդ յայս ողորմութիւն յօժարագոյնս ընթանայ սիրտ ,
 Յուշ ածեալ՝ զի առ սէր եւ 'ի գըթոց սըրտի գթեցին :
 Յանկարծ՝ թէ եւ Բարձրեալն հանգոյն առ այն դըտցի քաւիչ ,
 Որում չիք ինչ ակն ունել՝ զաչս իմ 'ի յիմս արկեալ Հայկակ ,
 Որ այն մեղաց փոխորէն անկեալ 'ի մահ կայ վերաւոր :
 Օ՛չ թէ յիս եւ առ Վըստամ սիրտ գոյր վնասուն ներողամիտ .
 Այլ լիցի , յորժամ նորա գլուխ բարձրավիզ իւրովքն հանդերձ
 Փոխանակ ընդ ձեր առ ոտս աստ խոնարհեալ անկանիցի :
 Օրինաց արդարութիւն եւ իրաւանց Տէր 'ի բարձունս
 Զայս կամի , զայս կամի եւ թորգոմեան վեհանձն որդին :
 « Կողմանքս այսոքիկ , հայրենատուր իմ սեփականք ,
 Ինքնակամ հնազանդեալք իմոյ ձեռին , հրապուրեցան .

Ընդ նոսա չեն ինչ իմ բանք, իսկ տուն Կադմեայ զըրուանեամբք հետ
Անկուշողք ապրատամբիչք արեւիշուշտք ողնդըժնեայք...

Եւ զնոսա սրարտ է նուաճել, բայց ոչ արժան ինձ բռնաբար,
Ախոյեան յարուցելոյս տխտանացոյն գոռզութեան.

Եւ վատութեամբ աղերսիւ, չառնու զայդ յանձըն սիրտ հայկայ:

Զիրաւունս եւ զանձին չափ տացէ նոցա գիտել Երկինք

Որոյ սուրբ են ճանապարհք, եւ այս ընտրեալ կացցէ առ իս:

Դըժուարակուիւ սլատերազմ է ինձ Ալբստամ քան ըզՆերքովթ,

Զայն Երկնից ես հաւատամ, սլրսակեսցեն զիս յայս Երկինք:

« Են իմարտիդ եւ Տեառն ընտիրք, նոքա զճակատ Տեառն մըղեն,
Նոցուն բազուկ եւ վերին հովանին մեծ սրաշտպան գընդին:

Իսկ զորդւոց հանից վըրէժ, յորժամ ընդ իս տուն թորգոմեայ,

Որպէս երգուաքս, անխըլիրտ ի բանակիս կացցեն ի սրահ,

Եւ սպառեալ Բե՛լայ զԱլբստամ՝ յիս եւ ի յիսն յարձակիցի.

Կամ թէ ես ինքնին յայնժամ ի նա եւ յիւրն իսկ բընաշխարհ:

Իմ զարին որդեկիս նուիրեալ երկնից քաւութեան զոհ,

Անդուտ եւ ակն ունիմ քինախընդիր սլատեհ ժամուն.

Նոյն տացէ, որպէս գիտէ եւ երբ, ի ձեռս իմ ըզՆերքովթ:

Այդ է աւագիկ իմոյ մըտաց կէտ անխախուտ »:

Անդ էին քաջին սերունդք եւ մեծամեծ զօրավարեան,

Լըսէին զարմանալեօք զարիական բարբառն ուշիմ,

Եւ չիշխէր ոք ճիկ հանել զիւցազն ընդդէմ նահապետին:

Իսկ ատելիք Ալբստամայ ի զըրուանեանց եւ յաբէթեանց,

Թէպէտ եւ իրազեկք ամբոխելոյ սկայից սըրտից,

Զանգիտեալ ի հերձուածոցն եւ յերկփեղկեալ զօրականէն

Յերկուս բանակս ոխերիմս եւ մեծամեծս ընդդէմ միմեանց

Ընդ երկուք ցեղապետօք թորգոմազինն եւ Ալբստամայ,

Զիշխէին երեւել եւ հաշտ առնել զգիւցազնըն վեհ.

Մանաւանդ զի գիտէին եւ զկամակոր խիստ սրարանոց

ԸզԱլբստամայ եւ զորդւոյն եւ որ տըւեալ ձեռս ի նոսա:

Քանզի ահա եւ կողմանըն վըստամեան խումբ կանանւոյն

Գլուխ եւ բերան արարեալ աղերսաւոր իւրեանց դասու

Ըջտիկինն Առնակայ եւ զՓառնակայ եւ զԶարեհի,

Յերեսաց հայկին ելեալ գոյժ ի բերան եւ գիսարձակ

Ողբագին լալահառաչ գիմեալ անկան առ զըրուանեանն,

Ողորմել հաշտել ընդ հայկ, զի մի բնաջինջ բարձցին յերկրէ:

« Թէ արանց քաջաց կանանց ոչ վայելեն այս արտասուք,

Սակայն, ասեն, յաշխարհի՝ յազգին օգուտ անկ է հոգալ »:

Նա ի խըժդան եւ յախորտի կացեալ մերժէ խրոխտ բարբառով.

« Զիշխանութիւնս ոչ ինձէն առի ես ինձ, այլ ըսպայն ետ.

Ոչ կարեմ արհամարհել ըզբարձըն մեծ զոր մատուցին

Ինձ եւ տանըս Զըրուանայ սկայից բանակք եւ սպասալարք:

Ձե՛ եւ զիսորդ ինչ յուսայք 'ի ձեր խորհուրդսրդ աւելի,
Դուք, եւ որ ըզձեզնն հրապուրեալ գըրդեցին յիս.
Ահա տեսէք զինչ արժէն որդիք եւ գունդք ձեր դիւցազնիդ,
Կա եւ բնաւ իսկ գումարտակք եւ զօրավարք այն բանակի.
Ձայդ Վըստամայ տնօրինեաց բախտ, զի խելամուտ լիջիք եւ դուք:

« Իցէ՛ ինչ թերեւս աստուած դիւցազնացեալն թորդոմեան,
Ձի միոյ միայնոյ իւրում անձինն երեւելով
Ինոսա եւ 'ի մեզ հրաշացուցէ սքանչելիս նոր:
Մեզ անշուշտ յաղթութիւն թէ պատրաստեալ է 'ի վերուստ,
Ո՛չ ապաքէն յաղթեսցուք, ոչ ինքն ոչ ես, այլ զօրն արի.
Չօրականին է պարծանքն, ո՞վ 'ի նոցուն կապտէ ձեռաց,
Եւ ըզմի զոք կամ թէ զանձնն համարի միայն կարօղ:
Իսկ թէ մահ եւ պարտութիւն, այսպէս եւ այն՝ մեռանիցիմք.
Ո՞ր զմատինն երկնաւորի ժըպրհի շըրջել ճակատագիր:
Մեռցուք ապա քաջութեամբ եւ մի այլում տացուք ըզփառս.
Վըստամայ դեռ յուսան է գլուխ, ոչ անկանի այլում առ ոտս.
Վահ որ կրէ գլուխ ցայդ տիս յուս, եւ խելս 'ի նմա քան զագուս ոչ »:

Ապա դոյզն ինչ մեղմել ըզմըմըռումնն կամելով,
« Բայց, ասէ, քանզի յոգունց սուգ են եւ ողբք 'ի բանակիս,
Ձի թէպէտ տասընպատիկ 'ի մէնջ հարեալ գըտաւ Տիտան,
Այլ ոչ նոցա զէն փայտեայ, եւ ոչ մարմին է մեր սղընձի,
Ինձ հոգ լիցի՝ վայր մի դուլ առնել զինուց մարտի դադար,
Մինչեւ զանկեալ սիրելիս, զարիս թաղմամբ վըճարեսցուք,
Քաջազանց շուք վայելուչ, մընացելոցն մըխիթար,
Եւ մէք զանձննրս գըտցուք ոգի առեալ եւ կազդուրեալ:
Հեշտ 'ի հաւան գայցէ Բէլ, զի սկտս ունի եւ նա քան զմեզ:
Օ՛ն արիք աղէ երթայք դուք եւ մարմնոյ տարայք դարման.
Ոչ 'ի դէս ընդ մեռելոցն մեռանել եւ կենդանեաց,
Պիտոյ եմք տան եւ ազգի եւ աշխարհի առհասարակ »:
Ելեալ դարձան կորակոր թախանձալից հեծեծանօք:

Արձակեալ ըզբամբշանին, չեւ գիշերոյն հասարակեալ
ՁԱռնակ զըրուանեան 'ի մըտերմաց կարծեալ իւրոց,
Այլ սըրտի մըտօք տենչօղ դուլ եւ պարապ առնուլ 'ի գործ,
Եւ զյաբեթեանն Ջարեհ թորդումացւոցն 'ի կողմանէ,
Արըս քաջս եւ իմաստունս առ տիտանեանն առնէ դեսպան,
Դուլ զինուց առ 'ի թաղումն աւուրց երից մատուցանել:

Ելանեն գընան հրեշտակքն եւ գըտանեն զբէլեան բանակն
Ըմբըռնեալ 'ի նմանավիշտ կիրս ահագին կոտորածին:
Խարուկածին բորբոքեալ լուսաւորեն բոցք ըզճամբարն.
Ոմանք յողբ կային նըստեալ, մըռնչէին առ վերսըն այլք,
Կէսք ըզկարծեալ աստուածոյն հայհոյէին գոռողութիւն,
Իսկ այլք անթիւք ամեհիք խիզախէին առ վաղուին օր:

Ընդ բանակ մեծատարած անցանէն ոչ ինչ խրախամիտք
Ընդ անհուն բազմութիւն աւազակոյտ խօշ ըսկայից,
Եւ ընդ կազմրս ահաւոր ըսպառազէն զինուորութեանց:

Բէլ սակաւիկ մի զիջեալ յամբարտաւան բարձրութենէն,
Ընդունէր ըզդեսպանսն 'ի խորանին մեծարանօք:
Բազմեալ ինքն յիւր գահոյս, ճաճանաւութս վարագուրեալ,
Շուրջանակի սրբակապանին աւագորեարն եդեալ երաստ,
Ջահք՝ ըսպտերք բոցաճաճանչ լըրջացուցեալ զտըխուր տեսիլն:
Ատենին լեալ յանդիման՝ արին Ջարեհ տայր ըզպատգամս.

« Թէ իցէք տակաւին կալոց 'ի կոխի հանապազորդ,
Թէ արդեօք ըզփորձ առեալ բախտի մարտից եւ մեր մատանց,
Թողուլ զերկիրս եւ երթալ իցէք խորհեալ, դուք գիտասջիք:
Իսկ 'ի կոխ եթէ կայցէք ինչ տակաւին ընդ աշխարհիս,
Եւ ձեզ անկ է տեսանել՝ ո՛ւր առ վաղիւրն կըռուիցիմք:
Ձորք ահա եւ հովիտք եւ գաշտ մարտին, լայն ասպարէս,
Լըցեալ կան աւագիկ եւ լեռնացեալ գիակուտիւ,
Խըրտելոյ իսկ չիք տեղի արի արանց ուերիվարաց.
Վըկայ ձեզ զօրավարքդ հազիւ ասպրեալք 'ի մեր զինուց:
Ջանկեւոց հարկ է ասպա խորհել թաղումն ձեզ եւ մեզ,
Եւ օրէնք քաջաց մահուն երկուց կողմանց զայն պահանջն,
Եւ սրբել առաջիկայ ռազմին բանալ մեզ մըրցարան:
Եւ առ այս՝ աւուրս երիս գէթ 'ի զինուց պարտ է դըլալ,
Ապա յետոյ միւսանգամ զայրոյթ եւ զէնք իջցեն 'ի գաշտ:
Այս է մեր մըտաց խորհուրդ, ակն ունելով թէ ձեզ հաճոյ »:

Ձայն յայնժամ յառադաստէն եկն ոչ ողոր պատասխանի.
« Կարեւոր մեզ հասեալ է սուգ եւ վիշտ երկուց կողմանց,
Բայց առաւել ձեզ կարծեմ որ կորուսէք զօրդի քաջին.
Կորուստ այլ ամենայն՝ գայ 'ի տեղին, այլ ոչ զաւակ:
Աւելորդ այսուհետեւ են խրոխտական բարբառքըդ ձեր
Ինձ լու'իլու եւ յատենի մեծամեծար հրապարակիս:
Բանքդ եւ մեզ ըստ մըտի, քաւ 'ի խօսիցդ յանդըգնութեան.
Եւ զսըգոյ պատուոյ զօրէն առաքինեաց եւ սիրելեաց,
Որ գահուս բարձրացելոյ միշտ 'ի վերայ ետուն զանձինս,
Հատուցուք մէք աստէն, եւ դուք ըզձեր ծախս անդանօր
Մի առ մի մանրը զըննեալ աւուրց յաւուրս համարեսջիք,
Եւ երիցըն զոր խընդրէք՝ շնորհեալ ձեզ զեօթն օր փոխանակ.
Թէ արդեօք առ 'ի զմեռեալսրդ տալ հողոյ բաւեսցեն ձեզ.
Թէ եւ բիւր ինչ ունիցիք հեթեթելի՝ խըտրեմք ինչ ոչ,
Մինչ յաւուրըս եօթանց տիտանացիք ոչ առցեն զէն »: —

Ձայս ասէր առ երեսս, իսկ 'ի գաղտնիս՝ օր շահելոյ,
Ձի գունդ նոր 'ի թիկունս, ում ակն ունէր, հասցէ նըմա,
Եւ որ ընդ Տոսպ արշաւեալ՝ ժամանեսցէ գործոյն յամբովկ.

Մանաւանդ զի յոյժ խիստ գոյր 'ի յառնելոյ Հայկին կասկած : —

« Արդ զայդ, յաւել, 'ի տէրունի գահուս դիմաց տարայք պատգամ,
Եւ դիւցախառնն կենաց շնչոյս բարբառ եւ բերանոյ
Յարիխասկիզքն արեւէն հաստատութեան ձեզ դաշն ուխտի » :

Յայս վայր տիտանեանն. ըզթել բանին ապա Բիւրասալ
Յինքն առեալ եւ ըզյառնել Հայկին կալեալ 'ի մըտին խէթ,
« Է եւ այլ ինչ, ասէ, բան՝ յառաջիկայսրդ կարեւոր,
Զոր բերանովդ առաքեմք առ զըրուանեան քաջն Ալստամ,
Առ ողջոյն աւագանիդ եւ առ ամբօխդ ըսպայակոյտ :
Յոյժ խմաստուն գործեցէք զարիաբար մերժելըդ դուք
Ըզհրպարա զամբարտաւան թորգոմեանն Հայկ եւ զնորա տուն,
Որ ընդվըզեալ յերկնագէն բըռնութենէ տեառնըս բախտին,
Զերով բազկօք եւ արեամբ կանգնէր 'ի ձեզ գոռոզ աթոռ :
Այլ եկայք առէք աղէ բովանդակել, ձեզ յօգուտ,
Զարութեանրդ խորհուրդ եւ զհանձարեղն ըզգօնութեան :
Ողորմիմ ձեզ եւ սպայիդ, խընամք դըթոյց յիս բարբառին.
Պագէք թագիս այսմ երկիր, զաստուածատիպ տէրս ընկալեալ
Հաւատոց իշխան եւ տէր միահեծան տիեզերաց .

Ընդ ցըպով անցէք նորա, յապըստամբէդ որոշեցայք,
Եւ ապրեսցիք 'ի հասեալ նորա գըլխոյն պատուհասէ :
Մէք ապա զարժանաւորս 'ի ձէնջ 'ի բնիկ տանուտերանց
Կարգեսցուք յաշխարհդ 'ի մարդ իշխանապետ եւ թագաւոր :
Սասանեալ յիւր չիք դարձցի ապըստամբօղ ճէտ թորգոմայ
Աւաջի ձեր եւ մերում անպարտելի մեծ զօրութեան,
Եւ բարիս ըմբոշնիցէք դուք յաւիտեանս ժամանակաց » :

Մեծասիրտ աննենդն Առնակ դարձոյց առ այս պատասխանի,
Թէպէտ եւ խռով ընդ Ալստամ, սակայն պատուոյ զարմին պատկառ .
« Զայդպիսի վատութեան ձայն՝ ոչ մէք ունկամք լըսել կամիմք,
Թող թէ յարանց ականջս հեղուլ, խառնել մըտաց նոցա հրապոյրս,
Թող թէ պետի զըրուանեանց եւ որ զնովաւ վեհազն իշխանք :
Ընդ մեզ, ընդ ձեզ եւ ընդ լերինս այս եւ ընդ դաշտ ասորեստան
Բախտն եւ զէնք դատեսցին եւ ընտրեսցեն այսուհետեւ :
Մեր քաջացս Այրարատոյ բարձի կըռիւք են ընդ միմեանս,
Այսօր թէ կըռուիցիմք, դոյ մեզ վաղիւ դառնալ 'ի հաշտ .
Իսկ իցէ՞ ինչ արկանել օտարոտոյ խմաստութիւն
Իմէջ երկուց կապելոյ մերձաւորաց բան զայդպիսի :
Այլ գըրեա թէ չմիաբանք՝ կամք կոտորիմք մէք զըրուանեանքս,
Կամ թէ խառնիմք եւս ընդ ձեզ երկպառակեալքս առհասարակ .
Թէ անկեղծ ըզճըշմարիտն արիաբար պարտ է խօսել,
Կարող կարծեմ ես ըզհայկ՝ ինքնին միայն եւ իւրով տամք
Զասորնեայսդ ըզձեզ եւ զմեզ եւս հարկանել միանգամայն :
Տակաւին ոչ ճանաչէք դուք զայրն, եւ ոչ ես զարմանամ .

Բայց քաջիդ տիտանեան գոնէ լինել գոյր խելամուտ .

Այր, որ ատելի թէպէտ ոմանց 'ի մեր գրոհ ,

Նա եւ ինձ իսկ թերեւ, այլ արհամարհ եւ ոչ ումք :

Այդ իսկ ձեր բանք եւ խըրատ՝ ահի մըտաց մասն եւ գուշակ » :

Սըրտմըտեալ առ այս Ներքովթ՝ յոխորտագոյն կըրկնեաց անդրէն .

« Ըզձեր քաջաց զուգութիւն տեսաք ցայսօր ըզգեղեցիկ ,

Եւ յասլայս առաջի տեսանիցեմք յայսըմհետէ :

Օ՛ն եւ օ՛ն երգուեալ 'ի հայրն արեւ ու 'ի թագըս տիտանեան ,

Չար եւս օցտեալ 'ի հերձուածս յառաջիկայդ սատակեսջիք :

Ընդ որդին Թորգոմեայ թէ խառնիցիք ընդ ապըստամբ ,

Տեսաք ահա եւ ըզձեզ եւ ըղնորայսն համագունդ :

Եւ ո՞ր այն զօրութիւն իցէ հայկիդ ձեր միայնում ,

Ձի անկեալ 'ի նըժարդ հակիցէ զմէտն աստուածազօր :

Իսկ զոր ցնորիքդ եթէ հայկ իւրով գըլխով եւ իւրայովք

Ձբըռնութիւն վանել գիտէ զիմ տիտանեան տիեզերասաստ ,

Խօլադատ միտք եւ շամբուշ, դարձուած առ այդ չունիմ ինչ այլ ,

Քան զինուքս, երբ դուք եւ նա միահամուռ գունդ գումարտակ

Յասպարէս մըտանիցէք . բայց ողջանդամ միայն ելցես

Իսրոյն Տիտանայ, զոր սպառնացայն՝ տեսցես աջօք » :

Ասաց եւ արձակեաց . դարձան եկին յիւրեանց ճամբար ,

Եւ ցուցին իշխանաց հրեշտակութեան զելսն եւեթ ,

Չայլովք վատախորհուրդ խրատուքն անցեալ վեր 'ի վերոյ ,

Եւ քընոյ զվաստակաբեկ տըւեալ անդամսն հանգչէին :

Բայց կոծ եւ արտասուք ցըվաղորդայն ոչ դադարէր

Ի խորան վաղամեռիկ որդւոյ քաջի հօրն հայոց ,

Ըզծաղիկ մանկութեան տիոց հասակն աշխարելով ,

Ըզբարուց եւ զվարուցն սկերձութիւն դիւցաղնական ,

Ըզսըրտեայ զարի լանջացն եւ ըզմատանցն սընդութիւն ,

Չայրեցեալն Շուշանիկ եւ զորք մանրիկ մանկտին մատաղ

Որ անդ ընդ հանոյն կային անգէտք 'ի հայկաշէն՝

Ձինչ սեաւ օր եւ սեաւ ժամ հասեալ եկաց 'ի գլուխ իւրեանց :

Այլք զայլուր անկեալն ողորմ ըզսիրելիսն կոծէին ,

Որ յանբաւ դաշտին տապաստ հողաթաւալ ընդ ապաժոյժ

Դընէին ընդ նըզովեալ զարմին Քամայ 'նդ ոսոխս երկնից

Խառն 'ի խուռն եւ անծանօթ հարազատից անկեալ իրանք :

Իսկ երկնաւորն այցելու գթացեալ իմնէ յանհուն վաստակ

Կենդանեացն 'ի ճանաչել յընտրել սըրբել զիւրեանց մեռեալս ,

Ակնարկեաց արտեւանամբքն 'ի շտեմարանըս Թեմանայ

Եւ բացեալ ըզսահանս եւ՝ զգրուես թօնուտ թուխ ամպրոպաց

Յարոյց 'ի գլուխըս Խոյթ լերին , ած քաղցր անձրեւ տեղատարափ

Ընդ երեսս ասպարիսի մարտին եւեթ մինչ ցաշալուշ .

Լըւաց տարաւ զամենայն փոշի զշարաւ եւ ըզթարախ

Եւ զարիւն եւ զապաժոյժ եւ զապաւառ 'ի դիականց :

Ըզգիշեր մինչ առաւօտըն մերկանայր ըզտըխրալից,
Ի ծոց լերանց հալածեալ ըզշամանդաղ եւ զմառախուղ,
Նախ բե՛լեանք ելանէին, կէսք 'ի մայրիս հարկանել փայտ,
Կէսք 'ի կրել ձիով, ջորւով, քառահոլով ճորնչօղ անուօք,
Այլք 'ի դաշտն իջեալ մահու՝ զանկեալ մարմինսըն ժողովեն.
Ի տամուկ երեսս երկրին ուխք դեռ գնային արիւնասառն,
Եւ արանց աղի արտօսը 'ի նոյն խառնէր վըտակահոս :

Ի նոյն հարկ եւ նոյն աղէտ կանխեալ կային եւ թորգոմեանք.
Բայց արի հայկեանց իրանք եւ յաբեթեանց եւ զըրուանեանց
Սպիտակ 'ի լոյս փայլէին՝ յընտրեալ ազգին 'ի գեղ բնիկ :
Ընտրութեան միւս եւս լինէր նոցին նըշան, զի քաջք իւրեանց
Դիւցազնաբար կան տապաստ՝ իբրեւ հըսկայ երիտասարդ
Որ զգեղեցիկ յաղթանդամսըն հոլանեալ 'ի քուն լիցի,
Սպառնալից երեւմամբք նահատակաց 'ի կերպարանս,
Իբրեւ այն թէ կենդանեալ 'ի զէն 'ի մարտ խիզախիցեն :
Իսկ բե՛լեանք ամենեւին անարգաբար կան դիտապաստ,
Եւ տխտանեանըն սերունդ գիւատեսիլ եւ թըխամորթ՝
Ըջմեղաց եւ զանիծից հօրն ըզգեցեալք գոյն արջնաթոյր :
Աւանդէն զրոյցք համբաւուն, եթէ Քամայ յետ նըզովից
Փոխեցաւ սպիտակ տեսիլն 'ի սեաւ ածուխ եւ 'ի խանձող,
Եւ երանդ նոյն ընդ զաւակըն սերեցաւ մինչեւ 'ի սպառ :

Իջեալք այսպէս ողբադին 'ի մահահոտ դաշտ բարկութեան
Կրէին սայլօք ըզմարմինս, կրէին անդուստ եւ թորգոմեանք :
Յառաջնում աւուր արկեալ բե՛լեանց խարոյկըս մեծամեծս,
Յերկրորդում ըստ նորակրօն աժդահակեան անյոյս դենին
Այրէին զմեռեալս իւրեանց եւ ցըտէին շուրջ ըզհրատիւ,
Զանօգուտ զէնըս նոցուն եւ զերիվարս արկեալ 'ի հուր :
Ծուխ եւ ճենճեր բոցախառըն մըրըկելով կըցէր յերկինս,
Գոյժ ցըտելոց խըզելոց, կոծանաց ձայնք յամպս որոտայր :
Յերրորդում զաճիւն ոսկերց նըշանաւոր հոյակասից,
Յորս առաջին Յուդադան բազմահառաչ աւաղելին,
Ի սափորս ոսկեղէնս ու 'ի խըբարդեայս հաւաքելով,
Ըջռամիկ խառնաղանձին ընդաւաղեալ ծածկեալ յերկիր,
Հատեալ վիհս եւ վիրապս անդընդախորս եւ լայնալիրս,
Եւ երիցս ոռնաձայն կարդան զանուանըս գնացելոց,
Պիշ ունելով զաչս 'ի խոնարհ մինչ 'ի խորին սանդարամետս :

Դառնային ողբալով քան ըզնոսա զիւրեանց անձինս,
Զի վաղիւ եւ ինքեանց վիճակ ողորմ արկեալ կայր նոյն :
Որ այսօր յերկրի չըրջին՝ վաղիւ 'ի խորս հողին անյուշ,
Եւ 'ի սիրտըս սիրելեաց վաղ քան յերկրի մոխրին անհետ :
Ո՛վ բուռն եւ անողոք հէք մահացուաց ճակատագիր :

Իսկ ոգիք մեղսաթաթաւ սեւաթորմիք գնային յանդունդս .
 Կայր հրեշտակ մահուն խարէր դրոշմ ատրաշէկ 'ի սեւա ճակատս ,
 Առ բարապանքս դրժոխոց նիշ բարկութեան նըզովից Տեառն :

Զայդոսիկ խաժամուժն ըստ հաւատոց իւրոց գործէր .
 Իսկ Բէլ եւ Բիւրասպի եւ ոչ սակաւք յաւագանւոյն ,
 Համակ միտք սմպարիշտք , ծաղը ըզնոսին առնեն եւ զկրօնս :
 Բայց միայն թէ աչք խոժոռ մի անկցին ինչ 'ի Բէլայ թագ
 Եւ 'ի բախտ աստուածութեանն , այն ամենայն քաղցր ժըմաէր :

Նոցա գործ եւ խորհուրդ՝ ծածկել եւեթ յաչաց ըզգիս .
 Իսկ հայկեանց եւ վըստամեանց զանկեալս իւրեանցըն տոհմայնոց
 Հանդերձելում յուղարկել յաւիտենին առ յոյս եւ սէր :
 Լըւացեալ եւ վըտաւակս ըզգեցուցեալ սպիտակափայլս ,
 Եւ ջերմոց կարեւորաց ողբանըւագ դառն արտասուօք
 Ի դագաղս հանգուցեալ , սըսակեալ յոստ մըշտագաւար ,
 Ամահութեան նըշանակ , մըրտի՝ նոճոյ եւ տօսախի ,
 Ի միջավայր բանակին համուռ 'ի մի տային ժողով :
 Զի մահուն սուգ եւ կրօնից մեծամեծար վայելչութիւն
 Ի մոռացօնքս դարձոյց՝ բնաւին կըրից արկեալ թըմբիր ,
 Եւ 'ի մի խառնեալ ձուլեաց այն օր զկողմանսըն զերկոսին :

Անդ ծերքն աստուածամերձ , Նոյ եւ որդին իւր Մանիտոն ,
 Օրհնութիւնս առ միայն անեղն անմահ նըւագելով
 Եւ աղօթս՝ յանցուածոց հանգուցելոցն 'ի քաւութիւն ,
 Բառնային այնուհետեւ միանգամայն զբոլոր դագաղս :
 Առաջի Մանիտոն աղօթելով մըրմընջաձայն ,
 Եւ 'ի կարգ անկեալ ըզկնի աւագանին եւ զօրաց վաշտք ,
 Եւ որ անդ սիրելիք եւ կարեւոր ինչ թայրաթոտք
 Հանին թաղեցին 'ի մօտ բըլուրն անտառախիտ :

Ոչ Վըստամ եւ ոչ յիւրոց ոք մըտերմաց գոյր 'ի հանդէսն ,
 Այլ թէպէտ եւ սիրտ խոցեալ հայկ 'ի խորին ընկըղմեալ սուգ ,
 Առաքեաց սակայն յիւրմէ դիմաց զՎոռնակ զիւր զինակիր ,
 Եւ զհաւանակ ծերունի զհաւատարիմ պատգամաւոր ,
 Եւ յընտրական ընդոծնաց զարին Զարմայր եւ զԱրտաւազ :

Իսկ յաւուրն երրորդի , մինչ յագեցեալ լալեօքն հանդեան ,
 Կամեցեալ հօրըն հայոց զվաղաթարշամ իւր որդեկին
 Մեծաշուք հանդերձանօք զյուղարկ թաղմանըն վըճարել ,
 Ետ հրաման կանգնել կոթող 'ի ճամբարին իւր հրապարակ
 Բարձր յերկրէ բոլորաձեւ 'ի սիզաբոյս հողակոշտոյ .
 Եւ զամբօխն իւր զամենայն շուրջ բոլորէր ըսպառազէնս ,
 Առնազէն եւ ասպազէն վառեալ հետի եւ այրուծի .
 Բամբջանք , դըստերք եւ հարսունք զբըրգամբըն շուրջ 'ի թուխս համակ ,
 Ինքն , որդիք իւր եւ թոռունք 'ի նոյն 'ի զէնս հուպ պար առեալք ,
 Եւ թորգում ծերունի արտասուաթոր դողդոջ ալեօք

Յողորմ մահ սիրեցելոյն կայր առ որդւոյն իւր դիւցազին .
Հայրապետ Նոյ, Մանիտոն բազմին սրբոյ յաջ եւ յահեակ,
Պըսակեալք զիրանուհս 'ի տըխրերանդ սաղարթ նոճի :

Անդ յայնժամ հասակակիցք հէք պատանւոյն դիտարձիկք
Ի վրանէն հանեալ եղին զանշունչն Հայկակ 'ի խարխիս անդր,
Եւ ամբոխ բազմութիւնն արանց կանանց եւ մանկըտոյ
Դառնահեծ ողորմ ողորմ աշխարելի բարձին կական :

Հայրըն Հայկ ձըգեալ ըզսուր, աչք իւր յերկինս, զենոյր յառաջ
Որթ մի մատաղ եւ փափուկ, նոյն եւ օդի մի եւ այծի .

Զնոյն արարին եւ որդիք քաջին թռուռք եւ մըտերիմք,
Հարիւրք յանդեայց եւ հօտից անկեալ յարեան թաւալէին
Ամմահին պատարագ 'ի հաճութիւն մահկանացուաց,

Գնացելոյն, թորգոմազանց եւ համօրէն սպային ոգւոյ :

Յազգէ մէն մի ողջակէզ Տեառն հանէին 'ի սուրբ սեղանն

Անշարժելի վիմաշէն յասպարիսին կանգնեալ 'ի մէջ :

Մինչ վառեալ բորբոքէին 'ի քառադէմ սեղանոյն կողմ
Բուրանոցք չորք ծըխելով կընդրուկ զըմուռ սաաշինն եւ հալուէ,

Պաշտօնեայն երկնաւոր աստուածարեալն Մանիտոն

Զաչս ընդ երկինս ուղերձեալ եւ ընդ նրմին զդաստակսն սուրբ,

Քարողեաց 'ի Տեառն հոգւոյ զդամբանական քաջի Որդւոյն .

« Որ ես Տէր կենդանութեան, իշխան մահու եւ դրժոխոց,

Որում սրբոյ տաճարիդ՝ երկինք գըմբեթ, սեղան երկիր,

Ընդ անբան զենմանցս ընկալ Բարձրեալ ըզզոհ մեր զանարիւն

Ըզսըրաին Հայկայ եւ զտան նորա եւ զմեր բոլորեցունց .

Զոր ցաւովք եւ մորմոգմամբ յերկնից բազինդ հանեմք նըւէր,

Պատարագ քաւութեան եւ հաշտ լինել տան թորգոմեայ,

Հովանի սիրեցելոյն եւ Զըրուանայ եւ Յաբեթի .

Եւ տալ եւս յաջողուածոց կասկածադին պատերազմիս,

Ընկալեալ զ'ինմա զենումըն հաշտութեան ըզքաջիս մահ :

« Նըմա բիւր երանի, զի քաջութեամբ եւ քաջ անուամբ

Ի վերայ երկնից Սըրբոյն եւ Հայրենեաց նահատակեալ,

Եւ ոչ վաղեալ ինչ արտաքս ըստ պատուիրան հօր դիւցազին,

Անդ ուրեմն 'ի քաղաքն կենդանեաց պըսակեցաւ

Զանթառամ դանձեալ պըսակն հայրենասէր նահատակաց

Անկեղոց փոխանակ աստուածասէր ազատութեան :

Վասն այսր ամենայնի երանեմք քեզ, արի մանուկ,

Եւ դու զմեզ յերանութեանդ յիշեա յաթոռ անմահին հուպ :

Իսկ կենացըդ հանդէս, ով աղետից դառն յիշատակ

Զըրկեղոցս յայդպիսի արդար անձնէդ եւ յիմաստուն,

Քաղցր եւ հեղ եւ մարդասէր, ամենեցուն բարձր ապաւէն :

Ըզքազուկ քո հըզօր գոգցէ դարուց դաշտ ոքշտունի .

Անդ խայտան թըշնամիք, անդ յողբ նըստի տուն յաբեթեան :

« Եւ դու հայրըդ վեհազն եւ Անոյշ մայրըդ հայկազանց,
 Դիւցազանց ծընողըդ մեծ, ո՞վ որ անգէտ անակընկալ
 հասելոյ քեզ սըգոյդ՝ 'ի հայկաշէն կանգնիս յուսով
 Իմաստուն սկահապան եւ հովանի վեհ դիւցազինս,
 Դուք քաջի Որդւոյդ ծընողք, ձեր մանաւանդ մընացին գիրկք
 Յայսմ 'ի հլու կամակատար 'ի ծնողասէր որդւոյդ Թափուր •
 Որ զեղբարեքն զանցուցեալ յաստուածակարգ 'ի սոյն հանդէս,
 Իբրեւ միայն հարազատ զաւակ Որդի անուան եհաս •
 Իսկ ազգին ըզքաջազն հայրանման՝ ձայնեալ հայկակ,
 Զաննախանձ եւ զանյաչաղ յայլոց ըզփառարն ժառանգեալ:

« Բայց վըշտիդ այդ ըսփոփումն յերկնից 'ի ձեզ հընչէ դլեկէն,
 Ուր եհաս ամրացաւ ըզսիրեւեացն առեալ գըգուանս
 Իծոց հօր բոլորեցունց՝ հաստչին Նոյի եւ Թորգոմայ •
 Անուն քաջութեան արձան անջնջ յերկրի կանգնեալ,
 Զահ 'ի գլուխ վառեալ նորուն զինքն յառաջնորդ վերին շաւլին
 Աւաջի հարազատացն եւ Թորգոմեան քաջորերոյ:
 Դուք, հայկազըն դիւցազունք, հօր մըխիթար լիջէք փոխան:
 Հապա քաջք, որպէս շունչն աստուածամուխ յաւէժակայ
 Յանմահին 'ի ծրար կենաց յարփին վերին ամփոփեցաւ,
 Մօր մահացունց մատուցուք եւ զերկրաւոր նըշխարս 'իծոց,
 Յոր կայ մեզ ամենեցուն երթալ 'ի կէտն ըսպառնթաց •
 Քաջ լերուք, յարփիաճեմ աշտարակին գըտցուք զիրեարս »:

Լուռ եղեւ, եւ դապք 'ի կարդ անկանէին յուղարկաւորք,
 Յառաջոյ փողք եւ տաւիղք եւ նուադածուք ողբերգելի,
 Ըզկընի՝ հեռեաց ամբոխ եւ հեծելազն արիագունդ •
 Ընդ որս գային խառնէին յայլոց վաշտուցըն մըտերիմք,
 Եւ Առնակ իւրով խըմբիւ առ դիւցազլինն եւ մանկան գուծ •
 Գնայր եւ Ընձակ սրատանեակ Թաղծեալ 'ի սէր Արմայիսի:
 Ամենեցուն կերպարանք սըգոյ, երկաթ միայն զգեցեալ,
 Երիվարք 'ի սեաւ սըթար, զէնք 'ի խոնարհ շըրջեալ յերկիր:

Զհետ նոցա սրատանիք մանկահասակ եւ սարառազէնք,
 Դափնեպըսակք, 'ի չորից բարձեալ զգագաղս սարդենազարդ,
 Թուրն առ քաջին, կապարձք, աղեղն, ասպար, նիզակ, զարդ մեծաշուք:
 Զհետ նոցա Նոյ, Մանիտոն, Թորգոմ եւ հայկ որդւովք Թոռամբք,
 Հրանա, Զարեհ եւ Փառնակ եւ այլ սիրուն աւագորեար:

Ըզկնի նոցա հայկանոյշ եւ Արուսեակ ընդ բամբլանին •
 Թող միայն ըզՇուշանիկ, զոր ընկերացն արգելին գուծք,
 Յոր եւ Ասողիկ ողորմեալ, յեղեմական սլացեալ դրախտէն,
 Յետ ընդ ոգւոյ սրատանեկին անդ գիրկընդխառն համբուրելոյ,
 Եղկելոյն արտասուակցորդ զհայկանուշայ զգեցեալ զերեսս
 Առեալ 'ի գիրկսըն գըգուէր եւ արծարծէր զոգին առկայծ:

Արջնազգեստ գընան կուսանքն՝ 'ի ձեռս իւրեանց ուղէշք նոճի,

Արտասուք դառնավիժան ընդ դալիահար այտ գեղեցիկ,
Այլ ոչ ձիչ, ոչ գոյժ կառաչ կականաբարձ կոծոյ ջայլից.
Տեսիլ մեծ սլառկառելի, անմահութեան յուսոյն հանդէս:

Մեռելոց թաւուտ բըլրոյն հանեալ 'ի գլուխ՝ ետուն թաղման,
Առ նըմին եւ զարիւնոտ մարտից նըշան ըզքաջին զէնս:
Գոչեցին ըսպայազօրք եւ սիրելեաց զհետ նորա սլար,
« Բարեաւ երթ, եղբայր սիրուն, բարեաւ գընդիս մեր սիրային,
Երթ բարեաւ քաջըդ դիւցազն եւ դիւցազին քաջի որդի.
Գամք եւ մէք հուպ ընդ հուպ, զայս աւետէ մեզ պատերազմս »:
Կոյսք անդ կըրկին յաշխարահեծ լացին քըքուանս աղիողորմ:

Ծածկեցին ըզգերեզմանն հարթեալ զգետինն կուռ եւ տրամ,
Յարուցին 'ի վերայ շիրիմ՝ ահեղ ըսկայազօր
Մեծամեծ եւ արաստոյ վիմօք անտաշ երկոտասան,
Մի քան զմիւս փոքրրկացեալ 'ի յուրան մեծ աւարտելով.
Տընկեալ ուռիս գիսարձակս եւ ողբաձեւս 'ի ներքոյ շուրջ,
Եւ զնոքօք նոճս արտաքոյ՝ սրածայր դիտակս երկնասըլաց:
Եւ գրիչ ճարտար քանդակէր, « Հայկակ Հայկայ դիւցազին ճեւ ».
Արձան յիշատակի քաջի մանկանն յազդ Թորգոմեայ:

Այսպէս ողորմ վըճարեալ դիահանք հէք պատանեկին,
Յանդրէն դարձ 'ի բանակսն գըտանէն զըսպասաւորսն
Ի սպանդից պատրուճակացն պատրաստեալ խորտիկ պէսպէս.
Զոր դիւցազն առատասիրտ ոռճիկըս տայր տանել գընդից,
Անխըտիր եւ անխընայ բաշխել բոլոր 'ի սպայակոյտն,
Որոց եւ այլ ինչ բազում յըղեալ յիւրմէ ճոխ մառանաց
Ձիր գինւոյ իւղոյ մեղու եւ աղանդեր ազգս անուշից,
Ինքն իւրովքն առնոյր ընթրիս, եւ բամբջանին յիւրեանց խորանս:
Այլ չեւ Վըստամ, չեւ դեռ եւս իւրքն 'ի սոյնս յարել մերձենային,
Որ կամօք սըրտից իւրեանց, եւ որ յահէ խոժոռելոյն.
Զի գըժգմեալ կայր մըռմըռեալ ընդ որոց գամ մի առ Հայկին
Սէր ցուցեալ մըտերմութեան՝ ընդ նորա իրս գըտան հաղորդ,
Ընդ Առնակայ մանաւանդ, ոյր եւ լընոյր տեւելոյն սուկ:

Զայն գիշեր գումարեալ զաւագանին Բէլ 'ի խորհուրդ,
« Մերկացայց, ասէ, յատեանդ ըզթաքնութիւն մըտաց իմոց:
Վըստամ մանկտոմի, ահա տեսէք, ինքնին կալան ըզմեզ աշխատ,
Ոչ սակաւ տխտանացւոց արիւնք ըզձորս ողողեցին:
Յաղթեցէք, բազմութեան շնորհ, եւ շնորհ քաջաց զօրագըլխաց.
Բայց անկեալքս ըզմեր կորուստ բազմապատիկ յանդիմանէն:
Առնակայ յայտ առնէն խօսք, զի առ նոսա չգնացին ձեր բանք.
Իսկ զարդիս եւ Հայկ ինքնին իսկ գըլխովին մեզ զարթուցեալ,
Են եւ զրոյցք թէ հուպ թիկանց եւս ակն ունի նա հիւսիսոյ.
Եւ մեր գունդ նիդակակից չեկըն ցոյսօր չերեւեցաւ,
Եւ տոսպականն արշաւան չեհաս 'ի կէտ նըսպատակին:

Ի կրօնից հաւանութիւն բռնի նուաճել է անհրնար .

Ձայդ գըլուխ մերոց դաշանց թողացուցուք թորգումացւոյն ,

Եւ հրեշտակ արարեալ առ նա միայն բարեաց խոստամամբ ,

Ձերկուս եւեթ խնդրեսցուք , զհնազանդութիւն եւ զկոյսն աչեզ ,

Ձայլն ամենայն առ յապոյն ընձեռեսցէ մեզ ժամանակ :

Վըստամեանք առ ամօթոյ եւ հերձուածոց գըտան անոսա ,

Սա 'ի վրէժ քինու նոցա հաւանեսցի մեզ՝ ակն ունիմ » :

Անողորմ գենպետ Բիւրասալ եւ քըրմապետ կըրկնեաց անդէն .

« Բա՛բէ , այսպէս ուրեմն հաստատեսցի դահ դիւցազնիդ ,

Եւ չիցէ՞ նըւաստութիւն այդ փորձ կըրկին քու՛մ քաջութեանդ .

Իսկ իցէ՞ որ հնազանդեալ՝ եւ ոչ կրօնից տեառն հըսպատակ ,

Եւ կայցէ՞ ինչ ակն ընկճել զապերասան ըմբոստութիւն

Յանձնապատան դիւցազնին խորհրդական հանձարեղի ,

Կամ խիթալ՝ թէ զիջցի բնաւ ընդ վըստամեանս ընկերչակել :

Այլ իցէ որպէս եւ է , տէր էք կամաց ձեր եւ բախտին .

Ինձ քաւ լիցի թողանալ ներել նըմա դոյզն 'ի գէնէն

Ձոր ինձէն իմով շըրթամք քարոզցի յատեան նորա .

Մի յայդ գործ զիս տեսցէ տէրդ , եւ զոր կամիս՝ արա դեսպան » :

Ծանր առ այս իշխանաբար դարձոյց Նեբրովթ պատասխանի ,

« Եւ քո իսկ բերանով հաւատք ասպար են տէրութեանց .

Ապրեսցի թագին կեանք , խորտակեսցի քաջին վահան .

Այդ ոչ նըմա ինչ եսեր , կամ մեզ զուխտից մասն ինչ մատնել :

Ձայն յուսոյն յորդորական հընչէ 'ի սիրտս աւետաւոր ,

Ձապառում բըրտութիւնն յամով եւ ստէպ նուաճել ազդամամբ :

Ոչ 'ի մի հըզօր հարուած սուր տապարին՝ անկաւ կաղնի ,

Աւապարն 'ի սըմբակաց ձիոց անցից չիմացաւ ինչ ,

Այլ կակուղ ջուրցըն զեռմանց անհատ սահանք ողորկեցին » :

Ձայս ասէր , եւ զխորագէտսըն զԵւիլա եւ ըզՍաբա

Ձոխտանեանս , եղեալ նոցա բան 'ի բերան , յըղէր առ Հայկ .

Որք եկեալ ընդ գողուղիս 'ի լուռ ճամբար թորգումազին ,

Մուծան 'ի վրանն ուր նըստէր դիւցազն որդւովք եւ ծերունեօք :

Ողորկ լեզու եւ թըրթրակ Սաբա յոտին տայր ըզպատգամս .

« Ինքնակալն աստուածանման ոչ մոռացեալ զիւր սէր նախկին , —

Ձխոժողումն ատենին տեսեալ՝ էած թափեաց անդէն , —

Թէ մերով ինչ օրինօք յօդեմք բարբառ՝ ներեսցէ քաջդ .

Ըզսէրն առ քեզ եւ ըզվաստակ քո զառաջին ոչ անտեսեալ ,

Ձայս պատգամ առանձինն յըղէ առ քեզ իւր արժանիդ :

Տեսեր ո՛յց մինչեւ ցայսօր ծառայեցեր ապաշնորհաց ,

Ծառայեցեր , չիշխեցեր , եւ դոքա զինչ հատուցին քեզ :

Ձոր առնէ ինչ որ՝ ըզնոյն եւ գըտանէ յայլոց կըշիւ .

Ձի մերժեցար , եւ զորդիդ քո կորուսեր ըզսիրանուճդ :

« Ի նանիր եղիր 'ի մտիդ ըզվայրենիսդ յերիւրել մարդ ,

Եւ արդար իրաւամբք տիրել երկրիդ զոր քո հաշուիս :
Այլ աշխարհ եւ տէրութիւն որում անմահ տացէ արիին ,
Նա՛ յերկնուստ , եւ յերկրէս հըզօրն Բէլ նորուն պատկեր ,
Նորա է , եւ նա է տէր : Եկ աղէ դու դարձիր առ իս ,
Եւ յերկից հրամանացն զառաջինն շնորհեալ քեզ ,
Երթ զոր կամիս սաշտեա զաստուած , բայց հնազանդեա տիրօղ ձեռինս ,
Եւ տացես ինձ զօրիորդդ ըզդուստըր քո զիմ ցանկալի .
Ապա իմ անդիմամարտըս զօրութեամբ ընկճեալ զդոսա ,
Տէր ըզքեզ ՚ի վերայ գըլխոց նոցա կանգնեմ յաւէժ ,
Եւ անկասկած վայելես ընդ հովանեաւ մեծի Թագիս .
Դու քեզէն իսկ արդ տեսեր՝ ձեր քանի՞ն է զօրութիւն :

« Իսկ ապա թէ այսքանոյ ներողութեան կացցես անսաստ ,
Գիտասցիր ահա եւ զայս առ քեզ սիրոյ նըշան անխաբ ,
Վըստամեանց խոսոր խորհուրդք եւ սէք մընան ակնարկութեանս՝
Համագունդ յիս անցանել . եւ դու յայնժամ զինչ մընաս՝ տես .
Թէ ՚ի հիւսիս յուսացար , հարաւ հանդէպ կայ մըռնչեալ » :

Սըտեաց զայդ , որպէս օրէնն է գոռոզաց նենգասրտիր :
Դիւցազնն սիրան ըսկըսաւ տրուիւլ ՚ի լանջսն Թաւարծի ,
Եւ բարբառ հատուկըտիր , բայց առնապէս զայս արձակեաց .

« Աւելորդ իմն էր առ մեզ այդ փոփոխումն պատգամիդ ,
Ասացաք իսկ կանխաւ առ ձեր հրեշտակս երկիցս անգամ ,
Եւ ոչ ըզմիդ առնումք յանձն ՚ի զեղծուցիչ պատիր բանից :
Քաւ քաջիս ընդ բըռնաւոր ձեռամբ ըզխրոխան արկանել գլուխ ,
Աւ դիւրի կամ ճոխութեան զազգ իւր մասնել ՚ի դերութիւն :
Ոչ այն խոյ է դիւցազն հայկ , ճեա անդրանիկ Թորգոմածին ,
Զոր դիցես հեղինակ աւագ հօտիս պարարտարօտ ,
Զկաթն ուտել , զգեղմն ըզգենուլ , զենուլ ՚ի պորտ աստուածութեանդ :

« Կարօղ են վըստամեանք , յայսր ՚ի վերայ մեծ ապախտեաց
Որում քո իսկ չըրթունք յակամայ կամըս վըկայեն ,
Յաւելուլ կանգնել աւարտ եւ զոր սպառնասըդ վատութիւն :
Այն նոցա հոգւոյն պարծանք՝ որով զիւրեանցն յայտնեն ըզբուն .
Իսկ ես յայնժամ շնորհ կալայց աւետալուր Երկնից ձայնին ,
Որ յանգործ դատարկութեանց զերծուցանէ զիս յարուցեալ ,
Յորս ըմբռնեաց զիս օրէնք արդարութեան եւ պերճութեան :
Եւ տացէ նա յայնժամ զպողովատիկ իւր ինձ ՚ի ձեռս .
Եւ ՚ի մի կոյս Բէլ իւրովքն , Աստուծով հայկ սոսկ ՚ի միւսում ,
Իջուք ՚ի դաշտ առ միմեանս , երեսեսցուք դէմ յանդիման ,
Տեսցուք ըզգլուխըդ պահեսցենս , ապա թէ զիս իշխան կանգնել :

« Աւանց իմ չիք մեր ճակատ , տեսէք դուք զայլս , եւ զիս տեսէք ,
Եւ զարմանք են քաջաց սպառգամանիդ ձեր անսպասկառ :
Իմ կամք սըրտի այն էին , գոռալ մարտիւ ընդ ամպարիշտս ,
Իսկ թէ յոյր ձեռն՝ չէ փոյթ . ոչ մարդ է ձեզ պատերազմօղ ,

Այլ Աստուած. այսօր 'ի ձեռնն Վըստամայ զմարտըդ մըղեալ,
Եւ ըզձեզ եւ ըզնա մասնէ յամօթ յոյժ վատթարեալս.

Վաղիւ ինքըն գիտէ՝ որպէս տայ զձեզ 'ի բուռն հայկայ:

Չիք ինչ ինձ 'ի վըստամեանցւոյ ձեզ երկիւլ կասկածանաց.

Վանեսլիք մինչեւ առ իս, այնուհետեւ Տէր ինք տեսցէ:

« Օհ արիք, հայկ ոչ 'ի մարդ է խարըսխեալ ըզյոյս սըրաին,

Զանգիտէ ոչ յուսեքէ, բայց թէ միայն յերկնից Տեառնէն:

Եւ ոչ անտի կասկածէ՝ որ զերկնայնոյն ուրացաւ զահ.

Որ յերկնիցըն չերկնչի՝ նըմին Երկինք են ոխերիմ »:

Եւանեն կոր 'ի գլուխ ընդ խիստ սրտագամըն սրկուցեալ,

Եւ դարձեալ գաղտագողի՝ թարգմանեցին յունկըն Բե՛լայ:

Զըջանայր տիտանեանն եւ գենպետին տայր իրաւունս,

Սոնքանայր Բիւրասպի, սէգ առեալ պերճ նազէր անձայն,

Եւ խորագէտ հանձարով ըզդըժպըհի զանձնըն ծածկէր:

Ըզգիշերն ողջոյն հայկ յուղեալ ծըփէր 'ի սըրաին խորս,

Իբր 'ի ծով մըրըկածին անկանիցին այսք յամենուստ,

Եւ ալիք զալիս առեալ կոհակք զկոհակսըն մըղիցեն,

Եւ համօրէն ծովափուսք մըռնչիցեն ահագնագոչ:

Մերթ յեկեալ զեանն աննարկէր, մերթ յառաջեւ ըսպառնացեալս,

Հապ յեղբարսն 'ի հիւսիսի սընայր մըտօք երազաթեւ,

Հապ ընդ իւրըն Մանաւազ, յարի որդին յԱպահունիս,

Ի քաջացն ակընկալեալ գալուստ դէտակն ամբառնայր ցանդ.

Զի զանկումըն վըստամեանցըն նըշմարէր անկանգնելի:

Իսկ Վըստամ խոնջ եւ վաստակ եւ յուսակտուր յելից մարտին

Հայեցեալ յանակընկալ եօթնեակ աւուրց տիտանեան շնորհ,

Տեսանէր զի ժամ էր այն վաղիւ մարտին նորոգելոյ.

Այլ գընդին իւր խորտակումն օգնականօքըն հայկազանց՝

Լըռութեամբ տայր հեծեծել, չիշխել բըռնի վարել զըսկայս:

Թէպէտ վերին երեսօք զուարթատեսիլ զինքըն բերէր,

Սիրտն յարեան ընկըռզեալ ծով անկեալ խորդայր քուն յուսահատ:

Այս ամենայն մինչ տարուբերք էին յերկուց մէջ բանակաց,

Մանաւազ քաջ եւ համհարզքն՝ արին թաթուլ, Ներսէհն ուշիմ

Ըջերանցն ապահունեաց հարկանէին ըզճանապարհ,

Որ յանուն արի որդւոյն հօրըն հայոց կոչին ցայսօր:

Զի նորա վիճակ հասեալ ժառանգութիւն՝ եւ անդ նըստէր,

Յորմէհետէ աշխուժիւքն ըմբոստ հարեալ երիտասարդ

Ի Բեբոր աչագեղ օրիորդ գուստըր Ռահանայ,

Էր իւր 'ի կինն առաքատեալ՝ գիւցազին հօր իւրում յանկամս,

Եւ առ գութ սիրոյ կուսինն առ ոսն հարեալ զամենայն ինչ:

Գիտէր Մանաւազ ըզբնակութեան քաջին ըզկայս,

Այլ մոցեալ յորմէհետէ եւ մենացեալ օթէր անդէն,

Զի էին այն ամբ երեք, չեւ էր երբէք երթեալ առ նա:

Ամբաստանային 'իւրերինս' ուստի դիտեալ անարկէին
Յաջմէ 'ի ծով բըզնունեաց եւ յահեկէ 'ի հայկաշէն,
Ի հարբայ գաւառին գեղապարոյր հովտաց պարզուած :

Իբրեւ անցեալ ընդ անտառ մի ծմականիստ եւ թանձրախիտ
Ելանեն արտաքս 'ի գլուխ զառ'իվայրի միոջ բարձու,
Երեւէր բըլուրն հանդէպ բոլորածեւ գեղեցկանիստ
Ըզթիկանց կապոյտ վիմօքն իբր 'ի տաստակըս նըկարէն,
Առ 'ի կողմն անկեալ ընդ մէջ խոռխոռունեաց եւ գընունեաց,
Յոյր կանգնեալ էր 'ի գագաթն հայոց քաջին բարձր ասպարանք :

Ապարանք տաճարածեւ բոլորաշէն եւ գըմբէթարդ
Ի կըճեայ 'ի սըրբատաշ բոլորչի սիւնըս կառուցեալ,
Որ պատէին զբոլորակ գաւթ 'ի շուրջ սալայատակ :
Ի միջին կարկաշանք եւ ըզբօսանք ջուրց 'ի ցընցուղս,
Որ իջեալ ժողովէին փոքր 'ի լըճակ կարակնակերտ,
Ըզնովաւ բազմականք 'ի ձիւնափայլ ջինջ մարմարից :
Ըզսեամբքըն վարդենիք գալարածոյ սողեալք 'ի վեր,
Ի վերնայարկ լուսանցոյցս հովանանան տան եւ գաւթին :
Արտաքոյ՝ շուրջ բուրաստանք ցիր ծաղկոցաց շուրջանակաւ,
Թուփք եւ տունիք ամենազգի բազմաբուրեան ծաղկաբերաց,
Ուր յասմիկք վարդք եւ յակինթք հօրուտք մօրուտք եւ մանիշակք
Բիւր ազգի ազգի նարօտ սըփուեալ կըկեն զերկրին երեսս,
Եւ բիւրուց երփնից նըկար՝ ծիածանի հարկանէ փայլ :
Անդր յեզեր սպառուածին շուրջանակի վանդակեալ ցանդ
Ի կարմիր եւ 'ի մանուշիկ սեանց կըճէից կարգեալ 'ի ծիր :
Եւ անտի անդր 'ի բաց՝ անթառամ ծառք եւ թաւաթուփք,
Մուրտք եւ նոճք եւ տօսախք եւ սարդենին քաջաց պըսակ :

Իսկ անդուստ արտաքս 'ի վայր՝ փայտք պըտղաբերք եւ մըրգաւէտք
Խընձորոյ տանձի բալից նըռան դեղձի եւ ծիրանի
Յարեւուն արբեալ ճաճանչս եւ հոտ անոյշ յօղըս շընչեալ :
Ուղք որթոյ գեանանախանձք եւ կէսք փարեալ ըզնըշդարեօք,
Ի ներքոյ յերեսս հողոյն պէսպէս բանջարք, համեղ խաւարտք :
Եւ 'ի վերին լըճակէն վըտակեալ ջրոյն ականակիտ,
Ձեռացեալ մեղմիկ խոխոջ գալարածեւ խաղայր գընայր
Սողոսկեալ շուրջ ըզբըլըռովն եւ 'ի բնաւին երեւեալ դէմս,
Որպէս վիշապ ահագին պարոյրս առեալ ոլորտապտոյտ :
Թերեւս այսպէս պատ առնոյր 'ի ստուարաբուն ծառ գիտութեան
Ի գրախտին անեղաշէն՝ խօսուն վիշապն անդընդային,
Որ զպըտուղ տընկոյն կորզեալ՝ զխելս 'ի գըլթոյ շոպեաց կանանց :
Եւ խարաման Պիւթոն զեռուն շողեալ 'ի լոյս արեգական՝
Յայսգոյն ողորկ նոր քընթըռնոց պատէր զՊառնաս ինըն պարոյր :

Եւ իջեալ ուղիք գընային խոխոմէին ըզհովտին գոգ,
Այլ յուղւոջ աստի անտի արծաթափայլ հանեալ առուս

Եւ ընդ կորիս թաւալեալ՝ ոռոգանեն զանդ եւ զդարաստ :
 Շուրջ ջրոյն վերուստ 'ի վայր բազմաճեալի ծառք վարսագեղք ,
 Անդ սօսք եւ սարոյք , անդ կաղամախ , թեղօշ եւ շօճ ,
 Անդ բարախն , հացի , սղոցի , նըշգար , թըմբի , գի եւ խըլեփ ,
 Հինաւուրց ծերօն կաղնիք կըքեալ ամօքն եւ խորշովեալ ,
 Զհովանիս տային 'ի վտակն եւ ըմպէին առ 'ի նմանէն
 Ըջջօրու թիւնրս իւրեանց , եւ զուարթացեալ պարարէին
 Իբրեւ բնաւ անծանօթք 'ի տօթ տապոյ եւ յեղեմանց ,
 Այլ համակ յամոքախառն օդս ուռճացեալ գարնանազուարճ :
 Եւ այգեացըն բարունակք որ տաշտագեղ զտընկովքն ելեալ ,
 Պատէին իջանէին զեզերք գետոյն մինչ 'ի ստորոտ
 Ծառոյ 'ի ծառ փայլ 'ի փայլ ողկուզալից կախեալ դրասանդք :
 Ընդ սոսա եւ ընդ վըտակըն՝ ծաղկալից գնալի գետափն
 Ոտից մարդկան՝ ելանել ներքուստ 'ի վեր մինչ յապարանան ,
 Եւ ձողաբարձ ցանգապատ յորսարանացըն զատուցեալ :
 Եւ կամուրջ յափնէ յափն արկեալ բաժնից անջրպետաց ,
 Կամուրջ կըճեայք , ուր եւ մէն մի աւազանք ջուրց խոխովմանց
 Անդր իջելոց ըստորերկրեայ 'ի բարձրաւանդ դարէ ձորոյն ,
 Ուռենեօք աստի անտի անտառախիտ հովանացեալք ,
 Որ զվարսագեղսն հասակաց կան նըկատեն 'ի նայն բիւրեղ :
 Եւ ջրովէժ սահանօքն 'ի ջինջ անտի կոնքաց անդրէն
 Ելեալ սրացեալ փախչէին ոտնակառեալ ալեաց խաղացք
 Խայտալից կայտուելով ընդ նոյն յատակ պարուրածեւ :
 Եւ ուրեք ուրեք առ ջրովն ալք եւ անձաւք հովանաւորք ,
 Շուրջ 'ի դրունս եւ զգըմբէթաւ բաղեղնապատք եւ որթաճեմք ,
 Որ 'ի սիւք քաղցրիկ օդոյն հողմոյ թեւոյ սօսափելոյ՝
 Շարժեալ տատանէին զաղարթագեղ բաղուկս իւրեանց
 Յակընթակապ ողկուզօք ծանրաբեռինս եւ վայրահալս :
 Իսկ արօտք 'ի պարուրաց մէջ գետակին դաւարաբերք
 Եւ տընկախիտ դարեւանդք՝ առ 'ի միմեանց ուրոյն ցանկեալք ,
 Արձակեալ անդր էրէոց բոյլս եւ դասակըս պաճարաց :
 Առինք վիթք այծեմուկք յամոյրք եղնորթք եղջերագեղք
 Թափ առեալ խաղային 'ի ստորոտին շըրջանապտոյտ •
 Անտի կարգաւ ցըվերին մանուածապատ՝ ձիք երիվարք ,
 Երինջք եւ զուարակք թեթեւ որթուք խայտացելովք •
 Ապա խոյք եւ մաքիք , բըրդեղ գառանց բերկրեալ վըտառ ,
 Ըջլնի այծից՝ նոխազաց հօրանք ուլուք կայտառ զըւարթ :
 Անդուստ 'ի վեր տարմատարմ երպնանըկար հաւուց երամք ,
 Լորից , սալամբաց եւ աքարաց եւ կաքաւուց ,
 Արօսք եւ փասխանք , շնորորք եւ այլ հաւք ընտանիք
 Զագախառն ընդ խրոխտաձայն պատերազմօղ աքաղաղաց •
 Բադք եւ սագք եւ ձիւնաթոյր պորք եւ կարափք Էրկայնավիզք ,

Որ լայնաթաթըն թեւօք մըխիրճ հարեալ լուղին 'ի լիճս :

Ազգ ազգ պէսպէս բարբառով կանչիւք ըզմայրսն հրնչեցուցեալ,
Ջերմագութ ամուսնասէր հաւքալք տաարակք եւ աղանիք
Ընդ մարիս վարութանակք զորդւովք վուվու գորովէին :

Ընդ թաւութ անտառախիտ մայրեացն 'ի վեր մինչ յապարանս
'Նուագաւոր քաղցրախօսիկ սիրակարկաջ հոյլք օղապար
Կարմրակըտուց կեռնեխաց եւ սարեկաց շըրթունք սուլիչք,
Ասպուճակք եւ սոխակք եւ ճրուռական սրածայն ճիւղունք
Ըզէռնական համօրէն ցըմերձաւոր բլուրս եւ հովիտս
Լընուին 'ի ժամուն 'ի դայլայլիկ գուսանական :

'Նաժիշտք Բեբորայ եւ աղախնայք հանգրիճաճեւք
Իբրեւ թիթոունք գարնայնի գեղեցկաճեմ անդ պարէին,
Ինքն իսկ բամբիշն երեւեալ յաւերժահարսն դիցուհի :

Այս ամենայն յօրինեալ 'ի տիպ փոքու նրմանութեան
Աղին դրախտի նախահօրն, ուր պարէին ընդ իւր հրեշտակք
Եւ ընդ մօր մարդկութեանս ընդ գեղեցկին յազգըս կուսից,
Աղինասէրն Աստղեկան վէհից Մոկայ ճեմարանէն
Աւբերեալ զնըկար ձեւոյն, մինչ չեւ քաջիս հօրն խեռեալ :
Քառասունք, սարտիզապան այգորդ հովիւ եւ անդէորդ
Տուարատած եւ խաշնարած, ձիագարման եւ կոյտապան
Հըսկէին տիւ եւ գիշեր 'ի պէսս 'ի խնամ գերդաստանին :

Երեցուն քաջացն իջեալ յոտըս բըլրոյն ըսքանչէլոյ,
Ընդ որմածըն շըրջապատ դուրըս խընդրեալ մըտից 'ի ներքս՝
Յեւ հասանեն վըտակին խաղացելոյն անդր 'ի հովիտն,
Յոր անկեալ հանդէր յերկայն մանուածաւալ մոլորմանէն :
Ընդ գետեզը ահէկի սկըսանէին տալ գոյթ 'ի վեր,
Համօրէն զգայնովք զմայլեալ եւ սքանչացեալ յամենայն քայլս
Ընդ պէսպէս չըքնաղապիւտ գեղեցկութեանցն յօրինուածս,
Ընդ օդոցն սըրբութիւն եւ քաղցրաշունչ անօսըր սիք
Որ ըզթուփսըն ճօճելով՝ զբոյս դալարւոյ ճեմեցուցեալ,
Տանէին բերէին զբազմաբուրեան հոտս անուշից :
Էրէոց եւ անասնոց բոյլք բընչէին բառաչ պէսպէս,
Հաւք նըւագս հանեալ կարկաչս 'ի բազմաձայն լեզուաց շըրինչ
Եկելոցն ողջոյն հիւրոց կամ երկիւղի տան գոյժ 'ի վեր :
Ջուրցն հոսանք ընդ ջինջ քարինսըն խոխոջիւք բիւրեղափայլ
Խօսէին գրգուռղ ափանց խանդաղակաթ քաղցր համբուրիւք,
Բարեաւ մընալ ասացեալ, ոչ եւս տեսցուք այլ ըզմիմեանս,
Եւ աղջկունք յերգ եւ 'ի նուագ 'ի սթափ ոտին կայթէին պարս :

Ո՛վ քաջացըն սըրտից անվանելի կարծր արութիւն.
Եօթընպատիկ պըղընձի պարիսպ ածեալ զերիկամամբք՝
Ոչ լուծան, ոչ մեղկեցան յայն փափկութեանց տեսիլ ու՛իշունչ :
Քաջազանց փայլուն զննուն եւ կըմբէից շող վահանաց,

Շաչիւն նոցին եւ դրնդիւն խըրխընջաձայն ոտնատրոփից,
 'Նոր տեսիւք, 'ի զարմացումն զերէոյն ածէին ջուկս:
 Կէսք պըշուցեալ հայէին հանդարտնիթաց՝ սըրեալ զտկանջս,
 Այլք հարթուցեալ խուսափեն 'ի հովանուտ մայրեացն 'ի խորս:

Ի դահլիճն սիւնաղարդ առ աղբերացն ըզբօսանօք
 Կայր Ապահ յառաւօտին պահու նըստեալ ընդ սիրուհւոյն,
 Ըստ խընդրոյ նորին պատմէր զարիական զիւր քաջութիւնս
 Ի Շիննեար եւ յարեւելս ընդ հօր իւրում շահատակեալ,
 Եւ զնախկին իւր պատահումն ընդ գեղեցկին յանդ Բահանայ՝
 ՅՈրեդայ 'ի սահմանս եւ յԱրքադայ պայծառ շինից,
 Զրոյ փոխան մինչ դորովեալ՝ ոսկեծըղի բերեալ բազկօք
 Ըզպասուք հովուին մանկան արբուցանէր կաթն անուշակ,
 Եւ 'ի գութ թընդուն սըրտին, մեղմ 'ի շըրթունս ժըմիտ ու 'ի բիւս,
 Մերթ 'ի գեղ նորին դիտէր, մերթ 'ի բոյն զոյգ ծիծեռնրկին:
 Եւ խընդրեալ՝ ետ ըզնա հայրն, ընդ արութիւնսն սըխրացեալ.
 « Այլ աւաղ, զի յայնժամ ընդ 'Ներբովթայ սըրտմըտեալ հայկ
 Եւ ընդ բոլոր տիտանեանս, գաղթէր իւրովքն 'ի Շիննեարայ.
 Փախուցեալ գաղտ եւ ըզքեղ՝ ամուսնացաք աստ յԱյրարատ,
 Յետ բազում բանագնաց ընդ իս եւ հայրն երթեւեկի՝
 Հրաժարեալ իմ առ քո սէր 'ի գրգուսնաց հօր դիւցազին »: —

Էր լըւեալ՝ ոչ միանգամ, այլ միւսանգամ քաղցր էր լըսել
 Զյաղթանակ իւրոյ գեղոյն 'ի սիրտ քաջին իւր սիրելւոյ:

Ազդ լինէր յունկըն նոցա սաղասըմբակ ձիոց դոփիւն,
 Տեսանէն շողիւն զինու զնըսեմ մայրեօքըն զեռացեալ:
 Կարկառեալ կորովաբիւր եւ նըշմարեալ զեղբայրն աւագ,
 Ընդ կասկած՝ ընդ խընդութիւն միտք բաժանեալ 'ի տարակոյս,
 Յառնէր դիմեալ 'ի հանդիպումն զուարթերես եւ աչալուրջ:

Իսկ Բեբօր պարկեշտագեղ՝ իբրու հրեշտակ վայրացըն պետ,
 Ըստ նըմին եւ պատշաճի պարզ անպաճոյճ թեթեւ ձորձովք
 Իբր ըզմի վայրի հարսանցըն յաւերժից կայր անդ առ դուրս,
 Գեղեցկոտն հասակագեղ փափուկ մարմնով մրայօն կարմրայտ,
 Ճակատ լայնշի պաղպաջուն, աչկունք փարփառ հեղահայեաց,
 Ի մահիկս յունից լայտից զըւարթ ասաղունք բիւք լուսավառ՝
 Յոյց փայլակն արփիագեղ ծագէր հոգւոյն քաղցըր ժըպիտ.
 Ծոցն հովիտ լի շուշանին, բերանն յասմիկ մարգըրտայեռ,
 Թերթք վարդին ծիր ծիրանի շըրթունք բոլոր կիսաբացիկ,
 'Նըրբենի համեստ շըրթունք հեշտախօսիկ գեղածիծաղք.

Զոպնիազ գիրգ եւ ողորկ հերս թուլակի ժապաւինեալ
 Հոսեալ սըփուեալ մէտ 'ի մէտ զուլամբ՝ զուսովքըն փղոսկրէիւք,
 Վարդածղիս եւ լուսափթիթ թեւս հոլանեալ ընդ թեղանիս:

Էջ Մանաւազ 'ի ձիոյն եւ ձեռն 'ի ձեռն արկեալ յԱպահ,
 Համբուրէ սա զաջն երէց եւ նա զճակատ հարազատին,

« Ողջոյն, ասէ, քաջիդ եկ » . « Ողջոյն է քաջք », անդրէն լռէ .
Ողջոյն տըւեալ եւ միւսոցն, առեալ ածէր անդր 'ի գաւիթ :

Ի նըշան մեծարանաց եւ ողջունի բամբիշն առ դուրս
Կարմրալար շրթամբքն ետ համբոյր ձեռին քաջի տայգերն,
Եւ մի անգամ թոյրաթուխ եւ քաղցրանոյշ լուսագեղ աչս
Ի նա բացեալ՝ արկ անդէն զերկայն եւ զխիտ արտեւանունն :

Մատեան իսկոյն զինակիրք, զասպար քաջացն եւ ընիղակ
Առեալ 'ի սիւնն յեցուցին եւ կախեցին ըզբեւեռաց,
Ուր տողեալ գեղեցկակարգ կային քաջին Ապահայ զէնք,
Եւ զբըրտնահար երիւարսն 'ի յասպատանսն վարեցին :

Ի կրճեայ նըստեալ բազմոցս ըզխոնջ տապոյն հանգուցին քաջք :

Տասն 'ի կէս զինուորեալ կերպ՝ չըքնաղագեղ ժիր սլատանիք,
Եւ տասնեակ զըւարթ աղջկունք 'ի գօտեւածս հանգրիճաձեւ,
Գեղեցկոտունք, թեզանատք շուշանափայլ խայտան ծըղեօք .
Վայելուչք մի քան ըզմի, ոչ քան զԲեբոր ոք հրաշագեղ,
Ոչ 'ի հուժկու պատանեկացն ոք քան զԱպահ առոյգ կայտառ :
Ոյր եւեթ ակնարկելոյն՝ անդէն սլացեալ բերեն աղջկունք
Ի ջինջ տաշտս անապակ եւ փրփրադէզ ծորան ազնիւ,
Կէսք 'ի նուագ սաշտեն կարգաւ, կէսք մարմարեայ կանգնեն սեղան,
Իսկ աշխոյժ մանկտին երթեալ հասուցանեն ուլ մի մատաղ :
Բեբոր սիրուն նաժըշտօքն յանոյշ սլտողոց կըթեալ դրախտին՝
Արկին գալարս 'ի սեղան, զիւրաքանչիւր յիւրն տերեւ
Ոսկոյ փոխան եւ արծաթոյ, գեղայօրէն շարեալ 'ի կարգ,
Գեղափթիթ քրնքուշ բամբիշն ինքն երփներանգ սրփոէր ծաղկունս .
Չըգոյր ինչ անդ երեւոյթ, այլ հաստատուն միայն վայելք :

Մինչ այս մինչ այն, հարցանէր զեղբայրն Ապահ զպատերազմէն,
Եւ լռէր ըզհանգամանըս տիտանեան ամպարըշտին,
Եւ զգիւցազին իւրեանց հօր զարիական սըրտին հանդէս,
Չոր եւ փոքր 'ի շատէ սուրհանդակացն էր զեկուցեալ,
Առ նոքօք եւ զհետուլթիւն ստամբակելոցն վըստամեանց :

Իբրեւ ժամ էր իններորդ, բոլորեցան յակումբ 'ի ճաշ .
Լուսածղի ճախարակեայ բազկօքն անդ կայր բամբիշն աչեղ
Եւ առեալ ձիւնակերպիկն եւ գէր ձեռաց մաքուր ստեղամբք
Բաշխէր զուլնն խորովեալ, արկեալ մասունըս մեծամեծս
Առաջի քաջի տայգերն եւ որ ընդ իւր արի համհարզք :
Աղջկունքն սակառեօք՝ դաշխուրանօք շուրջ սլար առեալ՝
Պաշտէին հաց սուրբ կըսկուծ, համեղ գինի՝ զարանց կորով .
Իսկ տիկինն ըմպէր միայն զականակիա բըղխեալ աղբիւրն
Որ վիժեալ անդ 'ի ցընցուղս կենդանացայտըս կարկաջէր :

Հայեցեալ արքն 'ի սլարկեշտ սլատկերի շնորհ փափուկ բամբշանն, —
Ոյր սեթեւեթ զարդ եւ պաճոյճ գեղեցկուլթիւնն էր իւր եւեթ,
Քըրտունք յայտս եւ 'ի ճակատ՝ կըրկին ըզվառսն փայլէին,

Որպէս շաղ շողեալ 'ի վարդ եւ 'ի շուշանս առաւօտուց, —

Շրջնջին 'ի ծածուկ առ Մանաւազ եւ առ ինքեանս .

« Ո՛վ դիցէ մեզ՝ քաջիս ոգւոյ կըցելոյ յայս 'ի գեղ չըքնաղ ;

Յոյր 'ի սէր՝ յամենայնէ ոք անկանել առնուցու յանձն .

Եւ դիւցազն եթէ տեսցէ Հայկ, արասցէ զայն անբասիր » :

Ապահ թէպէտ եւ ոչ լըսէր ինչ 'ի բանից աստի նոցա ,

Այլ յաջացն եւ 'ի դիմաց ըզտենչալին իւր գուշակէր ,

Այն զի տայգր հաճէր ընդ հարսն, եւ այլք ընդ մեծ ընտրոյն պարծանս :

Անձկալի բնաւ հեշտութիւնք 'ի խրախճանի աստ են համայն .

Աչք 'ի տեսիլ ակնապարար մեծատարած գեղեցկութեանց ,

Որ ընդ հարաւ վայելէր յահեղ պատկերն եւ 'ի վըսեմ՝

Կապուտակ վէտ վէտ ճօճեալ խորոց ծովուն վասպուրական ,

Եւ ընդ միւս կողմանս յերփն երփն դալարիս բըլրոց , հովտաց ,

Իսկ ընդ հիւսիս յալեւոր արփիաճեմ Մասեաց գըլուխ .

Լըսելէք 'ի շրջին խարշափելոյ մայրեացն ոստոց

Ի մեղմիկ շունչ հեղասիք բերկրեալ օդոց տատանելոյ ,

Ի նուազըս գեղգեղեալ հաւուց թըռչնոց քաղցրաձայնից ,

Ի բըջումն , 'ի պոչին եւ 'ի բառաչ հօտից ւանդեայց .

Քիմք 'ի համըս պարզ խորտկաց , անուշահոտ պըտողոց , ծաղկանց ,

Սիրտ եւ ոգիք 'ի համբոյրս ընտանութեան ազգիս 'ի սէր ,

Յոյր երկասեռս բնութեանց 'ի ցանկալի գեղ եւ շընորհ

Խայտայ բլուրն ապահունի եղեմատիսլն գըրգարան :

Ազդելէքն յորժամ բոլոր 'ի կըշտապինդ յայն վայելից

Սըրտալիւր զմայլեալ յագուրդ , բարձաւ սեղանն երագասէս ,

Ըզհրակայլակ անապակին բամբիշն առեալ յետին նըւագ

Տաշտ 'ի ստեղծնս վարդամատըն գեղեցիկ եւ գիրդ ձեռաց ,

Շնորհաշուք մեծարանօք մատըռուակեալ բաժակ՝ գընայր

Նաժըշտօքն ըզբօսանել 'ի հովանիս դարաստանին ,

Եւ թողոյր զարսըն յինքեանս ըստ համեստից կանանց օրէնս :

Անդ կալեալ Մանաւազ զարի եղբօրն ըզձեռանէն

Ըսկըսաւ մերկանալ զխորհուրդ սըրտին օրինակ զայս .

« Զայսմ որ առիս մեծարանք՝ շընորհ ունիմ զամենայնէ .

Խընդամ եւ ընդ կենացդ եւ ընդ վայրիդ վայելութիւն ,

Եւ գիտեմ իմանաս զանկեղծութիւն սըրտի եղբօրդ .

Այլ իմ եկեալ է առ ժամս 'ի վայելիցդ հանել ըզքեզ՝

Առ յապա վայելագոյն եւս ընծայել քեզ զայդոսիկ ,

Փոխարէն ցուցանելով այլ իմըն մեծ եւս հեշտութիւն՝

Ըզգիրկըս հօր դիւցազնն եւ զփարելի յաղթութեան ծոց

Ի կէտ նըպատակի պսակահամբար ասպարիսին :

Առ որդի Հայկայ՝ յոյր սիրտ արիւն խաղայ յայնմ երակաց՝

Զի՛ երկայն են պէտք բանից , զի եւ դիմաց հօր է պատգամս ,

Եւ բանբեր՝ Մանաւազ , միշտ աննախանձ քոյդ սիրելի :

« Զհանգամանս սրատերազմին՝ մինչեւ մէք անդ էաք՝ լուար, իսկ այսօր վատթարագոյն ինչ եւս արդեօք գրտանիցին: Եւ սրտաճառք, որպէս ուշիմ մըտօք ետես հայր մեր դիւցազն, Ոչինչ այլ այնպէս ՚ի յայտ, որպէս գընդիս նիազութիւն. Եւ խրոխտելոյն Վըստամայ համարձակեալ լայն ասպարէս՝ Ընտանի հեռ երկսպառակ, չասեմ յայտնի վտարանջութիւն: Յերիկէ եւ յեռանդէ սսլասէ դիւցազն հայր դալըստեան հիւսիսագունդ դիւցազանց արի եղբարցըն բանակի. Զօրութիւնք մեր՝ եւ քաջաց զօրագրչխաց աճեսցեն թիւք:

« Այլ կանխագոյն քան զնոսին հասանելոյ ձեզ ակն ունէր Ըստ քաջնթաց դեսպանացն յառաջագոյն քեզն ազդելոյ: Քեզ արդ յուշ այսուհետեւ քո եւ քոյին գումարտակիդ Ամօթըն գէթ ընդ նոսին չերեւելոյ, մանաւանդ այժմ, — Զի զառաջինսն կամիմք դարձուցանել ՚ի մոռացոնս, — Յորմէհետէ դիւցազն հայր՝ գորովասէր եւ հեշտալուր՝ Խոնարհեալ ՚ի գութ որդւոյդ եւ զայդ ՚ի քէն խնայեալ կորանս, Յայս ՚ի մեծ մարտիս սրտեհ սրբել հնարի զբիծ հետաութեանդ, Եւ ներել հաշտել ընդ քեզ, թէ եւ իցես ինչ յանցուցեալ: Ոչ սարտնու մեծանձն արի լինել ըզմեղս իւր խոստովան. Ոչ թէ գըթեւն է ոճիր, այլ ՚ի վրիպակն կալ յամառ »:

« Քաջ իսկ յարես, ասէ Ապահ, եթէ գուցեն ինչ իմ յանցանք. Զի ներումն ասպաքէն թէ յանցուածոց ինչ լինիցի: Իսկ զի՞ արդեօք մեղայ ես, զի զօրիորդդ զայդ սիրեալ Ընտրեցի ածել կնութեան, զոր տեսանէքդ իսկ աւագիկ, Զվերինն եւեթ գեղ երեսաց, տեսլիք երբեմն եւ զհոգւոյն. Սիրտ սուրբ եւ միտք պարզ՝ մինչ ՚ի ներքին խորսն յըստակ, Որպէս ուղիք ակնավըճիտ Արածանւոյ ջինջ եւ սլայծառ հանել ՚ի լոյս թափանցիկ զոր ընդ յատակս զեռուն ճապաղք: Ի՞նչ էր տալ սըրտիս հրաման՝ ատեալ զոգւովք չափ սիրելին, Իցէ՞ հօր սաստ իշխեցօղ եւ ՚ի վերայ սըրտի որդւոյ: —

« Այլ ըզգուստր ամպարըշտի զերկըրսպագուն սիրեմ Բե՛լայ. — Սակայն սուտ սրտաճառանօք եւ առ երեսս երկըրսպագու, Որպէս անշուշտ ամենայն իսկ զըրուանեանք եւ յաբեթեանք Զառածեալք իբրեւ ըզնա յանձանց ՚ի շահ եւ կամ յերկիւղ, Ո՛ր գիտէ եւ այլք բազումք որ ըզբազին նորա խընկեն: Թէ եւ էրն ինչ գուստր երբեմն ամպարըշտի, զարդիս ոչ եւս. Զի կենաց յորմէհետէ որդւոյս հայկայ եհաս կըցորդ, Բացէ յուրաստ կայ ՚ի բաց զհեշմակապաշտ կրօնից խանտից՝ Զոր տեսեալ եւ ուսեալ յասորեստան ու՛ի Բաբելոն: Եւ մի՞ թէ ՚ի կարծիս եւ ՚ի կընճիռն աղջկան միօջ Ճարմանդեալ կախին սլաշտմանց եւ հաւատոց ըստոյդ խըտիք, Կամ թէ բնաւ իսկ յուրուք ՚ի մարդկանէ գերագոյից:

Արդ ոչ երկիւղ 'ի նանիր Քամեանն է յիս օրինակի,
Որ զԿայենին դուստր ածեալ՝ զնորին զանեծս եւ ժառանգեաց:

« Զիրաւանցն արդարութիւն արդ 'ի ձեռին ունելով իմ,
Չեղէ լըսելի յունկըն հօր մերում զուր խռովելոյ,
Որ յայլում ամենայնի, ոչ առ որդիսն թէ միայն,
Այլ եւ առ այլս հեշտալուրն է եւ ներող, ես վըկայեմ,
Տարագիր անկեալ մերժեալ քաղցր յերեսացն անարգաբար,
Որ ինձ դառն է այս զըրկումն հայրենի քան զամենայն:
Բայց թէպէտ եւ սիրտ 'ի դղորդ թընդայ վաղէ 'ի լանջըս իմ,
Քանիցս եւ յուշ ինձ լինի յանիրաւի հօր թըշնամանքս,
Յամէ հետէ յորմէ ստահակ հրամանք խանդար մեզ արարին... »

Այլ զեղեալսն մոռացուք, լիցին նըմին իսկ մոռացօնք:

« Ի հաւան եկեալ եւ իմ, յական թարթափ 'ի մի բարբառ
Վառեցից զոր աստ ընդ իս հինգ հարիւրեակ քաջաց ջուր
Ի չըրջաբնակ հանգրբուանս սըփռեալ եւ մնան միոյ ձայնիս,
Իջից ձեզ. Բեբոր չկարէ մեկնել յինէն, ոչ աստ մընալ.
Թէ 'ի տես նորին՝ հոգի հին նախանձու զարթնու 'ի հայրն,
Եւ խոժոռ 'ի սա դիմօք խեթիւ տեսեալ խոթոտիցէ,
Անդ չունիմ քեզ խոստանալ, եղբայր իմ քաջ, զինչ լինիցի »:

« Կացցուք, կըրկնեաց Մանաւազ, 'ի պայմանին մոռացութեան.
Զառաջին դժպատեհս յանգոյս գրեմքիւ եւ ընդ չեղեալս,
Յառաջիկայ մեծ բարութիւնս ակըն կալեալ արիաբար,
Որպէս հօր խընդրէ պատիւ, եւ այնքանոյ հօր դիւցազին:
Յետ մըրըրկաց պարզութիւն. խնամոտ մըշակ թէ դժգըմեալ
Յեկեղոցն արկածից պատուհասէ չար ամպրոպաց,
Ընդ երկնից ցասուցեալ՝ յուսակորոյս լըքեալ զարօր՝
Ձեռնթափ յամենայնէ կայցէ 'ի ժիր փոյթ արարոցն,
Յո՞ բայց յանձն իւր մեղանչէ՝ մնացեալ յօրհնիցն երկնից թափուր:

« Թէ կասկած ինչ բախեալ տաղնապէ զմիտսդ յառաջիկայս,
Զինեւ հոգդ եւ երկիւղ. առնում քեզ զայդ ես յերաշխի:
Յուսամ նախ 'ի խոհական իմաստութիւն վեհազին հօր,
Եւ 'ի գորովն որդեսէր եւ 'ի խոստումն աննենդ շըրթանց.
Երկրորդ անգամ՝ յընդունակ հարազատիդ սիրտ բարեխօս,
Յայս սիրտ սիրահարուստ՝ ոչ քան ըզպէտսըդ ինչ յեանորդ:
Քաջաց միտք են վըստահ. եկ արդ կաջիր ակըն եւ դու
Անշուշտ բարւոյ յերկոցունց երաշխաւոր հաւատարմաց:

« Յաւելից եւ զերրորդ, զօրագոյն քեզ եւ սիրային,
Ըգբամբշանդ անարատի զսըրտահաճոյ վայելչութիւն,
Զոր յական եւեթ տեսեալ դիւցազըն մեր հայր հանձարեզ,
Օ՛ն եւ օ՛ն, քաջիդ դընել ինչ չունիցի մեզ ընտրութեան,
Ըջնոյեան լըւեալ հաւատսըն մանաւանդ՝ յոր ընծայեր:
Ողջունեալ դուստր արդարեւ յաբեթասերմըն թորգոմեան՝

Աւել զհօր օրհնութիւն, բացցի տիկնոջ արգանդ 'ի սլտուղ:

« Հայա քաջդ, մի լիցուք ընդ վայր դեգեր ժամավաճառ.
Արի զգունդդ 'ի չու կազմեա, տես ըզհանդերձ ճանապարհիդ,
Տուր 'ի քո գաւառապետդ որ ինչ սլտոյ է քեզ հրաման,
Եւ այդուն ընդ աշալուշս առաւօտին հեծցուք յուղի »:

« Յայդ ապաստան՝ քաջ է արդ », ասէ Ապահ զըւարթագին,
Յարուցեալ ունի զաջոյ հարազատին ողջագուրեալ,
Եւ նա գիրկս արկեալ նըմին համբուրեցան քաղցր արտասուօք,
« Այս քեզ, ասէ Հայկին փոխանն, հօրն համբուրից առհաւատչեայ ».
Փըղձկեցան եւ երկոքին քաջքն եւ յարեան յոտըն կացին:

Մանաւազ՝ հօրն 'ի մեծ կենդանութիւն զեղուն նըւագ,
Յանկալի եղբարցն Ապահ ու 'ի յաղթանակ մարտին քամեալ,
Եւ քաջքն 'ի նորուն եւ 'ի բամբջանն երջանիկ բաստ,
Ա՛ռ Ապահ զվահանն ահեղ՝ որ ըզսեանէն կախեալ կայր անդ,
Եւ նիզակն արի յաջում՝ դարեւանդին դիմեալ 'ի գահ
Եւ բախեալ հընչեցոյց որոտաձայն զվայրսն համօրէն.
Եւ ետուն անդրէն նըմա սլատասխանի ահագնամուռնչ
Անձաւացն ապահունեաց եւ անտառաց խոր արձագանգք:

Եւ եկեալ, « Յէջ մեր աստի, ասէ, վաղիւ ընդ աշալուշս
Կազմ 'ի մի գումարտ խըմբեալ գըտցուք ըզգունդն 'ի ճանապարհ:
Եւ զի մօտ եմք աստ 'ի ծով, եւ լասաք եւ նաւք սլատրաստական
Մեզ 'ի խորշ Արձիշոյ, իջցուք յայն գոգ միահամուռ,
Եւ ընդ ջուր հատեալ զուղիս՝ հասցուք առանց ինչ վաստակել.
Գունդ, ձիան մեծահանգոյցք թերեւս 'ի դէպ ելցեն առ հայր »:
Զայս ոչ գոյզն ինչ թերադրէր եւ Բեբորայ փափուկ մարմին,
Եւ հօր սլատուէր առ Մանաւազ լըրտեսելոյն եւ զիւրն եղբարց:

Զայն ասէր, եւ զսլատուական հիւրսն ընդ սանդուղսն վանդակեալս
Հանէր չըրջանակաւ 'ի վերնաստուն ապարանիցն,
Ուր սենեակք գեղեցիկք եւ վայելուչք եւ հովասունք
Յանապաճոյճ՝ շուք յօրինեալ եւ զարդարեալ շատըրուանօք:
Տախտ արկեալ վեհազն եղբօրն առիւծենիք եւ ընձենիք,
Գորգք աղնիւք եւ շքեղք 'ի կապուտոյ եւ ծիրանոյ,
Եւ օթոցք եւ վերմակք՝ նըկարակերտ գործ ճարտարաց.
Եւ արանցն ըստ անկիցն իւրաքանչիւր կազմեալ մահիճք:
Անդ ըզհիւրսն հանդուցեալ, մինչ խոնջ յերկայն ասպարիսէն
Արեւն 'ի ծովն անկանէր երեկորնեայց 'ի լըւանալ
Զովանալ 'ի փոշւոյն եւ 'ի տօթոյն տուրնջենային,
Եւ սլատուէր զոր ինչ կամերըն տըւեալ ցիւր հազարապետն,
Ընդ բամբջանն աչագեղոյ յիւր մենանայր 'ի սըրսկապան:
Ոչ նաժիշոք անդանօր խըմբեալ ճեպին տեւազերծել
Զանապաճոյճ եւ զինքնազարդ ամօթագեղ սարկեշտութիւնն,
Եւ ոչ սենեկապանք 'ի կողոպտել զըսկայն աշխոյժ:

Լուսաշիր բոլորեալ լուսին պայծառ շողայր յերկինս,
Գեղգեղափայլ ծածանելով 'ի տընկախիտ թուփս անտառաց
Յօդոց գիշերայնոյ 'ի քաղցրասիւք քրսամընեւոց,
Եւ ճայթռեալ ընդ պատուհանս ապարանից՝ քան զմիջօրեայ
Քաղցրը լուսով եւ համեստ ճառագայթէր զտունն համօրէն:
Ամենայն մեռտ բնութիւն թըռչնոց զեռնոց եւ լուղակաց
Եւ ընդասուն անասնոց 'ի լըռութիւն հանգչէին խոր
Ի հոգոց եւ տաժանմանց, 'ի սրբտաթունդ կըրից կարեաց,
Եւ քնաբեր նըրբիկ միայն մընչեն մըրմունջ եւ հեծութիւն
Սուր ծըղըխիք՝ խաղողեփեացք 'ի դաշտ 'ի բլուր եւ յայգեստան,
Որ 'ի մուտս աշնայնոյ զանձուկան հըծծեն լուռ գիշերաց:

Անդ բամբիշն, որպէս եւ էրն աստուածաշուք բընիկ գեղով
Սիրաբուն վայելչութիւն, բայց երեսօքըն տըրտմագին,
Չեւ մըտեալ ընդ անկողինս՝ առ սիրելին իւր մատուցեալ,
« Այսպէս, ասէ, չկարացեր հանդարտել վայր մի ժոյժ ունել
Ընդ տեսանելոյ զարի եղբայրդ եւ զքաջ զօրավարեանն
Որ եկին բերին քեզ հոտ պատերազմի սկայից դաշտին.
Գոռ երիվար զմարտին շոգի հեռուստ առեալ եւ զփողոյ ձայն
Փռնչելով ընդոստ 'ի վազ եւ խայտալով անդր արշաւես:
Չայս քաջիդ երգեաց ասպար..... այլ ո՛ւմ եւ յո՛ թողուցուս զիս,
Կամ ես որպէս տեսից զըսկեսրէիս զերեսս ահեղ »:

Արի բաղկօք գիրկս արկեալ կըրկնեաց Ապահ զայս կաթոգի.
« Ոչ ուրէք այսպէս զըւարթ դիմեալ է իմ եւ խընդամիտ
Ի բանակ եւ 'ի ճակատ պատերազմի՝ որպէս եւ արդ,
Ձի հաշտիմ ընդ հօրս, եւ զքեզ ոգւոյս հատոր մատուցանեմ
Ի սէր նորուն եւ եղբարցս. առ այս է կոչ հրաւիրակիդ:
Ընդ այգն յուղի անկանիմք, եւ դու չմեկնեալ եւ անբաժին՝
Իբր 'ի սըրտէս՝ 'ի գըրկացս, որպէս եւ այժմ՝ իսկ աւասիկ,
Եկեսցես լինել ընդ իս յանդիման հօրն վեհազին
Եւ քաջաց տայգերացդ եւ բանակին արիագունդ:
Անդ ըզքեզ 'ի հայկանոյչ քոյրս արարից ես ապաստան,
Չոր 'ի լըոյ եւեթ սիրես, արդ եւ տեսցես եւ փարեացիս »:

Ասէր, սըրբէր յոյր ձեռօքն, համբուրիւք զաչսն ցօղաւորս,
Եւ 'ի քուն մըտին անոյչ որպէս 'ի կոյս սիրոյն 'ի ծոց:

The first thing I noticed when I stepped
out of the car was the cold air. It was
a relief after the warm car. I looked
around and saw a few people walking
towards the building. The building was
old and had a lot of windows. I
went inside and saw a lot of people.
They were all looking at me. I
felt a little nervous. I went to the
front desk and asked for a room.
The clerk smiled and showed me to
my room. I went to the bathroom
and took a shower. I felt better.
I went back to my room and
looked out the window. I saw
the city lights. I was in a good
location. I went to bed and
fell asleep. I had a good night's
sleep. I woke up in the morning
and went to the breakfast room.
I ate a good breakfast. I went
back to my room and packed my
bag. I went to the front desk
and checked out. I went to the
car and drove home. I was
tired but happy. I had a good
trip.

ՀԱՅԿ

Դ Ի Խ Ց Ա Ձ Ն

Դ Ր Ո Խ Ա Գ Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ապահանք կարեւոր ինչ զրուցիւք զճանապարհայն՝ իջանեն 'ի դաշտ
Գնունեաց կամ Քաջբերունեաց. անդ հանդիպին հօրեղբարցն եւ զնոց
եկեղց. տեսանեն զհանդէս նոցա: Գունդ մի բեւեան, որ զայնու կողմամբ ա-
ռաքեալ էր՝ նուաճել զերկիրն եւ անկանել 'ի թիկանց 'ի վերայ Հայկոյ, գայ
մտանէ 'ի դաշտ անդր. վանի պատերազմաւ 'ի թորգոմեանց անտի: Դէպք իմն
անակնկալ պատահեալ Ապահայ 'ի վախճան մարտին:

Հովհ. 1

ՀԱՅԿ

ԴԻԻՑԱԶՆ

ԴՐՈՒԱԳ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

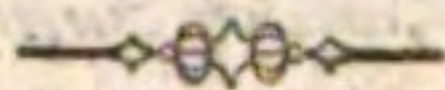
Ըղերանցն ապահուենայ լուսինն 'ի մուսա անցեալ զղընովք,
Խորհրտածայն աւետիկն զիկնդանարար լոյսն հաւախօսք.
Ճընճգուիք եւ հաւք զարթուցեալ ճըռուղիկն յիւրեանց լեզուս.
Քաւնեղ թղջալուստ քրքրմահանդերձ Արաւօտուն.
Եւ աբապա անձկակարօտ յակնապարտ լոյս ոյգածին
Նրդ 'ի բերան քաղցրարարաւ թողեալ ըղջաշտ արխամեւէր
Կափուցեալ զաշտ սասեղաց 'ի ճաճանչից արեգափան.
Լուսադերըն սիրալիր մեծապայծառ զըւարթ ահամբն
Հայեր միայն տակաւին յարեւելից պատըշգամբէն.
Զարթեան քաղքըն չորեքեան, յօրինեցան ճեպով 'ի չու:
Յեա ահրասին զոր 'ի սրահ վայրադաւթին զըտին կազմիկ,
Յարուցեալ 'ի հեծանեղ' անդ 'Ներսէ՛ի յակն անկանէր
Ի սին գաւթին սկայածեւ զըահ զէն վահան արիւնաներիկ.
Հաղցանէ զարին Արահ, զինչ եւ որոյ իցեն կապուտ,
Վանեցուն եւ այլոց յայնժամ 'ի նոյն դամային աչք:
'Նեծցուք այժմ, ասէ Արահ, զճանապարհայն պատմեցից ձեզ,
'Ո՛ր թերեւ եւ զքօնուցուք զերկայնութիւն դնացից ուղղոյս:
Նրեքին քաղքն յերիւարս եղանկին իւրաքանչիւր.
Հեծուցին եւ զքամբիչն, եւ թիկնապարս իւր նոյն զոյգս
Արարին յարի արանց, եւ ժըրաղչաւի նոյնայն նամբս:
Ի տեաւ մի ամեհի հրաշունչ մըրըկտան հեծու իւրս:
Առաջի կարապետեալ ընդ ճանապարհ իջոց Կապուտ,
Ի վեր անդամ յայսկոյս եւ յայն զկարկաջառափ անցի ուղ վտակ:
Ըստ ըրլուրն ելեալ 'ի դաշտ' զըտին ջուլիւ մեծ միւր 'ի չու:

Figura 1^a

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Փ Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Ըղերանցն ապահովեալ լուսինն 'ի մուտս անցեալ զգըլնովք,
խրոխտածայն աւետէին զկենդանարար լոյսն հաւախօսք:

Ճընճղուէք եւ հաւք զարթուցեալ ճրուողէին յիւրեանց լեզուս՝
Ողջունել ըզգալուստ քըրքմահանդերձ Առաւօտուն:

Եւ արտոյտ անձկահարօտ յակնապարար լոյս այգածին
Երգ 'ի բերան քաղցրաբարբառ թողեալ ըզգաշտ արփաթեւէր:

Կաթուցեալ զաչս աստեղաց 'ի ճաճանչից արեգական,

Լուսաբերըն սիրալիր մեծապայծառ զըւարթ ահամբն

հայէր միայն տառաւիժն յարեւելից պատըշգամբէն:

Զարթեան քաջքըն չորեքեան, յօրինեցան ճեպով 'ի չու:

Յետ սկրատին զոր 'ի սրահ վայրադաւթին գըտին կաղմիկ,

Յարուցեալ 'ի հեծանել՝ անդ 'Երսեհի յակն անկանէր

Ի սին գաւթին սկայաձեւ զրահ զէն վահան արիւնիաներիք:

Հարցանէ զարին Ապահ, զինչ եւ որոյ իցեն կապուտ,

Ամենեցուն եւ այլոց յայնժամ 'ի նոյն դառնային աչք:

« Հեծցուք այժմ, ասէ Ապահ, զճանապարհայն պատմեցից ձեզ,

Զի թերեւս եւ զբօսնուցուք զերկայնութիւն գնացից ուղւոյս »:

Երեքին քաջքն յերիվարս ելանէին իւրաքանչիւր:

Հեծուցին եւ զբամբիշն, եւ թիկնապահս ընդ նրմա զոյգս

Արարին յարի արանց, եւ ժըրագլուխ նոյնչափ նաժիշտ:

Իսեաւ մի ամեհի հրաշունչ մըրրկոտն հեծաւ Ապահ,

Առաջի կարապետեալ՝ ընդ ճանապարհ իջոյց կարճոյ,

Բիւր անգամ յայսկոյս եւ յայն զկարկաջասահն անցեալ վըտակ:

Ըստ բըլուրն ելեալ 'ի դաշտ՝ գըտին ջուլիւ մեծ ժիր 'ի չու,

Գունդ առ գունդ լաստեալ վաշտուք եւ ջոկատիւք 'ի զէն 'ի զարդ .
Սահապետ կայր 'ի վերայ բոլորեցուն արին Գամեր :

Ի ձայն փողոյ եւ սրնդի խաղացուցին ընդ ելս յԱրձէշ .

Կուռ գնային արք չորեքին , Բեբոր տիկին գոյզն 'ի բացէ :

Ի գիւրին քաջն Թաթուլ՝ « Լուիցուք , ասէ , արդ ըզքո՞ վէպ » .

Յայնժամ Ապահ 'ի միջի նոցա սկսաւ ճառել այսպէս .

« Չեւ լուսնի փոխեալ ըզգէմս է իւր երկիցս՝ յորմէհետէ

Ի լերինս յայսոսիկ բուսաւ յանկարծ , ուստի՛ չգիտեմ ,

Սոսկալի ոմըն ճիւղաղ , որ ահաբեկ արար զերկիր :

Հեծեալ զոմն ասէին յուշկապարիկ դեւ թըխատիպ

Ի մըթին երիվար , եւ յընդերեկսն յարձակեալ

Հարկանէր աւար ըզգիւղ զաւան զփարախ եւ զհանգրբուան ,

Մըշակաց զօրան ըզհօտ զանդեայ զմանկունս եւ ըզկանայս :

Մինչ շըփնդ համբաւի երեւելոյն մեզ հարկանէր ,

Կամ թէ լոկ հուղկահարին եղեւնաւոր հասանէր ժամ ,

Եւ արի անգամ շինիցս արք ըզգողի հարկանէին .

Փեսայք ըզցանկալի եւ զնորամուտ առագաստիցն

Ընդգրրկէին զամուսինս 'ի ծոց իւրեանց ողջագուրեալ ,

Ըզմանկունս առ ըստեամբքն պընդէին մատաղամարք :

« Ի քաջաց վառեալ ոմանց եւ 'ի վերայ դիմեալ նորա ,

Ոչ հասանել կարացեալ արագութեան դռնթեալ ոտիցն ,

Ոչ ուժոյ ինչ սաստկութեան բուռն յարձակմանն ժուժկալէլ ,

Եւ կարի յանդըգնագոյնք իսկ արարեալ դարձ սրբտաբեկ ,

Ահագին անդընդական դեւ իմն ըզնա քարոզէին ,

Ըստ նահանջէն 'ի լերինս իւր աճեցեալ եւ սոնքացեալ

Յանդամոց եւ հասակի վիթխարութիւն լեւնակուտակ ,

Եւ զբերանն անդուստ բացեալ վիհ դըժոխոց առ թըշնամիս՝

Հուր եւ բոց ծըխախառն մըրըրկելով հագագին շունչ :

« Իմ ըզմարդկան , որպէս եւ միշտ , ծաղը արարեալ զերկիւղ սնոտի ,

Յամպարիշտ 'ի վրիժագործ ըսկայից զոք զիրան հաշուեցայ .

Եւ 'ի գութ արանց կանանց եւ աղածրի եկեալ մանկտոյն ,

Ոյց ողորմ ողորմ արտօսը եւ հառաչանք ճըմէր ըզսիրտս ,

Յաւուրց 'ի մի բորբոքեալ 'ի բարկութիւն սըրամըտութեան ,

Յանըզաստ , զի չթողուին , առեալ ըզդէնս հեծայ հասի՝

Ի տուընջեան տարաժամել՝ 'ի բնակութեան սկային սահմանս :

« Յերկայնել ստուերաց լերանց անտառախիտ դարեւանդաց ,

Այն ինչ ձորք եւ հովիտք աղօտացան եւ ձիգ ծործորք ,

Եւ 'ի գլուխ բարձր բարձանց վառէր միայն արփեւոյն ջահ ,

Ճախր իմ առեալ ընդ հովիտըն ճեմէի երիվարաւս ,

Ընդ խոխոմս ինչ նուրբ եւ նեղ՝ իբրեւ զմըրըրիկ սեաւ փոթորկեալ

Երեւէր՝ գայր ելանէր հրէշն անճոռնի եւ այլանդակ .

Երիվար սեաւ՝ թուխ երկաթ յոտից ջըզլուխ ամրածածուկ ,

Աստուծոյ թանձր բերօքէն ձիովն հանդերձ պատեալ զնովաւ,
եւ սլաքեալ երկայն նիզակ՝ ծառ մի բարտի յամպըս կըցեալ.
Զոր դեւ կարծել եւ պատմել՝ չէր անիրաւ ինչ ամբօխին:

« Ա՛ռ վայրիկ մի զտեղի յանակընկալ մեր տեսլենէն .

Ըզհերս մարմնոցս առին քրտմունք, սողոսկեցաւ յիս խուն սարսուռ
Սըրամըտութեան արեաց ծանօթ՝ յոգւոցն ՚ի սիրտ ընթանալոյ:

Ապա յաչս եղեալ ըզմահ, մըտրակեցի ես եւ նա յիս .

« Անճատուր լեր, գոչեցի, ո՛վ զինչ եւ ոք եւ ո՛ւստ իցես .

Շատ իցեն վըիժուցդ ոճիրք . զոր տեսանեսդ աւագիկ քեզ
վերջին հասեալ երեկոր, չիք այլ վաղուի քեզ առաւօտ ,:

Անբարբառ ամենեւին, եւ փոխանակ պատասխանոյ

Լամբեալ ՚ի թամբն ըզնիզակն, առեալ անտի տէգ սայրասուր

Արձակէր . գայ մընչելով յօդս անարի հեծանն երկայն .

Իմ ՚ի վիզ ձիոյս կըքեալ՝ անց ընդ թիկունս որոտալի:

Նա թէքեալ երեսանակ ՚ի ձախ շըրջան առեալ հիւ գայր

Անհարին երագութեամբ յանձուկ գաշտին ասպարիսի,

Ուշ եղեալ հարկանել ընդ կուշտ զիս մերկ ՚ի վահանէս:

« Զնիզակս ըզմի չկամեցեալ կորուսանել՝ թէ վըիպիցեմ,

Մերկացեալ պողովատիկ՝ անկայ ՚ի նա սուր ձիաթափ .

Շէշտ հատեալ զծայր ահագին գեղարդանն յիս կարկառելոյ

Արկի՝ կապուտ կողոպուտ յարիւնախանձ թողեալ սլաքէն:

Տոփէր եւ նա յիմ գագաթն յայնժամ անգէն սըւնակութովն .

Որոտաց սաղաւարտս, հընչեցին սարք լերինաթինդ,

Կարծեալ այնպէս իմն էր ինձ, թէ բլուր մի մեծ ՚ի գլուխս անկաւ:

Մութ մահու եւ մոլութեան զաչս, եւ ըզսիրտս ունէր զայրոյթ,

Եւ թափեալ յերիվարէս՝ յափըշտակեմ վէմ ապառաժ

Ի բազմաց անտի առ ոտս, եւ մոլեգին պարսեմ ՚ի նա:

Եդ ընդդէմ զասպարն հըզօր, այլ բախեցաւ շուրթն ՚ի ճակատն,

Սակաւիկ մի եւ ահա կործան յաջ անդր անկանէր կոյս .

Գազանն ամէհի որ ընդ իւրեւ՝ վազէր մոլեալ,

Ես մըրըիկ տեղատարափ թօթափէի զքարանց կարկուտ:

« Տեսեալ թէ չիք ըսպառել զինուց ձեռինս որձաքարեայց,

Թերեւս ՚ի խիստ հարուածոյն խեղապատակն իսկ ցընորեալ,

Յոյս իւր յոտըս սեւոյն՝ մըտրակ ՚ի կուշտ թըռեաւ անգէն

Յապաւէն իւր ընդ սարս, եւ ես իմով ձիովս ըզկնի,

Նա յառաջոյ, ես ըզհետ ընդ առապար, թուի եւ մացառ .

Այլ անհնար էր ժամանել ոտից սեւոյն փոթորկելոյ:

« Զաչս ՚ի վեր ամբարձեալ՝ եղեւ յանկարծ աներեւոյթ,

Եւ ՚ի փապէ միջէ մըրըրկեալ հուր բոց ելանէր,

Շաչիւն եւ ճարձատիւն եւ կայծակունք հատանէին .

Գիտացի զի էր այն՝ ամպարըշտին որջ եւ կաղաղ .

« Ո՛վ Աստուած հօրն իմ հայկայ, հըզօր Նոյի՝ » աղաղակեալ,

Արշաւասոյր վարեալ սլացմամբ ըզճակս ընդ բոցն յայրին բերան,
Վազս առեալ ըզհրատին ոստեայ 'ի ներքս իբրեւ ըզնեա:
Քարանձաւ լայնատարրը դմբեթարդ բարձրաձեղուն
Ի ճաճանչից խարուկին լուսաւորեալ դրժոխասիւ:
« Ընդ վազելըն բախեցայ ձիովս ընդ պինդ ինչ զերդ սլատուար,
Եւ ճըչեաց գոյժ իմն ուժգին՝ 'ի դրժոխոց իբր հագագէն,
Որչափ ինչ մեծ 'ի պատերազմ արի արանց գոչիցէ խումբ:
Ձայն ետուն յայն կառաչ սանդարամեա վիհք անդընդոց,
Դըղըրդեցան այրք եւ անձաւք, ծերսւք եւ փապարք 'ի փոր երկրին.
Էր կարծել ժողով սկայից, նա զգունդ դիւաց 'ի վեր բըղխեալ,
Ձիս անկեալ տապալէր. ոստուցեալ յօտըն կացեալ իմ
Ըզխոշոշ տեսի վերագն անդ հոլովեալ թաւալագոր.
Ձի առեալ զերիվարիս 'ի լանջս ըզթոպ՝ զհուրն երբ փըչէր
Ի կըրկուտս եւ 'ի մացառս եւ 'ի կոճեղս առձեռն անդ միշտ,
Կործանեալ թառանչէր, եւ ցնորակոծ թաւալս առեալ՝
Կանգնէր ապա դեղեւուն եւ սըխալակ իբր 'ի գինւոյ,
Խարխափէր 'ի խորս այրին եւ 'ի խընդիր գիմէր զինուն:
« Ոչ իմաստուն վարկուցեալ՝ զանձն եւ զնիզակըս տալ 'ի վտանդ,
Անարգիլ ապառաժի կորցեալ հատոր մ 'ի կամարէն՝
Ընկեցի վերջին ուժովս 'ի փայլ զինուն յաղօտ տեսիլ:
Յինչ հարաւ չըգիտեմ, բայց տապալէր նա միւսանդամ
Ձարհուրելի հառաչմամբ, եւ սեաւըն իւր ոստեաւ 'ի բաց:
Դիմեալ յայնժամ մըխէի զնիզակս ընդ զրահն 'ի կարաւանդս,
Եւ 'ի դուրս ձըգեալ՝ տեսի կըրկին վըտակ ըզսեաւ արեանց
Ի դըլսոյն եւ 'ի կողիցըն ցայտելոց հեղեղաբար:
Գալարէր եւ բաբախէր վիթխար իրանն յաղթ անդամովք,
Ի յետին մըռնչիւն թափէր զոգիսն յարեան հոսանս:
Հեծութիւնք մահու սկային՝ իբր հողմ 'ի փապս անձաւախիտ:
« Մինչ ժանտին կացին գոռմունք, լու լինէին յունկն իմ յայնժամ
Ճիչ ողորմ եւ հառաչանք 'ի քարայրին միւսում կողման.
Դարձայ հայեցայ, տեսանեմ կոյս մի մերկանդամ,
Կայր զոփայր եղկելի դեղձան վարսիւք սքողեալ հասակ,
Ի սարիս արկեալ պղնձիս եւ 'ի պարեխ կապեալ վիմին,
Ի սպիտակ կուճ արձանացն ոչինչ ընդհատ մարմին ողորկ.
Յաղէտիցըն թառամեալ, բայց յաւելեալ գեղն յարտասուան,
Կամ թէ գուժ եւ գորով 'ի սիրտս անտի հարեալ սաստիկ:
Այսք գեղեցիկ փղոսկըրեայք կարմիր 'ի գոյն ներկան նըռան.
Ըզմեղուակն աչսըն եւ զգէմս յիս դարձուցեալ կողկողագին,
Եւ զբազուկսըն մարմաձեւըս կարկառեալ խաղապատէր.
' Ողորմեա ինձ, վեհազն, ինձ եւ հիբի մօրս ողորմեա,
Ես յորբոցն եմ Գուրգենեան այսօր ընդ այգըն հափափեալ
Յաղբեր հացուտ պուրակին մինչ ըզսափորըս լընուի:

Գրթացան յիս Երկինք, ցայս կէտ սրահեալ զիս անարատ,
Եւ զքաջազնեղ առաքեալ 'ի փրկութիւն գերւոյս չըւառ.
Հան զիս 'ի դրժոխոցս, աղախնեցից քեզ յաւիտեան, :

« Պաղատէր փարեալ զծննկովքս եւ ըզձեռօք ջերմ համբուրիւք.
Փոփոգեալ ըզնա՝ լուծի, եւ բուռն 'ի սեւան հարեալ հրաշունչ,
Որ եւ սա խկ է ահա, յորում հեծեալս եմ աւասիկ, —
Զի ճայիկս իմ ընտիր, 'ի բախելոյ գըլխոյն յըսկայն
Իբր ընդ որմ հարեալ ճակատ, խելացնորեալ կայր կիսամեռ, —
Եւ հանեալ ըզկոյսն 'ի թամբ՝ հեծեալ վարեմ ընդ բոցն 'ի դուրս,
Եւ իջեալ մատուցանեմ զաղջիկն 'ի մայրն ցընծալից.
Որ ուխտիցն օրինապահ՝ եւ եկն առ իս անձնանըւէր,
Զոր տեսէքն յաղախնայս հրանոյշ ծաւի գեղեցկածամ.
Ողորմեալ 'ի տառապանս այրւոյն Բեբոր կալաւ սրառուով:

« Ազդ լինէր շուրջ 'ի շէնսն առհասարակ այս արարուած.
Ելեալ արք եւ կանայք արիք եւ վատք տեսանէին
Զահագին ըզքապքնելի սոսկավիթխար անկեալն իրան
Տարածեալ 'ի գետնի, ծածկեալ զերիր մասն անձաւին՝
Դեռ եւս ահ եւ սոսկումն յաջաց շնչէր եւ յերեսաց:
Մերկացեալ՝ գըտանեն գազանեղէն մարմնոյ հասակ,
Թըխամորթ եւ թաւամաղ բաշիւք ստեւովք քըսմեալ անգամբ:
Տեսանեն եւ ոսկրոտի կուտեալ անբաւ 'ի խինձս այրին,
Անանոց լարանց կըմախս, այլ եւ կանանց եւ աղջկանց
Զոր խառնիցն անասնեղէն յետ 'ի վայելս իւր ածելոյ՝
Էր 'ի կուր քաղցուն արւեալ դրժոխակուլ ծախիչ սփորտոյն:

« Ըզցաւոյ եւ զխնդութեան խառնեալ 'ի մի յորդ արտասուս,
Խուռն թըմբկօք եւ պարուք գային առ իս ելանէին,
Յընծութեան եւ գոհութեանց երգս 'ի բերան առեալ կուտից.
Եւ զկազմած եւ ըզղէն սկային բերեալ կախեցին անդ
Ուր տեսէքն՝ յաղթանակ նորանըջան մարտին կապուտ »:

Սըխրացան քաջքն երկոքին, Մանաւազայ սիրտն կայթէր,
Հայէին զարմանալեօք մի 'նդ քաջն հայկեան, մի 'նդ սեւան հըրուտ.
Զի եւ անդ եռայր կայտուէր յարի աշխոյժս անգամոց,
Հազիւ ինչ համբերեալ ամեհամուղ ձեռին սանձաց՝
Կըշիռ ընդ այլս ոլորել սալասըմբակ զոտիցըն գույթ:
Ըզբօսեալ մոռացան զերկայնութիւն ճանապարհին.

« Կարծեալս, ասէն, աստ անգործ՝ եհար զմարտին ըզդրժնեայ ջիլ »:

Ի կարճատել տուրնջենի յովիտս իջեալ Քաջբերունեաց,
Լըսէին թէ 'ի կողմանց կողմանց գային գունդք արշաւեալ,
Այլակերպ արք եւ ոմանք այլալեզուք, ամբոխ բազում.
Ընդ զըրոյցն անհաւաստի յերկբայս եղեալ զտեղի առին,
Յընթրիս պատրաստեցան՝ կազդուրել զարսն 'ի դէպ կըռուոյ.
Վրանք հարեալ, խարոյկք լուցեալ եւ ճենձերեալ խորտիկք 'ի հուր:

Եւ ահա 'ի հիւսիսոյ կուսէ՝ կողմանց Արեւրանոյ
Գունդք յանկարծ երեւելին՝ յառաջապահք մեծ բանակի .
Եւ թըշնամի զապահեանսն վարկուցեալ՝ թէպէտ նըւազ ,
Այլ կասկած զօրու ծանու կասեցուցեալ՝ առին ըզկայ ,
Եւ աստի անտի լըրտեպք արձակեցան սրատգամաւորք :
Իբրեւ լըւան զհայրենի զթորգումական նոյեան բարբառ ,
Անդէն երկիւղ ամենայն յերկուց կողմանց փարատեցաւ ,
Զուարթացեալ ծաղկեցին երեսք սլայծառ սկայից քաջաց :
Թէ ոյք ոմանք են ծանեան , եւ զօդեալ ձեռն 'ի ձեռն անդէն
'Նորամուտ գումարտակին ընդ ապահեանս եղեն խառնուրդք .
Եւ նոքա թըռեան սլացան 'ի մեծ բանակն , որ ըզկրնի
Առ հառչակայ խոր ծովակաւ քերեալ դիմեալ դէպ 'ի Գնունիս ,
Կուտակեալ գայր զեղոյր ծաւալս յորդոր 'ի դաշտն մեծ :

Ձայն փողոյ խրոխտահընչակ զօրէն քաջաց խրախուսելոյ
Խայտալից դըրդեալ վարէր առ քաջն Ապահ եւ Մանաւազ .
Որոց ըզգաստ լեալ անդէն՝ թէ դիւցազունքն են հիւսիսի ,
Հօրեղբարցն ընդառաջեն եղբարքն երկու թորգումացիք ,
Արին Ներսէս եւ Թաթուլ , Գամեր գընդին ապահեան պետ :
Վէհազունս ահեղ տեսին՝ դոյզն 'ի հայոց հօրէն ընդհատ .
Ողջունեն զաջս ահաւորս , յուս համբուրին եղբօրորդեակք ,
Հարցանին զողջունէ երէց եղբօր մեծ դիւցազին .
'Նոքա զպատճառս ուղւոյն լըսեն եւ զհաշտութիւն քաջի որդւոյն :
Խրախամիտ սըրտիւ անկեալ զպարանոցաւ փարին նորա ,
Որ քաղցր համեստ կայր դիմօք սրատկառելի եւ մեծարոյ :

Ըսկայիցն եօթանեցունց ելեալ ասպա 'նդ այլոց հընգիցն
Ի դարեւանդ մի բըլըոյ բարձրագիտակ եւ սարահարթ ,
Տան հրաման գընդաց գընդաց իւրաքանչիւր իւրով դրօշուն
Անցանել խաղալ 'ի ձայն թըմբկի փողոյ 'ի հանգիսի
Խումբ առ խումբ յերկայնութիւն զեռեալ դաշտին լայնատարած :

'Նախընթաց անցանէին գունդք քաջազօր մեծին Քարթլայ ,
Ոյր ամրոց եւ տուն 'ի լեառն Արմազ յաշխարհն Գուգարաց ,
Որբեթ ամուր հրաշակերտ յանուն որդւոյն իւր կըրսերոյ ,
Որում այն ինչ խօսեալ ըզԽուզուքան գեղեցկանազ՝
ԶԵգերայ կըրսերոյ հարազատին ըզգուստր երէց ,
Պատանւոյն սիրտն ճոխայր 'ի յուշ սիրոյ գեղոյ կուսին :
Արագտոն արին Որբեթ , եւ անդրանիկ նորին եղբայր՝
Կորովին Մըծխիթայ՝ 'ի շըքեղ փառսն զուարճացեալ
'Նորակերտ քաղաքաւըն յիւր անուն սանձացելով ,
Խաղային պերճըն ճեմիւք գընդիցն 'ի գլուխ ըսպարսպետք ,
Որ մըկունդ շարժեն 'ի հաստ գուգարացի սլաքեալ տօսախ :
Զհետ նոցուն դասք Կըղարջաց ցըՆեկոր լեառն եւ ցըՎովկաս ,
Եւ ջոկաոք որ ունէին զշըզօր ամուրսն զԱսկուրէթ .

Որ յականըս Կուր գետոյն Վախուրենայ Վանանդայ խումբք,
 Զաւախաց հոյլք եւ Տաշուաց եւ Կանդարացն լեռնորդեայց,
 Որ սըփռեալ ըզհիւսիսիւ ընդ Գեղամայ ծով ձըննաւէտ.
 Գարգարայ եւ Գարգամանայ ջուրն նըստեալ ըզԿուր գետով,
 Եւ որ զբերրի անդաստանսն Շիրակայ յուռթի երկրին
 Ընդ Երասխ եւ Վախուրեան 'ի գերանդիս հընձէին սուր.
 Սահք 'ի Նիգըն գաւառէ, 'ի Կոտայից եւ յԱշոցաց,
 Ի գաշտաց զոր առողքէն հրազդան Քասաղ եւ Մեծամօր,
 Ուր բոլոր եղբարց բանակք առին գումար 'ի ժամագիրն,
 Անդուստ միաժողով հարազատին խաղալ 'ի կոչ:
 Անցանէն հետի հեծեալ, հընչէն քաջացն 'ի յուսըս զէնք,
 Պըղընձի գըլխանոցաց սեաւ գարգամանակք՝ ագիք ձիոց՝
 Ի գըրդէլ արի սկայիցըն տատանին ահեղակերպ:
 Դիւցազունք գովէն զհանդէսն եւ ցընծայ սիրտ Բարթլայ մեծին:
 Գումարտակն ըստ նոցանէ անց յասպարէս քաջին Բարդայ,
 Խայտացեալ երիտասարդք անհուն դաշտաց ծաւալելոց
 Ի Կուր գետոյ մինչ 'ի ծովըն Գեղամայ եւ մինչ յԵրասխ,
 Ուր Սիւնիք, Փայտակարան, Արցախ աշխարհքըն բաժանին.
 Զօրավար մեծ եւ յաղթող խըմբիցն յառաջս արին Շաւասպ:
 Հետեւակք՝ հեծեալք Տաւշի, Բարկուշատայ եւ Պարտաւայ,
 Զոր Բարդ յանուն իւր շինեալ յաւէժ փառացըն յիշատակ.
 Ըզէնի նոցին Որոտան, Չաւընդուրայ սկայք ամեհիք,
 Դիզակայ գունդքըն բնակեալ 'ի Դուտական գեղեցկաշէն,
 Եւ 'ի լեռանըն հովանուտ 'ի Դիզափայտ անտառախիտ.
 Եւ Բաղաց լեռնորդեայք որ զքաղցրաբուսն ըմպեն Մեղրի,
 Հաբանդայ եւ Կապանին, ուր մեծ խրոխտամբ ահեղագոչ
 Ոստուցեալ ըզսեաւ լերամբք կարկաշատահ քարավազիւք
 Երասխ կամար յօրինէ խորանայարկ ծիածանի
 Ծիրաներփըն կարակնեալ անդ 'ի ցընցուղն ալեաց ցընդման:
 Զրահըս վերոս ըզգեցեալք, երկաթակուռ վահանաւորք,
 Սաղաւարտք երկաթիք եւ սեաւ փետուրք 'ի գարգամանակ.
 Ծօձէին 'ի ձեռս իւրեանց կըրկին նիզակ յեսանասուր,
 Սուրային անցանէին թուխ եւ մըռայլ ամպոյ նըման.
 Թընդայր երկիրն ընդ ոտիւք ահեղասաստ հըղօր սկայից
 Երկնից սըրտմըռեւոյն իւր 'ի բոմբիւն փայլատականց:
 Դիւցազունք գովէն զհանդէսն եւ ցընծայ սիրտ Բարդայ քաջին:
 Խաղային այնուհետեւ խրոխտ Մովսիսայ գունդ ապաւտակք,
 Որոց ձիք ըզսիզաւէտ մարգագետին լայնածաւալ
 Զարակէին զՄուղանայ, պատառէին ինքեանք ահօս
 Անդ 'ի գիւրսըն հարթարդակ Դարան դաշտի եւ Աղուանից,
 Վըրկանի մեծի ծովուն 'ի մոից ու 'ի Կուր գետոյն հիւսիս.
 Հըսկայք անուանիք ընդ հեծելազն ու 'նդ հետեւակ,

Որ ըմպէին զԱրասխայ 'ի Կուր խառնեալ ըզսուրբ ալիս :
Դասապետ յառաջնեմաց 'ի գլուխ վաշտուն քաջն Փառօխ,
Զհետ փողեալ Բագուայ ժիր խումբ եւ Շամախի եւ Ծովգէից .
Ամէհի ռազմիկք պատեալք 'ի գայլենիս եւ յընձենիս ,
Փոխանակ սաղաւարտի զխալամ 'նոցին 'ի գլուխս արկեալ .
Վահանք կաշեայք եօթնաթերթք , կազմած 'ի յուսս աղեղն եւ սարս :
Արշաւին զերդ վայրենի արիւնախանձ գայլոց ճահուկ ,
Մըրըրկեալ փռլի ոտիցն իբրեւ զանուոյ յամպս ելանէր ,
Երիվարացն խըրխընջիւնք լըցին ըզգաշան եւ ըզբըլուրս :
Դիւցազունք գովեն զհանդէսն եւ ցընծայ սիրտ Մովկան քաջին :

Հաստաբուն ըզհետ բանակ արւոյն Լեկայ գայր 'ի հանդէս ,
Զորս ածէր 'ի հիւսիսոյ Վըրկան ծովուն արեւմտից ,
Լեռնասունք եւ հովասունք գրեթէ 'ի սպառ հետեւակեալք :
Սպարապետ գընդին Ադդոն 'նախամարտիկ անվանելի ,
Ալանաց ըզկնի ջուրք գան աշխարհին եւ Դարբանդայ ,
Ընդ 'նոսին Լըփինք եւ Ճիղիք եւ դռ ջոկատ բաղասական :
Գըլխանոց 'ի կակուղ եւ դիւրագուճ ծառոց սընկոյ ,
Գարգմանակ ըստ պատեհի վարկապարազի յոստոց տընկոյ ,
Այն օր տօսախ տերեւեալ , եւ երկաթի թոռոպ հիւսկէն .
Ի թիկունսն լայն ասպարք , զէն՝ տէգ եւ մուրճ եւ սարսառիկ ,
Եւ 'ի հզօր եղեգունս գետոց իւրեանց ճօճեալ 'նիզակ :
Քիրան յերեսացըն վիժեալ առուացեալ՝ գան փոթորկելով ,
Բարկացայտ աչք բոցաշունչք , ճակատք եւ այտք հրակայլակք
Ծանօթից եւ խըմբակցաց անգամ իւրեանց ընկենուն ահ :
Դիւցազունք գովեն զհանդէսն եւ ցընծայ սիրտ Լեկայ քաջին :

Մեծազօրն ըստ 'նոցանէ գընդիցն հերայ դիմէ հրոսակ
Իբրեւ զուղիսս ինչ հեղեղաց 'ի Մոսքէկան իջեալ լերանց .
Արք ըսկայք ահաւորք յաղթահասակ եւ ուժգնասիրտք ,
Ի փայլուն սղընձոյ լերանցն յոտից ցըգլուխս ըսպառազէնք ,
Եւ կարմիր գէսք արձակեալ 'ի սղընձակուռ սաղաւարտից .
Սուրք եւ տէգք 'նիզակացն եւ ամենայն սըլաք սղընձի :
Ամէհին Լաշա 'ի գլուխ գընդին 'նոցա գայր զօրավար ,
Զհետ տողեալ Տըփիսեաց , Կորւոյ եւ լեռնոտից Կովկասու խումբ .
Հետեւակ ընթանային , ոչ սակայն ոք փոխանակէր
Ըզկորով զերագութիւն ոտից ձեռացն ընդ այրուձի .
Տեսիլ դիմաց քայլք ոտիցն անդէն իսկ անդ 'ի հանդիսին
Մահ գոգցես ըսպառնական արձակէին առ թըշնամիս :
Դիւցազունք գովեն զհանդէսն եւ ցընծայ սիրտ հերայ քաջին :

Կովկասայ վեհին 'ի մէջ գայր 'ի թիկանց հետի գուգաղ ,
Որ զխորին լեռնականս 'ի ձիւնափայլ եւ լուսաճեմ
Ի բարձանց հիւսիսոյ յափըշտակեալ բերէր մըրըրիկ :
Յաղթանդամ արք երկնաբերձք իբրեւ զհասակ բըլրոց իւրեանց ,

Եւ 'ի նոյն բարձանց 'ի տիալ՝ վառէր 'ի գլուխսն սաղաւարտ
 Պղնձաձոյլ՝ ոսկեճաճանչ իբրեւ զնրոյն արեգական
 Ի լերանցն երկնաճեմից 'ի գագաթունսն ցոլացեալ,
 Իսկ այլ անգամքն 'ի մըթին եւ վայրենի ծածկեալ 'ի ճօշ:
 Անդ Ափիսաղաց գըլեալ գումարք եւ Ապշեղաց ամբոխ հուժկու,
 Ծանարաց եւ Դուալաց եւ լեռնայնոցն ամենայնի,
 Զոր Փասիս ուռդէ գետ, փասիանաց մայր եւ գայեակ:
 Խաղային տրոփեալ 'ի դաշտ, զանձամբ քաջաց շաչէին զէնք.
 Սպասալար վաշտուցն 'ի գլուխ Սուրա քաջոտն յանդուգն եւ խրոխտ,
 Զորով չէր դք երիւար որ անցանէր 'ի սուր ընթաց՝
 Բայց 'ի ճանճկէն Յոլակէն եւ յԱպահայ հրաբոց սեւոյն:
 Ինքնն հուր յանձնէն շնչէր՝ բոց 'ի շարժմանց, արք իւր նրման
 Զէն 'ի ձեռնս խայտացեալ ինծք ծարաւիք դիմեալ յարիւն:
 Դիւցազունք գովեն զհանդէսն եւ ցընծայ սիրտ Կովկաս քաջին:
 Քաջն Եդերայ գումարտակք՝ հանդիսին պերճ վերջ եւ աւարտ,
 Ազգ վիթխարի լեռնոտինն Կովկասու հովտազունի
 Զծովափամբ արեւելից ծովուն մեծի ասքանազեան,
 Որ զկանանց զանհամեմատ գեղ սնուցանէ 'նդ արեգակամբ:
 Եւ որ անդր 'ի միջերկրայս զարմ մոխրամորթ Արտահանայ,
 Որ ըմպեն զՍուրայ զականս եւ ըզԾորոխ գետ յորդադէմ.
 Ընդ նոսին Խաղտեաց ամբոխ եւ Ըսպերայ եւ Աճարայ,
 Եւ որ բնակք մինչ 'ի Շատգոմս եւ Պարխարայ եւ Կողայ դունդբ:
 Լեռնորդեայքն յամրոց Տայոց՝ յարծաթ Խաղտեաց լուսակարկաջք,
 Ի Սպերայ յարծաթն յոսկին ճաճանչաւէտ փայլատակունք:
 Զի ոսկի են գըլխապանքնն, զէնք եւ զրահք են արծաթի
 Ի վերջաւորս եւ 'ի ծոպս ոսկեպաճոյճ ժապաւինեալ,
 Եւ վահանք ոսկեղէնք՝ մի մի արեւք ցայտեալք յերկրէ:
 Սուսերք միայն ըսկայիցն յազգեր նոցին թերաքամեալք
 Յերկաթոյն Պարխարայ յընտիր բովուց պողովատիկ,
 Պղղնձի սայրք նիզակացն իբրեւ ըզբոց ջահից սրածայր
 Ծաճանչս արձակէին շուրջանակի արփիահրատ:
 Վարդէին հետի հեծեալ, շողողէին զէնք յուս քաջաց,
 Եւ սպիտակ ձիոց ագիք խրոխտ ճօճէին 'ի գագաթունս.
 Զէր ասել՝ գեղոյն պատշէկ թէ կորովոյն զանցուցանէր:
 Գումապետ պայծառ գընդին չըքնաղազեղն եւ արին Կուաշ,
 Քան զոր չէր ծընեալ հիւսիս զոք պատանի գեղադիտակ,
 Եւ երրորդ 'ի բանակին սարծ յետ հայկայ ԼԱրմայիսի:
 Դիւցազունք գովեն զհանդէսն եւ ցընծայ սիրտ Եդեր քաջին:
 Այս բաժինք ժառանգութեան եղբարց հայկայ եօթանեցունց,
 Եւ այս գունդք տանտիրականք, որ յակնարկել մեծ հրամանի
 Վեհազինն երկու հարազտաին հասեալ կային:
 Իսկ հայկայ վիճակ անկեալ երկիր Մասեաց ԼԱյրարատոյ,

Աշխարհն ամենայն՝ որ 'ի հարաւ Երասխայ կոյս,
Եւ որ շուրջ զԱրածանիւ մինչեւ 'ի Մոկս եւ 'ի Տմորիս.
Նահանգ մեծ եւ ընդարձակ, մասն երիցու վեհ գիւցազին,
Ուր նըստէր հարբն հանդերձ ալեւորաւնն Թորգոմիւ:
Իսկ Նախջուան դաստակերտ եւ գինեւէտ Գողթըն գաւառ
Եւ Մարանդ ծիրանածին՝ շիրիմ երկրորդ մօր մարդկութեանս,
Նեմզարայ սիրեցելոյ կընող Նոյի գեր արդարոյն,
Ուստի չկարէր բաժանել ինընդարեան սուրբ նահապետն,
Այն ոլորտք համօրէն էին նորա տուն բնակութեան
Մինչեւ 'ի կեանքս ծերունւոյն, ասլա 'ի հայկ անցանելոց:

Ի հովիտըն լայնալիր եկին լըցան Քաջբերունեաց.
Ի պէտպէս զինուց զրահից արեգական ցոլեալ նըշոյք
Ամենայն դողցես ծործորն 'ի հուր վառեալ բորբոքէր բոց:
Ի ռազմաձեւ խաղացիցն՝ 'ի մեծամուր կազմութենէն
Ի նըշան զօրապետաց քակեալ ցըրուեալ եւ սփիւ խառնեալ
Յապահեան քաջացն 'ի գունդ՝ 'ի դաւարիս նըստան ջուր:
Հընչէր մարդն 'ի բարբառ Թորգոմական երախանաց,
Տարմատարմ երամք խորդոց իբր յօդաչուս մարմանդայոյդ
Ընդ երեկս 'ի խորաձորս իջեալ յանքոյթ լերանցամէջս
Ի գեղեցիկ եռանդին լուծեալ կարգէն հարօրանան,
Տարածեալ կարկաչաձայն ունին ըզգաշտ լայնածաւալ,
Լերինք բլուրք եւ գետափունք հընչեն 'ի վանդ արձագանդաց
Խընդալից ողջունի ակըմբահոյլ Թեւասլարից,
Մինչեւ առեալ կերակուր եւ շուրջ հանեալ պարեկապանս
Նիրհեն նիրհ գիշերապահ փոխանակաւ, լըռէ հովիտ:
Ձայս օրէն տաւաղեցան ջուրք եւ հրոսակք եւ ասպատակք
Դիւցազանցն հիւսիսայնոյ հազարաւորք եւ բիւրաւորք,
Ընթրէին յիւրեանց ոռձկացն եւ յապահեան խոհակերոց:

Մեծըն Քարթլ ըզսիրելի զեղբօրորդեական իւր եւ զեղբարս,
Ձերիս արան ընդ վեցեսին սալարս գընդիցն հիւսիսական
Յիւր ընթրիսըն հրաւիրէ. գայ եւ բամբիշնըն աջագեղ՝
Ձարդարել զըւարթ առնել 'ի շնորհս անձին զքաջաց խընջոյս.
Գովէին հիանալեօք ըզհարան ընտիր մեծ գիւցազունք,
Ապահայ սիրտըն կայտուէր եւ յաչըս հօրն եգեալ վըստահ.
Տայր պաշտել եւ նա պատիւ քաջացն յիւրոց աղանդերաց.
Կերան արբին յանպաճոյճ սակաւապէտ արեաց սեղան:
Մինչ արեւ 'ի մայր դառնայր, զերեսս երկրին ունէր նըսեմ,
Ճառ արկեալ խօսէին զպատգամաբեր պատուիրակացն,
Ձանցս իրացն եւ զհանգամանքս մինչ ցայն վայր ճանապարհին,
Ձծովաչու հանդերձելոյն եւ զմիագունդ արշաւանէն,
Եւ զի չգոյր այնուհետեւ հարկ անցանել 'ի Մոկս ընդ Տոսպ,
Եւ ոչ յոյս գընդաց 'ի պէտս յայնրմ մարդէ պարապելոյ:

Հաւանեալ պերճ դիւցազունք եւս յանկէին 'ի նոյն խորհուրդ :
 Զքաջընթաց սուրհանդակսն յերեկորեայ հանին 'նդ ցամաք,
 Արձակեալ պընդադեսպանս՝ դարձուցանել առ հայկ զըրոյց :

Աստեղք յերկինս 'ի կայանս իւրաքանչիւր պայծառացեալ,
 Ծայր արձակէր աշաղոյս ծագման լուսնին յեւս հարաւոյ,
 Լըռութիւն խաղաղասիւք զաչս 'ի քուն քաղցրի հրապուրէր :
 Յանկարծուտ ահա դընդիւն օտից, աղօտ փայլիւն զինու,
 Աղաղակ 'ի ծովակողմ՝ կուսէ արանց՝ յեզր անտառաց :
 Տասնեքին ուրք յԱպահայ յերեկոյէ արձակեալ արք
 Կանխել 'ի ծով ժողովել կազմել ըզնաւս յԱրձիշոյ ծոց
 Եւ որ 'ի գողըն Բերկրոյ եւ զծովեզերքըն շուրջ աստ անդ,
 Բերէին ձերբակալեալ թեթեւազէն մի զօրական,
 Եւ երիս երիւարս, յորս առնազէնք եւ ասպազէնք,
 Յապահեան տային գընդին պարեկասպանս տանել առ քաջն .
 « Ի գմանէ լըւիցեն, մէք 'ի յուղոյս մի յամեսցուք » :

Կացուցին 'ի դիւցազանց խորան մինչդեռ 'ի քուն գնային .
 Խըռնեցաւ առ դուրս ամբոխ ըսպասալար եւ գընդապետ,
 Տեսանեն պատանի յաղթահասակ եւ սոթահեր,
 Դիմօք խարտեաշ, եւ յահէն կայր սասանեալ անդ եղկելին .
 Զինքն 'ի Սասնոց խարուկ յոտս յանդիմանէր, այլ ոչ եւ սիրտ :
 Լեաշկամաշկ ճօշան եւեթ փարէր զնովաւ լանջապանակ,
 Ոչ մի զէն, եւ սաղաւարան անկեալ գըլխոյն եւ կորուսեալ :
 Յարուցեալ մատչէր առ նա Կովկաս ահեղն 'ի մէջ եղբարց .
 Յայն տեսիլ ահաւոր երեսքն 'ի գոյն ներկան մահու,
 Սըրտաթուռդ բաբախմամբ լանջաց թալուկ գայր ըզսըրտիւ :
 « Խօսեաց, ասէ, մի դողար, ով ես, ուստի, առ ինչ գալուստ .
 Թէ լըռես ինչ յամառեալ, զայսըր ըզհամ առցես ընդ հուպ » .
 Եւ զահագին ցուցանէր զվաղակաւորըն թերաքամ :

Ոգի փոքրը մի բերեալ, « Մէք պատանիք էաք, ասէ,
 Ի բէլեան գընդէն երէք, որ դիմեալ գայ պատերազմաւ,
 Արձակեալք լըրտես եւ դէտ ուրէք թէ կայ հայկեան ջոկատ :
 Որչափ մէք յապահովես գործէաք քաջ ասպարէս,
 Անկասկած բանակն ըզկնի մեր արշաւել էր հանդերձեալ,
 Զոր օրինակ եւ եկաք իսկ 'ի Բերկրի եւ մինչեւ ցայսր :
 Իսկ այժմիկ անդուծ աստեղք 'ի ձեռս արանցդ ետուն ըզմեզ,
 Ընդդէմ կալ ոչ իշխեցեալ սակաւաւորքս եւ կամ փախչել :
 Հալածեալ ըզմեզ յանտառն՝ հասին կալան ըզմէն մի այր .
 Երկոքին զինուորակիցքս արիագոյնք կամ խօլագոյնք
 Ամհաբար կըռուեալ անկան թըռչնոց երկնից եւ գայլոց գէշ :
 Որ եւ զգլուխսն հատեալ՝ իրան անդ անանուէն ընկեցին մերկ,
 Զիս ըզջրւառքս Զամասպ առեալ դերի այսըր մատնեալ,
 Ակն ունիմ թէ ոչ 'ի ձեռս անկարեկիր անաղատից .

Ձի առ գութ արեան սիրոյ ես անմեկին անկայ 'ի վարմ',
Որպէս հաւ վարուժանակ 'ի ցանկալւոյն ծուղակ մըտեալ .
Մանաւանդ զի եւ զըստոյգն իսկ աւագիկ սրտամեցի ձեզ :
Թէ հասցէ յունկն ալեւոր հէք ծընողիս ողջունիս լուր ,
Փըրկանս անբաւ հատուցեալ ոսկի արծաթ եւ կարասի
Արեւուս միոյ փոխան՝ թափեացէ զիս զիւր միամօր » :

« Քանի՞ն , ասէ Կովկաս , բեշեան հրոսակդ իցէ եկեալ ,
Քանի՞ սալարք , ո՛ սպարապետ , եւ ո՛ւր թողէք դուք ըզնոսա » :

« Միապետ զօրագլուխ , կըրկնեաց Զամասալ , չէ եւ ոչ դք .
Հինգ են զօրավարք իշխանակիցք համասրատիւք
Հինգ հինգ հազարաց իւրաքանչիւր պետ ինքնագլուխ :
Մեծ կէս նոցին հետեւակ , հազիւ երիւր մի այրուծի ,
Դըժուարուտ սակըս վայրացս , այլ համակ արք պատերազմօղք ,
Զողիսն 'ի բաց ընկեցեալ եւ պայմանեալ տիտանացոյն ,
Հասանել սատակել մինչեւ 'ի տունն ապահունի ,
Խոչ անկանել՝ հատանել զհիւսիսագործի դիւցազանց ոտս ,
Յօգնութիւն եթէ երբէք խըլըրտեցին այսր իջանել :
Անտի պատել ըզծովովն եւ անկանել յեղակարծումն
Ի բանակ թորգումազին , եւ 'ի թիկանց առնել աշխատ ,
Կամ կոխել ասպատակաւ սըրով եւ հրով ըզէնն հայկայ :

« Առաջին 'ի զօրապետս եւ յաւագոյթ Սեբոխտ անուն ,
Հինգ հազար ըսպառազէն ամենազէն վառելոց տէր :
Երկրորդի հինգհազարեան գընդին իշխան քաջն խոռեմ ,
Գունդ ըսկայ երկայնաբուն նիզակաւոր սուսերաձիգ :
Հինգ հազարն երրորդ՝ վահան մըկունդ 'ի ձեռս , յազդեր սուսեր ,
Սպարապետ գիտէ 'ի գլուխ իւր զահաւոր հըսկայն Բարքայ :
Գունդ չորրորդ , հետեւակ երկու հազար աղեղնաւոր ,
Երեքն հեծեալ սպառազէն , ունի զՍաթէն քաջ թագազարմ :
Բէր 'ի սէր մըտերմութեան սրանծացեալ տեառնըն դիւցազին՝
Հինգերիւր սպասալար գընդին համակ այրուծիոյ :
Ի Բերկրոյ յերիկէ 'ի հրաժեշտի զմեզ կացուցեալ ,
Ընդ երեկս էին չուելոց . զայգոյ վաղուին հասանիցեն ,
Թէ իւրեանց արշաւանօքըն խաղայցեն այսր անխափան » :

« Շատ է արդ , ասէ Քարթլ 'ի բազմոցէն ուր կայր 'ի նիստ .
Առէք զայրդ » : Հասանեն յափըշտակեն զայրըն պայիկք :
Նորա 'ի մահ կարծելով , « Յիս տէր , գոչեաց , մի սատակեր .
Է եւ այլ ինչ գաղտնի , զոր ձեզ օգուտ իցէ գիտել .
Թէ երդնուք խնայել 'ի կեանս իմ , ասացից ձեզ այժմ եւ զայն » :
« Եւ զի՞նչ այն , ասէ Քարթլ . եթէ զթաքուն ինչ արգարեւ
Մեզ յօգուտ պատմեացես՝ զանյայտ գաղտնիս բերեալ 'ի վեր ,
Երգուեալ յարեւ թորգումայ , հայկայ քաջին , ոչ մեռանիս » :

« Իբրեւ լուսնով մի յառաջ 'ի հարկանելն ըզկազմեան տուն , —

Հասկըլեալ կիսահագագ շնչով ասէ՝ աչք ըղձայրօքն, —

էր 'իբեշեան բանակին խուտաբանո ոմն անուն հըսկայ

Սոսկալի, արիւնարբու եւ ահաւոր գոռոց գոռօղ:

Երիվար մի եւս իւր սեաւ՝ մոլի քան զինքն եւ ամէհի:

Զօրէն խմըն վայրասուն նովաւ հանդերձ յուշկասարիկ՝

հարկանէր խորտակէր զարանց ճակատ, զէն զամրակուռ:

Չէր ոք ընդդիմակ կարօղ նորա կալ երեսացն,

եւ ոչ զուգական որոտընթաց երիվարին:

Այլ անսաստ եւ ձեռներէց ըսկայախորխո յանդըգնութեամբ

Ջամենայն տապալէր կարգ, զօրէն ռազմի մարտից Բեշայ:

Չհանդուրժեալ եւ ուժգնութեանն այլոց քաջացըն մախային:

Խորհեցաւ հանել 'իբաց, եւ իբրեւ մեծ եւս երկոց շուք

Բստ կամաց եւ ըստ խընդրոց սըրտի նորա տըւեալ 'ի ձեռն,

Արձակեաց 'ի կողմանսըս լըրտեսել զէլ եւ ըզմուտ

Ըզէրանց եւ զանտառաց եւ զոր առ հայկ ճանասարհին,

Մարդադաւ աւազակել, ապականել զաղգն անտերունչ,

Ահ գեղից եւ աւանաց մինչ 'ի դալուստ մեր արկանել:

Մեր իսկ առ ինքն էր երեցսւնցըս կէտ եդեալ յԱպահունիս,

Այլ տեսանէք աւադիկ՝ զոր խաբս 'ի դուլիս հասոյց մեղ բախտ:

Արդ ոչ թէ շահ ինչ ըզձեր խորհի գործէ այրն որջասոյզ »:

Զայս լըւեալ երախանին, Թաթուլ՝ Ներսէհ եւ Մանաւազ

եւ որ այլ տեղեակք իրացըն մեծաձայն բարձին քըրքիջ:

Մատեաւ Ասրահ եւ ասէ. « Ճանաչիցես թէ տեսանես

Զըսկային երիվար, զոր գովեցերդ ըզսեաւն ահեղ »:

« Եւ կարի քաջ իսկ », ասէ. եւ Ապահայ տըւեալ հրաման,

Առ դուրս ածին խորանին. իբրեւ ետես, սոսկացեալ կայր,

Իմիս առնոյր ըզկորուստ ահաւորին խուտաբանտայ:

Քանզի չգոյր հանել ըզձին, թէ ոչ նախ զառն արիւն քամեալ:

Մինչդեռ յայն կային նոքա, համառօտէր յունկըն քաջաց

Զըսկային անօրինի զմարդախոշոշ վէսլ Մանաւազ:

Ելանէն 'ի վրանէն, եւ Քարթլըն քաջ ասէ ցգերին.

« Գիտացեր ըզմեծ օգուան, ըզթաքթաքուն մերկեալ դաւանս:

Քեզ յանձն, արիդ Գամեր, կալանաւորդ երիտասարդ:

Եւ դուք, արք, երթայք 'ի քուն, այգուց կորով մեղ կարեւոր »:

Իմացրեաց բոլորածիրս, 'ի կիրճ լերանց հանին սահնակս,

Ետուն զՋամասպ 'ի շըղթայս, եւ խոնջ վաստակ դարձան 'ի նինջ:

Մինչդեռ բնութիւն համօրէն նիրհէր 'ի խոր խաղաղութեան,

Բայց միայն յաչաց սըրտէ պատերազմօղ դոռ դիւցազանց,

Եւ լուսին քան զկէս դիմացն յեւս 'ի ծագումն արուսեկին

Դարձուցեալ 'ի մէջ երկնից՝ յանաղօտ ջահ լուսաւորէր

Ըզբլուր, ըզգաշտ եւ զանտառ, ըզխորածոր եւ ըզհովիտ,

Յարեան ըսկայքն հիւսիսի գիշերախառն եւ հայկազունք,

Յարուցին լռեւեայն եւ ըզբանակն աշխարհախումբ .

Եւ հրաման տային հապճեպ փութով դարման տանել մարմնոց ,
Անմրուռնչ եւ անվրդով կազմ յօրինեալ 'ի պատերազմ :

Գումարեալ սալարք եւ պետք 'ի վրան Քարթլայ մեծ դիւցազին ,
Անուին խորհուրդ հնարից յառաջիկայն ճակատամարտ ,
Միախոհք ամենեքին 'ի մի յայս բան՝ քաջաց բարբառ ,
Զըթողուլ մշտացն 'ի կամս ըզթըշնամին , սրբել զաշխարհն .
Այլ 'ի մարտին օրինակ չէին ըսկայք միահաւան :

Կովկասայ քաջին սալար 'ի մէջ անցեալ խօսէր Սուրա .

« Քաջութեան դիւցազանց , տանուտերաց , զօրապետաց

Եւ բոլոր արիագունդ ըսպայիս մեծ հաշուիմ ամօթ՝

Համբերել կալ մընալ եւ ոսոխին սպասել աստէն :

Այլ մեր ինքնին հորդան տըւեալ արիաբար ելցուք դիպան ,

Անկցուք յանկարծակի յեղակարծում պահու զնոքօք ,

Թէ 'ի քուն , թէ յարթմընի , զբանակն հարցուք սատակեսցուք .

Երդուեալ յարեւ դիւցազանցըդ՝ չապրէ ոչ մի , օն եւ օն :

Քայլ մի եւս յառաջ խաղալ՝ առ մեղս ունիմ տալ նոցա թոյլ » :

Յայս միտս եւ դէմս արութեան քաջայանդուգըն Սուրայի

Մանկագոյնք զուարթացեալ արծարծեցան 'ի սարառապետս :

« Ոչ 'ի դէպ քաջիդ խորհուրդ , խօսել կալաւ Եգեր անդուստ ,

Զի անչափ յանձնապաստան է յառնութիւն յոխորտընթաց :

Քաջալանջ հուժկու մանկտոյս գունդ՝ հաստաբուռն զօրութիւն՝

Մեծայոյս են ապաքէն , սակայն նիաղք առ այն ամբօխ :

Եւ զգոսա 'ի չու երկայն ճանապարհիդ ունել աշխատ ,

Մինչեւ հասցուք թըշնամւոյն , Երկինք դիտեն երբ եւ յոր վայր ,

Եւ գըտցուք ըզնա թերեւս ըսթափ եւ այն ինչ կազգուրեալ ,

Եւ խառնիմք այնպէս 'ի կռիւ , ինձ 'ի խեթի լինիցի բաստ :

Այլ կացցուք ուր եմքս 'ի լայն հովտիս , եւ այսր անկեալ ոսոխն

Աստ զողջոյն եւ ըզճաշակ առցէ զբազկացս եւ ըզզինուց » :

Յայս խորհուրդ յարեալ աւագք եւ ոչ սակաւ կըրօսերագոյնք ,

« Հապա 'ի ղէն , գոչէին , 'ի ղէն գնասցուք կազմք յընդունել

Յօրինի մեծարանօք զեկեալ հասեալ հիւրսն 'ի յաշխարհս » :

« Յիս , ո՛ք քաջք , — դիւցազնըն Քարթլ ըզկնի նոցա ձայն արձակեաց .

Դառնային դընել միտ 'ի զգօնամիտ վեհին բերան ,

Ռազմայարդար ճարտարին , ոյր ոչ միայն աչք 'ի ճակատ

Էին հայել առաջի , այլ եւ յետուստ աչք 'ի թիկունս ,

Աչք յաջմէ եւ յահեկէ , զբոլոր պիտոյս խոր նըկատել . —

« Եգերայ՝ մերոյ եղբօր քաջ է խըրատն 'ի յաղթանակ ,

Բայց իցէ ինչ յաւելուլ 'ի յոյս անշուշտ աներկեւան :

Կացցուք ուր եմքս , այլ ոչ սակայն խըմբեալ զօրէն ռազմի ճակատ .

Յերեւել դիմագրաւ գուցէ զընդիցն ախոյենից

Եւ առնուլ ըզհամ մատանց կորովութեան մեր մանկըտւոյն ,

Ի փախուստ ընդ կրուկ գարձեալ՝ հարկ լիցի մեզ հետավարել,
 Եւ լինել ժամավաճառ եւ կամ անյոյս թողուլ գրնալ:
 Ըստ օրէնս արդարութեան եւ իրաւանց սրտերազմի,
 Ի դարանի արասցուք զամենայն զօրքն շուրջ զհովտիւս,
 Յետկուսէ լերանց՝ բլլրոց 'ի ձորս յանառա եւ 'ի զանխուս,
 Զանցս ոտից արշաւանին թողեալ 'ի բաց զհարաւակողմ:
 Որ մինչ հեղեալ 'ի դաշտիս եւ չըտեսեալ զոք յանդիման,
 Տարածիցէ զոտս յանհոգս, ելցուք անկցուք վըճարեսցուք:
 Այդ գրլուխ խորհրդոց առաջիկայ մարտիս ոճոյ.
 Իսկ իրացըն հանգամանք՝ յիմ եւ 'ի ձերըդ պարանոց »:

Ընդ հանձարն իմաստնագիւտ հաճոյական ընթացաւ ձայն
 Ի քսանեսին սպարապետս եւ յամենայն աւագորեարն.
 « Այս է, ասեն, խորհուրդ քաջ », եւ այր 'ի զէն ընթանային.
 Ելանէր խայտալով եւ Սուրա խրոխտ դիմեալ անդուստ.
 « Ի՛ւ եւ է օրինակաւ, ասէ, միայն թէ մարտիցուք,
 Խրախուսելոց մեզ անշուշտ է յաղթութեան բախտ օժանդակ »:

Տեսանէն ըզկէս զօրուն գրեթէ կազմիկ պատրաստ 'ի չու,
 Եւ զմիւս կէսն 'ի հանդերձել ժողովէին ռամիկըսպապ
 Վըրան, կահ եւ կարասի, զաղիս բանակին զսարուփարթայ,
 Լըռեւեայն, իբրեւ չիցէ ոք կենդանի շունչ 'ի ուրնդունս.
 Եւ հանգոյն՝ ոչ թէ զիւրեանց ամփոփիցեն ճամբար 'ի չու,
 Այլ՝ գիշերի թաքթաքուր 'ի թըշնամոյն մըտեալ զակիշ՝
 Գողաբար հարկանիցեն աւար անմուռնչ անոտնաձայն:
 Երիվարք անգամ իրացըն խելամուտ խորհրդազգացք,
 Ի սքանչումն ամենեցուն մեզմիկ գրնան եւ անխըրխինջ:
 Եռայր բանակն համօրէն 'ի ժիր վաստակ եւ յանշըշունջ.
 Խուռնընթաց որպէս մըրջմանց կուտեալ 'ի շեղջ ինչ կարաւան
 Յորենոյ կամ դարւոյ, յառ եւ յազուռ յաւար խառնեալ,
 Ոչ հըծծիւն, ոչ դըրընդիւն, այլ՝ անհանգիստ շարժումն անխոնջ
 Տեսանել է եւ զեռալ եւ ծածանել սեաւ ամբոխի,
 Եւ 'ի ժամս ինչ սակաւ յաչաց անհետ լինի զրահանն,
 Այսպէս 'ի սուղ վայրկենի բարձաւ բանակն համազումար,
 Ծածկեցաւ եւ տեղին հետախաղաղ հետոց մարդոյ:

Ըստ քաջին Քարթլայ մըտաց՝ Մանաւաղայ եւ Ապահայ,
 Ի չորրորդ դունդա ըզբանակըն զամենայն ջոկատրեցին,
 Զերկու բիւր եւ ըզհաղար հինգ հարիւր այր ըսպառազէն.
 Զի երեք երեք հազարք են մէն միում ցեղապետաց:
 Զհեծեւաղնըն քաջաձի զմեծին Բարդայ եւ Մովկանայ
 Հետեւակ հանդերձ հրոսիւք արւոյն Լեկայ 'նդ հերեան ջոլիւս՝
 Կէս մ 'ի դարան 'ի մայրիս ծովակողմանն ընդ հարաւ կոյս,
 Եւ զմիւս կէսն արարին յարեւելից 'ի լեռնամէջս,
 Ոյց ընդ մէջ էր 'ի Բերկրոյ գնունի դեհիցըն ճանապարհ:

Ընդ հիւսիսի սպայակոյտ գումարեցան Քարթլ եւ Եգեր,
Յարեւմուտս Ապահ, Կովկաս ընդ այրուծի եւ հետեւակ:
Իսկ 'ի գլուխըս բըլրոց ըզծործորովք խորածորովք,
Յորըս գոյր Թըշնամւոյն գլտանել անց կամ ապաստան,
Հանին կացուցին ջուկատ ընտիր հաստաբազուկ
Ի կորովի լեռնորգեայցըն Մոսքեկան եւ Կովկասու:
Զօրավարք իւրաքանչիւր ընդ իւրեանց գունդըս սըփուեցան,
Մանաւազն արի 'նդ համհարզս ընդ Ապահեան խառնեցաւ խումբ:
Որչափ յական Թօթափել 'ի լլումըն գայր այս ամենայն:

Կային ջիրդ դէտակն եդեալ դէտք 'ի դիտակ տեղիս դաշտին,
Եւ չեւ էր առաւօտ զգիշերոյն սեաւ մերկացեալ քօղ:
Որ էինն ընդ կըրկնաթեւ այրուծիոյն Շաւասպ, Փառոխ,
Ունին 'ի գետին միտ դընեն ոտնաձայնի ասպատակին:

Ընդ նըշոյլս աչալըրջոցըն լըսելի լինէր ահա
Տրոփական դոփեալ ոտից արանց ձիոց Թընդիւն դըրնդիւն,
Ըսկայիցն արի սըրտից 'ի ցընծուծիւն ակընկալեալ:
Ոչ 'ի տապ երաշտի ուրախութիւն բերէ այնպէս
Անձրեւին որոտաձայն, յամպոց լերանց ծոց կապուտակ
Իջեալ ընդ դաշտ ընթացեալ, ընդ ագարակ, ընդ շինաւան,
Ոչ մանուկ տարաշխարհիկ նորեկ դարձիւ զմօր բախեալ դուրս,
Որպէս խաղմին աւետիս զըւարճացոյց քաջացն ըզսիրտ:

Ընդ երեսս երկրին արեւ այն ինչ ծագէր կենդանարար,
Զոր այն օր 'ի բաղմաց զըւարթ ճակատ կընքեալ էր բախտ
Ի յերկնիցըն կամարի մի տեսանել 'ի բարձրութեան,
Եւ յոգունց քան ըզմուտսըն էր յառաջ խաւարելոց,
Դաշտամուխ գունդք 'ի հովիտսըն լինէին յառաջապահք,
Հեռ զհետէ այլ սահ հեծեալ եւ հետեւակ եկեալ զեղեալ,
Իբր յորձանս ինչ ընդ խոխոմս ուղիսից սըղտոր ջուրց հեղեղաց,
Որ յաշնայինն ուռուցեալ իջանիցեն տեղատարափ
Ողողանել կլանել զարանց ըզէն արարս եւ զհովուալանս:

Հայկեան գընդից տրոփէին 'ի լանջսըն սիրտք, եռայր արիւն
Երեւել Թըշնամւոյն, խառնել ըզձեռն 'ի պատերազմ:
Իսկ իմաստուն զօրագլուխք չըտան նըշան ըստ սպայմանին,
Մինչեւ յանհոգս յապահովս ցըրուեալ ընդ դիւր, զէն մերկացեալ
Տիտանեանց՝ լուծան հարին խորան 'ի ճաշ պատրաստութեամբ:
Անդ յայնժամ 'ի հիւսիսոյ ձայն պատերազմ եբարձ ահեղ,
Փողըն Քարթլայ դիւցազին եւ քաջազանցն յայնրմ մարդէ
Բոլոր կողմանց գու լըսելի՝ դլորդ տայր լերանց որոտալով:
Զոյգ նըմին յամենուստ հատանէին մարտի խօշիւնք,
Ձայն փողոյ 'ի հարաւոյ, ձայն 'ի յեւից, ձայն 'ի մըտից:
Ի խրոխտ կանչիւն 'ի չորեցունց դըրդին դիմաց հայկեան հրոսակք:
Եւ նախ գունդ այրուծիոյն արեւելից եւ հարաւոյ

Յառաջեալ աճապարեալ ելանէին 'ի դարանայն .
 Ընդ արեւմուտս հարաւոյ եւ յարեւելոս տըւեալ դուրս
 Պատէին իջանէին 'ի ահ Բերկրոյ եւ Առեստի ,
 հատանել յայնրմ կուսէ զանդրէն դարձի յոյս փախըստեան :
 Եւ անտի դէպ ուղիղ ընդ արեւմուտս հանեալ առաջ ,
 Ի հովիտն առ տիտանանց մըտանէին ըսփիւ ճամբար ,
 Ի ժամու՝ զի եւ այլ գունդք թորդումական յերկց զիմաց
 Երեւեալ եւ ձի եւ զէն եւ ձայն առեալ ահեղագոչ ,
 համախումբ աղաղակաւ յարձակէին 'ի տիտանեանս :
 Լերինք ընդդէմ գոչեցին 'ի հանդիպոյ շուրջանակի ,
 Ահաւոր ձայնք 'ի խոխումս 'ի խորածորս երկայնաձիգս
 Թաւալ առեալ եւ գըլոր հոլովելով սլառուտկէին :
 Խուճապեալ բաբե՛լացւոցն յանակընկալ 'ի դգորդմանէն ,
 Եւ 'ի յանկարծ տեսնէն սպառազէն գոռ նահատակաց ,
 Մանաւանդ զի եւ զհովտիւն յոր կոյս եւ աչս ածէին շուրջ ,
 Յամէհից տեսանէին ուղմից զանձինս արկեալ 'ի խեղդ .
 Զորս եւ անդէն իսկ առ ոտս յերկրէ բուսեալ համարեցան :
 Խռովախուժ տազնապաւ 'ի զէնս , 'ի ձիս ընթանային ,
 հեծանէին 'ի դիմի հարկանէին արիաբար .
 Այլ սըրտիցն անդ կէս անկաւ խուճապական 'ի յարհաւրաց :
 Զարհուրելի խառնաձայն գոչմանն ըզհեա դայր լըռութիւն
 Առաւել սոսկալի . եւ զառաջինն ոչ այլ ինչ լուր ,
 Բայց շաչիւն շկահիւն զինուց եւ աղեղանց ճայթմունք լարից
 Եւ կոփիւնք վահանաց , սըմբակադոփ ոտին տրոփմունք .
 Ապա յետոյ հեծութիւն վիրաւորաց , թառանչք մահու ,
 Եւ արեամբ հեղեղատեալ ընթանայր դաշտըն մեծանիստ :
 Նախուստ վայր մի խառնամբոխ մեծ կոտորած կայր 'ի տեղւոջն ,
 Որ հարկանէրն՝ ոչ յայտնի , եւ ոչ իսկ այն որ անկանէրն :
 Իսկ ապա մինչ ոչ սակաւ խրամատէին բե՛լեան ճակատք ,
 Առ միմեանս այնուհետեւ բախեալ երես մօտ առ երես ,
 Ի քաջաց այր այր յայնժամ զիւր արութիւնսն ցուցանէր :
 Զուարթունդ երկնաւոր , իմոյ տաղից շունչ հրաբերան ,
 Զողոյս դու վառեա զխանդ 'ի բոցաթեւարդ սաւառնել ,
 Դու զսըրտիս իբր ըզքնարիդ 'ի քո մատուռս ըզլար պընդեա ,
 Զաւուրն ասա դու զնախճիրս , եւ ո՛ր եհար նախ զախոյեան :
 Պատանին նախ գեղեցիկըն հիւսիսի եւ արին Առաշ ,
 Ի հիւսիսոյ 'ի մարզէն ընդ եգերեան դիմեալ հըրոս ,
 հայհոյութիւն 'ի բերան առ Բէ՛լն աստուած եւ սաշտօնեայս ,
 Յաջըն բոց փայլակնացայտ , վաղակաւոր կայծակն 'ի ձեռս ,
 Պատահեալ Սաթենի՝ դռութէր ընդդէմ որոտընդոստ :
 Սաթէն զուր արկեալ նիզակ , սուր ահագին մերկացեալ գայր .
 Երիվարք գազանացեալ կանգնին հանդէպ կոխել զերեարս ,

Զերդ դարբնաց կրօնն հեծեալք կոփեն սուսեր յասպար 'ի գլուխ :
Արք զարամբքն ըզնոյն մոլեալ բազկեն զմիմեանս յերկուց կողմանց .
Ծածկի գետին դիակամք , գաղանք հարեալ գափր առաթուր
Խորտակեն զէն այր ասպար , ցայտեն սրմբակք զարեան բոսոր
Շուրջ 'ի զէն 'ի զարդ արանց , յերեսս , 'ի յաչս , 'ի գարգմանակս :

Անդ խրոանն 'ի տագնապի՝ յոստոստ ձիոյն 'ի սասանել ,
Սաթենի մերկեալ ձախ ուս , էջ շանթահար նորան Կուաշայ ,
Հերձ զօձիս զրահիցն , եհար զուս եւ զանրակ . վէր ոչ 'ի մահ ,
Այլ քաջին թեւ անկանէր 'ի վահանին սկստս ապիկար :
Յայն աղէտ տարակուսի պատեն ըսպայք ըզըօրապետն ,
Ամբարձեալ ասպարս 'ի սլահ՝ յետս 'ի դարման դառնալ գոչեն :
Ոչ այնչափ առ ցաւոց՝ քան յամօթոյ կայր նա փռնչէր ,
Բայց հարկէր տալ տեղի , փոխանակէր զինք Մահադան :
Իսկ արին Կուաշ յաջ յահեակ , աստի անտի շուրջ ըզնովաւ
Կոտորէր հինգ հինգ այր 'ի վահանացն անպատըսպարս .
Հարկանել կամէր եւ զնա , հերձուլ ըզուզմն եւ անցանել ,
Խուժէին 'ի վերայ վիշապացեալ բէլեան ջոկաւք .

Այլ յառաջնոյ խուճապէն եւ յարհաւրաց անտի նորոց
Շրփոթեալ էր եւ խռովեալ ըսկայակոյտ բանակին ռազմ :

Անդ մեծն Քարթլ եւ Եգեր իբր ըզկրրկին վայրի վարազ ,
Որ փրփուր ընդ երախ արիւն ահամբ մըղին 'ի սուլին ,
Քաջալանջ եւ թաւարծի գընդիւք զերդ ծով ահեղագոչ
Յարուցեալ մըռմըռեալ , յափն ընդ պարեխս անկեալ 'ի թափ ,
Հասին հարին դիթաւալ ըզգիմակացս արկեալ տապաստ :
« Եկայք փութով ընդ կարճոյ յուղարկեսցիք դիւր ճանապարհ
Առ դիւցազն հայկ թորգոմեան , որ էր դիմել 'ի մահ անշուշտ » ,
Գոչէին . եւ 'ի Քարթլայ սուր նիզակէն անկանէին
Վին ընդ լանջսն խոցեալ , Արդուն ընդ թէկն 'ի փախըստի ,
Արին խոռեան ընդ ճակատ , եւ ընդ ծոծրակ վատըն Պայտուն .
Սա ճախր առեալ կործանէր ընդ պարանոց երիվարին ,
Ոստուցեալ նա 'նդ գաւաղն յորսայս յերկիր տախտապարեալ :

Զերկսայրին ածեալ Եգեր եւ զՆիւքարայ զազգրըն զաջոյ
Յանցանէն հարկանէ , զասպատանդէն կախին սրբունքն .
Անտի 'նդ ահեակն ընկեցեալ զահեղ փայլակնըն սատակիչ ,
Թռուցանէ զգլուխ Ունխանայ , եւ զԱրփային հերձեալ զասպար
Ընդ ահեակ ըստինն 'ի կողսն պատառէ զամուր զըրահս :
Մինչ կամէր պատըսպարել 'ի գղորդմանէն եւ կալ ընդգէմ ,
Որբեթեանն հասեալ հացի յերիվարին ահանջամէջս ,
Ոստնոյր կանգնէր յոտս յետոյ , եւ տապալեալ ճըմէր զըսկայն :

Մըծիխիթայ ժամս հարուստ մի ոգորեալ մենամարտիկ
'Դանճոռնի հըսկայն Գըրուասալ՝ ոչ յ'ոյժ ընդհատ եւ ոչ յարուստ
Նեղք քարինք 'ի ճակատուց կարկըտահոս շառաչէին ,

Երկոցուն քաջացն ասպար փրկեաց յեղէգըն շամբացեալ :
 Մոլեգնեալ քարթլեան մանուկն յետս յետըս երթ երիվարաւն ,
 Եւ անդրէն թափ 'ի Դըրուասին ըզսըլաքեալ բերեալ գերանն
 Ահագին ըզկայմածեւ 'ի հըսկային ընկենոյր լանջս .
 Այնու բուռն կործանմամբ յետս ընդ գաւակ տասլալէր նա ,
 Ձի ոլորտս առեալ հեծանն 'ի թաւալել անդ վերագին
 Ձգեանեալ լինէր կառափնատս եւ խորտակեալս հինգ այր հետի :
 Մինչ իւրոցըն կողոպտել ըզնա 'ի դին հարան խանձեալ ,
 Գոչեաց Քարթլ եւ կից նըմին համբակն արի հայրանըման .
 « Մի հայիք , քաջք , 'ի կապուտ , յաղթել տեսէք , մեր է բանակս » :
 Ոչ ընդհատ ինչ 'ի սոցունց ընդ արեւելս եւ ընդ հարաւ
 Ասպատակքըն բարդեան եւ Մովկանայ դիւցազարմի ,
 Եւ քաջարշաւ պընդակազմ հետեւաւորքն լէկ եւ հեր ,
 Միագունդ խառն յարձակեալ ելանէին 'ի դարանաց :
 Յաջ եւ յահեակ թեւակցեալ սրաշարէին զոսոխն յետուստ ,
 Եւ գրոհեալ յասպարէս թորգոմական բազկին փառաց ,
 Ձերդ վոհմակս ինչ ամեհիս արիւնխախանձ գիշօղ գայլոց ,
 Որ 'ի գլուխ ամսոյն Տրէ ներքուստ 'ի համան յաւիւն ջեռեալք
 Դառնացեալ երկայն սովով , փոր եւ սոսորդ երաշտացեալ ,
 Քան յայլ ժամըս զայրագին գունդ գունդ յաւար ասպատակեն ,
 Անհարին հանին նախճիրս 'ի խոռեմեան եւ Բարբայ վաշտ :
 Յետ խառն 'ի խուռն կըռուոյ՝ Բարբայ վերագըն սոսկալի
 Պատանիս 'ի թորգոմեանց խըզեաց կըրկին հաստաբազուկս .
 Դու ես մին , արիդ Չուրա եւ գեղեցիկ երիտասարդ ,
 Որ երբեմն առ հայրենի Մուրս ծովակին սընեալ ազատ
 Ձբօսնուիր 'ի ցանց 'ի կարթ , 'ի դազանացն որսոց հանգիստ
 Ի լիալիր յալիսն 'ի լիւղ լեալ լուղակաց նախանձաւոր :
 Ձարի սիրտն եւ ըզբազուկ եւ զվայելուչ ծաղիկ հասակ
 Յինքն էր արկեալ քաջն Բարդ եւ ընդ հըղօրս թըւեալ զօրուն :
 Մինչ յանդուգըն դիմագրաւ գայր՝ լողանալ կարծեալ 'ի ծով ,
 Ի դիւցազանց արեանց ուխտ ըզկնի երկչոտըն լուղակաց ,
 Մընչելով յօդս հասանէր 'ի կուշտն հարուստ նիզակ Բարբայ :
 Տասլալէր բազկատարած առոյդ հասակըն գեղեցիկ ,
 Իբրեւ սօս զոր խըլեաց մըրըրկաշունչ բարկ հիւսիսակ ,
 Եւ անկեալ զուսըն սըփռեալ ծածկէ զըճակն , հեծէ երկիր :
 Սըրտմըտեալ Բարդ եւ Շաւասպ ընդ այն տեսիլ աղիողորմ ,
 Հաստաբուն նոճս 'ի Բարբայ ճօճեալ ոստեան յարեանն 'ի վրէժ .
 Ձերկոցուն նա զդէմ ունէր , մինչեւ անդուստ խրոխտըն Փառօխ
 Ըզնիզակն արձակեալ վարսէր 'ի սիրա ձիոյն 'ի խոր :
 Անհարին մոլեալ կանգնէր պատըսպարէր գլորեալ ըսկայն ,
 Այլ ձի կալեալ ամբառնայր . ընդ երեւելն անդ 'ի բարձունս
 Հարկանէր արս այլ երկուս 'ի մովկանեան հետեւակաց :

Այլ յաւէտ ռազմամուխ՝ ի թըշնամեացն պաշարեալ
Յաջ եւ յահեակ ի հետի եւ ի հեծեալ հիւսիսայնոց,
Խռովեալ եւ պարտասեալ դարձուցանէր զերեսանակ:

Չեւ վահան ի թիկունս՝ էր տէգընկէց մի տարակաց,
Քաջըն Բարդ ըսկայազօր՝ իբրեւ ըզնեա ի բաղձարէ
Կամ՝ ռմբաքար ճայթեցեալ ի բաբանէ սրարըսպամարտ,
Ճօճեալ զեղեգնաբունն ըզհողմավար արին նիզակ
Ի թամբ առոյգ գաւակի ձիոյն վարսեալ նըստուցանէ,
Եւ ուղուկ մի մեծ մըխեալ սըլաքն յերանս իսկ հըսկային:
Կըցացէր մոլեալ գազանն, աղմըկէր շատ զոք սըղտորէր.
Իջանէլ ջանայր արին, այլ կայր կարեալ ի նիւս ձիոյն:

Ապա յողիսն ապաստան յանհընարին տանջանաց ցաւս,
Անձին բուռն առնէ, վարէ մըտրակ ի կուշտ ըզգիւաբախն,
Առաթուր հարեալ անցեալ ըստ խուռն ի գերծ, հողալ անձին:
Ոչ ոք մօտ երթալ իշխէր յաղէտ վըշտին մոլեալ գրաստուն,
Կորովին մինչեւ թուլի բուռն հարեալ զեղեգանէն,
Եւ ձին ի վեր ոստուցեալ, ելանէր գայր սըլաքեալ տէգն,
Եւ արիւն իբրեւ աղբիւր թըխստեսիլ ժայռից ի ծերալ
Խոխոջեալ բըղխեալ ցայտէր ընդ ահագին վիրաբերան:
Տապալէր Բարբայ՝ մեռեալ թէ կենդանի, ոչ ոք գիտաց
Ոչ յայնժամ եւ ոչ յապա մինչեւ ցայսօր ժամանակի.
Սակայն ի կոյտս ըսկայազանց ոչ եւս ուրէք հընչէր համբաւն:

Յայն աղմուկ եւ յահափետըս տխտանեանց՝ արին Մովկան
Ընդ ամեհին Լաշայի եւ Ադդոնի անվանեւոյն
Սուր ի կող ամենայն դիմակացաց արշաւէին,
Որպէս բոց համաճարակ ընդ թաւ խարձից ընթացեալ շամբ:
Անկանէին ի ձիոց յերկիր արի երիտասարդք
Իբր յաւուրս ամարայնոց թօթափի թուլ ի դիտակաց,
Յոր ելեալ մանկաի ժիր՝ ոտիւք ի յոստսն տրովիցէն:
Ահաւորն Մովկան յերկայն կաղնին իւր սոսկալի
Էր մի մի, էր եւ երկուս շամփրեալ ընդ օդս անդր ընկենայր.
Որպէս ձըկնորս որ ի ծայր նըստեալ վիմին առ ծովափամբ
Եւ ձրգեալ զերեքարձէնն անհող յանքոյթ, շոյտ շոյտ շեշտեալ
Չանմըռունչ զանբան սաճարն եւ ի ցամաք թօթափիցէ:

Էր ի մէջ հերեան գընդին Գոռակ դաղեան հուժկու մանուկ
Միամօր մօր իւրում եւ մընացեալ որբ ի հօրէն,
Տեսեամբ խոշորագեղ, սակայն բարուքըն քաղցրութեամբ
Եւ մըտօքն ըզգօնութեան ամենեցուն սերտ սիրելի,
Եւս առաւել խապաստայ, զի անժառանգ որդիացոյց
Չեղբորորդեակն յիւր ի դուստր ի լուսածղին Սեդայ չըքնաղ:
Պատանեակն ինքն անյօժար յարիւն ի կուլ ի սպտոկրազմ,
Եւ զի այն ինչ խանձեալ ի նորամուտ ամուսնութիւն,

Չիշխեաց սակայն անսաստեղ եւ սայթաքել առ պատկառանս :

Խոռեմայ գըտեալ ըզսա խոնջ եւ վաստակ յանհուն նախճիրս
Ի հեռեւակս իւր, տիգաւ հարեալ ընդ պորտըն տապալէր,
Ոտն 'ի վերայ տրոփելով կըրծիցն հանէր զերկաթն անդուծ,
Եւ արիւն խառն ընդ աղիս խուռն ցըռկէր խոխոջելով :

« Զոհ ըզքեզ մատուցանեմ, ասէ, Բեշայ մեծ աստուածոյն,
Տիտանայ հաս սուր յարեւդ » : Իսկ եղկելին առեալ թաւալ
Յապաւառ եւ յապաժոյժ եւ մոռնչելով փըչէր զոգին,
Երկաթի քուն եւ գիշեր անառաւօտ զաջօք մածեալ :

Յայն ողորմ տեսիլ խապատ մոլեալ՝ ճարպոյ եկեալ զակամբ,
Յամբոխին կոյտ յարձակեալ եւ կոտորէր յախերական

Ըզհասակս արի արանց եւ զգեղեցիկ պատանեկաց,

Որպէս մըշակ զի գերանդեաւ հարկանիցէ խոտ 'ի դաշտի :

Առ մորմոք, առ դուծ սիրոյն կամակար զանձն 'ի մահ տըւեալ,

« Ո՛վ որդեակ, Գոռակ որդեակ », գոչէր, 'ի խառն անդ անկանէր,
Ո՛ գիտէ յորմէ բաղկէ, չեւ 'ի խոռեմ հասեալ վերագ .

Եւ 'ի սող երթեալ փարեալ զհէք պատանեաւն հանէր զոգին,

Հաղիւ մընչեալ, « Յո՞ գնացեր, լըքեր զՍեդայդ գեղահիւսակ,

Որ 'ի կիցս անցից շինին քեզ սըրտաթուռնդ գէտակն ունի .

Իսկ ինձ իբր էր երեւել՝ զքեզ 'ի ծոցոյն բըռնի խըլեալ » :

Զայն տեսեալ դիւցազնն հեր՝ կըրկին ըզսիրտըն ճըմէր սուգ .

Վիշապաշունչ սըրտմըտով թեամբ գէմ 'ի խոռեմ եդեալ խաղայր,

Եւ ածեալ պողովատիկ տապար զկառափնն հարկանէ

Եւ ընդ մէջ ճեղքէ զըսկայն՝ իրան եւ զէն մինչեւ 'ի ստինս :

Զահագին տեսեալ հարուածն եւ զմեծ անկումն աշտարակին,

Գունդ բեշեան սասանեցան, անդ Լէկ, Ադդոն, զըժնեայն Վաշա

Իբր ըզբաղէս սըրաթուիչ անկեալ յերկջոտ հաւփալից տարմ,

Կամ զերդ առիւծ 'ի խաշանցըն մոլելով հօտ առ քաղցի

Կամ կորեանցն յօրինակ եւ 'ի կուր գէշ արկանիցէ,

Զըսկայից քաջաց հասակս մի առ միոջ տապաստ յերկիր

Ծարաւի ժանեաց սըրոյ եւ նիզակի տային ճարակ :

Հարկանէր Ադդոն ընդ փողն ըզվիթխարի սկայն խուզիմայ,

Այր մեծ նըշանաւոր ընդ բաբեշեան բանակն ողջոյն .

Լէկ զՄովան իշխանազարմ եւ զխոռեմեան գընդին հոգի

Ի կողաց ընդ ձախ ըստինն, եւ ընդ աջոյ հանէր անուծ,

Եւ երիս 'ի մոլեգին մարտկացն ընդ իւր ընկէց տապաստ .

Լաշա զՎըշնասպ շահինեան թանձրամարմին կարճ եւ ըստուար,

Ընդ որով ոչ ամենայն ժուժկալէր ձի պատերազմիկ,

Այլ ուղտաձեւ երիվարն իւր ահարկու եւ սաստկանդամ .

Գայր հըզօր քաջին կաղնին ընդ թանձր ասպարն անցանէր թափ,

Եւ մինչ չեւ ընդ շաղղայեղց մարմինն 'ի սիրտըն ժամանեալ,

Փայլակէր թորգոմեանն երկայն սուսերբն ընդ ունն աջոյ,

Եւ թիկամբքն հետ զանրակ եւ ըզբազուկ շեշտեալ համայն,
Ընդ նրմին սրատառէր եւ զահագին գազանին կողս .

Մի զմիով անդ խառն'ի խուռն տապալին թաւալագլոր :

Իսկ զայլոց հիւսիսական սրատանեկացն կորովեաց

Ո՞ր զհարուածսն թըւեսցէ զքաջաբազուկ բազմամբոխին :

Օրինակ իմն փայտատ 'ի ձեռն գունդ գունդ մայրեւոր
Ժողովեալ յանտառախիտ սուրակսն փայտ հարկանիցեն,
Ի խրախոյս ձայնի մանկտոյն հընչեն լերինք բըլուրք եւ ձորք,
Կոտորին հաչեն անզօր մայրք հաստաբուն զմիմեամք տապալ .
Զմարդկեղէն անտառաց իրանս հանդոյն ջարդէին անդ :

Որ յառաջ խողանացեալ քըսմէր հովիտն յըսկայ հասակս ,

Ի կանգուն տէգ նիզակաց , դընէր գետնի հարթ հաւասար

Առ ոտս արեացն հիւսիսի , արեւելից եւ հարաւոյ :

Բայց թէպէտ եւ ամենայն այս սըխրալի քաջաց հանդէսք ,

Երկնաւոր սարգեւաբաշխն եւ բոլորից բախտիցն տէր

Ի նրժարս իւրոյ կըշռոց մասն եւ բաժին հանէր զայն օր

Հայկազինն Ապահայ քաջին փառաց եւ սարծանաց ,

Աքանչելի դընէլ յաչըս դիւցայնոց թորգոմազանց ,

Արձան մեծ առաքինի նահատակացն 'ի յիշատակս ,

Սուրբ յամենայն արատոյ տանել 'ի գիրկս հօր վեհազին

Լուացեալ յարիւն տիտանացւոց ատելեաց Տեառն ամսարըշտաց :

Ի ձայն փողոց գոչելոյ խրախուսական սրտերազմի

Յարձակեալ հինգ հարիւրովքն յարեւմտից մարզէ Ապահ ,

Եղբայրն արի Մանաւազ զիւրեւ եւ քաջք Թաթուլ , Ներսէս ,

Ասպատակ դէմ Սեբոխտայ , Բերայ 'ի դաշտ ասպարիսին ,

Զերդ փայլատակն որոտընթաց 'ի ճայթմանէ թուցեալ ամսոց

Ի մայրիս ընդոսանուցու 'ի թաւաթուփ լերանց բարձանց ,

Խորտակել ջախջախել լափել ըզփայտս 'ի բոց հըրոյ ,

Դըղըրդել սրատառել ըզժայռս եւ զվէմս անդընդախորս ,

Մինչ 'ի վիհ սանդարամետս երերանաց դող եւ թընդիւն

Առաքել զահագին զլայնածաւալ գընդին երկրիս :

Կովկասեան սկայից գուգազ յաջ յահեակ թեւն ահեղախրոխտք ,

Յաջում ինքն հարազատ հայկայ Կովկաս սարսափելին ,

Ի ձախմէ քաջայանդուգն եւ մըրըրկոտն արին Սուրա :

Զահաւոր զայս յարձակումն 'ի հանդիպոյ սանձել կարծեն

Տիտանեան զօրութեան արիասիրտ ըստարապետք ,

Սեբոխտ հետի մեծ ամբոխիւ , Բէր յասպատակ հեծելախումբ :

Այլ ըստ մօտել ճակատուն ահեղ ռազմին սըրտմըտութեան՝

Անսովոր ահիւ տրոփել ըսկըսան սիրտք բէլեան գընդաց .

Զոր օրինակ մըշակի՝ որ 'ի բարձանց դարեւանդին

Տեսանէ զսեաւ մըրըրիկ ընդ մըկանուսն ալեաց ծովուն ,

Որ զուռուցիկ անդընդոց վարեալ զկոհակսն զամեհիս՝

Փոթորկեալ հասեալ բախէ զցամաքն անբաւ եւ զքարաժայռս,
 Զանտառ, ըզգաշտ, զանդաստան համանդամայն վերդովելով,
 Ըզտուարածս եւ զերկս արդեանց զըլեալ գոռամբ վիշապաձայն.
 Նոյն 'ի տեսիլ թորգոմեանց՝ տխտանացւոց հեծեցին սիրտք:

Անդ 'ի բուռն խաղացման, չեւ առ իրեարս հասեալ կողմանք,
 Զհացի նիզակս ուեղեգնեայս արձակեցին զերազաթեւս.
 Զասպարէզն որ 'ի միջև՝ խաւար ծածկեաց ըստուերամած,
 Ահաւոր հատան բոմբիւնք 'ի վահանաց եւ պատենից
 Բախելոյ սլաքաց յարանց ճակատս 'ի լանջս եւ 'ի ձիոց.
 Ծածկեր երկիր դիակամք ներկեալ 'ի թուխ արեան վըտակ:
 Յարհաւրաց երկնից 'ի սիրտ՝ բեշեան բազուկք ընդարմացեալ
 Զէնս անգործ արձակէին, հարկանէին հայկեայք 'ի մահ:
 Ո՛վ, քանի սկայից իրանք ուերիվարաց տապալին արդ,
 Անշընչացեալ ատամամբ խածեալ զերկիրն յոր գան տիրել:

Կովկասեան կորովեաց աղեղնաւորք եւ սարսաւորք
 Յերկոսին թեւս, լայնալիճքս մեծամեծ եւ սարս երկայն
 Շկահեալ 'ի գործ արկանեն, եւ թօթափին 'ի տխտանեայց
 Որպէս կաղինք թանձրախիտ 'ի յաշնայնոյ մրըրկէն հոսեալք:
 Յահագին շահատակմանց նախ թեւ բեշեան սասանեալ աջ,
 Դարձուցին բեկեալ կապարձս՝ յերիվարացն ոտս ապաստան:
 Անդ իւրով նիզակակցօք Սուրա քաջոտն հետի մըտեալ
 Ըզկնի փախըստէին 'ի գլուխ ձախոյ թեւին իւրոյ,
 Սկայաբար 'ի վար արկեալ զկովկասական հոյն ծայրասուր
 Հարկանէր ըզնոսին առ 'ի թիկանց վերըս վատաց:
 Յամենայն յարձակման մէն մի այր գի ցուրտ ընկենոյր,
 Որ 'ի սո՛ւր, որ 'ի նիզակ, յերիվարացն յերկիր տապաստ:
 Չէր ասել, ձեռքն եթէ ոտքն ով զո գըլէր երազութեամբ:

« Արք, զիւրդ ոչ չիկնէք — որ մօտ յայն թեւ կայր գոչեաց Բէր —
 Ի փախուստ առաջի հետեւակիդ դառնալ հեծեալքդ,
 Եւ ձըրի անսըխուրան տայք կոտորել ըզձեզ յամբայր:
 Մի թէ դէւ այրըդ իցէ. պինդ կացէք, մի զուգով քայքայէք.
 Աղէ աչս ածէք ըզձեօք, իցէ ուրեք յոյս փախըստեան.
 Աստ է կալ, բազկօք զոգիս մեր գըտանել կամ զանուռ քաջ »:

Յայն բարբառ սըրտասլընդեալ դառնային փոքըր մի այսրէն.
 Անդ Արեթըն խոսրովեան, բոց յերեսացն հատեալ զամօթ,
 Խոյացեալ բերէր տապար՝ ջաղխել զկառափըն Սուրայի.
 Խըզէր եւեթ ըզխորան սաղաւարտին եւ զգարգմանակ:
 Բայց սակուրն 'ի ձեռանէն զերծեալ թռուցեալ գայր հարկանէր
 Ըզքաջին Արտակայ զպըղընձասպատ կարծր իրանուռս,
 Եւ ցըրեալ զխեղապատակ, ցընդեալ զուղիղն սատակէ:
 Ընթացեալ փայլակնաբար զօգասպարիկ երիվարաւն
 Անց Սուրա, եւ սոսկապէս թուպեալ լախտիւ զձիոյն խալամ

Ջաղիներ տապալ, տապալէր եւ սասանեալ հըսկայն 'ի նիւան .
Եւ նըմին կոփ մ' 'ի գլուխ տոփեալ Սուրայ տափէր անդէն :
Եւ որ զիւրեան արիք արանց դուն ինչ ընդհատ գուպարէին :

Իսկ գընդին ապահեանց յաջում թեւի Կովկասն ահեղ
Սոսկալի անակընկալ դիպուած սաստիկ տարակուսի
Իւրովքըն քաջազամբք հասուցանէր տխտանացւոց :
Թուր թափեալ գիմեալ 'ի դուռից, ոչ զինաւոր այր կոտորէր ,
Այլ որպէս ոք պարտիզպան զմանգաղն առեալ յարտ խաշխաշից
Ի զբօսանըս զուարճասցի մի մի երկու երկու հինգ հինգ
Հատանել ընկենուլ հասուն գըլուխըս մեծամեծս ,
Ժողովել 'ի մըթերս արդեանց իւրոյ շտեմարանաց ,
Նըւիրեալք այնպէս 'ի մահ տխտանացի խրոխտ կառափունք
Թորգոմայ խըզեալք 'ի փառս 'ի Կովկասեան գըրին սուսեր .
Որ բըթացեալ եւ անգործ , մինչդեռ զյետինն ածէր նըւագ
Յանարի վէստ ըսկային 'ի Ղուպիւլայ պինգ գըլխանոց ,
Իբր ապակի փըշրեալ ընդ օդս արիւնարբուն թըռչէր սողպատ ,
Քաջին մընայր 'ի մատունն երախակալ եւեթ երկաթ :
Սըրտմըտեալ մահ արձակէր սկային Վահայ զայն 'ի ճակատ .
Զմեծ ասպարն ածեալ զիւրեւ՝ ձըգէր ըզլախտըն կառափիչ ,
Եւ նովին վարեալ զինով ըզՂուպիւլայն նախ խորտակէր .
Եւ յամենայն 'ի ճայթմունըս կորովի բազկին շանթից՝
Մէն մի սկայ ճըմէալ տափէր , կամ սպառըսպուռ տայր ջախջախանս ,
Եւ գոչէր . « Հայկին է մարտըս , նա զձեղ նա սատակէ աստ » :
Ոչ արուեստ էր , ոչ հընարք ճարտարութեան անդ 'ի տեղւոյն ,
Այլ իւր , ընդ իւր համայնից դազանեղէն կատաղութիւն :

Սակայն ոչ ինչ լըքանին , ոչ վերջոտնեն եւ տխտանեանք .
Գոռայր Սեբոխտ , « Քաջ լերուք , այսօր է օր պարծանաց , արք ,
Առաջի աստուածանման տեառն եւ մեծաց յոյս պարգեւաց » :
Ահեղասաստ ուժգին բռանց ընդդէմ գան վաշտք , կուտին զմիմեամբք ,
Ամբոխիցն ըստուարութիւն գըլել կարծեալ զոյժ պընդութեանն :
Որպէս գետ դարնանազայր մինչ ուռուցեալ եւ մըումըտեալ
Ահագնացայտ բարկութեամբ գայցէ ալեացըն փըրփրադէզ ,
Զոր 'ի լերանց բացէից գոգեալ բերէ յաւեր դաշտաց .
Տառապի քըրտնահոծ մըշակ եւ շէնն ամենախումբ
Յորձանացն յարուցանել թումբ ամբարտակ մինչեւ յերկինս ,
Ըստ չափոյ բարձուն սաստիկ գործէ քանդումն եւ աւերած .
Սապէս բէլեանք կուտակեալ կովկասեան բուռն թափոյն դէմ ,
Թանձրակոյտ թօթափէին՝ այր երիվար՝ յաղեան 'ի ծով ,
Մինչ նըւազեալ սըրտաբեկ առնուլ սկըսան ընդ կրուկ նահանջ :

Իսկ որ ինչ ըսկայախրոխտ 'ի բուն ճակատ միջավայրի
Հօրամոյն քաջացըն գործք՝ Մանաւազայ եւ Աղահայ ,
Զունէին ինչ զուգական յաշխարհախումբս ըսկայազանց ,

Եւ ոչինչ վեհագոյն քան զարարուածս հօր դիւցազինն :
Գեր 'ի վեր յեղբօրէն յետեղակալ մարտ Մանաւազ՝
Ըզվահանն անդրծելի ածեալ զիւրեւ ամուր պատնէշ,
Եւ զնիզակն ամեհամուղ մոլեցուցեալ 'ի դաստակին,
Հասանէր խորտակէր, չէր խուս ինչ զարկ որ խոց թողոյր,
Զի առաքէր մահ 'ի սիրտ. կացեալ անվան՝ պուղէր զոսոյս,
Համայն իւրոցն հովանի գոյր նիզակաւն եւ ասպարաւ :

Մինչ քըսան այր 'ի կարի յանդըգնագոյն եւ անարեաց
Արկ տապաստ, մոլեգնեալ անդուստ ըսկայն գայր հասանէր
Տիտանեան, սոսկավիթխար երկայնագէղ կոպտար հասակ,
Թոխթամիշն լեռնաբերձ եւ խրոխտընթաց հետիոտիւք
Ուս առ ուս եւ գլուխ առ գլուխ Մանաւազայ հարթ ընթացեալ :
Որ 'ի տան Վաղմեայ յանկամս յահէ հայկին նըստէր լռիկ,
Ի բէլեանցն արշաւան վրտարանջեալ ըստամբակին՝
Խառնէր ընդ հէնըն նոցուն հանել ըզհինն ոյս 'ի հայկեանց :

Աստ բեկեալ նախ ըզնիզակն յասպար քաջին Մանաւազայ,
Խոնարհէր յափըշտակէր որձաքար վէմ մի արաստոյ
Անարի եւ անարդիլ իբրեւ զերկան մեծ աղօրեաց .
Յարուցեալ ամբառնայր լեռնակարկառն բարձրութեամբ,
Զերկնաբերձն գազաթամբ պըտուտեալ, քայլս երիս քայլեալ,
Փոթորկաբեր հոլովիւք պարսէր յերեսս հայկեան որդւոյն :
Ապահեանցն հինգ հարիւրոց սարսուռ 'ի սիրտ անդ ընթացաւ,
« Գընաց քաջն », ասէին . իսկ նա զվահանն արկեալ հըղօր,
Եւ վերին ասպարն անշուշա հասեալ 'ի գլուխն սիրելի,
Թըմբիւն ահագնագորդ կուռ պըղընձոյն հընչեաց բախման,
Իբր 'ի շանթից ասպատակ որոտընդոստ թընդայ գետին :
Յետս ընդգէմ յողնուլարին քաջն 'ի վերայ կործանեցաւ .
Անկաւ ժայռն ընդ երկիր, կանգնեցաւ ձին 'ի վեր վազեաց :
Յարձակել քաջն կամէր գազանաբար 'ի Թոխթամիշ,
Կորովին անդուստ Ներսէհ խըլեալ պարելս ոչինչ ընդհատ,
Մինչ սա դեռ յետ անօրէն եղերան կայր բըբջէր ապուշ,
Յուժգնապիրկ ջըլաց կորով գոգ ուրմբաձիգ մանգղիոնաց՝
Շառաչեալ սաստկութեամբ եհար զկառափն վիրագին :
Երկոքին ցըռկին աչքն, արիւն ընդ քիթս աղբերանայ,
Եւ ուղիղն ընդ երեսս՝ ընդ տեսարանս խառն յապաժոյժ
Հոսի զմօրուօքն, եւ ջախջախ ըզգետնի գանգն հարեալ ցըրուի :

Արին Թաթուլ եւ Գամբեր գընդին սալար հաստաբազուկ,
Յաջ յահեակ քաջացն 'ի թեւս ահագնացայտ լախորս շարժեալ,
Տոփեալ յարիւն լուանային ըզգէն եւ զայր եւ զերիվար,
Զըսկայից ջաղխեալ գըլուխս, որպէս թէ մայր մանկանցն 'ի ճաշ
Ըզհացիկն բաժանեալ եւ զթակն 'ի ձեռն առեալ նըստցի
Բեկանել նոցա կաղին կամ ընդոյզ քաղցր 'ի կերակուր :

Կից կողից Մանուկայ՝ նահատակին քաջքն երկոքեան ,
ՅԱպահայ պատուիրելոյ կենաց եղբօրն ըզգուշացեալ :

Ձի ուլ այն օր դոյր ժաման անսարտելոյն քաջն Ապահայ
Հասանել հրսկայաքայլ ահեղընթաց գնացիցն ոտից .

Յոր վայր եւ շքրջէիր զաչսըդ՝ անդէն անդ գլտանէր ,

Ձոր եւ ասես զէն 'ի կիր արկեալ առ դուժսն մարտացու ,

Եւ հետի շահատակեալ եւ 'ի հրաշունչ սեւոյն սարսափ :

Անձն , ասպարն եւ սաղաւարտ փայլատակունս հատանէին ,

Թընդէր ամուր գլխանոցն եւ որոտայր վահանն հարուստ

Ի բախմանէ մեծամեծ կարկըտելոցն 'ինա քարանց :

Ինք դիմեալ դիմագրաւ յառաջամուխ կինճ կատաղի

Յեղեգնուտն ելեալ շամբէ 'ի քաջազէն որսորդ արբուն ,

Ոյց բիւր զիջ եւ ասպաշաւ ած եւ հըղեղն 'ի թաւալոցն

Եւ ըզժանտ զարթուցանել , թող թէ յարիւնն հարկանել զէն .

Աչք հրացայտ , խոզանաստեւ կամակոր ողն աշտանակեալ ,

Ըզժանիսն ընդ ըստուար սըրեալ ողորկ բունս եղեգանց՝

Ի կերկեր բերէ խանչիւն շողացուցեալ իբրեւ զփայլակն ,

Ի հեռուստ անգամ սըրտից ըսպառնացեալ ամէհից մահ :

Ո՞ զպէսպէս մահուամբ անկեալն յօրհասաբեր թուեսցէ բազկէն ,

Այլ ըզմեծ նըշանաւորս 'ի Բեր՝ Խոռեմ՝ գընդաց եւեթ :

ՁՄաւուն նիզակ սատակէր ընդ փողն անցեալ եւ ընդ ծոծրակ ,

Տէգ ըզթուլի՝ նդ երանս շամիրէ , մինչ յասպատանգսն յարուցեալ

Կայր ածել ումէք ուժգին փայլակնաբեր ձեռին վաղերբ .

Ձախոյ զթեւ՝ զազդր 'ի մի սայր տասպարահար քըշտէ զՆըդուշ ,

Անդամքն անդ ընդ ասպարին , իրանն 'ի բաց յայնկոյս գլորէր :

Սուր սըլացեալ գայր 'ի թիկունս ըսկայն Ջոլա մեծ սաբայեան ,

Անվըթար եւ վերտ վառեալ զըահիւք , սուսեր յաջն երկասյրի ,

Ի ձախում եօթընտակեան վահան պղընձի սըաքեալ 'ի կումբ ,

Եւ զանձամբն առիւծենի զճիրանն 'ի յուստ արկեալ ճարմանդ ,

Խրոխտաբար շարժեալ ընդ գլուխ զահեղ ցըցունս սաղաւարտին :

« Ա՛յ ասըստամբ Թորգոմայ խեռեալ հայկին շամշոտ զաւակք ,

Է՞ր նենգաւ , թէ արք էլք , 'ի քմին մըտէք մեր յերեսաց .

Ճողոպրել խորհեցայք յորդուց Քամայ գերութենէն ,

Աւասիկ քեզ սուր Քանանու , յո՞ թաքիցես » , գոչէր եւ գայր ,

« Ահա եւ քեզ նախ բազուկ որդւոյն հայկայ , գոռաց Ապահ ,

Սատակիչ ճոկանն օրհնեալ շքրթանց՝ Նոյի հօր հասցէ քեզ » :

Եւ անդէն մըրձով կոփեալ յերիւարին գլուխ դառացոյց ,

Ի վերայ զգազանացեալ սեաւն յըսկային կործանելոյ

Անցուցեալ որոտընդոստ՝ եւ խորտակէ զվանդակ կըրծիցն :

Ահեղեղ բերանաբաց անկեալ նըման ճանառ ձրկան ,

Ահագին փեռեկ կոկորդն արտաքս երկու թիղ ընկեցեալ

Ձհայհոյիչ ըզբեւապաշտ լեզուն , զհոգին թըքանէր պիղծ :

Իսկ քաջին պակուցանող փայլակնաձեւ վաղակաւոր
Զեւակուղ ընդ ուս աջոյ եւ ընդ փայծաղն հերձեալ ճեղքէր,
Զըսկայն ահեղ 'ի Թիկունս դիմեալ Բերայ զօրագըլխին.
Ապա եւ զսոյն պատանի բազկեալ 'ի մի սուսերին սայր,
Մինչ կըքեալ ձրգէր զնիզակն 'ի Դարեսի քաջին լերդէ,
Ընդ Թիկունսն միջակաւոր առնէր եւ զոյգ ըզձիոյն վիզ,
Երկոքին միահաղոյն խառն ընդ երկիր տոփեցին գլուխք:

Սեբոխտ միայն մընացեալ 'ի հընգեցունց զօրավարաց,
Մորմոքեալ յայն տեսիլ ընդ պարմանւոյն քաջի կորուստ
Ներբովթայ սիրելւոյն՝ ընտիր ընտիր սպառազինօք,
Գայր քինու գառնութեամբ առնուլ վըրէժ կամ մեռանել:
« Յո՛ւշ ձեզ, արք, կանայք որդիք ձեր սիրասունք եւ ապարանք
Բարեօք զեղուն 'ի շնորհէ աստուածանման ինքնակալին.
Ո՛չ եւս այլ աչք ձեր տեսցեն ըզսիրելիսդ եւ զհայրենիս.
Ամենայն ինչ քաջաց՝ յամրի դընի, վատաց ոչինչ ».

Գոչէր առ իւրսն դռնութեալ ամեհաբար յանօտ 'ի ռազմ: —

— « Եկ, քեռն իմոյ փեսաւէր, եկ զհայկանոյշ տանել առ Բէլ,
Եկ տարայց ըզքեզ առ նա 'ի հայկաշէն 'ի հարսանիս.
Սակայն նախ համբուրեսցես դու զեղեգանըս սայր կակուղ,
Յոր արեամբ տիտանացւոց գըրեմ կարմիր դաշնն սիրոյ »: —

« Այլ՝ դու նախ զիմոյս » — ասէ, եւ դիմեցմանն 'ի փոթորիկ
Արձակէ Սեբոխտ արի զնոճի նիզակն իւր ահաւոր:

Մըխեալ սըւինն 'ի վահանն կարծրակուռ՝ կանգնեցաւ կաց.
Գայր Սեբոխտ ձրգէլ ըզնա. յայնժամ ուժգին մըղեալ Ապահ
Զսըւնակոթն՝ յեցուցանէր 'ի լայնալանջ կուրծս ըսկային.
Բուռն յետս հըրայր կործանել եւ հանել զոտսն յասպատանդէն,
Ժուժկալէր հըսկայն քաջին ահեղագորն բռնութեան,
Ճախր առեալ դառնային երկվարօքն յաջ եւ յահեակ,
Եւ հարուստ մի պըտուտեալ, ասլա յանկարծ որդւոյն հայկայ
Յետս ըզսեան ոտնատրոփ ընդոստուցեալ մեծ ասպարէզ
Մըկունդ վահան խառն 'ի խուռն յերեսս 'ի լանջսն ընկենու:
Կային ըսկայք հիացեալ յահեղ տեսիլ ըսքանչելեաց:

Տիտանեանն յորսայս փըլաւ զերդ մահարձան կամ ամբարտակ
Յանհեղեղ բաբանաց բախեալ վիմէ կամ 'ի հոյոց:
Փայլակնագէտ երագութեամբ աճապարեալ դիւցաղն հայկեան
Զահագին վաղակաւորն հանեալ ասպար եւ մարտացու,
Մինչ նա դեռ յառնէր նըստել զերեսանական որոնելով,
Իբր ըզլանթ փայլատականց յերկիր յամպոց սրատառմանէ
Թօթափեալ զերկաթնն սուր եւ կոճոպեալ ըզսարանոցն,
Ըզկառափն ընդ գաւակին թանձր հատորոյ լազւոյ ձիոյն
Արկանէ յերկիր, եւ աղբն անասնեղէն ցըռկեալ թափի
Ի գլուխ անդր արեամբ թաթախ եւ 'ի բերանն հայհոյիչ:

« Աստ մարմնոց եւ անդամոց քոց 'ի վերայ, ձայնէր Ապահ,
Զոր խընջոյս պարարտութեան խմբեսցեն տօն եւ հարսանիս
Յինք, անգեղք եւ ագուաք, գաղանք վայրի եւ շունք լերանց » :

Անդ յազատ մերկ ասպարիզին տայր Ապահայ դէմ գոռթ յառաջ,
Նորով պաճոյճ վահանաւ պարածածուկ դիմեալ յարձակ,
Պատանի մի վայելուչ, տեսիլ՝ հասակ ըսկայակերս,
Ուռուցիկ կուրծք լանջաբերձ, առոյգաբարձ երանք յերաշխ,
Ի զէն 'ի զարդ ոսկի վառեալ, արիաբար ճօճեալ նիզակ,
Ի խորան սաղաւարտին թռուցեալ ցըցունս յորդան կարմիր,
Յասպարին նըկար ըսկայ երիտասարդ՝ կոյս հափափեալ :

Յանդիման լեալ հայկազին, վայր մի անդէն կայր մըտախոհ .
Մօտ եւս ասպա մատուցեալ՝ ընկէց բարբառ նուրբ մեծածայն .

« Դո՛ւ իցես ւորին Ապահ, որպէս աստէն ընթանայ զրոյց,
Աջըկանց հրապուրիչ, 'ի մարց գըրկաց առեւանդօղ » :

« Այո ես եմ Ապահ, լըսէր անդրէն պատասխանի,
Ես ախոյեան արձանացեալ տիտանացւոցդ կուտեւոց
Ի քարշէլ ըզկոյսն հայկայ՝ զքոյր Ապահայ . իսկ ո՞վ ես գու
Որ 'ի կենաց ըզկոյսդ հատեալ՝ մահու եկեալ ես 'ի խընդիր » :

« Վրէժխընդիր հափափեւոց գոմ գեղեցկաց, — միւսըն կըրկներ,
Եւ հայէր եւ ցուցանէր նըմա զգըծած պերճ վահանին . —
Զայս 'ի յաչս ունիմ յօրէ յորմէ յարեայս 'ի կուիւ մարտիս
Հասանել 'ի սիրտ սոցուն մինչ 'ի խորանսն թորգոմայ :
Եւ զի՛ դուք, յայս ժըմերտեալք, կոյս մի սիրոյն զի՛ զըլանայք
Ընծայել սըմին փոխան տիեզերաց տեառնն տենչից :
Թէ անշուշտ աստուած է Բէլ, զիմ եւ զնորուն հատուցից քէն » :

« Յայդ խորհուրդ, կըրկնեաց Ապահ, զմահ քո եկիր խընդրել անվընպ .
Ողորմեա յառոյգդ 'ի գեղ, դարձիր յո քոյքդ աճապարեն .
Զի՛ երագ, ո՞չ տեսանես, սըմբակք եւ ոտք են 'ի փախուստ » : —
« Իսկ արդ ո՞չ թօշնեցոյց ըզքեղ Բեբոր 'ի գիրկըս իւր, —
Աժ թափեաց միւսն 'ի վերայ, — չեհա՛ր գաշոյն 'ի սիրաւդ քո
Հայրանենդ փախըստականն եւ ուրացողն մաղդեղանց :
Այլ այս նիզակ եւ սուսեր աստուածամուխ վառեալ 'ի Բէլ՝
Մըտցէ այժմ 'ի սիրադ », ասէ, ձըգէ զեղէգնն հողմասուն,
Որ թռուցեալ անց գընաց ըզծնօտիւ յաղթ ասպարին :
Մըռնչեալ յայնժամ արւոյն՝ արձակէ զհոյնն ասպահունի .
Երթեալ վարսի մօտ 'ի կումբն ելեալ յայնկոյս յարեան ծարաւ :

Մաղապուր 'ի հարուածոյն կըշիւ 'ի սիրան ընթացելոյ,
Եւ անդօր խըլէլ զերկաթնն խորամուխ 'ի վահանին,
Զարհուրեալ եւ յապահեան 'ի սոսկալի սեւոյն եկից,
Ընկեցեալ յանձնէ զասպարն, ոստնու յերկիր յափըշտակէ
Ապառաժ մի կարմրորակ եւ անարգիլ, կայր յընկենուլ :
Վտղէ եւ քաջն 'ի ձիոյն՝ դիմեալ եւ նա սուսերամերկ,

Զի ոչ քաջի էր գուարար հետեւամարտ ընդ հեծելում:
 Գայր պարեխն անհեգեդ եւ որոտայր յապահեան կումբ:
 Յանկելոցն ապա քաջաց շորթեալ վահան, սուր հանեալ գայր,
 Զի ետես ըզհայկազնն խոնարհեալ կորզել խարակ,
 Զոր եւ պարսեալ զհատոր լերին՝ զպատանեկին ջաղխէր ասպար:
 Անդր եւ զայն ընկեցեալ, եւ երկոքումք ձեռք 'ի վեր
 Ամբարձեալ վաղակաւոր՝ իբրեւ մրըրիկ գայր փայլական
 Ի քաջին գահել կառափն: Առնու կըմբէն եւ զայն դիպուած,
 Յընդի թուրն անդէն 'ի փշուրս, Ապահ կոփէ 'ի գըլխանոցն,
 Այլ յողորկ կորընթեացն իջեալ սողոպ սրոյն յաջ անրակն,
 Եւ քըշտեալ թեւըն կախէր, եւ պատանին անկանէր քաջ:

Սաղաւարտին թռուցեալ՝ գըլուխ մի հոլանի գեղեցկագեղ,
 Թուխ ընտիր կռածոյ վարսից փունջ փունջ հիւսակք, երեսք փափուկ.
 Զրեհք լուծեալ՝ լուսափայլէն լերկ լանջք եւ ստինք կուսաբուսիկ,
 Այլ բոլոր առ ետեղ՝ յարեան վըտակ բոսորաբուղխ:
 Թառամէր ծոցոյն ծաղիկք որպէս շուշան հովտին հընձեալ,
 Զոր անդութ գերանդին 'ի հարկանել խոտոյն խըզեաց:

Պակեաւ Ապահ, տեսանել թըւի զԲեբոր, գոյնքըն հատան,
 «Աղէ, գոչէր, ո՞վ ես դու» • նա՝ «Տուր տանել զիս առ Բեբոր,
 Ի նորին ընտանեկացն եմ, անդ, ասէ, լուիցես զիրաւն.
 Այժմ՝ օրհասին ճեպք տագնապէն, մեծն յայս եւեթ ստիպէ Երկինք՝
 Զի դուք սուրբ էք, Ապահ, Բեբոր արդար, Աստուածդ ըստոյգ» •
 Եւ նուաղի շընչասպառ: Բարձեալ հապճեպ արք ապահեան
 Տանէին առ բամբիշն 'ի վրան նորուն յանքոյթ վայրին.
 Իսկ արի որդին հայկայ կայր իբր յերկնից փայլակնահար,
 Ոյր առ ոտսըն թափիցի որոտընդոսս շանթից եռանդն,
 Եւ յերկբայս կայցէ կենացն, արդեօք հարան բընոյն արմատ,
 Թէ իցէ ինչ տակաւին յոյս 'ի յարեւ կենդանութեան.
 Եւ Ապահն անուն հըզօր՝ անդ զառաջինն ծանեաւ զահ:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ռ Ա Գ Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

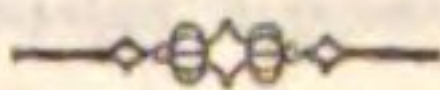
Դ Ր Ո Ռ Ա Գ Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՆԱԽԱԴՐ ՈՒԹԻՒՆ

Ի սպառ խորտակեալ թորգոմեանց զմնացորդս բերեանց՝ իջանեն յԱր-
ճէշ, եւ վաղքաջ ընդ առաւօտն նաւեն : Մըրիկ մեծ եւ ալէկոծութիւն, ապա
խաղաղութիւն : Բերեանք իրազգացք գալստեան նոցա՝ դամարին ՚ի ծովեզն , եւ
նաւուք ընդդէմ գնան նոցա . նաւամարտ սաստիկ . բերեանք պարտեալ դառ-
նան յետս . թորգոմեանք նաւեն յարեւմտակողմն կոյս ծովուն ելանել ՚ի ցամաք :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

Դ Ր Ո Ի Ա Գ Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Զարհուրեալ տիտանացւոյ 'ի սպառնալուռ սատակմանէն
Ի փախուստ դառնային ըզլեց ժամաւ տուրնջեան լուսոյն :
Ըստ բախտի նոցա բարդեան եւ մովկանեանն հեծեալսումբ
Ընդ Լեկայ եւ Հերայ հետեւակացն յառաջ վարեալ,
Եւ տեսեալ՝ զի բեշեան սալարք կըրկին, Բէր եւ Սեբոխտ,
Եւ զօրուծիւն նոցա մեծ ասպատակեալ հինախաղաց
Սասականայր ընդ կովկասեան եւ ապահեան ճակատուն դէմ.
Ընդ հարաւ տըւեալ զթիկունս եւ 'ի կողաց հարեալ ըզհրոսն,
Եւ տակաւ ընդ ահեակ եւ յարեւմուտըս կոյս դըրդեալ,
Անցեալ էին դալ խառնել նըպաստ յԱպահ եւ 'ի Վովկաս,
Եւ զԲերկրոյ մերկ 'ի զինուց թողեալ 'ի բաց ըզճանապարհ :
Թըշնամւոյն ընդ այն տեսեալ յոյս մօտալուստ դառն օրհասին,
Ոչ սակաւք, հետի՝ հեծեալ, 'ի մարտամբոխ անդ 'ի ժամուն
Յուսացեալ յերագուծիւն ձիոց ւոտից՝ առին փախուստ
Ընդ ծանօթ շաւիղն ընդ նոյն, որ 'ի կորուստ եբեր զնոսա .
Ընդ որս արի այրուծին եւ զվիրաւորն հանին Սաթէն :
Զհետ նոցին եւ Մահադան, ապա եւ այլք մի 'ստ միջէ
Որ անձին ոք հրամայեաց, թողեալ զճամբարն հայկեանց 'ի ձեռս :
Որպէս բողք պիծակք գոռելիք արիւնախանձ հրոսեալ յանդեայ
Եւ բազում հանեալ արեանց սեաւ ճապաղիս՝ մոլեն զնախիր,
Եւ փնրատին փախըստեայք 'ի ծովս մեծի հրոյն բարկութեան
Զոր 'ի տամուկ լուցանիցէ հովիւ խոշոտ եւ խոտ խըռիւ,
Ոչ ընդհատ յօրինակէդ խոլին քաջացն 'ի ցասմանէ :
Դունդ ընտիր քաջաձիոց առնեն սոքա զօրահատոյց,

Հինահար հալածել եւ կըծանել ինչ 'ի թիկանց :

Բայց ոչ նըւազք ինչ քուշացւոյ, ընդ այրուծի եւ հետեւակ,
Ի խոխոմս եւ խորածորս անկան լերանցն արեւելից,
Առ ահին տադնապի չմարթացեալ ուշ ընդ այլ առնել,
Կամ յանձուկսն յուսացեալ վայրացն յանձանց պահպանութիւն
Յերեսաց թըշնամւոյն որ թէ 'ի ներքս արշաւիցէ :

Ապահ քաջ ընտիր ընտիր մանկամբ զարին իւր հարազատ
Ի բերան թողեալ կըրճիցն ըզտիտանեանց պահել դաղութ,
Եւ ալեաց եւ խոնջելոց պատուէր տըւեալ ոգի առնուլ,
Իւր խըմբեալ զերիտասարդս արիագունդ առնեւծիոյ
Ասպատակ զհետ ելանէր վախըստէին պախուցաթափ
Ժամանել տարածել եւ կըրճատել ըզվերջ նոցա :

Մինչ լեռնամուտ ծակախիթ գնացեալ բե՛լեանք ժողովեցան
Ի կապանս լերանց յամուրս եւ 'ի ծործորս խոխոմաճիգս,
Որջասոյդ այծեմանց կամ եղջերուաց պէս սարսափեալ
Եւ յահէ հալածչացն յետս ընդ կրուկ ակնարկելով,
Ուստի ոչ ակն ունէին չըլամիտ աչք մահկանացուք՝
Ի բարձանց հասանէր յանկարծ նոցա շփնդ սատակման :

Մոսքեկան եւ Կովկասայ սկայից կորով հաստաբազուկ
Անդ 'ի գլուխս եւ յարտեւանս առասպարացն դարանեալ,
Անճոռնի վէմս ապառաժըս լեռնաձեւ եւ անհեղեղ
Որձաքար ժայռից հատորս ըսկայաբար դըրեալ 'ի գիւլ,
Եւ հարեալ աքացի արձակէին վերուստ 'ի վայր
Ի վերայ յապահովեալ կարծեցելոցն 'ի սրոյն հայկայ,
Թող թէ բնաւ յամենահաս Երկնից բաղկին 'ի ցամանէն :

Կէսք յարանցն արիասիրտք յասպար 'ի տէգ խրախուսական
Թէ դռթեալ ընդ զառ'ի վեր մըտրակէին յանտեսն ոսոխ,
Զի մեռանել թէ հասցէ՝ մեծագնի զկեանսն վաճառել,
Թաւալղոր թափ անդ առեալ եւ հոլովեալ որոտընդոստ
Բարկացայտ պարեխքն ահեղ, վէմք 'ի լերին, լերինք 'ի դաշտ,
Սոսկալի փոթորկախառն հողմոյ դըրդմամբ մըռնչելոյ
Ճախընդորոտս իջանելով հասանէին հարկանէին
Զայր զառնաղէն զերիվար զասպաղէն խառն խորտակեալ,
Անդ ճըմլեալ ջախջախեալ, կամ իբրեւ զունդ ցընդեալ յարդի :

Յոր եւ կոյս խուսափին կամ դընեն դէմ, անդ գըտանեն
Ըզվիրագան ահաւոր զանդիմամարտ օրհասաբերս :
Ոստուցեալ պատիժ խարակըն պատուհաս գայ լըրբենի,
Աստ առեալ տանի կառափն, անդ բարձս իրան միահաղոյն,
Աստ զըսկայն բոլոր բնաջինջ կորուսանէ հետախաղաղ,
Անդ ըզգլուխ զերիվարին եւ զվիղ խըղեալ թուուցեալ ընդ օդս :
Ի զի զգաւակըն շոպեալ ցըրուեալ՝ երկուս թողու սըրունս,
Ի զի 'նդ հեծեալըն բախմամբ կամ 'ի բարձանց նըստեալ իջիւք :

Ճըմէ կուտակն ահագին՝ զայր եւ ըզձի համանգամայն,
 Էր ուրեք զն զերիւար եւ զվերելեակ միահամուռ
 Յափըշտակեալ վրկանդեալ վանեալ յաչաց վանդէր անհետ:
 Վէմ՝ վիմի պատահեալք, յամպոց ճայթմունքս պատառին,
 Զախջախուն թուցեալ բեկորք՝ պէսպէս ցանեն մահունքս շուրջ:

Չորամէջն 'ի սեաւ արեանց գընայր վըտակ խոխոջելոյ,
 Անողորմ խաղայր խայտայր յարիւնայեղց դիակունս Մահ:
 Բոմբիւնք վիմացն եւ ճայթիւն, հաշմանդամից հաչումն եւ ճուչ
 Ամբոխին վիրաւորաց խորտակելոց սատակելոց
 Յահափետսըն յաւելեալ, զուշ եւ զուրուշ կորուսանէր,
 Մինչ 'ի մեծ 'ի հեռաստան զօգըս կոծեալ ահագնալուր՝
 Հանգոյն ջըրվէժ սահանաց ժայռիցն 'ի վիհ որոտալոյ:

Ձիք իսկ ասել վերս ըզյոգունց, այլ սատակումն յական քըթթել,
 Ձի ճիկ անգամ հանելոյ գըտանէր ոչ դուլ եւ օճան:
 Աղաղակ դառնակոռոչ զարհուրական հարուածելոցն
 Ընդ երկայն փող մանուածոյ խոխոմաձիգ խորաձորոյն
 Ոլորս առեալ գալարեալ ելանէր գայր արտաքս 'ի դաշտ
 Թորդոմեանց անշուշտ գուշակ անցիցն 'իներքս անդ անցելոց:

Ընդ գուժիցն ահա յանկարծ 'ի բերանոյ կըրճից ուստեք
 Ձիաթափ 'ի գուրս ոստչէր մըրըրկաբար սկայն ահարկու
 Թաքուդատ, որ զառաջին անկիւնակալ վէմն արաստոյ
 Ըզհիմանըն շամշութեան զամբարտակին Բաբէլոնի
 Խնքըն բերեալ եւ արկեալ էր անդամոցըն յաղթութեամբ,
 Առաջին եւ պատկերին երկիր անկեալ պագեալ Բե՛լայ:

Յամենածախ 'ի ժայռից սատակչական կործանմանէն
 Մազասուր հազիւ զերծեալ եւ ճողոպրեալ 'ի սուր փախուստ,
 Յուսացեալ զքարակոշկոճ՝ սայթաքեալ վըէժ զառ 'ի բարձանցն,
 Եւ դիտեալ ըզհովիտըն հայակոյտ լի որերով,
 Երասան չըրջեալ յաջ կոյս, մըտրակ 'ի կուշտ ընդ զառ 'ի վեր
 Չօրէն երազաթեւ իմըն թըռչնոյ սլանայր սաստիկ,
 Եւ 'ի միտս իբրեւ անվըհպ ըզփըրկութիւն գըտեալ խընդայր:

Եւ ահա 'ի մովկանեան գընդէն Փառոխ ըսկայազօր
 Լարեալ զլայնալիճն, որ 'ի կանգնեան եղջերց քօշից
 Երասխայ եւ կասրանեան դըժնեայ սարոցն էր կարակնեալ,
 Ընդ գիրկըս մըտանէ 'ի բըռնաւոր բազկաց կորովս.
 Եւ ճայթումն աղէյարմար հատեալ լարին եւ աղեղան,
 Չկարծրատորր ոստուցանէ զերեքկանգնեան հոյն սայրասուր
 Ի թիկնամէջս ըսկային փախուցելում ընդ առասպարն.
 Եւ զհերձակըն դըժընդակ յողնայարին շարս հարըստեալ,
 Ճախր 'ի վայր առեալ ընդ գլուխ երիւարին զուլամբելոյ
 Բերանսեալ թաւալ երթեալ, ձին 'ի վերայ տրոփեալ սուրայր:
 Ամենայն հովիտն եւ բլուր հընչեաց յամբոխ աղաղակէ

Գընդից գընդից եւ վեհազանց՝ յաղեղնաւոր քաջին գովեստ,
Երկրորդ ըզնա կարգալով գիւցաղն հայկայ նեաողին մեծ:

Զլեռնասոյզ ջոկն ըսպառեալ վիմահոլովքն քարագիւք,
Անանուն պատերազմօղք, գան իջանեն անդր 'ի հովիտն:

Անէր դարձ եւ Ապահ 'ի վանելոյ փախըստէին,
Հալածեալ մինչ յուղխաջուր եւ քարաժեռ Ականց աղբիւրն,
Եւ առաջ մի յայնկոյս՝ մինչեւ 'ի մեծ խորափտին ուր:

Սըրտառուչ անձն 'ի տիկինն եւ միտք 'ի կոյսըն կարեւեր,
Առաջին գործ զայն առնէ՝ յողջոյն երթալ 'ի աես նորուն,
Զոր յանքոյթս էր կացուցեալ լըսել անդուստ զիւր քաջութիւնս:

Իսկ բամբիշնն գեղեցիկ յինչ եղկութեան դընէր սահման:
Թող զաղէտսըն սըրտաթափ մարտին ժամու վասն իւր քաջին,
Իբրեւ այն ինչ զօրիորդըն վերաւոր բերին առ ինքն,
Հայեցեալ ծանեաւ գերեսան եւ ըզնովաւ անկեալ ճըչէր:

« Ո՛հ քոյր իմ Բորանէ, ո՛ւր գըտանիս, յոր կերպարանս:
Ա՛յս պահեալ էր հանդիպումն ինձ յետ հընդից ամաց, աւանդ:
Բաց աղէ զքաղցր բերանդ, յունկըն խօսեաց քոյդ Բեբորայ,
Կամ թէ թող ծըծեմ չըրթամբքս ըզմընացուած յետին շընչոյդ »:
Եւ փարէր յարիւնուող գիրկան 'ի համբոյր մածեալ չըրթանցն:
Երկնից ակն եւեթ ընտրէր՝ ո՛ր յերկոցումն էր ապրանաց:

Իջերմիկ ծոցոյն՝ ոգի բերեալ կենաց շիջեալն անշունչ,
Աչս առկայծեալս բացեալ ծաւիս՝ զայս արձակէր նըւաղ աւաչ:
« Եթէ գո՛ւ իցես Բեբոր, իմ քոյր եւ դուստրը Ռահանայ,
Դո՛ւ ճիւղաղ արիւնարբու հօր քում սըրտի, թերեւս եւ մօր:
Երթ թափեաց 'ի դըրկացս, արդարութեան կամ տուր համար,
Ապահայ դու 'ի հրապոյրս առեւանդեալ՝ հօրդ ըսպանող »:

« Եղո՛ւկ քոյր, կըրկնեաց Բեբոր, մահուն խաւար զաչսրդ կալեալ,
Յընորէ խուճապանօք մըտաց լեզուիդ տալ զառանցել:
Ո՛ր հրապոյրք, զի՛նչ առեւանդ, իբր հայրենի մահուն ոճիր:
Երգնում 'ի գլուխ ծընողիս եւ յԱպահայ, 'ի քոյդ արիւն,
Չեմ ինչ պարտ յորոց խօսիսդ: Հասցէ ինձ աստ երկնից փայլակն
Եթէ յաջ կամ թէ յահեակ ինչ գիտիցեմ յորոց քըքուիան,
Եւ թէ ոչ ձեռն ծնողիս առեալ զիս ետ քաջին 'ի գիրկս »:

Յոգոց ելեալ Բորանէ, ձախ իւր ըզբերքն, ասէ յայնժամ:
« Ապա ներեա ինձ, Բեբոր, արեան ւանուան քում վիրագիս:
Եթէ շնորհեն հիբիս Երկինք շունչ 'ի լըրումն ըզձիցըս, լուր:
Գիտես իսկ, իմըս Բեբոր, իբր 'ի խաղմիցըն փախուցեալ
Հօր մերոյ գիւցաղին զԱմրիկ ըզմայր մեր գեղաղէշ
Յաշխարհ անդրը Մադայի, անդրը եւ զիս իսկ վարեցին
Առնացի ախորժակք, կամք հօր՝ յեղբարց առ 'ի չգոյէ,
Լուր եղեալ մահ ծընողիս, դարձաք ողբովք յանդ մեր յՈրէդ,
Եւ ըզբեզ խընդրեալ եւ ոչ գըտեալ լըւաք 'ի համբաւուց,

Ձոր բեշեանք բանասարկեցին խորամանկեալ 'ի մեր կորուստ,
 Հափափեալ Ապահայ, յանյոյս ցաւոցն հայր մոլեգնեալ
 Տըւեալ զանձն 'ի հուր մարտից, անմըխիթար մօրս անկեալ սուգ:
 Յայնժամ ես, Աստ է, ասեմ, արութեան սիրտ՝ բազուկ պիտոյ.
 Արեան դուժ, շանթիք ցասման, շառագունանք եւ մօր աշխար
 Վառեցին բոց յերակունս, 'ի քէն վրիժուց մոլեցան միտք,
 Երգուայ դալ կորուսանել սիղես եւ քոյր հայրախոշոշ:
 Այլ Երկնից դատաստանք հատուցին ինձ զայս աւասիկ,
 Արդարութեան խեղամուտ լինել եւ սուտ աստուածութեան »:

Ձայս մընչէր եւ նուաղէին ոգիքն յարեան հոսեալ հեղեղ.
 Ապիկար ահեկաւն ըզքոյրն 'ի ծոցն յինքնն ձրգէր,
 Եւ կային անմըռունչ եւ շնչասպառ յերկար նըւադ:
 Նոյնհետայն եմուտ Ապահ յիւրոցն ուսեալ զանցիցն ըզվէս.
 Ձայն բարձեալ ելաց բամբիշն, ելաց Ապահ 'ի սիրտ նորին,
 Ողբային հեծեծելի եւ երկոքին նաժիշտք տիկնոջն:
 Երիցս եբաց Բորանէ զաչսն խըփեալս 'ի քուն մահու,
 Եւ ըզզօր իւր յերրորդումն 'ի դատարկ սիրտն ժողովեալ,
 Եւ կալեալ զաջոյ քաջին իւրով արեամբ դեռ ներկելոյ,
 « Ներեսցես քաջըդ եւ դու, մի ոխս, ասէ, կալջիք ուրուխս.
 Մի լայք մի, զի յարժանի մեռանիմ ես ձեր փոխանակ,
 Ոչինչ այլ ցաւէ սըրտիս քան զողորմ մայրս անմըխիթար:
 Անբաց մըռայլ պատէ զբիւս, եւ ճեպեն զիս երկունք մահու...
 Անիծեալ Բէլ եւ Բիւրասպ, աստուածութիւն իւր նըզովեալ.
 Բըռնաւորաց եւ զըրպարտից ոչ է Աստուածըն ճըշմարիտ:
 Օրհնեալ հայկ եւ իւրն Աստուած, որում զոգիս իմ աւանդեմ
 Իծոց քո, իմըս Բեբոր, եւ դու 'ի ծոց քում սիրելոյդ:
 Կեցջիք երանիկք միմեանց 'ի դիրկս եւ յանմահ սիրտ.
 Ես ոգի դառնացեալ իջից 'ի խոր սանդարամետս,
 Ըսփոփումն ընդ իս միայն ներումըն ձեր՝ թէ շնորհեսջիք »:

Ասաց, եւ ցուրտ արտօսը 'ի սորելոց վիժեալ աչացն
 Եւ քերտըն ցուրտ ընդ մարմինսն, արկեալ ըզծնօտն՝ եհան զոգի:
 « Ո՛հ Բորանէ, յով եկիր եւ յո՛ թըռեար, դուժեաց Բեբոր,
 Գընաց քոյրդ իմ, Ապահ »... եւ զանջսն մերկ լուանայր լալեօք:
 Ա՛ռ 'ի դիրկս իւր քաջն ըզնա, ջընջէր ձեռօք զաղի վիժակսն,
 Եւ համբոյր խանդակաթ տըւեալ շըրթանցըն դալկահար
 Եւ կաթոգի արտասուացն աղբերականց՝ հեծէ 'ի մռունչ.
 « Դու ներեա, իմըս Բեբոր, ինձ ահամայ վրիժապարտիս,
 Թէ յարիւն հարազատիդ ներկեալ բազկօք քեզ դիրկս ածեմ:
 Ինձ եւ քեզ՝ այս մըխիթար, նա երթ 'ի ծոց մեր Աստուծոյն,
 Յոր եւ դու եւ ես ընդ քեզ ժողովելոց եմք անբաժին:
 Ամբիկ տիկին՝ եւ իմ է մայր, եւ մեր պըրշակք միայն իւր տուն,
 Դու կըրկին նըմա սփոփանք, պատուոյն՝ կենացն ես տալուէն:

Ի գլուխդ երդուեալ սիրային, տեսչիր առ քեզ զայն 'ի մօտոյ.
Լըռեցո զողբարդ արդար, մի զյաղթանակ մեր խաւարեր » :

Ձայս ասէ, եւ ակնարկէ բառնալ մանկտոյն զտեսիլն ողորմ.
Տայր ապա՝ լու 'ի լու բամբջան՝ պատուէր դիազարդել,
Եւ երկուց յարանց իւրոց առնուլ տանել յԱպահոնիս,
Իբլուր իւրն ապարանից թաղել յուռեաց անտառակին
Չորրորդի բարձու նոճոյն 'ի հովանի ջուրցն աղբերաց :

Դիւցազանց փողըն գոչէր, ժողովէին գունդք 'ի մի վայր,
Կապտէին ըզգիակունս, առնուին առ աւար ապուռ :
Ձվիրաւորսն պատեցին, ետուն հողոյ զանկեալս իւրեանց,
Ձոյի զմարմին կազդուրեալ 'ի կերակուր եւ յըմպելիս,
Հաւաքեալ զաղիս բանակին՝ կազմ 'ի հրաման կացին չըւոյ :
Կարեկից առ Ապահ մըտին գումար մեծ դիւցազունք,
Եւ հանեալ յողբոց վրանէն՝ խառնեն յիւրեանց չու հանդիսին :

Տիկինն երթեալ զանձն հեղոյր զանշընչացեալ քեռն մարմնով,
Եւ յողջոյն հրաժեշտի գելոյր ըզձայնս աղիողորմ.

« Տայր ոք, քոյր, յերկինս ընդ քեզ, ընդ քեզ 'ի մի գրնալ տապան.
'Ներեա, քոյր իմ, քոյր քաղցրիկ, այսպէս փութով անջատելոյս.
Բարեաւ մընա, երթ բարեաւ, զԲեբորայ սիրտ ընդ քեզ տարեալ,
Ի դրախտին իմում քունել 'ի հող փափուկ խոր հանգրստեան :
Անթառամ դարաստանին ուռք վարսաւորք քեզ հովանի,
Առուին մանրը մեղմ մըրմունջք իմ Բեբորայ երգ ողբանուագ,
Եւ վըտակացն լի ծորանք՝ յորդ արտասուացըս ծաւալմունք :
Փըթթեացէ երկիր ըզքեւ գունեան ծաղիկ ծիլ ծիրանի.
Գամ ընդ հուպ 'ի ստոյգ աչացս ոռոգել ցօղ, կանգնել շիրիմ,
Եւ 'ի սիք անուշահոտ բուրմանցն երփնից շնչել զոգիդ,
Եւ ըզկնի անդ գըրկախառն ընդ քեզ յաւէժ նընջել սիրով » :

Մինչ կամէր դեռ այլ յերկար զաղէտ սըրտին յողբս յեղյեղել,
Յափըշտակեալ նաժըշտացն, հեծեալ հապճեպ անկան յուղի :

Ի ծովեզըն Արձիշոյ բանակն եհաս ասպարիսեալ :
Յաւագաց անդ ոչ սակաւք յերկրին քաջաց զեղծուցեւոց
Ի բէլեան զօրապետաց ուրանալ զհայկ, զԱստուած հայկայ,
Պինդ կացեալք եւ անյողդողդ՝ եկեալ խառնին 'ի գունդն հայկեան,
Ոչ փոքու լինին նըպաստ նաւուքն 'ի չու անդընդահերձ :
Անդ զամենայն ինչ կազմ գըտեալ, եւ նըսեմաւ առեալ ընթրիս,
Տան զանձինս անօսըր քնոյ, զհողմս առ վաղիւ մաղթեալ յաջող,
Վաղ քաջ ընդ այդն հատանել զկապոյտ անդունդըս կոհակաց,
Երեսացն յանձուկ ջեռեալ մեծին հայկայ վեհ դիւցազին :

Բիւրասպեան մանուկ սատան, որ 'ի բարձանց Լիմըն կըղզւոյն
Քան զարծուոյ կայր քան զանգեղ սրատես ախամբ 'ի մարտըն դէտ
Ի յաղթանակ թորգոմազանց եւ 'ի կորանս ախտանացւոց,
Դառնահեծ ճըչեաց գուժիւ. անդրէն կըրկնեալ մըռնչեցին

Անձաւք լերանց եւ փապարք ամիանց ծովուն եւ շուրջ մայրեաց :

Անտի սաւառնեալ եւ զահագին տարածեալ թեւս

Ի վերայ ջուրց մըկանանցն իբրու զճիւղաղ չըղջիկանի ,

Ի հարաւ կոյս սըլանայ ինքն եւ ըստուեր իւր այլանդակ

Յանդընդոցն երես դրոշմեալ ահ լողակաց , հաւուց խուճապ :

Ի ճամբարն եհաս բեշեան , մինչ յուղարկեալ զմեռեալս իւրեանց

Ի քուն էին այր 'ի խորանս իւր տըրտմութեամբ ծանրաթախիծ :

Զմաշկաթեւան յինքն ամփոփեալ՝ յիւր կերպարանս անդրէն դառնայ ,

Մերկանայ ծըղիս բազուկըս պատանուոյ լանջս եւ երանս

Եւ ազգերս եւ բարձրս թուխ՝ իբր հարազատ մանուկ Քանան ,

Եւ փայլունս եւ պաղպաղունս՝ որպէս 'ի ժամն օծեալ իւղով :

Իսկ գըլուխըն չարեաց պատկանդարան՝ հանդոյն կապկի ,

Հերք զերդ ասըր խըռուացեալ , ճակատ տափեալ ողնեալ յետկոյս ,

Ականջք մեծաբերձք , արիւնանիշ աչք յարածօճք ,

Քիթ տափունչ , ծընօտք ցըցուեալ , լայնշի բերան եւ թանձրաշուրթն ,

Եւ կըզակ՝ սպիտակ ժանեօք ցըռկեալ յառաջ եւ յունչս 'ի վեր :

Անցանէ մեղմաքայլ , 'ի Բիւրասպեայ մըտեալ վըրան

Տեսանէ զի սկէր անքուն եւ զմբաղէր յոճիր խոճոճ

Սիրեւեացն Աստուծոյ թորգոմական բանակին սուրբ .

Նըստեալ ծունկ ըզծընկով , արմուկն յազգեր եւ ձեռն 'ի ծնօտ ,

Զմոգական կախարդասար յուռթից մատեանսըն թաւալէր :

Մատուցեալ ըստ օրինին զուս համբուրէ մանուկ սատան ,

Յունկնըն կամի շըշընջել . « Յայտ իսկ խօսեաց , ասէ Բիւրասպ .

Եւ յումէ զանգիտես . իսկ ուր էիր զաւուրս այսչափ » :

« Զատելի Աստուծոյն իւրեանց անուն , ասէ , հայկեանց

Յաճախըն կարդալով 'ի պաշտամունսըն՝ խոյս ետու ,

Եւ զի մի զաղէտ մահու զկոտորածի մերում տեսից :

Սակայն ոչ ինչ նըւաղ պատահեցի պատուհասի .

Եղբարք հայկին եւ Ապահ սատակեցին ըզմեղ 'ի սպառ .

Ի հովիտսըն գնունիս յարիւնայեղց եւ դիակոյտ :

Չիք պատմել զահագին ըզյարձակումըն դիւցազանց ,

Զահաւոր յաջողուած զօրեղ բազկաց թորգոմացւոց ,

Եւ զարեանցըն ճապաղիս յորդահեղեղ գնացելոց ուղիս .

Զընջեցին ըզմեղ , ընդ այգն այսըր նաւեն ահեղ բանակ :

Զոգին հայկայ զղարթուցեալն յարուսցեն արդ դիւցազանց խումբ ,

Լըռեացեն ամենայն ոսոխութիւնք եւ յաջաղանք .

Զինչ յայնժամ մեղ յայնքանոյ սկայից գընդէն խիղախելոց » :

Ի մըընչիւն դառնութեան յոգոց Բիւրասպ ել եւ ասէ .

« Ոչ կարծեմ թէ մոռացի Վըստամ ըզխէթ իւր ընդ հայկայ ,

Եւ ոչ սա զսըրտմըտութեան ամբարտաւան ոգւոյն ըզքէն .

Այլ թէպէտ եւ տիտանեան սպառեացէ սուր զվըստամեան ջոկս ,

Գումարտակ տակաւին կացցեն բանակք մեղ անվըկանդ » :

« Միս այս ինչ, դեռն ասէ չար, հատցէ զտաղնապս 'ի մէնջ եւ զտոյժ .
 Ունկըն դիր եւ լուիցես 'ի լուր քո չեւ յայտնեալ խորհուրդ :
 Ի հալածել Տեառն երկնից եւ թօթափել ըզմեզ յանդունդս ,
 Յահեղասպայ 'ի մեր խռանէն կէսք յօդս եւ յամպրս զօղեցան ,
 Այլք 'ի վիհս , յանձաւս լերանց մըտեալ թաքեան , 'ի սորս երկրի :
 Ոգի գըժնեայ մըրըկայոյզ ամպրոպային այս խաւարուտ
 Ի խոր այրին որջանայ 'ի մըթին լեառն 'ի Վապուտողն ,
 Մի յայնցանէ որ 'ի մոլել անդընդապտոյտ ջուրցն հեղեղաց
 Սատակել զատելին Աստուծոյ զազգն եւ մեզ սիրուն ,
 Յարուցեալ 'ի նոյեան խոյանային մեծ լաստափայտ
 Փոթորկել զալեաց կոհակսըն կուտակել լեռնակարկառ
 Ի կորուստ խորակուլ՝ սիրասընունդ երկնից զարմին :
 Այլ 'ի գոչել յորձանաց յորդահոսան ծովուն անեղը
 Եւ ծածկել զկաւկաս Մասիս եւ զԵմաւոն՝ խրոխտ գաղաթունս ,
 Փախուցեալ սուզաւ յանդունդս 'ի վերապին իւր խորխորատ ,
 Եւ ապա 'ի վերըստին եկն եւ այսրէն յիւր որջ ծանօթ :
 Ես չերթամ առ նա , զի դեւ դիւի սպաս զայս ոչ հարկանէ ,
 Զի եւ ակն իմիք չունի . որպէս գիտեսդ երթ զարթուսջիր
 Ելանել թուխ փոթորիկ , թաղել զթորդոմ 'ի ծովուն վիհ :
 Նոր իմն եւ մեծ այս քեզ յաչըս Տիտանայ սլարծանք եւ շնորհ » :

« Շատ է արդ , ասէ Բիւրասպ . սանդարամետք ինձ օժանդակ » :
 Եւ արտաքս 'ի խորանէն ելեալ հայէր , կայր սըշուցեալ
 Ընդ աստեղս երկնից գընդին , նըշանք ժամուց ժամանակաց :
 Նըկատէր զի Զըրհոսն ելանէր գայր 'ի գրանց երկնից
 Ըզթակոյկըն մեծ լըցեալ 'ի յորձանաց լուսոյն աղբեր ,
 Յուլն յերկնից գըմբեթ՝ յեղջերսըն բազմաստեղք բոցաճաճանչ ,
 Խեցգետինն 'ի մառախուլ՝ եզեր ծագաց արեամբից
 Լիւղէր լայն ճիրանօքն եւ մըխըրձէր դըլուխն յանդունդս ,
 Եօթնարփին սայլն ընդ հարաւ շըրջէր զանիւս՝ քեղի 'նդ հիւսիս .
 Գիտաց զի էր գիշերոյն զընթացըս իւր հասարակեալ ,
 Եւ ընդ ծիր անցեալ արփից երկնակաճառ ասպարիսին :

Եմուտ 'ի ներքս , եւ զհանդիսի արկաւ զհանդերձսըն զահաւոր .
 Տառատոկ կարմիր՝ յոսկի ժապաւինեալ , պինդ ընդ իրան ,
 Սեղմ՝ ոսկեճոյլ օղակօք կոճկէն 'ի լանջս առ շէկ գօտեամբ .
 Ծընկօք չափ՝ լոյծ եւ ջախջախ դեղնափայլ թօշ անդրավարտիս
 Յարծաթի լամբեալ խոյօղս ամփոփ եւ զուսպ զանկապանօք .
 Յոտսըն կօշիկ ծիրանի , սրածայր կապոյտ խոյր մեծ 'ի գլուխ ,
 Լայն կանաչ բազմակուղի գնովաւ փաթոյթ հարիւր կանգուն .
 Ի վերուստ լօղիկ սեաւ լայնածաւալ ստորոտաքարշ ,
 Թըղեան օձեօք , ճարմանդիւ աւանակուռ պընդեալ զուլամբ :

Առ 'ի ձեռս ըզգաւազանըն սոսկալի զոպնիաղեայ ,
 Ի դիւաց քերեալ սլատկերս եւ 'ի խորհուրդս ամպարըշտաց ,

Եւ 'ի գլուխն օձ դալարուն բոցակնագոյն հրաշունչ վիշապ
Յոսկւոյ, յոպնիագէ եւ 'ի փղոսկրէ խայտաճամուկ:

Յուպ ահեղ, զոր էր տըւեալ Ղրժոխապետն իւր 'ի պարգեւ,

Շառաւիղ մի մականին ապրստամբօղ հարստութեան,

Որ ստեղնեալ բողբոջ 'ի խոր սանդարամետս յոստ պըտկեցաւ,

Յորմէ մասըն զօրութիւնք բաժանեցան անդընդայնոց:

Յուպ՝ զրժոխոց պատկառանք, անմեղ ոգւոց խըրտուիլ խուճապ:

Զայն 'ի ձեռն առեալ հեծաւ փոյթ 'ի թամբեալ թուխ անդրուվար,

Միայնիկ գընայր լըռիկ 'ի լըս լուսնին աղօտաջահ:

Թոյլ էտուն պարեկապանքն եւ յանուանէն իսկ սասանեալ:

Ի դիւէն վարեալ եհաս 'ի Վապուտողն յասպատակի:

Ահարկու քարանձաւին առ սեամս եկեալ դէպ մըթին գրաց՝

Որ հանգոյն տարտարոսին բանայր բերան անդընդական,

Իջանէ յերիւարէն: Եւ պագեալ նախ ոգւոյն երկիր

Ի վիհս անդ որջացելում, կանգնեալ ամբարձ ըզցուպն յերկինս,

ԶԱստուծոյն 'նոյի երիցս եւ զհայկին նոյնպէս հայհոյեաց

Զանուն սուրբ եւ ըզբարձրեալ, եւ յալեւորըն նահապետ

Եւ յօրհնեալ ճեան յաբեթեան կուտեաց նըզովս ունայնաթոպս:

Զերդ ճարպալից կաթսայի որ 'ի հուր մեծ եռացելոյ,

Մըռնչիւն հեծութեան՝ լերինն ընդ փապս եւ ընդ անտառս

Ահեղ ընթացաւ, քըստմընեցին օդք եւ տարերք:

Եւ զերկիր դաւազանաւն հարեալ կարգաց երիցս անդամ

'նովին լեզուաւ պըղծաշուրթըն բերանոյ զԱնդընդէհպետն

Եւ զանուանսըն սոսկալիս ըզգահերեցըն բարձակցաց:

Յայն բարբառ՝ սանդարամետք եւ լեռն ինքնին յոտից ցըգլուխ

Մայրեօք աղբերքք վըտակօք զգողի հարեալ երերէին:

Զհայհոյիչ բացեալ ապա զհագագն ըզվիհ ժանտից՝ ասէ.

« Ոգիդ դու, մըրըկաց այս, փոթորկաբեր ամպրոպաց Քաջ,

Արի օն առ իս մատիր առ Աժդահակըս Բիւրասպի:

Ոխերիմ երկնաբնակին եւ սիրելեաց իւրոց դահիճ

Թէ իցես դու ճըշմարտիւ, աղէ-ինձ հաշտ այսըր մատիր,

Որ 'ի ջուրցըն սատակման համաշխարհի՝ զազգն յողացեր

Կորուսանել ծովամոյն ըզյակն առեալն երկնից սիրոյն:

'նոյն զաւակ անիծից ընդ ձեզ եւ մեզ կըրկին լըրբեալ,

Զպետականն հանէ զՔամայ մական՝ տիրել գըլխոյ նորին,

Յօրհնութիւնս յուսացեալ իսկըզբանէ ձեզ ատելոյդ:

Արդ ծովուդ 'ի հանդիպոյ, յոր ակնարկէ քոյդ արտեւան,

Մեզ նաւեն. հասա զարթիր եւ զհին քինուդ հանցես վըրէժ:

Ի մըրըրիկ հողմոյ մեծի ոգւոյ ցասման քոյ բարկութեան

Եւ ցըրուեա, կոծեա զնոսին ընդ խութս, ընկլո իջո յանդունդս »:

Խուլ իմն ահեղ մըռնչիւն յունկըն մոգին գայր 'ի խորոց.

« Երկընչիմ ես 'ի ծերոյն, որ յամենայն ալեաց ձմերուսս

Իբր ըզվէմ՝ կայ հաստատուն, եւ յոսոխէն երկնից սոսկամ
Որ վայրիկ մ' եւ ջրահեղձոյց զիս անդընդոցն ընկենոյր կուր,
Թէ առ ժամ մի ապաստան չէր զատելիս արարեալ վիհ.
Եւ 'ի պետէն սոսկալի գողամ գարձեալ խոր խաւարին,
Ոյր լարեալ կան նետք յաղեղն ըսպառնալից՝ թէ չաջողիմ» :

« Եւ սակայն յանդըգնելոց բախտն է նըպաստ, ասէ Բիւրասպ.
Միթէ եւ ձեր թըշնամին կարող լինել զօրեաց 'ի սպառ :

Ոչ յարեալ յարիասիրտ վըտարանջող գընդիդ յոգոր
Յանհնարին մըրըկեալ մըղձկեալ սըրտմըտութեան զայրութից բոց
Ահաբեկըս նըւաճել կամ սատակել բառնալ լափէզ :

Ուր են արդ բոհմունք սաստիցն, յայդցանէ ինչ մի թէ կացոյց :

Օ'ն արի, եւ ոչ ձրրի աղաչեմք ինչ զերեսըս քո » :

« Եւ զի'նչ ինձ, կըրկնէր Քաջն, աջող եթէ հարից ըսպաս » :

« Քեզ կըճեայ մի սուրբ բազին աստ 'ի լերինըս կանգնեցից,

Երկրորդեաց Բիւրասպի, ամի ամի հանել քեզ զոհ,

Եւ հոյակապ անուն փառացդ ընդ տիեզերս հընչեսցէ,

Եւ ընդ այլ դիսն 'ի Բաբէլ՝ պատկեր ոսկի կացցես 'ի բեմ.

Խունկք եւ նըւէրք 'ի սեղան եւ դահամունք ելցեն եւ քեզ,

Յաւիտեան Բէլ եւ Բիւրասպ երախտառու քեզ դաւանեալ :

Արի օն. ոչ թէ ձրրի յաղերս ինչ մէք առ քեզ մատեաք » :

« Երգուիր ինձ », ասէ Քաջն. — եւ Բիւրասպի ձրգեալ յերկիր
Ըզծայր դաւազանին եւ 'ի վերայ ծովուն զահեակն,

Ասէ. « Ունիմ քեզ վըկայ զլեւոնըդ զահեղ քոյդ օթեւան,

Ըզծովուդ խորոց անդունդս՝ հըզօր աջոյդ վըիժուց դահիճ,

Եւ զներքին սանդարամետս՝ ուստի ձեռինս է ցուպ պարգեւ.

Գօսասցի խաւարեսցի սըմին հանգոյն բախտ Բիւրասպեայ » :

Ասաց, եւ 'ի հմայս հաւանութեան մըրնչէր քարայրն :

Առաւօտըն քըրքմաղդեստ, վարդապըսակ, ոսկի ոտամբ

Նազելով 'ի թեւս հողմոց գայր ընդ լերինսըն հարաւոյ,

Քաղցր եւ զով մանրասիք արձակելով իւր կարապետ :

Թորգումեանք վաղայարոյցք քան զարշալուշ՝ գիշերախառն

Ամբարձեալք 'ինաւս հարիւր, եւ մեղմաշունչ հիւսիսակաւ

Տոկ օդոյն պարզեալ ըզթեւս եւ գոգ գործեալ մեծ ուռուցիկ

Ի կասոյտ կոհակաւէտ ալիսըն ճօճ առեալ ճեմին,

Որ զառաջօք եւ զկողիւք լաստափայտիցն եւ ըզխէլօք

Վէտ վէտ 'ի լոյս լուսնակին պաղպաղելով ծիծաղախիտ՝

Մէտ 'ի մէտ երթեւեկօքըն կայտուէին խոխոջաճայն :

Յաղթական երգս 'ի բերան առեալ նուագեն զըւարթաթուիւք,

Ծայրայանդս յեղյեղելով զօրհնից Նոյի յազգ յաբեթեան,

Քամայ եւ Քանանու զարմից նորա կարգային սուր,

Հայկայ՝ « Քեզ աւետիս, գոչէին, քաջըդ դիւցազանց,

Եղբարք քո վեհազունք, Լորդիքդ ահա խըմբին առ քեզ,

Բե՛լայ բօթ յիւր 'ի բանակս, տխտանացւոց 'ի խորանս ահ » :
 Հընչէին միաբարբառ անձնիւր նաւաց արուեստականք,
 Բուռն 'ի փանդիւ Բեբոր բամբիշն վարդակաթ կըտէր մատամբք :
 Առ միմեամբք արշաւէին, մի 'ստ միոջէ նըւագելով
 Զդիւցազունս եւ զարուծիւն նոցին 'ի դաշտն գընունի :
 Մինչ եկին յարին Ապահ, ձայն առին նաւք ընդ մի բերան
 Աննախանձ մինչեւ յերկինս ըզքաջութիւնսն ամբառնալով .
 Հաւասար հօրն երգէին, ոչ մոռացեալ 'ի նորն հանդէս
 Եւ զսոսկալին խուտաբանտ, բայց լըռեցին ըզԲորանէ :
 Գոչէին ալք ծովուն եւ ծովափունք զանուն քաջին,
 Անդ բամբշանն ամօթագեղ պարկեշտութիւն, սէր պատկառոտ
 Զվարագայ ծիրաներփեան դարեւանդից եւ զՎանոոսարայ
 Յանեցին վարդ 'ի շուշանս առոյդ այտիցն եւ ճակատուն :

Արեգակն ընդ հայ լերինսն ծաւալէր ծայրակարմիր .
 Կայր Բիւրասպ աղըն կալեալ արձանացեալ այրին առ դուրս :
 Ըսկըսաւ խաղալ ոգին 'ի սեաւ վըհէն խոր մըռնչմամբ,
 Գալով գայր այսն մըրըկոտ եւ ցոլանայր տակաւ յերկինս :
 Շարժէին ծայրք եւ դիտակք մայրեաց բարձանց եւ հեծէին,
 Ծուխ եւ մէգ, մըրըրկախառն ըզգլուխ լերին պատէին ամպք :
 Գեղեցիկ այգն 'ի մըռայլ 'ի մութ ըզդէմսն ներկանէր,
 Ի հարաւ կուսէ երկինք խոժողէին լըրթատեսիլ :
 Ի ծայրից ծրփանացըն թեւս հանեալ սաւառնաձայն
 Փախչէին հողամաղք կարկաչելով 'ի ցամաք կոյս :
 Եւ ահա դիմեալ անդէն դեւն յանդընդոց փոթորկաբեր,
 Դիւահոտ չըջից 'ի դուրս փըչեալ ճըչիւք մըթին խուժան,
 Ընթանայր մըրըրկելով զերկին զերկիր միահազոյն :

Բիւրասպի յահէն սարսեալ, մինչ հեծանէր փոյթ 'ի փախուստ,
 Յափըշտակեալ զայն Քաջին, յապուրակի ձի՝ վերելեակ,
 Լայն լօղկին մըտեալ 'ի դոդ, փըքոցոռոյց առադաստեալ
 Եւ 'ի թեւս վարազաթեւս իւր ամբարձեալ տանէր ընդ օդ
 Յոր հրօսէրն 'ի ծովակողմ, եւ — դիւագործ զարմանալք —
 Ընկենոյր անվըթար 'ի ստորակայ դաշտ ուրշտունի .

Յոր ոստուցեալ 'ի բարձանցն ահագնագոչ սաստից գոռմամբ,
 Անդուստ անդրէն փոթորկելով ասպատակէր 'ի ծովն ահեղ,
 Վարելով թուխս յառաջոյ թուխ եւ ըզկնի յորդորել ամպ :

Նախ քըսմնեալ կապուտակէր գեղածիծաղ ծովուն ծրփանք,
 Յանդընդոց անտի ապա խռովեալ յամբոխ մըրըրատեսիլ,
 Ալիս զալեօք լեռնաձեւըս կուտակեալ կանգնէր դիզան,
 Փըրփուր աղի, խըճախառն աւաղ ընդդէմ ժայթքեալ երկնից :
 Սահէին անցանէին լեռնակարկառ երկայն կոհակք
 Տըւեալ այսուն ըզթիկունս կորաքամակ, եւ քիւ առեալ,
 Թաւալեալ բախէին երթեալ յափունսն քարաժեռս,

Եւ զցընցուղարն շամանդաղ մինչեւ յաստեղծս սրբակէին :
Ծովեղերք, խուժք եւ կըղզիք գոչեն մըռունչ որոտաձայն .
Նա մոլէր մըրըրկէր զերկին եւ զօդ, զերկիր եւ զծով,
Վեր 'ի վայր ընդ տիեզերս հարեալ վըրդով եւ աղճատեալ :

Ճըչեաց այսն 'ի կայմ' նաւուցն եւ յառագաստըս գոյժ մահու,
Սուէցին զուգաձայն սրաշունչ ճըղուղք եւ ճախարակք,
Շըչեցին եւ առասանք եւ ուժգնապիրկ պարանայ լարք .
Նաւապետք 'ի նաւազին կան գոչեն ունին անկուր հրաման :
Քարթլեան ողնափայտի 'նդ մէջ ճայթելով ճարճատէր կայմ,
Կովկասուն զէկ խորտակեալ, եւ 'ի լամբիցն ոստեալ լէկայն,
Տանէին գաղան ալիք յափըշտակեալ եւ զլեկավար :
Աղահեան առագաստից պարզուածք 'ի ծուէնըս պատառին,
Հաստաբեւտ պաղպաղունք հոսեն կողիցըն Մովկանայ,
Զպըղտոր եռանդն աղտաղտուկ ըմպէ ձեղուն տախտակամած :

Ամենեքեան յայս եւ յայն տագնապէին վիշտ վըտանգի,
Ըզմի զնոյն մահ առաջի աչաց անշուշտ նըկարելով :
Մերթ պըտուտեալ ամբարձեալ 'ի դանդաչոտ կոհակաց ծայրս՝
Հայէին 'ի բարձանց 'ի շըրջասփիռ բըլրոցըն սեպս,
Ակն ունելով յամենայն ժամ գահավէժ տապալելոյ,
Մերթ իջեալ սուղեալ 'ի վիհըս խորափիտ լոյծ վերապաց
Ներքոյ զկոկորդ անդընդոց նըկատէին փեռեկ 'ի կուլ,
Ի վերայ գըլխոց իւրեանց կարկառ լերինըս ջըրամած՝
Մօտալուտ ըսպառնալեօք փլանել թաղել անդ կենդանւոյն :

Ընդ յուսոյն նաւուղիղք եւ զարուեստի հնար կորուսեալ,
Թողուին զկարկուրէից զերասանակըս վարչութեան
Յուպէտ յուկամ ըստ բախտի դեղեւել գնալ 'ի կեանս 'ի մահ :
Խաւարեցան եւ երկինք, կորեալ լուսին եւ արեգակն,
Յարհաւիրս ծովուն խառնեալ էջ սեաւ սոսկումն եւ սարսափ .
Գունտ Երկնից որոտալիր գոռաց յամպոց կուտակմանէ,
Եւ հրացան բարկութեանց պատուհասի փայլատակունք
Ըսկըսան եռալ զեռալ եւ յամպրոպաց շանթել 'ի ծոց,
Շառաչմամբ կայծակնաթափ տեղեալ յերկիր բոց բարկաճայթ՝
Հարկանել զբարձունս լերանց եւ զլեռնացեալ ծովուն անդունդս :
Շողան շանթք նաւացն 'ի կայմս եւ զաչս արանց շըլացուցին,
Մըրրկատարափ կուռ կարկուտ կըռփէր կոծեալ 'ի կառափունս :

Որ յառաջըն միախուռն ընթանային նաւք միաչու,
Աղանեաց պար ձագախառն 'ի ծաղկաձեմ թռուցեալ 'ի մարդ,
Յոր յանկարծ խոյանայցէ յամպոց երկնից կորձ աւաղակ,
Խուճապեալ ցըրուին, եւ այր զընկերի հետս ոչ իմացաւ,
Այսպէս օցտեալ ցընդեցան 'ի մնայլ երեսս անհուն ծովուն .
Ոչ մնացին երկուք 'ի մի, զոր խուժք առին, զոր խիստ ծանծաղք,
Որ յափունս հեռաստանեայս, որ 'ի կըղզիս սահեալ անկան,

Ի տանջանս առհասարակ վայրենամիտ կոծեալ ալեաց :

Արին Կովկաս լուռ կանգուն , զերդ սեաւ մի ժայռ , լաստին 'ի խելս ,
Անընդոստ , անբթիթ ահամբ 'ի զայրագինն հայեր 'ի դէմս

Կապուտակ խոժոռ եւ մռուտ անդրնդասպտոյտ խորոց ծովուն .

« Անողորմ վիհ , յինքն ասէ , կըլցես եւ զմեր յանցագ որկորդ

Զառաջիկայս յաղթանակ եւ բնաւ ըզղուարթ յոյս մանկութեան » :

Տառապեալ Բեբոր բամբիշն ըզկերպարանսն վարդապեղ

Փոխարկեալ 'ի մահադէմ սպիտակութիւն ցուրտ արձանի ,

Քընարն անկեալ 'ի մատանց , բաղուկք եւ սրունք սառնատեսիկ ,

Մարմաձեւ պատկեր անշունչ նըստէր : Ապահ մոռացեալ զանձն

Եւ զամենայն , յայն հոգայր . առեալ զպաղեալ դաստակսն 'ի ձեռս ,

Եւ երեսք յայտսն մածեալ , գըգուէր գըրգայր եւ խրախուսէր :

Մինչ անձին դոյզն ըզգացեալ եւ աչս ածեալ հայի զիւրեւ ,

Ի ծովուն սըրտմըտութիւն եւ յերկնագլորդըն կործանումն ,

Ի գուճս ելեալ , փղոսկըրեայ ճախարակեալ թեւս եւ թոր աչս

Ի մըմըռեալ բարկացայտ երկնից երեսսն կարկառեալ ,

Ցաւագին ողորմ աղերս 'ի կապուտակ հեղու շըրթանց .

« Ահաւոր բարձրեալդ Տէր տիեզերաց ամենակալ ,

Խոստովանիմ զմեծութիւն ասէղ բազկիդ քում զօրութեան :

Իմ ըզսուտն ուրացեալ ըզպաշտամունսն հայրենիս ,

Զքեզ միայն ծանեայ կենաց եւ մահու տէր բնաւին շընչոց :

Մի յերեսս ինձ հարկաներ ըզմեղս իմ հին ըզտոհմային ,

Եւ մի զնորոգ դաստակերտդ յամօթ մատներ յուսակորոյս

Աւաջի դիցնն սնոտեաց 'ի քո վերայ խրոխտացելոց :

Թէ 'ի քէն է սպառնալիքս , եւ թէ վասն իմ , կորեայց 'ի քէն .

Իսկ թէ 'ի քո եւ 'ի մեր դիմամարտէն , յամօթ լիցի :

Ակնարկեա յալիս , սաստեա կոհակակոծ խուլ անդընդոցս ,

Ըզսոսա գէթ զախոյեանսդ արիագունդ փըրկեա զանմեղս .

Յիս , Տէր , ցասումն ամենայն , պահեա զողուոյս հատոր զԱպահ ,

Զքոյդ Ապահ , զի քո է , Տէր , յոյս բանակի հայկեան գընդիդ » :

Զայս մաղթէր , եւ գերարտօսը ընդ մարմարեայ հոսէր ծընօստ

Իբրեւ զյորդ աղբերակունս որ 'ի սպիտակ բըղխեալ վիմաց

Վիժանօք քաղցրածորան ծաւալիցին վըտակահոս :

Բարբառոյն լըռեն շըրթունքն , այլ աչք յԱպահ՝ սիրտն մընչէր ,

Իբր առ գութ վարուժանին եւ կամ որդւոցն գորովեալ

Վայիւք յահէն շահէնի հընչեցուսցէ զվայրսն տատրակ :

Ի բարձանց իւրոյ լերին գէտակն իրաց հայկայ կալեալ

Եւ տեսեալ հրեշտակն հայոց 'ի Կապուտողն ըզԲիւրասպի ,

Զամբոխումն անտի բնութեան գուշակեալ դաւ նենգապատիր ,

Առ 'ի միտ ըզմենքենայս հակառակորդ դրժոխայնոյն :

Ի բարկութիւն մեծ բըրդէր , փայլատակեալ բոց 'ի յանձնէն ,

Զհոլաթեան ոսկեճամուկ լուսափետուր՝ բախէր երկից ,

Ձերանն ընդ օգրս կըշուեալ եւ ընդ երկին սաւառնելով
 Ձբոցեղէն նիզակն ահել ճօճեալ շկահէր յասպարն ոսկի
 Ի հայոց հովանին, եւ յԱգին ժանտ դիմել կամէր
 Պատուհաս կոծել զնովաւ եւ սատակել, կամ հալածել
 Արկանել յորջ իւր 'ի բանտ եւ խաղաղել զէից տարերս :

Բայց ածեալ ըզմբտաւ զամենակալ սաստից սրտագամն,
 Որ զասպար իւր հովանի միայն հայկեան գըլխոց յըղէր,
 Իսկ 'ի մարտ ընդ դըժոխոց չըհրամայէր գոռալ զօրաց,
 Եթէ ոչ յիւրոցն օճան նախաթուոց տացի երկնից,
 Ինքնոգոր չժուժէր անգործ կալ նըկատել զայնչափ վրտանդ :
 Թեւ թեթեւ սուր սըլացաւ յերկնից խորան լայնակամար,
 Խոժոռ տըրտում երեսօք ընդ զուարթագեղ անցեալ բանակս
 Աւայդ անմահ պատանեկաց երկնագումար զինուորութեանց,
 Որ խռովեալ հայէին ընդ երեւումն յանկարծատես :
 Յեցուցեալ զասպար նիզակ յադամանդեայ սիւն տաճարին,
 Մուտ առ աթոռն անվըրդով յաւիտենից երանութեան .
 Աչք 'ի խոնարհ, լուսաթեւք ծածկեն ըզդէման եւ զոսկի հերս
 Յերեսաց աստուածեղէն փայլակնացայտն 'ի ճաճանչից .
 Լուսանիւթ բազուկք 'ի լանջսն գեղեցիկ՝ մած ըզմիմեամբք,
 Պագանէ խոնարհ երկիր, աղաչաւոր պարզեալ ծըղիս
 Այսպէս ապա մըրմընջէ կակուղ բարբառ դաշն եւ ողբ .

« Նայեցար, Տէր, ապաքէն 'ի տառապանս հայկեան գընդին .
 Յորչափ 'ի սուր ապաստան եւ 'ի նիզակ կային մեր իրք,
 Քաջքս բազուկ առ բազուկ էին, եւ մեք ժուժկալեցաք
 Համբերեալ պատկառանօք յահելասաստ վեհ հրամանացդ :
 Իսկ արդ այսօր բըռնութիւն մըրցի 'նդ նոսին անհամեմատ .
 Այս ժայթքեալ խոր անձաւաց՝ մըրըրկելով զերկին զերկիր,
 Եւ հարեալ ընդ միմեանս 'ի սատակումն անձանց նոցա .
 Յամեհի ալիս անշուշտ կորընչիցին անդընդասոյդ,
 Եւ ոչ գէթ հող ընկալցի, այլ խորք իւրեանց 'ի գերեզման :
 Յիս, Տէր, մի զակն արկաներ այսպէս 'ի քո ջերմ սիրեւեաց,
 Որ 'ի քո յոյս ապաստան եւ վասն անուան քում վրտանդեալ,
 Իսկ եթէ եւ դու ինքնին յատելութիւն դարձար քոյոցդ,
 Է՛ր մեղաց վասն ոչ գիտեմ, առ նախ յինէն զազգըն վեհազն
 Որ ետուրդ 'ի նիզակիս եւ յասպարիս իմ հովանի,
 Ձի այսոց գուպարեւոց ընդ օդս ընդ ծով ինչ ոչ զօրեն,
 Եւ ապա թէ թըշնամւոյն մերում տացես զմեօք ծիծաղել,
 Եթէ այնպէս ինչ հաճոյ թըւի աչացդ անզըննելի,
 Եւ ես յայնմ հետէ մեռայց, թէ գոյ ինչ մարթ անմահի մահ » :

Լըռութիւն խոր յերկնս, աղատախումբն պետութիւնք
 Որ առեալ ըզգահոյիւք աստուածութեան պար բազմէին,
 Յօտըն կացին կանգնեցան, բարկութեան բոց 'ի դէմսն ցոլք :

Ըզգաւառ իւրաքանչիւր իշխանութեան արկեալ ընդ միտ,
Սակաւիկ մի եւ հայկեան գընդին թիկունք սըլանային
Ըզհրեշտակն հայոց 'ի խռան իւրեանց ընդ քարշ յափըշտակեալ:
Այլ Բարձրեալն ահաւոր, որ զմըտայոյզ աչացն բիբս
Ի յատակսն լուսեղէնս էր սեւեռեալ յաղամանդեայս,
Հառաչեաց զայրագին 'ի խոր յողոցն ելանելով:

Կացին դղըրդեալ պետութիւնք, ձայնի չըրթանցն ունին գէտակն.

« Ոչ ընդ կիրս, ասէ, հեծեմ դըժոխամարտ իմոց որդւոց,
Այլ զի զարուեստ խորհրդոյ ճակատագրեալ իմ հրամանաց
Ոչ զօրեն առնուլ 'ի միտ սիրտ եւ հանձար ըստեղծական,
Թէպէտ եւ յոյժ վեհագոյնք, որպէս այսօր դուք մերձաւորքս:
Հայկայ բազում ինչ վըտանդ է տակաւին ընդ ասպարէսն,
Ոչ 'ի լոկ մարմին եւեթ, այլ եւ 'ի սիրտ եւ 'ի հոգի,
Բայց ամենայն 'ի հանդէս արդարութեան եւ իրաւանց
Եւ փառաց իմոց դարձցի եւ 'ի կորուստ ասըստամբին,
Որ այժմ ըզձեզ եւ զերկին խռովէ զերկիր եւ ըզնոսա:
Թէ չտամ ինչ ձեզ թոյլ 'ի կուիւ, արժանի ձեզ տեսանեմ ոչ,
Եւ կըրսերն յիմ զօրութիւնս՝ լիցի նըմին շատ 'ի ճակատ:
Նըւազիւք եւ դուզնաքեօք գործ վըճարել մեծ եւ հըզօր,
Ամենարուեստ հանձարոյն է հնարագիւտ իմաստութիւն:

« Հրեշտակդ հայոց, — յայսմ հետէ 'նդ հուպ այս լինիցի հայկեանց
Արի՛օն, արի Զուարթունդ, երթ առ Աստղիկ յԱզին դարաստ, (անուն,—
Ուր ընդ նորեկ թորգոմեանս զքօսեալ չհայի յօդոցն աղմուկ,
Ելցէ արդ երեւեսցի յուզից ծովուն ստամբակելոյ,
Եւ զգօնասցի ամենայն, այս է նըմին հասեալ վիճակ:
Իսկ ձեզ, արի սպառազէնք, եկեսցէ ժամ, եւ է առ դուրս,
Յորժամ մեծ եւս յանդընդոց շարժեսցին մեզ մարտից դռմունք,
Անդ յայնժամ տացի բազկացրդ քաջութեան ձեզ մըրցանակ,
Ոչ եւս այլ այնուհետեւ ձեզ յակամայս արկից նահանջ »:

Ասաց, եւ յերաշխիս հաստատութեան երդման ուխտին
Ամբարձ ըզգաւազանն յաւեժահրաշ ամենազօր,
Համակ ոսկի ձոյլ յոր բիւրք վառին բիւրուց բոցաճաճանչ
Մեծարիւի լուսագունդ քան զարեգակն աղամանդից,
Շարժեցան ընդ նըմին երկնից կամարք եւ սիւնք նոցա:

Սըլանայր անդէն Զուարթունն 'ի դրախտն դէմ եղեալ յԱզին: —
Աստղիկ դուստըր նոյեան, չըքնաղ փափուկ կոյս լուսագեղ,
Որպիսի չէր երեւեալ յաղգըս կանանց դուստր Եւայի,
Անարատ կեանք սըրբանուէր, եւ մըշտափթիթ լուսաբողբոջ
Պահեալ ըզափալն կուսագեղ յանմահ ձեռացն աստուածաստեղծ,
Նախամօրն էր փոխանակ 'ի փափկութեան փոխեալ 'ի դրախտն,
Եւ յանոյշ դարուն տիոցն յաւերժացեալ անեղծութեամբ:
Զկուսական սիրեալ ծաղիկ, ոչ առ ատել զպատանեաց գութ,

Այլ սարմանի զոք տեսեալ յերկնացեղիկ անմահ Զուարթնոց
 Եւ իսէր խոցեալ գեղոյն, ըզծորելեօքս նըշկահեալ.
 Եւ ի դըրգել անթարչամ զբոցատերեւ կուսութեան վարդ՝
 Զանուշահոտ ցանկալին յանմահից քիմս եւ մահացուաց.
 Եւ առ ահի հէք բնութեանս ի մահուանէ, եւ սոսկալոյ
 Քան յանձին՝ առ ի ծննդոցն սպարաստեալ դառն օրհասէն,
 Որ յերկունս՝ ի մահ ծննցին, եւ մըշտամեօք յերկիւղ մահու,
 Ըզկնի արդեամբք իսկ անցեալ ընդ փորձ նորին արհաւրօք լի,
 Տեսանել առկայծ աչօք զսարսափելի մահուն երեսս,
 Եւ զառոյգ հասակըն տալ սուր գերանդւոյն նորա ի խուղ,
 Կամ ցաւօք ցեցովք ոսկերցըն կենդանւոյն ծիւրեալ ի հաշ՝
 Մատնել զնըշխար մնացուածոյն ի դըժոխոց դանդիւն եւ երր,
 Յերկնից աչացն իսկ թերեւս յաւիտենից ելեալ կորուստ,
 Եւ ծնողին բաժին՝ նըզովք, եւ ոչ ուստեք ինչ օրհնութիւն: —
 Այլ դու սէր՝ բուռն եւ հըզօր ես քան ըզմահ գերել ըզսիրտս: —
 Վասն այն՝ անմահութեանըն գըրգարան նըմա շնորհեալ
 Ընդ ոգւոցն արդարոց ու՝ նդ Ենովքայ ծերոյն անմահ,
 Եւ մարմին երանաւէտ անապական նուրբ եւ թեթեւ,
 Ընդ նըմին եւ հանճար, իմաստութիւն բազմադարեան
 Յորդորեալ կենակցութեամբ ընդ ալեւոր սուրբ ծերունւոյն,
 Ուսեալ ըզհին զգօնութիւնս, երկնից մըտացըն խելամուտ:
 Այս կենցաղ անեղծական ընդ աշխարհիս կենաց կըցորդ՝
 Գոյր սարգեւ նըմին ցորչափ փըթթէր հայկեանըն գաւաղան,
 Վասն որոյ խնամ մեծ ածէր ի դիւցազնին տէրութիւն:
 Եւ զի բնութիւն կենասէր էր, հեշտակեաց, հանգըստաւէտ,
 Ատելի արեանց մարտից, յանձն էր ի նա սիրոյն համբոյրբ
 Եւ սըսակք կաս ծաղկաւէտ անխըղելի ամուսնութեանց
 Ոչ յիւր բախտ նախանձելոց զուգից մարմնոց զօդեալ սըրտից.
 Եւ շնորհ դարմանոյ մարմնոց լոգւոց կըրիցն ի բոյժ,
 Ոգւոց՝ յանդորրութիւն ըզխուովս ածեալ, զմարդիկ ի հաշտ,
 Որպէս զըսկայսն առաջին՝ զՅաբեթ Զըրուան եւ ըզՏիտան,
 Յորոց խազմին՝ ի Տիտանանց զերծոյց սըրոյ զճետ Զըրուանայ,
 Եւ կըրկին եգիտ շնորհըս վըրդովից կալ հաշտարան.
 Իսկ մարմնոց՝ զարմանահրաշ յարմատ եւ բոյս թաքուն գեղովք
 Զոր ի լերանցն հաշտենից լաղինաճեմ քաղէր հովտաց.
 Նըմա Քերովբըն բոցեղէն բանայր փակէր զգրախտին հրացանկ:
 Ընդ հայկազանց պետութիւն՝ զայս կեանքս կեայր յԱդին դարաստ,
 Եւ մինչ յերկիր լջանէր, իւր օթարան էր Աստեղունք
 Ի սիրեալ Տարօն գաւառ Տարուբերան պերճ աշխարհին:
 Իսկ ի բառնալ տէրութեան ի հայկասերմ գաւաղանէն,
 Առ թախիծ լըքեալ զԱդին՝ եւ ի լուսնին բարձըր կամար,
 Ապ՝ անդուստ անց լուսաբեր արուսեկին ի սարունակ,

Որ յանուն նորա պահի պայծառացեալ մինչեւ ցայսօր :
Ըստ դարձելն 'ի բռանց երկրի եւ 'ի պատիր խաբէութեանց՝
Անտի եւս անդր ոտն առ ոտն աշտիճանեալ ելցէ 'ի վեր
Վերձեմեալ ընդ սանդղաձեւ երկնից բոլորս յոգիս վեհից ,
Մինչեւ 'ի բուն իսկ զըղեակն 'ի վեհավայրն աստուածեղէն :

Չէր Աստղիկ անտեղեակ անցից աւուրցն այնմիկ երից
Յարդարոց թորգոմազանց լըւեալ յոգւոցն գնացելոց ,
Որ նուազունք հասին յովտէն Քաջբերունոյ եւ Բըզնունեաց :
Ողջունէր զամենեսին , եւ առանձին զԲորանէ կոյս ,
Ձոր նորոգ խոստովանեալ սուրբ արարին նոյեան պաշտօնք :
Ընդ որս յաւէտ սիրելին իւր պատանին առոյգ հայկակ ,
Ձի կարեմէր անդր անկեալ՝ թախանձալից հեծէր սըրտիւ
Ընդ ծաղիկ մանկութիւն զոր ռխերիմ հընձեաց սուսեր :

Ձայն Աստղիկ իբրեւ ետես , շուշանափայլ փարեալ բաղկօք
Գիրկընդխառն համբուրիւք ողջագուրէր 'ի ծոցն անոյշ ,
Եւ ասէր արտասուազին . « Դ՞ն եւս եկիր դիւցազին ճեւ ,
Ո՞ր սուր անողորմ ըղբաղցր արեւդ հաւ տարաժամ ,
Ձոր թողեր հօր քում եւ Անոյշ մօր դիւցազանց ողորմ աղէտ :
Ունիմ 'ի գիրկըս զուրուգ , իսկ մեծ եւս էր ինձ սիրելի
Ձոգւոյդ գեղ ընդ գեղեցիկ հուժկու մարմնոյդ միշտ ընդգրկել :
Ոչ մեռար , այլ փոխեցար 'ի ճըշմարիտ կեանս անթառամ ,
Ձըրկեցաւ 'ի տեսոյդ երկիր , զԱդին դու զարդարես .

« Լըռեցո՞ւ զհեծելդ , որդեակ . տես զն՝ բերկրանք առաքինեաց ,
Լայնալիր մարդք ծաղկաւէտք , հովիտք եւ բլուրք գեղեցկաձեմք ,
Ըզբօսանք ականակիտ զեռուն ալեաց աղբերց գնացից
Յարափթիթ ափանց ոլորս կանաչագեղ դընդըչելոց ,
Հովանաւոր անտառք , եւ սէղ դալար յատակսն շատրրուանք :
Աստ 'ի դոսին դիւցապար ճեմեալ հասակք 'ի բոյս զըւարթ ,
Արկեալ լոյս որպէս զօթոց ըզմերկութեամբ երանաւէտ
Պատանեակք եւ օրիորդք յառուգագեղ տիս , յանմահ սէր .
Այսր եւ քոյդ յիւրում ժամուն գայ Շուշանիկ ողջագուրել :

« Աստ արեւակն գարնային միշտ 'ի վերուստ քաղցրահայեաց ,
Եւ կամարք գիշերական կապուտերանդ աստեղազարդ ,
Երկինք անամպ անվըրդով , օդք լուսաներկ եւ քաղցրասիւք ,
Յարազուարճ յերկնէ յերկրէ շունչ եւ բուրումն անուշութեան .
Մայրիք 'ի նուագ հեշտախօս օդապարիցն գեղգեղեալ ,
Բիւրազգի թուլք անթարշամ եւ ծիրանի ծաղկանց երփունք ,
Մուրտ եւ սարդ խընկողկուզիկ , յասմիկ շուշան վարդ մանիշակ ,
Մըշտափթիթ ճոխ տերեւեալ աշուն յերանգս հեշտ ճաշակաց :
Կեանք անխռով աներկիւղ յերկանց ցաւոց 'ի մահուանէ ,
Պարապեալ աստուածայնոյն իմաստութեան ըսքանչեւեաց
Ի կապից թեթեւացեալ աղցից մարմնոյ մահկանացուի :

Է եւ երկնից զի Զուարթնոցն լուսաթեւ սուրբ պատանիք
Մըխիթար կենակից յաստուածակոյս գան կողմանէն:

« Ի դոսին գէտակն եւ դու դիր, 'ի դոսին ըսփութեցիր,
Զի եւ դոյն իսկ սիրելեաց երկնից բաժին է եւ նըսիհ:
Եւ աստուած ակնարկելով երբեմն յերկիր մառախլապատ՝
Բարձցես քաջ եւս 'ինըժարս որ աստ եւ անդ երանութիւնք »:

Զայս ասէր եւ համբուրէր ըզպատանւոյն տիպ փարեւի,
Խրախուսէր ընդելանել 'ի նոր 'ի կեանսն եւ 'ի կենցաղ:
Գայր ընդ օդս յայնժամ սլացեալ հրեշտակն հայոց սաւառնաթեւ.
Մուտ 'ի դրախտն եւ սօսափիւն թեւոցն ընդ սիք առաւօտին
Հարկանէր 'ի լըսելիս յերեսս յոսկի հերս Աստղիկն.

Դարձաւ ետես ըզԶուարթունն, ունկն երկնաւոր եդ պատգամոց:

« Սիրելեացդ անմահից, Աստղիկ, 'ի սէր կաս համակեալ,
Ասէ հրեշտակն, այլ դոցա հրաման անդարձ կընքեաց ըզբախտ.
Հաս՝ այլուր տարջիր ըզսէրըդ. Թորդոմեանք որդւովք հայկայ
Յաղթանակ պերճ կանգնեցին երէկ 'ի դաշտն գընունի.

Թըշնամին խաւարաբնակ նախանձաբեկ ոգւով այսոյ
Յարուցեալ յանդընդոց սըղտորէ զօդս եւ զծովուն խորս
Ընկըղմել զնաւաց տորմիլն որ արդ ածէ զնոսա 'նդ ալիս:

Վեհին տաստ ըզմեր կարճեաց բազուկ 'ի փորձ մեզ անպատեհ,
Զի կըրսերն յիւր զօրութիւնս շատ իսկ ելցէ նըմին ընդդէմ.

Սակաւուք դուզնաքէիւք դործ վըճարել ըզմեծազօր՝

Է իւրումն ամենահար ձեռին հանդէս եւ հանճարոյ:

Արդ առ քեզ են հրամանք. եւ երեւեա խեռ մըրըրկաց,

Խաղաղեսցի ամենայն. այս իսկ է քեզ վիճակեալ բաշխ »:

Ասացեալ թըռեաւ Զուարթունն 'ի դիտանոց իւրում բարձանց:

Ի մի կէտ այս ամենայն յերկնիցն ժամս ելանէր յանգ,

Վայրկենիւքս սրաթեւ ժամ՝ ոչ չտիէ զթախսն զերկնաւորս:

Ի պատուէրն երկնաւոր ճեպէր Աստղիկ. թողեալ զհայկակ
Զբօսանել ընդ անմահից 'ի հեշտանոց բուրաստանին,

Փոյթ փոյթ 'ի սպաս կազմէր դործոյն ըստ պաշտամանն իւր օրինի:

'Նախ ըզխոնջ աշխատութեան՝ ըզքիրան եւ զտապ սըրբել յանձնէ՝

Պարկեշտագէղ անդամոցն ըզքեցուցեալ զըւարթ աշխոյժս,

Ընկեցեալ զինքն յալիս բիւրեղափայլ լայն լըճակաց

Լոգանայր լուանայր 'ի լիւղ. ելեալ ապա շուշան եւ վարդ

Իբրեւ այն ինչ 'ի շաղից առաւօտին ցօղատարափ,

Այնպէս յաւէտ փայլ ըզփայլի թողեալ զհասակն 'ի ջինջ պաղարաջ

Եւ զհոյլ հերաց ոսկեթելս արձակ հողմոյն հովհարելոյ,

Որ ընդ ուն յուս փղոսկըրեայ եւ զըւսաթոյր թեւօք՝ թիկամբք

Էջ ըսփիւ գեղադանդուր 'ի գիրգ իրանն գալարիւք,

Արկ քօղէս յառուգագէղ ճախարակեայ ծըղիսն եւ սրունս,

Ի դաստակսն աղարանջանս՝ ոչ ոսկեղէն ականակուս,

Այլ յերփներանդ յանթարչամ ծաղկանց դրախտին անմահութեան :
 Ըզփափուկ ծոցովն ածեալ լոյս լանջագեղ բընիկ կամար
 Պախճաւանդ պընդէր քընքուշ յերկնապաճոյճ չըքնաղ հիւթից ,
 Ըզվարսիւքըն կարմրերփեան վարդից բոլորս յեռեալ սլըսակ ,
 Տերեւեալ ոստ ձիթենի նըշան 'ի ձեռքն հաշտարար ,
 Ըզգըլնովն յօդրս թռուցիկ եօթնարփենի կարակնաձեւ
 Շուք չըղարշ ծիրանածուէն , որոյ տըտունք ուարնդանութ
 Զողամբքն եւ զերանօք ծալ ծալ 'ի ծովի ծածանէին :

Գեղասպար թաթիցն ոտից ծայրիւք մատանց տըտփեալ յերկիր
 Եւ զբազուկան 'ի թեւ պարզեալ՝ սաւառնացեալ սլանայր անդէն :
 Հեզասիւք օդն որ զմըրրիկ երկնատեղաց ցածոյց վըրիժուց
 Կարապետ նըմա երկինք առաքեցին աւետաւոր :

Նա յառաջնում խոյանալն 'ի ցանկալի Աղին վայրաց
 Յաղբերացըն բիւրակնեան Արածանւոյ եւ Երասխայ ,
 Թռուցեալ գայ հասանէ լերանցն 'ի ծայրըս Ծաղկէոյ :
 Ակնարկէ միանգամ յերկնադիտակ ծագաց անտի

Քաղցր աչօքն ընդ աղմըկեալ երեսս օդոցն եւ անդընդոց .

Ըզսըրտառուշ Բեբորայ զպաղատախառն աղերս լըսէ :

Ամբարձեալ անդուստ 'ի նուրբ օդոցըն թեւս սրանայ 'ի ծով ,

Սիւք շընչէ մեղմիչ ոգւոց հարըստահար արարածոյն ,

Յաջ յահեակ վարդիչ օգովն ըզձիթենին թօթափեալ ուռ ,

« Հերիք քեզ , այսդ ըստահակ , ասէ , անդունդք կոչեն ըզքեզ » :

Սօսափիւն թեւոցն եւ հաշտ ոստոյն չըրչիւն , չըրթանցըն շունչ

Հեշտ 'ի լուր տարերցն եկեալ՝ դոյժ հընչէր յունկն ապըստամբօղ .

Փախըստեայ գնայր յերեսացն՝ առեալ զամպրոպս եւ զփոթորիկս ,

Եւ երթեալ սուզանէր մըռընչելով յիւր վիհ մըռայլ :

Զեօթնարփին Վէհն 'ի բարձանց սըփուէ զգօտին իւր ծիրանի

Կարակնեալ ընդ ամպս երկնից եւ մինչ յերկիր յալիս ծովուն .

Անցանէր Աստղիկ 'ի մէջ բազմագունի պերճ խորանին՝

Զիւրոյ չըղարշին զեօթնարփեան նըմանատիպ թռուցեալ կամար ,

Տըւեալ հողմոյն վըանաձեւ ծաւալ յերկին՝ շուրջ ըզմիւսովն ,

Եւ կըրկին ծիր ծիածանք բակ ըզմիւմեամբք անդ առնուին :

Թորդոմազանց յայն պիշ աչք երերածուիք յանյոյս պահուն ,

Յառհաւատչեայն երկնաւոր՝ հաշտարան հին ուխտին Մասեաց

Կըրկնադրոյմ հաստատութեամբ , ոգի բերեալ խրախուսեցին :

Մըռմըռեալ բարկութեան ծովուն լըսէր սըրտմըտութիւն ,

Զիջանէր փըքոցուռոյց ջուրցըն կուտակ եւ ալեաց գոռք :

Տեսանէ զտորմիջն Աստղիկ վայրավատին ցընդեալ 'ի ցիր ,

Գողար եւ ողոք բարբառով յարուցանէ սիւք 'ի թիկունս .

« Էջ սիւքդ հեզիկ՝ ճեմեալ մեղմիկ 'ի լուսաճեմ՝ Վարագ լերինդ » :

Թեւ պարզեալ նաւացն ետուն 'ի հողմն յաջող եւ խորշ առեալ

Բողորեալ՝ արշաւեցին ընդ ծաղկաձեւ ալիս կապոյտ :

Փարատեալ մութն՝ եւ արեւ ծաւալէր ջինջ ճաճանչագեղ,
Դըտանէին նաւք զիրեարս համադումար 'ի մի ժողով,
Քաջ 'ի բաց անցեալ ըստ լիմն, ափանց հանդէպ խոռխոռունեաց,
Ի ձախմէ թողեալ զԱմիւկ եւ ըզլըտուց կըղզի ցամաք,
Եւ զՄարմէտ դեարն մըթին եւ ըզլարագ սար երկնաճեմ,
Վարագն ոյր ծայր՝ ծիրանի ծիածանին ծրարէր 'ի ծոց:

Ձայն ցընծալից նոր օրհնից հընչեալ 'ի լուրջ երկնից կամարս,
Ըզմիմեանս ողջունեցին 'ի մեռելոց 'ի կենդանիս,
Բեբորայ զմեծ փըրկութիւնն դաւանեալ շնորհ երեսաց:
Իսկ ինքն ոգի արկեալ՝ լինէր երկնից գըթոցըն խոստովան,
Ի նոցին եւ յԱպահայ քաջին իւրոյ հանեալ նըսէհ:

« Զի զձեզ երկինք սիրեցին, զբազուկսդ 'ի մեծ ինչ նըւիրեալ,
Եւ ըզկուրծսդ քաջալանջ ընդ ատեւեացն Աստուծոյ դէմ՝
Եւ թըշնամեացըն հայկայ. ձեր է շնորհ անձանց մեր գիւտ »:
« Հայա, ձայն առին քաջք, կացցուք 'ի մեծ ինչ եւ մէք ժիր »:
Եւ խընջոյս ուրախութեան կազմեն մակոյկք սաղապաճեմ:

Նաւապետք ընդ անդունդս անցեալ զըւարթ խոռխոռունեաց,
Ըզթիկունս ընդ սարաւանդին դարձուցեալ Բարկաշատայ,
Դէպ ուղիղ ծովէին յարեւմտից դիմեալ հարաւ
Ի կոր ափունս Բըզնունեաց, այն որ ընդ թուխ եւ ընդ Դատուան,
Ըստ տոկ օդոյն յաջողէլ՝ զոր առաքեաց Աստղիկ 'ի թեւան,
Եւ ինք ճախր անտի առեալ գայր 'ի բանակն առ հայրն հայոց
Խաղաղասիք դիմեցմանց գընդի եղբարցն աւետաբեր,
Զծովաչուն մինչդեռ յիւրոց սուրհանգակացն առեալ ըզլուր՝
Անդընդաքակ մըրըրկացն եւ ամբուռից հոգայր ընդ յոյզս:
« Աւետիս քեզ արանց հայր, դիւցազանց վէհ, արի կանգնեաց
Ի խաւար տըխրութենէդ. քո յոյս յերկինս յամենայն ժամ,
Եւ այժմ ահա նա դարձոյց 'ի նոցանէ եւ առ 'ի քէն
Ըզկասկած տագնապի բըքայորդոր ձըմերայնոյն:
Հա դիմեալ գան դիւցազունք առ դիւցազունըս գումարտակ
Ատեւեացըն թորգոմայ եւ անմահից յահ 'ի կորուստ.

Քաջազանցն արի 'նդ առաջ, 'ի դէպ թերեւս հասցես ժամու »:
Ձայս նօթճեալ՝ յԵդեմ առ իւրսն եւ առ հայկակ անդրէն սըացաւ:

Իսկ Բիւրասպ 'ի փոթորկէն յափըշտակեալ՝ հասեալ առ Բէլ
Աւետիս մատուցանէր զգաղտնի գործոյն յաջողութեան:

« Լըսէս, ասէր, ըզգոչիւն անդընդաշարժ բարկ մըրըրկիդ.

Ի վերայ թորգոմեանցն ապըստամբից ընթանայ նա

Կենդանւոյն թաղէլ զնոսին նաւօք զինուք 'ի խոր դըժոխս,

Հատուցեալ եօթընապատիկ 'ի ծոց նոցին վըրէժ քինու

Զնենգախոշոշ դաւանացն առ մերսն 'ի դաշտըն գընունի »:

Եւ սրտմէր ըզկոխն եւ զեկսն, 'ի մեծ զարմանս եւ յափշտութիւն:

« Օրհնեալ Բիւրասպ, ասէ Բէլ, դու 'ի բախտէ փառաց թագիս.

Սակայն, նախախնամօղ խմաստութեան է հանձարոյ
Ըզմբտաւ ամէլ՝ գուցէ այլադգ ինչ դէպք շրջեացին մեզ,
Կամ նաւաց ինչ փրթանել եւ ելանել այսր 'ի ցամաք:
Եկ աղէ, գունդս ինչ յըզեմք 'ի զօրութեանցս յեզր 'ի ծովուն,
Հարկանել յեւն ըզնոսա եւ սատակել համանգամայն:

Պատերազմ ընդ թորգոմեանս՝ ոչ եօթնօրեայ դրոժէ գաշինն »:

Չայս ասէր, եւ տայր անդէն Բաբայ հրաման ու Ամարփալայ
Գունդ առնել եւ գումարտակ մեծ 'ի վերայ բովանդակել:

Ելանեն Թուրոս, Շամիր, Արէշ եւ Բուրղ, զօրք, զօրավարք,

Ոչ սակաւք ընդ նոսին եւ զըրուանեան զօրապետաց:

Խաղային գնային 'ի ծով, բանակ առեալ բոլորէին,

Ընդ Սորք Խարզիթ եւ Խընծոր ծածկէր ծովեզրն բովանդակ,

Որպէս յորժամ ծովային խոթք արագիլք ճայք հողամաղք,

Խըճողեալ զամենակուլ խածիս ցըյադ համեղ ձըկամբք,

Յափնածիր ցամաքն ալեաց երամացեալ հարօրանան,

Տարմատարմ նըստին բանակք, հընչեն երկայն կոր ծովափունք

Ի կարկաչ ու 'ի կառաչիւն անհուն կերկեր աղաղակին:

Ձիգ գէտակն եդեալ եւ ոչ տեսեալ 'ի ջուրց զոք մըկանունս

Իբրեւ ասպա հասանէր եւ անդընդոց խաղաղութիւն,

Կասկածեալ ընդ այլ ուրեք թէ 'ի ցամաք թափիցեն լաստք,

Չամենայն ծովեզերաց նաւս առ ետեղ կալան սպահակ,

Եւ կաղմեալ 'ի բնաւ սկստս հանդերձանաց սլատերազմի,

Աղեղնաւորք կորովիք եւ այլ մարդիկ ըստառազէն

Իբրեւ բիւր մի տաղնապաւ ելին մըտին յանթիւ մակոյկս,

Ընդ ալիս խաղաղաւետ մերթ թիակօք բրոնավարեալ,

Մերթ առ 'ի կող կէս հողմով առագաստից հերձեալ զանդունդս:

Մընաց Բաբ եւ Ամարփալ 'ի ցամաքին ընդ Արէշի

Չըրուանեան զօրապետօք հանդերձ միւսով տասն հազարաւ.

Այլք ըզհետ ելանէին ըզթուրոսի եւ զՇամիրայ

Որոց յանձն էր բոլոր նաւատորմին իշխանութիւն:

Արեգակն 'ի Սիւմ լերին վերաթեւեալ բարձր 'ի դագաթն

Հայէր 'ի կապուտակ ալիս ծովուն վասպուրական,

Յոյր մանր 'ի ծովափնն վէտ վէտ ճեմեալ ճօճէր ըյս միջօրեայ.

Յերկնաճեմ ծայրից հրեշտակն ունէր դէտակըն թորգոմեանց:

Երկոքին վարդին տորմիլք 'ի հիւսիսոյ եւ հարաւոյ,

Պատահեն բըզնունական ամին հանդէս դէմ Աղաղայ:

Յակն արկեալ տխտանացոց ըզթորգոմեան նաւացն հանդէս,

Խըլըրտեալ ահ ցուրտ յերական, 'ի դէմս իւրեանց մածեաւ դալուկն:

Կան Թուրոս, Շամիր 'ի խելըն, քաջալեր բառնան խրախոյս.

« Մի՛ վըհատիք, արք, վեհերէք դուք 'ի դոցա բազմամբոխէն,

Չքաջութիւն, զպարծանս անուան յաղթանակի դիք 'ի մըտի.

Յոգնախուռն գումարտակ ոչ ինչ զօրէ 'ի նաւամարտ,

Նա մանաւանդ շնորհակց լիցին պատճառք աղմկայոյդ :
 Ժիր լերուք, արութիւն, արուեստ զինու, բռնութեան թափ
 Դատեսցին այսօր ընդ ձեզ, եւ ըզթորգում կըլցեն անդունդք :
 Արութեանդ չեք ինչ յերկուանք, ըզզինուցդ ոյժ վաղուց գիտեմք,
 Եւ զնորոյ ուրբաց, ժայռից կարկառակոյտ պատրաստ 'ի վերդ,
 Զոր բերէքդ, ուստի անշուշտ իսկ թըշնամոյն ձեռք են թափուր,
 Ի կարկուրայց խորտակումն ընդ փոյթ տեսլիք զըսքանչելիս :
 Մարտիդ ոյժ 'ի ձեզ, օրէնն 'ի զօրավարս յուսայ, հապա » :

Հապա — գողաց երկին, եւ դիմեցին 'ի թորգումեանս .

Որպէս արջ Յուլ ձիւնեղէն լերանց հրացայտ իջեալ աջօք՝
 Բարձրագոյց կարգայ զընկերսն արձագանդօք մայրեացն յապուռ,
 Նոյն վերագբըն մոլեկանք զովօղ գընդիցն արկին խրախոյս :
 Ծանեան թորգումեանք 'ի վառելոյ փայլման զինուց,
 Ի յանդուզն յարձակմանէ արշաւելոյն ըզթըշնամին .
 Կարգեցան կազմ 'ի կռիւ, եւ ուզմ եղին ճակատեցան
 Ընդունել ըստ արժանի թորգումական արի սըրտից :
 Զայն տեսեալ թուրոս, Շամիր՝ փող 'ի նաւացն հարին իւրեանց .
 Գոչեաց փող աւագափող անդուստ Քարթլին եւ Ապահայ,
 Ի յահեղ բարբառոյն որոտաց ծով ուերկնից գումբէթ :

Անդ 'ի սկայսն ամբարտակեալ՝ « Մի դուք ինչ, արք, գոչէր Քարթլոս,
 Զանդիտէք 'ի յախուռն անկանելոյ դոցա 'ի մեզ .

Ի կորուստ գան փութացեալ իբր երասան արձակ 'ի վախս :

Ի դոցա տառապանս՝ 'ի զօրութիւնդ հայեցարուք,

Հայեցարուք յիրաւունս արդարադատ երկնից աջոյն .

Ո՞չ նոյն աջ է որ երէկ յերկրի եղեւ ձեզ հովանի :

Տեղատարափ մի զինուցդ 'ի սատակումն է դոցին շատ,

Կարկըտով երկաթի թաղել զդոսա եւ զնաւս իւրեանց .

Փոխանակ մեր՝ արդ դոցա բացցին անդունդքըս գերեզման » :

Զայս ասէր, 'ի զէն գնային դիմեալք զալիս պատառելով :

Ըզբամբիշն Ապահ 'ի գող յետին նաւացն եղեալ յամրի,

Իբրեւ այն ինչ 'ի չափ նետընկեցի մի մերձեցան,

Ելեալ 'ի ցուռի սլարառաջ՝ գոչեաց 'ի ծովն արիագոյն .

« Զի՞ եղէք ցայս վայր աշխատ խընդրել ձեզ մահ եւ կախարումս,

Մէք 'ի դոյն իսկ փութայաք, գալ տալ ձեզ զայն 'ի ցամաքի .

Աստ առջիք, եւ անվաստակ 'ի խորս 'ի փոր թաղիք ձրկանց :

Հապա, մանկունք, դիրկ ընդ աղեղն » : Ասէ, նետից տեղան տարափք,

Հընչեցին ալիք եւ խուլթք յահագնաձայն բարբառոյն,

Շըչեցին սըլաքք ընդ օդոս . թօթափին բե՛լեանք 'ի ծուփս,

Իբրեւ մարախ զոր առեալ հոսէ հարաւ 'ի մեծածով .

Անկանին եւ թորգումեանք յարին վիրաց ներկեալ զյորձանս,

Եւ յոգիսն իսկ ասպաստան՝ մարտ եւ յալիսըն յարդարեն :

Կայծակն յերից փայլակեալ Շամիր յաչացն աղաղակեաց .

« Տեսանէ՛լ գայլք զերկիր գամբարանօք ձեր կոհակեալ,
Արդ անջան թաղեցիք 'ի խորանդունդս ամենակուլ
Ի ժանիս եւ յորովայն զեռնոց, ընդդայց եւ նըհանգաց:
Չէ այս դաշտ քաջբերունի դարանամուտ վատաց 'ի քմին,
Ասպարէզ բաց արիական նահատակաց է եւ մահու,
Եւ ծովուդ սլարեիք՝ զինուց մեզ սատակման մատակարար »:
Ձոյդ բանին եւ կարկտէին 'ի թորգոմեանս վէմք մեծամեծք,
Բեկտին կայմք, խորտակին թեւք, խըզին սլարանք, ապաւանդակք,
Խեւք եւ կողք ջախջախին, առաջակողմ եւ պաղսղաջունք:

Պակեան վայր մի թորգոմեանք եւ յետըս կոյս նահանջեցան,
Խրախոյս հարեալ տիտանեանց՝ դիմեն քարանց ցընդեալ հեղեղս.
Ի նետիցըն շառաչմանց վէրք եւ մահունք իւրեանց անբաւ
Ոչ լըքոյց ըզնոսին, ոչ գիւք եւ վիրգք լըռեցին ինչ:
Խիթացեալ թորգոմաղանցըն վերջոտնել 'ի ցամաք կոյս,
Թէ 'ի խրուտ ինչ խիստ տեղիս եւ 'ի ծանծաղս անկանիցին,
Ըզմահ ընդ կեանըս խառնեալ եզին 'ի մտի գազանաբար
Արշաւել սլատերաղմաւ 'ի բաբէլեան ճակատամարտ,
Բախել ըզուաղմ, խորտակել եւ անցանել արիապէս:
Ընդ խոխոջեալ ծըփանացն ալիս դարձան անդրէն ընդգէմ:

Անդ յայնժամ ըսկիզբն առնոյր մարտ անհնարին մոլեգնութեան,
Որպիսի չէր տեսեալ ծով խկըզբանէ արարածոյն:
Երկոքեան կողմանք անփորձ եւ անհրմուտ նաւակըռուոյ,
Միայն կատաղութիւն զամենայնին լընոյր տեղի:
Ի խառնել ճակատուց բեկաւ վիմացըն զօրութիւն,
Բայց եւ նետից աղեղանց դերեւ եղեալ կացին կորովք,
Լայնալիճք ընկեցեալք, նիզակ տէգ սուր եւեթ 'ի գործ:
Յառաջին անդ խառնուրդս անկանէին սկայք ահագինք
Որ 'ի ներքըս թօթափեալ եւ որ արտաքս յուղիս յորձանաց,
Ճողփիւնք մեծ ըզկապուտակ դէմս անդընդոց ներկին արեամբ:

Եւ նիզակ քաջին լէկայ, Սուսառ, արեան քում ծարաւի,
Այլ քո բախտն 'ի բաց փըչեաց, առ ահեկի քերեալ ուսովդ՝
Երթեալ եհար ընդ ծոծրակ ըզվիթխարի հըսկայն Շարուհ,
Որ 'ի կող լաստափայտին ելեալ յայնկոյս տայր պատերաղմ.
Անց ընդ քիմըս բերանոյն սըլաքն ընդ մէջ ճեղքեալ զէզուն.
Արիւնուշտ առամամք խածեալ նորա զերկաթըն ցուրտ,
Գըլն'ի վայր ճախր առեալ գլորէր յալիս ջուրցըն խորոց:
Ճօճ առեալ նիզակաբունն՝ ընդ կող միւսոյ նաւին 'ի բախ
Բերանոյն լընդաց մըսուրք զըզըրգելով խորտակեցան,
Ծընօտք քակեալ քայքայէր եւ առամունքըն ցըրուէին:
Ձայս Շարուհ մեռանէր ըզգառնութեան մահ անողորմ,
Որ ոչ ումք առ իւրովըն կենդանեաւ ողորմեցաւ:

Կայր Բուրդար ժիր եւ աշխոյժ եւ բարձրաբերձ ըսկայ հասակ

Առ կայմին սարաւանդեալ գեր 'ի վերոյ գրլնոց այլոց,
Եւ զընդվայր սլացեալ աշտէսն յափըշտակեալ ըզթորգումեանց՝
Երկոքումբ ձեռօք աստի անտի անդրէն յետս առաքէր
Եւ նոցին զինուք յարի պատանեկաց մոլէր յարիւն:
Դէտակն 'ի նա Մանաւազ եւ սպառնական ամբարձեալ գոռս,
Ի վազել նորա 'ի վեր յօդս ըզկրնի շկահեալ արդանց՝
Կըշուէր 'ի սիրտն ըզմըկունդն եւ ընդ կայմին կարէր ըզնա:
Սասանէր յոտից ցրգլուխ նաւափայտիցն ամուր մածուած,
Թեւքն եւ գլուխն անկանէին, պղնձի կորբան թընդէր յատակ,
Հըսկայն բոլոր ընդ երկինս եւ ընդ երկիր զփայտէն կախէր:

Թուշին քաջ, մինչ ասպարէզ կայր 'ի միջի դեռ ընդ հերայ,
Ժայռ մի ժանտ պարսեալ 'ի լանջսն խութայի պատենազէն,
Հարուած՝ ոչ 'ի մահ, այլ տախտապար գառէր յորսայս
Քաջալանջ պարմանին անըզգայեալ հարուստ մի ժամ:
Իսկ արին հէր ընկեցեալ յԱրշամայ նաւ ճանկ երկաթի,
Ձըգէր մօտ հըսկայաբար, բախէին թուամբ 'ի թուամբ յիրեարս:
Կորովին քաջին սալար յայնժամ Լաշա շոպեալ անդէն
Տախտակ մի յաղթ եւ լայն, անդր ընկեցեալ կապէր կամուրջ.
Ինք նախ ոստնոյր 'ի վերայ՝ մերկացեալ սուր զիւր երկասյրին,
Յաջ յահեակ զամենայն ըզգխմակացսն սատակեալ,
Խրախուսեալ որ ընդ նըմայն քաջք՝ յոխորիմ վազէն 'ի լաստ,
Ձինքն 'ի տան իւր վըճարեն, այլք 'ի կողից խեղաց կըռուին,
Եւ զմակոյկն եւ զսինըքորն առեալ գերի վարեն յիւրեանս:
Եւ տեսեալ զայն ակաղձուն՝ լի մեծամեծ վիմաց կարկառ,
Ըզնոցայսն առին տեղալ զէնս 'ի նոսա՝ խուռն քարինս.
Խառն հարկանեն ջախջախեն փըշրեն կառավին, իրան եւ ծունկս,
Թեւճակ, կայմ եւ խառնելիս, կող, պաղպաղունս, առաջս եւ վերջս,
Մեծամեծ տարակուսի տագնապ աղէտս ածեալ յանկարծ:

Կովկասայ եւ Թուրոսի նաւք անհնարին գազանութեամբ
Յարձակեալ՝ 'ի միմեանրս շողէին խառնամառնեալ
Կող 'ի կող եւ ձողք ընդ ձողս, ընդ ցուկըն ցուկ եւ չուանք 'ի չուանս:
Ի նմին ժամուն արք ընդ արս զահեղ մարտի խառնեն ըզձեռն,
Ոչ եւս տէգ կամ գեղարդն, այլ սուր 'ի վեր առեալ 'ի կուշտ:
Թուրոս մըտեալ 'ի ներքոյ՝ հարեալ կըտրէր ըզՊաճոկայ
Ձքաջի սրունս, որ կայր 'ի ծնօտ ամրակառոյց լաստեալ փայտին,
Ահագին սլաքեալ 'ի ձեռս հեծան՝ պուղէր ըզգունդ մարտիկ:
Ձայն տեսեալ Սուրա քաջոտըն զօրավար մեծին Կովկայ
Մոլեգնաբար վազվազեալ ընդ կողսն դայր ընդ պաղպաղունս.
Եւ առ մէն մի քայլ մի այր՝ որ յանդըգնեալ կանգնէր 'ի վեր,
Այլեւայլ սլատուհասիւ մահու թաւալ ընկենոյր դի:

Սոսկալին 'ի վեր ոստնոյր նըմա հըսկայն անդ Քեղաթուն
Յահագին վաղակաւոր, անձն ըզգեցեալ վերտըս զրահից,

Եւ սաղաւարտ պըղընձի յոսկի պըսակ արտախուրեալ,
 Եւ յազգի ազգի հաւուց թեւոց պէսպէս նըշանաւորա
 Ընդ խորանարն խաւ 'ի խաւ թուլցեալ սրածոյճ պերճ պետական:
 Յայն տեսիլ՝ գոյն համհարզիցըն Սուրայի հատաւ դիմաց.
 Անվէհեր ինքն յերեւել անդ ահաւոր գըլխանոցին՝
 Ընդ լատին բարձու ծընօտ մինչ ոտն ածեալ դեռ ելանէր,
 Եբեր փայլուն նըրանաւըն սոսկալի հարուած յըսկայն,
 Եւ զգէր վիզն եւ զաջ բազուկըն կոճոպեալ հընձէր 'ի նոյն.
 Հընչեցին ալիք ծովուն 'ի մեծ բոմբին յաղթ կառափին,
 Եւ իրանն յարիւն թաթաւ դոփեալ յայնկոյս՝ թընդէր ձեղունն:
 Անդ ոմանք 'ի թուրոսեան արի մանկտոյն լըցեալ շըմբրոց
 Եւ 'ի կայմս 'ի թակաղակս ելեալ նաւին, թօթափեալ վէմն
 Վերուստ 'ի վայր զգագաթունըս կոծէին ըզթորգոմեանց:
 Յամենայն քըթթել ական խրոխտ սաղաւարտըն Սուրայի
 Յահագին ժայռից ճայթմանց թընդայր գոռայր եւ դըղըրդէր:
 Ոչ նիզակ օգտեաց եւ ոչ տէգ Վովկասայ՝ սպառեալ բեկեալ.
 Զահաւոր երկսայրին մերկացեալ զիւր պողովատիկ՝
 Ոստնոյր փայլակն անկանէր 'ի սկայակոյտ խուռն խուժան:
 Թուրոս ժամ մի քաջապէս ըզգէմ կալեալ, այլ յուսակաուր
 Վազէր, իբրեւ զայծեամն, յիւրոցն 'ի միւս զերծանել նաւ,
 Բայց զերծանէր 'ի ձեռացըն Վովկասայ եւ ոչ մարտին:
 Վազէցին ընդ նըմա եւ այլք երեք նըշանաւորք
 Եւ գըլօք վերամարտիկքն, այլ հէքքն 'ի ծով թօթափեցան:
 Մինչ 'ի լիւզ տագնապէին, 'ի դիւցազին Քարթլայ նաւէն
 Նետահար խոցոտեցան, գերի եւ այն վարեցաւ լաստ:
 Իսկ Սուրա գազանասիրտ յարիւնուող նաւն ընթացեալ՝
 Թէ գուցէ ոք 'ի մարտկաց, ահա 'ի խորշ մի գըտանէ
 Պատանի ծաղկահասակ՝ այն ինչ մօրուացըն տիգեալ բոյսք,
 Եւ մրազարդ պերեւեշոք հազիւ դեռ այն ինչ բողբոջէն:
 Փարի զծընկովք սոսկալոյն, « Խնայեա, գոչէ, մի հարկաներ,
 Կենդանոյն կալ ըզՄազդատ, չեմ ես զինուոր ձեզ ռեմակալ:
 Ալեւոր հայր նաւիս տէր, զայն 'ի սոցին յափըշտակել
 Ըստիպեաց 'ի միասին ծովել 'ի պահ գոյզն անօթոցս.
 Այլ աւանդ, ընդ մակուկիս զարեւ աչացս ետ փոխանակ »:
 Աղիտանայր անդ արին, գորովէին աղիքն 'ի փոր,
 Մանաւանդ շարժեալ 'ի գուլթ գարնանագեղ դեռ հասակին,
 Յոր տիս ու 'ի չափս էր նորա մեռեալ որդի մի տարաժամ.
 Այն 'ի սիրտըն հայրենի անկաւ գորով, եւ ապրեցոյց:
 Այսպէս այլք այլուր ընդ այլս արիւնարբու պէսպէս զինուք
 Եւ տարազուք մարտ եղեալ ոգորէին ամեհաբար:
 Իսկ Ապահ զիւր լեռնաբերձ նաւն 'ի հողմոյն վարեալ 'ի թեւս
 Սաստկապէս գազանաբար 'ի դըրուսապեանն Արբոկայ լաստ,

Եւ հեծեալ մեծամարմին բուռն իրանաւն 'ի կող նորա ,
Պատառէր զայն ընդ մէջ՝ սլզղինձ ցըռկաւ սղոցեալ զգերանս :
Եւ քարանցն իսկ հոսեալ կարկառակոյտ 'ի հակեալ կողմ ,
Շըրջէր նաւըն տապալէր , եւ ըսկայից գունդ տիտանեան
Ընդ վիմացն հողովելոց թօթափէին խառն 'ի յանդուհոյս :
Ոչ մընայր գրեթէ տեղի պատերազմի , բայց թէ որչափ
Ձի ոմանք արիագոյնք 'ի գլէն 'ի ծով կամ անդ յալիսն
Ունեւ լար ինչ զԱսլահայ պատըսպարեալ աճապարեն ,
Կամ զիւրեանց ինչ անդ յանկարծ ապաւանդակ , եւ փրրծանել :

Անդ Ասլահայ եւ Մանաւազ , արիւնոռոգ խոշոշ գազանք ,
Սրոյ ճարակ՝ նիզակակուր ըզվըտանգեալսն ըսպառէին :
Անդ Արբուկ մեծաւ հոգւով բուռն 'ի կայմին խոնարհելոյ
Մինչ հարեալ յառասանն հաստաբազուկ ահեակ ձեռամբ ,
Եւ զերկայն վաղակաւորն իբրեւ զփայլակն աջով թափեալ ,
Յեցուցեալ զոտսն 'ի պիրկ ըստուար մալուխս ելանելեաց ,
Գուն 'ի միւս թումբ ամբառնալ վերամբարձիկ նաւին գործէր ,
Քաջամուխ սուսերաւ շեշտեալ Ասլահայ շերտէր ընդ մէջ
Ձգըլխանոցն երկաթի , զքաջին կառափն եւ զահեակ ուս :
Իջ կէս գլուխ իրանն յալիս , աջ թեւ դեռ թուր շարժէր 'ի ջուրս ,
Ձախըն կէս գըլխովն ուսով կախեալ մընաց 'ի պարանին .
Այնպէս ուժգին յարիւն մատղեալ մատուցն էին կըռուեալ բըռնի :

Ի միջամուխ լաստից կէսք 'ի թուրոսեան ուսեալ նաւէն ,
Վերելեակք 'ի թակաղակս 'ի ձողս՝ անտի հոսէին վիրդս .
Այլք որ գուն ինչ անջատել եւ 'ի բացէ կալ մարթացան ,
Վերըստին անարդիլ վիմացն ձեռն 'ի գործ արկեալ ,
Տեղային միւսանգամ կարկուտ եւ շանդս ապառաժեայս
Թորդոմեանցն 'ի լաստափայտս՝ 'ի մեծ տագնապ տարակուսի :
Ձի ձեղուանց եւ կողիցն , մանաւանդ զի հնացելոց ,
Չհանդուրժեն տախտակամածք ընդ վիմեղէն ումբացն ընդդէմ :

Անդ յայնժամ հանճարեղ ըզգաստըն Բարդ ըզմիտս յերկինս
Ընդ աչացն ուղերձեալ , « Դու տէր Աստուած հըզօր 'նոյի
Եւ թորդոմայ եւ հայկայ , դու հաս , ասէ , մեզ զօրավիգն
Ի վարան տագնապի մահահրաւէր օրհաս ժամուս
Ի ժըպիրհ ժանտ երեսաց ժայռիցս որ մեզ բուսան 'ի ծովս » :
Ուշ 'ի կուրծս անկեալ կուտէր լուցկիս խըծուծ բազում 'ի մէջ ,
Որ եւ լի էր առ 'ի պէտս 'ի գոգ միոյն յիւրոց նաւաց .
Եւ կըպրով ձիւթով նաւթիւ շուրջ 'ի տագոր կասեալ ընդ տէգ ,
Մատուցեալ 'ի բոց ջահից՝ լուցեալ 'ի կուրս ընկէց բէլեանց :
« Հապա քաջ զինուորակիցք , զն փոխանակ վիմաց կարկտի՝
Հրացան շանթից բարկութեանց փայլատակունըս տեղացուք » :

Խրախոյս առհասարակ բարձեալ մանկունք թորդոմական
Ըջնոյն զէն կայծակնացայտ եւ շանթընկէց հըրձըգութեանց

Սըփուեցին շուրջանակի փըքնօք, արդամբք եւ աշտէիւք:
Բորբոքեալ տոչորէին կայմ առադաստ թեւ եւ թեւճակք,
Ապաւանդակք եւ կառանք, ձեղուն եւ զիստ, կող, պաղպաջունք,
Եւ յարանց՝ զորս ըմբըռնէր հրացայտ երկաթըն սաստակիչ:
Թորգոմեանց ձայն ցընծութեան խրախուսանաց գընայր յաստեղս,
Աղաղակ տխտանացւոց յուսակորոյս գոռայր 'ի ծով:

Յօրինակէն Շամիրայ քաջալերեալ արիագոյնք,
Որ բացեալ զաչն երեսին արիւնըռուշտ այսր անդր հայէր,
Ժամանէլ ճըգնին խըլել ըզհըրձիգ նետսըն խորամուխ,
Կորզեալ յալիսն ընկենուլ եւ կամ անդրէն առ դիմամարտս:
Յանհնարից գործըն լինէր 'ի թորգոմեան ուժոյ բաղկաց,
Այնքան վարսեալ պաստկութեամբ հարըստէին զէնք մահաբերք:
Այլք 'ի յուխս յանդընդոցն հանել փութան շիջուցանել:
Թորգոմեան փայլատակունք ոչ դըլային դադարէին,
Յոլովք վառեալ 'ի քաշտեացն իբրեւ ըզձահրս մեծամեծս
Այսր անգըր դանդաչէն, հուր ըզմիմեամբք հարեալ ողորմ:

Բոցն եւ ծովսըն ծառացեալ կըցեալ յերկինս ամպ թանձրամած,
Խօշիւն հրատին եւ շաչիւն կայծակնացեալ թանձր կաղնեաց,
Ճարձատիւն մածուածոյ կողից ձեղուանց եւ խոր գոգոց,
Հըրդեհեալ վիրաւորացն աղիողորմ խառնն թառանչ
Ընդ հաջումն անյուսութեան օրհասական տաղնապելոյ,
Դիւախրոխտ գազանամիտ այլոց խօլացըն խիզախմանց
Դառնաշունչ դառնահոգի մըրըրկելոց սըրտմըտութեամբ,
Ըզվերջին աւերածի նըկարէին զօր եւ ըզժամ:
Պաշարեալ զօրականն իբրեւ մեղուք 'ի ծովս ու 'ի տապ
Զոր անգութ հովուին հրազէն 'ի փեթակէն հալածէ աջ,
Վազեցին 'ի ծովն 'ի լիւղ ճողոպրել յայլ նաւ ողջանդամ:
Այլ եւ անդր ըզկնի խանձեալ եհաս հըրդեհըն լափլիզող
Անդուլ տեղացեալ 'ի թորգոմեան ժիր մանկըտոյն:

Անդ ոմանց 'ի սկայից 'ի սաստկանդամ ուժաւորաց
Ձեռնհաս գըտեալ կորզել ինչ 'ի հրացան զինուց անախ,
Արձակեալ յետս ընդդէմ, սակաւք հասեալ հարան 'ի նաւս:
Զի եւ արեւ խոնարհեալ զԳըրգուռ լերանցն ուսովք բարձամբք՝
Դէպ ուղիղ յաչըս բե՛լեանց ճառագայթից արձակէր տէգս,
Եւ դէտակն 'ի վերայ հայկեանց չըտայր ունել կըշիւ:
Եւ որ հասինն ինչ, անդէն վաղվաղակի ջրով խափուցեալ,
Կամ խըլեալ միւսանդամ եւ անպիտան կան ընկեցիկ:

Ի լաստից տխտանացւոցըն կէսք յաճիւն լուծան 'ի սպառ,
Եւ յարանց՝ էր որ յեռանդըն ծախեցան 'ի տոչորիչ,
Եւ էր՝ որ հաղիւ այն ինչ խուսափեալ յայլ կարկուրայս
Կիսայրեաց կամ ողջանդամս, ընդ յուսակտուր զօրագըլիացն,
Ի հողմըն հիւսիսի զառագաստիցըն պարզեալ թեւս,

Եւ բազուկ զօրութեան 'ի թեւճակացն արարեալ գործ,
Փախուցեալ 'ի նորիմաց կորրստական պատուհասէն,
Ըմբռնել փութային զծանօթ ծովափնն ցանկալի:

« Ըատ է նոցա, գոչէր Քարթլ, աւուրս նախճիրք յամս 'ի յամայր
Եւ ընդ դարըս դարուց դարձուցանել 'ի մոռացօնս »:

Եւ չներէր հրաշունչ լանջաց՝ որ զքաջազինն Ապահայ զհետ
Եռային 'ի սրբաջունջ զորեանն եւ զկուրս առնել կորուստ:

Անդ արին հայրանըման հայկեան խոհեմն անսայր խրատուն,
Մանաւանդ զի հարազատն իսկ Մանաւազ զայն տայր խորհուրդ:

Յարդարուն փոքր 'ի շատէ կահեալ զանձինս եւ ըզմակոյկս,
Աւ 'ի շեղ պարզեալ պաստառս եւ խորշ կիսոյ տըւեալ հողմոյն,

Մօտ քերեալ առ ծովափամբն Բըզնունեաց վարեն գրնան
Ընդ Ծըղակ եւ ընդ Կըծուակ՝ դէմ 'ի Դատուան եւ կամ յԱւրտափ:

Իբրեւ ժամ երեկորին եհաս ընթրեացըն խրախճանաց,
Յառաքինի գընդակիցս ումանց տեղին խընդրեալ սպական,

Տըրտմէին ընդ զըրկումն, եւս առաւել ընդ ողորմ մահ
Քաջալանջըն Պաճոկոյ յաղթաբազուկ լաւ պատանւոյն,

Որ չհասին իսկ 'ի շիրիմս, յիշատակ սուղ առօրէիս:
Այլ յանկէտ յաւիտեանս անուն քաջի՝ փառք անթառամ՝

Ոսկեգիր ծաղկէ գըծիւք 'ի վէմս երկրին կենդանութեան.
Ոչ Եփեւր, ոչ Պենտէլիկ հանցեն հանգոյն արձանս անմահ:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

ԴՐՈՒԱԳ ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բեւեանց կալեալ զծովեզն՝ արգելուն զթորգոմեանսն 'ի ցամաք ելանե-
լոյ. հարկանեն եւ հարկանին: Զգաստ եղեալ Հայկ՝ հասանէ իւրովքն 'ի յետին
տագնապին. ընդ նմա եւ Առնակ եւ ոչ սակաւք 'ի դժկամակելոցն եւ հատուա-
ծելոց 'ի վստամայ: Բեւեանց ստիպեալ 'ի ցամաք կոյս դարձուցանել զգէնսն,
թորգոմեանք ելանեն 'ի նաւաց, եւ լինի պատերազմ սաստիկ 'ի ցամաքի: Դուստրն
Հայկայ Հայկանոյ՝ ընդ Արուսեկի երթեալ 'ի զնին մարտին եւ տեսեալ ըզ-
հայրն 'ի վտանգի՝ իջանէ 'ի թիկունս. այլ անդ զՀրանտ խօսնայր իւր նշմարեալ
նոյնպէս 'ի տագնապի՝ սմա օգնէ. չհաճին Երկինք ընդ գործն: Հայկ փրկեալ
զԱռնակ 'ի մահուանէ, դարձ առնէ վիրաւոր. հայկեանք 'ի գլուխ հանեն զյաղ-
թութիւնն:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

Դ Ր Ո Ւ Ա Գ Մ Ե Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Ահափեաք ճեպեցուցին զըշտապ փախուստ տխտանացւոց .
Զթռոչարան զամենայն տըւեալ 'ի շումչ հիւսիսակին
Եւ զբազկացըն կորովս 'ի թիակացըն ժիր նըպաստ ,
Ի Սորբայ նաւահանդիստ ելանէին աճապարեալ :
Բօթ 'ի բերան գոյժ ետուն Ամարիալայ զտոյժն եւ Բաբայ ,
Եւ ըզգէմս ըստուարաձեռն հանդիսին թորդումազանց
Ի Դատուան կոյս կամ 'ի Թուխ յաղթողաբար արշաւելոյ :
Խորհուրդ առեալ արին Բաբ ընդ զօրավարսն Ամարիալաւ ,
Դեսպան 'ի բունն առնէ պընդով խընդրել ընդ փոյթ դունդ 'ի թիկունս :
Ինքն առեալ անտի զբանակըն կարթէ զցայգ 'ի Դատուան կողմ ,
Եւ ըզթեւս իւր տարածեալ՝ ունի զծովափն երկայնագոգ :
Ըզգաստ լեալ Հայոց Զուարթունն՝ ոչ հանդարտէր ողւոյն յուղման ,
Զի Աստղեանն աւետեօք ետես ըզՀայկ յանհոգ 'ի նիստ
Ան եղբարցըն կալեալ ժամանելոյ ժամէ 'ի ժամ :
Ի ծագել արփիասկիզբըն նըշուլից առաւօտուն ,
Ամպ մըթադին սքող արկեալ պատեալ զանձամբ իւր երկնային ,
Զգերարիին ծածկելով կերպարանացըն ճառագայթս ,
Ի գագաթանց Սիմ լերանց ածեալ ըզթեւս իւր իջանէ
Յանտառախիտըս մայրեաց մըթին լերինըն Գըրգուուոյ :
Անդ բընաւ իսկ զանդամսըն մերկացեալ զաստուածայինս ,
Զհազարապետ Դանանայ զգէնու զՎոտիշ ծերունւոյն դէմս .
Զգարշապարսն հողաթաւալս եւ ըզտաժանս տրեխաւորեալ ,
Ուլենի առեալ զանձամբ գիշտ եւ 'ի ձեռս հովուական ցուպ ,
Արտախուրակ օղենի արկեալ յալիս անօսը հերաց ,

Ալէխառն մօրուս ըզմերկ մազեղ սըփուեալ լանջօք,
Ալեւոր ժիր եւ աշխոյժ գայ 'ի բանակն յընթացս առ Հայկ,
Մինչդեռ կայր աւագայնովն համբար, դադարըս տայր հրաման
Դիւցազանցն հիւսիսայնոց արիագունդ հարազատացն:

« Արի մեծըդ դիւցազանց արի, ասէ, թորդոմեանց վեհ,
Զարթո զքո բիւրաւորս, մոռա զլերինսդ եւ ըզճամբար.
Այլ իմն երկինք ասպարէս հորդէ փառաց քեզ առ ծովուն,
Արի հաս քոց ծովաչու եղբարց լորդւոց վահան եւ վիգ:
Ի գընդին պէտս հոգացեալ եւ 'ի բազուկսն ես քաջայոյս,
Թէ այսօր կամ վաղիւ հասցեն առ քեզ ողջ անարատ.
Այլ փոթորիկ ուռուցեալ 'ի ցամաքէ թաւալի մեծ,
Ըսպառնայ ճայթել քաջացն 'ի յափնածիրըն ժամանել.
Տաղնաս վարանական՝ թէ բաւեսցեն ասրել եւեթ:
Բիւրասպեալ Տիտան գոռոզ յանդընդայնոց լեալ իրադէկ,
Մեծատարած բանակօք հասեալ կալեալ ունի զծովեզը,
Ածել խրոխտեալ համայնաջինջ յելըս նաւացըն սատակումն:
Այսմ ըզգաստ իմ եղեալ 'ի հուպ առ իս ծովակողմանց,
Ազդ յունկն առնել դիւցազինըդ փութացայ զ'ի դէպ խորհուրդ »:

« Կեցցես քաջըդ Կոտիշ, ասէ հըսկայն քաջագանգուր,
Բայց թէ Հայկայ են եղբարք, որդիք Ապահ եւ Մանաւազ,
Գիտասցեն կալ առաջի բե՛լեանց եւ այսր առ իս ժաման »:
Անոյր յայնժամ Զըւարթունն ըզհրակերպեան տեսին երկնից.
Փոխէր ցուպն 'ի ձեռին 'ի դաւազան ոսկէճաճանչ,
Իւ մերձեալ 'ի հայրապետն՝ ըզտեսանօղ ոգին զարթոյց,
Հանեալ ըզլուսաթեւսն՝ ոտըն տրոփեալ օդասպարէր,
Եւ ակներեւ առենին արիաթեւեալ մաշէր զերդ բոց:

Անդ նահապետն այլ յայլմէ՝ յառեալ զոգւոյն աչս ընդ մարմնոյն,
Պատմէ զհանդէս քաջութեան իւրոցն 'ի դաշտըն գընունի,
Ըզկնի զչուն նաւալողակ եւ զանդընդոց ծանրըր ցասումն,
Ըզճակատսըն նաւակով, ըզծով յարեանց ծըփեալ ալիս,
Զըսկայիցն աւագակոյտ բանակ յափին անդ կուտակեալ
Ի կորուստ թորդոմայնոց եւ զնոր արեանցըն ճապաղիս.

« Արի որդիդ թորդոմայ, դըրդէ զքեզ արդ փողն երկնաւոր »:

Զարմանք զհայկեանց ահագինք կալան ըզմիտս յահել տեսին,
Եւ աժխոյժք արի լանջաց պատերազմօղ վառէր ոգւոյ.
Իսկ 'ի սիրտ մեծ դիւցազին եւ գութ արեան եռայր յայնժամ,
Յոր եւ պատգամք երկնաւորք հարկանէին նըմա խրախոյս:
Ճեպ անդէն 'ի փոյթըն տայր եւ ձեռն 'ի գործ ամենեցուն.
Զըհրամայէր նըւագել զահեղաձայն գոռս ասպարին,
Բայց ոչ 'ի նախանձորդըն Վըստամայ պատկառանաց,
Ոյր եւ չէր իսկ առ յորովս յաւագանւոյն մնացեալ նըշմար,
Այլ զի մի խրոխտահընչակ զօղանջըն շուրջ հովտաց լեւանց

Դղորդ տըւեալ, ազդ ինչ իրին յունկն ոսոխին լիցի գուշակ:

Լըռեւեայն սլառուիրակին հաւանակ տանէր պատգամ

Սեփական բանակին զօրապետաց վառել 'ի մարտ,

Զի որ իւրքն իցեն՝ ելցեն 'ի թորգոմեան խառնեսցին խումբ:

Հանդէս արագ եւ հակիրճ առնէ գրնդին եւ կազմութեան,

Թողու կէս անդ 'ի բանակս, իշխան նոցա զքաջն Արմենակ

Եւ զմըտերիմս յընդոծնացըն զԱրտաւազ եւ ըզԶարմայր

Ի պահ ըզգուշութեան բընի աղխի եւ կանանւոյն:

Ինքն արի սկայն թորգոմեան սպառազինեալ յասպազէն վառ,

Արկեալ յուս ամրածածուկ կապարձս, աղեղըն լիալիճ,

Եւ ճօճեալ 'ի ձեռին կըրկին նիզակ ճակատամուղ,

Աւընթեր կալեալ Կոռնակ զճանճաճերմակըն զամէհի՝

ԸզՅոլակն ոսկեսար ոտնատորոյի եւ փըրփրերախ,

Կաց նա կազմ հանդէս գասուց, բարբառեցաւ 'ի ձայն ահեղ.

« Եհաս ահա ժամ, որդեակք, եւ ընդոծինք, գունդ մըտերիմ,

Եհաս ժամ իրաւասկէս մեզ մըղելոյ զկըռուոյս ճակատ,

Ոչ 'ի վեգ ազատութեան կամ աշխարհիս ժառանգելոյ,

Յոր զըրպարտեալ բամբասեցին եւ մերժեցին զիս բանսարկուք.

Ըզահան ինքեանք դիտացեն, սակայն տեսաք եւ մեք, աւանդ,

Աչքիմ 'ի ձեզ խընդրեն զհայկակ, — եւ լըցան աչք իւր արտասուօք —

Երթամք արդ, երթամք սլառուով. հակիրճ՝ 'ի կռիւ ոչ վըստամեան,

Այլ ոգւոց եղբարց խմոց եւ որդեկացս անձանց գիւտի,

Զորովք Բէլ դարանակալ նըստի արդ օձ յափըն ծովուս:

Զէ այս մարտ վըստամեան, եւ ոչ Վըստամ մեզ զօրապետ,

Յերգմանէս քաւ մեզ երկիւղ, քաւ 'ի նզովից սլառուհասէ.

Օ՛ն ելցուք թափեսցուք զարիւնս 'ի սրոյն նենգախոշոշ,

Յաճախել հանդիսատեսս 'ի զըրուանեան մարտին զընին

Յորժամ ելցէ կոտորել ըզմընացորդ բազկաց մերոց,

Եւ երկնից գահուն քինուցըն դիւցազանց գունդ վըժխընդիր:

Սոցա դուք քաջքըդ ցուցլիք զկորովութիւն մատանցդ, ոչ ինձ.

Ըզսըրտիցդ արութիւն՝ թէ կամք իցեն՝ տեսցէ Վըստամ,

Ո՛րպէս ինչ է քաջազանցըն պատերազմ՝ առնուլ 'ի միտ.

Իսկ զհանդէս զօրագըլխի նըկատեսցեն զայն յիս, հասկա »:

Ասէր դոյթ անդէն կամեր տալ բոցաշունչ ասպատակին.

Յառաջ մատչի Արմենակ, ըզդիւցազին փարի զաջով.

« Հայր, ասէ, հեռի յաչաց որդւոյդ 'ի կռիւ նահատակեալ,

Ես վըտանդ զանձինդ ըզմի՝ տասըն տեսից աստուատ 'ի սիրտ:

Պահեսցեն երկինք զբազուկ ըզդիւցազանց նահապետիդ,

Եւ զասպարդ հովանի որդւոցդ, ազգիդ եւ աշխարհիս »:

Դայր ըզկնի եւ Արմայիս մանուկ՝ որ էր մնալոց առ հօրն,

Երեւէր եւ հայկանոյ՝ յարտասուաց ցօղ գեղերփնեալ վարդ,

Զաջն համբուրեն անմըռունչ ըզգոռոզացըն գըլխահար:

Յայն տեսիլ գորովադէտ եւ դիւցազնն գելոյր բարբառ,
 Դարձոյց զերեսսն յայնկոյս, հայրենի աչք լըցան լալեօք:
 Հեծանէր, ձայնք հընչեցին զինուց, ահա գայր ելանէր
 Ծերունին Թորգոմ այն ինչ իրազգաց 'ի խորանէն,
 Եւ դիմեալ բազկատարած, « Յո՞ գնաս, ասէ, որդեակ իմ հայկ,
 Առանց հօրըդ յով գընաս, կաց՝ գամ եւ ես, տամ քեզ երգումն,
 Թէ քո եղբարք են՝ իմ որդիք, ես զի՞ մընամ ապաժաման:
 Երանի՛ հօր որ ըզկեանսն 'ի սէր որդւոց գիտէ ծախել.
 Իսկ ես զիմ ըզնըշխարեալ զառամ աւուրցըս խնայիցեմ:
 Օ՛ն մանկուհիք, առէք այսր առ իս ըզգնա եւ զերիւար.
 Է՛ 'ի սիրտս, է տակաւին, յորմէ արբէքդ արեան աղբիւր,
 Եւ կորով բազկաց, ծընդաց կարթք բաւական 'ի պէտս որդւոց »:
 Վազեաց հայկ 'ի ձիոյն, զպարանոցաւ ծնողին անկեալ,
 « Դիւցազն հայր, իմ կամաւ գողացեալ զանձն յաչացդ, ասէ,
 Դիտէի թէ ոչ ոգիքդ յալեաց պատկառ ժուժկալեացեն,
 Մինչեւ առ քեզ ընդ երեկս որդւովք հանդերձ հասանէի:
 Դարձիր, հայր, դարձ, եւ ընդ իս զօրհնիս սրբտիդ տուր զհայրական »:
 Հազիւ 'ի վրան դարձուցին, որ մեծամեծս հեծէր մօրնչէր,
 Ալեւոր որպէս առիւծ 'ի գայռագղէն տեսեալ զոսոյս,
 Կամ ընդ պատնէշ շերտափակ ըզբառաչոտ հօտի փարախ,
 Չմանկութեան ջիւս յուշ ածեալ, եւ ըզնախճիրսն արիական,
 Փորատեալ զոգւոցըն գոռս եւ ընդ անձինն ոգորիցի.
 Չի սիրտ նոյն, նոյն եւ միտք, այլ՝ գողգոջոտ տիովքն անդամք:
 Ոսն ածեալ փութանակի դիւցազն յաշխոյժն ոստնոյր Յոլակ.
 Ի վարէն անդ տեսանէ՛ զի մի զմիով ժիր յելեւել
 Ճեպ տըւեալ հոսէին 'ի վըստամեան գղըրդեալ զակշէն
 Սպառազէն գունդ գունդ 'ի կռիւ կաղմ եւ 'ի գլուխ հրանտ փառնակեան:
 Փառնակ, Չարե՛հ յաբեթեանք, 'ի վըստամեանց վաղ բարկացեալք,
 Եւ համախումբ ընդ նոսա՝ բըռնի հեծեալքն 'ի նախկին մարտն,
 Իբրեւ առին ըզգրընդիւն արշաւանի Թորգոմայնոց,
 Պատառեալք 'ի նոցանէն յարեան ամբոյս հեծելութիւնք:
 Ընդ նոսին եւ Առնակ 'ի զըրուանեանց ոչ սակաւուք
 Մեծամեծ աւագախումբ աշխարհատեարց նախարարօք.
 Որ սըրամըտեալ ոք ընդ Վըստամ ակն ունէին դէտ պարասոյ,
 Որ զինքն յանհըմտութիւն եպերէին զօրագրլիսի,
 Եւ որ թերի զքաջի պերճանս, այլք առ քինալն ոչ ժուժելով
 Ճոխութեան ձեռին վարդի զոր 'ի մեծէ հան դիւցազնէն,
 Միաձոյլք ընդ յաբեթեանս, զայն ինչ պատեհ վարկուցեալ ժամ,
 Չի եւ երկունք սպառնալեաց հայկեան ուխտիցըն ճեպէին,
 Թէ ոչ այնչափ ընդ հայկայ նըկըրտէին մըտանել միտ,
 Սակայն զոխիցըն մըթերս 'ի վըստամեան թափել գըլուխ:
 Առ որում մնացին որդին եւ տոհմային հինգ տանուտեարք,

Քոնթ 'ի լերանցն Կորդուաց եւ Գոռն ահեղ 'ի Սիւմ լեռնէն,
Պարգեւ քաջ 'ի Հիզանէ, Մոկ եւ Որսիր տանն Կադմեայ.
Սակայն գունդ կադմէական խաղայր 'ի մարտ իւրով դրօշուք:
Իսկ Վըստամ մըտեալ 'ի վրանն 'ի մըտերմացն առնոյր զըրոյց,
Ի խոր խոցեալ գոյր գուշակ առաջիկայցն ըսպառնութեանց:

Զորս յանկամս ինքն արար ըզյաբեթեանս ընդ Վըստամայ
Յակն արկեալ դիւցազնն վեհ, ոչ զարմանայր, այլ ընդ Առնակ
Եւ ընդ գումարտ զըրուանեանց՝ խընդայր յանձին սիրտ կարեւեր.
« Իսկ յո՞ գէմս եւ կամ զիմրդ, ասէ, պահէք ըզգուշ զինուց »:
« Մի եւ ընդ մեզ ինչ ամիշիր, ասէ Առնակ, արանցըդ այր.
Չայն լուեալ մարտի քաջաց՝ թէ կարասցէն հանդարտել քաջք:
Աւասիկ մէք 'ի քո ուղմ՝ ընդ նիզակաւդ եւ վահանաւ.
Տիտանեանն նախ ջըրեաց զուխտ իւր ընդ մեզ եւ զզինուց դուշ,
Զէն ընդ ձեզ առեալ նորա՝ եւ չհամարի դըրժել դաշին,
Բայց եւ ոչ մէք ուխտեցաք թորգումացւոց չըտալ թիկունս:
Թող Վըստամ կայ հաստատուն յուխտին իւրում, ում պէտս ունի.
Ի քակել մեր յառնէն՝ ազատ եւ յիւրն եղաք դաշանց:
Աւաք ցայսր ըզնորայն, տեսցուք եւ զքոյդ հանդիսի չափ.
Նա զզըրուանեանն գրոհի յամօթ մատնեաց ըզքաջութիւն,
Եւ յերկրէ եւ 'ի տանէ վըտարանդիս ետ ըզնոսա,
Ինք վասն իւր տեսցէ անձին, մէք դեռ ընտրոյ տէր եմք ազատ.
Չեմք Վըստամք՝ զըրուանեանց ընդ թըշնամին եղեալ մեր մարտ,
Առաւել ընդ թորգումայ հակառակորդսն մարտիցուք,
Մանաւանդ թէ 'նդ հայրենեաց՝ որում որդիք եմք սըրտակաթ.
Չեմք յուրաստ, ոչ նա 'ի մէնջ, զի մայր ըզծնունդ ուրասցի ոչ,
Միթէ դու, դիւցազնըդ վեհ, լիցիս 'ի քո սպայիցդ յուրաստ:
Գամ մի զմայրս աղաւեսցուք յօտարամուտ վէս սիղեխէն,
Անդ հանդէս լիցի թէ ով արժանի գլուխ նըմին պատշաճ,
Անդ կողմանց 'ի մէջ անցցէ բախտ դատաւոր կամ առնութիւն »: —

« Ուր հայկ, անդ ոչ մի բախտ, այլ բախտին Տէր եւ սիրտ արի.
Որ ըզչափ վերին բազկին եւ զիւմ խընդրեն, ելցեն առիս,
Եւ որ ընդ փորձ կամիցի պահապանի տան թորգումայ,
Ոչ 'ի կռիւ մարմնոյ բաժեանց, գահաժառանգ կամ պերճութեան.
Եղբարք յարեանց 'ի լըճէ՝ ձեռնն խընդրեն, անդըր դիմեմ:
Արդ եւ ձեր ընդ սըրտիդ դարձցի անուն յազգ թորգումայ.
Այս պայման ըզզըրուանեանս խառնեսցէ արդ հայկին 'ի գունդ,
Թորգումեանն յարեսցի յիս, անկցի յարեալն 'ի նոյն համար:
Հասպա մէն մի գունդ յիւր դրօշ՝ իւրում լուիցէ զօրագըլիսի,
Զօրագլուխ իւրաքանչիւր հայկայ լուիցէ, հայկ Աստուծոյ.
Որք 'ի նայն խրախուսեցէք եւ որք 'ի հայկ, օն դոյթ ընդ իս »:

Զայս ասէր եւ տայր անդէն զօրուն հորդան ըզլեւնոտամբք.
Ընդ հովիտս եւ ընդ մայրիս յանթրունդ ընթաց հըսկայաքայլ

Թուխ մըրըրկի հանգուանակ փոթորկելով յափըն ծովուն .

Այլ եղով, յանձնապաստան մեծամըտեալ գընայր դիւցազն :

Չուարթագեղ ական տուընջեան յոսկի գըրանց առաւօտին
Յերկիր՝ ի ծով կապուտակ կենդանարար այցէր ճաճանչ,
Թորգոմեանք անդընդահերձ պատառելով զալեաց փըրփուրս
Ձիւթեալ սեաւ ողնափայտիւք, սպիտակ թեւոց թըռչարանօք
Խընդամիտ ճոխ ճեմելով զաւազածիր ողջունեն կէտ :

Կոր ափունք անդրէն հընչէն նաւաստական աղաղակաւ,
Նաւառաջք վերուստ ի վայր տողեալ զերկրան առհասարակ,
Կէսք առագաստ ամփոփեն, գըղըրդէն այլք ըզմեծ թեւճակս,
Կէսք զահագին լայնաբերձ նաւակամուրջսն համբարձեալ՝
Ընկենուլ նըկըրտէին հաստաբազուկ հըսկայաբար :

Անկասկած անխէթ ի սիրտ հաշուին զանձինս արդ ի բանակն,
Յերրագարձ խոր անդընդոցըն ծըփանաց ի հեշտ հանգիստ :

Անդ յանկարծ յեղակարծում տարակարծի ահեղ գոռմամբ
Ելեալ Բաբ եւ Ամարփալ ըսկայակոյտ վաշտիւք սպայից
Ի մայրեացըն դարանաց եւ ծործորոց ի ձայն փողոյ
Բարբառով որոտագոչ հընչեցուցեալ զծովափն եւ զժայռս,
Հասեալ անկեալ ի վերայ մըրըրկատարափ նետաձգութեամբ
Չըտալ թոյլ՝ ոտն ի ցամաք կոխել, այլ անդ յառաջին քայլ
Ի նախկին ողջոյն երկրին՝ զայն գերեզման դընել նոցա,
Քաշտի մակոյկ զօր նաւաստի կորուսանել անդընդակուլ :
Անհաւատ էր թանձրախուռն յորդ շառաչմանց տեղատարափ
Քարանց վիմաց խարակաց՝ զորըս խըլեալ ամհաբար
Ի լերանցն առապարէն թօթափէին ի թորգոմեանս :
Յերեսաց կուռ կոփուածոցըն սասանեալ հեծեցին նաւք .
Ի ցամաք թէ անկանէր բիրտ պարեխացըն խուռն ամբոխ,
Մեծ իմըն լեառն ապառաժ կարկառակոյտըն թանձրախիտ
Ի տեղւոյ անդ կոթողէր արձանացեալ յաղգս յաւիտեանց :
Չոյգ բարձրաթուիչ յարձակմունք երեքթեւեան սլացից փըքնաց
Ի հաստաձիգ աղեղանցն ի լայնալիճըն ճայթմանէ

Չարփայլին խաւարեցին նըշոյլս յաչաց թորգոմացւոց,
Յառագաստսըն թերաքամս վարսեալ ցըցուեալ խողանացեալ :

Կայր Բաբ սոսկավիթխարըն հասակաւ յեզըր ծովուն
Որպէս ժայռ սարաւանդեալ որ փըրփրագէղ կուտակելովք
Ամհի ալեօք բեկմամբ մեծ գոչիցէ, ձայնէր յոխորտ .

« Այս չէ դաշտ գընունի դարանամուտ աղուեսուց ոըջ,
Ոչ զինու եւ ամբոխիւ նաւամարտի կռիւ աննըման .

Չերկոցուն վրէժս հատուսջիք վըտարանջօղքդ եւ ապըստամբք
Յօրինաց իշխանութեան ի մեծազօր տեռնէն Բե՛լայ » :

Մովկանեան եւ ապահեան գընդին կորովք հաստ աղեղանց
Եւ յառաջոյ հիւսիսին աճապարեալ նիզակաւորք ,

Գոչէր Քարթլ եւ Բարդըն գոռ, եւ զօրադուխք եւ զօրավարք
Միահամուռ գոչեցին. « Ի բնաւ իսկ ժամն եւ ի տեղիս
Միշտ է քաջ լինել քաջաց, առջիք եւ աստ ըզմեր ճաշակ,
Մինչդեռ ձեր ոտն ի հաստի, փախուստ առ կռան, վէմք ապաւէն,
Մերս յերերի տատանման ի սարսուռսեր մըկանանց ծուխս:
Հապա քաջք, քաւ ըզկըրկին մեր յաղթանակս առնել յամօթ.
Յո՛ գարձցուք, զինուք մեզ կայ ստանալ զերկիրս յանիրաւաց:
Թորգոմեան սա թէ իցէ ժառանգութեան արդար բաժին,
Եւ բընիկ ազատութեան մեզ եւ որդւոց տուն հայրենի,
Աստէն իսկ առ ետեղ ըմբռնեսցուք այժմ՝ ըզցամաքս »:

Ի կողմանց երկոցունց ընթանային նետք եւ նիզակք.
Անկանին աստի անտի, այլ առաւել ի տխրանեանց
Յաճախագունդ բանակօք ըզծովեզերք կուտակելոց,
Յոր ի հարկէ Թորգոմեանցն հարկանէին զոք զէնք ի խռան.
Իսկ նոցայն՝ բազում այն էր զի վրիպեալ ցընդէր ընդ վայր
Ի յողջողջուն երերմանցն եւ յօցտելոյ կարկուրէից:

Թորգոմեանց կըրկին վաստակ էր եւ տագնապ անհընարին,
Կալ ի կռիւ ընդ Թըշնամուցն եւ զնաւատորմ վարել յառաջ,
Եւ զկամուրջսն մեծամեծ ձրգել կապել ըզցամաքէն,
Զի լիցի դամ մի նոցա յերերագին յատակաց զերծ
Զոտս ի դաշտ ի բոյս հարեալ ըզզէնս եւեթ առնուլ ի դործ:
Կէսք եւ ոչ կամըրջացն արկանելոյ սպասեալ մընան,
Ոյց յաջող էր վայրն եւ հուն՝ մըղեալ զնաւակսն սաստկապէս
Պատառէն զծովայատակն եւ զաւազուտ եւ ըզցամաք,
Եւ վազել ընկենուլ մըրցին զանձինս իւրեանց յերկիր:

Այլուր ձիոց երամակին խըրխինջ եւ գոփ դըլըրդէր զողունս.
Ոստուցեալ ի նիւս նոցա քաջ եւ արի երիտասարդք
Ընդ ծանծաղսն ծովամուխ, ընդ խորս ալեաց անկեալ ի լիւղ,
Զէն ի կիր արկեալ համայն՝ նըկըրտէին ի ցամաք կոյս:
Էր ուրուք զի վերելեակք խոցեալ անդուստ տապալէցան,
Բայց էրէքն յարեան ի հոտ ի մարտ խանձեալ դիմեն յառաջ
Բոցաշունչ աչօք ոընգամբք, ականջք ի ցից, վիզ կարակնեալ,
Եւ բաշիցն հոյլ ազբախումբ Թոււցեալ ի Թեւս հիւսիսակին:

Պատանի խարտիշագեղ Խորէն անուն յերեւանայ
Խայտալով ի նիւս ձիոյն յուսով ըզհուպ ըմբռնէր ափն,
Եւ զիւրումն հրազդանայ զխոխոջաձայն եզր երազէր:
Անդ չըչեաց ի հանգիստն երեքթեւեանն Արեշի նետ,
Անց ընդ փող պարանոցին կըտրեալ զմաճասն չընչերակ.
Զերիվարին ըզգաւակաւ քաջն յետըս կոյս անկաւ կործան:
Նա ցանկալի ցամաքին յանձուկ սիրոյ խանդաղատեալ,
Զի մի զաւոյգ տացէ զմարմինս անդընդոց կուր, բաժին զեռնոց,
Պատըսպարեալ բուռն հարեալ զերկայն ադւոյն ընդ քարշ գընայր,

Գնայր ըզլունչն եւ զջերմ ոգին ընդ լայն հոսեալ վերաբերան :
 Կապուտակ ալիքն յարիւն ներկանէին բոսորաբուլն,
 Ակօսեալ կարմիր հեղեղն հիւքն ըզկնի զջուրց մըկանուռն .
 Մինչեւ յերկիր ժամանեալ եւ ուժաթափ ձեռն անկանէր ,
 Անկանէր եւ նա ճակատ զգետնի հարեալ փլսիւն արիւն ,
 Ի գիշեր անծագելի եւ մահաբուն փակէին բիւք :

Սոսկալին Լաշա հերեան գընդին սալար վահան 'ի ձեռն
 եւ նիզակ ահաւոր ճօճեալ աջովն , ըսկայաքայլ
 Ընդ կապեալ վաղէր կամուրջն , ըսկայք արիւք փողեալ ըզհետ :
 Ելանէր թուրոս սէգ յահեղ կանչիւն նըմին գիմակ
 Պար բոլոր յահեակ եւ յաջ 'ի կորովի տիգաւորաց :
 Ի քաջաց տիտանացոց անկանէին կէսք վերաւոր ,
 Հայկեանց խոց դառնային արին Դեղամ , կորովին Մուշկ
 եւ Աւան քաջալանջ , բեկակեր նիզակըն Լաշայի :
 Յայնժամ սուր փայլատակեալ մըղէր գոչէր առիւծաբար ,
 Այնպիսի կուիէր ուժով մակ թուրոսի խրոխտ գաղաթան ,
 Զի փըշրեալ ցերախակալն՝ յետս հասանէր ընկըրկէլ հարկ :
 Յանդըգնեալ բաբէլախումբըն փողէին ըզկնի թուրեայ .
 Մինչ որեար լի էր կամուրջըն՝ սոսկալին Լաշա դարձեալ
 Բուռն հարեալ յական քըթթեւ կարշնեղ բազկօք ըզտախտակէն
 Ամբառնայր եւ սաստկութեամբ ուժոյն ցընցեալ շըրջէր 'ի կործ :
 Թօթափին ըսկայք 'ի ծով , անդունդք գոչէն բամբ 'ի բումբիւն .
 Թուրոս 'ի լիւղ փըրծանէր , առեալ թեթեւ վէրս ընդ արմուկ ,
 Այլք 'ի ջուրսըն թորգոմեանց եղէն քաջաց նիզակազոհ ,
 Թոպամահ կէսք ընդ քաշտեօք սաստակէին , կէսք հեղձամահ :

Մոլեգնին արին Բաբ եւ Ամարփալ առիւծացեալ .
 Արքային Շիններայ թռուցեալ մըկունդ 'ի մազեղ սիրտ
 Երուազայ գընայ քաջի , սակայն վրիպեալ՝ անդր անցանէ
 Ի ներքուստ աջոյ բազկին , մինչ վերառեալ ճօճէր նիզակ ,
 Երթեալ հարկանէ յարւոյն Բաբկան մերկ սընակուշտ .
 Անկանի յորսայսեալ յողնափայտին տախտակամածս ,
 Հընչէն զէնքն ըզնովաւ , թընդէ մակոյկն յոտից ցըզլուխ :
 Իսկ բաբեան տէգ 'ի Շաւասպ , 'ի մեծ բարդեան լաստափայտին ,
 Թափ անկեալ , հերձեալ զխորան սաղաւարտին երթայ վարսի
 Ի Տիրկան քաջին ճակատ , զի 'նդ գիրկս եղջերքըն մըտանէր
 Յեգերեան հըղօր լաստէն . եւ սա եւս անդ գլորեալ թաւալ
 Խաւար աղջամըջին ըզպատանւոյն սլատէր բըբօք :

Կան զօրավարք թորգոմեան 'ի գլուխ նաւաց հարեալ խրախոյս ,
 Կըռուին գազանաբար եւ տան մըղէլ զմակոյկս յառաջ ,
 Այր այր իւրաքանչիւր զառ 'ի քաջացըն տիտանեանց
 Մէն մի սկայ դիտապաաստ արկանէին յափըն ծովուն :
 Մանաւազ ընտրիւք ոմամբք 'ի ցուռկ նաւին նահատակեալ ,

Յարդուհա 'ի նեռա 'ի քարեայ տարափ զբեկեանն անօսրէր գունդ :

Իսկ Ապահ յառաջս ելեալ եւ զանհեղեղն արկեալ կամուրջ,
հրոսանուէր դըղորդմամբ 'ի գոռ ու 'ի տրուփ ոտին դոփման
Իբրեւ բոց արշաւէր սուսերամերկ փայլահեղաւորս :
Ախոյեան գիմէ նըմին ըսկայ Դմաւունդ սոսկավիթխար,
Յաղթ երկայն եւ ոստալից ճօճեալ նոճի երկաթաղէն .
Ապահայ զնըրանն ածեալ շէշտէր ըզծայրըն տիգաւոր,
Նա զհեծանն անօգուտ արկեալ ցասմամբ յամբոխ նաւին՝
հար ուժգին ըզհատայ լանջս, որ տապալեալ ժայթքեաց արիւն :
Մինչ կայր սուր 'ի վեր Ապահ, ինքն ընդ նովաւ մըտեալ փարէր .
Անգործ եղեալ քաջին թուր, գըրկախառնէր եւ նա զնովաւ,
Ըզմիմեամբք ջուրէին ոտիւք բազկօք բռնամարտիկ,
Խեղդամահ կորուսանել կամ թէ յանդունդս հոսել զիրեարս :

Հիացեալ կացին ըսկայք յամեհութեան գործոյն զընին,
Ոչ ոք տանի զյաղթութիւն, ոչ պարտութիւն խոստովանի,
Բոց յերեսս, արիւն ընդ աչս, անգամբ 'ի քիրան եւ յապաժոյժ .
Մինչեւ ապա երկոցուն մեծաւ դըղորդով գըլեալ 'ի ջուրս,
Վիհ վերապ յուժգին ճողփիւն բերանացեալ պատառեցաւ,
Աստի անտի բանակաց գոռաց երկին 'ի մեծ ձայնից :
Մանաւազ զերկայն հացին կարկառ վերուստ 'ի Դմաւունդ .
« Մի, գոչեաց Ապահ, մահու սա երկաթոյ չէ արժանի » :
Եւ առեալ տանէր 'ի խորս . « Իբրեւ ըզուն մի հեղձուցից »,
Ասէ 'նդ ալեօքըն ղօղեալ, եւ սատակէ հեղձամըղձուկ :
Կապուտն 'ի ձեռս եկն ել յիւրսն, առին հայկեանք ձայն ցընծութեան .
« Բեբոր բամբիշն, աւետիս . սըրբեա զարտօսը, յաղթօղ ել քոյդ » :

Փըրփըրեալ մոլի Բաբ, վարազաբար ցիւրսըն գոչէ .
« Ժամ է արդ առէք առ իս, աղէ առէք զոր կաղմըն կայ
հուր եւ ջահ նաւթիւ ձիթով եւ 'ի ժրժան բոց բորբոքեալ :
Ճաշակեսցեն զոր նոքայն ուսուցին զէն սատակչական .
Խանձոտեալս 'ի նոյն զգոսա եւ տոչորեալքս կորուսից,
Կենդանւոյն յորս յուսացանն 'ի նաւս իւրեանց հրով ճենձերեալ :
Եւ որ յայս կոյս 'ի ցամաք ժրպրհեսցին ոք ոտըն կոխել,
Սուրըն Բեկայ եւ բաբեան կերիցէ զայն անդ անողորմ » :
Անդէն հարիւր եւ հազար բիւր նետք եւ տէգք հուրք բոցավառ
Թըռեան ընդ օդս հըրդեհակէզ, 'ի լայնալիճ գըրկաց քաջաց
Բիւրաւորացըն Բաբայ եւ յարգնընկէց բազկէ սկայից :

Քարթլեան զօրն եւ նաւաղն օրհասական բարձ աղաղակ,
Աւերած վերջին հասեալ Լանդոյր վախճան յարանցն 'ի գլուխ,
Գոյն դալկան հարաւ յերեսս ըսպայակոյտ խառնաղանձին :
Զուր դիւցազունք գործեն գուն սաստիկ զերկիրն ըմբռնելոյ,
Ըզկամուրջն ընկենուլ, արիաբար վազել 'ի դուրս :
Աւասիկ վառին պատառօք, բոցոյն ժանիք խանձին 'ի կողս,

Որ 'ի շէջ փութան արիք՝ յարին 'ի հուր կան թաւալգլոր .
Ոչ բազուկ եւ ոչ անօթ օգնեն 'ի ջուր պարտել ըզհրատ ,
Ծով յերկց գոռայ դիմաց , 'ի հանգիստ սուր Տիսանայ :

Յայն տագնապ հաս թորդոմեան դիւցազնին հայկ դըժնէ գընդօք .
Ոչ այնպէս ինչ գունդագունդ զեռան մեղուք 'ի փեթակէ
Գումարտակ կապեալ խըմբեալ շուրջ գըշխոյին յերկնից 'ի դաշտ
Յասպարէս քաջութեան մարտից ընդդէմ ախոյենաց
Մեծամեծ ոգւովք կըրծից , գոռիւք փողոց սըրտմըտութեան ,
Յորժամ հուր հարցի յեռանդն անկեալ 'ի մէջ բամբռանցն երկուց ,
Որպէս յահեղ բարբառոյ ու 'ի շէփորաց գոչիւն հայկեայք
Զեղուին յանտառաց յովտաց 'ի ծովն ասպատակեալ
Դիւցազնին ըզկնի մեծի եւ ճակատեալք 'ի պատերազմ :

Ի շուինդն աղաղակին որ 'ի ծովէ եւ ցամաքէ ,
Ի փայլուն զինու զարդու հըզօր վաշտուցն եւ ըսկայից
Պակեան ընդարմացան բէլեանց արիւնք պաղեալ 'ի սիրտ .
Զերդ յապուշ հարեալ թըմբրի խաշնադարման այր 'ի լերինս ,
Ոյր առ ոտան էջ շանթընկէց յերկնից որոտ փայլակնընդոտ :
Եւ զոր օրէն ուղեւոր 'ի գազանուտ անկոխ մայրիս
Ոգորեալ 'դարիւնարբու գայլ՝ 'ի ժանեաց զանձըն թափել ,
Յանկարծ նըմին 'ի թիկանց կօշեսցէ արջ կամ սէգ առիւծ ,
Եւ զճիրանսըն սայրասուր արկանիցէ յուան ահաբեկ .
Կամ զամպարիշտ՝ զոր երկնից հալածեն ոխք աստուածավէժք ,
Փախուցեալ 'ի զայրագին բերանացեալ ալեաց խորոց
Նըմին 'ի կուլ , կարծիցէ 'ի ցամաք զանձըն մազապուր
Եւ յաղթօղ ըսպառնալեացն ելեալ յանդորր յարեւ լուսոյս .
Անդ երկիրն ընդ ոտիւքն փախնուցու երրատատան
Դըղըրդեալ եւ տապալեալ եւ ըզնովալ փլուզեալ յատակ
Դըժոխակուլ , վնհ որկորոյն անդընդասոյզ յափըշտակէ ,
Երկնից նետք բարկացայոք յամպրօպային թուխ աղեղանց
Ըզնովալ փայլատակեալ 'ի վիրագին ճայթեն ճակատ
Ի ձայնէ որոտալոյ հուր անուի Տեառն զօրութեանց .
Այսպիսոյ իմն էր եկեալ հասեալ բէլեանց առ ոտս օրհաս :

Հարկանէր հայկ ըզնոսա գընդիւքն 'ի կողս եւ 'ի թիկունս .
Ճեպ եհաս տխտանացոց ըզյառաջոյն մոռանալ մարտ ,
Եւ 'ի թիկունսըն եւեթ ըզմիտս եւ զզէն դարձուցանել ,
Ռազմամուտ ըսպային ըստ օրինի կարդեալ ճակատ .
Դարձան յայնկոյս լաստեցան ընդդէմ նորոգ պատուհասին :
Որպէս ծով վայրենացեալ՝ յորդեալ ալի , մղեղեալ փրփուր
Վերացեալ իբրեւ փռչի 'նդ ոտիւք մըրըկին արշաւասոյր ,
Բախիցէ զմեծամարմին նաւ 'ի կողից եւ 'ի խելաց ,
Եւ զմածուածս ամուր լաստիցըն խարխարեալ քայքայիցէ ,
Նոյն փեռեկէր պատառէր խրամատէր նետ՝ նիզակ քաջին

Ըզբաբեան ճակատուն ըզպընդակազմ կուռ սերտութիւն:

Յառաջ քան զամենայն առ հօրամոյնն Մանաւազ
Զազդ ձայնի հօրն եւ ծանեալ ըզմեծ ասպարն եւ սաղաւարտ.
Ծըղիս ամբարձ եւ ոստեալ ինքն 'ի ցամաք ձայն առ Ապահ:

« Վա՛շ, քաջ, հա հայրն եւ եղբարք, ահա բանակ արիագունդ »: —

« Ո՛վ լոյսըդ թորգոմայ՝ եւ ո՛ւստ ուստեք մեզ ծագեցար »,

հընչեաց տորմիդն համօրէն, որոտացին սարք կորափիտ:

Սոսկալի անուանն 'ի լուր՝ սարսուռ յոսկերս սողէր բե՛լեանց,

Դալուկն 'ի դէմս: Ի վեր վազէր Ապահ 'ի մեծ խընդութենէն

Դէմք յառաջ՝ եղբօրն ըզկնի, այլ՝ նահանջէն ոտք յետըս կոյս.

Անկանէր Բեբոր 'ի միտ, ձայն առ Գամեր՝ Ներսէհ՝ թաթուլ,

« Ի ձեզ յանձն, ահեղ գոչէր, քաջքըդ, բամբիշնն ձեր եւ իւրք.

Յորժամ շունքս յահէ սաստիցս 'ի ծովափանց փարատեսցին,

հանել հանդուցանել յամուր ուրեք յանկասկածի

Մինչ 'ի դարձ յաղթանակաւ ընդ դիւցազնն հօր 'ի խորանս »:

Ասէր, թռանէր 'ի ցամաք, զհետ դիւցազունքն հիւսիսականք,

Ըջկնի գունդք ամենայն ահեղագոչ աղաղակաւ,

Եւ թուպմամբ ահագնադորդ ըզմեծ կամուրջսն ընկեցեալ՝

հետ ընդ հետ ելանէին հեծելազօր եւ հետեւակ:

Կային ռազմիկ երիվարք կոկողավիզ պերճասոսորդ

Խըրխընջեալ յողդողդ կամուրջսն եւ միմեանց ակն ունելով,

Վազէին յընկերսն արտաքս՝ ըզբաշս եւ զգլուխսն տատանեալ.

Եւ զագիս կամարելով, յաշխոյժ կայտիւրս խայտային.

Յետ երկար արգելանաց զերկիր տեսեալ եւ զմարտի ռազմ,

Կիցս ընդ օդս ընկենու՛ն եւ մարտորոտ դափր հատանեն:

Հետ զհետէ ելեալքն գունդ լինին կապեն սեալ ասպատակ,

Սպարապետ իւրաքանչիւր աշխարհաբնակ իւրով զօրուն.

Ընդ իւրով զօրավարաւ մէն մի ջուլիր ջոկատ եւ վաշտ

Ընդ դիւցազնն հրամանի խառնին 'ի մեծ մարտի ճակատ:

Գոռաց հիւսիս. « Թորգոմեան ողջոյն քաջի մեծ դիւցազննդ »: —

« Ողջոյն եւ ձեզ դիւցազանց իմոց եղբարցըս », կըրկնեաց հայկ:

Եւ բանակն հիւսիսի եւ գունդն հայկեան գոչէր բոլոր.

« Կեցցէ կեցցէ թորգոմեան դիւցազնն վեհ մեր նահապետ »:

Զայս բարբառ արձակեալ, յաջմէ ձախմէ եւ 'ի դիմաց

Անկանէին 'ի վերայ բաբեան ռազմին միահամուռ:

Ոչ գոռմամբ ահագնադոչ յամպոց մըթին էջ փոթորիկ

Վէր 'ի վայր հարեալ ըզլեառն ըզգաշտ՝ փոշի 'նդ արփին դիզեալ,

Դիմեալ 'ի ծով կապուտակ՝ տապալել զայն իսկ յանդընդոց.

Եւ ոչ 'ի մույլ Կանգարաց որոտաձայն խաղացին ուղիք

հեղեղասաստ փոթորկեալ գերփեալ ըզլէն զանդ եւ զայդի,

Թաւալեալ վէմս եւ կաղնիս մինչեւ 'ի դաշտ ու 'ի ծոց ծովու,

Որպէս հարան 'ի դիմի եւ բախեցան քաջազանց խուճիք

Ըզկնի մեծին ընդ ճակատ արուեստական սկայակուտին :

Զերդ աշնային պարխրրցին 'ի Պարխարայ բարկ հիւսիսակ
Յերկնաճեմն Աղեղնաւոր սաստիկ մռնչմամբ անկեալ զայգեօք
Թօթափէ զսաղարթախիտ տերեւ փայտին պըտղաբերաց ,
Եւ հողմաւար պըտուտկեալ՝ մըրըկէ 'նդ երեսս երկրի խըռիւ ,
'Նոյնգունակ կուռ կառափունք Թօթափէին մանկոտոյն Բե՛լայ
Եւ պատանեաց գեղեցիկ հասակք 'ի սրոյ եւ 'ի նետից
Աղեղնաւոր հըսկային քաջայանդուգըն մըրցանաց
Թորգոմեան հաստաբազուկ գեղազանդուր պայազատին
Եղբարբքն հանդերձ եւ որդւովք եւ համագունդ գումարտակօք ,
Եւ Թաւալ յոռս ըսկայից ուերիւլարաց խաղային գլոր :

Անդ դիւցազանց առաջինն ըզմեծամեծ եւ զբարձրաբերձ
Ճարակել ջըրդի գլուխս ախոյենից զօրաւորաց .

Իսկ նոցա սոսկացեալ յահագին սրոյն եւ նիզակէն ,
Խուսափեալ յերեսացն՝ ընդ նըմանիս մարտընչէին .
Եւ քաջին վաղակաւոր մըտեալ 'ի խուռն հընձէր յամբայր ,
Հասանել յորըս խընդրէրն յագուրդ սըրոյն տալ ծարաւոյ :
Որպէս մըշակ կորովի՝ որ նորաթեք սուր գերանդեաւ
Խոտ ընդ դաշտ հարկանիցէ կամ զանդաստանըս ցորենոյ ,
Բարդ 'ի բարդ տապալէին զմիմեամք քաջացըն դիակունք :

Յահաւոր բազկէն անկան ըսկայաղունք եւս անուանիք .
Խուռեմեանն անդ Արշէզ 'ի հասակին յուսացեալ կոյտս ,
Յաղթանդամ իբրեւ բուրդն ինչ համբարտակ կայր կուռ վառեալ ,
Ագարակաց բազմաց տէր , բազմաջուր գերդաստանաց ,
Զորս ընդ իւր էր զինուորեալ եւ ըզնովաւ առնուին պար ,
Այլ չօգնեցին ինչ առ մեծ փայլակնաբեր երկաթոյն Թափ :
Հարկանէր խրոխտ կառափին եւ հերձանէր մինչեւ յերանս
Ըզպղընձաձոյլ սաղաւարտն եւ զկուռ վառուածն անդըծելիս :
Կէս ճակատք բախին ընդ ծունկս եւ մեծ գաւակն 'ի կըրկունս իւր ,
Անդէն ինքն յիւր վերայ փլանէր բըլուրըն մըտեղէն ,
Ախոնդանքն 'ի հող հեղեալ 'ի լող գնային յարեանց ողող :

Անտի անդըր պատահէ 'նդ առաջ Արետըն մըշկանեան
Յաստեղագէտ հանձարոյն պանծացեալ պերճ ճարտարութիւն .
Անն եղեալ քըրմութեան Արափաթայ մեծ քաղաքին ,
Երդնոյր եւ հայհոյէր զԱստուած 'Նոյի եւ զԹորգոմայ ,
Եւ զՏիտան 'ի Թիկունըս կարդալով իւր խրախուսէր
Ի մըրըկեալ բարկութենէ գէթ Թորգոմեանն ապրել կորեան :
Այլ ըսկայն երկայնատէգ՝ զայն ընդ ճակատն հարեալ շամփուր ,
Եւ 'ի վեր ամբարձեալ , « Արդ նըշմարեա՛ զաստեղսըդ քաջ
Թէ դրոշմեալ ընթեռնուցուս քեզ քըրմութեան անդէն պատիւ » ,
Ասէ , եւ զձեռնըն ութգին ճօճեցուցեալ եւ Թօթափեալ ,
Քակեալ զյօդս ոսկերաց՝ ցընցմամբ ընկէց զհաղար արամբ ,

Որպէս հովիւ մի զի զցուպ իւր 'ի խեղեալ հօտըս խաշին ,
 Ի մէջ մոլեգնեւոյ սկայից գընդացըն տիտանեանց .
 Ուր նա զայլըս ճըմէր եւ յայլմանէ լինէր կոխան ,
 Եւ լիւղէր յարեան իւրում որ ընդ ճակատն հեղեղատեալ ,
 Եւ զոր ժայթքէր գունդագունդ ընդ հայհոյիչ բերանոյն ծերպ :

Ի վերջին գիպելոյ բե՛լեան խըմբիցն անկանէին
 Մագառ , Դարա եւ Տէյաս , Մաւուն , Որմիզդ , Արեթ , Դեմուր
 Եւ Վըշնասպ ութ ըսկայազունք ահեղք կալեալ 'ի բռին զոգիս ,
 Պայմանեալ 'նէքրովթայ իւրաքանչիւր մէն մի կառափն
 Յորդուցն ածել թորգոմեան , եւ զհայկ ինքնին 'ի գըլխովին :
 Բայց զերդմունսըն տարան հողմք , ցըրուեաց մըրըիկ զքաջաց ջուր .
 Որ սըրով , որ նիզակաւ , որ մեծամեծ բըռնաքարամբք
 Ընդ աւազ եւ ընդ կոպիճ անկեալ անդէն թաւալէին ,
 Եւ խարակք ներկան եւ ժայռք 'ի մեղաւոր արեանցըն ցայտս :
 Պակուցեալ կային ըսկայք , ոչ կարէին կալ 'ի վերայ
 Հաւաստեալ թէ հայկն իցէ , թէ յանմահից որ վեհազանց
 Իջեալ նոցին 'ի թիկունս 'ի տագնապին տարակուսի :

Անդ կապեալըն Զամասպ եւ ընկեցեալ նաւուցն 'ի խորշ
 Զայն ժամուն գըտեալ սլատեհ զնաւամարտին ափանց ապշոպ ,
 Խորտակեալ ըզսարխան եւ 'ի ցամաք առ իւրան անկեալ ,
 Առեալ նիզակ եւ վահան՝ յանձին չըքմեղս 'ի մարտ դիմէ :
 Պատահէ յոխորաընթաց մեծ ըսկային քայլիցն հանդէպ .
 Քրստմունք յանձն եւ յաչսըն մահ՝ դալուկն 'ի գէմսըն ներկանեն
 Մինչ յինքն ետես ըզճօճել յաղթօղ նոճոյն ճակատամուղ :
 Հասանէր իբրեւ փայլակն Ապահ բարձեալ ձայն առ դիւցազն .
 « Յիս , հայր , ինձ պահի դա , դա իմ գերի եւ ոխերիմ :
 Իսկ քեզ ո՛չ շատ ինչ թուեցեալ լըրտես յիմ տուն դալ եւ գուշակ ,
 Արդ եւ զէ՛ն բերես ընդդէմ » . տապ եւ զոյգ արկ ըզմըկունդն ,
 Հարեալ ընդ սընակուշտն , երբ նա զասպար դէմ տայր նեախ ,
 Թափ ընդ լեարդըն հանեալ եւ բեւեռէր անդ ընդ գետինն ,
 Եւ զջոկատս համատիոցն 'ի զէնն , 'ի հոյն տարածանէր :

Իսկ դիւցազն ըսկայն դարձեալ յաջիոյս՝ առ ոտս եղիտ անդէն
 Եղբարս երկուս հարազատըս պատանեակս ըսկայաչափս ,
 Վայելուչ գեղ փողփողեալ յոսկի յարծաթ զէն միագոյն ,
 Անմեկինք միմեանց 'ի բախտ , որպէս 'ի կեանս եւ 'ի մահու :
 Յերկիւղէն սարսափական պաղատէին վահանընկէցք
 Ի գութ ողորմ հասակին խնայել յարեւն , ունել գերի :
 « Ո՞վ էք դուք » , եհարց դիւցազն . ահ սոսկալի որոտալուր
 Ըզբարբառ գելոյր նոցա . բայց ըսկային հուպ անդր հասեալ՝
 Ճանաչէ զՇապուհ եւ Վրիւ՝ ըզհարձորդին Ամարփալայ :
 « Սերմըն ժանտ , օձին ծընունդք խարամանի , ճեռք անիծից ,
 Հաղորդք մեղաց ծընողիդ , լերուք յառաջ դուք եւ մահուանն ,

Որ առ կռան նորա հասեալ կայ մօտալուտ պատեալ զոտիւք .
Ելէք զոհ իմ հայկակիս, զոր թերեւս հայրդ ըսպան կամ դուք » .
Ասէր, միոյն ըզկառափին թուլցանէր նրբան փայլուն,
Եւ միւսոյն ըզգանձակին պատառեալ հոսէր ըզփոր,
Խոխոջեղով իբրեւ ջուր վիժեալ հեղան աղիքն 'ի հող .
Սեւադէմ մահ ըզնոքօք սրփուեաց ըզթեւսն խաւարին :
Ի բազկէն անվանելի խրախոյս բարձեալ բոլոր հայկեանց,
Բոց ընդ եղէգն առնուին արշաւասոյր ճախր ընդ ճակատն :

Անդ նախճիրք եւ արարուածք անհրնարին կայր 'ի վերայ,
Ի սպառնսպուռ սատակումն ասորեստան դասականին .
Բայց Ամարփալ իրազեկ ողորմ մահու իւրում մանկտոյն,
Գայր գոչէր առիւծաբար առ Բաբ եւ յայլ զօրավարեանն .
« Զն' այսքանք եւ այսպիսիք կամք այծեմանց պէս սասանեալ
Յերեսաց վիրադիս, 'ի միում առն այսր երեսաց :
Հասկա պետք եւ զօրագլուխք՝ պընդեալ զանձինս համագումար
Գընդեսցուք 'ի մի ջուր մեծ ամրակուռ եւ հաստաբետ,
Ուս զիցուք, ելցուք դիմիւ մոլեգնելոյ ճիւղ դիւիս :
Թէ հասեալ է մեզ օրհաս, մեռցուք, սակայն արիաբար,
Կամ ոգի վառեսցուք եւ լոյս մահուս մութ մըւայլի,
Որ մածեալ է զլաշկարաւ տիտանացւոցս . օն արիք քաջք » :

Անսային մըտադիւր խիղախական խրախուսանացն .
Ի մի վայր դան ընդ նրմա Բաբ եւ Թուրոս, Շամիր, Սուսառ,
Շահէն եւ Թուշի, Արէշ եւ Բուրդ նոյշիրական,
Եւ զըրուանեանք ոչ սակաւ՝ երկրորդ երրորդ ըսպասալարք :
Ըզգրլխովք մած ըզվահանան հարեալ գործեն ասպարափակ,
Սպարակիր ռազմ եռակարգ, հոծ ըզմիմեամբք աշտիճանեալ,
Յահագին կարկառ 'ի տէգս, ընդդէմ միոյ դան դիւցաղին :
Այլ գուգաղն ուժգին ըզկնի մըրրկէին թուխ ամպոյ գունակ,
Եւ ամբոխ աղաղակին սլատառեալ զամպս յերկին կըցէր :
Ի կռիւ այսպէս սոքա հարկանեն դէմ ընդդէմ կաքաւ,
Արիւնոտ ոտամբ ահեղ գոփմամբ զգետին թընդեսցուցեալ :

Յորմէհետէ ասպատակն հայկեան գընդին դիմեաց 'ի ծով,
Արուսեակըն գեղեցիկ մըտեալ 'ի վրան նըստէր 'ի սուգ :
Փախեալ ուրախութիւն 'ի զուարթ աչացն եւ 'ի դիմաց,
Հառաչէր եւ զգերարտօսր աղբերաբար ցընդէր վիժակս :
Մարմնովն անդ, հոգւով մըտօք սըրտիւ առ հօրն եւ առ խոռայ,
Ի ճակատուն դեգերի յարեանց 'ի մէջ եւ նիղակաց,
Ոչ այլ ինչ տեսանէ քան ըզվըտանգս իւր անձկալոյն .
Ամենայն զէն վերացեալ, յօդս ամենայն երեքթեւեան
Ի յառոյգ թըւէր նրմա եւ քաջալանջն ընթանալ սիրտ :

Ընդ տեսիլն սոսկացեալ՝ թըշնամանէր զանձն անարի .
« Իսկ զիարդ էր, ասէ, զնա հնարաւոր աստ արգելու,

Զամեհին զայն առիւծ զի՛ճայն մարտիցն խայտացեալ,
 Զմըռնչօղն եւ զպատառօղ յարիւնոտ դաշտ սրատերազմի,
 Մանաւանդ ուր իմ եւ իւր հայրն եւ եղբարք շահաաակին:
 Այլ թէ չէր նրմա մընալ, չէր ինձ ընդ իւր երթալ 'ի մահ:
 Եւ չեւ լեալ արժանի գըրկաց նորին եւ համբուրից,
 Գէթ հոգւով կըցել յերկինս, հանգչել առ իւր կողս 'ի շիրիմ':

Այսպէս սուգ տըխրագին ըզմենաւոր պատէր խորանս:
 Իսկ արին հայկանոյշ յերրադարձ ծուփս ալեաց կոծեալ
 Սըրտի՝ հոգւոյ եւ մըտաց, այսր անդր ըզմի անձն հերձանէր.
 Էր զի առ հօր սիրային, առ մէն մ' եղբարց հարազատաց,
 Էր առ հրանտայ ցանկալւոյն՝ յորմէ հազիւ թէ մեկնէր հազ:
 Սիրտ վըստահ եւ մեծայոյս 'ի դիւցազանցն քաջութիւն
 Եւ յերկնամուխ ասպարին գըլխոց սըրբոցն հովանի,
 Այլ ըզբարսն յեղյեղուկ անյայտ բաշխից ճակատագրին,
 Եւ զերկնից ըզխորհուրդ անքնին խոր դատաստանաց
 Յուշ ածեալ, նոր իմն եւ բուռն յանձն կըրթէր վիշտ եւ տագնապ.
 Սիրտն մեծ ուերիկամունքն ըզդող առեալ կայր 'ի թընդոջ,
 Կուսական վարդակարմիր արիւն յերեսսն ցոլանայր:

Ելանէ 'ի խորանէն՝ գէմք եւ աչկունք 'ի ծովն կոյս,
 Քաղցրասիք միջօրէին հողմն սողեալ 'ի թանձրախիտ
 Գեղգեղեալ երկայն ծամիցն սամուրից խաղայր 'ի հոյս,
 Յըրուէր յայս կոյս եւ յայն 'ի ձիւնափայլ ուսն եւ թիկունս:
 Կարկառի յայնկոյս ունկամբ եւ զգաստ ոգւովն շականջել
 Թէ չըշուկ ինչ հարցի կամ թէ զինուց խաղմին չըվնդ:
 Զերկոսին շուշաներփեան բազուկան եւ ծղիս հարըստագեղս
 Ընդ աչաց փայլակնափայլ եւ թոյրաթուխ արտեւանանց
 Ընդ արփին ամբարձեալ, մինչ զի գոգցես թէ իսկ անդէն
 Հեղձամըղձուկ հերձանէր ուռուցիկ լանջքն կուսագեղ,
 Ամըռունչ հեծութեամբ երկնից աղերս արկանէ շատ,
 Լոյս 'ի միտսն փայլակել, գուրս ինչ բանալ, հորդել ուղի:

Արուսեակըն ցաւագին ամայութեանն եւ արտասուաց
 Զհանդուրժեալ, յայնրմ վայրի գայ ելանէ եւ ինքն արտաքս,
 Ըսիտփանս յուզել սըրտին կամ 'ի մարտէն համբաւաբեր:
 Տեսանէ զկոյսն հայոց արձանացեալ թեւատարած.
 « Ո՛վ տալդ իմ, քաջըդ տալ, իմ անուշակ, արդ անողորմ,
 Զանձն եւեթ հոգաս, չհայիս 'ի տառապեալ հարսնրդ բընաւ:
 Սիրտ 'ի բազումս բաժանեալ՝ ցաւոց բաժինս հանէ թեթեւ,
 Իմ չըժուժէ յաղբերէ միոյ դիմեալ յորդ վըտակաց:
 Ո՛ւր յիս այդ արիական յոգունց արանց վեհագոյն սիրտ.
 Ո՛հ, զի՛ արդեօք եղեւ հայրս, եւ զի՛ եղբայրդ եղեւ քո խոռ...
 Եւ զըրոյց անգամ չեհաս 'ի ճակատէ պատերազմին.
 Հէ՛ թէ քոյդ էր յիս սիրտ, թէ արութիւն յանդամս իմ զոյգ »...

Ասէր, եւ բեկբեկեալ թերակատար գեղցր ըղիսսս :

« Աւասիկ լոյսն երկնաւոր, ասէ 'ի միտսն հայկանոյշ,
Լոյս յանմեղ բրխեալ շրթանց, 'ի գեղեցիկ սիրոյ սրբոէ » . —

Ո՛վ միտք մահկանացուք՝ որ ըղիսաւարն ողջունեն լոյս — .

Եւ առ հարսնն նազելի . « Էր թէ քեզ այդ՝ զի՛ գործէիր .

Եւ յոր քեզէն չիշխէիրդ՝ համարձակիս ընդ իս այժմիկ » :

« Այո, կըրկնեաց Արուսեակ, ընդ քեզ եւ ուր եղբայրդ խոռ » :

Ուժգնասիրտ կուսին յայնժամ ըզձեռանէն առեալ նըւոյն,

Եւ ձայնեալ զԱրեգնազան նաժիշտն՝ եմոյծ 'ի վրան զինուց .

Մերկացոյց յոտից ցրգլուխ 'ի կուսակերպ պատմութեանաց,

Զիւր մանկութեան վառապանս ած ըզքնքուշ նուրբ հասական .

Յազգերսն 'ի բարձս եւ յողբսն փղոսկրեայ ճախարակեալս

Արծաթիս ապոյց կիտուած զանկապանաց ամրածածուկ,

Ի թաթս ոտից գեղեցիկ գիրգ եւ մանուկս՝ մոյկ ծիրանիս,

Ի փափուկ ոսկեծրղի տիգսն բազպանս ոսկեճամուկս,

Եւ զուտովքն արկանէր կապարձս ոսկի արծաթաղեղն,

Որպէս դըստերք գիւցազանց սովոր են յորս շահատակել .

Անխորան սոսկ փետրազարդ ոսկեթիթեղն գըլխանոց

Ի ծածկոյթ ոսկեթել հիւսից վարսիցն եւ ճակատուն :

Ինքն ապ' անդէն կոյս օրիորդն հայկաբերձ գեղադիտակ

Արձակեալ հոսեաց յանձնէն ըզպարեգօտսն կուսաձեւս,

Վըտաւակ ներքնակ եւ ձորձ՝ բոլոր զօրէնն կանացի :

Հոլանէր քաջաբազուկ առոգափայլ տիգըս ծրղեաց,

Լանջըս լուսաթոյրս արիականս եւ կուսագեղս,

Ազգերըս կորովիս եւ ամրաբարձ թամբըս սրունից : —

Ո՛վ պարկեշտ անձնագեղն վայելչութիւն արուորական,

Ո՛վ աշխոյժ աստեւոր կեանք որ 'ի մարմնոց անտի կաթեր : —

Աւնոյր 'ի մէն մի անդամն ըզգիւցազին հօր սպառազէնս,

Արուսեակ՝ Արեգնազան ըստաս հարեալ օգնեն կուսին .

Արկաւ նախ վարապանակ զինուորական ըզլերկ մարմնով,

Զանկապան եւ բարձապան 'ի զիստ, յազգերսն թամբայոյրս,

Սըռնապանըս սըղընձիս յողբս 'ի սրունս առոյգագեղս :

Ապա կապէր ըզհեսկեանն 'ի թաթագեղ մաքուր ներբանս

Ոլորեալ վայելչահիւս յոսկէնըկար խրացս ասղնէգործ,

Զիրանան հասակագեղ եւ ըզլանջօք գեղակամար

Եւ զթիկնաւէտ առ զուտովք զպատենազէնսն զահագին,

Եւ զլիալիր ծոցոյն շուշանս, կուսածաղիկ բողբոջոց բոյսս,

Ընդ առնաձեւ արուրին ճընչէր վերտիցն կարծրութեամբ :

Արկ 'ի թեւն հաստաբազուկս ըզպահապանակսն սըղընձակուս,

Զհայրենին վաղակաւոր կապեալ ընդ մէջ ոսկեգօտի՝

Ոսկեձոյլ՝ ճարմանդաւ առ հարթարդակ պընդեալ պորտոյն,

Ըզկապարձս եւ զլայնալիճն ուսընդանութ ձըգէր ահեղ,

Եւ ըզգլուին երկնանքման եւ ըզճակատն արփիափայլ
 Ծածկէր ծանու երկաթեալ բազմախորան սաղաւարտիւ
 Որ կըշիւ գոգցես հայկեան վեհ գագաթան գոյր համեմատ .
 Իխորանացն 'իմիջոյ սպիտակ ագիւք ձիոց՝ զերդ բաշք
 Սըփռէին գարգմանակ, զուսովքն հեղեալ 'իծուփ ծածան,
 Եւ զթիկամբքն ալեաց ծամիցն հոյլ հոյլ գանգրուսոք վէտ վէտ ծաւալ:
 Ըստ անձին լամբէր ասլա յահեակ զասպարն 'իպղինձ փայլուն
 Զահաւոր զլայնակաւար, իբր օրիորդ մի զհայելին .
 Գէր ձեռամբ բազկին աջոյ ճոճեալ կըրկին նիզակաբունս
 Երկայնատէգ սայրասուրս՝ ամեհամուղ սկայից օրհաս:

Եւանէր գայր 'իվրանէն, սէր եւ ցասոյթ բոսորագեղ,
 Սպարապետն որպէս երբեմն երկնից զօրուն 'իդրանցն ընդոստ
 Յերկնաւոր զինարանէն առ զօրութիւնն ասլըստամբօղ:
 Զերիվարըն հայրենի գիտ հրամանին սլատորաստ եւ կազմ,
 Վարուանդասպաս մանկըտուոյն սթարեալ 'իթամբ՝ պընդեալ ըզթանդ,
 Զողնուլարն ընդ ագետակ լարեալ, կըշիւ զոյգ ասպատանս,
 Սանձս յամեհին հարեալ կըզակ՝ ճըմէալ շրուշակ դանդանաւանդ,
 Եւ քարշեալ ձիդ ըզթամբիւ պըրկեալ փայլուն երեսանակք:

Ակնարկէր ըսկայաբերձ կոյսն առ խոշաքըն դանանեան,
 Շոյտ որպէս երըն զինեալ՝ Արուսեկիւ հեծանել հեա .

« Ուսիր, ասէ, բաժանել 'ի Յաշկուրէդ դուն մի եւ դու »:
 Յոտնատրոփ սալասըմբակն ոստնոյր եւ ինքն ածեալ զերանան,
 Եւ մըտրակ ձիոցն 'իկուշտ՝ դուոյթ անդ տային փոյթ անդանդաղ,
 Հայկանմանն առաջի եւ երկոքեան ըզհետ նորա

Որ հոգւովըն զօրութեամբ յափըշտակեալ տանէր ընդ իւր:

Ազդ լինէր Արմենակայ բանն եւ դըրնդիւն երիվարաց,
 Եւանէր տեսանէր ըզքոյրն արի եւ գեղաղէշ,

Նոյնպիսի ախորժակացն եւ յայլ նըւագս ոչ անծանօթ

Այրասիրտ քաջի դըստերն հայկայ, հայոց օրիորդին:

« Իսկ արդ զիարդ, քոյր իմ յով », ասէ յողոք կակուղ բարբառ: —

« Տեսանել հեռուստ եւեթ եւ 'իզերծի զճակատն, ասէ,

Տեսանել զհայրն եւ զեղբարս, Արուսեկիս հանգիցէ սիրտ »:

Ոչ ուշիմըն քաջորդի խանդիցն իշխեալ կանգնել դիմակ

Եւ այնքան սիրոյ կուսին աչագեղոյ դըստերն հայոց,

« Ողջ երթայք, ասէ, բարեալ դարձջիք այսրէն բերել զըրոյց,

Թէ ոչ նախ դիւցազն յաղթօղ եւ դիւցազանց ընդ նըմա սլարք »:

Իմըրրիկ փոշոյ դուռթէր կոյսըն չըքնաղ արիաբար,

Արուսեակ կասկածագին, աչք յայս եւ յայն կոյս սըրտաթունդ:

Ըսկըսան առնուլ զխօշիւն պատերազմին, զինուց շաչիւն,

Օրիորդն երագէր քաջ, այլ դանդաղէր հարսըն քընքուշ:

Ըստ անտառն ելեալ հասին կացին 'իգահ դարեւանդի

Որ 'իթիկանց թորգոմեանց ընդ ասպարէս մարտին հայեր .

Բուռն անձինն եւ Արուսեակ առնէր դիտել 'ի սիրելին :

Տեսանէն դաշտ եւ ռազմիկ, զէն, երիվար յարիւն ներկեալ,
Վերաւորք օրհասականք աստի անտի անկեալ բազում
Տապալեալ թաւալցւոր եւ ընդ ոգիսն ջանացեալ.
Բազմակոյտ դիականց կոտորելոց սատակամա՛հ
Խառն'ի խուռն արանց ձիոց ընդ զէն ասպար նիզակաբեկ
Աւաթուր հարեալ ոտից եւ սըմբակացն գազանաց,
Եւ զնոքոք՝ միմեանց յարիւն սկայք գիշամուխ ահագնատես,
Եւ բարբառ՝ խիզախ խրախոյս, եւ մանրամաղ մէգ մառախուղ
Յերկոցունց կողմանց փոշին յերկրէ յերկինս ամպ փոթորկեալ :

Գային Բաբ եւ Ամարիա՛լ, ողջոյն բեղեան վահանափակն
Ընդդէմ հայկայ. պատէին զնովաւ Ապահ խու Մանաւազ
Որդիքն հօրամոյնք, Վաղմոս եւ Բազ թուռնք հուժկու :
Դընդէին 'ի նոյն եւ հրանտ Փառնակ Չարեհ եւ Առնակ քաջ
Խջեալք յերիվարաց, հետի դիմեալ 'ի սպարափակն :
Անդ էր յայնժամ նըկատել որպէս կըրկին բորբոքեալ բոց
Թուփս 'ի մայրեաց թանձրախիտ միշտպաճայն յիրեար խառնեալ,
Յերկոցունց կողմանց մըրցումն եւ գուպարած անպարտելի :
Զի երկուց եւ աշխարհի բոլոր կողմանց քաջք անուանիք
Ճակատեալ գըտանէին դէմ ախոյեան ընդդէմ միմեանց :

Մինչ Բարձրեալն ամենակալ ընդ անիրաւ մռնչեալ աշխարհ
Զահագին յատակ երկրի, զէրինս շարժեալ դըղըրդիցէ
Հարեալ ոտամբ զպատուանդան երկնաձեղուն մեծ աթոռոյն,
Ոչ այնպէս ոստուցեալ բախին կըրկին ժայռք ընդ միմեանս,
Որպէս գունդ կըրկին սկայիցն սընդակազմ եւ ամբակուռ
Բանակացն հատորք, եկեալ դիմեալ զարկան անդ 'ի դիմի :
Որպիսի գայ 'ի հեռուստ փոթորկաբեր խուլ մըռնչիւն,
Յորժամ մըրըրիկ դիւադունդ յանապատէ ետ ասպատակ,
Զոր օրինակ սօսափիւն գոչման օդոյն յահէ բնութեան,
Եւ ճիչ եւ հեծումն 'ի յանդընդոց սըրտէ բըղխեալ
Յառաջ քան զտատանել սասանութեան ըզգունտ երկրի,
Այսպիսի էր մըռմըռումն ոգւոց քաջաց սըրտմըտելոց,
Եւ սոսկումն ըսկայաքայլ սարսափելի խրոխտ ընթացից :
Ի փայլիւն սպառազինաց, 'ի վահանաց զինուց կոփիւն
Ոչինչ այլ հասանիցէ նըմանութեան առակ հանգէտ,
Քան թէ կուռ որոտընդոստ կայծակնաշունչ ամպոց ճայթումն,
Եւ շանթից փայլատակմանցն պատառել ըզգլուխ լերանց :

Իւրով ոգւով բարկութեամբ խաղայր 'ի ռազմն հայկ սպարառաջ.
Սակայն եգիտ զառաջեալ անակընկալ բըռնախոյեան :
Մոլեգին հիկէն հեղեղ արշաւասոյր փըրփրակուտակ
Որ 'ի կապոյտըն կոհակաց ընդօստուցեալ սուր թափ սուեալ
Դիմեսցէ, եւ մեծայաղթ բունըս ծառոց դըլեալ եւ վէմս

Եւ աղինաղինեալ տանիցի դիմացն հանդէպ Թաւաղադէոր,
 Իսկ յանկարծ սլարեիս առ ոտսն անպարտելի Թէ պատահեաց,
 Եւ կամ Թումբ ամբարտակ 'ի ճարտարօղ ձեռաց մարդկան,
 Անդ առեալ խում մի զկայ եւ մըտայոյզ յանձնն ծըփի,
 Սըրէ զգայրուցս 'ի վանել երկայնամիտ ժուժկալելով
 Զապառումն բըրտուԹեան ըզկոթողեալ ժըսիրհ վերագն.
 Նոյն հայկեան բուռն աժխուժից վայր մի բեկեալ խոյս առ եռանդն
 Յերեսաց յոգնախումբ եւ միագունդ բէլեան սկայից,
 Որ յանդուգնն դիմեցմամբ իբրեւ պարիսպ մի հաստամեստ
 Միաձոյլ սերտ ըզմիմեամբ մածեալ անքակ յորդոր գային,
 Զոյգ եւ զոյգ ոտս ամբարձեալ տրոփեալ 'ի դաշտն միահեա,
 Տատանեալ գըլուխս ահեղ Թուռցիկ վերջիւք սաղաւարտից:

Այլ տեսեալ զի վայրասպար սլնդին 'ի գունդ անխորշելի,
 Չեւ յիրեար խեթկեալ ոգոր, արձակէին նախ տիտանեայք
 Ըզհացինն առհասարակ երկայնաբունս եւ ոստալից,
 Որ շըջելով ըզկահմամբ գային յարեան ծարաւ պապքեալք
 Քաջալանջ եւ Թաւ կըրծից հօրն հայոց եւ զաւակացն:
 Այլ սոքա զծունկսն աջինս անդէն եւ անդ իբրեւ մի այր
 Ըզգեսնի հարեալ, ածեալ զգըլխովքն 'ի վեր ասպար 'ի շէղ,
 Վատնէին յօդս առաւիր զեկեալ արդունան արիւնախանձ,
 Որ սրաթեւ շըփեալ ընթացս անցանէին ըզվահանօք.
 Եւ ինքեանք իսկ եւ իսկ միահաղոյն կանգնեալ անդէն
 Բըրդէին բարկ փոթորիկ ըզհաստաբուն զիւրեանց նոճիս:

Յայն հարուած ահեղասաստ, 'ի սոսկալին տարակուսի,
 Սասանեալ ռազմն բէլեան՝ վերջոտնէին խում մի 'նդ կըրուկ,
 Արըս ինն 'ի սսլարակիր արի սկայիցն կորուսեալ:
 Ի բազուկսն անտառացան վահանքն 'ի մուխ սընակոթոց.
 Ճըգնին խըլել բեկանել, եւ անհնարին երագուԹեամբ
 Հանեալ սուսեր խըզեցին մօտակըտուր եւ գան դիմեալ:
 Անկանէր 'ի վերայ եւ գունդ հայկեան սուսերամերկ,
 Կոփէին գազանաբար Թուրք 'ի վահան եւ գըլխանոց,
 Կայծակունք յամպոց հանգոյն հատանէին փայլատականց,
 Գարգմանակք խորտակեալ քըշտեալ առ ոտս անդ Թաւալին,
 Սաղաւարոք եւ գլուխք հերձք, ընդ ասպարաց սլատառեալ սիրոք.
 Ամենայն զարկուած՝ Թէ ոչ յարեւ մըխէր, սակայն յարին,
 Չըգոյր ոք ողջ անվըթար, բայց հայրն հայոց դիւցազնն հայկ.
 Լեզուի խրոխտումն ամենայն լըռեալ՝ ձեռացն եւեթ խօսէր:

Դէտակն ուշիմն ամբարձեալ եւ քաջն Քարթլ յեղակարծուստ
 Յայն անձուկ տաքնասկ եղբօրն դիւցազնն ուեղբօրորդւոց,
 Քաջազանց հիւսիսական՝ որոց վանեալ էր առաջի
 Նահատակացն ըզճակատ յաջմէ Թեւէ եւ յահեկէ,
 Չայն ընկէց վարազաձայն՝ գալ 'ի մի գունդ խըռնել ընդ իւր:

Հասանելին հարազատք եւ զօրավարք իւրաքանչիւր ,
Համագունդ խումբ արարեալ եւ հարկանել սկըսանելին
Ի կողաց եւ ի կիսոյ կըռթանց ըզուազմըն տիտանեան .
Որ բըռնութեանն ոչ ժուժեալ եւ ի թիկանց իսկ ահաբեկ ,
Ի ցամաք կոյս՝ կողմ ի միւս ըստիպեցաւ առնուլ նահանջ :

Աշնայնի որպէս մըրըրիկ փոթորկելով զանկեալ տերեւս
Պըտուտեալ շուրջանակի գընդէ ի շեղձ ի հրապարակ ,
Եւ զերդ հովուին բարկութիւն ըսպառնական ընկեցեալ ցուպ
Ժողովեալ զհօտն ըստահակ վարէ քըշէ յո եւ կամի ,
Հանգոյն հայկին բարկացայտ սըրտմըտութեան պատեալ ոգին
Զվարատեալս ռազմին բաբեան շուրջ յամենուստ վանեալ հանդէպ
Ուրեալ ի մի ջոլիւ հալածական տանէր ի ծով :

Աստի մահ եղկեւեացն եւ անտի մահ դարանակալ .
Կիսոցն յանդուգն յարձակմամբ մեռանելով արիաբար ,
Կէսք բազուկըս տարածեալ աղերսէին ի գերութիւն ,
Էր որ այր ցընկեր գոչէր , « Հար զիս եւ մի թողուր գերի » .
Այլք ի ծովն առնազէն դարահոսեալք եւ ասպազէն ,
Նետահար կորընչէին յարիւն ներկեալ զկապոյտ կոհակս ,
Գէշ անկեալ զեռնոց յանդունդս եւ այլանդակըն ժիժմակաց ,
Զոր այլոցըն նիւթեցին ողորմ մահու վրէժս հատուցեալ :

Ի շըրջել հայկեան գընդին ընդ ձախակողմըն դէմ ընդդէմ ,
Խոռ մոլեալ յարեանց նախճիրս ի քէն վրիժուց եղբօրն արեան
Լուծանէ զլըռութիւնն , առ փառնակեան գոչէ հըրանտ .

« Լերուք արք , քաջքըդ տեսէք՝ անդր ի վեր ոյք կան ի զընին .

Ըզվրէժն Աստուծոյ հանցուք , ըզվրէժն հայկակայ » :

Զի ական դիպէր նըմա յայնժամ անդէն անդ ի բարձուն

Արուսեակ , եւ օրիորդն հայոց հայկեան հըսկայաբերձ

Արձանացեալ ի բըլըին իբրեւ ըզլեառն ինչ ձիւնեղէն

Յոր ընդ երեկ սըփուլցի արեգական շող վարդագոյն ,

Ի նըշոյլս արեւուն յերկաթ ու ի պղինձ փայլակնացեալ :

Ամբարձեալ դէտակն ի վեր գոչէր առ իւրան եւ Ամարիալ .

« Ի Բէլ աստուածամանն խրախոյս առեալ ժիր լերուք , արք ,

Տեսէք ոյք կան մեզ յաւար եւ ի սպարգեւ ի սպատրաստի .

Հասլա մէք այր զախոյեան , եւ մեր լիցին կոյսք թորգոմայ » :

Յայն տեսիլ արփիադեղ եւ յատելին այն դուժ բարբառ

Խոռ եւ հըրանտ բարձեալ խրախոյս՝ այր զանձն ըզմի տասընսպատիկ

Կանգնեն հանդէպ ցանկասէր աչաց իւրեանցըն սիրուհեաց ,

Որ դէտակըն կառուցեալ քան յամենայն՝ յինքեանս սըլշնուն :

Հայկ ի լուր անուան որդւոյն վաղամեռիկըն զըաւելոյ ,

Սըրտմըտութեան հուր շանթեռանդն յաղիսն անկեալ բոց անդ շընչէր :

Իբրեւ առիւծ ամէհի՝ որ դիտեալ ցուպ պատերազմօղ

Ոգորեալ խեթկիչ եղջերք ընդ հողմս երկնից եւ հող հանեալ ,

Ոստնուցու 'ի գաշտականն որս ընդ անտառն զառ 'ի վայր,
 Ի վերայ կայծակնաբար նոյնպէս անկեալ Ամարիալայ,
 Իջուցեալ զպողոզմատիկ հարուածն 'ի գլուխն աչակաքաւ,
 «Ահա քեզ, առ 'ի ձեռաց աստի, ասէ, զկոյս Թորդումայ»:

Եւ սաստիկ այնպէս ճայթէր երկաթն 'ի պղինձ գըլխանոցին,
 Որպէս միայն իջանէ փայլակներն թաց նեան Աստուծոյ
 Ի կառափին բարձրայօն 'ի մուշլ ծոցոյ խիտ ամպրոպաց:
 Եւ թէ չէր դիպեալ յուղտջ դէմ ամբարձեալ թըշնամին թուր,
 Ընդ երկու ճեղքէր անշուշտ սաղաւարտ՝ զէն եւ յաղթ հասակ:
 Թըմբեցաւ, ընդարմացաւ, զբըբօքն անկաւ սեաւ մառախուղ,
 Երեքէր երկին երկիր, տուրնջեանն 'ի մուծ թաթաւէր ջահ:
 Հազիւ յետս հարեալ եւ խոյս առ իւրսն առեալ, անկեալ 'ի գուռս
 Արին ժայթքէր ընդ բերանն, ընդ քըթաց փողս եւ ընդ ականջս.
 Սակաւիկ մի եւ անդէն թըքանէր անդ զոգին չըւառ,
 Եւ Շիննեար եւ պերճութեանն եւ թաղին փուք յօդս փըչէր:
 Մըտին իւրքն՝ ըսկայից գունդ վահանաւոր՝ բարձին 'ի բաց.
 Յահէ անտի վըրդովեալ քակտեցաւ ռազմին տիտանեան:

Անդ կըրկին ոգի զգեցեալ, եւ սուր 'ի վեր առեալ հըրանա
 Յախոյեան իւր 'ի Սուսառ, զուս հարկանէր նորա զահեակ,
 «Սուր քաջի դըստերն հայկայ», գոչէր, եւ նա ելանէր խոց:
 Իսկ արին խոռ յարձակեալ 'ի վատշըւէր հըսկայն թուշի,
 Ընդ աջովն որ վերառեալ սուսեր ածէր, խոցեաց ընդ լեարդ,
 Եւ թաղէր զվաղակաւորն 'ի ճարպ փորոյն թանձրաթաղանթ.
 «Եւ այս քեզ քաղցըր գըդուանք գողտրիկ թաթիցն իմ Արուսիան»,
 Ձայնարկէր. եւ նա յորսայս անկեալ անդէն մեծատարած
 Տապալեալ, երիցս աջօքն եւ բերանովն բացխըփիկ,
 Թաւալէր յարեանն, ոգին հայհոյելով խաղայր 'ի դժոխս:
 Յայն բարբառ քաջացն երկուց արի կուսին ցընծացաւ սիրտ,
 Իսկ Արուսիկըն շիկնէր վարդակարմիր գոյն քընքշանաց:

Խառնակէր այնուհետեւ խռովէր բանակ՝ ռազմ համօրէն,
 Յիր լինէր պատերազմ իւրաքանչիւր զօրապետի
 Աւանձինն իւրում գընդին մարտիւ 'ի գլուխ գուպարեղոյ:
 Տիտանացւոց 'ի թիկունս հասանէին գունդ գունդ ըսկայք.
 Մինչ հայկ այսր անդր ընթանայր խրախուսեւ զիւրսն 'ի մարտամբոխն,
 Եւ տալ ձեռնն սակաւութ ամամբք ընտրիւք յիւր ընդոծնաց՝
 Յոյց առաքէր զօրավիգն որդւոց իւրոց 'ի տագնապին,
 Եւ քաջքն ական Յըլիկ, Վըրկէն, արին Սուրիկ, Փառէն, Մուշեղ,
 Կայր միայն ոգիքն 'ի բռին կանգուն Արբուն ամեհին այր,
 Սոսկալի սկայք զօրաւորք պատեցին անդ ըզհայրն հայոց:

Յարեաւ մարտ ահաւոր, ական զիւրեւ արի 'նդոծինք,
 Ինքն եւեթ կայր ժուժկալէր ընդ բոլորից դէմ ախոյեան.
 Էր զոր նիզակ սատակէր, զոր բըռնաբար, զոր թուր, զոր կափ.

Գոյր մէն միում առ ոտս ոտիս, չէր զօրավիզն ումէք նըպաստ :
Որպէս հըրդէհ իսկ եւ իսկ մըրըրկեալ այսոյն 'ի մեծ քաղաք,
Բոցադէղ 'ի սուր բորբոք յառաջս առաջըս բարժանի :

Եւ 'ի սկիզբըն հրայրեցաց, մինչ յօգնութիւն սըրթան ամբօխք,
Ի հարիւր կոյս ոստուցեալ շանդիցն 'ի թեւս սաստիկ հողմոյ՝
Տոչորի հրատ համաճարակ փոթորկելով բոցածաւալ :

Օգնութեան ոչ ուստէք յոյս, ոչ ոք ումէք ձեռն 'ի ժաման,
Տապ բոցոյն լափէ զաստեղս, հրաշէկ վառին երկնից կամարք :

Ի բարձանց անտի դէտ կոյսն հայկանըման 'ի շփոթ խաղմին
Չետես զիւրան ամենեսեան, եւ հրանտ ըստ աչսըն անկանէր :

Ետես ըզհայրն 'ի վտանգին յահեղախրոխտ խուժան սկայից
Թօթափեալ յամենեցունց գրեթէ անոք եւ ամայի,

Թանձրախուռըն կարկըտից զինուց թիրախ մեծ նըշաւակ :

Որ թէ չգայր ոք 'ի թիկունս, 'ի դրունս մահու դիմէր զիւցազն :

Ի զայրոյթ վառէր, յամօթ, կասկած 'ի միտ կոյսն աչագեղ,

Ոչ ընդ բանս ինչ ածեալ՝ զերեսանակսըն թողացոյց,

« Օ՛ն արի, խոշաք, ձայնէր, արդ հայր ըզպարտսըն պահանջէ :

Արի սուսերդ հայրենի, եւ մի 'կուսէս յամօթ լիջիր :

Ողջ կացջիր իմս Արուսեակ, հրեշտակ քո քեզ զուարթուն պահպան » :

Մըտրակ 'ի կուշտ արարեալ երիվարացն իջանէին

Երկոքեան թափառնակի ասպատակաւ ընդ դարն 'ի վայր :

Որպէս առիւծ յանտառէ որդեկորոյս գազանասիրտ

Յահեղ մռնչիւն բարբառոյ զուլամբ ըզբաշսըն տատանեալ,

Ագեաւ զկող եւ զքամակ ծեծեալ սըրէ զսըրտմըաութիւն,

Յարձակի մոլեգին ընդդէմ գընդի մանկանց հովուաց,

Ընդ ջահիցըն թուուցելոց եւ հաստաբուռըն գեղարդանց,

'Նոյն մըռմըռեալ սիրտ 'ի դաշտ պատերազմին էջ հայկանոյշ :

Ի վտանգիցն հուպ ասպարէս՝ ըզհօրն յաջ թեւ ետես տագնապ,

Այլ անդէն յահեակ թեւին յակն անկանէր իւրըն հըրանտ

Պաշարեալ 'ի տարակոյս բարե՛լաստան քաջ պարմանեաց :

Կայր քըթթեւ մի ահան 'ի խորհըրդոց մըրըրկեալ մէգ,

Եւ թողեալ զհայրն՝ 'ի թիկունս առ անձկալին իւր սըլանայր : —

Վահ չըքնաղ կոյս իմաստուն, որ զայս ըզմի նըւագ եւեթ

Ոչ մըտացդ հարցեր խորհուրդ, այլ 'ի մատաղ սըրտէդ միայն : —

Ամենակալ բարձրեալըն Տէր, հայր ամենայն արարածոց,

Որ յերկնիցըն գահէն հայէր յական մի թօթափեւ

Ընդ երես տիեզերաց, եւ յասպարէս մարտին յայն կէտ

Սեւեռեալ ունէր ըզնուրք զամենատես ահանըն բիբս,

Անգոսնեալ յիրաւունս արարչականըն հայրութեան՝

Յոգոց եւ ընդ բախտ կուսին, եւ ըզգըլուին ահեղ շարժեալ՝

Տատանէր ընդ նըմին զերկին՝ զերկիր՝ զծովուց անդունդս,

Եւ հեծութիւն ընթանայր 'ի համօրէն բնութեան 'ի սիրտ :

Առժամայն զուգարն խրփեալ, ապա 'ի բաց դարձուցանէր .
Երդնոյր երգումն ահաւոր 'ի հայրաբուն իւրում էին ,
Չըպսակել ըզմարտին դուխ , մինչեւ աղջիկն հատուցէ
Ձհատուցումն արդարութեան յաւիտենից դատաստանաց :
Լուսերամն երկնից մանկափ թեւասքողեն տըրտում զերեսս :

Չոգաւ հայկանոյշ 'ի տարփելին , չարաւ չոգաւ
Եւ 'ի չար ժամու երկնից 'ի տեառնակոյս 'ի կողմանէն :
Այլ սըրտի արութիւն , այլ քաջութեան ձեռաց կորով
Յաջողեալ նըմա յանդեղջ աստուածաշնորհն սլարգեւաց ,
Հասանէր խոշաքաւ իբր ուռուցիկ ինչ փոթորիկ ,
Զթըշնամւոյն անկեալ գընդաւն՝ ըզբարկացայտ թռուցեալ նիզակն
Հարկանէր կործանէր ըզտիտանեան ըսկայն Չարմիհր :
Ապա զհայկեան սուսերին շողացուցեալ զփայլական թափ ,
Հընձէր ըզկառափունըս Սուրենայ եւ Աղկունայ
Եւ զթուլեայ խրոխտացելոյն , բաբէլացի սէգ սլատանեաց ,
Որ զպարմանին սլաշարեալ չառնէին թոյլ կըլանել շունչ :

Փարատեալ 'ի սիրելւոյն զեղեռն , այլ ոչ յագէր մոլեալ .
Գլուխս եւ լանջըս հերձոյր , զհարըստայեղց տաշէր հասալիս .
Իբր առիւծ գարնամուտ զաղբերակամբք 'ի թաւ մայրիս
Փայլակնաբար յեղն ոստնու յեկեալ զպասուքն արբուցանել ,
Ձուր եղուկն օրհասին մըրցեալ ընդդէմ՝ կարգայ թիկունս ,
Պատառեալ վիրագըն դուժ ըզփոր նորա՝ ձըրձէ զընդերս ,
Չարեան լափէ զանապակն արբեալ զմայլեալ 'ի համ ու 'ի հոտ .
Պատուհաս սյսպէս յանկարծ կոյսն 'ի բեշեանս անկանէր յորս՝
Չոր Երկինք յաւուր յայնմիկ մատնեաց յայն սուր փայլակնասուր :

Անդ ելանէր նըմին դիպան քաջն Աթինեալ մոլեալ Վարշիր ,
Չերծանէր զինքն յամօթոյ եւ զՄադայի կոյսն յատելւոյն
Ի մի սուր սայր ընդ գըլխոյն ըզյոյս եւ զսէր 'ի բաց եղեալ :
Դայր ընդդէմ յանդըգնաբար 'ի հայհոյիչ լեզուի գոչին
Վարազ վըսեմական , երրորդ իշխան յաղգին իւրում .

Սուր 'ի վեր , « Աստուածըն Բէլ հարցէ զարեւդ » , գոռայր եւ գայր :
Օրիորդն աճապարեալ շէշտէր 'ի սուր ըզվիզն ըստուար .
Ի թղթոցն ելեալ հագազն 'ի կոկորդին մնացեալ անխուզ ,
Թաւալէր կառափն յահուր եւ հայհոյէր դեռ լեզուն խուժ .
Ոգին ընդ գեղ մանկութեանն 'ի ստուերս մահուն էջ դառնահեծ :

Ի տազնապող վըտանդէն զերծեալ հըրանտ եւ գունդըն իւր ,
Խրախուսեալ յանակընկալ նիզակակիցն յանկարծահաս ,
Հարկանէն ըզահինեան գունդն հալածեալ ձիգ ասպարէզ :
Հայկանոյշ հըրանտ անմեկինք՝ ազդըր առ ազդըր կող առ կող
Մաքառէին միաբան եւ զոյգ միմեանց սլաշտպանէին :
Չարհուրեալ շահինեանց եւ մերձաւոր սալարաց ջոկ
Ընդ դիպուածն յեղափոխ , արկանէին գոյժ առ միմեանս .

« Վըճարեալ զայլսն Հայկին՝ աւասիկ աստ հասեալ կայ մեզ » .
Եւ կէսք . « Երկինք ոխերիմ՝ երկրորդեցին զմի անձն Հայկայ » .
Եւ ցընորք խուճապական անկեալ զնոքօք՝ հեղ 'ի փախուստ :

Բայց 'ի վարան տագնապի դիւցազնն Հայկ կայր յանհնարին ,
Եւ մըղէր գուպարած ընդ ամէհի գընդին մըրցեալ ,
Ասպարեւ հազիւ գըլխոյն անտառամոլ լայն վահանաւն :
Քիրան յանձնէն եւ յերեսացն հեղեղատեալ ուղիսինահոս ,
Սաղաւարտ եւ վերջաւոր զարդք գագաթան մածեալ փոշուով ,
Յոտից ցըգըուի իւր յարիւն եւ յասպաժոյժ թուի թաթաւեալ .
Կորովին Կոռնակ քաջին կայր զինակիրն մեկուսի ,
Զամէհին հազիւ սանձեալ Յուրակ հրաշունչ սանձակոտոր :
Խըրխընջէր անասունն մըտացի եւ մըտերիմ ,
Փըրփրէր դափր հատանէր եւ ստամբակեալ ըմբոստանայր .
Սընալ կամէր 'ի թիկունըս դիւցազնն սիրեցելոյ
Եւ ընդ նրմա հարկանել զթորգումականն սլատերազմ :

Ո՛վ աւին արփիահրատ՝ երգոց տաղիցս յորդոր մատանց ,
Յով առեալ զիս վարեա ըզխոնջս ահա եւ զպարտասեալ :
Երկնաւոր միթէ զուարթուն իցեմ ես կալ զըուցել ընդ քեւ
Անհատական բարբառով զարիական գործոց հանգէս
Այնչափ անչափ ըսկայից նահատակացն վեհազանց :
Այլ ըզՄովկան եւ զՎովկաս թորգումեանս ոչ ունիմ լըռել
Զհարազատըս դիւցազնն , որ զախոյեանց բեկեալ սլատուար
Եւ 'ի խրոխտն փառոխ եւ 'ի քաջոտն յանձնեալ Սուրա ,
Դիմեալ եղբօրն 'ի թիկունս հասանէին վըտանգելոյ :
Զերդ կըրկին զըժոխահեռ վարադք յորսորդսն սաստկանդամք ,
Որ աչօք արիւնըռուշտ եւ 'ի խանչիւն կերկերաձայն
Փըրփրերախ սուր եւ սպիտակ բերեն ժանիս զինուց ընդդէմ ,
Եւ 'ի հեռուստ 'ի փախուստ ահիցն եւեթ տագնապէ ճեպ ,
Այնպէս անկեալ 'ի վերայ՝ փոթորկին սոսկ արհաւիրք մեծ
Զգունդն ցանեալ ցըրուեցին թիկնադարձոյց վարատական :

Ո՛ր ձայն զվանդեալն երգեսցէ յերկուց բազկացն ահաւորաց .
Օրինակ իմն 'ի վայրէ եկեալ պոռոտ բարկ հիւսիսակ՝
Մըրըրկեալ եւ վեր'ի վայր հարեալ ցընդէ զկալ մըշակի ,
Զունգ յարդին հոսեալ անդոց դաշտաց լերանց ցիր տալ 'ի չիք ,
Սապէս հոգւով բարկութեան քաջացն հեղան հակառակորդք :
Ոգի առնոյր դոյզն ինչ Հայկ , որ յայն ժամուն գամ մի եւեթ
Արժանի ողորմութեան վայր մի ցուցաւ 'ի կեանս իւրում :

Գըձձեալ փետեալ վըկանդեալ հալածական գայր փախըստեայ
Ընդ Վարաժ քաջ եւ ընդ գունդն դերջանեան արին Առնակ ,
Զոյր ըզհետ մըտեալ վանեն թուրոս՝ Շամիր եւ սկայակոյտ :
Գունդ նըւաղ սինլըքոր , յարիւն թաթաւ եւ յասպաժոյժ ,
Հազիւ այր թէ ժամանէր զանձն 'ի ժանեաց թափել մահուն :

Իսկ Առնակ՝ զինուք կոչկոճ՝ յահաւորաց պատեալ սկայից,
Ի լինել կայր մատն եւ տուր անձինն ՚ի ձեռքս թըշնամւոյն,
Կամ օրհասին, եւ մահու չարաւ յօշոշ անկանել գէշ:

Իբրեւ զայն տեսանէր հայկ, արի հըսկայն անընկճելի, —
Որպէս ամպրոպ որոտալիւ փայլակնաբեր բացէ լռանիստ
Մըտախոհ մըմըռեալ ՚ի բարկութիւն նիւթեալ սըրտին,
Մեծ եւս ոյժ ըզգեցեալ ՚ի տապ շողիցն արեգական,
Նըկատեալ որսայցէ սըրտմըտութեան իւր նըշաւակ,
Եւ անդուստ մըրըրկելով ՚ի փոթորկին վարազաթեւս՝
Եւրս չար այնուհետեւ հանեալ ճայթմունս՝ սըփուէ շանդիս, —
Դարձուցեալ զաչս եւ ըզմիտս ՚ի գերարփին վերին ճաճանչն,
Ընկըղմեալ զօխիցըն բոց ՚ի մեծ սըրտին անդընդոց ծով,
Ձայն առ Կոռնակ արկանէր. « Մատո յիս շոյտ զարին Յոլակ »:

Ելանէր յոտնատրոփ սալասըմբակն ահեղակերպ,
Եւ զփայլակըն սուսերին շողացուցեալ զերկայն եւ լայն,
Խրոխտաձայն կանչիւք գոռայր, ճօճէր զասպարն արփիափայլ,
Հասանէր անկանէր իբրեւ ըզսեալ մի սուր մըրըրիկ
Ի յուսակտուրն Առնակայ եւ խրոխտընթաց ըսկայից մէջ:
Մեծաստուեր վահանաւն ՚ի խուռն արդանց պահեալ ըզքաջն,
Յառաջին ածել նրանին ՚ի մի շերտեալ սայր սուսերի
Կոճոպէր ըզկառափունս Պերոզ Նիխոր եւ Մըրուանայ,
Երէքեան պղնձակուռ եւ դիւախրոխտ անուանի սկայք:
Ժամանել ՚ի սա եւ նա գուն վիթխարիք գործէին խօլք.
Սա կայր շուրջ պըտուտիկէր ըզկենախուղ փայլականն ահ,
Նա ՚ի խռան ամբոխին յետկոյս տըւեալ խոյս ամրանայր,
Սակաւիկ մի գէթ ոգի կլանել եղուկն՝ անձին ըզգալ:
Համախումբ ջոլիրն յայնժամ քաջալերեալ լարին Վարաժ,
Աղաղակ խրախուսական՝ ահագնաձայն հարեալ գոռիւք,
Հալածական ըզՇամիր տանին զթուրոս ընդ զառ ՚ի վեր:
Այսպէս առիւծ դարանակալ ըզլի գաւթիւ սովալըլուկ,
Յոր չիչխէին հուս մատչել արուորագոյն հովուաց մանկունք,
Մինչ սըլաք օրհասաբեր ՚ի կուշտ առեալ ընդ կրուկ դարձցի,
Անդ ապա բոլոր շինին խրախոյս բարձեալ յառնեն խիզախ,
Ձայնք գոռան, թըռչին քարինք, ղէնք եւ մահակք եւ վառ խանձողք:

Աստ յաջմէ կուսէ հայկեանց պատահէր Բուրղըն դարայեան,
Փախըստեայ երթեալ իւրոմն աղեղնադրօշ ասպատակաւ
Առաջի պարուրեան գումարտակացըն հաշտենից:
Երթային ճապաղէին նետս ՚ի վերայ հայկեան գընդաց,
Յընդեցին միահամուռ եւ ՚ի ջոկատըն դիւցաղին: —

Ո՛վ ասպարդ ագամանդեայ սուրբ երկնային հայոց Չուարթնոյն,
Ձե՛ր լըքեր ըզքո՞ դիւցաղն ՚ի հովանւոյդ անպատըսպար...
Այլ՝ դու գէտ գեղեցկի սլացար կուսին մեղուցեւոյ

Ընդ անհուն ասպարէզ ասպատակի պատերազմին,
Իմեծ եւս հարուածոյ զերմագութ հօր պահել ըզբիւր,
Քան զքաջին սիրտ՝ լաւ հաշուեալ զյաղթանակին հարկանել ոստ: —

Ոխերիմ մի գայ քաջին նետ եռասայր յազդրին աջոյ,
Ընդ կարանն 'ի ներքս անկեալ՝ թանձր 'ի թամբին զիպի բարձից:
Ո՛վ սուգ թորդոմայ, եւ արտասուաց օր խաւարին.
Ո՛վ գրրկացն կորովեաց՝ յորմէ սլաքին ոստեաւ սրարծանք,
Թէ գիտէր. նետ ընկրրկեալ ըզյաղթութեան ճեմս ոտից ճոխ.
Թէ ոչ, օր էր այն վերջին Բելայ կենաց լաստուածութեան:
« Ի՛ վերին դատակնիք, զգուստրն թողեալ զհայրն ըմբռնես », —
Հեծեն Զուարթունք. ձայն առ նոսա, « Վացէք մնացէք երկայնամիտք »:

Զիմանայր քաջն յեռանդան անդ գուպարին, չըզգայր ցաւոյ.
Իսկ 'ի ճօճել նիզակին փախըստէից ճակատամուլ,
Եւ արմըկանն 'ի գիպել՝ վարսեալ եղէգնն բեկանի.

Յայնժամ զազգ առնու վիրին. եւ տակաւին չհամարեալ յինչ,
Զյաղթութիւնն յառաջ վարէ, նախ վըճարել քան ըզնըսեմ,
Եւ մի զգունդն յաղթական 'ի պըսակէն հանել թափուր:

Այլ՝ վերացն ժանտացեալ յերեկորին 'ի զով օդոց,
Յերաշխեպ դառնակըսկիծ կըտուտք 'ի սիրտ՝ յաչս անկեալ մեզ,
« Վարեվէր եմ ես, — ասէ մեղմով առ իւրսն՝ որ մերձ կային
Զօրավարք եւ զօրագլուխք վաշտուց վաշտուց հոլեալք 'ի մի,
Եւ յորդուցն դիւցազնն արին Ապահ եւ Մանաւազ, —
Ի ձեզ, ո՛վ քաջք, ասպատան, 'ի ձեզ բանակս եւ յաղթանակ »:

Եւ ըզձին շրջեալ յանքոյթ, պատին զիւրեւ տըրտում սալարք,
Տեսանեն զի թուխ արիւն ընդ պաղսպալուն պըղպըջէր զէնս:

Ի գընդէն հաշտենից ըզՊարէտ քաջ եւ ըզՀաւարշ
Եւ զՎոռնակ կապարճակիրն առեալ ընդ իւր կամէր դընալ.
Անդ ընդ ողորմ պատահարն հեծեծելով արին Առնակ,
« Վասն իմ, ասէր, ո՛վ դիւցազն, յիմ փըրկութիւն առեր ըզվէրդ.
Ճանաչեմ զիս պարտ բաշխի, քո են իմ կեանք այսուհետեւ:

Ո՛հ, չմարթեմ ինչ 'ի ցաւոցըդ փոփոգել, ոչ գալ ընդ քեզ,
Փոխանակ աչացս աղբերց՝ ըզսըրտիս ուխտ հեղից վիրիդ.
Ես 'ի վրէժ քո սլանամ եւ 'ի լուանալ արեամբս ըզկեղտ »:

« Իմ ոչ վասն իմ ինչ, ասէ դիւցազն, յարեւըդ զըթացեալ,
Այլ՝ վասն քո, երթ ո՛վ քաջ, որպէս գիտես ծախեա 'ի փառս,
Յոր Երկինք ողորմեցան առոյգ տիոցդ եւ մանկըտույդ.
Աւագիկ քեզ առաջի եւ զկնի փառաց հանդիսարան »:

Բանքս 'ի սըրտին՝ խոյանայր Առնակ ըզհետ յաղթօղ դընդին.
Ի վերայ սրարտելոցն անկանէին վարազաբար:

Կըրկին նոր երեւեալ մարդ Առնակ 'ի գլուխ նահատակաց,
Ձայն բարձեալ գոռայր խընդրէր ըզհարկանողն դիւցազնն.

Չէր ոք այն որ ցուցանէր, ոչ որ խրոխտէր զպարծանսն առնուլ:

Միախումբ հարկանէին խորտակէին ըզպատերազմն ,
Եւ իբրեւ բոց 'ի մայրիս մոլեալ մաշէն ըզտիտանեանս :

Երթայր Հայկ մեղմաքայլ, հեծեն միայն արքն ըզնովաւ ,
Հեծէր եւ զգօն երիվարն եւ խելամուտ վըշտի վտանդին ,
Ճեպընթաց հանդարտաքայլ խնամոտ փութով տանէր 'ի բաց :
Յանցանել զգարեւանդին՝ հարցանէ Հայկ ըզգրստերէն ,
« Զն' եղեւ, զի յանկարծոյն աներեւոյթ լեալ՝ ոչ տեսի » :
Տան նրմա զըրոյց հակիրճ, թէ 'նդ խոշաքայ իջեալ 'ի կռիւ ,
Սաստկապէս ըզթըշնամին վարեալ սուրան 'ի յաղթութիւն :
Յանցանաց դրստերն անգէտ սիրտն հայրենի յալիս ծըփէր ,
Ի տագնապ խրճան մարտին չէր ինչ իմիք եղեալ ըզգաստ :

Գուժկանք առ Բէլ եւ Բիւրասպ հասեալ էին յառաջագոյն
Հայկայ սրոյն յառնելոյ եւ պարտութեան պատերազմին :
Մինչդեռ կազմէր դումարտակ կուտել թիկունքս կորանացն ,
Եւ Բէլ ինքն, ոչ եւս խրատուց աւագանւոյն իւր ունկընդիր՝
Խնայելոյ զաստուածատիպ գըլուխն , անձամբ խաղալ կամէր
Պատահել թորգոմայնոյն ախոյենին իւր վայելուչ ,
Բաբեանք նըկուն խորտակեալ եւ մազապուր 'ի սրոյն Հայկայ
Անդր 'ի բլուրն հասանէին անկանէին 'ի բուն բանակս :

Զայն բօթ ակընկոր ընդ Բիւրասպին յակն արկեալ Բէլ ,
Մըռնչեալ 'ի սիրտս իւրեանց հայհոյէին զճակատագիր :
Ի խոր խոցեալ ծածկէին ըզվէրսն 'ի դէմս արիաբար ,
Մըխիթար եւ քաջալերս եւ փարաւազըս տան զօրուն՝
Զոյդ ընդ մեծ զօրավարեան . « Մերթ այսպէս սուրն ուտէ մերթ այն ,
Վաղիւ չար եւս ընդ կառափն հանջիք վրիժուցն ըզփոխորէնս » :

Կայր արին Բաբ եւ պատմէր զմիոյ միոյ զօրապետաց
Զարութիւն քաջութեան , եւ զնահատակսն առաքինիս
Պարգեւաց քարոզէր քան արժանիս պատուհասի :
Մեծապանծ օճանաց հըզօր կըռուոյն երաշխաւոր
Աւետիս տայր եւ նըշան հաւատ ըզվէր խոց գիւցազին .
« Սակայն բանակք հիւսիսի յաճախագունդ քան զքո ծառայս
Եւ Հայկ ըզբուն թօթափեալ եւ յարուցեալ գըլխովն 'ի մարտ , ...
Որում տէրդ աստուածակերպ թէ 'ի դիմի երեւեսցիս ,
Են փոշի ամարայնոյ հողմով 'ի ցունդ հալածական » :

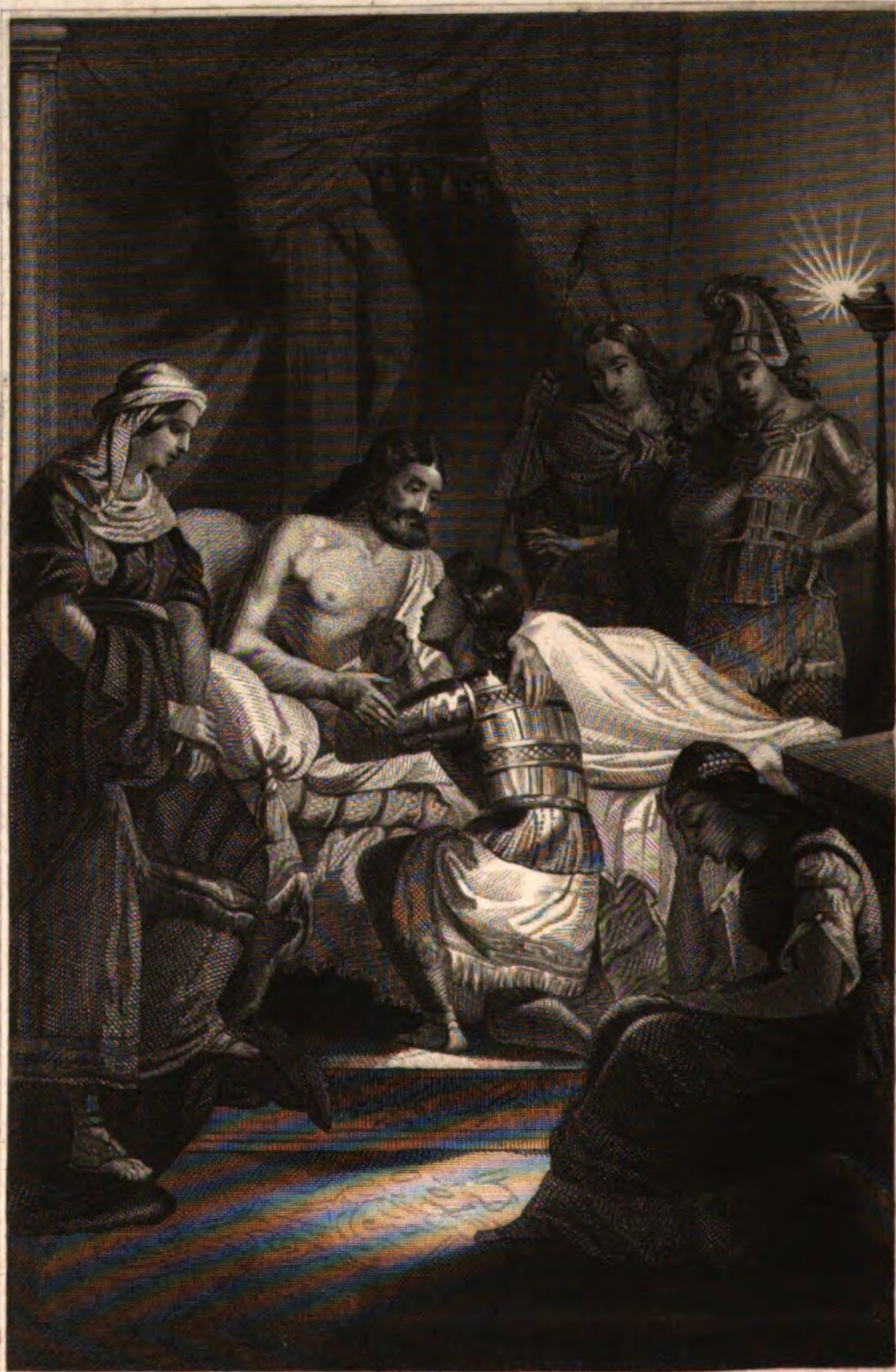
ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

ԴՐՈՒԱԳ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Դարմանի Հայկ 'ի վրանին : Ապահ առեալ գայ զԲերոր զկին իւր եւ զԱրուսեակ 'ի հանգրուանէն ուր անկեալն էին 'ի մարտին պահու. հաշտի ընդ հօր իւրում : Գիշեր : Վստամ զայրացեալ ընդ հետուութիւն Առնակայ եւ իւրոց գնդացն՝ յուսահատ իմն կատաղութեամբ յորդորէ զիւրսն՝ պինդ կալ : Հայկ կարեւէր՝ ննջէ, հսկեն առ նմա 'ի վրանին եւ արտաքոյ պահ ունին : Բեւեան պահակք գիշերոյ նիւթեն դաւ 'ի վերայ Հայկայ եւ ձեռն 'ի գործ առնեն :

ՀԱՅԿ

ԴԻԻՑԱԶՆ

ԴՐՈՒԱԳ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐԻՐԳ

Յաղթական օրհներգութեամբ զան ժողովին հայկեան բանակ
Ի հողմանց կողմանց 'ի դաշտ մարտի առաքցն առաջնաց:
Յանդուխան 'ի սուղ փոխէր 'ի գոյժ մեծին վերաճութեան:
Զոր վերկալ էր 'ի յոգունց՝ զօրավարացն իմաստութիւն:
Ի բեր ընդ այլա հայկանոց ըղջառնութեան աղետին բռն:
Դեմ 'ի գոյն հարեալ զայկան, լոյսն արփենի ներկեալ 'ի մահ:
Եւ յաղթութիւն իւր խաւար 'ի մեծագեղ աշտն պատեալ:
Ի բանակօրն ճեպեցան կասկածադին վարանամիտ:
Արիօրցն իւրում վնասուն խղճի՝ խարկալ եւ խեղամուտ:
Տրտմագին գնացր, լռեալէր աչաց ծնողին իւր երեւել:
Յառարբէս մարտին կամէր դառնալ 'ի վրէժ եւ կամ 'ի մահ:
Ոչ ըստ իւր ինչ փութոյ յօժարութեան, ոչ ըստ խաւացն:
Ընդէր յընթացս ահագին բանակն յաղթող խոնջ եւ վնասակ:
Յօր եւ բազումք վիրաւոր յաւանաց եւ քաջ գունդաւարաց:
Թէպէտ եւ յոյժ ընդ կարծոյ հառանակին ըզճանապարհն:
Նրկոյցին գնային յառաջ, եւ լրսէ խառ յարի կուսէն:
Չկարեւոր հանգամանս եկին խրեանց անդ 'ի գոյժ:
Վարանէր ընդ միայնուկ Արուսեկին անհեշտաց:
Մըխիմար մատուցանէ քոյրն օրիորդ արխաօի:
Թէ դարձ անդրէն 'ի բանակն իցէ անդէն արարեալ:
Եւ խառն ընդ հօրն խղճի զանխղճա՝ հարսն իւր առնալ:
Արքեմուղն ակրն լուսոյ դառնալ 'ի մահն հանգցել 'ի խոյ:
Զիւր ըզկնի պոյծառ ցանեալ ասի եւ վարդ ճիւղանդութեան:
Յերկնից գըմբեթ խորանարդ ու 'ի գլուխ վրանց վարաւարաց:

Fig. 1. 1/1

ՀԱՅԿ

ԴԻԻՑԱԶՆ

ԴՐՈՒԱԳ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Յաղթական օրհներգութեամբ դան ժողովին հայկեան բանակ
Ի կողմանց կողմանց 'ի դաշտ մարտի աւուրցրն առաջնոց :
Յընծութիւնն 'ի սուգ փոխէր 'ի գոյժ մեծին վերառնութեան ,
Զոր զեղէալ էր 'ի յոգունց՝ զօրավարացն խմաստութիւն :
Լքսէր ընդ այլս հայկանոյշ ըզգառնութեան աղետին բօթ .
Դէմք 'ի գոյն հարեալ դալկան , լոյսն արփենի ներկեալ 'ի մութ ,
Եւ յաղթութիւն իւր խաւար 'ի մեծագեղ աչսն սպառեալ :
Ի բանակսն ճեպեցան կասկածագին վարանամիտ .
Օրիորդն իւրում մնասուն խրդճիւ խարեալ եւ խելամուտ ,
Տըրտմագին գնայր , չըգիտէր աչաց ծնողին իբր երեւել .
Յասպարէս մարտին կամէր դառնալ 'ի վրէժ եւ կամ 'ի մահ :
Ոչ ըստ իւր ինչ փութոյ յօժարութեան , ոչ ըստ խռայն
Շարժէր յընթացս ահագին բանակն յաղթօղ խոնջ եւ վաստակ ,
Յոր եւ բազումք վիրաւոր յռամկաց եւ քաջ գունդսալարաց ,
Թէպէտ եւ յոյժ ընդ կարճոյ հատանէին ըզճանապարհն :
Երկոքին գնային յառաջ , եւ լքսէ խոռ յարի կուսէն
Զկարեւոր հանգամանս եկին իւրեանց անդր 'ի զընին .
Վարանէր ընդ միայնուկ Արուսեկին անհետանալ :
Մըխիթար մատուցանէ քոյրն օրիորդ արիասիրտ ,
Թէ դարձ անդրէն 'ի բանակն իցէ անդէն արարեալ կոյսն ,
Եւ խառն ընդ հօրն խրդճի զանխընամ հարսն իւր զըղանայ :
Արփենւոյն ակըն լուսոյ դառնայր 'ի մօրն հանգչել 'ի ծոց ,
Զիւր ըզկնի սպայծառ ցանեալ ոսկի եւ վարդ ծիրաներփեան
Յերկնից գըմբէթ խորանարդ ու 'ի գլուխ լերանց վարսաւորաց .

Եւ տամուկ արխուր գիշեր հողաթեւօքն 'ի մուծ թաթաւ
 Ելեալ գայր 'ի ստուերանիստ խոր անձաւաց ծմակին ծերպից :
 Աստուատ սոքա , հայկ անդուատ թիկնապահօքն հասին 'ի բունն .
 Ոչ փողոց գոչիւն , ոչ ձայնք ինչ ցընծութեան , պարտելոց դարձ :
 Ազդ լինէր իրքըն քաջին Արմենակայ եւ որ ընդ իւր ,
 Ընդ առաջ ընթացեալ գումարին կան 'ի տարակոյս ,
 Զհօրեղբարց ըզգիւցազանցն հիւսիսական զեկս ողջունել
 Եւ զբանակըն մըշտայալթ , թէ աշխարել հօրն ըզվըտանդ :
 Զամենայն ինչ մոռացեալ բոլորեցուն՝ աստի անտի
 Պար ըզխոցն առեալ քաջիւ , բերեն 'ի վրանըն յանձանձել :
 Կայր գիւցազն 'ի Յոլակին որպէս թէ բնաւ անախտակիր ,
 Ողջունէր , խայտակն երես , յաղթօղ աջով զամենեսեան .
 « Բարեաւ , ասէր , ողջանդամ եւ յաղթական գալուստդ առ իս ,
 Եղբարք իմ քաջազունք , ողջոյն բանակդ արիագունդ .
 Ողջոյն եւ մեծ երանի պըսակելոցն արեաց յԱդին
 Ի վերայ մեծի եւ սուրբ անմահ անուանըն վկայութեան :
 Յաղթանակ կըրկին քաջացդ եւ դարձ ողջամբ՝ մեղմեաց ըզցաւս ,
 Զոր ոչ այլ ինչ համարիմ քան երկնաւոր սիրոյն խըրատ ,
 Եւ մեծի պարգեւաց անշուշտ առ մեզ առհաւատչեայ .
 Եւ ձեր այնպէս համբուրեալ , մի դուք եւ մի օրս այս տըրտմիք :
 Ոչ մոռացի Տէր ըզնոյ , Լոչ զուխտ իւր սուրբ եւ զօրհնութիւնս ,
 Ոչ ըզթորգոմ , ոչ ըզհայկ , զարդարութեանց իւր պաշտօնեայս :
 Օ՛ն առեալ ամենեքին յիւրեանց հանգիստ , եւ հայկ յԱստուած » :
 Ասէ , վարէ զձին յառաջ . յառաջ կայ Քարթլ հարազատօքն ,
 « Ոչ , ասէ , այսպէս , ո՛վ քաջդ , ըզհանդիպումնրս կամէաք :
 Խընդամբ ընդ բեկումն հասարակաց մեր ատելոյն ,
 Զոր հըզօր բազկիդ յաւէտ եւ ըսպայիս խոստովանեալ ,
 Այլ 'ի կիրըս գիւցազնիդ իցէ ինչ մեզ ժամ մի անքոյթ :
 Պատերազմ ապաքէն քաջաց է կեանք առաքինեաց .
 Եւ մարտք վիրօք չափ եւեթ՝ թեթեւ 'ի տոյժս համարիցին ,
 Եւ փառս յայլն յաւելուցուն յարիական մըրցմանց ըսպիս .
 Այամ յերկնից մէք ակն ունիմք վեհիդ Լարեաց քոց փոխարէն :
 Քեզ զարդիս խնամոց են պէտք եւ դարմանոյ , յայն փութասցուք » :
 Պատեալ յիւրոցն եւ իջեալ յիւրն խորան բարձր 'ի գահոյս
 Մերկացեալ յարիւնաթոր զրահիցն հանգչի սկայն ահաւոր :
 Ծերունի հայրըն թորգոմ զպարանոցաւն արկանէ գիրկս ,
 « Յաղթեցեր , ասէ , որդեակ , զի՛ գեղեցիկ ես ինձ արեամբդ .
 Վէրք առանց յաղթութեան՝ իցեն քաջի առն անարգանք ,
 Յաղթանակ մերկ յարենէ՝ չեն ինչ փառք քաջ շահառակի ,
 Ընդ քիրան եւ 'նդ ասլաժոյժ՝ արեաց նազին յաղթական ճեմք :
 Սկայազանց ընդդէմ , որդեակք , դուք մարտուցեալ եւ յաղթեցէք ,
 Օրինացն աստուածայնոյ եւ հայրենեացդ ազատութեան » :

Ի վերայ նահատակեալ, հարց եւ որդւոց եւ ամուսնաց :

Այսպէս որդիք Թորգոմիս, որդւոց որդիք հեղցեն զարիւնս » :

Ասէր եւ ջերմ արտասուօք թանայր ըզծնօտսն զալեւորս,

Փարեալ մի 'սա միջէ զնորեկ որդւովքն եօթանեքումք :

Իսկ դիւցազնն դիտեալ զիւրեւ, հարցանէր ո՛ւր իցէ Ապահ .

« Տեսի զձեզ զայլսրդ, որդեակք, ըզնա միայն նըշմարեմ ոչ » :

Կան եղբարքն եւ որդիք եւ մըտերիմք փարաւազեն,

Թէ անշուշտ յամրէն ըզնուդ առեալ ընդ հուպ հասցէ եւ նա :

Արմենակ լըռելեայն զհարսնէն եհարց զԱրուսեկէ .

Խոռ ընդ ճամբարն անհանգիստ յուզէր թէ ո՛ւր է, զի եղեւ :

Ոչ գիտէր որ ասել ինչ . հէք պատանւոյն մըթացան աչք,

Սիրտ հատեալ ըզհետ նորա եւ անմուռաց 'ի մտաց չանկեալ :

Զարեհ աներ իւր խոնջ եւ բեկ մուռացեալ զինքն 'ի մեծն հոգայր,

Դու Զանան մայրըդ կուսին կաս արտասուօք զհորդ ըստիպես .

Խընդրեաց վահան երիվար, հեծեալ անդէն թըռեաւ անհետ :

Իսկ Բաւոն ժիր ծերունի բըժըշկապետ կայր ըզհայկին

հանգերծիւք հանգրիճաձեւ հանդուշն 'ի վեր մարդեալ ծըղիս,

Մերկանայր յարիւնուող ձորձոցն ըզվերըս դիւցազնն,

Զկորովի եւ զյաղթանդամ զամրաբարձ աղդրն եւ զոլոքս .

Հայկանոյշ առ նըմին արտօսրագուծ կազմ 'ի սպասու :

Ալեւորն ճարտար լուանայր ճընշէր քամէր զարիւնն,

Ի խոր ըզվերն զընեալ՝ եգիտ հասեալ զերկաթոյն սայր

Մինչ 'ի միզնն լըսներանդ որ զկենդանեաց սլառի զոսկերբ :

Իսիրա խոցի ալեւորն, ըզհառաչանսն կըլանէ,

Եւ ըզցաւսն ըստ օրինին օծեալ ամոք ըսպեղանեօք,

Հրամայէ մատուցանել քաջին առ ժամն արգանակ յ'ոյժ,

Կերակուր 'ի կազդուրումն առնուլ այլոց ամենեցուն :

Դիւցազնն հրամանաւ բըռնադատէր ինքն ելանել

Տեսանել ըզվերաւորսն բանակին ըզյոգնադէմն,

Չառնոյր ծերն յանձըն թողուլ, չներէր եւ այլ աւագորեար .

Բայց դիւցազնն կարեմէր ստիպէ յանդուլ ձայն ցաւագին .

« Առաւել վայելուչ, ասէ, գըթոյ են անաւագք

վասն անկեաց անօգնական անմըխիթար տառապանացն .

Արժանի եւ ամենայն խնամոց, զի են մեր բազուկ հաստ

վաստակել, զընել զանձինս, հեղուլ զարիւնս 'ի մեր վերայ :

Իսկ անտես եթէ եղեալ, հաչիւնքն յերկինս ելցեն բողոք

Տեղալ անտի կայծակու՜նս 'ի գլուխըս մեր փայլատակամք,

Եւ աղգի եւ աշխարհի գըտանիցիմք մեք սլարտապան » :

Աւնուին յայնժամ ընթրիս որդիք ուեղբարքն դիւցազնն :

Իսկ Աւնակ, սիրտ եռանդնոտ, արտավազիկ, դու զի՞ դործես .

Ապախտ ինչ կան երախտիք փըրկչիդ 'ի դաշտն բըզնունի :

Աւնակ ընդ կիրըս սիրոյ եւ ամօթոյ սլատկառանաց

Ջերմագութ ընդ թորգոմեանն, եւ 'ի Վըստամ' ոյծ եւ պըղտոր,
Գամ մի զախտ իւր եւ զկարիս կըցեալ 'ի վիշտըս վեհազինն,
Արտասուեալ ընդ քաջազունան եւ ընդ տիկնայսն առ դահոյիւքն,
Ոչ եւս այլ սիրեաց կալ վատնել աղէտս անդ 'ի նանիր:

Ջիւրսն յընթրիս 'ի խորանսն ժողովեալ առնոյր անդէճ,
Մեծ իմն այլ կըշռել տրիտուր՝ քաջին վիրաց սըրտի սփոփումն,
Եւ դէտակն, հըծծէր յայտ, բարեպատեհ ունել ժամու:

Հայկանոյշ կոյսըն միայն կայր անմեկին հօրն յանոտից,
Շապիկք 'ի ծունկս անգրիճեալ, եւ թեզանեօք հանգուշն ամփոփ
Լուսածղի թեւք հոլանեալք, եւ ապարօշ 'ի ճակատուն,
Թոյրաթուխ եւ դանգրագեղ վարսիցն հիւսակք ընդ ծամակալ
Չահեակ ուսով զկաթնորակ բարձու լանջօքն հոսեալ վէտ վէտ:
Կանթեղաց ջահից ճաճանչ աղօտափայլ սըփռեալ զիւրեւ,
Յօղաւոր աչացըն բիբք աստուածարեալք սիրով յերկինս,
'Նըստէր անդ 'ի մահիճօրն, գիրգ եւ դէր սպիտակ ձեռամբն
Ողորէր զցաւըս բարձից պատկառելոյ հօր դիւցազին,
Հապ շըրջէր ըզգեղեցիկ աչսն 'ի բարձանց՝ յերեսն 'ի վեհ:

Կային քաջք եւ գովէին զանհամեմատ եւ զայրասիրտ
Դըստերն հայկայ զքաջութիւն եւ զօրիորդն ինքնին ըզկոյս,
Դիւցազինն փառք թորգոմայ 'ի հանդիսի մըրցարանին:
'Նա շիկնէր 'ի լոյս ճակատն ամօթագեղ պարկեշտութեամբ,
Խիտ զերկայն ըզթարթեւանս աչացն արկեալ՝ կայր անմըռունչ:
Խիղճ մըտացն իբրեւ ըզփուշ ինչ խայթահար զփափկիկ վարդիւ
Կայր 'ի սիրտըն կուսական մըխեալ. « Թէ հօրս յօգն 'ի թիկին
Էր իմ իջեալ 'ի ժամուն, խոցէր ինչ ոչ նա զվերըս զայս.
Ընդ այս նախ կուրծս անցանել ընթացելոցն էր սըլաքաց »:
Խոստովան կամէր լինել հօրն եւ թափել զխրդճին մըրուր,
Արտասուաց աղբերօք լուանալ ըզբիծն յօտըս նորա,
Ի գթասէր սըրտէն լըսել զքաղցըր շըրթանց ներող բարբառն:
Այլ ամօթոյ պատկառուկք եւ պարծանաց ընկըրկէն խէթ:

Յետ ընթրեացըն ժամանէ գայ ծերունին ճարտար Բաւոն,
Չամենայն գործի զանօթ եւ զարուեստին բերեալ օճառս.
Կայ խոնարհեալ 'ի վերայ մեծի ազգերըն խոցելոյ
Մըտադիւր ուշով բոլոր ամենահնար ճարտարութեան:
Չալէխառն ըզմացառեալ յունից կամարսն արկեալ 'ի վայր,
Եւ 'ի լանջսն թաւամազ սըփռեալ մօրուքն իւր ալէզարդ,
Ընդ ճակատն եւ ընդ աւօս այտից զալեօք քըրտունք վիժեալ:
Երկոքումբ կալեալ ձեռօքն ըզթանձրամիս յաղթ անդամոյն,
Շուրջ ճընշէ ճըմէ խախտել ըզհարըստեալ սայրն անօրէն:
Ապա սուր սուսերաւ զվիրաբերանըն սլատառեալ,
Ունելեօքն եւ աքցանօքն գուն գործէ կորզել ըզժանտ,
Ջան տարեալ խնայել ըզցաւըս վեհազինըն սիրայնոյ:

Այլ 'ի դուր • յամառեալ կըռուեալ նըստէր երկաթն անոստ :

Որպէս վէմ ըսպիտակ որ զկապուտակ հոսէ վըտակս ,
Ի տանջանս հօրն հայկանոյշ ծորանս աղի քամէր յաչաց ,
Անդ 'ի գէմնն արիական դառնակըսկիծ նըկատեալ ցաւս :
Հեծէին եւ քաջազունք շուրջանակի զնովաւ բոլոր •

Արմենակ առիւծաբար մռնչեաց զաջ հօրն ողջագուրեալ •
« Վահ հայր , ոչ սիրտ իմ գընաց 'ի գնալդ յինէն հեռի գուար •

Յիս , յիս թող յայս սիրտ մըխէր սըլաքն արեան քում ծարաւի » :

Ի գործոյն յերկարելոյ տաղտապեալ քաջն թորգոմեան ,
Ի կարճեւ քան զիւր զիւրոցն վնշտ զիւրեւ տառապելոց ,
Զարի զձեռնն ձըգեալ , մըխեալ մատուռս 'ի վիհ խոցոյն
Խըլեաց զերկաթն ոխերիմ , կորզեալ յանկարծ ընկէց 'ի բաց :

Հիացեալ որ ըզնովաւ կային ըսկայքն առհասարակ ,
Ինքն իսկ Բաւոն սքանչացեալ ընդ արութիւն ուժգին սըրտին ,
Ընդ ցաւոցն համբերութեան անհընարին ժուժկալութիւն :

Առեալ զըննեն զչարաժանի սըլաքեալ ըզկարթն արիւնարբու ,

Առաւել մորմոքէին ընդ երաշխեպսն զիւցազան :

Հանեալ Բաւոն խանթեփար աղնիւ 'ի կոնքսն արկանէր ,

Եղկ ջըրումն ողողելով լուանայր ըզվէրն եւ զապաժոյժ

Եւ զարեանն աղբերաբար վըտակացեալ կարմիր կայլակս

Յանողորմ կեղեքելոյ 'ի ժանտափուշ սըլաքին սայրից •

Լընոյր մեղմ ըսպեղանեօք բըժըշկական տաժող գեղոց ,

Եւ 'ի կտաւ պատեալ մաքուր , թողոյր ըզնա 'ի քնոյ հանգիստ :

Բայց քաջացն աւագորեար կան 'ի վարան յոյժ տագնապի ,

Ալէկոծ մըրըիկ 'ի գէմնն նըկարէր յուզեալն 'ի սիրտ •

Ըզմըտաւ ածեալ զանբաւ մարտիցն ծախըս վըստամեանց

Եւ զաւուրն , եւ ըզմեծի դիւցազին վէրսն կարեւոր ,

Եւ զկասկած հանգերձեւոց 'ի զըրուանեան չար հերձուածոյն :

Զայս 'ի միտսն յածէին , ոչ 'ի բերան քաջքն խոհեմք •

Իսկ անդէն անդ առ ժամն երկիւղալից երեկորոյ

Հոգային զերկոցունց եղբարցն , ըզխոռ եւ զԱպահ քաջ ,

Եւ զհարսանցն պարկեշտից՝ զԱրուսեկէ եւ զԲեբորայ ,

Ի խոյզ ընդ միմեանս եւ 'ի խընդիր անկանէին : —

Զի՛ եղեն , Զուարթուն ողի , ներքն երկոքին գեղեցկանազք : —

ԸզԲեբոր , անդ 'ի դառնալ զինուց բէլեանց առ գուռն հայկեան

Եւ 'ի ճեպել թորգոմեանց 'ի կռիւ մարտի յալին 'ի նաւաց ,

Ըզբամբիշն ածեալ լաստիւ 'ի ծովափին տեղի անբոյթ ,

Հանին քաջքն երեքեան եւ հեծուցեալ փոյթ յերիվար

Հեծան սրացան ընդ անտառս՝ ընդ ամայի ձորս եւ հովիտս :

Ի ստորոտ հասին լեռանց 'ի քարայր մեծ հովանաւոր

Ի բըլըոց եւ 'ի ծառոց վարսաւորաց անտառախիտ •

Զոր բաղեղն դալարի եւ որթատունկըն տաշտագեղ

Ելեալ պատէր, եւ մամուռ եւ լօռ ըզլէմարն պաճուճէր :
Վըտակ սուրբ անհավըճիտ կարկաշահոս առ 'ի կողաց
Ընդ ջինջ քարինս եւ ընդ մարդ մանուածաւալ խոխոջաճայն
Մըրմընջելով հատանէր ըզլըռութիւն քարանձաւին,
Ահամայ դողցես ողջոյն տըւեալ չըքնաղ վայրին հրաժեշտ
Եւ անմեղ բնակչացն՝ 'ի ծով գնայր ընկըղմել զինքն եւ զանուանն :

Առաջի այրին դաշտ դալարագեղ՝ տանն 'ի դաւիթ,
Անդ հովիւ մի ծեր նըստեալ յաշխատութեանն հանգչէր տապոյ,
Առողջ եւ զուարթ ծաղկէր կեանք 'ի կայտառ դէմքն կարմրերփին :
Կառուցեալ մերձ զորթապատ մեծափոր կուժ անոյշ գինւոյն,
Կազդուրէր զալեացն ոյժ. դըստերքն եւ կինն՝ ոմն 'ի յոստայն,
Այլ ոմն յիւ, միւսն 'ի վաստակ պիտոյից տանն եւ սեղանոյ,
Մանկըտուոյն այլ ոք 'ի խնամըս մըտաղիւր բերեն պարապ :
Ի հեռուստ գառանց բառաչ պոչիւն որթուց հընչեն լերանց,
Յոստախիտ ծառոցն 'ի թաւս հաւք եւ թռչունք երփնանըկառք
Մէն մի զնըւագս իւր յօրինեալ գեղգեղէին քաղցրաճայնիւք :

Իբրեւ լու եղեւ գըրնդիւն ոտից արանցն, երիվարաց,
Եկն եւ 'ի դուրս մայր եւ դըստերք, կոյսք գեղեցիկք եւ վայելուչք,
Գիրկընկալ միով մանկամբ մին մէն նոր հարսըն առնակին.
Աներկիւղ զարմանք կալան զինուցն 'ի շող եւ 'ի շաչիւն :
Յոտն եկաց ալեւորն, ընթացաւ քայլս ինչ ընդ առաջ.

« Ողջոյն, ծերունիդ, ասէ՛ 'Ներսէ՛ս. մի խառվես՛ջիք,
Արք եմք մեք խաղաղութեան, ոչ բերեմք զէն եւ ոչ աղմուկ
Յերջանիկ քո ցանկալի հանդըստաւէտ մակաղատեղս » : —

« Ողջամբ քաջացըդ գալուստ, կըցէ չըպետ քըըստեալ ըզյօնան.
Ո՛յք իցէք սակայն աղէ, զնիչ իրք իցեն եւ յո՛ գիմեալ » :
« Ոչ ուրեք, ասէ թաթուլ. վերին խընամբն արդ այսր առ ձեզ
Ի կարիսս առաքեցին. ընդունիցիք զմեզ ժամս ինչ հիւր » :
« Իսկ զնիչ ընդ ձեզ, կըրկնեաց ծերըն, գեղապանծ այդ օրիորդ.
Առեւանդեալ թէ բերէք, ձեզ Ատատայ տուն եւ քարայր
Ոչ լիցին ասպընջական յե՛լուղակաց եւ ապաւէն » :

Քօղ վարդագոյն սըփուեցաւ 'ի պատկառոտ բամբջանն երեսս :
« Մի, ասեն, ինչ զանգիտեր, ծառայք եմք առն քաջազին,
Զիւր ըսպաս հարկանեմք մեծամեծար իւրում տիկնոջ » :
« Եթէ ձեր ինչ իցէ զկոյսըդ հափափեալ, յաւել անդւորդն,
Եւ թէ տեառնըդ ձերոյ, տեղի աստ չիք ապաստանի,
Եւ ոչ արք խաղաղութեան էք որպէս դուքըդ խոստանայք :
Խնայեցէք զալիս եւ զյարկըս յապշոպէ եւ 'ի խաղմից.
Ի ձեռին իշխանութեան դիւցազն հայկայ եւ որդեկացն,
Ոչ ձերդ ոճիր եւ ոչ մեր գաւակցութիւն դըսցէ շընորհս » :
« Վա՛շ բարի ծեր ուխմաստուն, կալեալ ըզձեռն յօդէր 'Ներսէ՛ս,
Յորոց դուդ կասկածես՝ չիք եւ չիք բնաւ ինչ 'ի միջի,

Այլ մեծի դիւցազին բամբիշն եւ հարսն հարազատ
 փախուցեալ հանեմք առ քեզ 'ի մարտամբոխ ուղմէ յանդորր :
 Եւ ձեզ փառք մեծ եղիցին յիշատակել երբէք յապայս ,
 Զի Ապահայ տիկին քաջի , մեծին հայկայ դիւցազնորդւոյն ,
 հիւր երբեմն օթեցաւ 'ի հովուականսրդ աստ առ ձեզ » :

Ի հընչեւ մեծահրոջակ պատկառելի սիրուն անուանց
 Խընդութիւն ծաղեաց յերեսսն դեղեցիկ զըստերցն եւ մօրն .
 Ամպ եւ մէգ փարստեցան եւ պարզեցաւ ծերոյն ճակատ ,
 Խայտացեալ աչօք ալեօք , « հրամայեցէք , գոչեաց զըւարթ ,
 Ձեր է բոլոր աղքատին ձեր Ատատայ հիւղ եւ փարախ » :
 Մատուցեալ ձեռնն կարկառ իջուցանել յերիվարաց ,
 Ոստեան անդէն քաջքն յերկիր . մինչ ըզճառոց կապեն զձիան ,
 Խընդադին առոյդ աղջկունքն իջուցանեն զԲեբոր բամբիշն ,
 Ընդ անթովք մըտեալ տանին , եւ խկուհին մարդասէր սիրտ՝
 Քան իւրոց նաժըշտաց նոցա թողոյր զըսպասն զայն :
 Արկանէր Ատատ եւ կինն աթուռս արանցն առ դրանն այրին ,
 Եւ զԲեբոր իւրովքն աղջկունքն տանէին 'ի ներքսագոյն
 'Նիստ առ դուրս անդ յօդէնեաց 'ի ձիւնափայլ տախտին պարիս .
 Առեալ ջուր լըւանային զփափուկ բամբշան զոտսն քընքուշ :

« Բարի , ասէ մայրն , եկիր , տիկին եւ դուստր իմ նազելի .
 հանգիր աստ , ոչ ասեմ՝ որպէս են իղձք հեշտ հաճոյից ,
 Ի հիւղիս հովուականի ո՛ւր գտանիցին կամք քո բոլոր .
 Այլ հանգիր՝ որչափ գոյ հնար , հանգիր 'ի սէր քոց սիրելեաց ,
 Եւ յոտին քում օրհնեսցեն Երկինք ըզտէրս եւ զգերդաստանս ,
 հարսն ազնիւ օրհնելոյ դիւցազին հօր մերում հայկայ ,
 Որում Աստուած յաւելցէ իմաստութիւն եւ քաջութիւն
 Ընդ բարեաց խաղաղութեան՝ զոր պարգեւեաց մեզ յաւուրս իւր » :

« Ոչ այդպէս , կըրկնեաց բամբիշն . իմ չիք երբէք ուտեալ , մայրիկ ,
 Զամենայն առնել ըզկամս , յամենայն խընդրել զհաճոյս
 Իբր ըզմի յարձակասուն թեթեւամիտ զըստերց ճոխից :
 Ձեր բարիքդ երանաւէտ մեր են անշուշտ երջանկութիւն .
 Ի ծոցի հանգըրուանիդ 'ի մէջ զըստերցըդ սիրայնոյ
 Մոռանամ ըզվիշտս ահա տառապանացս իմ անցելոց ,
 Եւ զերծանիմ յերկիւղէ կասկածանացս որ առաջիս :
 Այս իսկ մեծ է ինձ շընորհ քոց երեսացդ եւ այդ ալեաց » :

Գեղեցիկքն վայրենիք ըստ բնակութեան , ոչ ըստ սրբաի ,
 Փարեցան զոտիւք ծընկօք զձեռօք բամբշանն քընքշելոյ ,
 Գըգուէին ըստ աղջկական փաղաքշանաց եւ չգիտէին
 Ի՛ւ եւս այլ յայտ բերիցեն զանձուկ սիրոյն խանդակարօտ :
 Հայէին զարմանալեօք ընդ կէս առնի կէս կուսագեղ
 Կերպարանսն վայելուչ եւ 'ի զգեստուցն հանդերձանս .
 Սաղաւարտ համակ ոսկի , թեթեւ , 'ի շուք իւր ճակատուն

Գոյնագոյն հաւուց թեւովք 'ի վերջաւորս սաւառնեւով .
 Զրեհ անօսր՝ ուսոյ թիկանց՝ գողտրիկ լանջաց նուրբ սպահանակ ,
 Ի ներքոյ վտաւակ ողորկ փայլուն 'ի ծունկսն փողփողեալ ,
 Հանգրիճեալ ստորոտ քղանցիցն ծալ 'ի ծալ եւ հովահար ,
 Գալարուն աթինեալ ծիրանեղարդ ոսկեճամուկ :

Ի գեղեցիկ գարշապարսն մոյկ կարմիր իշխանական՝
 Ծիրանի ոսկենրկար փափուկ խրացիւք շուրջ սարուրեալ
 Ըղթաթիւքն ձիւնաթոյր եւ զգիրդ բարձիւք բոլորաշէն :
 Ըղծրդեօք շուշանագեղ՝ շապիկքն իջեալ թեղանաւոր ,
 Ծաղկերանդ ժապաւինեալ շուրջանակի մինչեւ յարմուկ :

Յամենայն ընտիր ընտիր 'ի համադամ տանն ռոճկաց
 Մատուցեալ բերին եղին իւր առաջի ջինջ 'ի սեղան .
 Լօջ սուրբ ըստ ձիւն ըսպիտակ ու 'ի զօրութիւն խիւսոյ երկրի ,
 Կողի , սեր , կաթն եւ մածուն , պանիր համեղ եւ կաթնաբուլի ,
 Եւ խորիսի քաղցր մեղու թափանըշոյլ եւ ծաղկահոտ ,
 Զուր սառնորակ սրբահամ 'ի մերձակայ խօսուն առուէն :
 Եւ բաղմեալ՝ խրախ լինէին , ունին յալեւորն եւ յերեսեան
 Որ նովին համովք պատուեալ եւ փրփրածին լի բաժակօք
 Սառնահամ անոյշ գինւոյ՝ խօսին զանցից մարտամբոխին .
 Մերթ ընդ մերթ հօռք եւ արարք եւ կեանք ծերոյն խառնին 'ի զրոյց :
 Իսկ Բեբոր՝ միտք ալէծուփ յեզր ծովուն , եւ աչք յուղւոյ ,
 Քեռ սուգ ուառաջիկայց հոգ նրկարեալ 'ի դէմսն լուրջ :

Հանգուցեալ այսպէս ցըմեծ ժամըս տուրնջեան ըզբօսնուին ,
 Ակն ունել 'ի յաղթական դալուստ քաջին եւ ըսպայից ,
 Զի չուեսցեն ցընծութեամբ միահամուռ 'ի բուն բանակ ,
 Զոր թափուր յարի արանց կարծեալ՝ բամբշանն ոչ անկասկած ,
 Եւ զի պինդ 'ի ճիշդ սպառուէր դիւցազնորդոյն կային անվրէպ :
 Մռնչէին մերթ ընդ մերթ երեքեան քաջք ընդ իւրեանց բախտ ,
 Որ հեռի զնոսա վտարէր յասպարիսէ շահատակաց .
 Բայց հրամանն մեծազօր եւ գովթ եւ սէր ըսքանչելոյն
 Տիկնոջն երջանկազարմ՝ ցածուցանէր զոգւոյ մրրրիկ :

« Երանի՛ , գոչէ առ արան ուրեմն Ատատ , ձեզ երանի՛ ,
 Որ զայնքանոյ դիւցազնն ըզպատերազմն հարկանէք ,
 Եւ բամբշան այսպիսում՝ նըւոյ նորին կայք 'ի սպասու :
 Ո՛ւր են աւուրք մանկութեան երիտասարդ տիոցս ամաց .
 Անցին , իբրեւ ըստուէր ամագոյ թուուցեալ ընդ գլուխ լերանց ,
 Իբր երազ գիշերի յանգոյութեան փախուցեալ վիհ :
 Աղէ տայր ինձ ոք զայն եւ յաւելոյր տասընապատիկ ,
 Դընել զանձն իմ եւ զարիւն 'ի փառս որդւոցն Թորգոմայ : —
 Աստուած հարցն մերոց , Աստուած 'նոյի եւ Յարեթի ,
 Դու շարժեա զսուր դիւցազնին եւ զայնալիճ առ ռիւսրիման ,
 Որ եւ քո իսկ թըշնամիք են 'ի հարկէ , եւ մեր ընդ քեզ .

Առաջի իւր քոյդ իջեալ հալածեացեն հրագունդ հրեշտակք,
Մի տիրեսցեն անօրէնք եւ ամպարիշտք ժառանգութեանդ
Աշխարհիս այրարատեան, սիրեցելոյդ տան թորգոմայ » : —

« Զիղջ է ինձ, ասէ ցնա կինն, եւ ամօթով եմք յակն հիւրոյս,
Զի մանկաին չէ աստ եւ հօտդ՝ հասուցանել բուծ մի սրարարտ.
Զի նըքթեալ թերեւս աղնիւ տիկինս եւ քաջքդ՝ եւ չասեն ինչ » :
« Ո՛հ, կըրկնեաց ծերն, ուշ եւ աստ կըրկին ՚ի կուրծս ինձ անկանի,
Կարօտիմ դարձեալ տիոցս իմ արութեան եւ սթափ ծընկաց.
Այլ մինչեւ ես առ նոսին, իւրեանք առ մեզ այսր հասանեն,
Եւ դալով իսկ դայ ժամն երեկորոյ հանգըրուանաց » :

Մըտախոհ լըռիկ բամբիշնն արձակեաց անդրէն բարբառ.
« Օրհնեալ դուք՝ հայր ծերունի եւ մայր՝ հոգայք մի յաւելորդս.
Ես այլում գէտակն ունիմ ժամուււււււււ ժամանելոյ » :

Ի թիկունս կոյս հայեցեալ ծերոյն, « Ահա եհաս », ասէ :
Ակնարկեալ ամենեցուն, տեսանեն կոյս մի օրիորդ
Յառնաղէն վառեալ՝ հասեալ հապճեալելով երիվարաւ,
Վարանական երկիւղիւ թափառնակի անկեալ ստերիւր :
Վայր մի նախ զերեսանակսն սկինդ քարշեալ առնոյր տեղի,
Ապա զաչսն շուրջ ածեալ, քաջալերէր վարէր յառաջ.
Նայեցեալ տեսանէին Ներսէս ուշիմն, արին թաթուլ,
Կերպարանք թուէին ծանօթ. եւ ընդ առաջ ելեալ ծանեան
Զի Արուսիկն էր ահա՝ խոռեան խօսեալ կոյսն ընկալուչ :
Իջուցեալ մեծարանօք հրաւիրեցին զինքն առ Բեբոր.
Յօտն եկաց սա բերկրալից, եւ ձեռն ՚ի ձեռն յեռեալ միմեանց,
Տեղեկացեալ զիրերաց երկոքին ներքն գեղաշուք՝
Գիրկընդխառն ըզմիմեանս ողջունեցին խանդաղակաթ
Լուսեղէն որպէս Զուարթունք յերկնից ծագաց նոր հանդիպեալք.
Պակուցեալ կային քաջքն ընդ պատահումն Արուսեկի,
Զիշխէին հարցանել, կարգի բանին ակըն կալեալ :

Հիւրասէր գեղջիցըն խընդութիւն եղեւ կըրկին,
Մանաւանդ զի այնպիսիք առաքեցան յԱստուծոյ հիւրք.
« Այսօր, ասեն, օրհնութեանց երկնից բացան մեզ ահա գրունք
Ի վերայ խաղաղական վայրիս եւ հէք տաղաւարաց » :
Մանկագոյնն ՚ի յաղջկունս մատեաւ մատոյց ջուր յոտսն գիրգս,
Եւ նոյնպէս գըգուանօք ըզգեղեցին հանդուցին կոյս :
Զարմացեալ հովուին դըստերք եւ ընդ միմեանս հըծծել առնուն.
Ոմն ընդ մին եւ ոմն ընդ միւսն հաճեալ ՚ի գեղ եւ կերպարան,
Մին զայսու հանդերձանաց գովեալ տարազ եւ մին զայնու :
Առաւել փափկիկ թըւէր կոյսն առնակոյս եւ պատկառոտ,
Իսկ բամբիշն հըմուտ եւ փորձ սիրտ եւ տիկին արի ժրագլուխ :

Ապա լըսեն ՚ի նմանէն առ Բեբորայն պատմեալ խընդիր,
Զահաւոր անցըս մեծի կուսին հայոց հայկանուշայ,

Ջարշաւանն ըսկայազօր եւ զխոյանալն 'ի դաշտ մարտին .

« Այլ յայլմէ լեալ չհայեցաւ , ասէ , յիս կոյսն ահեղաշուք ,

Ոչ տեւեալ ապա եւ իմ զարհուրելի խաղմին տեսլեան

Եւ 'ի ծագ դարեւանդի անդ սոսկալի միայնութեանս ,

Դարձուցեալ զերեսանակս՝ ընդ որ եկին գնալ կարծելով ,

Իսկ 'ի կիցս հասեալ երկց ճանապարհաց 'ի խոր մայրւոյ ,

Ընտրեցի զմին որ տանել աներկեւան թուէր ընդ ահեակ ,

Եւ 'ի սրբոյ մընչէի . « Առ մայրս , Երկին , կացո ժաման » :

Բայց ուղին , որպէս կարծեմ , խոտորելով մեղմով ընդ աջ ,

Յետ բազում մոլորական շրջելոյ՝ բեր զիս այսր հասոյց :

Սակայն զուխտ պաղատանացս ոչ թէ հարին Երկինք ընդ վայր ,

Ըստ որում տեսանեմս՝ առ իմս ահա հասուցին զիս .

Դուք արդէն իմ էք , եւ մեր այսուհետեւ լիցին սոքա » :

Հարցանէր՝ թէ գիտիցէք ինչ ըզխոռայ զքաջէ որդւոյն .

Եւ Բեբոր , թէ գիտիցէս ինչ զԱպահայ 'ի ճակատէն :

« Մինչեւ ցայն ժամ , ասէ , զի էջ 'ի մարտ վեհն օրիորդ ,

Անդ էին ամենեքեան , եւ յաղթութիւն իսկ մեր թուէր » :

« Եւ մէք այդչափ ինչ , ասեն , ըզքաջորդւոյն գիտեմք խոռայ ,

Եւ ակն յուսով կամք կալեալ աւետաւոր յաղթանակի

Դիւցազնինն թորգոմայ յաղթաբազուկ նահապետին » :

Ըզբանիւք այսպէս սոքա զակնկալեալ ժամսն գրլեն :

Ընդ երեկս 'ի մերձակայ հընչեաց լեռնէն փող եւ սրբինդ ,

Ջանդէոց խաշանց բարբառ գանդիւն հանին վէմք եւ անձաւք :

« Աւասիկ են քոյքդ , ասէ դարձեալ առ կիներն ծերունին » .

Եւ վազեալ բերկրապատար մայրն մեղմիկ ժամէր ընդ քիմս :

Եւ ահա եկին հասին որդիքն աշխոյժք եւ փեսայն իւր ,

Պար առեալ ըզլուսակիզն հօտիւ , զանդւով պարարելով :

Այծից մաքեաց եւ կովուց պարապտէին կաթամբ ըստինք ,

Բառաչով դղորդիւ լընոյր մարդն խաղաղ կանաչագեղ :

Ի չըքնաղ կերպարանաց եւ 'ի փայլման զինուց տեսիլ

Եւ 'ի լուր նորոյ ձայնից զաչս եւ զականջս կառուցեալ ,

Խըրտչէին հարթնութին եւ կուտակեալ խուռն ըզմիմեամբք

Եւ գրոհ տըւեալ գըրթցելով տաւաղէին յիւրեանց փարախս :

Թանձրանայր պոչիւն բընչիւն կուռ աղաղակ խիտ ամբոխին .

Մըտին մանկտին եւ աղջկունք , դաշխուրան՝ գոյլ՝ կըթոց 'ի ձեռս ,

Եւ զայծից եւ ըզմաքեաց քամեն զըստինս եւ զերընջուց ,

Ի բաց զորդիսըն մոցեալ՝ զորս հոտ կաթինն հրապուրէր ,

Եւ բարձրանայր անդ ողորմ ողորմ ամբոխ աղաղակին :

Կային հիւրքն հեշտաբար 'ի սքանչելի զընին տեսլեան ,

Մոռացեալ վայր մի զհոգ կասկածագին սըրտից իւրեանց :

Գեղեցիկ ասպընջականքն հանգրիճեալ բազուկս 'ի վեր

Փըրփրապէզ դաշխուրանաւ մատուցին կաթնն նոր հիւրոց :

Կայր ալեւոր տանուտէրն յեցեալ 'ի ցուսն ոսնիաղեայ,
 Հայեցեալ 'ի կիթն առատ ու 'ի Ժիր մանկալին՝ խնդայր 'ի սիրտ:
 Յաւելուէ կամեցեալ յաղնիւ հիւրոցն դահամուս,
 Մըտեալ 'ի բախն ըմբռնէր հանէր ուլիկ մի գէր փափուկ,
 Եւ 'ի ձրգեւ սուսերին որ առ դօտուով իւրով կախեալ,
 Աղաչէին Արուսեակ Բեբոր խնայել յիւր անասնիկ,
 Մի զենուէ զի կըշտապինդ 'ի մեծարանադ եմք վայելեալ:
 Ոչ լըսէր ծերն. « Այլ եւ մեզ, ասէ, պիտոյ լիցի յընթրիս.
 Թէ եւ դուք լիջիք հաղորդ, մեծ եւս այն մեզ շնորհաց պարգեւ »:
 Զենոյր մորթէր մըկըրտէր, հորին հրաման տայր ըզխարոյկ:
 Ըստուերք հովանաւոր մայրեաց բարձանց երկայնեալ,
 Եւ լերանցն բըղնուհեաց անկեալ 'ի ծով ծըփէր ծըմակ,
 Զհիւրասէրն հանգըրուան, զմակաղատեղս պատէ նըսեմ:
 Արուսեանն եւ Բեբորայ սիրտ յուռուցիկ լանջսն թընդայր,
 Աչք յակամայս ըզբօսեալ 'ի շինական տեսիլս 'ի նոյն,
 Իսկ ունկամբ եւ մըտօք 'ի հեռաստան կային դեգեր:
 Եւ անդէն դոփիւն յանկարծ սալասըմբակ ոտնատրոփից
 Ըզերինսն գղըրդելով որոտալիր դայ հասանէ:
 Թափին բնաւ դոյնք երեսաց քընքուշ կուսին, փափուկ բամբջան.
 Բըբըջեալ Բեբոր՝ մընչիւն մեղմ մըրմընջէր. « Ո՛հ, Ապահ »...
 Ինքն իսկ քաջն էր երկդբումբ թիկնապահօք յիւրմէ գընդէն:
 Ի վանել բէլեանց 'ի սպառ 'ի ճակատուն մեծի աւարտ
 Դարձ այսրէն արարեալ 'ի գիւտ 'ի տես դայր անձկալոյն.
 Ընդ բազում դար ու ձորս անցեալ՝ ստաղօտ իւր հըմոութեան
 Եւ ըստ քաջաց զինակրացն՝ եկեալ եհաս առ ցանկալին:
 Իջանէ յերիվարէն քաղցր եւ զըւարթ հեշտ ողջունիւ
 Առ ծերունին եւ առ իւրսն բոլորեալ շուրջանակի.
 « Յաղթանակն առ հայր դիւցազն, յաւել, առ իս իմ փարելին »:
 Եւ զողջունէն Բեբորայ հարցեալ՝ ետես հուպ զԱրուսեակ.
 Պատկեր դիմաց եւ հանդերձք ոչ ինչ վայրի անտառասնունդ.
 Լըւաւ՝ խնդաց ընդ սիրոյն մըտերմագոյն ընկերութիւն,
 Զոր շնորհեալ էր տիկնոջն Նրկինք խնամոտ հայր անմեղաց:
 Մեծարեալ 'ի զուարթառատ անոյշ բաժակս՝ ոգի առնու,
 Գոհութիւն լըսէ բազում 'ի բամբջանէն զծերոյն բարւոյ,
 « Առ որ, ասէ, Տէր առաքեաց զիս եւ ըզներդ իմ սիրելի »:
 Որ յառաջն զերեսին քաջսն տեսեալ ազգն հովուական,
 Առ դիւցազունըս կալեալ եւ սրիւրացեալ կային ցայնժամ,
 Արդ զԱպահ տեսեալ, ընդ գեղըն հիանան որդւոյն հայկայ,
 Ընդ հասակն ըսկայաբերձ 'ի մանկութեան ծաղկեալ յաստոջ,
 Ընդ վեհ եւ ահաւոր սրատերազմիկն կերպարանս,
 Յաջացն խայտալոյ եւ 'ի դիմաց զուարթածաղիկ,
 Ի բարուցն համայն քաղցունց՝ յողոք շըրթանցն յանկէն 'ի սէր:

Ձոտիւք փարեալ եւ զձեռք՝ խայտան կայտուն մանկտին ւաղջկունք,
Զի զարին տեսին որդի վեհազին հօրն հասարակաց:

Ալաչէր ալեւորն ըզսպտանին դիւցազնորդեակ
Մի գնալ նօթի, զուլն ուտել, ոյր հոտ անոյշ բուրէր ճենճեր:
Շնորհ ունի, փութայ քաջազն ըզբամբշանին հեծուցանել,
Եւ շնորհս կըրկին մատուցեալ նոքօք հանդերձ տանն եւ ծերոյն,
« Ոչ մոռասցուք, ասէին, մինչեւ իցեմք մէք կենդանի
Ըզքարայրդ Ատատայ եւ զսիրելեացդ ընտանեկաց.
Թէ մոռացի գառն ըզմայր, էրէ զլերինան արօտական,
Եւ գետոց հեծութիւնք ըզտարփելի ծովուցըն ծոց,
Ապա եւ մեր ՚ի սըրտէս անկցի Ատատ եւ քարանձաւս:
Եկեսցուք դարձեալ այսրէն ըզմեծութեան մերկանալ մութ.
Աստեղաց աչք հըսկեսցեն, եւ հայկեանն այց արասցեն ձեզ »:
« Ողջ կաց, հայրիկ, կըցեաց Ապահ, եւ ձեզ անոյշ լիցի ուլիկդ,
Եւ յիշեա զմեզ ՚ինըւագս ուրախութեան լի բաժակիդ »:
« Ողջ երթայք, զհետ գոչէր ծերն, ով փարազունքըդ թորդոմայ,
Եւ մի ուրուք հայր եւ մայր լացցէ զորդին, հարսն ըզփեսայն »:

Անտի դռնթ տըւեալ լուսով երեկորին գան մերձենան
Նետընկէցս իբրեւ երիս քաջի սկայի հուպ ՚ի բանակս,
Անդ հանդիպեալ արին խոռ նոցա ՚ի մուտս անտառակին,
Հատկըլեալ քըրանախոնջ յոտից ցըգլուխ փոշուով մածեալ,
Տեսանէր ըզհարազատըն, գըտանէր եւ զԱրուսեակ,
Եւ դարձուցեալ զերիվարըն ճանապարհ զնոյն հարկանէ.
Հարցանէ զհօրէն Ապահ, լըսէ սաստիկ աղէկիզմամբ,
Լըսէ եւ խոռ զանցս այրին, գան ՚ի ճամբարըն նըսեմաւ:

Մանաւազ եւ Արմենակ ընդ հօրեղբարսըն դիւցազունս
Միաշունչք ՚ի մի խորհուրդ՝ բարեպատէհ վարկուցեալ ժամ
Կատարել ընդ վեհազին հօր զԱպահայ զմեծ հաշտութիւն,
Մուծին զնոսա ՚ի խորանն, ուր ջահք եւ ճրագք բորբոքէին:
Հայկանոյշ՝ ոտըն զոտամբ արմուկն ՚ի ծունկ ձեռն ՚ի ծնօտի
Նըստէր անդ ՚ի սնարից, զերդ դիւցազին սահսպան Չուարթուն,
Աչք ՚ի գետին սեւեռեալ, սիրտ ՚ի մըրըրիկ ՚ի բազմածուփ:

Ցաւագին զաչս ամբարձեալ հօրըն հայոց ՚ի գահոյից,
« Ողջ եկիք, ասէ, որդեակք, առ իս իցէք ամենեքեան »:
Անդ առ ոտան անկեալ Ապահ, զամենայալթ կալեալ աջոյն
Համբուրեաց եւ ասէ. « Ո՛հ, ողջ եմք մէք, վեհազն հայր,
Ողջ եւ գու լիցիս որդւոցդ ՚ի հովանի կենդանարար:
Ո՛վ, ո՛ւ տայր թէ ամենայն որդիքդ էին ՚ի վտանգդ առ քեզ
Զի արեամբ իւրեանց գնեսցեն չիթ մի զարեան սիրելոյդ հօր:
Տայր ոք եւ ինձ տեսանել զեղբարսն իմ աստ զամենեսին.
Այլ միումըդ գնացելոյ, զոր առ Երկինք՝ յոր գըրեալն էր,
Դարձուցին փոխանակ ըզմիւսդ առ քեզ, ոչ անարժան

Դընեւ զանձն եւ զարիւն 'ի քո վերայ, ծընող վեհազն :
 Յանհնարից իմն էր նըմա գամ մի զանդարձ չըգնալ ուղին,
 Սըմա չէք այսուհետեւ հնար միւսանգամ օցտել 'ի քէն :
 Ընկալ, հայր, զոր 'ի գիրկսըդ դարձուցին զկորուստդ Երկինք .
 Թէ ոչ իմ ինչ հայցուածոց, սակայն լուիցես գէթ հեշտաբար
 Դիւցազինըդ փառաց եւ գորովոյ մեծի սըրտիդ,
 Լուիցես որ զքեւըդ սիրունք եւ մեծարոյք, զոր բարեխօս
 Աւ քեզ քոյդ առնէ որդի՝ առ սերտ դըթոց սէր հայրաբուն,
 Որ եւ զկըրկին յաղթանակ պատերազմացդ եւ զերեքկին
 Քեզ աղերս առաջի մատուցանեն վըստահութեամբ :
 Ո՛հ, լուիցես եւ անմեղիս, նըւոյդ որ յոտսըդ խոնարհեալ
 Ոչ վասն իւր ինչ՝ այլ վասն իմ կողկողագին արտօսը հեղու » :

Յասելըն զայս եւ Բեբոր 'ի դիւցազինն ոտս անկանէր
 Եւ զահաւոր սկեսրէին համբուրէր զաջըն սոսկալի :
 Տեսանէր ժողովն ողջոյն զաչս երկոցուն արտասուալից,
 Յերկուանաց խաւարէն 'ի ըյս յուսոյ ելանէին :
 Զի նկատեալ առ ոտս ըզնուն, սիրտըն փըղձկի հայրագորով,
 Ծնողական յուզին խընամքն եւ յարտասուաց ցընդի կայլակս .
 Գիրկս արկանէ զկարչնեղ բազուկսըն զորդեկին պարանոցաւ
 Եւ լայ քաղցըր լալիւն, լային ամբոխն առհասարակ .
 Իսկ հայկանոյ՝ յիւր 'ի յոյր 'ի ձիւնաթոյր ձեռացըն թաթս
 Ըսքողեալ ըզվարդագեղ այտիցըն ցոլս՝ ողբս հարկանէր :

« Հասա յոտըն կացէք, ասէ վեհազն, արիք, որդեակք .
 Զոր Երկինք յարուցին զմեռելութիւնըդ ձեր առ իս,
 Յարուցից եւ հայր զաղիսդ իմ յամօթոյ եւ կորանաց :
 Մի բնաւ ինչ յիշեսցին անցեալ գնացեալ ամբըն քառեակ,
 Մի թուեսցին յաւուրս տարեաց, մի ժամանակ գրեսցէ զնոսա,
 Զընջեսցեն եւ Երկինք 'ի դըպրութեանցըն դիւանէ,
 Որպէս հայր ձեր 'ի սըրտէն, եւ որպէս զամպ եւ զմառախուլ
 Զոր գիշեր փըչեաց եհան 'ի ծմականիստ լերանց խորոց,
 Եւ ըզուճչ իւր առաքեալ առաւօտուն՝ մաշեալ ջընջէ :
 Եւ փոխանակ՝ բիւրուց բիւրք յաւելցին ձեզ գնունի արեւք
 Բարձրելոյն եւ Թորգոմայ եւ աշխարհիդ ջահել 'ի փառս,
 Ի փառս հայկայ հօր ձերում եւ 'ի պարծանս անձանց ձերոց : —

« Ողորմիմ յաշխատեալդ 'ի բազմօրեայ ճակատամարտ .
 Խոնջ եւ վաստակք 'ի հանգիստ աղէ դարձիք ամենեքին,
 Զօրանալ յառաջիկայսդ, հէն թէ ուստեմն ինչ եկեսցէ :
 Աւաքինեաց ասպարէս ծըփմանց է ծով կամ առափար,
 Արին՝ քան 'ի յաջողս՝ 'ի ձախողակս է աննըկուն,
 Երկինք թէ զիս ինչ ընկճեցին, ձեզ հիւսիսի շնորհեցան պետք,
 Դուք ձեզէն պաշտպանել գընդիդ ւանձանց հերիք էք այժմ :
 Իմ կամք սըրտի՝ այդ խորհուրդ, մինչեւ դարձցի բախտն իմ առ իս,

Վըստամեան մինչեւ գըլուխ խոնարհեսցի առ ոսոս Հայկայ » :

Ելին արք, մնացին 'ի խնամըս գիւցազին տիկնայքն երէք,
Օրիորդն Հայկանոյ՝ Արուսեկիւ՝ բամբշտմբն հանդերձ:
Իսկ առ դրան խորանին 'ի յընդոծնաց ընտիր պահնակք
Ի գընդէն արմենակեան, յորոց կային սլարեկապանք
Եւ արտաքոյ բանակին հըսկել 'ի յելըս թըշնամույն:

Հայկանոյ՝ ամենագեղ՝ սիրալիր գիրկս արկեալ բազկօք
Ըջնորեկ հարսին իւրոյ զըռշանափայլ եւ գիրդ ուլամբ,
Համբուրէր ընդ նրմա 'ի վարդափթիթ փոքրիկ շըրթունս.
Թըւէին երկու զմիմեամբք 'ի գուժ գորով փարեալ տատրակք:
Ապա ծունկ առ ծունկ առեալ նըստուցանէր, ջընջէր զարտօսը
Որ դեռ հոսէր առ փըղձուկ սըրտի բամբշտմն յիրաց անտի,
Փայփայէր փափուկ ձեռամբ, գըգուէր սփոփէր քաղցըր բանիւք:
Արուսեակ կայր կաթողի զմայլեալ ոգւով 'ի սէր կուսին,
Ընկալեալ եւ ինքն ողջոյն ըստ արժանի մըտերմութեանն,
Եւ ողոք չըքմեղանս ընդ խափս յանկարծ լըքանելոյն:

Առաջին սրահ գիշերոյ սահեալ գընայր խոր լըռութեամբ
Ընդ կապուտակ ճեմարան աստեղախուռն երկնից գընդին.
Համօրէն կային 'ի քուն արք երիվարք եւ անասունք,
Հաւք ճըռչողք անտառաքնակք՝ մացառաղօղք եւ ծակախիթք:
Վըստամ եւեթ 'ի վրանին ընդ Արբակայ եւ մըտերմաց
Որ զըրուանեանն 'ի տոհմէն, որ յոխերիմ ապքանաղեանց,
Ի յոյզս 'ի ծուիրս սըրտի՝ մըտաց աննիրհ մոլեգնոսէր:
Որդունակ 'ի մեծածով, զի հակառակ աստուած անտուած
Այսք 'ի ներքս ամբօխիցին խռով յանդընդոց յարուցանել.
Յոր գիմել ամին ոչ գիտելով խուլ մըռընչէն ալիքն երկմիտ,
Ամենայն խուժք եւ եղերք լըռէն դեռեւս 'ի կասկածի,
Յերեսաց հասանելոյ մըրրկին անձաւք հեծէն 'ի խոր՝
Յամենուած ալընկալեալ սեաւ կոհակացըն խուժելոյ.

'Նոյն ըզՎըստամ՝ յողջողդուն տագնապէին 'ի սիրա խորհուրդք:

Մերթ 'ի միտս յիմարութեան խորհէր առնուլ զիւր մըտերիմս
Ելանել առ Բէլ հատուած, եւ մերթ կազմել կորովեաց դունդ
Հարկանել գիշերամարտ տիտանացոյն զնիրհեալ ճամբար,
Զարութիւն մինչեւ 'ի մահ 'ի հանդիսի տալ մըրցանակ.
Մերթ առնուլ զիւրան եւ երթալ 'ի խորշ ուրէք ինչ կորընչել,
Եւ մերթ առիւծանայր եւ զատամունսըն կըրճըտէր
Ի վերայ հօրըն Հայոց, որդւոց քաջին, գիւցազն եղբարց,
Յարուցանել զըսկայս իւր, 'ի սուր մաշել վրանացն 'ի քուն:

« Այսպէս ուրեմն, ասէ, մէք յերկուս ճակատս յոր մըղեցաք
Կամք սլարեալ, եւ Հայկ իւրովքն յերկուս յերիս կոխս յաղթական:
Ինքն անկեալ վիրաւոր, սակայն մեր քաջք առաքինիք,
Զօրավարք արիախումբ, մերոյ կողման սլարիսպ սլատուար,

Իսուր ըստառեցան դէշ 'ի հովիտ անկեալ ու 'ի դաշտ :
 Ի բերան մատնեալ սըրոյ զնոսա 'ի ծախ, եւ ինքեանք կան .
 Հատաք, յամբայր 'ի մարտըս վատնեցաք եւ սպառեցաք,
 Եւ կասկածն առաջիկայ մեզ ակներեւ դուշակաւոր,
 Եւ այսմ ամենայնի չարեացապարտ գըլուխ Առնակ .
 Տեսէք եկն ոք մերձեցաւ առ մեզ ըզհետ սպառերազմիս,
 Եհարց ոք ըզմեզ՝ մեռեալ թէ կենդանի արդեօք իցեմք .
 Զիւրեանց շունըս հարցին, ըզմեզ եւ ոչ թ' եմք 'ի միջի :
 Ահա սիրտ ամենայն ընդ Թորգոմեայ գնացին որդւոյն,
 Վաղիւ եւ արդիւնքն յայտնապէս երեւեցին :

« Զինչ այլ ինչ մընաց մեզ, քան թէ կամայ թէ ակամայ
 Երթալ յոստ անկանել ամբարտաւան յաղթականին .
 Զի եւ թիկունս իւր զեղբարն ըստուարացոյց՝ դունդ հիւսիսոյ :
 Այլ նախ առ ոստ ինձ սպառառեալ բերանասցին անդունդք երկրի,
 Եւ 'ի վիհ խոր ընկըցեն զալէծաղիկ Վրստամայ գլուխ,
 Քան թէ զկորանըս սորին տեսանիցեմ հեծեծելի :
 Որ ենն ընդ 'Նեբրովթաւ, գէթ ընդ միով բըռնաւորաւ,
 Իսկ աստ աճեալ յօրացան ահա գոռոզք մեզ գըլիսահարք,
 Մանկաի խօշ եւ աւանդող եւ քան ըզհայրն ծանրագոյնք .
 Գէթ հանձար գոյր 'ի նոսա՝ մեծարել զայր ըստ արժանի :
 Արբակ, Արբակ, յանձնըդ տես . այսօր ես կամ, վաղիւ գընամ .
 Զառոյգ տիս հասակիդ եւ զփառսըդ ո՞րպէս մեծարեաց
 Ի պըսակ Հայկանուշին եւ Արուսեան՝ գիտես քան զիս » :

Լուռ եղեն վայրիկ մի . հեծումն յերաստ անդր ընթանայր
 Որպէս խուլ մըրըիկ աշնան յանտառախիտ մունչեալ մայրիս .
 Մանաւանդ զի եւ մնացեալքն մըտերիմք սակաւաւորք
 Իբր յանյոյսս եւ առ երեսս եւեթ կային յետ սպարաութեանն,
 Զորոց կասկած իսկ 'ի միտս անկեալ խիթի էր ստամբակին :
 Որդին միայն կայր նըմա, բայց սրտակառոտ 'ի վեհազնէն
 Եւ զանգէտ յարութենէ զիւցաղնացեալ իւր մանկըտւոյն :
 Թող ըզսէրն առ Արուսեակ իւր ըզձալին զոր աշխարէր,
 Եւ յոյս Հայոց օրիորդին արփիադեղն Հայկանուշայ
 Ըստ կամաց ծնողին իւրոյ՝ երկրորդ սըրտին ակընկալէք,
 Զոր նենգաւ խորամանգեալս ասէր, կային 'ի մըտին խէթ .
 Խոռ եւ Հրանտըն երանիկք զինքն առնէին նախանձաբեկ,
 Եւ ոչ նըշոյլ ինչ աղօտ այնուհետեւ ծագէր 'ի միտս :

Հուսկ ուրեմն ծերունին Պարգեւ բարբառ զայս արձակեաց .
 « Սիրտ յեռանդն հարեալ ցասման բարդէ 'ի վեր ծուխ զարամուր,
 Ուռուցիկ սըրամըտութեան փուք յաչս 'ի գլուխ մահկանացուս
 Գումարեալ զամսն եւ ըզմեզ, իբր 'ի բարձունս լերանց մըրըիկ,
 Զըտայ 'ի բիւր անպըղտոր ըզհանձարոյն նըկատել լոյս :
 Վասն որոյ՝ տացուք սեղի, թէ եւ արգար քում բարկութեան,

Զայս գիշեր տեսցուք վաղիւ զն ծնանիցի արգանդ իւր խոր,
 Զինչ ըզցայգըս մեզ նիւթէ միտք եւ կամ բախտ երկնահրաւեր:
 Եթէ փորձ քաջ զօրավար է տիտանեանն, ոչ մուսացի
 Ելանել ընդ առաւօտն եւ ի սոսա հինիւ հրոսել:
 Որդիքն եւ սկայք հիւսիսախումբ յերից մեծաց ճակատուց խոնջք,
 Ընդ ծով եւ ընդ ցամաք վաստակաբեկք, ինք կարեւէր,
 Արմենակ իւրով դընդաւ ոչինչ ընդդէմ հրոս խուժանին.
 Հարկ է զի մեզ առաջի բացցի փառաց մեծ ասպարէզ,
 Եթէ ոչ ըստ երեկին հանդիսատես կացցուք եւեթ:
 Թէ ալեացս օգնէ խորհուրդ ի մարտ, իմն այդ է աւաղիկ»: —
 Բայց խորհուրդ էր սնտոի ժամավաճառ դեգերանաց: —

Ի խորոց սրբոյ նախ յողւոյ Ա. ըստամ եւ դառնադին,
 Ապա լուռ եւ մեծամեծ վիժեալ արտօսր ոլոռնաձեւ,
 Մըռնչեալ զայրադին, ի բարկութիւն բըրդեալ ասէ.
 « Ինձ չեք այլ ունել ըսպաս քան ճակատու տիտանացւոյն.
 Եօթներորդ ահա կընքեալ օր եւ խընդրէ զիս տիտանեանն,
 Եւ թէ ոչ, ես ինքն ըզնա. թող յայսմ հետէ անձամբ ելցէ:
 Վաղիւ իմ է պայմանեալ կարգ հանդիսի եւ բաշխից փորձ,
 Ոչ զիմ տեղ այլում թողից, եւ ոչ խառնեմ զբախտս ընդ թորդում:
 Թէ մահ, թէ յաղթանակ յայս ի ճակատ դրեցին աստեղք,
 Իմ իսկ են երկդքին, եւ ես պատրաստ առ երկոսեան,
 Աւրն քաջի յաղթութիւն թէ չէ ի ձեռս, անշուշտ է մահ:
 Ելցուք դամ մի քաջութեամբ յերերադին աստի կենաց,
 Յամօթոյ թուրցեալ զոգիսս եւ ի ցնորիչ կարծօղ ծըփմանց.
 Ոչ թողեալ ոսոխին, բայց մարմին հող ի դաշտ մարտի:

« Հասկա իմ քաջք, պընդեսցուք միաբողոր ի սոյն խորհուրդ,
 Շարժեցից հողւով իմով ես զհամօրէն բանակն ընդ իս.
 Եւ թէ նդդէմ ինչ հնարիցի Առնակ օցտել ըզգունդս յինէն,
 Զի եւ ըզկեանան արդ ճանաչէ յիւր դիւցազնէն շնորհեալ պարգեւ,
 Գիշերոյս արփիք վըկայ, ի Վ. ըստամայ պուլս օն եւ օն,
 Սոնքացեալ տեսցէ կառափն ըզխըստութիւն գաւազանիս:
 Դուք իմ մըտերիմք, պատրաստ կալէք զօրս առ վաղիւ,
 Եւ դու զմերան, Արբակ, զարի զգունդ Տըմորեաց եւ զկորդուացին:
 Արեք ելէք ի հանդիստ. Վ. ըստամայ չեք ինչ այլ խորհել
 Եթէ յինչ եւ յով լուծցի առաջիկայս իրաց կընձիւն.
 Եթէ ոչ դք ընդ իս, սակայն Արբակ եւ ես մեռցուք »:

Եւ լուծաւ երախանն՝ առհասարակ լուռ գընացիւք:
 Թորդումեան փառքն եւ պարծանք եւ հայկազանցըն յաղթանակ
 Զերդ տըհալ ինչ կերակուր ի գոռողին նըստեալ ի սիրտ,
 Կամ ի լանջսն մըղձաւանձ անդոհական հեղձամըղձուկ,
 Ոչ տայր ըզհանգըստեան առնուլ նըմա զքընոյ պարգեւ:

Իսկ հայկ ի վերս եւ յերկունս ի տըխրալից անդ գիշերին

Անդորր ոգւոյ եւ սրբոյ վայելէր սուրբ խաղաղութեամբ :
 Սիրելիքն հըսկեն առ իւր, դուստր եւ նրանքն նազելիք .
 Արուսեակ առ դահոյից քանուն, Բեբոր առ անստիւք,
 Հայկանոյշ սնարիցն առ բարձ, ձեռք իւր գողտրիկ 'ի դասան հըզօր :
 Էր զի հըսկայն վիրաւոր զարթնոյր հեծէր առ ցաւս աղղերն ,
 Ապա գամ մի սլատուաստեալ 'ի քունն եւ յետ խոր լըռութեան
 Երկնառաք տեսեալ երազ՝ խօսէր յանուրջս ըզտեսլենէն .

« Դաւ է դաւ, դաւաճանեաց Բէլ մատն եղեւ ահից սրբաին ,
 Հուր բըղխեաց 'ի խաւարէ մաշել զխորանքս Թորգոմայ :
 Զն խընդրեն . յաղթութիւն . այլ այդ վատաց է յաղթանակ .
 Զն խընդրեն . զանձըն Հայկայ . յարեաց ես արդ ձեզ աւասիկ :
 Արեք ըսկայք, ելէք քաջք, զարթիր ասպար, կոչեա զորդիս ,
 Ձայն տուք հիւսիսի, տուք ձայն Խուայ Վարմենակայ :
 Յարեան կանգնեցան կացին բանակք սլատենաղէնք
 Սպառազէն վառեալք 'ի կռիւ . ուր են նըշոյլք զինուց նոցա .
 Զն եղեւ . խաւար ծածկեաց, խաղան հանգոյն սեաւ գիշերոյ :
 Յարեաց ես, հասից նոցա, Տէր ըզհրեշտակ իւր առաքէ
 Առաջի երեսաց իմոց առնել ինձ հովանի : »

« Ո՛հ դուստր, երկնաւոր ես դու զուարթուն փայլակնաձեւ,
 Դուն դիցես զանձնըդ սիրուն 'ի վերայ հօր քոյ սիրելոյ . —
 Քեւ փըրկեցաւ կարեւիւր անկեալ քո հայր անսլատըստար :
 Սակայն, ո՛հ դուստր իմ դու, զն եղեւ քեզ, քաւ՝ մի լիցի .
 Աւասիկ ես 'ի վերայ քոց եւ անձին իմ ատելեաց .
 Ո՛չ լըսես, գըլին յերկինքս նըկատեալ ժամուն անիւք » :

Աստ լըռեաց, եւ 'ի խորոց սըրտէն թառանջ մի մեծ եհան :
 Պակուցեալ եւ սասանեալ կան երկոքին մատաղ հարսունք,
 Ծափ 'ի ծափ լանջս 'ի թընդուն ըզլուսաթեւ հարեալ դաստակս,
 Աչըս բացեալ մեծամեծս յառեալ յերեսըս դիւցաղին .
 Իսկ աչեղն ամենագեղ կոյս օրիորդըն Թորգոմայ
 Յակնակառոյց 'ի սեաւ բըբաց շիթս արտասուաց շար մարգարիտ
 Ընդ ծընօտան իջուցեալ իբրեւ առու մէջ շուշանաց,
 Եւ զբաղուկան ոսկեծղիս վերամբարձեալ յերկնից աստեղս,
 Յոտն եկաց անդ ուր նըստէրն 'ի սնարըս հօրըն նիրհելոյ,
 Զայս աղօթս հառաչալից ինքն առ ինքեան մատուցանէր .

« Երա՛զ արդեօք իցէ, հայր, զառանցելոց յիշատակաց,
 Եթէ տեսիլ երկնաւոր՝ հանդերձելոց ինչ յայանութիւն :
 Աւա՛ղ, այս քո դուստր ասլախտաւոր մեղանչական
 Ոչ գըտաւ ինչ արժանի փառացդ այդմիկ եւ սըսակաց
 Իսահեալն աւուրց իւրոց յորս եւ սոսկումն է ակնարկել :
 Իսկ թէ ինչ յառաջիկայսըն տագնապէն ըզքեզ կասկածք,
 Թէ յապայս ինչ խընդրելոց է թըշնամին զանձըն քո, հայր,
 Վա՛շ ես անդ 'ի քո վերայ, ես փոխանակ քո, հայր, յայնժամ :

Այժմէն զանա՛ն ուխտեմ 'ի զոհ, առ 'ի քաւել զոր անդիտեադ,
Եւ անարժան գովութեամբդ յոգի հարեր զիս մեծավէր:

Քա՛ւ երկինք 'ի դիւցազնի գըլխոյս վըտանդ ուեղեոն անբաւ:

Այլ թէ 'ի քո ներելոյ նիւթեաց ինչ գաղտ Սանդարամետք,
Ամենայն յիմ գըլուխ. ես աւասիկ առ ամենայն,

Յիմ կառափըն բառնալ զարդար վըիժուցըդ պատուհաս:

Դու ինձ ըզհայրըս պահեա, պահեա զգըւարթ Թորգոմեայ լոյս:

« Ո՞ տայր, հայր, ըզժամըն զայն, փոխանակել զոր ետուր կեանս
Ընդ միում իսկ կայլակի դիւցազն արեան քում աղբերաց,
Թող թէ 'նդ քաղցր հօրդ արեւուդ, իմ՝ աշխարհիս եւ բանակիդ,
Եւ գամ մ'ի դառն 'ի դահճէս թեթեւանալ մըտաց խըլճիս: —

« Այլ դու հայր մահկանացունց եւ անմահից ամենակալ,
Դու ես հայր եւ հօր մերոյ 'ի սուր փըքնաց անկելոյ ցաւ:

Որպէս նա 'ի մեզ 'ի ծնունդա՝ հայեաց յորդիդ քո գըլութեամբ,
Հայեաց եւ 'ի բանակըդ զինուորեալ յանուն քո սուրբ:

Ըզյաղթող քեւ զօրացեալ բազումն 'ի դա դարձո փութով,

Դարձո զոգի զըունչ դորա, զի մի մնացեալ անապաւէն,

Ի նենգող հարցի զինէ հայր ընդ որդիս՝ մայր առ մանկան:

Լի էր բանակս ապաքէն, լըցաւ եւ այլ այր իրաքաջ,

Սակայն վեհըն դիւցազանց անկեալ զընի յոյժ կարեմէր »:

Զայս ասէր, եւ առ տըխուր եւ թանձրամած սըգոյ միգին
Յեցուցեալ գըլուխ 'ի սնարս ընդ հարսներոյն նիրհէր 'ի քուն:

Եղբարք քաջին եւ որդիք, թէպէտ 'ի տուէ խոնջք եւ վաստակք,

Անհանգիստք եւ 'ի նինջն, իբր 'ի տատասկ ու 'ի փուշ թաւալ,

Գային միայն ընդ միայն եւ մերթ երկուք եւ կամ երեք,

Որպէս զիարդ ինչ դէպ տայր, վերած քաջին առնէին այց:

Յարուցեալ բերէին եւ ըզԲաւոն ճարտարապետ,

Այլ նա զքուն քան զդարման օժանելեաց եւ սպեղանեաց

Լաւ վարկուցեալ, վըրդովել չկամէր զհանգիստն երկնապարգէւ:

Դառնային լըռելեայն ամենեքին անդրէն 'ի վրանս:

Բանակն համօրէն նընջէ զերկրորդ պահ գիշերոյն:

Դու միայն ճանճաճերմակըդ դիւցազն ըզգօն Յոլակ,

Երկվարըդ քաջազարմ սերունդ քաջազն երկվարաց

Զոր Տուարածոյ սընոյց տափ 'ի Բիւրակնեայս եւ ընդ Շուշար,

Դու աըքուն եւ ցաւագին առ լի մըսրիդ հըսկէիր դու:

Յոլակըն մտերիմ վարդանըշան եւ լանջագեղ

Յորմէ տեսեալ էր հեռէ զարիւն քաջին, զհեծումն առեալ,

Եւ ածեալ հիւանդագին 'ի թորգոմեանն ըզնա ճամբար,

Տըրտում եւ թախծալից 'ի սէր նորա կայր սըրտակեղ:

Ոչ 'ի ձայն եւ ոչ 'ի ծափ փայփայելոյ իւր սպասեկին

Տընկէր զականջս, ոչ բուտ առնոյր: Հեծէր արկեալ գըլուխ 'ի վայր,

Արտասուք լայնակայլակք թօթափէին նուաղեալ աչացն,

Ընդմըտաւոր կասկածագոյն կըթոտ ոտամբ դափր հատանէր :
Մերթ դառնայր հայէր 'ի դուրս ասպաստանին յառկայծ նըշոյլ ,
Եւ ընդ այն սուղ խըրխընջէր կերկերաձայն նուրբ հագագաւ :

Ի լուսթեան խոր գիշերոյն 'ի թանձր անոյշ քուն բանակին
Յերկար նըւագ գուն գործեալ հանէր թափէր զգըլխոյն պախուց ,
Ընդ աստեղքք ելանէր : Եւ սուր ունդամբք հետազօտեալ
Հասանէր 'ի խորան սիրեցելոյ իւր գիւցաղին :

Խընդրէին պայիկքն ունեւ , դազանանայր թըռչէր ընդ օդս ,
Կիցս ըստէս արձակէր եւ սոսկալիս , եւ շըրջեալ շուրջ՝
Հուսւ երթեալ վրանի քաջին կայր յետկուսէ մահճացն առ փեղկ :
Փոքնչելով յոգւոց ելեալ եւ զգեղասպանձ գըլխարկեալ բաշս
Ի փոշի թաթաւէր եւ ջերմաջերմ հեղոյր արտօսր :

Աւ այնքանի մոքնչիւն տեսեալ թէ չիք դարձուած ինչ 'ի ներքուստ ,
Ողբանուագ արկեալ սիրոյ վընջիւն մեղմիկ դափր հատանէր :
Ըղգաստ լեալ , եբաց գիւցաղինն զաչս . « Եհէ , ասէ , Յոլակ ,
Իմ Յոլակդ երախտաւոր , այդ քո է ձայն եւ քոյին արուի :
Է՛ Յոլակ , ուրախութիւն քաջիս սըրտի , մարտից սարժանք ,
Ոչ այդպէս կամէի դուիել առ իս քեզ աստանօր ,
Այլ 'ի մարտի՝ առաթուր սըմբակակոխ խորտակելով
Երիվար՝ վահան՝ նիղակ , զիմ եւ զքո խրոխտ վիրադաց գլուխ :
Անուամ 'ի միտ , իմ արիդ , ըզվիշտըս քո 'ի կիրս իմում .

Ջարիւնս տեսեր , հոս արեանս ըզսիրտ եւ զմիասըդ տըլտմեցոյց .
Չիք քո մեղ ինչ , քաջըդ , ոչ . դու հանապաղ տեառնըդ փոխան
Տըւեալ զանձնըդ քաջալանջ եւ յայնքան կռիւս ապրեցուցեր
Ո՛վ , քան ըզվ ըստամ դու մըտերիմ , ոչ մոռացայց :

Օ՞ն դու մի լըքանիր , մի զսիրելոյդ կալցի զքեզ ահ .
Դու դարձեալ տարեալ վաղիւ զիս առ ոսոխս՝ հանցես ողջամբ .
Այլ երթ դու դարձիր այժմիկ , դարձիր Յոլակ 'ի քո հանգիստ »

Այն ինչ բանքն 'ին 'ի բերան , յափըշտակէր 'ի քուն խորին :

Աւ այս բարբառ ընդելասէր յոգոց եհան մեծ մի թառաչ
Էրէն իմաստուն , իբրեւ ոգի խուն ինչ առեալ ,
Ընդ մըուայլ տըխրութիւն եւ ընդ զըւարթ սըրտի կայտիւս ,
Այլ անմեկին կայր անդէն , մըրմունջս հանէր խանդաղանաց :

Ելանէր օրիորդն հայոց արի՝ տանել ըզնա ,
Իբրեւ յետ հօր գիւցաղին պատկառելին իւր ընտանեակ .

Ձի եւ էր իսկ ըզջըքնաղ ըզկոյնն ըստէս տարեալ 'ի նիւս :

Փաղաքուշ ողորական ձայնս յեղյեղուկս արկ նա պէսպէս .

Հեզ եւ զգօն հայէր Յոլակ , չըմբոստանայր եւ ոչ փոքնչէր ,

Թոյլ տայր դէր փափուկ ձեւին՝ զինքն գըգուել մեղկաշօշափ .

Փոխարէն արկանելով ձայնըս պէսպէս աղերսաւորս՝

Պաղատէր ներել նըմա կալ յամել անդ առ սիրելոյն :

Քանիցս եւ կոյսըն նըմա զասպաստանին ցուցանէր կողմ ,

Հեծէր մօրնչէր, տատանէր եւ թօթափէր բաշիւքն ըզգլուխ,
Առաւել երթեալ խըթեալ մըխէր 'ի փեղկըս խորանին:
Մերթ ընդ մերթ ցըցէր զսկանջս իբրեւ 'ի շուինդ ինչ հեռաւոր,
Եւ դարձեալ ակընկորեալ հիւանդագին դաբր հարկանէր:
Կուսին 'ի ցից խորանին կապեալ ըզնա սլարաւանդօք,
Պատուիրէ սահանորդացըն խոտ առատ արկանել բուտ:
Ի միտ առեալ զի ցաւած վըշտահար սիրտն էր անսըւաղ:
« Վահ Յոլակըդ ցանկալի, զհայրն աշխարես ըստ քեզ եւ դու,
Ընդ հօրն եւ դու տառապիս, եղիւկ զիս, քեւ չափ ոչ գըտայ
Ես դուստր անագորոյն եւ ապաշնորհ », ասաց, դարձաւ,
Եւ աչկուսքն արփիագեղք յարտօսրածին ծըփէին շաղ,
Որպէս արեւ ակնարկեալ 'ի ցօղալից ամպոյն ծոցոյ:

Ի վրանըն մըտանել մինչդեռ կամէր առ դիւցազն հայր,
Շըշուկ յունկն ազգի, շըչիւն 'ի ճամբարին հեռաստանէ:
Ի համր եւ խուլ գիշերին սահակապանքն ըզբանակաւն,
Ազդ ոտից ինչ գըրնդիւն եղեալ, միմեանց ձայն արկանեն,
Հանեն դէտ եւ դուշակ, անտի վըրդոմն այն հարկանէր:

Չարհուրեալ 'ի բազկէն հայկայ բեշեանց 'ի գիշերին,
Յերեսաց դիւցազանցըն հիւսիսի եւ բանակացն
Որ եկեալ արիագունդ հաստ արարին զհայկեանց թիկունս,
Եւ 'ի տեսիլ ահաւոր ըսկայախրոխտ աւուր կըռուոյն,
Հանին շուրջ յաճախագունդ եւ սընդակազմ սլարեկապանս
Ընդդէմ դիւր եւ տափարակ կողմանն ուստի շարժէր կասկած,
Նոցա գլուխ կարգելով զՀամիրն աշխոյժ եւ ըզթուրոս,
Չամուլըն զերկոսին յանձնապաստան զօրագըլխաց:
Խիտ առ խիտ արկեալ խարոյկ, նըստեալ սահէն գիշերապահս,
Ձէն եւ ասպար եւ կազմած եւ երիվար առն առ նըմա:

Իբրեւ խոր խաղաղութիւն տիրեաց յերկրորդ ցայգութեան սահ,
Ըզգըլխեալ երկոցուն առ 'ի սաստիկ անապակաց,
Եւ սըրտիցըն զայրացեալ 'ի բըռնադատ տըքնութենէն,
Եւ խելացն՝ յարեանն ուղիսից դառնութենէ ծըխեալ շողոյ,
Անդ Համիր զայս առ թուրոս ըսկըսանէր արկանել ճառ:

« Յասպարէս փառաց մարտի յաւերժայաղթ արի սկայից
Թէպէտ եւ մեր իսկ երէկ դիւցազնաբար նահատակեալ,
Սակայն թող զի կատարածն հայկայ պըսակ ետ յաղթանակ,
Ոչ պարծանս ինչ քաջութեան մէք անձանց մեծ ժառանգեցաք:
Ամենայն պընդութիւն սըրտի, ձեռաց ոյժ եւ կորով
Յոչինչ համարեցաւ առ առիւծուն եւ սէգ կորեանցն:
Այս իսկ մեր այժմ՝ աստանօրըս տըքնութիւն գիշերադէտ
Իցէ ինչ արժանի սկայից ըստ մեզ ոգւոյ, բազկաց:
Ոչ այս գործ է ապաքէն սին խալամոյ իշոյ մեծի
Որ կանճոխոյ կայ 'ի ծայր՝ խըրտուիլ հաւուց թըռչնոյ երկնից:

Նա վատթար եւ քան զայդ, որ զի շարժի գէթ ձայն ածէ,
 Զոր եւ գործէ ինչ. իսկ մէք, նըստցուք անդործ եւ անխըլիւրա
 Զերդ դայեակ մի առ մանկան 'ի սպահ՝ զի քաղցր 'ի քուն լիցի:
 Տիր օն քաջըդ թուրոս, ահա մեզ օր առնել անուն,
 Եւ կանգնել յիշատակ անմահութեան ընդ տիեզերս:
 Որ ընտրեացն ըզմեզ բախտն 'ի գլուխ գընդիս գիշերապահ,
 Բերեալ մատուցանէ առաջի ժամ բարեպատէհ »:

« Զինչ բախտ, ասէ թուրոս, եւ բարեգէտ ժամանակ զինչ.
 Բան մի 'նդ միտս իմ հարկանի, թէ արդեօք այն իցէ եւ քոյդ »:

« Եւ ո՞ր այն իցէ, աղէ հան մեզ 'ի վեր, ասէ Շամիր,
 Եթէ նոյն իսկ ինքն իցէ՝ որ 'ի վերուստ ինձ ազդեցաւ,
 Յաստուածոց անտի անշուշտ գիտացուք զայն թելադրութիւն »:

« Հայկ անկեալ, կըրկնեաց թուրոս, գընի վերեալ 'ի ճամբարին՝
 Որ բովանդակ խոնջ աշխատ 'ի քուն թաղեալ կան ու 'ի գինուջ.
 Թէ առեալ ըզգունդըս մեր անկցուք 'ի մէջ, զինչ լինիցի »:

« Ո՛վ աստուածոց տեսչութեան, գոչեաց Շամիր այլ 'ի յայլմէ.

Արդ Բէլայ եւ բանակին իւրում եհաս այցելութիւն.

Օն առեալ արի, ո՛վ քաջ, հասա 'ի գործ, զի յապաղեմք »,

Ասաց, եւ մոլեգին իմըն յարեաւ ուրախութեամբ:

Այլ անսա, կըրկնեաց թուրոս, եթէ յանկարծ չաջողիցիմք,

Եւ ըզգունդս առ ամբօխիւ կորուսանեմք մեծի զակշին

Որ կուտակեալ յարիցէ միանգամայն 'ի մեր եղեռն,

Որով ապա երեսօք կացցուք Բէլայ մէք յանդիման »:

« Տէր է մեր եւ բանակին Բէլ համօրէն, յաւել Շամիր,

Սակայն մեր իսկ է գունդս 'ի մեր ձեռին իշխանութեան:

Որ գործ մի այսպիսի քաջայանդուզն արիցէ 'ի միտ,

Փառքըն յուշ՝ պարտի զողիսն 'ի բաց եւ զմահ յաջսն գընել,

Յաղթութեան կանգնել նըշան կամ մեռանել արիաբար,

Եւ ոչ զերեսս ինչ ուրուք՝ կալ տեսանել այնուհետեւ:

Ըստ հողմոցըն փոփոխել տարուբերին եւ առադաստք:

Ո՞ւր կամ երբ, բայց վըտանդօք, քաջութեան գործ ինչ կանգնեցաւ.

Ո՞չ վաղիւ ճակատք իցեն եւ անանուն թերեւս անկցուք:

Քաջի աչք յայլ ինչ չհային, բայց 'ի սլոսակըն պարծանաց

Առաջի յաւիտեանց, իւր թէ շնորհին պերճ յաջողուածք.

Պիշ զակն յայս եւ դու կալջիր, օն անդր 'ի բաց մերժեալ զերկիւղ:

« Ոչ յախուռն ինչ խօլաբար երթալ ասեմ մեզ 'ի վերայ.

Լուր զինչ կէտ եղեալ է իմ, եւ որպիսի հնարս իմացեալ:

Եւ ըզկէս թէ բանակին կոտորիցեմք, չհամարիմ ինչ

Արժանի վըճարեալ գործ, մինչեւ մընայ հայկ կենդանի.

Որ թէ յառնէ 'ի վերացն, ամեհագոյն եւս ոստնուցու,

Վերաւոր իբրեւ առիւծ հարկանողին իւրում 'ի վրէժ:

Հաստաբուռն բանակի մեծի նա յաջս իմ է հանգոյն.

Ամենայն ըզնա միայն կորուսանեւ լիցի մեր ջան :

Եւ թէ մեզ ինչ ընդդէմ վիրօքն հանդերձ խըլըրտեսցի ,

Առիւծ է , բայց կարեւիւր , գոյ ինչ հընար 'ի սպարտութիւն :

« Զգունդ մեր զայս առաքեսցուք ընդ դիւրն 'ի կողմ 'իւր պահակաց ,

Տոյց եւեթ եւ երեւոյթ առնել միայն հրոսող հինի ,

Անդր որսալ հրապուրելով զօր զօրավար զուշ եւ զուրուշ :

Եւ փախուստ պատճառեալ յահէ նոցա եւ յերեսաց ,

Օցտել եւ վարատել հեռի զնոսա 'ի բնոյ իւրեանց ,

Եւ առանց ուրուք 'ի մէնջ անկանելոյ մազ մի գըլխոյն

Կամ արիւն շիթ մ'ի քըթէն՝ հարուստ մի խաղ առնել զնոսա ,

Մինչեւ քըմինըս կասկածեալ՝ հուսկ ձեռնթափ դարձցին ուրեմն :

Իսկ 'ի քուն թէ 'մբռնեսցեն մերքն ըզպահակսն՝ արկցեն 'ի սուր ,

Եւ անդուստ իսկ ասլա խաղմին տացի սկիզբն եւ սպառճառ :

« Նոյնժամայն աջողաձեռն ընտրիւք քաջաց նահատակաց

Ընդ զանխուլ ես ափափայ կիրճս եւ խոխոմս անտառախիտս

Յամային անկայց բանակ եւ 'ի խորան վիրաւորին .

Իսկ որ անդ ինչ կայ լինել , յիմ սպարանոց , ջիս յերաշխի ,

Երգուեալ յունկն աստեղացս , ոչ դարձայց , ոչ տեսցես զՀամիր ,

Թէ զսուսերս այս ոչ բերից վիրագին քեզ ներկեալ արեամբ » :

Յարեաւ Թուրոս փարեցաւ զպարանոցաւն Համիրայ ,

« Քաջ է այդ , ասէ , խորհուրդ , լոյս մեծ ծագեալ 'ի մուշլ մըտացս » :

Եւ կացեալ վայր մի յաւել . « Անգառագեղ թէ գազանին

Չիցեն վէրք կարեւոր , եւ 'ի վերայ քո զարթիցէ , ...

Ոչ ընդ փառարդ նախանձիմ , այլ ընդ վըտանգդ ահեղագոյն ,

Ոչ թողում զայն 'ի քեզ , որ զի այն ինձ անկ մանաւանդ՝

Որ տիովք եւ հըմտութեամբ անցուցանեմ ըզքեւ անշուշտ » :

« Հայկ թեթեւ վիրօք տեղի չտայր 'ի մարտէն , կըրկնեաց Համիր .

Իսկ թէ քոյդ գըտցի կասկած , ասլա եւ նա կացցէ անդ ոչ ,

Ընդ այլն 'ի ձեր կոյս եւ ինքն աճապարեալ վարազաբար ,

Եւ ահա յանցայտ իրացն երկուքին զոյգ գըտան վըտանգք :

Այսր 'ի յոխորտըս ձեռնարկ՝ ոչ թէ հասակ խընդրի հասուն ,

Այլ աշխոյժք եւ կորով առոյգ աստեաց յանգըգնութեան » :

Ի հենգնի կայր Թուրոս , ըմբոստանայր՝ չունէր յանձին

Զօրավար ելանել ըստուերամարտ գումարտակի .

Ձեռն յանձին հարեալ ժըտէր 'ի դիւցազին սպանութեան փառս : —

Անմիտ , որ ոչ գիտէր՝ զինչ այնըր գինք իցեն արեան ,

Որպիսի երկնազօր փարէր 'ի գըլխըն յայն ասպար ,

Եւ որպիսի երկնային եւ երկրաւոր ըսկէր հրեշտակ : —

Ասլա զվիճակս հարցանեն , ընկենուն փայտ եւ գաւաղան ,

Եթէ ում հասանիցէ սըրոյն բաժին արեւն հայկայ .

Եւ Համիրայ ելանէր նենգապատիր բախտին նըսիհ :

Զօրընտիր լինի Համիր , առնու յիսուն այր գործակից ,

Հուժկու եւ ժիր եւ աշխոյժ ըսպառազէն երիտասարդ:

Այլք վառեալ 'ի զէն յասարճ' հեծանէին ելանէին
Թուրոսիւ ընդ տափարակն 'ի ցայգապահ հայկեան ճամբար,
Անշըշունջ լըռութեամբ մերձենային գաղտագողի:

Պատեցին ըզթորդոմեանն լուռ բանակ՝ ցայգամարտիկք,

Որդունակ շնագայլք գիշերընթաց հուղիահարեալ

Գան լինին զօրաժողով ըզխորանօք արաբացւոյն,

Որ կասկած թէ եւ 'ի սիրտ' յանոյշ քնոյն պարտեալ նիրհէ.

Ունաճայնք սրբամըտութեան քաղցի նոցին առեալ թաւալ

Գնայ 'նդ անասպատըն լըռանիստ՝ ոլորտացեալ շուրջանակի,

Դրժնէ հինին գիշախանձ գաղանուծիւն քըստմընէ զհերս:

Գիշերոյն այն ինչ երկրորդ յերկինս էր ժամ երկրորդ պահուն,

Աստեղք յիւրաքանչիւր յօրինուածոց պայծառացեալ

Փարատէին զտրխրութիւն խաւարաբորբ աղջամըղին.

Ամենայն շունչ անկեալ խորդային խոր քուն թանձրութեան,

Ըսկէն սարէտք առ խարոյկս արմենակեան արթուն համբակք:

Երիվարք առին նախ ըզթըշնամւոյն գալըստեան զաղդ,

Յայն կանգնեն զականջս 'ի կոյս, դափր անհանդարտ հատանելով:

Որեարն ըզգաստ լեալ՝ ձայն միմեանց ետուն, 'ի զէն ընթանային,

Թըռեան քաջոտըն գուժկանք 'ի բուն բանակն առ Արմենակ:

Ազդ լինէր եւ Թուրոսի թորդոմական գընդին շրփոթ.

Յայնժամ վարէր տազնապաւ, ըստ նըկատեալ գայր խորհըրդոյն,

Յինքըն կոյս ըզբաղել եւ ցնորել զուշ քաջացն եւ զոյժ:

Տիտանեան հրօսին շըրշունջ լու լըռելեայն լինէր 'ի վրանս,

Թէ գուցէ հարեալ շըւինդ յոյժ 'ի խորանսըն թորդոմայ,

Եւ ինքն իսկ վերաւոր ըսկայն արի հայրըն հայոց

Ոստուցեալ շահատակ մեծաւ սըրտիւ քաջազն ոգւոյն

Ջանձն 'ի բաց ընկենուցու, տացէ 'ի խռան աղմըկին զոհ:

Մինչ տարէ 'ի տար դեռ հէնն ընդ պարագայս կայր դեգերեալ,

Աւնոյր այր իւրաքանչիւր վառէր ըզզէն իւր եւ զվահան.

Տանէին 'ի ներքըս ձի, դռոթ տալ յընթացս երազամէտ

Յայգապահ գընդին 'ի կողմ, անդր սըշաւել միահամուռ

Ամենայն վեհին որդիք եւ սպասալար գունդ պայազատ,

Անդր համօրէն դիւցաղունք հիւսիսաճեմ Սայլին արփից,

Անդր եւ փառնակ եւ հըրանտ, Ջարեհ Վառնակ քաջ զըրուանեան,

Ըստ կարի ժամու շտապին եւ տազնապին տարակուսի

Մարտի պատրաստելով գումարտ խըմբեալ, յարդարեալ ռաղմ:

Այսպէս յորժամ արեգակն ըզգլուխ իւր սուրբ պատեալ ծրարէ
Ի թուխ մէգ երկնի գլեկին՝ որ ընդ նետողն եւ այծեղջիւր,

Բուքք եւ ձիւնաբերք սառամանեօք ծածկեն զերինս,

Հովիւք եւ գամիւռունք ըսթափք 'ի լուրջ գիշերապահս

Կասկածոտք հըսկէն հօտին՝ մակաղելոյն 'ի ջերմ փարախ,

Ի մայրեաց բոլորածիրս գայլոց վռհմակ սովալըլուկ
 Գան շըրջին թաքթաքուր դարանակալք, ձեռ ընդ սլորտով,
 Սուր սով զաղիսըն խածատէ, արեան երաշտ զանգուծ որկորս .
 Ըզգաստից շանցըն ունդունք ւահանջք զարթնուն, զարթուցանեն,
 Ժիր մանկտի հանգըրուանին կարապետեալ նոքօք 'ի վտանգն՝
 Անմուռնչ մեղմընթացիւք ըղվայրան առնեն դարանայոյղ,
 Եւ յոր կոյս եւ գտանիցի արիւնհարբուն զօղեալ հըրոս,
 Անդր 'ի նոյն ձայնիցըն գոռք թըռչին, քարինք, բիրք եւ ժանիք .
 Անթ հինին եւ երկիւղ լինի յերագ ոտս ապաստան :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ձ Ն

Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ե Ր Ե Ք Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ձ Ն

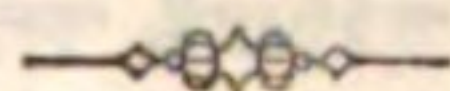
Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ե Ր Ե Ք Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Իրազեկ եղեալ նենգին Հայկանոյշ՝ դնէ զանձն 'ի վերայ հօրն . առնարար մարտուցեալ՝ գերի գնայ : Հայկեան զօրագլուխք դարձեալք 'ի պատիր արշաւանէ գիշերամարտին բեւեանց՝ գան զայրացեալք ընդդէմ Վստամայ . եւ զՀայկանոյշ մեռեալ կարծելով եւս առաւել սրտմտին : Առնակ գլուխ կայ յայտ յանդիման վտարանջութեամբ նշկահելոյ զնա . զհասեալ եւ զմօտալուտ աղէտն ծառեալ՝ յարուցանէ զբազումն 'ի հետտութիւն : Յեւանելն 'ի դուրս՝ պատահեն Վստամայ եւ որդւոյն . յետին վտանգ սոցա երկոցուն , եւ գիւցազնական առաքինութիւն Հայկայ : Բանակն ողբան զՀայկանոյշ :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Դ Ր ՈՒ Ա Պ Ե Ր Ե Ք Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր ՈՐ Դ

Ձայն շըշուկ եւ դրընդիւն լըսէ եւ կոյսըն հայկանոյշ
Առ դուրս հայկայ խորանին յանդրէն դառնալն 'ի Յոլակէն:
Այն ինչ ըզմէջ դիշերաւ 'ի գլուխ սարոցըն Տըմորեայ
Լուսինն արծաթափայլ սլայծառ ծագեալ յանբաւ երկիր
Ձով եւ տամուկ ճառագայթս ըզբանակաւ սըփուէր հայկեանց,
Օրիորդն արի պըշնու եւ տեսանէ, սիրտ 'ի թընդոջ,
Իբր յամպոց՝ լերանց 'ի սնարս՝ ամառայնոյ փայլատակունք,
Ելանէին թըռչէին 'ի լուռ վրանաց զրահից փայլունք,
Վահանաց՝ սաղաւարտից ճաճանչք, շողիւնք սէսպէս զինուց:
Եռային զեռային երփնից երփնից նըշոյլք 'ի վրանս,
Եւ պարզեալ դեռ լուսեղէն հոսէր 'ի կողմ արեւմըտից,
Փայլակն յերկինս ընթանայր, ծըփէր խայտայր երկրին երեսք:
Ձոր օրինակ դարնայնի մըրըրկայոյզ իջեալ հիւսիս
Խուռն 'ի խուռըն թօթափէ սպիտակ տարափ ծառոց ծաղկանց,
Փոթորկին 'ի թափ շընչոյն յարեգականն 'ի լոյս շողոյք,
Խիտ առ խիտ սապէս սուսերց եւ կըմբէկց ցայտէին ցոլք:
Վազէր սիրտ կուսին, չկարէր կալ մըտանել առ հայրն 'ի վրան,
Ելանէր թեթեւ ոտիւքն 'ի ծուփս անձայն փայլատականցն,
Հարցանել զինչ իբք իցեն, յորմէ կուսէ հէնըն դայցէ:
Ի խորանն հասեալ եղբարցն եւ դիւցազանցն հիւսիսայնոց,
Թափուր եւ ամայի դտանէ զտեղին յարի արանց:
Յառաջեալ սըրտատրուփ 'ի դեհ վրանացըն Փառնակայ,
Յանկարծ 'ի խորանէն ըսպառազէն 'ի դուրս ոստչէր
Հրանտ արի պատանին՝ 'ի քնոյն դեռ այն ինչ յարուցեալ,

Առաւել փաղփուռ գեղով եւ զէնք ոսկի վառեալ զիւրեւ ,
Որպէս վարսամ բոցատեսիլ 'ի մեայլ մըթան յերկնից խորոց
Շարժեալ ընդ տիեզերս՝ բռնաւորաց յահ ու 'ի դողումն :

Նայեցեալ կոյսն յահաւոր 'ի տարփելի յայն կերպարանս ,
Սիրտն թընդիւք զուարճախառն բաբախէ , դողդոջն ծունկք :
Լըւեալ զիրան 'ի սիրելոյն , « Ո՛հ Հրանտ , ասէ , եւ գիշերայն
Միւսանգամ գեղեցիկ վըտանդ կենացըդ ցանկալեաց » :
Նոյն ընդ նոյն եւ ուշ 'ի կուրծըս մեղանացն անկեալ նըմա
Ձոր առ գուլթըս նորին նըշկահելով առ հայրն յանցեալ ,
Որ ինչ սերն այլ եւս յորդոր գեղձէր ոգել՝ գելոյր բարբառն :

Ալէկոծ մըտաց կուսին Հըրանտ անգէտ եւ խընդալից ,
Ձաջն ընդ աջն խառնեալ ձըգէր 'ի լանջսն սըրտաթուռդ ,
Եւ արկեալ զահեակն գիրկս ըզվարսագեղ սարանոցաւն ,
Ըսփոփէր . դըլխակոր կայր նըշմարէր կոյսն զերկիր
Առ սիրոյն եւ առ խըղձի մըտացն 'ի գուլթ հօր յուզելոյ :
Առ քընքշելի պատկառանս կուսի՝ քաջին զայն ունելով ,
« Գնամք մէք վանել ըզնենգաւոր հինին հրոսակ , ասէ շտապաւ ,
Եւ Աստուծովն Յաբեթի բերեմք այսրէն սերձ յաղթանակ .
Չեն երկինք ձեռննոռ գաւաճանող բռնաւորաց :

Դու սիրելիդ դարձ առ հայր , դարձիր առ հայրն վերաւոր ,
Դու սարծանք եւ մըխիթար նորա սըրտին որպէս եւ իմ :
Եւ ոչ ժամ մի կալ առանց քո հայկ ունի եւ ոչ Հըրանտ .
Դարձ 'ի ծոց սիրոյ ծնողիդ՝ նըմին 'ի խնամս եւ բամբջայնոյն ,
Ի քաջէն եւ յայլոց ըզմարտակուիւ ծածկեալ վըրդովս :
Յայսրէն դարձին , Օ՛ն եւ Օ՛ն , ինքնին առ հայրն եւ 'ի քո գիրկս
Եռանդուն թըռեաց նոթձել ըզյաղթութեան նախ զաւետիս :
Մի լիցի քեզ զերեկի խաղըդ խաղալ մեզ միւսանգամ ,
Յայս 'ի քոյն գլուխ եւ 'ի մեծ սէր մեր ըզքեզ երգմնեցուցեալ .
Գըթոցս առ քեզ՝ փոյթ եկիցս ահա քեզ այս 'ի գրաւ անսուտ » —

Ընդ բանին եւ գիրկ ընդ գիրկ՝ ոգի յոգի խառնեալ անձկով ,
Ջերմ համբոյր տըւեալ վարդից շըրթանց կուսին՝ կամէր գընալ :
Սարսուռ ընթացաւ յամօթագեղ մարմնոյն անդամս ,
Մանր եւ մեղմ իմըն ժըմիտ 'ի ցօղագին աչսն փայլեալ
Իբրեւ շող ամպագոյն 'ի դարնային թօնից 'ի դրախտ ,
« Օ՛ն եկից եւ ես ընդ քեզ , ասէ , 'ի վտանգդ , է եւ յիս սիրտ ,
Գիտեմ եւ ես գիշերի որպէս 'ի տուէ սրտերազմել :
Խաւարին թէ նետք 'ի սիրտդ ելցեն , ընդ այս անցցեն թող նախ .
Այժմ առաւել յիրաւի , քան զոր երբեմն , առ քեւ մարտեաց » :
Ձայս ասէր անտեղեակ 'ի դըթոխոց նիւթեալ դաւոյն :

Ի գըրկաց սիրոյ կուսին քակեցաւ քաջն սոսկալեօք .
« Ձինչ խօսիս , տի , քաւ քեզ այդ , ասէ , Հրանտ դեռ չեւ է խօլեալ ,
Ինձ քան զայդ լըսել՝ բացցի գետին կամ շանթք անկցին 'ի գլուխս :

Արի եւ աղէ դու երթ առ հօր ցաւոց հանգիր մահճօք .

Պատուիրեա եւ պարեկացն ըսկել առ դրան պահ ունելոյ » :

Չեւ հանեալ ըզբանսն յանկ , սլանայր ծածկէր 'ի ստուեր լերանց՝
Ի հանդէս ախոյենից առաքինեացն խոյացեալ :

Գեղեցիկ կոյսն յարտասուա ցնդէր յոգին իւր ծովածուփ ,
Բաժանէր զաչս եւ ըզսիրան 'ի սիրելիս իւր յերկոսին .

Դառնայր հայէր հօրն 'ի վրան , եւ զհետ հրանտայ 'ի հրօսն կոյս ,

Աչք յերկինս եւ ձեռս 'ի կապ 'ի զեղուն լանջսն՝ կայր անմուռն :

Լուսնին ծագումն 'ի հանդիպոյ փայլէր 'ի դէմսն գեղեցիկ ,

Ի ճակատն ողորկ եւ ջինջ , յաչս եւ 'ի ծնօտս արտասուաթորս .

Միտք եւ սիրտ ցաւած անձինն 'ի վեր յերկինս աղաղակէր .

« Աստուած հօրն իմոյ հայկայ , ցոյց ինձ հորդեա զչաւեղիս ուղ » :

Աստ 'ի միտս անկանէր յերկնից բարբառն հայրենի ,

Զոր 'ի տեսլեան գիշերին խօսէր յանուրջսն յայտնութիւն :

Յանձն իւր ասէ . « Իրազգաց ծանու վերի դիւցաղինս հօր

Դիմեալ գայ հէնն 'ի վերայ՝ կորուսանել զբանակս 'ի քուն ,

Եւ հարկանել զապիկարն վերաւոր 'ի խորանին :

Հապա սիրտ , այժմ է քեզ ժամ արկանել զանձնդ հօր փոխան ,

Տալ 'ի մէջ , եւ գողանալ յաչաց նոցա զմեծ պակասումն ,

Ի հատուցումն երեկի արդարութեան հօր իրաւանց :

Գեղեցիկ յանդրգնութեան՝ երկնից բազուկ է զօրավիգն ,

Երեւոյթ իսկ դիւցաղին շատ 'ի սոսկումն է թըշնամւոյն » :

Եւ հրեշտակ իւր առ նրմին շըշնջեաց յունկն կուսին գաղտ .

Երկնաւոր հրամանքն անմէտք զօրիորդին ճեպէին բախտ ,

Զի կարգեալ եկեսցեն անդուստ հայկայ ճոխ բարութիւնք ,

Յածուցեալ երկնից ցասումն , յաջողուածոց բացեալ դրրունք :

Ի խորըս սրբաին եւ ձայն իմն այլ մընչէր առ նա ,

Դիմել հրանտայ 'ի թիկունս , յարկածից ջերմ կողին անքակ :

Սակայն զայս՝ եւ ոչ ինք ցինքն մեղմ իշխէր ասել յայնժամ :

Զայս խորհուրդ՝ միտքն 'ի սրբտէն հասլճեալ փութով յափըշտակեալ ,

Զգեղեցիկն եւ զցանկալին առ խոհականս ինչ ունելով ,

Դէպ անդէն իսկ եւ իսկ ուղիղ 'ի զինարան հօրն թըռեալ ,

Արկ ճեպով զըսկայաբերձ անձամբն ըզգէն նորա եւ զզարդ .

Սաղաւարտ պողովատիկ 'ի գլուխ , ասպար պղնձի յահեակ ,

Եւ նիզակ կըրկին առեալ ճօճեալ յաջում ճակատամուղ ,

Սանձեալ մի յամէհից երիվարացն դիւցաղին

Ելանէր հայկանըման կոյսն սլացեալ գրնայր 'ի հէնն ,

Իբրեւ թեթեւ խայտալով այծեամն օցտեալ յերամակցաց ,

Որ 'ի վաղս եւ 'ի կայտիւս ընդ դաշտ ընդ բլուր արշաւիցէ ,

Ընդ հոտոյն հետավարեալ՝ երթալ 'ի գունդ նոցա խառնել :

Ոչ գիտէր կոյսն եղուկ՝ թէ 'ի հրանտայ պընդէր օրհաս :

Ըստ դիպաց ըզհետ նորա դուրթեալ գային յաբեթեան խումբ ,

Իբրեւ յիսուն առն ընտիր ջոկատ, 'ի գլուխն գումապետ
Քաջաձի արին հոռէն, դիմեալ 'ի նոյն հինին հրոսակ:
Իբրեւ հարուստ մ' 'ի բացէ անցանէին ըստ վրանն հայկայ
Յաջմէ զայն ունելով, դէտակն եդեալ նըշմարէին
Ընդ զառ 'ի վերն յահեկէ եւ 'ի ծործորն եւ 'ի ձորակ
Շողիւն զինու եւ զրահի, գըլխանոցաց եւ վահանաց,
Որ մեղմով խըլըրաւելով վերտանէին լուռ անշըշունջ:
Յորակ զականջսն սրբեալ կանգնեալ 'ի վեր դաբր հարկանէր:
Նիզակաւ նըշանացի պատուէր տայ կոյսն պարեկաց
Վառ եւ կազմ 'ի զէն լինել եւ կալ սպասուն իւրեանց սպառկառ,
Իսկ վաշտուն, որ 'ի տեսիլ անդըր նորոյ զինուց փայլման
Առեալ էին անդ ըզկայ, խաղալ ըզհետ իւր տկնարկէ:
« Դաւ է, ասէ, յամենուստ, վիճակեցաւ մեզ գործ մեծ, արք,
Ի վերայ դիւցազնն մեռցուք կենաց, մեռցուք 'ի հօր »: —

Ոչ ծանեաւ ոք ով իցէ, քաջին որդի կամ թէ եղբայր: —
Զայն ասէր, եւ ասպատակ 'ի դրուժանից տայր 'ի ջուլեր,
Որ էին Շամիր յինիւքն. որոց զողիսն 'ի ձեռս առեալ
Մուծ ածել գային յարեւ խոց կարեվէր վեհ դիւցազնն,
Ի քաղցր եւ հեշտ բարձր արեւ հայաստանեայց աշխարհին մեծ:
Ոչ թողին սոքա մերձիլ 'ի վրան նորա եւ 'ի դակիշ,
Աճապարեալ մինչ բացագոյն էին՝ ընդդէմ յարձակեցան.
Հայկանոյշ յաջում թեւին, Շամիր անդուստ իւրոցն յաջմէ,
Որ եւ ետ անդէն առնուլ նոցա զտեղի, կալ պընդակազմ,
Զի զտեսիլ կերպարանաց զինուց հայկայ տեսեալ չըրտեան,
Երեքումք աչօքն ինքնին Շամիր չկարէր կալ 'ի վերայ:

Զուարթուն սուրբ, յարսից վեհից հատեալ փայլակն 'ի մուայլ գիշերս
Լոյս ծագեա, զի զմեծ մէն դէթ տեսից գործեան գուպարածիս:

« Այ նենգաժողո դաւաճանք, գիշերագնաց աղուեսուց ջոկ,
Ըզճամբար դիւցազանց՝ հաւուց դադարս համարեցայք », —
Մարնչեալ կոյսն, արձակեաց զաշտէն եւ իւրքն առհասարակ:
Շամիրեան գընդին երեք անկանէին յահեակ թեւէ,
Ի բազկէն հայկանուշայ Սայինն ըսկայ սոսկալիթխար,
Եւ յայլոց՝ Ուխաթա եւ Վուրկ ընտիր քաջք մեզացիք:
Արձակեալ գեղարդն երկրորդ, զի ցուրտ յերկիր ընկենուին
Զարին Արտաւան եւ ըզՎըշնասպըն կորովի.

Բայց վիրաւոր անկանէր եւ 'ի հայկեանց քաջն Զուրէն:

Բուռն յայնժամ 'ի տէգս հարեալ յարձակեցան մօտ թորդոմեանք,
Սասանեալ յանդուգն երթմամբն ձախոյ թեւ բեկաւ բեշեանց,
Կասարձըս դարձուցեալ սպառնառանօք իբր 'ի փախուստ՝
Դարձեալ այսրէն 'ի հետամուտս յանկարծ ուժով բախին մեծաւ:
Անդ էր խառնուրդ սոսկալի, զինուց կուփիւն եւ խորաակումն.
Հայկանոյշ հօրն տիգաւ շամիրէր 'ի սիրտ ըզՊայտուն քաջ,

Ի ձրգեւ ձեռինն ըզգէն՝ կըռուեալ յերկաթսըն չեւանէր .
 Մերկացեալ սուր ՚ի վերայ Բուրդար ըսկայն դայր ահաւոր ,
 Փոքրը մի եւս , կենաց կուսին խըզեալ առէջն էր ոսկեթել :
 Այլ անդէն ընկեցեալ նորա ՚ի բաց ըզտիգաբունն ,
 Եւ հանեալ ըզթորգոմեան սողովատիկն իբրեւ զփայլակն
 Արագափոյթ սաստկապէս կոփեալ ՚ի գլուխըն վիրադին ,
 Ըզգըլխանոցն երկաթի եւ ըզկառաւինըն սլատառէր :
 Իբրեւ զայն տեսանէին տիտանեան թեւըն ձախտակողմ ,
 Չյերկուացեալ այնուհետեւ՝ եթէ նա ինքն է դիւցազն հայկ ,
 Չերասանսն առեալ ճեպին սլախուցաթափ յանհետ փախուստ .
 Ըզհետ նոցա հայկանոյչ դազանացեալ սըրտմըտութեամբ :

Իսկ Շամիր յաջում թեւին իւր ահաւոր արարուածովք
 Դըղըրգեալ զհոռէն եւ զիւրան , արի որեար ընկէց տապաստ .
 Այն են հօրոյ եւ Աղլին , Խութա , Մանէն , Տարբանն ահեղ :
 Չամենայն բեկեալ մըկունդ , ըզսընաւիթ եւ զբիրտ արդունս ,
 Սուր ՚ի վեր առեալ վանէր հարուստ ՚ի վեր ՚ի վրանսըն կոյս .
 Ինքն եւ ձին յարիւն թաթախ , եւ սեաւ դետին ներկեալ կարմիր :
 Որպէս առիւծ շաղակեր ՚ի ծմակս հովտաց սովալըլուկ ,
 Չանդէոյ գըտեալ ըզջոկ մի անհովիւ արօտական ,
 Դեւու զձեռն յաջ եւ յահեակ , լիղէ զլեզուն յարեան ծարաւ ,
 Ոստուցեալ եւ խոշոշէ զգէր զըւարակն ողորմաղերս ,
 Եւ լափատեալ ժանտ ցըռուկ՝ մօրուք եւ թաթքն յարիւն լուանան :

Ամենայն հնարիւք հոռէն զիւրսըն չբաւէր սըրտասլընդել .
 Եւ ահա նոր իմն յանկարծ սաստիկ զինուց հատաւ փայլին
 Շամիրայ յերեսին աչս , որ միշտ արթունք թաւալէին :
 Պահնակացն էր դիւցազին դունդ խաղացեալ ՚ի գլուխ բըլըոյն ,
 Ճակատեալ ՚ի դարեւանդն հանդէպ լուսնին ճաճանչելոյ :
 Քաջքն յողիսըն մըլնչէին տալ ասպատակ , ձեռնն խառնել .
 Չիշխէին հեռանալ ՚ի կարեմէր նահապետէն :

Իբրեւ զայն ետես Շամիր , եւ զիւր զահեակն հալածական ,
 Դռոթ տըւեալ դառնայր անդրէն յետս յաջոյ թեւ թորգոմացոյ .
 Յայնժամ ըզհետ մըտանէր նոցա հոռէն քաջաւերեալ ,
 Հարկանել զայն ու՚ի թիկունքս հասանել աջոյն իւրեանց :
 Հայկանոյչ՝ յինքն առժամայն եկեալ ՚ի մեծ մոլութենէն ,
 Եւ զմըտաւ ածեալ զձախոյ թեւ իւր վանեալ վարատական ,
 Ուշ ՚ի կուրծս անկանէր ՚ի վրանին հայրըն վիրաւոր .
 Խեղայեղեալ իմն անդէն դարձուցանէր երեսանակ ,
 Իւրովքն հանդերձ սլատահէր ՚ի հրօսօղ դունդըն շամիրեան :
 Սոքա զկոյսն ՚ի դիմաց հարկանէին , այլք ՚ի թիկանց ,
 Մինչեւ հոռէն եւ ահեակ ժամանեալ թեւ թորգոմացի ,
 Առեալ ՚ի մէջ ըզՇամիր եւ ըզթիկունսըն ծեծէին :

Չերդ հուժկու մերկամարմին մանկտի դարբնաց հաստաբաղուկ

Զատրաշէկ շանթ երկաթոյն 'ի փքայորդոր բորբոք բովոյ
 Առեալ բուռն աքցանօք՝ կալեալ ուժգին 'ի սալն անոստ,
 Շուրջ բոլորեալ եւ ծրղիս պարզեալ 'ի վեր քաջակորով
 Կոշկոճեն կարծր կոփմանց ուռանցն ուժեղ եւ կուռ թուամամբ,
 Կայծականց թըռչին ըսիւ խուռնախիտ ցոլք փայլակնացայտք,
 Առուացեալ քիրտն ընթանայ 'նդ անդամս առոյգ ժիր պատանեացն,
 Ի նոյն տիպ նըմանութեան սկայիցն հարուածք կոծեն զկորբանս,
 Եւ ցընցուղք փայլատականց ըզգիշերին հերձուն խաւար:
 Անդ էր ահեղ դիւցազանց իսկ սըխրալի մոլեալ աւիւն,
 Սուրբ ընդ սուրբս շիահէին, պատառէին կըմբեայ վահանք,
 Գանգէին սաղաւարտք, որոտային բլուրք եւ անձաւք
 Ի խորութեան գիշերին մըռուռ եւ խուլ ձայնից թընդիւք:
 Յարանց աննըշանից անկանէին բազումք տապաստ,
 Զորս եւ ոչ զըռցէ համբաւ, զի էր լուութիւն յերկուց կողմանց.
 Շամիրեանց՝ զի մի եւ զայլս ինչ յարուացեն յանձանց կորուստ,
 Եւ հայկեանց՝ դուցէ զարթնու հայրն 'ի խօշիւնն 'ի խոր քընոյն:
 Հայկանոյշ թաթաւ 'ի քիրտն եւ յապաժոյժ, յոգնեալ բազուկք
 Պարտասեալ՝ հազիւ ըզգէնսն բերէին զմեծի սկային,
 Զթեթեւագոյնսն նորա թէպէտ եւ էր առեալ զանձամբ:
 Ըզմըտաւ ածեալ թէ աչք ամենեցուն յինքն են եւ զէն,
 Զխառնիխուռն խորհեցաւ սլարզել զմարտին կընճիւն եւ զկարժ,
 Մի մեռանել վարկաբարազի դոյզն աննըշան ինչ մահ 'ի խուան.
 Նըւազեալ ետես ըզհէնն եւ զյաղթանակն յիւրում ձեռին,
 Շամիր եւթ յամբառնայր ըզխրոխտ գըլուխն յանօսը ըսկայս:
 Խիթացեալ թէ թըշնամին դուռն վարատեալ դարձցին ընդ կրուկ,
 Դարձոյց յաջ կոյս զերիվարն եւ մըտրակեալ եւ մեկուսի.
 Մեռանել թէ հասանէր՝ հրապուրէ յանձն հըզօր բազուկ:
 Հրաւեր զայն առ ինքն հաշուեալ եւ Շամիրայ՝ զհետ ելանէ,
 Ընդ իւրեւ եւ այլ երկուք հետեւելով քաջք ամեհիք:
 Իռազմին քայքայելոյ հոռէն ուշիմ լեալ երկիւղած,
 Պինդ կալ զիւրսն խրախուսէ, արխապէս ունել ըզգէմ.
 Կացին քաջքն միակամ 'ի բան արի զօրսվարին,
 Որոց ոչ ժուժկալեալ սակաւաւոր ոսոխին ձեռն,
 Ի փախուստ ճեպէին, հալածական տանէր հոռէն:
 Դառնայր Շամիր եւ սաստէր երկուցն իւրոց հետամըտաց,
 Ինքըն դայր սուսերամերկ ըսպառնացեալ դըստերն հայկայ:
 Օրիորդըն քաջ մեծաւ ճախրեալ ուժով թափէր ըզթուրն
 Ի կառափն, այլ խոնջ եւ մութն եւ բարկութիւն զաչսն կալեալ,
 Հար զերկաթն 'ի բուն կաղնի որ անդըն կայր յաջմէ կուսէ.
 Յայն թափ 'ի խոր հարըստեալ, զի անհնարին էր 'ի կորզել:
 Շամիրեան թըրոյն ընդգէմ անդէն կուսին եդեալ զասպար,
 Զօրհասն հանգէպ նըկատէր, այլ զքաջութեան ընտրեաց ըզմահ:

Զերիվարն ընդոստուցեալ եւ 'ի թամբէն թափեալ յերկիր ,
 Ահագին ողըն գըժնեայ յերես գաշտին վէմ արաստոյ
 Գընդակի խըլեալ զօրէն մատաղերամ մանկանց խաղու ,
 Ամբարձեալ յական քըթթեւ 'ի շամիրեանն ընկէց ճակատ :
 Խոյս 'ի մի կոյս առեալ նորա , գլուխ 'նիւքարայ զժայռն ընդունի ,
 Թաւալի գըլխ'ի վայր յերիվարէն նա 'ի միւս կողմ ,
 Եւ ջախջախ խեղապատակն երկիր անդէն զգետնի հարեալ ,
 Արիւն եւ խելք ընդ ուրնգունան եւ ընդ գագաթն հեղեղատէր :
 Իբրեւ միւս վէմ անարդիլ յափըշտակել կայր օրիորդն ,
 Հասանէ հարկանէ Շամիր զխորան սաղաւարտին ,
 Յաչաց կուսին կայծակունք թօթափեցան լուսացընցուղ .
 Հարուած մահացու , գըլխանոցին սակայն շընորհ ,
 Զի առեալ զայն բըթեցոյց եւ ընդ ճակատն անկաւ սողոսկ :
 Ի վայրենի բախմանէն ցընորակոծ լեալ Հայկանոյշ ,
 Ընդ երկիր յաջ կոյս գլորէր եւ մառախուղ պատէր մահու .
 Կուսագեղ դիմաց տեսիլք , քըրտնաթուրմ հերք գան յերեւան :
 Գուն գործէր յառնել անձին ինչ հրամայել , սակայն 'ի գուր .
 « Հայր , ահա ես քո եմ զոհ » , մընչէր 'ի սիրտ ողորմագին :
 Իսկ պակուցեալըն Շամիր բերանաբաց կայր հիացեալ ,
 Հաւատալ ոչ կարէր աչացն երից վըկայելոյ :
 Յիմարեալ եւ սոսկացեալ յանկարծագէմ 'ի սքանչելեացն ,
 Եւ զահի հարեալ մեծի եւ զամօթի , էջ 'ի ձիոյն
 Կալ եւ կաս ունել ըղնա՝ շառագունեալ պատկառանք :
 « Մի , ասէ , ինչ երկընչիր , կոյս քաջ , Շամիր է ախոյեանդ .
 Այս օրէնք են մարտից , ոչ թէ ինչ նոր բախտի դիպուած .
 Քաջի մահ կամ գերութիւն , եւ լաւ քեզ զայս կարծեմ քան զայն ,
 Եւ Շամիր՝ որ ինչ լաւն է , օն եւ օն , արասցէ քեզ :
 Քաջալերեա , դուստր Հայկայ , զի ոչ ոք այլ զայդ արութիւն
 Ընդ այդու գեղով յոգի եւ 'ի մարմին իւր բերիցէ .
 Այդ անուն փըրկեաց ըզքեզ եւ փըրկեսցէ , մի զանգիտեր ,
 Եւ մի առ շիփս ունիցիս ըզպարտութիւնդ 'ի Շամիրայ :
 Ասիւծու մէք յորս ելաք , այլ արժեսցէ զայն այս երինջ » :
 Տեսեալ կուսին ըզհըսկայն՝ զի փայլածուն աչօքն երիւք
 Կայր պակշոտ եւ ճարակէր զանդամըս իւր ըզգեղեցիկս ,
 « Լաւագոյն զոր մարթիցես շնորհել , ասէ նըւաղ ձայնիւ ,
 Սպանանել է զիս աստէն » : Անդէն զսըրտիւն եկեալ թալուկ ,
 Թաւալէր անկանէր ոգի զոգւով ածեալ անմուռն ,
 Զիղջ ընդ գործն յանձըն հարոյր , միաք ընդ սըրտին տայր պատերազմ .
 Երեսաց մոյնք գունատեալ , քիրտն ընդ մարմինն ընթացեալ ցուրտ :
 Ասէին այր ցընկեր . « Սա թալացեալ եհան զոգի ,
 Շամիրեան զարկուածոյն կուսին կառափն ոչ հանդարտեալ .
 Զի թէպէտ եւ չիք արիւն , սակայն դղորդեալ խեղապատակն

Եւ ուղիղն անդ 'ի ներքըս խարխարեալ՝ փրչեաց զողին :
Բայց դիակն իսկ այսպիսի՝ մեծ եղիցի տեառն մերում :
Ունէին ըզձին, մոլեալ կիցս ընկեցեալ նա սոսկալիս
Խըրխընջմամբ 'ի վեր վազէ, յօտարոտի ձեռաց զերծեալ
Օգասըլաց սուր փախըստեայ յիւր ասպաստանսն երթայ ծանօթ .
Յանցըս իւր յօտիցն որոտ՝ Յոլակ խըրխինջ եհար խոխոզ :

Զօրիորդն ոգեսպառ 'ի Նիւքարայ կապեալ 'ի ձին

Եւ զսանձիցն առեալ Շամիր, Վարէն ըզկնի, գնային զանկոխ :
Դուստր Հայոց, աւաղ, զի՞ գործեցեր զայդ ընդ հօր սիրած :
Երկնաւոր զուարթուն հրեշտակն՝ հայկազանց ամուր պատնէշ,
Աջ 'ի սուր վառեալ հրեղէն, ահեակ յասպար աղամանդեայ,
Յերկնաճեմ սարոյ լերին թէ զմեծ վըտանդն տեսանէր,
Սիրտ կուսին՝ սիրտ հօրն Հայոց ոչ զայս կըրէր դառն երաշխեալ :
Այլ բարձրագահ դէտն արթուն՝ երկրաւորաց բախտին տնօրէն,
Որ 'ի նժարս արդարադատ խմաստութեանն էր հարթ կըշռեալ
Զանձնանուէր կուսիս զոհ 'ի փառքս հօրն գիւցազին,
Ի մեղացն քաւութիւն աստուածակարգ իւրում պատուոյ,
Եւ զքաջին սըրտի ճենճեր յազատութիւն կրօնից ւանձանց,
Եւ որ այլ անդուստ գայցեն առաքինի նորուն հանդէսք,
Զայս ըսկիզբն չըրջելոյ թորգոմազանց դնել բախտին,
Նա կալաւ նա՝ զաչըս Զուարթնոյն, ըզգաստ ոգւոցն ընկէց թըմբիր,
Զըդառնալ յօրիորդն՝ 'ի միւս հրոսակն ակընկառոյց :
Զի թէ ոչ, ոչ մի սերովք, այլ բիւրուց բիւր բոյլ բոցեղէն
Կուսին 'ի վիզ առաքէր, սիրեցելոյն զայս վեր խնայեալ :

Իսկ ձիոց մինչ դուն դըրնդիւն՝ զինու շկահիւն՝ արանց բարբառ
Ընդ աղօտ եւ խուլ լուաւ Հայկ 'ի հեռուստ 'ի խորանին,
Յարուցեալ 'ի նիստ՝ թէ զինչ է հարցանէր, ուր Հայկանոյշ :
« Ոչինչ իսկ իրքն են, ասեն . սլարըսկապանքն իցեն ըզմեօք .
Հայկանոյշ եւ առ Յոլակ եւ ոչ դարձաւ այսրէն առ մեզ,
Թերեւս 'ի քուն կամ յանձին ինչ պէտս երթեալ խոնջն օրիորդ » :
Զայս ըզկուսէն ժըրագլուխ՝ կակազէին քուն ընդ արթունս :

Այլ մինչ տակաւ տըպագոյնս ինչ առնոյր քաջն աղմկին զաղդ,
Զայրագին իբրեւ առիւծ 'ի գահոյիցն 'ի բաց վազեալ,
Կանգնէր կայր . « Առէք առ իս, գոչէր, ըզղէնս, հապա Կոռնակ » :
Շուրջ հայեր յորմս 'ի կազմած, շանթիք յաչացն հատանէին
Եւ բոց բարկութեան 'ի բորբոքեալ հնոցէն սըրտէ :
Հասանեն ըսպասեակք՝ հազիւ ունին չգիմել 'ի դուրս .
Արուսեակ եւ Բեբոր զահի զգողի կային հարեալ,
Փարէին զոտիւք զծընդօք, յորդ արտասուաց բղխեալ աղբիւր,
« Խնայեա, սլաղատէին, 'ի մեզ եւ յանձն քո զընդա,
Մի վիրօքըդ դըժնէիւք զանձն առ խըրտուիլդ արկցես 'ի վտանդ,
Ըզղաւակսդ որբացուցես, ըզմեզ, զաշխարհս առհասարակ :

Երգուեալ 'ի գլուխ դիւցադինդ, յօրիորդի կուսին 'ի գլուխ,
 Չեն ինչ եղեալքն արտաքոյ, զինուորքն իցեն ռամիկըսպապ
 Այսր եւ անդրր դեգերեալք ըզցայգս 'ի պէտս անդրուվարաց,
 Սպառազէն զխորանաւս վառեալ սլայիկք գիշերադէտք:
 Ո՛հ, 'ի բուռն ահա շարժմանցըդ խախտեցան պատանք աղգերդ,
 Եւ բացեալ վիրաբերանն՝ աղբերացաւ արեան վրտակ »:

Ի բանից աստի ողոք եւ սիրային սարկեշտ նըւանց
 Ձէջ նըստաւ վեհազն եւ ձայնքն հեռանային դադարեալ լուռ:
 Այլ քաջալանջ ըսկային բախէր թընդայր կուրծք մըրըրկեալ,
 Ելանէր եւ իջանէր զերդ մեծամեծ փուքըս դարբնաց,
 Որ 'ի բոց շընչէն հրաալին կայծակնործարծ օդ դիւրավառ:
 Հանգուցին 'ի գահոյս՝ ծըսնեալ ըզվէրն երիզապլինդ:

Յաղթական դառնայր հոռէն 'ի շամիրեանցն հալածելոյ,
 Անցանէին ըզկըռուոյն տեղեաւն եւ ոչ ուրեք գըտին
 Ոչ մեռեալ ոչ կենդանի զոր խընդրէին զսալարն անդէտ.
 Գըտանէն զասպարն եւեթ բեկ եւ կոշկոճ՝ յարեան 'ի ծով:
 Թըւեցաւ անշուշտ մեռեալ կամ թէ 'ստ բախտի զերծ 'ի բանակն,
 Եւ ինքեանք փութացան կասկածադին անդր անկանել,
 Ի վրանէ վիրած վեհին զընթացսն 'ի բաց ոլորելով:

Իսկ թուրոսեանն ասպատակ գիշերամարտ հրոսեալ հինին
 Երեւեալ առաջի սարեկապան գընդին հայկեանց՝
 Արկ աղմուկ շըփոթի ճասաղեալ նետըս միանգամ,
 Եւ զողջոյն նոցա 'նկալեալ 'ի գեղարդեանցըն կորովեաց,
 Ութ ընտիրս 'ի ճակատէն կորուսեալ այր անդ առ ետեղ,
 Առ ահի սըրտին ընդ խաղ զհամօրէն գունդըն վատնելոյ,
 Կեղծեաց փախուստ 'ի հայկեանց որ կուռ միմեանց հասին ըզկնի
 Գունդ առ գունդ գրեթէ բոլոր գրոհեալ բանակ ըսկայաղօր,
 Եւ հըրանտ ըզկնի նոցա, լուռ ասպատակ սըփուեալ ըզհեա:
 Նա խուսէր յայսկոյս եւ յայն, մերթ երեւեալ եւ մերթ ծածկեալ
 Ի ծործորըս բըլրոց՝ փեղկից լերանց՝ յանտառս ու՛ի ձորս,
 Այնպիսի արուեստիւք եւ հնարաւոր խելօք մանկաւ
 Ըզհայկեան գընդին հրոսակ աշխատ ունել զբաղեցուցեալ,
 Որ ոչ ինչ էր ընդհատ յոխորտընթաց արշաւանէ
 Յանձնասպաստան արութեան եւ 'ի փառացըն Շամիրայ:

Ծանուցեալ թորգոմեանց զանօսըութիւն խըմբի հինին,
 Կամէին յարձակ արձակ խաղալ պատել եւ սլաշարել,
 Ձերբակալս ունել, 'ի սուր սայր սուսերի սպառել զայն ջոկ:
 Խիթացեալ կէսք 'ի նոցա մենքենաւոր խուսափանաց,
 Կասկածահարք 'ի դարան ուրեք զանխուլ անկանելոյ,
 Ի խորհուրդ գումարեալ, մանկութեան ժիտ աշխոյժ հասակք
 Խիզախեն հասանել կորուսանել ըզգունդն ողջոյն.
 Բայց եղբարք վեհին 'ի մարտըս աղէբեկ ծաղկեալ գըլուխք,

« Ապագէն չէ պարտ, ասեն, չէ արժան ձեզ նրման սկայից
 Ոչ դիւցազանցս ոչ արի սպայակուտիս երկիւղ վեհեր,
 Այլ եւ ոչ անսալ մանուկ յանդուգն ոգւոց անժոյժ արեան,
 Ուր կասկած եւ խէթ 'իմտի հաւանական գուցէ վտանգից
 Յերեսաց գիշերոյս, գաղտնորոգայթ եւ դաւանաց,
 Զինչ առ կռուներս թէ դարանք, զինչ յառաջոյ թըշնամւոյն հաղբք:
 Ուր զի եւ բնաւ քաջութիւն ծածկեալ 'իմութ աղջամբղին,
 Թէ զանարի որ եհար, թէ համբուն զոք 'իսկայազանց,
 Յանարդաց որ 'իբազկէն անկանիցի, թէ 'ի քաջէ,
 Կորիցէ շիջելափառ թաղեալ 'ի վիհ խոր խաւարի »:

Յայս խորհուրդ փորձ հանձարոյ հրպատակեալ ամենեցուն,
 Գունդ յարի մանկըտոյ ստուարացուցին գիշերապահ,
 Եւ դարձան 'ի բանակս, ոչ մի յիւրեանց կորուսեալ զոք,
 Բայց միայն յարմենակեան գընդէն հարպիկըն կիշկենեանց
 հարեալ զուսն աջոյ նետիւ՝ գնայր ընդ դարձեալսն վիրաւոր:
 Դառնային քաջքն 'ի հինէն, գային 'դ իրեարս հեծեծելով,
 Զինչ խաղն էր եւ զիարդ յահէն գնացին փախըստական,
 Որպիսի զգիւցազներն խոց եւ ըզբնադիրսն գտանիցեն:

Վըստամայ զայրուցս ընդդէմ բորբոքէին Առնակ եւ Հրանտ,
 Վընաս մեծ եւ ոճիր եղեւնաւոր զնովաւ կուտեալ
 Զերկոսին ճակատամարտ զուր կորուսեալ տարապարտուց,
 Զկընձանալն եւ զչերեւել յերիկեան մեծ հըզօր գուպար,
 Զանոստըն կալ զանյարիր 'ի ցայգակուիւ յայնմ՝ աղմըկի:
 Էր եւ բազում ինչ բասրել հիւսիսախումբ թորգոմազանց,
 Այլ եղբօրն դիւցազին մեծանձնութեանն նախանձորդք
 Եւ յիմաստուն խորհրդոյն պատկառելով կան լուռ եւեթ:
 Ասբանազեանց սիրտ 'ի զիջ՝ առ տոհմայինն անդրէն միտէր,
 Զյարեթեանն ընտրել յառաջ քան զգըրուանեան օտարազգին:

« Ողորմեցան մեզ երկինք, յաւել Առնակ քաջ զըրուանեան,
 Փարատեալ զաչացըս մէգ եւ լոյս երէկ ծագեալ պայծառ,
 Զինչ ընդ մէջ իցէ 'նդ հայկ, ընդ թորգոմեանս եւ ընդ Վըստամ,
 Ընդ դըստերն իսկ վեհազին դեռ հիանան միտք ընդ մեծ սիրտ:
 Օ'ն եւ օ'ն, թէ սքանչելիս ըզցայդս Երկինք ոչ ցուցցէ զիւր
 Պարգեւեալ հօրն քաջաց զանակընկալ բըժըշկութիւն,
 Մի մնասցուք առ կուիւ վաղուին ընդ շընկընձիթըն Վըստամաւ:
 Ընդ նա եւ ընդ ըսպայն՝ Առնակայ սիրտ անկցի կըրձիմ:
 Սկայազունք միթէ մեզ պակասիցէն 'ի բանակիս:

Թէ ոչ այլ, բայց ցըրուեցից ըզգըրուանեանս այր 'ի տեղին,
 Տեսցուք ո զոյր առցէ փորձ ըզպերձութեան զոր սպառնացաւ,
 Ի կապոյտն 'ի վեր երգուեալ, չեղէց Առնակ՝ թէ ինք Վըստամ:
 Անուն իւր վէս ապըստամբ, բուսոյ բարուցն արդիւնք վըկայ »:

Ի ճամբարն հասեալ գըտին խոր լըռութիւն տըխրատեսիլ,

Որպէս յետ երկար ջայլից լռէ 'ի սուգ տուն մահակիր :
 Ժողովեալ աւագանին 'ի վերաւոր վեհին խորան
 Հարցանել զողջունէն, ընդ որս եւ սէգն արին Առնակ՝
 Որ փոխարէն արեւուն ու 'ի վրէժ քինու ճոխացելոյն
 Էր սրբոյ մըտօք տըւեալ զանձն իւր 'ի խնամս հօրն հայոց,
 Դրժոխեալ գըտանէն ըզխոցուածոյն զայրագին վեր .
 Լըսեն զպատճառսն, լռեն զոր 'ի մասնէն ինչ գիտէին
 Զեղելոց ճըշմարտութիւն, ըզմեծ եղեւն անգիտացեալ :

Ուսանին 'ի պարեկացն ըզմիւս կըռիւն յայլմէ կուսէ,
 Եւ չտեսեալ անդ 'ի վրանին առ հօր իւրում ըզհայկանոյշ,
 Յայլոյ խելոս լինէին հրանտ եւ եղբարքն հարազատք :
 Ընդ բանակսն 'ի վեր 'ի վայր յուղեալ եւ ոչ ուրեք գըտեալ,
 Կոչեն զհօռէն եւ անցից տեղեկանան ամենայնի,
 Ո՛րպէս ոք հայկազէն նահատակեալ 'ի գլուխ գընդին՝
 Ոչ ուրեք գըտանէր, ոչ ինքն եւ ոչ մարմին մեռեալ,
 Երիվարն արիւնաներկ եւեթ դարձեալ կայր յասպաստանն :

Ի միտ առին դիւցազունք ըզնենդ սլատիր ցայգակըռուոյն,
 'Նենգազըռաւ համարեցաւ բոլորեցուն մեծն օրիորդ,
 Զայնպիսի զէն եւ դիակն առ տիտանեանն հարեալ աւար :
 Սուգ առեալ հօրեղբարց ըզգուստր իւրեանց աշխարեն կոյս,
 Եղբարքն ըզբոյր գեղեցիկ ըզսիրելին եւ զաննըման,
 Հրանտ զամուսին նազելի եւ զտըռփելի սրբոյն հատոր .
 Համօրէն յաբեթեանք զաւետեացն յոյս տոհմին պարծանս,
 Զըրուանեանք բազում զկուսին ծաղիկ կենաց վաղաթարշամ .
 Զի չէր ոք որում չէր անձկակարօտ եւ պաշտելի :

Ո՛ր ձայն, ո՛ր բան բաւեսցէ յողբերգական ջայլիցն աշխար,
 Մանաւանդ 'ի կանանւոյն հեղձամըղձուկ լալիս եւ կոծ,
 Որ առ ճըչոցն ճընշման հինինային զմիմեամբք ջոլոր :

Հրանտ 'ի վրան իւր մըտեալ՝ ընդ փոշի 'նդ աղբ գայր յատակին,
 Ծափ ըզծափի հարկանէր եւ ըզգըլովս իւր ըզգետնի,
 Իբր յերկուց աղբերականց գերաշխարան բըղխեալ արտօսր
 Ուղիօրէն ծաւալ ծորան, ողորմ ողորմ յոգւոց ելեալ .

« Ո՛վ ժամ յետին տեսութեանս, ո՛հ սիրահուր բազուկք եւ թաթք,
 Որոց տապ եռանդնուտ հարեալ յընդերըս փարեցաւ .
 Ո՛վ համբոյր բոցաշունչ եւ անձկայրեաց սրբոյ սիրոյ,
 Զոր բերան 'ի բերան եւ շուրթն 'ի շուրթն մատուցի :
 Հայկանոյշ, աւաղ, այս ուրեմն էր այն գըլխակորեալ
 Անմըռունչ կերպարանք՝ զոր անողորմ ցոյց ինձ լուսին .
 Ըզյետնին այնպէս ուրեմն հրաժեշտի տայիր զողջոյն :
 Թէ 'ի մարտ դիմեաց ոգիդ, ընդէր ընդ իս չեւեր 'ի հէնն .
 Ես, ես, վահ, չետու քեզ թոյլ, ես 'ի գըրկացս 'ի մահ յղեցի :
 Իսկ ըզհայր պահպանեցեր, զի՛ չկոչեցեր եւ զիս 'ի նոյն,

Առ ինեւ մարտնչէիր, որպէս երէկ առնէիր դարձ,
 Կամ թէ դեւ խանդայր յինէն, մեռանէի եւ ես ընդ քեզ:
 Զինչ տաց հօր պատասխանի՝ այսպէս զոգւոյս լըքեալ զհատոր:
 Յո՞ գիմեմ, ո՞ւր գըտանեմ գոնէ զմարմինսդ արիւնաներկ,
 Գեղեցիկ եւ անձկալի շուշանափայլ շարք անդամոց,
 Որ 'ի պաղ հարեալ մահու կան տարածեալ հովտաց լերանց:
 Անդեղք արդեօք եթէ գայլք լափիցեն զայն չարածանիք.
 Խնայեցէք, անագորոյնք, երկնից գըրկացն են փարելի:
 Ո՛վ հողիդ արփիաճեմ, ո՞վ աղանեակդ իմ երկնաթուիչ,
 Առ եւ զիս, կոչեա եւ զիս առ քեզ... բայց նախ, ո՞վ մոլութիւն,
 Սովին բազկաւ 'ի դրժոխս յըղեմ ըզգլուխ չարեացապարտ.
 Վըստամեան թէ խեղութիւն չէր 'ի միջի, կայր հայկանոյշ.
 Վըրդով վրանաց՝ դաւադրութ գիւցազին մահ՝ շարժեաց ինչ զայրն.
 Եւ սակայն, այդ ամենայն եւ միւս աղէտք՝ իւր են արդիւնք»:

Յաւք սըրտին 'ի խելն հարեալ՝ վազէ 'ի դուրս գազանաբար,
 Դէպ գիմեալ ուղիղ 'ի դիրքս Վըստամայ՝ նիւթեալ չարիս.
 Պատահէ նըմին՝ դառաջ ընդ զըրուանեան աւագանւոյն
 Առնակ քաջ՝ առաջին 'ի փառաւորս 'ի տոհմի անդ,
 Ոչ սակաւ քան զփառնակեանն յոգի հարեալ ընդ պատահարն,
 Առ երախտիս գիւցազին շնորհահատոյց սըրտիւ ջեռեալ,
 Ի նախանձ բարկութեան բըրդեալ քինու հեռիւ ընդ վէսն,
 Եղեռանց ամենայնի բամբասելով ըզնա գըլուխ.
 Զի եւ հայկեան դաշանց ուխտին կայր ահըն մեծ փետէր զինքեանս:
 Այսպէս փութք 'ի հնոց վառեալ եւ բոց 'ի հուր մեծ յաւելաւ,
 Կամք էին հանել ընդ սուր, ընտրեաց սակայն խայտառակել:

Առեալ ըզձեռանէ հրանտայ եմուտ 'ի հրապարակն,
 Ուր բանիւ իւր գումարեալ կային գոգցես միահամուռ
 Զըրուանեանն աւագորեար, որ իբրեւ զինքնն տաղտկացեալ՝
 Բարկացեալ 'ի Վըստամայ՝ հատեալ էին յըմբոստութիւն,
 Արձակուրդ խընդրէին յահէ երգմանց թորդումայնոյն:
 Անդ Վաշտակ եւ Պարոյր, անդ եւ Վարաժ եւ Փառնաւազ,
 Անդ Սըլաք եւ Զաւան մեծամեծար ըսպարապետք
 Բազմակոյտ զօրավարօք գընդապետօք նոցին հանդերձ:
 Իսկ եղբարք որդիք հայկին ազատօրէն մեծանձնութեամբ
 Մեկուսի յայնմ՝ առենէն ըզնոր ալէտսըն սըգային.
 Եւ թէ զինչ հասանիցէ յորժամ ըսկայն զարթնուցու հայր:

Առնակայ խէթ դառնութեան 'ի մտի կալեալ ընդ այլ ինչ շատ
 Եւ զարդի սպառնալիսըն Վըստամայ յունկն իւր հասեալ,
 Այն զի թէպէտ եւ Առնակ իսկ ընդվըզեալ անկուշեսցէ,
 Արցէ զչափ հարըստութեան դաւազանիս իմ մեծասաստ,
 Սեաւ ամպովք մառախլապատ մըրըրկեալ հոգի իւր միտք եւ սիրտ,
 Կանգնեցաւ եկաց ըսկայ 'ի հրապարակ սկայակուտին,

Ձեռքն չարժեալ եւ ասէ. « Ձե՛ն է մեզ այս, ո՛վ քաջազունք,
Իբրու տղայք խօլք եւ անմիտք նըստեալ միայն լամբ ըզվըտանդս:
Աղէ գամ մի երթիցուք յակըն չարեացս, հատցուք զաղբիւր.
Մինչեւ կայ նա, մեզ երբէք սլատերազմիս չառնիցի գլուխ,
Ոչ վընասուց ասիրատ 'ի մէնջ եղեռն կարճեսցի:

Իմեծանձն որերոյ յիմաստալուր ունկըն խօսիմ
Եւ յարդեանցն ականատես՝ որ յանդիման կանդ աւագիկ
Ուժգնասիրտըս քան ըզմեզ եւ պերճագոյնըս բարբառեալ:

« Ո՛չ քաղցրասիւք տոկ օդովք խաղաղական ջրովք ըզբառեամ
Աշխարհանազ ընթանայր լի առագաստ նաւ հայրենեաց,
Առ սամիս քեղեացն ուղղիչ ցորչափ նըստէր դիւցազնըն հայկ:
Ո՞ր աղէ մոլորահողմ խաբէութեան, ո՞ր ոգի չար
Փոթորիկ անկեալ մըրըկէ զծիծաղախիտ ճեմեալ ալիս,
Եւ զմեզ մերձ 'ի խորտակել կացոյց՝ լինել անդընդակուլ:
Ձե՛նչ այլ, ո՛վ քաջք, աղէ գամ մի ասացէք եւ վճարեսցի.
Ձե՛ն յինէն կայք լըսել. այլ գոչեցից բարձրաբարբառ
Ձոր 'ի տախտակս ընթեռնում լուսանըկար դրոշմեալ մըտացդ:

« Ո՞ 'ի վերայ երախտեացն այնչափ առ մեզ եւ առ աշխարհս
Յարուցեալ գոռոզացեալ ամբարտաւան շրփացութեամբ
Արհամարհել ետ մերժել յիշխանական գաւազանէն
Ըզգիւցազնըն թորգոմեան եւ զարժանի նըմին որդեակս:
Եւ ո՞ ձեռն յանձին հարեալ խարդաւանակ շորթեաց հնարիւք
Եւ արկաւ զիւրեւ ըզփառս՝ ըզվարդ խըլեաց՝ սպայապետի.
Եւ զե՛նչ այլ, զո՞ր շնորհ վըկայս կացոյց իւրումըն քաջութեան,
Բայց կըրկին սլատերազմունս անարգաբար 'ի պարտութիւն:
Ուր զի տեսէք զարժանի զպարծանս արի զօրագըլխին
Նախ ընդդէմ Յուդադանայ եւ յերիկեանն յաղթանակ մարտ,
Տեսաք մեք, տեսին Տիտանք, տես եւ յերկնից ակն արեւու:

« Եւ գըթասիրտ գորովոյ միանգամայն ժանտին աղեաց
Առ զօրականն եւ առ մեզ՝ գոչեն վըկայք ձայն մեծաձայն:
ՁՎառգոշայ քաջի զոգիսըն չարամահ ունիմք վըկայ
Ինքնօրէն յասպարիսի մարտին յեռանդ սատակելոյ.
Վըկայ եւ զվերաւորսըն յերկոսին ճակատս անկեալ,
Յորպիսի վայելեցին խընամս 'ի յառնըդ գըթութեանց:
Ի սպայէն, 'ի ձէնջ բազումք զյոգունս ողբայք արեանառուս,
Հարազատք, ջերմ սիրելիք մըտերմագոյնք եւ թայրաթոռք
Շատք յերկոսին եւ յերրորդ կըռիւսն 'ի մահ կան տարածեալ:
Դուք ինքնին փոխանակ եղիք նորա զանձն եւ ըզգլուխ.
Ո՞ 'ի ձէնջ ամենեցուն բան եւ բարբառ մի գոհութեան
Մըխիթար լըւաւ երբէք 'ի կարկամեալ շըրթանց անտի,
Կամ աղերս կամ սփոփութիւն սիրոյ 'ի գութ վըշտակցելոյ:

« Մինչ նա թեկն ածէր դեռ ըզպետութեան 'ի գլուխ գընդիս,

Երէկ 'ի սոսկալի ճակատամարտ սլաութեազմին ,
 Ուր զըրուանեանք իսկ գողցես զինուորեցան առհասարակ
 ճակատ առ ճակատ աւազակոյտըն խուժանի ,
 Ե՛լ ինչ ուրեք երեւեցա՛ւ , թէ ոչ հայկայ եւ կամ եղբարցն ,
 Այլ իւրում զօրականին գէթ 'ի թիկունս նիզակակից .
 'Նա զօղեալ 'ի խորանի 'նդ հարազատի որդւոյ իւրում ,
 Ակն աւետեաց սատակման մերում ունէր եւ բանակին :
 Յարեաք մեք ապաքէն 'ի ձայն մարտին արիաբար .
 Ո՛վ հերքեաց զինքն 'ի գործոյն ասպահապետ իւր պաշտաման
 Որպէս նա զգիւցազնըն հայկ չարայաչաղըն մախանօք ,
 Եւ թափուր ըստ արժանի յամենայաղթ մընաց բազկէն :
 Զինչ այլ ամբարհաւած անձնապաշտին մեզ հաւաստիք :

« Իսկ ո՞ր միտք եւ լեզու յանդիմանել ձեզ բաւեսցէ
 Զանօրէն զանագորոյն եւ զչարասէր սըրտին հեշտանս
 Ընդ մեծի գիւցազնըն կարեմէր այսրէն դառնալ ,
 Ընդ կորուստ չըքնաղ կուսին՝ ոչ Արբակայ սարգեւելոյ .
 Ի սըրտին եղեռնաւոր դեւն իբր 'ի բուն բունեալ դրժոխս ,
 'Նա եւեթ գիտէ զայն , եւ ճանաչէն սանդարամետք :
 Ի թաքթաքուր հասելոյ գիշերամարտ մեզ հրօսակին ,
 Գունդ 'ի դաւ գարանակալ դըրդեալ դըրժել վեհին կենաց ,
 Խաղանց ինչ նա բնաւ 'ի տեղւոջէն , կամ ա՛ռ ինչ զէն ,
 Գալ հաղորդ լինել ճըգանց եւ վըտանդից արի սպայիս :
 Ո՛չ յայտ արար ապաքէն՝ զի չըցաւէ ինչ , չէ իւր փոյթ
 Թէ բանակս ողջոյն 'ի սուր 'ի հուր մատնի տիտանացւոյն :
 Դ՛ աւագիկ եւ ոչ ըզգլովսըն նըզովեալ զանիծապարտ
 Ի վրանէն հան միանգամ՝ հարցանել գէթ՝ զինչ իրքն իցեն :
 Ապաքէն ուր չիք գահու հրամանատար ճոխ պերճութիւն ,
 Անդ եւ ոչ մի փոյթ ողւոյ փըքոցուոյց բարձրայօնին :

« Իսկ զինչ անդ ընդ արժանի իւր զաւակին առնոյր խորհուրդ ,
 Ասացից եւ զայն . մեծաւ զըւարթութեամբ զքուն մոռացեալ՝
 Կայր խորհէր թէ առելին իմ հայկ ահա կայ վերաւոր
 Գըձձեալ փետեալ չարագան գարձեալ 'ի սուղ սլաութեազմէն ,
 Թերեւս յողիմն իսկ ասպաստան , — ո՞ տայր զբոլոր զիմ թըշնամիս . —
 Սկըզբնածին ցոլք արեւուն ընդ աւետեաց տուընջեան լուսոյ
 Բերեալ վաղիւ մատուցէ կըրկին 'ի ձեռս իմ գաւազան
 Իշխանութեան՝ բանակաց զօրապետել սլաութեազմիս :
 Եւ թէ ոք , թէ եւ Աւնակ իսկ նըշկահէ ներքուստ ցըպոյս ,
 Տեսանել տեսցէ նա զսաստ բարձու ձեռիներն Ա՛րստամայ :
 Յայնչափ անչափ ընկճելոց՝ եւ ոչ յայս ունն 'ի մի ինայեաց .
 Այլ իմ աստ աճիւնասցի գլուխ թէ զանձին ինչ խընդրեմ վըէժ :
 Ի մերմէս առնելոյ եւ կամ յանմիտ լըռութենէ
 Ըզմահակն առեալ 'ի ձեռս , արդ եւ ըզմեր կըռփէ կառափն .

Ո՛վ անիրաւ բըռնութիւն, ապախտաւոր սիրտ չարագեւ:

Արդ եւ դաշին իւր դըրժեալ, չիցէ նովին իսկ մահապարտ:

«Այլ թողեալ զայդ ամենայն, յո՛ւշ ձեզ հայկեան ուխտին պայման
Ընդ որով մոռնեալ սանդոյրն ըզմեզ համուռ ած ՚ի կորուստ:

Յառաջիկայ ՚ի մարտէս իսկ ձեռն ՚ի գլուխ եթէ ելցուք,

Որպէս յայտ է որում գամ մի աչք իցեն ՚ի ճակատուն,

Կորեաք մէք. անդուստ անդէն վիզ ամբառնայ դաշն ահաւոր,

Մօտալուտ զոտիւք պատին ըսպառնալիքն պայմանեալ.

Հարկ է տալ տեղի հայկայ բազմապատիկ զօրացելում,

Եւ հարեալ իւր զախոյեանն, ըզսակ ուխտին սահանջիցիմք:

Իսկ արդ յանձին ունիցիք վճարանդի գնալ յաշխարհէս,

Մերկանալ ՚ի ստացուածոցդ՝ յիշխանութեանց եւ յամբոխէդ,

Երթալ կորնչել կանամք որդւովք յօտարութիւն,

Կամ յանկոխ յանշն երկիր կուր գազանաց անապատի. —

Զայդ երկնէ ձեզ գիշերս, եւ զայդ վաղուի ծնանիցի օր:

«Շըրթամք մերովք ըմբռնեալ կամք յորոգայթ ՚ի խեղդ մահու,

Եթէ վաղ չաճապարեմք անցուցանել ըզպատուհան,

Ըզվճստամ եւ զուխտըս իւր ՚ի մեր գըլխոցըս թօթափեալ,

Յառաջին ըզգօնութիւնն արարեալ դարձ ու ՚ի ցուպ հովուին,

Որում Երկինք են վիգ վահան, եւ ոչ զերծցիմք ՚ի ցասմանէն.

Ոչ զերծցուք, ոչ մէք միայն, այլ եւ բանակս աշխարհազօր:

Ընտրեալն Երկնից իսկ է նա, հըզօրն ընդ իւր, զի՞ յերկուանամք.

Միոյ մեղացս արմատոյն՝ բողբոջք դառինք են պատահարքս:

Մերժեաց նա զհայկ իբրեւ հիւր, փոխանակեալ զինքն ՚ի տեղին.

Իսկ արդ ո՞չ եւ ինքն օտար է բնաւ յերկրէ աստի մերմէ.

Միթէ հարք եւ Մասեաց սարք՝ Մոկաց լերանցն իցեն անձաւք:

Իսկ յազգէ՝ ամենեքին մէք օրհնութեան որդիք նոյի,

Յաբեթեանք եւ զըրուանեանք, ո՞չ հարազատք լցեմք եղբարք,

Եւ նոքա նախապատիւ իսկ քան ըզմեզ անդրանկութեամք:

Ընդարձակ հատեալ նըմա մինչեւ ՚ի տուն Սեմայ սահմանք.

Արդ թէ մեր Սեմայ է տուն, զի՞ հալածեմք անտի զՅաբեթ,

Իսկ թէ սա տուն Թորգոմայ, ՚ի հայրենեացըն զի՞ զըրկեմք:

«Օ՛ն, զի՞ կայք, քաջք, զի՞ խորհիք. այգն ահա գայ մեզ ժամանէ,

Եւ վաղիւրդ զօրագլուխ խընդրէ ՚ի կէտ պատերազմիս:

Մէք գըլուխք ըզգօնութեանս, ըստ մեզ գայցեն եւ յաբեթեանք,

Զորս արեան իսկ առուք, համբոյրք սիրոյ զմիմեամք ածեն:

Աղէ քաջքըդ կամիցիք դեռեւրս զայրըդ զայդ Վճստամ

Առաքինի բանակիս եւ դիւցազանց ձեզ զօրապետ,

Որ պետութեան արժանի եցոյց ինչ ոչ գործ քաջութեան,

Եւ ոչ միտս ինչ եւ ոչ սիրտ իշխանութեան բարձր գահու.

Ոչ զոր կանս եւեթ կորոյս, այլ եւ ըզյոյս հանդերձելոյ:

Եւ ո՞ր յոյս յայնպիսւոյն. եւ ուր չիք յոյս, ո՞ր սէր կամ ահ:

Իսկ թորգոմեան սիրտ եւ միտք եւ զօրութիւն հըղօր բազկաց ,
Յառաջնըմէ իսկ ծանօթ ամենեցուն , տեսէք եւ այժմ :
Ո՞ր ոգի մոլորութեան ըզխելըս մեր մըրըկեալ տարաւ
Յանըրջական երազոցըն խարբալեալ յոյս 'ի պատիրս :

« Ստըրջացեալ եւ ապաշաւ բըբօք զերկիր նըշմարեմ արդ ,
Եւ երեսք ձեր կորակնեալ՝ զայդ գուշակեն , սակայն թող զայդ .
Ո՞վ որպիսի սէր սըրտից եւ միամիտ մըտերմութեան
Աղապատանք եւ համբոյրք տիրեն յօրհնեալ ազգատոհմին ,
Որպիսի գութ եւ խընամք առ միաբուն ազանց սերունդ ,
Մանաւանդ առ հնազանդեալս եւ ընդ ձեռամբ նուաճեալս իւրեանց :
Այդ եւեթ երկոքին չէին արդեօք մեզ բաւական
Յափըշտակել 'ի ծոցոյ զոգիսս առնուլ տանել գերի
Աներկմիտ մեծաց բարեաց համաշխարհի ակընկալեօք :
Եթէ երկինք 'ի վերուստ լըսելի զձայն ինչ առնէր զիւր ,
Զինչ քան զայդ կըշտամբանաց գոռայր բարբառ յայսն երեսացս ,
Վըստամայ 'ի գըսրով , հայկայ մեծին 'ի մեծ դըրուստ :
Յայսպիսեաց վերայ քաջաց այսուհետեւ մեռցի անձն իմ » :

Անդանօր տիրէր վայրիկ մի լըռութիւն խոր ահաւոր ,
Որպէս յօդս անշըշունջ կասկածաւոր հանդարտութիւն
Կարապետ մօտալուտ յանկարծաթափ բարկ մըրըրկի ,
Զոր 'ի ծոց իւր սնուցեալ ուռուցանէ փըքայորդոր :
Լըսելի ապա մռնչիւն անդր 'ի սկայից լինէր ժողով ,
Այր այր իւրաքանչիւր յօնից , գըլխոց , ձեռաց շարժմամբ
Սըրտակէզ բանիւք շըրթանց արդարացոյց զբանս Անաակայ :
'Նա եւ այլ բասիր պէսպէս կուտէին առն 'ի գլուխ ետեր ,
Էր որ ըստոյդ եւ արդար , էր ոչ սակաւ ինչ տարապարտ ,
Որպէս սովոր իսկ լինել 'ի բամբասանս է ատելոյն :
Եւ բազումք՝ գահասէր գոռողութեան բունեալ ոգի
Յինքն ասէին նըշմարեւ , եւ խեթ անսուտ կասկածանաց
'Նուաճելոյ զազինս յիւր ձեռն 'ի ճոխանալըն պերճութեամբ :
Իսկ պայմանին արհաւիրք բնաւից առ դուրս հասեալ պատեր ,
Ելանել տամբ եւ որդւովք վըտարանդի գընալ յերկրէն .
Այնչափ քաղցր էր բնակութիւն այրարատեան վեհ աշխարհին :

Պատանին անդուստ հըրանտ խօսել առնոյր մորմոքելի .
« Յայժմ՝ ըզտոյժս հասարակաց արկեալ Անակ քաջ 'ի համար ,
Լըւիջեք արդ յինէն եւ զառանձին տան թորգոմայ՝
Ի չարեաց գըլխոյն բըղխեալ , կըրթեալ յեղեռն հասարակաց :
Ո՞չ գիւցազինն ապաքէն վիրաւնութեան ինքն է սլատճառ .
Զի իւրումն անսացեալ մեծի եւեթ հոգւոյ՝ քաջին ,
Եւ զանձն եւ զոգիսն եւ զիւրսն 'ի բաց ընկեցեալ բնաւ ,
Զըրուանեանցդ երախտիս խընդրեաց կըշուել անդ 'ի մարտին
Դիւթելոցդ յապըստամբէն եւ օյտելոցըդ հետտութեամբ :

Ի կրօնական յարժանաւոր մեծ փրկութեան քում 'ի վերայ,
Առնակ քաջ, ոչ անդ եհաս նրմա փրկինն վրիժագործ
Յանքընին դատաստանաց Երկնից, զոր ոչ եւ քաջդ ինքնին
Կարացէ կամ թէ բնաւ իսկ կամեսցի լինել յուրաստ:
Իսկ որ անդուստ 'ի վերացն հասեալ մեզ միւս մահահրաւէր,
Ոչ այսմ եւեթ նորախայծ նորեկ սրբաի յամուսնութիւն՝
Որ զայնպիսի զաննրման կորոյս չըքնաղ կոյս օրիորդ,
Այլ եւ տաննն թորգոմայ եւ կարեմէր հօր դիւցաղին,
Այլ եւ ձեզ գեղեցկասէր գորովալիւ ըսկայազանց
Եւ բոլոր ըսկայակոյս մեծ բանակիդ եւ աշխարհիս,
Եւ որ անտին հոսեսցեն ակնկալեալ չարեաց կասկածք,
Ոչ կարեմ լռել 'ի սպառ, եւ ոչ ճառել ինչ լայնագոյնս.
Դուք տեսէք եւ կրնքեցէք վըճիռ վարկի յեղեղոց դէմս:
Յայտնապէս զանձն իւր 'ի հօրն ետ փրկութիւն կոյսն գոհար,
Իսէր հօր, 'ի վերաւոր ծնողին խնամս 'ի սպանդ վարեալ,
Հայրն 'ի ձեր, եւ նա 'ի հօր սիրոյ սեղան մատեաւ նըւէր:
Իսկ զիմ թէ զինչ կորուսի, դուք սիրելիք, դուք գիտացէք »:

Ասէր, եւ արտասուաց իջուցանէր յորդահեղեղս,
Մըղձկէր գեղոր սիրան 'ի լանջս եւ ձայնն 'ի շուրթն գալիահար:
Ըսկայից աչք ամենայն արկին արտօսըր հրակայլակ,
Որպէս մըրըրիկ 'ի հնոցէ արձակէին սրբաից թաւանչք:
Խեղամուտ իբրեւ լինէր Առնակ մըտաց հրապարակին,
Ըզբանին առեալ անդէն թել 'ի վերայ կրնքէր այսպէս.

« Իմ սրբաի կամք եւ խորհուրդ անդըրդուելի այն է մըտաց,
Թէ բնաւոր զօրութեամբ չապաքինէ դիւցաղն այսօր
Ըստ արժան բաւականի առաջնորդել մեզ առ վաղիւ,
Կամ թէ ոչ Երկնից արկեալ զակն յարգար առնն յիրաւունս,
Եւ յիւրում աշխարհին եւ 'ի դընդի մեր տառապանս,
Կարկառէ առ ինքն եւ մեզ ըզմասն հըզօր 'ի սքանչելիս,
Ոչ եւս օն եւ օն կացցուք ընդ նիզակաւնն Ալքստամայ,
Ոչ ասպար իւր հընչեսցէ այլ եւս առ մեզ 'ի սպառերազմ,
Քան, մի լիցի: Իսկ արդ զինչ առնել իցէ, առաքինիք:
Թէ առ հայկ մատչիմք յաղերս, ոչ լըւիցէ խրոխտն անարգեալ՝
Մինչեւ տեսցէ յոտսն զոսոխն. եւ վեհազինն արգար են ոխք:—

« Եթէ ոչ ժանախն մահուամբ սուր զամենայն հատցէ զկասպանս,
Քակեսցուք ասպա զբանակս եւ ցըրուեսցուք յանձնիւր աշխարհ,
Անջատեալ որոշեսցուք 'ի վըստամեան դաշանց ուխտից,
Տացուք առ ժամըս տեղի բաբելական բրոնաւորին:
Զի թէպէտ եւ ասպատակ մինչեւ 'ի սիրտ երկրիս գիցէ,
Եւ զբազուկսն տարածեալ ամփոփեսցէ զառքստորեւս,
Ունիմ ակն առաւել հայկաւ հանդերձ վանել ըզնա,
Վըտարել մինչ 'ի կաղաղն իւր 'ի Բաբել, մինչ յեզր երկրի,

Քան Վըստամաւ առ վաղիւ եւ միւս վաղիւ կանգնել նըշան :

Եթէ գամ մի առաջի նորա մատնիմք 'ի պարտութիւն ,

Ժառանգել իրաւունս համարեսցի յաղթանակաւն

Ըզպարտեալքս եւ զնըւաճեալ սրով աղեղամբն իւր 'ի ծառայս ,

Եւ հայկ զերգմանցն ծանունց պահանջեսցէ զպայմանն 'ի մէնջ .

Իսկ ըզմարտըն յապաղել , ոչ անկանել է յիրաւանց :

Դուք արիք արդ վեհազունք՝ որ ինչ արժանն է դուք տեսէք » :

Աղաղակեաց միաբան սկայաժողով խռովեալն ամբոխ .

« Ի կենդանի մի էնն Աստուած երգուեալ Նոյի եւ հարց մերոց ,

Այնպէս եղիցի որպէս շըրթունք քո խօսեցան .

Մի տեսցէ զմեզ նոր արեւ , թէ 'նդ Վըստամայ տեսցէ ձեռամբ .

Եւ կարճոյ ճանապարհ լիցի 'նդ ժանտին հանել կառափն » . —

Յայն բարբառ որոտաց երկինք 'ի գլուխ Վապուտողին .

« Ձայնակից է մեզ , ասեն , Վեհն 'ի բարձանց անմատուցից » :

Ի վրանէն մեծէ որ էր դահլիճ մեծի հրապարակին՝

Խուռն 'ի դուրս զեղուն ընդոստ մըրըրկածուփ սըրամըտութեամբ

Նիզակ վահան 'ի ձեռին զայրացելոց ըսկայից գունդ ,

Ձոր օրինակ բոռոց ամպ , 'ի գըրգըռել իւրել բունոյն ,

Ի կաղնոյն բարկացայտ փոթորկելով սընայ փապից ,

Ի ձայն փողոյ խրախուսի հընչէ երկիրն ահագնագոչ ,

Ի խընդիր թըշնամուոյն դայ սընաւոր սեաւ ասպատակ :

Գըտանէն յանկարծուստ անդ 'ի հանգէպ դրաց խորանին

Սպառազէն 'ի հրապարակն արձանացեալ բոլորաձեւ

Ջինքնին Վըստամ զայրագին , երկամունքն 'ի դող սաստիկ ,

Հուր յաչացն հատանելով եւ բոց շընչեալ 'ի հագագէն :

Ձախ ոտն յառաջ կարկառեալ եւ 'ի մատունս յեցեալ աջոյն ,

Կայր շարժէր ըզխրոխտ գըլուխն եւ տատանէր սէգ դարգմանակ

Ահաւոր սաւառնաթեւ յամբարտաւան 'ի գագաթան .

Սըլաքեալ ահեղ կաղնի ճօճէր յաջումն երկայնաձիգ ,

Դըժոխոց իբրեւ ծածկոյթ յահեակն ասպար շըրջաբոլոր .

Եւ զաւակն անօրէն առ նըմին զոյգ 'ի սուր վառեալ :

Այսպէս կայր Կայէն բրազէն մըտեալ երբեմն յոխս ամպարիշտ

Ի նենգոտ դաշտին՝ արեամբ հարազատին արբենալոյ ,

Ամբարձեալ ըզբարձրայօն եւ զլըրբենի ճակասն յերկինս

Աւ բարձրեալն ունկն ահաւոր տալ սըտութեան պատասխանի .

Կամ թէ այսպէս 'ի ճայթել մըրըրկածին թուխ ամպրոպաց ,

Ի սպառնալ հրացան ցաւմանց եւ հեղեղաց երկնասահան ,

Բարձրագէղ կացին ըսկայքն այն անձոռնիք լերանց 'ի գլուխս

Խրոխտացեալ կարկառեալ գագաթն եւ աչս ընդդէմ երկնից ,

Ձայնատուր որոտաձայն լինել շանթից փայլատակմանց :

Իբրեւ այնպէս զայն տեսին , սկայից ինչ ոչ խռովեցան միտք ,

Այլ բարկութիւն տրոփական թընդամամբ ըզլանջսն թօթափէր :

Ի մահ անդրը իւր եկեալ տեսանէին զՀայկին ոսոխ
 Յայն չափ եւ յայնպիսի կուտակելոյ սկայից խըռան :
 Յայն ահեղ նա կերպարանս՝ յորոտագոչ կերկեր հագագ
 Ի սրբաատրուի Թաւարծի կըրծից խօսել կալաւ յայնժամ .
 « Որ բըռնի եւ ինքնաձեռն յանձն իւր շորթեաց ամբարհաւած
 Ի միաբան ինքնանուէր այդչափ սկայից ըզգաւազանս ,
 Եւ նըշան յաղթութեան արձանացոյց արիաբար
 Պատերազմ կըրկին , մատնեալ 'ի սպարաութիւն ընդ Թորգոմեանց ,
 Կորուսեալ՝ բայց յանբաւ բաբելական արեանց անդունդս ,
 Եւ 'ի բազկէն ծածկեցան վիրաւորաց հասակօք դաշտք ,
 Զոր բիւրուց բիւրք Թաղելոյ չժամանեցին զաւուրս երիս . —
 Որ վառեալ ըզհնազանդ եւ զուխտապահ զիւր գումարտակս ,
 Քաջալերեալ խաղացոյց յերիկեան մարտ սպատերազմի ,
 Ինքն եմուտ զօղեցաւ՝ ոչ երեւեալ նոցին 'ի գլուխ ,
 Մինչդեռ չէր ուրացեալ ուրուք արդեամբք առ 'ի նմանէն ,
 Եւ առ իւր օգտի զնոսա մատնեաց 'ի սուր սայր Թըշնամույն . —
 Որ դըրդեաց մըղեաց ըզհայկ յորկոր մահու մարտամբոխին
 Ի վերայ եղբարց՝ որդւոց , եւ զհայկանոյշ առ հօրն 'ի սպանդ ,
 Եւ անցեալ 'ի բաց նըստի եւ ըզկորուստ նոցա տօնէ ,
 Ակըն կալեալ ըզբըռամբ ածել ըզցուպ իւր պետական ,
 Զոր չգիտեմ որ 'ի ձեռաց աստի Թափեալ հանեալ բազուկ . —
 Որ հինին գիշերամարտ յահեղ խըրտուիլ խուճապական
 Անոստ մնացեալ անկըցորդ եկաց 'ի մեծ սոսկալի վտանդ
 Գերափառն սարծանաց խօլ խակամիտ արշաւանիդ ,
 Եւ զբանակս եւ զանձն եւ զիւրան 'ի սպառնսպուռ մատնեաց կորուստ ,
 Զայդոցիկ ամենայնի ոճիր չարեաց գործօն Վըստամ ,
 Աւասիկ կայ , եւ յերեսս իսկ ասէ ձեր ամենեցուն ,
 Սըտեցէք 'ի գլուխըս ձեր , եւ ընդ կառափներդ հառուսջիք ,
 Մանաւանդ ճարտարախօս կըրկին Թըրթրակ ճոռոմ լեզուքդ :
 Անկանի Վըստամ վերագ , բայց ոչ 'ի սայր սըրեալ լեզուի ,
 Այլ 'ի սայրըս սուսերաց եւ 'ի սըլաքըս գեղարդեանց :
 Ո՛վ այն հըզօր յայդ ձեռներէց՝ աղէ կացցէ մեզ յառաջ » :
 Մընչեցին ըսկայք գումար կարկափելով ահեղ ցասմամբ ,
 Վաղակաւորք եւ նիզակք շըկահեցին ընդ մեծ վահանս .
 Զոր օրինակ լըրթագոյն ահագնատես ամպոց գուպար
 Յանտառաց նըսեմաստուէր՝ 'ի ծմականիստ քարանձաւաց
 Ելեալ դիզացեալ 'ի Վանդարաց մըթին լերինս ,
 Եւ անգուստ որոտալով 'ի դաշտս 'ի բլուրս ընթանայցէ .
 Դըղըրդեալ շարժեցաւ ըսկայախրոխտըն գումարտակ ,
 Ի միջոյ մուսլէ անտի ոստեան կըրկին փայլատակունք ,
 Հրանտ , եւ Աննակ՝ որ գոչէր . « Արիք ըսկայք , օ՛ն արիք քաջք ,
 Օ՛ն եւ օ՛ն , այս վերջին օր է վըստամեան իշխանութեան ,

Գուռղուլթեան ցայդ վերջին, վերջին գիշեր կենաց լուսոյն » :

« Աւասիկ մեք 'ի վերայ ձեր, ասէին եկեալքն 'ի վսեր, Թէ ստեցին շրթուհիք, արդ զէնք անվրէպ 'ի սիրտ ձեր խօսեսցին, Եւ 'ի սուրբ արիւն քաջացդ ըզհամբաւոյս լուսացեն ըզկեղտ » :

Զայս ասեն եւ նիզակ 'ի վեր առեալ Առնակ, Վըստամ Յարձակէին, եւ Հրանտ սուր առ Արբակայն հանեալ սուսեր : Առնակայն փոթորկաբեր շեշտեալ մըկունդ յասպարին կուամբ, Ոչ զօրէր անցանել Թափ. սակայն Վըստամ ոչ հանդուրժեալ Շանթահար բըռնուլթեան բազկին՝ զըթեալ անկաւ յորսայս.

Շառաչեցին 'ի վերայ նորա զըրահք զէնք եւ վահան :

Տրոփեալ զոտն իւր աջ Առնակ յանկելոյն կուրծս եւ զձախն յաջ Թեւ, Յասպարէն ձրգէր զաշտէն հանել, գոչէր վիշապաշունչ.

« Զօրավարե՞ս մեզ վաղիւ եւ առ յասպ Թադաւորե՞ս.

Պայմանին Թորգոմական մինչ չեւ եկեալ Ժամագիր Ժամ,

Հասին քեզ դատաստանք յիրաւակշիւ վերին բազկէն » :

Իսկ Արբակ դիմեալ 'ի Հրանտ լեռնակուտակ յաղթ հասակաւ, Յետ աստի անտի բախմանց՝ կոփեալ ասպար յասպար նորին Կործանէր ըզնա յերկիր յաջոյ բազկին իւր 'ի վերայ, Եւ ծընկով 'ի կուշտն յեցեալ՝ սուր ամբառնայր մըխել 'ի կող.

« Վա՛շ, գոչէր, քաջդ արժանի միայն կուսի դըստերն հայկայ,

Ո՛ւր արդ լեզուդ պոռոտող » : Իսկ իբրեւ զայն ետես Առնակ՝

Որ զգեղարդն հանեալ կամէր 'ի Վըստամայ շամիրել 'ի սիրտ,

Խորովեալ աղիքն 'ի գութ պատանեկին քաջին Հրանտայ,

Աղաղակեաց. « Դարձո զձեռն, ապա Թէ ոչ չեք կալ ըզհայրդ » :

Սասանեալ մանուկն ընձակ՝ կական բարձեալ ըայր զհօրն աղէտ,

Աղաչէր զեղբայրն երէց՝ մի հարկանել, խնայել 'ի Հրանտ :

Թուլացաւ անկաւ անդէն բարձրաբազուկ Թեւ Արբակայ,

Հայէր 'ի հայրն 'ի գետնի տախտապարեալ, եւ ըզնովաւ

Զահաւոր զամեհի սկայն՝ տէգ սոսկալի կանգնեալ 'ի լանջս,

Մըռնչեաց գազանօրէն. իսկ ընդ ծընգով նորուն Հըրանտ

Գեղոյր, գալարէր եւ Թօթափել կամէր յառնել :

Զայնէր Վըստամ առ որդին. « Հար, որդեակ, հար եւ մի զընդար » :

Վերացոյց երիցս Արբակ զարիւնախանձ վաղակաւորն,

Երիցս ահեղըն բարբառ տիգաւորին զայն ընկըճեաց :

Մեծագոչ կարդաց յայնժամ Հըրանտ. « Զի՞ կաս աղէ Առնակ,

Հար զվիրագդ, եղիցին կեանք իմ փոխանակ ընդ աշխարհիս.

Զի՞ է զարեւ տեսանել յայսմհետէ ինձ յետ զըրկանացս » :

« Այլ՛ նախ դու մեռցիս », ասէր, ըզթուրն Արբակ շողացուցեալ.

Եւ Առնակ գոչէր անդուստ. « Հօր քո 'ի սիրտ վարսես զերկաթ » :

Տեսեալ Հրանտայ զի առ գութ իւր 'ի Վըստամ խնայէ Առնակ,

Եւ մըլեղնեալ 'ի յիշատակ Թըշնամանաց սիրոյ կուսին,

Յահեակ կոյս զնիքըն շրջեալ՝ ետես եւ զհայրն ըզՓառնակ քաջ

Իբր առիւծ որդեկոտոր զէն առեալ գայր յԱրբակայ սիրտ ,
 Ծանր ամօթ եւ զայրոյթ զարթոյց զողիսն իւր զամենայն .
 Ահեկաւ մըղեալ զԱրբակ ընդ կուրծս՝ անդէն գըլեաց ըզնա ,
 Յաջ մըղոն գետնոյն տըւեալ՝ վազեալ ՚ի վեր կանգնեալ իսկոյն
 Եւ թռուցեալ ՚ի զգետնեալն հարաւ Արբակ փայլակնաբար :
 Թափ ըզթուրն եւ « Աւասիկ քեզ , ասէ , այրն հայկանուշայ » .
 Եւ ըզսայրն եդեալ ՚ի փողըս պատանւոյն՝ կամէր մըխել :
 Գուժեաց Արբակ , « Հայր , աւանդ » . Աւստամ անդուստ , « Որդեակ իմ , ո՛հ » .
 Մըռնչեաց եւ առ Աւնակ . « Շատ լիցի ձեզ արիւնս իմ արդ » :
 Եւ լինէր այս ամենայն ՚ի սուղ վայրկեան ժամանակի :

Ըզյանկարծ յեղափոխումն եւ ըզքաջաց իւրեանց կորովս
 Յակճիւս կալով նըկատեալ ըսկայակոյտ բազմամբօխն ,
 Որոց չէր օրէն խառնել միմեանց ՚ի կռիւ մենամարտիկ ,
 Անդանօր ՚ի տապալել հրանտայ զԱրբակ՝ յառնել ՚ի նա ,
 Բարձրագոյ աղաղակաւ խրախոյս հարին , կայթս եւ դոփիւնս .
 « Հարէք , քաջք , հարէք զգոսա , յաջողուածոց բարձցին սատանք » :
 Հընչեաց բանակն ամենայն , բարբառեցան լերինք եւ բլուրք :
 Յայն խանչիւն մեծակարկաչ արտաքս հոսին ՚ի խորանայ
 Համօրէն ըսկայք ջահլւք եւ լապտերօք բոցաճաճանչ .

Եւ լուսին ջահաւորեալ յարեւելից մարդէ գընդին
 Եւ սըփուեալ ըզըյսն աղօս ՚ի բանակեալ վրանայ ճամբարն ,
 Ընդ տարերցն երկայնաձիգ խառնեալ ըստուերս ճապաղ ճօճէր :

Հայկ յայնժամ կայր ՚ի ճարտար ձեռս ալեւոր ծերոյն Բաւոն ,
 Զոր եղբարքն եւ որդիքըն բազմահոգ էին ձայնեալ ,
 Գուն կըրկին վերին ՚ի գիւտ հնարից դընել եւ հեթեթել :
 Անդ յերկնուստ զօրութիւն յանդամսն հեղեալ ու ՚ի սիրտ քաջին ,
 Յայն խօշիւն չարաշըշուկ ոսանոյր դիւցազն ՚ի գահոյից ,
 Մերկանդամ բացագլուխ վազէր ՚ի դուրս ՚ի խորանէն
 Իբր ՚ի հէն մի հրօսանուէր . ոչ դք ունել բաւէր զըսկայն :
 Մըտանէին ընդ անթովքն որդիքըն քաջ խոռ եւ Ասրահ .
 Նա գողցես աստուածարեալ իմն ՚ի բարձանց եւ այլ յայլմէ ,
 Բուռն առնէր խոց ազդերն եւ ընթանայր յաղմուկըն կոյս :

Զայն ահեղ բարձ ՚ի բացուստ . « Զիս զըրուանեանց խընդրէ ապշուպ ,
 Խընդրէ զգլուխ իմ , աւասիկ է ձեզ գըլուխս եւ սիրտ անդէն :
 Ակըն կալան խաղմարարքդ՝ ՚ի փորձ յետին զարհուրի հայկ ...
 Այլ , բաբէ , զն՛նչ նըշմարեմ » : Եւ տեսանէ ջահիցն ՚ի բոց
 Ժողով մեծ ըսկայախրոխտ եւ ՚ի միջի անդ ըզգետնի
 Զարկուցեալ գառացեալ Աւստամ Արբակ իւր ոխերիմք ,
 Եւ ՚ի վերայ զախոյեանան հարեալ նոցա գազանացեալս :
 Ահագնագոյ բարբառով կարդաց անդէն . « Անապէք , արք ,
 Զն է , զն՛նչ իրք իցեն , զն՛ն Աւստամայ յիմում բանակս ,
 Եւ դուք հրանտ քաջ եւ Աւնակ , զն՛ն գործէք զայդ դուք աստանօր ,

Ի խորանս խաղաղութեան իցէ ինչ ձեզ յարիւն խանձել » :
Ըզսըւինն 'ի վեր առեալ եւ փռնչելով կրրկնեաց Առնակ .

« Զատելիս քո զոհեմք քեզ աստանօր, տէր մեր դիւցազն » :

Խռովեցան միտք քաջին, եւ զաչսն իւր արտօսարալիս
Ընդ երկինս ամբարձեալ՝ ընդ մեծ ոգիս իւր ոգորէր .
Բուռն անձին արարեալ, « Թէ տէր իցեմ ես աստանօր,
Եթէ իմ իցէ ինչ աստ, ասէ, 'ի ձեզ իշխանութիւն,
Որ ինչ յիսն եւ որ 'ի ձեզ մեղան դոքա թողեալ լիցի,
'Երեալ դոցա, թոյլ եւ դուք տալիք երթալ, արձակեցէք :
Մի եւ մի որ յաշխարհէ ժողովրդեանս առ քինալ ինչ
Ի հայկայ տեսցէ երբէք ըզմահ, եւ մի յորդուց նորա,
Այլ ըզկեանս եւ ըզբարիս ըստ արժանի մեր մեծութեան .
Այս լիցի մեր հատուցումն առ ատելիս անձանց վրիժուց :
Կեաց Վըստամ, ինեւ կեցլիր . հարցես զՏիտան, ժառանգեսցես » :

Լալագին գոչեաց հրրանտ . « Գիտիցես, հայր, զի կեցուցեր,
Զըսպանողն ցանկալի դըստերդ քոյ թափեր 'ի մէնջ,
Բիւրուց պարտ չարեաց գըլուխ, բիւր վրիժապարա մահուց վիրագ .
Ի միասուն իւր նիւթելոյ կորեալ մեզ կոյսն հայկանոյ » :
Յայն անուն սիրապատար՝ միտք դիւցազնինն ցնորեցան,
Անկանէր թալուկ 'ի սիրտ, զարի որդիսն իւր հարցանէր :
Եւ լուեալ սուղ ինչ սակաւ զաղէտ եւ զվիշտըս վըստանգին,
Հայրագութ գալարեցան աղիքն եւ ծունկք հարան զդողի,
Հաղիւ հազ որդիքն ուժեղք ունէին զհայրն յոտնկայս :
Յարտասուս փըղձկեալ դիւցազն, 'ի ցաւագին ականողեաց
Շիթս արկանէր մեծամեծս հեկեկալով հեղձամըղձուկ :
Ի լալիւն մեծ եւ սկայից ցընդէր խընճոյն բազմաժողով,
Թընդէր երկիրն 'ի ձայնէն, մըռնչեցին լերինք եւ բլուրք :

Կային հրանտ եւ Առնակ վերացուցեալ զէն, գոչէին .

« Ակնարկեա հարցուք յոգի զվիրագդ եւ այլ ոչ կրրկնեսցուք » :

Դիւցազնին մեծավէր փըղձկայր 'ի սիրտ, առատանայր,

Աչք 'ի վեր կարգաց յերկինս, « Ընկալ, Երկինք, զոհ կամաւոր » .

Եւ դարձեալ յԱռնակ՝ ձրգեալ ըզձեռն ասէ . « Քաւ, մի լիցի .

Ըստ Երկնիցըն պարգեւաց՝ անղեղջ պարգեւք են դիւցազանց :

Այդպիսում թէպէտ արեան այդ 'ի տրիտուր, — վահ հայկանոյ, —

Միանգամ շնորհեալ դոցա զկեանսն՝ կրրկին լիցի շնորհեալ,

Աստ այժմիկ եւ առ յապայս ժամանակացն յաւիտենից » :

Ընդ բանին թողան ազատ, եւ թօթափեալք ելին 'ի բաց՝

Շափառուկ ըզնոքօք անկեալ կրրկին ամօթապարտք,

Ի բազկէն քաջաց պարտեալք եւ 'ի սըրտէ վէհ դիւցազան .

Որ 'ի վեր ապա 'նդ աստեղս ուղերձեալ զաչսն եւ ըզմիտս,

« Ակն անվըէս հատուցման արդար կըշուոյ փոխարինաց

Անդուստ յերկնէ, ոչ այլ ուստեք, մեք եւ նոքա կալցուք » , ասէ :

Դարձաւ Հայկ դառնաւէր քան 'ի մարմին խոցեալ յողի,
Դերարտօսը ընդ ցաւագին երեսն իջեալ գիւցաղնական
Սողոսկէր եւ ընդ մօրուացն պերեւելորս գանգրագեղս:
Ձայն տեսեալ Յոլակայ, իբրեւ գիւցաղն անցանէր մօտ,
Բարձրավիզ դաբը հարկանէր ողորմագին խըրխընջելով,
Իբր առ ինքնն դառնալոյ տեսաննն աչաց կարգալ հրաւեր:
Անկանէր քաջին 'ի միտ, եթէ կուսին վերջին հրաժեշտ
Անդ եղեւ 'ի Յոլակայ, ձայն ողբագին բարձեալ ասէ.

« Ձն եղեւ Հայկանոյշ, 'ի քէն խընդրեմ զգուսորըս, Յոլակ.
Բզլեաին բարեաւ մընայն քեզ եւ ոչ հօրս է ասացեալ:
Ձիւնդ, սվ քաջ, ոչ դու գէթ առեր 'ի նիւսդ արի տարար,
Ձի այսրէն եւ բերէիր սլըրծեալ ընդ քեզ եւ զօրիորդս.
Երթիցես այգուցն ընդ իս առ գիակամբն մեռանել,
Եթէ ոչ զարիւնն անբիծ հանել ընդ գլուխ պարտոխաթափ »:
Կայր Յոլակ գըլխակորեալ զերդ մեղապարտ, յողոց հանէր,
Եւ ըզբաշըն գեղաշուք արկեալ ընդ թուխ թաթաւէր հող:

Մուծին ըզբաջն 'ի խորան գիւցաղնեղբարք իւր եւ որդիք,
Գուամարեալ կային անդ եւ համօրէն ազատանին:
Անդ եւ զհարսուհսն տեսեալ լալահառաչ եւ կըրծաբախ,
Խորագոյն դառն յիշատակ կորուսելոյն դառնայր 'ի սիրտ.
Անդ ճայթմունք ճակատահարք, կոծ եւ աշխար ծափ ըզծափի
'նոր շարժեալ՝ արտասուագոչ լային ողորմ ըզկոյսն Հայոց:
« Ո՛հ դըստրիկ, հեծեաց գիւցաղն, յո՞ չողար գուսորը չարաբաստ
Թողեալ այսպէս ամայի զհայր քո եւ զմայր երերալից,
Եւ դերեւ զյոյսդ արարեալ քո զամենայն եւ զտան հօր քոյ:
Ի քուն չողաւ Հայկանոյշ, ասացին, ոչ հաւատացի,
Ձի եւ չէր իսկ քում սըրաիդ այգալէս ըզհայրըդ լըբանել:
Այլ դու, դուստր, ելեր ցնացեր 'ի քուն մահու՝ քուն երկաթոյ,
Ի գըրկաց աստի զքեզ քուն յափըշտակեաց յանլոյսն 'ի մուծ:
Արմենակ, որդեակք, դուք ո՞ւր էիք եւ դու հրանտ յո՞ կայիր »:

Յաղիողորմ 'ի ձայնիցս հայրագորով խանդաղանաց
Եւս քան զեւ յորդորեցան ողբք եւ արտօսը երախանին.
Մանաւանդ հրանտ յուշ ածեալ ըզգեղեցկին սիրոյ հրաժեշտ,
Ըզժամնն զայն ըզվերջին՝ յոր 'ի միմեանց բաժանեցան,
Ձայն արկեալ հեկեկելի՝ որպէս մանուկ մի լայր տըղայ:

Հաս Բաւոն բըժըշկապետ, եգիտ ըզվերնն ժանտացեալ.
Խըրատ մատուցանէր՝ յանձն եւ 'ի մեծ խնայել աշխարհ.
Պատանաց գեղոց դարման եւ հնարից դամս ածէր խնամով:
Կային քաջքնն թախանձեալք եւ սլատմէին կարգ ըստ կարգէ
Ձանցս հինին խարդաւանաց, ըզգաւ նիւթեալ կենաց իւրոց,
Ձօրիորդն նահատակ անձնանըւէր շահատակեալ:
Խեղամուտ լինէր ուշիմ գիւցաղն ըսկայն լարեալ հաղբիցն,

Եւ զի հօրն 'ի փրկութիւն մատնել կուսին ըզկեանքս իւր :
 Խաւարէր ամենայն աշխարհ նրմա , վայրենանայր
 Առ ցաւոց խարեալ սրբաին՝ առ գութ դրստեր մի այնպիսւոյ :
 Զպատմութեանսն պատառէր , խըզէր զպատանս ազգեր վերին ,
 Զընկենոյր զըսպեղանիս , դրստերն ըզկնի կամէր երթալ ,
 Խարխարել եւ զվերն ինքնին՝ մահու բանալ անձիննն դուռն :

Արիւնն ընդ ազգր ընդ սրբունս աղբերահոս վըտականայր .
 Քրտամընեալ կային ըսկայքն ամենեքին 'ի գոյն գալկան ,
 Քիրտըն ցուրտ յարի մարմինսն հարկանէր բոլորեցունց ,
 Եւ արիւն նոցին 'ի սաղ զառագաստիւ մածեալ սրբոյն ,
 Ըզվերջին կորըստեան տեսանէին եկեալ օրհաս
 Բանակին եւ աշխարհին , բախտին հայոց եւ կրօնից սուրբ :
 Հասանէին 'ի վերայ հիւսիսախումբ դիւցազանց պար ,
 Կարկառեալ ձեռն հարազատ սիրոյ կալան ողորանօք ,
 Եւ պէսպէս ըզգօնական ձայնիւք սփոփեալ արգահատեն ,
 Եթէ կըսկիծ այնպիսի լըսէ յաղիս հօր մըխիթար :

Անկանէին անդր եւ նոյ եւ ծերունին Թորգոմ յայն բօթ .
 Երկոքումք ձեռքըն հայրն ըզգլուխ ծեծէր , փետէր զալիս :
 Ինքն իսկ սուրբ հայրապետն յարտասուս փրկակեալ անմուռնչ ,
 Հաղիւ ինչ հաղ զանձըն պընդեալ կայր քաջալերս մատուցանէր .
 « Թէ ոչ յանձնըդ զընդաս , սակայն որդւոցդ եւ մեզ , ո՛վ քաջ ,
 Աշխարհիդ սակայն մեծի , ամենայն տան քում ողորմեա ,
 Տեառնըն կենաց եւ մահու նուիրեալ Երկնից զարեւ դրստերդ :
 Նա զզաւակունսրդ մնացեալ պարդեւեսցէ քեզ յամերամս ,
 Մի դու 'նդ քեզ 'ի դըժոխս իջուցանես զամենեսեան » :
 Զայս ասէր , զի ամպ ընդ կոյսն արկին Երկնիք եւ ընդ աչս իւր :

Մինչ ունին 'ի կրից անտի հանդարտելոյ դիւցազնն ակն ,
 Իբր առիւծ նետահար կօշէ յանկարծ , գոռօղ ըսկայն ,
 Զէն , նիզակ եւ աղեղն եւ զմահահոտ խընդրէ կապարձս .
 « Առ ժամայս եկայք ելցուք հանել ըզվրէժ անբիծ արեանն ,
 Օ՛ն եկայք որդիք հայկայ , զն՛ կայք , արիք , ձի կալէք ծն ,
 Հեծայք իշխանք յերիվարս , հընչեսցէ գոռ վահան քաջիս ,
 Փող հարէք , խրախոյս բարձէք , արձակեցէք դրօշըս , գռութ տուք .
 Արմենակ , արի արա ռազմ յարդարեալ գունդ 'ի ճակատ .
 Զն՛ կայ , խոռ , նիզակն 'ի ձեռսդ , 'ի գազանաց սիրտ զն՛ չմոլի ,
 Որ զարիւն արբին դքոյ քեռ , զարիւն անմեղ հօրդ որովնն :
 Օ՛ն մարտի մղեցէք յառաջ . աւասիկ հայրդ , իմս որովակ ,
 Աւասիկ ըզլայնալիճն եւ ըզգեղարդն առեալ դայ զիւր .
 Արի , Յոլակ իմ արի , արի կոչէ զմեզ հայկանոյն » :

Զայս ասէր , եւ յանկողնոցն ոտն ածեալ ժիր իբր յերիվար
 Ոստնոյր ըսկայն ամեհի՝ բոլորեցուն յահ ու՛ի զարմանս .
 Իբր 'ի ստոյգ խաղմից ըսկիզբն զատամուռնն կըրճըտէր ,

Երիկամունք դողային, 'ի մազեղ լանջսն թընդայր սիրա,
 Բարկութեան յաչացն 'ի բոց թօթափէին փայլատակունք:
 Այլ ոգւոցն ոչ ուժընդակ՝ անկաւ իրանն անդ 'ի գահոյսն,
 Եւ սըրտին դառնութիւն ողջոյն յարսօսըր լուծանէր:
 Ողբային կականաւ եւ լի խորանն առհասարակ.
 Արուսեակ ճըչէր. « Աւաղ զըրկեալս 'ի սերտ սիրոյդ գըրկաց ».
 Բեբոր, « Եղուկ ինձ բիւր հազար, եւ զիարդ այն ինչ ծանուցեալ՝
 Կորուսի աստէն եւ աստ ըզքեզ ըզտալդ իմ զանուշակ.
 Այս խոստումն էր, իմս Ապահ, քաղցր ինձ 'ի ծոց քեռ քո հանգիստ »:
 Եւ կանանւոյն 'ի վրանաց ելանէին ձայնք մինչ յարփին.
 Կոծէին այսպէս սոքա զչըքնաղադեղ կոյսն ընդ մեռեալս:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ձ Ն

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ձ Ն

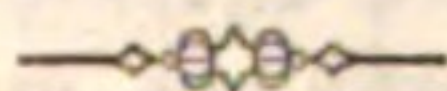
ԴՐՈՒԱԳ ԶՈՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայկանոյշ ածեալ 'ի բանական Բեւայ եւ կացուցեալ յատեան նորա՝ մեր-
ժէ զհրապուրանսն: Բեւայ կամեցեալ շահել զթորգոմեանսն եւ որսալ զՀայկ
խորամանգ խելօք, ընտրէ դարձեալ 'ի պատգամաւորութիւն խօսել ընդ նմա
հռչակաւ իբրեւ փորձ վերջին, [Թողացուցանել նմա զամենայն, եւ խնդրել
միայն տալ զգուստրն յօժար կամօք 'ի կնութիւն եւ 'ի գրաւ հաշտութեան: Լսէ
Հայկ զգետպանութիւնն եւ հերքէ, եւ նուիրէ 'ի մահ զգուստրն: Վստամ յիւ-
րոցն յուսաբեկ եւ առ Հայկ երախտապարտ, ծանուցեալ եւ զպատրանսն Քա-
մայ, ուրանայ զմոլորութիւն իւր. եւ [Թէ ոչ սրտիւ, սակայն մտօքն դարձեալ
առ Հայկ, դարձուցանէ ընդ իւր զամենայն զրուանեանս: Հանդերձ Հրանտաւ
երթան փրկել զՀայկանոյշ:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Չ Ո Ր Ե Ք Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Մինչդեռ այս ընդ Հայկայ բանակ եւ վրանն անցանէն անցք,
ԶՀայկանոյշ անշընչացեալ 'ի ճակատուն առեալ տեղւոյ
Գընայր Շամիր, Թուրոսեանց մընալ ընդ աջ կոյս ճամբարին՝
Դարձեւոց 'ի ցայգակուիւ պատիր հինին արշաւանէ,
Իստորոտ բեշեան բըլըոյն, ուր դադարեալ առ զով աղբեր,
Ըզկոյսն, իբրեւ մեռեալ, հանգուցանէ 'ի սէզ դաւար:
Լըսէ յանկարծ հեծութիւն իբրեւ զմընչիւն սուրբ աղանոյ
Ի Թաուամ եւ 'ի գունատ՝ սակայն անոյշ շըրթանց կուսին,
Ընթացեալ անդէն 'ի վտակն եւ զսաղաւարտըն լըցեալ ջրով,
Սըրսկէ ցօղ զովագին ցանեալ 'ի դէմսն գեղեցիկ,
Կապ ճարմանդ եւ կարաւանդս հատեալ զրահիցըն Թուլացոյց:

Ոգի բերեալ օրիորդն եւ յարուցեալ լինէր 'ի նիստ,
Յակնակիտ ծորանաց անտի տային ըմպել նըմա:
Արձակէ լայն իմն երկայն եւ խոր Թաուանջ՝ յոգւոց ելեալ,
Ըջնուաղեալ եւ զգեղաձեւ՝ լուսարանաց բիւս ածէ շուրջ:
Ապա զգլուխըն նազելի՝ ձեռացն 'ի Թաթըս խոնարհեալ՝
Առեալ ծընդացն 'ի վերայ, երերալի կայ մըտայոյզ
Ի ծուխըս մըրըրկեալ սըրտի ալեացըն խորհըրդոց:
Ի բանակ իւրեանց մըտօքն էր զի առ հայրըն սըլանայր,
Էր զի յիւր բախտ, եւ 'ի միւսն՝ յոր կայր նըմա գընալ ճամբար,
Պընդեալ զանձն արխապէս առ ամենայն երկնից հրաման:

Ի հինէն ըստուերամարտ ասպատակի դարձեալ Թուրոս,
ԸջՇամիր գայ գըտանէ 'ի լեռնոտինն եւ առ աղբերն:
Խընդացեալ ընդ որսըն մեծ զոր արարին անակընկալ

Փոխանակ արեան քաջի վեհ գիւցաղին զոր խընդրէին,
Առեալ հանին 'ի բնադիրսն 'ի մուտս երրորդ ցայգապահուն :
Դղրդեցաւ բանակն ողջոյն, վրան առ վըրան ձայն տան միմեանց .
Յարեան իշխանք, յարեալ Բէլ, հընչեաց բըլուրն յոտից ցըգլուխ,
Ընդ հոյանուն աւարին յիմարեցան առ խընդութեան :

Վըճարեալ այնուհետեւ համարէին ընդ թորգումեանս
Ըզգործ պատերազմին մեծաւ փառօք յաղթանակաւ,
Եւ Բէլ ըզցանկալին իւր յաստուածոց պարգեւեալ բասա,
Ընդ ձեռամբ նուաճեալ իւրով զարհամարհոտ կոյսըն հայկայ,
Յորում հարեալ կայր տակաւին՝ ոչ այնչափ սիրտն 'ի սէր բորբոք,
Քան թէ միտքն ամբարհաւաճ գոռոզութեամբն սոնքացեալ
Ի հեճուկս ապրստամբին կացուցանել ըզկամըս իւր :
Զի մերժումն հօր աղջկանն 'ի խոր խոցեալ ըզսիրտ նորա,
Եւս քան զեւըս մըրըրկեաց զամբարտաւան ոգւոցն փութս,
Ըզբուամբ ածել զօրիորդն եւ ողորքով որսալ 'ի սէր,
Նովաւ եւ զհայրըն ձըգել 'ի հեշտ կամակ ընդելութիւն :

Անդըստին 'ի Բաբելէ սոյն իսկ կամացն էին խորհուրդք .
Արդ եւ պատկեր իսկ կուսին աղօտացեալ 'ի մտացն աչաց,
Եւ արութեան քաջութեան զոր լըսէր կեանք զինուորաբար՝
Զաղջկական սիրոյն ըզխայծ անհամեցոյց 'ի նորա քիմն :
Նա՝ թերեւս եւ վըկայել նըմա եւ հօրն իսկ կամեցեալ,
Զի ոչ այն դուժ բըռնաւոր եւ ատելին իցէ Ներբովթ,
Թէ խեռեալ, յընչաց քերեալ, յերկրէ անգամ ելցեն քերքել :

Գոհութիւն մեծ Շամիրայ մատուցանէ եւ Թուրոսի,
Եւս 'ի մեծ աւագութեան հանէ զնոսա բարձ եւ 'ի գահ,
Երիվար ոսկեսար եւ թուր շնորհեալ ոսկեհանդերձ,
Եւ արանց գընդին իւրեանց առատապէս բաշխեալ պարգեւս :

Կանանւոյն առ ժամն 'ի վրան մուծին զաչեղ կոյսն օրիորդ
Բազում չըքով ճոխութեամբ ազատօրէն մեծարանօք,
Առ Թամիրայ գեղեցիկ կուսի գըստերըն Ներբովթայ
Առ նորուն բամբջայնոյն, օրիորդացն եւ նաժըշտաց :
Անուին ծաղկահասակ մատաղերամ աղջկունք ըզնա,
Զերծուին յարի անձնէն զահեղակերպ պատենաղէնան,
Եւ 'ի պայծառ իջուցեալ 'ի լոգարանսըն լուանային :
Սըրբէին յարէնէն, յաղաժուժէն եւ 'ի փոշոյն,
Հիացեալք ընդ գիտակին վայելչութիւն բարեհասակ,
Ընդ մէն միոյ չնաշխարհիկ անգամոց գիրդ առողութիւն,
Եւ ընդ գեղ գիւցաղնական բոլոր անձին կուսին հայոց .
Եւ թէ որպէս այնպիսի ահագին մեծ ոյժ պընդութեան
Յայն մարմինսըն բնակիցէ, եւ այնպիսի սիրտ առիւծու
Յայն փափուկ կուսին 'ի լանջս 'ի վարդախառըն կաթնորակս :
Ելեալ 'ի լուալեացն իբրեւ յալեաց ծովուն աստղիկ,

Ձատուցեալ իւր քոթանակս եւ սարեգօտ պարզ անպաճոյճ
Ըստ ընտիր թորգումական ակորժակաց՝ զայն ագանէր •

Ձի զեմրդ 'ի ճեպ փութոյն գոյր գուշակել անխէթ սըրաին
Ձիւրան յանձնէն մինչ մերկացեալ՝ ըզմահաութին ըզգէնոյր զէնս,
Թէ երբէք զանիծակուր զարմին Քամայ զմեղաւորաց
Յանարատ մաքուր մարմինս ազգին սըրբոյ, դըստերն հայկայ,
Ըզասպիկս եւ զսրատմուճանս հասանիցէ մատուցանել:

Ի բոլոր դըստերան Ասուր կոյսն աննըման՝ կայր սըխրացեալ
Ընդ բազում եւ մարդասէր գութըս խնամոց օրիորդացն,
Ուր Թամիրըն գեղաղէշ կայր առ նըմա մըխիթարէր •

« Օրիորդըդ գեղեցիկ, մահկանացուաց յանմահից զից
Այս բաշխք եւ բաժին սպառերազմաց են ընդ երկնաւս,
Որպէս երկնիցըն հրամանք ճակատագրեն իւրաքանչիւր
Ի ժամէ մըտիցն յաշխարհ մինչեւ 'ի կէտ ելիցն աստի,
Յանուշակ գրանէ լուսոյ ցըգուրըս դառն խաւարին:
Մեր խկ շատ կան վախճանեալք սրոյ կամ առ ձեզ 'ի գերութեան:
Սըրբեա զարտասուսըդ գեղեցիկ կոյս Թորգումայ •
Թերեւս այս քոյին նըսէ հոռւըն լուսոյ բանայցէ մեծ
Աշխարհին ձերում եւ մեր, հօր քում եւ քեզ արժանի բաստ »:

« Ձգերութիւնս ոչ աշխարեմ, եւ չըտայք մուտ խկ եւ տեղի •
Որ անձամբ զանձըն գնիցէ՝ վատութիւն զայդ ճանաչէ ոչ,
Այլ ո՛հ »... ասաց կոյսն, եւ գելաւ խօսքն 'ի հագագին:
Եւ յետ խուս մի լըռութեան յոգւոց ելեալ ասէ դարձեալ •
« Ընդէր ոչ 'իսուր անկայ եւ վճարեցայ 'ի գերեզման »:
Եւ յողիս իւր արծարծեալ՝ ծիրանածիլ վարդիցըն թերթք
Ի գիրդ այտիցըն շուշանս եւ 'ի ծնօտիցըն վառ առին •
Եւ ոչ այլ ինչ յայնմհետէ 'ի նմանէն որ լըւաւ բարբառ:

Ներբովթայ հրաման անժոյժ տըւեալ բերել ըզկոյսն հայկայ,
Ինք նըստէր 'ի մեծի յարքունական վրանին դահլիճ,
Մեծամեծք բազմեալ ծերք, երիտասարդք եւ Բիւրասպի,
Յանթիւ 'ի ջահ եւ լապտեր լուսաւորեալ պերճ հրապարակ,
Ամենայն ինչ շողջողէր յոսկի, յարծաթ, 'ի ծիրանիս
Եւ յականըս սպառուականս, ինք տիտանեանըն մանաւանդ
Թագ 'ի գլուխ մի զմիով եօթնակամար երկնահանգէտ,
Ի նմա երկոտասան աստեղատանց նըմանութիւնք
Եւ արփից եօթանեցունց յոսկւոյ՝ յականց շող փայլ 'ի փայլ •
Ի միջի գըմբէթին՝ արեգական ոսկի սպառկեր
Ձաչս ատենին խըտտըղեալ ճաճանչագէղ ճառագայթիւք •
Գաւազան ձոյլ 'ի ձեռին համակ ոսկի ականակուռ
Եւ 'ի ծագ գըլխոյ նորա գունտ տիեզերք բոլորաշէն:

Գային գեղադիտակ եւ բազմահոյլ նաժիշտք տիկնայց
Բերէին ըզկոյսն հայոց ջահ ու 'ի կանթեղ բոցանըշուլ •

Ըստայից գունդ պար առեալ յաջ եւ յահեակ եւ 'ի թիկանց'
 Կային առ դուրս, մըտանէր յատեանն 'ի մեծ կոյս Թորգոմայ
 Ի կուսից ծաղկափրթիթ գեղապարից աղջկանց երամ
 Ընտիր ընտիր դըստերաց Բաբելոնի եւ Ասուրայ,
 Յոր լուսաբեր իբր յարփից փայլէր 'ի բոյլս հայն օրիորդ:

Ձոր տեսեալ ամենայն մեծամեծար աւագ սեպուհք,
 Ալեւորաց, մօրուանեաց եւ անմօրուաց աղատագունդ,
 Ձի ամենայն մեծամեծ գեղեցկութիւնք տիեզերաց
 Խաւարեալ ծածկէին յահեղ տեսիլ դըստերն հայկայ,
 « Կարկեսցին, տսեն յիւրեանս, բերանքն սուտ՝ զըրաբանեալ
 Անօգուտ ըզպատերազմս ասել. զի թող զայն ամենայն,
 Ի վերայ սորին եւեթ ամբարտաւան չըքնաղ գեղոյ
 Մեծ եւս արժան գուպարած՝ համաշխարհի կրուռէլ ուժով »:

Անդ եւ Բիւրասպ ընկըց ի կորոյս ըզխելն 'ի սէր տեսլեան գեղոյն,
 Եւ լըցեալ անհնարին նախանձաբեկ ոգով ընդ Բէլ՝
 Թանգուղէր, զանխլանայր՝ խօթապատճառս եղեալ 'ի սուտ:

Իսկ որ զամաց երկեօթեանց տեսեալ զկուսին գեղ պատկերի
 Անդ ուրեմն 'ի Բաբելոն եւ էր 'ի գութ սիրոյն ջեռեալ,
 Եւ աղօտ յիշատակաւն ասպա վայրաց հեռաստանեօք
 Եւ այլոց գեղեցկաց դիւրապատրաստըն յըզփութեամբ
 Պերճութեան նիւթէր յայնժամ եւ գահու շահ զկուսին խընդիր,
 Իբրեւ անդ անդրէն ըզգեղն յակն արկանէ զանհամեմատ
 Զաւարտեալ հասակի զութոտանամի փափուկ տիոց,
 Ուռճացեալ բարգաւաճեալ մարմնոց անդամս առոյգ կայտառ,
 Աննըման վայելութեամբ դիւցաղնացեալ վեհ կերպարանս,
 Յիւր 'ի բնիկ 'ի պարզ պաճոյճս հայկականաց կուսից կերպի,
 Յիմարի ցնորի. եւ մերձ պատկառելին թէ չէր ատեան,
 Կամ 'ի շամբուշ միտսըն խէթ՝ յատելութիւն գալոյ կուսին, —
 Քաւեա պարկեշտ գեղ սլաշտելի, — ո՛ր գիտէ յինչ մըտաբերէր:

Գայր նա գեղեցկանազ ատհորակեալ ոտից ճեմիւք
 Երեւեալ ամօթագեղ եւ պատկառոտ համեստութիւն
 Յանդիման հրապարակին արիասիրտ կերպարանօք,
 Ամենայն զարդու փոխան գունակ գունակ փերեւեթից՝
 Հանգուշն ամփոփ ըզկուսափայլ զիւր գեղ բընիկ զգեցեալ եւեթ՝
 Յոր զեղոյր գեղազանգուր յակընթահոյլ ծամիցըն ծուփք.
 Ինքն յԱստուած իւր եւ յանձին առաքինի միտս ասպաստան:

Խօսել կալաւ բըռնաւորն աղու եւ դագ բան հրապուրող.
 « Ո՞ր աստեղ քաղցրահայեաց դարձաւ 'ի մեղ ակն 'ի յերկնից,
 Ո՞ր բախտ՝ ո՞ր վիճակ բարի ածին ըզքեզ, կոյս գեղեցիկ,
 Այսր առ մեզ յափըշտակեալ եւ զմեզ առ քեզ մերձեցուցին:
 Աղէ որ զինչ եւ իցէ, բարերար մեզ է ասպաքէն,
 Հասարակ սիրեաց ըզմեզ որ զքեզ մինչեւ յիս ամբարձեալ՝

Պարգեւէ քեզ դաւադան միահեծան տիեզերասաստ,
Ի վերայ կանանց հանուր ազանց երկրի գըշխոյութիւն,
Եւ մեզ՝ չըքնաղ զօրիորդ ըզթորգոմայ դուստր այրասիրտ:
Այս ամենայն զոր լըւեալ եւ տեսանես ըզմեծ թագաւս,
Յիմաստուն կարծեմ՝ ի սիրտ արժեն հըրանտ մի փառնակեան »:

Իբր երեկի արեւ հարեալ ի ձիւնափայլ Մասեաց ճակատ
Դէմք շիկնեալ կոյսըն պարկեշտ առնէր անդէն պատասխանի.

« Թէ առ այդ համարիցիս զիս ի քո ձեռող արկեալ զԱստուած,
Խաբիս յոյժ. ես այլում իմիք մեծի քան զայդ գըշխոյս
Ակն ունիմ՝ յանքընին ի Բարձրելոյն դատաստանաց:

Օրինասպահ արարչին դըստերց օրէն չէ թորգոմայ
Անհրաման առ ի ծնողաց առն ինքնակամ կամօք երթալ.

Եւ իբր յուրաստ կամ ի սիրոյս եւ ըզնորայն մատնեմ յամօթ:

Ատելին աստուածութեան՝ կուսիս ի սէր իբր յանկիցէ,
Ում չիք շունչ անմահ՝ ի գեղ յոգեխառնիլ՝ իւ սիրէ, զինչ.

Եւ որ սիրէ զգեղեցիկ՝ զիմրդ ատեայ զէնն արարիչ:

Յանուշակ ի կոյս սըրտից եւ կոյս մարմնոց սէր ամուսին՝

Փեսայս ընտրեմք զորս եւ յանմահ գըտցուք յերկնից սուրբ առաքաստ:

« Այլ թող զայդ, զմի հայրենի սեղան երկնից եւ զմի սլաշտօն
Եւ ի միում առնն սիրտ ըզտէրութիւն միահեծան

Չմարթեմ ես նըշկահել, եւ վտարանդել ի տիտանեանցդ.

Ի բազմաստուած, մանաւանդ թէ յանաստուած կրօնից ի կեշտ.

Եւ որպէս յանաստուած, նոյն եւ յանայր եւ յանազատ

Ի դըժոխոց կանանւոյդ ի գերութիւն նախանձալից:

Դըշխոյութիւն այն է մեծ, ի միում սիրտ թագաւորել:

« Զանպաճոյճ սոսկ եւ լոկ կենցաղ զաղգին իմ զհայրենի

Քաւ լիցի փոխանակել ինձ ամենայն շըւայլութեանց

Եւ անառակ զեղխութեան պերճապաճոյճըն Բաբելայ,

Զոր ամպարիշտ հնարեցաւ եւ աճեցոյց հարըստահար:

Թորգոմեան դիւցազանց պատերազմօղ պողովատիկ

Այն է ոսկին, իսկ պաճոյճք եւ մեծութիւն, փառք եւ սրարծանք՝

Արութիւն ամբիծ սըրտից, անարատից կորով մարմնոց,

Կամակար առաքինեաց ազատութիւն աստուածաձիր

Յամենայն ի բըռնաւոր կարեաց հոգւոյ եւ ի մարմնոյ,

Մեռանել ի վերայ հայրենաւանդ սուրբ սեղանոց.

Ում չիք սոսկ յաղցից լինել՝ ի գերութիւն է ծընեալ միշտ:

Եւ դըստերց թորգոմայ վայելչութեան շուք, զարդ եւ գանձ՝

Դեղ նոցին անսեթեւեթ, եւ ճըշմարիտ անփոխանորդ

Սէր սըրտի հոգեկըցորդըն սիրելեաց մարմնոց ի զօդ,

Հայրենեաց՝ որպէս երկնից, պարկեշտութեան գութ անմեկին »:

— « Ոչ եւեթ ի վայրենի բնակեն լերինսդ այդ ամենայն,

Կըրկնեաց Բէլ, այլ եւ ի գաշաըս Շիններայ եւ յԱսորւոց:

Գամ մի դու հպատակօրէն մատիր աղէ առ իս կարկառ
Զաջըդ զայդ լուսակերպիկ՝ հաւանութեան ձեռն յերաշխի,
Աջ՝ որ եւ զհայրդ եւ զաշխարհ կապեսցէ յիմ թագիս ՚ի բախտ,
Եւ մեր քեզ լիցի շնորհեալ ըզհայրենիդ ունել սաշտօն,
Եւ կամ այլ որ զինչ կամիս, շնորհեալ ՚ի սէր քո զամենայն:
Անյասպաղ եւ վասն այլոյ խեթի մըտացդ հոգասցուք մէք »:

« Ըզսաշտօնն իմ հայրենի, կըրկնեաց անդրէն կոյսն խմաստուն,
Յաշխարհիս իմում ու ՚ի տան սաշտեմ փառօք սերճ սլանծանօք
Ընդ մըտերիմս Աստուծոյ եւ սիրելիս նմա եւ ինձ:

Այդպիսիս բազմաց լուեալ ուխտից դաշինս ինչ ՚ի սկըզբան,
Ի հողմս ապա եւ ՚ի յամպըս հարկեցան խընդրել զնոսա:
Կուսիս, քաւ, ձեռն ոչ անկեալ հիւսուցու զհայրն ՚ի թագիդ շուք,
Իսկ վասն որոյ հոգ յանձին ասես ունել, չիք ուրուք կար,
Կար ուրուք չիք հոգալոյ կամ մըտանել երաշխաւոր:
Իմն այդ է, եւ այտի դըրդուել ինչ դք մի խրոխտեսցէ:

Այլ ինչ զիս մի հարցանէք » • ասէր, դառնայր արիաբար:
Պատկառեալ եւ նաժըշտացն ՚ի վեհ անձնէն հրեշտակագեղ,
Յերեսացն աստուածափայլ, շուրջ բոլորեալ մեկնին ընդ իւր:

Թոյլ եւ Բէլ ետ ելանել, զի որ վայելն էր ընտրեսցի:
« Առէք խորհուրդ՝ եթէ զինչ արժան իցէ, — ասէ ցատեանն,
Որ յապուշ կըրթեալ կային ՚ի համարձակ գեղն եւ սոյքար, —
Ոչ կամիմ բըռնաբար հըզօր ՚ի կոյսն արկանել ձեռն,
Ատելի կուսին է բանդ եւ առաւել յաչաց հանէ.

Այլ իմ այս է խորհուրդ: Իսկըզբանէ կըուուոյս մեծի
Գիտուն է ձեզ՝ զի երիս արկաք դաշինըս հաշտութեան
Ապրստամբ եւ բիրա որդւոցըն թորգումայ իշխանաբար,
Ըզսաշտօնն յանձն աւնուլ զաստուածութեան մեր եւ զկրօնից,
Մուծանել ՚ի մեր լուծ ծառայութեան զխիստ սարանոցս,
Եւ տալ մեզ յերաշխի կնութեան ըզգուստըն հայկանոյշ:
Զառաջին շնորհեալ թողաք նմա զպայմանն եւ ոչ լուաւ,
Ինձ այժմիկ հաճոյ թուի, յանակընկալ դիպուածիս այսմ
Աւաքել եւ թողութիւն զմիւսն եւս առնել ուխտից սահման:
Զոր ընտրէն սաշտել եւ կալ տէր աշխարհին իւր ինքնագլուխ,
Զանդուգական կոյսդ եւեթ տիեզերաց տալ տիկնութիւն
Երկոցունց ազգացս ՚ի կապ սիրոյ յարիւն խառնել զաւակ,
Եւ լուել մեզ ՚ի մարտէս, թափել ըզձեռս յամենայնէ,
Եւ խելօք՝ սիրոյն բըռամբ կանգնել տակաւ ըզկամըս մեր:
Որ զկեղծեաց չուաւ զարուեստ, ոչ գիտասցէ թագաւորել,
Եւ որ սէր ոչ սլատճառի, չէ դըժընդակ ժանտ ռխորիմ:

« Թէ ոչ, երդուեալ յանմահից արեւ ՚ի փառըս դիւցազանց,
Յանհաշտ քէն նախնոյն իմոյ Տիտան Քամայ եւ հարց իմոյ,
Եւ ՚ի սէրըն նորախանձ՝ յերկնատեղաց ՚ի բոց սըրտիս

Փոփոխեալ այնուհետեւ 'ի մոլեկան ատելութիւն ,
 Ի ծագել տուրնջենային վաղիւ ջահին արփիական
 Յարեայց ես աստուածաբար 'ի սըրտմըտեալ բարկութիւն մեծ .
 Առաջի աչաց նորա եւ յանդիման արեգական
 Իմով ձեռամբ յիմ սուսեր փողոտեցից ըզդուստրն սէգ ,
 Եւ ըզնա եւ զտուն նորա զաշխարհս հարից սատակեցից
 Զօրութեամբ մեծաւ իմով եւ բարձրացեալ հըզօր բազկաւ ,
 Եւ ըստրուկ նուաճեցից ըզգրոհն յիմ թագ եւ 'ի բագին ,
 Թէ յայսքան 'ի ներող քաղցրութենէ եւ սպառնալեաց
 Ոչ կակղացի խըստութիւնն , յերկիւղէ գէթ սալտից աստի » :

Կըրկնեաց ատեանն 'ի մի շունչ , — բազումք 'ի մտաց հաւանութեան ,
 Կէսք մարտիցն առ տաղտուկըս կուռ անհետ սպառերազմաց ,
 Այլք ոմանք առ ահին ընդ միտ մըտեալ սուտակասպաք , —
 « Աստուածապէս խորհի տէրդ . է արժանի կոյսն աննըման
 Ի բնաւին սպայմանաց առ սէր նորա զիջանելոյ ,
 Եւ զբոլոր թագ գաւաղան եւ զտիեզերս 'ի գըլխովին
 Ընդ նըմին փոխանակել եւ արկանել առ ոտըս իւր ,
 Թող թէ զտուն մի թորգոմայ՝ զքարաժեռ վախըս վայրենիս » :

« Օն առեալ , իմաստունքըդ հանձարեղք , ած 'ի վերայ ,
 Ընտրեսցուք հրեշտակութիւն մեծ արձակել փութանակի :
 Բաբ իմ ճեռ եւ Ամարփալ՝ գեսպանութեանն ելցեն 'ի գլուխ ,
 Ընդ նոսին եւ իշխանք մեր փառաւորք երկոտասան :
 Եւ 'ի հանդէս արքունի ճոխապաճոյճ չըքեղ սպասու ,
 Յոր մըտցէ ժառանգել ըստ արժանին կոյսըն չըքնաղ ,
 Հանգերձեալն իջցէ եւ քոյր օրիորդին՝ իմըս Թամիր ,
 Տիտանեանըս կոյս ընտրեալ սպայծառ դասուքըն նաժըշտօք :
 Զի թերեւս եւ զօրագոյն 'ի լար չըրթանցըն գեղեցկի
 Աղգեսցեն բանք ողոք 'ի կախարդել գերել զոգիս ,
 Եւ քաղցրալուր 'ի փըրկել ըզգեղանի կոյս Թորգոմայ
 Հընչեսցէ 'ի վայրենին ունկըն բարբառ կուսիս գողտրիկ :

« Հանգա մի յապաղէք » , ասէ , եւ զայս տըւեալ հրաման
 Ինք մըտեալ 'ի ներքսագոյն սենեակ վրանին եւ պակշտեալ
 Առ սլատկեր գեղոյ զըստերն հայոց ցնորիւք շամբչեալ մոլի :
 Աչք՝ սլատկառոտ մանիշակք , չըրթունք երկթերթ վարդ 'ի շուշանս ,
 Զինջ այտից գունեան բոլորք , հօրան վարսից խոսկոպեալ հոյլք՝
 Ուլք 'ի բըլուր ձեան խայտացեալք յուսս եւ 'ի լանջսն փղոսկըրեայս ,
 Թեւք ողորկ լուսածըղիք՝ փորոց ուլունք ճախր 'ի ճապուկ ,
 Անձինն հասակ՝ նոճ իմն 'ի ճեմ ճօճեալ 'ի բուն գեղապարոյր ,
 Այս ամենայն յաչսըն կան , եւ գուշակէր մի 'ստ միովէ :

Մեծ խընդաց Թամիր չըքնաղ ընդ նորակարգ հրեշտակութիւնն ,
 Զի զթորգոմեան հրապարակ քաջաց ցանկայր յոյժ տեսանել ,
 Յուցանել եւ նոցա զինքն , եւ ակն ունէր չըրթանցն 'ի խեղդս

Ըմբռնեւ ըղնոսա, գործոյն մեծի կանգնել գլուխ
Երկոցունց արի ազգացն խնամութեան եւ հաշտելոյ :
Զի եւ գութ էր անդրստին անկեալ նրմա 'նդ կուսին հայոց,
Եւ ընդ հօրն կեանս երկիւղ՝ յառաջիկայ պատերազմէն :

Անդէն վաղվաղակի սպասաւորեալ 'ի նաժըշտաց
Եւ 'ի հարիւր աղախնանց, գայ 'ի սենեակ իւր մըտանէ .
Լըւանայ զգեղեցիկ մարմինն յաճառ եւ 'ի բարակ,
Օծանի յիւղս անուշուս յոտից մինչեւ 'ի գլուխ վարսից .
Արկանի փափուկ բեհեզըս նըրբանիւթ բարակամանս,
Աղնեգործ եւ նըկարէն դիպակ յերանն 'ի ծալ ծաւալ,
Պըճըղնաւոր ծիրանի ոսկեճամուկ ոսկետըտուն,
Կամար ոսկեկիտուած յականակուռ ճարմանդ ընդ մէջ,
Եւ կարմիր կօշիկ թաթից 'ի գեղեցկոտըն դարչապարս :
Ապա ցըցունս արձակեալ եւ խոպոպիս գազաթան զարդ,
Զիւղաթուրմ հիւսս ոսկեթել ընդելուղեալ 'ի փողոշուկ,
Զապարօշն ածէր զոսկի զականակապ 'ի վարսակալ
Ի ճակատն 'ի վերայ թագագանգուր ծամիցն հերաց .
Արկանէր յայն ըզմահիկ գոհար քարանց լուսաճաճանչ,
Եւ ճեղանակ ոսկեման 'ի կողմանէ փունջ ծուպ 'ի ծուպ .
Գինդ յոսկի գորչապահանգս ականակուռ յականջս յեռեալ,
Բոլորէր յոսկիաձոյլ պարանոց քայռս եւ մեհեւանդս .
Անոյր ըզգիրդ իրանաւ կըշտասպանակ եւ շղաշատեռ,
Ըզբաղկօք ճախարակեայ եւ ըզծըղեօք բոլորապէղ
Ապարանջանս եւ քօղէս ոսկիս ախամբք մարգըրտայեռս .
Եւ անոյշ լընոյր հոտովք ըզծոցն եւ զձեռս եւ ըզհանդերձս :

Ըզնոյն գրեթէ սլաճուճանս եւ գեղաղէշ հարիւր նաժիշտ
Զարգարէր, թող զերկայն ըզպատմութեանն եւ զզանկապանս,
Որոց փոխան մերկ էին բիւրեղ սըրունք նոցա եւ բարձք,
Եւ կոճկէն հանգուշն իջեալ ծընկովք եւեթ չափ պարեգօտ :
Քան զնոսին թեթեւագոյն եւ յորստկան ձեւ եւ 'ի զարդ
Հարիւրեակ մի զգեցուցեալ կազմ յօրինէր աղջկունս ընտիր .
Փոխանակ պարեգօտին՝ ուսընդանութ ճարմանդեալ
Երկնագոյն շղաշատեռ, եւ 'ի թիկունս ոսկի կապարձք,
Ի գլուխսըն սաղաւարտ գազաթնագաշն համակ ոսկի,
Եւ ցըցունս յերփնից փետրոց շուրջանակի արձակեալ վառս .
Ոսնիաղեայ գէսք ոսկեհիւս՝ հոյլ զկաթնաթոյր առեալ ուլամբ
Որպէս թուխ թեւք ագռաւուց 'ի Մեհեկի ձիւն սաւառնեալք :

Հեծան ելին մեծ հանդէս, եւ հինգ հարիւր սպառազէն քաջ
Տիգաւոր վահան 'ի ձեռնս թիկնապահ ըզկնի նոցա,
Գընդապետ նոցին Տիգրանըն յաբեթեան . — հաւ խօսեցաւ : —
Ազդ եղեւ հայկայ եւ յիւր բոլոր բանակ դեսպանացն եկք,
Մինչդեռ ջայլեալ կոծէին զամենապէղ կոյսն ընդ մեռեալս :

Անշուշտ, ասեն, դուժեւ գան ըզհանգամանս ոճիր մահուն
Եւ փրկանս արկանել դիակնացեալ մարմնոյ կուսին:
Ընկալան ըստ օրինի գեղայօրէն բազում շքով
Ըստ արժանի եկելոց աւագախումբ ազատանոյն,
Ի վրան մեծ՝ ի խորհրդոյ տաճար հայկեան կարաւանին:
Ի ձախմէ գահուն հայկայ ետուն նոցա բարձրս կարգաւ.
Աղջկանցն սարք ի ներքս առ դրան կացին յոտն ի սպասու,
Գըլխապահ սպառազինաց դասք զարտաքին ունէին դրունս.
Թորգոմեան աւագանին յաջմէ տողեալ բազմի աւուամբ:

Ընտանի արութեամբն վառեալ հայկ ըզսիրտ իւր մեծ,
Եւ զօրէն պատուոյն ի շուք մեծարանաց արկեալ զանձամբ
Աւանց ըզցաւս ինչ վիրացն հրեշտակացն առնելոյ յայտ,
Յատեան անդր եկն եմուտ յընթերակաց ի խորանէն
Յեցեալ մեղմ ի գաւազան՝ յոսկի նիզակն երկայնատէգ.
Ողջունեալ զպատգամաւոր ազատագունդն՝ անց բազմեցաւ:
Աքանջացեալ կայր Թամիր ընդ մեծամեծ դիւցազանց սար,
Ընդ եղբարսն Թորգոմեան եւ ընդ առոյգ քաջն կորիւնս.
Իբրեւ վեհն յայտնեցաւ հայկ, արեւ ծագեաց յաստեղաց բոյլ:

» Լըւիցուք, ասէ դիւցազն, ըղնորաձեւ դեսպանութիւնդ.
Թէպէտ եւ ստէպ մերժեցաք, լըսել դարձեալ հարկ առնեն դէպք:
Մեզ զինուց մանաւանդ եւ շուտափոյթ մարտի թուի ժամ,
Քան յայտնի եւ վայրասար հրեշտակութեանց դարձագարձի »:

Յոտն եկաց Բաբ եւ ասէ. « Ոչ անօգուտ ինչ կարծեմ ես
Ըզպատգամս համարեսցիք՝ լըւեալ վասն ոյր անկցին մեզ ճառք.
Վասն արի աչագեղոյ դըստեր քաջիդ՝ հայկանուշայ »:

Յայն անուն անձկալի՝ աջակողման բոլոր երաստ,
Հայկ ընդ նոսին, յարտասուաց ցընդեալ փրղձուկ աղիողորմ
Լացին կըսկիծ մորմոքմամբ զաւաղուկ մահ դըստերն հայոց:
« Յիրաւի են, յաւել Բաբ, ողբոց ձերոց աղէտք, սակայն... —
Աւաւել բարձրանային կականաւոր աստ հեկեկանք. —

« Սակայն զինչ, ասէ եղբայր կուսին երէց, քաջն Արմենակ,
Սակայն ձեր ի գութ գըլեալ յեղեւնաւոր աղունըս մեր,
Ըզգիական անգին կուսին ո՞ գիտէ իմ փոխանակել
Կամ փրկանս ընդ գըլխոց ձերոց կամիք արկանել մեզ »:

Խուովի բեղեանն անդ աւուամբ եւ այր յընկեր ակնարկէին.
« Զինչ մեռեալ, կըցէ Բաբ, եւ ո՞ր փրկանք գըլխոց քաջացս,
Որ գոհութիւն անմահից, ի ժամուս աստ ողջ է եւ կոյսդ,
Որպէս ողջ մինչեւ ցայսօր են եւ մեր գլուխք եւ եղիցին
Յամայր ամս երանութեան յարիս ի մեր բարձրացեալ ուսս. —
Երանի թէ եւ նա՝ զոր ընդ մեռեալս արտասուէք զուր: —
Երգուեալ ի զօրութիւն մեծ աստուածոց, յարեւ Բե՛լայ,
Կենդանի կայ հայկանոյշ առ մեզ յաջոյ դից պահպանեալ »:

Յանկարծածին ցընծութիւն ցողացեալ յաչքս Թորգոմեանց
Ի խիստ իմն այլ փոխեցաւ մառախլապատ խոր արբամութիւն
Եւ ՚ի սուգ անհարին դառնահոգի անմուռն սըրտից :

« Արդ ուրեմն , կըրկնեաց Բաբ , աւետիս ձեզ , խորանք Հայկայ ,
Սկբ արփենի շնչէ կոյսդ , եւ ինքնակալս աստուածանման ,
Որոյ Թէպէտ եւ կորով բազկի , սըրտին արի խրախոյս
Յանմահից տիպ դիւցազանց , բայց եւ աղեաց դուժ յորդառատ
Իբրեւ ծովու լայնութիւն եւ խորութիւն յերեսս երկրի ,
Եւ հանճար իմաստութեան հանգոյն ահեղ բարձանց երկնից ,
Հաճեցաւ շնորհել ըզկոյսն՝ ոչ Թէ մահուամբ , այլ կենդանեաւ ,
Ձեզ քաջաց Թորգոմացւոց եւ ընդհանուր ծագաց երկրի
Վերառեալ ըզնա յինքն եւ յաթուոցն ամբարձեալ ծայր
Բարձակից դըշխոյ տիկնանց , տիեզերաց բամբիշըն վեհ :

« Խընդրէ միայն ըստ մեծի սիրոյն առ քաջ ազգ Թորգոմեայ ,
Ձի զոր բախտըն տխտանեան՝ աստուածք ինքնին մեզ մատուցին ,
Հաճութեամբ հաւանութեամբ եւ դուք ըզկոյսն յանձն առջիք տալ ,
Ի մէջ ազգաց դիւցազանց տարրասցի սէր զօդ հաշտութեան :
Ձեռննթափ մեք յահաւոր ՚ի մօտալուս սպառերազմէս ,
Դուք զաշխարհ ձեր կալեալ աղիկամի եւ ինքնօրէն ,
Եւ սաշտօն՝ զոր եւ ընտրէք սաշտել յերկրիդ Թորգոմական :
Նա զիջեալ աւաղիկ՝ Թողացուցեալ ներէ քաջիդ
Ըզգաշինարն զերկոսին որ ՚ի սկըզբան կըուոյն խընդիր ,
Ձեզ յանձին ունել մընայ զերրորդդ զայդ եւ վըճարել :
Այդ Բեշայ են աւաղիկ աստուածառաք հակիրճ սպառգամբ » :

Անդրանիկ դիւցազն ուշիմ խայտակն ըսկայն քաջազանգուր
Արին Հայկ առնէր անդէն մեծանձնութեամբ սպառասխանի .
« Գոհութիւն նախ առ ՚ի մէնջ առատամիտ ձեր սարգեւիդ ,
Ձոր կամիմքն աստուած սաշտել , ունել զերկրիս իշխանութիւն .
Ձոր ինչ ուրուք ում շնորհէք , կամ զինչ Թողուք՝ յոր հարկեցաք :
Ձոր բերէքդ աւետիս , Ներբովթայ՝ ձեզ եւ տան ձերում .
Քաջութիւն՝ իմաստութիւն աստուածացեալ տեառնըդ ձերոյ
Ոչ եւս ՚ի չափ մարդոյ գըտաւ , որ զվատութեան խընդիր հանգոյն
Դիւցազանց առաջի եւ սըրտի հօր ընտրեաց գընել :

« Բարեպաշտ առաքինեացս աւետիս այն էր յունկն եւ հօր ,
Թէ յանկարծ ըզքաջութեամբ մահ ըզգըստերըն Թորգոմայ
Նօթձէիք յառենիս , եւ զգէշ անկեալ գազանակուր
Գայլոց ւարջուց անտառին ըզկուսագեղ մարմնոյն անդամս ,
Յամարիշտ քան անկանել ՚ի ձեռս ու՚ի գիրկ խոհերական
Անօրէն աստուածամարտ եւ բըռնաւոր վիրազիդ :
Եթէ մի արկաք արտօսը ՚ի կենազրաւ կուսիս օրհաս ,
Բիւրս ՚ի գլուխըն բըղխեսցուք ուղիս յայդպիսի ձեզ կենդանւոյն :

« Բայց ունիմք ՚ի սպառաաստի՝ ոչ զարտասուս եւեթ հեղուլ ,

Այլ եւ զարիւն ըզսրբախց, պարանոցաց եւ զերակաց:
 Ոչ միայն զանագորոյն զպատիր պայմանդ յանձն ինչ չյարեմք,
 Այլ եւ ոչ, թէ ողջ այսրէն մեզ զօրիորդըս դարձուցէ
 Եւ ըզմիւս եւս երկոսին թողացուցեալ մեզ ըզգաշինսդ,
 Ըզկրօնիցս ասեմ սրբոյ եւ զհայրենեաց ազատութեան,
 Եւ ոչ այնպէս ինչ ըզձեռս 'ի զինուց մեք աստի թափեմք,
 Զոր առեալս է 'ի վանել՝ ոչ լոկ 'ի մէնջ, այլ յաշխարհէ
 Ըզգոռոզն եւ զանաստուած զհեշմակապաշտ իւր յօդեալ քէշ:
 Այդ եւ մեր առ ինքնակալդ աստուածացեալ սուղ համառօտք »:

Ամարիալ յարեալ արքայ ծանրացասումն մրըրկեալ միտք,
 Մէդ մըթին՝ սրբամըտութեան մառախուլ բակ զաջօքն առեալ,
 Թաւամազ կուրծքն ելանէր եւ իջանէր իբր ալեաց ծով
 Որ ուռուցեալ սահիցի կուտակադէզ 'ի խուլ հարաւ.
 Բայց պընդեալ զանձն ըստ կարին, սանձակոծեալ զողիսն ասէ.

« Սակայն, թէ որպիսի բերցէ վաղիւ ձեզ պատերազմ,
 Ո՞ր գիտէ, զի այդպիսեալ խրախուսիցէք վըստահութեամբ:
 Թող զերկու կռիւն առաջին, ուր համօրէն ձեր զօրութիւնք
 Անցին գրեթէ 'ի հանդէս, եւ կորակոր անտի ելէք,
 Այլ եւ 'ի մարտ երեկի՝ թէ որպիսի յաւելաւ ոյժ,
 Դուք ինքնին ճարտար գիտէք, չէք եւ լինել յարդեանցն յուրաստ,
 Կա եւ ըսկայդ մեծ հիւսիսի խառն ընդ նոսին զճակատ մըղեալ,
 Ոչ ունիք ասել թէ պարծ ինչ յաղթութեան առէք նըշան.
 Եւ վէրք իսկ գիւցազինդ ոչինչ զանխուլ են առ 'ի մէնջ:
 Եւ սակայն, ոչ ամենայն հարաւոյ սպայ, եւ գեր քան զայդ՝
 Ոչ գիւցազն աստուածատիպ ըզպատերազմն անձամբ վանեաց:

« Ի բազուկ թէ յուսայք, ոչ զամենայն բազկաց երկրի
 Ինչ ձեր առեալ ըզհամ եւ ոչ ըզտեառն ամենայաղթ:
 Յարդ մարմին անդըլուխ կանգնեալ կացաք մեք յասպարէզ,
 Իմաստուն եւ հանձարեղ գըլուխն յորժամ վաղիւ ընդ այգն
 Ի մարմինն պատշաճեալ յօդեացի, անդ տեսլիք զըսկայն,
 Եւ զբազկին իւր արժանի հանդէս 'ի զէննն ռազմահատ:
 Իրաւամբ զինուց՝ կուսիդ 'ի գերութեան ըմբռնեալ սակ,
 Զոր արդար օրինօք կարէ 'նդ գերին անցուցանել՝
 Աւ բազում քաղցրութեան, առ նախնի սէր ձեր եւ կուսիդ.
 Անտես ասպիստ արարեալ աստուածազօր տեառնըս մերոյ,
 Մըտադիւր յօժարութեամբ եւ մարդասէր կամօք ընտրեաց
 Վըճարել, յազգս երկոսին զխաղաղութիւն տընկել 'ի խոր:

« Զոր ըմբոստ չորեքամեայ վըտարանջեալ զըլացայք ցարդ,
 Աստուածք եւ աստեղաց բաշխք եւ բախտ տեառն աստուածանման
 Ահա բերեալ մատուցին ինքնին 'ի ձեռս իւր եւ 'ի ծոց.
 Թէ արդեօք բաստ մեծ եւ ձեզ համարել զայն եւ երկնաձիր
 Արդ արժանի իցէ՝ զըբռնի հարկն համբուրեալ յորդորամիտ,

Եւ ոչ երկնից հրամանաց խեթկել ընդդէմ, կիցս ընկենուլ :
Դուք ձեզէն անսէք զի ձեր կարճեալ է ժամ առաջիկայ
ժամանակեալ ցառաւօտ, եւ 'ի ծագել սուրնջեան լուսոյն
Սուր եւ անգ այնուհետեւ արասցեն դատ ընդ Բէլ ու 'նդ Հայկ,
Ոչ կալեալ փոյթ թէ Վըստամ, թէ Հայկ կայցէ մեզ յանդիման » :

« Բարւոք, կըրկնեաց Հայկ, եւ կարի քաջ դու իսկ քեզէն
'Նուազուլթեան սակաւաւոր գընդի սպայիս ետուր զիրաւն :
Զի այսու նիազ բազկաց տառապանօք որ ինչ գործեան
Ընդ ձերոց բիւրաւորաց վըճարեցաւ երէկ 'ի կռիւ,
Դուք ինքնին վըկայել պարտիք արդար ձեր գովուլթեամբ,
Թէ որեար քաջ արդարեւ սկայից 'ի մարտ էք արժանիք,
Ճըշմարիտ քաջութեան թէ կայ 'ի սիրտըս ձեր շընորհ :
Եւ կարծեմ 'ի սրտիւ եւ 'ի պարծանըս բանակիդ,
Թէ Նեբրովթ պատգամօքն եւ դուք ջանիցըդ ճըգնութեամբ
Վըկայէք յայտնաբարբառ՝ որպիսի խէթ սըրտի կասկած
Պաշարեալ է զնա եւ զձեզ ապագայիցն հանդերձեւոց,
Եւ զի փոյթ է 'Նեբրովթայ՝ Վըստամ թէ Հայկ ելցէ դիպան :

« Իմանամք յինչ ականարկեն ըսպառնալիք ձեր եւ դաշմնք
Ի վերայ վըտարանդեալ 'ի ձեր ճիրանս օրիորդին .
Անմեղին արեամբ դըստերս ըղգլուխըս ձեր կամիք գընել .
Անօրէն վատախորհուրդ բըռնաւորաց գործ վայելուչ :
Բայց որդւոց Թորգոմայ փըրկութեան յոյս՝ ամուր մարտիոց
Ոչ 'ի բազուկ մահկանացու եւ ոչ յիրանս առն ըսկայի,
Ի վեր 'ի վեր կայ կառուցեալ՝ յաջն այն ահեղ ամենազօր,
Որ զերկնից բարձանց խորանըս զոչընչիւ լարեալ պարզեաց,
Եւ զերկիր ոսկի լարիւ նըրբիւ կախեաց ըզնըմանէ :

« Դուք ըսկայք՝ 'ի բիւրաւորս գումարտ խըմբից ձեր ապաստան,
Կոչեսջիք 'ի Թիկունս եւ զգիւսխորոխտ սանդարամետս .
Թորգոմեանց ական յիրաւունս արդարութեան սըրբոյ, եւ յայն՝
Որոյ թիւ ըսպառազէն բուլից գընդաց եւ բանակաց
Աւաւել է քան զանթիւ եւ զանհամար արփից կաճառս,
Ճըշմարտութեան զօրավիգն յուսացելոց եւ սըրբութեան
Յերեսաց ամպարիշտ գոռոզահար մուրրութեանց :

« Վէրք մարտից քաջութեան արի լանջաց են նըշանակ .
Ես զանդամս 'ի պատրաստի ունիմ մաանել՝ ոչ մի վիրաց,
Այլ յօշ յօշ կոտորելոյ յաստուածեղէն օրինաց սէր,
Եւ առ գուլթ ազատութեան ազգի՝ տոհմի եւ աշխարհի :
Թէ յերկնից այսպիսում ժուժկալութեան կընքեցաւ մահ,
Ո՛վ մահ վեհ քան զկենացն որ առաջի գընէք բարբաջ :

« Թէ մարտիկ իցէ որ դքաւ 'ի հօր կենաց մերժէ զինուք,
Զոր կարօղն է տխտանեանն ըսպառնացեալ անցուցանել
Ընդ ազատ կոյս օրիորդն ըստ իրաւանց մարտի՝ դիտեմք .

Սուր՝ ոչ այլ ինչ զոր ցանկայ սիրտ վերագին արիւնախանձ :
 Քաջ բարակ Ներովթ որսորդ մարմին գերեաց եւ ոչ ոգիս ,
 Եւ այն ոչ յաստեղաց բաշխից եւ ոչ թէ բախտի տուրք ,
 Այլ անքնին Բարձրելոյն ամենագէտ սուրբ դատաստանք ,
 Որ բառնայ զհարդ կամի զնրժարս 'ի լուծ ու 'ի մէտ կըշռոց ,
 Զորոյ մէք կացցուք եւ դուք զկատարածին տեսանել ելս :
 Եւ թէ դուստր է Հայկայ՝ Թորգոմեան կոյսն իմ Հայկանոյշ ,
 Գիտասցէ աղատօրէն տալ քաջութեամբ ըզպարանոց
 'Ներովթայ սրոյն՝ փոխանակ իւրում փառաց , հօր , Լաշխարհիս ,
 Եւ ոչ այլ ինչ երբէք ընդ անձն իւր տալ անցուցանել :
 Ընդ անձն ասեմ , ընդ հոգին եւ ընդ մարմին սուրբ կուսական » :

Յոտն եկաց յայնժամ Թամիր կոյս գեղեցիկ եւ հանճարեղ ,
 'Նազելի զինքն յօրինեալ պարկեշտ 'ի դէմս , յաչս , 'ի շարժուածս ,
 Զայն արկեալ քաղցրաբարբառ ասէ 'ի մեծ հրապարակին .

« Թէ չկարեմ դքեզ աղաչել 'ի բերանոյ դըստերդ ըզհայրդ ,
 Զի սղընձով եւ երկաթով Լաղամանդիւ եռասպատիկ
 Պատեալ է ձեր երկոցուն ըզսիրտ առ դուժ անձանց ձերոց ,
 Յերկոցունց 'ի հայրենի աղգացս անուն զձեզ աղերսեմ ,
 Յանուն հարց մարց սիրելեաց եւ ամուսնացնն պաղատիմ
 Որբացելոցն յորդոց , յարանց իւրեանց եւ փեսայից :
 Տացի եւ ինձ աստանօր յառնել Ասողիկ ձեզ դիւցազանցդ ,
 Որպէս նայն երբեմն ընդ հաւրս մեր Տիտան , Զըրուան , Յաբեթ ,
 Հաշտարար խաղմի սկայից 'ի ցամաքել զարեանց հեղեղս :

« Դուք անկեալքդ ողորմ մահուամբ յարիւնոռոգ ասպարիսին՝
 Դուք բացէք զանշընչացեալ չըրթունըս ձեր , խօսեցարուք .
 'Նա վերք ձեր իւրաքանչիւր՝ մէն մի բերան աստ փեռեկեալ ,
 Զայն բարձեալ ողորեսցեն՝ ըզկարծրութիւն կակղել սըրտից :
 Ո՛վ , ցէրբ ոչ դադարեսցեն դիւցազն արեանց ուկը ծիրանի
 Ողողել զհովիտս ըզգաշտս եւ ըզերինս երկրի զանբաւ .
 Գըթացարուք աղաչեմ , մեզ եւ անձանց ողորմեցայք :

« Ածէք աղէ զմըտաւդ ուշիմ՝ եւ քանիօն փառք եւ պարծանք
 Զօրիորդիւդ առցէ բակ միջնորդ այսչափ մըտանել մեծ ,
 Զօդ սիրոյ խաղաղութեան 'ի մէջ աղգացըս դիւցազանց :
 'Նուագեսցեն ըզնա բամբուռնք եւ քնարք դարուցըս հնացելոց ,
 'Նազեսցի գեղ վայելուչ քաջի արանցնն սիրարկու ,
 Հանճարեղ իմաստութիւնն 'ի դրունս աղգաց քարոզեսցի ,
 Զոյգ ընդ հօրդ՝ որ զաշխարհաց երկուց ըզկեանսնն նիւթեցէք ,
 Գիտելով տալ տեղի դիւցազնաբար ճակատագրին ,
 Ի մըտաց յամառութեան փոխել ըստ պէտս հարկի աւուրց .
 Ի լաւագոյնսնն փոփոխել է յամենայն ժամ դովելի :

« 'Նա եւ յանուն կուսական ազգիս բառնամ առ ձեզ բողոք ,
 Եւ յանուն չըքնաղ գեղոյ կուսիդ ձերոյ տամ ձեզ երդումն ,

Յաղգրս մեր գրթացարուք 'ի թորգոմեանդ խնայեալ ծաղիկ :
 Յորոյ 'ի սէր եւ 'ի բախտըն սրբառուչ աղէկիղեալ ,
 Ես ինձէն անձամբ իմով այսր հասեալ կամ կոյս տխտանեան .
 Մի խամբէք տարածամ ըզնա 'ի ցաւս , 'ի հեծութիւնս ,
 Եւ յոր այլ ինչ սոսկալի , որ մեզ 'ի դիցն անմահից քաւ :
 Ի պատիւ փառաց կուսիդ ոչ անպատեհ ինչ եւ դրժնեայ
 Անկցի արկած յուսեքէ՝ երգուեալ յարեւ հօրս եւ 'ի գլուխս .
 Յիս ինքն , 'ի հովանի թեւոց իմոց յանձն օրիորդն ,
 Իմ առեալ զայն յերաշխի , թէ իմ փառաց հասցէ վըղեան :
 Եւ թէ իմ հօր դիւցազին էին ինչ միտք ձախողակի ,
 Ոչ ըզմեծ հրեշտակութիւնս , ոչ ընդ սըմին զիս առաքէր :

« Այսչափ ինչ ուրեմն անարդ թըւեցաք մեք կոյսք Շիններայ
 Յաջրս ձեր , խորշել մահու չափ հրաժարեալ բացէ 'ի բաց
 Խառնեղոյ 'ի մեզ ըզգուստրըդ եւ մեզ քոյր ողջունեղոյ ,
 Այն որ երբեմն 'ի միջի մերում սընեալ եւ զարդացեալ ,
 Եւ յարբունըս հասակի դեղոյ 'ի դրան մեզ պարակից :
 Աւաղ , ոչ գիտեաք թէ զի փարսախք եւ վըտաւանք
 Ընդ մէջ անկեալ քանի մի եւ ամբ քառեակ ընդ մեր եւ ձեր՝
 Այսչափ յաչաց ձերոց ըզմեզ օտարախորթըս հանիցեն :

« Արդ կուսիդ պատիւ յիմ գլուխ , 'ի սիրտ մեծանձն հօր դիւցազին .
 Այլ տակաւին զամենայն եթէ զիրաւ եւ զանիրաւ
 Աղմըկեալ , եւ սպառըսպուռ յանձանց 'ի բաց եղեալ զողորմ ,
 Ի նոյն կայցէք եւ մնայցէք յետսամիտ կամս ըմբոստութեան ,
 Եւ զներող քաղցրութիւնս աստուածանման ինքնակալին
 Ստիպիցէք 'ի դառնութիւն այնուհետեւ դառնալ ընդ ձեզ ,
 Փաշաման յանձնէ կրթեալ անձամբ անձին զընիցէք մեզ ,
 Անադան ըստըրջանօք ոչինչ շահեալ՝ բայց զապաշաւ :

« Զնախկին սրայմանս երկոսին զարդիս նիրհեալս՝ յարուցանէք ,
 Զարթիցէ 'ի սուր հօր իմոյ յայնժամ արդարութիւն .
 Եւ չգիտեմ , մութ զաչս ունի , զինչ եւ ընդ կոյսդ անցանիցէ ,
 Զեմ ես այնմ երաշխաւոր , ոչ Բիւրասպեայ նընջէ նախանձ :
 Տեսանեմ աւասիկ 'ի սուդ սրբոյն դառն արտասուաց ,
 Զի հարկաւ պահանջեսցիք զերբեակ դաշինան համանդամայն
 Ի սուր սայր սուսերաց , 'ի տէգ նիզակ , 'ի շովնդ լարից :
 Եւ ոչ երրորդն 'ի սրայմանս 'ի գլուխ ելեալ առցէ վըճար ,
 Բայց 'ի միջոյ թէ բարձցի՝ յոյր նըկատին ակնարկութիւն
 Տալ ըզկոյսն , եւ աշխարհի զբոլոր բարեաց նօթձեւ օձան :
 Ի քո ձեռս են , ով դիւցազն , այն պարգեւաց տուրք եւ զըրկանք » :

Զայս խօսեցեալ նըստաւ պերճ , զարմանք կալան զորեարն ողջոյն :
 « Շընորհ մեծ ունիմ , ասէ Հայկ , երկնաւոր նախ այցելուին ,
 Որ սփոփանս ինձ եւ զըստերս 'ի նըկատեալ վըտանգիս վիշտ
 Ըզբեղ կոյսըդ գեղեցիկ եւ ըզմեծանձըն պատրաստեաց :

Եւ քեզ շնորհ, որ ընտանի քեզ եւ սրբոյն ընուծեան սեռիդ
Մարդասէր քաղցրը կամօք առնուլ ըզդուստրըս հաճեցար
Ընդ թեւովք քումըդ խնամոց եւ 'ի հըզօր քում երաշխի,
Քաջայոյս 'ի հովանիդ խմաստութեան եւ զգաստութեան
Թէ անարի եւս դք կացցէ անդ օրիորդ յակաստանի:

Աղաչեմ, կոյսըդ չըքնաղ, ընկալ փոխան սերտ գոհութիւնս,
Դիր 'ի մտի՝ հաւատա թէ ոչ միայն չհամարիմք ինչ
Ըզկոյս մեր անարժան ընդ քեզ նրման աղնիւ սրբոյն
Պարկեշտից օրիորդաց կենակցութեան եւ բնակցութեան,
Այլ ըզքեզ, Թամիր, ըզքեզ հաշուիմք ըզկոյսըդ նազելի
Այնպիսում հօր անպատէհ, լաւադունին արժանաւոր:

« Բայց ոչ 'ի շնորհս ինչ երեսաց քոց սրխալի օրիորդիդ,
Ոչ 'ի շնորհս ամենայն սիրոյ կենաց յաւիտենիս,
Ոչ կարեմ յանձն առնուլ բարեաց ազգիդ տանել խընամ,
Եւ սիրոյ մատըն լինել իմում գրոհիս երջանկութեան,
Օգտի հանուր տիեզերաց, նա եւ ձերում իսկ աշխարհին:
Ինձ զիմրդ զաչըս մըտաց կափուցանել իցէ այդչափ
Չըտեսանել զի կարծեալ խաղաղութեանդ յինէն նըպաստ
Չամպարիշտ գոռոզութեան յերկրիդ ձերում արկցէ զարմատ,
Ոտն առ ոտն յարամրի ապա 'ի մեր մոծեալ գաւառ
Սըփուեալ տակուիս տարածիցի առհասարակ ընդ տիեզերս,
Յերբ զարեւ հայրըն տեսցէ խաբէութեան եւ բըռնութեան,
Պատրանօքն յապուշ առնել եւ բըռնաբար նուաճել գերի:

« Եւ զիմրդ իցէ աղէ, զի հաշտութեան բարեաց օճառ
Մեզ եւ ձեզ երկուց ազգաց եւ աշխարհաց երկաքանչիւր
Յիմ գըլխոյս եւ 'ի գըստերըս քարշանաց պահանջիցի:
Թող ուրասցի մեզ յառաջ, ընկեսցէ նախ Ներբովթ 'ի բաց
Չանաստուած եւ զանօրէն նորակրօնից խորհրդոց նենգ,
Եւ զբըռնաւոր զինքնատէր հարըստահար ժըլատութիւն,
Չցեղասէտ իւրաքանչիւր եւ զտանուտէր ծանիցէ նախ
Ինքնիշխան գըլուխ եւ տէր միահեծան՝ երկրին իւրոյ,
Նոյնպէս, եւ առաւել, ըզմեծ աշխարհս թորգոմական
Տոհմ եւ ցեղ նախամեծար, յազգ յաբեթեան նախապատիւ:
Իջցէ 'ի գերախանչ փըքացմանէ սրբոյն, մըտաց,
Եւ մարդ՝ մեզ հաւասար՝ դիտասցէ զանձն եւ ըզբնութիւն,
Յայնժամ, յայնժամ եւեթ, տակ առեալ հաստ բողբոջեսցէ
Կանդաղեալ յերկիր 'ի խոր անձկալին մեզ հաշտութիւն սուրբ:
Չերկոսին յայնժամ տըւեալ իմ նըմա զձեռս հաւանութեան,
Մատուցից միով զողջոյն խաղաղութեան, զդուստրըս միւսով:

« Իսկ մինչեւ նա յամպարիշտ պընդեալ խորհուրդս՝ ոչ հատանի
Իսիրեւեացն երկոցունց կոկողավիզըն վերադաց,
Յազգի մարդկան հարուածոց, գոռոզութեան եւ սըտութեան,

Խաբանօք պատրել զմարդիկ յանդիտութեան պահեալ խաւար,
Բռնութեամբ 'ի ծառայս գերեալ ըստ կամս առնել նրկուն,
Ինձ օն անդըր փարդաստ, եւ յազդ որդւոցն քաւ լիցի
Միամտել մըտերմանալ, զաւակ եւ տոհմ 'ի տուն խառնել
Ատելոյն արդարասէր իրաւագատ երկնից ականն,
Եւ Թըշնամւոյն մեծամեծ երկնապարգեւ բարեաց երկրի:
Յապըստամբէն Աստուծոյ եղէց բոլոր տամբ ապըստամբ,
Եւ զանունդ որ ինձ կոչէ՝ գրեցից անձին 'ի մեծ պարծանս:
Եւ ո՞ր այն քարոզքն իցեն, փողոց հըռչակ, որ զհակառակ
Ծաղրելի զիմաստութիւն մեր երգեսցեն յապայս տղանց: —

« Այլ զըստերս 'ի վրէժխնդիրն Ներսիսայ զիպեսցի մահ,
Ըջժանտ սէրն յատելութիւն գազանութեամբն դարձուցեալ,
Որպէս սովորն է յաճախ յանաւրբ տըւփոտ սիրտ ինքնասէր: —
Օն լուիցէ երկին, երկիր, եւ գիշերոյս լուիցեն աստեղք,
Լուիցէ Թորգոմ եւ Տիտան զոր հատանեմքս գատալձիւ:
Մեռցի հայկանոյշ, երկնից ձօնի եւ աշխարհիս:
Երկնաւորն հայր որ 'ի սայր սուսերց մարտի պատերազմին
Առ յինէն զորդեակս հայկակ, ոչինչ ընդհատ զիմ սիրելի,
Եւ զսա նըմին նըւիրեալ պարգեւողին 'ի ձեռս աւանդ,
Վարկայց Թէ եւ ըզսա ծախեաց անդուծ մարտին ժանիք:
Ընդ այսքան բարեաց ազգի եւ աշխարհիս 'ի սպանդ վարեալ
Ձենցի զոհ հայկանոյշ ընդ հօր փառաց եւ պարծանաց.
Անդ յայնժամ երգեսցեն ըզնա տաւիղք փողք եւ փանդռուիք
Յայժմուս, 'ի հանդերձեալն եւ յաւիտեանս անկէտ դարուց:

« Եւ Թէ զսիրտ քո հարցանես, տիտանեան կոյսըդ գեղեցիկ,
Անհընար քեզ չիմանալ՝ զի ոչ 'ի ձեռս ինչ հօր է բնաւ
Հնազանդել 'ի դոյն հրաման, տինա խառնել կուսի հրապոյրս
Յոր սասաիկ եւս քան ըզհայրն ատեայ դարչի բացէ 'ի բաց:
Եւ զոր կանխեալ ասացիս, Թէ հայկայ դուստր է հայկանոյշ,
Պատարագ ինքնանուէր հանուր բարեայն յուսացելոց
Կամակար եւ զիմագրաւ մեռանիցի, եւ Թող մեռցի.
Յինէն կուսէ հա 'ի սեղան հանեալ մեռցի՝ հայկանոյշ »:

Ընդ յետին բարբառոյն կանգնէր կայր յոտըն զայրագին,
Եւ ելեալ յատենէն՝ մուտ 'ի խորան իւր հապ ըշտապ,
Եւ անդ սիրան հայրագորով փըղձկէր 'ի յորդ ջերմ արտասուս:
Թորգոմեանն հրապարակ փոքուէ 'ի մեծ հեղձամըղձուկ
Հեծեծմամբ հեկեկալով աւատացեալք հատան յողբումն,
Ոչ այլով ինչ ըզսըրտից զովացուցեալ զաղէխարշանս,
Բայց միաբան բազմութեամբն յարուցեալ աղաղակէն.

« Պատերազմ, սուր 'ի յարեւ ըսկըզբնաչար Թըշնամւոյն, մահ,
Առ ատելին մարդկութեան, առ ոխերիմ տան Թորգոմայ,
Առ անօրէն բըռնաւորն եւ առ գողոզն աստուածամարտ:

Յարութեանց հանդիսարան տեսցուք այգուն մէք ըզմիմեանս» :

Լուծանէր երաստըն մեծ, եւ կոր 'ի գլուխ վայր մի բեշեանք Մնացեալ անդէն 'ի տեղւոյն իբրեւ յերկնից կայծակնահարք, Կամ զերդ նաւ առ ըզձակերտն իւր հուպ քերեալ նաւահանդիստ՝ Ի վտանգից յուսայր 'ի կէտ եւ 'ի վըշտաց հասեալ սըսակ, Փոթորիկ յանկարծաթափ յափըշտակեալ անդրէն 'ի խորս եւ գիշեր աղջամըղին շուրջ պաշարեալ կոյր մառախլով, Ոչ երկին եւ ոչ երկիր նըշմարիցէ սըրտի խրախոյս, եւ ոչ թէ յով առաջի կայցէ դիմել յաջ կամ յահեակ. Ի վարան մեծ տաղնապի այսպէս կային ընդարմացեալ:

Եւ հարուստ մի տակաւին անդ տատամսեալ 'ի միտս իւրեանց, Ապա ելեալ մեկնեցան իբր ակամայ, հիւանդաքայլ, եւ տարտամ դանդաղանօք եւ շըրշընջմամբ այր ընդ ընկեր, Ոչ այլ իմիք միտ եդեալ՝ բայց ակընկոր ծանր ամօթոյն:

Իսկ հայկեանք՝ զաչս 'ի խորանս երթային տալ անօսըր քնոյ Առաւօտին հանգըստեան՝ առ դէպս այգուն յառնել ըսթափ. Նոյն եւ որդիք դիւցազին՝ հարցեալ ըզհօր նախ զողջունէ: Հեծէին ընդ քեռն արկած այր այր 'ի վրանս իւր առ միմեանս, Այլ հօր վըճռի չքերէին՝ բայց արտասուս եւեթ ընդդէմ:

Վըստամայ ծով դառնութեան մաղձին ալիս 'ի սիրտ յուզեալ Ընդ եպեր սրարտութեանն 'ի նախանձորդ կըրկին քաջացն եւ ընդ կիրըս մըռմըռեալ սըրտմըտութեան քինու վըիժուց, Երթեալ նըստէր 'ի վրանին ընդ զուգակիր իւրում որդւոյն. Ծամէին երկոքեան լըռիկ ըզմաղձ սըրտից իւրեանց:

Մռնչեալ հուսկ ապա հայրն, յողւոյ ելեալ յօդէր բարբառ, Ըզձախող դէպս համօրէն անցից աւուրցն առեալ 'ի մէջ, Զամենայն աղխեալ զյուսոյ դրունս առաջի իւր գըտանէր: « Տես թէ յոյս յուսացաք, ասէ ցասմամբ եւ սըրտաբեկ.

Ի մերոց աստի յարեալ մեզ առաջին գոռն խիզախ, Այլք կացին հանդիսատես. հա՛ս դք խաղանց մեզ 'ի թիկունս. Արդիւնք վըկայ մեծագոչ՝ զի ուծացան ամենեքեան:

Ո՞ լըսէ այսուհետեւ ըզՎըստամայ ձայն աստարին, Ո՞ նըշան առնու եւ զէն՝ կապել ըզկնի իւր աստատակ: Թէ պընդիմ 'ի միտս յամառ, ասըստամբեն յայտ յանդիման, եւ զոր ընդ այլ անցուցաք՝ ընդ իս ելցեն մեծ եւս այսպանք:

Այլ թէ 'ստ իս եկեսցեն եւ յաղթեցից զօրապետեալ, Ամենայն ինչ ընդ կենացս՝ հայկայ լեցին շնորհք եւ սրարգէլք:

Իսկ զինչ առ ձեռն այլ կայցէ արիութեան եւ հանճարոյ. Սուր 'ի սլորտ անձին առնել, յանձնէ զքինուս խընդրել վըրէժ, Կամ կորակոր 'ի կորուստ առնուլ գընալ զայս ծանր եպեր, եւ թողուլ ատելեաց զասպարէս զայս լայն եւ արձակ: Երկոքին վատութեան եւ անազատ ոգւոյ խոճոճ,

Այդ ոչ յաղթել թընամուտն, այլ ընդորոշն սլաշտել է զկամս,
Թէ այսպէս եւ թէ այն՝ կորուսանել զիւր ատելին:
Իսկ արդ ինձ զինչ այլ մընայ գեր'ի վերոյ թըռչել այլոց,
Եւ թէ ոչ հաւասարել, գէթ հուպ մատչել մեծ ոսոխիս»...: —

Աստ ըզկայ խուն ինչ առեալ, ապա դոչէ յեղակարծուստ.
« Արութեամբ յաղթել անձին եւ ոխերմին հըսարտութեան.
Թէ քան զանձն ոք չամբառնայ, չմարթէ այլոց կալ գեր'ի վեր:
Մի Վըստամ'ի չէք լիցի յաչաց ձերոց եւ աշխարհիս,
Կացցէ բարձր քան զանձն եւ քան ըզձեզ արձանացեալ,
Քաջութեամբ ձեռներէց, մեծաւ սըրտիւ անընկճելի.
Վէհից վէհ աշխարհի տէրն՝ ոչինչ ընդհատ տէր է անձին:
Հայրենիք, խաղաղութիւն, ազատութիւն եւ օրէնք սուրբ,
Ձեզ Վըստամ, զայրոյթ, քէն, փառք, ձեզ ամենայն ինչ ողջակէզ.
Ատելութեան յաղթէ սէր, եւ ատելեացն իւրոց Վըստամ:
Ջըրուան հայր իմ Ջըրուան, լըքեր եւ դու զորդիդ, ուր ես,
Ո՛չ դու իմ խըթան, մըտրակ, ուր են քո բանք, ուր դու ինքնին»:

Չայս ասէր 'ի բազին անդրը կառուցեալ զաչս ու'ի պատկեր,
Ջոր կանգնեաց նահապետին՝ 'ի վրանի անդ հըսկայաձեւ
Յօրէ յորմէ վտարանջեաց ներքուստ ձեռին թորգումացւոյն,
Իբր 'ի շնորհս անըրջական տեսեան նորին եւ խորհըրդոց,
Ըջնախնոյն յանձն իւր զողի եւ զարութիւն զարթուցանել.
Յոր եւ աղօտ լապտերին անկեալ նըշոյլ լուսաւորէր:
Ի հոգոց անտի նոցա, 'ի լուութենէ խոր գիշերին
Անկանէր աչաց մարմնոցն երկնառաք նիրհ թեթեւ թըմբիր:

Ջոր տեսեալ աննիրհ ական եւ ըզսըրտին սլատրաստութիւն,
Ժամ պատէհ զայն համարեալ փոփոխութեան բախտին հայկայ,
Կանգնելոյ եւ զիրաւունան, եւ գիւցազին իւր դընել շուք,
Կարակնեալ յունից շարժմամբն՝ որ զամենայն տանի բերէ,
Անհարկեալ կոչեաց առ ինքն ըզգըրուանեանցն արթուն հրեշտակ.
« Երթ, ասէ, 'ի դրախան Ազին առ նահապետ ազգին առ Սեմ,
Վըստամն եղեւնաւոր այժմ 'ի նմանէ չէ ինչ զանխուլ.
Հակառակ հրամանաց յարեաւ Երկնից խեռեալ ստամբակ,
Այլ պատիրք դըժոխոց թակարդեցին զինքն յորոգայթ,
Ձի' նըստի, ծն փութասցի զանդընդայնոյն լուծանել խաբս,
Որդւոյն միտըս դընել, դարձուցանել այսրէն առ մեզ.
Արի երթ աղէ փութա, համառօտեալ են ժամանակք »:

Սըլացաւ էջ Ջըւարթունն, եգիտ ըզՍեմ յակն Երասխայ,
Որ զի այն ինչ յարգարոցն հասեալ ոգւոց 'ի մեծ մարտէն
Լըւեալ ըզգոյժն նըստէր յոգւոց հանէր քանքատելով:
Կաց հրեշտակն ըզգըժոխոց ուսոյց ըզնենգն եւ զվէհ պատգամն,
Ըստիպեաց տագնապեցոյց եւ վերացաւ յերկնից խորանս:
Ճեպեցաւ եւ Ջըրուան, գիմեաց 'ի վրանըն Վըստամայ.

Տեսեալ զինքն անդրի անդէն, եմուտ 'ի նա, եղեւ հոգի՝
Ի ծանօթ կերպարանաց անտի խօսել մեծ եւս հրաշիւք,
Ոչ յերազ գիշերական ըստուերակերպ ուրուականօք:
Երեւի նիրհեալ աչացն Վըստամայ տեսիլ ահեղ.

Դըղըրդի խորան՝ բագին, շնչաւորի դրօշեալ պատկերն,
Աչս ածէ, գլուխ տատանէ, ձեռն եւ շըրթունա շարժէ յայս ձայն.

« Ո՛վ Վըստամ, դըժոխք 'ի ծոցդ, այ հէք, կարեն նընջել համբուն.

Զն՝ եղեւ քեզ, զն՝ կամաց երկնից դիմակ գործեցեր զայդ,

Որ մինչեւ անդր 'ի կայեանս երանութեան գայ խռովել զիս:

Զն՝ արիւնք անկեալ յերկիր, զն՝ տարաժամ խըզեալ ոգիք,

Ընկըրկեալ եւ յաղթութիւն Երկնաւորին յիւր ատելեաց:

Խաբեցին սանդարամետք ըզքեզ, որդեակ, խաղ արարին,

Ընդ թըշնամիսն Աստուծոյ եւ մեր՝ առնուլ զէն 'ի կորուստ,

Ի տեսեան քընոյ դըլխոյդ անըրջանալ զիս համարեալ.

Վահ որդեակ. ես հակառակ վերին կամացն ակնարկութեան

Եւ 'ի մեր տոյժ կուրացեալ տայի խըրատ քեզ եւ պատուէր:

Արի արդ ծանիր ըզհայր եւ զնահապետ օրհնութեան քոյ.

Զայն զոր դուն տեսեր Զըրուան՝ ըզգայուցին ժլպիրհ դըժոխք,

Քամ էր նա հայր անիծից եւ ամպարիշտ զարմին արմատ,

Ապըստամբն յերկնից Վէհէն եւ ռիսերիմն հարազատաց,

Ածել փառացս աղամասուկ, կորուսանել զիս եւ զՅաբեթ:

Ահա սուրն անիծից փայլակնացեալ գայ 'ի բարձանց,

Օ՛ն փախիր դու 'ի նմանէ, զնենգապատիրն ուրացիր Սեմ,

Պատառեա զուխտդ ընդ դիւին՝ ընդ անդընդոց, 'ի վեր հայեաց՝

Ուստի էջ առ իս պատգամ եւ առաքեաց առ քեզ հրեշտակ »: —

Եւ նայեցեալ Վըստամայ՝ ետես ընդ ամպս երկնից կըշիւ,

Կըշիւ մեծ ոսկեղէն կախեալ յերկնուստ յաջն արարչին,

Որ զմիջոյ լըծոյն առեալ բառնայր 'դ երկինս եւ ընդ երկիր:

Ետես եւ 'ի նըժարսըն բախտ կըրկին սեաւ եւ սպիտակ

Մէտ 'ի մէտ խոնարհեալ, եւ ապա թուին էջ 'ի դըժոխս,

Եւ սուսեր կայծակնացոլ զայն տակաւին վանէր յանդուհոս,

Անդ սուղաւ եւ ոչ եւս այլ երեւեցաւ յօդ արփենի:

« Օ՛ն յերկինս, ասէ Զըրուան, հայեաց եւ տես զէին բաշխոյս.

Անդրանկին հօրս Յաբեթի եւ տան իւրում անդրանկութիւն,

Եւ տան թորգոմայ յառաջահաս պատուին պարծանք,

Եւ հայկայ ելին պարգեւք՝ բախտ մեծ յաղթօղ անպարտելի

Երկնայնոց եւ երկրայնոց եւ սանդարամետականաց:

Վայ որ խոչ անկցին ընդ ոտն յաղթանակի փառաց իւրոց.

Արի եւ փութա, Վըստամ, մուտ ընդ դրօշու վէհ գիւցաղին,

Յորմէ զկեանսդ առեր շընորհ, առցես զերկիրդ եւ զամենայն.

Նորայ է, նըմա տըւեալ յարդարաբաշխ հօր մեր աջոյն:

Ահա եւ ես ելանեմ յերկրէ աստի՝ միջոյ ձերմէ,

Եւ թողում ըզգա եւ զձեզ յաստուածազօր ձեռն ըսկային .

Արի եկ ընկալ, որդեակ, զողջոյն սիրոյս եւ ըզգօն լեր » :

Զայս 'ի քուն լուեալ Վըստամ եւ տեսանէ զդրօշեալն անդրի
Զի դիմեալ ոտն 'ի յառաջ, բազուկ ուիրան գիրկ կարկատեալ
Գայր առ ինքն, եւ անդ տապալ առնեալ փըշէր 'ի բիւր մասունս :
Ի ձայնէ կործանմանն յարեալ Վըստամ, զարթեալ Արբակ .

« Այ այ ո՛վ, գոչեաց Վըստամ, բա՛բէ տեսիլ նոր սքանչելի .

Ողջունեմ, հայրըդ մեծ, ընդ նըշանիդ եւ ըզպատգամսդ .

Ծանեայ զխաբըս դըժոխոց, մըտօք կամաց լինիմ յուրաստ .

Քո եմ, հայր, եւ եղէց, լիցիմ եւ քեւ ընդ Երկնից հաշտ » :

Զայս բարբառեալ, կայր որդւոյն սոսկացելոյ պատմէր զտեսիլն,
Եւ վըկայ հաւատարիմ առնոյր զանհետ մանրեալն արձան :

Ըստանձնեալ անդէն զասպարն եւ ըզնիզակն առեալ 'ի ձեռս՝

Եւ դընաց ընդ որդւոյն 'ի մըտերիմն ըսկայակոյս :

Զայն արար ժողովեաց եւ զոր չետեսն յատենի անդ .

Կայր 'ի մէջ, հեծէր պատմէր ըզդըժոխոց դաւ եւ խաբկանս ,

Զհաւաստի հօրնն պատգամ, զառ 'ի յերկնուստն ըսպառնալիս ,

Ըզնըշանն յայտնաբարբառ որ տակաւին խօսէր 'ի վրանն ,

Եւ զխորհուրդըս սըրտին՝ յուրաստ լինել 'ի պատրանաց ,

Մերկանալ ըզմիտս յանձնէն զամբարտաւան եւ զփառասէր ,

Խոստովան ըզմեծութիւն եւ զիրաւունս հայկայ լինել .

Զի է Աստուած ընդ նըմին, եւ ինքն եւ տունն ընդ Աստուծոյ .

Համառօտ՝ արիաբար յաղթել անձին եւ Առնակայ :

Եւ կընիք ջերմ եւ ազգոյ դընէր խօսիցն 'ի փորձ նոցին .

« Չեք ձեզ Վըստամ. ահա հայկ, հա եւ Առնակ . ձեզ մին յընտիր ,

Դուք լուծեալք յորոց առ իսն ուխտից դաշանց ապիրատից » :

Գայթ 'ի գայթ 'ի հաւատս՝ 'ի սէր նորա սկայից դասուն

Զըմնայր այլ ինչ քան զայն՝ թափել յիւրմէն, դառնալ 'ի հայկ :

Աջ անդէն հաւանութեան ձըգեալ 'ի մի ձայն կարգացին .

« Կեցուցեր զանձն եւ ըզմեզ, արդ յով կամիան ըզմեզ տարջիր ,

Մեք ըզքո՝ գունդք մեր ըզմեր, յոր կոյս շարժիմքն, անցցեն ըզհետ » :

Եւ անդ վայր մի սկայից խուսէր յեց 'ի նիզակ կայր մըտախոհ :

Իսկ Աստուծոյ յանմահութեան Աղին դրախտի լուեալ համբաւ ,

Թէ օրիորդն թորգոմայ տենչալի կոյսն արփիագեղ

Առ սէր հօր զանձն եղեալ՝ գերի դընաց բախտին թըշուառ ,

Ի կասկած վարանելոյ դառն աղետից ըսպառնալեաց

Խաւարէր յաչըս նորա զուարթարար լոյս գըրգարանին :

Յողոց եւ, գութքն յուզեցան եւ փըրկութեան նիւթէր ճարակ ,

Եւ զի մի առ սէր դըստերն հիւանդասցի հայկեանն հանդէս :

Զթափանցիկ մըտաց փայլակն յայսկոյս եւ յայն ցոլացուցեալ ,

Հուսկ ուրեմն զայս եւեթ ետես յելի աղագս հընար ,

Յանձին եւեթ ձեռն հարեալ, եւ ոչ յերկնից հարցեալ խորհուրդ ,

Ոյր հրամանք ոչ ներէին խառնել նրմա յարանց ապշոպս,
Իսկ ինքն ակն ունէր գործոյն լուռ անարիւն երթալ յամբովկ :

Ընկեցեալ անդ 'ի դրախտին ըզկերպարանսն կուսագեղ,
Աւնացի զգենոյր տեսիլ զերիտասարդ քաջ պատանւոյ,
Սպառազէն 'ի զէն 'ի զարդ, վահան նիզակ 'ի ձեռս արի.
Աղեղն եւ կապարձք արկեալ թիկանցն սիգաճեմ,
Լինէր Տիգրան յաբեթեան քաջին հրանտայ հասակակից
Եւ սիրելի յառաջին հրեշտակութեանց Բեշայ 'ի հայս :
Եկն եմուտ 'ի բնակ հայկեանց, մինչդեռ եկին բեշեան դեսպանք :
Հրանտ 'ի մութ սուգ տըրտմութեան առ գոյժ մահու չըքնաղ կուսին
Եւ յալեաց ցաւոցն 'ի ծովս եւ բարկութեանն ընդ Վըստամայ,
Մենացեալ 'ի վրան իւրում հեծէր, մռնչէր, չերթայր յատեան :

Իբրեւ լու 'ի լոյս լինէր ընդ առաջին բանս ատենին
Ողջանդամ հայկանոյ՝ 'ի տիտանեան անկեալ ճիրանս,
Հօրն ապա եւ դատակնիք արիական կուսին 'ի զոհ,
Մառախուղ մահու ստուերաց պաշարէ զաչըս պատանւոյն :
Անհնարին լի նախանձու սըրտմըտութեամբ քինու վրիժուց
Լաւ զառաջին մահուն բօթ քան զաւետիս կենացն ընտրեալ,
Զերկոսին ձեռնն 'ի գանգուրըս խոպոպեացն արկեալ գըլխոյն
Մըռնչէ զայրագին, հեղու ցասման ցուրտ արտասուս :
Յօան 'ի վեր վազէր, առնոյր ըզսաղաւարտն պղնձակապ,
Չածէր այլ ինչ ընդ միտ՝ քան զի առ կոյսն երթալ ուղիւ,
Ընդ հուր ընդ սուր ընդ բանակս եւ ընդ պարիսպ անցանել թափ,
Թափել հանել զանձկալին, կամ առ նըմին գընալ 'ի սպանդ
Առաջի աչաց իւրոց կամ թէ 'ի գիրկսն սատակել :

Իբրեւ այսպէս յարուցեալ 'ի մեռելոց 'ի կենդանիս
Սպառազէն ոստնոյր արտաքս որպէս առիւծ զորսողի հետ,
Պատահէ անդէն նըմին Ասողիկ 'ի կերպըս Տիգրանայ
Իբրեւ զոք 'ի թիկնապահ գընդէ բեշեան դեսպանութեան :
Ձեռն 'ի ձեռն խառնեալ՝ զանուանս ետուն, ծանեան զիրեարս :
« Յով այսպէս », ասէ Տիգրան. « Իսկ աստ ես դու », կըրկնէր Հըրանտ : —
— « Աստ եմ 'ի գունդ փըշտիպանաց, ժամ որսացայ քաջիդ 'ի տես :
Իսկ դու յով աստ 'ի ժամու խուլեալ այսպէս, աղէ ասա » : —
— « Օ՛ն պատմեա ինձ հաւաստի, կըրկնեաց Հըրանտ, ողջ է կոյսն իմ » : —
— « Ողջ է քաջ, ասէ Տիգրան, եւ ընդ իմով պահպանութեամբ :
Ցաւէ ինձ, իմս Հըրանտ, ընդ եղուկ բախտ քո սիրայնոյդ,
Մանաւանդ զի եւ տեսին աչքս ըզխօսեալ կոյսըդ չըքնաղ,
Թէ յորմէ անկար դու, յորպիսի ձեռս մատնեցաւ նա » : —
— « Ոչ ցաւոց եւ ոչ խօսից է ժամանակս, ասէ Հրանտ, այլ, —
Եւ իցէ ինձ հնարաւոր յալեաց ծովուս յուսակորոյս
Ակն ունել այդրմ ձեռին 'ի քո սիրոյդ, — այլ օգնութեան » : —
— « Եւ որովմ օգնութեան, ասէ Տիգրան, յո՞ եւ կամ յի՞նչ,

Դու ինքնին իսկ դիտես, զի տաղտկացեալ 'ի տխտանեանց,
Յամպարիշտ Բե՛լայ գնացից, ոչ ինքնագրաւ կամ զինուորեալ,
Այլ 'ի կամբս հրամանի զառամ երկչոտ հօր ծերունայ:

Եւ կամ 'ի գլուխ փըշտիպան զօրաց կանանցն 'ի խորոտճին:
Որ ինչ 'ի ձեռս է ասա. թէ զլանայցեմ ինչ սիրելոյդ»: —

« Աստըստին իսկ 'ի ժամէ աստի գընամ ես աւասիկ,
Կըրկնէ հրանտ, առ հայկանոյշ, փըրկել ըզնա կամ մեռանել:
Առաջնորդ ինձ եւ քաջացն իմ ընտրելոց մըտանիցէս
Դէպ ուղիղ 'ի վրան նորա տանել ըզմեզ ընդ գողուղի:
Արդարեւ իսկ եղբայր լինիցիս ինձ հոգեկըցորդ,
Եւ հայկայ դիւցազին ընդ հարազատ թըւեալ որդիս:
Ի սպասու ծառայութեան դիտեմ բըռնի կաս դու Բե՛լայ:
Ոչ անիրաւ ինչ խընդրեմ, այլ գըլթութեան սիրոյ սատար,
Թափել ըզկոյս մի ամբիծ եւ անձնամատն 'ի ծնողին գութ:
Մինչ դիւցազըն թորգոմեան կայ եւ զարեւ մեզ տեսանէ,
Եւ բազուկ իւր բարձրացեալ 'ի չարագեւ գլուխ 'Ներթովթայ,
Ոչ ուստեք ինչ եկեսցեն երբէք քեզ ահք պատուհասից:
Եւ ինքնին գործն է արի սըրտի քաջիդ արժանաւոր »:

« Զինչ քան զայդ, ասէ Տիգրան, նախանձելի առաքինեաց
'Նոր եւ չըքնաղ հանդիսից յօժարամիտ նահատակի:

Զի յերկար 'ի քաջութիւն զիս խրախուսել լինիս աշխատ:
Իմ ինքնին յայդ էին կամք սիրեցելոյդ կարգաւ հրաւեր:
Յերկնուստ ուրեմն ազդեցաւ երկոցուն մեզ քաջըդ խորհուրդ:
Աւասիկ ես, օն արի, պատրաստ ընդ քեզ 'ի կեանս 'ի մահ »:

Երթային եւ խօսէին եւ սիրտ հրանտայ թընդէր տրոփէր:
Զաչս ամբարձեալ տեսանէ յահեակ կուսէ գունդ մի սկայից
Մեծաքայլ ահեղ չըքով պատկառելի դիմեալ յայսկոյս:
Միտ եդ հայեր, եւ ահա Վըստամ, Արբակ 'ի գլուխ գընդին,
Ամենայն աւագորեար հեստեալ կողմանն ըսպառազէնք:

« Իսկ յո՞ք քաջքդ », ասէ Տիգրան: « Առ ոտս հայկին, ասէ Վըստամ,
Արկանել ըզզէնըս մեր, հաշտել ընդ իւր արդարութեան,
Մեռանել 'ի վերայ նորա եւ տանն եւ իրաւանցն,
Եւ թէ կենօք, թէ մահու, լինել քաջին շնորհահատոյց »:

Քանզի Վըստամ 'ի բանի իւր արարեալ զամենեսեան,
Եւ ժողովեալ դայր՝ ըստըրջանս յանձն առեալ՝ յոտըս դիւցազին,
Մերկանալ անդ զամենայն ըզտէրութիւն, ըզուք եւ զցուպ,
Եւ բնաւ իսկ ըզկարծիս ցնորից անգամ իշխանութեան:

« Մեռանել, քաջք, թէ կամիք, 'ի դիւցազին հայկայ 'ի փառս,
Օն եկայք, ասէ Տիգրան, ընդ իս, մեռցուք 'ի միասին
Ի վերայ դըստեր նորուն՝ որ կենդանւոյն 'ի չար ժանիս
Պատառօղ գազանին անկեալ հեծէ աղիողորմ:
Մէք ինքնին անդր ընթանամք թափել ըզնա կամ սատակել:

Օ՛ն առեալ, որ դիւցազնին հատուցանել ցանկայ շնորհս,
հասկա զհետ ելցէ մեր» • ասէր եւ գնայր ողւով յառաջ:

« Հասկա հրանտ, գոչեաց Վլաստամ, աւասիկ մէք զորդւով քաջին »:

Պակուցեալ կայր եւ թըմբրեալ հըրանտ, աչացն ոչ հաւատայր,
թօթափեալ իբր ՚ի քնոյ դիմէր անդէն պատանին ջերմ

Եւ գիրկընդիսառն ընդ Վլաստամ եւ ընդ Արբակ եղեալ գոչէր •

« Ո՛հ ես նախ առ ձեզ անկայց, քաջքող, խընդրել շնորհ հաշտութեան •

Արդ եղբարք եմք հարազատ սիրոյ, զանցեալսն մոռացեալ,

Զամենայն մեծ փըրկութեամբն եւ կամ մերովս քաւեալ արեամբ »:

Զայս ասէր՝ դէմք ՚ի յաջկոյս, զհետ խաղային եւ վըստամեանք:

Զի պատէհ ցանկալի քան զայն նոցա չէր ակն ունել

Հանդիսիւ մեծաւ արդեամբ լինել հայկայ ՚ի սէր նախ հաշտ:

Ի հրաման ակնարկութեան փութանակի վառէր հըրանտ

Զիւրսն ՚ի քաջաց • գընդէին իբրեւ հարկւր առնն ջոկատ,

հարըստի սկայք ամեհիք, ամենեցուն ողիք ՚ի բռին,

հետի գիմեալք • եւ Աստղիկ ՚ի գլուխ գընդին կարապետեալ,

խաղայր հոգւով եւ շընչէր քաջացն ՚ի սիրտ հուր բոցավառ:

Առ ընդ կարճոյ ժամանել ՚ի Նեբրովթայ բըլըոյն թիկունս

Կանանւոյն խորանաց ՚ի գեհ ուր էրնն հայկանոյշ,

Ի բնադիր հայկարանին իջեալ ՚ի վայր լեռնադաշտէն

Ի հարաւոյ հասին կուսէ յեզըր միոյ ծանծաղ լըճի •

Հապճեպով ՚ի նաւս ելեալ մայրեւորին եւ որսորդաց,

Եւ սաստիկ թիավարեալ ընդ ջինջ նըշոյլս լուսնին ծագման

Նըկարեւոյ ՚ի խաղաղ յապակեղէն ՚ի ջուրցն երեսս

Շըրջակայ մայրեօք բըլըոց անտառախիտ վարսաւորօք

Ծածանեալ ՚ի ծովի ծայրից կոհակացեալ վէտ վէտ ալեաց,

Որ ՚ի գոփիւն թեւճակացըն մէտ ՚ի մէտ ճօճեալ ճեմին,

Նաւակք ինքնին եւ սկայիցըն կերպարանք ըսպառաղէն

Պատկերեալ ՚ի ջուրսն հանդէպ ընթանային արշաւասոյր •

Զրահք ասպարք եւ սաղաւարտք ՚ի լոյս լուսնին փայլ ըզփայլի,

Բեկբեկեալ գարգմանակք ՚ի մըկանունս երկայնեալ ջուրց

Խրոխտ տատանք, եւ քաջացն ընդ արշաւանն երկեղագին

Տրոփէին ըստ մերձենալ սիրտք յարի լանջսն թաւարծիս:

Ըզլըուութիւնն հատանէ Վլաստամ, բայ • « Ինձ գործ մի ահեղ

Աւաւել ձեզ դիւցազանցդ արժանաւոր հարկանի ՚նդ միտս,

Եւ գըրեա թէ ոչ քան զայս ինչ առաւել բազմավըտանդ:

Ողորմել ողորմիմք կուսին, հայկայ եւ քաջիս այս,

Ազատել ըզթորգոմայ դուստր յանարժան գերութենէն •

Օ՛ն եկայք, մեծ եւս հայկին եւ ընդհանուր տիեզերաց

Երախտեաց մարթեմք հընար, եւ պարուրեալ արմատակտուր

Զայս եւ զայլ խաղմից շըշուկ, ոչ զհայկանոյշ թափեմք եւեթ,

Այլ զողջոյն ըզգերութիւնս, զհայրենի տուն մեր եւ զաշխարհս:

Քաջազանց իբրեւ ըզձեզ՝ զինչ անհրնար, զինչ գրծուարին,
Փոխանակ 'ի խորանըս կանանուոյն անկանելոյ

Ի շուպէլ զօրիորդըն, դէս ուղիղ շքրջէլ ըզզէնսդ

Ի վրան անդըր նեբրովթեան, անդ վերագին խրզէլ զարեւ,

Ընդ նըմին եւ զամենայն գոռոզութեան բուռն կապանս :

Ոչ նիազ ինչ յայս Երկինք մեզ զօրավիգն են 'ի բարձանց » :

« Թող անգր 'ի բաց, ասէ Հրանտ, ըզքաջութիւն զայդ առ Տիտան,

Քաւ մեզ նենգ այդպիսի. զի ճըշմարիտ քաջաց օրէն՝

Առ ոսոխս եւ առ վերագս անգամ պահէլ արդարութիւն .

Առ ոճիր շատ է դուն կար, բարեգործին ոյժ մեծ պիտոյ :

Նեբրովթայ զհատուցումն հատուցէ Տէր մերով բազկօք

Դէմ 'ի դաշտ պատերազմին առ դէմ կալով մեր ախոյեան .

Եւ զինուց զօրութիւն եւ Բարձրելոյն կըշիւք արդար

Չափեսցեն իւրաքանչիւր կողմանց զարժանն իւր եւ զիրաւ :

Իսկ կուսիս Թորգոմայ իրաւապէս հասանեմք, քաջք,

Ի թիկունս անմեղութեան եւ ասլիկար տառապանաց,

Թափել կորզէլ յանիրաւ 'ի կասկանաց բռնութենէն,

Ձոր 'ի քուն գիշերոյ եւ դաւադրութ մարտամբոխիւ

Հրոսակ եկեալ 'ի վերայ եւ հինաբար տարան գերի :

Նա մանաւանդ ոչ մարտի պատերազմի գնամք գերեթափ,

Այլ զըստեր միջ ուժգին 'ի զըրկաց հօր տաշտակելոյ,

Եւ կուսի մ 'ի խօսելոյն առեւանգեալ եւ հափափեալ :

Եթէ յայսմ ասպարիսի հանդիսադրի նահատակաց

Անկանել հասանիցէ 'ի մէնջ, ո՞վ մահ երանաւէտ .

Իսկ 'ի միւսում՝ նենգաւորք եւ դաւաճանք վատք անարիք

Ի շրջին՝ յերգ եւ յառակ լիցուք ազգաց եւ յաւիտեանց » :

Ած թափեաց Աստղիկ Տիգրան կանգնեալ յառաջս մահուկին .

« Առ վըստամեանըդ խորհուրդ քաջիդ Հրանտայ պատասխանիք՝

Թէ հնարաւոր ինչ գոյր այդ, եւ ոչ յաւէտ բազմարկածեան,

Թող թէ զի չէ իսկ այնպէս . այլ զի խորանըն Նեբրովթայ

Ի միջի անդ ճամբարին՝ բարձր 'ի գիտի հարեալ բըլըոյն,

Յամենուստ ամրածածուկ յանթիւ վրանաց ծանր ըսպայէ .

Ուր խորոպձին ոչ այնպէս . թէ եւ յամուր 'ի բնէ վայրի

Եւ այլուստ գոգ անմատոյց, այլ մեկուսի յեզըր զակշին,

Եւ զարդիս գունդ ըզնովաւ պահակերաց սակաւաւոր,

Ի գինի եւ 'ի քուն 'ի շուայտանաց խոր ընկըղմեալ :

« Եւ գործոյս այսպէս մարթանք ըստ իս գիւրով պաճաքեսցի,

Թէ երկինք յաջողեսցեն եւ յանմահից դք ձեռննտու :

Եւանեմք ընդ առապարն յանտառն որ հուպ է անդամոր .

Թէ 'ի նոյն ըսպառազէն 'ի կանանոցն յարձակիցիմք,

Աղաղակ եւ գոյժ եւ ճիչ նոցա լիցի մաարն գործոյս :

Այլ զի ես յառաջեցից մըտից 'ի ներքս իբրեւ ծանօթ,

Տանեւոյ պատճառանօք ըզկոյսն առ Բէ՛լ հանից արտաքս :
 Թէ 'ի քուն կան պահանորդք, ահա վճարեալ է թեթեւով .
 Թէ արթունք, չունին լինել ինչ իրազեկ եւ զգէմ ունել,
 Մինչեւ առեալ զօրիորդն ածեմ 'ի ծայրս պուրակին,
 Ուր շաւիղ մի այսր 'ի լիճս է նուրբ կածան առ 'ի թաւալ :
 Աւաջինն 'ի կորովիսդ որ անդ՝ սրասցի մեծ աւարաւն,
 Մնացեւոցրս քաջութեամբ պատերազմեալ ընդ յարուցեալն
 Ի վերայ մերոց ոգւոցս եւ թըշնամւոյն առ 'ի խաւիան,
 Զի տացուք օրիորդին պարսպ յանդորր ելանեւոյ » :
 Զայս շքրթամբ չափ, սիրտն յուսայր քաւ յարենէ հասանել յանդ :
 Հաճոյ թուեցաւ ըսկայիցն, եւ գովեցին ընդ մի բերան
 Զհեթեթանսն Տիգրանայ 'ի հնարադիւտ ելս հանդիսին :
 Այլ միայն միտքն անվըրէպ ծիծաղեցաւ զնոքօք յերկնուստ :

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

ԴՐՈՒԱԳ ՀՆԳԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի բեւեանց հայկեանցն ձեռնարկութիւն. ընդ Հայկանուշայ Հրանտ եւս գերի ըմբռնի: Յետ կրկին հրաւիրանաց առ Հայկանոյ՝ տեսեալ զնա Բեւայ անմեկնելի 'ի սիրոյն Հրանտայ, սրտմտեալ պատուհաս մահու հրամայէ 'ի վերայ պատանւոյն եւ զկոյսն 'ի խիստ կապանս. ուր դարձեալ միւսանգամ հրապուրեալ 'ի գաղտնի հրամանէն Բեւայ եւ անյողդողդ կացեալ, նուիրէ զմահ իւր Աստուծոյ, եւ աղօթէ փրկութեան հօրն եւ աշխարհին: Զնոյն եւ Նոյ առնէ աղօթս 'ի խորանին Հայկայ: Հաշտեալ Աստուծոյ՝ շրջէ զբախան Հայկայ 'ի լաւ անդր. առաքէ նախ զՀրեշտակ իւր՝ ցուցանել նմա եղեւոց եւ լինելոցն տեսլեամբք, թէ զի արեքն պսակին եւ վառքն պատուհասին. եւ ապա յետոյ բժբշկել զնա 'ի վերացն:

ՀԱՅԿ

ԳԻՒՆՆԱԶՆ

ԳՐՈՒԱԳ ՀՆԳԵՑԱԳՅԱՆՈՐԱԳ

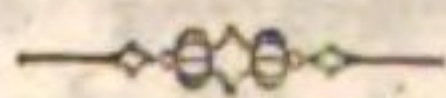
Ո՛վ գիշեր յոգնատարաբ՝ յառաջնայն Երկնի
Հին ևս այլ ի ծոցդ յըզի կրթեալ զայն Երկնայն
Երկնա, քրնարդ երկնային, քաղաք յըզի Երկն
Աստ ցի եղև արդեօք ամենայնդ Երկնայն
Յայն ի միւս ի յանկալի ժաման Երկնայն
Մեղմիւք երանելին ընդ զառ ի վերն երկնայն
Քոք Թրփուս մայրաւանդ կողքս ժնուս Երկնայն
Ամբարայ գնալով յանցոյս ընդ սըմբարայ միւս
Աստ ի յըն անստուակին ի ներկանայ իւրանայն
Անուին ըզտեղի, զընդունս անգամ ունիւ անցնայն
Իմց առ աչս արին Տիգրան յառաջ յանկալ Երկնայն
Ի խոր քուն թանձրութեան ըզգոհապանայն
Եւ ևս յաւթեալ բըժժանեք՝ մշտմն գալս ի միւս
Եւ խորհեալ ի փրկութիւն իւր ևս ի առաջս միւս
Փափոխեալ ի կուտահան գեղոյ բնա ի միւս
« Հայկանձը », զաշին ձայնէր, որ կրթեալ Երկնայն
Ըբընջեալ յունկն ըզհրանայն Եւ Երկնայն
Եւ կալեալ ըզձեռանէն բերի ի գալս ընդ Երկնայն
Որ Երկրովմայ յառապաստ Երկնայն
Զաշս ընդ երկինս ամբարձեալ Եւ Երկնայն
« Ո՛հ, Տէր, այսու գիտացից թէ Երկնայն
Ենեւ արդ ի ձեռաց Զողորմեացոյ Երկնայն
Ի գիւրդս գորովոյ ծնողիս, ի միւս
Իսկ թէ ոչ, յամենայն անհարկութեան Երկնայն

Pl. 100. A woman in a long robe, possibly a classical or biblical figure, being supported or held by several other figures. One figure on the right is holding a long staff or pole.

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ւ Ա Փ Հ Ն Գ Ե Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Ո՛վ գիշեր յոգնատըխուր՝ յաւիտենից մըթոյն հանգէտ,
Զինչ եւս այլ ՚ի ծոցդ յըղի կըրես երկունքս թորգոմայ.
Երգեա, քընարդ երկնային, քաղցրը լարիդ կամք ՚ի լըսել,
Ասա զի եղեւ արդեօք ամենագեղ կուսին հայոց:
Յափն ՚ի միւս ՚ի ցանկալի ժաման կացեալ քաջացն գունդ,
Մեղմով ելանէին ընդ զառ ՚ի վերն երագափոյթ
Ընդ թըփուտ մացառամու կողքս ժեռոտ դըժնեայ բըլըոյն,
Ափափայ գնալով յանյոյսս ընդ սըմբակաց ձիոց անկոխ.
Մօտ ՚ի յեւս անտառակին ՚ի նըկատեալ խորանսն հուս
Առնուին ըզտեղի, զընդունս անգամ ունել անշունչ:
Անց առ աչս արին Տիգրան յառաջ յանհոգս հանդարտաքայլ,
Ի խոր քուն թանձրութեան ըզպահասանսն նըլազունս
Եւ եւս յուռթեալ բըժժանօք՝ մըտանէ գաղտ ՚ի վրան կուսին.
Եւ խորհեալ ՚ի փըրկութիւն իւր եւ ՚ի ստոյգըն Տիգրանայ՝
Փոփոխեալ ՚ի կուսական գեղոյ բնութիւն, հուս մատուցեալ,
« Հայկանոյշ », դաշն ձայնէր, որ կայրն եւեթ հոգովքն արթուն:
Շըշնջեալ յունկն ըզհրանտայ եկս եւ զքաջաց դաւոյն արուեստ,
Եւ կալեալ ըզձեռանէն բերէ ՚ի գուրս ընդ նաժըշտաց,
Որ նեբրովթայ յառագաստ համարէին նըմին հրաւեր:
Զաչս ընդ երկինս ամբարձեալ եւ մընչէր կոյսն ողորմաղերս.
« Ո՛հ, Տէր, այսու գիտացից թէ ներեցեր զառ հայր յանցանս
Եթէ արդ ՚ի ձեռաց ճողոպրեցայց ամպարըշտիս
Ի գիրկըս գորովոյ ծնողիս, ՚ի սէր սիրեցելոյս:
Իսկ թէ ոչ, յամենայն ակնարկութիւն կամացդ յորդոր

Կամակար մեռայց, եւ ոչ եղէց այլում, քեզ ժըխտողին,
Սիրայնոյ հօրս ատելւոյն եւ որում յիս կախին ողիք:

Չարարից յամօթ ըզծիօղ, զազգ եւ զխօսեալն իմ ընկալուչ »:

Իբրեւ ետես հրանտ ըզկոյսն, առ խընդութեան եւ երկիւղի
Յայլոյ խելս իմըն լեալ, ծունկք ըզդողի, սիրտ 'ի թընդոջ,
Ամենայն մարմնովք զոփայր, գիմագրաւել ոստչել կամէր
Գիրկս արկեալ յափըշտակել, բայց ոչ կարաց յափշութենէն:
Թէ զինեալ էր կոյսն, իմիք ոչ կարօտէր յանձին նըպաստ,
Զի արի սըրտի վահան է անվրկանդ՝ անմեղութիւն:

Այլ քաջացն հոգ 'ի գերբկացն էին կուսին փափուկ ոտից:
Դիմեաց Գոռ հուժկու հըսկայն 'ի վըստամեան մանկանց խըմբէ
Ի գլուխ շաւղին զառ 'ի թափ, ապուեալ ըզկոյսըն սըրտատրոփ
Սըլանայր մըրըրկաբար քաղցր աւարաւն 'ի շալակին:

Ճիչ բարձին ահաբեկեալ աղջկունք, դարձան փոյթ 'ի փախուստ,
Անդէն ընդօստ 'ի խոր քընոյն յարեան կացին պահնակաց դասք,
Գոյժ կանանց 'ի ներքուստ, արտաքուստ դուք թանձրանային:

Իսկ թուրոս, Շամիր, Սուսառ՝ ժիր զօրասկեօքըն տիտանեան,
Հըսկելով զուարթնոց հանգոյն 'ի զգուշութեան բանակին պահ,
Ձայն իմըն ջուրց եւ խօշիւն 'ի լըռութեան հաւախօսին
Յետկուսէ բըլըոյն առեալ եւ լըճակին 'ի կողմանէ,
Էր տըւեալ գիշերադէտ պարեկապան գընդին պատուէր
Շըրջել ըստէպ պահարկել 'ի ճամբարին բոլոր կողմանս:
Եւ Սուսառ խըմբեալ հարիւր մ 'ի պատանեաց, այրուձի սթափ,
Իջանէր ընդ արահեալն՝ լըրտեսել զթիկունս բըլըոյն,
Զինչ անդ անցք անցանիցեն, թէ հաւաստիք ինչ են կաակածք,
Եթէ խըրտուիլ ինչ արդեօք ցայգականի ցնորից խուճապ:

Պահակերքըն կիսարթունք 'ի ճիչ կանանցըն յարուցեալք,
Մինչ հաղիւ զգաստ լինէին զաչսըն շըփեալ՝ զինչ իրք իցեն,
Մինչ այս մինչ այն՝ Գոռայ ստանձնեալ ըզբեռն անդին թռանէր 'ի թափ:
Եւ Վըստամ եւ հրանտ եւ այլ քաջք կամէին ըզլինի փողել,
Բայց անդէն պարեկքն յայն վայր խումբ առնուին գիշերապահք:
Ոչ տեսին ըզգողօնն, այլ ըզջուրըն թորգոմեան,
Զէն զարդ օտար, եւ զիւրեանցսըն յապուշ միտըս տատանեալ:
Ձայն գընէր գընդապետ նոցին, բառնայր խրոխտ աղաղակ,
Ընդ գուժին՝ նետ եւ նիզակս հանդերձ գընդաւն յայն ցընդէր կողմ:
Ի զէն առհասարակ 'ի զէն 'ի վտանգն ընթանային:

Բուռն առնէր հարկ անողորմ ընդգէմ դառնալ եւ վըստամեանց
Քաջութեամբ պատերազմեալ՝ ոչ վատութեան շըրջել թիկունս:
Զի եւ այն եւեթ հընար թարթափելոյ կայր թըշնամւոյն
Եւ տալոյ Գոռայ պարապ 'ի թռուցանել զկապուալըն մեծ:

Ի խռան անդ խաղմամբոխին աներեւոյթ լինէր Ասողիկ
Զարհուրեալ 'ի սոսկալի շկահմանց զինուց, 'ի սեռւ արեանց,

Սուտ յոյս 'ի սիրտ թէ եհաս փափաքելի գործոյն յամբովկ .
 Զի անեղ եւեթ աչաց ջինջ ապառնեացն յայտնի տեսիլ :

Մոլեգին գազանութեամբ կրուէին անդ հայկեան ջոկատ
 Ի վերայ փրկութեան կուսին հայոց ւանձանց իւրեանց ,
 Մանաւանդ Հըրանտ Վըստամ Արբակ 'ի տէգ նիզակ 'ի սուր
 Եւ ըստուար բռնաբարամբ շատ ժիր որեար տան դի թաւալ :
 Գընդապետըն մինչ Դարա բերան բացեալ ահագնագոչ
 Խիզախէր եւ որոտայր խրախուսել զիւրան 'ի մարտ արի ,
 Որձաքար մի շառաչեալ ընդ օդս 'ի քաջ բազկէն Հրանտայ ,
 Գայր նըգեալ խընոյր զմըսուրն եւ զատամանց թափէր ըղջար :
 Արիւնոտ լընդօք խածեալ փեռեկ ծնօտիւք զվէմըն ժըպիրհ ,
 Եւ անկեալ հեղձամըղձուկ անդ թաւալէր կոխան ոտից :
 Անհնարին ուժով Արբակ յարձակեալ ոչ մի մի շամփրէր ,
 Այլ երկու երկու յոխորտ տիտանացւոցըն սլարմանեաց ,
 Եւ լանջս եւ փոր սլատառեալ թափէր զընդերսըն եւ զաղիս :

Իսկ Վըստամ ամէհի վարազացեալ սըրտմըտութեամբ
 Եւ ժանիս շողացուցեալ զվաղակաւորն արիւնախանձ ,
 Հընձէ զգլուխս ըսկայից , ընդ որս եւ զխրոխտըն Բարշամայ :
 Դադերայ զըրուանեանց փեսայացեալ երիտասարդ ,
 Եւ այն ինչ նորահաս սիրով խաղայր անդ խայտացեալ
 Յամենայն 'ի դըժուարին յանկարծագէտ գործ քաջութեան ,
 Երգուեալ իւր սիրուհւոյն՝ անգուշ անհատ նոր եւ չըքնաղ
 Անուր ըսքանչեւեաց զըրոյցս յըղել զանձնէն համբաւ .
 Եւ յայնժամ ըզմահուն էր լըսելոց գոյժ եղկելին :
 Վըստամեանն ահաւոր սուսեր յերկուս ճեղքէ զկառափն
 Ընդ աչամէջս ընդ կըզակ ցըսըրտագուրան 'ի մէջ ըստեանց :
 Տապալէր իբրեւ ժայռ մի երկնաբերձ եւ շանթահար
 Ի բարձանց գըլեալ ահեղ մըռնչելով յանդընդոց թափս ,
 Ինքն յերկիր , հոգին հեծմամբ իջեալ 'ի խոր սանդարամետս :
 Զայն տեսեալ տիտանացւոց եւ զայնպիսի սկայից քաջաց
 Ըզնախճիրսըն կոտորեալս , յահէն սակաւ մի վերջոտնին :

Հրանտայ կրուոյն ջերմութեամբ արձակեալ ծուռիւք , թեթեւացեալ
 Եւ եռանդն արեան 'ի սիրան եւ յամենայն սըփուեալ անդամս ,
 Կոյսն 'ի միտս իւր անկանի սիրելին յուս Գոռայ թուցեալ ,
 Թաւալգլոր զանձըն հոսէ 'նդ զառ 'ի թափին նըրբակածան
 Ըզկնի սիրեցելոյն , վահան եւ սուր փայլակն 'ի ձեռս ,
 Բոց չընչելով հագագատափիւռ , աչքըն շանթից հրոյ կայծակունք :

Յառնեն տագնապաւ հըսկայք 'ի շովնդըն համբաւուն
 Գունդ յաղմուկ անդր հասանեն եւ 'ի թիկունըս սլահնակաց :
 Վըստամեանք կան տակաւին ամէհաբար մարտին ժուժկալք ,
 Եւ բազումք քաջութեամբ անկանէին արիապէս ,
 Պինդ կալով 'ի հրամանըս Վըստամայ զանդիտելոյն՝

Թէ գուցէ տիտանացւոց ամբոխ ինչ մեծ ըզհետ իւրեանց
Արշաւեալ 'ի հալածել՝ առնիցեն զորսն ձերբակալ,
Կամ 'ի վտանգ անկցի կոյսն 'ի մարտակուիւ զինուց շաչիւն:

Սակայն ո՞վ մահկանացու միտք խաւարին, զի չտեսանեն
Յորմէ շարժեալ գան կուսէ արկածին դէմք օրհասաբեր.
Ահա Սուսառ իւրով գընդաւ իջեալ եկեալ հուպ 'ի լըճակն
Իյուսոյն 'ի դերեւ մինչեւ ցայն վայր հետազօտիւք,
Ձայն իմն ուժգին սուլելոյ լըւեալ՝ դիմէ դռնթեալ յայն կողմ:
Նըշմարէ զկոյսն 'ի Գոռ որ տաղնապաւ գայր քըրտնալիր,
Ազգ 'ի շըչիւն սաստկութեան առնէր իւրեանցըն նաւաստեաց
Ըստ ձայնատու նըշանի խոստմանըն կազմ լինել 'ի չու.

Գոչեաց Սուսառ. « Անսա կաց եւ թող 'ի բաց, այր դու, զաւարդ.
Ձի թէ ոչ, զերկոսին միանգամայն հարցուք յոգի »:

Ընդ բանին եւ պատեալ ըզնա վաշտիւնն պաշարէր:

Եդ Գոռ ըզբեռնըն գեղեցիկ, եւ հովանի կալեալ զասպարն՝
Իբրեւ առիւծ 'ի վերայ կորեանն 'ի մարտ մռնչէր գոռայր,
Եւ որ նախ մօտ եկըն խրոխտ Սասանն՝ ընդ լեարդ խոցեալ սըրով
Արկ. եւ զԳոռմանտայ զաջըն թըրրոյն հանդերձ ընկէց,
Թուլեայ զազդընն կոճոպեաց եւ Միղանայ զձիոյն խալամ.
Բայց բեկեալ անդ սուսերին՝ մընաց 'ի ձեռան երախակալ:
Կենդանւոյն գերի զնոսա վարել Սուսառ գուն գործէր մեծ,
Եւ նըմին իսկ իրի կորեան հըսկայքն իւր երէքին:

Այլ սըրտմըտեալ 'ի Գոռայ յանհընարին գազանութեանց՝
Որ կըծիկ ընդ վահանաւ վէմն անարիս գըլէր 'ի զէն,
Եհար ինքնին ըզկառափն եւ 'ի գետին ընկէց տապաստ:
Մեռանէր Գոռ հէքն արի, եւ հովանի կուսին զասպարն
Ունէր դեռ, դեռ տատանէր զերախակալն յերեսս երկրին:

Օրիորդըն կոյս անդէն եւ անհըմուտ վայրացն ելից,
Յարուցեալ վաղվաղակի խորհէր զվահանն առնուլ Գոռայ
Ի վիրգս 'ի գիլս ապաստան արիաբար գէթ անկանել.
Բայց գոչեաց Սուսառ. « Ի կոյսըդ մի դք ձեռնն մըխեսցէ ».
Եւ առ նա ձայնէր. « Արիդ օրիորդ մեծ՝ լեր անձնատուր »:
Ո՛հ, ոչ զէն, ոչ երիվար, զի գործեսցէ կոյսն ընդ հարիւրս.
Պատ առեալ զծանօթ անձամբըն ձերբակալ առնեն անդէն,
Եւ դաւոյն լեալ խեղամուտ՝ հանին 'ի ձի մի անկեւոցն,
Եւ Սուսառայ հրամանաւ առին գնացին ըզնա տասն այր
Եւ զԳոռայ գլուխն եւ զկապուտ, ընդ որ եկինն անդրէն ընդ նոյն:

Իսկ գընդին դեռ գեգերեալ զըստորոտիւք բըլըոյն իւրեանց,
Ահա հրանտ թափառնակի անդր իջանէր գայր տաղնապաւ
Մոլեգին արիւնոռոգ, բոլորովին աչք ունկն եղեալ
Տեսանել եւ լըսել ըզսիրելոյն ինչ հաւաստի: —
Ձի՛նչ եղեր, եղուկդ ողորմ, յորժամ փոխան դիպաւ ականդ

Ընդ փոշի 'նդ արիւն թաւալ իրան անգլուխ եւ աննըշմար,
Եւ յանկարծ շուրջ ըզքեւ ամեհի ջոկըն Սուսառայ: —
Հէք սլառանուոյն յաջս անձկալին նըկարեցաւ թրազոհ գիական
Եւ ընդ այլս անդ խառն 'ի խուռն անկեալ յարեան իւրում տապաւտ:
Եւ լուաւ, « Լէր զէնընկէց ո՛վ գու », գոչէր Սուսառ վերագ,
Եւ առ իւրսըն տայր պատուէր զի կենդանուոյն կալցին ըզնա.
« Դա է դա սիղեին, ասէր, օրիորդին աչադեղոյ »:

Իբրեւ զայն ետես լուաւ արիասիրտ պարմանին չուառ,
Երկինք յաջսըն մըթացան, յերկրէ բըղխեաց մըռայլ մահու.
Աւին իմն այնպիսի կամէր մոլել անդ 'ի տեղւոյ,
Զի մըղեալ զանձն առ ցաւոցն ընդգէմ զինուցըն՝ մեռանել:
Բայց գէտակն անդր 'ի գիական եւ ուշ 'ի կուրծս արկեալ սըրտին,
Գուցէ կոյսն ողջ իցէ, լըքաւ լուծաւ ընդարմացաւ.
Քայլք ոտիցըն կառուցեալ, թօշնեալ բազուկք, թուր ասպար լուռ.
Եւ օրինակ իմն յանուրջս 'ի քուն կամէր ոք ընթանալ
Կամ յառնել եւ կամ գոչել, եւ կարկամեալ մընաց անշարժ,
Ինոյն տիպ, եւ յաստուածուստ իմըն գոգցես պատուհասէ
Ըմբըռնեալ եւ տարտամեալ կաշկանդեցաւ անդէն հըրանտ.
Ի ժիտ ձեռքս Սուսառայ մատնեաց ըզնա սէր անձկալոյն:

Որպէս ցին արի մարտիկ, կռածագ կըտուց եւ ճապուաւոր,
Ընդ որիս գու մարտուցեալ յահել կանչին 'ի ծագ լերանց,
Արիւն ըզվիզս ուռգէ, շառաչեն թեւք արիւնաթորք,
Եւ փետուրք արիւնաներկ գազանաբար խըլեալ թըռչին,
Հուսկ ուրեմըն ճողոսրեալ 'ի ժանտ կըացաց եւ 'ի մագլաց,
Մինչդեռ սուր 'ի սլաց թեթեւ գիմէ 'ի բոյն՝ յոյս փըրկութեան,
Անդուստ ահա 'ի դիտէն 'ի լեռնախիթ իւր կաղաղին
Թափ անկեալ սեաւ սարսափ մեծամագիլ 'ի նա պասկուճ,
Եւ ցնորեալ յափըշտակէ տանի յանգութ որջ մահագոյժ.
Այսպէս հըզօր պատանին 'ի Սուսառայն անկաւ ճիրանս:

Կապեալ ըզնա, եւ զգիակունսն 'ի խորափիտ ընկեցեալ վնհ,
Յընծութեամբ դառնայր մեծաւ 'ի տխրանեանց անդրէն զակիշ,
Երկուս՝ միոյն արարեալ փոխանակ որս յանկարծագիւտ:
Թէ չէր խուն մի շութափեալ Սուսառ, այլ անդ եղեալ գեգեր,
Խոնջ հայկեան խըմբին՝ մահու կընքէր օրհաս ճակատագրին:
Տակաւին ընդ տխրանեանս 'ի վէգ կային, ընդ գունդ ըստուար,
Որ երթայր եւ թանձրանայր, նոյն եւ 'ի վրանս աղմուկ շըմոր:
Այլ թորգոմեանց հուսկ ուրեմն արկեալ վահան հաստ 'ի թիկունս,
Խրոխտաբար ընդ ապառաժն ընդ որ ելինն՝ իջանէին.

Բայց նուազունք եւ սլարտասեալք եւ մինչ յոգիսն ապաստանք:
Առ ըշտապ տագնապին յախուռն անցեալ զճանապարհայն,
Դիմեցին ելին անկան հապճեալ փութով կազմ 'ի քաշտիս,
Եւ թիակս արկեալ 'ի վար մոլեգնաբար՝ պատառէին

Փրփրէին ըզսառնորակ զապակեղէն ջուրցըն մածուած .
 Լիւղէին մակոյկք ալեացն ընդ մըկանուռն խոխոջածայն ,
 Եւ սահեալ անցեալ թեթեւ ելանէին յափն 'ի ծանծաղ :
 Դադարեաց եւ պահնակն ըզհետ սընդել փախըստէին ,
 Զի 'նդ բոլորն լու լինէր բէլեան բանակ կուսին կալանք .
 Զոր առ ժամն տայր հրաման ունել 'ի խիստ դիպահոյ Բէլ :
 Ըզկընի հասանէր Սուսառ հրանտաւըն գերելով .
 Հրամայէր ընկենուլ եւ զնա կապեալ ոտիւք ձեռք
 Յայլ խորան մի մեկուսի յամուր 'ի պահ ըզգուշութեան :
 Մենաւոր եղուկն հըրանտ 'ի բանտակալ վրանին կապանս
 Ըզըզլթայս ցընցէր բազկացն եւ հառաչէր աղիողորմ .
 « Ո՛վ կոյսդ անձկակարօտ , ոգւոյս հատոր , իմս հայկանոյշ ,
 Զն եղեր , զն եղեւ քեզ , մեռեալ իցես թէ կենդանի ,
 Ի բանակ հօրըդ զերծեալ , եթէ գերի վարեալ այսրէն :
 Զննչ առնել իցէ , կամ զննչ լինիցի քեզ յետ փախըստեանդ :
 Ո՛վ բախտ դըժպըհի , ձեռն 'ի բարի առնել արկեալ՝
 Եղեռն նիւթեցաք 'ի մեծ կենաց նորուն վըտանդ :
 Ո՛ւր ես դու վերին խընամք աստուածեղէնըն տեսչութեան ,
 Առ իմք յանցանաց դատիմք այսպէս մէք անողորմ .
 Զէր 'ի դէպ գործոյս ձեռնարկ՝ զի պըսակէր քոյդ յաջողուած :
 Ինձ թերեւս յիրաւի զյանդըգնութեանս ըմբոշինել վարձ ,
 Իսկ ամբիծ կոյսըն չըքնաղ , այնպիսում հօր դուստրը սիրոյ ,
 Զէր միում քաղցրը աչաց ակնարկութեան քում արժանի » :
 Զայս հեծէր՝ առ վիշտն յուրաստ հէքն յերկնաւոր լեալ այցելուէն :
 Ի նըմին ժամանակի Թամիր ողջոյն հրեշտակութեամբն
 Եկն եմուտ 'ի ճամբարն , երեսք անկեալ եւ կորակոր .
 Եւ տեսեալ եւ լուեալ զբըլըոյն չըփոթ եւ ըզըշուկ ,
 Իրազէկ եղէն անցիցն յայն 'ի սուղ ժամսն անցելոց :
 Ի ծուփս 'ի հոգըս տըրտմութեան սուզեալ լինէր Թամիր ազնիւ ,
 Երկուցեալ վասըն կուսին հայոց՝ իւրումն հասակակցի ,
 Ընդ որում դութ եւ սէր անկեալ իւր անդըստին 'ի Շիններայ ,
 Եւ զարդիս 'ի նոր տեսիլ գեղոյն կըրկին խանդաղատէր :
 Լըւեալ Բէլ զելըս ձախող դեսպանութեան պատգամանոյն ,
 Ի խոր խոցեալ փըռնգայր առ սէր հայոց օրիորդին ,
 Մանաւանդ թէ 'նդ թըշնամանս իւրում փառացն եւ զօրութեան :
 « Պատերազմ Թորգոմայ խընդրէ որդին այն ասըստամբ ,
 Աւասիկ ես 'ի վերայ նորա 'ի դաշտ պըսակաբեր :
 Ներողամիտ քաղցրութեան չարար երեսս իմ դիւցազին ,
 Լըցաւ եւ երկայնամիտ համբերութեան չափ եւ զեղաւ .
 Սուր Բէլայ եւ նիզակ արբեսցին նախ յարիւն հայկայ
 Եւ 'ի սկայիցն արենէ զօրաց իւրոց , զօրապետաց .
 Եւ անկեալ երկիր լերինքըն Թորգոմայ պագանիցն »

Տխտանեան մեծի որդւոյս Քամայ թագին աստուածութեան,
Եւ ըզխիստ սարանոցս եւ զխրոխտացեալ գոռոզ դըլուխս
Ընդ երկրաթունդ տրոփեալ քայլիւք ոտիցս ընկճեալ կորացուացեն,
Աւնուլ յանձն ըստրըկօրէն ծառայութեան պինդ սամեաէս:
Չեւ զտխտանեանն Բե՛լայ տեսին բազկի բուռն հարուած.
Առ խուն վիշտս ըմբոստանան, 'ի մեծամեծս ընկճին ոգիք:
Բայց այժմէն, թէ ոչ սիրով, ահիւ ըզգուստր ապրստամբին
Գիտացից յառաջագոյն 'ի կամս իմ աստ առնել նըկուն:
Աւասիկ այսօր կըրկին առ իս դարձաւ բախտ իմ այսրէն.
Օ՛ն ածցի այսրը, — գոչեաց —, Հայկանոյշ կոյսըն թորգոմայ »:

Իսկ օրիորդն ամայի բազմատըխուր յարգեւանին
Արմուկն 'ի ծունկ՝ ձեռն 'ի ծնօտ նըստեալ ողբայր արտօսրալից
Ձոր հօրն եւ մօր հասոյց սուգ, զոր թորգոմեան գընդին մեծի,
Եւ հրանտայ իւր սիրելոյն, զոր ոչ գիտէր թէ զի եղեւ.
Շիթք 'ի լըճաց լուսոյն պըղպլջակք թօթափէին մարդըրտահառք.
« Շընչիցէս, ասէ, կենաց սիք, թէ անկար 'ի սէր կուսիդ.
Ո՛վ մահ նախանձելի քան զվարանաց կեանս իմ թըշուառ,
Որ չգիտեմ զինչ եւս ընդ իս անցանիցեն անցք յառաջոյ:
Այլ՝ մեռեալ թէ կենդանի՝ անշուշտ լեր ո՛վ իմս հըրանտ,
Մըտադիւր տաց զանձն 'ի գիրկըս սեաւ մահուն քան յոսոխիդ »:

Անգր յայնժամ հասեալ արանցն՝ առեալ զաղջիկըն տանէին.
Գայր կոյսն արիաբար, ահեղ բեմին կայր առաջի,
Յանդիման բարկացայտ լըկտի աչաց պակշոտելոյն:
Ա՛ռ ըսկիզբն բըռնաւորն իշխանաբար խօսել սաստիւ,
Այլ՝ եւ խառն ողորով. « Թէպէտ եւ քեզ ինքնին, ասէ,
Առ յանցանս էր մարթ ունել ըզչարահնար փախուստդ 'ի մէնջ,
Բայց ես զայդ նոցա գրեմ դիւսխանգար գըլխոց վընաս,
Ժըպրհեւոցն հանել ըզքեզ 'ի գիւցական գըրկաց մերոց.
Եւ այնպէս համարիմ թէ չէ հնար յայդ մըտաբերել
Ում արժանին է Բե՛լայ եւ դիւցախառն իւրոց կենաց:
Արդ դու զայն ինձ ասա. զինչ ընտրեցեր 'ի սըրտի քում,
Ըզմեզ, եթէ զհրանտ »: « Չհայրն իմ, ասէ կոյսն, ընտրեցի:
Աղէ ասա դու ցիս զինչ հրեշտակութեանդ պատասխանիս
Ըզդիւցազն հօրս ընկալար եւ զթորգոմեան արի սպային.
Նորա զինչ միտք են՝ պատրաստ առ ամենայն կամս եմ նորուն:
Թէ նա զսէր Աստուծոյ՝ զպատուոյ իւրում՝ զփառաց գրոհի
Եւ զիմում անարատ անփոխանորդըս կուսութեան
Մոռացաւ առ գութ գըստեր, եւ ես զիմ անձըն մոռացայց.
Թէ նա նուիրեաց Բարձրելոյն առ սէր նորա Լազատութեան,
Նուիրեցայց եւ ես. ո՛ր քաղցըր քան ըզկեանս անձկալի մահ,
Արժանի գըստեր Հայկայ եւ թորգոմեան վեհազն ազգի »:

« Հայրըն քո, կըրկնեաց վիրազն, անմըտացաւ, չառնու 'ի միտ

Ոչ զանձին, ոչ զաշխարհին իւրոյ զօգուտ եւ զփրկութիւն :
Արդ քեզ մընայ գեղեցիկ կուսիդ ըղկեանս հօր քոյ գընել
Եւ ըզքոյդ եւ զաշխարհիդ, թէ յանձն առնուս իմ հաւասար
Ելանել բազմել 'ի դահ միահեծան մեծ տէրութեանս,
Տիեզերաց կալ տիկին, չորեքծագեան առնուլ սլաշտօն,
Իբր ընդ ոսկի արեւուն լուսին յերկինս արփափայլ.
Զհամօրէն ծովս եւ զցամաք եւ ըղկըղզիս աղցաց աղցաց
Զհեռաւոր եւ զմերձաւոր տեսանել յոտսդ խոնարհեալ.
Կամակար կրթօնս եւ ցուպ հօր քում 'նթռնել եւ աշխարհիդ,
Աշխարհիդ եւեթ ասեմ, եւ ոչ ումք այլ ընդ երկնաւս,
Զի նա միայն սերճասցի աղիկամի տէր ինքնօրէն,
Որպէս մէքս 'ի հարաւ ու 'նդ քառակողմ ծագս աշխարհիս,
Եւ սլաշտել զոր կամիցին ինքն եւ երկիր իւր սեփական :

« Թէ 'ի խորհուրդս մըտացդ եւ 'ի սրբօր զամենայն զայս
Ընտրեցեր, գիտեա զինչ տացես առ այս սլաշտասխանի :
Ուշիմ լեր, տես քաջ 'ի քեզ, թէ զերեսին զայդ շահեսցիս,
Թէ արդեօք զանձն եւ ըղհայր քո եւ զաշխարհըդ կորուսցես :
Երդուեալ յարեւն ոսկեհատ եւ յոր անտի թագիս նըշոյլ,
Օհ եւ օհ, յատելութիւն փոխեմ ըզսէրն առ քեզ, առ հայրդ,
Առ որ գութ ողորմ բերեալ ցայժմ ես 'ի շնորհս քոց երեսաց,
Խնայելով մըղեցի մարտ, չիջեալ գըլխովս իմ 'ի դուպար
Զօրութեամբ մեծաւ իմով եւ տիտանեան բարձր բազկաւ,
Եւ 'ի կեանս հօր քոյ տըւեալ սլաշտուէր խնայել զօրապետացս,
Որպէս վըկայ են որ աստ եւ որ հեռին ամենեքեան,
Եւ հարից անողորմ այնուհետեւ զթորգոմեան տունդ,
Ըսկըսեալ 'ի բանակէ աստի ծնողիդ սոնքացելոյ.
Այս սուսեր ըզքաղցր արեւն յաչացդ հատցէ, սատակեսցէ
Զամենայն ճեա սերմանեալ յորդուց այսի թորգոմայնոց,
Եւ ապա իսկ, ո՛ր գիտէ... արդ տուր ինձ դու սլաշտասխանի » :

Յայն անդրէն դարձուած կըշուէր կոյսն խմաստուն եւ այրասիրտ.
« Ընտրեցի բայ ես... ըզմահ. — իսկ զաշխարհի, զհօր փրկութիւն
Ի վրէժիւնդիրն երկնաւոր, 'ի հզօրն առնեմ աջ ապաստան,
Յաղեղնըն հաստ եւ 'ի բազուկ ու 'ի գըրկալիւր նորա կորովս :
Գազանաց եւ տոխիք անգամ մուխ են քինու եւ մըումըումամբ.
Ո՛վ երբէք 'ի մարդկանէ դք բըռնաւոր գիտաց սիրել :
Ոչ էր ինչ շատ քեզ յաթուդ եւ յառագաստ հրաւիրել զիս,
Զիս դուստր հայկայ՝ Թորգոմայ եւ ըղնոյի զսրբոյն երկնից,
Այլ եւ սլաշտօն յուսացար հրապուրել զիս կառուցանել
Փոխանակ Աստուծոյ՝ հօրն օրհնելոյն իմ Յաբեթի,
Եւ ընդդէմ աչաց երկնից ամսարըշտել յաւակնելով :
Տի՛ օն անդր 'ի բաց տար. դու իսկ քեզէն տեսեր աչօքդ,
Եւ տեսցես, զի Թորգոմայ չեն գեղեցիկ միայն զըստերք,

Այլ եւ արիք եւ մըխեալք 'ի հուր վըշտաց լարեանց մարտի :
Որ ըզմահ արհամարհել ոչ գիտէ, չէ նա սերմն հայկայ :
Քաւ լիցի մեզ ելանել 'ի նուիրական հարցն յարկէ ,
Յերկնաւոր օրհնութենէն, եւ յամպարիշտ մըտանել տուն :
Թէ 'ի քէն չէր այլ իրաւ բացուստ 'ի բաց հրաժարելոյ ,
Այդ եւեթ գոյր բովանդակ 'ի թըքանել մերժել 'ի սպառ
Զայսպանելի զքոյդ ըզփառս աստուածութեան եւ տէրութեան » :

Մոլեգնեալ վիրագն ասէ . « Հրանտ 'ի սըրտի քում քըջացեալ
Հրանտ տայ քեզ բաջաղել ըզգիւթեալ ձայնրս բարբառոյդ .
Եւ ասկայն » . . . Եւ ակնարկի առնէր ածել ըզսպտանին :

« Սակայն զինչ, կըցեաց աղջիկն . Հրանտ անկաւ 'ի խաղմի անդ . . .
Երանեմ նրմա, նա յիմ վերայ մեռաւ, իմ մեռաւ .

Ոչ կորեաւ՝ որպէս կարծեսդ, ինձ 'ի վերին պահի հօր ծոց » : —

Եւ մեծամեծ գեղաղէշ աչեզ կուսին ականողիք
Լուղէին յարտասուս՝ որ ընդ փափուկ այտսն ցոլեալ
Առաքինի սըրտին եռանդն՝ եւս առաւել փայլէր ըզգեղն :

« Երանի էիր եւ դու, կըրկնեաց գոռոզն զայրագին ,
Թէ սատակեալ էր Հրանտ . այլ արդ ցուցցեն աստուածք եւ զնա ,
Եւ տեսցեն աչք քո զի Հրանտ 'ի բռին իմում կայ կենդանի ,
Որպէս ճընճղուկ զոր թէ դուն մի ճընչեսցես՝ մեռցի յագուռդ » : —

Յայն բարբառ՝ կապեալ 'ի ներքըս մատուցին զերիասասարդն ,
Երկոցուն սիրելեացն կառուցեալ ակն 'ի միմեանս ,
Աչք աչաց պատահեցին եւ սիրտք սըրտից խանդակաթեալ : —

« Աւագիկ քեզ յանդիման քո տարփաւորն եւ տարփածուն .
Ոչ եւս ասեմ յիմ ձեռին, այլ 'ի քո ձեռս է աւագիկ
Արձակել 'ի մահուանէն, եւ կամ մաանել ըզնա 'ի սպանդ :
Արդ ընտրեա 'ի մէջ երկուց, ընդ կեանս Հրանտայ եւ կամ ընդ մահ » :

« Ոչ նոր ինչ, ասէ կոյսն, այլ 'ի վաղուց իսկ իմ ընտրեալ ,
Արդ եւ կըրկին ընտրեցի սըրտի կամաւ, ընտրեմ . . . ըզՀրանտ :
Որ միանգամ երկոցուն նուիրեալ են սիրտք սեռն սիրով ,
Ըստ մերոց աստուածատուր սուրբ օրինաց չեն անձանց տեարք .

Եւ որպէս ինձ լաւագոյն է մեռանել քան յայլ զընալ ,
Նոյնպէս եւ Հրանտայ գիտեմ անշուշտ թէ լաւ իցէ
Յարեւէն իսկ անկանել քան թէ յինէն՝ ահիւ յուրաստ :

Անմեկնելիք երկոքին 'ի քո մէք ձեռս եմք աւասիկ ,
Յաշխարհէ կարես հերքել, այլ 'ի Հրանտայ սըրտէն զիս ոչ :
Եւ թէպէտ ըզՀրանտ հանցես յերկրէ աստի կենդանութեան ,

Ոչ հասցես 'ի սըրտէ աստի՝ յանմահ ոգւոյս շընչոյ ,
Ուր կենդանի լինելոց եմք յաւիտեան մէք առ միմեանս » :

Հրանտ, յանհընարին կիրքս սիրոյ եւ երկիւղի ,
Սէր առ կոյսն գեղեցկայտ, երկիւղ 'ի քաղցր արեւ նորա ,
Խրախուսեալ գուն եդ չըմնալ քան զայրասիրտ աղջիկն 'ի վայր :

Ջաջան ընդ երկինս ամբարձեալ, « Ո՛վ քաղցրալուր, ասէ, բարբառ,
Բարբառ սիրոյ եւ արութեան. հապա խոշոշ վերագ զն՛ կաս,
Ձն՛ զմեր ոգիսըս տանջես եւ սպանանես չար քան ըզմահ՝
Ձանօրէն յունկըն կուսիս հեղեալ հրաւերդ եւ ըզհրապոյրս:
Աղէ սպան աստէն ըզսա, իմոց աչաց իսկ յանդիման,
Ձի տեսից ըզյուսահատ մոլեգնութիւն բռնաւորիդ
Ոչ եւս ակն ունել սրբոյ սիրոյ կուսիս աչագեղոյ:
Եւ կամ աստ առ գեղեցիկ ոտըս նորա փողոտեա զիս,
Ձի եւ դու եւ նա տեսլիք, տեսցեն սիրողք ընդ տիեզերս,
Ձոր բունն անձին առնէ սէր, եւ ոչ մատնէ զսիրտ նորա քեզ.
Եւ զի յաչըս կուսիս գեղեցկասէր եւ գեղաղէշ՝
Առաւել այնուհետեւ լինիցիս դու գարշ եւ մախիզ: —

« Ոչ վատանամ ոչ, կոյս չըքնաղ, ժանտին յաղերս անկանեղոյ,
Եւ ըզձեռս ուսեալ ՚ի սուր՝ աստ յաղաչանըս տատանել.
Եւ ոչ անգութ ինչ բանիցըս պաղատել ներումն ՚ի քէն,
Ձի եւ քո՝ նոյն սիրտ արի, նոյն քաջութեան, գիտեմ, բարբառ »:

« Մեռցուք, ո՛հ, ածէ թափէ կոյսն, արութեամբ մեռցուք մերով,
Յամօթ, ՚ի քարընկէց լիբբ երեսաց ժլպիրհ ժանտին
Եւ ամպարիշտ բռնադատ աստուածուրացըն հրամանաց.
Անդ յերկնից երանութիւնս, յԱզին դրախտին ՚ի սրբսկապանս,
Յառագաստ գրդարանաց հարսնարանին անմահական
Անդ մերոյ սրբոյց ոլոր պըսակեսցի սէր գըրկապինդ »:

Ջայս ասէին երկոքեան եւ յարտասուս լուծանէին.
Լայր եւ Թամիր գեղեցիկ եւ հրապարակըն գորովեալ,
Բայց միայն ՚ի ներբովթայ, լ՛ի Բիւրասպի Աթղահակէն՝
Որ նըստէր լընոյր գեղով կուսին ՚ի սէր բոցատոչոր:

« Աղաջուր դու պատանեակ եւ ՚ի մըրուր զըմբեալ տըռփից,
Ո՛չ էր շատ, կըրկնեաց Տիտան դառնահամբոյր հրաշունչ բարբառ,
Ձի զԲէ՛լայ սիրուհին եւ զյակն առեալ անդ ՚ի Բաբէ՛լ
Ժլպրհեցար յանդըգնեցար քեզ կենդանեաւըս խօսել կին,
Այլ եւ խիստ պատուհասի կուտեր ՚ի գլուխ քո դատաստան՝
Ձեռն յանձին հարկանելով յողալ նենգաւ շորթել յինէն,
Ձոր բախան իմ եւ աստուածք բերեալ ՚ի գիրկս իմ մատուցին,
Արդ եւ լու՛ի լու ժմերտեալ ճամարտակես աղեղնաբան.
Քեզ քանի՞ ոգիք իցեն ՚ի փոր սրբոյդ, աղէ ասա:

Օ՛ն եւ օ՛ն ինձ հատուցեն նոյն երկնաձեմ արփիք անմահ
Որ զայս թագ եւ գաւազան հիւթեցին յիս տան Տիտանայ,
Եթէ ոչ մահու բաժին ես դու եւ հայր քո հին եւ նոր »:

« Իսկ դու ի՛նչ, ասէ հրանտ, արդարութեան սուրբ իրաւամբք
Ըզբըռամբ սլարծիս ածեալ այսօր ըզկոյսըդ հրաշագեղ,
Ձի եւ մեր ՚ի քէն հանելն իցեմք դըրժողք եւ ապիրատք:
Ո՛չ դու նենգաւ ապաքէն տարար գերի գաւաճանեալ,

Իսկ զանիրաւ ըզգողօնդ յարեաք առնել մէք գրաւաթափ .
 Ոչ կըրկին խարդաւանօք այլուր կեղծեալ ըզպատերազմ,
 Եւ այլուր գունդ 'ի վերայ զքեզ հարկանել եկաք 'ի քուն:
 Զանձն 'ի վերայ հօր մատնեալ օրիորդիդ, ոչ շինեցար
 Զայնպիսի առաքինին գերի վտարել 'ի քեզ դաւով,
 Եւ 'ի կամս իսկ անօրէն քում բռնութեան խառնել հրապոյր: —

« Պարտ էին ձեռքս այս արձակ լինել, յայնժամ գոյր ցուցանել
 Քեզ եւ ամենայն ըսպայակոյտ հրապարակիդ՝
 Որպէս արժան է խօսել առ որ ըստ քեզ գոռող վիրագ,
 Թագաւոր պերճացեալ 'ի խոյր, 'ի ցուպ, 'ի գունդ զօրաց:
 Ինձ բաժին մահ է, գիտեմ, սակայն դու գէթ դամ մի յինէն
 Այլ լուր դու զայդոսիկ, եւ ես մեռայց այնուհետեւ »:

Բըրդեալ 'ի մեծ բարկութիւն սըրտմըտութեան բռնաւորին,
 Բռուն հարեալ բոցակնագոյն ըզսոսկալի տիգէն, ասէ .
 « Ի բաց կացէք 'ի ժանաէդ . խօսեցայց նախ ես նիզակաւս
 Արդ 'ի սիրտ քո եւ ապա յանոյս կուսիդ ըստ արժանի »:
 Գունդ պայկաց փարատեցան, հըրանտ արի կայր քաջալանջ,
 Կայր անշարժ եւ անյողգողդ, սուղ ինչ անգամ խըլըրտէր ոչ:
 Իբրեւ առ վիրագն 'ի վեր ըզմահագէն աշտէին ուռմբ,
 Թօթափեալ զանձն 'ի պայկացըն կոյսն արի սիրաբորբոք՝
 Սըլանայր երթայր փարէր ըզսիրեւոյն պարանոցաւ
 Վարդածղի թեւօք կախեալ, եւ մեղմաձայն մընչէր մըրմունջ,
 Այլ լու լինէր . « Ո՛հ եկ մեռցուք 'ի միասին միմեանց 'ի գիրկս .
 Այլում լինել քաւ յինէն, մինչեւ գըտից ըզքեզ յԱդին »:

Մըռնչէր բռնաւորն 'ի տեսանել ըզսէրն այնչափ,
 Այլ թուլանայր անկանէր բազուկ նորա մարդախոշոշ:
 Ոստնոյր թամիր գեղեցիկ՝ սոսկացեալ յոյժ եւ քրտմընեալ,
 Զարհուրեալ ընդ մեծ վըտանդ ամենագեղ կուսին հայոց,
 Բռուն եհար ըզհօր աջոյն ողորմագին աղերս դիմօք:
 Ի նախանձ քինու բըրդեալ 'ի լուռ սիրոյ՝ գոչեաց վիրագն .
 « Ի միմեանց ըզգոսա բաժանեցէք վաղվաղակի,
 Հատէք ընկեցէք զկախարդ սիղէխդ յաչաց իմոց
 Յանդարձ հեռաստան՝ մինչեւ 'ի միւս աշխարհն իւրեանց .
 Եւ զտըւփոտ կաթողիդ 'ի խիստ երկաթըս պահեցէք
 Ի մեծ եւս բարկութիւն, թէ յինքն եկեալ չըզգաստասցի:
 Եւ դուք իմ քաջ նահատակք, աստուածորդւոյս Բե՛լայ պաշտպանք,
 Ի ծագել արուսեկին պատրաստ լերուք կազմ 'ի գուպար .
 Այլ զինուք խօսեցայց ընդ ապըստամբ թորգոմեան ճեռ,
 Մինչեւ երկիր տիտանեան աստուածութեան պազցէ թագիս
 Ընդ ոտիւքս խոնարհեալ ըզբարձրավիզ գլուխ սիգաճեմ »:

Յափըշտակեալ քարշեցին ըզհրանտ 'ի մի կոյս առ 'ի մահ,
 Եւ ըզկոյսն 'ի միւս կողմ, որ երթային եւ հայէին

Առ միմեանքս սիրալիր աչօք, մընչէր կոյսն « Ո՛հ կեանք,
Ո՛վ քան զօրհաս դառնագոյն՝ Թէ եւ առ սուղ ինչ՝ անջատումն » :

Մեռանի հրանտ, արի կոյս, եւ քաջասիրտըս մեռանի.

Ձայն քո քաղցր յանդուածութիւն վերագին՝ կայ նըմին խրախոյս,
Եւ ոչ այլ ինչ լըսելի քաղցր ՚ի շըրթանցն է հեծութիւն,
Բայց՝ « Վասըն քո, հայկանոյշ, եւ առ քո սէր մեռանի հրանտ,
Թէ առ դուն մի ուրանալ մարթէր ըզսէրդ, իւր արեւ կայր » :

Իսկ օրիորդըն լուսադեղ կայր ՚ի բանալին ՚ի դիպահոջ,
Ձգեղաղէշ բաղուկան արի եւ զոտըս իւր արկեալ յերկաթս,
Ի մահու նըստէր ՚ի մութ եւ ՚ի դաշուկն հարեալ մահու,
Եւ կըրկին աղբերակունք դառն արտասուքն հեղեղատեալ
Յերկայն թուխ արտեւանանց՝ ուռգէին զայտս անուշակ,
Իբր առու մանուածաւալ պըղպըջացեալ յանդ շուշանաց :

Ողբայր եւ մըրմընջէր. « Աւաղ հըրանտ լերդահատոր,
Ձխորդ աստի սրտառիս, եւ հայկանոյշ ոչ մեռանի :

Առաջի ամենասուրբ աչաց երկնից ես տըխեղծ, ես,

Այլ ըզմեղաց իմոց դու տարար յանձին ըզստառահաս.

Քեւ եւ ՚ի սէր քո յանցեայ՝ ՚ի հայր դիւցաղն անօրինեալ,

Երկինք, որում մարդկան չեն դատաստանք եւ իրաւունք,

Ի գլուխդ իմ սիրաբուն հատոյց ՚ի ծոցս ինձ հատուցումն,

Ի ծոցս ինձ հատուցումըն դառնաթոյն քան զմահ սրտիժ :

Այլ արդար են Երկինք, չանագանեմ եւ ես ըզհեւ.

Լոյս իմ հրանտ, դամ առ քեզ, ոչ շատ աստէն ինչ յամեցայց.

Թըռչիմ ՚ի ծոց քո եւ անդ, այժմ ասացի, անդ ՚ի քո գիրկս

Անթառամ ոլորեսցի ամուսնութեան մերոյ պըսակ » :

Գըթասէր կոյսըն Թամիր ըսպառնալեացն ահիւ սարսեալ,

Եկն յանկարծ եմուտ առ կոյսըն սիրեցեալ ՚ի վրան բանալին.

Գիրկս արկեալ խաղաղատեալ աղերսախառըն պաղատէր,

Եւ զերեսն եղեալ յերես կուսին թանայր ջերմ արտասուօք :

Հուսկ ապա նըստեալ հանդէս՝ հեկեկախառն արձակեաց ձայն.

« Եւ իմ սիրտ ընդ քո սըրտիդ, ո՛վ դու սերտիւ սիրելի կոյս,

Կարեվէր կայ խոցեալ անագորոյն հրանտայ բախտիւն.

Յիրաւի են արտասուքդ որչափ եւ զայրն աշխարեսցես.

Այլ անդարձ դիցըն հրամանք հասին նըմա յերկնից աստեղց

Ձոր չիշխեն յաղթահարել մահկանացու բաղուկք կամ միտք.

Թէ հնարից ինչ դամք էին, Թամիր առ քեզ ոչ սրակասէր :

Իսկ առ ինչ անմըխիթար սուգ անօգուտ, ոչ իմաստուն.

Նա դու ինքնին եւ որ դամ մի մըտաց տէր իցէ անձին՝

Չմարթէք յուրաստ ինչ լինել, զի եւ նա ինքն անցոյց զանցոյց

Չմանկական յանդըգնութեան չափ ՚ի հրոսէն այսր ՚ի ճամբար,

Եւ եւս առաւել ՚ի խրոխտաձայն ճողոմ սրայքարս

Յատենի աստուածամման ահեղ դիմաց դիւցաղինս հօր,

Եւ նորուն ժամու չարի սրբամիտութեանն պատահեաց :

Արոյ 'ի մէնջ են պատճառք, անձանց դիցուք մեղ, մի այլում :

Ապա հրանա աւելայանց իւրումն անկաւ արութեան սպանդ,

Եւ առ քեզ սիրոյն մեծի՝ քան անիրաւ ինչ բռնութեան :

Օրիորդ իբրեւ ըզքեզ մեծանձն եւ քաջ՝ պարծեսցի յայդ :

« Այլ անկար 'ի սիրելոյդ. միթէ վճարեալ է պատերազմս :

Ո՞չ ապաքէն որպէս ցարդ ըսկայք 'ի սուր անկան մարտից,

Նոյն եւ նրմին 'ի ռազմի մընայր ուրէք գլորել տապաստ :

Համարեա թէ եղեւ, եւ ոչ այսչափ սիրոյդ փառօք :

Իբրեւ ըզմարդն առաջին որ առ կընոջն սէր կորեաւ,

Տուր, գրեսցիր՝ թէ առ սէրդ ըզսիրտ ընդդէմ մըղեաց արդանց

Ի հինահար արշաւանին. զինչ ունէիր առնել յայնժամ :

Իբրու զքեզ չըքնաղ կուսի՝ մի սիրելիք ինչ սրահասեն :

Եւ որ սիրէ զմեզ սերտիւ, յերջանկութիւն մեր զօրաւոր,

Սիրեսցի եւ առ 'ի մէնջ հարկաւ, եւ զսուգ փարատեսցէ :

Իսկ 'ի դասըս սիրելեաց՝ հայր իմ զյետին կալցի տեղի՝

Աստուածազօրն ինքնակալ տիեզերաց միահեծան :

« Ո՛վ կոյսըդ գեղեցիկ, ըստոյդ 'ի բնէ սրբոյս սիրուն,

Դուսար եմ հօր վեհազին, եւ զգութ իւր եւս 'ի քեզ սիրեմ,

Ողորմեա քում անձինդ, եւ 'ի Թամիրս 'ի յիս գըթա,

Եթէ իցէ արժանի անկեղծ սիրոյ սէր փոխարէն :

Ողորմեա հօր քում եւ մօր եւ աշխարհիդ թորգոմական :

Թոթով են բանքս եւ նիաղ պատմել ըզհօրս առ քեզ տըւփումն :

Թող զոր անդն 'ի Բաբելոն, յորմէհետէ ետես աստէն,

Ոչ դադարէ զարմանալ խօսել զիւր տենչն եւ զմեծարանս :

Մի դու ինչ 'ի դիւցադն հօրէս առ քեզ կասկածեր չար :

Այլ Բիւրասալ, ո՛հ անողորմ այն Աժդահակ, գենպետ անգութ

Եւ յաստուածսն իւր մոլեալ, աստ է մեղ խէթ, նա կարասցէ

Ձրգել լարս ինչ որոգայթ քաղցր արեւուդ. գըթա 'ի քեզ,

Ի հայր՝ 'ի մայր քո գըթա, մի զերկոսին անղաւակես :

Յուշ քեզ եւ սէրն յոր սընաք ընդ կուսիդ անդ 'ի Բաբելոն,

Եւ տեսի արդ ըզքեզ յայդ վայելուչ գեղ հասակի :

Իբրեւ միոյ հօր սերունդ եւ զմիոյ մօր լուծեալ զերկունս,

Իբրեւ քոյր, եւ առաւել, չմարթեմ եւ ես մեկնել 'ի քէն :

« Գեղեցիկ բանիւ շըրթանցդ եթէ լուեսցէ ոչ պատերազմ,

Այլ 'ի կռիւ միւսանդամ իջցեն 'ի դաշտ առիւծք կըրկին,

Չամենայն օր եւ ըզժամ սոսկան ոսկերք իմ քըսմնափուշ

Ընդ վըտանդ կենաց քոյ հօրն եւ իմ՝ քաջացըն դիւցաղանց :

Ո՞ գիտէ ում յերկոցունց սղահի անդարձ ճակատադիր,

Իւրովին կընքել արեամբ զերկուց աղգաց բախտ եւ նրսիհ :

Եթէ հօրն իմ չողորմիս, ողորմեա հօր քում վեհազին,

Նա՛ եւ ինձ իսկ ողորմեա, թէ արժանի եղէ սիրոյդ :

« Մի միայն 'ի քաջութիւնն հօրըդ հայիր, այլ եւ յիմումն,
Այլ եւ 'ի գունդն այն նըւազ ու 'ի հաստաբուռն յայս զօրութիւն :
Աշխարհաւ միով փոքու նա ճակատեալ կայ 'ի վըսեր,
Սա զօրու տիեզերաց գումարտակեալ աշխարհախումբ :
Զի թէպէտ ճակատագիր բախտին անյայտ անգիտելի,
Մարդկօրէն իմաստութեամբ՝ նուազըն շատին անկցի կոխան :
Կորիցէ յայնժամ անշուշտ եւ փրկութիւն 'ի քում հօրէդ,
Ընդ նըմին եւ հայրենի աշխարհիդ մեծ ազատութիւն
Եւ կրօնիցդ եւ պաշտամանց՝ հիմն 'ի յարեւ քակեալ քանդի,
Որ միով բանիւ շըրթանցդ ընձեռեսցի ձեզ պատըշրաւ :

« Ողորմեա, դուստր այրասիրտ, ողորմեա հօրդ եւ աշխարհիդ :
Որպէս լըւայ հաւաստեալ՝ 'ի գերութեանդ յահուր վըտանդ.
Մատնեցեր զանձն 'ի փրկել 'ի ցայգակուիւ խաղմէն ըզհայրդ .
Եկ հայկանոյշ, եկ սիրուն, եւ զհաստատուն եւ զլիւլի
Շնորհեա հօրդ եւ աշխարհիդ յաւեժալոյս ըզփրկութիւն :
Պարգեւեա ինձ իսկ աստէն ըզխընդալին հեշտութեան բաստ,
Յընժութեան առ իմ դիւցազն ընթանալ հայր աւետաւոր,
Որ յուսով ժամէ 'ի ժամ սիրտ 'ի բերան խանդակարօտ
Ակն եդեալ սպասէ անժոյժ ուրախարար այսմ աւետեաց » :

Կայր զերեսս 'ի վայր արկեալ կոյսըն հայոց ողորմագին,
Ընդ գետինն յառեալ ըզբիբս հայէր խոժոռ անթիթ աջօք .
Հուսկ ուրեմն յոգւոց ելեալ՝ ասէ 'նդ տըխուր եւ ընդ գըժիւ .
« Շնորհ ունիմ սիրոյդ, այլ կրօնքդ օտարոտիս տան քեզ խորհել .
Արդարեւ իսկ սիրոյ հօրդ եւ քոյ սիրոյդ իսկ նըշանակք .
Եւ վըկայք աներկեւան՝ տունս եւ երկաթքըս կապանաց :
Որ այսչափ այսպիսիս 'ի գրաւ գըթոց ցոյց մեծարանս,
Յայտ արար՝ զինչ յետ նուաճմանն ունի առնել կարողութիւն :
Դուք 'ի հրանտ յանդուգըն սիրտ եւ մեծ խրոխտումըն տեսանէք,
Իսկ ես սէր, եւ ճըշմարիտ սէր, կատարեալ եւ սեռն սէր,
Եւ զսիրոյն զայն բաժանումն եւ ըզգըրկումն իմ արտասուեմ :
Այլ ակն ունիմ 'ի բանիցդ՝ եթէ ոչ շատ յերկարեսցի .

Նա գընաց չար ժամու հօրըդ պատահեալ սըրտմըտութեան,
Յուսամ թէ ոչ մի եւեթ էր մեզ այն ժամ ամենատենչ .
Միւսում իմիք այլում ես հանդիպեցայց գընալ ըզհետ .
Առ այսըմ տենչանաց՝ ես առ ոչինչ գըրեմ համբուն
Զերկրաւոր ցանկալիս, ըզթագ եւ զփառս եւ զմեծութիւն .
Որ ըզսէր ոչ ճանաչէ, չառնու 'ի միտ նա զայս բարբառ :
Իսկ արժանի թէ չեղէց առ անձկալին ժամանելոյ,
Քաղցր ինձ մութ սըգոյ սիրոյս քան զկենաց լոյս առ ատելոյն :

« Անկրօն կեշտից աշխարհի եւ գերութեան լինել հաղորդ,
Թող թէ կալ գըշխոյ գուռզ ամպարըշտի, չառնում յանձն
Մնոտի պատճառանօք հօր փրկութեան եւ դաւառի :

Եթէ գոյ յերկինս Աստուած, Աստուած նոյեան եւ յաբեթեան,
 Աստուած հարցն իմոց սրբբոց՝ որ զճըշմարիտ դենի պաշտօն
 Եւ զօրէնս աղիկամի ազատութեան եւ զիրաւունս
 Տընկեալ 'ի միտս 'ի սիրտ մարդոյն, յայն ապաստան 'ի հզօրն առնեմ.
 Եւ ոչ այլ ինչ հոգամ, քան զի գըտայց հաւատարիմ
 Խորհրդովք, շըրթամք, ձեռօք միշտ աղախին հաճոյարար
 Անարատ իւրում պաշտման երկնապարգեւ ազատութեամբ:
 Զայդ աւագիկ աւետիս տարջիր առ հայր քո, [Թէ սիրես]:

Առ այս ոչ այլ ինչ Թամիր դարձոյց անդրէն պատասխանի,
 Բայց միայն յորդավըտակ ջերմ արտասուս, եւ ել 'ի բաց,
 Ասելով 'ի մըտի, քաւեալ եմ ես այսուհետեւ

Որ ինչ անցք ընդ ապառուսըդ հայր եւ դուստր անցանիցեն:

Զայս ամենայն լըւեալ Բէլ, մեռանէր սիրտ իւր ժանտ 'ի նմա,
 Խըզէր, հատանէր զամենայն յոյս ակընկալեալ:
 Եւ զընկենուլն յերեսաց իւրոց 'ի սպառ արարեալ յայտ,
 Փոխանակ գեղաշուք օրիորդացն եւ նաժըշտաց
 Տայ հրաման պընդեւ 'ի խիստ միայնութեան 'ի դիպահոջ,
 Եւ յամենայն բանակէն ընտրել բերել կին մի եւ այր
 Խորանապահ ռամիկըսպաս անտոհմ անարգ դըժոխերես,
 Եւ զնոսին կարգել նըմա 'ի պաշտօնեսոյս արդելանին,
 Մանաւանդ [Թէ սրահապանս եւ չարաշուք նըմին դահիճս:

Այրն էր Վախտանդ ոմն անուռ՝ զաւակ քամեան, բնութեան վիժած,
 Թըխամորթ հընդիկ ճիւղաղ խաւարամուրթ զազըթորմի,
 Զաղկամաղ եւ սոթահէր գըլուխ յետկոյս ողնեալ սրամէտ,
 Ճակատ նեղ, սուր տափարակ՝ մինչ 'ի գագաթըն գրեթէ խոռ,
 Կըցայօն մեծակամար, աչք կըկոցեալ յականջըս կոյս
 Եւ պըտուղք նոցա կանաչ դըժնէհայեաց եւ բըլբացեալ,
 Սըրտմըտօղ գազանութեան ոգւոյն պատկեր գրոշմեալ 'ի նմա,
 Կոպըրն լեշկ [Թանձրաթաղանթ եւ իբրեւ վիզ կրայի խորշում,
 Փոխանակ արտեւանանց արիւնըռուշտ ժապաւինեալ:
 Գիթ շառագոյն գընդածայր տափուռն 'ի վեր կորացեալ կոյս
 Երկուս ցուցանելով մացառամուռ ոընգանց անձաւս:
 Ականջք մազեղ եւ սրածեւ, երեսք ծիւրեալք երիթացեալք,
 Ծընօտիցն աստի անտի ոսկերք կըրկին սեպացեալ ժայռք:
 Մօրուք քարձ եւ ցան եւ ցիր իբրեւ դըոսոտ ասր ոչխարի,
 Շըրթունք ըստուարք եւ տըժգոյնք բանան բերան լայնափեռեկ,
 Մահահոտ ժանգոտ ժըռիւք սեաւ քասքնելի վիհ դըժոխոց.
 Զայն 'ի նմին նուրբ եւ սուր՝ իբրեւ ըզճիչ մանկան տղայոյ,
 Կամ զկանչին անարական անտիական աքաղաղի:
 Կըզակ 'ի տափ՝ սադի ոռք, բազուկք եւ լանջք մահու կըմախք,
 Փոր եւ գաւակ փոս կաշացեալ, աղդերք եւ բարձք ոսկերք երկու՝
 Մեռելոյ ցամաք խոտուցք, յորըս գոգցես 'ի փայտոտունս

Ամբարձեալ երեւէր այն անձոռնի մեծ բարձրութիւն :
 Ոտք ոսկրոտի խորտաբորտ կոշկոռոտուն բազմանկիւնի ,
 Եւ ոսկերք բլթամատանց գլմբեթացեալ կանգնեալ ողունք ,
 Աղտեղի ճիրանք թաթիցն իբրեւ զարջուցն վայրենեաց :
 Բոլոր անձնն վրախա եւ ազազուն եւ թաւամազ .
 Թէ սլարզ հայի ոք՝ ըստուեր գիտէ գժոխոց եւ ուրուական ,
 Թէ 'ի ձի գերանդազէն՝ անշուշտ երդնու թէ ինքն է Մահ :
 Դարք վաղեմիք մայր նըմա զսեաւ երգեցին դեւ գեհենին ,
 Եւ զնա ինքնն նահապետ զարմից կապկաց յոգնասեռից :
 Ոչ ընդհատ ինչ հերատուկ կլինն էր ջատուկ գիւակախարդ ,
 Դաշկահար եւ ժահագէմ ժանգատեսիլ եւ մոխրամորթ ,
 Զոր յեառ ընդգէմ Վարդենի զօրականին հենգնէր կատակ :
 Թէ գիտէ ոք նըկարել 'ի միտս անոսկր ինչ մըսակոյտ
 Կառուցեալ 'ի վերայ փղղանըման ոտից երկուց
 Յորս յենուցուն փոխանակ բարձից կըրկին տիկք ուռուցեալք ,
 Ի նոսին ոսին աղդերըս խըռուացեալ եւ խեղաթիւրս ,
 Յետկուսէ բարձեալ գաւակ մի լեռնաբերձ կուտակեալ
 Համեմատ յողին սապատ կանգնեալ 'ի թեկնն գլմբեթարդ ,
 Եւ յառաջոյ մեծափոր մի որովայն յառաջքաղիւթ
 Տղընդեր փըչեալ խանչացեալ փըքոցուռոյց այտմամբ սլալար ,
 Եւ ժողխեալ 'ի խոնարհ մինչեւ յերանա հոսեալ 'ի կէս ,
 Թուլատարր երկու փղի ստինք՝ ճօճեալ պորտով չափ 'ի վերուստ .
 Ի վերայ կորաբամակ եւ գերախանչ հըղնի թիկանց
 Երկուս ուսս աղեղնաձեւըս կամակորս եւ բըլրացեալս
 Մինչ 'ի լայն 'ի թանձրամորթ մեծ ալանջացն խալիզոն ,
 Ոյց ըստեւք ցիցք 'ի ցընցուղս , եւ բըլթակք կախ՝ քօշիցն փոշա ,
 Թեւք կըրկին ծեքածուռ եւ տուռն տուռն բըրբըռեալք
 Ըզձարի եւ ըզբուհոտ անկեալ անթոցն փապարօք ,
 Եւ 'ի ծայրսն մեծամեծ ձեռս անարդիլ արջանըմանս :
 Ի կլափէն ուլան խըպիպ խոյլ ուռուցիկ զերդ բակեղէթ
 Ի կոր լանջսն թաւարծիս իջեալ մածեալ եւ տարածեալ
 Իբր 'ի դաշտ 'ի գարնային ըզգոմիշոյ անկեալ կոռոփ :
 Կըզակ 'ի վեր գալարեալ եւ կորակտուց պինչ 'ի խոնարհ ,
 Իբր յողջոյն եւ 'ի համբոյր գորովանաց երթեալ միմեանց :
 Ի միջին ցըռկեալ բերան մի թանձրաշուրթն եւ կապուտակ ,
 Եւ կեռիք զերդ մահարձանք աստ անդ 'ի նմա ցըցեալ ցանցառ .
 Մինչ յորսայս անկեալ խորդայր բերանաբաց քուն մահաքուն ,
 Զոստայնին առէջսն սարդ տորդս 'ի նոսին մըտեալ հենոյր :
 Ի շըրթունս անդ ժըպիրհ արհամարհոտ ծաղուն ծեքումն ,
 Եւ պերեւեշտք ըզնոքօք տիգեալ սլատեալ խողանաստեւ .
 Իսկ բարբառ 'ի հագագէն իբրեւ ըզխուլ հողմոյ մըրնչիւն
 Որ յանձաւս եւ 'ի մայրիս վախուտ լերանց թաւալիցի :

Երեսք եւ ծնօտք Թանձր եւ լայն իբրեւ խոժոռ կոպտար կովու,
 Յանկապիւնս անթարթ կոպոցն գունդք աւկայծ աչք խաժ եւ խեղ,
 Ի վերուստ՝ ի տեղի յօնից երկու փունջք ասուեղէնք,
 Կընճրուեալ ճակատ քուածեւ անդուստ զաջօք կըրկնեալ կամար,
 Կառաւիւրն սեպացեալ իբր առասար լերկ եւ կրահող,
 Սակաւ ինչ եւ անօսր ասրաքատակ հերաց մացառս
 Յինքեան բերելով իբրեւ զօշնայ ցունդ աստ եւ անդ: —
 Որ զանհեղեղս այս ամենայն ունի մըտօքըն նըկատել,
 Հաւատասցէ թէ ետես ըզՎարդենին զարհուրելի:

Իսկ ոգւոցն աներեւոյթ ազնւականն նոցին պատկեր՝
 Ի բարուց անտի նոցուն փայլէր դիմացն զուգական:
 Վախտանդ բիրտ եւ խրրոխտ եւ անուպայ եւ բարձրացօն,
 Խուժ եւ դժնիկ մացառամիտ թըշնամանօղ եւ հայհոյիչ:
 Վարդենի մուտ ժանտաժուտ արհամարհոտ եւ բարկասիրտ,
 Մախացօղ եւ զըրպարտիչ փապքուս շոգմոգ շուայտոտ արբշիւ,
 Նըմանեացըն Վախտանդայ ցայգ եւ ցերեկ ցանկալի խաղ:

Ըզսոսին ետուն ընկերս հայկանուշայ զտիւ եւ զգիշեր
 Առ նըմա եւ ընդ նըմին նըստել, յառնել, ուտել, նընջել:
 Յորս յանկարծ ակնարկեալ ամենագեղ կոյսըն պարկեշտ,
 Ձերեսս ի թաթսըն ծածկէր, հարկանէր ողբըս դառնապէս,
 Յուշ ածեալ զընտիր ընտիրըս պատանեաց տան հօր իւրոյ,
 Եւ զվարդափթիթ օրիորդսըն թորգոմազն հասակակցաց,
 Մանաւանդ զԲեբօր չըքնաղ եւ զԱրուսեակ կոյս սիրային,
 Յոյց յանկարծոյն մըրըկին բըռամբ խըլեալ ի բաց անդր ընկեցաւ:
 Ձգերեզմանացըն դանդիւն եւ զգուժ մահուն բնակակցութիւն
 Լաւագոյն ընտրեալ քան զայն ընկերութիւն բիւրապատիկ,
 Ձի՝ դժոխոց կարծէր զանձն ի դիւահոտ սանդարամետս,
 Աղիտագոյն վիշտ՝ սոսկումն հրեշտակատիպ կուսին աչաց
 Ըջնոցին էր տեսանել զառ ի միմեանս համբուրից սէրս՝
 Բաւականըս զամայի լընուլ դժոխս արժան բնակջօք:

Ի խորոց սըրտէ յերկնից ունկըն հաճել աղաղակէր
 Ընդ կամաւոր նըւիրումն, եւ յայնց կենաց թափել մահուամբ:
 « Առաջին կոյսն անմահից աստի կենացըս տենչանօք
 Մայր եղեւ դառն օրհասի մահուն եւ բիւր աղիտաբեր,
 Ես հայրենի աշխարհիս մահուամբս եղէց ծընօղ կենաց:
 Եւ ըզկեանս եւ զկուսութիւն՝ քեզ, երկնաւոր, նըւիրեալ, հայր,
 Ակնարկեա քաղցրութեամբ, Երկինք, ի հայրըն մեր գիւցազն,
 Առաքեալ զաջ քո հըզօր՝ բուժեա զմարմնոյն եւ զհոգւոյն վերս,
 Առ զաչացս յինէն զարեւ՝ խտունեա ի լոյս կենաց նորա:
 Որպէս խոնջ ուղեւորի յաշխատութեանց տապոյ, փոշւոյ,
 Ի ստուեր ծըմակ անտառաց կամ քըւաւոր ժայռից՝ է նինջ,
 Կամ ծըփեալ ծանրատաղտուկ լաստափայտի՝ նաւահանդիստ,

Այսպէս քաղցր 'ի կրից կենացս է մահուն քուն եւ ստուերք շիրմին»:

Այսոքիկ մինչ 'ի ճամբարն գործէին դեռ տխտանեան,
Թորգոմական բանակաց ըսպայից գունդք տային զանձինս
Ի սակաւ մի նիրհ թեթեւ յառաջ քան զելս արուսեկին,
Ի ծագել այգուն լինել սլատրաստ 'ի մարտ արիւնահեղ,
Մեռանել ամենեցուն եղեալ 'ի մտի արիաբար,
Կամ զքինուց ըզմըթերեալ վրէժս առաջնոց վերջնոց չարեաց
Միախուռն հանել թափել 'ի չարանիւթ ծոցոյն Բեշայ:

Զի վըստամեանցն ապաշաւ 'ի ճամբարին շըրջէր շըշունջ:
Հօրեղբարք կուսին ուեղբարք արշաւանին մնային դարձի,
Հաղիւ սանձեալ ըզփառնակ որ գումարել յորդին կամեր,
Զի մի ամբոխ գուպարած արասցէ մեծ գործոյն խանգար:

Եւ ոչ հայկայ դիւցազին փակին 'ի նինջ արաւեւանուիք.
Տարածեալ անկեալ 'ի վրանն ըզգահոյիւք խարուեալ մարմնոյն,
Սուգ առեալ աղէկիղէր ընդ աչագեղ գուստրն թըշուառ,
Զոր անմահին Աստուծոյ մեծաւ ոգւով ահա ձօնեաց
Ի սեղան հայրենաւանդ լուսակրօնիցն սաշտամանց,
Ի բազին ազատութեան Թորգոմական վեհ աշխարհին:
Սիրտն մեծ հայրագորով մեծաւ բոցովն խարուկեալ
Առ գութս անզուգական եւ ցանկալի կուսի դըստերն,
Եղեալ զերեսս 'ի բարձին ողորմ ողորմ հեծեծանօք,
Անմըռունչ եւ անբարբառ դառն արտասուաց հոսէր հեղեղս:

Լուսաթոյր ալիքն սուրբ՝ Նոյ, Մանիտոն եւ հայր Թորգոմ,
Պար առեալ կան յաղերս 'ի պաղատանս 'ի մըխիթար,
Խնայել յանձն, 'ի հզօրն յուսալ 'ի հնարագէտ տէրն անյուսից:
Ոչ լըսեն ցաւք անհնարին՝ ողոր ձայնից ըսփոփանաց,
Նա՝ յաւէտ իսկ զայրանան իբր 'ի սըրտից անկարեկիր:
Եւ յողոյ սըրտմըտութեան եւ 'ի վըշտաց եւ վաստակոց
Նետահար աղգերն վէրք օրհասաբեր դազանանայր,
Ապըստամբ 'ի դարմանոց բըժըշկական լեալ արուեստին:
Արտասուալից Բաւոնի անկանէին ձեռք 'ի հնարից,
Օճառ բըժիժ եւ հեթեթ ընկէց, յերկինըս վերակնէր:

Ալէզարդ հայրապետին զբաղմագարեան բազուկսն յայնժամ
Ընդ երկինս ամբարձեալ արտօսրաթոր հանդերձ աչօք,
Ալաղակէր մեղմական մըրմունջ յաթուռն Բարձրեւոյն.
« Ո՛վ որ զիսն ապրեցուցեր 'ի համաջունջ ջուրցն ծըփմանց,
Եւ ետուր չընչին փայտին հրամանս պահել զանդունդս յինէն,
Հոտոտեցար 'ի գըլխոց Մասեաց 'ի հոտ սլատարագիւս
Ի խորան վրանաձեւ ծիրաներփեան պերճ կամարիդ,
Անդ կախեալ ըզգըրկալիւ եւ զլայնալիճդ աղեղն ահեղ,
Եւ զաշխարհ համօրէն ետուր ինձ տուն ժառանգութեան
Տիրադուխ երից ցեղիցըս բաժանել վիճակ արդար,

Հայեաց եւ այժմ հաշտ տկամբ յաղօթես լուռ շրթանցքս, Տէր:
 Լուր, Տէր, ունկըն մատո 'ի խընդրութեամբ որ առաքեմ
 Ի խորանսդ լուսեղէն՝ յոտս աթոռոցդ սրբութեան:

Որ զծառայդ ընտրեալ ըզքո հաւատարիմ յերկիւղ քո սուրբ՝
 Օրհնեցեր յորոտաձայն ամպոց երկնից փայլատականց,
 Եւ ետուր զքո զօրհնութիւնդ 'ի դաւանող քեզ յայս շրթունս
 Սըփռել 'ի գլուխն Յաբեթի, Սեմայ, Հայկայ՝ քոց սիրելեաց,
 Եւ զանէծս 'ի ցասմանէ շտեմարանացդ դառնութեան
 Ի բաժին աստուածամարտ եւ անօրէն որդւոյն Քամայ,
 Դու եւ արդ, յաւիտենից Տէր անյողգողդ եւ աննախանձ,
 Հաստատեա 'ի քո գանձուցդ ըզնոյն անէծս եւ զօրհնութիւնս
 Ի վերայ գագաթանց իւրաքանչիւր կողման գլխոց:

« Հաս 'ի թիկունքս ծառայիս՝ կանգնեալ յանյոյս կործանմանէն:
 Այլ ինչ չեք ակընկալէք՝ բայց 'ի քէն, Տէր, միայն հըզօր,
 Որ ըզվրէժ անարգանաց աստուածական հանցէ գահուդ,
 Զօրինաց եւ ըզկրօնից քոյննատուր սրբութեանց
 Զինքնատէր ազատութեան նրմանութեան քում պատկերիդ:
 Յետ այսչափ դառնաղէտ վըշտաց սրբոյ, մարմնոյ ցաւոյ,
 Արժանի ողորմութիւնքդ հասցեն սըմա 'ի քաջալերս:
 Որ վերացեալ բարձրացեալ խրոխտանայ գլուխ ամբարտաւան
 Ընդդէմ փայլակնացայտ ահաւորիդ բարձր աթոռոյ,
 Կորացի 'նդ ոտիւք սորա, խորտակեսցի աջ ամպարիշտ
 Որ նիզակ ընդդէմ ճօճէ հրեշտակախումբ քոց բանակաց
 Զօրութեանց արժից փայլմանց երկնակաճառ բուլից վեհից:

« Դու եւ ըզդուստրես Հայկայ եւ զփարեւին մեր զՀայկանոյշ
 Անարատ 'ի քարուականն ածեալ Բե'լայ 'ի պղծութեանց,
 Թէ պահես եւ կենդանի գորովագութ հօրն գըրկաց,
 Որ նուիրեալդ է 'ի սեղան մեծի փառացդ 'ի հոտ անոյշ, —
 Զէ ոչ իմիք կարօտի ամենազօր աջդ աննիաղ, —
 Կըրկին եւս օրհնեսցուք զամենեւան անուն քո սուրբ,
 Ըզքաղցր առ սիրելիս, զառ ատելիսդ ահաւոր, Տէր »:

Զայս մաղթէր մեծ նահապետն եւ յորդահոս հեղոյր արտօսը
 Ընդ խորշոմն այտից կորիս, ընդ ձիւնաթոյր ալիս մօրուացն,
 Իբր ըզկայլակս աղբերաց 'ի սառնահալ ծորեալ լերանց:
 Ընդ նրմա հեծեծելով լային թորգոմ եւ Մանիտոն
 Եւ երկոքին գեղեցկայտ բամբջանք՝ հրեշտակք պահպանք Հայկայ:

Բարբառ մեծ գիւցազինն՝ անյիշաչար, անոխակալ,
 Որ շնորհեաց կեանս ոսոխաց եւ ատելեաց անուան իւրոյ,
 Եւ զենումն ինքնանուէր անձին կուսին 'ի վերայ հօր,
 Եւ ձայնն աղիտաւոր՝ զի պատառեալ եւ ըզհօր սիրտ,
 « Զօհեսցին Հայկանոյշ յաստուածայնոյ փառաց բազին », —
 Եւ աղօթք խընկանուէր նահապետին եւ կոյս շրթանցն,

Ելին այս ամենայն յարարչականն հընչեցին զահ :
Եւ դարձոյց զաչս իւր հըզօրն ըզգըթութեանց իւրոց 'ի հայկ ,
Եբաց ըզգրուին երկնային ապէնիազ Գանձուցն առ նա՝
Չանըստառ ողորմութեանց շնորհաց իւրոց եւ պարգեւաց :

Ի գըլխոյ յաւիտենից եւ անմատոյց լերին սըրբոյ ,
Յաթոռոցն 'ի բարձանց փայլակնացաջոռ ոսկի ամպոց ,
Չայն առ իւրան ընթացաւ ընթերակացսրն վեհագոյնս ,
Պաշտօնեայս աստուածեղէն թաքուն մըտացըն խորհըրդոց :
« Զօրութիւնք առաջակացք աստուածակարգ իմոյ զահուս ,
Թէպէտ եւ չէք ինչ հեշտային բարձրանըկառ աչացս հանդէս
Քան զարութիւն տխոյեան ընդ չարութեան առաքինեալ
Եւ ընդ հարանըս կենաց առուլեկան մահկանացուի ,
Որպէս տեսին աչք իմ ցայժմ 'ի հայկ վեհազն իմ նահատակ ,
Բայց նորա թէ ժուժկալէլ է ճըգնութեան 'ի հանգիսի ,
Ձինքն յանդորր հանել հանգիստ՝ իմ եղիցի ստոյգ փոխարէն ,
Եւ 'ի կէտն առնել ժաման պսակահամբար նըստատակին .
Ձի եւ երկրորդ բերկրութիւն հանգիսադրիս սըրտի՝ այն մեծ ,
Վրէժխընդիր ամպարըշտաց եւ անիրաւ յառնել ժամտից ,
Եւ յաղթական զհամբերող զառաքինին իմ տխոյեան
Ի վերայ կանգնել նոցուն աւերակին եւ փլատակի :
Ժամ է արդ եկեալ հասեալ յանկէտ ողորտս յաւիտենից
Ի խրախոյս խընդութեան վառել զարին զիմ շահատակ :

« Դու հրեշտակ պարգեւապետ , իմոյ Գանձուցըն շնորհաբալն ,
Արի փութա երթ առ նա , եւ 'ի ցաւոց նորա մահիճս
Առաջին պարգեւ ըզքուն արկեցս յանգաման , յարտեւանունս ,
Եւ ջըլացն արկեալ թըմբիր պքանչելագործ նոր զօրութեամբ՝
Առեալ զոգին թռուցեալ ելցես յիմ խորհըրդոց մըտաց դիւան .
Եւ անդ , իմ հրամայեալ , դիւանապետըն Զըւարթուն
Ի տեսիլս անցելոցն առ հաստատել զհաւատ նորա
Եւ 'ի յոյս եւ 'ի խրախոյս վառել ըզսիրտն հանդերձելոց ,
Ցուցցէ նըմա զամենայն ըղնախէիցըն հրաշակերաս ,
Եւ զնըկատեալ բախտն եւ փառս ազգին իւրում ուխտեցելոյ ,
Որ նըկարեալ 'ի պատկերս յապայ ժամուց սրահին նըմա :
Պահին նըմա եւ զարմին , թէ յարութեան անդեղեւուն
Ժուժկալէ մարտիւ 'ի տեւ ընդ բըռնաւորն աստուածատեաց ,
Չատելին աչացս ասեմ զըսկայն 'Աբրըովթ եւ զիւր սերունդ :

« Այս ոգւոցըն զօրութիւն . իսկ 'ի պընդել զմարմնոյն կորովս ,
Ի նեաէն բըժըշկել զոր խոցեցին իմ թըշնամիք ,
Հրեշտակդ իմ այցելու քաջին՝ տարցիս յինէն պատգամ
Առ Աստղիկ կոյս երկնակրօն՝ ըստըրջանօք դարձեալ յԱդին ,
Արդ իմով հրամանաւ եւ զօրութեամբ անվըխական
Իջցէ փութանակի , եւ շնորհելով նըմա յինէն :

Արուեստիւք խմաստութեամբ առաքեսցէ զարին իմ այր :
 Զի այգուցն աստուածամարտ գոռոզն ինքնին իւրով գրչիով
 Շարժելոց է 'ի վերայ նորա 'ի կռիւ մեծ գուպարած :
 Իսկ հայկեան օրիորդին 'ի մութ սրտի ճակատն եւ գիր » :

Լուռ եղեւ, եւ լուսութեւ սրովբէագունդն ակըմբահոյլ
 Մըտերիմք հայկայ՝ զանմահ եւ ըզբարձրեալն արքայութիւն
 Օրհնեցին, ըզգօրովիդն եւ զսրսակիչ առաքինեաց,
 Եւ խընդացին լուսեղէն երեսք նոցա 'ի յոյս զըւարթ :
 Կասկածելի մնային սակայն ելից իրացն խորհրդոյ,
 Որ 'ի մըտաց դիւցազնին յանմեղկելի հաստատութիւն
 Եւ 'ի սիրտն արիական կայր տպաստան նահատակին .
 Զի զպատարուն ցընծութեանց յօրինեսցեն յայնժամ ըզտօն,
 Զայն յերգ արձակ եւ ոտն 'ի սպար, ձեռն յամենայն արուեստական :
 Անխորհ ակն ամենատես, Զուարթնոց աչաց արտեւանունք
 Անքըթիթ պիշ 'ի յերկնից պատըշգամբաց էին 'ի հայկ :

Գընայր գայր սաւառնաթեւ հրեշտակն երկնից սարգեւարեր,
 Յարեւելից էջ 'ի դրանց ընդ աստիճան երկնից կամարս,
 Եւ հասեալ 'ի պարունակ լուսնին՝ անդէն առնոյր ըզկայ :
 Հայեցեալ ընդ արեւելս եւ զարեգակըն տեսանէ
 Զի գայր ամբառնայր առ 'ի ներքուստ անբաւ երկրի,
 Եւ զմըթին երես լուսնին լուսաւորէր ճառագայթիւքն :
 Ակնարկեալ անտի 'ի սոնարհ զհայկեան խորանսն նըշմարեւ,
 Նըկատէ զի երկիր ընդ լոյս յըստակ եւ ընդ խաւար
 Կայր յերկունս 'ի շամանդաղ եւ յերկեան տարակուսի :

Նըշմարէր նախ ձիւնափայլ սպիտակափառ Մասեաց գաղաթն
 Արփենւոյն ըսկըզնալոյսն նըշուլից դեռ անհաղորդ,
 Բընիկ իւրով սպետափառ ալեաց փայլմամբն ցոլացեալ :
 Դարձուցեալ յահեկակողմ ըզսրատեսիլ աչացն բիբս,
 Ըզբանակացն երկոցուն մեծատարած հայի խորանս :
 Անդուստ սաւառնեալ հոլաթեւեան կայտառ Զուարթնոյն՝
 Խոյանայ քան զարծուի եւ քան զբաղէ սրաթեւ ճախրեալ,
 Իջանէ 'ի լուռ բանակն որ զքուն նընջէր զառաւօտին :
 Նուադաւոր եւ քաջամասն արուեստականք երաժըշտաց
 Երգէին միայն առ հայկ 'ի ծերունեացն հրամանէ
 Քաղցրաձայն մեղմիկ մըրմունջս յորդորականս 'ի յոյս հաստուն,
 Յառ Աստուած վըստահութիւն եւ յարութիւն առաքինի,
 Ի նիրհ աչաց հանգըստեան մեծի հոգւոյն վըհատելոյ :

Ի խորան անդր առ դիւցազն եմուտ Քերովըն աներեւոյթ .
 Սարսուռ ընդ անձն ընթանայր աստուածարեալ նահապետին,
 Որ ոչ ինչ նըշմարեալ երեւելի մարմնոյն աչօք,
 Բայց առեալ ըզսօսափիւնըն՝ խելամուտ լինէր 'ի սիրտ,
 Թէ 'ի վերին զօրութեանց էկն ոք եմուտ անդր 'ի վըրան :

Ձի անց ընդ անձն իւր հրեշտակ, եւ յապուշ միտըս կայր հարեալ
Սարսափեալ, եւ ակն ունէր այցելութեան ինչ Բարձրելոյն:

Ձի ոգիք գերամաքութիւն երկնացեղիկք աստուածամուխք
հաղորդ գոն, դիւրեալ առնուն զաստուածեղէն զօրութեանն ազդ:

Անկանէր նախ ի վերայ նոցա յերկնուստ խոր թըմրութիւն:

Ներհեցին ծերքն երեքեան յաթոռս իւրեանց ըզքնով անկեալ,

Արուսեակ ի սնարից, եւ յանոսից քաջին Բեբոր,

Եւ Բաւոն բըժըշկապետ՝ գլուխ ի քանուն գահոյիցն յեց:

Մատուցեալ Չուարթնոյն ի տախտըս դիւցազնն ծանրաթախիծ
Չըզգայունան ի նորապքանչ ձեռին արուեստ ընդարմացոյց:

Եւ ահա քուն մի խորին, թանձր եւ անոյշ, եղբայր մահու,

Իջեալ յաչսն թըմբրեցոյց, սիրտն եւեթ յինքն էր կենդանի,

Եւ յունգունսն շունչ ըզհուր արծարծանէր կենդանութեան:

Իսկ զաննիւթ զանքուն ոգին յափըշտակեալ Սերովքն անդէն,

Ի խորս երկնից անդընդոց լուսաթեւօք թռուցեալ սլացաւ:

Առ երկնաւոր տաճարին կացուցեալ դուրըս դիւանի

Խորհրդոցն յաւիտենից արարչակերտ Էին մըտաց,

Աւանդէր զինքն եւ զսլառգամն ի մեծ Չուարթուն դիւանապետ

Որ անդէն ակընկալեալ մընայր ճեմեալ ընդ անդաստակս,

Եւ թեւածեալ ինքն անդուստ ճեպէր ի նոր վէհին հրաման:

Ռահ մինչ յայն գործեալ աշխարհս՝ ոչինչ իմիք ըզգայր դիւցազն,

Եւ անդէն առ ոսկեձոյլ՝ ականակուռ տաճարի դուրս

Եգիտ զանձն, յոր ամենայն ինչ շինուածոյն յոտից ցըզլուխ

Փոխան քարի ադամանդ, ոսկի ի նդ պղընձոյ եւ երկաթոյ:

Առ սեմովք՝ հրեշտակապետ մի մեծ ահեղ եւ վեհափառ,

Գեղ եւ մոյն յերեսս յանդամս առոյգ ծաղկեալ պատանեկի,

Ոսկեվարպէ գանգրագեղ գալարք զուսովքն փաղփալեալ,

Աչք մի մի արեգակունք յաներեւոյթ թափանցիկ խորս

Անցելոց եւ ասպունեաց ժամանակացն յաւերժից,

Ըզգօնութիւն այրական նրկարէին յօնքն եւ ճակատ:

Եւ հանդերձ ըզլուսանիւթ գեղովն արկեալ զանախտութիւն:

Ի ձեռն ոսկի բանալի ականակապ անեղաշէն

Կայր յայնժամ՝ անդ ի գաւթին առ գոհար սեամբք շըրջանակաւ:

Մատուցեալ քաղցր եւ համբոյր դիմօք եւ բուռն հարեալ հեղիկ

Լուսաթեւ փափկամարմին բազկօքն ի դաստըս դիւցազան,

Եւ հանեալ ընդ աշտիճանն, « Ըզգաստ լեր, հայրդ հայոց, ասէ,

Այս տաճար հրաշակերտ խորհրդարան է անեղին,

Ուր յաննիւթ գըծեալ պատկերս ամենարուեստ Էին մատամբ՝

Գանձեալ պահին, նրկարեալ իմանալեաց մըտաց հանդէպ,

Ամենայն աստուածեղէն հանճարոյն սուրբ խորհրդոց տիպք,

Նախագոյք եւ որ կանս եւ նրկատեալքն հանդերձելոց,

Եւ որպէս ընդ հայելիս օրինակաւ դան յերեւոյթ

Ի հոգւոյն աչքս մըտաց՝ զորս արժանիս արասցէ Տէր
Մըտանէլ ի ներքս յառել, որպէս եւ այսօր ըզքեզ, քաջ:
Եւ տեսանին — նոր քեզ զարմանք — ոչ անիրան, անկերպաւոր,
Այլ անձնաւորք կենդանիք՝ մարմինքն եւ ձայնքն բարբառոց:
Ձի նախ աստ էանալ առնուն եւ գալ ի կերպարանս,
Ապա ի գոյ ելեալ ճախրեն ի սիւք օդոց յերկնից ի լոյս:

« Ի քաջալերս արութեան, ի հաստատել ըզմիտըս քո
Նախէիցն հաւատովք, եւ զապառնեաց բանալ ըզգրունս,
Թէ զի արիքն յաջողին, վատաց ընդդէմքն պատահեն,
Իմաստնոյն պահին պըսակք, անըզգամին մեծ պատուհաս,
Հրաման եհաս ինձ այժմիկ յամենակալ բարձր ի գահէն
Մուծանել ըզքեզ այսր ի վեհավայրս հանդիսարան,
Եւ ըզփառըս պարծանաց ազգիդ մեծի ցուցանել քեզ:
Որոց լիցիս արժանի, թէ անսայթաք եւ աներկմիտ
Առաքինի նահատակ տոկաս յաւէժ ազգաւդ ի կռիւ
Ամպարիշտ գոռոզութեանց եւ բըռնադատ նորակրօնից:
Եւ որդիք քո եւ թոռունք ըզնոյն պայծառ պահեսցեն շնորհ,
Մինչեւ հօրն իւրեանց քաջի եւ իշխեցօղ գաւազանին
Նըմանապէս տարեալ փոյթ խոհեմն թաց արիութեան՝
Հայրաւելք հայրենասէրք մի շունչ եւ մի վառիցին միտք »:

Առեալ այնուհետեւ լուսածըլի Քերովբըն սուրբ,
Արկանէր զոսկի փականսն յէմըս փակաց, դարձուցանէր.
Դըրդեցան աղիւքն ոսկիք, որոտացին ալք տաճարին,
Երկբացիկ փեռեկեցան դրանդք ի ծրխնիսն ադամանդեայ:
Առաջի իւրեանց բացաւ դուռն ոսկեղէն բարձրակառոյց,
Եւ մըտեալ նոցա ի ներքըս՝ փակեցան ինքնին անդրէն:

ՀԱՅԿ

ԴԻԴՅԱԶՆ

ԴՐՈՒԱԳ ՎԵՇՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ՀԱՅԿ

ԴԻԴՅԱԶՆ

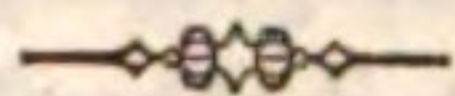
ԴՐՈՒԱԳ ՎԵՇՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԴՐ ՈՒԹԻՒՆ

Դիւանապետ Հրեշտակին մուծեալ զՀայկ հոգւովն 'ի տաճար խորհրդոցն Աստուծոյ՝ եւ 'ի յառաջագոյն եղելոցն սկսեալ 'ի հաւատս ճշմարտութեան առաջիկայիցն հանդերձելոց, համառօտս իմն ցուցանէ նմա զերեւելի երեւելի բախտս ազգին, 'ի միտ առնուլ եւ խրախուսել՝ զի առաքինեաց պահին յաջողուածք, իսկ անարի ծուլից՝ հակառակքն :

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

Դ Ր ՈՒ Ա Գ Վ Ե Շ Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր ՈՐ Դ

Շինուած էր պերճ հոյակապ ահեղահրաշ զարմանալի,
Անվերանդ քան զադամանդ եւ յաւիտեանցն յաղթական:
Աւաջին մուտքն սրբահ մի գըմբեթարդ բարձրաձեղուն,
Լայնածիր, երկայնաձիգ, որ ընդ ոսկի դրունս այլեւայլ
Յայլ անթիւ եւ անբաւ հանէր դահլիճըս զանազան:
Լուսամուտ երդք երկնապիշ՝ կաթեն շող անդր աստուածահոս:
Հիացումն անկանէր 'ի միտսն նոր՝ մեծ դիւցազին.
Ձեռն 'ի ձեռն Ձըւարթնոյն շուրջ հայեցեալ եւ տեսանէ
Ի տախտակս իմանալիս սրբաի աչացն յանդիման
Աքանջելիս կենդանագրեալ զիսկըքանէն արարածոց:
Ետես նախ ըզխանձարուրս երկանց ծնընդեան տիեզերաց.
Անուորտ Չինչն 'ի մի թեր, խաւար եւ վիհ անթրունդ անունջ,
Թոհ եւ բոհ մուծ խաւ 'ի խաւ մանուածապատ 'ի խոր անդունդս.
Եւ 'ի միւս՝ Էնն անեղ, յաւեթալոյս ծերն հինաւուրց,
Պատարուն բուն ճըշմարիտ, առոյգագեղ, բարութեանց հայր,
Զօրութիւն, հանճար անհուն, հոգի թուուցեալ յանեղը ափին,
Իմաստութեանն ընդ աջմէն՝ եւ յահեկէն Գեղոյն պատշէկք.
Որ ձրգեալ զամենազօր զարարչագործ բազուկսն յայն կոյս,
Ահեղ յունիւքն ակնարկեալ յանգոյութեան վիհ խորխորատ՝
Ի թափուր յամուլ արգանդ համապարփակ մըւայլ միգին,
Արձակէր զօրեղապէս անդր ըզհրամանն ամենահնար,
Յերրաբուն էութենէն սերմնն սիրոյ յոլոր տըւեալ
Ի համբոյրս յաղապատանս կանխանըկատ արարածոյն:
Յանդընդախոր 'ի վըհէն տիեզերասոյզ կոյր խաւարի

Ի սաղմաբոյն իբր 'ի մըզանց գայր ելանէր 'ի դուրս աշխարհ .
 Ձոր յերկից 'ի նախասկիզբն եւեթ պարզ նուրբ թոյլ տարերաց
 Թըրեալ էր եւ զանգեալ ամենարուեստ հըզօրին աջ .
 Ձի յերկուց ոչինչ 'ի նոր բարդեալ իրան յօդի քան զմի .
 Եւ աւելին քան զերիս՝ արարչակերտ մեծ զօրութեան
 Աւելորդ էր 'ի պէսպէս էից սեռիցս անթիւ խառնուած :

Հուր հոգին կենդանարար թեւապարփակ ըզլոյծ բնութեամբ
 Գըրգայր տածէր , յաստուածային ջերոյն տապով ածեալ յեռանդն ,
 Իբր ըզձուս 'ի թուխս հաւուն նըստեալ՝ ջերմին մօր ընդ թեւովք ,
 Ձարկեալ սերմնն զօրութեան 'ի կենդանւոյն յաւիտենից ,
 Յորմէ անգամք եւ հասակ մեծամարմին տիեզերաց
 Ունէին բըղխել զեռալ եւ յօդանալ կանգնել 'ի վեր ,
 Կամ զերդ բուն ոստ եւ ըստեղն աճունաճիւղ պըտկել ծառոյ՝
 Արձակել եւ բանալ փըթթել սըփռել եւ տարածել :

Ընդ ցելուլ թաղանթապատ անդընդամած աղջամըջին
 Յաստուածաբուղի աղբերէն ծագեալ ցայտէր լոյսն համասփիւ
 Քայքայել զաշխարհակուլ ըզխըրթնի մութն ըսկըզբնագոյ :
 Անմահից ընդ նըմին դասք , սաւառնաթեւ լուսազարմից ,
 Լոյսք զըւարթք հոլոնէին շուրջ զաթոռովն արարչութեան :
 Եւ կիսոցըն բարձրավիզ ստամբակութեամբ ապարթանեալ ,
 Ի նըսեմ փոխեալ տըխուր , հալածական թօթափէին
 Ի մնայլ վիրապ անդընդոց անէ անծինըն խաւարի ,
 Որ մերկացեալ կեղեւեալ արտաքոյ մնայր տիեզերաց
 Յերեսաց լուսոյն գնացեալ փախըստական յանհետ կորուստ :

Ընդ երեւել նըշուլից անդրանկածնունդ գեղոյ լուսոյն՝
 Հրաբորբոք վառէր տօթով տիեզերաց լոյծըն զանգուած ,
 Անտի ձեռքն արարչագործ գընտեալ ըզբոյլսըն բիւրաւոր
 Ձաստեղազարդ կամարին բոցաճաճանչ լուսաւորաց ,
 Եւ զանուանցըն յորջորջումն 'ի կերպ գիմաց նոցա կընքեալ ,
 Ընկենոյր մեծազօրն ահեղ ուժով կարօզ բազկին
 Ընդ երեսս երկնից ցանեալ , զանազանեալ փառք եւ հասակ ,
 Ըստ պէսպէս խառնըլածոյ տարերցն երկից եւ յօդուածոց :
 Եւ սահմանս իշխանութեան չափեալ նոցին իւրով քըլաւ ,
 Թաւալգոր թըռչել յանկէտ եւ յանպարոյր ասպարիսին ,
 Եւ պատել միանգամայն փարեւ զմիմեամք դարուց 'ի դարս
 Սիրելութեան համբուրիւք 'ի գիրկընդխառն աղապատանս :
 Իսկ խըմբից դասուց նոցա գեղեցկակարդ բուն յօրինուած
 Ոչ յերկրէ երեւի , այլ յանսահման բոլոր երկնից
 Ի գընդին միջավայրէ , յաստուածութեան վեհ աթոռոյ :

Ջահաւորեալ փայլէին իւրաքանչիւր յիւր դասակարգ
 Օթեւանք արեգական՝ երկոտասան աստեղատունք ,
 Արեւակն ընդ նոսին երկնից հըսկայն ճոխ ճեմելով ,

Աստեղաց եւ այլ կաճառք, բոյլ բաղմաստեղքն եւ ցիր արփիք,
Սայլն եւ բազմոյթ եւ շամփուրքն եւ յարդդողին ծիր կաթնաթոյր,
Որ մի մի ամենեքին արեգակունք փայլակնացայտք:

Եւ զնոքօք մանուկնց առեալ լուսաւորաց պար բոցավառ
Թօթափելոց թռուցելոց հրոյ կայծականց պէս 'ի նոցունց,
Զորս ընդ իւրեանս յափըշտակեալ՝ պատին զհանուրց միջնակիտաւ:

Սըփուէր լընոյր զընդհանուրս եւ նուրբ արփին ճապաղ ճեպով
Յանդընդասոյղ մինչ 'ի ծագս անտարրափակ տիեզերաց:

Գունդք անթիւք փայլակնացեալք յոգնահոլով դարս յաւիտեանց՝
Ճախր առեալ ընթանային ընդ անյատակ անդունդս երկնից:

Ոստնուին 'ի նոցանէն հըրձըգութեանց կայծականց շանդք՝

Վարսամից ահեղ տեսիլք յանհետ փախուստ մոլորականք

Յամենայն 'ի կայս 'ի կոյս, եւ հրահոսան փոր նոցա լոյծ

Եւացեալ դղորդեալ յորոտ ուժգին թընդամաք եւ շառաւիմաք,

Եւ 'ի շունչ բոցոյն շոգի՝ վեր ցոլացեալ շամանդաղեալ՝

Դառնայր դայր իջանէր անդրէն 'ի նոյնս անձրեւ հրեղէն,

Եւ բնութիւն եւ արար գընդի գընդի իւրաքանչիւր

Յազգ ազգ 'ի նոր խառնըւած ու՛ի կերպարանըս փոփոխէր:

Յանհամար յօդուածոյ նախնի տարերցըն զանգուածոց

Թուլացեալ ըսփիռ տարած եւ ոգեսպառ հրոյն բըռնութեան,

Եւ կիսոյն 'ի ներքս 'ի խոր թաղուն մարմնոցն ամփոփեալ սիրտ,

Ուծանալ սկըսանէին տակաւ հրատապ գընդիցն երեսք

Ըստ միոյ միոյ բնութեան եւ մեծութեանն համեմատի:

Ըստահակ խոտոր ընթացք յօրինաւոր սահմանին չափս,

Ի հեղուկ գան նուրբ սըղոխք, հոսանք պընդին 'ի կարծրութիւն:

Սկիզբն առնուն եռալ զեռալ կարկաջասահ ջուրց խոխոջանք

Ընդ երեսս երկրի մերում որ կայր ընդ այլս անկերպարան,

Եւ սըփուէր օդն ըզնովաւ ծրարեալ զանբաւ գունտն 'ի ծոցին:

Սակայն հուրն յանդընդային սանդարամետըս զըժոխոց,

Ընդ նըմին սըղոխքն անօսըր դարանեալ յընդերս երկրի,

Ոչ կային տակաւին, ոչ գիտէին դուլ՝ եւ դադար:

Այլ ներքուստ անհընարին բուռն ցոլմամբ սլացեալ 'ի վեր,

Երկնաբերձ յարուցանեն կանգնեն զուղխիցըն մըկանամբք

Բարձրայօն լերինս հըսկայս, սարս եւ բըլուրս եւ դարեւանդս,

Զեմաւոն եւ ըզՄասիս, զԱտլաս, զԱլպիս եւ ըզԿովկաս,

Ժայռս եւ խութըս ծայրասուրս կարծըր պարեխս եւ սեաւ խարակս,

Փոխան մայրից դաւարի հրաշէկ հերօք վարսաւորեալս

Իբրեւ փունջ ցըցունք ծամոց կամ ճեղանակ ընդ գաղաթունս,

Հուր եւ բոց ցընդէր 'ի ծոսս, եւ գետս հոսէր հրեղէն ուղխից:

Յորոց էր որ սասանմամբ ահագնադղորդ յինքըն փլուզեալ,

Սուղանէր անդրէն յանդունդս, եւ էր դարձեալ որ միւսանդամ

Բարկութեամբ որդարնդոստ զլուխ ամբարձեալ յառնէր եւ կայր:

Եւ անդէն դաշտք եւ հովիտք, խոխոմք եւ վիհք եւ խորաձորք
Ընդ ողունս թիկանց երկրի լայն պատառամբ առնուին գոգ:

Անդ յայնժամ ամալք լըրթագոյնք բարձանց՝ ի գլուխս կուտակեալք,
Ջուր եւ հուր՝ ի վերուստ որոտային փայլատակմամբք,
Ջուր եւ հուր՝ ի ներքուստ լինին անդրէն անդ ձայնատու.
Եւ յորձանք ուղիսինահոս հեղեղածուփ յայս կոյս եւ յայն
Թաւաղգլոր յափըշտակեալ լերինս եւ բլուրս եւ քարաժայռս,
Ըզգաշան ի սար փոխէին եւ զառապարն ի հարթարդակ,
Յոփս անկեալ՝ զաշխարհածովն կուտէին, ծովակս եւ լիճս:
Ամենայն ինչ զըտեալ եւ յըստակեալ սրբէր մաքուր,
Եւ մըրուրն յանդունդս ի խոր իջեալ յատակ անդր ընկըղմէր:
Յայնժամ սեռն եւ վըճիտ, կենսացընցուղ, արփիահրատ
Թափանցիկ յերկիր ցայտեալ արեգական ծագէր ճաճանչ.
Եւ երեսք արծաթափայլ անծայրածիր ծովուն ալեաց
Իբր հանդէպ ջինջ հայելի ապակեղէն՝ արձակէր ցոլս,
Ջանբաւ էին մեծութեան տըսաւորեալ յինքն ըզպատկեր,
Նըշոյլքն անդրէն յետս ընդդէմ շողիւք յերկնից գունտ ծիծաղեալ:
Սկիզբն առնոյր լուսոյ ստուերաց կարգ տըւընջեան եւ գիշերոյ,
Առաւօտըն վարդադէմ եւ երեկոյն ոսկեգիսակ
Յանսըխալ օրէնս ոճոյ զմիմեանս առեալ յաջորդէին:

Բոյսք եւ թուփք դալարագեղ եւ անտառաց ծառք երկնուղէք
Ձերդ լոռ յեղաիւր եւ ի մարգ եւ քարաքոս ի վէմ մամուռ,
Կառաբոյս, կենդանաբոյս, սպունգ, քարատունկ, թընջուկք ըսկայք,
Կանգնէին անդ ըզգլուխս, եւ երկնընթաց ծայրից դիտակք
Սօսափեալ ի բարձրաբերձ բարձունս օդոց ճապուկ ճօճին
Յընթանալ արշաւասոյր փոթորկայոյղ ոտից մըրըկաց.
Վայելուչ անդ հասակաւ գեղով նազէր արմաւենի:

Փըքանայր ուռնոյր տակաւ անդընդափակ ծովուն յատակ,
Եւ ի լոյս ելանէին աշխարհի հին սանդարամետք.
Աճէր ցամաքն, այրք անձաւք փապարք եւ սորք խոռոչէին,
Ի տեղիսըն ջուրք սուղեալ ժողովէին յանդունդս ի վիհս:
Անդ դարուն առաջնոյ կենդանախոռմբ զարմ անդրանիկ՝
Խեփորք ազգիազգիք եւ խեցեմորթք եւ գաղտակուրք,
Անարի ձուկն եւ վիշապըն կայսուէին եռալ զեռալ:
Հաւ թըռչուն եւ տարմատարմ օդապարիցըն թեւաւորք
Թեւածեալ ի ջուրց անտի սաւառնէին յօդս եւ յանտառս:
Խոտ բանջար բոյս դալարւոյ կանաչազգեստ պըճներ զերկիր
Եւ թըփուտ մայրիք ըզլեառն եւ զգարեւանդ զարդարէին:

Յերկրորդէլ դարուն՝ երկրորդ ազգ շընչաւոր կենդանասեր
Խըլըրտէր ի մէջ կըրկին կենաց ծովու եւ ցամաքի,
Յափն ուղիսից ի շամբ ի խարձ ի լօռամարգ ի գէճ պուրակս,
Ընդ գետս, ընդ լիճս, ընդ ճահիճս, ընդ մեծածովն համատարած,

Ընդդայ նըհանգ օձ վիշապ մողէս տիտեռն եւ սալամանդր,
 Սողունք զեռունք թեփամորթք խեցեպատեանք լերկամարմինք,
 Է որ յերկիր խաղացեալ, է որ լիւզեալ ընդ օդս երկնից,
 Քառընթացք երկոտանիք պատենաթեւք թաղանթաթեւք,
 Ի կրրկին սըլացեալ թեւս եւ չորեքումք սաւառնացեալ:
 Մեծամեծք յաղթահասակք սոսկավիթխարք եւ անարդիւք,
 Եղջերիւք եւ ճիրանեղք բըռնաժանի վրիժակազէնք,
 Երեւոյթ ճիւղալ հըրէշք յուշկապարիկ խառնագաղանք,
 Առ այժմու մերով արդեամբբըս նըկատեալ՝ զարհուրագինք:
 Որ եւ է զի զանտառաց եւ ըզհովտաց կանաչութիւն
 Ի վըսեր եկեալ միմեանց՝ միմեանց արեամբ ներկանէին,
 Եւ էր ուրեք զի զկոհակըս փըրփրացայտ ծովուն ալեաց,
 Ոյր մըռնչիւն գաղանացեալ ընդ վայրենի ժըպիրհ խանչիւնս
 Վիրագացըն գոչելոյ՝ զմայրիս զանձաւս թընդէր եւ զվէմս:
 Ըստ բախտի՝ դեռ արհաւրացն ահըն մարդոյ չէր ՚ի նըկատ,
 Եւ ոչ սիրտ ՚ի բերան վազել ընդոստ սարսափելեօք:

Յարուցեալ մերթ ընդ մերթ անդընդային հըոյն մոլութիւն
 Ահեղ թընդիւք տատանեալ զյաղթանդամ գունարն գըղըրդէր,
 Պատառեալ վիհս ահագինս, եւ ընկլուզեալ հետախաղաղ
 Թաղէր կորուսանէր խորասուզեալ ըզսերմըն ժանտ
 Ըզճիւղաղացըն զեռնոց եւ զայլանդակըն կայտառաց:
 Միւսանդամ երկիր նոր, ՚ի վեր բըղխէր նոր դար երրորդ,
 Անարի չորքոտանեաց սլաճարեղէն հարըստի տոհմ
 Անճոռնի եւ անհեղեղ ՚ի ջիլ եւ յոսկըր սաստկանդամ,
 Զորոց չէք դք երկրածին սլատմել զարարն եւ զկերպարանս:

Ի վերայ նոցա յառնէր գայր ապա դար յեալին չորրորդ,
 Յարգանդէ անդընդոց երկրին երեւք նոր նորածնեալ,
 Ընդ նոսին բողբոջէին նորատեսիլ բերրի բուսակք,
 Ծաղկանց եւ գարաստից գունակ գունակ փըթթեալ սերունդք:
 Յորենոյն ոսկեգլխակ ատոք հասկաց ծով ծածանեալ,
 Հաճարն եւ դարին, թեղօշ, սարոյ, սօս, գի եւ նոճ.
 Տաշտագեղ ողկուզալի որթ յուռս ոսկիս յակինթ փայլուն,
 Զիթաստանք, տանձուտք, գեղձի, թուղ եւ ծիրան, նուռն եւ խընձոր,
 Ծիրանի ծիլ ծալ ՚ի ծալ թերթեալ վարդին տիպ վառ ՚ի վառ,
 Շուշանին անուշահոտ լուսաթաղանթք, ձիւնիկ յասմիկք,
 Մանիշակ պարկեշտագեղ, ոսկեբողբոջ փափկիկ քըրքում:
 Գետ՝ վըտակ ընդ դար ընդ ձոր սաղապածեմ զեռեալ խոխոջ՝
 Առդեալ ՚ի զով ծորանս արբուցանել զըոյս դաշարի,
 Եւ երկին զոլարձացուցեալ ՚ի ցօղ զըւարթ արփեցընցուղ:

Սաւառնեալ վարաղաթեւն արծուի սըննայր ընդ ամպս երկնից,
 Անգղ հիւր նորեկ՝ ծերս վիմի, եւ արագիլ խընդրէր իւր բոյն,
 Կռուկ հաւփալ եւ տատրակ, լոր եւ արտուտ թեւէին յօդս,

Աղաւնեաց սրար ձիւնացեալ, սիրամարդին տըտուն սիգայր .
Եւ սոխակ զանտառախիտ մըթին մայրեաց պատուեալ թաւուտ
Գարնային երաժիշտ՝ մանուկ դուստն ծաղկեալ դրաստից,
Որոճայր մըրմընջաձայն զերկնային երգն յէէն ուսեալ,
Յոստ մի նըստեալ սաղարթուն՝ անձկակարօտ հանել գեղգեղս :
Անալուծ, միեղջերու, փիղ եւ արջառ, ոչխար եւ ցիւռ,
Այծեամն, յամոյր եւ խարբուղ, եղջերուք վիթք առինք թեթեւք
Լայնասփիւ ընդ դաշտ ընդ բլուր արածէին վըտառ վըտառ .
Սալաւմբաւն ոտնատրոփ լընոյր զերկնըս վըրընջմամբ :

Իսկ առիւծ ոսկեբաշ, արջ անտիսար, գայլ եւ յովաղ
Նըստէին դարանակալ մայրեաց ՚ի թաւս եւ քարանձաւս,
Նենգ եւ դաւ երկնելով ՚ի սիրտ՝ պորտոյն առ վըտանգի :
Օձ եւ քարբ, կովաղիաց, քարաթոթոշ եւ օձասանդր
Քըմնափուշ բաղմագալար սողիւք ՚ի ծակսն, ճեպէին
Սարգ ՚ի տորգն ընդ օդս ՚ի կախ, եւ խովւ գնայուն ցողի ընդ դերբուկս :

Ձըկանց եւ լուղակաց կայտառք երանգք խայտախարիւ
Ձեւէին ըզլուծական կոհակս ՚ի դաշտսն կապուտակս,
Ընդ նոսին փայլուն կարապք եւ սագ եւ բագ եւ հողամաղ
Շողացեալ վարդէին ՚ի մըկանունս ճօճեալ ալեաց :
Հեշտական քաղցր համբուրիւք գեղապարեալ ամենեցուն
Առ միմեանս այր ընդ ընկեր յամոքախառն օդս անուշից
Միախառն եւ հեղատիք շընջմանց դարուն ժամանակի,
Յոր արեւ կենդանորար ՚դ երկնից գընդին միջնաշաւիդ
Ճեմ գընայր՝ զերախտադործ ճառագայթից տառ յընդհանուրս
Յաջ յահեակ միակըշիւ անայլայլակ տըւեալ ծաւալ :
Բեհմովթ յերկրի թագաւորէր, լէւիաթան՝ յաշխարհածով :
Էնն էից արարչական զըւարթ բըբօք յիւրն արարած
Կալեալ գէտակն հեշտաբար եւ խընդամիտ ժըմաէր սըրախ :

Յաղգի անդ նորոյ երկրին ընդ անասուն պաճարաց հոյլս,
Ի պանծալի տընկախիտ ՚ի փափկութեան դըրգարանին
Քառավըտակն Ադինայ, յանմահ ՚ի կեանս երանաւէտ,
Անդ զակամբք Արածանույ Տիգրիս ճորոխ եւ Երասխայ
Քաղցրածորան ծաւալօք աղբերահոս սահեալ գետոց,
Յանթառամ ՚ի ծաղկաղարդ դարնանագեղ վայելչութիւնս
Հաստչին մատամբ եւ շընչով կանգնէր եւ կայր մարդն առաջին,
Տիրական բանիւ պատուեալ եւ կենսակիր անմեռ ոգւով
Ջաստուածագիծ պատկերին ճակատ յերկինս ամբարձեալ վեհ .
Առ նըմին կոյսըն կայտառ, ամենագեղ ճեմեալ հասակ :
Այլ աւանդ, ոչ ՚ի նոցուն գէմս երեսաց խընդայ ստեղծօղն,
Զի ՚նդ կանգնէն եւ դըրին . անդէն առ ոտսն դարանեալ
Սողայր ոսոխ հին վիշապն, ՚ի պատրանաց սողոսկէր ծառ,
Վիշապն հին՝ որոյ տըտունն ընդ քարշ տանէր զարփիցըն բոյլ :

Անկանին երկնիցն հիւրք 'ի հրապուրող վարմն որսողին ,
 Օձաջամբ ճաշակօքն ըմբռնենելով ըզմահ մարմնոյն ,
 Եւ անհանձար բարբառով սուսերբ խըզեալ զոգւոցն արեւ :
 Անվերէս յաւեժագոչ խըրատ որդւոց նախաստեղծին ,

Ընդ բերան մուտ մարմնոյ մահ , եւ ընդ բերան եւ մահ ոգւոց :

Մահացեալքն կենդանւոյն յանմահական կենաց դրախտէն
 Եւանեն տարագիր յերկիր մահու եւ անիծից ,
 Եւ հրագունդ լուսակերպիցն եւ բոցանիւթ սուրն ցանկէ
 Զորրանաց մարդկութեանս ըզցանկալի շըրջաբոլորս :

Տեսանէր անտի յառաջ՝ կրրկին սեղանս 'ի բացօթեայս ,
 Մին ցանեալ ոսին արդեամբք , եւ առ նըմին այր երկրագործ ,
 Միւսն լի գէր սլաորուճակք , եւ առ նըմին համբակ հովիւ .
 Երկոքին բագինք ծըխեալ 'ի հուր 'ի բոյր ողջակիզին :
 Էնն էից կայր 'ի վերոյ նոցա՝ զերեսսն զուարթալոյս
 Դարձուցեալ 'ի խաշնարածն , 'ի սլաոտարագն անուշահոտ ,
 Եւ զյետոյս տըւեալ թիկանցն 'ի հողագործն եւ յիւր նըւէրս :
 Անդէն առ սուրբ սեղանովք եւ սուրբ աչաց տեառն յանդիման
 Յառնէ վայրագրն մըշակ հարազատին իւրում՝ դըժխեմ ,
 Աչք հրաբոց , կապոյտ շըրթունք , եւ ոստախիտ բուն մ 'ի ձեռին .
 Յայն 'ի զէն զաջն վառեալ զարիւնարբու զնենգախոշոշ ,
 Հարկանէ զկառափն անմեղ , տապալ ջախջախ տայր սլաոտանեակն
 Իբրեւ զծաղիկ ծիրանի ճըմլեալ եղին բիրտ կըճղակաւ ,
 Ի բոսոր արեան թաւալ՝ ներէր դահճին քաղցրը դիմօք :
 Ի վերայ կային ծընօղք մանկանն եւ զհերսն փետէին ,
 Լուանային զապաժոյժ վիրին աչաց ջերմ աղբերօք :
 Էն սիրով ողջագուրեալ զոգին ամբիծ առեալ գընայր ,
 Զանիծից քինուց գըրոշմ՝ 'ի վերագին կընքեալ ճակատ .
 Արիւնն անպարտ բերանացեալ՝ յերկրէ յերկինս գոչէր բողբ :
 Գազանն երեր եւ տառան 'ի խոր անտառս թափառոտ
 Զերդ վայրի մի որս յարեաննն նետահար վրէժ սառակէր :

Անդր 'ի միւս կողմ՝ հայեցեալ եւ տեսանէ գիւցազնն վեհ ,
 Զի աւանք եւ գաստակերտք կանգնեալ , քաղաքք , շէնք կառուցեալք ,
 Կոթողք՝ բրդոճնք եւ գըմբէթք , բերդք՝ աշտարակք եւ գիտանոցք
 Պերճացեալ բարձրայօնակ խրոխտանային յերկնից կամարս :
 Անդ ճարտարք ամենայն հայթայթէին գիւտս արուեստից ,
 Կարակին 'ի ձեռս կային ճարտարապետք տային հրաման :
 Փող եւ քնար՝ երգս եւ գեղօնս գուսանական ծնանէր Յովբալ ,
 Հայր եղեալ երաժըշտից յարուեստականս պէտպէս գործեաց ,
 Նուագաւոր մատանց՝ սարուց հընչէին ձայնս այգիք եւ բլուրք :
 Կայծակունս 'ի շունչ փըքոց արծարծելով մըրճոտ թոբէլ ,
 Կռէ կոփէ ձուլէ զերկաթ եւ զէկ պըղինձ յարօր ու 'ի խով ,
 Ի բիւր կահ տանց ըսպասու 'ի պէտս , յանօթ պատերազմի :

Արտորայք ակօս ակօս քըսմնին հասկօք 'ի սիք օդոց,
Եւ մարմանդք եւ բուրաստանք ծառոց ծաղկանց պըճնին երփնիւք:
Գեղեցկոտն եւ լուսածղին նըստեալ Նոյեմ առ սուր բիճաւն
Երթայր գայր նուրբ կըկոցաւ ընդ ձինաթոյր ազբին առէջս,
Եւ զմըրմոճնջս անոյշ շըրթանցն ընդ սուր սըռիչքս բարաբին
Ու 'նդ ելեւէջքս ձինափայլ թաթիցն ոտից դաշնաւորէր:

Յօրանան մարդկան սերունդք եւ անապատք փոխին յապատ,
Շէնք եւ գիւղք աւանանան, լայնին աւանք 'ի ճոխ քաղաքս:
Յալէզարդ նահապետացն 'ի յարեդեան գընդէ անտի
Նախահաւ Նոյի Ենովք՝ արդարագործ եւ խմաստուն,
Յանկալի լեալ յաջս Երկնից, յամպ լուսափայլ 'ի թեւս հողմոց
Թեթեւ թռուցեալ յափըշտակէր յանմահից կայս 'ի դրախտն Ադին:

Օցտեալ որդւոցն Աստուծոյ 'ի նզովեալ գեղ դըստերց մարդկան
Անասնօրէն դիմեցմամբ անարդեւ հրօս ճակաճանաց,
Ի հուժկու վարար վաւաշ եւ խարըստի անխուղ խառնից
Ելանէին կանգնէին հանդէպ երկնից համբարտակեալ
Հասակաց կոյտք, վէս հըսկայք, սոսկավիթխար արք անուանիք:
Ի նոցունց, պըղծաշաղխ եւ մըծղընեայ մոլի վըրնջմամբք,
Ամպարիշտ եւ ապիրատ գոռոզահար բըռանց գոռիւք
Ի բազում անկեալ արեանց եւ արտասուացըն ճաղպախիս
Գիճացեալ ողողեալ ապականէր երկրին երեսք:

Զձեռանէ ձըգեալ դըստերն՝ Արդարութիւն զխաղաղութեան,
Մեկնեալ թաղծագէմ 'ի դիւր գաշտաց՝ Մասեացն 'ի գլուխ,
Անդ վայրկեան ողբադին յորդիս մարդկան ակընկառոյց,
Ոտն յերկիր տրոփեալ թըռչէր յերկինս առ Էն՝ խիստ դատախազ:
Երկնիք սուրբ՝ տիգօք աչաց հայէր յերկիր խոժոռագէմ.
Սըտմըտութիւն բարկութեանն երկնասահան յորդ անձրեւօք,
Պատառմամբ շտեմարանաց յանդընդային սանդարամետս,
Եւ անդուստ երկնասլող եւ յորճեռանդն ուղիւից ցըռկմամբ,
Եւ թափից անդընդասոյղ ծովուց հիմանցըն կուտակօք
Ուռուցեալ յատակք զյորճանսըն զերեսօք հեղեալ երկրի,
Ողողեալ լուանայր ըզժահ խոհերական ժանտագործացն,
Ի խորս անեղը եւ անուշ ծովու 'նկըղմեալ ըզբնակ եղերս.
Ամենայն ինչ կորուսեալ՝ բայց 'ի յուսոյ յարգարոյն սիրտ:
Եւ վարսամ մի ահաւոր զհեղեղաբեր հրաշէկ տըտունն
Հոսեալ ճօճէր սպառնալից յաշխարհակուշն համատարած:

Նահապետըն Նոյ նախնի բարեպաշտօն արդարութեան
Հայր երկրորդ՝ իւրովքն եւեթ ընդ տապանին լաստ եռայարկ
Ի ծանծաղ ելանէր յարեգնաճեմ Մասեաց գաղաթիւ.
Ուր 'ի սեղան արգարոյն բոլորանուէր ողջակիղաց
Հուր յերկնից հատեալ թափեալ ըզպատարագան ուտէր բոցով,
Եւ զգըլսովք փըրկեւոցն Էին դօտի ծիրանածուէն

Կըշիւ հանդէպ նըշուլից արեգականն ցոյս հատեալ,
Սըփռեալ կամարանայր իբրեւ զաղեղն լայնալիճ,
Զերդ կամուրջ անեղաշէն՝ որդւոց մարդկան ուղ ընթացից
Ելանել յաղցից երկրէ 'ի հաշտութիւն սուրբ անմահին:

Անդ 'իմարմանդս Ակուռոյ հայրապետին ծաղկաւետեալ
Ուռք ծիրանի ողկուղիւք զուարճանային յակընթափայլք.
Եռացեալ տաշոք խաղմըզով, անապակաւ պարզեալ փըրփրէր:
Յընծայր սիրտ ալեւորին, զըմբեալ զըւարթ լի բաժակօք
Զիրանուան ալեօք ծաղկեալ 'ի քաղցրաբուն խոնարհէր նինջ:
Զարթուցեալ երկնաւոր տեսլեամբք՝ զանէծան աստուածուայց
Արձակէր թուք 'ի ժըպիրհ խըլըրդենի լըրբենի դէմս
Լեպեշտի կըրտսերոյն իւրոյ Քամայ եւ ծընընդոցն,
Երկնից յաչաց ելանել՝ անկեալ յէին սուրբ երեսաց,
Ի Սեմայ եւ Յաբէթի մըտանել լուծ ծառայութեան:

Ըսկայից անտի գաղուծք հատուած 'ի դաշտն Շիններայ
Անցանէին կանգնէին զամբարտակին բուրգըն կոթող
Ընդդէմ երկնից, ոյր բարկութեան բըրդեալ հողմ հարթ դընէր դետնի,
Եւ միաշուրթըն լեզուաց յանկըցելի ծըւէնս հերձմամբ
Պատառեալք յանհընարին, եւ այր զարամբ յաղմուկ 'ի շփոթ՝
Յիր ընդ ցիր ելանէին յերկրին 'ի կայս հողմահողով:
Ներթովթ վայրագըն վերագ՝ բարձեալ յաստեղս ակն ամպարիշտ,
Գըլուկս շարժէր եւ բազուկ յիւրոյ վերայ հոմացեղից: —

Յայն տեսիլ՝ հայրն հայոց, հուր բոց ընդ աչսն ցոլացեալ,
Յաղդերէն ձրգեաց ըզսուրն եւ զբըռնաւորն հարկանէր,
Քաղցրաժըպիտ թէ Զուարթունն չարգելոյր զաջ դիւցազին,
« Զայդ մի 'նդ ուրուս, ասելով, այլ ճըշմարտիւ 'ի Ռըշտուհիս: —

« Մինչեւ ցայսր, յաւել Սերովբն, հասարակաց մարդկութեան զարմ,
Մի տուն եւ մի ազգատոհմ՝ 'ի մի սըրահ նըկարակերտ:
Աստի անդր՝ յանսահման յանթիւ դահլիճ տրոհի տաճարդ
Ըստ լեզուաց իւրաքանչիւր, զորոց ահա 'նթեռնուս զանուանս
Ի դրանդեացըն բարաւորս 'ի լոյս ու'ի մոլթ քանդակեալ դրոշմ՝
Ըստ լուսաւոր հանդիսից կամ խաւարին դործոց իւրեանց:
Նախ դրոհիդ յաբէթական ճակատագիր փայլէ եւ բախտ՝
Եւ 'ի նմա նախամեծար քոյոյ տոհմիդ՝ յոր մըտցես արդ:

« Թէ նախէքն արդեանց իրաց էր ճըշմարտ հաստատութիւն,
Նոյն ապա եւ ապառնիքն՝ որ յառաջոյ քեզ պատրաստեալ:
Բարիք, թէ կամակար կացլիք մըտօք դու եւ յետինքդ
Յառաքինի ճըգնութեանդ արխաբար մըրցեալ 'ի մարտ.
Եւ չարիք, թէ վէհերեալ՝ ըզքաջութեամբ եւ զիրաւամբք
Եւ զսիրով հայրենեաց վատախտարակք առնէք ապախտ:
Յեղեղոց որք յինքնիշխան կամս ապաստան կան յաստուածուստ՝
Զայս պահէն պայման անշարժ, զի պըսակաց՝ պատժոց կըշիւք

Ընտրող կամացն արժանի յարդարամէտ չափին նըժարս :
Եւ զոր ցայսրը տեսեր, չէր ինչ լուսոյ բանից կարօտ
Առ մերձ 'ի քեզդ ունեւոյ զանցից իրացն ըզյիշատակ
Անաղօտ կերպարանօք ծանօթական գուշակաւոր :

Իսկ որ արդ ինչ առաջիդ կան հանդերձեալք՝ ես պատմեցից » :

Ձայս ասացեալ եւ շարժէր 'ի մեծ մի գուռն ոսկիաձոյլ,
Յորում էր ՀԱՅԿ 'ի ճակատն ոսկեքանդակ դրոշմեալ գըծիւք :
Ի ձրգել ձեռին Չուարթնոյն յաղիս երկբացիկ դըռնափակացն՝
Ինքնին բացան, առաջին երեւելով Հայոց գիւանն :

Ի մուտս անդ ետես վեհաղն ըզծերուռնի հայրն թորգում,
Ձի զհարազատն Ասքանազ աղու շըրթամբք եւ իրաւամբք
Ողբեալ արձակէր յիւրմէ զծովովն հիւսիսի,
ՁԱյրարատն հայրենատուր սեփականեալ յինքնն զաշխարհ՝
Յիւր անուն եւ 'ի փառս յորջորջելով տուն թորգումայ :

Անտի անդըր նըկատէր ահեղ սկայից ճակատամարտ,
Դաշոք եւ ձորք յարեանց հեղեղըս թաթաւեալ, սարք 'ի բոսոր,
Ախոյեանք ըսպառազէնք թանձրաթաւալ զմիմեամբք տապաւտ :
Կոյս մի վեհ արփիագեղ 'ի փայտակոյտ մեծ խարուկի
Մերկանդամ կապեալ, յոր աջ դըժոխազէն հարկանէր հուր,
Եւ շողայր սուսեր անգուծ 'ի պարանոց մարդարտափայլ :
Գեղաւ արի սիրտ քաջին, 'ի գող եղեւ թէ զինչ իցէ :

« Չոհ մի մեծ, ասէ Քերովբն, յազատութիւն ելցէ աղդիդ » :
Հայրական միտքն յայնժամ նըկարէին աչացն հանդէպ
Ըզգուստըր իւր սիրասուն մասնեալ 'ի ձեռնս վիրազին,
Թէպէտ եւ ոչ նըշմարէր ողջոյն զերեսսն կիսագիծ :

Ձհայրադուծ աղեաց խորով ոչ հովեցին արտասուաց ուղիք :
Բայց լըւեալ ապա կըրկին 'ի թարգմանէն խորհըրդակիր
Անօրինեալ ըզկոյսն առ հայրն, ոգի առնոյր հայրն հայոց,
Միտքն առ իւր ասելով՝ 'ի դըստերէս քաւ այդ վընաս :
Եւ ետես անդէն ըզնա յափըշտակեալ ընդ ամպս երկնից :

Ոչ յամեալ 'ի տեսիլն՝ անդրէն դարձոյց ըզնա հրեշտակն,
Եւ եցոյց այնուհետեւ աշխարհ մի մեծ շէն եւ խաղաղ
Յալեւոր Մասեաց սարոյն հօր հովանի լայն տաւաղեալ :
Արօտք 'ի հօտ լուսակիզն, 'ի բառաչոտ ծածկեալ անդեայս,
Ահօսք վէտ վէտ գեղածըփեալ յոսկեվարսից փունջ ցորենոյ,
Փայլ երփն երփն առեալ այգիք յողկուզաւէտ ուռ սաղարթուն,
Եւ 'ի կուծս եւ 'ի հընծանս անոյշ ուղիսից զըւարթացեալք :
Դըրախտք եւ դարաստանք ծաղկեալ պարտէզք բուրաստանաց
Յերանգ երանգ ծիրանի, յանուշահամ հոտոց 'ի բոյրս :
Մարդախիտ քաղաքք եւ գիւղք, շէնք օրինօք հանդարտացեալ
Հընչէին 'ի պարս եւ յերգըս հարսանեաց կոյս ամուլից,
Ի մընչիւն պարկեշտ հարսին, 'ի փեսային ձայն իրախճանաց :

« Օ՛հ աստի զակն անգըր բարձ, քաջալերեաց, ասէ Սերովբն,
Ահա գունդ առոյգաբարձ պատանեկացըդ գիւցազանց,
Որ աստուած յաստարիդէ մարտիդ գրնան սրբիւն ընդ Սայն,
Եւ լընուն ըզտիեղերս, որդիք են քո լորդւոյ որդիք.
Զանարիւն աշխարհակալ ձրդեալ բազուկսն տարածեն
Մինչեւ յԵրասխ ուղիսաջուր յորձանահոս կարկաշտահ,
Մինչ 'ի մէջ երկուց ծովուց եւ 'ի Վաւկաս սառամանուտ.
Հարազատ թորգումական բերեալ արեանն հանգուցիւք
Առ քո՝ հօրդ եղբօրորդեակս, ընդ որս սիրով մըտերմական
Համատոհմի զաւակօք ազգախառնեալ լինիցին մի:

« Անգրանիկդ 'ի մէջ եղբարցնն գիւցազանց Արամանեակ
Առաջին ինքն հասանէ 'ի սեփական լեառն ազգային
Սպիտակափառն Մասեաց արփիաճեմ գըլխոյն 'ի շուք,
Եւ մինչ յեզր Երասխայ յորդահեղեղն կարկաշից:
Հայրաբարն իշխանութեան անսլէկոծ խաղաղութեամբ
Զազգն ողջոյն միապետեալ, եւ քաջութեամբ լի հանձարով
Հըզօր եղեալ անուանի չորեքծագեան դիմաց 'ի սփիւռս.
Մինչ զի գոգ, որ ոչ գոյզն է խընդութիւն սըրտի ծնողի,
Ըզհարբն իսկ զանցուցեալ ըզգիւցազամբ՝ առ արտաքինս,
Զանունն եւ զհովանին սրբութեցէ մեծ զազգին գըլխով:
Եւ կարգաց աստուածապաշտ եւ հանդիսից բերեալ նախանձ,
Որոշէ միակրօն ուխտից նուիրաց վայր եւ սահման,
Եւ զանխուլ յորոճս 'ի լուռ՝ խորհրդարան սըրբանըւէր,
Տընկելով սաղարթագեղ զհովանաւոր սօսեացն անտառ
Անդ յափին 'ի հայկական հըզօր գետոյն դարեւանդի,
Որ անուն ժառանգեացէ զչըքնաղ թոռինըդ զԱրմաւիր:

« Ոչ այդ եւեթ եղիցի պարծանք թոռինըդ սիրայնոյ
Որ 'ի հօրն եւ 'ի թեւոցդ արդ հովանի զերդ գաւազան
Ընձիւղեալ նորաբողբոջ՝ շառաւիղեալ վերաթեւէ.
Այլ յորժամ հասցէ յարս, եւ յինքն առցէ արիապէս
Զաշխարհին երասանակս 'ի գողգոջուն հօրն ձեռաց,
Գիտութեանց եւ արուեստից կենցաղօգուտ աշխարհաշէն
Հայր եղեալ, զայրարատեան եւ զկովկասեան գոռոզ լերինս
Երփներանդ ստուարակարկատ վիմաց իւրեանց կարծր արձանաց
Հարկատուս իւր կացուսցէ 'ի պերճ պայծառ աւանաց շէնս,
Ի կառոյցս բերդերոյ լամրոցայնոյ եւ դըղեկաց,
Ամբարտակաց եւ բըրգանց աշտարակաց երկնածայրից,
Զարդարին սունիք, ապարանք եւ ճեմարանք եւ հրապարակք:

« Առաւել քան զոր յիւրմէն՝ նախաշաւիղ յորդորակաւն
Օրինակ կացցէ զկրնեաց 'ի յօրինուած պէսպէս գունից.
Եւ նախ՝ հայրանըման որդւոյն իւրում Ամասիայ,
Զոր կարակին, լար եւ կանգուն ճարտարութեան յաստի մատուցս

Ահանես 'ի մեծածախ հաստահեղոյս եւ հոյակապ
Ի կերտուածս ամենազեղ եւ սլատարուն գերդաստանաց
Պարապեալ 'ի լայնանիստ աստուածային Մասեաց ստորոտս,
Որ անուամբն վեհազին մինչ յաւիտեանքս պանծասցի:

« Բայց ոգին հայրենագութ եւ կրօնասէր յալեաց ծերոյթ
Դարձ առնէ աւագիկ 'ի հայրենին իւր բուն ոստան,
Եւ ընդ հաւուն սիրելոյ ճոճեալ սօսեաց պերճն ճեմոց
Ընդ հովանեալ 'ի նուիրական վայր պաշտամանցն՝ յօդ քաղցրաբոյր
Կարօտի սիւք շնչել, եւ անդ ըղբուն հանգչել մահուն:
Ո՛հ, մի մայրւոյդ հովանիք թառամեսցին քաջիդ 'ի գլուխ,
Եւ ծաղիկք ծիրանիք պարունակեալ պրսակեսցեն:

« Չհիւսիսի լըճին ափունս տես անդր 'ի բաց խրոնեալ շինիւք
Եւ գեղեցիկ որերով, յորս 'ի թողունսրդ պատանիդ
Տես զիարդ նազի խայտայ սէգ եւ անձնեայ եւ գեղաղէշ,
Գեղեցիկ հօր շառաւիղ գեղեցկագոյն բրդիեալ զաւակ:
Որ 'ի հարցն եւ հայրենի առաքինեաց սլայծառ հանդէս
Յաւելուցու եւ զհանճար առատութեան սրբօր, մըտաց,
Ըզնեզուի ճուռմսն ճոխ եւ ըղբանից կորովութիւն:
Աւագիկ կայ պերճաբան յատենի մեծ հրապարակի
Խուռնընթաց ամբօխից, որ կան յակճիւս եւ յոտն 'ի մատն
Յարուցեալ 'ի տեսանել եւ 'ի լըսել բերանաբաց,
Հրաշացեալք ըզմայլեալք ճարտարախօս խմաստից յուխս:

« Կասարճք մահաշըշուկ եւ հաստ աղեղն գըրկալիւր,
Նըշանակ ոչինչ պակաս կորովութեան ամբոստ մատանց,
Հընչեն անձինն 'ի շարժել ըզթիկնաւէտ քաջին ուսովք,
Քան ըզլար կարմիր շըրթանցն հըզօրագոյն ճայթել շըռինդ
Աւ անըզգամս որոց գամ մի չուժեն բանք իրաւանց սուրբ,
Աւ ոխերիմքս զարմին. աղեղն պինդ լի լայնալիճ՝
Որպիսի ոչ ոք ըզկընի քո զօրասցի լարել երբէք:
Յերեսաց իւրոց փախչին հիւսիս եւ դրունք արեւելից,
Եւ անցեալ լընու ծնընդովք եւ բարգաւաճ դաստակերտիւք:

« Յորժամ 'ի լոյս եւ յարեւ Էլցէ կենաց այրըդ շըքեղ՝
Սիւք ծըծել ըզհրաշազան վայրիդ, Սիսակ անուն լիցի,
Եւ պարծանք նահապետիդ յաւերժացի տուն սիսակեան:

« Յայս վայր՝ անարիւն նահատակաց Էլցեն հանդէպք,
Թէպէտ եւ ոչ անքիրան. այսուհետեւ արիւն եւ սուր
Յեզըր տեսցես վիճակեալ հայրենատուր քում աշխարհիդ.
Այլ առ ազգ օտարածին, եւ ոչ որդւոց քոց ընդ իրեարս:
Անպարիշտ այս կատաղանք մարդախոշոշ եղբայրագաւ
Առաջին մարդասպանին՝ ոչ բնաւ երբէք եւ ոչ ուրեք
Ի տոհմիդ քում հարազատ երեւեսցի արեանառուս:

« Ո՞վ է դա զիւցազն անպարտ, որ սըրաթոխ գեր քան զարծուի

Սաւառնեալ խոյացեալ 'ի հոլաթեւսն յաղթութեան,
 Եւ 'ի թուիչս երեքթեւեան սլաքաց հընդից բիւր աղեղանց,
 Նախանձու հայրենեաց լազգի սլանայ յաջ եւ յահեակ
 Վանել զհէն օտարամուտ, եւ ըզսահմանսն հայրենիս
 Եւ զէզուն աստուածաշնորհ ըզհայկազեան թուուցեալ տանել
 Ընդ հիւսիս եւ ընդ հարաւ, մուտս յարեւու մինչ յԱլիս գետ:
 Ահն 'ի թիկունս թըշնամեացն անկեալ սընդեալ հինահալած՝
 Փախըստեայ տանի զվիրագոս հոյն մինչ 'ի ծովն ասիական:
 Արամ անուն սիգասցի քաջիդ յերկրի 'նդ արեգակամբ,
 Յարամեան անուն սարսեալ օտարք ըզնոյն յազդդ հաստատեն,
 Իսկ քո տուն, սիրտ անմոռաց, 'ի քոյդ հայկեան պանծայ կոչումն:
 Քինացեալ ասորեստան ելեալ ջընջել ըզհայկեան ճետ,
 Սասանեալ նըստի յահէն, շնորհէ գըլխոյն շուք ապարօշ:

«Նա զարեամբ քըրտամբ գընեալ զխաղաղութեանն պարունակ
 Ոչ ընդ վայր 'ի հեշտասէր զինչսլիտութեան վատնէ կորուստ,
 Այլ 'ի կարգաց պետութեանն 'ի բարեզարդ սերճ յօրինմունս,
 Գիտութեանց ուսմանց 'ի կիրթս եւ հայրենի ճոխ գըսրութեան .
 Ոչ բանիւ եւեթ՝ որչափ արձանս 'ի քանդ ծաղկեցուցեալ
 Ի գըծածըս վայելուչըս տոհմային նըշանագրաց .
 Զորս եւ մինչեւ 'ի վախճան կալցի անձուկ սիրով յաւէթ
 Եւ զթաղեալն յաւերածս իւր յարուցեալ եւ նորոգեալ
 Պահեսցէ գեղայօրէն յաւիտեան ազգ թորգոմածին,
 Ի ճըշգրիտ հանել պատկեր ըզբանաւոր զգաստից ծընունդ,
 Խօսել ընդ աչս, ըզսիրտ եւ զմիտըս նըկարել գէմ յանդիման .
 Զանմըռունչ ոգւոցըն ձայնս յերկայն ածեալ 'ի շունչ ու 'ի հունչս՝
 Առաքել առ հեռաւորս եւ յետ մահուն իսկ բարբառել:

«Յո՞ բանակքդ արշաւին աղանեդրօշք 'ի հարաւոյ
 Յայս կոյս լերանց թորգոմայ յարուեստական դիմեալք մարդէ .
 Այրասիրտ եւ կապարճեալ բամբիշն 'ի գլուխ գընդի նոցա
 Հեշտ աստին եռացմամբ մարգըրտագեղ լանջքն ուռուցիկ,
 Այտից շող, աչք աղանոյ վառեալ 'ի լավրշ հուր անմաքուր:
 Դարձեալ սէր բաբելական տըւփանաց, քաջըդ, միւսանդամ
 Մըխի յաշխարհ քո զինուք՝ ըզքեզ, Արայդ, ըզգեղեցիկ,
 Ըզքեզ խընդրեն՝ ոչ սուրբ նիզակք, այլ բազմաբիւր բուռն բազուկք,
 Բազուկք տիկնոջըն մոլեալք 'ի վայելուչ գեղ հասակիդ,
 Կարկառեալ սիրոյդ փոխան ըզտէրութիւն աշխարհակալ:
 Գոյժ 'ի քո գոգոյդ յերկինքս գըգուելիդ արկանէ Նուարդ
 Գիրկս ըզքեւ վարդածըլիս սլատեալ յիրանդ եւ սլարանոց,
 Սակայն քո զլայնալանջ եւ զգեղեղէշ կուրծսդ ամեհի
 Ի գոչել մարտի փողոյն առեալ 'ի ջերմ ծոցոյ նորա,
 Ի գըրկասլինդ գորովոյ գեղափըթիթ քաղցր որդեկիդ,
 Եւ մասնեալ 'ի սայրասուր ժանտ երկաթոյն սլաքեալ ժանիս,

Անդունեալ առ սուրբ սիրով ըզգաւազան միահեծան,
Անկանիս, սրբաասէր քաջ, եւ ողջախոհ առաքինի,
Ոչ յարեանդ իսկ չեջուցեալ ըզկաթողին բոց հրաբորբոք,
Որ յանդամսդ անարիւն քան յառողջից կաթեալ խանձէր,
Մոլեգնեալ յաւիւն ցնորեալ՝ Յարաւէզ դիցն ածել 'ի գիրկս » : —

Աստանօր սիրտ դիւցաղինն աղէկիղեալ գորովագութ,
Եթէ զմահ վասն Երկնից եւ իրաւանց արդարութեան
Եւ առ սէր քաղցր ամուսնոյ՝ կարէր գրել 'ի չուառութիւն,
Համարէր եւ զսպտանին քան զամենայն հէք եւ եղուկ :
Այլ խրախոյս բարձ Ձուարթունն. — « Ո՛վ գեղեցիկդ վեհազանց
Ձաւակ մարմնով, արփային հոգւով ծընունդ գեղեցկագոյն,
Ձորով Երկինք 'ի վերուստ գորովեսցին խանդակաթեալ.
Անարատ եւ դու նըմին զերկոսին գեղըդ պահեսցես,
Եւ Գեղեցիկ քեզ անուն յորջորջանաց կացցէ պարծանք,
Մանաւանդ առ գեղեցիկ եւ սուրբ մահուն քոյ յիշատակ :
Ընկալ, ո՛վ, ընկալ այժմէն ըզնախահօրդ եւ զիմ զարմանս.
Ոչ կացցէ անպատուհաս անկեալ արիւնդ վարդագոյն » : —

Ընդ երկար էր լըռութիւն յայնրմհետէ խաղաղութեան,
Դարբ հանգըստաւէտք առաքինեացն քաղցրընթացք.
Յոր չիք զնուց շառաչիւն՝ չհընչէ 'ի վէպրս քաջազանց,
Ի մկանունս ուղիւից ազգաց լուղին թեթեւք, ծանունք սուղին.
Ոչ այնպէս անդ, այլ դրոշմեալ յերանգ ոսկի փայլեն անուանք : —

« Իսկ աստուստ՝ ո՞ր լեզու, թէ եւ հրեղէն եւ երկնաւոր,
Ձարիս թըւել բաւեսցէ մի 'տտ միոջէ զմեծ դիւցաղունս,
Որ 'ի կիրթ այգալիսեաց օրինակաց նախանձաւորք՝
Ձհեա կարգեալ դան աւադիկ երկայն հանդէպ քո գումարտակ :
Մանաւանդ յորժամ այրըդ սէգ եւ պերճ քան ըզբընաւս
Թագակապ պըսակաւոր գըլուխ սեպուհ պարծ երեւի
Բարձր 'ի բեմ աշտիճանին արքայական ըզկնի կանգնեալ :
Արութեամբ քաջութեամբ հըզօրացեալ գեր 'ի վերոյ
Հեշտասէր եւ թուլամիտ ասորեստան բընաւորին,
Վրէժ հանէ քոյովդ ոգւով զամբիծ արեանըն զԱրայի :
Անցանէ զանցանէ զարի նախնեացն պանծանօք
Մինչեւ 'ի շուք եւ 'ի փառս թագակալ իշխանութեան,
Ի վերայ գուռդ գըլխոց ահեղ բազկաւըն պերճացեալ.
Ի կորովս արդարութեան եւ մարդասէր սըրտի խնամոց
Կարկառեալ ըզգաւազանն առ ընդհանուր այլազն արքայս
Իրաւասէրըս շուրջ զիւրեւ կողմանց կողմանց, ճըմլեալս 'ի բռանց,
Որ բուն հարեալ եւ կախեալ ըզնըմանէն՝ կանգնին 'ի փառս » : —

Անտի անդրր դիւցաղունս յոլով տեսեալ թագապաճոյճս,
Առնէին աչք նոցա զանց, որքան զի յինքնն զօշոտէր
Քաջազն ոք վեհ եւ ահեղ, խարտիշագեղ երիտասարդ,

Երեսօք վառեալ վարդից գունեան զըւարթ, մեղուակն անոյշ,
 Անճեայ եւ թիկնաւէտ, առոյգաբարձ եւ գեղեցկոտն.
 Որ 'ի ձեռաց աննըման խորագիտին աչադեղոյ
 Արի քեռն իւրում պըսակաւոր բամբռանն հայոց
 Զէն առեալ, եւ համբուրեալ ընդ գեղեցկին սիրոյ երգմամբ
 Խընդրեղոյ զքէն վըրիժուց նորա եւ զիւր եւ զաշխարհին
 Յառնէ իւրմէ, — ո՛վ հայրենեաց սէր յաղթական բնաւից տըւփմանց, —
 Սպառազէն վառեալ փայլակն 'ի ճաճանչից շող արփենւոյն,
 Ի գըրկաց նորա սլանայր անդէն՝ զարի երանան ածեալ
 Ի նիւս բարձր բոցաշունչ վարազաթեւ դուժ Ալիշապի,
 Ի ձիւնեղէն սառնաշէն լերանց Սայլին սէգ շահատակ
 Յարձակէր ընդ արեւելս 'ի տէգ նիզակ խոյացեալ շէշտ
 Առ Ալիշապ մի անարի հաստահարուստ արիւնրուշտ,
 Որ շանթէր գալարէր մանուածապատ 'ի քընթընոց,
 Եւ զեռասայր ըզլեզուն դաւող՝ սըլաք սուր խոցոտիչ
 Արձակէր դէմ դիւցազնին, որ 'ի վերուստ էջ 'ի Ալիշապն,
 Եւ հերձեալ զերկաթակուռ ուտենաղէն թեփամորթ լանջս,
 Ի տէգ շամփրեալ նիզակին՝ յարեան 'ի ծով արկ հեղձամահ,
 Եւ զանմեղ արեանց ծարաւ ժանտին յափոյց յարեան իւրում.
 Շուրջ տապաստ անկանէին արիագունդ խուռն ակոյեանք:
 Դիւցազնին 'ի հարաւ այնուհետեւ սրավարեալ կոյս,
 Եւ մասնեալ 'ի պարտութիւն ըզբընութիւն բաբէլական,
 Զոխերիմ ըզթըշնամին հայոց ըզհին առնէր նըկուն:
 Յամենայն ոսոխաց ազգին առեալ վըէժս այսգունակ,
 Եւ վանեալ վըկանդեալ առհասարակ շուրջանակի,
 Ոչ զահ միայն զիւր եւ ըզհոյն մեծ սոսկալի սարսափական
 Ի սահմանսն հայրենիս կանգնէր նոցա խըրտուիլ խուճապ,
 Այլ եւ յայնկոյս 'ի հեռի հեղինաստան առաքէր ծով:
 Ի հանճար մեծիմաստ, եւ պերճախօս շըրթանց լարիւք
 Ուրրեալ ըզհանուրց եւ յինքն ըզսիրտըս կախարդեալ
 Ըջնախնեօք հայկազամբ զանցուցանէր զամենեքումբ:
 Իւղ եւ մեղըր ծաւալեալ ծորէին դաշտք, լերինք հայոց,
 Կարգօք եւ ճոխութեամբ պերճապայծառ պըսակաւորք
 Աշխարհն եւ համօրէն արիագունդ առոյգ հասակ,
 Գաւառ այնուհետեւ էր դիւցազանց հայոց երկիր:
 Ինքն արդարեւ ցանկալի արքայութեան տիպ ճըշգրտեալ,
 Տենչալի գեղեցկութեան, գեղոյ շնորհաց վէհ յօրինիչ,
 Կըտընդոցաց յաղէբախս եւ 'ի փանդուռնս երաժըշտաց
 Յերգ 'ի պար գեղաճեմիկ ոտից կուտից, մատանց բամբռամբ
 Անմահացեալ, կայր դիմօք զուարթատեսիլ, խայտային աչքն
 Ընդ բախտ երջանկափառ համաշխարհին բերկրապատարք
 Եւ ընդ շուք եւ հեշտութիւն թորգոմասերմն արի ծնընդոց.

Որ թէ պաշտել գիտէին ինչ քան զերկնի Տէր արարող,
Ըջնոյն իսկ ինքն ըզգիւցազն առնուին մեծ՝ յանշուշտ պաշտօն:

Ձայս ցուցեալ Քրովբին, զանունն յայտնեալ Տիգրան մեծ երուան,
« Հիզան, յաւել, 'ի քրքրմացան լուսաթաղանթ առաքաստէ (դեան,
Վարդապատկ կուսին սիրոյ զըւարթագեղ Առաւօտուն
Արեգակն ըզծիրանի եւ զհերապանծ ամբառնայ գլուխ
Ի վերայ ծայրածաւալ յորձանաց ջուրց կապուտակաց,
Լուծանել ըզտարակոյս տարտամութեան երկանց բնութեան
Ընդ լոյս եւ ընդ խաւար պատերազմեալ երերածուի,
Երկինք երկիր ծով անհուն յակնապարար լըրջանան շող.
Նոյն ծագէ աւաղիկ Վահագն արի ճետ վեհազին:

« Տես զիարդ վառի հրաբոց բոսորային յերեսս արիւն
Արփափայլ փայլակնացայտ աչօք, հերովք ոսկեվարսեալ.
Յայն անհաս գեր 'ի վերոյս անցեալ սլացմամբ ամենեցունց
Արութեամբ քաջութեամբ ահեղախրոխտ շահատակմանց,
Ձի զբամբուռնսն գողթնացիս զերգեցողացն պարտասել,
Եւ զփողոյ համբաւուն լըռեցուցեալ խոնջ արձագանդս,
Անհաւատ զրուցաց ազանց ահեղ գործովքն հանդիսիւք
Տալ պատճառս իրաւացիս, եւ նիւթ պայծառ յաւերժահրաշ
Ընծայել զարմանազան եւ քրմազարդ առասպելեաց,
Եւ պատկեր հասակաչափ հըսկայածեւ աստուածատիպ
Ի պաշտօն առնուլ ազգացն հիւսիսի ահիւ սարսեալ:

« Բիւրաւորօք Թորգոմայ լերանց՝ վեհազնրդ դու Վահէ,
Ի վերայ գումարիս մակեդոնեան խօլ համբակին.
Եւ 'ի պարտել բանակաց արեւելից ծագաց երկրի
Առաջի աշխարհաւեր ընդվայրապար գոռ գոռողին,
Աշխարհազօր ամբոխութեամբ քոյդ հայակոյտ նահատակաց
Կաս դու տակաւին, եւ ժուժկալէս՝ սիրտ քաջալանջ՝
Ընդդէմ փաղանգահոյլ եւ ձիախրոխտն ասպատակի
Թագակապ գըլխոյն 'ի շուք աւազակօղ յե՛լուզակին,
Առ սէր ազատըն Մասեաց, եւ անկանիս հըսկայաբար,
Ծածկել՝ թէ ոչ ահագին մեծ ասպարիդ լայն հովանեաւ,
Գէթ յաղթանդամ հասակիդ յահեղագոյն մարմնոյ իրան.
Որ եւ անդ 'ի մահուն՝ առ ոխերիմսն հայրենեաց
Մահ չընչէ տեսիլ ահեղ, խոժոռ աչաց տեգք զայրագին:
Եւ 'ի հողոյ տապանիդ՝ սըրտի բազկի հանես ժառանգ
Ըզվերջին շառաւիղ դիւցազն արեան ըզմեծն Արդուարդ,
Որ մեծաւ քոյին հոգւով դեռեւրս կայ հանդուրժէ
Քաջազէն գիմամարտ ընդ մակեդոն պինդ ախոյեանս:

« Որում հանգոյն թէ գային ըզհետ արի արք զօրութեանց,
Մընայր տակաւին հայասեռիցրդ սերճ գահոյք
Անդրագոյն քան ըզքըսան դարուց տատեղց ճոխ ճախրագայս,

Յոր բաւեաց առաքինի մեծ հանճարով եւ քաջութեամբ
Բարդաւաճ՝ ի հեշտ արեւս արդարասէր խաղաղութեան,
Եւ ի շաջիւն շողեալ զինուց՝ առ հինալանդն եւ առ դուռ
Կաքաւեալ միայն եւեթ յարիւնաճեմ ճահ ասպարէս:

« Եւ յամայր ամսըդ տեսեր ինչ ոչ ի քո հուսկ պայազատս,
Ընդ որ աչքդ տկրնկորեն եւ շինեացին երեսքդ յամօթ:
Եւ որ ծագ ծայրից բարձանց փառաց ազգի եւ աթոռոց,
Մինչեւ արիւնդ անապակ խաղայ յերակս երկրիդ պետաց,
Ի դրժոխոց ըզգայուելոյ ժանտիցն երից քո սուրբ կայ տուն.
Ի տարրապաշտ ցընորից, յաշխարհակալ անյագ սրաքոյ,
Յընտանի եւ համատոհմ այր ընդ եղբօր պատերազմաց:

« Այլ աւանդ, չիք ինչ անմահ եւ անյեղ ի նդ արեգակամբ.
Արեւմուտք խաւարեցին ընկլան զարեւ հայաստանեայց:
Այլ աւագիկ վերըստին յառաւօտին լուսածին դրանց
Յամենազօր ի ծագաց արեւելից խաղացեալ դայ
Նոր նըշոյլ աշխարհիդ պարթեւն այր՝ ճետ արշակունի
Ի ծնընդոց քետտուրական զաւակ ի քոյդ խառնեալ սերունդ,
Ոյր նախահայր՝ յերկինս Սեմ, յերկրի Զըրուան անուն պատուեալ:
Փոխի տունն արքայազարմ, բայց ազն արիւն քո տակաւին.
Որ քաջութեան ինչ հանդէսք առաքինիք, են քում տոհմիդ,
Որ օտար ինչ՝ պարթեւին, ի քում ոգւոյդ խորթ եղելոյ »: —

Անդ գիւցազներն տեսանէր, զի պաշտամանց օտարոտեաց
Թագաւորն եւ իւրքն երկիր պագանէին. « Զինչ այս », ասէ.
Մըռնչէր, եւ ընդ երեսս արիական եւ վեհափառ
Արտասուաց յորդավըտակ բըղկեր աղբիւր դառնավիժան,
Եւ նուիրականն յողբս Արմաւիր վարսագեղօքն հեծէր սօսեօք:

Յետս ընդդէմ դարձուցեալ Զըւարթնոյն զաչս իւր զերկնայինս,
« Այդ է, ասէ, աւագիկ յերկնից ու ի քէն օտարութիւն,
Զարտուղի անկանել յողոյ քումմէ եւ յարարչէն:
Պըղծութիւն կռամոլ դրօշից եւ գիւսապաշտ մոլորութեանց
Իբրեւ գետ յորդեալ ելցէ ի Բաբելէ՝ նդ երեսս երկրի.
Բայց ընդ քում երկնահանգէս այժմ արութեան եւ նախանձու,
Ախոյեան աստուածընդգէմն յառնել Բելայ եւ Բիւրասպեայ,
Աղդ քո եւեթ եւ տուն սուրբ ի խոհերաց անտի մնացէ,
Մինչեւ կացցէ ի ձեռին ընտրականի քում զաւակիդ:
Գաւազան իշխանութեանն արդարասէր իմաստութեամբ.
Որպէս զի եկ Պարթեւին աւանդադրութ տարրատըւփի
Յանապաշտօնս եւ յանմեհեանս ըզհայկազանցդ հատանել գրոհ:

« Այդ կըրօնք գիւցախելար ընդ իւր յաշխարհ քո մըտանեն,
Այլ լուսնի ւարեգական իմաստնագոյն եւեթ ցընորք:
Բայց ըզկնի հա դան կանդնին աստի անտի աստուածոց ջոկք,
Արամազդ, Հեփեստ եւ Տիւր դիք, Ապօլոն եւ Հերակլէս,

Բարշամին, Նաբոգ, Բահալ ընդ Բաթնիքաղ եւ Թարաթայ,
Ոսկեմայրն Անահիտ ոսկիածինն եւ ոսկեհատ,
Առ Նանէ եւ Արտեմիս, Ափրոդիտէ եւ Աթենաս:

« Եւ սակայն, փոխարէն ուղղահաւաճ քրսան դարուց
Հարազատ քում զաւակիդ, եւ փոխանակ պինդ ունեւոյ
Զմարդասէր արդարամիտ բարեգործ սիրտ իւր բընիկ,
Եւ զբնատուր աստուածագիծ օրէնսն 'ի նմա մարմնաքանդակ,
Պահեսցեն ըզնա Երկինք սուրբ յուրուադաշտ եւ յամպարիշա
Ի զոհիցն նըւիրաց՝ 'ի մարդազեն արեան սպանդից
Ի վերայ սլողծաշաղտիս դիւաճենձեր բագնաց կըռոց
Մարդածախ մոլեւոց դից՝ արինհարբու շողղակերաց.
Զորս մարդիկ, մերկացեալ յանձանց ըզար դազանութիւն,
Եւ զգեցուցեալ դից՝ վայրենիս եւ մարդախանձս ուսուցանեն:

« Առ նովաւ եւ կարգ մեծ հաստատեսցի եւ Թագի շուք,
Արքունեաց, ըսպայից, քաղաքանւոյ եւ աւանաց:
Ի հուժկու եւ յեռանդուն քում սերմանէդ զըտեալ զաւակք,
Տանուտեարք եւ նահապետք ազգի արեանըդ քում առուք
Ընտրեսցին 'ի բարձրագահս՝ երեւեալ մէն մի Թագակալք,
Թագաւորըն սերճացեալ յազատախումբն արքայից ճոխ »: —

Ետես Հայկ յորեարն ըսկայ մի անձոռնի սոսկալիթխար
Առ ծովուն ասքանազեան՝ լեառն նըստեալ 'ի մէջ լերանց,
Ոյժ եւ կորով անտիպար, խոժոռադէմ գըժնէհայեաց,
Յոր միայն հօրն Հայոց իշխեն սլըշոււ աչք անթարթափ:
Բուռն անգէզ հարեալ վիմաց եւ պատառեալ ճեղքէր ըստ կամս,
Եւ յըղեալ եղնգամբք ըզկարծրութիւնն իբրեւ տախտակ,
Ըզբօսնոյր գրեւ մատամբն ըզցընորից մըտաց պատկերս:
Ի Թըշնամեաց խըւել զըզուել՝ Թաղեր ընդ յաղթ տալառաժիւք,
Կամ ըզհետ սլընդեալ 'ի ծովն, յափանց խըլեալ բլուրս եւ լերինս
Ըզկընի նաւացն 'ի խոր հետս անդընդոց ձիգ ընկեցեալ,
Փեռեկեալ յալիսըն վիհք՝ կլանեն ըզկայմսըն փախըստեայս,
Կամ կոհակք փըրփրատեսիլք ալէկոծեն ցըբիւր փարսախս:

Այլ 'ի մարմնոյ 'ի հոգի շըրջեալ ըզնա Հրեշտակն ասէ. —
« Հայեաց այժմ ըզցամաքըդ ծով գործեալ գնալի նաւուց
Առագաստեալ ամբոխից, եւ 'ի ցամաք զալիս փոխեալ
Լաստից ուղ արկեալ խըռան սըմբակակոխ երիվարաց՝
Ոյց լըսելի Թըւին խըրխինջք եւ գոթեւոց ոտից գոփիւնք.
Տուընջենի՝ զարփւոյն նըշոյլս յերկիր անբաւ նըսեմաստուեր
Զեռագործ խաւարաւ տեղատարափ նետից ամպոյ,
Եւ 'ի գլուխ ասպատակի արշաւանին զարի արքայդ:
Արտաշէս եղիցի գա, գեր 'ի վերոյ կանգնեալ զաթոռ
Գահուն Պարսից, եւ գըլխոց նոցա զմականն արքունական,
Զարհաւիրս զինուցն 'ի Թրակ եւ մինչ յԵլլադ արձակելով:

Եւ առ տընին արուեստից ճարտարութեանց բերեալ նախանձ,
Ի պղղինձս եփիւրացիս, 'ի պաղպաղուն կուճ պարոսեան
Ձեռագործըս ճարտարաց արասցէ նա 'ի տուն հայկայ:
Յետ այսչափ պարծանաց հեծէ հանճար բըռնամահին,
Թողեալ բան եւ առակ թագաւորաց հըռչակելի.

‘Եղո՛ւկ փառք անցաւոր. բըռունք երկրի, այդ է վախճան,:

« Համբարձցի յաթոռ նորա Տիգրան որդին իւր անդրանիկ,
Ի տրոփել ոտին իւրում սասանեսցի ծով եւ ցամաք,
Սարսեսցեն դուլիք թագակապք եւ ձեռնամած կացցեն 'ի սպաս,
Եւ սրայիկ գօռէսկինդ հետի գնասցեն զերիվարան:

Հուռմք ամենայաղթք ոչ զօրեսցեն ունել ըզդէմ,
Թող թէ զիւր, եւ ոչ միում զօրավարին զՄիհրդատայ:

Աւաջի բաղկի նորին աշխարհակալն այն մեծասաստ
Կործանեսցի բըռնութիւն ըզդրօշս եւ զգլուխսն կորուսեալ:

Ասորիք ինքնակամ լիցին 'ի ցուպ իւր անձնանուէրք,
Հուռմոց դիակամք լըցեալ ըզծով եւ ըզցամաք,

Ի ծովէն Վըրկանի զյաղթօղ աջոյն հովանի լայն
Սըփոսեսցէ մինչ 'ի դագաթն ձիւնափայլ լի բանանու.

Յեփրատայ եւ Դըկլաթայ յասորնական միջագետաց
Եւ անդուստ 'ի Տիսբոնէ մինչեւ 'ի ծովն ասքանաղեան

Ի Պոնտոս, 'ի Թրակիա եւ Յաւանայ բոլոր կղզիս:

« Ընդ անթիւ աշխարհաշէն եւ բարեզարդ պերճ յօրինուածս
Կանգնեսցէ եւ հանճարոյ մըրցանակաց թատր 'ի հանդէս
Գուսանաց, բանահիւսից եւ երգեցիկ նըստգածուաց.

Յոյց 'ի սարս յաղթողական նազի որդին իւր Արտաւազդ:

Սակայն հուսկ ուրեմն անփոյթ արհամարհոտ գոռողութիւն,
Օտար յոգւոյ քում արեանդ առաքինի արութենէ,

Փլուզցէ զահեղ ամբարտակըն զայն փառաց եւ զօրութեան:

Զի ոչ 'ի զօրս եւ 'ի մարտ պատերազմաց կայկայի դահ,

Այլ յիմաստ իրաւասէր արիացեալ 'ի սիրտ ժուժկալ:

« Ապրստամք աւադիկ զաւակ դորին օտարախորթ
Թըշնամույն հինի յաշխարհ իւր մատընտու գայ մըտանէ: —

Աշխոյժ եւ եռանդուն նորուն սերման ճետ Արտաւազդ

Յափըշտակեալ յաթոռոյն, թէպէտ յոսկի կապեալ չըղթայս,

Այլ հոգւով ոչ վարակեալ եւ ոչ մեծաւն ընկճեալ սըրտիւ,

Ոչ ինքն, եւ ոչ որդիքըն հօրամոյն գերեալք 'ի Նիլ',

Ոչ երկիր պապանեն բողին բըռանցըն սոսկալեաց:

Ըննորա վըրէժ քինուն հանցեն ապա ծով եւ ցամաք,

Ալիք ակաթիականք եւ լեւկատեանք, հռովմ ողջախոհ,

Ընդ նոսին նիզակակից՝ երկնից բարձունք վերամարտիկ:

« Երեսուն այնուհետեւ հունձք, երեսուն սառամանիք,

Փեռեկին երկնից կամարք առ պերճասպակ Աւագ արամբն:

Արեգակն արդարութեան ուխտաստութեան լուսոյ բանի
Եւ բնածին օրինաց աստուածատուր նախնի շնորհին
Միայնոյ ճշմարիտ կրօնից սրբոյ եւ պաշտաման,
Հրնչելոյ երբեմն 'ի Սին որոտաձայն փայլաստակամբ,
Յերկնաճեմ 'ի Վուսէն իջեալ ծագէ յերկիր խաւար,
Անարատ յոտից ցրգլուխ մի միայն կոյսն ամենագեղ
Զինն էից 'ի սէր գեղոյ իւրոյ ձրգեալ յարփւոյն յիւր ծոց:

« Սկիզբն առնէ տարեկանաց նոր օսկեղէն դար յիւր բոլոր
Իսկաբուն ազատութեան մարմնոց լոգւոց 'ի խիստ կապից,
Եւ միատոհմ հարազատ եղբայրութեան մարդկան ազգի:
Ի պարգեւ աստուածավրէժ նահատակիդ քում արութեան
Ի քո տուն նախահրաւէր շողն Երկնից ձիր յառաջագիւտ
Առաւօտ երեւեալ 'ի հայս՝ ծածկի մըռայլ ամպովք
Ի թիկունս գոռոզացեալ գըլխոց լերանց ծըմակայնոց,
Ըջնախ ծագման թողեալ ըզփայլ յարբայիդ գլուխ լուսապըսակ
Եւ մանեակ վառեալ յակինթ նախավրկայ կուսիդ զուլամբ:

« Ողբոց ձայնք դերաշխարան հրնչէն հովիտք՝ դաշտք Մարանդայ՝
Եւ բըլուրք կականալիր բըղխէն վիժակս աղի վտակաց.
Արբունի թագին հայոց անդ մեռանի կեանք՝ Արտաշէս:
Այլ տես նախ յայսկոյս դրօշըս փողփողեալ գընդից գընդից,
Սաւառնեալս արծուէնըկար աղանէնչան վիշապազլուխ,
Ամբոխիւ այրուծիոյ շուրջ զԱխուրեան սլացեալ գետով
Ըզկնի քաջին ծերունոյ հաւատարիմ բագրատունւոյն.
Առ որում արբայորդին մանուկ եգեալ զգլուխն 'ի կըշիռս՝
Յինքն հանէ ահեղ մարտիւ ըզհայրենի ժառանգութիւնն
Ըզհայոց գահին կապուտ 'ի յեկամուտ աւարողէն,
Ոյր աղին ժանտ ըզվէմս հերձոյր, բազուկ ըզսիրտս արդ պատառէ:

« Աստ գերեալ մանուկն 'ի լար կարմիր շըրթանց աչագեղոյ
Ալանաց օրիորդիդ յայնկոյս գետոյդ 'ի դարեւանդն,
Ոստնու 'ի սեաւըն գեղեցիկ եւ իբր արծուի սլացեալ ընդ ուխտ՝
Ինքն եւս զիւրն զօսկէօղ եւ շիկափոկ ձրգեալ սարան,
Շէկ օսկի գեղածըղի թեւոց մանեակ ոլոր տըւեալ
Ի փափուկ կուսին 'ի մէջք՝ առեալ գընայ յիւրն բանակ.
Ի հարսանիս անդ տեղան երկինք օսկի եւ մարգարիտ:
Երկիրդ հայոց լինի դրախտ՝ ամենազան փրթթեալ բողբոջս,
Արուեստից եւ գիտութեանց այնուհետեւ ծաւալեալ լոյս.
Զանբաւ գունտ երկնի չափեալ, զէլս եւ ըզմուտըս լուսարփից,
Եւ զըրջանս աստեղատանց անկազմ՝ անոճ թափառելոց
Յաւուրց կապեալ՝ յեօթնեկաց՝ յամսոց՝ տարեաց 'ի բոլորմունս,
Եւ զհայոց միջնաշխարհն ուռուցելոց առագաստից
Ահաղձուն յանթիւ վաճառըս ճեմելի կազմեալ նաւաց,
Ընդ առողիչ խողխոնջ երակս երկրին զնոցա թռուցեալ ըզթեւս:

« Անտի անդրը հայակոյտ գումարտակաց սրացեալ նըշանք
Ծածանին մինչեւ 'ի հողմս Եմաւոնի եւ մինչ յականս
Հինգոսի եւ Գանգեսոյ՝ խընդրել ըզվընէժըն Խոսրովու
Յանօրէն ըստամբակէ 'ի սասանեան բըռնաւորէն :
Գեղանըշոյլ արեւու դիւցազարմին նենգ մահաբեր
Ած խաւար տանըդ հայոց, տոհմն արքունի անձխտեալ իմն,
Ըջերինըս Թորգոմայ կոխեն գողոզ ոտք վիրագին :
Իմըտից մարդէ հասեալ գայ պըսակին ժառանգն արի,
Որպէս մըրըիկ փոթորիկեալ զփոշի եւ զխուլ ամարայիոյ՝
Յան եւ ցիր հոսեալ ըզհէնն, ըզհայրենին սըրբէ զաշխարհ :
Տեսցեն զայն Ելիս, Պիսայն ողբաբական եւ զարմացին .
Սակայն ուր այն իւր նուազող խօսուն փանդաւանն ոսկի երգովք
Տալ ըզմեծն անուն յաւանդ լերինաթինդ արձագանգաց :

« Ճաճանչ նոր յականց Թագին յարքունական ծաւալեալ գահ,
Ապա հոգւոցն անմահից ըզգերարփին ծագեալ նըշոյլս .
Քանզի լոյս իմանալի արեգական ճառագայթից՝
Որ 'ի վիհ սանդարամետս արկեալ նիրհէր յանձին Արթնոյն,
Յարտաշատեան անդընդոց ծիրանածայր սըփռեալ պայծառ
Իյորձանս Եփրատայ զհայորերոյն կընքէ ճակատ :
Յիւղ Թափեալ յերկնից յանոյշ ու 'ի սիւն լուսոյ՝ դարձեալ ընդ կրուկ
Կայտուէ գայ Եփրատէս 'ի տես հրաշիցն առեալ ըզկայ :

« Դրօշերոցն արշակունեաց օտարաբուն եւ եկամուտ
Սըտութեան պատկերք, բազինք հեշմակապաշտ դիւսպաշտօնք,
Այսակիր ձօնեալ բարձունք անդընդային կռամոլութեան,
Ուրուսպաշտ իղձք անտառաց, դիւսպատիր յուլթից արձանք,
Յաստուածամուխ 'ի բազկէն պարթեւական՝ փլուզեալ փըշրին :
Արեւելք զարեւմըտիւք գըրկախառնեալ այնուհետեւ,
Եւ 'ի դրանց արուսեկին մինչ 'ի խըրթին գիշերավար
Աջ 'ի յաջ կարկառելով տոհմք ազանց ազգ միահամուռ
Ի մի հաւատ փըրկական բանին՝ դ միմեանս համբուրեսցին :
Ո՛վ ժամուն երանութեանց, եթէ կացցէ բախտին նըսիհ :

« Այլ ո՞ր լանջք, ո՞ր բազուկ պաշտպանեսցէ յետ Տըրդատայ
Ծովածաւալ տէրութեանդ 'ի Թըշնամեաց պաշարելոյ :
Աւադիկ պառակտին լուծեալ քակտեալ եւ քայքայեալ
Պընդակազմ աղխք ամրութեանց յօդից ջըլաց եւ ոսկերաց .
Ձըգձըգեալ աստի անտի բազուկ կըրկին հաստահարուստ,
Մինն ահա յարեւելից, յարեւմըտից միւսն աւադիկ
Յերկուս ծըւէնս անկարկատ ճեղքեալ զաշխարհըդ պատառեն :
Ի ներքուստ անտի կէսք յայս, եւ ոմանք յայն ձեռն տան կոյս,
Եւ այլոց ընդվըզեալ՝ միայն յանձինըս հարկանեն :

« Քաջութեան, իմաստութեան, տես՝ յարքունեաց փախեան շընորհք .
Զինչ օգուտ 'ի մարմնոյ քաջակորով զօրութենէ ,

Յորժամ գլուխըն տիրական եւ հոգին շունչ կենդանարար
Թափուր 'ի նմա գտանիցի յարութենէ եւ հանճարոյ :

Աւագիկ շառաւիղ թագապաճոյճ զարմին քաջաց ,

Աքիլէսըն պահլաւիկ , սիրտ եւ բազուկ զոյգ Տըրդատայ ,

Կորիւնն արշակունի , մեծն 'ի Բահլայ մինչ 'ի Թուլիս

Մըրըկածուփ վարեալ ալեօք յովկիական ծագ աշխարհաց

Իբրեւ արջ մի շրուշակեալ վըտարանդի բացընկեցիկ :

« Միւսանդամ փողոց բարբառք , ձիոց խըրխինջք , ոտից դոփիւն ,
Շողիւն զինուոց եւ մըրըիկ փոշոյ յերկինս ամպ ցոլացեալ
Հրաւիրեն 'ի դաշտ Ձիրաւ զաչս եւ զականջս եւ զարի սիրտս ,
Որ զթընդիւն իւրեանց տորոփ բախմամբ 'ի շօինդ անդըր խառնեն :
Ճակատ ահեղ . արեւելք ընդ արեւմուտս ահա բախին .

Հայրն երկրորդ լուսոյ Հայոց՝ աչք 'ի բարձունս՝ ձրգեալ բազուկս
Ի սարոյն Նըպատական զԵրկին՝ զտարերըս գումարէ

Մարտընչել խառն ընդ որդիս լուսոյն առ ռազմըն սեւագունդ

Մոխրապաշտ ախոյենից ատրուշանացըն Զրադաշտի :

Թագադիրն ասպետ 'ի նոր ձոյլ՝ երկաթոյ շանդից 'ի պսակ

Ատրաշէկ արտախուրէ զգլուխըն հրապաշտ աստուածամարտ

Յարուստան 'ի վրիժագործ արմանց 'ի Հայսըս բարձրացեալ :

« Այլ աղէտ . 'ի չուառութեան գարուն միայն առաքինի
Տեսանես հանդէպ ըզքաջըն Գաղաւոն կամսարական .

Դա եւեթ , առ սէր ազգի եւ տէրութեան եւ հայրենեաց ,

Դա զփառս առ ոտըն կոխէ եւ զամենայն սլափիւ եւ զբարձ ,

Կէտ հըզօր կալ միութեան օցաեցելոց , ձրգել ընդ իւր

Երթալ յարեւ միանալ 'ի հայակոյտ գունդ զօրութեան :

« Թագաւոր այնուհետեւ խաղաղասէր ըզգօն յիմաստ
Յերկնից սլարգեւեալ արամբ զուգիւք աստուածայնովք ,
Նորոգել նըկըրտին զարիւն ազգին զհին երակաց ,
Եւ զոգւոցն ոյժ կազդուրել՝ գրոց գիտութեանց ածեալ եռանդն :

Երեքեան զերրեակ Էին հանդէս 'ի դէմսըն ճըշգըրտեալ ,

Զօրութիւն , իմաստութիւն եւ հոգի հուր կենդանարար ,

Նորաստեղծ ծագեն ճաճանչ ակնասպարար մըտաց աչաց

Ճայթուեալ 'ի վիհ խորանգունդ խաւարակուլ տըղիտութեան ,

Դուռն երրորդ եւ հաստատուն բացեալ լուսոյ թորգոմազանց :

Կայ Սահակ յիւրմէ 'ի մեծ ոգւոյն շնչէ 'ի սիրտ ազգին .

Ըզթաղեալըն կենդանւոյն յԱնյուշ բերդին եւ զչըքացեալն

Ըզխոսրով մինչ յարքունին կանգնեալ 'ի գահ յարուցանէ .

Եւ զմանուկն արքայ՝ գըգուեալ 'ի գոգ գըթոցն իւր հայրենի ,

Զերդ վերին հայրն ըզշքուայլ եւ զաւուրոց ելեալն համբակ ,

Թափէ 'ի սուր ճիրանանց՝ յարքայութեան գահիճ լեզուաց :

« Սակայն ինքն եւեթ մընայ փառաց հըզօր արհամարհոտ ,

Մոռացող անձինն 'ի խոր , առ հայրենեաց սիրոյն անձուկ ,

Առ 'ի դիմի հարկանելոյ սերտ միաձոյլ պինդ բռնութեան
Դաւակից յանձանց կորուստ եւ տիրանէնդ ազատանոյն ,
Եւ բազկին սասանական ոտնխրթի սըպըրդելոյ
Ի քակել եւ տասարել զարքայութեանն ամուր դըղեակ :
Բարձրացեալ դարս 'ի դարուց գահն՝ 'ի վայրկեան ժամանակի
Ի վերայ կործան անկեալ քաջ եւ արդար հովուապետին ,
Ընդ աթոռոյն վախճանէ ճըմէալ եւ զնա եւ զտուն նորուն .
Այլ ոչ զողիսն եւ ըզմիտս՝ որ կան խօսին եւ կըշտամբեն
Ըղբակտիչ եւ զկորուսիչ դըժոխասէր զուգից դումարս :
Բոց փըչեալ անդընդային 'ի սասանեանն հայհոյիչ փող ,
Բորբոքեալ լափէզ խամրել ըզզարդ դրախտին անմահութեան ,
Շիջանի աւաղիկ յիմաստաբուղիս ծորեալ աղբերց
Ի շըրթանցըն Սահակայ , եւ 'ի վտակացըն ծաւալմանց
Յաչաց նորա կայլակեալ առ ինքնաբուն հըզօրին ոտս :

« Լերինք սիսականք , լերինք մըռայլք դուռղացեալք ,
Մի կաթեացէ 'ի ձեզ շաղ երկնից եւ մի յաստեղաց շող .
Ի ձէնջ միշտ ըզգայուեցաւ հրոյն տոչորման բորբոքիչ հողմ :
Ո՛վ տենչ գահու քինաւոր , զո՞ր ոչ տապեա միտըս մեռտո .
Դու զակտեանն եւս հիսլալիսս եղբայր սոցա սերես երէց ,
Տըւեալ սըմին անդրանիկ ըզնախամօրն երկանց ծընունդ :

« Յետ սըրտեռանդըն բըխմանց աչաց սըրբոյն ցամաքելոյ ,
Վերըստին հրաւառեալ բոց , նոր 'ի կնոջէ առեալ պատճառս՝
Յայրատեաց 'ի դըստերէ մեծ իշխանին սիսականի ,
Որդունակ նախուստ երբեմն 'ի վատշուէր դուստր Անդուկայ
Եւ որպէս միշտ հանապաղ 'ի հին զինէն յարանց 'ի մահ ,
Ի Սինի լերանց 'ի նա փըչեալ կըրկին փուքք դըժոխոց ,
Շիջանի դարձեալ արեամբ արդարոյն այն եռացելով
Եւ հեղձով յերակաց յարի սըրտէ թոռին իւրոյ
Մամդունեան նահատակին , եւ արծրունւոյն հեզ Վահանայ :
Տես զիւրդ դիւցազունք փութան ճեպին յարտազեան դաշտ
Լըւանալ յարեան վըտակ ըզհին մածեալ բիծն յիւրեանց զարմ
Ի դրուժան դահճաց աղգին , 'ի սկըզբնաչար ուրացելոց :

« Աւաղիկ եւ հովուապետն ոգւոց իջեալ յամպ լուսեղէն
Ի բարձանց , ցուպ 'ի ձեռին ոսկի՝ մեկնէ զօդիս յայծեաց
Ի հօտէ լուսատուին , եւ սեաւ քօշք , քաղք , նոխաղք լըպիրշք
Ոգորին ընդ լուսակիզն ոչխարս եւ խոյս եւ ընդ մաքիս ,
Ճաղպախիս հանեալ արեանց ողողանեն զմիմեանց ճակատ .
Ընտանի հարազատաց մարմնոյ 'ի մի աղգ պատերազմ ,
Ոչ հոգւոյ . քանզի եւ ոչ ընդ մըտերինս ոգւոցն է մարտ :

« Անդ դու մեծ ոգիդ Վահան , մամիկոնեանն յերկնից եկեալ
Վեհ հոգին յեղբօրորդիդ , կաս տակաւին շընչաւորես
Զաղգդ ողջոյն ըզկիսամեռ , շարժես յիմաստ ու՛ի քաջութիւն :

Զհեղենական դու զպարծանրս Զերմադրանց չըթողցես մի,
Ոչ արամբք երեքարիւր եւեթ, այլ նա եւ հարիւրովք
Եւ երեսնիւք չափ դղըրդեալ ըզսասանեան բռանց բանակս,
Անդ 'ի գաւառ Շաւարշան բարեբաստիկ քան ըզլակոնն՝
Զարեանց տոհմիդ հանցես քէն ընդ բազմաբիւր սարսիկ գըլուխս:

« Գիտասցես առ սէր ազգի եւ հայրենեաց եւ հաւատոց
Ոչ եւեթ մեռանել: այլ եւ կանգնել պերճ ախոյեան,
Ըզգոչին որոտալուր յաղթողական շեփորայիցդ
Յունկըն փողել պարսկայնոյն տազնապելոյ 'ի բարձ գահին,
Ըզնըշանս ըսպառազէն թորգոմական գընդի քաջաց
Պարծանօք պըսակաւորս յասպարիսին բերեալ 'ի ճեմ
Աւաջի կորակնեալ աչաց իւրոց եւ ըսպային,
Հոյակապեալ անուն յազգն Արիական զփառաց գրոհիդ:
Դա եւ զազգդ աւադիկ, որ արդ յոգիսն էր ապաստան,
Կենդանեալ կանգնեալ իւրով տըւեալ զհոգին իւր յարուսցէ:
Յեալին շունչ դիւցազնութեան ազգիդ 'ի ծոց հաղիւ պահեալ՝
Ելանէ աւադիկ ընդ Վահանայ մեծի հոգւոյն:

« Պատանդեալ միթէ դառնայ շունչ, եւ մեռեալ յառնէ երբէք.
Բայց ոչ ազգք մարդկան հանգոյն առնն միում յերկրի չըրջին,
Որ մեռեալ գամ մի անկեալ՝ ոչ եւս կանգնի երբէք 'ի լոյս,
Այլ իբր ըզփայտս անտառի, որ մեռանին իմն ըզձրմեռն,
Եւ յառնեն դարնանեաց դաւարացեալ կենդանութեամբ,
Եւ քոյդ ազն այժմիկ թէպէտ եւ ցամաքեալ դօս եւ խամուր,
Անդամք դեռ եւս ոգելից կան տակաւին խաղան կայտուն,
Որդան կարշնեղ ներդաստատ աճառապինդ օձ մի վիշապ
Կոտորեալ պատառ պատառ եռայ զեռայ յերեսս երկրին,
Քան զյոգունց կենդանութիւն՝ մեռելութիւն ազգողագոյն:
Պերճութիւն իշխանական, բազուկ հըզօր եւ սիրտ արի
Լըքանեն ինչ ոչ ըզնա, թըմբերեալ՝ մընան յարեւ դարնան.
Յայնժամ մայրեաց օրինակ կանաչասցին սաղարթագեղ,
Կամ ըզհին խորին ընկեցեալ առոյդ տիովք ելցեն 'ի լոյս,
Կամ արծուի նորափետուր յարփին կամարըս ճախրեսցեն:

« Արդ բազմաց 'ի նոցանէ չտեսեալ յերկրին գահ արքունի
Առ որ ենն իսկ ծընեալ, անբաւականք լանձեռնհասք
Ի տանել բերել ըզմեծ ազգ այնպիսի վեհ զօրաւոր,
Յարեւմուտս անցեալ նըստին մինչեւ յաթոռ հռովմէական:
Բայց ազգային միութիւն, արի արանց ոյժ եւ կորով
Ոչ եւս այլ 'ի լրութեան ազնիդ ուրեք նըշմարեսցես.
Զի եւ արիւն անասական եւ միատարրը մնասցէ ոչ,
Ի խառնել եւ 'ի ձուլել տոհմից տոհմից 'ի զարմ հայկեան:
Յողով ուրեք զօրութիւնք ոգիք հայոց ծախին վառնին
Շահ ու 'ի փառս օտարածնաց եւ ապաշնորհ օտար տերանց:

« Միւսանգամ հարաւաշունչ խաւարահողմ անապատի
 Փոթորկեալ 'ի Թեմանայ սրմբակակոխ ասպատակաւ
 Օցտէ քայքայէ վայրավատին ցընդեալ ըզհայս :
 Յոլասցի բազում անգամ կայծակըն հին դիւցազնական ,
 Աւկայծեալն 'ի սիրտ քաջաց կամ թէ նիրհեալ ընդ անթեղաւ ,
 Յառնել խըզել զսամեռէս եւ ելանել յազատութիւն .
 Այլ լուծըն ծանր անհեղեղ դժոխաթափ 'ի զընկենուլ ,
 Եւ մի ձեռն թէ շինէ , միւսն աւերէ , քակըն կապի :
 Հարազատ բազուկն , ոգին հայկական մերթ ընդ մերթ զարթնու
 Ի խընդիր քինու վրիժուց բիրտ բռնադատ անիրաւաց .
 Բայց հոգի հայրենասէր իրաւափառ սուրբ նախանձուն
 Եւ ամենայն բարեաց մայր եւ դայեակ սեռն սիրոյ զօդ
 Ի մահ մատնեալ եւ լուծեալ , եւ վըկայեալ անդ եւս յարդեանց՝
 Զի մարմնոց քաջութիւն՝ ջըլաց կորովք օգնեն ինչ ոչ ,
 Ուր ոգւոցն արութիւն , բարբ եւ կրօնք կիրթ ոչ կայցեն հուս :
 Եւ զլուսոյ բանին փայլակն , երկնապարգեւ միայն զհաւատս ,
 Ի խաւար դարձուցեալ կուրացելոց աչաց խարխափ ,
 Ի մըթան գիշերամարտ սուր 'ի միմեանց արկանեն կողս » : —

Հայրն Հայոց կայր կորակոր եւ ոչ ունէր արտասուաց ժոյժ . —
 « Բարձ 'ի վեր այժմ ըզգլուխդ , հայեաց 'ի նոր փառս աշխարհիդ ,
 Բաբէլոն սկիզբըն չարեաց , դահիճ ազգիդ քում Բաբէլոն ,
 Յաւելոյր Սերովբըն սուրբ , այլ յարութեան յոյս 'ի Բաբէլ :
 Մնասցէ անդ 'ի Բելայ դիւցակրօնից սերմն ամպարիշտ ,
 Եւ զկաճինսն ժանտաժուտ դժոխարմատս արկցէ յերկիր :
 Խնայելոյ սակայն Երկնից յազգըն սեմեան՝ որպէս 'ի քոյդ ,
 Որ ըզքեզն եհան անտի , նոյն կորզեսցէ առ 'ի նմանէ
 Եւ զարդարըն թարայեան յիւր 'ի հաւատս եւ գիտութիւն ,
 Եւ յաւետեաց զաւակէն ընտրեսցէ ազգ սուրբ պեփական :
 Ի սոցունց 'ի զըրուանեանց աստի եկեալ 'ի քեզ պատուաստ
 Խառնեսցի յազգ քո երբեմն , յառաջ քան զտոհմ քետտուրական ,
 Ի կըրկին օրհնութեանց շառաւիղաց ջովացեալ ծառ .
 Բազրատեան հայրենաւանդ անուամբ շքեղ զարմ բարդաւաճ
 Սիրելի անմահից . զարմ անուանի եւ հոյակապ ,
 Ազն աստուածապաշտ եւ նահատակ յառաքինիս ,
 Տուն՝ երկնից նոր նըշուկիցն 'ի քեզ աղբիւր եւ պայազատ ,
 Աւաջին նախապատիւ քան զհամօրէն նախարարեանդ ,
 Թիկունք մեծ , բազուկ հըզօր եւ շուք 'ի խոյր արի գրոհիդ ,
 Մինչ ոչ ումք թագ առնուլ , բայց 'ի նորա ձեռաց , իշխել :
 « Պատուաստըդ քաջաբեր յարմ եւ 'ի բուն ազգիդ պըտկեալ ,
 Բողբոջեալ արձակեսցէ սաղարթ եւ ստեղծն գեղաղէշ
 Ի հովանի վայելուչ կըրկին ազանց Հայոց եւ Վրաց :
 Իբրեւ ծառ նըռնենի աւետաձայն օրհնից ցօղովք

Ծիրանի ծաղկին 'ի գլուխ ինքնին 'ի բնէ բերեալ ըզթագ,
Արդ 'ի լոյս 'ի բաբելեանն առցէ սրսակ բռնաւորէն .
Գլուխ թագադիրտակ նոր սլառաճեալ յիրան ազգիդ,
Զօրութեամբ կենդանակիր յինքն ըզլուծեալն առեալ անգամս,
Ի հասակ վայելադեղ առոյգանձին սլառականեացէ,
Եւ նորոգս արքայութիւն տեւեալ բաւէ 'ի կատարած:

« Նա եւ մեծ իմն եւս աստէն խընդասջիր հայրըդ հայկազանց,
Զի յաստեղաց 'ի պարեւ, 'ի բոլորեւ ժամանակաց
Զոյդ ոմանք յազնէ այտի գայցեն 'ի լոյս արեգական .
Մինն ահա յարմաւենի, յուռ սարդի միւսն սլառակեալ,
Յորոց նա՝ զանհետ 'ի վիհ սուղեալ ազգիդ յարուացէ վէսլս,
Իսկ տալս սա, սա եւեթ յայնչափ անչափ 'ի հայ անուանց,
Սիրտ 'ի սէր հօրըդ բորբոք եւ 'ի վերուստ արբեալ հոգի,
Երգեսցէ դիւցազնաբար ըզքեղ 'ի մատըն հայերէն
Յաղէբախս երկնապարից զուգաւորեալ կըտընդոցաց »: —

Աստանօր զարտօսրալիր աչսն սըրբեալ դիւցազնն հայր,
Խընդամիտ եւ զուարթերես 'ի դափնեղարդն ակնարկէ գլուխ:
Իսկ Քերովքն 'ի կարդն անկեալ՝ հիանըմար եբորձ ըզձայն .
« Դարձո զաչսըդ՝ զայրըդ տես, բազմահոլով դարուց 'ի ծագ,
Այր երեւեալ ճըշմարիտ եւ առաջին թագաժառանգ
Անդ 'ի տոհմ բագրատուանի, զարի Աշոտըդ սըմբատեան:
Առ նըմին որդին Սըմբատ, ոչ ինքն եւեթ արժան թագի,
Այլ եւ այլոց կապելոյ . եւ արքայից արքայն որդին
Զոր դիտեսդ ըստ նըմանէն՝ մեծ ահաւոր անուն Աշոտ,
Փայլակըն մարտի, զաղցին եւ զհօր խընդրել վըրէժ,
Քաջութեամբ եւ Շահանշահ յորջորջանօք փառաւորեալ:
Անդ եւ ակն արեգին տեսցէ երկրորդ ըզհայ հռեգուլ,
Եւ արքայ մատնեալ զարեւն անձնանըւէր յազգին փըրկանս,
Կարկառելով ըզգլուխըն սուրբ 'ի բարկացայտ շանթս հարաւոյ:

« Ի նոցանէն եւ լեւոնք երէք, կըրկին թորոսք, հեթումք,
Առիւծադրօք, ամեհիք քան զառիւծունս 'ի դաշտ մարտի .
Ոյց 'ի մըտիցն իսկ արեւու թռուցեալ գայ թագ արքայաշէն
Ի նախագահ աթոռոց 'ի պետական հարըստութեանց
Աշխարհակալ օծութեանց եւ սըրբութեանցն առաքաստի .
Եւ կայսերց ազատախումբըն կալ եւ կառկան զառաջեալ:

« Ի գընդի անդ դիւցազանց եւ այնքանոյ ճոխ պերճանաց
Եւ դու զաչըս տակաւին, մատաղ բամբիշն, առ քեզ գերես,
'Նազէլիդ Զասէլ՝ միայն թագաւորեալ հայոց դըշխոյդ,
Ոչ զերկրի սոսկ եւեթ՝ այլ եւ զերկնից աչս եւ ըզսիրտ
Խըտաւորեալ 'ի գեղ ոգւոյդ եւ գիրգ մարմնոյդ, եւ զքոյսըդ դու
Յերկրի՝ հեթմոյ միայն, եւ 'ի յերկնս՝ Աստուծոյ տաս:

« Հընգերեակ դարուց ամաց ընդ բոլորակս այս վեհազունք

Կացուցեն յոտին զանուն եւ զփառս ազգին թորգոմական ,
 Որպէս կաղնի հաստարմատ եւ երկնաբերձ ընդդէմ այսոց
 Կալեալ տոկ եւ կանգաղեալ նոքօք՝ յաւէտ բարգաւաճի :
 Այլ օրինակ իմն ըզկալ մըրբիկ՝ զօրան եւ ըզգաղիշ ,
 Ի չորից դիմեալ թեւոց դեւ 'ի վերայ փոթորկեալ բարկ ,
 Յարուցեալ կրրկին սատան չար տանդ հայոց յերկրէն Ասուր ,
 Խըլեացէ արմատաքի զծառ , ցըրուեացէ զաթոռ , ըզթագ ,
 Զծիրանի եւ զգաւաղան , զայր եւ ըզձի եւ զզօրութիւն :
 Խմաստից եւ քաջութեան եւ տոհմային սիրոյ դաշանց
 Յամաքեալ խորշակահար , եւ հայաստան աշխարհ անդէն
 Ի ծըւէնս հերձեալ ծըւէնս անկըցելի պատառեսցի :

« Ընդ անիրաւ եւ անմիտ կրրկնակապէն վաճառն Անուոյ
 Վաճառի եւ թագն հայոց 'ի սպանդ գերի վըտարանդեալ :
 Եկամուտ հինից հըրոսք՝ ասպատակաւ աւարառու
 Ի ձեռաց միմեանց զԱնի որպէս ըզբող քարշեալ տանին .
 Սըրամըտեալ գետինն հայոց , ' Ոչ քեզ , ասէ , եւ ոչ նըմա ,
 Եւ զթիկունսրն թօթափեալ՝ տապալէ զայն ահագնադղորդ :
 Նա՛ զօրութիւնն երկնաւոր հազար եւ մի բնակեալ տաճարս
 Ընդ եղեւնըն մըումըռեալ՝ զարթուցէ անդ զոսկերս տերանցն
 Ի ծոց նոցա նիրհելոց . որ 'ի խըրտեւըն դող առեալ
 Քըստմընեալ կանգնեսցին , եւ 'ի ներքուստ մըւնչեալ 'ի վեր ,
 Զբարկութեան ցոլացուցեալ զոգի՝ փլուզեալ կործանեսցեն :

« Երկնային ցուպն 'ի մըտից Բեբրիկեցւոցն 'ի ժայռս ալեաց
 Խորտակեալ ջախջախուն՝ յԵրընջակայ տոչորի բոց :
 Գաւաղանն արքայական փըշրեալ յԱնուոյ խոր փըլատակս ,
 Պերճ թագին նըշոյլ անցեալ սուղեալ յամուրս Ասպան բերդին ,
 Եւ Սեկուանայ յեզր երթեալ հողին կըմախք արքայութեան : —
 Տես անդ խուռըն զԵրասխաւ , վըտարանդիք եւ գետամոյնք ,
 Աղածրի մանկտոյ երամ , պատանիք , կոյսք եւ դոյզն ալք ,
 Քո են որդիք գերեալք 'ի Պարսս , յորս անխայեաց վիրագին սուր » : —
 Հօրն հայոց դարձան աչք ողորմագին արտասուայեղց : —

« Դոյզըն նըշխար մնացուածոյ յետին շընչոյ եւ զօրութեանց
 Ամենայն հայկասիրտ արիական վեհ հանդիսից
 Նախանձու հայրենասէր արդար ոգւոյ վըէժխընդրութեան
 Յոլացեալ իբրեւ ըզծովս հնոցի ելցէ եւ ցընդեսցի
 Ի Մեղրի եւ հալիձոր , դաշտ Մարանդայ եւ Բարկուշատ .
 Եւ անդուստ 'ի վեր յաթոռըն բարձրացի անմահ սըրբոյն
 Իրաւունքս բողոքել սառագակըշիւ քինու վըիժուց :
 Աւագիկ 'ի հաբանդ կանգնեալ Սիւնի դիւցազն ահեղ ,
 Ի վերայ լերանցն հայոց արձանացեալ յոխորտ ըսկայ ,
 Ամբարձեալ ըզճակատն անկըքելի ահեղախորտ
 Դէտակն ունեւ 'ի բարձանց շուրջանակի որսալ զօսոխս :

Անդ եւ կրրկին զօրավարք իւր՝ աննրկունն Մըխիթար,
Եւ որ զխաչն ՚ի սուր, ըզխոյրն սուրբ փոխէ ՚ի սաղաւարտ
Անդ օծեալն զինաւոր Էին արին տէր Աւետիք:

« Աստանօր նորոգեալ պերճապըսակ յաւիտեանց դար,
Յառնեն կան աւագիկ դիւցազնացեալ նոր քաջազունք,
Երեքեան երիւք եւեթ արի արանցն հարիւրովք,
Սիրտ՝ բազուկ անընկճելի զոյգ հաստաբուռն բանակաց,
Ամէհի լանջս աւագիկ դրնեն ընդդէմ թումբ ամբարտակ
Հեղեղեալ աշխարհաւեր ուղիւից թափիցն սաստկութեան
Այլազգեաց եօթանց բիւրուց կրրճատելոցն թըլփատաց,
Բարկաճայթ որոտալիւր եւ մահացան ումբաց շանթից.
Կամ զերդ յաղթօղ սկայն Մասիք ըզձիւնապատ տայ լայն թիկունս
Դիւաշունչ սըրտմըտութեան մուտ մըրըրկաց, եւ անշարժ կայ:
Որոտնն պակուցեալ՝ կաց լըռեցոյց ըզմեծ դուռմն.
Հարիւր եւ քառասուն եւ ութ դրօշք վարեալ գերի
Փողփողեն ըզհետ քաջացն յաղթանակի շքեղ նըշանք:
Վէհազինն անուն Դաւթի գրոշմեալ յոսկի յարծաթի դրամ՝
Փառօք ՚ի ծաղս ընթանայ տիեզերաց, յեզր յաւիտեանց:

« Աշխարհ այրարատեան, կացցես ազատ դու բարեփառ,
Ոչ յազատն ելցեն Մասիս աւարաբաշխք յառ եւ յապուռ,
Մինչ կանգուն թումբդ ահարկու համբարտակեալ կացցէ հանդէպ:

« Այլ աւանդ աստանօր, — հեծեաց ինքնին Սերովբն սուրբ,
Եւ լուսաշիթ կայլակօք երկնից՝ հրանիւթ լի եղեն աչք, —
Զի՝ նդ ուղիւից մեղաւորաց խաղան յաշխարհ քո ծաւալին
Գերութեան ահա կապանք գրժոխազնեայք մարմնոց լոգւոց,
Աղջամուզ աննըշոյլ անգիտութեան խոր խաւարի,
Պատրանօք եւ բընութեամբ դարուց ՚ի դարս յաւերժացեալք.
Մինչեւ ընդ միտս խմաստուն եւ հայկազարմ դիւցազն հոգւոյն
Եւ զպերճ լեզուն հայրենի՝ զեղեմաշունչ օդոյն հընչմունս,
Ըզբարբառ եւ զգըպրութիւնըս մոռանալ սուղեալս ՚ի վիհ:

« Այլ Երկինք ոչ մոռացին զայն, եւ ըզքեզ մոռացին ոչ,
Տուն թորդոմեան՝ զըւարթ լուսոյ եւ ամենայն բարութեանցն հայր
Անըսպառ ասէնիաղ գանձուցն աղբեր պարգեւաբաշխ,
Աւաքեսցէ ՚ի ծոցոյ քումմէ քեզ զիւրն Մըխիթար,
ԶՄըխիթար հին հայկացի ցուեալ նըշոյլ երբեմն յազգէդ:
Անեղին ըզնա դիտէ ակն ՚ի Մասեաց, կարդան Զուարթունք,
Երկնեն աւագիկ երկինք երկիր ըզծնունդն մեծ,
Երկնէ Ալիս, Կաբիրա զվհազնն իւր նոր եւ չըքնաղ՝
Որ ընդ կրրկին ճիւղազացն վերադաց մըտեալ ՚ի մարտ,
Յազգային վառեալ հոգի եւ ՚ի հոգին աստուածեղէն՝
Երկնազէն բազկաւ հարեալ նըկուն առնէ ՚նդ ոտիւք գրոհիդ,
Զոսկեթեւ սահեալ դարուց եւ զառանցեալ ժամանակաց

Զաստեղս արփին եւ զշրջանս հրդօր բաղկաւրն դարձուցեալ,
 Ուռճաղարդ 'ի լոյս ճեմել ազատօրէն հրսկայաքայլ:
 Վերըստին իջցեն յերկնից գիւցաղնորդիքդ եւ մեծ թոռունք,
 Ծագեացեն Արամ, Տիգրան, Արայ, Տըրդատ եւ Վռամհապուհ,
 Լոյս Արթուրն եւ Ներսէս, Սահակ, Մեսրոպ, Վարդան, Վահան:
 « Ի Պէլոպոյ նախ ինքն 'ի մարդ ու 'ի ներքին ալս հանդրին ալեաց
 Կանգնէ տաճար, զոր 'ի Սեւան աւետեցին նրմա Երկինք,
 Յալէկոծ, այլ յանյողդողդ 'ի կարծր վէմն Երկնաւորին,
 Ի հոգւոյ իւրմէ մեծէ ծնեալ անդ հոյլս արի որդւոց
 Եւ ժառանգս անդեղեւուն կարծր մըտացն 'ի ճեպ ճըգանց:
 Այնմ հոգւոյ եւ նըկատեալն յերկնից երգիչդ հատցի փայլակն,
 Զոր Տաշիր եւ Թրակ յըղեն 'ի մեծ Ուխտին մայրաքաղաք,
 Մինչ 'ի ծոց մօրն Ագրիոյ եւ յեղանեան ուղիսից ոլորս,
 Ըջհանդրին խորովքն անցեալ 'ի նախ Դիտին Սիւնեաց 'ի գիրկս»: —
 Դիւանապետ Զըւարթնոյն ոգելով զայս՝ եկին հասին
 Ի նոր մի դուռն ոսկեղէն, որպէս թըւէր, դարուն նորոյ:
 Դիւցաղնն ըզըւարթագեղ աչսն 'ի թիկունս դարձուցեալ կոյս՝
 Ակնարկել միւսանգամ, յողջոյն յետին, 'ի փառս որդւոցն,
 Ի վերջին աւետեացն ընկըղմեալ յոյս անձկով տարփման՝
 Անցանէ յամրաքայլ ընդ յանդիման իւր բացեալ դուռս,
 Եւ յինքն եկեալ, ահա չէր ինչ եւ ծածկէր տեսիլն ողջոյն:
 Զարթուցեալ իբր 'ի խոր քնոյ՝ գըտանէ զանձն յիւրում գահոյս,
 Զօրացեալ հոգի եւ միտք եւ 'ի խրախոյս վառեալ Երկնից.
 Բայց 'ի տեսլեանցն եւ ոչ մի ամենեւին ինչ ոչ յիշէր,
 Այլ որչափ թէ զի օրհնիք սրահին նրմա եւ զաւակին
 Կըռփամարտ թէ ժուժկալեն ընդ բընուլթեան եւ սլաւորանաց:
 Կարեւէր երաշխէս մարմնոյն՝ լինէր խէթ խոցոտիչ
 Զըմարթել մըղել անձամբ զառաջիկայ զմեծ սլատերազմն
 Ամպարըշտին դէմ ընդդէմ դիւամոլոր բըռնակալի:
 Այգածին սիք զովարար յարեւելից եկեալ դըրանց,
 Որ յայլ նըւագս հեշտ շնչէր 'ի քաջալանջ ըսկային սիրտ,
 Բորբոքէր ցաւոց զայրուցըս, տառապէր յանձն իւր գիւցաղն:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

ԴՐՈՒԱԳ ԵՐԹՆՈՒՑԱՍՆԵՐՈՐԴ

ՄԵՐԻԳՈՒԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

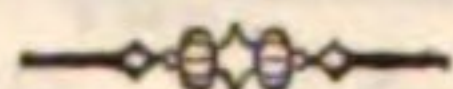
ԴՐՈՒԱԳ ԵՐԹՆՈՒՑԱՍՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բժշկի Հայկ սքանչելեօք: Վստամ իւրովքն դարձ արարեալ յանյաջող
արշաւանէն՝ խոստովան լինի առ ուրս Հայկայ զիրաւունս նորա. Հայկ ներէ զա-
մենայն ամենեցուն, եւ լռելեայն ապախտ արարեալ զուխտսն եւ զերդմունսն,
երկնաւոր զինուք սպառազինեալ եւ քաջալերեալ զզօրսն՝ խաղայ 'ի կռիւ: Ի-
ջանեն նոյնալիս յորդորմամբ եւ բելեանք, բախի պատերազմ: Հայկ եւ Բէլ
բազում անգամ խնդրեն զիրեարս, յայլեւայլ դէմս խափանին 'ի պատահելոյ,
կամ հանդիպեալ՝ անջատին: Անկանի Դանան ծեր պատերազմեալ իւրովքն:
Երեկոյն եւ կասկած բելեանց տագնապելոց վախճան առնէ կռուոյն:

ՀԱՅԿ

ԴԻԴՑԱԶՆ

ԴՐՈՒԱԳ ԵՕԹՆՈՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

Առաւօտ վարդակարմիր ծագէր ընդ դրունս Ադին դրախտին
Ծիրանի ճառագայթից սրփուեալ երանգ զբլլոյլք բարձամբք •
Երփնազարդ գունիւք խայտայր վայրն անմահիցն փափկութեանց,
Հեշտախօս հաւուց բարբառք յօդս հընչէին գեղգեղաձայն,
Դարեւանդք բաղմաբուրեան ճեմեալ բուսովք զընդըչէին:
Իյերկնից արեւելից սաւառնացեալ գայր հողաթեւ
Հրեշտակապետն զուարթուն մեծին Հայկայ վեհ ոստիկան:
Ընդ նըշոյլս արուսեկին յանմահութեան մուտ 'ի պարտէզն
Աւ կոյսն Աստղիկ դիցանոյշ բրժըչկութեան հոգւոց, մարմնոց •
Հոգւոց, խաղաղելով զսրբոց մարդկան զամբօխից յոյզս
Եւ 'ի հաշտ հաւանութեան ածեալ միմեանց 'ի կամս Երկնից •
Եւ մարմնոց, բաղմասպատիկ թաքուն սքանչիցն զօրութեամբ
Զարմազան արմատոց, երփնից ծաղկանց եւ սաղարթուց
Հեշտասուն գլրդարանի եղեմական բուրաստանաց:
Եկեալ գլտանէր ըզնա 'ի խորըս արբամութեան
Ընդ դրժպըհի ելս անյաջող յանձնապաստան արշաւանին:
« Արի, ասէ, կոյս չըքնաղ եւ իմաստուն, արի փութով,
Պատգամ է այս երկնաւոր այժմիկ առ քեզ, յաջողեսցիս •
Օ՛ն ճեպեա դու քեզ յԵրկնից պարգեւելով մեծաւ շնորհիւ
Գալ ընդ իս 'ի զօրն Տեառն եւ բրժըչկել զգիւցազնն Հայկ
Ամենահնար հանճարովդ 'ի դառնութոյն նեաից վերաց,
Զոր անմահին ատելիք խոցեալ ըզնա, խրոխտեալ սպանծան:
Այլ զի մի մահկանացու սիրտք ընդ տեսիլ մեր խռովեսցին,
Կամ յօնիւք յաւակնեսցեն ընդ երկնաւոր այցելութիւնս,

‘Նախ կերպարան նոր փոխարկեալ զանձամբ՝ այնպէս մատիցուք մերձ» :

Յառնէ կոյսըն գեղեցիկ 'ի ծաղկերանդ սրբակապանէն ,
Սըրբեալ զաչսըն յարտասուաց , եւ խայտացեալ զուարթատեսիլ ,
Ժողովէ 'ի հովտաց եւ 'ի բլրոց թուփ զօրաւոր ,
Զողկուզուկն աստուածային եւ զխանթեփար եղեմական ,
Խաւարծի անուշահոտ՝ զաղաւնարօտ եւ զտերեփուկ .
Պէսպէս արտօսըր ծաղկանց եւ ասլրասամ անուշահոտ ,
Ըզբեւեկն հոյզ մանաւանդ եւ ըզռետին շոճւոյ լերանց ,
Զոր եւ գազանք անտառի առնուն վիրաց դեղ դարմանոյ ,
Եւ ցօղազանդ յօրինէ քաղցրածաւալ ջինջ ծորանօք
Կենդանի անմահարար ազինաբուլի ջուրցն աղբերաց :
Մերկացեալ զերկնային ըզկերպարանսըն կուսագեղ՝
Ծըպտէր 'ի ձեւ ալեւոր բրժըշկապետ ծերոյն Բաւոն ,
Եւ Զուարթունն 'ի տիպ առոյգ պատանեկի՝ ժիր արբանեակ :
Ճեպեցին արտաքս ըստ դուռն հարաւոյ դարաստանին ,
Եւ Քերովբըն բոցասուր եբաց նոցա զցանկըն հրացանի :

Մինչ գիւցազնըն դեռ վիրած զանձամբ եղեալ 'ի տեսլենէն ,
Ծերունիքն երեքին արթունք եւ պետք եւ զօրագլուխք
Ժողովեալ միահամուռ անդր 'ի խորան խորհրդական ,
Հոգային ընդ քաջին վէր , ընդ ելս մարտին առաջիկայ ,
Ակըն ժամ 'ի ժամ կալեալ մըտից 'ի ներքըս Բաւոնի ,
Որ յետ սուղ ինչ նիրհելոյ՝ թողեալ ըզհայկ 'ի քնոյն հանգիստ ,
Եւ անձար՝ անյոյս , 'ի խնամս արի մանկտոյն սպուժեալ յամէր ,
Անդ Աստղիկ եւ սուրբ Զուարթունն եկեալ 'ի ներքըս մըտանէն :
Յընտանի ծանօթական ձեւ մատուցեալ կուսին յառաջ ,
« Արդ ուրախ լեր , հայրդ հայոց , ասէ , Երկինք ամենահայր
'Նոր չըքնաղ դեղս անվերէպ բրժըշկութեան ցուցին աչացս ,
Զոր ընդ լոյս աշալըրջոցն աստ 'ի լերինըս քաղեալ դամ » :

Հայեցեալ յազգերան՝ 'ի բարձս եւ 'ի բոլոր իրանն ամեթ ,
Սըխրանայր 'ի միտս ընդ գեղն արիական եւ ընդ կորովս
Որպիսի չէր ինչ տեսեալ յօտար բողբոջըս դիւցազանց ,
Ընդ սըմին ներեալ թերեւս ըզկուսութեան զուգեալ ծաղիկ :
Կայր զըւարթ երեսօք՝ քամէր ըզհիւթ պէսպէս բուսոց ,
Օծանէր փափուկ ձեռօքն յազգըս ռետնի ու 'ի հոյզ շոճւոյ
Ըզպատառեալ վիհ վիրին եւ զամենայն ցաւս անդամոյն ,
Թուրմս 'ի ցօղ խառն յասլրասամ 'ի խանթեփար եւ յողկուզուկ ,
Յանուշահոտ խաւարծին՝ 'ի տերեփուկ՝ յաղաւնարօտ :
'Նոր իմն ազգումն իմանայ քան զբիրտ ձեռաց քաջն 'ի մարմին ,
Զի հրամանն արարչական ընդ ծեփելոցն ըսպեղանեաց
Հասեալ խոցոյն , եւ խկոյն ըզխոր խրամատըն կարկատէ .
Խիթք ցաւոց կըսկըծելէք անդէն 'ի բաց փարատեցան ,
Պատառուածն ըսպիացեալ յիւրն հաստատի անդրէն ընութիւն :

Կայտառ եւ խընդագին վազէ գիւցազն 'ի գահոյից .
 Զէն խընդրէ , վառի կազմի ահեղակերպ տաղնապարտիթ ,
 Զթաւամազ լանջօքն զրահ , 'ի խրոխտ գըլուխն սաղաւարա
 Բազմախորան եւ ճօճուն վերջաւորօք սաւառնազարդ .
 Վահան 'ի ձեռս , ահաւոր նիզակ յաջումն հաստաբազուկ ,
 Փորձ փորձէ զուժոյ մարմնոյն թէ զուգիցի 'նդ ոգւոյն աշխոյժս .
 Ճեմ առեալ գոռայ գոչէ ձայն տալ վառել զբանակն համուռ ,
 Կազմ ունել զօրավարաց պէտս ամենայն պատերազմի :
 Ալեւորքն եւ պետք յապուշ կային մեծաւ զարմանալեօք
 Ընդ նորագործ դիւցազնն ըսքանչելի առողջութիւն ,
 Որ ընդ ճամբարն համօրէն 'ի ցընծութիւն մեծ լու լինէր :

Զուարճալից 'ի դէմս յայնժամ Զուարթունըն սուրբ , եւ աչք անմահ
 Յերկնային վառեալ 'ի լոյս , եւ յայլակերպս անձամբ բոլոր ,
 « Հայա գիւցազն , ասէ , քաջ , արի զարթիր արդ խրախուսեա
 Ի բազուկ Երկնաւորին , փառաց նորա 'ի վրէժ քինու :
 Յանմատոյց 'ի սրբութիւնս ելին յաթոռն արարչական
 Հեղութիւնդ երկայնամիտ առ քո հետօղս եւ ապրստամբս ,
 Առ անձին քում ոխերիմս անոխակալ ներողութիւնդ ,
 Եւ դըստերդ սիրայնոյ կուսին հայոց արեան նըւեր
 Ի սեղան աղատութեան եւ աշխարհիդ սուրբ պաշտամանց :
 Վասն այդր ամենայնի՝ արդարամէտ երկնից նըժարք
 Կըշուեսցեն քեզ փոխարէնըս բարեաց այժմ՝ եւ առ յապա .
 Եւ ոսոխքդ ահա պարտեալ 'ի մեծ սըրտէդ նուաճին 'ի քեզ :
 Փոխանակ միոյ նետիս՝ զոր խոցեցար վասն անմահին ,
 Ի վրէժ նետ մի յաղթական արձակեսցես ամպարըշտաց ,
 Յիշատակ յաւիտենից յազգըս ազգաց . օն զօրացիր » :

Մինչդեռ բանքն էր 'ի բերան , ներբանք ոտիցն հատան յերկրէ ,
 Կեղեւեալ անկանէին 'ի նոցանէ սուտ կերպարանք .
 Ծերն 'ի կոյս դառնայր չըքնաղ , ինքն յերկնաւոր Հրեշտակ զուարթուն ,
 Եւ թափանցիկ իբրեւ լոյս վերասլացեալ ծածկէին յօդս :
 Հայկ ըզձեռն ամբարձ , գոչէր « Ողջոյն ընդ ձեզ Զուարթունք երկնից » .
 Հիացումն եւ գութ գորով անկաւ 'ի սիրտ ամենեցուն ,
 Եւ խոնարհ պագին վերին սքանչելարար խնամոցն երկիր :

Դիմէր թորգոմ ծերունի , զգիւցազնորդւոյն փարէր զանձամբ ,
 Առ խընդին լայր 'ի վերայ սարանոցին . « Ո՛վ որդեակ հայկ ,
 Քանզի , ասէ , շնորհեցին զքեզ ինձ Երկինք եւ աշխարհիդ ,
 Արդ եւ դոյզն ինչ հայցեմ առ 'ի նմանէ կենաց նըշխար ,
 Տեսանել եւ զյաղթանակդ առ թըշնամիս քո եւ նորա » :
 Ազդ եղեալ եւ Բաւոնի՝ 'նթացաւ եհաս 'ի սքանչելիսն ,
 Ետ փառս Երկնից որ ոչ զինքն եւ ոչ զարուեստն արար յամօթ :
 Իսկ 'նոյ մեծըն հայրապետ ընդ զըւարթ աչս արտօսաբուխս
 Համբարձեալ ըզսուրբ դաստական յերկինս հընչէր գուշակ ձայնիւ .

« Օրհնեալ էն ամենազօր՝ բարձրեալ յաթոռ լոյս անմատոյց,
 Զոր ամպով փայլատականց տեսի սքօղեալ Մասեաց ՚ի գլուխ
 Եւ ՚ի ծոցոյ եօթնարփեան խորանայարկ երփնից վրանին,
 Որ յարոյց մեզ այժմ՝ յերկրէ փառաց անուանին վրէժխնդիր,
 Յերեսաց ինձ հայրանենդ ըստամբակին առնել իրաւ,
 Հանել ՚ի լոյս արդարութեան զբարբառ շըրթանցս օրհնաբանից:
 Տեսջիր եւ դու, հայկանոյշ, ըզփրկութիւն Բաւականին:
 Օ՛ն բացիր այսուհետեւ եւ դու Մարանդդ իմ փարեւի,
 Ինձ ըզգոգդ ընդարձակեա զհասարակաց մօրըդ գըրկաց,
 Գամ եւ ես վաղ մըտադիւր ՚ի լայնատարր ՚ի ծոցդ հանդէլ »:

Ի նըմին ժամու գային հասանէին անդր ՚ի ճամբար
 Վըստամ իւրովքն յանյաջող ՚ի մոլեկան արշաւանէն,
 Առ հարկէ անադանեալք յայսկոյս լըճին մնալոյ միմեանց,
 Մանաւանդ զուգից քաջացն եւ կուսանին աչտգեղոյ,
 Զորս յով ուրեք թէ չոգան կամ զն եղեն՝ ոչ ոք գիտէր:
 Ընդ առաջ պատահեալ նոցա Փառնակ, Զարեհ ԼԱճնակ,
 Արմենակ արի եղբարբքն, եւ ըզմիմեանց հարցեալ զողջոյն,
 Խընդրէին ընդ միմեանս ըզԳոռ, ըզՀրանս եւ զհայկանոյշ,
 Զերեսին ըզցանկալիս՝ յորս յենոյր յոյս արշաւանին:
 Ոչ ըզդէմնն ուրեք տեսեալ, ոչ աւետիս լըւեալ ուստեք,
 Զօճիս պատառէին ՚ի ձայն ողբոց գուժի գոչման:
 Մառախուղ մահու ստուերաց պաշարեալ զաչսն Վըստամայ,
 Դընէր սուսեր ընդ պորսով, կամէր երթալ անդ զիւրովին:
 Արմենակ վազեալ ըզսուրն յափըշտակէ ձախոյ ձեռամբ,
 Եւ աջով զահեկէն առեալ նորա յետս ընկըրկէ:

Ոչ ըստոյդ ինչ ծանուցեալ զիրացն ոչ յաջ եւ ոչ յահեակ,
 Զամենայն ինչ գըտին խառնակութեան սուղեալ ՚ի վնհ,
 Եւ թէ այսպէս եւ կամ այն, համարէին զկոյսն ՚ի կորուստ,
 Եթէ ոչ երեւեսցին ուստեք Երկնից այցելութիւնք,
 Կամ հարեալ այն օր զբանակ Բե՛լայ մարտիւ պատերազմի՝
 Յոր փութային, թափեսցեն ինքեանք զգերին, թէ անդ իցէ:

Յեա խուռն մի խոր լըռութեան ՚ի միտս եղեալ ՚ի ճեպ ժամուն,
 Եւ զայն կէտ առ յաստուածուստ ինչ վարկուցեալ բարեպատէհ
 Քաւութեանն Վըստամայ եւ հաշտութեան ընդ գիւցազանն,
 Այնպիսի, որպէս եւ էրն, արիւնազանդ եւ վերաւոր,
 Բազմագունդ բարեխօսիւք առեալ առ հայկ մուծանէին:
 Կայր Աւնակ նախանձաբեկ ընդ նոր պարծանսն վըստամեան,
 Կամեցեալ գէթ գովութեամբ՝ ըսկայազօր քաջին փառաց
 Բաժանորդ երեւիլ առ հայրագութ ջաւած սըրտին,
 Եւ զփաշաման մըտացն ողոր տալ առ Վըստամ առհաւատչեայ,
 Մատուցեալ զքաջայանդուզն եւ զանվէհեր պատմէր ձեռնարկ,
 Զառաջնորդին եւ զարանցն զամէհի գազանութիւն:

« Թէ Երկնից էր կամեցեալ ընդ քաջութիւն ուժոյ բազկաց,
Եւ սըրտից գալ արութեամբ յազատութիւն օրիորդիդ,
Էր արդ սոցուն առնելով վըճարեալ, մեծըդ դիւցազանց:
Այլ կամ քումդ առնութեան, զոր սքանչելեօք յարուցին արդ,
Կամ վերին զօրութեանց սլահեցին զայն Երկնից աստեղք: »

Ըզկորուստ որդեկին եւ ըզնըւոյն իւր սիրայնոյ
Այուլ թէ յո՛ խընդրեսցէ, կական բարձեալ ողբայր Փառնակ:
Վըշտակից լինի նրմա դիւցազն արի, ոչինչ նըւազ
Քան ընդ դըստերն ընդ կորուստ քաջի հորոյն հեղեալ արտօսը:
« Իսկ եթէ ոչ նախ արդեամբք էր իմ առ սիրտըդ հօր խօսեալ,
Արդ ոչ, ասէ, իշխէի բերան բանալ ՚ի վիշտդ անբաւ:
Կամեցան Երկնիք յոգի զմեզ զերկոսին հարկանել հարս.
Ոչ ուրուք է ինչ մեզ. սէր հօր կորոյս ըզհայկանոյշ,
Սէր աչաց կուսին հայկայ յոլոր սըրտից կարթեաց ըզհրանա:
Եկ ինձ, քաջըդ, նուիրեսցիր Երկնից եւ դու զքոյին աղիսդ.
Անդ երթեալ առ սէր կրօնից ւազատութեան՝ դըտցուք զնոսա.
Ո՛չ յայս սէր արխացուք եւ մէք զարիւնըս մեր ձօնել:
Կամ թէ, ո՛ իսկ գիտէ, աստէն իսկ աստ առ ոտս առ մեզ
Դարձուցէ զերկոսեան ամենազօր աջ աննիազ: »

Անդ Վըստամ ընդ որդւոյն անկեալ առ ոտըս վեհազին,
« Աւասիկ, ասէ, առ ոտըս քո Վըստամ, քաջազանց քաջ.
Խոնարհեալ կայ Վըստամ, այլ առաջի վեհ դիւցազին,
Առաջի գերաբուն աստուածատիպ վըսեմութեան,
Նա մանաւանդ վեհից Վեհին, այն որ բնակեալ յանձին քաջիդ՝
Չամենայն առ ինքն ածեալ բարձունս եւ յոտս իւր նըւաճէ:
Գոհութիւն անչափ քաջիդ, ոչ զի զկեանս ինձ պարգեւեցեր,
Չի բազուկ անվըկանդ՝ որ բուն առնէ ինձ յոտսըդ գալ,
Արեւուս նոյն փոխանակ՝ անդուստ յատակ մըղէ մըթին,
Եւ ինձ կեանք այսուհետեւ անդ դըժոխոց սլահին ՚ի թափս:

« Եւ թէ ձեռքս այս ոչ հատին զաչացս արեւ եւ զունչ լեզուիս,
Ի տալ քեզ եւ աշխարհիս էր միայն զայս դաւանութիւն.
Ի սլահել՝ զի ծախեսցի բոլորանուէր ՚ի փառըս քո,
Չի թըշնամիք քո հատցեն, մի քեզ նուիրեալ աջ բարեկամ:
Թէ քաջիդ մինչեւ յարիւն մըխել սըրտիս գոյր վայելուչ,
Ի փառս ես ինձէն գրէի բայ զանկանէն յայդըմ բազկէ.
Չի ոչ ումք է բառնալ, բայց որում ետն, ըզկեանս յինէն:
Այլ շընորհք, զի թէ սլահես զարիւնս ՚ի ծոցս եւ յերակունս,
Արժանի առնես ընդ քեզ յարդարութեանց քոց պատերազմ՝
Ուր ես ինձէն կամակար եւ մըտադիւր յօժարութեամբ
Քամեցից ըսպառեցից զարիւն զոգի զունչ եւ ըզկեանս
Ի վերայ իրաւանց թորգոմացի արի ծնընդոց:

« Փոխանակ առաջին շամբուշ եւ խօլ յանդըղնութեան

Յոր յողոյ մոլորմանէ խարդաւանակ լեալ զառածայ ,
 Ընկալ այժմէն նըշանակ անձնագատիս ըստըրջանաց
 Զարտասուս քաջի՝ զարիւն վերաց որ գեռ իսկ կայլակէն :
 Ըզքնաւն 'ի փրկութիւն կուսիդ չեղէ արժան հեղուլ ,
 Ընդ այս զեղջ եմ, գիւցաղն , եւ ապաշաւ անհընարին :

« Եւ փոխանակ անկուշող լեզուին՝ լինիմ արդ խոստովան
 Ամենեցուն լու 'ի լու եւ ապառնեացն յաւիտենից
 Ըզքեզ միայն անդրանիկ , վեհից քաջաց դուսիս եւ աւարտ ,
 Եւ միայն իրաւամբք արժանաւոր եւ պայազատ՝
 Ոչ միայն լայնածաւալ թորգոմական պերճ աշխարհիս ,
 Ոչ եւեթ դաւազանին մեծի սպայիս այս զօրութեան ,
 Այլ եւ ցըպոյն արքունի դընդի քաջացըս զըրուանեանց ,
 Ում արժան ամենեցուն է տալ տեղի եւ հրաժարել՝
 Ուր Վըստամ ինքնին առ ոտսըդ ոչ մական եւեթ դընէ ,
 Այլ եւ զարիւն եւ զարեւ , որ ոչ եւս այլ են սիրելիք՝
 Ի տրիտուր պարգեւողիդ եթէ ծախեալ ոչ վառնեսցին ,
 Ոչ քեզ ընդ միտ ինչ մըտանել եւ յաջըս քո դտանել չընորհս ,
 Այլ 'ի նուէր արդարութեան եւ զատելին ինձ խղել ըսս » :

Ընդ բանին հանեալ զսուսերն ոսկեհանդերձ զօրագըլիսի
 Պետականն հանդերձ վարդիւ առ ոտս արի հօրն եդ Հայոց :
 Արտասուք քաջացն անդէն 'ի խընդութիւն փոխեցան մեծ .
 Իսկ թորգոմեան դիւցաղին յայնժամ փրկէկեալ ցօղեցին աչք ,
 Զամենայն սըրտին 'ի թաւ լանջսն զըսպեալ ըզխուոն ամբօս ,
 Զի 'նդ նըկուոն ոտիսի հաշտութիւն փառք են եւ օգուտ ,
 Բարձր եղբերց խորաակելոց դըլնոյն փորձով զգօնացելոյ :
 Աջ սիրոյ կարկառեալ յարոյց ըզքաջսն եւ ասէ .
 « Ընկալայ զսըրտիցըդ դարձ , զի եւ Երկինք իսկ ընկալան ,
 Յոտս՝ ոչ իմ , այլ Թորգոմայ , այլ իրաւանց Երկնաւորին .
 Արդ 'ի գիւտըս հաշուիմ եւ ըզկոյս դուստր իմ զՀայկանոյշ
 Եւ ըզհրանտս որդիացեալ , զի քաղցրացան վերին խընամք .
 Օհ եւ դու եւս այնպէս եկ գոգջիր ընդ իս , քաջըդ Փառնակ » :
 Եւ զսուրն անդրէն առ Վըստամ արիագոյն մեծանձնութեամբ
 Դարձուցեալ ըզհեռ կըցէր . « Որպէս գիտեսդ երթ 'ի գործ արկ .
 Ընդ սըմին եւ զոր կարծեսդ ինչ կորուսեալ քոյ են համայն » :
 Առ Վըստամ , եւ 'ի պատեան իւր արկանէն ընդ միտս ասէ .
 « Մեռցի Վըստամ , այլ ցուցեալ զի չէ արժան անտրդ մահու » :

Յայնժամ որդիք դիւցաղին , եղբարք եւ պետք թորգոմականք
 Ձեռն 'ի ձեռն Վըստամայ եւ Արբակայ գըթովք յեռեալ ,
 Ողջունէին ըզմիմեանս , եւ հաշտութեան սէր միաձոյլ
 Տարրանայր 'ի մէջ քաջացն եւ երկոցուն կողմանց զարմից :

Դիւցաղին սակայն վեհի զնըշմար ինչ հին արդար ցամառ
 Ի ձարի սըրտին յողոյ իւրում մեծի պահեալ 'ի խորս ,

Ի թեթուս իսկ մատուցեալ թերեւս մըտացն զըրուանեանց,
 « Որ ինչ, ասէ, յիրաւանց էր բանակիս խաղաղութիւն,
 Վըճարեալ է աւագիկ, ընդ այդ ուրախ եմ եւ խընդամ.
 Իսկ որ ինչ ի վանել ըզպատերազմս առաջիկայ,
 Մինչեւ ցայժմ դուք ձեզէն ի փորձ մըտէք բախտի զինուց,
 Ոչ ումէք զարդիս ի ձէնջ ի սոյն գուարար կարդամ հրաւեր.
 Յուշ լիցին դաշինք ուխտիս, արդ իմ բաստ յիս է ապաստան,
 Վահան հայկայ՝ փողոց ձայնք դըրդեցեն զիմս եւեթ ի մարտ,
 Ձի եւ կըռուոյս փոխեցաւ պայման՝ յետին հրեշտակութեամբն,
 Ի թորգոմ ու ի հայկ եւեթ կադոյ վիճոյս կըրթեալ սրայքար:
 Հանդիսադիրն ի վերուստ Երկինք ընդ մեզ նիզակակից,
 Ձըրուան ընդ այլս հանդիսատես մըրցամարտիկ ասպարիսիս.
 Թող՝ Երկնից թէ են հրամանք՝ ի հայրենեաց թաղիմք փլատակս,
 Ընկըլցէ հայկանուշիս ըզմեզ ի խորս իւր կափարում »:

Միախուռն մեծ գումամք ձայն վըստամեանք բարձին անդէն,
 Ձըրուանեանք, ասքանազեանք եւ պարագլուխ նոցին Անակ.
 « Քո եմք եւ մէք, ո՛վ դիւցազն, ի մեռանել եւ կեալ ընդ քեզ,
 Ըզսիրտ զայդ զաստուածամուխ եւ զդիւցախառն ո՛ւր այլ գըտցուք.
 Մի է մեզ պայման մընալ ընդ քեզ, վանել զդըրժող վիշապն
 Որ սիրոյ կերպարանօք սողն յոգի ըմեզ հարկանել »:

Ի բանակն համօրէն միաբարբառ եղեալ գոչեաց.
 « Պատերաճմ, ի Տէր երգուեալ, խընդրել ըզվրէժ Երկնից այսօր,
 Թափել հանել զոխս եւ զքէնն հայկայ, հրանտայ, հայկանուշայ »:
 Ած թափեաց հայկ. « Պահանջել եւ զհայկակայ մանկանս արիւն »,
 Եւ լըցան արտասուօք աչքն հայրենի շուրջ բարկացայոք.
 Եւ ոչ այլ ինչ յաւել, ոչ յաջ եւ ոչ յահեակ բարբառ:
 Իսկ Փառնակ ուխտէր երգնոյր՝ որդւոյն փոխան տալ զանձն ի մահ:

Ելանէ հայկ ի վրանաց ի ճամբարին մեծ հրապարակ,
 Ուր ողջոյն կայր ժողովեալ ըսպայն եւ պետք գըռուց զօրում.
 « Այժմ, ասէ, համագումդ բովանդակեալ բոլորեցաւ
 Միագումար միութիւն երկնախրախոյս մեծ բանակիս,
 Լըրութիւն մարմնոյ զօդեալ ի մի գըլուխ թորգոմական.
 Գոհութիւն անմահին, որ եւ զէլիցն արասցէ շնորհ:
 Անցեալն ամենայն լիցին, ո՛վ քաջք, մեզ մոռացօնք.
 Ընդ իս դուք ամենեքին հաշտ ընդ բընաւսն լինիջէք,
 Մուրհակ մոռացութեան կընքեալ ի սիրտ անյիշաչար.
 ՁԱստուած միայն տէր յերկինս եւ զհայրենիս դիք աստ ի մաթի,
 Անդ ի վեր ի բարձունս արիական միտըս տարայք,
 Թէ յորոց արգարութեանց նահատակիմք մէք ի վերայ,
 Եւ ես ձեզ երաշխաւոր յաստուածակոյս ի կողմանէն
 Յաղթութեան, թէ միախոհ եւ միակրօն համակ ձուլիւք
 Ի մեծի առաքինեաց կայցէք ընդ իս ի հանդիսի:

Ձի մարմնոց քաջութիւն, ոյժ պընդութեան եւ սիրտ խիզախ,
Ոչինչ բընաւ զօրեացեն, եւ ոչ բանակ յաճախագունդ,
Թէ ոգւոցն առաքինի կորով եւ ջիւք չիցեն անդ զոյգ:
Նա բազում այն է զի սոքա ինքնին եւեթ ազգել գիտեն,
Իսկ նոքա՝ մերկ ՚ի սոցունց՝ չաջողեացեն բընաւ ուրեք:
Ձերկոսին այժմիկ ահա պինդ ՚ի ծոցի կալեալ մերում,
Երթիցուք միախումբ առ թըշնամին հասարակաց,
Ընթացուք արութեամբ, հայրենասէր լի նախանձու:

Օ՛ն, քաջք, արիք դիմեսցուք առ ատելիս անմահ սիրոյն:
Այլ ՚ի սեղան անեղին եւ զօրութեանց Տեառն անկցուք նախ,
Ըզմիայն յաղթող բազուկն աղերսել մեզ ՚ի զօրավիգ:
Ամենայն բարեաց ըսկիզբն եւ յաջողուած ձեռաց յերկնուստ »:

Ձայս ասէր, եւ ՚ի սեղանն երամովին շարժէին կոյս,
Որ վիմօք բոլորաձեւ եւ եռակարգ փայլուն կըճից
Ըզմիմեամբք կայր կառուցեալ ՚ի լայնատարր ասպարիսին,
Պըսակեալ ՚ի ծաղկաւետ վարսագեղ թաւ ջովոց սլաճոյճս:
Գումարտակք եւ զօրավարք եւ սպարապետք պատենաղէն,
Հեծեալք եւ հետեւակք, պար բոլորեալ շուրջանակի,
Նոյ հայրապետ ալեւոր եւ Մանիտոն վեհ պաշտօնեայ
Անմահին բարձրելոյ եւ միայնոյ միում Էին

Հուպ անցեալ առ սուրբ բաղնաւն եւ լիաձեռն արկեալ այրեն
Խունկ կընդրուկ զըմուռս ըստաշխն եւ ըզբոլոր բոյրս անուշից:
Բորբոքէր սեղանն եւ ամպ անուշահոտ գունդ բարդ ՚ի բարդ
Ելանէր ծառանայր յոսկի թաւալս ոլորտապտոյտ,
Վերանայր դիզանէր յաստեղազարդ երկնից կամարս,
Բանակին Աստուծոյ հաճոյանուէր ուխտիցըն դրոշմ:
Մըտադիւր հաւատովք ընդ բարգութեան անոյշ ծըխոյն
Ուղերձեալ ամենեցուն ըզմիտս իւրեանց եւ զսիրտ յերկինս,
Առ ամենայն զօրութեանց կարդան բարձրեալըն զօրապետ:

Ո՛վ դարուն երանութեան, ուր միախոհ միտք ընդ սըրտից
Միաբան կային սերտիւ ակն յանդիման սուրբ արարչին
Սեւըն սիրոյ հաւատոց մատուցանել աննենդ պաշտօն:

Մանիտոն յայնժամ ՚ի ձայն արուեստական երաժըշտաց
Յոգնահոյլ բանակին ըսպայակոյտ պարակցութեամբ
Երգս առեալ պաղատանաց՝ զայս նըւագէր յունկն անմահին:
« Որ զառաջին ասըստամբն աստուածութեանըդ հայհոյիչ,
Ձաթողոցըդ վեհից ընդդիմամարտ դարանակալ,
Ի բոցաթեւ բանակացըդ խորտակեալ ՚ի սուր հրեղէն
Եւ սուղեալ կործանեալս ՚ի յանդընդոց սանդարամետս՝
Արկեր զահ քո սոսկալի խումին ՚ի բերան տարտարոսին,
Աստուած մեծ հըզօր բարձրեալ ամենակալ Տէր ահաւոր,
Անօրէն մանուկ Քանան վաղեալ զեղեալ քո սահմանօք,

Եւ ածեալ ոտն ամպարիշտ՝ 'ի բաց ըզխուփնն տապալեաց,
 Զանդընդոց բանալ բերան եւ զգրծոխոց փեռեկել վիհ,
 Ըզգայուել զհայհոյութեան ծովս մինչ յաթոռդ բարձրացեալ.
 Փոխանակ երկնից յերկրի արուսեկին բռնեալ արդ ախտ
 Անաստուած գոռոզութեամբ յահել սաստից քոց ընդվըզել,
 Փոխանակ ընդ երկնաւոր սրովբէախումբ քում բանակաց
 Զհայկեանս այժմ ընկալ քեզ գունդ, զաջդ 'ի ճակատ սոցա կընքեալ
 Կըրկնելով օրհնութեամբդ ընդ ուխտագրութ վերագին դէմ:
 Արկ ըզթեւըս քո, հըզօր, գըլխոց սոցա շուք հովանի.
 Դարձուցեալ զերեսըս քո 'ի ժպիրհ խեռեալ ըստամբակաց,
 Զօրութիւն բըռնութեան իւրեանց լըքցէ զնոսա 'ի սպառ:
 Առաքեա զնետսըդ քո հուր 'ի կապարձից փայլատականցդ
 Յերեսաց երկրէ լիզել ըզբըռնաւորս եւ զամպարիշտս:
 Օրհնեսցեն զքեզ, Տէր, անձինք 'ի փըրկութեան քում ցընծացեալք,
 Եւ 'ի վրէժ քինու փառաց մեծիդ անուան եւ աթոռոց »:

Զայնք թըմբկաց, շեփորայից եւ միախուռն արուեստականք
 Եւ սըրտեռանդն աղաղակ պաղատախառն աշխարհագոչ
 Հընչեցին ելին յաստեղս 'ի կաճառեալ գընդին կամարս:
 Շարժեցան զօրութիւնք երկնից ծագաց 'ի ծագս իւրեանց
 Առաջի ամենակալ յունիցն եւ շուրջ զանթունդ գահուն.
 Հայէին յակնարկութիւն նորա՝ խաղալ թափել յերկիր:
 Անժըպիտ եւ անվըրդով դիմացն աչօք նա խաղաղէր,
 Եւ հրաման առնէր միայն վառել ըզհայկ դիւցազն 'ի զէն:

Յայնժամ սլացեալ զինապետ զօրուն երկնից 'ի զինարան
 Ամենայաղթ հըզօրին յաւիտենից 'ի պատերազմ,
 Եւ յորմոց անտի ու'ի սեանց ագամանդից՝ ուր կան կախեալ,
 Յափըշտակէր զրահ մի կուռ համակ ոսկի պատենազարդ,
 Սուսեր պողովատիկ 'ի թիկնամեջս ածեալ զնովաւ,
 Լիալիճ մի ոսկեզէն աղեղն ակամբք ընդելուզեալ՝
 Որ շողողս արփից հանգոյն արձակէին փայլակնահրաշ.
 Կապարձս՝ երկնաւոր զինուորութեանցըն լի նետք մուխ
 Ընդ ապըստամբ զօրութիւնսն յորժամ մարտեան գուպարայաղթք.
 Վահան մեծ ահաւոր երկրապարփակ եօթընտակեան
 Ոսկեձոյլ ականակուռ, յոյր երեսացն 'ի սըրբափայլ
 Իբր ելից ծայրակարմիր ծագման նըշոյլք արուսեկին
 Արփենիցըն ճաճանչից հատանէին փայլատակունք.
 Նիզակ հաստ առ նըմին եւ ստուարաբուն, եւ տեգ կանգնեան
 Ի ծայրին շէշտ ցոլացեալ իբրեւ վարսամ օրհասաբեր.
 Եւ գըլխանոց՝ սաղաւարտ երեքխորան լեռնահանգոյն
 Ձոյլ ոսկի, եւ պըսակ տկանակապ շուրջ բոլորեալ,
 Եւ ոսկի փունջ փունջ ցըցունք 'ի գագաթանն արձակեալ վառք
 Իբրեւ ոսոս ինչ ծառոց սաղարթագեղ սաւառնութեւ:

Ամենայնն՝ երկնահանձար ճարտարաց գործ անձեռնհաս :

Թուխս առեալ հրաբուն Չուարթնոյն յառաւօտին երկնից դրրանց ,
Իսկայիցըն վառելոց գայր իջանէր անդր 'ի ճամբար՝
Ձլայնալիճն օրհասարէր շողացուցեալ հայկին տեսիլ .

Իբրեւ զաստըղ մեծ սահեալ, որ 'ի մըռայլ մութ գիշերոյ
Իստոր յերկիր թափիցի՝ քարշեալ տըտուն երկայնաձիգ,
Եկն առաջի զզէնսըն եղ թորգումածինըն դիւցազին .

Հընչեցին ահեղ շառաչք, շառայլք 'ի ցոլս յաչըս ցայտեան,
Պակեան քաջք առհասարակ, սիրտք 'ի լայն լանջս ելին 'ի թունդ :
Հայկ միայն անխըռով, զըւարթագին աչք իւր եւ սիրտ,
Սըխրացեալ կայր ընդ նորոգ այցելութիւնս ըսքանչեւոյն :

« Ձայդ ահա քեզ առաքէ երկնից արքայն, ասէ Չուարթունն ,
Եւ զոյգ գըմին առ 'ի քէն սահանջէ գործ արժանաւորառ .
Ամենայն 'ի քեզ երկնից կան արքունիք ակընկառոյց » :

Ասաց՝ թրուեալ սըլացաւ ընդ ամպս երկնից փայլակնաբար,
Մինչդեռ ձայն 'ի հիացումն՝ 'ի գոհութիւն բառնայինս պետք :

Հայկ ըզնոր ըսպառազէնսն 'ի ձայն նուադաց խրոխտահընչակ
Վառէր հապ, արկեալ 'ի գլուխ ըզսաղաւարտըն զահաւոր,
Ըստանձնեալ զոսկիկըմբէ վահանն յահեակ կըշուէր բազուկ,
Նիզակըն սոսկալի յաջում ձեռին երկայնաձօճ,
Կապարձք 'ի յուս ճեմ՝ առեալ հըսկայաբար 'ի մէջ քաջաց,
Փորձ փորձէր՝ հանդէս առնէր երկնապարգեւ հրաշից զինուցն,

Գըտանէր ամենեւիմք ըստ իւր անձինընս պատշաճեալ :
Յընծայր 'ի սիրտ եւ խայտայր յիրան եւ յոյժ ըսկայազօր,
Երկնային իմն երեւեալ վեհիցն 'ի մէջ դիւցազանց վեհ :

Վառէին ամենայն կազմիւք մարտի շտապ տագնապաւ,
Որդիք՝ թուռնիք իւր զիւրեւ եւ ընդոծինք շուրջ 'ի խորանս,
Եղբարքըն դիւցազունք եւ որ դարեալ բանակ նոցա
Ընդ ճամբարն հայկազանց, այլ եւ ճամբարըն վըստամեան
Յայնրմ կուսէ վառէին, ըսպասալարք եւ սպառազէնք .

Հարսունք, զըստերք մատուցանեն ասպար նիզակ եւ սաղաւարտ,
Կապեն զսուսերսն, համբուրին յուսով անդրէն գալոյ 'ի գիրկս,
Խուամբ առեալ լաստին 'ի գաշտ, եւ երեքեան սկայից բանակք
Լինէին բովանդակեալ մի գունդ հայկայ եւ Աստուծոյ .

Իբրեւ կազմ 'ի չու մարտի զըտանէին միահամուռ
Հեծեալն յիւր կարգ եւ հետեւակ ուղմեալ իւրով զօրագըլխաւ,
Ձըգեալ հայկայ զնորն յուսոցն ահեղ շկահմամբ ըզլայնալիճ՝
Եւ նետ մի եռասայր 'ի կապարձիցն, ընդ գիրկս եմուռ .
Լի քարշէր պինդ 'ի կորովս արի բազկացըն հաստաձիգ,
Եւ 'ի շոփնդըն սոսկալի լարին թռանէր երեքթեւեանն,
Ի կապուտակ ասպարէզ երկնից գընայր եւ բոցանայր,
Ձերգ ասուպ մի սրաթուխ հերձեալ զարփին յակօս հրեղէն՝

Ի բարձրագուշից կամարին անհետ լինէր խորս անդրնդոց :
Հայրապետն եւ դիւցազունք աչօք թեւօք առհասարակ
Զհետ կարկառեալ գոչեցին միաժողով բազմամբոխիւ .

« Նեա փրկութեանն Աստուծոյ եւ յաղթութեան լուսոյ նըշան
Ընդդէմ խոր խաւարին բռնաւորաց ամպարըշտաց » :

Անդ յայնժամ դիւցազն ըսկայն աշտանակեալ յիւրն ճերմակ
Ի Յոլակն գեղապանծ, 'ի վեր միջովք չափ բարձրացեալ
Ի վերայ գըլխոյ սկայիցն՝ հեղոյր զհողին յամենեւեան :
Չայն առեալ կարդայր խրախոյս առ մեծ բանակն աստուածախումբ .
Որպէս Երասխ՝ անըսպառ խաղայ հոսանք ընդ դաշտ Շարուր
Արբուցանեւ ըզգալարի, զմարդ եւ զերէզն ծարաւում,
Ի նոյն տիպ լայնակայլակ աղբերահոս յորդ վըտակօք
Բըղխեալ ծաւալս առնուին 'ի ճոխաբան լեզուէն ծորանք .

« Համօրէն աշխարհ, ո՛վ քաջք, յերկուս այսօր կայ բարժանեալ
Աւաջի ձեր աւաղիկ, — ո՛վ աւաղանք արտասուելի — .

Ի մի կոյս՝ սակաւք ոմանք սըտապատիրք եւ բռնաւորք,
Ի միւս՝ տըգէտք եւ գերիք, թըշուառական ջուիր անբաւ .
'Նենգութեան՝ հայր Բիւրասպի, տիտանեան Բէլ՝ գոռողութեան,
Իսկ դաւեալք եւ ըստրուկք՝ որք կամիցինն, ոչ ես, ոչ դուք,
Ուրացեալք նախ զանկապում լուսոյ մըտացն ազատութիւն
Եւ ըզբնիկ ազնւական ոգւոյն ոլորս մեղկեալ քակեալ
Ըստ Քամայ եւ Քանանու՝ մեղապարտ սերմնն զեղծամիտ :
Խորամանկ խաբից դամբ՝ զոգիտութիւն հնարեալ տաճեն,
Բըռնութիւն՝ զըստրկութիւն, եւ երկոքին զմիմեանց ունին,
Մըտաց՝ ոգւոյ եւ մարմնոց գերութեան լուծ, տոռն եւ խառան .
Հարկաւ ծառայ է տըխմարն, ըստրուկն հարկաւ եւ անխմաստ :
Գոռողութեան՝ այդ են ամուրք, բերդ եւ դըղեակ, դովին եւ կայ,
Եւ դոյն իսկ աւաղիկ բանակ Բէլայ եւ տէրութիւն :

« Այլ ձեզ ահա երկնազէն առաքինեացըդ քաջազանց,
Անեղ անմահին նիզակակցաց վէհ զօրութեան,
Առաքելոց 'ի բարձանց եւ վառելոց յոգի եւ սիրտ,
Որպէս տեսէքդ աւաղիկ ձերովք աչօք մերկ յանդիման,
Ձեզ, ո՛վ քաջք, մընայ երկիր՝ յերկուց անտի ժանտ վիրագաց
Եւանեւ յազատութիւն, 'ի սպտորանաց եւ բըռնութեանց :

« Աղէ ածէք ըզմըտաւ՝ հանդիսիդ ո՛յք կան 'ի զընին .
Կանայք՝ հարսունք եւ գըստերք դարեւանդաց թիկանցդ 'ի դէտ,
Հայրենի գաւառք ըզձեօք, յո՛ եւ զոտից շարժէք զընթաց,
Եւ աշխարհ ընդ քառակողմ՝ ծագաց երկրի յոլորտս անբաւ :
Ի ձեզ՝ գնացեալ ժամանակք լապառնի ժամք խանձարրասլառք,
Պատրաստեալ յաւիտեանք անթիւ դարուց հանդերձելոց
Որ 'ի մուսլ ծոցոյ երկանց տիեզերաց ելցեն 'ի լոյս,
Ի Մասեաց վէհ գաղաթանց 'ի ձեզ են արդ ակընկառոյց .

Ի ձեզ արդ գէտակն 'ի ձեզ ունին յերկնից աստեղատանց
Եւ 'ի բարձանց խորանին 'ի կապուտակն կամարաց
Արարիչն իսկ ինքնին եւ երկնաբնակ Զուարթնոց բանակք,
Ակն անքըթիթ սկիւ 'ի ձեզ, 'ի ձեզ սըրտիւք կան ասպաստան,
Ազատութիւն յաւիտենիս, կրօնք ամենայն յաւիտեանց :

« Ըզձեզ ոչ 'ի յաղթութիւն ամեմ ես այսօր, այլ 'ի մահ,
Յանշուշտ մահ, եւ 'ի սըրտից այտի ունիմ ակն աներկմիտ
Քաջաբար դիմել ձեզ ընդդէմ մահու խրախուսելով,
Աներկիւղ անթարթելի հայել 'ի ժպիրհ երես մահուն,
Ծաղը իսկ առնել ըզնովաւ եւ 'ի նա ինքն ահնկէց կալ :
Մեռանին քաջք անվէհեր, ոչ թէ սլարտեալ նրկուն լինին,
Զի սլարծանք քաջութեան՝ ոչ հարկանելն է, այլ կըռուել :
Անդ հանդէս, անդ արութիւն ձեզ դիւցազանցրդ վայելուչ .
Թէ եւ տապաստ յասպարէզ անկցուք մարտին առհասարակ,
Քաջազանց ոգիք սակայն յաղթողաբար կանգնին անմահ
Ի վերայ դիականցն ահեղ տեսիլ յաչս աշխարհի .
Յաղթանակ մեծ է մեռանել վասն իրաւանց ճըշմարտութեան,
Եւ անսլարտ արեանցն հեղեղք գնասցեն գերմիւս զտխտանեան դահ :

« Այլ ծն անդր . համարիցիք եթէ լըքցէ հարեալ ընդ վայր
Երկինք սուրբ զիւր նահատակս, յաստուածամարտն ձեռն տալ՝
Որ նիզակ եւ լիբը լեզու քան ըզսըլաք շարժէ յերկինս :
Զուղղիցէ 'ի փըքացեալ սիրան ուռուցիկ ըզգէնրա ձեր
Խորտակել ըզթանձրութիւն գընդաց նորա եւ զասպարաց .
Սըրբութեան կրօնից լիցի՝ Լազատութեան մատն աշխարհի,
Որ ըզձեր բազուկ եւ սիրտ ունին վերջին արդ տալաւն .
Ի գերեւ ինչ լինիցի այս յոյս յերկնից ահնկալեալ :
Իսկ արդ տեսաք զփեռեկել մըռայլ մըթից գիշերայնոյ,
Եւ մեզ գրունք ահա բանան լուսոյ զուարթնոց առաւօտուն .
Իցէն ինչ երկեւանք ծագման աւուրն յաղթութեան :

« Տիտանեանն ամբոխ է մեծ, աւազակոյտ, այլ ոչ ահեղ .
Գընդի ոչ 'ի բազմութեան է զօրութիւն իւր անվրկանդ,
Ընդ հըզօրս է քաջութիւն տուաքինի նահատակաց :
Ձեր սլակաս իսկ գունդք 'ի թուոյ սասանեցին զաստուածամարտս,
Ի մի ձեռն ամենեքեան այժմ աւադիկ գընդեալ գումարտ
Ելանէք ինեւ յԱստուած՝ յարդարութիւն ձեր խիզախեալ,
Ընդդէմ ծանօթ հրոսակին, որ թէ յաղթեաց տիեզերաց,
Այլ ոչ տակաւին այրարատեան ձեր աշխարհի,
Ոչ հայկեան գումարտակիդ, ոչ թորգոմեան սըրտից, բազկաց,
Ոչ ազգի ազատագունդ 'ի սեանց երկնից յեցեալ նեցուկ :
Բազմաձեռն այլ եւս թէ գոյր բեշեան բանակ, ո՞ տայր ինձ աստ,
Ի մի յոյս սլատերազմ ըսպառէին ամենայն մարտք :
Ոյց երկինք են զէն Լասպար, զինչ այն մարթուչ կալ հակառակ :

Միթէ հայկ ձեզ զօրագլուխ ըզյաղթանակդ արկցէ յերկրայս :
 Օհ իմ արիւն Թորգոմեան, եղբարք, որդիք իմ վեհազունք,
 Գունդք արեաց ի թիւ որդւոց, հապա Ջըրուան, ի յաղթութիւն » :

Օրինակ իմն յերկէ հրոյ կայծակունք ի կրակարան
 Ծածկեալք ի դաղաղի՝ շիջեալ թըւին, փոխեալ յածուխ .
 Ի քըրքրելն եւ յարծարծել դոյզն ինչ օդոյ՝ վառ ցոլանայ,
 Եւ հըրդեհ բոցատուր հարկանէ շուրջ յեղեգնախուլ,
 Ի նոյն տիպ նըմանութեան քաջալեր բանքս հարին խրախոյս :
 Հընչէր այնուհետեւ ահագնաձայն վահանն հայկայ,
 Փողք գոչեն, լերինք ւանձաւք յարձագանդաց կըրկնեն ի վանդ
 Ըզյետին բարբառ քաջին ըզյաղթութեան եւ զէփորայց,
 Ձերիվարաց խըրխընջին՝ որ կայտուելով յոտիցն ի դափր
 Առ ի փառս յաղթանակին՝ ողջունէին ի խրոխտ վաշ վաշ
 Ջառաւօտըն ծագեալ եւ ըզմարտին նըշանն յորոտ :
 Դըղըրդէր դըրդէր բանակն ըսկայախումբ, գունդք խաղային,
 Մասիս լեանն եւ հոլաթեւ հրեշտակապետ իւր բոցասուր՝
 Հայկեան նըշան սաւառնեալ ի գլուխ նոցին հովանանայր,
 Գոչէին երգ միաձայն, նըւագէին արուեստականք .

« Յարեաւ Աստուած օրհնութեամբ շըրթանց սըրբոյ հայրապետին,
 Ի շարժել նորա դողան հիմունք երկրի եւ սիւնք երկնից .
 Յարեաւ Աստուած եւ յարոյց ընդ իւր զլերինսն Թորգոմայ,
 Գոյժ արկէք զայդ ի Բաբէլ, գոյժ զայդ ի տունն Տիտանայ,
 Բօթ ի դաշտն Շիննեար, յաւանս ի շէնս որդւոցն Ասուր,
 Բօթ ի գրունս Բաբէլոնի եւ յաշտարակսն Քաղանէ :
 Հողմ ուռուցիկ յերկնից ցաւմանց, երկնատեղաց բարկութեանց շանթք
 Միւսանդամ ահա դիմեալ գան փոթորկեալ ի վերայ ձեր,
 Տէգք նիզակք Թորգոմացւոց, նեղք կապարձից քաջին հայկայ .
 Գոյժ արկէք զայդ ի Բաբէլ, գոյժ զայդ ի տունն Տիտանայ :
 Համբարձաւ Տէր ի բազուկ աղեղնադրօշ վեհ դիւցազին,
 Տապալեացի ամսարիշտն բարձրացեալ իբրեւ ըզբուրգն
 Ի վերայ ծագաց երկրի, գըլխովն յերկինս ըսպառնացեալ .
 Փըշըեացի անօրէն պաշտօնն, հասցեն նըմա նըզովք,
 Հարթ երկրի դիցի գոռոզ գըլուխ խրոխտեալ առ համատոհմս,
 Անդընդոց կըլցեն զայն վիհք, իջցէ ի խոր սանդարամետս :
 Բացէք դըժոխք ըզբերանդ, ըզխաւարին լայնեցէք ծոցդ,
 Ահա ճեպեալ գան ըսկայք սլարարաք յագուրդ քաղցիդ դըժնեայ .
 Գոյժ արկէք զայդ ի Բաբէլ, գոյժ զայդ ի տունն Տիտանայ » :

Ըջնոյն եւ սարք երգէին եւ ձայնատու բըլըոց բարբառք :
 Անդրանիկ Թորգոմազանց հայրն հայոց դիւցազն ըսկայն
 Ի բարձուէ Յոլակին ածէր շուրջ աչքս բոցավառս
 Ի գումար հաղարաւորըս Թորգոմայ, զի միակամ
 Խաղան զիւրեւ քաջալանջ ի հովանի մեծ ասպարին

Եւ 'ի մեծի եւս հողւոյն իւր զօրութիւն թեւապարսիակ,
Որ ընդ նոսին հաղորդեն եւս քան զեւս մեծանայր,
Եւ յարձակ ծաւալէին բոցոյ նորա հրացայտ թռուիք,
Ճարակել յաճին զընել զամպարըշտաց կանգնեալ գըլուխս:
Ո՛վ, որչափ հարք եւ մարք՝ այսօր մնալոց են անզաւակ,
Քանի մանկունք որբանալ, քանի հարսունք առագաստեալք
Ի նըսեմ եւ 'ի տըխուր դառն այրութեան թուխս համակել:

Զբանակն 'ի չոն հատանէր դիւցազն յերիս խումբ մեծամեծ.
Մի առաջ՝ որդիքն եւ արք նոցա՝ նդ արին Արմենակաւ,
Գումարտակն հիւսիսագունդ զմեծըն Քարթլիւ առաջ երկրորդ,
Միւս մնացորդն ամենայն երրորդ առաջ 'ի Վրստամ քաջ,
Ի վերայ բոլորեցուն պարագլուխ ինքն ըսպարապետ:

Ի հանդիպոյ կողմանէն՝ յաստուածամարտ բըլըոյն բարձանց
Յարուցեալ եւ Բէլ՝ կազմէր ըզբազմաբիւրսըն տիտանեան,
Անն ունէր եւ ստուար գընդի փոյթ 'ի թիկունս հասանելոյ:
Ամենայն զօրավարք եւ պետք 'ի գլուխ գընդաց գընդաց
Սպառազէնք 'ի պատերազմ, եւ ինքըն Բէլ՝ 'ի զէն 'ի զորդ
Շողացեալ, հեծեալ 'ի շէկ ձի ամեհի եւ մարտորոտ:
Արեւուն ոսկի պատկեր ակննակուռ 'ի ճակատուն,
Երփներանդ վերջք յերկաթի գըլխանոցէն պերճ փողփողեալք:
Գունդ գունդ բոլոր բովանդակ երկիր նըմա պաղեալ խաղան.
Բէլ իբրեւ լեառըն հրահոս եւ բոցաշունչ փայլակնացեալ
Կայր ընդդէմ՝ այգածին նորանըշոյլ արփին ծայրից,
Յորդորէր ըզմեծամեծ զօրագըլխեանն եւ զզօրն ողջոյն
Ի սըրտէն հանեալ որոտ ահեղագոռ զայս ինչ բարբառ.

« Եթէ խըռիւ մի խոտոյ վայրի եւ ծիղ մի եղեգան
Կարասցէ կալ առաջի փոթորկայոյզ սեաւ մըրըրկաց,
Կամ թէ որմ մի խարխուլ՝ վարկպարազի հովուական ցանկ
Հանդուրժել երեսաց յորձանապտոյտ սաստից ուղիսից,
Ապա եւ խեռ ապըստամբ թորգոմեան ջոկ ձեր առաջի.
Որ եւ դուք չէք լոկ միայն, գունդ բազմաձեռն հասցեն նըպաստ:
Միայն դուք յարըս լերուք որպէս մինչեւ ցօրըս ցայս մեծ,
Զսարժանաց դուք նախ պըսակ ճեպ տուք ինքնին յափըշտակել:
Յիշեցէք զտունս հայրենիս, ըզկին ծոցոյ եւ զքաղցր որդեակս,
Նա եւ զինչս եւ զըստացուածս եւ զարարոցըդ գերգաստանս,
Եւ ըզփառս արքունական զոր վատութեամբըդ կորուսլիք:
Յուշ ձեզ աստուատ եւ պարգեւքըն մեծամեծք, բարձք եւ պատիւք,
Զոր յինէն գըտանիցէ ձեր քաջութիւնդ յաճախագոյն.
Մի շանց լերանցդ հիւսիսի անկանիցիք գէշ եւ ապուռ:
Աւադիկ մարդդ առաջիդ, տուն թորգոմայ, յառ ձեզ յաւար,
Կանայք նոցա եւ զըստերք, կոյսք գեղեցիկ, ձեր են կապուտ:
Զիք ինչ այլ ձեզ յայսմհետէ, բայց միս եւեթ, ճակատամարտ.

Եհաս ժամ այսօր, ո՛վ քաջք, տարեալ յաւարտ պըսակեսցիք
 Ըզլատատակըս բաղմամի ճըգանց ձերոց եւ զարուծեանց :
 Յանմահից քաջաց նախնեացն զօրութեանց շուրջ պար առեալ
 Եւ 'ի բիւր աշխարհանազ յաղթանակաց հըզօր բազկին՝
 Ընդ ձեզ եւ բախտըն Բե՛լայ իջցէ այսօր 'ի սպառերազմ :
 Ձեր եւ իմ վերջին իցէ այս գուպարած եւ յաղթանակ :
 Ի նուաճել ձեր զանկուշօղ զածած գոռողըն Թորգոմեայ,
 Առաջի ահին ձերոց կարկեսցին ծագք տիեզերաց,
 Եւ երկիր՝ ամենայաղթ պագցեն դրօշուց գընդաց ձերոց :
 Օ՛ն մի յամօթ առնիջիք զբարդեալ պըսակս յաղթանակացդ,
 Յաւելջիք եւ զոր ընդ նոյնս այսօր պահին ձեզ քաջազանց » :
 Զայս ասէր եւ հորդան ընդ զառ 'ի վայր տայր բըլբակին,
 Զայն առեալ բանակն ողջոյն, փողք եւ ծընծղայք հանեն նըւագս :
 « Մի արեգակն յերկինս աստուած, մի տիտանեան Բե՛լ յերկրի տէր,
 Ահա տէր, աստուած ահա մըշտապաշտօն ամէնիշխան,
 Լուռ լեր երկիր, խոնարհեաց, տէր մեծ ընդ քեզ անցցէ Տիտան :
 Թորգոմեան գըլուխք 'ի կոր կործանեսցին բարձրավըզեալք,
 Պագանել երկիր անմահ Թագի փառաց գըլխոյն Բե՛լայ :
 Զի՛ Թորգոմայ դուք լերինք, զի՛ կայք նազիք պերճք 'ի բարձունս :
 Բարձր 'ի կամարս է գընդին երկնից ճակատ տիտանեան վեհ,
 Հայեցաւ յիւրոց բարձանց, հարթ հաւասար գետնի եդան :
 Լուռ լեր երկիր, խոնարհեաց, տէր մեծ ընդ քեզ անցցէ Տիտան :
 Ո՛վ է որդին Յաբեթի, ո՛վ այն զածածըն Թորգոմայ,
 Որ կայ գըլխս ամբարձեալ 'ի մէջ այնքան լայն ճակատուց
 Մածեղոց 'ի հող փոշոյ դարչապարաց բարձր հըզօրին :
 Ահա գայ սուր տիտանեան փայլակնացեալ բըշտել ըզքեզ,
 Եւ ուղիք սաստիկ բարկացայտ 'ի հարաւոյ իջեալ լերանց
 ԶԹորգոմայ գերփել զամուրս եւ զզօրութիւն յուսոյ երկրիդ :
 Յուսացեալդ յօրհնութիւնս եւ 'ի նըզովս անիրաւաց,
 Յանբարբառ կապոյտն երկնից, ում զի՛ պիտին նետք քո եւ տէգք,
 Զի՛ կըրծից լանջք Թաւարծի, զի՛ ճարպալիր աղդերաց Թամբք :
 Հուր ահա 'ի հարաւոյ շընչեալ մաշէ այր զէն վահան :
 Լուռ լեր երկիր, խոնարհեաց, տէր մեծ ընդ քեզ անցցէ Տիտան » :
 Զայս 'ի բերան առեալ երգ՝ աւետէին ըզյաղթութիւն,
 Բայց ոչ բըլբուք կըրկնեցին, ոչ սարք 'ի ձայն արձագանդաց :
 Խաղային իջանէին իբր յաղթութեան 'ի ծոց յուսով
 Այրուծի, հետեւախումբ պատճենազէն փոքնչեալ ըսկայք :
 Հեղեղատ իբր յաղթաջուր յուղիկից բարձանց խոխոջեղոց,
 Մայրի՛ չէնս՝ հատորս լերանց յափըշտակեալ Թաւալագլոր :
 Զերգ ձիւնահիւս հոսոյ գըլեալ ընդ սլատառուած փլածին Մասեաց,
 Էջ մեծամեծ բոտմամբ Թընդիւք յարձագանդաց 'ի մըրնչիւն,
 ՍըրնԹացիւք մոլի ցասմամբ գերփեալ սուղեալ զսարխսս՝ զապատ :

Իբրեւ ծով ալեօք ծըփեալ եւ ծածանեալ վէտ վէտ 'ի նշոյլ,
Որ մէտ 'ի մէտ կուտակօք ահեղ գոչէ յաւազածիրս.
Գան 'ի դաշտըն ծաւալին, անտառացան երկրին կոհակք
Խուռն 'ի տէգըս նիզակաց որպէս մայրիս ինչ Թանձրախիտ,
Եւ բոց հրոյ սըրտմըտութեան անհուն սղընձոյն եւ երկաթոյ
Լիզաջինջ ըստանայ զայրարատեան լափել ծաղիկս:

Գնայր մօտէր եւ գունդն հայկեան զերօք Թաւալեալ ամպ լըրթագոյն
Յամպաչու սարունակի համատարած օդոց երկնից
Խաղացեալ 'ի Թեւս հողմոց սեաւ արհաւրօք փայլատակամբք
Պըտուակեալ որոտացեալ 'ի դաշտս 'ի բլուրըս բըզնունեաց:
Ի ձայն ահեղ բարբառոյ կազմէր 'ի մէջ հայկ զԱրմենակ,
Ըզմեծըն Քարթլ յաջմէ Թեւ, զԱլըստամ յահեակ Թեւ ճակատուն.
Առաջի հետեւազօրն, եւ հեծելազն յետուս կուսէ
Եւ աստի եւ անտի յերկոսին Թեւսն 'ի Թուխս ածեալ.
Բանակին Աստուծոյ հովանի մեծ ինքն 'ի վերայ:

Պատահէր ընդդէմ անկարգ ամբօխ հրոսակ տիտանացւոյն,
Որ ըզբաբ եւ զԱմարփալ արի իւրեանցըն համհարզօք
Ի միջոցին էր կարգեալ ռազմին իւրոյ խառնամբօխի,
Յարեթեան հանդերձ գընդաւ սակաւաձեռն վաշտկանաց:
Յաջ Թեւին կային քամեանք՝ արիւն եւ յոյս զարմին իւրոյ,
Եւ բիւրասպեան բիւրաւորք այրուծիոյն 'ի տափակողմն.
Ի Թեւէ ահեակ կողմանըն գումարտակքըն զըրուանեանք:

Դռոթ տըւեալ յերկոցունց գնային կողմանց փոթորկելով
Դէմ միմեանց ահեղ գոռիւք, եւ երկոքեան բախէին ռազմք.
Զոր օրինակ բարկաշունչ ոգի մըրըկեալ 'ի ծոց գեանոյ
Տատանէ զմեծամուր եւ զհաստանդամ երկրիս հասակ,
Եւ սլատառեալ զըզորդամբք ընդ ապառաժ սարս ելանէ.
Սասանին տիեզերք եւ համօրէն քըսմնի բնութիւն,
Ի Տըռնոր առ հեմոսիւ կամ ընդ Խգնով Ապենինիաց
Առապար անտառախիտ լերանց հերձեալ յերկուս հատորս,
Ընդ իրեարըս բաբախեալ՝ գող առ զմայրեաց Թանձր Թաւուսս,
Վէմք հատեալ Թաւալին 'ի նոր հովիտ, նոր խորածոր.
Այսպէս ահա բախեցան ճակատք կըրկին բուռն ըսկայից,
Սապէս գըրըգեալ հարուածեալ տապալէին քաջք 'ի կողմանց:

Կամ յաւէտ իմն յանկ եւ մերձ տանել յառակ օրինակի,
Որպէս ինչ տեսին բընակք յալթամարմին մոլար աստեղն
Հինգերորդըն կամարի աշտիճանեալ բարձանց երկնից,
Իբրեւ յանձն իւր սլատառեալ 'ի հրոյ սըրտին՝ ոստեաւ 'ի հատս,
Ահագին կամ գիսարձակ վարսամն յորժամ հըսկայ Թափառ
Թափ անկեալ 'ի սլարունակ գեղապարոյր գընդի նորուն,
Եւ Թընգամբք ահագնադըրդ 'ի Թոս՝ յանթիւ ցընգեաց բեկորս,
Որ ցայսօր յաներեւոյթս հետազօտեալ կան երեւին

Տագնապին մեծի վրկայք՝ յոր դլըրդեցան կառոյտ խորանք,
Սարսափին ընթացաւ ընդ թեւս երկնից անհասութեան,
Ընդ ընթանուր գունդ արփից աստղանըկար պերճ գըմբեթին.
Յայս նըման էր ահաւոր դիպուած երկուցըն ճակատուց
Պընդակազմ ըսկայակոյտ երկաթակուռ խիտ բանակաց,
Կործանումն եւ զարհուրանք նոյն եւ վախճան կատարածի: —

Զուարթուն հրեշտակդ հայկազանց, իմոյ տաղից սուրբ ոստիկան,
Տուր մատանցըս զօրութիւն՝ կըտընդոցիս աղէքախաց
Նըւադաց քոց արժանի մեծի հրաշիցս հարկանել ձայն:
Եւ նախ զայն ասա թէ որ կողմ էր որ ետ տեղի պարտեալ,
Կամ որ թեւ, որ առաջի բեկաւ յանդուգըն յարձակման: —

Ոչ էր կողմ որ պարտեցաւ եւ ոչ ուստեք խորտակեալ թեւ.
Որպիսի գամփռունք կըրկին, որ ամէհի վայրենութեամբ,
Յից բաշիւք, հրացայտ աչօք միմեանց ըղկլափն յափըշտակեալ,
Գիրկընդխառն ոգորմամբ ոչ զիրերաց քակեն խածուած,
Զի եւ կարեն ոչ, առ աղխել ծնօտից նոցա եւ ատամանց,
Կայլակէ արիւն ընդ ցուռիս, դեռ ձըգձըգեն նոքա զիրեարս.
Նոյն ռազմունքն երկոքին կային խառնեալ գազանաբար:
Յարիւն ներկան ծիրանի՝ յատակք երկրին եւ աչք մարտկաց.
Արիւն հրաշէկ՝ անապակ է բարկ սաստիկ եւ ահաւոր,
Կոտորած եւ նախճիրք գինեհարեն սրարբեցուցեալ:

Թէ բոլոր շէշտեալ շուառունք թանձրատարափ շաչման բեղեանց
Ի քաջաց հայկեանց մըխեալ սիրտս ըմպէին զարիւն սկայից,
Ոչ մընայր յական քըթթեւ ՚ի գունդն հայկեան շունչ կենդանի:
Այլ առ յախուռն արձակմանց եւ մոլեգին՝ հազարք եւ բիւրք
Զօդ եւեթ վիրաւորեալ, զուր ծարաւք մռնչեն արեան.
Այլ եւս հազարք բիւրաւորք յանդըծելի վերաբա զըահից
Բըթացեալ, եւ յասպարաց, թօշնեալ ընդ կրուկ թօթափէին:
Իսկ ՚ի հայկեան շառաչմանց ՚ի կորովի եւ դիպաձիգ՝
Անօսրէր բաբէլական ռազմ ճակատուն պատերազմի.
Օրինակ իմըն գոմէշ ՚ի ծուծս առեալ փողոց քըթացն
Ըղշիթոցսըն սայրասուր զբոռոց, ցնորեալ եւ դանդաչեալ,
Թափ ընդ լերինս ընդ անտառս առեալ լընու զօդ կառանչիւք,
Այնպէս հաչեն հառաչեն սլաքացն ՚ի տեղ գլորեալ ըսկայք:
Ընդ միոյ սակայն կըրկին եւ երեքկին մըղեալք յառաջ,
Կուռ կանգնին ՚ի ձայն ահեղ զօրավարաց խրախուսելոյ,
Իբրու զլեռնեան վիշապին ամբոխակոյտ գըլխոց անտառ,
Զոր ՚ի սուր ու՛ի հուր մաշեաց վէհ Վահագնին յաղթօղ բազուկ:
Անդուստ խուռն բազմութիւն ըսկայախրոխտ մոլեգնութեան,
Արութիւն եւ կորովք բազկաց աստուստ ժուժկալէին:

Բայց գունակ իմն ՚ի հանդրին համատարած անդընդոց խորս
Մոլեցի հարաւ եկեալ ՚ի լիբական անապատէն,

Եւ անդուստ 'ի հանդիպոյ բարի հիւսիսակ արփիածին
 Մըռնչեալ 'ի Տայգետայ, 'ի շանթային իջեալ բարձանց,
 Զյուսականն աստի անտի միմեանց ընդդէմ կուտակեն ծով,
 Կան գոչեն վայրենեւրեա փրփրեալ ալիքն լեռնաբերձ,
 Ոչ մի կողմն տայ տեղի, մինչեւ հիւսիս գոռ բարկացայտ
 Անդրտոին յԱստատարաց մըրըրկածին մըթին լերանց
 Գրոհ տըւեալ ասպատակին, վարեալ զբանակ իւր յառաջոյ,
 Իջանէ համագունդ ուժովն 'ի դաշտն կապուտակ,
 Եւ վեր 'ի վայր փոթորկեալ վանեալ զհարաւ ամպրոպաբեր
 Փախըստեայ հալածական կարկէ յանձաւս խոր Վեբոյ,
 Անկանին յոխորտ ալիքն աղաղակաւ յափն լիբեան:
 Կոյն արին մեծն Քարթլոս ճակատամուղ բարձեալ նիզակ
 Եւ քաջօքն արիագունդ հիւսիսախումբ նահատակօք
 Խոյացեալ զայրադին 'ի ձախոյ թեւ տիտանացոց,
 Բեկեալ զուաղմին պընդութիւն եւ յետս ընդ կրուկն խուճապէր:
 Յետս ընդ կրուկ նահանջելով մոլեգնաբար ցընդէին զհնս.
 Կային էլամ եւ Ասուր եւ զըրուանեան վեց զօրադըուխք
 Գուային դըղըրդէին զբանակն ողջոյն ձայնիւ խիզախ,
 Զոտս 'ի բոյս հարկանել կալ, մի զճակատուն քակտել ըզուաղմ:
 Արին Քարթլ եւ սոսկալին Կովկաս ընդ հինգ դիւցազն եղբարց
 Անդ հողմով սըրտմըտութեամբ եւ սաստկութեամբ ուկոյն իւրեանց
 Գրուդ տըւեալ շարժէին փոթորկաբար ըզգունդան յառաջ,
 Որպէս այս ինչ ուռուցիկ անկեալ 'ի ծոց սեաւ ամպրոպայ
 Մըրըրկելով թաւալգըր առեալ վարէ յերկնից 'ի դաշտ:
 Եհար Քարթլ երկայնաճօճ նիզակ 'ի խրոխտըն Սաւալան,
 Այր թուխ, ձարի, նըկնահասակ, ցամաք հիւթիւ, նըղար, ջիւ ուռակը,
 Այլ զօրէն իմն իբր ըզհուր եւ զբոց արադ, բուռն, ամեհի,
 Անվէհեր աննըկուն շահատակեալ նախամարտիկ.
 Անցեալ սըլաքն ընդ սընակուշտ քաջին վարսէ զնոս 'ի դեռին:
 Մինչ Արդուխ բուռն ըզբընոյն հարեալ խըլել կամէր յերկրէ,
 Իբր յամպոց փայլակն անկեալ սուր Կովկասայ հար ըզգաղաթն.
 Ոսկերք դանկին ջախջախէր եւ կառափին խեղապատակ,
 Երկդքին աչքըն ցըռկեալ յառաջ քան զինքն անկան յերկիր,
 Ուղիղն հոսէր ընդ երեսս, ինք տապալէր 'ի Սաւալան:
 Այսպէս մէն մի հարազատքըն դիւցազունք հիւսիսադունդ
 Այր զախոյեան իւր յերկիր ընկենուին անդ դիտապատտ:
 Վըստամայ 'ի բարձունդակ դարեւանդէն եղեալ դէտակն
 Ի դիմումն ըսկոյաքայլ քարթլեան քաջաց 'ի ձախ թեւին,
 Խրախոյս բարձեալ դուն սաստիկ գործէր եւ ինքըն վըկանդել
 Զաջակողմըն նեքրովթեան՝ ըզտիտանեանն հուժկու մանկաթի,
 Եւ հաւասար քարթլոսեանց մըղէլ յառաջ անցանել կոյս,
 Զի զթիկունըս թըշնամուոյն աստի սնտի պաշարեացեն,

Եթէ հնար ինչ գոյր պատել զայնչափ բանակ ծովածաւալ :
Բայց ըսկայք տիտանացւոց կան պընդապէս ունին ըզգէմ ,
Եւ բիւրասպեան տըրուծին աղեղնաւոր քաջն Արեշաւ
Բուռն դէտ կալեալ նետից յարի գըրկացըն կորովեաց
Կամին զայրն հեղձուցանել ընդ Թանձրախուռն տարափով :

Բայց Թէպէտ եւ ոչ սոքա խաղալ վանել ինչ բաւէին ,
Նախճիրս յոյժ կոտորեալ եւ ճապաղիս հանեն արեանց ,
Զօրէն պըղտոր հեղեղաց գարնանազայր դիմեալ ուղիսից :
Մանաւանդ իբրեւ Սաբա եւ Եւիլա հըսկայք ահեղ
Վառեալ յերկաթ եւ 'ի պղինձ եւ խիզախեալ յանգըզնագոյնս
Հարկանէին 'ի հայկեանց , մին ըզՍուրգայն սոսկավիթխար ,
Միւսն ըզՎահէ պատանի քաջաբազուկ խարտիշագեղ ,
Որ յԱռեստն աւանի Թողեալ ըզմայր , զհայր ալեւոր ,
Ինք միամօր մօր իւրում , մեծ նախանձու քաջի անուան
Ի լըսել ըզձայն փողոյ խազմին՝ դիմեալ եկն 'ի բանակ ,
Եւ զիւրոց համատիոց սըփուէր հասակս , անբաւ օրայ :
Աւ սոսկալին Սուրգայիւ անկեալ յարեան իւր ներկանէր
Ոսկեծամբն գեղ Վահէ , զերդ ծիրանի կայտառ ծաղիկ
Յաւապարըս խորտակեալ 'ի վայրենի ջուրց բըռնութեանց :

Ի գեղանի սարմանեաց զոյս երգեսցէ իմ կըտընդոց
Որ յայնժամբն խեթկեցան յանագորոյն մահուն վըրժակ .
Այլ քո , Վահէ , զանցուցեալ զամենեքումք 'ի գեղ ու 'ի սիրտ ,
Արժանի քոյդ յիշատակ կացցէ յամայր յազգ Թորգոմեայ ,
Յոյր 'ի փառս ազատութեան եւ սուրբ կրօնից մատեար 'ի զոհ :

Իբրեւ զայն տեսիլ ողորմ յակն արկանէր արին Արբակ ,
Կըրկին վըրժուց քէն 'ի սիրտ՝ երկուց փոխան եհար երիս ,
ԸզՄիզանն ազատազգի եւ ըզԳոնդաւ եւ ըզՆահգով .
Աւաջինն գընդապետ հըմուտ մարտից պատերազմաց ,
Միւս երկուքն առոյդ ըսկայք , եւ ոչ անարդ ինչ զօրականք :
Իսկ Վըստամ հայրըն շամփրէ զամէհին նախ Մեհրատ ընդ փոր ,
Որ դիւախրոխտ յարձակեալ բերէր նիզակ 'ի սիրտ որդւոյն :
Աւ նըմին զհատուն վաղակ 'ի գործ արկեալ՝ յերկուս ճեղքէ
Սահանգայ զգլուխ եւ զՄըրուան ուսընդանութ շէշտ պատառեալ
Յահեկէ յաջկոյս հերձու , կէս Թոքք 'ի մի կոյս կէս 'ի միւս ,
Եւ բազուկ քաջին Թըրոմն անկեալ խոցեաց զոտս Արբէլայ ,
Որ 'ի Թիկունս կայր հասեալ սիրեցելոյն ապաժաման .
Անդէն եւ նա 'ի բերանս հարեալ լինէր սըմբակակոխ :

Իսկ ուր է Բէլ , մինչդեռ այս գործին նախճիրք յերկոսին Թեւա :
Ոչ ուրեք , եւ ամենայն ուրեք , եւ ուր եւ հասանէ
Փեռեկէ քայքայեալս եւ հերձանէ զգունդ ուզմամուղ :
Որպէս ուղիք ինչ յորձանաց յո եւ դիմեն յորդահեղեղ ,
Ոչ զերկիր միայն կակուղ եւ զբըրբիր հողըն խրամատեն ,

Այլ եւ զԹիկունս սրտառեալ զվիմարդ լերանց ախօս աւօս,
Եւ նա զուզմբս մեծամուրս հեղեղատեալ զարիս յարեաց:

Կայր հայէր ախտանեան դիւցազն 'ի Թեւս իւր յերկոսին,
Զերկոսին միանգամայն կարօտ իւրումն ետես բաղկի:

Այլ յուշ բերեալ ըզմօտել քարթլեանց 'ի բլուրն 'ի բուն բանակ,
Վիշապաձայն որոտմամբ մըտորակ 'ի կուշտ յայն կողմ՝ դիմէ:

Եւ զօրուն հեղեղ ըզհետ սասանէին դուն ինչ քարթլեանք:
Որպէս նաւ մեծ հաստաբեւտ, որ ծիծաղի զցամամբ ալեաց,
Բայց յորժամ լեռնակարկառ անկցին 'ի նա կուտակ կոհակք,
Դողումն յոսկերան ընթանայ, հեծէ մինչեւ յալարն ներքին:

Կամ ամուր որպէս սարիսպ, որ բոլորիցն տոկացեալ
Ռմբաձիգ եւ քարընկէց մենքենաւոր մանգլիոնաց,

Իսկ իբրեւ յինքն որոտայ լեռնատարափն սարսափիկ՝
Ահեղ բաբանն որ ըզժայռս 'ի խոր ծոցոյն տեղայցէ վիրդս,

Սարսափեալ դողայ, շարժէ զգլուխն երկնաբերձ յամպոց միջոյ,
Եւ խորհի վայրկեան յերկմիտս՝ եթէ եկեալ իցէ օր իւր:

Այսմ ինչ հանգոյն ընդ քարթլեանս անցանէին տուժից տագնապք:—

Հաս անդրանիկ զօրութիւնըդ Թորգոմայ, հայրդ հայոց հաս,
Եկ ուշիմ արի դիւցազն, հաստաբազուկ նիզակաւոր,

Թէ չկամիս զոգւոցդ արիւն տալ փոխարէն դիւցազն եղբարցդ:—

Ի վրստամեան կողմանէն, յոր էր դիմեալ նա 'ի Թիկունս,
Ահանէր ըզմըրրիկել աջոյ Թեւին իւրոյ շտապաւ:

Դարձոյց զճերմակըն ճանճկէն եւ մըտրակեալ Թուանի յայնկոյս:

Սօսափիւն սրընթացից օդոյն կանխէ յիւր երեսաց,

Ըզկընի հասանէ ահեղ կանչիւն գոռ բարբառոյն,

Օրինակ իմն որոտումն յամպոց ճայթեալ փայլակնացայտ:

Ինքն որպէս Թուս փոթորիկ 'ի խոր վըհէն մընչեալ Մասեաց,

Ոստուցեալ յայրարատեան 'ի դաշտ՝ նըշան Թողու հետոցն

Ըզխըլեալ ծառս ընկեցեալ, վէմբս գլորեալ, կործանեալ շէնս,

Սոսկալին այսպէս դիւցազն 'ի փուրնչեալ վազըս Յոլակին

Հարկանէ բախէ գըլէ զամենայն խոչ խուժ տապալեալ,

Եւ սաստիկ աւերածիւ ծածկէ զերեսս անհուն դաշտաց:

Ոչ այնպէս բարկաճայթ արագ եւ խիտ շաչեաց կարկուտ

Յանդաստան 'ի հասկ հասուն, յողկոյզ ծաղկեալ այգեստանի,

Որպէս տէգ եւ նիզակ եւ դիւցազնն սողովատիկ

Ի Դադերայ՝ Մոսղբայ յընտիր ընտիր երևտասարդս,

Եւ փըշրէր մանրէր զհասակսն եւ արկանէր զերկրաւ տապաստ:

Թէ բաւեաց դք 'ի Թըւել զԹափեալ տերեւս 'ի սպարիւրցի

Ի դառնահոտ փըջմանէ սպաղեալ շընչոյն խիստ հիւսիսոյ,

Նա եւ զանկեալն յահաւոր բաղկէ անտի արկ 'ի համար:

Զերդ շեղագնաց ամպրոպային կայծակնաթափ փայլատակունք

Որոտընդոստ բարկութեամբ շանթակոծեն զգոռոզ բարձունս,

Պէս գունակ շողեալ երկաթն ըսկայաբերձ հարկանէր գլուխս :
Դիթաւալ տապալէին 'ի մէջ անհուն կոտորելոց
Ի գընդէն զըրուանեան Մասխուդ, Մեւոդ, Զեհ, Ալիշէր,
Ասպահան եւ 'Նիսոտար՝ խուտաղ հըսկայք վիշապազօրք,
Անուանի եւ գոռ մարտիկք, պատուարք գընդին արուացաստան :
Եւ զԴեկանն արքայազարմ ծիրանածին ծընունդ քաջաց,
Գլխ'ի վայր առեալ թաւալ ոտն յասպատանդ, միւս ոտն ընդ օդս,
Ի ձիոյն մինչ կործանէրն՝ ընդ ագըռմէջս հարեալ սուսերք,
Ընդ արանսըն պատառէր ընդ մէջ յերկուս մինչեւ ցըգլուխ :
Կէս մի անդէն անդամոցն անկեալ 'ի դաշտըն կայտոէին,
Եւ միւս կէսն յերիվարէն ընդ քարշ վարեալ չարակոշկոճ՝
Ըզփոշին եւ ըզքարինս 'ի թուխ արիւն իւր զանգանէր :

Իբր 'ի տօթ ամարայնոյ տապ խորշակին 'ի բոյս դաշար
Թառամէ զոգիսն առոյդ, կան կորակոր գլուխք վայրահակ .
Իսկ ապա շաղ ցօղագին զնոքօք յերկնից կաթեալ ամպոց՝
Արծարծանէ զկենդանութիւն, կըքեալքն յարփիս կանգնին ճակատք .
Այսպէս մանկունք հիւսիսի քաջալերեալ առեալ զոգիսն,
Ամբարձեալ խրոխտական ըզխոնարհեալ գըլուխսն 'ի վեր,
Եւ եղբարքըն դիւցազին Բարդ եւ Մովկան սկայից ամուք
Դըրդէին յառաջ ըզուազմն իբրեւ ըզբոյ յեղեգանց շամբ :

Սակաւիկ մի եւ ահա սկայքն երկոքին մեծ ոխերիմք
Տիտանեանն եւ թորգոմեան պատահէին անդէն միմեանց,
Այլ 'ի թիկանց յանկարծոյն աղաղակի գոռ մարտամբոխ
Ի գընդէ մեծէ հընչեալ, որ ընդ փոշի փոթորկեալ գայր,
Հայեցեալ տեսին բեշեանք զի Մահագանն էր եւ Սաթէն
Զօրավարք իւրեանց գընդիւք, որոց 'ի դաշտըն գընունի
Ի քաջաց թորգոմացւոց փախըստական իբրեւ զայծեամն,
Ընդ Բերկրի եւ ընդ Տոսպ այսրէն դարձեալ կային 'ի կոխ,
Կոտորեալքն յամբոխութիւն մեծ աճեցեալ զճանապարհայն :

Խառնեցան յայն թեւ բեշեան, անկանէին զաջովն հայկայ,
Ի դէպ ժամու հասանէր անակընկալ այն օգնութիւն :
Հայկեանք, թէ եւ նուազունք քան զտիտանեանն անհուն ամբոխ,
Ի ներքոյ հօր դիւցազին աջաց, թեւոց լայն հովանւոյն,
Զերդ պասկուճ կորակտուց պատերազմօղ եղեալ կանչիւն,
Չագախառն տարմատարմ հարեալ խրախոյս, դիմեալք 'ի մարտ,
Յանաւագ հաւուց երամբս խոյացեալ կըռուին ահեղ :

Եւ արծուեաց զոր օրինակ ընդ տառեղունս է գուպարած,
Ռազմ 'ի դաշտ կարգեալ երկնից գազանեղէն կատաղութեամբ,
Կոտորեալ եւ թօթափին խուռն արագլացըն հոյլք առ հոյլս
Առ արծուեօքըն սակաւուք, երկինք արիւն անձրեւէն յորդ .
Այլ եւ յանզօր անդ 'ի զարմին չէ ինչ ընդհատ բարկութեան հուր,
Դադարեալ խուսափական վայր մի՝ անդրէն դառնան դարձեալ

Յօդային ճակատամարտ 'ի նոյն յամբայր 'ի մեծ նախճիրս :
Սըմին հանգոյն եւ բեշեան բանակին դունդ էր որ մըրցէր ,
Եւ ջողիւր էր որ վայրիկ տեղի տըւեալ ոգի առնոյր :

Ըստիպէն արի սալարք՝ մի կալ դըլալ, մի դագարեւ .
Այլ վաստակ էր անհնարին , աններելի շտապ տաղնապի
Յերեսաց սըրտմըտութեան աստուածազօր նահատակաց :
Նոր գընդաւն յառաջ վարէր Բէլ ըզՍաթէն եւ զՄահադան
Եգերայ Լեկայ հերայ դէմ յանդիման , որ զերդ ամպրոպք
Եւ հեղեղք լերանց իւրեանց վըրդովէին ըզգաշտ մարտին :

Դէտակն յաջ կոյս ամբարձեալ տիտանեան քաջն եւ տեսանէր ,
Որ զի դունդն Արմենակայ զուգմն 'ի միջին մըրրկէր բաբեան ,
Իբր անկեալ 'ի մանրամաղ թանձրր փոշի ամարայնոյ
Անիւ մեծ քառահոլով սըրնթաց կառաց շամանդաղէ :
Չայն նըպաստ բաւական ձախոյ թեւոյն իւր վարկուցեալ ,
Ինքն ընտրիւք վառելովք սլանայր որդւոյն 'ի զօրավիգ :
Չայն տեսեալ քաջին Քարթլայ , 'ի հենդն արկեալ՝ « Բաբէ , ասէ ,
Թըւին քարինք եւ հող երկրիս մեզ յարուցեալ 'ի համբարտակ .
Որչափ եւ կոտորեմք , նոյն 'ի գեանոյ բըղխեալ յորդեն » :
Սոսկալին Կովկաս նոցա եգ աղաղակ յահեղ բարբառ .
« Աղէ եւ այսըր մաաիք՝ որպէս 'ի դաշտ քաջբերունի .
'նոյն մեք աստ , կարծեմ եւ դուք վատք 'ի բընմէ եւ վատասիրաք ,
Մըրջմանց հանգոյն եւ անդեղց՝ որ յուսացեալ յամբոխ եւեթ
Առ քաղցու յանդըգնիցին 'ի հզօրագոյն դիմել ապուռ ,
Առանձին սակաւաւորք 'ի դիակուռս խանձիլ գիտեն » :

Ուշ 'ի կուրծս արարեալ հայկ , զի համօրէն դունդ սաթենեան
Չարժէ եւ ոչ մի Նեբրովթ , եւ բաւանդակ են հարազատքն
Ըզգէմ ձախոյ թըշնամւոյն ունել թեւին դումարտակաց ,
Չերեսանակս յահեակ կոյս շըրջեալ սուրայր ըսկայաբար
Ի թիկունս բուն ճակատուն կամ ահեկին , ուր պէտք կոչեն ,
Կամ վերագին 'ի խընդիր տիտանացւոյն՝ իւր ոսոխին :
'Նեբրովթայ եկեալ հասեալ 'ի միջավայր ռազմին իւրոյ ,
Փոխանակ խրախուսական ձայնից արի շահատակաց՝
Դառն հեծութիւն անկելոց , վերաւորաց լըսէ մընչիւն ,
Եւ ըզմընչիւն սըրտաբեկ փախըստեիցըն փլուզելոց ,
Եւ զերկիրըն լայնալիր դտանէ յիւրոցըն դիակամբք
Լեռնացեալ հանգոյն գերբկաց 'ի սրոյ մանկանցըն Թորգոմայ :
Տեսանէ մանաւանդ զԱպահ եւ զԽոռ զարի եղբարս ,
Իբրեւ զոյգս առիւծուց՝ որ յանտերունչ խաշանց 'ի հօտ
Ընդ ապաժոյժ թաթաւեալ յարեանց նախճիրըս մոլիցին ,
Ի վրէժ քինուն հայկակայ տասընսպատիկ լեալ ռխաթափ .
Չամենայն դունդըն հայկեան ծածկեալ 'ի սեաւ թանձրր փոշի ,
Իբրեւ զամպ մի լըրթագոյն յիւր 'ի վերայ փոթորկելով ,

Եւ ըզբնաւ ըզշողիւն սլաքեալ պղնձոյ եւ երկաթոյ
Մէն մ'ի ճակատ ցընդեալ շանթ եւ 'ի քամակ իւրոց քաջաց :

Ձարբային իբրեւ ըզձայն խրախուսելի լուան լըքեալք,
Եւ զտեսիլն արկանէին յակըն զահեղ զպատկառելի,
Դառնային քաջաբերեալ, առեալ ըզկայ պղնդէն ըզուազմ :
Ձամեհին մըտրակեալ շէկ, ինքն 'ի սկայից խոյանայր խումբ,
Յահագին նրանէն քաջաց աննըշանից ոչ սակաւուց
Թօթափէին կառափուռք, սակայն արի ախոյենացն
Արձանացեալ կան կանգուն անընկճելի յահէ նորա
Եւ 'ի սրոյն զարհուրանաց 'ի շանթաձիգ բարկութենէ :

Ընդ առաջ պատահէր ծերունին անդ արին Դանան,
Ձին եւ թուրն Յուդադանայ՝ հրացայտ աչաց զայրըն մառնէն,
Որ զալեւոյթ հասակի՝ զփարախ եւ զցուպըն մոռացեալ,
Ձմանկութեանն ըզգեցեալ տիս, զոյգ դիւցազանց շահատակէր :
Որպէս օձ հնացեալ վիշապ, որ զծերութեանն ընկեցեալ խորիս,
Նորոգեալ 'ի հասակ եւ 'ի մարմին առողջութեան,
Կայտուիցէ ելեալ 'ի դաշտ, թաւալեալ բոց ականողիս,
Եւ դառնաթոյն ճաշակօք զընդածին հուրըն բորբոքեալ :
Ընդ Բե՛լայ յակն անկանել՝ մըտրակ 'ի կուշտ եւ զէն 'ի վեր
Ի բաց կալ գոչէր առ այլս յախոյանէ անտի իւրմէ :
Այլ կորովք ծերական ալեւորեալ գողգոջ բաղկին
Կըթոտեալ 'ի պղնձապատ բեկանէին ասպարն ոսկի :

Վըտանգի հօրըն կասկած եւ բարկութեան մըրքկեալ հընոյ
Ըզհոնակ զորդի ծերոյն բերէր, գոռայր դայր հասանէր,
Ընդ մէջ կամէր անկանել ծնողին իւրոյ եւ վիրագին :
Մըտրակեալ ընդդէմ նորա դայ զըժպըհին գիմեալ Մաւար
Կաշմըբուն երիտասարդ, եւ « Ձինչ իցէք դուք արժանի
Ամեհամուդ գեղարդան վեհին քաջացըն դիւցազանց »,
Գոչէ, ճօճէ զգայիսոնն ըստառնացեալ 'ի սիրտ նորա :
Անտի նա, հոնակ աստուստ 'ի մոլեգին գազանաց սաստ,
Ջըլապինդ բաղկաց ուժով միանգամայն անկեալ յիրեար,
Վարսէին ըզմիմեանս 'ի շէշտընկէց տէգ նիզակաց :
Երկոքեան անկեալ հոսեն ընդ ջերմաջերմ արեան զոգիս :
Ի տազնաս ուրդւոյն դիմէ ծերըն գուժիւ աղէխորով,
Դիմագրաւ որպէս ծիծառն ընդ հրատուչոր մարդակաց բոց
Սիրտ 'ի թունդ, ճիչ 'ի բերան սաւառնաթեւ սըլանայ
Ձեռըն տալ քաղցր որդեկաց կամ մեռանել անդ ընդ նոսին :

Անդ յայնժամ շկահեալ եհաս առ քեզ, Դանան, բե՛լեանն հացի,
Խորտակեալ թափն 'ի վահանն՝ անցեալ ընդ ափն երթեալ եհար
Ըզճակատ գըլխանոցին, եւ ոստուցեալ յասպատանդէն
Խառն 'ի խուռն 'ի մէջ գետինն ընդ դիակուռս ընկէց ըզծերն :
Յահաւոր հարուածոյն դնէին ալիքն անդ կիսամեռ :

Հօրն 'ի վտանգ խելայեղեալ գազանացեալ սըրումըտութեամբ
Պատանին Արտէն եւ քոյրն արիասիրտ թըռեալ խոշաք,
Եւ տարփաւոր իւր Յաշկուր 'ի գիրգ կողիցն անանջըրպետ:

Գուն բառնալ գործէր Արտէն զհայրն 'ի խաղմէն հանել 'ի բաց,
Զերկոքումբն արկեալ խոշաք ըզպղընձին իւր թանձր հովանի
Ընդդէմ նետից եւ արդանց մըրըկատարափ թօթափելոց,
Աւիւծ գոռայր առ ոսոխս եւ սուսերաւ փայլակէր շուրջ:
Ընդ նորա եւ ամբոխին մէջ ամեհին եմուտ Յաշկուր՝
Պահպանել ըզսիրելին, որ ձայն բարձեալ գոչէր առ նա.

« Եթէ զիս փըրկել կամիս, Յաշկուր, եղբօրըս ձեռնն սուր
Աղատել թափել ըզհայրն, ասլ' եկ մեռցուք 'ի միասին »:

Զայս ասէր, եւ հարուստ մի զդէմ կալեալ ցընդման զինուց,
Եւ զասպարն անտառացեալ նետիւք՝ ձրգեալ Հօրն հովանի,
Ըստ քարշել Յաշկուրայ եւ Արտէնի տանել 'ի բաց՝

Եւ նա յետս ընդ կրուկ խաղայր բոցակնագոյն պարագիտեալ:

Հանէին 'ի մարտէն ըզնահատակն ալեւոր քաջ.

Սակայն նա յոգիս պարզել 'ի վախճանին շունչ ասպաստան
Արիւն սեաւ ժայթքեալ ընդ քիթս եւ ընդ բերանն գունդագունդ՝
Ըզծաղկեալ ալեացըն թոյրս 'ի յապաժոյժ ներկանէր թուխ:

Մի անգամ եւեթ բացեալ զաչս եւ տեսեալ զիւրան առ իւրեւ,

« Իմ 'ի վերայ իրաւանց մեծին հայկայ սիրով մեռեալ,
Որդեակք, ասէ, ձեզ սակայն եղբօր եւ հօր գոչէն արիւնք,
Թէ յերկինս ունին է արդար՝ լըսող ձայնի մահկանացուաց », ...

Եւ անլոյս մըթից դիշեր ըզծերունւոյն պաշարէր բիբս:

Արտօսը յաչըս փըղձկալի, մըրըրիկ 'ի լանջըս բարկութեան,
Հարազատքն երկոքին ընդ Յաշկուրայ սլացան անդուստ
Հետիոտս 'ի խառն ամբոխ խուռն իբրեւ կինձք օրհասականք՝
Որ մըղիցին ընդ շամփուրս առ կատաղի գազանութեան.

Պատառեալ ըզգունդ քաջացն, ուր խոռ ԼԱպահ նախճիրս սաստիկ, —

Մոլին խոռ մանաւանդ՝ վըրիժուցն յուշ քէնք եղբօրն ուխտեալ, —

Ընդ արիւն ընդ ապաժոյժ առիւծք 'ի կլափն 'ի թաթ թաթախ,

Ի սկայից գործէին խումբ՝ որ զտիտանեանն վիրադաւ

Պատեալ 'ի մահ մըտադիւր դիմեն առ զէնըս թորդոմեանց

Ի վերայ փառաց թագին եւ դիւցախառն իւրոց կենաց

Մեռանել, պահել ըզնա յարիւնախանձ հայկեանց զինէն:

Անդ Յաշկուր եւ երկոքին վարազացեալ հարազատք քաջք

Այնպիսի յարձակեցան յախուռն, եւ զայն ածին հարուած

Ի խառն անդ բազմամբոխին, որ չըթուէին թէ մարդք իցեն,

Այլ դեւք Քաջք արիւնարբուք 'ի բազմակոյտ դիականց դէզ

Ծարաւեալ շարաւածուծ յաղբերս արեան տիտանացոց:

Ոչ թէ ուր իցեն դիտեն եւ ոչ թէ զոյս հարկանէին.

Մոլութեան իմն աւիւն 'ի սըրումըտեալ բարկութենէ

Անկանէր 'ի սիրտ 'ի միտս, որ հոտ արեան սրարբեցուցեալ
Առ յուսակտուր զայրացուկս 'ի մահ անձանց ընթանային:

Սիրեւեացի Յաշկուր կամէր իմն երկոցունց, թէ գոյր հընար,
Պաշտպանել սակայն տեսեալ զբանդագուշեալ մոլեգնութիւնն,
Հատեալ եւ ինքն 'ի յուսոյ, նա եւ յանձնէն իսկ ելանէ:

Առաջի երեսաց արի կուսին իւր անձկալուոյն

Դիմագրաւ նահատակեալ կանխէր 'ի մահ սիրտ դառնալէր:

Արտէն թուր բեկ, սաղաւարտ ջախջախ՝ վահան պատառատուն,
Տասն առեալ վերս՝ ընդ արեան զոգիսն հեղու 'նդ տասըն բերանս,
Ձայն բարձեալ քաջալերէ, « Յուշ, քոյր, յետին հօրըն բարբառ »:
Եւ մըկունդ վերջին 'ի սիրտ իւր ընկալեալ անդ տապալի:

Իսկ խոշաք, անպարտելին խոշաք, ըզբնաւ սըրտին կըսկիծ
Ի յետին դարձուցեալ գազանութիւն՝ գայր անկանէր
Ի վերայ սկայակոյտ եւ պընդակազմ՝ գընդին Բե՛լայ,
Կամեցեալ իմն հասանել 'ի տիտանեան հըսկայն ահեղ:
Հարկանէր սատակէր 'ի խըմբէն հինգ այր ահաւոր,
Մահ խընդրէր փառացի. « Ա՛յ վատք, գոչէր, տիտանեան ճետք,
Ի ձեռաց միոյ դըստերս հօր Յաբեթի սատակիք,
Եւ չիշխէ դք 'ի ձէնջ առնուլ զոգիս իմ՝ դառնացեալ:
Յիս առ քեզ, Նեբրովթ, Դանան գայ հին եւ նոր վառեալ վրիժուք »:
Դիւցազունք ըսկայք ամօթ համարէին մատչել 'ի վէդ
Ընդ աղջկան մի հետեւակ, մեռուցանել կամ՝ մեռանել:
Իսկ ամբոխըն խաժամուժ խառնախուժան ըսպայակոյտ
Ժուժկալել կալ առաջի ոչ զօրէին շանթօղ բազկին:

Ա՛յլ բախտն որ այն օր զօրհաս կընքեաց չորիցըն համարեանց,
Զքուշացի ցըլոյ վրիժակս պինդ կորովեալ լի լայնալիճ՝
Եռասայր երեքթեւեան նետ մի թռուցեալ, ոչ դիտեմ ուստ,
Ի ձախոյ ստին հարկանէր օրիորդին այրասըրտի:
Զգաստ լինէր օրհասաբեր ժամու կիտին հուպ եղելոյ,
Առ անկեալն իւր հարազատ դարձեալ, որ դեռ յոգիսըն կայր,
« Ա՛յ եղբայր իմ սիրասուն, ահա եւ ես ընդ քեզ առ հայրն »,
Ասէր, յոգւոց ելանէր, եւ 'ի ստենէն կորզեալ զհերձակն,
Ըզմիմեամբք գլորեալ փարեալ, շուրթն 'ի մընչիւն կիսահագագ,
Ըզջերմ ոգիսն ընդ արեան թափեալ ծոցոյն խառնեն 'ի մի:

Անդ Յաշկուր այլ 'ի յայլմէ, մոռացեալ զանձն յանհուն նախճիրս,
Ըզբարբառ լըւեալ յանկարծ զօրիորդին սիրեցելոյ,
Վիրաւոր եւ յամենայն մարմնոցն արեամբ աղբերացեալ,
Անդր 'ի ձայնըն փարելի խեղացնորեալ դառնայ դիմէ,
« Ո՛հ խոշաք, այս ուրեմն էր զոր յեռանդն 'ի խորանին
Ընդ միմեանս եղաք ուխտ՝ խընդրել ըզքեզ ինձ 'ի հօրէդ.
Ա՛յս մեր հարսանիք, ամուսնութեան այս առաջաստ.
Մեռանիմ, սակայն խընդրեալ զքէնըս վրիժուց հօր քոյ եւ զքոյդ »:

Ասէր, անդէն տապալէր եւ նա զնոքօք դիտաւաւ:
Հասանէն դիակապուտք, նա դեռ յասպար պատըստարէր,
« Ոչ առջեք ըզսիրելիս յինէն », մռնչէր օրհասական:
Այն ինչ բանքն 'ին 'ի շըրթունա, հարին նըմա զկառափին սրով.
Թաւալէր գըլուխն եւ դեռ ըզյետին խօսսըն պապաչէր:

Յայն տեսիլ աղետակոծ ամենեցուն գելուին սիրողք,
Եւ աղէք գալարէին եւ ընդ արեանցն հեղին արտօսը:
Արմենակ եւ Մանաւազ գազանացեալ սըրտմըտութեամբ,
Խոռ անդուտ եւ Ասլահ 'ի բարկութիւն վրիժակազէն
Վերըստին միջամուխ 'ի խոր լինին ճակատամարտ:
Քան ըզբնաւսն մանաւանդ ահեղ Փառնակն յաբեթեան,
Յաղետից անտի հընչեալ 'ի միտան ողորմ որդեկին ձայն
Եւ 'ի սիրտն նըկարեալ կըսկըծագին մահուն պատկեր,
Բողորակ պալարակապ ոսկէխընձոր վահան 'ի ձախ
Եւ յաջում երկայնաստուեր ճօճեալ նիզակ մի սայրասուր
Իբրեւ զբարտի աճեցեալ առ վըտակօք բարձրացեալ ջուրց,
Յառաջեալ զամենեքումք սոլառազէն վերտ սահպանակօք:

Տեսանել ակն ունէին քաջազունք նոր ինչ եւ չըքնաղ,
Այլ հասանէր 'ի ժամուն կայծակնաթափ դիւցազնն հայկ.
Որ 'ի խընդիր արշաւեալ Բելայ 'նդ ճակատն խառնամբոխ,
Յահեկի մինչեւ 'ի թեւըն վըստամեանց հարեալ խրախոյս,
Եւ արարեալ դարձ այսրէն, տեսանէր գայր զԴանան անկեալ
Յայն ողորմ կերպարանա, եւ զդառնութեան լըւեալ ոճիրս,
Սըրտմըտութեան արտասուք եւ գորովոյ յարի սըրաէն
Պըղպըջացեալ եռաց 'ի վեր, զերդ վերաւոր մռնչէր առիւծ՝
Որ զթըշնամին զականեալ 'ի վրէժ արեանն խոկայցէ,
Եւ 'ի կուրծսն քաջալանջ սիրտն հաշելով հաշիցի իւր:

Ձխախրոխտ գոռիցն 'ի սաստ տեղի տային սկայք ամենայն.
Մըտրակեալ ընդ տիտանեան գոռողն դէմ խայտայր Յոլակ
Ահընդուն եւ ամեհին կոկոզավիզն գեղազատ,
Բոց ընդ քիթսն շընչելով ճախրասըլաց սըմբակատրոփ:
Համագունդ ազատակոյտն յաջ եւ յահեակ պատէին թեւս,
Հանդերձ արի Փառնակաւ՝ որ գայր քինուց խընդրել յագուրդ:
Եւ սրակոխ արարեալ յանհուն ամբոխն որ 'ի միջի,
Այր զախոյեան իւր յերկիր տապաստ դի ցուրտ ընկենուին:

Զոր օրինակ անարի եւ լեռնաբերձ իրան վիշապ
Կորովով ահեղախրոխտ եւ յարձակմամբ լեւիաթան,
Զանարդիլ եւ զյաղթանդամ այլ լուպակաց մըտեալ ըզհետ,
Սըրտաբեկըս խուճապեալ տըտամբ՝ ժանեօքն սատակէ,
Վըկանդեալ զխուժանն ողջոյն վանեալ պուղեալ եւ պըղտորեալ,
Կապուտակ ջուրց մըկանունք կարմիր 'ի գոյն ներկան արեան.
Թորգոմեանն այսուէս վեհազն հաստաբազուկ նիզակաւոր

Իսկայից ահաւորաց պընդեալ 'ի ջոկըս ջախջախէր .
 Հրախաղաց ապաժուժին վըտակք յերկիր եւ ծովացաւ :
 Ձահագին բազկէն մնացեալսն տագնապէր հոյն 'ի փախուստ ,
 Չիք լինէին յերեսաց ոգւոյ քաջին սըրամըտութեան .
 Իբր ամպոց թուխ գումարաակք որ 'ի լերանց իբր 'ի հնոցէ
 Ծըխեալ ելեալ մըրըրիկ՝ ունին զկապոյտ երկնից կամարս ,
 Ի շընչել ջերին պարզոյ հով հիւսիսի հալին մաշեալ :

Ձայն տեսեալ 'ի բացուստ եւ տխտանեան հըսկայն արի ,
 Եւ զոխերիմն իւր հանդէպ , շարժեալ իւրոցն յողորմ 'ի գութ՝
 Ձայն ուժգին բաւնայր 'ի բաց յիւրմէ զամբոխն փարատել :
 Պար առեալ ինքն երեւէր յիւրոց աւագ զօրագրչիաց
 Յաջ յահեակ շէկ գազանին յերկոսին թեւսն կազմելոց :
 Բախէին անդ 'ի դիմի աստի անտի ջոկատ ընտիր .
 Տխտանեանն անտի Ներքովթ , որպէս ըզսեաւ ինչ սարաւանդ
 Կարկառեալ 'ի ծովու , զգարուց բազմաց բարձեալ վըտանդ ,
 Ամպք 'ի գլուխ իւր եւ մըռուտ մըռայլ մըրըրիկք , որոտք եւ շանթք ,
 Առ ոտան ալիք մըռմըռեալ գազանացեալ գոռան սպտոնան ,
 Ինքն յեցեալ յոյժ յաւիտեանց՝ աներկեւան արհամարհէ ,
 Խաղայր յառաջ : Իսկ աստուստ ահեղ հըսկայն թորգոմեան հայկ ,
 Փորատող գոռութեան՝ զերդ բոցաշունչ լեառն հրահոս ,
 Որ ահընկէց բարկութեամբ մըռնչեալ ծուխ , շանթի զգայուէ ,
 Եւ հրագէղ քարինս եւ գունաւոյ բոցաւառ ցընդեալ յերկինս
 Յանդընդային 'ի վըհէն ցանէ յաշխարհ շուրջ ուրմաքարս :

Ի խաղալ նոցա ճակատ առ ճակատ՝ այլք առհասարակ
 Ահաւոր եւ անուանի դիւցազունք քաջք ըսկայազօրք
 Յայս եւ յայն փարատեալ կոյս , եւ պակուցեալ կային անմուռնչ .
 Սարաափիւն զոսկերօքն եւ սարսուլի գնացին քըսամունք ,
 Եւ կողմանցն երկոցունց 'ի մեծ տագնապ սիրտք 'ի թընդոջ
 Սարաափածին բաբախմամբ 'ի թաւարծի տրոփէին լանջս :

Երկոքին գոռ սկայազունք տեսին զմիմեանս ալն յանդիման .
 Ոչ արի երիվար՝ յետ ձմերայնոյն երկար գոմոց
 Ձարօտին իւրոյ դիտեալ դաւար լերինս՝ այնպէս խայտայ ,
 Եւ զհոսանս ականակիտ՝ յոյս ծարաւոյ եւ խորշակի ,
 Յոր ոտնատրոփ բաշարձակ եւ խրոխտաձայն եւ բարձրավիզ ,
 Աւիւծն որպէս թորգոմեան , խայտակըն գլուխ քաջագանդուր ,
 Յընծացեալ բերկրէր անդէն տեսեալ ըզգաշուն արիւնալից ,
 Եւ զինքն 'ի նմա հուսկ ուրեմն ընդ Ներքովթայ գէմ յանդիման :

« Արդ գըտի զքեզ , ասէ Բէլ , ապըստամբօղ ճեռ թորգոմայ ,
 Աստանօր այժմ իսկ վախճան քաջի սկայից լիցի կըռուոյ
 Ի սպառեւ սեաւ երակաց կարծըր սըրտիդ՝ ալճկորդիդ վէս » :
 Ասացեալ՝ արձակէ զհարուստ կաղնին բուռն թափով ,
 Ձոր ասպարն երկնամուխ առեալ 'ի շէղ ցընդեաց 'ի բաց :

« Զքեզ թորգումայ դիւցազին ոչ պայազատն արի խընդրէր,
Գոչեաց հայկ, այլ նիզակս օրհասաբեր յաստուածոյդ սիրտ .
Առ ընկալ զողջոյն սորա, թէ այսպանել կամիս՝ ուսիր » :
Եւ 'ի նոյն սոսկալին ճօճեալ հացի թըռեալ 'ի Բէլ,
Եւ հերձեալ զվերին շըրթունս ամրածածուկ թանձր ասպարին,
Զգըլխանոցին հար խորան, ցըրուեաց ըզզարդ եւ զգարգմանակ :
Երկրորդ Բէլ քաջին 'ի սիրտ դազանաբար կըշռէ գեղարդն,
Այլ յերկնաւոր վահանին յազամանդեայ յանդըծելի
Ահագին գործեալ թընդմունս իբր որոտմանն յանդունդըս դղորդ,
Մահացու սայրըն բըթեալ եւ գալարեալ ոստեալ յերկիր :

Տիտանեան մինչ ուր հանեալ կամէր թափել փայլակնաբար,
Շանթառաք բարկութիւն գընայ երկրորդ տէգ թորգումեան :
Մռնչելով զօդ պատառեալ՝ յերկվարին վարսի ճակատ,
Ամէհին սըմբակախորոխտ վայրենացեալ յերկինս վաղէ,
Բաշք կանգնեալ տատանին, զողորկ նոճին ճօճէ խալամն,
Անկանի գաւակ յերկիր, եւ զանճոռնի սկայն ընկենու :
Որ շառագոյն երեսօք, հրացայտ աչօք մինչդեռ ճեպէրն
Ի նժուգին նիւս ոստուցեալ դառնալ անդրէն առ ախոյեանն,
Խուժեցին խուռն անհեղեղ ամբոխասաստ յորդոր սկայից,
Եւ խըտրոց ընդ մէջ անկեալ՝ յանձինս առին ըզպատուհասն,
Ոչ թերեւս ինչ անհաճոյ եւ տիտանեան լեալ գոռոցին :

Անդ էր ապա մաքառումն եւ մարտամբոխ զարհուրելի,
Որպիտ չէր ինչ ուրէք երբէք տեսեալ ակն արեւուն
Յորմէհեաէ կառուցան ըզտիեղերըս նըկատել,
Զոր ետես այն օր կացեալ 'ի գլուխ լերանցըն Շուշարայ,
Խոնարհեալ 'ի մուտըս կոյս՝ տարփեալ 'ի մայրըն մառնամուտ .
Եւ թըւէր քօղ զերեսօքն արկեալ ահիցըն պակուցմանց
Զամպ փոշւոյն՝ որ յամենայն գընդէ մըրըրկեալ յերկին կըցէր :

Սաստկանայր գործ դառնութեանն ընդ ռազմն ողջոյն ծագէ 'ի ծագ,
Ի վըտակս յորդահեղեղ գնային արեանց դաշտք եւ հովիտք,
Անկելոց զօրաւորացըն պակասէր հողոյն գետին .
Խառն 'ի խուռըն շեղձակոյտ վիրաւորաց եւ սպանելոց
Լիւղէին ընդ ապաժոյժ եւ ընդ զինուց գլորեալ բեկորս :
Դիականց եւ խոցելոց դամ քան ըզգամ բարդեալ զրահանք
Ըջմիմեամք դիզանէին, եւ յանկանել վիրաւորաց
Փոխանակ երկրի զանդամս այր զընկերի զկոշկոճ մարմնոց
Կիսակենդան ատամամք գազանութեան խածանէին :

Ճիչ եւ կռինչ թանձր եւ թառանչ սըրտաթափեալ խոցոտելոց,
Եւ մըռունչք հեծութեան նահատակաց ախոյենից,
Ընդ գուժից աղաղակի ամբոխելոյ մարտիկ վաշտուց,
Խիզախ եւ գոռ սպառնալիք նիզակածօճ խրախուսանաց
Խառն ընդ շաչիւն եւ շկահիւն զինուց, ճայթմանց կոր աղեղանց,

Ընդ կոփիւն սողաւարտից եւ ասարաց յերկինս ելեալ,
Գնայր խառնէր յամսրոցն 'ի ծոց 'ի սեւագունդ անդեղց կարկաչ,
Որ ժողովեալ ցընծային յուսով մեծաւ հուպ վայելից
Ի խրախճան սկայից մարմնոց, զոր սուր ակամբն հեռուստ դիտեալ
Եւ զբազում աշխարհօք անցեալ խընջոյս յօրինէին:

Ոչ ինչ ընդհատ 'ի սլաքաց հայկեանց եւ սուր ծայրք ճաճանչից
Ի մըտիցն արեգական հարկանելով զաչքս բեշեանց,
Եւ փոշին սեաւ տապախարշ վարեալ յերկնից 'ի հրամանէն,
Եւ հողմով բարկ հիւսիսի մըրրկատարափ փոթորկելով,
Ի դերեւ ելանէին բիւր բազմացունդ զինուցն ընթացք,
Իսկ հայկեանցըն դէպ ուղիղ 'ի խըռնեղոց քաջացն իրանս
Արկեալ ժանիս՝ յագէին յարիւն ու 'ի ճարպ մարմնոյ սկայից:
Որչափ շատ ջուիր տըւեալ եւ գունդ 'ի գունդ հոծեալ կապեն,
Թանձրախուռն թօթափեալ՝ թաւալ անկեալ խաղան գըլոր:

Ի սոսկմանէ արհաւրաց հայկին ուեղբարցըն դիւցազանց
Եւ յաղետից անկեղոցըն սասանեալ եւ գըղըրդեալ,
Ըսկըսան յետս ընկըրկիլ տակաւ ճակատըն տիտանեան:
Հիկէն հեղեղ յորճնեռանդըն գլաթաւալ իջեալ ուղիսից,
Եթէ լեառն ինչ վիմեղէն անդէն առ ոտան ելանիցէ,
Զմըումըռեալ բարկութիւնն անդրէն ընդ կրուկըն նահանջեալ,
Պատառեալ յաջ եւ յահեակ՝ փախչի երթայ 'ի տարակոյս:

Զայն տեսեալ սկայն տիտանեան, եւ 'ի հարաւ կոյս եղեալ դէտ,
Զի քարթլեանք բեկեալ ըզձախն եւ տազնապեալ յառաջամուխ
Տանէին հալածական, անդուստ եւ թեւն իւր աջակողմ
Ըզմիջոյ ճակատուն ըզվերջոտնեղն յակն արկեալ,
Եւ յահագին 'ի վըստամեան եւս 'ի գընդին գազանութեանց
Ի տազնապ անապաւէն տարակուսի շտապեալ կային,
Սկըսանէր եւ ինքն ընդ կրուկ առնուլ նահանջ ըզգոնաբար:
Ի միջի գուցէ յանկարծ զինքն արարեալ շուրջ սրաշարմամբ
Եւ 'ի կողաց հարցէ գունդ միջավայրին արմենակեան:

Յայս ամենայն հայեցեալ, եւ զի նշուլից արփենւոյն ծայրք
Ի թիկունս ըսպառըսպուռ ծածկեալ լերանցըն բըզնունեաց,
Մեծամեծք անկանէին 'գ երես գաշտին ուերկայն ըստուերք,
Թանձրացան եւ արհաւիրք մարտին 'ի մուայլ մըրցարանին,
Խիթացեալ թէ եւ յախուռն իւրոց գընդաց բազմաթողովք
Առ ըշտապ տազնապի խուճապանացըն շըփոթից՝
Խառն 'ի խուռըն նըսեմաւ այր այր զընկեր սատակիցեն,
Փող ահագին որոտմամբ տիրաքարոզ եհար դարձի:

Քաղցր հընչեաց յունկն ըսպային, եւ հապ 'ի բաց դարձան ըշտապ,
Երթեալ ժողովեցան բըլըոյն իւրեանց շուրջ առ ոտամբ,
Տանէին եւ գերեալս յաննըշանից կապեալ ոմանց:
Հայկեանք խուռն մի եւս ըզհեա վարեալ նոցա յանդըգնաբար,

Եւ կըծեալ ոչինչ սակաւս 'ի ցան եւ ցիր փախըստէիցն ,
 Որոտագոջ բարբառով ուշիմ քաջի հօր դիւցազին
 Յետս 'ի կոյր մարտէ 'նկըրկեալ երթանային դիակապուտ :
 Յաբեթեան արին Տիգրան , որ կանանւոյն տխտանացւոց
 Գուամալետ էր պահակաց ընդ Թամիրայ եկեալ առ հայկ ,
 Զոյր առեալ ըզկերպարանս Աստղիկ ըզհրանտ դըրդեաց 'ի հրոսն ,
 Յանդրէն դարձ հրեշտակութեանն 'ի բանակին լուեալ շըշուկ ,
 Եւ յանսուտ շըրթունս յոգունց « Տիգրան նենգիչ , Տիգրան դահիճ ,
 Զոր յարթուն դիտացս ոմանց տեսեալ դաւոյն են առաջնորդ ,
 հատուցի նրմա վրէժ 'ի գլուխ նորա չարեացապարտ » ,
 Պակուցեալ պատանւոյն յանմեղութեան սըրտի իւրում ,
 Եւ առ խէթ կասկածանաց բըռնակալին չարանիւթի ,
 Որում դիւր էր զոր կամէրն առնել մեղաց եւ պատժի պարտ ,
 Զըզըտեալ այլ ինչ հընարըս փըրկութեան անյանց գըլխոյն ,
 Մինչ զաղմըկաւն էին այլք՝ առեալ զգիշերն իւր օգնական՝
 Փախուցեալ 'ի վրանս հայկեանց առ բարեկամս հատուած գընայր ,
 Ընդ գունդըն փառնակեան 'ի ճակատուս յայսմ առեալ զէն՝
 Զգառնութեան ոգւոյն զայրուցս ընդ տխտանեանց հանէր կառափն :
 Ի վերջին մարտամբոխի պատահէ քաջն Արշէզ նրմա ,
 Մըտերիմն եւ սիրելին իւր 'ի մանուկ տիոց իւրեանց ,
 Երբեմն իւր զինուորակից 'ի տխտանեան գունդ փուշտիպան ,
 Այժմ զուր տարտապարտուց մերժեալ ըզնա վիրազին խէթ ,
 Եւ գըրեալ ընդ դասականս Մահադանայ եւ Սաթենի ,
 Ընդ որս եկեալ կայր այսրէն ընդ հասելոցն 'ի Գընուռնեաց :
 Այն ինչ յիրեարս յարձակէին գաղանացեալ մոլեգնութեամբ ,
 Ամբարձեալ գէտակն ուշիւ՝ ծանեան զմիմեանըս սիրելիք .
 « Դու ցանկալիդ իմ Տիգրան , — Դու իմ Արշէզ հոգւոյ հատոր » ,
 Կարդացին առ միմեանս , եւ ձայն բարձեալ լացին ուժգին .
 « Քաւ ինձ , ասեն , յարենէ քումմէ , են են այլք կարի շատ
 Ի յագուրդ սրոյն ծարաւոյ , 'ի քաջութեան բազկաց հանդէս » :
 Պատեցան ըսկայք խկոյն խօլք անոպայք բեղեան գընդին ,
 « Այ տիրադրութ նենգաւորք եւ արանց վատք գուք , գոչելով
 Ի տեռնէդ փախըստականք եւ դաշնաւորք դաւաճանաց » :
 Եւ դիմեալ յարիական առաքինի քաջ պարմանիս՝
 Զերկոսեան իսկ խընդրէին առնել անդէն նիզակի ջամբ :
 Նոցա ձեռն 'ի զէն խիզախ , սակայն զանձինըս մոռացեալ ,
 Արշէզի զասպարըն մեծ ածեալ զգըլխով սիրեցելոյն ,
 Զամենայն զմահացան վանեալ վրիժակ արիւնհարբու .
 Զնոյն Տիգրան 'ի սիրելին ցուցեալ Արշէզ գութ եւ գորով
 Քաջութեամբ արիաբար միմեանց փոխան զանձինս եղեալ ,
 հանին տակաւ 'ի ծանծաղ 'ի մահահոտ արեանց զիրեարս :
 Մըտեալ 'ի հովանիս հացուտ մայրեաց զով պուրակին ,

Ի ծմակի անդ առ աղբեր ականակիտ ջուրց վիժակաց
 Զովացեալ ոգի առեալ 'ի հրաբորբոք խաղմին տասույ,
 Զիւր քաջութիւն յարշաւանն Արբերանոյ պատմէր Արշէզ,
 Եւ Տիգրան զգիշերախառնն թորգոմեան քաջաց հրոսակ
 Ի փրկեւ ըզհայկանոյշ եւ զոր յիւր գլուխ գութեալ վըտանդ:

Արշէզ անդէն 'ի վընաս խորամանկեալ բռնակալին
 Ընթացեալ մըտօքն, « Ես յայն, ասէ, հանեմ զիրսն, Տիգրան,
 Ի դաւել ըզկեանըս քո քինախընդիր կասկածանօք,
 Կամ թէ որ 'ի թորգոմեանց 'ի կերպարանսըդ ծրպտեցաւ »:
 « Ըզտեսլեան ճըշմարտութիւնն, Արշէզ, չունիմք լինել յուրաստ,
 Կըրկնէր Տիգրան, զի բեղեանց եւ թորգոմեանց տեսեալ ըզնոյն,
 Եւ վըկայ են զըրուանեանք՝ որ զիս երգնուն լեալ առաջնորդ:
 Եւ թէ անկեալ 'ի հինին լինէր որ անդ տիգրանակերպ,
 Ոչ այն զըուցաց ինչ գոյր մուտ, ոչ պատուհաս ինձ ըսպառնայր:
 Այլ անշուշտ եմ ես, Արշէզ, յանմահից որ յերկնից զուարթնոց
 Կամ հրեշտակ չըքնաղ կուսին զայն հնարեցաւ 'ի գերեթափ:
 Զի եւ գեղն այն եւ հասակ եւ արի սիրտ՝ էր արժանի:
 Եւ ինձ իրն 'ի միտ երբէք թէ երեւէր, թէ խընդրէր որ,
 Օհ եւ ծն 'ի փրկութիւն օրիորդին դնէի զոգիս,
 Յիւր 'ի ծոց սիրոյ ծնողին սովին գըրկօքս 'ի դիւր փոխել:
 Այլ աւաղ, ոչ ըզքաջաց պըսակեն միշտ երկինք ըզջան »:

Գովեաց Արշէզ ըզմիտսն յորդոր. « Ինձ եւս, ասէ, սիրտ զայդ պահեա
 Ո՛վ, զի՛ այնպէս յանձանօթս ինձ 'ի ռազմին պատահեցեր,
 Ուր յանգէտս ըզթըշնամիս կոտորելով իմ յանխընայ՝
 Եւ յարեւդ արկանէի յանկարծ ես սուր, եւ ապա յիս:
 Բայց ոչ քեզ, ոչ ինձ 'ի դէպ յետս 'ի մարտէն կալ վատութեամբ.
 Այլ նըշան այսուհեաւ սիրոյ մերում մեզ առ միմեանս
 Լիցի ջովս այս մըրտենի, նոր մեզ ցըցունք 'ի սաղաւարտ »:
 Ասէ հատեալ ուռ կըրկին 'ի թփոց աղբերն անթարշամից,
 Արկանէ զմին 'ի խորան գըլխանոցի նորա, զմին յիւր:
 Զեռն 'ի ձեռնն կաթողի յեռեալ յիրեարս ողջագուրմամբ,
 Եւ զողջոյն երեկորին տըւեալ գնացին այր 'ի բանակս,
 Որ մեկնեալ 'ի ճակատէն եւ 'ի ճամբարան էին դարեալ:

Պատահէ Տիգրան քաջաց թորգոմացւոց ժիր մանկըտոյն,
 Որ 'ի հայկայ հրամանէն 'ի ճակատուն բարձեալ մահուց
 Ըզգիականն Դանանայ հէք ծերունւոյն եւ զորդեկաց
 Տանէին. « Տուք, ասէր, դոցա, գիւցազն աղէխորով,
 Տուք գերեզման առանձինն 'ի մեծարանս ընտանութեան
 Ալեւորիդ եւ սիրոյ, եւ 'ի գովեստ անուան քաջացդ,
 Որ զարիւնսն 'ի վերայ թորգոմական հեղին երկրիս,
 Եւ 'ի վերայ իրաւանց որդւոց սորին ժառանգութեան.
 Եւ մնացորդք տան Դանանայ գրեացին ընդ բուն մեր ընդօժինս »:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ջ Ն

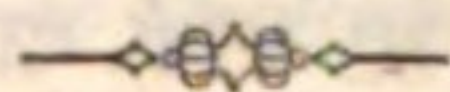
ԴՐՈՒԱԳ ՈՒԹՈՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Գիշեր ուրախալից հայկեանց եւ թախծադին բեւեանց: Բիւրասպի անդրատին յառաջին տեսլենէն Հայկանուշայ սիրով նորին վիրաւոր, 'ի պահու անդ մարտի աւուրն փորձ փորձէ որսալ զնա 'ի կամս իւր: Անյոյս լեալ եւ յամօթ, դրդէ զԲէլ մանկաւ՝ պատժել զթորդոմեանսն 'ի կարեւոր փափկագոյն մասին կուսին: Բէլ անհաւան՝ 'ի վաղուի մարտն եւեթ հոգայ: Թամիր դուստր Բեւայ, զգաստ լեալ չար խորհրդոյն Բիւրասպեայ՝ աղերսէ զհայրն արգահատել կուսին: Շինին լաստք եւ կամուրջք 'ի վտակն առ գողուղի անցս 'ի պաշարումն Հայկայ. աղօթիւք Նոյի ելանէ հեղեղատն եւ տանի զնոսա: Բիւրասպի միւսանգամ փորձիւ յուսահատ լեալ 'ի չար կամացն, խրատու դժոխոց եւ հաճութեամբ Ներքովթայ մարդազոհ կատարէ՝ օգնականութիւն 'ի դիւաց գտանել 'ի յաղթութիւն պատերազմին, առ 'ի կորուստնել ընդ այլս եւ զՀայկանոյչ, որ 'ի միջոյ զոհին զերծանի սքանչելեօք: Այսմ ամպարչտութեան իրազեկ լեալ բանակն հայկեան՝ յաբեթեանք եւ զրուանեանք միաբան հաւատով միահամուռ պատերազմ խնդրեն ընդդէմ ամպարիշտ բռնաւորին: Հրուդեն ոմն 'ի նոյն պատճառս վտարանջեալ 'ի Բեւայ անցանէ առ Հայկ:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Զ Ն

Դ Ր ՈՒ Ա Գ ՈՒ Թ ՈՒ Տ Ա Ս Ն Ե Ր ՈՐ Դ

Հինաւուրց երկնից հըսկայ շէկ պատանին արփիագեղ
Աւոյգանձըն բոցաւարս եւ լուսաղգեստ ոսկեդրօշակ
Փռւթայր 'ի ծոց մօրն անկանեւ յանհուն արեանցըն զարհուրեալ
Եւ յօրէն յորում ետես գազանութեանց նախճիրս անթիւ:
Վարդագոյն ծիրանածուէն քղանցք հանդերձիցն՝ հետոցն ըզկնի
Քարշեալ զերկնից կամարաւն եւ զահագին երկրիս ողամբ,
Ի վերայ լերանց բարձանց թռուցեալ ըսփիւ ծաւալէին:
Բանակք երկոքին ընթրիս առնուն, վերաց դարման:

Թորգոմեանք զուարթամիտք ընդ յաղթութեան մեծի աւուրն
Յերկարէին զերեկոյն 'ի քաջութեան միմեանց՝ զըրոյցս,
Յերախանս իւրեանց նուագօքն ուրախութեան զըւարճացեալք:
Ամենայն զօրագըլխեանն անկանէին անդ 'ի համար,
Իսկ յորժամ 'ի դիւցազնն թորգոմեան հասանէին
Յանձնեայն դեղապատշաճ քաջագանդուր խայտակն ըսկայն
Հաստաղեղն հաստաբազուկ կորովաձիգ նիզակաւորն,
Բան 'ի բերան պակասեալ՝ բարբառ չըրթանցըն հատաներ:
Էր որ ձեռն 'ի ճակատ առ սոսկալին ձրգեալ սարսափ,
Արկեալ զակն ոչ ամբառնայր յերկրէ դողմամբ քըսամընափուշ:
Էր որ աչօք՝ դաստակօք երկնաթըռիչ կայր հիացեալ,
Խընդութեան արտասուաց ցօղեալ վըտակըս քաղցրաբուղիս:

Թորգոմայ եւ դիւցազննն որդիք կասկած արկեալ 'ի միտ,
Գուցէ զկոյսն առեւանդեալ Բէլ փախիցէ յանյոյս մարտէն,
Աղաչէն զհայկ պաշարեւ ըզբլուրն եւ զեղծս փախըստեան:
« Ոչ վատութիւն զայդ ներբովթ առնէ, ասէ դիւցազն արի,

Այլ եւ ոչ ծածկի յաչացս եւ պարեկացն այնպիսի չու .
 Եւ ոչ 'ի ծագս աշխարհի եւ 'ի սարսուռած տիեզերաց
 Ապրեացի, թէ փախնուցու, յիմոց ձեռաց, թող թէ յերկնից .
 Հասանեմք վանեմք թափեմք հանեմք զոգիսն եւ զօրիորդն :
 Իմ ոչ այդ են խէթք 'ի սիրտ ծընելասէր կասկածափորձ,
 Այլ բռնութեան ինչ քարշանք եւ ծանականք փառաց դրստերս » :
 Միաձայն կուսին եղբարք յայնժամ ըզհայրն առնեն վըստահ .
 « Քանզի քո պատկառելի եւ անընդէլ հօրդ եղերս,
 Եւ զաղջիկդ թերեւս եւ մեօք չափ ոչ ճանաչիցես .
 Կըռուեսցի բոլոր ուժովն, ոյժ ոչ յարի սկայից ընդհատ,
 Եւ մեռցի քան եթէ զանձն իւր 'ի գարշանս ինչ մատնեսցէ » :
 Խընդաց հայկ' 'ի Բաւականն եւ 'ի Հրեշտակն ըզկոյսն յանձնեալ :
 Իսկ բեշեանք թախանձալիցք ծըմրեալք ընդ ցաւս եւ ընդ հարանս,
 Ընդ տեսիլ յիշատակի ծովածաւալ արեանցն ուղխից,
 Երախանս երախանս առեալ աստ անդ 'ի բնին գումար,
 Կէսք յերաստսն մեղմաձայն ողբան յահէ բռնաւորին,
 Արձակեն նըզովս 'ի նա, եւ կէսք զանձինս անիծանեն :
 Այլք կարօտին հայրենեաց, 'ի սէր որդւոց, տան, սենեկի,
 Ասորւոց եւ բաբեշեանք նոցա 'ի սիրտս անկանին դաշտք .
 Վըշտագին հային յերկինս, տեսանեն զամպս յայնկոյս թռուցեալ
 Զերեսօք շողող արփից' երեկորին զով հիւսիսիւ,
 Կամէին անդրը նոքօք 'ի թեւս հողմոյն յափըշտակել :
 Հասանէր գայր 'ի վերայ եւ այլ տեսիլ դառն 'ի ժամուն,
 Յուշարար հարցն աշխարհի եւ ծանր իւրեանց նըժգեհուլթեան,
 Կաթոգի սըրտառութեամբ՝ տառապելոցն հանել ըզսիրտ :
 Տեսանեն յանկարծ կռնկանց տարմ' որ ըզցուրտ լերինս Տայոց
 Խումբ առեալ թողեալ՝ տողեալ յերեսս երկնից գիծ սեւանիշ,
 Թեւ 'ի թեւ հարեալ, բանակ 'ի բանակ խիտ եւ կուռ խառնեալ,
 Կարկառ կռնչմամբ եւ հըրճուիւք անցանէին կարկաչաձայն
 Ի ջերմին չըւեալ մարմանդրս Տիգրիսի եւ Եփրատայ .
 Սըրտառուչ մորմոքելով արտասուախառն երանի տան :
 Մինչեւ դաշտն բըզնունի հընչէր գոչէր դեռ տակաւին
 Ի գոռս ահեղ հըսկայից եւ 'ի շաչիւն զինուց նոցա,
 Բիւրասպի վառելովք ընտրիւք գընդից անդ 'ի բըլերն
 Ի պահ թողեալ կայր 'ի բնին բանակետեղն ըզգուշութեան :
 Ամենեցուն միտք եւ աչք մեծի մըրցմանն անդր յասպարէս
 Սըրտաարօի կային յառեալ՝ գոռող մարտին մնացեալ ելից .
 Իսկ չարադիւթ քաղդէին այլուր էին միտք իւր եւ սիրտ :
 Անյաջող եւս 'ի դիմացն գուշակեալ ռազմին Բեշայ,
 Եւ յահաւոր լըռութեան յուսոյ միայն զինք նըկատեալ
 Յամայի վրանս անտերուհչ ընդ չըքնաղին հայկանուշայ,
 Որպէս ինքն եւ օրիորդն եւեթ իցեն յերեսս երկրի,

Տըռփանաց յոսկերսն հուր ժանտ բոցակիծ տոչորեցաւ,
 Որ ըսկիզբն առ լուցանել յառաջընծայ 'ի տեսլենէն:
 Սեւեռեալ 'ի նմա մըտօքն եւ ոչ ինչ այլ նըշմարէր ոչ.
 Զի եւ ցայն ժամ չէր տեսեալ ինչ այնպիսի գեղոյ պատկեր:
 Աղճատեալն գագաշոտ եռայր 'ի ցնորըս խորհրդոց,
 Մոռացեալ զերկիւղ՝ զպատիւ անձին՝ զմեծի աշտիճանին,
 Զամենայն ինչ առաթուր կոխեալ առ սէր կուսին հայկայ:

Եւ բան զայս խորամանկեալ առ դուրս երթայ խորանին գաղտ,
 Ուր օրիորդն հրաշագեղ կայր 'ի զերծի ուրեք պահեստ:
 Անդ Վախտանգ եւ Վարդենի տեղի տըւեալ մեծարանաց,
 Մըտանէ 'ի ներքս. « Ողջոյն, ասէ, քեզ կոյս չընաշխարհիկ.
 Յայնչափ ահա դիւցազանց ես միայն ես քեզ ողորմիմ,
 Որպէս եւ ոչ հայր քո գթացեալ՝ մատնեաց 'ի սուր Բեշայ զարիւնդ:
 Պաշտելի օրիորդիդ եղժեկ սըրտին. զի աստ գիտեմ
 Արգելեալ ծըփիս 'ի ծով մեծ մըտակոծ դառն պտուտից:
 Ոչ ինչ կոյսդ անիրաւի, զի բախեցան ռազմք երկոքին,
 Եւ որ չէրն ինչ յերկուանաց՝ 'ի դուլս ահա մեզ ելանէ:
 Ներբովթեան լիզէ բանակ զհայկայ զառոյդ երիտասարդս,
 Անդէոց իբր 'ի դաշտի բոյլք բազմաբիւր ըզգեղ դաւար,
 Եւ զսակաւ վախճանին բօթ, ըսպառնացեալ 'ի Ներբովթայ,
 Արասցէ կատարեսցէ, յաղթօղ տիգին վարսեալ 'ի ծայր
 Եւ ածեալ այսր հրոչակաւ յաղթանակաւ ըզհօր քոյ դուլս:

« Եւ յետ այնորիկ զինչ. — զինչ այլ, ո՞վ կոյսըդ գեղեցիկ,
 Բայց զի նոյն անցցէ սուսեր եւ ընդ մատաղ հասակիդ սիրտ,
 Հատանել խըզել զոստայն ըզլուսատարր հինեալ կենացդ:
 Իսկ տեսից ես ուրեմն ըզսիրաշարժ արտեւանունսդ
 Ի լոյս փակեալ արեւուդ, եւ զուարթ աչկունսդ խաւարեալ,
 Ողողեալ զայդ ծոց արեամբ՝ ըզլուսաթոյր, ծիրանագեղ,
 Ըզգոհար այտիցըդ վարդ 'ի գոյն գալկան հարեալ մահու,
 Ըզփափուկ ըզգիրդ շուշանդ 'ի կապուտակ ներկեալ երանդ:
 Եւ որ մեծ քան զամենայն, զայդ եւ զայդչափ ոգւոյդ չընորհ,
 Զարի սիրտդ առաքինի, զանհամեմատ մարմնոյդ կորովս
 Ընդ գեղոյդ անզուգական ձուլեալ 'ի մի անձն չըքնաղ,
 Տեսից բարձեալ յերեսաց երկրէ, յերկնից, յաչաց խոնց:
 Ո՛հ ոչ, չեմ բաւական 'ի միտս անգամ տեսլեանդ այդմիկ.
 Եւ զոր ցայգս ողջոյն ազդէր յիս յանմահից ոք աստուածոց,
 Այցելուն քո եւ պաշտպան, տանել այժմիկ խորհեցայ յանդ:

« Յերեսաց ըսպառնացեալ սրոյն տիտանեան յոյս փախըստի,
 Զոր յականեմ շողացեալ դիմեալ յարեւդ, այլ ինչ քեզ չեք,
 Բայց թէ յիս հաւանութեան կարկառեալ ձեռն՝ իմ լինեւոյ.
 Հեծեալ այնուհետեւ 'ի սրաթըռիչ օդապարիկ,
 Այրընտիր ըսպառնալէն պատեալ ըզմեօք գունդ մի յիմոցս,

Ելանեմք ըստ բանակս, եւ տուեցելով ինձ յանմահից
 Նըշանագործ զօրութեամբ հասուցանեմ զքեզ յիմ աշխարհ,
 Որ ոչ նըւազ ինչ քան ըզձերդ է բարութեամբք, քաջ որերով.
 Կամ թէ ուր եւ աչացրդ ցանկալեաց թուեսցի հաճոյ,
 Յանձանօթ յանհետազօտ ՚ի կայս ՚ի կոյս ծագաց երկրի:
 Ամենայն ուրեք ինձ վայր փափկութեան հեշտ եւ գըրգարան,
 Ամենայն ուրեք ինձ գահ արքայութեան, փառաց պըստի,
 Անձկալի եւ փարելի գեղեցկագեղ օրիորդաւդ:

Օ՛չ թէ ՚ի գիրկըս խառնէիր, սուր քան զարծուի սըննում թեթեւ,
 Թեւ ինձ սէր բուսուցանէ քան զփայլականըն բոցաթուիչ:

« Յառաջնում վայրկենէն՝ յորմէ տեսին աչք իմ ըզքեզ
 Ի դահլըճի խորանին, ուր քո տեսիլ գեղոյ փայլման
 Զամենայն ընկըցզ ետոյզ ըզոյզ կանանց իմ առաջի,
 Երեւեալ իբր արեւակն յարփիս երկնից գիշերաճեմ՝
 Ըզկամարաց գումբեթին զկապոյտ խորանս եդ անապատ,
 Անդըստին ՚ի կիտէն ընդ քեզ ոգիս իմ կապեցաւ:
 Եւ ահա զամենայն ինչ առ քո սէր կոխեմ առ ոտն,
 Ըզփառս եւ զմեծութիւն եւ զգաւազան արքայութեան,
 Եւ զոգւոց մարդկան ազգի, զԲե՛լայն անգամ, զիշխանութիւն:
 Իսկ արդ զի՞ յապաղիցես. չէ ժամս յուլից գեղերանաց,
 Ոչ ծըփմանց. արի արի կոյսըդ չըքնաղ, արի այժմէն.
 Ահա ձեռքս այս աւասիկ խորտակեսցեն զերկաթըս քո,
 Զանօրէն լուծցեն կապանսդ յառոյգագեղ բազկացդ ուռտից »:

Զայս ասէ, եւ դողդոջուն դաստիւքն, անձամբըն զոճալով
 Մերձենայ ՚ի կուսագեղ բոլոր բիւրեղ բարձիցն ոլոքս,
 Բաստ մեծ եւ հեշտութիւն զայն իսկ եւեթ իւր համարեալ:
 Իսկ կուսին՝ զոտսըն ՚ի ներքս յինքն ամփոփեալ սառնատեսիկս,
 Եւ մարմաձեւըն բազկաւ մերժեալ արի զմոլին շամբուշ,
 Զաղու բիբսն արտասուելիս ՚ի կոնք վրանին իբր ընդ երկինս
 Ամբարձեալ, լըցեալ հոգւով, երեսքըն վարդք կուսածաղիկ,
 « Հրեշտակն իմ զըւարթուն երկնաւոր հօր, — մընչէ մըրմունջ, —
 Որ պահեացըն զիս ցայսօր ՚ի Բաբելէ եւ այսր ՚ի վրանս
 Ի ճապուոցըն Նեբրովթայ, ՚ի յայտ եւ գաղտ որոգայթից,
 Եւ արար զիս արժանի այժմ՝ ատելի յաչս իւր լինել,
 Նոյն եւ ՚ի քէն փրկեսցէ՝ դարձուցեալ քեզ յատելութիւն,
 Մինչեւ զոյգ տիտանացւոյն արեանս եւ քեզ բերել պասուք:

« Զի՞վ որ իմ կեանս աղաչեալ, զի զպիղծ պայման զայդ պահանջիմ,
 Եւ կամակն ունիս թէ յանձն ըզթողութեան առից զամօթ.
 Ինձ մեծապէս է այն մահ, եւ ցանկալի քան զընդ ձեզ կեանս:
 Այլ յառաջ քան զերկնաւոր տեսուչն՝ աստէն իսկ ունիմ ինձ
 Օգնական եւ վրէժխընդիր ըզհաստաղեղն հօրըս բաղուկ,
 Եւ ըզնետըս կասարձից սըրտմըտեւոց յուս քաջազինն:

Ոչ զիս նա մատնէ 'ի մահ, ոչ, որպէս դուդ սրտես յարեւդ,
Այլ 'նեբրովթ, թերեւս յառաջ իսկ քան ըզնա դու ինքնին դու
Բիւրասպիդ. գիտեմ ո՛վ ընդ այդ անուամբ կայ բայացեալ:

« Սըտեցեր նոյնպէս 'ի գլուխ քո՝ դուշակեալ տան Թորգոմայ
Ի կորուստ ըզկատարած ելից մարտի պատերազմին:

Յորչափ դոյ 'ի մէջ երկնից եւ երկրի զոդ արգարութիւն,
Եւ իրաւանց տէր՝ Աստուած, եւ սահապան յաստեղս երկնից,
Նա վահան եւ վիգ 'ի ձեռս է իմոյ հօրըն գիւցազան:

Եւ ո՛վ այն որ կըշռիցին 'ի սրարտութիւն ընկճել ըզնա:

Իսկ թէ առ քէն ինչ վրիժուց յաղթողական զինուցս՝ ընդ մեզ
Յոխրս մըտեալ՝ ընդ արիւնս հանէք զնիւթեալ սըրամըտութիւնդ,
Սակայն եւ այնպէս մեռայց, ո՛հ, յաղթանակ արգարութեամբ
Եւ կուսութեամբս 'ի վերայ փառաց անուան վեհազինս հօր,
Յազատութեան եւ 'ի կրօնից պերճ աշխարհիս Թորգոմական:

« Եթէ այդչափ ակներեւ տեսեր զաւեր Թորգոմայնոյն
Եւ զյաղթումըն տիտանեան, անդընդային դու տեսանօղդ,

Աղէ յոր խորշ աշխարհի ապրել ապա յուսացար դու,

Եւ զորսրդ կարծեցեալ Թաքուցանել գաղտագողի,

Ուր զի ոչ հասանիցեն տիտանացոյ սէգ գոռոզին

Յաղթական ոտից գոփիւնք եւ հրուտ սըմբակք երկաւրաց:

Թէ 'ի գիմի դռնութեւոյ նորա նըկուն լինիցի հայկ,

Ո՛ր այն յայնմ հետէ գիւցազն որ կարիցէ կալ առաջի:

Եւ ոչ զայն ածեր զմըտաւ, թէ իմասցի յանկարծ 'նեբրովթ

Ձի թափել ըզզոհ նորա 'ի սրոյ նորին մարթեցեր դու:

Արդ մեր ուրեմն առ մեզ բախտ. դու իսկ քեզէն վըկացեցեր

Պարտութեան բաբելացոյն եւ բերանոյ քում սըտութեան:

Ձի որ սուտն է առ բուն էն, սուտ է համբուն եւ առ մարդիկ,

'նոյն յառակ նըշաւակի, եւ նախ դըստերըս Թորգոմայ »:

Կախարդըն կիւսահմայն կայր յամօթոյն շառագունեալ,

Քան 'ի զայրից՝ մանաւանդ 'ի տըռփանացըն խայթուածոց

Ըզգողի հարկանէին երկամուռնքն 'ի զոփաւըն:

Դըրդաւեալ Թոթովախօսս պապաջելով ած 'ի վերայ.

« Աղէ յանձըն լեր, սիրուն կոյս գեղեցիկ, եւ մերկացիր

Ըզքաջութիւնդ անպատէհ ազգիդ, գեղոյդ եւ հասակիդ.

Գամ մի ուշիմ լեր ընտրեա զարեւ լուսոյս, զանձինդ օգուտ », ...

« Ընտրեցի », ասէ կոյսն արիաբար. — « Եւ զնչ », կախարդն. —

« Ըզմահուն դըժոխ երեսս, ածուխ կըմախք, գերանդի սուր,

Ըզգանդիւն անդընդային, զերր եւ ըզժախ, ցեց մեցամէս,

Եւ այլ ոչ եւս ըզքեզ եւ զնըմանիս քո տեսանել:

Ի՞բր արդեօք շամբէալ մոլիս եւ դամարեալ կաս 'ի ցընորս.

Ձի որ Բե՛լայ քաջազին ըսկայազօր երկրակալի

Չըկալաւ յանձին լինել, դըժխեմ քըրմիդ քեզ յա՛նձն առցէ »:

Ասացեալ եւ դարձոյց 'ի բաց զերեսսն զայրազին,
Զայն երեսս արփիագեղ, զաչկունս եւ զլանջսն լուսակաթ:

« Այլ եւ այլ, ասէ քաղդեայն, գիտեմ ես ազգ խօսել ընդ քեզ.
Դու զոր յերկնից անմահից եւ ստորնական անդրնդայնոց
Ինձ շնորհեալ գաւազանաւրս զօրութիւն մեծ՝ գիտես ոչ,
Իւ ընկապճեալ ընկերկեմ զամենայն ոյժ եւ ըզկորով,
Պարանեմ յիս ըզբընաւ շունչ կենդանի, թողում դարձեալ,
Տագնապեալ մինչեւ 'ի խոր սանդարամետս՝ այսրէն կոչեմ»...

— « Զոր ցնորեալ 'ի քեզ պարծիս ըզզօրութիւն կարօղ ձեռին
Հրաշակերտին միայնոյ, կարկեաց աղէ եւ համրասջիր »:
Ուժգնասիրտ զայս բարբառեալ կուսին Հայոց, եւ ընդ ասելն
Ոստուցեալ 'ի բազմոցէն վաղէ հրաբոց իբրեւ առիւծ,
Շաչեցին շրջթայքն 'ի ձեռնն ուժգին եւ յոտսն պարաւանդք.
Վախտանդ 'ի ներքըս պընդեցաւ, Բիւրասպ արտաքս աճապարէր:
Այս կորանք եւ ռիութիւն մըխեալ 'ի սիրտ կախարդաստար
Կայր մինչեւ ցընդերեկս աւուրն այնմիկ եւ մինչ 'ի սպառ:

Յառաջնում պահ գիշերւոյն՝ երբ մեծամեծ աւագանին
Առ Բե՛լայ կային բազմեալ, եւ ուշ 'ի կուրծս անկեալ նորա,
Զի ոչ որպէս ակն ունէր 'ի մի միայն ճակատամարտ
Վըճարեցաւ պատերազմն, այլ առաւել եւ կոր 'ի գլուխ,
Առ կասկած երկիւղի առաջիկայցն վարանեալ,
Սըրտմըտեալ մըռնչելով առ մըտերիմսն բարբառէր.

« Չեք ինչ բողոք հարկանել, ոչ ըզսըրտէւ ոչ ըզբազկէ
Քաջացդ իմոց եւ սպային, իրացն ըզմեղ խաբեցին եւք:
Ոչ ըզխրոխտն թորգոմայ զամբարտաւան ընկճեցաք գլուխ,
Ոչ 'ի մեղ զըմբոստութիւն նըւաճեցաք զգըստեր նորին,
Այլ եւ բազում մնասանիւ լիցի թերեւս մեղ պատերազմն »:

Յայնժամ Բիւրասպ որ 'ի սիրտն մըռմըռէր մեծ բարկութիւն,
Ընդ նըմին եւ ըստըրջանք շամբուշ կըրիցն կըտղանաց
Այն զի 'նդ կուսին զառաւել յանդըգնութեան ոչ փորձեաց փորձ,
Մատուցեալ մեղմեխանօք ասէ, զխոճոճսն 'ի խոր ծածկեալ,
Քըննելով մարթանօք ըզտիտանեան սըրտին անդունդս.

« Ըզպատերազմդ հարցեն աստուածք եւ անվըկանդ սուր դիւցազնիդ,
Զի թէպէտ եւ ոչ այսօր, սակայն անշուշտ առ վաղիւ այդ:
Իսկ յաղաղըս կամակոր եւ յեցամիտ որսիկ աղջկան,
Շատ իսկ է եւ աւելորդ այսչափ զխորհուրդսըդ յերկարել:
Անն ունել տակաւին առ 'ի նմանէ հաւանութեանց՝
Ի քարէ կաթն է կըթել եւ 'ի վիմաց ասը ըստանալ,
Թակարդեաւ ջուր բերել, 'ի հուր գըղել, աղալ 'ի ջուր »:

Ապա զմիտսն յիւր նըժարս եւ յիւրայոցն ածեալ՝ յաւել.
« Լեզուն ոչ ասէ կուսի եւ սիրտն այո, բոյս է բարուց.
Դիւցազնիդ աստուածանման թէ 'ի տեղի ես ինչ էի,

Այժմէն յայտմ իսկ գիշերիս, Թորգոմացւոց արեամբ տապեալ,
 Ձըգէի բըռնաբար զաղջիկն աչեղ ինձ յառադաստ:
 Թէ կամայ թէ ակամայ հըպատակեալ յանգչէր անխէթ,
 Եւ ամենայն ինչ անդէն այնուհետեւ առնոյր վըճար,
 Բեւեռով Թափեալ բեւեռ, եւ արկեալ կոյսն 'ի մատանակ »:

« Այն քաջիդ, կըրկնեաց 'Նեբրովթ, զիսորդ փութով եւ գիւրագնի
 հարթեցան քեզ առապարք, եւ ամենայն ինչ ել 'ի գլուխ.
 Ձի հեշտեալ ըզթորգոմեանսն կապեցեր 'ի քո ճըկոյթ:
 Ո՞ք քան զիս հըմուտ հըզօր բուռն բազկիս այս օրինաց,
 Այլ ընդ բան եւ ընդ գործ քանի գիտես են վըտաւանք.
 Բան խըստիւ՝ ոչ ել 'ի հուն, օձ 'ի ծակէն ել Թովութեամբ:
 Ոչ աղիճ գերի կամացս, այլ կին սիրոյ 'ի գիրկս ընտրեմ
 Ոչ անհոգի մարմին եւեթ, ոչ գեղ առանց սըրտին կենաց:
 Ձերկին զերկիր եւ զանդունդս եւ զդժոխոց սանդարամետս
 'Նըկատեն աչք Բիւրասպեայ, սակայն եւ ոչ ըզսիրտ մարդոյ:

« Ընդ բազում փորձ հանգիսի անցեալ իրացըդ գուշակեմ,
 Ձի ոչ որպէս դուդ կարծես՝ օրիորդին է սիրտ ընդ մեզ, —
 Ձի եւ զիմս երեսօք սարդիոստայն ձըգեմ ծածկոյթ, —
 Սա 'ւասիկ ուոչ իմս ընդ 'նըմս. հեշտ ցանկալեաց՝ քան ըզվայելս
 'Բաղցրագոյն է յոյս գիւտին յակընկալիս Ժառանգութեան.
 Ըզբընաւ ցնորից պատրանըս լուծանէ այս գիտութիւն:
 Այլ իմ թէպէտ եւ յաչաց ելեալ է կոյսն այսուհետեւ՝
 Ընդ քինուց անհաղորդ մեծի սիրոյն առ հոմանին,
 Հաւաստել սակայն չկամիմ զատելութեան նոցա բաղայս,
 Որ եւ օգնէ ինչ ոչ մեզ յառաջիկայս ճակատամարտ:
 Ձի կամայ թէ ակամայ թէ եւ անցի կոյսն 'ի հաւան,
 Թորգոմեան սակայն վիրագն երբէք զայն մեզ ոչ կըլանէ,
 Ոչ Թափէ զձեռն 'ի կըռուոյն, ցըծագս երկրի պընդեսցի զհետ:
 Եւ ձըգիցեմ ըզկորիւնսն Թորգոմայ զառիւծացեալս
 Յիմ աշխարհըն ծաղկաւէտ եւ մինչ յոստան արքայութեանս »:

« Եթէ այդչափ ատեցեր զատելոյդ դուստր, ասէ Բիւրասպ,
 Եւ արժան իսկ եւ իրաւ, արդ ո՞ւր ապա իւր պատուհասն:
 Եթէ երկինք յապաղեն տակաւին զհօրն 'ի գլուխ պատիժ,
 Իսկ առ իմ աստուածատիպ անմահից դու գըծեալ պատկեր
 Ըստրըկիդ, ապերախտին, ոչ ընդ կառափըն հանիցես:
 Անարկիքըդ մէն եւեթ, նա եւ լուութիւնդ իսկ բաւական
 Առ 'ի զնա յայն ինչ մատնել որ քան ըզմահ չար է կուսին.
 Հատուցին անարգանացդ 'ի ծոց նորա եւ հօրն վըէժք »:
 Ձայս նիւթեր, զի առաջին 'ի լաշկարէն ինքն լիցի,
 Կամ անխէթ 'ի 'Նեբրովթայ յինքըն միայն տարցի զաղջիկն,
 Որպէս յունկն իւր խօսէր մոլեգնութեան լըկնեալ աւիւն:

Առ այն լուռ լեալ տիտանեանն՝ ընդ ինքն ընդ ունչոս քըրթմընջէր.

« Քըրմուլթեան իսկ եւ իսկ վայելուչ միտք, սիրտ եւ խորհուրդ » :
Բարձր 'ի ձայն ասէ ապա . « Չեւ ընդ ոտիւք ի կորացեալ
Բարձրայօն գըլուխք որդւոցն Թորգոմայ եւ սէգ լերանցս ,
Ոչ ինչ այլ արժանի համարի Բէլ խոհից որոճ .

Ջամենայն 'ի բաց եղեալ՝ այժմ 'ի մարտիս տեսցուք վըճար :
Վաղիւ յառաջ քան ըզմուտս իւր գիտեսցէ ակն արեւու
Ջյաղթանակ սրոյն Տիտանայ , զհայկ եւ զբանակ իւր գիտապատ
Ընդ երեսս անկեալ դաշտաց , ըզխորածորս արեամբ գնացեալ :
Եւ որպիսի յամփոփել ճառագայթիցն իւր արփենից
Գիշերին տըխրատեսակ սլատէ խաւար զերեսս երկրի ,
Ըզխորանսն Թորգոմայ սլաշարեսցէ սուգ եւ երեր :

« Ելցեն արդ պընդադէսպանք յիմ երեսաց ընդ հարաւ կոյս
Ճեպ տալ այսր եւ այլ գընդաց վերջապահացն բանակիս ,
Ոյց չըգիտեմ որպէս ոչ բաւեաց մարտիս դուլ՝ եօթնօրեայ
Հասանել յօգն 'ի Թիկին նուազեալ եւ խոնջ զօրականիդ ,
Գերփել զբանակ եւ զերկիր ասլըստամբացդ հեղեղաբար :
Ելցեն եւս աստ այժմիկ ընդ լեառն ընդ բլուրս եւ ընդ անտառս
Գուգազ մեծ 'ի վանապան ռամիկըսպաս 'ի մարդկանէդ
Եւ 'ի խըմբից ռահվերայց , հարկանել փայտ ատաղձ բազում ,
Գործել կամուրջ , լաստ , յարեւմուտըս կոյս բըլըիս 'ի վըտակին՝
Ի զանխուլ վայրի յաչաց , 'ի զիջագոյն ուղիւիցն փոր :
Ձի յականսն կոյս Թէսէտ անցի գընդի կայ հուն տեղի ,
Կապուտողն եւ դարեւանդք իւր ոչ ծածկին 'ի Թորգոմեանց :
Թող զի անդ եւ սակաւ ինչ է մեզ դիւր հեղեղատին
Միախումբ ասպատակաւ ծանր ամբոխի դռնից յայնկոյս ,
Անկանել յանըզգաստ եւ յանպատրաստ հայկեան զակիշ :

« Ձի վաղիւ ընդ այգն յերկուս առաջըս մեզ մըղեսցի մարտ .
Մի ճակատ առ ճակատ , գիմիւ 'ի դաշտ ելեալ դիսրան ,
Միւսն զանխուլ՝ ըզլաստեալն անցեալ ըզբուրք յառաջամուխ ,
Ի կողաց եւ 'ի Թիկանց հարեալ զբանակ Թորգոմացուց՝
Տիրել համայն եւ բոլոր բընի նոցա եւ ճամբարին » :

Պատուիրեալ զայս՝ արձակէր զաւագորեարն առ յինքենէ ,
Եւ մեծասաստ հրամանին առնոյր զոց գործն ըզկատարումն :

Թամիր կոյսն գեղեցիկ լեալ յեղբօրէն Բաբայ տեղեակ
Անօրէն առաջարկի դուժ խորհրդոցն Բիւրասպեայ
Մատնելոյ զաղջիկն ըմբոստ 'ի զեղև զօրուն խայտառականս ,
Եւ մըտախոհ լըուլթեան ցասուցելոյ հօրն քինու ,
Բարկուլթեան եւ ամօթոյ պատկառանաց հուր բոցավառ
Յայտեալ յերեսն եւ ըզսիրան երգիծուցին ըզկուսական ,
Յուշ եւ իւր խոստումն եղեւ զոր յատենին երգուաւ հայկայ :

Սըլացեալ անդէն առ հայրն՝ արտասուագին յոտն անկանէր ,
Հեկեկայր հեղձամըղձուկ ըզհայրենին փարեալ ծընկովք ,

Առ մըղձկեւ սըրտին չկարէր ոգի կընեւ, յօգեւ բարբառ :
 Համբուրէ հայրն ըզճակատ գեղոյ դըստերն սիրայնոյ
 Գիրկս արկեալ՝ յարուցեալ նըստուցանէ առ իւր 'ի տախտ ,
 « Զինչ իցէ այդ քեզ, ասէ, դուստր իմ ազնիւ, դուստր սիրուն,
 Յումէ զինչ կրեցեր, եւ ո՞վ այն որ 'ի կոյսն իմ ժըպրհեսցի,
 Իսկ այլում վասն եթէ ես յաղերս եկեալ սպաղատանաց,
 Որպէս զի ոչ լուէ քո քաղցըր սիրտ, ասա ցիս համարձակ
 Զամենայն, բաց 'ի դըժմիտ վէս աղջկանէ թորգոմաղին .
 Զի նորա կընքեալ է արդ այսուհետեւ խիստ դատաստան » :

Տիտանեան կոյսն իբրեւ զայն լըսէր, նուաղէր եւ թալանայր,
 Յոգւոց ելեալ, « հայր, ասէ, ապա եւ զիս ընդ իւր ըսպան » :
 « Զինչ խօսիս, դուստր, կըրկնեաց անդէն Ներքովթ, համարիցիս
 Զաղջիկ մի թորգոմեան՝ ինձ արժանի փառաց ըսպանդ » : —
 « Ոչ, ասէ, այլ քան ըզմահ չար ինչ թերեւս տացէ դործեւ
 Բարկութիւն սըրտմըտութեան քինախընդիր տեառնըդ վըրժուց » : —
 « Որում անձամբ, ասէ Բէլ, արարեալ զանձն իւր արժանի,
 Որպէս արդար իսկ ցասմանս՝ որում եւ գուն վըկայեցեր :
 Ինքն ընդ իս ոչ կամեցաւ, ոչ կամեցայց եւ ես ընդ նա .
 Զիցէ այս իրաւակշիռ քինու տրիտուր մեծ սպառուհաս » :

« Այդչափդ 'ի քէն, հայր, ասէ, մեծանձնութեանըդ վայելուչ .
 Այլ վատութեան զոր յաւել խորհուրդ 'ի նոյն խրատատու չար,
 Ոչ առնուլ ինձ 'ի բերան, եւ ոչ քեզ անկ ինչ եւ սպառչա՞ .
 Մի, աղաչեմ, 'ի ցասման սըրտմըտութեանդ լըսեր նըմա :
 Յիս, հայր, յիս . աղէ հայեաց դու միանգամ մըտօք քոյովք,
 Յոր փափուկ մասըն սըրտի զամենայն տոհմ հարցես կանանց,
 Զոր անկոխ եւ անմատոյց ամուրըս մեր եւ ըզգըղեակ :
 Մի զազգիս ըսպառըսպուռ ժառանգեսցես զատելութիւն,
 Որ քաջի առն իմաստնոյ լինիցի դառն քան ըզմահ :
 Մայր քո քեզ յուշ լիցի, որ զմեզն երկնեաց յուշ Շամիրամ .
 Կոյս էին եւ նոքս, եւ կուսութեան բերին ծաղիկ .
 Մի զըննորհս երեսաց նոցա յամօթ առներ այսօր,
 Եւ մի զիմա ըզկուսի դըստեր ըզհօրըդ դիւցազանց :

« Քանի աղէտք են կուսի մատնեւ ըզվարդըն կուսագեղ
 Ի լըլկանս եւ 'ի փետումըն ճիրանաց ոչ սիրելոյ,
 Թող ապա թէ առելոյն, թող թէ շամբուշ մոլեգնելոյ
 Ըսպային շուայտոտ գըրկաց . ո՞հ, սարսափիւն գայ զոսկերօքս,
 Եւ քըսմին հերք 'ի մարմինս իմ անդամոց խողանացեալ :
 Յուշ քեզ, հայր, յուշ հանապաղ աշխարհի բախտ միշտ յերերի .
 Թէ յանկարծ եւ այս քո դուստր անկաւ 'ի ձեռըս թըշնամոյն,
 Մատնեսցի յայդ քարշանս . ո՞հ հայր, քանի ես խընդալից
 Ես ինձէն 'ի ժանտ մահուն՝ քան 'ի նոցին անկայց 'ի ծոց :
 Արդ եւ ձեռք եղուկ կուսին կան 'ի կապանըս կաշկանդեալ,

Եւ ոչ զայն ներէք նրմա, զի արարեալ անձին անձամբ՝
Հանցէ յազատութիւն ըզգատաստան իւր եւ զպատիւ.
Եւ ոչ զերեսսըդ կարէ ինչ աղաչել հէքն եւ թըշուառ:

« Եղկելոյն թէ չողորմիս, քեզ եւ փառաց քում ողորմեա.
Ձոր քեզ դամ մի եւ թագիդ քում վայելուչ նրկատեցեր
Աննիցէս արդ արժանի սինըքորաց խառնաղանձին:

Սակայն ինձ ողորմեա. ես ընդ նորա տառապիմ, հայր,
Փարեղի ասեմ՝ խնայեա զազգ մեր 'ի ժպիրհ թըշնամանացդ,
Ի քո կոյս դըստերէ զծանր ամօթոյդ շիկըս շըփից.

Մի 'նդ նրմա 'ի նըշաւակ յայն առականս եւ զիս մատներ:
Ձինչ այլ պատիժ պատուհաս կամիս՝ հրաման տուր ատելոյդ,
Ամենայն մահ չարաշուք, դահիճ՝ դըժնեայ, քաղցր է քան զայն:
Մի ստիպեր երանել բախտին Հրանտայ զկոյս տառապեալ,
Գերի է, սակայն կին մարդ, սակայն աղջիկ կոյս, օրիորդ,
Ձոր եւ գիտես քաջ, հայր, զի զնա իմ իսկ առեալ է յերաշխի,
Ի մեծ փառըս քոյ երգուեալ լու 'ի լու հօրն եւ ատենին՝

Անարատ յիս ապաստան զօրիորդին գիտել պատիւ:

Բիւրասպեայ՝ զիս եւ ըզքեզ միանգամայն ոչ տամ կոխել »:

Ձայս հեղոյր եւ յորդաբուղիս ջերմ արտասուաց աղերս աղբիւր
Ընդ գեղեցիկ երեսաց վարդակարմիր այտսն հրաշէկ:

Տիտանեանն արիւնիսանձ ձեռօք ըզթաթ դըստերն եւ զուս
Փայփայեալ, « Յայդ ձայն, ասէ, զՀամիրամայ դուստրն ծանեայ
ՁՀամիրամայ զըրուանեան՝ զորոյ եւ զտիպ բերես չըքնաղ:

Դու երթ արդ 'ի հանգիստ, եւ մի քո սիրտդ հարցէ զքեզ ինչ.
Յիս պատիւ քո, դուստր. աստէն բազումք բազում ինչ տան խորհուրդ,
Բայց ոչ մըտաց 'նեբրովթայ եւ ոչ սըրտին թէ իշխեսցեն:

Ի դըստերս աղաչանաց դարձուցանել չկարեմ զերեսս.

Ըզբողոքդ եւ ըզմըտաց լըռեցո ծուփս, երթ անկասկած »:

« Ոչ, յաւել կոյսն, յերեսաց քոյ գընամ ոչ, թէ չերդնուցուս »:

« Երգուեալ քեզ, ասէ Բէլ, 'ի քոյին գլուխ, 'ի հօր քոյ թագ »:

Ի համբոյր աջոյ ծնողին տըւեալ հրաժեշտ՝ գընաց Թամիր

Ի խորանս իւր խընդամիտ ընդ երախտիս սիրեալ կուսին:

Ձօրականնն պարտասեալ, որ ընդ յարկաւ, որ բացօթեազ
Անկեալ 'ի քուն խորդային ընդ աստեղօք լուսակարկաջ:

Իսկ անխոնջ գունդըն քաջաց, մայրեւոր, հիւան ատաղձագործ,

Բարձեալ յուս սայրասուր երկայնակոթ կացին, փայտատ,

Տապար ուրազ եւ խիզար, ուռունս եւ թակ եւ կարծր սեպս,

Ճախարակս եւ գելիկոնս, շաղափ, խարտոց եւ խարաբուզ,

Խաղացին անմըռունչ, ընդ այլ կաթել կարթեալ իջին

Ի ստորոտըս բըլըոյն եւ 'ի հովիտ տեղիս վայրացն

Յափն 'ի վտակին, զմեծագոր բըռնաւորին հրաման 'ի գործ

Արարեալ՝ Արշակաւ ճարտարապետ առաջնորդաւ

Մեծի պետին եղելոյ ռահմիրայից քաջն Արեշի :

Երկնաբերձ եւ ստուարաբուն անկեալ անդէն տապալէին :

Նըշդարի կաղնի թեղօշ շոճի սարոյ սօս կաղամախ

Նոճ հոյն եւ գի սկայաբար ուժով շէշտեալ շերտակոտոր :

Լեռնանայր ատաղձ բաղում, զոր եւ ճեպով արագափոյթ

Լաստս հարիւր մի գործեալ, արկեալ 'ի ջուրն ողորակապ

Զօդէն զափունսն երկոսին • մռնչէն ալիք կարկաջասահք՝

Ազատաքայլ ընթացիցն ընդ ոխերիմսն սըրամբտեալք :

Ապա զհաստ եւ զհարուստսն յանտառաց դարէ 'ի դար

Կապէին արկեալ կամուրջ մեծ ձողաբարձ պահանգակապ,

Եւ զերեսսն խորտաբորտ կոչկոռոտուն՝ հարթեալ հողով

Կուռ հարեալ ողորկէին գնալի ոտից եւ սըմբակաց :

Ընդ երիւր պահ գիշերոյն սքանչելարուեստն յանկ եւ վաստակ :

Գունդ հայկեան գիշերադէտ՝ յոյժ 'ի բացեայ վըտաւանօք,

Զմարթէին զազդ իրացն առնուլ՝ ըստոյգ կալ 'ի վերայ,

Մանաւանդ, զի եւ յոգնեալք եւ կոչկոճեալք եւ կիսարթունք :

Զայն գիշեր կասկածադին՝ արի դիւցազնն թորդոմեան

Աներկիւղ անխէթ անհոգ նընջէր ըզքուն երկնապարգեւ

Յանվըկանդ արութին յեցեալ սըրտին եւ մեծ հոգւոյն :

Հայրապետն Նոյ եւեթ առ խորանօքն դիւցազանց

Տակաւին աննիրհ շըրջէր 'ի ճամբարին լուռ ճեմարան

Ուր սեղանն կառուցեալ կայր անմահին յաւիտենից :

Աստուածակիր գլուխ ծերունւոյն ալեօք փաղփեալ արծաթափայլ

Գիշերոյն այնմ էր միայն նա լիալիր լուսին պայծառ :

Շուրջ հայեր պարագիտել ըզքաղցրաբուն վրանօք արանց,

Խուն ինչ 'ի խուլ լըռութեան՝ լըսէ մընչիւն վերաւորաց,

Առկայծեալ ըզհրատս ետես գիշերապահս՝ յանցանել մերձ :

Առնու մեղմ իմըն խօշիւն յետուստ կուսէ ոսոխ բըլըոյն,

Զմարթէ կալ 'ի վերայ հաստատութեամբ աղօտ իրին,

Եւ յանոյշ քնոյ քաջազանց յարուցանել զոք զեմեղէր :

Զերեկի ցայգութեան զարկածիցն յուշ ածեալ վըտանդ,

Զերկոսին գողգոջ դաստակս եւ զաչս ողորմ արտօսրալից

Ամբարձեալ յաստեղախուռն 'ի կապուտակ երկնից կամարս,

« Դու Տէր, ասէ, սըրտագէտ եւ քըննիչ կոյր երկամանց,

Ամենակալ դու հըզօր պահպան Նոյի եւ Թորգոմայ,

Անքուն ակն ամենատես, դու 'ի գըլխոյդ արարածոց

Նըկատես յայտ յանդիման, ձեռօք զըննես մանրակըրկիտ

Զոր ինչ մեղ նենգաւորէ քո թըշնամին հնարիմաց դաւ •

Յերեսաց քոց առաքեա զմըրրիկ հոգւոյդ եւ ցըրուեսցի » :

Զայս ասէ, եւ մենացեալ 'ի տաղաւար իւր ծերունին

Ի ծիրանի գորգս 'ի նինջ զալեւոր գլուխն խոնարհէ :

Եւ ահա զմէջ գիշերաւ աննիրհելի այցելուին ակն

Որ ըսկէր 'ի փրկութիւն բախտին Հայկայ եւ խորանայ,
 Զյօնսն ընկէց, շարժեաց գըլուխ, ձրգեաց բազուկ անդխմահար
 Ի մըթին ըշտեմարանս լոյծ անդընդոցըն թեմանայ:

Յարուցեալ հարաւահողմ, արշաւասոյր ամպոց երկնից
 Ընդդէմ շընչեալ՝ կուտակէ զնոսա 'ի սնարս Ասարուտողին:

Եւ ահա փայլատակունք եւ որոտմունք ցելուն զերկինս,

Եւ գոռմունք ահագնաթունդ գղըրդեալ զէրինըս պատառէն:

Ռահվիրայքն հազիւ մինչ գործըն յանդ ելեալ անդրէն դարձան,

Հեղեղասաստ անձրեւօք յորդավըտակ ուղիսից գընացք

Զգազաթն ըզսնար զուս եւ զկողս ողողէին զմեծի լերինն,

Եւ ընդ ոտան իջեալ խաղան կարկաջահոս գետք զայրացեալք:

Յայն ձայն աղաղակի զարթեալ եւ թուխ նիրհեալ վըտակ,

Մըմըռեալ 'ի զայրոյթ սըրտմըտութեան կոծէ բախէ

Զամենայն լաստ եւ կամուրջ՝ այն ինչ արկեալ զիւրով անձամբ,

Փլուզանէ քանդէ քակէ, եւ աղխաղխեալ վարէ սաստիկ

Մինչ 'ի դաշտ բարե՛լաստան եւ մինչ 'ի ծով մեծ արտաքին:

Եւ Բիւրասպին Աժդահակ 'ի քուշաստան իսկչին տըքնէր,

Ի գիւէն խանդարեալ եւ 'ի դըստերն հարեալ Հայկայ:

Յնորակոծ մըտօք սըրտիւ յաչագեղոյն մոլեգնի դէմս.

Եւ զի էր յանձն իւր վըստահ՝ Բե՛լայ զաղջիկն յաչաց ելեալ,

Զայն գիշեր կամի զկըտողուցըն կատարել, կարթել ըզնա,

Գաղտագնաց կորընչել 'ի տիտանեան դուժ երեսաց,

Եւ պատրել զամենայն ըզյոյս սնոտի զանխուլ սըրտին:

Մեծամեծս ընթացեալ 'ի խորանին ճեմ՝ ըզճեմի,

Զհամօրէն մարթանաց հընարս առ ինքն անդըր կոչէ,

Եւ ըզբնաւ զօրութիւնըս դըժոխոցն սպըստամբից.

Եւ նոքօք սպառաղինեալ եւ զյիւթականն առեալ ըզցուս՝

Ի լուռ մըթան թաքթաքուն 'ի գեղեցկին գընայ վըրան:

Հայկանոյշ թալացեալ ցըմեծ վախճան յանձուկ սիրոյն

Երեսաց հրանտայ, յողորմ նենգախոշոշ մահուն պատկեր,

Հուսկ ուրեմըն խոնարհեալ զպարկեշտ գըլուխն յաջոյ բազուկ՝

Կէս 'ի նիստ եւ կէս 'ի կողմ եղեալ նընջեր քուն հրեշտակի:

Կանթեղ մի ցայգանոց աղօտաջահ սըփուէր ճաճանչ,

Թոյրաթուխ գանգուրք վարսիցըն ծալ 'ի ծալ ըզլոյս լանջօք

Ծաւալեալ ծածանէին՝ թասուն կըրծիցն ընդ ելեւէջս

Ի սըրտին տագնապէ 'ի հինինալ հանել յոգւոց:

Յայնժամ գայր կայր առաջի իւր 'ի տեսիլ անըրջական

Կենդանի երեւութիւք պատկեր անձին կերպարանաց

Տարփելի վաղաղրաւ քաջի խօսնառն իւրոյ հրանտայ:

« Ողջոյն, ասէ, ցանկալիդ, նիրհես յանհոգս աներկեւան.

Աւաղ դառն անջատմանս, եղծկ գեղոյդ քո զըրկանաց:

Ես արդ կամ յերանելի կեանս յաւերժից լուսասլրակ,

Սակայն քեզ դառնաղէտ ողբոց եղուկ, իմն հայկանոյշ,
Քեզ վըտանդ մեծ ըստառնայ, եւ ինձ ընդ քեզ, չար քան ըզմահ:
Յերանաւէտ անմահից կայեանս շըշուկ այս ընթանայր,
Եւ իմ քեզ աճապարեալ աղգել դաւոյն լինել սլատրաստ:
Զարութիւն գիտեմ զսըրտիդ եւ ըզմըտացըդ պընդութիւն,
Բիւրասալի Աժդահակ սակայն կախարդ կիւս ալեւոր»...:

Հասանէ յայն բան Բիւրասալ, եւ սակուցեալ յահեղ տեսոյն
Պահնակաց վըրանին, եւ 'իցըսոյն ընդարմացեալ,
Մըտանէ լըռիկ 'ի ներքս, եւ յստն 'ի մատն անձայն գնալով
Ըզփեղկիւ խորանին գաղտագողի կացեալ հայեր
Սըրտաբախ եւ յիմարեալ մըտօք 'ի կոյսն ամենադէպ:
Եւ լըսէ՝ զի զկնի կըցեալ վերջին բանիցն ասէր Հրանտայ.
« Բիւրասալի՛ Աժդահակ, թող անդր 'ի բաց, սիւ իմն Հըրանտ,
Ըզմոլին զայն ալեւոր. զոր աղճատեալ ալեացն էր անկ
Ա՛ռ նա գնաց սլատատխանի. խորամանդեալ նորայն սլատիրք
Ուժեացեն թերեւս առ այլ՝ ոչ թորգոմայ դուստր, ոչ քո հարսն,
Որ յԱստուած խրախուսեալ եւ սըրտեռանդն 'ի սիրելին.
Ոչ գոյ յիս երկիւղ եւ ոչ 'ի միոջէ իւր սպառնալեաց:
Իսկ դու քաջդ, իմըս Հրանտ, աղէ զիմրդ եկիր այսրէն,
Ո՞րպէս յայն կեանսըն կեաս, երբ իցէ դալ եւ ինձ առ քեզ:
Կաց վայրիկ մի այլ, մի գնար. աուր ցիս ըզձեռնըդ, զաջդ հըղօր,
Բեր առ իս, մաաիր, ըզգլուխդ համբուրեցից ըզսիրելի»...:

Յայն բարբառ կողկողադին՝ յառնէր Բիւրասալ 'ի դարանէն,
Եւ մեղմիկ մատչէր յառաջ. դոչէ յայնժամ Հրանտ 'ի տեսին.
« Ա՛յ, աւասիկ դաւաճանն, զարթիր, ճն, զն՛ կաս 'ի քուն »: —
« Աւասիկ դաւաճանն », յարէ եւ կոյսըն յերազին:
Եւ մինչ չեւ զաչսըն բացեալ, կախարդասարըն Բիւրասալի
Կարդացեալ զՍանդարամեսն եւ զկարապետըս դըժոխոց,
Եւ հարեալ դիւթական զարմանագործ գաւազանաւն
Ըզգլուխ իւր զուս եւ զթիկունս, յանըրջականն 'ի Հրանտ փոխէր:
Կերպարանք նոյն եւ հանդերձք նոյն եւ գընացք ոտից ճեմոց,
Բովանդակ անձին շարժմունք, ձայն եւ բարբառ զոյգ եւ հանգոյն:

Զարթուցեալ 'ի տեսլենէն աչադեղ կոյս օրիորդին,
Տեսանէր տկն յանդիման զնոյն որ յանուրջս հասակ եւ դէմք
Սիրելոյն իւրոյ Հրանտայ եկեալ կացեալ անդ կենդանի:
Յառաջօք երեւութէն զճըշմարտութիւն չունէր ընտրել,
Իբրեւ քուն ընդ արթունս՝ անթիթ տկամք կայր հիացեալ:
Կակուղ ւողոք բարբառով կերպարանեալն յօդէ Հըրանտ.
« Ե՛ս դաւաճան, ե՛ս քոյին Հըրանտ, բաբէ, քեզ զն՛ եղեւ.
Ո՞չ ճանաչես ըզքոյ Հրանտ, որում եւ արդ սէր խօսէիր:
Դու գըլխոյս համբոյր տենչաս, ես զաւելին շնորհեմ քան զայդ.
Եկ արկցուք գիրկըս միմեանց, եւ զայսչափ դէթ յագեսցի սէր »:

Զայս ասէր, եւ հրաբորբոք լըկտի աջօք գիրկըս սըխուեալ՝
Ղիմէր 'ի կոյսն, որ զբազուկան ընդդէմ ձըգեալ, « Սակայն, ասէ,
Սակայն զայդ ինչ կենդանեաւն ոչ յանդըգնէր ընդ իս հըրանտ •
Այլ աղէ գամ մի զայն ասա • հիմ այս յանմահ կայենիցն եկք » :

« Առ ինչ այլ, ասէ ցընորքն, այլ 'ի վայելըս ցանկալոյդ,
Այլ 'ի տես քո եւ 'ի սէր եւ գիրկընդխառն ընդ քեզ լինել •
Անողորմ զըրկեաց օրհաս, բայց արդ Երկինք սլարգեւեցին :
Երկրորդ անգամ 'ի փըրկել 'ի մըթերեալ ոխիցն ըզքեզ •
Անձկալիդ իմ, ոհ, վըտանդ մեծ մըումըուեալ գայ գաղաթանդ
Ի տխտանեան գողոզէն, թէ 'ի կապանսըդ յամես գեռ •

Գեղեցիկ արեւուդ ածցէ խաւար՝ նոր առաւօտն :

Ի ծաղիկըդ քո խնայեա, լուր Բիւրասպեայ փախչել ընդ իւր
Եւ ապրել յերեսաց եւ 'ի ժանեաց չար գաղանին :

Զայս կամիմ եւ ես, եւ զայս, ներեսցէ սէրըդ, տամ հրաման,
Նա եւ ոչ ես ինչ եւեթ, այլ եւ Երկինք 'ի գուծըս իւր •

Եթէ գու քեզէն չանսաս, ես իսկ բըռնի տարայց առ նա :

Անողորմ ճակատագրին ընդ իմ գըլուփ կընքեցաւ բախտ,

Չիք ինձ զարեւ տեսանել, գու զուր առ սէր իմ կորընչիս •

Անմահից այլ ինչ քան զկեանս՝ եւ քան զքո կեանս ինձ քաղցըր չիք » :

Երկոքումք ձեռօքն եխից կոյսըն զականջս, երես գարձոյց,

« Եւ գու հրանտ իցես, ասէ, եւ 'ի հրանտայ սիրոյն այդ բանք,

Այդ խորհուրդ • օն անդր 'ի բաց, քաւ 'ի սըրտէ իմ սիրելոյն :

Ընդ դիւթիւ բարբառոյդ ծուարեալ սաքրի Բիւրասպ վիշապ,

Խըրդենի դէմք եւ զեռուն գու թիւնաբեր խարամանի » ...

« Իսկ արդ, ասէ ցնորական տեսլամք զեղխեալ մոլին կախարդ,

Ի գըրկաց թէ Բիւրասպեայ գարշիս մերժիս գու խօլ սլանդոյր,

Իմ գուծք ոչ կարեն թողուլ ըզքեզ յորկոր ժանտ վիրագին :

Եկ 'ի գիրկս իմ սիրոյ, սիրատենչակ իմս օրիորդ,

Իմ իսկ առեալ փախուցեալ ապրեցուցից յանմահս ըզքեզ » :

Կարկառեալ զոյդ ընդ բանիս ձեռն 'ի կապանըս երկաթեաց,

Մոգական արուեստին կիւսահըմայ դըժնէ հնարիւք

Անդէն ինքնին սլարաւանդք յանձնէ կուսին թօթափեցան :

Եւ մոլոյն գիրկս ըզփափուկ արկեալ միջով օրիորդին,

Ի տապոյն բերանն հոծեալ, երկամուռն հարեալ զդողի,

Եւ քիրտըն քուհոտ ընդ գողդոջուն վիժեալ անդամս,

Քարշէր առ ինքն եւ շամբչեալ յայրատ աջօքն վաւաչէր :

Սողոսկեալ սարսուռ ընդ անձն օրիորդին, 'ի միտս եղեւ,

Քաղցր յուսով լի եւ սիրով ըզխուովեալ աչսն ամբարձ յերկինս •

« Աստուած հօրն իմոյ հայկայ, գու ինձ, ասէ, հաս 'ի թիկունս,

Աւաքեա զքո զօրութիւնդ » : Եւ թօթափեալ ըսկայաբար

Որցէր զանձըն, զընկենոյր զայրն ընդ յատակըս խորանին,

Ի վեր վազէր յօտըն կայր առիւծաբար 'ի խըշտեկէն :

Թաւալ անկեալ եւ երիս տըւեալ գըլորս ընդ մէջ գետին
Բիւրասպի շըրջէր անդէն ըզկերպարանսն 'ի յօձ երկայն, —
Ձի գիտէր վիշապանալ՝ երաշխաւոր զըուցեն մեղ վէսլք, —
Ձհօր իւրոյ զգեցեալ ըզդէմս առաջնոյ հին խարամանոյն,
Ձվաւաշունչն եւեթ պահեալ ըզբիւրասպեան հոգին 'ի փոր,
Շանթէր գալարէր սողէր կայսուէր եռայր զեռայր,
Հոլովեալ աչըս հրացայտ, պարոյրս ոլորս ոլորտացեալ,
Եռասայր ճօճեալ լեղու շըչէր սուէր գայր սողոսկէր
Առ թաթս ոտից գեղեցիկ կուսին 'ի կերպ աղաչաւոր.
Իղձ լինէր խաղապատել՝ քըծինըս տալ մեղկաշօշափ,
Գէթ փարել 'ի տըւփելի մաքուր ջինջ գէր գիրգ գարշապարսն:

Ուշ 'ի կուրծս անկանէր օրիորդին վիշապըն հին
Եւ պատգամս եղեմական արարչեղէնն ըսպառնալեաց,
Խաճանօղ օձըն՝ կուսին դարանակալըն ներբանի,
Եւ սըմա՝ չարանիւթ թիւնեալ գըլխոյն առնել ըսպաս.
Առ եկըն տէգ մի որմայեց՝ 'ի ժանտաժուտ վարսել կոկորդն:
Անդ Բիւրասպ վիշապանայր, կայր 'ի վերայ կանգնէր թաթից,
Սոսկալիս բացեալ երկուս թեւս, աչս, որկոր արիւնըռուշտ,
Բոց ընդ երես շընչելով կուսին, եւ յետս յետս ընթացեալ,
Եւ վրանին ըստ փեղկ անհետ ելեալ, առեալ զիւր կերպարանս,
Մաղձ դառնաթոյն որոճելով գնայր 'ի խորանս իւր գըլխակոր:

Պակուցեալ կոյսն անվէհէր, կայր մըտայոյզ եւ խելամուտ
Ազդելոյ նըմա վտանդին յանըրջական քընոյն տեսիլ:
Արկանէր 'ի միտ. « Հարից սովին ոգւովս 'ի սուր նիզակ
Ըզվախտանդ եւ զվարդենի եւ սըրացայց 'ի խորանէս:
Սակայն շուրջ կան պաշարեալ պարեկապանք, թէ եւ 'ի նիրհ,
Եւ զահագին հատանել անցանել կայ ինձ ըզճամբար »:
Ըզսնոտին ապա թողեալ յոյս, առ Աստուած իւր ապաստան,
Թաղծագին՝ քաղցր եւս երես՝ նըստէր անդրէն իբր 'ի կալանս,
Եւ ոչ եւս այլ փակէին կուսին 'ի նինջ արտեւանումք:

Սկըզբնաներհակն Աստուծոյ Սանդարապետըն դըժոխոց
Որ յերեկի ճակատուն հանեալ ըզգլուխ իւր քապքնելի
Ընդ վիհըն լայնախոր հրահոս գոռոզ Գըրգուռ լերին,
Լայն կըզակ թանձրամօրուան 'ի վերապին յեցեալ ծընօտ
Եւ եղջիւրքն ամբարտաւան 'ի մույլ ամպոց ամբարձեալ ծոց,
Յօնաճօճ աչակաքաւ ականողեաց հրագունտ անուօք
Նըկատէր զերկոցունց ըսկայախրոխտ ռազմից մըրցանս,
Ձարհուրեալ 'ի թորգոմեան բազկաց յարեանցըն ճապաղեաց,
Ի խըրթնին ամփոփել արփիահրատ սլայծառ ջահին
Ի ներքին սուղեալ եւ ինքն 'ի տարտարոսըն տաղնապաւ
Ի խորհուրդ ըզգահերէց կոչէր իշխանսըն տէրութեան:
Եկին պետքըն խաւարին 'ի մեծասաստ հրաման գումար,

Բազմեցաւ ակումբ մեծ եւ ահաւոր մառախլապատ .

Գամ մի զաչսն շուրջ ածեալ ընդ մեծափառ սեաւ հրապարակն ,
հեծեաց նախ Անդրնդէհպետն 'ի խոր սրբախն մացառ լանջաց ,
Ըզվերին սակայն երեսսն զուարթագին ցուցեալ ասէ .

« Ոչ , ոչ հեծութեան է տակաւին մեզ բախտըս մեր ,
Այսպիսի մինչեւ զինեւ տեսից ահեղ եւ զգաստ կաճառ ,
Ատեան մեծ՝ երկնից անգամ պատկառելի բռնակալին :
Խու՛ն մի երէկ ապաքէն սասանեցաւ բանակըս մեր
Տիտանեանն աստուածամարտ , զի յարեաւ , հայկըն թորգոմեան .
Եւ եղբարք անիծեալ թորգոմածինք լարի որդին
Յաւելեալ , հաստ ըզճամբար իւր արարին մեզ ոխերիմ :
Վըստամ , Վըստամ անգամ , 'ի հարկէն մեզ հաւատադրու՛ժ
Որսացեալ 'ի հրապոյրս Երկնաւորին 'ի հնարաւորս ,
Փոխեցաւ 'ի խորհրդոց մըտացն եւ ձեռն ետ յապըստամբն :
« Այլ թէպէտ եւ չեք ինչ յոյս 'ի զըրուանեան մեզ զաւակաց ,
Որսէս եւ ոչ յաբեթեանց օրհնաբանեալ Երկնից տոհմին ,
Նա եւ Առնակ , միտք յեղյեղուկ , վերս 'ի նմանէն առեալ յոգի ,
Զգիւրախաբ սկայից բանակս առ 'ի նմանէ վտարանջեցոյց ,
Սակայն եւ մեր յաղթանակք բազմահամբար կան 'ի բըռին .
Անթիւ գէշ 'ի թորգոմեանց անկեալ դաշտաց , հրանտ կենաղըաւ ,
Պատանին ծաղկափթիթ հայկակ 'ի հող , սուգ թորգոմայ ,
Հայկանոյշ 'ի կապանս 'ի ձեռըս մեր մատնեալ աւար :
« Զօրացեալն 'ի մէնջ Բիւրասպ արար , առնէ յոր հասանէն ,
Բայց եւ նորա կորեան միտք այժմիկ ըզհեա աչեղ կուսին ,
Դըժոխոց՝ յոյս եւեթ պահին ախտին մոլուցք եւ ոխք :
Արդ 'ի մերմէ աստի մեզ անդրնդական զօրութենէս
Առաքել մընայ Բե՛լայ ձեռն 'ի թիկունս օգնականի .
Են իսկ են արժանաւոր Բիւրասպ եւ Բէ՛լ մեր ախոյեանք :
Զայս խորհուրդ՝ իմ հաստատեալ , զինչ թըւի ձեզ իշխանք մահու » :
Հրապարակն ահեղ մռնչմամբ ետուն վըճիռ հաւանութեան ,
Որոտաց սանդարամետք մինչ 'ի խոր վիհս , յալս անդրնդոց .
Վերըստին Դըժոխասպետն առեալ ըզթել բանին՝ ասէ
Առաջին ամբարտաւանն հակառակորդն Բարձրելոյն .
« Այլ ոչ ձըրի տաց Բե՛լայ եւ Բիւրասպէ զիմ օգնութիւն .
Խընդացէք ընդ իս , ծն ծափս ընդ իմ հանճար հարցեն Դըժոխք ,
Եւ ընդ այն՝ զոր լըսելոցդ էք արդ յինէն աւետիս մեծ :
Եհաս ժամ , ճոխք եւ իշխանք , աստուածութեան իմոյ եւ ձեր
Պաշտօն վեհ քան զերկնից ինքնակալին ժառանգելոյ :
Յերեսաց իմոյ ելցէ հրեշտակ մանուկն առ Բիւրասպի ,
Մանուկն իմ ծոցոյս զըզուանք եւ սպասաւոր կամակատար ,
Աւ Բիւրասպ՝ որ արդ ցաամամբ ընդ կոյսն է մեզ պատկանդարան ,
Աւետել նրմա , նովաւ առ տիտանեանն մեր դիւցազն .

Զօրավիգն 'ի սպառնալի աւատիկ կայ իւր առ վաղիւ
 Յանսարտելի յանվըկանդ բազկէ աստի եւ սկտուլթեանս .
 Բայց սլայման՝ զայս սլահանջէ Անդրնդեհսկետ մեծ զօրութիւն .
 Զի զկոյսըն Թորգոմայ զսարկէշտագեղըն Հայկանոյշ
 Յաղէլ զենուլ մեզ ընդ գերին եւ 'ի սեղան մեր հանել զոհ ,
 Մատուցեալ ինձ սպառարագ եւ խաւարին իշխանութեանցս :
 Երկնից լիցին համօրէն անդեայ եւ խաշն եւ սպառութեանս ,
 Եւ 'ի գըմբէթըս տաճարին արձագանդեալ բարձր ալէլուք ,
 Ինձ յաշտ եւ ողջակէզ ճենճերեսցի արիւնաւոր
 Անմահին խրոխտացեալն 'ի մեր վերայ մարդըն սրտակեր ,
 Սպաննացեալն ըզգլուխըս մեր կոխել թըռչել 'ի մեր խորանս :
 Լափեսցեն դըժոխք զարիւն այսր ըսպանդի , հոտոտեսցին
 Ի հոտ անոյշ ճենճերոյն՝ յողջակիզին բուրեալ ծըխոյ ,
 Յարիցէ Անդրնդեհսկետ , անդ յարիցեն Սանդարամետք ,
 Յարիցեն զօրութիւնք իմ 'ի թիկունս յայնժամ Բեշայ :
 Անդ Հայկ տեսցէ զզօրութիւն իւր , միւսանգամ տեսցեն Երկինք
 Ըզբազուկ իմ համբարտակ . վաղիւ վախճան լիցի մարտին
 'Ներբովթայ 'նդ թորգոմացոյն , Սամայէլին ընդ Աստուծոյ » :

Այն ինչ դեռ բանքն 'ի բերան էին , հընչեաց ատեանն ողջոյն
 Եւ բոլոր Սանդարամետք ծափ ըզծափի ձայն ցընծութեան .
 Ոչ յագէին գովելով ըզմեծ խորհուրդն եւ ըզհանձար ,
 Եւ անկեալ ամենեցուն իւրաքանչիւր 'ի գահոյից
 Երկիր սլագին 'ի խոնարհ խաւարասէր գոռոզ թագին ,
 Եւ զաթուն ապըստամբօղ բարձրացուցին գեր քան զերկինս :

Երաստըն լուծանի , Սանդարապետն արբեալ զմայլեալ
 Ի ծափաձայն փառաց դըրուատ երախանին եւ գահակցաց ,
 Սէգ առեալ ելեալ գընայ սերձ 'ի գաւիթըս տաճարին :
 Զարբանեակըն Բիւրասպեայ ձայնէ զմանուկըն սիրելի ,
 Ահեղ հրամանաւ առաքէ յայն հրեշտակութիւն
 Թելադրեալ յունկըն նորին ուսուցանել զգործոյն հընարս :

Բիւրասպի արարեալ յօրիորդէն դարձ ակընկոր ,
 Եւ մըտեալ 'ի խորան իւր զայրագին եւ տաղնապեալ
 Յամօթոյ ու 'ի կըտղանաց տըռփիցն 'ի քուն չկարէր լինել ,
 Մանաւանդ 'ի մոլեգին ցանկութենէ քինու վըրժուց
 Յայն նըլաստ անարգութիւն առ ոտս աղջկանն անկանելոյ՝
 Քաղցին եւ ծարաւոյն զայսըն եւեթ կըլեալ իւր ջամբ ,
 Եւ յերկիւղէ յայանելոյ ժըպիրհ գաւոյն յունկըն Բեշայ :
 Յարուցեալ 'ի գահոյիցն առնու զահեղ մականն 'ի ձեռս ,
 « Եկ , ասէ , իմ զօրութիւն , եկ անհնարից դու ինձ ճարակ ,
 Արի շարժեա զամենայն ըզդըժոխոց ինձ բըռնութիւնս ,
 Ծաշակել գէթ դամ մի զկոյսն , եւ սատակել այնուհետեւ » :

Հապ զօգային եւ զվերնոտ դեւարն կոչէր , մերթ զանդընդոց ,

Ընկենոյր ըզգաւազանն յօդս եւ կալեալ ծեծէր զդետինն,
 Ի մի շունչ գեհենահոտ ժայթքէր հարիւր պիղծ հայհոյանս:
 Ոչ գոյր բան եւ ոչ բարբառ եւ ոչ ուստեք այցելութիւն:
 Մոլէր, ոռնայր գելոյր եւ փրփրրեայր, եւ արտասուէր
 Առ զայրուցըս ցաւոցն եւ կատաղի սըրտմըտութեան,
 Եւ անկեալ թալացեալ՝ ունին 'ի յերկիր եդ գետնակոչ:
 Մըռնչիւն խոր հեծեծման լըսէ 'ի վիհ սանդարամետս,
 Եւ ձայն առ նա 'ի ներքուստ, որ զայս յըստակ ազդէր պատգամ.
 « Մի զուր զիս այր դու տապնապեր, Երկինք սիրեն ըզկուսիդ վարդ,
 Սիրելին իւր հրանտ է մեզ սլատերազմօղ՝ անդ բարեխօս,
 Հազար բիւր սպառազէնք, ադամանդեայ զնովաւ վահանք,
 Եւ նիզակք բոցասուրք՝ յոխորտ մատին փուշք անթափանցք:
 Իցէ ինձ իշխանութիւն գորս կենացն, այլ ոչ շքեցոյն.
 Լըւիջիր դու հրեշտակիդ՝ զոր յըզեցիս դըմին իրի »:

Մանուկ սատանային, որ միշտ որսայր սրտեհ ժամու
 Ըզնիւթեալ չարութեան վարդապետել նըմա զարուեստ,
 Ելեալ դայ նոր յանդընդոց գեսպանութեամբն պերճացեալ:
 Մուտ եկաց սիգապանծ. « Զի վայրանկեալ կաս կորակոր,
 Վատութիւն այդպիսի, ասէ խիզախ, 'ի քեզ Բիւրասպ:
 Եւ հըզօրք տըկարացան միթէ առ ձեզ սանդարամետք
 Հասանել 'ի զօրավիգն. օն արի կաց, 'ի միտըս լեր:
 Ժամ է արդ հանել ըզքէն անարգանաց քոց յաղջկանէդ,
 Եւ նովաւ 'ի հայկայ եւ յատելեացդ ամենեցունց,
 Եւ մինչեւ յերկնից աստեղըս բարձր առնել ըզփառըս քո
 Տիտանեան հանդէպ գահուն եւ համօրէն տիեզերաց:

« Նըպաստից կարօտի քոյդ եւ նորա պերճ դաւազան,
 Ոչ ըզձեզ մոռացաւ նիզակակից ձերդ ապաւէն.
 Զօրութիւն դըժոխոց ահեղ եւ մեծ Սանդարապետ
 Զայս յըղէ պատգամ առ ձեզ եւ դաշնաւոր յուխտ մըտանէ:
 Զհամագունդ զօրուն բանակ երկրաւորաց Լանդընդայնոց
 Դիւցազանց եւ դից վեհից՝ յառաջիկայդ մարտ 'ի թիկունս
 Առ վաղիւ ձեզ պատրաստեալ, թէ զմի պայման զայս հատուցիք.
 Ի ծագել վաղորդայնոյ լուսոյն զոհել ըզդուստր հայկայ
 Եւ զգերին առհասարակ դից դիւցազանցն անդընդական:

« Եթէ զմիդ եւեթ ուշաոսն աստուածական պատուոյ 'ի կարգ
 Նուիրեսցիք անդընդեհպետ իշխանութեանն խաւարի,
 Զի զբաջաղեալն 'ի պատկեր աստուածեղէն, զմարդն հողածին,
 Եւ զփոխան նըմին յաստեղս հրաւիրանաւ ճակատագրեալ,
 Զենուցուք պատարագ արիւնընծայ յիւր 'ի սեղան,
 Եւ ամենայն զօրութեանց երկնից՝ երկրի եւ անդընդոց,
 Ի բոյր անոյշ ճենձերոյ հաճոյական ողջակիզին
 Անշուշտ է ձեզ օգնականդ եւ յաղթութիւն 'ի թըշնամեաց:

Օ՞ն արի, յայս՝ ահաւոր անուան ըզքեզ ճեպէ՝ հրաման,
Քոյդ վըրէժք, եւ փըրկութիւն գուշակեւեացն յահէ սաստից » :

Ասացեալ, որպէս սովորն էր Բիւրասպեայ զուսս համբուրել,
Գիրկս ածեալ շնչէր յոսկերան ոգի քինուց լարեան պասուք,
Եւ զգըժոխոց օձաթոյնս 'ի ծոց նորա թափեալ լնոյր :

Նախանձու չարակնութեան ցանկասիրի սըրտին ընդ Բէլ՝
Թէ գուցէ 'ի գութ 'ի սէր դարձցի գեղոյ չըքնաղ կուսին,
Եւ ոխիցն կորանաց հեշտ եւ կամակ լըւեալ պասուէր
Եւ կասկածոտ երկիւղի դաւոյն 'ի վեր ելանելոյ,
Մանաւանդ զի յանհնարին յաջողուածոյն յուսակորոյս,
Ի կիցս յետին եղերաց չորրորդ պահու գիշերայնոյն
Ընդ առաջին ծայրարձակ լուսոյ նըշոյլս աչալըրջոց
Վաղայարոյց կանխէ Բիւրասպ առ տիտանեանն առաւօտեալ,
Որ որդւոյն իւրով Բաբաւ եւ ընդ աւագ սալարանին
Բօթ լըսէր զհեղեղասաստ ցընդման լաստիցն եւ կամրջաց,
Եւ խորհուրդ առեալ՝ զվաղուի յօրինէին ճակատուն կարգ :

Յատենի կացեալ կիւսին բանդագուշեալ կոկողաբան,
« Եթէ գոյ յերկինս Աստուած, գոյ եւ յերկրի անշուշտ, ասէ .
Թէ լուսոյ, եւ խաւարի . եւ տիեզերք հատան յերկուս .
Նա զհնարսդ արար դերեւ, տապալէսցէ եւ սա զնորայն,
Բազուկ ընդ իւր առ բազուկ 'ի վսեր եկեալ եւ բուռն յոգոր :
Ամատոյց թէ առ 'ի մէնջ բարւոյն Աստուած բնակէ յերկինս,
Չարին հուպ առ մեզ են Արհմըն եւ Շիւա եւ Խարաման,
Հաղա, Լիլիթ եւ Ներիդ եւ Չաքիահ ընդ Աբիտար,
Պուրսան, Բիլէթ, Պէմոն, Չապան եւ Սամայէլ սանդարապետ,
Մեծ զօրութիւնք անդընդոյ՝ իշխանականք ոյց ընդ լուսնիւս,
Աստուածք երկրի եւ ստորից, ընդ երկնայնոյն դէմ միշտ կաճառք,
Եւ յաճախ ընդ բըռնութիւնսն յաղթօղք 'ի մարտ պատերազմի :

« Գիշերայն առ իս Բիւրասպ հրեշտակ եհաս 'ի նոցանէն,
Եւ պատգամ յունկն իմ ազգէր աշխարհականն Անդընդէհպետ,
Յուխտ մըտեալ՝ ամենայն սպառազինօք տալ մեզ թիկունս
Եւ զպատերազմըս վանել, դաշինս եղեալ զայս 'ի միջի .
Զօրութեանց բնութեան պաշտօն ազնիւ, դիւաց եւ դիւցազանց,
Եւ պատիւ վայելուչ աստուածութեան քում երեսաց
Չօնել նոցա 'ի բազին յարիւն 'ի հուր եւ յողջակէզ
Ըզպաշտօնեայս Աստուծոյն երկնից՝ զիւրեանցն զոխերիմս,
Զհայկանոյշ եւ զայլ գերին, զորս եւ մարտին հարկանէ սուր .
Ոչ մեծ ինչ պատուհաս պահանջելով նոր առ 'ի մէնջ,
Այլ յիւրեանց փոխել նըւէր զօրէն մարտի զքինախընդիր,
Խարըսխել զահ եւ ըզուք աստուածութեանդ եւ տէրութեան,
Զորոյ զոլորտըս ծաւալացն ակն արեւուն տեսցէ միայն՝
Ի միոյ թեւէն ելեալ 'ի միւսն անդէն մըտանելով :

« Մինչեւ ցերբ ատելին աստուածանման քեզ դիւցազնիդ
Արեւ տեսցէ եւ զարփին շնչեսցէ սիբ կենդանարար ,
Ոչ տագնապաւ խընդրեսցի յիւրմէ գըլխոյ եւ հօրն վրէժ :
Թող զայդ , մինչեւ յերկիր այդ վատշուէրդ արկանէ ստուեր ,
Կեանք Բե՛լայ եւ բանակիս մեծի հանգիստ՝ կան 'ի վըտանդ
Յերեսաց գաղտնորոգայթ հրոսող հինիցն յե՛լուզակաց .
Աստ լիցի միանգամ զյանդըգնութեան գիտել ըզփորձ :

« Եւ ըզցայգս իսկ մըտեալ , չըգիտեմ ոյց , առ օրիորդն ,
Եւ ո՛ր գիտէ յինչ 'ի միտս եւ յոր խորհուրդըս դըրժանաց ,
Արձակեալ են ըզնա 'ի կապանացն երկաթից :
Առաքեալ ըստուգեցէք , իցէ՞ Բիւրասպ արդարախօս
Յաստուածակոյս կողմանէն եկեալ ձեզ այսր աւետաբեր :
Ահ եւ հոյն տեառնըդ սաստից եւ Բիւրասպեայ գաւազանին
Ոտնակապեալ է զաղջիկն առկայացեալ յիւրում զընդան ,
Եւ զթըշնամին հալածեալ զփառաց թագի վեհ դիւցազնիդ .
Այլ ոչ այնպէս փոփոխին 'դ արեգակամբ ժամք որպէս բախտ :

« Գունդ կոչէր տէրդ 'ի թիկունս , ահա ճակատք անվանելիք
Անմահից դից դիւցազանց առեալ ըզմեզ կան յերաշխի ,
Եւ զմարտիդ պարտութիւն եւ զանարդել քո յաղթանակ :
Եկ դու գամ մի տուր նոցա յարեանցն ուղիսից հոտ սլարարել ,
Համագունդ տեսանիցես զնոսա ձեռին քում մարտակից :
Զայս ինձ այսպէս ետուն բան , հաճոյ եղեալ դաշանց ինձ ուխտ ,
Որպէս եւ դիցն անմահից , լիցի եւ քում անհարկութեանդ » :

« Իմ եղեալ էր 'ի մըտի , կըրկնեաց վերազըն տխտանեան ,
Յետ աչացն հայկանուշայ յայտ յանդիման ցուցանելոյ
Ըզգլուխ հօրն արիւնազանդ եւ զսիրելեացն հարազատաց
Գեղարդեանցս 'ի տէգ վարսեալ , լուացեալ զմօրուսըն յապաժոյժ ,
Չարամահ սատակել զարհամարհոտ յամառութիւնն :
Այլ զի այսպէս արդ հաճոյ Բիւրասպի հօր թուեցաւ եւ դից ,
Զինչ մատուցուք գոհութիւն մեծի խնամոցդ առ թագիս բախտ :
Աւետիքդ եւ անմահից դիցըն պատգամք գերեն ըզմիտս ,
Եւ յինէն տըւեալ օճան քեզ կատարել զիղձըս իւրեանց :
Զիարդ եւ ձեզ թըւիցի , խոհեմազարդ ըզգօն ակումբ » :

Աւժամայն 'ի նոցանէ կէսք ետուն ձեռն հաւանութեան ,
Եւ կիսոցըն նախ ընդ քիմսըն քըրթմընջեալ եւ ընդ միմեանս ,
« Զի՞ զառանցեալ բարբանջէ կախարդասար կիւսդ ալեւոր ,
Զինչ գըղեալ բանդագուշեալ ցայգացընորդ երազատես .
Ո՞ր այն իցեն օգնականք , իւ կարօտին սիրտքս եւ բազուկք
Յաներեւոյթ աշխարհէն ընդդէմ արդեանց մեզ աւետեալ » ,
Բայց պաշտօն վեր'ի վերոյ բըռնադատին զայն առնելով ,
Եւ նոքին միամըտեալ անկան 'ի նոյն խորհուրդ կամաց :

« Զառ 'ի մէնջն , յաւել Նեբրովթ , ահա լըւար , հայր Բիւրասպի »

Սակայն դու տեսչիր՝ զհարգ զամբոխն 'ի հաշտ ածցես համբոյր,
Թէ անդուստ յաստուածոցն իցէ հրամանս պատասխանուոյդ,
Եւ 'ի կամաց հաճոյից ակնարկելոյ խնամոց նոցին

Նոր զոհիդ ելցէ զենումն 'ի սեղանոյ նոցին 'իսպանդ » :

« Զինեւ հոգդ, յիմ պարանոց, կըրկնեաց մոլին կիւսահրմայ,
Ոչ միայն ըզխառնաղանձն, այլ եւ զիշխանսըդ գըլխովին,
Եւ զինքնին զաստուածատիպ տէրդ 'ի հաւան ածել հրաշիցն » :
Եւ ելանէ յատենէն կախարդն յարուեստ իւր խրախուսեալ,
Զոր դիւթեալ ուսոյց նրմա դըժոխայնոյն մանուկ սատան :

Առաւօտ վարդակարմիր մատաւք բանայր ըզպատուհանս
Այգածին առոյգ լուսոյն յերկնից ոսկի պատըշգամբէն,
Զվարսագեղ ծիրաներփնեալ գլուխըս լերանցն Թորգոմայ :
'Նըկարէն թեւապարից զըւարթ 'ի թուփ դեռ զարթուցեալք
Ի մացառս եւ 'ի մայրիս՝ ծակս 'ի վիմաց սալարեւոց,
Բիբեւով ճըռուռդելով զնոր կենսաբեր լոյսն այգորեն,
Եւ 'ի շոիչըս գեղգեղեալ գունակ գունակ նուադաց ձայնից
Օրհներգէն զանդրանկածին նախ նըշուլից արփւոյն ծագող :

Բանայր եւ Բիւրասպի զգըժոխահոտ ժըպիրհ բերանն
Ի հայհոյանս Բարձրելոյն անմահ անուան յերկնից աթոռ,
Եւ ձայնէր ըզժողովուրդն 'ի պըղծութեանն նոր պաշտօն :
Տայ հրաման, եւ փայտակոյտ շեղձ 'ի խարոյկ արկանել մեծ
Ի հրապարակ բանակին, եւ ըզգերին շըլթայակապ
Ածել մերկ 'ի հանդերձից 'ի մըրտենի պըսակեալ ոստ,
Ընդ նոսին եւ զկոյսն հայոց տեռաղերծեալ գոգ մերկանդամ :

Օրիորդն ընդ այգս այգուն քուն ընդ արթունս կայր ընկըղմեալ
Ի կասկած երկիւղի բըռնամահուն 'ի Տիտանայ .

Ի տեսիլըս խորհրդոցն նայեցեալ եւ նըկատէր,
Ի մի կոյս՝ ըզգաժան մահուն երեսս եւ զարհաւիրս,
Եւ 'ի միւս՝ ըզսիրաբուն ծոցն հրանտայ յոր թըռչէր յոյսն .
Որպէս ոք՝ զի Արագած լերինն 'ի մեծն սարահարթ
Ընդ աջմէ ակնարկիցէ 'ի խորանդունդսն սոսկալիս,
Ժայռիւք պատառելովք գըժոխատիպ պեռեքեալ վիհ,
Սեաւ ուղիւիւքն գոռացեալ վայրենացեալ ըսպառնալից .
Եւ շըրջեալ զաչսն յահեակ՝ հայեսցի դրախտ գեղածիծաղ
Խայտացեալ քաղցր եւ անոյշ զըւարթ օգոցն 'ի շունչ ու 'ի բոյր,
Բազմաճեմուկ հաւուց թեւոցն յերփնից շողին ու 'ի գայլայլիկ,
'Նարօտիւք գունից ծաղկանցն կըկէտովք 'ի բոյս դալար
Ծըլարձակ բողբոջազարդ մարգ ճոխաճեմ՝ դընդըջացեալ,
Եւ յայգիս նորագուարձ եւ յասրագեղ կայտուեալ 'ի հօտ :

Մինչդեռ յայն մըտաց խորհուրդըս հիացեալ կոյսն ծըփէր,
Քարշեցաւ յանկարծակի յափըշտակեալ 'ի խուժ պայկաց,
Մերկ կապուտ եւ կողոպուտ 'ի կուսական պարեգօտից,

Եւ 'ի ձեւ քրէիքուր մահապարտի վարեալ 'ի սպանդ,
Այն որ 'ի գուժ կենաց հօր մասնեցաւ յայն 'ի դառն օրհաս .
Եւ իբրեւ դիցն ձօնի նուիրական զոհ 'ի պատարագ,
Ծիրանի վարդից ոլորք թագ ըզվարսիւքն հիւսեալ 'ի գլուխ
Կոյսն գայր մարգըրտափայլ, 'ի լանջսն սիրտ արիական,
Այլ ոտիւքն մեղմաքայլ՝ պարկեշտագեղ բոլոր անձամբ,
Եղկութիւն եւ արտասուք ըզբնիկ գեղն առաւելեալ .
Ըզկարմրայտ տեսիլ դիմացն եւ զբիւս աչեղ արտեւանանց
Ի քիրտն թաթաւուչս, 'ի պրղպրջակս լռելից լուսոյն՝
Մերթ յերկիր խոնարհեալ կուսանրկար պատկառանօք,
Եւ մերթ յուսով խընդալից 'ի լուսեղէն բարձեալ կամարս :

Գան ժողովին անդր ըսպայք եւ զօրավարք առհասարակ,
Գունդ եւ գունդ դրօշու դրօշու վառեալք 'ի զէն համակ 'ի զարդ,
Յոգնախումբ գուսանականք կայծառաճեմ՝ նըւագողաց :
Պար զոլորմ՝ առեալ կացին տեսարանաւ լուռ ահաւոր,
Ամենեցուն սիրտ յերեր 'ի նորանշան իրին վարանս :
Զի թէ զԶահրատ մեղապարտ պատուհասեալ տեսին երբեմն,
Այլ գերին անյանց զինչ, զինչ սիրային կոյսն աչագեղ .
Յոր 'ի գուժ խանդաղատեալ մորմոքէին պատանեաց սիրոք,
Բայց պակուցեալ ահաբեկ՝ նըզովեցին գաղտ զալեւորս,
Եւ հրուդէն քաջ յաբեթեան հայհոյէ զԲէլ եւ զԱժդահակ :

Նոյն ընդ նոյն բառնայր 'ի վեր փեղկ խորանին մեծի Բելայ,
Արքունիքն վեհավայր բանայր կարծեալ աստուածութեան .
Բէլ բազմեալ արեւափառ յաթոռ վըսեմ՝ ոսկեճաճանչ,
Համերամ՝ աւագանին շուրջ ընդ աջմէ եւ յահեկէ :
Թամիր միայն գեղեցիկն 'ի մարմնի կոյս եւ 'ի հոգի
Ի սասաից հօրն ակն ածեալ եւ զարհուրեալ 'ի կախարդէն,
Մենացեալ կայր տըրտմալից ընդ նաժըշտացն յիւրում վրանին,
Յանհրնարս անկեալ իրացն զարտասուաց շնորհել ոլորմ :

Բիւրասպի արկեալ զանձամբ զօրէն պատուոյն եւ զքըրմութեան,
Բուռն հարեալ զահաւոր զգըժոխատուր դաւաղանէն,
Ճոխաճան պերճիւք կանգնեալ առ խարովին՝ բարբառ արձակ .
« Յանմահիցն աստուածոց, — լուարուք ազլինք՝ ազգք եւ լեզուք, —
Յաստուածոցն անմահից պատգամաւոր առ իս եհաս,
Ըզգոսա զոհել խընդրեն դիք երկրաւորք, սանդարամետք,
Մանաւանդ զապըստամբին Թորգոմայ զկոյսըդ կամակոր
Աւաջի երեսաց աստուածութեան ինքնակալիս,
Եւ գտանել զնոսա թիկունս անշուշտ զինուցդ եւ յաղթանակ :
Թէ գուցէ ոք անհաւատ 'ի ձեզ շըրթանցն Բիւրասպեայ,
Արդ երկնից լուիցէ ձայնին եւ յանդընդոց սանդարամետս . —
Աղէ դուք, դիք դիւցազունք, դուք պատմեցէք ըզձեր պատուէր » :

Ամպք անդէն պատեն զերկին եւ տառանի բեղեան բըլուր .

Նա վըհուլթեամբ դիւթուլթեամբ, ըղձապատում՝ նոր արուեստիւ
Նախ յամպոց երկնից ամէր ձայն եւ ապա յերկրին խորոց •

« Եթէ զմեր խընդրես բազուկ, զեն մեզ զգերիդ եւ զհայկանոյշ,
Զոհ մատաղ եւ գեղաւոր, նոյնչափ եւ մեզ ընդունելի » :

Մըռնէր Սանդարասէտն եւ զաւետիսն իւր հաստատէր •

Սոսկացեալ եւ պակուցեալ կան ժողովուրդ, պետք եւ իշխանք,

Մերթ յառեալ զաչս՝ ի բարձունս, մերթ կարկառեալ զականջս յերկիր :

Ազատախումբն առ Բե՛լայ միմեանց յերեսս ականարկէին,

Սըխրացեալ ահիւ մեծաւ կէպք ընդ նըշանն ըսքանչելի,

Եւ կիսոց ընդ արուեստըն զարմացեալ կախարդասար :

Հուրջ դայր մոլին զխարուկան, հարոյր ցըպով զերկին՝ զերկիր,

Դիւթեր երկցըս բարբառ, մոգէր վըհաւ զուշ եւ զուրուշ :

Ի նորին ականարկելոյ վիրադային գազանութեամբ

Դահճաբար դիմեալ սայիկք՝ ի պատրաստեալ զոհս ըսպանդին,

Ի ձեռաց նախ եւ յոտից թօթափէին ի կապանաց,

Զըգէին հանէին փայտակուտին բարձու ի գլուխ •

Զըտայր կոյսն ի կուսական անդամըս իւր մերձենալ թոյլ,

Ինքնին արիաբար ի դիզափայտ անդր ելանէր,

Եւ կայր առիգածեալ եւեթ իրան ամօթագեղ •

Զամենեցուն աչս եւ սիրտ ի սէր անձինըն զօշոտեալ,

Մարմարեայ իմըն պատկեր արձանացեալ անդ լուսեղէն,

Ահեակն ի լանջս եւ զաջոյ զկուսածաղիկ մատանց ստեղծնս

Առ ամբոխըն տատանեալ ի նըշան դուն մի լըռութեան,

Լուսագեղ աչկունքն յերկինս՝ ասէ գողտրիկ յըստակ ձայնիւ,

Որում յօգուտ իւր եւ ի կամս իւրեանց գալոյ լըսէն յուսով •

« Մըտադիւր մեռանիմ, եւ նըւիրիմ սիրով ի սուր,

Ոչ Բե՛լայ եւ ոչ դիւաց, այլ միայնոյ երկնից Էին,

Աստուծոյ հօրն իմոյ եւ արարչի մարմնոյս ւոգւոյս,

Որ ընկալցի զկամաւոր ըզկոյս զոհիս զայս պատարագ

Փոխարէն հայրենաւանդ ազատութեան եւ հաւատոց,

Ըզկոյս ծաղիկս ապրեցուցեալ ի բռնադատ դըրժող դաւոյ :

Ըզմարմին եղծանելի, ոչ եւ զոգի սպանանէ սուր,

Եւ խարոյկըդ պատրաստեալ ըզկուսութեան ոչ խամրէ վարդ,

Այլ հրաներկ բոսորագեղ յիմոյն հրանտայ թուլցանէ գիրկս :

Զիցեմ ինչ՝ մինչ յերկջոտ հեշտախօսիկ արտիւտի չափ,

Որ մեծ սըրտիւ կաղ ի կաղ ընկենու զանձըն պարտ բաշխի

Աւաջի որսորդին կամ գամփըռ շան յերկայն ի մարգ,

Զպատուհաս զինուն ճայթումն յինքն ի բունոյն դարձուցանել :

« Տեսանեմ աւասիկ, զի այս զենումն իմ հաշտ առնէ

Զերկինս, ըզհայրս եւ զաշխարհս եւ զթորգումեան քաջաց բանակ :

Ոչ թէ ձեզ ի զոհէս թիկանց նըպաստ, այլ թորգումայ •

Բոց խարուկիս ծագեալ յաչըս թըշնամեաց տան դիւցաղին՝

Մերկագոյնս հողանեացէ զաստուածամարտորդ զատեղիս
Եւ ըզհօրս արդարութիւն, առ ուրնդագոյն զօգել ընդ իւր
Իսէր սուրբ, 'ի սատակումն բռնաւոր ամպարըշտացդ :
Աւասիկ երկնամուխ շողացեալ ջինջ հասանէ սուր
Ի վրիժուց արդար ցասմանն յանաստուածիցդ ընդվըզեալ գլուխ ,
'Նեաք մահահոտ աղեղան նորա սլացեալ 'ի սիրտըս ձեր ,
Եւ փայլակն Տեառն եւ վիհ հրոյ ծրծրմբոյ քեզ , գլուխ կախարդ :

« Դու միայն , դու կոյս թամիր , ոչ ինձ հիբիս ասեմ 'ի դուժ ,
Այլ ձեզ եւ հօր քում , աղէ , ո՛ւր ես շնորհել ունկն ինձ վայրկեան ,
Ձանօրէն լըսել խորհուրդն , որ ինձ ըզմահըս զայս նիւթէ ,
Ձոր առ մի այր չէ կուսի , թող թէ խօսել 'ի սպայակոյտ .
Խորհուրդ՝ որ ձեզ ըզթաքուն բացցէ դիմացըն պատըրուակ ...
Ո՛հ , յունկն երկրի չհասանէ անմեղութեան ձայն նենդագրաւ ...
Այլ ես առ քեզ գամ , հրանտ , առ քեզ եկ էջ յողջոյն քում սիրածիդ » :

Ի բարբառ յետին դուժին սարսեալ նըշան տայր Բիւրասպի ,
Աւեալ անդէն 'ի խարոյկն արկին եւ զհէք հրանտայ դիակն .
Յայն տեսիլ ողորմ՝ կուսին սիրտըն գելաւ , անկաւ նուազեալ ,
'Նոյնժամայն գոչեն շեփորք , թըմբուկք դափեն , սուլեն սըրինգք
Եւ ծընծղայքըն զօղանջեն , եւ միախուռն նուազարանք
Իւրաքանչիւր յարդարեալ պէտդէս ձայնիւք եւ արուեստօք
Բարբառեալ յօդս հընչեցին , եւ ծածկեցաւ կուսին թառանջ .
Այլ պատառեալ ելանէր զերկինս մինչեւ 'ի սուրբն աթոռ :
Ընդ նըմին սլանայր Ձուարթունն իւր պահապան 'ի դունտ երկնից ,
Ըզուսազարդ արքունիս Ձուարթնոյ 'ի սուգ սեաւ ներկանէր ,
Արկանէր գուժս անմահին՝ առնել ըզկոյսըն գերեթափ :
Որոտաց Տէր 'ի բարձանց Մասեաց յայնժամ 'ի մռայլ ամպրոպ ,
Աւաքեալ ըզնեա իւրոյ սըրտմըտութեան շանթ բոցաթեւ .
Քըսամունք գնացին ընդ ոսկերս բաքէլացի սկայակուտին ,
Իսկ Բիւրասպ եւ տիտանեանն անխէթ անոստ 'ի սպառնալեաց :

Արարեալ նըշանացի յօնիւք կիւսին դըժոխազէն ,
Բազուկք կարկառ , ձեռք 'ի վեր յաշտին ճակատ , դէմք յետըս կոյս ,
Ահաւոր լեալ լըռութիւն , եւ մեծաձայն գոչէր Բիւրասպ .
« Նըզովեալ ձօնեցի զգլուխըս դոցա դիցն անդընդոց
Բանակիս նիզակահցաց եւ տիտանեան թաղին բախաի .
Առէք հապա մատուցէք 'ի փայտակոյտորդ ջահ բորբոք » :
Եւ ինքն ահա մերկացեալ երկսայրի սուր պողովատիկ
Շողացեալ 'ի լոյս այգոյն , գայր հարկանել մի առ միոջ
Ձըսպանդից սիրտ , զառաջին հեղուլ զարիւն մարդազոհի :
Այլ դեռ կայ շարաւահոտ ոլիղծ բերանով նախ օրհնութիւնս
Հանէ մըրմունջ դից եւ Բե՛լայ , տուն առ տուն երգս առեալ 'ի նուագ ,
Բազմաձայն ըզհետ գոչեն փողարք եւ ազգք արուեստականք :

Ի կուսին գեղեցկի եւ մանկըտոյն թորգումական

Հայեցեալ յողորմ տեսիլն 'ի խոյթ լեռնէն Զուարթունն հայոց,
 Սըրամըտեալ սաւառնեցաւ իբրեւ փայլակն հողաթեւօք.
 Սըլացեալ 'ի զինարան երկնակաճաւրն զօրութեանց,
 Անդ ընդ իւր առեալ զհրեշտակ նենգախոշոշ օրիորդին,
 Տազնասպաւ եւ բարկութեամբ վառէր 'ի զէն 'ի զարդ ահեղ,
 Երթալ դիմել սատակել ողջոյն զբանակն ախտանեան:
 Յորմէհետէ Բէլ եւ Բաբէլ եւ տէրութիւնն ամալարըշտեաց,
 Ընդ վայր հարին զայն հրեշտակք՝ մեկնեալ յերկինքս տըրամութեամբ:
 Հայեցեալ ակն անվըրէս 'ի սըրամըտեալ խորհուրդ Զուարթնոցն,
 Ետ կոչել. « Գովեմ, ասէ, զխրնամագ 'ի գրոհն թորգումեան՝
 Յիմ սիրելին, յոյր եւ էք կարգեալ յանքուն սրահաւանութիւն:
 Իսկ արդ ոչ համագոյից երեսանակք ոսկի բոլոր
 Այսր յաթոռս անշարժ կապեալ՝ աստուստ վարի ամենայն ինչ:
 Կարծիցէք ինչ դուք ընդդէմ անջինջ գըծեալ ճակատագրիս
 Նըկատեալ հըզօր կամաց կարօղ լինել կացուցանել:
 Արդ 'ի միտ առէք խորհուրդ. կոյսն եւ գերին յիմ զենու փառս,
 Աւագաստեալ սլաորրուակ մըտաց Բէլայ եւ Բիւրասպեայ
 Անբարի բարերարաց՝ սլառառեսցի յաչաց երկրէ.
 Եւ աստէն աստ ամենայն ամբոխակոյտ հայկեան գընդից,
 Երբեմն իւրոց ատելեաց եւ միտելոց 'ի ախտանեանն,
 Թերեւս եւ արդ իսկ արդեօք գայթի գայթի դաւանելոց,
 Բընաւ իսկ հեռ խաղաղեալ եւ հետտութիւն՝ հատցին 'ի զբաւ:
 Ոչ ձերումդ է նիզակի զայն ռիսերիմս իմ խորտակել,
 Այդ այլում մընայ սահեստ, ձեզ ժոյժ ունել վայրիկ մի եւս »:
 Խոնարհեալ Զըւարթնոց լուսահիւսակ գըլուխս եւ աչս
 Ի յատակ անդր ոսկեղէն, տեսիլ պարկեշտ, եւ փարելի
 Դաշն եւ ողոք բարբառով ասէն յաթոռն աղամանդեայ.
 « Քաւ մեզ քաւ յանմահէդ խորհուրդ ժրպիրհ ստամբակութեան.
 Այլ զի կամս հասարակաց մեր եւ մարդկան հօրդ համարեալ
 Ըզգութ եւ զվրէժ ապիրատ մահուն՝ 'ի զէն խիզախեցոք »:
 Երկօքեան յայնժամ Զուարթունքն եւ արքունիքն երկնից ողջոյն
 Անկեալ առ ոտս աթոռոց արարչական վէհ գըթութեանց,
 Լուսացընցող արտասուօք աղերս արկեալ պաղատէին.
 « Սակայն կոյսն 'ի հօր դիմաց եւ իւրովսանն ահա մատեաւ
 Ի սլառարագ եւ զենաւ. ընկալ ըզգոհսն կամաւոր
 Նըւիրեալ 'ի սեղան ողորմութեանց քում տեսչութեանդ.
 Ապրեցո զկոյս օրիորդն 'ի դժժընդակ պատուհասէն,
 Գէթ ծերունւոյն թորգումայ շնորհեալ զթոռնեակն ցանկալի,
 Յամօթ ու 'ի շափառուկ աստուածուրաց Քանան մանկան,
 Եւ գընդի թորգումայնոյն 'ի քո բազուկ յոյս եւ խրախոյս:
 Յանքընին խորհուրդ կամաց քոց շատ լիցի միւս գերութիւնն,
 Հաճոյ թէ այնպէս ինչ աչացդ է, որ զանդունդըս նըկատեն »:

Ձի հոգւոյ գեղ եւ մարմնոյ կուսին յանգոյց 'ի սէր իւր սուրբ
Ձարքունեացն վերին ըզլուսագունդ զինուորութեանց
Ձաստուածազարմ սլատանեաց սրբաւոր աչս արփիագեղ :

Անդ վայրիկ մի մըտախոհ մահացուաց հայրն եւ անմահից,
Անթարթափ արտեւանամք փակելովք յանձն իւր ժողովեալ,
Կառոյց ապա յերկոսին Ձուարթունսն ըզբիբս իւր եւ ասէ .
« Կուսին յանցումն քաւեալ, ձեզ փրկելոյ դուլ եւ սլատուէր » :
Ձըւարթնոց սլագեալ երկիր եւ խոյացեալ 'ի բըզնունիս,
Գան թափին 'ի խոյթ լերին գլուխ ամալայարկ, աչք 'ի խարոյկն :
Ելանէր անդ ընդառաջ նոցին Աստղիկ արտասուալից .
Կերկերեալ հեկեկախառն հագագաւ, փըղձկեալ սըրտիւ,
Չըզօրէ յօդէլ բարբառ, այլ դէմք եւ աչք եւ կերպարանք
Ձի զօրիորդն աշխարէր՝ առնէին յայտ գուշակաւորք,
Վըտանդին լեալ իրազելի, անդր առ հրեշտակն հայոց դիմեալ՝
Գոյժ եւ բողոք հարկանել, զազատութիւն ճեպել կուսին :
Աւետեօքն երկնից սրբէր ըզգեղեցիկ աչսն յարտասուաց .
Եւ Ձուարթնոցն ըզփրկութիւն կուսին 'ի նա ինքն ապաստան
Արարեալ յընտանեգոյն բնութեամբ մարմնոյ հիւթիւ սեռի,
Խընդագին մընայր Աստղիկ ժամուն՝ յայտնել զիւր զօրութիւն :

Պողովատ փայլուն 'ի ձեռս եւ յաչս իւր բոց դըժոխահուր,
Հանգրիճեալ ծըղիք 'ի վեր եւ 'ի խարոյկ հրատին Բիւրասալ,
Հարկանէր մի առ մի զերիտասարդս գերութեան :
Պաշտօնեայքն եւ արբանեակք մատուցեալ ջահս 'ի դիզափայտն,
Եւ ժաժ, խըռիւ եւ կըրկուտըս բորբոքեալ կանթեղն 'ի լոյս,
Հուր անտի հարին նոքա, սուրն աստի հաս կուսին 'ի սիրտ,
Բոց ճարակեալ ծաւալեալ՝ վիշապաձայն գայր շաչելով .
Հայկանոյշ բերեալ ոգի, երթեալ զմարմնով զեղեալ հրանտայ,
« Վահ, մընչէր, այս էր յերկնից սլահեալ կըրկին մեզ հանդիպումն » :
Եւ 'ի սիրոյն սեղան զանձն եւ զսիրելին նուիրեալ 'ի զոհ,
Կայր 'ի գուճս արիասիրտ կոյսըն չըքնաղ, դէմք զուարթագեղ,
Աչք ընդ երկինս կառուցեալ եւ ձիւնաթոյր տարածեալ թեւք,
Անարատ անմեղ առոյգ գեղեցկութիւն՝ կոյս օրիորդ՝
Սայրասուր երկաթոյն մընայր 'ի գիրգ փող կամ 'ի լանջս :
Եւ ահա կացեալ յաջմէ ժանտ դահձին սիրտ դիւադարան,
Վերացուցեալ զերկսայրին մըխել 'ի կուրծսըն լուսափայլ :

Յակն քըթթել սլացեալ Աստղիկ ոսկեճաճանչ ամպով յորոտ,
Եւ նովաւ սլարածածուկ եւ խոյացեալ գայ իջանէ,
Գիրկընդխառն 'ի նա փարեալ յափըշտակէ զկոյս օրիորդն .
Եւ Ձուարթունքն յաներեւոյթս յաջմէ նորին եւ յահեկէ
Մատուցեալ զլուսաթաղանթ ըզհոլաթեւսն ոսկեփետուրս՝
Վերառեալ թռուցեալ ընդ օդս՝ յաչացն որցեալ տիտանացոց,
Եւ անյայտ ոլորտս առեալ յետկոյս լերանց երկնածայրից՝

Հանգուցին 'ի բանակս Հայկայ, 'ի վրանքս կանանւոյն :

Զահի մեծի եւ զգողի հարեալ բեւեանն ըսկայակոյտ
Սարսափեալ սասանեցան ընդ նորահրաշն ըսքանչելիս :
Բիւրասպի կիւսահրմայ 'ի խարուկէն վաղեալ անոստ ,
« Այնքան հաճեալ աստուածոցն , ասէր , ընդ զոհ պատարագիս ,
Զի զենմանցն հաւասար եւ զկենդանին առնկալեալ .
Այլ խնայեալ 'ի գեղ մարմնոյն , յափրշտակեալ տարեալ յինքեանս՝
Ի սպասու կալ նոցին յերանաւէտ երկնից խննջոյս » :

Լու եղեալ խառնամբոխ ձայնից փողոց եւ նըւագաց
Ի բըլըոյն եւ 'ի բեւեան կարաւանէն յունկըն հայկեանց ,
Եւ բոց եւ ծուխ ամպախառըն ցոլացեալ յաչս 'ի բացուստ ,
Թըւեցեալ իմն էր պաշտօն այլանդակաց առաւօտին ,
Եւ ոչ ուրուք գըտակաւ յիրին վերայ հասեալ ըստոյգ :
Իբրեւ ամպըն զԱստղիկաւ փարատեցաւ անդ 'ի խորանս ,
Ըսքանչելի երեւումնն մերկ տեսեալ բոլորեցուն ,
Յընծալից հուպ ընթացեալ եղբարք կուսին եւ հօրեղբարք՝
Գիրկս արկեալ համբուրին ընդ քեռ իւրեանց եւ ընդ զըստեր .
Գրոհ տըւեալ առհասարակ թորգոմազանց աշխոյժ խննջոյք՝
Մատուցեալ շուրջ 'ի վրանաց նըկատէին զփրկութիւն մեծ ,
Այլ ըզփրկիչն ոչ ուրեք : Անդէն Բեբոր եւ Արուսեակ
Ընդ այլոց հասակակից մանկամարդացն պար առեալ ,
Ողջագուրեալ փարէին ըզցանկալի օրիորդան ,
Եւ առ գութըս սիրոյն խանդաղանաց եւ խնդութեան
Քաղցր արտասուս քամէին ընդ գեղեցիկ ծննօտս յաչացն :
Ըզուշան այսս 'ի վարդից ներկէր շողիւն կոյսըն պարկեշտ ,
Քիրան ընդ ճակատ չաղ կաթէր , ընդ փունջ վարսիցն եւ ընդ անդամս :
Նաթըշտացն մատուցեալ ողջունէին զոտս եւ ըզձեռս ,
Որ վասն Երկնից յանձն առին եւ հօրն Հայոց կապանս եւ մահ :
Ապա լուացեալ ըզմարմինսն 'ի ջերմաջուրս լոգարանաց ,
Զգեցուցին ըզկոյսն ամբիծ հանդերձ պայծառ երեւելի :
Այլ անդամոցն եւ հասակին գեր զառաջինն փայլեալ լոյս՝
Ամենայն զարդուն յաղթէր , որպէս ոսկի ակն արեւուն
Յետ տըխուր թօնուտ երկնից մըլթին ամպոց եւ անձրեւաց
Ծագեալ յերկիր՝ ելանէ զբոլոր գեղով արարածոյն :

Ելանէր անձկակարօտ դուստրըն աչեղ առ դիւցազն հայր ,
Անկանէր փարէր զյաղթօղ հաստաբազուկ աջով նորա .
Պատեցաւ կաթոգին եւ նա զփափուկ զըստերն ուլամբ ,
« Ճըշմարտիւ ըզգուստրըդ իմ դարձեալ 'ի ծոցս , ասէ , գըղուեմ » :
Եւ առեալ 'ի կորովի գիրկըս բազկացն հայրագորով ,
Անձկալից համբուրէր գըթովք ըզգլուխն երկնահանգոյն ,
Յոր խնուսայ եւ Բիւրական գունեան լերանց վառէին վարդք :
« Դու վասն իմ , ասէ , ետուր ըզքաղցր արեւդ , որդեակ սիրուն ,

Եւ իմ կեանք՝ քո փոխանակ, դուստր, եւ փոխան ընդ աշխարհիս :
Ոչ առցէ, ոչ, յառագաստ ըզքեզ Ներքովթ, կոյս Թորգոմայ,
Կենդանի է Տէր յերկինս, եւ հայրդ յերկրի Թորգոմեան հայկ » :

Ընդ բանիցս՝ առ մեծ խընդին ողբոց եւեթ հընչեցին ձայնք .
Անդ Նոյ՝ մեծ նահապետ, անդ Մանիտոն եւ հայր Թորգոմ
Յետ արտասուաց գոհութիւն եւ փառս ՚ի վեր առաքէին
Օրհներգենից նըւագօք առ բարձրեալ Տէր նըշանագործ :
Լըսէին յօրիորդէն ապա զաւուրն եւ զգիշերոյն
Բովանդակ զանցըս պէսպէս եւ զփրկութիւնն Աստուծոյ զմեծ :
« Մինչ առ սուրն անագորոյն դեռ պատրաստեալ կայի, ասէ,
Հիացեալ աչօք մըտօք սըրտիւ յերկինս եւ ՚ի սէր հօր,
Յոյց ՚ի փառս ՚ի զոհ նուիրեալ, պատեցան ամսք որոտաձայնք,
Ի գողարիկ գիրկս Աստղկան յափըշտակեալ՝ Թեթեւ հողմով
Կամ ՚ի Թեւս իմըն Զուարթնոց, Թուլցեալ աստէն առ ձեզ գըտայ » :

Ընդ ճամբարն համօրէն հարկանի շփնդըն համբաւին .
Ըզվերջին կատաղութիւն կատաղէին առ հասարակ,
Մահու չափ երգնոյր որեարն ատելութիւն առ Բիւրասպի,
Առ Ներքովթ, առ կրօնըս իւր, առ բըռնաւոր դռնողութիւն :
« Արդ ահա հաւատացաք, ասեն, անշուշտ, ամպարիշտք են,
Երկնից ատելիք եւ Թըշնամիք ազգի մարդկան .
Մեզ կապոյտն ՚ի վեր վըկայ, մի տեսցեն աչքս արեւ զվաղուի,
Մի զկանայս եւ մի զորդիս եւ ըզգըստերս, ըզհայր եւ զմայր,
Եւ մի աչք մօրն Անուշայ տեսցեն ՚ի մեզ ՚ի նոր որդիս,
Թէ չխընդրեսցուք միախումբ զաստուածուրաց ժանտին վըրէժ » :
Տապէին ընդ նիստ փոքու խափանածոյն ջեռեալք ՚ի հուր,
Ըզմիմեամբք յելեւել սանձակոտոր լինէին քաջք,
Ձայն բարձին միախուռն առ Թորգոմեանն աղաղակաւ .
« Զի՛ կաս դիւցազն, աւասիկ ծագեաց արեւ ՚ի Թըշնամանս,
Մի մըտցէ՝ մինչեւ տեսցէ ՚ի նիղակաց քիրտըն սըրբեալ
Եւ լուացեալ ՚ի սեաւ արիւն աստուածամարտ անօրինաց .
Տար հապա զմեզ, տար ՚ի կռիւ, յանդիմանեա մեզ պատերազմ » :

Ելանէր հայկ առ նոսա . « Դուք արդ ձեզէն, ասէ, տեսէք .
Զի ցեղաւ բնաւ առագաստ մեղմեխութեան անըզգամին .
Երր եւ մէց աստուածացաւ, զի՛ն պատկեր զեն իւր ՚ի սղանդ,
Մարդազոհ եղեն դիւաց, դիզին ճենճեր գեհենահոտ .
Չարութիւն՝ ում չիք երկրորդ, կատարեցաւ արդ աւագիկ
Աններեղի առաջի աչաց երկնից եւ աստեղաց :
Անհաշտ այսուհետեւ եւ աննըւէր մեզ պատերազմ,
Բառնալ յերկրէ զամպարիշտն եւ զգաւաղան իւր եւ զպաշտօն :
Յուշ ձեզ, քաջք, զի՛ նդ մեզ Աստուած, ընդ ձեզ ահա Թորգոմեան հայկ
Մի շուշտ ումք կալ լիցի յօգնութենէ յուսոյն երկնից :
Ժիր լերուք, հապա ՚ի զէն՝ ՚ի զէնս երթայք վառեցարուք .

Այժմ իսկ ըզձեզ յասպարէս տարայց քաջաց եւ յաղթութեան,
Անուշ աստ յերկրի զպըսակ մըրցանակին, կամ անդ յերկինս » :

Ըզարէին ըսկայք ընդ սուր հանել փոխան զբէլեան գերին .
Դիւցազինն ազդ եղեալ, սաստեաց հանդոյն չամպարըշտել :
Կերակուր առեալ սպային եւ կազդուրեալ սիրտ եւ կորով,
Ընդ փայլուն զէն եւ ընդ զարդ ելանէին ըսպառազէնք,
Վառէին կազմէին յահեղ վերջին ճակատամարտ,
Քան զմարմին՝ զոգիսն 'ի մեծ վառեալ վրիժուց սըրտմըտութիւն :
Չէր գոգցես ոք քան զոք հաւատացեալ յԱստուած Նոյի,
Ամենեքին 'ի մի յոյս ակընկալեալ օրհնից ծերոյն,
Յաբեթեանն եւ զըրուանեանն 'ի մի հոգի խրախուսեալ սուրբ :

Հրուդէն ոմն 'ի յաբեթեան տոհմէ անուն՝ զօրավար քաջ,
Ի գընդէն մագոգեանց, տեսեալ զոճիր գործ Բիւրասպեայ
Եւ սքանչելի զփրկագործ այցելութիւնն 'ի հայկանոյշ,
Յուրաստ լինէր յանօրէն անաստուածիցն տիտանեանց :
Յերկնաւորն 'ի կենդանին դարձեալ յԱստուած իւր հայրենի,
Ի բանի խորհրդեանն եւ զհինգ հարիւրսն իւր արարեալ,
Առեալ զնոսին հատուած գընայր առ թորգոմեան գիւցազնըն վեհ :
Եկն եկաց արձանացաւ արիաբար լուրջ երեսօք
Առաջի մեծ ըսկային լազատախումբ նախարարաց,
Եւ խօսէր զիրաւունս արդար իւրոյ նըշկահելոյն .
Եւ յայն ըզբանըն կընքէր, զի Էնն Աստուած էր ընդ հայկայ :

« Իսկ չիցէ՞ այդ, ասէ հայկ, առ դրօշ բէլեան նենգ ուխտադրութ » :—
« Ոչ զիս սաստ ըսպառնալեաց եւ կամ անձին ինչ ածէ շահ,
Առ Աստուած զուխտըն պահեալ, ասէ արին, առ քաջըդ դամ :
Եւ գամ ոչ վատաբար, պակասելի կենացս 'ի գիւտ,
Այլ յաւերժիցն կենաց եւ անթառամ լուսոյ պսակին,
Մեռանել քաջօրէն ընդ Յաբեթի հօր պաշտաման,
Ի վերայ իրաւանց արդարութեան ազգացս երկուց,
Ում պաշտպան եւ ջատագով զգիւցազնըդ հայկ գըտի եւեթ .
Բայց յուսամ թէ ոչ մինչ չեւ ընդ կախարդին հանեալ կառավին :
Առիւծ 'ի գայուազդի մինչ 'ի ժանեացն խառատումն
Կըրծէ զխաղխամս եւ մռնչէ առ ընկեցեալ կուրս 'ի քաղցին,
Եւ առ սէր ազատութեանըն սատակի սովալըլուկ » :

Ընկալաւ մըտադիւր ըզնա սիրով վեհազն արի,
Ետ նըմա եւ բարձ յառաջ ընդ մեծամեծ զօրագըլխեանն,
Եւ ջոկատին իւրում դաս ընդ քաջազէն գընդիցն 'ի կարգ :

Die erste Hälfte des Buches enthält eine Geschichte der
Kaiserin Maria Theresia, die zweite Hälfte eine Geschichte
der Kaiserin Elisabeth. Die Geschichte der Kaiserin Maria
Theresia ist in drei Theile getheilt: die erste Hälfte
enthält die Geschichte ihrer Jugend und ihrer
Ehe mit dem Kaiser Franz I., die zweite Hälfte
die Geschichte ihrer Regierung, die dritte Hälfte
die Geschichte ihres Todes. Die Geschichte der
Kaiserin Elisabeth ist in zwei Theile getheilt:
die erste Hälfte enthält die Geschichte ihrer
Jugend und ihrer Ehe mit dem Kaiser Franz
II., die zweite Hälfte die Geschichte ihrer
Regierung. Das Buch ist in zwei Theile
getheilt: die erste Hälfte enthält die Geschichte
der Kaiserin Maria Theresia, die zweite Hälfte
die Geschichte der Kaiserin Elisabeth. Das
Buch ist in zwei Theile getheilt: die erste
Hälfte enthält die Geschichte der Kaiserin
Maria Theresia, die zweite Hälfte die
Geschichte der Kaiserin Elisabeth.

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

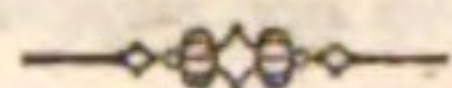
ԴՐՈՒԱԳ ԻՆՆՈՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ՆԱԽԱԴՐ ՈՒԹԻՒՆ

Դժոխք զուարթացեալ 'ի բուրումն մարդազոհին՝ յարուցանէ զամպարիշտ սկայսն ընդդէմ Հայկայ, եւ Երկինք 'ի վերայ նոցա զարդարոցն գունդ: Մարտ նոցա. պարտութիւն ամպարշտաց: Բարկացեալ դժոխապետն ելանէ ինքնին ամենայն զօրութեամբն 'ի վերայ Հայկայ. եւ Երկինք անդուստ խաղայ 'ի թիկունս օգնականութեան Հայկին. պատերազմ նոցա եւ պարտումն դժոխոց: Մնան Հայկեանք ընդ բեւեանս 'ի կռիւ. կոտորած մեծ: Հայկ եւ Բէլ խնդրեն եւ Հնարին պատահել միմեանց: Բիւրասպի Ափղաճակ պարտեալ, հալածեալ եւ կապեալ արկանի 'ի Հնոց ծծմբոյ: Փառնակ հայր Հրանտայ մոլեգնաբար մարտուցեալ՝ մեռանի 'ի ձեռաց Բեւայ:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Ց Ա Ջ Ն

Դ Ր Ո Ւ Ա Գ Ի Ն Ն Ո Ւ Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Վարդագոյն յորժամ հեղման արեանց ոճիր մարդագոհին
Խոխոջեալ բոսորաբուղիս լայնակայլակ աղբերցըն վէժք
Ըզփայտակոյտն ողողեալ ծաւալեցան վըտակահոս
Ընթացեալ կարմիր ուղիւիւք զեղեալ 'ի գուբս, 'ի փոսս երկրին,
Եւ հարաւ շարաւահոտ ապաժուժին ջերմ գոլոշօք
Ի ուրնգունս օդային այսոց դիւաց մարդախանձից
Եւ 'ի խոր սանդարամետս 'ի գունդ 'ի գունդ խաւարասէր,
Ձայն տըւեալ միմեանց խընծղիւք, կապեալ ջուլիրըս խընճոյից,
Ընդ նոսին զարթուցեալ եւ ամպարիշտ ըսկայից ջոկք
Եւ յարուցեալ հոգեգէշ ընդ առաջին մարդասպանին,
Չեւ լուսոյն ծայրակարմիր նըշոյլք սըփռեալ յերեսս երկրի,
Ձանազան երեւոյթ եւ սոսկալի ճիւղաղ տեսլեամբք
Գազանաց անապատի, քանասարիկ գայլոց եւ շանց,
Կորակոր անձամբ գըլխովք, եւ գիշխանձ սըրեալ ժանիս,
Երեւեալ առ խարուկին, 'ի շեղջս արեանցն հարեալ ցըռուկ
Եւ ծըծեալ անյագաբար լափլէզ 'ի վըէժ ըզմայլէին,
Քաղցր 'ի քիմսըն քան ըզբնաւ զայն համարեալ համոց ճաշակ:
Իսկ ընդ ծագել ճաճանչից այդոյն կորեան հապճեալ փախուստ,
Մինչ տակաւին դեռ վառեալ խարուկին բոց ծախէր ըզղոհն,
Ըզըրթունսն արիւնըռուշորս լիզելով իջին յանդունդս,
Եւ արեան բորբոքեցաւ պասուք 'ի հոյլս տարտարոսին:
Հոտոտեալ Սանդարապետըն սեւագունդ աւագանեաւն
Ի ծուխ եւ 'ի ճենճեր աստուածասպան մարդազենին,
Ի հոտ բուրման անուշից խոհերական պըղծոց ուրնգանց,

Պարարեալ եւ բերկրեալ ընդ գըժպարիշտ արեան նըւէրս
Աստուածագիծ պատկերին 'ի մարդագաւ իւրեանց բագինս,
Յուշ ածեալ այնուհետեւ զխոտորումն ուխտին առ Բիւրասպի,
Ի տաղնապ եւրս մըտեալ 'ի սքանչելեացն երկնից հանդէս՝
Յայցելութիւն թորդոմեան գընդին 'ի կոյս դըստերն հայոց
Թափել հանել 'ի ժանեացն ըզցանկալին մեծ պատարագ,
Ընդ միտ եւ զայն ինչ տարեալ ըզնըշկահելն հրուդենայ,
Մոլութեամբ խուճապական գըլեալ 'ի չար գազանութիւն,
Ոչ եւս այլ 'ի խորհուրդ՝ ոչ, — զի չէր եւ ժամ իսկ ատենից, —
Այլ 'ի գործ իւր հրամանին եւ միաշունչ աւագանւոյն
Ետ կոչել գըժոխաձայն որոտագոչ փողոցն հընչմանց
Զամբոխն 'ի մեծ հրապարակ անդընդախոր ապարանիցն:

Անդ յոտին կարճ 'ի կարճոյ զխոտորումն անսուտ յուշ արարեալ,
Եւ ըզժամըն տաղնապող՝ յոր կայր բախել ճակատամարտ,
Ընդ իշխանս իւր հաստատէ, մի ելանել առ ժամն 'ի կռիւ
Անմահից աստուածաախպ դից զօրութեանց դէմ՝ թորդոմայ,
Այլ սկայիցըն դիւցազանց նիզակակից արբանեկաց:
Թէ տկարասցին ինչ նոքա, կամ շարժեցեն նոր ինչ Երկինք,
Յայնժամ ինքեանց ելանել, տըւեալ հրաման՝ կազմ առ այն կալ:
Եւ բանին եդեալ կընիք, « Ահա իմով, ասէ, հնարիւք
Եւ վեհիս զօրութեամբ յայս փառս հասէք, ճոխք գըժոխոց,
Գահերէցք, ատենակալք, փառաւորեալքդ իմ դիւցազունք,
Զի պատիւ աստուածական ընկալարուք յերկրէ պաշտօն.
'Նա՛ 'ի վեր իսկ քան զԱստուած. քանզի պատկերն աստուածադրոյմ,
Եւ 'ի նմա՝ ինքն իսկ Որ էն, գոռղացեալ ձեր բըռնաւոր,
Ձեզ ահա զենաւ մարդն, հոտոտեցայք հոտ անուշից:
Ես ժամուս մնայի այսմիկ, զոր մեզ երկնից բերին աստեղք,
Եւ ցայս կէտ անագանեալ՝ ըզյարձակումըն ձեր կալայ:

« Զի՛ կայք, ելէք օն արիք առ հակառակսն աստուածութեանդ,
Երթայք հապա յարուսլիք նախ զարբունեաց մեր քաջազունս,
Վառեցէք կաղմեցէք զնոսա 'ի ձեր զէն զօրութեան:
Դու Կայէն, նախաձեռն ինքնամատոյց դիւցազանց պետ,
Եւ դու Տիտան, զօրագլուխ աստուածամարտ նոցին դրօշուց,
Դիք 'ի մտի զհեռ եւ զնախանձ, զատելութիւն ըզթըշնամւոյն
Զհին եւ զնոր, եւ քաջ լերուք ըսպառըսպուռ խընդրել վըրէժ »:

Զգայուեալ յայնժամ տաղնապաւ յարուցանեն Սանդարամեաք
Ըզկայէն եւ զկայենեանս, սոսկալիթխար սկայից ծընունդ
Ի խառնից որդւոց երկնից ընդ մեղաւոր զաւակս երկրի,
Ըզհին քէն ըզնախահօրն եւ զարդարոց առեալ 'ի ծոց:
Դըրդեն հանեն եւ ըզՔամ՝ մեղանչական իւր սերընդովք,
Զարմ անիծից՝ շընչելով զաստուածախօս ծերունւոյն ոխս:
Փըքացեալ 'ի գըժոխոց շունչ՝ մըռնչեալ սըրտմըտութեամբ

Եւանէն ոգիքն նախ 'ի յանդընդոց յերեսս երկրի,

Որոնէն ըզշիրիմս եւ զգերեզմանսն՝ առնուլ զիրանսն :

Վաղեմի սկայք զարմացեալ ընդ ահաւոր կան փոփոխումն
Երեսաց կերպարանաց նախածանօթ անբաւ երկրին

Ի ջրողող անդընդաքակ ծովապատիժ հասեալ դորդից :

Այր զընկեր ըզբնագաւառնս յորում կայինն հարցանէն .

Դաշտացեալ դրտին զերինս, եւ ըզհովիտսն սարացեալ,

Զխորաձորս հարթեալ, ըզգիւր մարդաց սուղեալ յանդունդս 'ի վիհ,

Ընթացիցն ընդ այլ յատակ հորդեալ գետոցն ճանապարհ .

Շինանիստ քաղաքք եւ գիւղք հիմն 'ի յարեւ աւեր կործան

Սատակեալ հետախաղաղ . ոչ կափարումք եւ ոչ ոսկերք .

Զամենայն ինչ բարկութիւնք խըլեալ գերփեալ հեղեղասաստ՝

Վեր'ի վայր էին հարեալ ըզբնաշխարհի դէմս երեսաց :

Յաղթանդամ իրանք յաճին փոշի մղեղակ յօգըս լուծեալք,

Շիրիմք՝ դամբանք՝ որ յօտար գրչեալ աշխարհ, որ յունջ ծովուց :

Իսկ ապա խրոխտեալ 'ի միտս իւրեանց ասեն քամահաբար .

« Թող ըզմարմին ծորելիս երկնիցն Աստուած յիւր վըտարէ .

Մի յանդամս ինչ յօգապատու իցէ, յոսկերբս ջըլածիդս

Ոյժ պընդութեան ըսկայի . ոչ ապաքէն 'ի մեղ յոգիսս,

Որ 'ի զէն զօրութեան մերոյ գիտեմք ըսպանանել,

Մեռանել ոչ բնաւ երբէք, դամ մի զմարմնոյս ընկեցեալ խորիս » :

Զայս խոխտաւալ՝ զանիրան անձինս զոգիսն վառէին

Ի բըռնութիւն գրծոխոց, 'ի սարառազէն զինուորութիւն :

Զամենայն զէն եւ զըրահ, որ ըստամբակ երկնից զօրացն

Ի փլանել սեաւ բանակին հալածական յանդունդս երկրի

Առաջի երեսաց յաղթող ոտից փայլատականց

Երկնաւոր եւ լուսագունդ զինուորութեանց Բաւականին

Ըստ անձին բարձեալ տարեալ էր 'ի ներքին սանդարամետս,

Զայն առեալ զանձամբ ոգւոյ սկայիցն՝ յարեան կացին 'ի մարտ,

Ուրուարար եւ օգախիտ իրանս եւեթ յօգեալ առ աչս,

Որպէս ուսանն օրինակ 'ի գրծընդակ վարդապետացն :

Ուղփաճեմըն Դիւցընկէց չետես ինչ զոյգ յէմոնեան դաշտ,

Աստուածամարտ մինչ ըսկայք գոռոզք հեղէն երաժըշտից

Կառուցեալ ակըն ժըպիրհ 'ի զըրուանեան որդւոյն զըլեակ,

Եւ զհասակսն անճոռնիս անդ համբարտակ կանգնեալ ընդդէմ,

Ընդ ձեռամբ նոցա զմիմեամբ թաւալէին կարկառ յերկինս

Հովանուտն Իտէ, Աթոս, երկայն Ոսսա եւ Պելիոն,

Եւ յորժամ դիցըն գարբնօղք գրծոխերեսքըն շըրջակնեայք

Եռասայր շանթըս հրացանս յորոտ մանեալ փայլատականց

Լինէին Արամազդայ նըսպատ 'ի կռիւ տիտանացոց :

Հայեցեալ ընդ նոսա լերինք հայոց եւ սոսկացան,

Զյօնս արկին, կալաւ դողումն, եւ միայն սուրբ Մասեաց գըլուխ

Լուսաճեմ օթ անեղին անխռով ահամբ յայնքս դիտէր .
 Եւ շարժեալ ըզսոթ ճակատն՝ եհան յողոց խոր մըռնչիւն :
 Գում առնին յԸնձաքիարս կոյս կամ 'ի բլուրն եկեալ Բելայ, —
 Ընձաքիարս դիւցազնանուն՝ զոր Կապուտողն ոգէ ռամիկ, —
 Զերդ դօտիք մեծատարած կապոյտ լերանց ահաւորաց,
 Կամ իբրեւ զամպ թըլփայորդ խաւարամած ահազնատես
 Կուտակեալ 'ի գլուխ բարձանց, — մըտեալ զօղին յանտառախիտ :
 Յայն տեսիլ՝ յուշ 'ի հրաման արարչատուր պատուիրանին
 Զուարթունն հայոց, զօրութեանց երկնից թըռեալ փող ազգարար :
 Հայեցաւ 'ի նոսա Բարձրեալն տէր վերին գահուն,
 Ծիծաղեցաւ ընդքօք, եւ դարձուցեալ զաչաց շողշող՝
 Ըզհրեշտակն ետես մահու եւ զպաշտօնեայ վրիժուց երկնից,
 Եւ զողոցն դիւցազանց անարատիցն զոստիկան :
 « Երկնախրախոյս բանակին ընդդիմադէն, ասէ, հայկայ
 Սղբա մեր հին ռիւերիմբըս յարուցեալ կան դիւախրոխտք .
 Որոց զէնք դժոխազէնք գիտեն ազդեւ քաջացն յիրան,
 Եւ սոցայն չըզօրեացէ ինչ 'ի նոսա ստնանել երկաթ :
 Հապա ժամ առեալ իջցեն եւ երկնաւոր մեր վեհազունք
 Ի ճակատ ընդդէմ նոցա՝ նահատակացս 'ի զօրավիգն :
 Օհ արիք դուք իմ Զուարթունք, ակնարկութեանս պատգամատարք,
 Երթայք հանէք զնոսա վառեալս անդընդագոյթ գընդին դիմակ » :
 Ահեղից հրաբուն սեռիցն յայնժամ սլացեալ սաւառնաթեւ
 Ընդ անհուն ասպարէս արփիանուէրն կամարաց,
 Առ արդարն Աբէլ եւ Սէթ՝ առ բնաւ հասին նախնի արդարս,
 Առ դիւցազն Յաբեթ եւ Սեմ, առ քաջազունս երկուցն ազանց,
 Առ ոգիսն կատարեալս՝ արարչութեանն մերձաւորս,
 Ի կայանս երանաւէտ, որ 'ի դարաստ գերակայից
 Յաշխարհիս մեր սահմանաց 'ի թեւակոխ աստեղատան :
 Երկնաւաք ձայնին խրախոյս զարթոյց դըրդեաց ըզգունդ նոցա,
 Բայց յառաջին արդարոյն եւ առաջին յանցաւորէ՝
 Ի մարդկութեանըս զարմից 'ի սկըզբնահայր նախաստեղծէն .
 Զի մի 'նդ որդիսն 'ի գուպար մըտեալ թացցի յարին նոցուն,
 Որում յայնժամ լալ եւեթ էր անկ գըլխոյն եղեռնաւոր :
 Յառնեն կան զուարթագին բովանդակեալ դունդ գումարտակ
 Ատեղեացն իւրեանց 'ի վրէժ եւ Աստուծոյ՝ ժանտադործաց :
 Ագուցին նոցա Զուարթունքն յայնժամ 'ի շտապ տաղնապափոյթ
 Սպառազէնըս զօրութեան իւրեանց յերկնից զինանոցէն .
 Բիւրք բիւրուց ճառագայթեալ երեւեցան 'ի դրունս երկնից
 Իբրեւ զաստեղս մեծամեծս առաւօտին աչալըրջոց :
 Ճակատեալ 'ի բարձանց 'ի գունդն երկնից առեալ կաճառ,
 Կամար 'ի կամարէ եւ աստեղաց յաստեղս անդուստ
 Ըզգընացս ըսկայաքայլ պարզեալ յընթացըս սաստկութեան

Պէս գունակ ընդ սանդուխտ իմն ահաւոր աշտիճանաց,
Գան թափին 'ի թորդոմեան մարդ 'ի գըլխոյ Մասեաց իջեալ,
Ի թիկանց հայկեան գընդին հասեալ սաքրեն լերանցամէջս:

Երկնաձոյլ վահանն հայկայ հընչեաց աստուածո որոտաձայն,
Ազդ անդուտ առնելով գոչէ բեշեան փողոյն խրախոյս:
Խաղան հրաշունչ բարկութեամբ իջանեն կազմ կըրկին բանակք,
Յօրինեալք եւ ճակատեալք նովին որով երէկ ռազմիւ,
Բայց միայն զի եւ Բիւրասպ ընդ իւր բիւրուն էջ 'ի հանդէս:
Ձայնարկեալ Տիտանեան՝ գընդի գընդի տայր փարաւազ
Կամակար դիմել 'ի մարտ, կալ մաքառել արիաբար,
Խիզախել յօժանդակս որ են ընդ մեզ աստուածք երկրի:
Թորդոմեանն օն առեալ կարդայր իւրոցն քաջալերս,
« Զի երկնիցն ընդ մեզ Աստուած ցուցցէ զբազուկն եւ զայս նըւադ.
Լերուք արք, մի դեդեւիք իմ նահատակք, ճեպ 'ի ճակատ »:

Ի խաղալ դրօշու դրօշու, զխումբն ընտանի տեսեալ զիւրեւ,
« Ի բախելն, ասէ, ո՞վ քաջք, ընդ ամբոխին տիտանեան ռազմ՝
Դէտակն եղեալ մըղեսցուք ուր սկայախրոխտ քաջացն 'ի խռան
Իբր յամուր ինչ աշտարակ կայցէ վերագն արձանացեալ:
Մեռցուք գամ մի քաջութեամբ, զողիս զանձինրս կեցուցուք,
Եթէ հաս ժամն 'ի վերուստ՝ անկցուք մեռեալ, այլ ոչ պարտեալ,
Եւ նըշխարս, հողս եւ լերինքս 'ի սարըկութիւն ելցեն Բեշայ.
Կամ որպէս ձայն երկնաւոր 'ի սիրտս այսօր հընչէ անշուշտ,
Ըզմատանցս եւ զկորովի գըրկացս 'ի նա ցուցեալ զազդումն,
Վարատեսցի մեզ խուժանն եւ պըսակիմք յողթանակաւ:
Գիտէք քաջ ամենեքին 'ի բնաւ մարտից հանդիսի փորձ,
Զի յախուռն անկարգ գուգազ, 'ի կործանել միոյ գըլխոյն,
Յըսի ցըրուի որպէս ծուխ յափըշտակեալ 'ի փոթորկէ,
Կամ զերգ կարչնեղ ինչ վեշապ բազմոտանի յոգնաթեւեան
Բոլոր բնաւին բուռն անգամովքն 'ի հաստանել գըլխոյն հողեալ.
Հապա զայն եղեալ եւեթ կէտ առաջի՝ սպաս արասցուք
Մարթանօք որսալ ըզնա միայն առնել նիզակակուր »:

Հազիւ մինչ զայս ասացեալ, 'ի նմանութիւն թուխ մըրըրկի
Որ իջեալ 'ի մուտ լերանց ըզգաշտ եւ զծով վըրդովիցէ,
Տասալին վէմք որձաքարք, խըլին մայրիք անտառախիտք,
Հանդոյն գրոհ՝ հորդան տըւեալ 'ի մըրցարան իջին մարտին:
Ամբոխութիւն նոյն խառնակ 'ի տիտանեան ռազմին ճակատ,
Նոյն յարդար եւ յօրինի առ թորդոմեանսն կազմութիւն:
Ազբախումբ բեշեան գուգազն ըսկայախոյտ լաստեալ բանակ
Գայր խաղայր ծաւալէր, ունէր ըզգիւր եւ ըզհովիտ.
Զերգ ծով անեզը անողորտ յաստատակէլ ջրողող սաստիցն
Ուռուցեալ յարուցեալ յանդընդապտոյտ անուշ խորոց
Եկն անկաւ 'ի ցամաք՝ զեղեալ զձորովք բըլբովք լերամբք

Հասանել կըլանել զտարըր գոյից արարածոյն ,

Նոյնպէս հեղան եռացին ըզթորգոմեամք տիտանացիք :

Եւ զոր օրէն հիւսիսի փոթորկաբեր փըքոց սուլմունք
Յարուցեալ 'ի շտապ տագնապ զամպս 'ի ծագաց վարեն լերանց
Արշաւեալ ընդ կապուտակ երեսս երկնից գումարին գան
Մըրըրկեալ բըքայորգոր . զոյգ խաղացոյց զիւր գունդսն հայկ ,
Յորդորեալ զեռեալ յառաջ ընդ հուն տեղիս հեղեղատին ,
Որ գեռ այն ինչ խուն մի էր 'ի զայրութիցն ցածուցեալ :
Ձինջ երկաթք եւ սղինձք արանց սլատեանք 'ի յուսս եւ զէնք 'ի ձեռս
Իբրեւ 'ի թուխ ամբուռից արծակէին փայլատակունս :

Որ միանգամ զահափետ ձայնից գըրըգմանց գուժաւորաց
Առ ըզփորձ զերկրասասան գետնատատան շարժման գընտոյս ,
Ձի հիմունք տիեզերաց թըւին ջաղխել եւ պատառել ,
Նա թերեւս ընդ միտ եւ սիրտ իւր նըկարել իցէ բաւակ
Ձօրինակ ահաղնադըրդ գոռոց կոփոց թոպոց ճայթմանց
Երկախումբն բախելոյ հըսկայախրոխտ կուռ բանակաց :
Ամբոխ աղաղակին գոյժ մինչ 'ի յամպըս թանձրանայր ,
Եւ արեանցն ճապաղէք յերկուց կողմանց վըտակացեալ
Ամպրոպացն այնոցիկ էին հեղեղք յորդոր ուղիսից :

Արի սկայն տիտանեան յոստոյ միոյ դիտանոցէ
Նըկառեալ զիւր կողմ վըտիտ մըրըրկեալ յընտիր քաջաց լաշկար ,
Գոռայր հոսէր , խոյանալ 'ի թիկունս անդըր նըկըրտէր :
Յոր կոյս սակայն եւ շըրջէ զաչս , անդ տեսանէ զսըրեալ փայլակն
Ըզհայկեան սուսերին , եւ ըզբիրտ հոյնն այրարատեան ,
Ձհողմասուն եւ զմըրըրկոտն , որ թափ անկեալ փոթորկաբար
Ըզհասակս արի մանկոյն իւրոյ դաշտաց սըփուէր տապաստ :
Որպէս չէք յերեսաց փախչել երկնից փայլատականց ,
Եւ խուսելն անմըտութիւն , զի յապաւէնդ հասցէ յանկարծ ,
Եւ ուր անքոյթն համարիս՝ անդէն առ կուան գըտցես կորուստ ,
Այսպէս որեարն արուաստան բաբե՛լացի նահատակօք
Յանփախուստ եւ յանհրաժեշտ անկեալ սլատեալ շուրջ պատուհաս ,
Ըմբըռնեալ կան 'ի ժանիս սլողովատիկ սրոյն թորգոմայ ,
Եւ 'ի թեւըս բոցաթուիչ ճակատամուղ հարբեան հացւոյն :

Աստ Սաբա եւ Եւի՛լա տիտանացի զօրավարօք ,
Անդ սեմեան նահատակաց սպասալարօք էլ՛ամ , Ասուր ,
Ի միւս կողմն Մադայի՝ ոչ յակն առեալք զոսկի , զարծաթ ,
Այլ յարիւն ծարաւեալք տիտանացւոյն տեառն ատելեաց ,
Գոգ եւ Մագոգ յանարդիլ սկայից կորովս յաբեթական
Ի ջան մըտեալ ունէին զամեհամուղ բըռնութեան գէմ .
Այլ զօրէին եւ ոչինչ առ թորգոմեան սիրտն եւ բազուկ :
Բըթէին , ծալէին , բըլճանային զէնք սայրասուրք
Ի զրահսն աստուածամուխ եւ յոսկեճոյլն երկնից աստար ,

Անարատ ըզթորգոմեան որդւոյն թողեալ մորթ գեղեցիկ :

Ջայն տեսեալ տխտանեանն, ոչ գիտէր յոր վայր ժամանել,
Տատամեալ յանձըն լինէր 'ի մեծ վարան տարակուսի :
Երկոցուն սկայից զիրեար խընդրեալ եւ ոչ գըտանէին .
Որչափ եւ Հայկ գուն գործէր ցըտել ըզուազմն եւ անցանել,
Անհարին ծովակուտակ էր բազմութիւն ամբոխակոյտ,
Որ սակայն հուսկ անդ ուրեմն ըստիպեցան առնուլ նահանջ
Եւ առ վայր մի բեկանել առ ոտս արի հայորերոյն,
Համագունդ խոր բանակաւն յետս յետս հարեալ եւ գըղորդեալ :

Իբր անբաւ փըրփրատեսակ վայրենացեալ ալեաց ծովուն
Լեռնացայտ կոհակեալ կուտակքն գան կլանել զերկիր,
Այլ սլատահեալ հաստաբետ անվանելի սլարելս ժըռից,
Յոր բախեալ բըռնութեան պըտոյտք յանձինըս խորտակեալք
Եւ զիջեալ 'ի մըռմըռեալ բարկութենէն գառնան ընդ կրուկ :
Բայց միւսանգամ տարուբեր եւ դարձագարձ երթեւեկիւ
Խրախուսեալ գային այսրէն յորդահեղեղ 'ի թորգոմեանս,
Եւ յանդրէն կըրկին 'ի վան փըռզեալ զիւրեամբք ընկըրկէին :
Այսանակ սոքա մըրրկեալ իբրեւ ըզբոց յեղեգանց շամբ
Յասպարէսն ընթանային շահատակեալ յարանց անտառս :

Յետկուսէ բըլըոյն յայնժամ եւ մեծ լերինն Ընձաքիարս,
Ջոր երկինք Ընձաքիարս եւ Վասպուտոզն երկիր ձայնէ,
Սեւագունդ ճակատեալ անդընդային սկայից հրոսակ
Ի գուրս ցըռկեալ խաղայր գայր ահեղընթաց Բե՛լայ թիկունք :
Եւ աստուստ՝ 'ի թորգոմեան ռազմին կըռանց՝ տայր դոյթ յառաջ
Երկնային սպառազինացն հինախաղաց լաստեալ ճակատ,
Իբրեւ զամպ լուսաճաճանչ վառեալ հանդէպ արեգական :
Ձի նըշոյլք փայլակնացայտ եւ երկնառատ ճառագայթից
Ի հրափայլ աչս եւ երեսս եւ յուս նոցա ցըլանային :

Ձերդ հողմ կըրկին, հիւսիսի եւ հարաւոյ, յերկնից 'ի դաշտ
Խառնիցին ընդ միմեանս ասպատակեալ ահեղ գոռմամբ,
Հեծութիւն եւ մըռունչ սըրամըտութեանն եւ խիզախմանց
Ի բացուստ գոյ լըսելի, յահ ու՛ի գողումն արարածոց .
Ապա իսկոյն փոթորկեալ մըրրկին տարերք տիեզերաց,
Գոչէն լերինք եւ մայրիք . զազդն առեալ խոր անձաւք եւ ծովք
Սոսկալի հանեն թառանչ, թընդայ երկիր ըայնածաւալ,
Մօտալուտ հասեալ վախճան արարածոյն կատարածի .
Ի դիպան ելանել միմեանց դընդի սկայիցն 'ի մարտ
Ահագին քան զօրինակըդ գոչեցին օգբ սարսափեալք,
Դղըրդեցաւ 'ի թընդել դոփմանցն ոտից գետինն անբաւ,
Հարթ եգան բլուրք բարձունք, եւ առասպալքն դաշտացան :

Վայենեանց եւ քամեանցն դիւամուլ կուռ ճակատուն
Վամ էր թափուլն ահաւոր 'ի թորգոմեանն անկանել ռազմ :

Աստուած յանուն անմահին Աստուծոյ Սէթ հարեալ խրախոյս ,
Ըզհաբէլ առեալ զիւրեւ զեղբայրն երէց , զորդին Ենովս ,
Զամենայն գունդ դիւցազանց նախնեաց Սեմաւ եւ Յարեթիւ ,
Զառաջեօք անկանէր նոցա , եւ յանձն իւր ընկալեալ
Ընկրրկեալ բեկանէր ըզյարձակմանն բռնութիւն :
Յակնարկել անդ զարիւնուշտ աչքս զըժնեայ իւր սպանողին՝
Գրծորմեալ եւ սոսկացեալ հեզն եւ ըզգօն հաբէլ անմեղ ,
Ի թիկունս անցանէր հարազատին խուսափելի :

« Զի՞ սարտուցեալ , ասէ Սէթ , 'ի թըշնամեաց աստի փախնուս ,
Ոչ անձին ինչ քինահան վրիժուց մեզ բանք են աստանօր ,
Այլ երկնից եւ սիրելեաց երկնից՝ հայկին եւ Թորգոմայ » :

Եւ մեծաբայլ 'ի դիմի դըրդեալ յառաջ նա Վայենին ,
Զահեղախրոխտ սաղաւարտն տըղընձի տատանելով ,
Բոլորչի յահեակ բազկին լուսնատեսիլ բերեալ ասպար ,
Եւ սուսեր հինգկանգնեան յաջում ձեռին փայլակնաբեր ,
« Հոտ արեան , ասէ , գաղան արիւնախանձ մարգարտոշ ,
Հարեալ 'ի քիմնըդ զինէ միւսանգամ զաջ քո զամալարիշտ ,
Ելանել գալ յանդընդոց այսրէն յեղբարցդ եղեռնաւոր :
Ոչ հովիւ ուլից գառանց , ոչ խաշնարած դրոցես մական ,
Սայրասուր աստուածամուխ զէնք այժմ ըզքեզ հարցեն յոգի :
Եւ ոչ որպէս Լամբայ լուծեր վըրէժըս կենդանեալ ,
Տացես եւ աստ ինչ սլատիժս յանգէտս յանկամս 'ի դարանէ ,
Այլ ահա՝ դէմ յանդիման , եւ տեսցեն աչքդ 'ի սլատուհասն
Որ հասեալ յանօրէն 'ի քո կառափն եւ 'ի քոյոցդ՝
Հոսեսցէ 'ի տարտարօսն կոր 'ի գլուխ եւ շառափնատ » :

« Այ շամբուշ աղաջուր , կըրկնեաց Վայէն , արդ գիտացես ,
Զի բազկիս այսմ ահաւոր՝ լաւ է լինել դառն առաջի ,
Որ 'ի միակ հարազատն ոչ ալներեւ խնայեաց երկնից :
Թէ զմեծ գունտն երկնից արկլնք խըտրոց ընդ ձեզ , հասցէ Վայէն :
Դու սլակաս 'ի յագուրդ դըտար արեան սլաքեալ ոգւոյս .
Ահա 'ի սիրտ քո իմ զէնն ընտանի հին ճախրասըլաց » :

Ի նոյն բուռն հարեալ խըլեալ մեծայաղթ վէմ մի անճոռնի ,
Ապառաժ՝ որ 'ի սկըղբանց հիմանց երկրի եւ անդընդոց
Ամբարձեալ ողն անհեղեղ հըղնի դըժնեայ կայր 'ի դաշտին ,
Եւ սլարսեալ ահեղազօր թափով բազկին արկ յախոյեանն :
Իբրեւ շանթի մըրրկելոյ 'ի թուխ ամպոց փայլակնացայտ՝
Շկահեաց ընդ օդս խարակն , եւ արդարոյն որոտաց կումբ
Ի կոփիւն ուժգին ժըպիրհ ումբաքարին հանեալ ճայթիւն .
Որպէս թընդեալ զըղըրդի յատակ գեանոյս 'ի սեանց հիմանց .
Յիջանել ըզնովաւ ամպրոպային հրոյն շանթակէզ :
Եւ թէ չէր երկնամուխ անվըթար ձոյլ զէնն ամրակուս ,
Ոչ վահան եւ զրահ եւեթ , այլ եւ ինքն անձըն դիւցազն

Պատառ պատառ կոտորեալ փրջքեալ ցընդէր 'ի բիւր բեկորս :

Աչք հրացայտ պատըստարէր կայր նահատակն աստուածազօր,
« Արի, ձայնէր առ նիզակն երկայնաստուէր ամեհամուլ,
Երթ խընդրեա զերկնիցըն վրէժ, զիմ եւ զսիրոյ հարազատիս,
Եւ եւ հան զպարտոխաթափ քէն հատուցման մերոյն հայկայ » :
Եւ զօրէն հաստաձիգ 'ի ումբաձիգ ճայթեալ բաբան
Կամ թէ բոց հատեալ յերկնից 'ի շանթընկէց բարկութենէ,
Արձակէր 'ի կորովի ծըղեացն ըզսուինըն սոսկալի,
Որ երթեալ եհար ըզխրոխտըն ճակատու պղընձի ամուրս,
Եւ շոպեալ թըռոյց յօդս ըզգըլխանոց պերճ դագաթան :

Մինչ նա դեռ զերկայնաթեւն հանեալ կամէր ըմբռնել զայն,
Վէմ անարի պտուտեալ Սէթ 'ի զօրութիւն աջոյ իւրոյ՝
Հետ ընդ հետ վաղվաղակի զլայն աստարին հար թանձրութիւն :
Խորտակեալ վանդեալ հազար հատորս 'ի չիք դարձուցանէր,
Որպէս այն եթէ չիցէ բնաւ ինչ երբէք 'ի բազկին լեալ :
Ընդ նըմին՝ լանջս 'ի ձարի խողանաստեւ դազանային
Թոպեալ հըսկայն, ընկըրկեալ 'ի դըժընդակ ժանտ հարուածոյն,
Ի գուճս անկեալ բերանսեալ, եւ լայն թաթիւքն յեցեալ յերկիր,
Զյարամուր թըքեալ զոգիս ժայթքէր ընդ քիթս եւ ընդ սոսորդ :
Գոռայր դիւցազն երկնային եւ ոչ ոգի տայր կըլանել,
Մօտ հասեալ՝ եւ զահաւոր զիւր միողնին աստուածամուխ
Վերառեալ դահէր կոփէր ծեծէր երիցս 'ի զըահ զարդու
Վառուածոցն երկաթակուռ, զոր ջախջախեալ եւ պատառեալ՝
Ի բազում ցընդէր ջարդոց վայրավատնեալ շերտակոտոր :
Զի թէ գոյր անիրան ոգւոյ սկայիցըն մեռանել,
Էր բիւրիցս անգամ վիրագըն սատակեալ եղբայրազրաւ .
Այլ 'ի զինուց մերկանգամ շընչոմն եւեթ գնայր մազապուր :
Ի չըքնաղ արարուածոց երկնացեղիկ սուրբ վեհազին
Խրախուսեալ պընդասըրտեալ որոց զիւրեաւըն քաջազունք,
Հաբէլ, Ենովս եւ Կայնան ընդ Յարեգի եւ Նամէքայ,
Այր զախոյեան իւր յերկիր կործանէին առհասարակ :

Ըզսովին պահու մինչ այս 'ի գուհըն դեռ գործէր սեթեան,
Ամարիշտ Բամ ընդ իւրեւ ըզտխտանեանսն առեալ համհարզս,
ԸզՔանան, ըզՔուշ, Մեստրիմ, եւ ամբարձեալ դէտակն 'ի վեր
Իբր ըզլեառն ինչ ահաւոր ամպրոպային մառախլապատ,
Գլուխ շարժեալ՝ անիծասպարտ գայր սերընդովքն համուռ կուտակ .
Ուշ ունէր նըկատել որսալ զՅաբէթ դիւցազն եւ զՍեմ
Գըտանել 'ի ճակատուն եւ պատահել նոցա դիպան .

Որոտայր գայր, 'ի ներքոյ թընդէր գետինն ոտից գընդին :

« Տակաւին եւ դուք անտ իցէք, ասէ, եկեալ հասեալ,
Յուսացեալքդ յափըշտակել զանիրաւ հօրըն զօրհնութիւնս,
Եւ զգաւազան տխտանեան 'ի բըռնակալ բազկէ աստի :

Ահա ձեզ ցույց այս նիզակ, ընկալարուք 'ի սիրարս ձեր » . . .

Եւ արձակէր զահագին հեծանաձեւ ձեռին մըկունդ

Ծայրասուր սըլաքեալ 'ի դիւագործ զօրութենէն :

Ըզնոյն անդ եւ որ զիւրեւն էին առնեն միահաղոյն .

Սեաւ ամպ մըթին խաւարի յերես դաշտին գոռայր գընայր ,

Այլ փըշքէր բեկանէր զինուցըն սայր մեղանչական

Յանվըկանդ յանգըծելի ոսկիակուռ սըրբոցն ասպարս :

Մինչդեռ սուր հանեալ գային , շըչեցին յօգս երկայնաճօճ

Երկնաւոր ճակատամուղ նիզակք ռազմին յաբեթական ,

Յանիծեալ հրոսին սոսկումըն , սակայն դան սուսերամերկ :

Բախեցան եւ սոքա նոցա զգիմի ամեհաբար .

Գոռին ընդ ամպս ընթացաւ , եւ մանրէին զերդ զապակի

Ոստուցեալ զէնք դրժոխազէնք 'ի շանթս 'ի բիւր կայծակնոցայտս

Յերեսաց երկնամուխ փայլուն պղընձոյն եւ երկաթոյ :

Իսկ աշտէք սըրբոցըն մէն մի խորտակեն բըռնախոյեան ,

Եւ զանիրան պատառեալ բըռնութեան զէն՝ պողեն վանեալ .

Խընդութեան հարեալ խրախոյս արդար գընդին միահամուռ ,

Գրոհ տըւեալ եւ սուր 'ի կոխ անկանէին յամպարիշտ ջոկս :

Ի նըմին ժամանակի զնոյն օրինակ եւ սեթեան վաշտ

Անաբար նահատակեալ աստուածազօր երկնից զինուն ,

Անտի նոքա եւ աստուատ մըղեալ սոքա զխաւարին գունդն

Ըզթիկունան հարկանելով , խորտակէին սատակէին

Ահեղ գոռիւք եւ կանչիւք , յերկնաբանակ զօրուն հըրճուան՝

Որ յարփիցըն կամարաց 'ի հանդիսին զընին կացեալ

Եւ հազիւ հազ թէ անձանց բուռն առնելով ունէին ժոյժ :

Զօրացեալ զէնըն լուսոյ՝ հալածական թաւալգըրօր

Զխաւարչուտսըն տանէր ընդ ըստորոտ Վապուտողին ,

Փետեալ ցըրուեալ զէն եւ զարդ մեղաւորացն արկեալ տապառ

Մինչ 'ի դրունս հայոց ձորոյն հովտաց լերանց առապարաց ,

Եւ վանեալ ըզնոսա վըկանդէին ըսպառըսպուռ :

Սին թափուր 'ի զինուց անզօր ողիքն եւ անմարմին

Իբրեւ ծուխ կորեան անհետ ամօթալից եւ մըթազգածք :

Յահագնադղորդ թընդմանէն Սանդարապետն 'ի վեր վազեալ ,

Ոստուցեալ դիմէր 'ի դուրս պարտեալ գընդին իւր օժանդակ .

Բանային փեռեկէին անդունդք խորոցն ըզվիհ բերանս ,

Եւ կըլեալ զամօթապարտ եւ ըզգըձձեալ ըսպառազէնս

Զինազերծըս մերկ կապուտ եւ կողոպուտ 'ի զօրութեանց ,

Յամենայն զարդուէն , նըկուն 'ի խրոխտական պերճ պարծանաց ,

Մեղսասէր բանտին խաւար սուղեալ ծածկէր հետախաղաղ :

Արդարոց դապք որ սկայիցն ամպարըշտաց եւեթ ընդդէմ

Հրամայեալ էին ճակատ , դու՛լ անդ առեալ՝ կէսք ելանէն

Յիւրեանց կայանս առ փափաք խաղաղասէր օթեւանացն ,

Յաղթական ճեմեալ փառօք յաստեղազարդ 'ի կամարին .

Եւ կիսոց գոռ մարտասէրք վաղուեան աշխոյժք վառ եւ բորբոք
'Նովին զինու եւ զարդու բարձանց 'ի գլուխս արձանացեալ՝
Ի զընին գուպարայաղթ կան թորգոմեան նահատակաց :

Ձայրագին մռնչեալ մոլի կատաղութեամբ պահակ մահուն ,
Ըզգետնի զոտսն տրոփեալ, չառնէր համբուն խօսից անգամ
Ըջվանեալ եւ զկորակոր ըսկայազանց գունդն արժանի .

Այլ ժահահոտ բերանովն արձակեալ թուք մի մեծ ուժգին
Ընդ երեսըս Քամայ եւ Կայենի պանծացելոց ,

Իբր օձահար մաղկատեալ եւ մաղասկաթ ճըչեալ ճիւաղ ,

Ձայն 'իմարտ առ միախուռն անդընդային իւր զօրութիւնս

Առնէր, գոչէր կերկերաձայն . եւ յետս ընդդէմ կըրկնեն անդրէն

Արձագանք խաւար խորոց, եւ տարտարոսք ձայն տան 'իմարտ .

« Թէ զգրժոխս ոչ զէն առաք յերկնից գուպար , տարցուք յերկիր
Ձնորագործ բըռնութիւն գրժոխազէն փայլատականցս ,

Ո՛ր գիտէ եւ որոտմանց Երկնաւորին անպարտելիս » :

Ըսկըսան փողք բարբառել, դափել թըմբուկք դումբ 'ի դըմբէ ,

Խումբ առեալ գըրդէր զեռայր բոլոր բանակն անդընդական :

Հընչեցոյց գրժոխապետն անդուստ եւ զիւր աւագափողս .

Ձի անձամբ Անդընդէհպետն 'ի գլուխ սաստիկ իւրոյ սպային

Խաղայ 'իմարտ բովանդակ գրժոխաբարկ բէրտ բըռնութեամբ :

Ագանի զհիազարհուր ըզսաղաւարտըն գրժոխոց ,

Ընդ որոյ մըթին յարկաւ ծածկէր բանակ յաճախագունդ :

Ձանարի եւ զհաստաբուն առնու նիզակն երկայնաստուեր ,

Որ հովանին էր բոլոր անդընդախոր մութ աշխարհին :

Արկ զանձամբ սոսկալիթխար զամենայն զարդ եւ սպառազէնս ,

Իւ երբեմն յերկնից 'ի դաշտ մարտեաւ ընդ ռազմ միջայէլեան .

Եւ զարբանեական համօրէն ըզնոյն վառէ զինուորութիւն :

Հորդան տըւեալ ելանէ յանդընդային 'ի կաղազէն .

Սիրտ երկրի ահափետ թընդիւք գողաց գըղըրդեցաւ

Ի ներքին ալս եւ 'ի վիհս որոտ խորոցն ընթացուցեալ ,

Ձոր օրինակ մինչ յորժամ յաստուածասաստ մըռնչմանէն

Երերեալ եւ տատանեալ մեծամարմին գընտոյս յատակ

Պատառէ զթանձրութիւնն , հերձու զլերինս եւ զառասարս :

Ելեալք յերկրէ բըղխեցին կանգնեցան դիք աստուածակերպք

Ի դաշտին Երեւարբայ գումարտ խըմբեալք 'ի պատերազմ ,

Ամբարձեալ աչքս ժըպիրհ եւ խրոխտ ճակատս յատեղս երկնից ,

Սպառնալից շարժմամբ գըլխոց յահագնազէն գեղարդանց ճօճ :

Ձօրավարք գրժոխագունդ տսպատակին յառաջամուկք

Այս անուանք . իշխանք մարտից , մոլեգնութեան եւ նախանձու ,

Ոխակալ ցասման քինուց , առելութեան , սպանդից արեան ,

Ժըլատ հինից հրոսակաց , աւարառու գողոզութեանց ,

Բորբորիտն սրայղակման եւ անհաւատ անյոյս սրբալից :
 Զորս 'ի կարգ 'ի յարգ ածեալ աստուածամարտ զօրագրելին՝
 Ընդ դրօշու դրօշու գընդաց 'ի ճակատուն յօրինէր ռազմ,
 Հրոսօղ երթմամբ արշաւեալ հինախաղաց ասպատակաւ
 Հասանել անկանել ըղծորգոմեայ կլանել բանակ :

Ի լեռնէն ադամանդեայ յայնժամ բարձրեալն ամենակալ
 Ի ծայրիցն բարձրութեան հանգըստաւէտ բարձրագահաց
 Ի վերայ բացեալ նոցա զլուսալիր աչսն մեծամեծս,
 Սըրամըտեալ 'ի հողի եւ տատանեալ ըզգլուխն ահեղ
 Յահաւոր ըսպառնալեաց սաստ յոր երկնից դողացան սիւնք,
 Աւաքել խորհէր 'ի մտի զսրբամըտութեան փայլական բոց,
 Եւ 'ի սուղ ինչ քան որչափ մահկանացուի քրթթել ական՝
 Սատակել ըզգըծոխոց բանակ, զԱսուր եւ ըզԲաբել,
 Հրատոչոր խանձոտեալ զյոխորտ ճակատ, զայր եւ ըզգէն :
 Այլ ոչ իւրումն արժանի համարեցաւ զնոսա բազկին .
 Գործ 'ի ձեռն ընտրեաց տալ սպառնէիցն իւրոց Զուարթնոց՝
 Լուսագունդ եւ հրազէն արի մանկտոյն զինուորութեանց,
 Զպարտութիւն եւ զկորակոր նախ ըզփախուստ սանդարմետաց .
 Եւ ապա 'ի ձեռն հայկայ կանդնել դործոյն գլուխ եւ աւարտ,
 Զի թորգոմեանց անբաժին մնացեն սլարծանք յանըստուեր լոյս :

Տայր հրաման այնուհետեւ ամենազօրն զօրութիւն
 Աւժամայն անդէն առանց ինչ ամենայն յապաղութեան
 Զերկբացիկ բանալ զիւր դրունս լայնատարած զինարանին,
 Հասըշտապ վառել ճեպով 'ի զէն 'ի զարդ ըսպառազէն
 Արիագունդ սպասանեաց ամենայաղթ իւրոյ սպայի :
 Բիւրք բիւրուց եկին հասին լուսերամից հոլեալ բանակք,
 Զինանոցն երկնից անդէն լիահամբար՝ կողոպտեցաւ .
 Փող հարին քառագիծի տիեզերաց երկնից ոլորտք,
 Գոչեցին վաշտուց շեփորք, աւագափողն յերկնի գղեկէն :
 Փողփողեալ դրօշք սաւառնեալք, եւ ամբարձեալ նըշանք յերկինս,
 Գունդ գունդ եղեն լաստեցան, կացին ռազմի ճակատամարտ
 Ի հրաման զօրապետին երկնից մեծի բանակք անմահ :

Իւր առեալ հըզօրն 'ի բռին շանթս որոտող փայլատակմանց
 Ըզցասման սպառուհասի բարկացելոյ սըրամըտութեան,
 Հորդան տայր ասպատակի զօրուն վերին զինուորութեանց :
 Կառապետք Ահհին ածեալ մատուցանեն կառս ոսկեղէն,
 Մըտանեն ձիք բոցաթռիչք հոլաթեւեան քրովբէագունդ,
 Սերովբէք սաւառնաղարդ աշտանակեալ ժիր կառավարք,
 Ի թինդ ոտին գոփելոյ 'ի տրոփական գոհար սըմբակ
 Ընդ շափիղայ դիմեալ գաւիթ անդրդուելի սուրբ տաճարին՝
 Ընթանայր ելանէր . փեռեկէին ինքնին հանդէս
 Դրունք երկնից յականց վանեայց՝ յոսկի ծըխնիս ճըռնչելոյ :

Բարապանք բարձու գրանդեացն սոսկացեալ կան հիացեալ,
 խելամուտ լեալ զի Որ էնն ինքնին հասեալ անցանիցէ,
 Յէր աշխարհի, ո՛ր գիտէ, 'ի յօրինուած կամ 'ի կորուստ.
 Անդ առ դուրսն սասանեալ կան գօտեալինդ 'ի սպաս հարկի:

Արշաւեալ ահեղախորհաւ երկնից բանակն ընդ ասպարէզն,
 Ի հրեղէնն կամարաց դռնթեալ խաղայ դայ իջանէ
 Յարեւելից 'ի մարզէն 'ի յարգգողին ռահ կըծասաւ,
 Յարփային անգաստանաց կալորային ուղ լուսահետ,
 Ի շնկին անտի կամար, յարեգահանն ըզկնի պարոյր:
 Եւ անցեալ ընդ դարնային դուռն յաշխարհիս մեր պարունակ,
 Ի գօտիս անտի աստեղց մուրրնթաց բարձրասպարից՝
 Զոր ական չիք նըկատեալ, անդուստ ապա յարտախուրին,
 Ի մեծին փառազնոտի, յարփին բոլորս յոգնասպատիկ՝
 Որ բեկեալ բազմահատուած դընի յերկինս աներեւակ:
 Ի ծալաւորն իջեալ ապա եւ 'ի լուանի սըացեալ շըրջան՝
 Որ մըթին գէմս 'ի յերկիր՝ թիկունս 'ի լոյս երկնից ունէր,
 Զօդ եւ զհողմ՝ մըրրկեալ անդուստ, զամպս 'ի փոշի ոտից ւանուոց,
 Ի լեառն ելիցն արեւու յարփիւածեմն հուպ յԵմաւոն,
 Ընդ գաղաթն այն լուսափայլ եւ ընդ Կաւկաս եւ Արագած,
 Ընդ աստեղաց ճեմարանս եւ վերելից ոտիցն հանգիստ,
 Ահա դիմեալ հասանէ անհուն բանակ, զէն եւ ասպար
 Վերուստ դաշտին Արայի յարայեան սար 'ի սուրբ Մասիս:

Գայր զօրութեանց արարօղն եւ յաղթութեացն թաղաւոր
 Տեսանել ըզճըգնութիւն վերջն մարտի սլատերազմին,
 Եւ պարգեւել յաղթանակ սիրեցելում իւր դիւցազան:
 Այս այն էր զոր երրորդն ըզկնի Սեթայ եւ նախահօրն
 Հոգեկիրն երբեմն երգեաց կանխանըկատ ակամբն Ենովք
 Աստուածարեալն 'ի դրախտին ադենային անմահութեան.
 « Եկըն Տէր 'ի բիւրաւորըս հրեշտակաց հրաբուն զուարթնոց
 Մըտանել 'ի դատաստան, ամգարըշտաց տալ համառօտս,
 Արժանի 'ստ գործոցն ածեալ կըշտամբութեան ծանրը զըմբաղ »:

Ճակատեալ դըրդին դասք անդընդայինք 'ի սլատերազմ
 Յօգնական 'ի զօրավիգըն Տիտանայ, յեղեռն հայկայ.
 Սասանեցաւ 'ի ներքոյ նոցա երկիր, եւ գուժեցին
 Ճիւք սասաիկ հեծութեանց վայոց լերանց շուրջանակի:
 Զգեանի զոտն Անդընդէհպետ արօփեալ հրաման տայր բարկութեան.
 Զգայուեալ անդէն դըժոխոց ժայթքեն 'ի վեր հուր մըրրկեալ,
 Մամրուտ, Գըրգուռ եւ Գոռոզ լերինք շնչեն մէգ մառախուղ,
 Բոց եւ ծովս ցոլանան եւ հրահոսան խոխոջեն ուղիք.
 Ալէսաստ ծով կոհակեալ վասպուրական լեւնակուտակ
 Գոչէր սարսափելի, զափն եւ զցամաք կամէր կլանել,
 Եւ բնութիւնք 'ի հիմանց տապալէին հիմն 'ի յարեւ:

Միայն սարն արարատեան, ուր կացին կառքն աստուածակիր,
Անյողգսղդ կայր 'ի կային եւ անաղօտ սրայծառացեալ:

Յայնժամ բազուկ առ բազուկ հակառակորդ իւր թըշնամւոյն
Կառուցեալ հըզօրն երկնից, ծածկեաց զգագաթըն լուսաճեմ
Լէրին իւրոյ սըրբութեան եւ զզօրութեանց իւրոց ճամբար
Սրահակաւ եւ վրանաձեւ վեհ խորանաւ միգով իւրով
Մառախլով եւ լըրթագոյն թանձրատարած մըռայլ ամպովք,
Եւ գոռայր 'ի հանդիպոյն, փայլատակունս՝ անդուլ որոտս
Արձակեալ ընդ հարաւ, շանթահարէր ըզգլուփ բարձանց,
Ընդդէմ որոտ կըրկնէին ահագնագղորդ Մասեաց անձաւք:

Լըսէր Սանդարապետն ըզնինդ ծանօթ սըրտին իւրում,
Անոյր գուն մի անդ ըզկայ, եւ զյաւակնեալ յօնն ընդ երկինս
Արկեալ սուղ ինչ յերկիր՝ խածանէ զըւրթըն կապուտակ:
Հողմք եւ մըրըրիկք ընթացան, իջին անձրեւք տեղատարափք,
Եւ հեղեղք յորդախաղացք թաւալէին յուսոց լերանց:
Ըզբանակսն տխտանեան անդ 'ի բարձուն թուխ փոթորիկք
Պըտուակեալ խըլեն տապալ եւ հոլովեն բացուստ 'ի բաց,
Իսկ 'ի խորանըս թորգոմայ ջեր ջինջ եւ օդ էր հեղասիք:

Զօրավարն խաւարին՝ « Օհ, յանդըզնեալ գոչեր, յառաջ,
Օհ անդըր քաջք, փարգաստ կապարճս 'ի ձեռնարկէս դարձուցանել,
Թէպէտ երկինք 'ի հիմանցն 'ի մեր վերայ տապալեացի,
Եւ լերինք երկրի եւ վեմք ըզգագաթամբքըս կոծեսցին:
Ոչ այս փորձ է հանդիսի ձեզ առաջին նահատակաց
Մեծաղօր բազկին զինուց պերճացելոյ սէգ գոռողին:
Մեծութեամբ ահից իւրոց ըսպառնալեաց մեզ զն՝ եղեւ,
Ո՛ւր նորա յաղթութիւն, զի աւասիկ տակաւին կամք.
Զայս նըւագ՝ մեր իսկ թերեւս յաղթանակին է մըրցանակ:
Հասկա 'ի զէն » : Եւ յառաջ կոյս մեծամեծըս սընդէին
Յասպարէզ շահատակեալ, 'ի սկայակոյտ ճակատամարտ:

Անդ ըզհետ փայլատականց եւ ըզբոցոյ հրացան շանթից
Առաքէր Տէր գուգազին ընդդէմ հինին անդընդական
Ըզհրոսակ բանակի լուսերամին բիւրաւորաց.
Ոչ քուշաստան որերոյն ինչ դիմամարտ 'ի սրատերազմ,
Զորոց պահեալ էր հայկայ զվերջին պարտումն եւ զյաղթանակ,
Այլ վանել զսանդարամետս, ըզգունդ եւեթ սրահել հայկեան:

Միբայէլ ըսպարապետն երկնից 'ի գլուխ գումարտակին,
Սաղաւարտ ահեղ զվարսիւք 'ի վերջաւորս ոսկի վառեալ,
Ագամանդ յահեակն ասպար, յաջ կորովի ճօճեալ նիզակ,
Ինք բոլոր հանգունաւոր ահեղահրաշ պերճ վարսամի
Հըսկայաբար ընթացեալ ընդ կապուտակ արփային դաշտ,
Եւ հրոսակն որ ըզկընի սըփռեալ տըտանն 'ի նմանութիւն
Որ զըրիւր պատիցէ մասն աստղանըկար երկնից գընդին,

Հրաշէկ շողմամբ սուր՝ արիւն բըռնաւորաց գուժեալ 'ի սիրտ :

Զհետ նորա հրեշտակախումբ իւրովք խաղայր դասականօք
Հայոց Զուարթունն . ասպար մեծ ականակուռ յարի բազկէն
Հայաստան աշխարհին հովանի լայն դիւսարսուռ ,

Մահահոտ արիւնխաւանձ լի սըլաքօք կապարճք ոսկիք

Ի թիկունս շաչէն՝ դօտեամբ ոսկեճամուկ ականակաւ

Զքաջալանջ արծաթափայլ ծոցոյն ըստեամբք ուսընդանուծ .

Եւ սուսեր փայլակնանման յաջոյ բազկին փայլ շողացեալ՝

Յամպս ըզըղիւնն արձակէր եւ 'ի կապոյտ երկնից խորանս ,

Սեւագունդ ոսոխին արհաւիրս յաչս եւ 'ի ճակատ :

Ոսկեփունջ գիսակացըն զիրանամբ գեղադանդուրք

Ծաղկէին որպէս յակինթք 'ի ցօղ քրրտանցըն թաթաւուչք ,

Եւ վարսիցըն խոպոսիք ոլորս առեալ Գալարածոյք

Ընդ ոսկի գըլխանոցին վերջաւորօք՝ յուսս թիկնաւէտ

Մանր ալիք ծովու վէտ վէտ եւ ջուրց գանդրուստ ծաւալէին

Յարեւուն 'ի ճառագայթըս ծածանեալ գեղածիծաղ .

Այլ ատրաշէկ աչք շանթիս փայլակնաբոց հրոյ կայծականց

Առ ոխերիմսըն հայկայ թօթափէին եւ յԱստուծոյ :

Այլ իշխանք , պետք , զօրադուկք եւ զօրավարք զօրուն երկնից

Սպառազէն գումարտակօք յաջ յահեակ թեւս եւ 'ի թիկանց ,

Զիւսուրեալ 'ի վերայ թեթեւ ամպոյ ռազմ՝ երկնաւոր

Հողմավար սրացեալ խաղայր գայր իջանէր 'ի սուրբ Մասեաց :

Բարե՛լաստանն հէն եւ գունդք հայաստանեայք խառնեալ ճակատ՝
Բոցաշունչ վիշապաց մաքառէին գազանուծեամբ :

Առնազէն ասպազէն հանուրց վառեալ սպարապետաց ,

Զանհնարին մէն մի զբազկաց կորովս , սըրտից ըզքաջուծիւն

Ի հանդիսի արարեալ՝ զերկիր յարիւն ողորանեն :

Իսկ դիւցազնըն թորգոմեայ եւ սոսկալի սկայն տիտանեան

Քան զմարդկան բնուծիւն 'ի վեր նահատակեալ յանաւադ գունդս ,

Եւ ըստ պէտս որ ըզբազուկ նոցին հայցէր՝ զատ յիրերաց ,

Բաղմաճեուն եւ հաստաբուռն բանակաց մէն մի նըման՝

Գոռս եւ թընդմունս եւ շաչիւնս 'ի շովնդ շանթից հանեն ճայթմունս

Եւ նոցին իսկ դիւախրովս ռազմամըտիցն 'ի սարսափումն ,

Եւ լուսագունդ անմահիցն 'ի նոր տեսիլ ըսքանչելի .

Ոյց ըզկայ սուն մի առեալ աստի անտի կան 'ի զընին

Արիւնագիծ կաքաւու սկայիցն ոտից ահադնադղորդ :

Ձայն յանկարծ եբարձ իշխանըն խաւարի , պետն անդընդոց .

« Ընդ գիւշուք անպարտելի սանդարապետ ինքնակալիդ ,

Աստուածոյն աստուածոց , լերուք յոգի զօրութեան , քաջք :

Օ՛ն յառաջ , եւ ըզգոյշ եւեթ լինել սպարապետաբար

Ի գըրկալիր աղեղանց կապարճելոց նենգող մանկտոյն ,

Որ 'ի վերդ 'ի ծոց ամպոյդ մեղ վատաբար դարանելոց՝

Միայն կարեն ըստնանել ինչ ձեզ ընդ խաբս յանըզատից .
Եւ մի ակն յայլ ինչ դընել, բայց ըզԲե՛լայ եւ զմեր ոսոխ
Յանվըկանդ հարկանել զէն, զհողազանգուած մեռելաշուշն՝
Որ գիտեն ընդունել եւ ոչ տալ ձեզ ազգող հարուած :

Օ՛ն յառաջ, վահան 'ի վեր, սուր եւ նիզակ 'ի սիրա հայկայ » :

Ամպաչու Զուարթնոցըն ջուկք իբրեւ լըսեն զայն փարաւազս,
Ինքեանք լուռ ասպատակեալ, եւ յերկնաւոր զօրավարացն
Յանմըռունչ ակնարկել՝ տարածանին յաջ յահեակ թեւս
Ամպրոպայոյզ փոթորկմամբ, իբր ընդ լերինըս մաղեալ մէգ :
Անմահից եւ մահացուաց հայրըն լըսէ յանկոխ սարոյն
Զլուտացող եւ զխրոխտասպանծ վէս բանսարկուին ճոռոմ՝ խրախոյս,
Առաքէ զըունչ ոգւոյն, փարատէ զամսն եւ զմառախուլ
Յանձնէ իւրում բանակին, եւ փայլեցին բոցաճաճանչ
Զուարթնոց հոյք լուսափետուրք յոսկիազէն փողփողեալ զարդ :

Գետնաքարշ ծանրութեամբն յերեսս երկրին սուրային դէպ,
Այլ 'ի կոյտս ըսկայախրոխտ լեռնակարկառ եւ երկնադէզ
Անճոռնի հասակացն յոխորտընթաց ամբարտակեալ
Ի վերայ հանուրց գըլտոց եւ իրանաց ըսկայազանց,
Հրոսանուէր գըղըրդմամբ գոռող մարտի հարեալ խօշիւն,
Զեռն արկին, ասպար 'ի վեր՝ զէն 'ի խոնարհ, տեղալ արգունս
Մուխըս հրոյն գըժոխոց՝ 'ի թորգոմեան գընդից կաճառս :

Ի ձայն ահեղ բարբառոյ՝ Միքայելի բարձեալ խրախոյս,
Տիրանուէր բանակին երկնից հրաբերձ զօրացըն պետ,
Դըրդէր յայնժամ մօտ յառաջ ըզլուսաթեւ մանկըտուոյն խումբ
Ի վերայ թեւոց հողմոց 'ի թռիչս օդոց թեթեւութեան,
Վահան ընդդէմ 'ի խոնարհ՝ յարձակելոցըն սըլաքաց
Ի շլացումն աչաց լըրբից 'ի շողալեաց ադամանդին,
Եւ 'ի գընդին Աստուծոյ հովանի մեծ ամրապահեստ .
Զէն մահագոյժ շեշտակի հրաշէկ շանթեալ կոփէին թոպ
Յանդընդագունդ ասպարաց կումբ, յամուր կորդակսըն գըժոխոց :
Անդ էր գոռ եւ բարկութիւն անպարտելի ախոյենաց,
Որպիսի չեաես երկինք յօրէ անտի յորմէ մարտեան
Բոցեղէն Զուարթնոց բանակք ընդ ասլըստամբ հրեշտակին զօրս
Հոսելով ըզնոսա 'ի տարտարոս խաւարակուլ .
Պատերազմ էր անարիւն, զի ոչ մարմինք, ջիւք եւ ոսկերք
Էին մարտկացն, այլ ոգիք եւ ոյժ եւեթ, մահ ոչ ուրեք,
Բայց ցաւ ամօթ պարտութիւն 'ի վերնամարտ անմահ զինուց :
Ոչ ոք այլ 'ի մարմնազէն զօրականէ անտի ետես
Զանհիւթաւոր զօրութեանց գումարտ գընդիցըն գուպարած,
Բայց միայն 'ի հոգեմուխ սուրբ ալեւոր նահապետէն,
Ոյր աղօթից բոցաթռիչ սլացեալ յերկնից իջուցին թեւք
Ըզհրաբուն զարմ հրահոսակ ընդ գըժոխոց դէմ գըրժանաց :

Ի՞նչ 'ի վէպ գալ հնարեսցի ազգ ազգ մարտից, պարտից, յաղթից.
Բոյլ 'ի բոյլ երկնից աստեղք թէ աչք էին անդ 'ի ժամուն,
Տեսանէլ ոչ բաւէին ըզբնաւ եղեալս յերկուց կողմանց.
Ամենայն ծառոց տերեւք ըզուք եղեալ համագումար,
Եւ հանուր հողմունք եւ սիք՝ շունչ կենդանի խօսել 'ի նոյնս,
Ի հիւթոյ բանիցն յաղթեալ՝ ոչ բովանդակ հասցեն ճառել:
Դու սակայն, հրեշտակդ հայոց, գէթ 'ի մասնէ դու ինձ ոգեա
Ձոր ինքնին 'ի տեղւոյն գործեցեր անձամբ գըլխով
Ընդ մեծի սպարապետին լուսեղինաց դասուց բիւրուց,
Մի զնորհրդ զայդ զըլանար սիրեցելոյ քովմդ գրոհի:

Բե՛լիար զօրագլուխ սամայե՛եան ռազմիկ վաշտից,
Որ ոչ 'ի գահ զըժոխոց, ոչ յարարչին ատելութեան
Տայր ումէք զերկրորդ աթոռ աստուածընդդէմ՝ բարձին պատուոյ,
Եւ յեա բուռն 'ի կռիւ յոգոր ընդ անմահին եկեալ յերկինս՝
Պարգեւեալ զանունն էր պիղծ զիւր տիտանեանն՝ Նեբրովթայ,
Աստուածանալ 'ի նըմին, տիրել ծագաց տիեզերաց,
Ի հոգի եւ յամբողջութիւն զինու զրահիցն խիզախեալ,
Փոթորկեալ զերդ մութ մըրրիկ գայր թորգոմեան քաջին յեղեռն,
Յոյր հայեցեալ՝ տեսանէր 'ի կորովի հասաոյր բազկէն
Դիակամբ ծածկեալ ըզդաշտս եւ ըզծործորսն ծով արեանց.
Ճօճէր կըշուէր գայր ահա զըժոխաթոյն նիզակն ահեղ:

Ընդդէմ նըմին խոյացաւ հայաստանեայց արի սրովքէն,
Ի ձեռին փայլակնահար սուսեր եւ աչքն բոցավառ.
« Գըտի արդ ըզքեզ, ասէ, գլուխ առաջին իմ՝ ռիսերիմ.
Ոչ մըկունդ միքայե՛եան արկ ամէհին քեզ ահ եւ սանձ,
Ոչ բարկացայտ հըզօրին աջոյ հրացան փայլատակունք՝
Որ 'ի հուր սանդարամետըս շանթահար զքեզ խանձողեաց.
Արդ նորին սաստ այս սուսեր հասեալ 'ի քեզ վըճարեսցէ »:

« Աստ իցես եւ դու, կըրկնեաց լիրբ հայհոյիչ ոգին յահուրդ,
Տապգէ դու շիտիտի, գանգուրագեղ քաջըդ վարձակ,
Երգեցիկըդ պարաւոր նուագող երկնից աթոռոյն շուրջ:
Աղէ դու նախ առ ընկալ զԲե՛լիարայ գեղարդեան համ,
Եւ գեղձան խոպոպք վարսիցդ ընդ աղբ գայցեն աստ եւ ընդ խուղբ »:
Դիւախրոխտ անդէն ուժով անդընդայինն բռնութեամբ
Արձակեաց ըզհեծանն սըլաքեալ մահաշըշուկ:
Ընկալաւ զայն կորովին բազկաւ Ձուարթնոյն կովմբ ադամանդ,
Իբր ընդ վիմի զապակի հարեալ 'ի բիւր ցընդեաց փըշուրս:
Ձոյդ ընդ նըմին ահաբեկ վաղակաւորն հրաբերան
Էջ կոփեաց հրեղէն աջոյն 'ի խրոխտ կառափըն վիրագին:
Առ ցաւոցն 'ի գուռս անկեալ՝ մռնչեաց հարիւր գընդից հանգոյն,
Կամ իբր ալիս մոլեգինըս խռովախուժ եւ փըրփրագէզ
Ըզծովուն աշխարհակալ, որ կոշկոճեալ 'ի մուայլ մըրրկաց

Տագնապեալ կոհակահոծ ընդ ժայռս յափուհարն դռնիցէ :
Տեղի վայրկեան ետ ընդ կրուկ , խածեալ զշըրթունս , իւրովքն հանդերձ .
« Զի՞ քեզ , քաջդ 'ի սայր լեզուի , հենգնէր անդրէն արի Զուարթունն ,
Այսչափ յոգի կըտընդոց նըւագածուի հարկանիցէ » :

Իսկ երկնից մեծ զօրագլուխ հրեշտակապետն 'ի նմին պահու
Իբր հեղեղ ինչ հրեղէն յինքնակալին անդընդոց դէմ
Շարժէր զբանակն , ինքն յանձնէն եւ 'ի զինուց բոց շնչելով ,
Եւ նիզակ ընդ ասպար շկահեալ դիմէր յայն դէպուդէս :
Իբրու զլեառն զԵմառն նա կայր անդէն սարաւանդեալ ,
Ըզգագաթն ընդ երկինքս կարկառեալ զամբարտաւան .

« Եկ , ասէր . չեն այդ բազուկ եւ քաջի զէնք ինձ անծանօթ ,
Որ եւ այլ ուրեմն երբեմն բարկաճայթ հանդերձ շանթիւք
Ուժգնագոյն եւրս մատանց՝ զարկս կարծեաց սատակել դունդ ,
Բայց ահա կամք աւասիկ մէք տակաւին . հէ՛ կաս եւ դու ,
Այլ՝ երկնասլարծ գոռողին ծառայ եւ ստրուկ դու եւ գերի ,
Իսկ ես տէր միահեծան տիեզերացս եւ անդընդոց :
Օրն այն մեծ բարենշան ընկէց վիճակ ընդ իս ու 'նդ քեզ .
Անաղատ ծառայամիտ իշխիցէ՞ ստրուկ անաշխարհիկ
Առաջի կալ երեւել ինքնակալօղ թագաւորի » :

Ասացեալ , եւ արձակէր զաշտէն հրեղէն ըզմըրըրկոտ .
Այլ 'ի կողաց ընկալեալ ասպար լուսոյ սպարապետին ,
Սայթաքէր զայն յայնկոյս անգրծելի շկահամբ արեկ ,
Որ արեան գնայր ծարաւի մըռնչելով ընդ օդ ունայն :
Բարկացաւ քրովքին սըրբոյ սըրտմըտութիւն . « Պանդոյր , ասէ ,
Երկնից՝ երկրի նա է տէր , եւ յանդընդոց սանդարամետս ,
Ոյր բանտեաց բազուկ հըզօր ըղքեղ 'ի նմա խաւարարդել ,
Եւ փոխան փայլատականցն արդ 'ի ճակատդ առաքէ զայս ,
Ի ճակատդ աստուածացեալ , աստուածորդոյ եւս եղեալ հայր » :
Եւ արձակէ զերկնաձոյլ՝ զոսկեկուռ զէնն բոցաթուխ ,
Ընդ նըմին հազար հազարք եւ բիւրք բիւրոց տէգ եւ նիզակ
Արդն աշտէ սըւին մըկունդ եւ բոցաթեւ նեաից տարափ
հրեշտակախուռն բանակին շրջեալ շկահեն դէմ դըժոխոց :

Ընկալաւ Սանդարապետն ըզսոսկալի գեղարդան սայր
Ի լայնատարրը ճակատ լեռնակուտակ խրոխտ կառաւիին :
Իբրեւ բիւր հողմ մըրըրկեալ եւ զգումարտակ ճըչեաց այսոց
Որ բարկաշունչ գոչիցեն ընդ նեղ եւ նուրբ ծերպըս վիմաց .
Եւ առեալ ճախր 'ի թիկունքս կոյս զարկաւ դուխ ըզգետնի ,
Մըռնչեաց հեծեծագին՝ երկոքին ձեռքն 'ի ճակատուն .
Մըռնչեցին յողորմ թառանչ եւ խորք խորոցն անդընդական ,
Զի բնաւ զէնք ոստուցեալք՝ մէն զախոյեան արկին տապաստ :
Միախումբ անդ լուսաթեւ սպառազինացն զումարտակ
Զարաչար ըզխաւարուտ ռազմն բեկեալ տարածանեն ,

Որ վերջոսնին մեծ ասպարէզ՝ այր 'ի հարուածսն տագնապեալ:

Ի վերացն Անդրնդեհպետ պատըսարեալ յարեալ եկաց.
« Յերկնաւոր աղամանդին բըթեցան զէնք մեր այս, ասէ,
Զօրաւոր այլ օճառք օն անցցեն 'ի մէջ արիապէս
Խորտակել զասպար նոցա, զթորդումական ճըմէլ ճակատ »:
Զայս գոչէր, եւ առաջնորդ դիմեալ գընդին խրախուսելի,
Բռնն հարեալ յափըշտակէր 'ի գիւ ըզլեառն ինչ ահագին:
Խըլեցան անդէն յերկրէ բըլուրք եւ սարք, ոսոք, դարեւանդք,
Գահաւանդք եւ հըրուանդանք 'ի բազմագոչ ծովուն ափանց,
Որձաքար վէմք ասրաւաժք եւ սայրասուր ժայռք եւ խարակք,
Եւ 'ի գլուխ հայկականացն տեղային մըրըկատարափ.
Որոց թէ չէր հովանի աստուածամուխ Զուարթնոցն ասպարք,
Այն տիւ յետին էր հայկայ, եւ մըրցարան պատերազմին
Բանակին թորդումազանց մըշտագիշեր խոր գերեզման:
Ի զգալի զինուցն թուխ՝ հայկեանց բացան աչք ւասորնեայց,
Զի վեհագոյն զօրութիւնք բնութեան 'դ իրեարս 'ի կռիւ մըրցեալք,
Եւ թէ դըրդ տիեզերաց առ ոտս հասեալ անդ մօտալուտ,
Տասալէլ համագոյից 'ի նախասկիզբն անդընդոց վիհ:

Թաւամուր նըսեմաստուեր լերինք հայոց հաստահիմունք
Երկնաւոր սկայիցն 'ի մեծ բարձեալ վահանս տատանէին.
Զոր անդրէն աշխոյժ Զուարթնոցն կաշմբուռն անյաղթ բազուկ
Թօթափեալ 'ի թըշնամիս անդր ընկեցեալ արձակէր կուռ:
Էր զի լերինք պատահեալ լերանց ընդ օդոս պայթեցին,
Էր զի փլուզեալ ըզգըլխով դըժոխահեռ յոխորտ վաշտուց՝
Զառնաղէն եւ զզօրական խորտակելով անդ առ ետեղ,
Եւ թաղեալ կենդանոյն կորնչէին անդընդասոյզ,
Մինչ դըրդուել մընացելոցն եւ տալ տեղի ձիգ աստարէս:

Յետս յետս ընդ կրուկ 'ի կայիցն նահանջեալ 'ի շտապ տագնապ
Սամայէլ եւ Բելիար փախըստական գընդին 'ի գլուխ
Ի կռիւ կան տակաւին լեռնակարկառք եւ երկնաբերձք,
Եւ զլայն իրանսն յաղթանդամ կանգնեն ասպար եւ մահարձան:
Զայն առ իւրան առնէր երկնից ըսպարապետն ահեղագոչ,
Հետ ընդ հետ ձեռն 'ի կապարձս՝ 'ի լայնալիճսն ոսկեղէն,
Մըտանել ընդ աղեղն եւ 'ի դըրկացն կորովեաց
Լիաձիգ զազգոյ մատանց հրացայտ ցասումն թուցանել:
Բոցասուր հրեղէն նետից 'ի թըշնամին ընթանայր գետ
Զանեղին ուտել լափել զհակառակորդսն բարձրայօն:
Յերեսաց տեղատարափ հրահոս ուլիկցն շառաչմանց
Ապըստամբ բանակին թիկունս ընդդէմ դարձուցեալ յետս,
Յերկնաղէն ազդեցութեանց հալածական երթ փախըստեայ:

Զօրութիւնն յայնժամ ահեղ ամենակալ արարչութեան
Ի բարձանց անտի ծայրից արփիաճեմ դըլխոյն Մասեաց

Եւ ըզձայն իւր առաջի բոց երեսացն 'ի մարտին գող :
Որոտաց նոցա երկցս՝ յերկց գիմաց աստուածութեան ,
Երկցս առաքեալ ըզկնի նոցա փայլատակունս
Սըրտմըտութեան հրոյ եւ նետս ամենայաղթ աջոյն շանթից ,
'Նեա մի հըզօր զօրութեանց , իմաստութեան միւս նեա երկրորդ ,
Եւ երրորդ նեա այլ՝ հոգւոյ յաւերժ անմահ կենդանութեան .

Սպառքսպուռ անդ դըժոխոց խորտակեցաւ յանդըգնութիւն :

Միջաբեկ քամակակօր եւ ոռնաձայն վայոց ճըչիւք
Սուռնաբայ իշխան մահուն եւ Բեշիար , գունդք խաւարի ,
Ի լերինսն սրանային 'ի Մամրուտայ եւ Գըրգուռայ :
Զհեա պընդեալ հասանեն երկնախրախոյս յաղթօղ բանակք ,
Ընդ հրաշունչ եւ բոցավառ բերան բորբոք խորխորաափց
Մըղեալ հոսեն ըզնոսին 'ի դըժոխոց սանդարամետս .

Անմահին զօրապետն առ կռուան անկեալ նիզակածօճ ,
Ճեպեալ զնոսա տապնապէր արիագունդ իւր սարմանեօք :
Տեսեալ զի ստուար բանակին նեղին անձուկ խորոցն ծոցք
Որ ահագին սրատառմանց լայնածիր ճոխն պեռեքմամբ
Ոչ բաւեն տակաւին անդընդասոյզ կլանել ըզնա ,
Ի աէգ հըզօր գեղարդանն՝ որ 'ի ձեռին՝ բախեալ զերկիր ,
Փոսացոյց վիրապ մի վիհ անդընդախոր եւ անյատակ ,
Դարահոս եւ գըլխ'ի վայր անդր ըզնոսա թօթափելով :

Եւ հարեալ ոտնատրոփ աստուածազօր առոյգ բարձիւք՝
Թաւալ տըւեալ տապալէ լերինս ըզհեա նոցա զերամբք ,
Եւ 'ի սպառ ըզբոցաշունչ խընու զորկորսս դըժոխոց ,
Շիջուցեալ եւ զըզգայուեալ հուրն եւ ըզծուխ անդընդային
Աղբերաբուղիս վըտակօք ծովացելովք ցարդ 'ի Գըրգուռ :

Յերկնախումբ բանակէն՝ հայկեան գընդին դէտ սահապան
Ի դաւադրութ դըժոխոց՝ ընդ հրեշտակին հայոց ձեռամբ
Թողեալ վաշտ մի Վապուտող լերինն 'ի կողսն մեծանիստ ,
Զարդարոց ոգին առեալ ընդ իւր երկնի սպային իշխան ,
Զայն որ յեա զաստուածամարտն վանելոյ սկայից եղեռն
Ի բարձանց նըստեալ գըլուխս՝ 'ի կատարածն եղին դէտակն
Հայաստան աշխարհին արդարութեան աշխոյժ մարտից ,
Սըլանայր խաղայր նոքօք , զուգապարից երկնագումարք ,
Որպէս երամս աղաւնեաց սպիտակափառ սաւառնեւոց ,
Անդր 'ի ծագս այրարատեան աստուածաբարձ բարձըր Մասեաց :
Անդուստ յերկինս ըզկնի հետոց անուոց կառացն արարչակիր
Յաղթական փառօք 'ի ձայն աւագափող շեփորայից
Ի պէսպէս գեղգեղաձայն նուագս անմահից երաժըշտաց
Պերճանօք գեղեցկանազ գունդ գունդ տողեալ անցանէին :
Զի զերկնից եւ զթորդոմայ վանեալ ճակատ արիաբար ,
Զսանդարամետ զօրութիւնս , եւ փոխանակ թողեալ իւրեանց

Ախոյեան երկնից ըզհայկ աստուածավրէժ պատուհասին ,
 Կալ տանել ըզյաղթութիւն , ոլըսակ առնուլ զանեղծութեան :
 Իսկ ըսկայիցն երկոցունց գազանաբար խառնեալ ռազմունք
 Գողային ընդ միմեանս , իբրեւ հըրդեհ բոցածաւալ
 Տոչորեալ զթաւուտ խարձից՝ ընդ լայնութիւն մոլեալ շամբին :
 Ի ձախում թեւին Նեբրովթ վիշապաձայն որոտալով
 Զամենարուեստ զինուց ազգ 'ի գործ արկեալ , եւ յորդորէր
 Զիւրն ամբոխ ծովակուտակ զաջոյ թեւովն թորգոմեանց ,
 Հարկանել զայն 'ի կողաց , եւ ըզթիկամբ գալ սրաշարել .
 Իսկ արի սկայն մեծն Քարթլ հանդերձ եղբարբբն դիւցազամբ
 Խրախուսեալ ըզմանկութեան հիւսիսագունդ արբունն հուժկու ,
 Քաջութեամբ ունին ըզդէմ ըզզըրուանեանն գուգազին ,
 Չըտալ թոյլ գալ սըփուել տարածանել ընդ արեւմուտս :
 Զյանդըզնեալն առհասարակ արկեալ զի ցուրտ հովտին տապաստ ,
 Ըզխիզախ պատանեացն գումարտակ առնեն նըւազ :
 Եւ Կովկաս վեհազն 'ի խառն անդ Թուրոսի դիպեալ քաջին ,
 Շընչասպառ ընդ նոքօք անկեալ նոցին ժիր երիվարք ,
 Իջեալ հետի կըռուէին ըզյաղթութեան մըրցանակէն ,
 Ծարաւի արեան նըման սովալըլուկ կըրկին գայլոց
 Որ 'ի մատաղ եղջերուի վերայ 'նդ միմեանըս կօշիցեն ,
 Եւ յարեանց բըղխեալ հեղեղ լըւանայցեն զմարմինս իւրեանց :
 Ի կըմբեայս հաստ ասպարացն զէնս յոլով խորտակեցին ,
 Քիրան ասպաժոյժ վըտակեալ ոռոգանէր զանդամն առոյդ :
 Կան արի նիզակակիցք ըսքանչացեալ շուրջանակի
 Ամեհեացն ըսկայից ընդ արարուած նորանըշան .
 Որոց քաջ պատահեալ քաջի՝ տեղի տան 'ի միմեանց ,
 Եւ այլ այլուր արշաւեն յարին խանձեալ մըրցամարտից :
 Աւաղ կոյր եւ զաչացու մարդկան երեսք առ հանդերձեալս ,
 Որ զբախտին ոչ նըշմարեալ ճակատագիր՝ խընդայ 'ի զուր :
 Զի յաստեղն 'ի վեր ահա դրոշմեալ կայ քեզ , քաջըդ Կովկաս ,
 Վայրն եւ ժամ՝ յոր 'ի բազկէ Թուրոսիդ քեզ օրհաս կընքեալ ,
 Սակայն չեւ է առ դուրս . 'ի շնորհս եղբօր քում երեսաց
 Դիւցազնինն հայկայ եւ մեծի այսր աւուր պատուոյ
 Յամեցոյց Տէր , զի քաջին մի լուսափայլ պերճ յաղթանակ
 Սիրեւոյ հարազատիդ մահուամբ 'ի թուխ ներկանիցի :
 Իսկ քաջազն հայկ 'ի միջի անդ ճակատուն թորգոմական
 Հայրանըման ծընընդովք , արմենակեան հանդերձ գընդաւ ,
 Իբրեւ բոց ինչ ըսփիւղօղ ընդ անտառաց թուփս ընթացեալ ,
 Զամենայն ընդգիմակայ ուտէ զբաբեանսն մարդատունկս :
 Յերկուս առաջս յորդորեալ ըզբովանդակ մէջ ճակատուն ,
 Հարկանել ըզտխտանեանն յաջ եւ յահեակ թեւսն խաղայր .
 Զ' ի մըտաց կասեցուցեալ խորամանկեալ իւր խորհըրդոցն ,

Եւ զքամեան ջուիրն յաջոյ թեւէ անտի դըրդուեցուցէ :

Կորովին խոռ եւ Ապահ եւ Կադմոս քաջն արմենական
Առաջի աչաց ծնողացն քան ըզկար խրոխտ պատանեաց,
Քան ըզկար հողածին մահկանացուի շահատակեալ,
Մէն մի հայկ յահէ ցնորից պակուցելոցն երեւէին :
Ի բազկէն խոռայ Սուսան՝ Շահէն անկան պետք զօրագլուխք,
Առաջինն սուսերաւ ընդ մէջ հերձեալ փայլակնահար,
Եւ Շահէն՝ որձաքար եւ անհեղեղ ապառաժիւ

Ըզճակատն խորոտակեալ, ցընդեալ զուղիղն ընդ մէջ յատակ .
Մորնչէր խոռ . « Չեւ եմ չեւ վրիժուք յագեալ հարազատիս ,
Ուրուին եւ դուք եւ քաղցր աչաց Արուսեկիս լերուք ձօնի » :

Պատանեակն արմենական առնէ արի նիզակին կուր
ԸզՎրիւ եւ ըզՄաւուն եւ ըզԿարէն հուժկու մանկտի :
Ամէհին անդ Ապահ զհատու վաղակն առեալ 'ի կիր,
Ըզկառափնն ճեղքէր ըզՄասխուդայ դաժան սկային,
Տիգաւ ըզՎին ընդ երանսն խոցոտեալ ընկենոյր ցուրտ,
Եւ զասպարն 'նիւքարայ պղնձի՝ լախտիւն պատառեալ
Ջախջախէր ընդ նովաւ տախտապարեալ եւ զինքն ըսկայն :

Իսկ ըզհօրն դիւցազին ո՞ր բաւեսցէ զհայկայ երգել
Ջըսկային շահատակին եւ զահաւոր բազկին հարուածս .
Որ զերդ վագր արիւնարբու խանձեալ 'ի հօտ մեծ բառաչոտ
Ոչ ըզսով եւեթ լընուլ՝ յափուցանել գիտէ զպասուք,
Այլ ողջոյն ընդ լայնասփիռ տուարած գազանն մոլեկան
Կեղեքեալ եւ ցըրցըտեալ ողողանէ յարեանց հեղեղ .
Կամ թէ որպէս բարկացայտ մըրըիկ յամպոց սուր ոստուցեալ
Ի կաղնուտըս մայրեաց, կասուտ թողեալ մերկ կողոպուտ
Ջոստոցն գեղ 'ի սաղարթուցն եւ 'ի մըրգոց, եւ անցանէ
Հասանել ասպատակաւ 'ի մեծ ոճիր եղեռնաւոր .

Պատանիք քաջայանդուգն ակնաւորք ընտիր ընտիրք
Ի հողմոյ սըրտմըտութեան զինու սկային թօթափէին :
Այլ այն չեւ եւս էին գործք նահատակին այնմ արժանիք,
Փութայր 'ի մեծ ինչ՝ ժաման յարեւ քաջին Բե՛լայ լինել :

Յաջում թեւի տիտանեանց եհաս սակայն յուսոյն իւրոյ,
Ում գէտակն կալեալ հայէր արի սկայն թորգոմեան,
Ձի բեկաւ այն առաջի բուռն ըսպային եւ Առնակայ,
Որ յայնժամ զըրուանեանցն յառաջագէմ շահատակեալ
Խառնամուխ 'ի քուշացիսն իբրեւ ըզդեւ մի կատաղի՝
Ոչ միայն մէն մի զըսկայս, այլ եւ զջոկատսն դիմակացս
Հարեալ փլուզեալ տապալեալ 'ի սուր 'ի տէգ եւ 'ի նիզակ,
Ի բազում արեանց նախճիրս ոռոգանէր զաւրստորեւն,
Յամենայն վազ դիմագրաւ մի մի այր դի արկեալ թաւալ,
Եւ վազիցն ոչ գոյր չափ, ոչ օրինակ եւ ոչ համար,

Զի վաւաստան իսկ նախանձորդ պարտեալ յառնէն զանձն իւր ետես :

Եւ Բիւրասայ, որ անդ էր այն օր ինքն անձամբ, եւ այրուծին
Ըսկրսաւ առ սակաւ սակաւ ընդ կրուկին նահանջել

Յերեսաց կարկըտահար տեղատարափ նետից ւարդեանց :

Անդր 'ի դէպ եհաս ժամու եւ հրուդեն քաջ իւրով վաշտուն,
Փութացեալ ինքնին հանել զանպարտ արեանցն ըզքէն վրիժուց
Զանօրէն մարդազոհին, զաչադեղոյն տառապանաց :

Իբրեւ կորճ կորակտուց լիամագիլ յափըշտակօղ

Խոյանայր թեւատարած սլացեալ գընդան 'ի կիւսահմայն .

Հատանէր ըզնա յաջոյ թեւէն անձուկ իւր լաշկարան

Ի ստորոտ Կապուտողին 'ի մուայլ մայրիս վրտարական ,

Որ եւս 'ի մութ թաթաւեալ աւուրն էին կարճատելոյ :

Նա զթիկունսն անդր 'ի սուրակս հաստ արարեալ՝ սըրտապընդէր

Խրախուսէր որ ինչ զիւրեաւն արիք ուրեք մի սորսորել,

Կալ 'ի կայի անյողդողդ՝ ունել զգընդին հրուդենայ դէմ .

Բայց վրտանգեալ տագնասլի յաշխոյժ քաջացըն կորովեաց :

Արք զօրուն, որ դիթաւալ ընդ զառ 'ի թափսն անկեալ խաղան ,

Ընդ նոսին եւ քաջն Արէշ արիաբար կըռուեալ անկաւ .

Ո՛ր կապարճըս դարձուցեալ՝ առապարաց, պրակաց, ձորոց

Յիր վայրացան ելանեն . մընայր միայն մերկ ամայի

Երիւք սըրտեայ եւեթ արամբք ամեհագոյն գըլխապահօք :

Դիւթական արուեստիւ արբանեկին իւր զօրութեամբ

Ներքուստ բոց 'ի յատակացն 'ի վեր բըղխեալ դժոխական ,

Հըրդեհք յական թօթափել հարեալ լուցին զմայրեացն անտառ :

Ընդ նըմին եւ ձայնք ահեղ դըրդից թընդից եւ սասանմանց ,

Ծիչ բարձեալ բոլորաբար գոչէին վէմք, լերինք եւ բլուրք,

Եւ հանգոյն իմն ընդ միմեանըս կոծելով հերձեալ ճայթեն :

Ինքըն մըտրակ 'ի մըրըկոտն երիվարին արարեալ կուշտ՝

Անցանէր ձիարշաւ ընդ հուրն եւ արքն իւր երեքեան :

Հրուդենեան գընդին տեսեալ զայն, շըրտուցեալ յահէն հարթչին .

« Լերուք յորդիս զօրութեան, շահատակեալ գոչէր հրուդեն ,

Ժիր լերուք, արք, խրախուսեալ յԱստուած Նոյի եւ 'ի մեծն հայկ :

Թէ զգըժոխոց իսկ անդունդս արար Բիւրասայ իւր ապաստան ,

Օ՛ն եւ մէք ըզկնի նորա, նըմին անդէն պատահեսցուք » :

Խիզախեալ սկայից՝ քաջաւըն ձիաթափ անկանէին

Ի հրատ անդըր բորբոքեալ, իբրեւ զարծուիս յաղթ մեծաթեւս

Որ 'ի մէջ փայլատականց ամպոց առեալ ճախր 'ի թըռչան ,

Եւ ընդ ոլորաըս մըտեալ շողացեալ յօգըս խաղայցեն :

Գիտէին ինչ ոչ ինքեանք, սակայն հրեշտակն հայոց արթուն

Եւ Զուարթնոցըն զօրութիւնք, աներեւոյթ դասք լուսեղէնք,

Որ կային յառեալ 'ի կոխն անդ 'ի գիտի Կապուտողին ,

Ծափաձայն եւ բերկրաբերձ ողջունեալ զերթն արիական ,

Ըզլահանսըն զերկնաւորս արի արանցն արկեալ զգըլխով,
Տանէին անվանելի ամրածածուկ հովանացեալ:

Ի հնոցէ անտի արտաքս այն ինչ ելեալ եւ հասանէն
Ի բերան նեղ եւ անձուկ կըրծի միոջ խորածորոյ
Յայս եւ յայն կոյս սեպացեալ ապառաժուտ քարաժայռիւք:
Անդէն ուշ 'ի կուրծս անկեալ յաբէթաղարմ նահատակին,
Փախըստիցըն կըրկնուղից զարսն 'ի վերայ կացուցանէր
Յեւս 'ի մուտըս կապանի կըրծին 'ի սլահ ըզգուշութեան.
Եւ, « Հըզօրիչդ հայկայ հաս ինձ 'ի թիկունս, գոչեալ յերկինս,
Ըզգաղանն անգառազիդ արգել փակեա մեղ 'ի կափուլս »,
Եւ մըտրակեալ զերիվարն օդապարիկ եւ ամէհի՝
Ընդ խարակն 'ի վեր թռանել, հայել ընդ ո՛ր գըտանիցէ,
Ելանէր կանգնէր 'ի քիւ մի մեծ վիմի սղաղանձաւին
Ի վերայ կարկառեալ անդընգային ինչ խորափափ:
Զականելն անդ 'ի թափան ըզբիւրասպին կիւս Աժգահակ,
Եւ զգարահոս գահավէժ ընդ վախս հոսիլըն մի առնէ:
Գայ սլացեալ ընդ օդս՝ յարեւըն կախարդին տպառնալով սուր.
Ի Զուարթնոցն հոգիանիւթ բարձեալ 'ի թեւս իջանէ գայ
Պէս գունակ ընդ տրամ գետին եւ ընդ յատակ ինչ զոռ 'ի վայր:

Ի տեսիլ ահագնագոյն ըսքանչեւեաց եւ մոլութեան
Պակուցեալ սասանեալ ընդարմացան կիւսին համհարդք,
Պաղեցան երակք նոցա, երիվարաց կապեցան ոտք,
Յերկնից զոք սպառազէն համարէին իջեալ 'ի վրէժ:
Զերեսին նա թիկնասրահսըն նախ 'ի սայր մաշէր սըրոյն,
Ապա կըշուէր ըզնիզակն 'ի քաւգէին սիրտ ամպարիշտ:
Ի սօսաւիւն հաստաբուն երկայն հացւոյն զօրեղ երթից
Զարհուրեալ սոսկապէս զամբիկն 'ի վեր վաղէ հրաշունչ,
Եւ 'ի սիրտ իւր ընկալեալ զոչ իւր հարուածըն՝ տապալի,
Տապալի եւ Բիւրասպ յերկիր յահեղ զըզորդեալ թունդ:

Մենացեալ եւ յամենայն յուսոյ հատեալ յօգնութենէ,
Գեհնահոտ բերանով եւ բարբառով գըժոխալուր
Զամենայն սանդարամեսս եւ զօրութիւնս անդընգական
Ի թիկունըս ձեռնառու տաղնասկըյ կարդայր ժամուն:
Եւ զարուեստըն զընտանի զնըշանակերտ 'ի ձեռն առեալ,
Յուպ սըխրագործ մօտ թէպէտ չէր, այլ՝ միշտ առ իւր տատան մանուկ,
Եւ բնութիւն օձախառն օձորովայն եւ օձամուխ՝
Ըստ համբաւուց վաղեմի ստուգապատումն աւանդութեանց,
Իբր անկեալն էր 'ի գետին՝ վիշապանայր անդէն Բիւրասպ:
Երկայնէր ուլն եւ սոսորդ, գըլուխ եւ վիհ արեանց բերան,
Եւ 'ի նմա մահու ժանիք, աչք 'ի ճակատըն բոցադէզք.
Հանէր թեւըս մաշկաթեւս իբր ըզնաւաց իմն առագաստ,
Զիրան՝ ըզփօր քընթըռնեցոյց, 'ի քառընթաց տանէր ճիրանս,

Ըջտըտան քարշէր պարոյրըս խայտաբղէտ մարմնոյն 'ի տիպ,
Գալարէր շանթէր մռնչէր, մերթ ըզգեալին խարազանեալ,
Մերթ 'ի վեր կանգնեալ ողորկ տըտունն իբրեւ նոճ հաստաբուն,
Մինչ յամսս օդոց սաւառնին թաղանթամաշկ վարազաթեւք.
Ընդ քիթս եւ ընդ որկոր դըժոխացեալն հագագի
Հուր եւ բոց շնչէ ցանէ հրահոս լերին որպէս վերապ,
Յաջացն ակնակապճաց հատանէին փայլատակունք.
Եւ վիշապք այլ եւս մանուկք յուսոցն ըզվիզսն ամբարձեալ
Շըչէին ճըչող սուլիւք՝ ճօճեալ լեզուս սուր եռասայր:

Վիհ զերախսն խոր բացեալ՝ կամի կլանել զարին հրուդէն,
Որ ձրգեալ զտէգն 'ի լանջաց դիւթաւալ անդրուվարին՝
Սկայաբար հարոյր 'ի գլուխ 'ի կուրծս 'ի կողս Աժդահակայ.
Ընդ բոցաշունչ կայծակունս վիշապին ժամս հարուստ մըրցեալ՝
Որ զերդ մըրրիկ զայրագին հնոցի հոսեալ 'ի կոկորդէն,
Գնայր քըրտան ուղիք ապաժոյժ ընդ մազեղ լանջս, յազդերսն առոյգ:
Տեսեալ ապա զի չազդէն 'ի դիւադին գաղանքն զէնք,
Ոչ այլ դամբ ինչ գոյ հնարից, ձեռն 'ի թամբին ձրգեալ ճամբրուկ,
Յոր պղնձին էին սարիք 'ի կալ եւ կապ մարտին գերեաց,
Յայն իսկոյն աճապարեալ, կըրկնեալ հանգոյց իբրեւ ճոպան,
Ի փքոցուռոյց ուլն հրաբուղիս արկեալ ճեպով, կըղթեալ ուժգին,
Ընդ անութ առեալ քարշէր երիվարան հեղձամըղձուկ:
Ո՛վ զարմանք, զոյգ նըմին խափուցաւ հուրն փորատեալ,
Խըցեալ ուրդք ցընցուղք ելից պարանոցին ընդ երկայն փող.
Շիջանէր եւ դիւթական բոցատոչոր մայրեացն հըրդէհ:

Չահափետ ճիւղն ընդ քարշ արկ 'ի հրագէզ վիհ ծըծըմբոյ,
Որ յանձաւս ինչ փառարաց ուրեք անդէն 'ի խորխորին
Ի պախմանց եւ պատառմանց աշխարհակուլ հեղեղաց ջուրց
Կայր յայնժամ բերանացեալ 'ի մէջ լերանց դոյզն 'ի բացեայ,
Եւ պըրկեաց անդ 'ի պարեխ քարանձաւին շըղթայակապ.
« Հայկանոյշ 'ի խարուկէն, գոռայր, կապէ զքեզ աստ 'ի հնոցդ »:
Եւ զի մի յանկարծ երբէք խըզեալ զկապանսն ելցէ յորջէն
Միւսանդամ ապականել զերկիր յարիւն եւ յըղձութիւնս,
Մերկացեալ ըզգէն եւ զարդ յանձնէն, հանդէպ անդ ախոյեան
Սկայակերպ վառեալ կանգնէր զինքն յայրին գուրս խըրտուիլ խուճապ:
Յահէ անտի սոսկացեալ՝ վիմատառեալ կաց անխըլիւր:

Չայն առ իւրսն առնէր անդուստ առիւծաբար եգեալ գոջին.
Գան հիացեալ ընդ եղեալն, առնուն զանկեալ սկայից կապուտ,
Ըզմիոյն ինքն հրուդէն զանձամբ արկ զէնս, հեծաւ 'ի ձին:
Առեալ տանէր ըզնոսա եւ զդըժոխոց եցոյց պատրանս,
Չերկնաւոր այցելութիւնն եւ ըզբիւրասպ 'ի վիհ հրեղէն
Չի հեծէր եւ բոց մռնչէր լուղեալ 'ի լիճ ծըծըմբավառ:

Պար հըրճուիւք զվաստակաբեկ զօրասկետան առեալ վաշտուն,

Դարձ արարեալ գան ըստէս առ զօրն ընդ նոյն կապանն անձուկ,
Ընդ զանխուլըս վայրացն որոց տեղեակ էին հըմուտ:

Եւ եկեալ ժամանէին 'ի Թորգոմեանն յաղթող ճակատ:

Ձայնք հընչեցին աւետեաց 'ի զըրուանեան նախ 'ի ջողեր,

Անտի շոինդ համբաւին ընդ երկոսեան հարաւ բանակ:

Ձայն առեալ ցընծութեան հայկեան գոչէն գունդք ընդ երկինս,

Աւետիս մեծ յաղթանակ ընդդէմ կըրկնէն լերինք եւ բլուրք,

Եւ 'ի սիրտ տիտանացոց ընկենուին գոյժ բօթալից:

« Ո՛հ աստուածոց ըստեղծօղն, ասէն 'ի հենգն արկեալ զԲիւրասայ:

Հօրն ըզկնի աստուածութեան՝ օն եւ զցընկնեալ աստուածորդին,

Ուր ծընօղն է աստուածոյն՝ հասլ եւ ծընունդըն անդր իջցէ »:

Բայց խընդութիւն Թորգոմայ փոխէր յայնժամ 'ի մըթին սուգ:

Արեւն անցեալ զգագաթամբ լերանց Սասնոյ եւ Շատախու,

Ըզյետին ճառագայթսն առ իւր կոչէր դառնալ 'ի մայր:

Այլ ոչ գուլ էր ոչ դագար արիւնսխանձ զինուց մարտին,

Մոլէր սուր, նիզակ եւ նետ ընդ մեծաձիգ ռազմին ճակատ,

Եւ քան զնոսա բարկութիւն սըրտմըտութեան անընկճելի

Յանհարին քէն ռիութեան դաղանեւոց ախոյենից:

Յարեթեան արին Փառնակ, յոգի եւ սիրտ հայր կարեւիւր,

Եդեալ այն օր յաչս ըզմահ, մի տեսանել այլ եւս արեւ

Յետ ճրագին շիջանելոյ տան՝ միածնի իւրումն ուստեր,

Ընդ բանակին տիտանեան ընդ լայնալիր երկայնութիւն

Որոնեալ յուղեալ անձին մահ անուանի՝ գըտանէր ոչ:

Ինքն անթիւըս կոտորէր՝ որդւոյն արեանըն փոխանակ,

Ձայն վըրէժ հատուցեալ վաղազըրաւ ոգւոց նորին:

« Արդ մըտադիւր մեռայց », ասէ, եւ յարժանին իւր ախոյեան

Ի գեղարդնն սոսկալի բէլեան բազկին զանձն ընկենու:

Չեւ 'ի նա հասեալ՝ եհար եւ սատակեաց զԱրշամ, զԹեմուր

Եւ զՊառակըն կատաղի, սկայս անձնապահ տիտանացոյն,

Եւ այլ եւս հինգ իրանս յաննըշանից արանց քաջաց:

Ձվերջին աշտէն առաքեալ յետին ոգւով Բէլայ 'ի կողս,

« Աստ ուրեմն, ասէ, մեռայց, օն առ զաւակս յըղեա եւ զիս »:

Եւ կորդել աճապարէր անարդիլ վէմ մի ապառաժ,

Որ անկեալ յաւիտենից եւ այսըր կայր անդ 'ի գետնին:

Մինչ կըռուեալ դեռ ոգորէր ընդ զըժպըհին խըրեալ խարակ, —

Յիւր 'ի միտսըն խըրուն, իսկ 'ի բնէ խուժ ինչ ցից ժըռից —,

Հաս տիտանեան մըկունդն ըստուար, Թափանց ընդ ողըն կորովի

Ընդ գետին վարսէր ըզբաջն, եւ ոչ եւս այլ յառնէր կանգնել:

Այսպէս զափամբ 'նիլոսի մըրցի տիտեան ընդ առիւծուն

Որ ըզգարմ եւ ըզգաւակ ըզյոյս բունոյն իւր անձիտեաց:

Աչքըն բոց, կոկորդ փեռեկ բերանաբաց, կարկառ ճիրանք

Ճակատեալ կայ յուսազին 'ի խրոխտ վիրագն ամեհաբար:

Չափ առեալ զվայրին առիւծ՝ 'ի մի եւեթ խոյանայ վազ,
 Քամահեալ զթեփոտ մորթոյն եւ զխիտ առ խիտ տըտան ճողփիւն,
 Զպատենազէնան եւ ըզկողան 'ի մի հերձու հարուած ժանեաց:
 Թեքթեքեալ մոլին նըհանգ ճապուկ ճոճիւք կոծէ զտըտունն,
 Ահաւոր ընդ երկինս արձակեալ ճուչ դառնակոռոչ,
 Փըրփրերափ գազանացեալ կազմ 'ի գօշել կայ զոխերիմն՝
 Ըզճապուռսն սոսկալիս մըխեալ 'ի փոր սէգ ոսոխին:
 Երկիր յարիւն ճապաղի, գետափն յահեղ հընչէ գոչիւն,
 Դեռ եւս յերկբայս յաղթանակ, դեռ եւս յոգիսն կայ ճըգնի:
 Այլ 'ի գոռս արիական լանջաց մընչից ահագնացայտ
 Ոստեալ առիւծ՝ արկ տապաստ, զոսկերան եբեկ, ձըրձեաց զաղիս,
 Պատառեալ ըզսիրտն՝ արբոյց զարեան սպասուք եւ զբարկութեան:
 Խրախուսեալ պարծանօք տիտանեան դունդք բարձին ըզձայնս.

« Թէպէտ եւ չէ վայելուչ ընդ Բիւրասալի հօր սա կըշուել,
 Եկեսցէ հետ ընդ հետ որ զարժանին լուծցէ վըրէժ:
 Ըզխնամին օրս այս տարցի, եւ վաղուի այդ ըզխնամեխօսն,
 Ուր փեսայն է ճեպել, եւ կատարել անդ հարսանիս »:
 Դիւցազին հայկայ լըւեալ ըզգառնաղէտ զայն մահու բօթ
 Եւ ըզմեծ ոճիր փնասուն ընդոստուցեալ իւրում գընդին,
 Երկոքումք բախեալ ձեռօք զազդերսն՝ եհար ծափ ըզծափի,
 Գոչէր առիւծաբար, վարազախառն անկեալ կամէր
 Հասանել վիրագին թափել ըզքէն վըրիժուցն 'ի ծոց:
 Թէպէտ եւ զմութ տեսանէր տարաժամեալ երեկորոյ
 Մինչ 'ի գլուխս ելեալ մածեալ բըլըոց բարձանց եւ անտառաց,
 Ոչ նախ կամէր ինքն առաջին դուլ առնուլ կալ 'ի գուպարէն:
 Իսկ Բեշայ զսուգ կորըստեան ապաւինին իւր Բիւրասալեայ
 Եւ զսատակմանն պարծանս յաբեթասերմ մեծ իշխանին
 Շատ առ այն օր համարեալ, ձեռս 'ի ռազմէն ելեալ 'ի գլուխ,
 Եւ զի մուսլ երեկորին մի առաւել վըտանգեսցէ
 Զվայրացն անփորձս, ետ հրաման՝ խաղաղութեան հարկանել փող:
 Ինքն 'ի նոյն՝ ուստի զայգոյն էջն՝ 'ի բըլըւր դարձեալ ընդ կըուկ,
 Ելանել 'ի միջոցի անդ ամրանալ խորհի սպային.

Յետ անբաւ կոտորածի՝ դեռ տակաւին ամբոխ սաստիկ,
 Որ խուսեալ հեղան զեղան՝ պատ ըզբըլըոյն առեալ իւրեանց,
 Եւ 'ի ծաւալս առաջից զառըստորեւն համայն լըցեալ,
 Մինչեւ հասցեն բովանդակ ոյց ակն ունէր եւ այլ գընդաց,
 Եւ յանձն իւր զայրանայր ընդ դանդաղկոտ յամել չըւոյն:
 Տեսեալ սակայն զի չեմուտ 'ի ճամբար հայկ, ոչ ընդ ջուրն անց,
 Մընացոյց եւ ինքն ըզզօրն իւր ընդ բըլըոյն ըստորոտով
 Ամենայն զինու զարդու վառեալ դրօշուք, զօրագըլխօք,
 Ի թորգոմեան գիշերախառն յարձակմանէն երկիւղած: —
 Հայկ 'ի մարտին ասպարէս, անտի տիտանք, աստի հայկեանք:

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱՐԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

Դ Ր ՈՒ Ա Գ Ք Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

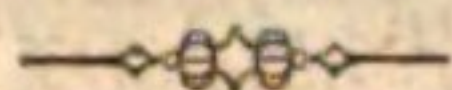
ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Գիշերօթ բանակաց 'ի բացի. նշան յԱստուածուստ երեւեալ յաչ եւ յերկիւղ ամպարչտացն: Ի դժոխոց սպառազինեալ Բէլ՝ քաջալերի յաղթել: Ընդ այդն խառնին երկոքեան բանակքն. քաջութիւնք թորգոմեանց եւ մանաւանդ նորին ինքեան Հայկայ: Ընկրկեալ տիտանեանց՝ զօրանան ընդդէմ կալ միւսանդամ. վանին դարձեալ եւ գնան ժողովին պատեն զբլուրն՝ ուր ելեալ ամրանայ Բէլ ընտրիւք: Հայկայ զերեքանկիւնին իւր կազմեալ խաղայ ընդդէմ նոցա 'ի բլուրն: Աստուած զմահն առաքէ առաջի Հայկայ 'ի վերայ Բելայ: Վըստամ մեծ ինչ առնել կամեցեալ կամ մեռանել, անկանի քաջութեամբ: Հերձեալ Հայկ զռազմն բեւեանց, սատակէ նետիւ զԲէլ, հալածեալ եւ զամբօխ, դառնայ գայ: Գոհութիւնք առ Աստուած, հանդերձ մարգարէախառն նուագօր Նոյի: Ապա ողջունեալ ամենեցուն զՀայկ տանուտէրական գլուխ եւ պետ Հոյոց ըստ պայմանաց օրինաւոր իշխանութեան, եւ զայն գիշեր 'ի հանգիստ եւ 'ի խրախճանս անցուցեալ անդէն, ընդ առաւօտն դառնան 'ի Հայկաշէն, եւ արձակի բանակն:

ՀԱՅԿ

Դ Ի Ի Յ Ա Ձ Ն

Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ք Ս Ա Ն Ե Բ Ո Բ Գ

Նա հապեալն թորգոմեան ջերմ արտասուեաց յորդ վրտակօք
Ձհարկ գըթոցն հատուցեալ առ Փառնակայ քաջին մարմին,
Ընդ ապրացու վերաւորսն տայր հրաման բառնալ պատուով,
Եւ տանել 'ի ղակիչն յիւրում վրանին հանգուցանել
Առ վաղիւ՝ յոր վըճարել ուխտէր ըզիւին եւ ակն ունէր :
Ամբարձեալ զիւցազնն հայր 'ի դիակոյտ բէլեանց կարկառ՝
Ձայն արար առ գունդսն, « Մի գէմ որ զիցէ զցայգս 'ի ճամբար :
Աստ Աստուած, աստ հայրենիք, սիրօղն աստէն արձանացի » :

Ինքն իւրովք ձեռականօք առանց ինչ կապ լուծանելոյ
Սպառազէն 'ի բացի անցուցանել կայր զայն գիշեր,
Ոչ հաց առնոյր եւ ոչ ջուր, արուսեկին մընայր ծագման,
Բոց մարտից յաղթանակի վառեալ 'ի լանջսն թաւարծիս,
Եւ զի մի գիշերագնաց զերծցի Տիտան որս անձնապուր :
Ձնոյն առնէին ընդ նըմա բազում աւագ զօրագըլխեան,
Այգուն իղձք լինելով 'ի դառնութեան ձեռնարկել գործ :
Որպէս գայլք գիշերընթացք որ առ հօտից դարանեալ գոմս
Ըզպասքեալ եւ զպապակեալ լիզէն լեզուս 'ի հոտ մարմնոց :
Իսկ այլում զօրականին ոչ ինչ զանձանց արգել դարման :

Յեցեալ առհասարակ յարիւնաթոր նիզակաբունս
Ըսկէին տըքնութեամբ այնպէս ըզցայգն այն ահաւոր
Ի միջի անդ հովտին արիւնուող ծովացելոյ,
Լուղելոյ զինուք արանց, տեսլեամբ մահուց եւ արհաւրօք :
Որ եւ ոչ դադարէին ինչ վայ աւաղ ձայնից հընճմունք,
Թըւէին դեռ եւս անդէն մըղել ըզնոյն տըւընջեան մարտ :

Խայտային սկայք ամեհիք եւ քաջասիրտք ընդ ասպաժոյժ ,
Որպէս առիւծ բաշաւոր , արիւնասէր եւ քաջալանջ
Ի նախճիրս անհուն հօտից եւ հօրանաց կոտորեւոց
Ըզմայլեալ յարեանցն 'ի բոյր՝ բոսորային կայտուէ անձամբ :

Տիտանեան պետք եւ իշխանք 'ի թորգոմեանց զանգիտելով ,
Հայկ անփոյթ զարշաւանէն՝ խկ դըրժանաց բեղեանց 'ի խէթ ,
Վաստակեալ առհասարակ գունդք հուսկ ուրեմն եւ զօրավարք ,
Ո՛ր անդէն յօտընկելին յեց 'ի նիզակսն նիրհեցին ,
Ո՛ր զգիականք անկելոյ սկայից յանքոյթ մըտին 'ի քուն :
Արի դիւցազնըն խոհեմ , խայտակն ըսկայն հայրըն հայոց
Բացեալ զաչն յարիւնալից 'ի դաշտ անբաւ կոտորածին ,
Արտասուս բըղխեալ ընդ այտս յանպարտ մըլեալ սըրոյն 'ի զոհ ,
Կա եւեթ արձանացեալ բախտին հայոց կայր դէտ արթուն ,
Եւ աղօթք հայրապետին մեծի ելեալ ընդ Ադին դրախտ
Եւ ընդ գունն արեւելից յաթոռ Սըրբոյն՝ հըսկէր յերկինս :

Լուսաթուիչ սակայն բանակ ամենազօրն զօրութեան ,
Բոցանիւթ Ձուարթնոցըն գունդ՝ սաւառնաթեւ իջեալ անդէն ,
Ձերդ հրեղէն գետ ծաւալեալ 'ի կոհակէ Կապուտողին ,
Ընթացեալ զեռայր գայր 'ի բացօթեագ հայկեան ճամբարն ,
Եւ սար առնոյր շուրջ ըզնովաւ՝ ծայր 'ի ծայր ծուպ 'ի ծուպ խառնեալ :
Ի սրարշաւ հիւրն գալոյ զմեծատարածըն բանակաւ
Բոլորակ մի մեծ հրափայլ եւ հրապարփակ շըրջապարոյր
Պատ առեալ սրարունակեալ մանեկաձեւ գայր յերեւոյթ ,
Ձերդ զահագին եւ զանյայտ չըքնաղ շընչանն Արտախուրին :

Սոսկացան յայն միսալիչ տիտանացոց ըսկայից աչք ,
Չմարթացեալ համեմատել գիշերադէտ արկեալ հրատից :
Եւ անմահ զօրութիւնք Ձուարթնոց երկնից ցայգասպաշտօնք
Գունդ առ գունդ կաճառեալք յիւրաքանչիւր յօրինուածոց
Ի վերոյ գազաթան հայկեանց գըլխոց լուցեալ ըզճահ
Խարուկածին զերդ բորբոքեալ բոցս յերկնից դաշտըն կապուտակ ,
Լըրջամիտ տըքնութեամբ աստուածապահ սկէին գընդին :

Ձայն տեսեալ ըսքանչելի ամենազօր ձեռին նըշան ,
Տայր սակաւ մի զանձն եւ հայկ անօսըր քնոյ յեց 'ի մըկունդ :
Ձակն 'ի վեր մերթ ամբարձեալ՝ նըշմարէր մի ահեղ վարսամ
Միգատարր եւ լայնասփիռ վառեալ տըտամբըն սոսկալեաւ ,
Ընդ կապոյտ խորանացն անդընդախոր ճեմեալ կամարս
Ի կողմանց սայլաթափին 'ի ծիրն երկնից սէգ ընթացեալ ,
Տարածեալ սրարդեալ զտըտուն նիզակաձեւ վաղակաւոր
Ի ճամբարըն տիտանեան յահարկութիւն ամպարըշտոց :

Բեղեանք դէտակն 'ի խոնարհ 'ի լուսեղէնն օղամանեակ
Բակ առեալ ըզթորգոմեան արի արանցըն բանակաւ ,
Կառուցեալ 'ի վեր յերկինս աչս 'ի տեսին հիասարսափ ,

Հանէին անձանց եղեւոն կարկառեալ յայնքմ կուսէ :
Տաղնապեալք 'ի սոյն վարանքս հասարակ գիշերաւ չափ ,
Անտի անդր անկեալ 'ի բուն խորին եւ թանձր խորդային .
Բայց Բե՛լայ պարգեւ քննոյ յարտեւանունսն իջանէր ոչ ,
Զի եղեալ կասկածահար զելից մարտին կայր մըտակոծ :
Առաքէ 'ի բուն բանակն 'ի գլուխ բըլըոյն բուռն հրաման ,
Հանել անտի արձակել գիշերախառն ըզկանանին ,
Զծանրագին աղխ եւ ըզկահ եւ զամենայն սարուփարթայ .
'Նոքա ելին , եւ անկեալ 'ի չու խաղայր մեծ կարաւան :

Ոչ ընդհատ ինչ 'ի Բե՛լայ Սանդարապեան յանդուհս 'ի խոր
Խեթահար ցատմամբ քինու զմըտաւ ածեալ զիւր պարտութիւն ,
Եւ զի զէնք եւ զրահք Հայկին յերկնաւորացն զօրութեանց
Ջըրդեղեալք՝ են 'ի սլաքացն մարդկայնոց անդրծելք ,
« Թէ մեր , ասէ , բըթեցան անօթք մարտի առ Մեքայէ՛լ ,
Փըշրեսցեն սակայն զՀայկին , եւ կամ թէ գէթ ունիցին տոկ » :

Ըզբիւրասպեայ զարբանեակն ապա զմանուկ իւր սիրելի
Որ ընդ կորուստ կախարդին կայր մեկուսի յոյժ կորակոր ,
Կոչեցեալ՝ տայ զգըժոխոցն ահեղ 'ի ձեռս ըսպառաղէնս ,
Եւ սուսեր , գեղարդն , ասպար ձուլեալ 'ի քրայս անդընդային :
Առաքէ առ տիտանանց պետն 'ի վերայ կապեալ պատգամ .
« Առ Կապուտողն աղեղն հըզօր խորտակեցաւ Արիական ,
Սակայն հայրըն Բիւրասպի ոչ ընդ մեռեալս երկրի նընջէ ,
'Նա 'ի խոր սանդարամետս ընդ երկրաւոր դիցն յակումբ
Կենդանոյն էջ խառնեցաւ , եւ չէ աստուած ըզքէն անփոյթ ,
'Նա զայս առ քեզ առաքէ զպարգեւքս դից վեհապետին » :

Ըստանձնեալ դիւին զաւանդն եւ զկերպարանս ժանտին Քամայ ,
Գայր ուր նըստէր տիտանեանն 'ի սարահարթն իւր իշխանօք .
Դընէ զկազմածն առաջի , զհրեշտակութեանն տայ պատգամ :
Մինչ նա դեռ պակուցեալ բառնու կամեր ձայն առ խընդին ,
« Հայր , զիմորդ եւ կամ ընդէր զիս մոռացար մինչեւ ցայսօր ,
Զի՛ եղեն եւ յո՛ չոգան ուխտք դըժոխոց , ո՛ւր օգնութիւն » . . .
Սեաւ ոգին եղեալ անհետ ծածկէր 'ի մաշլ գիշերին մութ :

Բէ՛լ անդէն 'ի վեր վաղեալ՝ պերճ պարգեւին ունէր շընորհ ,
Երգնոյր յունկն անդընդոց զերդումըն սուտ եւ զանկատար .
« Լըւիցեն արդ զայս դըժոխք , սանդարամետք եւ տարտարոսք ,
'Նա լուիցեն եւ երկինք , եւ որ յանուան Բարձրելոյն գահ .
Երկիւղ եւ ոչ մի բնաւ 'ի միտս իմ՝ ծընանի , թող թէ 'ի սիրտ :
Օ՛ն եւ օ՛ն , վաղիւ ընդ այգն , եթէ կենօք եւ թէ մահուամբ ,
Բայց կենօք մանաւանդ անշուշտ յուսոյ քան թէ մահու ,
Զտիտանեանն Բե՛լայ հանից 'ի լոյս ըզյաղթութիւն ,
Եւ զյաբեթեան զածածի զկորանս որդւոցն Թորդոմայ » :

Բուռն հարեալ զպողովատիկն եւ ըզմըկունդ նորապարգեւ ,

Փորձ փորձէր, հանդէս առնոյր 'ի զէնս երկուց թանձր ըսկայից
Յիւրմէ գընդէն վերա վառեալ պահպանակօք անպարտելի :
Զմին կոփեալ ընդ գըլխանոցն պողպատեայ՝ ճեղքէր յերկուս,
Թափ միւսումն 'ի լանջըս զարդն անցուցեալ կողմն 'ի կողմանէ՝
Արկանէր տապաստ. կային ամենեքեան հարեալք զահի,
Ոչ ոք ճիկ իշխէր հանել ընդդէմ՝ կենաց տեառն եւ մահու :

Զարի սկայից սիրտ 'ի թունդ հանէր վերջին այգոյն խօսնակ,
Զարեգակն 'ի սարոյն ձայնէր արծուին յոխորտ կանչիւն,
Իբրեւ փող գոչել մարտի զարթուցանել ըզնահատակս :
Արուսեակն 'ի կատարսն համբառնայր բարձանց Մոկաց՝
Գոյժ յայնկոյս յարուայիկ դաշտ, տալ աւետիս լերանց հայոց :
Առկայծեալ ջահք աստեղաց նուաղեալ տակաւ շիջանէին,
Վարսաւորն ահեղ միայն կայր տակաւին երեւեալ դեռ
Ի կապուտակն ասպարէս հըսկայաքայլ ճօճեալ 'ի ճեմ,
Ոչ յերեսաց պատկառեալ իշխանական ալան տուընջեան,
Ոչ ճաճանչիցն արփենից կամէր զօղել 'ի ծով անհուն,
Ոխերիմ՝ ազդեցութեամբն 'ի տիտանանց շողացեալ գլուխ :
Եւ մանեակն բոցեղէն պարայածեալ զհայկեան գընդաւ՝
Քայքայեալ լուծեալ սըփուէր յօգսն տակաւ թափանըշոյլ :
Լուսանիւթ հրաբուն սրովքէք հրեշտակախումբ այնրը ջոկոյ,
Սկըզբնապար արիական առեալ դասու զհայոց հրեշտակ,
Փող 'ի գըլխոց շուրջ բարձանց հարկանէին աւագափող,
Զաստուածազօր բանակին վառել զոգիս նահատակաց :

Եւ դիւցազնն լահան դարձոյց 'ի նոյն պատասխանի
Աւ Զուարթնոցն շեփորից ձայնս, « Աւասիկ մէք 'ի հրամանդ »,
Դըղըրդէր ճամբարն ողջոյն, 'ի զէն 'ի զէն, նըշանք 'ի վեր .
Ոստնոյր հայկ 'ի Յոլակն օդասարիկ ճանճաճերմակ,
Որ ուս տըւեալ խոնարհեալ սիրեցելում կայր վեհազին :
« Արի Յոլակ իմ կայտառ, արի եւ մի զանգիտեր ինչ .
Դարձուցից այսօր յաղթօղ զքեզ առ Անոյշ եւ հայկանոյշ,
Որ քեզ բուռ ջամբեսցէ իւրով փափուկ եւ գէր ձեռամբ,
Իբր ինձ հօրըս խորտիկ մատուցանէ ցանդ 'ի սեղան ,
Եւ քեզ գարի կախեսցէ 'ի պարկ՝ անկուած իւրոց մատանց » :

Բէլ՝ դէտակըն նորագունդ զօրուն եկից եղեալ անսայր,
Շուրջ հայէր նըկատել ըզյարուցեալ փոշին ոտից .
Լըքանէր 'ի խէթ մըտացն յահէ աւուրըն դնացելոյ,
Որ կալեալ էր մանաւանդ ըզկըթուցեալ եւ զխոնջ բանակն :
Այլ վերին երեսօքն եւ 'ի նոր զէնսն խրախուսէր .
« Այս արեւ, իմ քաջազունք, բախտի թագին է՝ Ներրովթայ ,
Տեսցէ այսօր եւ ցուցցէ սա զյաղթանակ ձեր աշխարհի :
Պինդ եւեթ կացջիք յուխտիդ, եւ լաւ անձանց համարեսցուք
Մեռանել քան զպարտութիւն առաջի բուռն մի մարդկան

Լեռնակեաց սակաւաձեռն հովուաց խըմբի հուղկահարաց :
Արք էիք մինչեւ ցայսօր , արդ եւ զանձամբք անցլիք 'ի վեր :
Շատ է ձեզ ընդ ուշ տանել՝ որոյ գընդի էք զօրականք ,
Յէր վերայ 'ի գուպարած առ ապըստամբսըդ մատուցեալ » :

Ձայս ասէր եւ ըզձակատըն յասպարէս մըղէր մարտին :
Խաղայր գայր իջանէր անկարդ հրոսեալ սկայից ամբոխ
Խառն 'ի խուռն եւ յանդուգըն յարձակմամբ շահատակեալ .
Զօրապետաց դուային սաստկացեալ ձայնք ահեղագոչ՝
Վաշտանալ գընդիցն 'ի ռազմ , 'ի ճակատու կազմս յօրինել :
Խըմբեցաւ պատերազմ , մահու՝ կենաց յետին օրհաս :

Խաւարին Բէլ թուխ զինուք յամեհին սեաւ ամբարտակեալ ,
Վառելովք ընտրիւք ըզլինի՝ գայր որպէս լեռն ինչ ահագին
Կայծակնահար խանձատեալ սարաւանդեալ 'ի մէջ բըլրոց :
Ջերկաթի զմառախլապատ ըզդրժոխոցըն սաղաւարտ
Ագուցեալ 'ի գլուխ վերջօք նըշանաւոր փողփողելովք ,
Պըղընձիս թիկանց լանջաց բաղկաց բարձից պատենազէնս .
Գօտի զմիջով , յահեկէ թանձրը զըստին սուր երկսայրի ,
Ի ձեռին աջոյ նիզակ ամեհամուղ , յահեակն ասպար ,
Եւ ընտիրք յաջմէ քաջին եւ 'ի ձախմէ սկայք տխտանեանք :

Ձայնարկէ հայկ 'ի բանակըն թորգոմեան 'ի Յոլակէն .
« Ի մօտոյ եւս է տեսեալ ձեր զթըշնամույդ երեսս , ո՛վ արք ,
Նոյն նոքա են որ երէկ , ձեր իսկ սուսերբըդ ճանաչեն :
Օ՞ն եւ օ՞ն , ճըշմարտիւ , ոչ թէ կանայք , զըստերք , մարդիկ
Կան ձեզ այսօր 'ի զընին 'ի շուրջ դիտակ տեղեաց մարտիդ ,
Այլ երկինք 'ի վերուստ , բիւրից բիւրուց աչք արփենիք ,
Եւ վերին գընտին Ձուարթունք 'ի կամարաց վեհագունից ,
Նա եւ Բարձրեալն իսկ ինքնին յամենակալ բարձր աթուոյն .
Նոքա զհարուածսըդ թուեսցեն , զոր զթըշնամիս Նշինից հարջիք » :

Չեւ ըզխօսսըն յանդ հանեալ՝ յառաջ գըրդէր ռազմին ճակատ ,
Ձայն ինչ ժիր ոյժ եւ զոգի եւ զհաստաբուռն ըսթափ բազուկ
Ի մէջ անցուցեալ 'ի մեծայաղթ արութեան գործ ,
Իբրեւ այն թէ դեռ եւեթ 'ի կոխ մըտեալ ախոյենաց :

Ջիկէն խուռն մի շոգի յեռանդնապտոյտ յորձանից սան
Փողեալ հրաբուղիս բըռնութեամբ շարժէ զգործեաց կազմած հըզօր ,
Ճախրասլաց մըրըրկաթեւօք հերձեալ զանդունդըս փըրփրադէզ
Չահագին վարեալ ըզնաւս ընդ ամեհի տանել ալիս ,
Կամ զերկրաւ ըզմեծամուր զաղխաղխեալ կառս յափըշտակեալ
Ընդ հորդեալ շաւիղս անուոցն երկաթակուռ հարթ արահետ
Թուուցանել փոթորկաբար յանհուն դաշտաց սուր ասպարէզ ,
Միտք ահիւ արշաւանացն յանսաստելի անդունդս ափշին .
Նոյն եւ գոյզն ինչ բերանոյ սպարապետին ցընդելի շունչ
Զօրութեամբ մըղէր ոգւոյ զբանակն ահեղ կազմ 'ի նպատակ ,

Ի Յողակին ոտս՝ Յաղթութեան հորդեալ զանկոխ Քաջութեան հետս :

Իբր յարեանց ելեալ ծովէ ակն արեւուն արիւնեանդ
Ծագէր այն օր թորգոմեան վառեալ գընդիցն 'ի հանդիպոյ
Յերեսս իւրեանց եւ 'ի զգեստ զինուն զարդուն փայլատակեալ :
Թէ զնոսա դուն ինչ նեղէր ընդ բիբս աչացն խոցելով,
Այլ սղընձոյն եւ երկաթոյ բոց ճաճանչից արփիացայտ ,
Մանաւանդ որ 'ի փայլուն ջինջ ասպարաց զեռեալ շողիւն ,
Յոլս հատեալ ճառագայթից յասլակեղէն իբր 'ի ծովէ՝
Ըզնոյն ինքն իսկ զարեգակն աճեցուցեալ բիւրս 'ի բիւրոց ,
Յամենուստ ըզտիտանեան ճակատուն աչս հար շըլացոյց :

Երկոքեան առ միմեանս հասեալ բանակքն բախեցան ,
Յաղթ հասակաց ըսկայից ամբոխ հըմուտ սլատերազմաց ,
Մեծամեծք իսկըզբանէ յաւիտենից արք անուանիք :
Որդունակ յամպրոտացն 'ի մնայլ ծոցոյ թափեալ շանթի ,
Ի թուխ թեւըս փոթորկին թուցեալ յերկիր որոտընդոստ
Ի վիմարդ մըթերանոց յանգընդահիմն 'ի հաստաբեստ
Զընդանարգել սեաւ լուցկեաց ըռմբաձիգ հրազէն ճայթմանց ,
Ի հեռուստ՝ հուր հոտոտեալ , խանձ առեալ լուռ մըռուտ ժանտին ,
Ընդդէմ գոչէ որոտամբ եւ դըղըրդէ զիւր գայռագիլ ,
Պատառէ զսիրտ անգընդոց եւ զասպառաժսն տասալեալ
Յընդէ յամպս հատորս վիմաց իբրեւ փոշի ցանեալ յերկիր ,
Ծուխ բոցաշունչ , մեդ ծըծմահոտ 'ի դրժոխոց անտի զգայոյ ,
Սասանին յահեղ ցասմանցն երկինք երկիր սարտափական ,
Այսանակ 'ի պատահելն գոռացին միմեանց ճակատք :

Յառաջնում՝ անդ յարձակել անհընարին եղէն խառնուրդք ,
Զի ոչ ռազմ՝ եկաց , ոչ կարգ ինչ յօրինի շահատակաց ,
Այլ ամենայն վեր 'ի վայր հարեալ վըրդով եւ աղմըկեալ
Ի կողմանցն երկոցունց վարազախառն յարձակմանէ .
Ահագին սլակուցանող էր տարազուցն ոստմանց տեսիլ :
Անդ 'ի խռան ըսկայակոյտ մարզիկ գընդացն ռազմարանց
Բերանոյ սրոյ եւ 'ի սայր դիպեալ արդեանցն բոցաթուիչ
Արի հասակք անդամայաղթք կործանէին տասլալ յերկիր :

Իսկ ո՞նիս 'ի թորգոմեանց հար զախոյեան , Ոգիդ Զուարթուն :
Արմայիսըն գեղեցիկ , արբուն նոր այն ինչ դեռ հուժկու ,
Պատանեակ սըրտեայ եւ քաջ ընդ Ընձակայ հառակակցին ,
Որ սիրելիքն անմեկինք էին յարի ճակատամարտս ,
Իբրեւ կըրկին առիւծուց կորիւնք առոյդ եւ քաջալանջք ,
Ի վայրի խաչին նախճիրըս խայտացեալ արիւնախանձ :
Մանկական յոխորտանօք խիզախք 'ի զէն փայլակնընթաց ,
Պաշտպանեալ գային միմեամբք եւ առ իրեարս հարեալ խրախոյս ,
Քան զանձամբ՝ ըզսիրայնոյ միմեանց դըլխով արկեալ զասպարս ,
Կարկառեալ ըզտէգս յառաջ 'ի գլուխ գընդի ծաղիկ մանկոյն :

Եռանդնոտ աշխոյժ արբուն՝ սոքա հարին նախ զախոյեանս ,
 ԶԱնեբիան ըզհարձորդի բաբելական բռնաւորին ,
 ԶԱնեբիան որ գայր խրոխտով ընդդէմ երկուցն համատիոց .
 Ի բազուկ իւր կորովի եւ 'ի գեղարդնին քաջամուխ

Յուսացեալ, տատանելով զվագրակերպեան ձոյլ գըլխանոցն ,
 Յարձակմամբ թափով զաշտէն յարմայիսեանն առաքէր սիրտ :

Ճիչ եբարձ ընձակ առ գուծ սիրեցելոյ սրատանեկին ,
 Ըզվահանն արկեալ ընդդէմ՝ կանուխ զհարուածն յինքն ընկալաւ ,
 Ի տէգ նիզակ առժամայն շամփրեալ ըզսիրտ ըսկայ մանկանն :
 Խարտէշ վարսիցն դանգուրք եւ վարդ երեսք հողեալ յերկիր ,
 Զէնք ոսկի , փառք սրատանուցն , յարին՝ փոշի թաթաւելով ,
 Դեռափթիթ հասակին , աւաղ , արեւն խաւարի :

Որ զգոյզն ամինիս ինչ 'ի հունձս հասկաքաղի զլացաւ մանկան ,
 Յորմէ մօրն՝ հիւծեալ այրւոյ՝ խիւս 'ի դարման կամէր տանել ,
 Արդ դժպըհին այն յիշատակ դահիճ նըմա լեալ չարաշուք ,
 Կըռփէ փետէ զմըտաց խիղճն , եւ 'ի դժոխս ընդ քարշ ճեպէ :

Վարազու խանչին անհղ անդ առ սըրտին ցաւս արձակեալ
 Բառլահա տըռփող իւր գաղտ եւ սաստկանդամ սկայ մոլեկան ,
 Սուր հանեալ վերացուցեալ գայր սրատառել զհամբալն յաղթօղ :
 Մանուկն անդէն հայկասերմն եւ հայկասիրտ հաստաբազուկ
 Զայն եդեալ առ սիրելին՝ զփոխարինին պարտս իւր թողուլ ,
 Մըտանէ կորիւնն առիւծ ընդ մէջ սըրոյն եւ ընձակայ ,
 Սուսերաւն յահեկէ փայլակնաբար ածեալ ընդ աջ ,
 Շէշս 'ի զօդ սաղաւարտին եւ փողապատ զրեհին օձեաց ,
 Գաբժըլից իբրեւ զի ոք 'ի բլուր Կարէզ հար խաւարծիս ,
 Այնպէս յերկիր ընկենու զահեղ կռաւին եւ զահագին ,
 Գազանային առամամբ բերանաբաց պեռեքեալ վիհ .

Զհետ դիթաւալ թընդեալ եւ յաղթ իրանն ունէր մեծ արտավար :

Յանկանել զօրաւորին յետս ընկըրկի տիտանեան վաշտ ,
 Զայն բարձեալ գոչեն հայկեանք յայն գործ մանկանցն քաջութեան
 Փարաւազք դալար սըրտից , յոսոխան անկաւ մուծ շափառուկ :

Ամբարձեալ Արմենսկայ դէտակն յայնկոյս արեանց դաշտին ,
 Եւ յայլոց 'ի մօտալուտ մանկան վտանգիցն զանգիտեալ ,
 Վարէ գայ մըտրակ 'ի կուշտ , եւ 'ի տեղի անդր անցեալ մօտ
 Առ որդւովն քերեալ ըզգեղաղէշն համբուրէ գլուխ :

Զերիվարն 'ի խուռն ամբոխ մըղեալ սկայիցն տիտանանց՝
 հասանէր ըզկնի եղբօրն եւ Մանաւաղ , սիրտ առիւծու ,

Աւընթեր ունելով զմանուկն Բազ զիւրն կորիւն :

Երկոցուն հարազատից ոչ արժանի թուեցեալ ինքեանց
 Խաժամուծ խուժանին անարդ գըլուխք սաղաւարտեալք ,

Զոր քաջաց թօթափեն ձեռք զերդ թըղենեաց վաղահասուկ ,

Եւ մանրեն սըմբակակոխ որպէս օրան լայն վահանակ ,

Ի բարձրաբերձ կառափուներս գէմ կաշեալ ընթանային :

Զմարացին զարի Մադայն, ըզկուռ վառեալ յերկաթ Մարաց,
Որոց ոչ ինչ համարեն յաչքս իւրեանց ոսկի արծաթ,
Հարկանէր քաջն Արմենակ եւ զեօթնեսին զիւր փուշտիպանս,
Ըզմիմեամբ տապալ յերկիր կանգնէր դիոց խաղաղակոյտ :
Մանաւաղ ըզգրորուանեանս պետս ըզՎադեր, զՅեկտան, զՄոսոք :
Արին Բաղ առ հօրն ընթեր մատուցանէր տէգ եւ նիզակ :
Յընկըրկել խըմբի սկայիցն ըզգանդաղեալն յետամընաց
ԸզՄըշկան մըկընդահար շամփրէր ընդ լայն թիկանց թուռս,
Մինչդեռ նա զերեսանակս անվարժ տըրմուղ երկվարին
Կամէր դարձուցանել ըզխըստերախ բիրտ անասնոյն :

Ի խռան անդ կուռ ամբոխին ոչինչ նըւաղ մըխեալս յարին
Զայլ կորիւնս է տեսանել եւ զհարաղատըս դիւցազան
Զհիւսիսախումբ քաջազունս, եւ զընդոծինս հօրն հայոց,
Ո՛ր ՚ի մի, որ ՚ի միւս կողմ, յաջ յահեակ թեւս եւ ՚ի միջին :
Ոչինչ պակաս Զարեհ, Առնակ, Արլակ, Վըստամ ՚ի մի կողմանց,
Ո՛ր ՚ի սուր, որ ՚ի գեղարդն, որ դիւագին մոլեալ վաղերբ :
Եւ արին ջերմաջերմ ողորանէ զձիոց աքեացս :

Այլ իբր ՚ի սարղ գիշերի յիւրաքանչիւր կայանս աստեղք
Անաղօտ փայլեն վառմամբ եւ ըզմիմեամբ պայծառացեալ,
Իսկ իշխանին տուընջեան եկիցն յարեւելից երեւելոյ,
Այն շողող աչեր շնանն, կան փայլակեն եւ չըծագեն :
Սոյն օրինակ ՚ի մտանել դիմաց հայկին յարեաց գուպար
Մեծազօր փայլմանցն փառք նըսեմացան նահատակաց :
Յանբաւիցն եւ յանողորտ բուռն բազկին գործեալ նախճիրս
Ահն եւ հոյն շուրջ բակ առեալ պատէր զնովաւ լայն ասպարէզ,
Ահն եւ հոյն ՚ի սպառնալից սուրբ երեսաց ցայտեալ վեհին,
Երեկի եւ եռանդի սոսկումն ըզսիրտսն թօթափէր,
Ոչ որ ահեղ զարկուածոցն ՚ի խօլ սկայից դիմագրաւեալ :

Տխտանեանն իբրեւ ետես Բէլ զորձ կորիւնսն թորգումայ
Ի բոսոր ներկեալ արեան եւ յապաժոյժ հուժկու մանկտոյն,
Բարկութեան բոց ՚ի սըրտէն յերեսս եւ յաչսն ցոլանայր,
Մըւընչէր առիւծաբար, ընարիւք ցանկեալ թիկնապահօք՝
Արձակեալ զերեսանակս սեւին մըղէր զանձըն յառաջ :
Ճօճէր գայր զահեղ թուուցեալ գըլխանոցին պերճ դարգմանակ
Եւ զնիզակն ամեհամուղ : Իբր ըզսեաւ մահ խաւարաբորբ
Տեսանել համարեցան հանդէպ ըզնա թորգումեանք քաջք,
Այլ ոչինչ յարութենէն կասեցուցեալ գըրդուէին ինչ :
Աւ սըրտին մըղձուկ նա լուռ իբրեւ զամբուռս ինչ մըթագին,
Որ զորոտ, շանթից ցասումն անմուռնչ ՚ի ծոց իւր բերիցէ,
Ոչ ուրէք որ գիտելով յոր գլուխ գանձեալ գայ պատուհան
Եւ յանկարծ ճայթեցեալ ցայտէ հրացան փայլատակունս :

Նոյն նըմին ընդդէմ ելիցն արի արանցն տրոփէր սիրտ :

Ինքն 'ի տէգըս նիզակաց քաջ զախոյեանս ընկէց տապաստ ,
Դիաթաւալ խաղացին յարի 'նդոճնաց անտի Տարբան ,
Եւ Վիշկէն եւ Գորութ , նա կայր գոռայր ընդդէմ բիւրուց :

« Խայտացէք՝ հօտ անհովիւ գըտեալ գայլոցըդ Թորգոմայ ,
Այլ աւասիկ ցուպ հովուին եկեալ փըշըէ զգլուխս եւ զժանիս ,
Ընդ կառափն հանել ընդ ձեր զոր լիզեցէք սկայից զարիւն » :

Կափ մի հըզօր անհեգեգ զառ 'ի սեւկան ձըգեալ Թամբէ ,
Զհարմայի քաջին հարեալ զասպար՝ ճըմլէ զինքն ընդ նովաւ ,
ԶՄանասպայ գըլխանոց հարթեալ , տափէ զգագաթն 'ի նմին ,
Եւ 'ի սիրտ արւոյն Մուշկայ կոփեալ՝ յորսայս տախտապարեալ՝
Տայր ընդ քիթս եւ ընդ բերան ժայթքել արեան կարմիր հեղեղ :

Առաթուր սալասըմբակ ոտնատրոփին կոխեալ եւ զնա ,
Զահագին վաղակաւորն անդէն Թափեալ ճեղքէր ընդ մէջ
Ըզխընդակայ խրոխտըն գլուխ՝ աստի անտի կախեալ զուսովքն :

Եւ յայնկոյս ածեալ բաղկէ զըսկայն հաւուկ յուսոյ յանութ ,
Եւ աջոյ Թիկամբըն հետ ըզկէս մարմնոյն ընկէց յերկիր ,
Դեռ կայտուէ Թեւն 'ի գեանին , եւ ինքն յահեակ տապալի կոյս :

Եւ կորովոյն Դեմետի տըւեալ ժըպիրհ սայրիւն ըզփոր ,
Թափէր զաղիս զախոնդանս խոխոջաձայն զեռիւք 'ի դուրս :
Այս ամենայն քան ըզփայլակն եւ ըզանթ բուռն երազ գործեալ :
Հեծեցին լանջք Թաւամաղք , ճեռք Թորգոմայ 'նդ խոշոշըն ժանս ,
Այլ հազիւ առ այրընտիրսըն փուշտիպան բաւեն սալարս
Որ զիւրեւըն մոլէին սուղ ինչ սակաւ ընդհատ յիւրմէ :

Թորգոմեան դիւցազն ահեղ նիզակաւորն հաստաբազուկ
Ամբարձեալ դէտակն 'ի վեր յայն ահաւոր 'ի մեծ տագնապ ,
Խրախոյս որպէս բանակաց անհուն զօրու մարտամբոխից
Միաբարբառ գոչեոց բարձեալ , արկեալ ձի Թափ ընդ այն ,
Ուստի կայրն յաւեր գընդաց տխտանացոց եւ 'ի սպառուած՝
Ճախր առեալ գայ խոյանայ յորսն առաջի իւր սլատրաստակ :

Որպէս Թէ ցին , անգղ , որոր 'ի մանր հաւուց մոլեալ երամ
Ըզսրաթեւ յանկարծ ըզկորճ կորակըտուց եւ ճապուաւոր
Նըշմարիցեն ոստուցեալ յանձաւախիտ ժայռին ծագաց ,
Յահաւոր տեսլենէն սոսկացեալ այր իւրաքանչիւր
Եւ ալն ածեալ սլատկառեալ առ 'ի յանդուգն յարձակմանէն ,
Խոյս առեալ Թողու զորսըն լըքանէ զյուսոյն իւրոյ :

Այսպէս համայն Թորգոմեան ըսկայքն 'ի Բէլ մըտաբերեալք
Ձեռընթափք 'ի դուժ ժանտէն , եւ յամբոխին բացեալ փողոց
Քառատրոփի դռնթեալ ոտին տան Յոլակայ ճոխ ասպարէզ :
Անց հայրն հայոց քաջալանջ , յաղթ իրանին լայն հովանի
Ծածկէր զորդիսն յերեսաց օրհասաբեր սլատուհասին :

Չայն առ իւրսն եւ տխտանեանն արկանէ անդ Թողուլ միայն

Ընդ բընիկ զինքն ոտիսին, գայ ձիաթափ փոթորկելով,
 Խաղացին մեծ ախոյեանքն աստի անտի յարձակ յարձակ,
 Երկոքին ընդ երանօք սկայից գազանքն յիրեարս հասեալք
 Թողեալ ճակատ ընդ ճակատ՝ ընդհարան անդ այր ընդ ընկեր,
 Եւ երկնից զէնք փայլական ընդ խաւարին զէն դըժոխոց:
 Վիմեղէն եւ երկնաբերձ որպէս լերինք հաստակառոյցք
 Դըղորդեալ ՚ի շարժմանէ միմեանց վերայ տապալիցին,
 Այնպէս անկան մռնչելով ցասմամբ յիրեար սկայքն երկոքեան:
 Ոչ կըրկին գազանացեալ բարկութեամբ ցուլք դիմեալք ՚ի կռիւ
 Այնպէս կոփեն ՚ի խաւամսն յոգորելն եղջերքք ՚ի դաշտ,
 Ոչ լեռնակոյտ ինչ հատոր ապառաժի գըլեալ թաւալ
 Թափ անկեալ որոտընդոստ ՚ի խորափիտ վիհ անյատակ,
 Այնպէս ՚ի թոպ թընդեցոյց երբէք ըզթափս իւրն անդընդոց,
 Որպէս ճայթմունք եւ բոմբիւնք սկայիցն յախորտ պատահելոյ:
 Տիտանեան սեաւըն ցնորեալ ՚ի կոփմանէ պինդ կառափին՝
 Շուրջանան պէս ճախր առնու, խաւար մածեալ զարտեւանամբք:
 Բըթանայ բէլեան սըւինն ՚ի յերկնածոյլ ծալեալ վահանն,
 Հայկին թափ անցեալ սըլաք՝ եւ ընդ ասպարըն դըժոխոց,
 Ծօճէր գայր գընայր հայկեան հացին կախեալ ըզնրմանէ:
 Ի ճախրել երկվարին եւ ՚ի դառնալ այսրէն յայսկոյս՝
 Զայն արի սկայն Թորգոմեայ ձըգէ հանէ կորովակի.
 Բայց տեսեալ ըզտիտանեան՝ զի չտայր տիգին իւր ասպարէս,
 Եւ զնըրանն անդընդային շողացուցեալ գայր ՚ի վերայ,
 Մերկաց յոսկի պատենից զերկնապարգեւ պողովատիկն,
 Եւ վերըստին շանթընկէց բազկօք բախին յիրեարս ըսկայք:
 Ոչ ունի դըժոխազէն սուրն երկնամուխ ասպարին ժոյժ,
 Որպէս վանակըն փըշրեալ շերտակոտոր ցընդեալ ընդ օդս,
 Իսկ ՚ի ժանեաց աստուածատուր թրոյն պատառի զէն դիւանուէր:
 Տիտանեանն աճապարեալ յանճոռնի լախտըն սոսկալի,
 Վերացուցեալ մինչ կամէր կոփել Հայկին մակ գազաթան,
 Թորգոմազնըն փութացեալ իբրեւ զփայլակն հարկանէ շեշտ
 Ի շողիւն սուսերին ըզբուն լախտին զերկաթակուռ,
 Զերդ կայծակըն շանթեռանդ շառափնաթափ եւ բարկաճայթ
 Կոճոպեալ ըզգունտն ընկէց, եւ ՚ի շըրջել ձեռինն ըզթափ՝
 Բըթով թիկամբըն գահէր թուրն ՚ի դըժին սերտ գըլխանոց:
 Երթ շընորհ կալլիր բախտին զանագանեալ օրհաս ժամուդ,
 Զի բըթոյ դիպաւ դիմին խեղապատակըդ դիւաձօն,
 Ապ՝ եթէ ոչ, չըմընայր գըլուխ անդ յուսըդ Ներբովթայ:
 Զայն վարան յանկարծադէպ տարակուսի յակն արկեալ Բէլ,
 Զի անօթոցն երկնամուխ փըշրէր ընդդէմ դըժոխոց զէն,
 Զայրապին իբրեւ ըզխոց մըռնչեալ արջ օրհասական,
 Հայհոյեաց զերկին՝ զերկիր, ըզհրապուրիչ սանդարամետս,

Եւ դիւազին զանձն ընդդէմ փայլակնաբեր մըլէր սըրոյն :
 Յայն վըտանդ տագնապի դիւցազնն հօրն սըրտաթուհի
 Ի վերայ հասանեն՝ աստուած արին Բաբ ամեհի,
 Աստուած հաւատարիմն ծերունին աշխոյժ հազդով
 Տխտանեան բըռնաւորին թիկնապահաց դընդիցըն պետ,
 Որ շտապեալ զարթայորդւովն հաս 'ի մօտոյ ճեպ ըզճեպի,
 Եւ ըզգլուխն ալեւոր ընդ երկոցունցըն փոխանակ
 Ընկեցեալ այրարատեան վեհ վըէժխընդիր սըրոյն ընդդէմ,
 Եւ արձակեալ դողդոջուն բազկաւ մըկունդ 'ի դիւցազն հայկ,
 Ակն ունէր գէթ խափանել վայրիկ զմոլեալն յերկնից աւին :
 Այլ ըզսուր սըպքն 'ի դերեւ տերունաստուրն եղեալ ասպար,
 Ահաւոր բազկաւն հասեալ կոփէր ծերոյն 'ի սաղաւարտ :
 Եւ ըզկէս գըլխանոցին եւ զկառափին հանդերձ ոստոյց,
 Ըսպիտակ ալոյ նըման թուցեալ բաշիւքըն գիսարձակ :
 Տարածեալ հէք ծերունւոյն զերկոսին թեւս անկաւ տապաստ,
 Եւ ընդ թուխ արեանն ըզջերմ թափէր զոգիս թասուն ծոցոյն :
 Պատեցան յսկան թարթափ 'ի ձայն բաբեան խրախուսանաց
 Ընտիր ընտիր սպառազէիք ըզբաբէլեան թագաւորաւ :
 Ընդ թորգոմեանն եւ ընդ նա հեղեալ զեղեալ կուտակէին
 Իբրեւ զուղիս ինչ յորդադէմ եւ յորձնեռանդըն հեղեղաց,
 Տալ զանձինըս մըտադիւր ուրախովթեամբ 'ի կոտորումն
 Ի վերայ կենաց քաջին ըսկայաբար նահատակեալ :
 Կէսք 'ի վըսեր եւ 'ի վէգ եկեալ 'ի կռիւ կային սաստիկ,
 Կէսք զառածեալ դարձընթաց իբրեւ սահեալ յափանց ալիս,
 Ի վտանգէն ընդ քարշ տանել հանել 'ի բաց գործէին դուն :
 Յայնժամ եւ հօրն հայոց ճեպք, եւ ընդոծինք ինքնանըւերք
 Ոչ թողին ըզսիրեցեալ գլուխըն միայն, յաջ եւ յահեակ
 Յամբոխ անդր 'ի քուշաստան անկանէին 'ի խառնակոյտ :
 Անդ ահագին ելին գոռք, նախճիրք յամբայր կոտորածի :
 Անդ սուսեր Բաբայ քաջին ոգւով վըիժուցըն մըրըրկեալ
 Հասանէ իջանէ յերանս արւոյն Արտաւազայ
 Դիմագրաւ շահատակեալ մանկան ստըրկի թորգոմազին,
 Եւ անցեալ ընդ առաւուշոն յերկիր զհամբակըն կործանէ :
 Մըղձաւանջ ցայգացնոր անկաւ 'ի սիրտ սօս պատանւոյն,
 Խուսել կամեր, կաշկանդեալ ոտն յոտանէ չկարաց փոխել :
 Կամ առակ իմն յօրինակ, ակնարկելովն որպէս եւեթ
 Կախարդեալ վիշապ օձին զարծուի հըզօր ընդարմացոյց,
 Եւ կամ բարակ որսական առկայացոյց զորս խուսափուկ :
 Սակայն անկաւ պարծանօք յայրարատեան երկնին յատակ :
 « Արեւս յարեւ հօր մերոյ », գոչեաց, ընկլաւ յանլոյս խաւար :
 Թորգոմեան սիրտ դիւցազնն յողորմ բարբառն եւ 'ի տեսիլ
 Խորովեալ, հուր բոց շընչէ 'ի սուսերին տապալին սուր

Պայաբիս եւ Բարշամ, Նաբատ, Սահանդ, Վահ, Ալիշեր,
Ամեհի սկայք յաղթանդամք եւ զօրավարք անվանելիք,
Որոց էր լեալ երգմանի՝ զկանայս, զորդիս մի տեսանել,
Եթէ ոչ թորգոմական հարիւր կառափն 'ի ձեռս իւրեանց.
Եւ « Շատ իցէ զոհ այսքան, գոչեր, 'ի վրէժ Արտաւազայ » :

Իսկ զայլ ազգս ազգքս մահուց 'ի դիւցազնէն յայլս ըսկայից,
Շատ է՝ լուեա իմ հրեշտակ, 'ի յաղթանակ փութամք քաջին.
Կարկաշուն ընթացեալ արիւնք 'ի ձորս եւ 'ի խոխոմս՝
Ազգողագոյն խօսեսցին առ ունին եւ աչք մահկանացուս :

Որպէս շութափ երիվարք, որոց ըզկնին եւ առաջի
Լինիցին երագութեան եւ կորովոյ ժիր մըրցակիցք,
Քաջամուղ փոյթ ոլորեն զասպարիսի ուղւոյն ընթացս
Ժիրաժիր յորդոր զուարթուն գոթեալ ընդ դաշտ ոտնատորոփ.
Հով առեալ բաշք սաւառնին, քիրտն 'ի փըրփուր սըղպըջակէ,
Թընդէ գետինն ընդ ոտիւք, փոշին ելեալ ծառանայ յամպս,
Սոյնպէս քաջացն 'ի մարտին դիտեալ նախանձն 'ի նախընթացս,
Եւ ամօթ առաքինի առ 'ի յեանոց արկեալ 'ի միտ,
Ամեհաբար գուպարին առ գիմամարտ խաղմին վըտանդս :

Դիւցազնին ահա եղբարք՝ հիւսիսագունդըն քաջազունք
Ակըն սվիշ յայն օրինակ 'ի խառնամբոխ անդ ճակատու,
Յայն որդիքն, արբուն առոյգ, ըսկայազունք քաջամարտիկ,
Յայն Առնակ եւ Վըստամ, ընդ լայնածիր դաշտին երեսս
Ընկենուին դի տապաստ, եւ 'ի կողմանց երկոցունց արք
Գեղարդանց 'ի տուրեւառ յարի մատանց ոստուցեւոց
Տան եւ առնուն վէր եւ մահ 'ի փառս ազգի եւ հայրենեաց :
Արբակ զայն օր մանաւանդ, զոր օրինակ եւ զերեկին,
Քաջութեամբ դազանամիտ 'ի վեր քան զքան եւ զկար մարդոյ
Շահատակեալ, եւ նախաճիրս անբաւ գործէր յոսոխս հայկայ,
Ակն եգեալ հայեցեալ յուսով մըտացն 'ի հայկանոյշ,
Արժանի սիրոյն լինել եւ վեհազնին որդիութեան :

Հիկէն 'ի դաշտըն Շարուր զինչ գոլոշի հնոցի ծըխեալ
Յորդաբորբ յերկրէ ծոցոյ շամանդաղեալ ցոլանայ մէգ,
Եւ իջեալ մածեալ նըստի յերեսս հովտին եւ անտառաց,
Սապէս փոշին եւ արեան քըրտան շոգի մըրցօղ սկայից
Ի դընդէ անտի ելեալ եւ ըզգըլտովքըն մըրըրկէր :
Հայկազանց հուսկ ուրեմն յաղթանակէն գոյթք քաջազնն.
Ըստ օրէն՝ մինչ թանձրախուռն 'ի թեմանայ խըմբեալ մարախ
Թեւակուռ բանակ անհուն, 'ի լայնանիստ մարդ ասպատակ
Լիզաջինջ ըզգեղ դալար ծախէ սպառէ անգութ ժանեօք,
Վարդագոյն տարմին բերան դըժոխորկոր աստուածառաք
Ի սովեալն հալէ խածիս՝ անհետ մաշեալ ըզգարմըն ժանտ,
Տիտանեանն այսպէս ամբոխ 'ի թորգոմեան վտանէր սուսեր :

Ընդ բազկին՝ խրախոյս 'ի գործ արկեալ, « Հարեք, գ'չէր Աովիտս,
 Կոտորեցէք ըզԲաբէլ, մի թողուցուք որձ 'ի սերունդ »:

Յայն աղէտըս դառնագին սկայն տխտանեան զաչս ամբարձեալ
 Ի վարեն 'ի խուժանէն, կայր լինէր յանձն իւր մըտախոհ,
 Թէ դարձեալ գիմեալ 'ի թուր Հայկին մեռցի՞ արիաբար,
 Թէ խոյս տըւեալ ապրեսցէ եւ կեցուսցէ զաշխարհին յոյս,
 Զհոյակապ թագին փառաց եւ զսարժանաց արքայութեան:

Զի ոչ անձին ինչ թէ եւեթ են քաջութեան՝ անուան խընդիրք
 Ի գումարտ գընդի աստ աշխարհօրէն սլատերազմիս,

Այլ աղգի եւ աղգի թագաժառանգ գաւազանաց.

Կամ գերութեան եւ լըծոյ 'ի կորագլուխ խիստ սլարանոց.

Եւ զի գըլխոյն յանկանէլ՝ ցըրուի մարմինն քայքայեալ:

Այսմ արարեալ նորա միտ, անխայէր յանձն՝ ոչ վատութեամբ,

Եւ անգուստ վերջոտնեալ, զընտիր ընտիրան առեալ ջոկատ,

Ուստի էրն իջեալ 'ի բլուրն կոյս կարթեր երագափոյթ:

Բաբելեան գըձձեալ գուգաղ վայրավատին եւ բազմացունդ,

Յըրուեալ լինէր սլատերազմ՝ յերես գաշտին եւ ընդ հովիտս:

Տաղնապեալ 'ի գիմաց առ 'ի յանգուգըն խիզախմանց

Արի որդւոյն թորգումայ, յոր կոյս սորել ոչ գիտէին:

Տխտանեանն հասեալ բըլլոյն 'ի ստորոտ՝ ձայն մեծ արձակեաց

Ի բանակըն վարատեալ վիշատւածայն որոտալով,

Գալ ընդ կրուկ յետահարել, եւ խիտ առ խիտ սլատել ամբոխ

Ըզբըլուրն, ուր ինքն ընտրիւքն ըսկայախորտ տխտանացւոց

Ելանէլ ամրանալ 'ի միջոցի խորհէր սպային,

Կոծել անդ 'ի բարձանց ըզհայկ, կամ գէթ գիմակալէլ

Եւ սլարտասել զամեհին զառիւծացեալ թորգումեան գունդ:

Յայնմ 'ի վարան տաղնապի թերեւս եւ յոյսն ալընկալեալ

Հասեալ, անգուստ եւ աստուստ սլընդեալ ըզհայկ հեղձուցանէն:

Իբր ըզծովու ծըփելոյ սահանս 'ի հողմ ինչ փոթորիկ՝

Խռովեալ եւ զըղորդեալ սուրայր բանակն յորձանահոս,

Դէմ եղեալ տըւեալ զերեսս 'ի ձայնն ահեղ եւ 'ի բըլլուր,

Դարձուցեալ 'ի թորգումայ զէնս ըզթիկունս ասսլարափակ.

Համայն եւ այնպէս ըզմահ մեռանէին վատաց բազումք

Հարուածով անարգութեան նետից հայկեայց եւ նիզակաց:

Հասին ահա սլատեցին զլեռնակն ողջոյն յայս կոյս եւ յայն,

Ընդ որ մուտ կայր թըշնամւոյն վերէք 'ի գլուխ բարձուանդակին:

Կարգն առաջին 'ի ներքուստ սուսերաձիգ վաղակաւորք,

Եւ որ լախտիւ վառեալ զաջս եւ որ 'ի տէգ յեսանասուր,

Այրընտիր ըսսլառազէնք վահանագրօշ ասսլարակողք.

Կարգ մի՝ ստ այն նիզակաւոր, մըկընդաւոր եւ արգնընկէց,

Կարգ միւս այլ՝ գեր 'ի վերոյն՝ աղեղանց լիճք, սլարսից ճախրանք.

Աստի անտի այրուձին 'ի նոցին թեւս յօրինեալ ուղմ:

Եւ լինէր, տեսիլ ահեղ, իբր ամրացեալ բերդ 'ի բերդի
Մարդկեղէն պարըսպաւ եւ մըսեղի ամբարտաւոյ
Կռու վառեալ յերկաթ 'ի պղինձ 'ի սպառազէն կարծրածածկոյթ,
Մինչ թըւել սղընձի պատուարս եւ աշտարակս երկաթակուռ.
Եւ տիտանեան բռնաւորն իբր 'ի դըղեակ միջնաբերդի
Հատընտիր նահատակօքն անդ 'ի միջին սպառնապարեալ:
Ամենայն զէն սայրասուր, տէգք եւ նիզակք կարկառեալ կան,
Լայնալիճք լըցեալ մըտեալ ընդ գիրկս, եւ նետք ձիգք 'ի պայտիս:

Աստ խոհեմ արիասիրտ եւ անձնագեղ սկայն թորգոմեայ
Խայտակն 'ի վեր աչս ամբարձեալ եւ տեսանէ յերկնից կամար
Չեւ զարուսեակն օրակշիռ յուղւոյն ժաման հասարակած:
Ոտն առեալ էջ 'ի ձիոյն, եւ գանգրագեղ խոսրոպեալ հերքն
Յուարս նորա խայտային իբրեւ զուլոյց սեաւ երամակս:
ԸզՅուլակըն բոցաշունչ տայ 'ի Կռնակն հաւատարիմ,
Ձայն արկեալ առիւծաբար՝ գընդէ զիւրեւ միահամուռ
Զկորիւնս՝ թողուինս՝ ընդոծինս իւր եւ զեղբարսն քաջազունս,
Եւ 'ի մէջ արձանացեալ բարբառեցաւ ազատօրէն.

« Յուշ ձեզ, արք, յերկէն յոյսս, յաղթանակել քան մեռանել.
Անձամբ զանձն 'ի թակարդի փակեաց գազանն անգառազիլ,
Վաճառեաց Աստուած 'ի ձեռագ, առ 'ի նմանէն կորեաւ փախուստ:
Այսօր 'ի ծագ ամբարձմանն ամենատես ակն արեգին
Հայեցեալ 'ի միջակէն երկնից տեսցէ զթորգոմեայ փառս:
Որդիք զօրութեան, թորգոմաստան երկրիս օրդիք
Օրհնելոյ յամենեւան անմահ շըրթանց, եւ երկրորդ հօր,
Այժմ իսկ ընդ հուպ յաղթանակ պըսակեսցի մարտին ձերոյ »:

Ձայս ասէր, եւ ուշ 'ի կուրծս արկեալ արի խոհեմ ըսկայն
Նորահար խելըս խառնէր ըզքուշացին փլուզանել բերդ:
Անդէն աշխոյժ քան ըզբոց երագամիտ ըզգաստութեամբ
Ջողորէր ըզխումբ քաջի սկայիցն 'ի ձեւ եռանգիւնի,
Ձերբեկի միութեանն 'ի հարց ուսեալ զմեծ զօրութիւն.
Ինքն 'ի գլուխ 'ի ծայր շեշտեալ՝ գէմ անմատոյց ռազմին Բելայ,
Յաջմէ իւր՝ երեք յեղբարցն, եւ Արմենակ, Խոռ կորովիք,
Ընդ ձախմէ միւս երեքեան, եւ Մանաւազ, Ապահ, Կազմոս,
Հրոսակին այլք յեռակարգ առդս երկայնեալք ըզկնի ռազմայր.
Ընդոծնաց քաջամարտիօք նոյնպէս փակեալ ձեւն 'ի յետուստ
Յանկեանէ յանկիւն, 'ի մէջն արին Ձարմայր նոցին գըլուխ,
Սեպաձեւ ռազմիւս զամուրսն խրամատել կուռ ճակատուն:
Ձերդ մայրեւոր հանձարեղ յանտառախիտ լերանց սընարս
Հարեալ փայտ ըզկարծրատորր եւ ստուարաբուն կաղնեաց կոճեղս,
Հնարեցաւ ըզսուր երթիթն 'ի պատառել զհաստոյր կորովս,
Թանձրութեան արմանցն 'ի սիրտ հարեալ՝ ճեղքեալ հերձեալ ընդ մէջ:

Տայր հրաման եւ Քարթլի հարազատին եւ վըստամեանց

Ընտրելովք զընդաց կաղմել ըզկնի իւրեանց խիտ ճակատուն .
 Յանկանել յանկարծ ումէք 'ի նորաձեւ ուղմէն դասուց՝
 Զայլ ոք անդէն 'ի տեղին փոխանակել հասլճեալ փութով,
 Եւ զջուրըն զայն համակ յօրէն կարգին պահել անմահ:
 Երկայնեալ արին Քարթլ աստի անտի զբանակն ողջոյն,
 Զհեծելազն յաջ եւ յահեակ ընդ երկոսին թեւսն թռուցեալ,
 Ճակատ անեղ լուսնաձեւ ըստ կորափիտ յողնեալ բըլբոյն
 Պաշտպանեալ զհայկեան խըմբին եռանդ ոճով խաղայր յառաջ:

Հայկ զիւցազն 'ի շէշտածայր ծագ եռադէմ ուղմին նորոյ
 Ուսովք չափ զհամօրէն սկայիւք 'ի վեր ընդ ամպս երկնից,
 Ամբարձեալ քան զԵմեառն 'ի կոյտ լերանց գլուխ ահաւոր
 Իմրըրկաց եւ յամպորոտ ազատ շանթից փայլատականց,
 Կապարճք յուսս եւ լայնալիճն ոսկի շկահեալ մահու շաչիւն,
 Սուր յաղգեր, նիզակ կրրկին ճօճեալ, ասպար արեւափայլ,
 Եւ զսոսկալի զգարգմանակն 'ի գաղաթան տատանելով,
 Քիրան 'ի ճակատն ոլուն ոլուն՝ իւ հայրն երկնէր զաղգըս հայոց,
 Հանդարտընթաց ճեմելօք հրակայաքայլ յառաջ խաղայր,
 Բոց շընչէր տէգն եւ վահան, բոց սաղաւարան, աչք, անձն ողջոյն:

Որկէն միով ինչ շարժմամբ բուն լըծակի մեծ կաղմածին
 Միաշար եւ միազօր համանդամայն 'ի նոյն պատկառ
 Գան եւ գնան թակք եւ ուռունք 'ի ճարտարին արուեստանոց
 Անորխալ եւ անվրէպ ըզնրկատեալն յանդ հանել գործ .
 Նոյնգունակ մեծամուր սրատրաստութիւնն հրզօր ուղմին
 Պընդակազմ անքակտելի որպէս ըզմի այր կամակար
 Միաձոյլ միակարգ միահաղոյն սլանայր հանդէպ
 Ըզկնի հետոց զիւցազն, զի էր հոգին եւ շունչ վարիչ:

Յոտնատրոփ խաղալ սկայիցն ահաւորաց թընդայր երկիր
 Եւ ձիոցն սըմբակաց խըրխընջելոց սրաշտպան վաշտուց
 Որ իբրեւ զազգ յաղթութեանն առեալ տային խընդամիտ գլուխ:
 Ի մասնէ վիճակին նոցա մնացեալ Յոլակն արի,
 Դիւցազնն սօս երիւլարն ահիպարան պերճասոսորդ,
 Ողջունէր փոխանակ 'ի ձայն խոխոզ, դափր հատանէր,
 Ընդ ոգիսըն կըռուեալ 'ի վեր վազէր սանձակոտոր
 Խոյանալ 'ի յաղթանակ անդր 'ի ձեռացըն Կոռնակայ:

Հայեցեալ յայնժամ Բարձրեալն ամենակալ յերկնի դղեկէն
 Զի հասեալ էր օր եւ ժամ աստուածամարտ ամպարըշափն
 Եւ անիծիցն 'նոյի եւ օրհնութեանցն երկնաւորաց,
 Յանմահիցն գընդէն կոչէ Հրէշտակ զոմըն զուարթուն,
 Սպասաւոր դառն օրհասի մահահրաւէր հողազարմից,
 « Յայս վայր, ասէ, ամենայն պատուհասից ըսպառնալէօք
 Չեկըն յինքն տալըստամբն յամենազօր գաւազանէս .
 Ինչ մի այլ մեզ մընայ, վերջին սարսափ երկրածնաց՝ Մահ:

Անկցի ճիւղն յաչքս իւր, տեսանել ցոյր վայր ընդվզեալ
Ի սաստից երկնատեղաց սրբամբնութեանն ապարթանէ:
Եւ թէ ոչ, զի գիտացից թէ վըճարեալ է 'նդ իս ու'նդ նա:
Արի զարթո հան զերեւոյթ վիրազն ահեղ՝ մեղաց խուճապ,
Ելանել առաջի քաջիս հայկայ սուրբ երեսաց »:

Սըլացեալ սլատգամաւոր Զուարթունն ոստեաւ իբրեւ փայլուն,
Ընդ խորանդունդ վիհ Մասեաց եմուտ յերկրին սանդարամեստ
Ի սահման ամենակուլ արքայութեան ժանտին Մահու:

Երկիր մունջ, աշխարհ անմունչ մութ մըռայլի եւ լըռութեան,
Որ ընդ մէջ արփին լուսոյս եւ խաւարի դրանց դըժոխոց,
Յաւիտենից անծանօթ ակնապարար աստեղցն աչաց:

Բարապանք՝ մեղք, ցաւք եւ տանջք, եւ հեծք առ դրան դարանակալք:

Ընդ տեսանել դըժնէին զօրահասին յերկնից հրեշտակ,
Չեւ զպատգամն առեալ՝ ետես ըզցանկալի ծանօթ հրամանն:

Վազէ թըռնու յերկվարն աղջամըղլին եւ սոսկալի,
Որպէս կայրն իսկ հանապազ սպառազէն կազմ յակնարկութիւն,
Եւ « Յով » եւեթ հարցանէ. — « Հանդէպ հայկին ըզնեբրովթայ »,
Ասացեալ Զուարթունն սուրբ, զաչս եւ զերեսսն դարձուցեալ՝

Սըրանայր 'ի դիակոյտ նեխաշաղիղ խորխորատէն,
Յարհաւրացն 'ի հոգեգէշ ժահից հոտոյ սլացեալ 'ի բաց:

Ելանէ Մահ 'ի խորոց երկրէ յերես նորա 'ի վեր
Առաջի յոխորտընթաց արի սկային ռազմին 'ի գլուխ:
Ինքըն սեաւ գիշերատես հեծեալ 'ի ձի թուխ քան զխաւար՝
Ի մըղտագոյն վարազաթեւս՝ քան թէ սլացեալ սըմբակատրոփ,
Մարդադէմ հիւծ ազազուն կըմախք եւեթ, դօս ոսկերօք,
Այլ ուժով ամենայնի յաղթող հըղօր բռանց զօրութեան.
Կապուտակ ծածկեալ զրահիւք յոտից մինչեւ ցըչոր կառափն,
Ի գանկն ահեղ դըլխանոց ամպրոպային եւ միգատարր.
Գերանդի մեծ սայրասուր 'ի ձեռս՝ հընձել զխուժան մարտին,
Եւ նիզակ սլաքեալ շեշտեալ 'ի տիտանեան սիրտ մահադոյժ:
Հրեշտակն օրհասի կարապետեալ ընդ օդս հանդէպ,
Զուարթունն հայոց եւ հայկեանն 'ի դիւցազնին աջ եւ ահեակ՝
Ասպարք մեծ ադամանդիկ շողեալ 'ի ձեռսն եւ սուրբ հրաբոց:

Թորդոմեանք՝ ոչ ըզժըպիրհ տեսանէին ճուաղան տեսիլ,
Ոչ զերկնաւորս. այլ երկինք բացին զԲե'այ զաչս եւ զիւրոցն
Ի մահուն խոժոռադէմս եւ յերկոսին հրազէն Սերովբս:
Իսկ տիտանեանն եւ ամբօին, որ վաղագոյն իսկ սլակուցեալ
Մըտայոյզ ընդ կազմութիւն կային հայկեանց նորատեսիլ,
Իբրեւ յակն եւ ըզխուճապն արկեալ տեսին զարհուրագին
Յերեսաց գընդին հայկայ յարձակ յարձակ դռութեալ ընդգէմ,
Սոսկացեալ սասանեցան, եւ ցուրտ սարսուռ քըսամընափուլ
Ի սիրտ իւրեանց եւ յոսկերսն ընթանային առհասարակ:

Բայց սոնքացեալ՝ ի խրժգան եւ յախորախ կացեալ խիզախք,
Վըզանուտ ողնդըժնեայք յաւէտահրաշ դէմ զօրութեան:
Կայր Շամիր ահաւոր սարաւանդեալ ի ճակատուն,
Զերեսին կայծակնացայտ յակնակապիճսն մեծամեծ
Թաւալէր արիւնրուշտ աչս ի ճիւղըն քապքնելի,
Խելամուտ լեալ՝ զի պատրանք ինչ ցընորից չէր երեւեօք.
Կայր սակայն առ երեսս, արիաբար կարգայր խրախոյս:

Երթալով երթայր ճակատըն թորգոմեան ահեղակերպ
Եւ ի բլուրըն մերձենայր, Հայկին հեծեալ Մահն յառաջոյ,
Նորակարգ ռազմն ըզկնի, եւ զհետ նորա սպայն համագունդ:
Ահաւոր խոր լըռութիւն եւ յերկոսին անմուռնչ կողմանս,
Միայն ահն եւ հոյն Մահուն եւ սօսափիւն կարապետեալ
Ի դիմաց աղեղնաւոր սկային ընդդէմ տխտանացւոց.
Մռնչէին նետք յուս քաջին, մոլէր թրուչեր սուսերն եւ տէգ,
Իբրեւ ամպ գոռայր վահանն ոսկիկըմբէ վայլակնորոտ:

Ժամանեալ ի զէնընկէց մի՝ համաափիւ ճապաղեցին
Թորգոմեանք նիզակ գեղարդն աշտէ մըկունդ տեղատարափ,
Եւ ձիգ եղեալ աղեղամբ կորովալիւ մըտեալ ընդ գիրկս,
Ամպ նետից ըզթանձրախուռըն ցընդէին խաւարաբեր՝
Զքուշացի ճակատուն զամբոխութիւն գոյզն անօսրել,
Որ ահեղ գոռիւք քաջաց եւ ի շաչիւն պէսպէս զինուց
Թանձրաթափ փըքինս ուարդունս թօթափէին վերուստ ի վայր:
Ոչ ումէք ի նորահնար ռազմէն սոնանել ինչ մարթացեալ
Առ ի շէշտ անկեալ ձեւոյն եւ սըրամէտ յօրինուածին,
Սակաւք ոմանք ի քարթլեանց ելանէին խոց վիրաւոր.
Իսկ ի բլուրն անկեալ խաղան դի թաւալգլոր սկայից ամբոխ:
Թէ զօդոց անդու հագագ, զմայրից՝ զալեաց խօսուն բարբառ
Աւցէ լեզու, զհանգամանն ոգել մի մի չբաւեսցէ դք
Զարութեան նահատակաց քաջին Հայկայ, թող թէ զնորայն:

Յերկոսին թեւս հեծելազնըն մըրըրկեալ իբրեւ ըզբոց
Ուտէր մաշէր զբիւրասպեան ձիամարտիկըն զօրութիւն.
Քաջն Որսիր անդ նիզակին արարեալ ջամբ արկ դիտապաստ
ԶԱրբոկն արի հեծելապետ աջոյ թեւին առնեւձիոյ,
Եւ ի ձախում կորովին Պարգեւ տիգաւ հարեալ ըզլեարդ
Դի թաւալ տապալեցոյց զամեհի Բուրզըն դարայեան:
Յերկոցուն զօրապետաց կապուտ մնացեալ հեծելախումբն,
Էր մեծի շփոթի աղմուկ եւ շտապ խուճապ անդ անպատում:
Տագնաապաւ մըլեալ յայնժամ զինքն արի սկայն ճեւ թորգոմեայ
Եւ ըզգունդն որ ընդ իւրեւ, եհաս եհար ի սուր ի տէգ
Զանօսրեալ պատնէշ Բեշայ եւ զվերջակաց զօրուն նետիւք:
Ահագին դիմեալ թափով եւ շէշտ ընդ մէջ հերձուլ կամեր
Պատառել զվահանափակ նիզակաճօճ խիզախեալ ռազմն:

Որ յերիկէ նըկատէրն որսալ սլատէ՛հ ինչ մեծ Վլքստամ,
Ծանրագնի զկեանսն վաճառեալ՝ յարեան զկորանսն ընկլուզանել,
Աններեւ տեսեալ անգէն ըզփառս հայկայ զնախանձորդին
Որ անշուշտ կանգնել գընայր 'ի տխտանեանն ըզյաղթանակ,
Առ մըղձուկ կըրից կարեացն մըթացեալ յաչսն աշխարհ,
Մերկացեալ վաղակաւոր, ասպար յահեակ շողացուցեալ,
Ձայնարկեալ առ իւրն Արբակ, հըսկայաքայլ դիմեալ գոչէ՝

« Թողու՛թեան սլարգեւքն հայկայ եւ կենաց՝ արդ զիս սատակեն,
Ոչ զարեւ լուսոյս, Արբակ, այլ ըզխաւար յաչացս հատեալ:
Վլքստամայ՝ շատ իսկ եղեւ կեալ 'ի շնորհաց հայկին այսչափ,
Պատանիդ, կարես սլաշտօն տանել նըմա, կեցցես ընդ իմ՝
Հատուցի զարդարութիւն, ժամ է անձին արդ հրամայել,
Եւ սըրբել յոտից հայկայ զհարթ ընթացիցն խոչ եւ խուժ.
Մեծ քան զայս այլ ինչ չըմնաց ինձ հարկանել նըմին ըսպաս »:

Ձայս գողայր, եւ դիմագրաւ շահատակեալ 'ի սկայից կոյտ,
Խրամատել յողայր ըզուզմն եւ հասանել 'ի տխտանեանն,
Անկեալ թափ զարին հայկաւ՝ վարսել ըզսուրն 'ի սկային սիրա,
Եւ դիտապաստ անդ հողել հանդէս աչաց թորգոմաղին,
Արժանի 'ստ քաջութեանն եւ խրոխտանաց մահ գեղեցիկ,
Պատուհաս զանարգանացն անձամբ յանձնէ սլահանջելով:
Պակուցեալ եկաց Արբակ եւ գունդն 'ի դէպն անակընկալ,
Բարբառ 'ի փողսն կառեաւ, լեզուք 'ի քիմսն կըցեցան:

Ամէհին Գերգիս երիցս ընդդէմ՝ դիմէ բուռն ոսոխին,
Խուսափեալ ծածկի յամբօին յախոյենին հարուածոյ վըէս,
Օրինակ իմն ինձ հընդիկ երիւք վաղիւք յորսն ոստուցեալ,
Ի զանխուլս ամօթապարտ երթայ թափի թէ դերելի:
Ի սկայից նա խուռն 'ի շէշտ փայլակնահար ցայտէր շանթիս,
Ձերդ տերեւք կարկըտակոծ թօթափէին բէլեան մանկտին
Ըզմիմեամբ թաւալադլոր՝ մայրեւորաց դէզ փայտակոյտ,
Յոյր 'ի ծագ ամբառնայր Վլքստամ ցնորից տեսիլ խուճապ
Այսակիր մոլեգին՝ յանձին լայլոց զանգեալ յարին,
Մահ շընչեալ, մահ ոստուցեալ յաչաց ու՛իսուր սողովատէն,
Մինչեւ աշտէն տխտանեան բըռնաւորին նըկատեալ զայն՝
Մըռնչեալ 'ի բարձանց՝ 'ի կարաւանդան իջեալ նըստաւ:

« Ո՛վ մահ փարելի, գոչեաց, դըժմիք՝ առ զիս յինէն », —
Տապալեալ թեւատարած 'ի դիակոյտ բըլլոյն ծայրէ՝
Չորով ըսկայք անողորմ սլատեալ յօշ յօշ կոտորեցին
Ձէն եւ զրահ եւ զանգամս, մինչեւ չըմնալ երկուս 'ի մի,
Եւ ոչ որդին ճանաչել կարել ըզհայր չարակոշկոճ՝,
Որդին արտասուելի՝ զոր հազիւ հազ ունին համհարդք
Չըտալ զանձն ընդ հօրն 'ի մահ եւ զքէն վըիժուռն հանել զարեան՝
« Թոյլ տուք զիս, գոչէր, 'ի մահ կամ զբարկութեան ոխս 'ի թափել »:

Ձայն անդուստ որոտաձայն գողաց դիւցազնին Թորգոմեայ :

« Ինձ կայ ինձ, Արբակ, վերէ՛ք հօրդ աստ առ ոտս իսկ մօտալուտ » :

Ի բարձանց անտի բլրոյն կայր տիտանեան փողէր խրախոյս,
Մի քակել ՚ի պընդակազմ ամրութենէն, մի խարխարել,
Մի զսարխսպն եւ զաշտարակս հոսել զամուրս իւրոյ գահուն,
Մի զմահարձանս ՚ի հարթ տալ զբաբէ՛լական պերճ ճոխութեան :
Ախոյեանք անդ ՚ի գուպար կային՝ զոգիսն ՚ի բռին կալեալ
Չորեքին մեծ տանուտեարք եւ զօրագլուխք Քամեանց, Սեմեանց,
Եւիլա եւ Սաբա խրոխոք, եւ արին հուլ, եւ հուս հըսկայ,
Մէն մ' իրաքաջ զոյդ մեծամեծ սպայից գընդաց արք հաւասարք :

Ի չորեսին ՚ի նոսա փայլակն անկեալ դիւցազն ահեղ
Անողորմ եւ շանթահար սըրոյն ճարակ տայր իսկ եւ իսկ .
Եւ այլոցն թեւակցաց՝ այր զախոյեան բուռն մըղեալ,
Եւ վարեալ յառաջամուխ ծայրիւ գընդին ՚ի բե՛լեան ռազմն,
Ահագինք անդ ՚ի տեղւոջն եղեն խառնուրդք հիազարհուրք :
Անդ հանգիսոյ կարապետեալ գերանդազէն մոլեալ Մահ,
Եւ արին իբրեւ ուղիսից հեղեղատեալ ընդ զառ ՚ի թափս :

Մահուչափ նահատակաց բե՛լեանց ըզմահ ընդ կեանս խառնեալ,
Գուն մոլեգին գործէին ոտից նոցուն անկանել խոչ,
Սատակեալ յորդորամիտ փոխան փառաց եւ տէրութեան :
Անդ Շամիր նախահաւակ ՚ի դաւադրութ գիշերամարան,
Ի վերաւոր հօրն հայոց դիւցազնն մահ նենգախոշոշ,
Յարդար վերին սլառուհասէն յասպարակրաց մըղեալ ՚ի գլուխ
Ըզյետին թափել աշխոյժս ընդ սայրասուր եռանգեան դէմս,
Շերտեալ փայլակնահար ՚ի սայր սըրոյ Թորգոմայնոյն
Եւ հոսեալ՝ կոխան գընէր առ ոսնաարոյի սկայիցն աթուր,
Տալ՝ Երկնից յակն առելոյն՝ զխարդաւանացն արժանի վրէժ :

Ջան զրադատ . ո՞վ այն խափան որում երկինք են առաջնորդ,
Ո՞ր զփայլական կապեսցէ զորոտընթաց ոտից գոփիւն :

Շեշտակի թափանցանց բեկեալ փլուզեալ անդէն հայկայ
Սայրասուրն եռանդիւնի զնիզակախուռն ասպարափակ,
Դռոհ տըւեալ առիւծաբար դիմեալ խաղայր եւ ելանէր
Ի վեր ՚ի բլուրն ՚ի վերայ տիտանացւոցն գոռոզին :
Եւ հըզօրին վարէր աջ՝ նըստտակին ըզնա ՚ի կէտ,
Որպէս տէգ երկսայրի հաստաբազուկ թռուցեալ ձեռաց
Պատառեալ զօղըն թեթեւ դիմէ հանդէս յիւրն թիրախ :

Ճակատն իւր հոծ տարածեալ սլատեալ ըզբլերբն աստի անտի,
Ընդ աչս՝ ընդ սիրտս հարկանէ զբաբէ՛լացին խռովեալ բանակ :
Սոսկալն երեքանդիւն թափ անդր յայնկոյս անցեալ ռազմին,
Ստորին կիսովն ըզթիկունսն տափնապէ զբընամարտկաց,
Եւ վերին կիսովն, հայկիւն հանդերձ ահեղ գընդին ՚ի գլուխ,
Չհատընտիր ըսկայախրոխո ըզվերագին քաջաց ջոկեր,

Որ զոգիան առեալ 'ի ձեռս եւ 'ի կըշիւս եղեալ ըզգլուխս ,
Ի վերայ նահատակեալ կենաց իւրեանց տեառն եւ թագի ,
Դի թաւալ թօթափէին 'ի շառաջմանց հայկեան նեախց ,
Կարկըտահար իբր ըզհոյնս արինաբուղիս թանձրատարած :
Օցտեցաւ ռազմն , եւ քայքայեալ մարտընչին գունդք քուչաստանեայք :

Տիտանեանն ըզկերպարանս տեսեալ Մահուն զահանդէլի
Զէն 'ի վեր առեալ եւ յինքնն դէպ ուղիղ դռնթեալ թափով ,
Խրոխտանօք դըժոխային ծաղու մըռայլ մըթար դիմօք ,
Ակն յանդիման նըկատէր ըզմօտալուտ զիւր օրահաս :
Կայր համայն ըստ արժանի իւրում սըրտին անդեղեւուն ,
Կայր ջոկատին կանգնեալ 'ի մէջ իբրեւ ըզբուրդըն բաբեշեան :
Թէպէտ յահեղ տեսլենէն բազուկք թօշնեալ եւ գողգոջոտ ,
Տակաւին աստուածամարտ սըրտիւ հոգւով կայր 'ի կըռիւ
Ոգորեալ երկնախրախոյս եւ վրէժխընդիր գընդին դիմակ :
Ըզնիզակս ըսպառեալ , առեալ տեղայր նեախց տարափ ,
Գոռայր խանչէր խրախուսէր օրհասական իբրեւ վարազ՝
Ի բաց զոգիսըն դընել , մի ատելւոյն տալ ըզպարծանս
Իւրեանց անձանց տիրելոյ , գնալով գերի շիջելափառք :

Այլ անդ ժամն աստուածակարգ , տիրահրաման ճակատագիր ,
Յարփենի յօրակշիւ ճօճանակէն չափեալ օրհաս ,
Հընչեաց անդ 'ի վայրկենին 'ի գըմբեթարդ երկնիցըն կոնք
Յունկն էին եւ անմահից , եւ եկն եկաց ակնյանդիման
Նըկարեալ ըստուերագիծ դրոշմիւք 'ի ծիրն հասարակած
Ի լուսեղէն խորանացն 'ի բարձրագունդ երկնից կամար :
Խընդացին երկնաբնակ վեհից Զուարթնոցն երեսք եւ աչք ,
Իսկ անեղն արարչութեան յաւիտենից էն ինքնաբուն
Զկենասէր բիբսըն պարկեշտ դարձոյց 'ի բաց յայնկոյս երկնից :

Ամբարձ Մահ ըզգեղարդն 'ի տիտանեանն հարկանել սիրտ .
Զայն յերկնուստ յունկն իւր եղեւ . « Մի դու զայդ մի , այլում պահեալ » .
Եւ նա քըշտէ զկառափունս , հընձէ զհասակս այլոյ սկայից ,
Իբրեւ զոճ անկանէին զամարայնոյ սըփռեալ տապաստ :
Իսկ դիւցազն յայնժամ հայկ , աղեղնաւորըն թորգոմեան
Որ 'ի շէշտ անկեան ռազմին եւ հայաստան գընդին 'ի գլուխ ,
Զպորտով երկնից կարակնի տեսեալ զարեւ՝ յիշէ զխոստումն ,
Ամբարձեալ զաչս ընդ արփին յամենակալն ահեղազօր՝
Կարդայ սըրտին յօգնութիւն , եւ 'ի թիկունս արկեալ զասպար ,
Զաներեւոյթ վահանաւն եւ զարութեամբ սպառազինեալ
Զքաջալանջ կուրծս հոլանէ թանձրը եւ սուր շըջեալ զինուց .
Բուռն յահաւոր յահագինն հարեալ յոսկին իւր լայնալիճ ,
Ի թիկնաւէտ կապարձից ուսոցն հանեալ շոխիդ ըշկահման ,
Զըգեալ նեա մի եռասայր երեքթեւեան եւ քաջամուխ ,
Յազեղն արկեալ հաստաձիգ , յառաջ վարէ հըսկայազօր :

Արծուի գոռ պատերազմող ջներէ այլում որս յիւր սահմանս ,
 Յոխորտ կանչիցըն սաստիւք եւ ճապուաւոր մագլացն ահիւ
 Լերդաբեկ հարածական վանեալ զյանդուդըն ձեռներէց .
 Եւ ոչ հայկ թողոյր հըզօր՝ ձեռն յախոյեան իւր արձակել :
 Անցեալ հըսկայաքայլ՝ դէմ յամպարիշտըն բըռնաւոր ,
 Կարչնեղ բազկացըն ծըղեօք ընդ գիրկս եմուտ կորովալիր ,
 Ամրոստեան ճարտար մատամբըն լի զգըղզիկըն քարշեալ պինդ
 Եւ ըզլարն արծաթափայլ սրայուօքն հանդերձ առ ըստեամբք հուս ,
 Բուռն դէտ 'ի սիրտ կալեալ ահագնագոռ տխտանացոյն՝
 Ի կորովեացն ոստոյց թըռոյց նեւ փըրկութեան հայաստանեայց :
 Լիալիճն հընչեաց ճայթիւն , ահեղ սոսկումըն գոռողըն ,
 Ամահին ճայթեաց վըրէժ , վըրէժ քինու սուրբ դիւցազան ,
 Քըսմնեցին օդք եւ տարերք , տխտանեանց սիրտք սարսուսարսափ .
 Եւ յաստեղս եհաս ձայն եւ , մեծ յաղթութեան արեկ շաչիւն :

Որ 'ի վերին կամարաց լուսազարմից Զուարթնոցըն սլարք
 Ի զընին կային տեսեանն՝ հարին անդէն ծափ ըզծափի ,
 Ծափ ըզծափի հարին ջոկք սրովբէագունդ 'ի Կասպուտոյն ,
 Հընչեցին խորանք բարձուիք անեղաչէն վեհ տաճարին .
 Անդ յաղթօղն ամպարըշտաց բարձրեալըն Տէր ժըմտէր ընդ քիմն :

Յերկոցուն բանակաց սիրտ՝ ակընկալեաց տրոփէր կասկած .
 Սաւառնէր օրհասաբեր փըքինն ընդ օդ սուր սըլացեալ ,
 Տէր յերկնէ զհոգւոյն փըչումն 'ի թեւն ըզլնի իւր առաքեաց :
 Հաս անխոտոր բախեցաւ ընդ ամրակուռ սըրտին տախտակս ,
 Շէշտ ընդ մէջ թափ անցեալ սայրասուր սլաքն հընչեաց յերկիր ,
 Եւ վիրագըն տխտանեան՝ աստուածընդդէմն ամբարձեալ գլուխ՝
 Ըզգեանի զարկուցեալ յորսայս անդէն փըչեաց զոգի .
 Յատակս երկրի մեծամարմին հողազանգուած թընդաց գունտ :

Ըզգըղորդն առեալ 'ի խորըս դողացան սանդարամեոք ,
 Ի մռնչիւն հեծեաց ահեղ Սանդարապետն յիւր անգընդոց ,
 Երկրապիշ աչօք յոգւոց եւ Քամ խորին հառաչանօք :
 Ելանէր հեծեծադին աստուածատեաց ոգին գոռող ,
 Դաբիրն երկնից որոտաց ըզգատակնիք յաւէժ մահուն .
 Ի լեռնէն Աստուծոյ թուլցեալ եհար ըզնա կայծակն ,
 Էջ բազմամեայ մեղանացըն ծանրութեամբ 'ի խոր դըժոխս :
 Սամայէլ ծիծաղեցաւ զնովաւ եւ « Չէ ինչ , ասէ , խիստ .
 Յայժմ արտաքոյ պաշտէիր արքայութեան տաճարիս զիս ,
 Արդ 'ի մօտ ընթերակայ , զի ծանիցես ականատես
 Որ զի է ինչ քան ըզբէլ յաներեւոյթս աշխարհի վեհ » :
 Բէլ յանբաւ խռանն ամայի՝ ցանկայր դառնալ անդէն յոչէն
 Զոր 'ի կեանսն յերազէր 'ի վարձ անթիւ չարեացն էից :

Աւետեօքըն ցընծութեամբ թուլցեալ անդէն հրեշտակն հայկայ
 Եւ Սերովբն իշխան հայոց 'ի Կասպուտոյն երկնահանգէտ ,

Խընդուծեան լոյս արտասուօք գիրկս ըզմիմեամք փարեալ արկին :
Եւ պահպան գընդաւն ողջոյն Ձուարթնոց քըրքիջ մի բարձեալ բարկ
Ի վերայ մեծի բեկման գոռոզացեալ ամպարըշտին ,
Թեւածեալ սաւառնեցան 'ի լուսեղէն խորանս երկնից ,
Փուծացեալ երթալ խառնել յանմահից սլարս երախանաց ,
Եւ զաթոռով անեղին կաքաւս եւ կայթըս յօրինեալ
Խրախճանաց տօնից մեծաց՝ գէսք յանթառամ՝ բոլորեալ փունջս ,
Հրեշտակն հայաստանեայց ոսկի քնարաւ դասուցն 'ի գլուխ ,
Ըզհօրն հայոց դիւցազին նըւագեցին բարձր յաղթանակ .
Ձոր 'ի սլակ տարեկանացն ամի ամի զօրըն խըմբեն ,
Ձառաքինեացն օրհնութիւնս յունկն անմահին քաղցրացուցեալ :

Իսկ հայրն ոչ դուլ տայր ոչ դադար արխախումբ յաղթօղ գընդին ,
Հապ 'ի նիւսն աշտանակեալ հրացայտ ոտիցըն Յօլակայ ,
Ձհեալ պընդեալ փախըստեայ տանէր զԲէլայ սպային ամբօխ :
Որոց այնպէս յակն արկեալ մեծ ահագին մարտի ոճիր ,
Ձարուծեան սըրտի քաջին եւ զօրութեան մատանց հանդէս
Կէսք յերկիւղէ մօտալուտ առ կռան հասեալ ըսպառնալեաց ,
Այլք զհարկաւ սպտուհասի բըռնադատին վազեալ անահ ,
Ալմըկեալք եւ խռովեալք բազմավըրդով սասանութեամբք ,
Անձնապուր տաղնապաւ յո եւ գըտին առին փախուստ ,
Ակընկոր եւ ձեռս 'ի գլուխ 'ի շառափնատ մութ թաթաւուչ :
Կային Բաբ , պետք եւ իշխանք արխաբար հարեալ խրախոյս ,
Ձարքային եւ զհօր մարմին գոնէ չմասնել թող լիք յաւար ,
Այլ 'ի զուր . յորձանահոս բըռնութենէն վարին ընդ քարշ :

Սոսկալին Մահ ընդ հայկեայս մըտեալ ըզհեալ սլախուցաթափ ,
Ձահագին զէնն երկոքումբ կալեալ վըտիտ բուռըն բազկօք
Մինչ 'ի հարուստ ասպարէս զիրան եւ զգլուխ խըզէր սկայից :
Հանգիպեալ 'ի հեռուստ ալընկալեալ գունդն եկաւոր ,
Ձեղեղոց եղեռն ուսեալ՝ դարձ 'ի փախուստ առնեն ընդ կրուկ ,
Եւ շտապ տաղնապ տարակուսին թեւս 'ի սրանալ բուսուցանէր :
Ոչ դըլայր , ոչ դադարէր վարել ըզհեալ Մահ անողորմ ,
Բազում վատնեալ վիրաւորս արկեալ տապաստ չարախտավար ,
Անհանգիստ մինչ 'ի Բաբէլ հաղիւ յագեալ թողոյր զնոսա :

Ի վարատել ճամբարին ընդ այս ընդ այն հալածական
Ընդ լերինս եւ ընդ բըլուրըս ցիր եւ ցան դէպ երեսաց ,
Սապատողն երկայնավիզ ուղտերամակըն 'սեբրովթայ ,
Որպէս հին հրաշապատում աւանդապահ զրուցեն համբաւք ,
Յերկնառաք ահէ սաստից դըթոխադէմ Մահուն տեսլեան
Ոտնակառեալ եւ մածեալ յարձան վիմի ձեւովն իւրեանց
Կան մընան անշարժելի հրաշունք զեղերբ ծովուն նըշմար ,
Ձերդ կարաւան բըքախեղդ 'ի Ռահվային սլաղեալ հովիտ :

Իսկ հօրն հայոց զաւելորդ խնայեալ յիւրոցն աշխատութիւն ,

Զընդացեալ 'ի տարապարտ արիւն վատաց վարատելոց,
 Եւ ըզկնի փախըստէին շատ համարեալ զահ իւր եւ զհոյն
 Եւ զխուճասն աստուածաշարժ յամուարըշտացն անկեալ խանաթ,
 « Այնպէս նոքա դնացեն, ասէ, ինքնահալած մինչ 'ի Շիննեար » :
 Խրոխտաձայն փողոց հընչմամբ ազգեցութիւն առնէ դարձի,
 Եւ ողջոյն բանակաւն առեալ անդէն վայրկեան ըզկայ,
 « Գոհութիւնըս նախընծայս Երկնից, ասէ, մատուցանեմ,
 Եւ երկրորդ՝ հարազատացս հիւսիսախումբըն դիւցազանց,
 Ամենայն առաքինի զօրավարաց միում միում,
 Եւ բոլոր արիագունդ ըսպայիս քաջ նահատակաց .
 Վերձեմեալքդ, յԱզինայ լուարուք եւ դուք, եւ ձեզ շնորհք :
 Եւ զմըրցարան ճակատուս յիշատակ մեծ կանգնել 'ի շէն
 Եւ անուն կարդալ նրմա հԱՅԻՔ ըստ կոչմանս՝ ետու հրաման » :
 Եւ ձրգեալ զաջն յաղթօղ յայնկոյս, « Եւ բլուրն ամարըշտաց,
 Ուր անկաւ Բէլ բռնամարտիօքն, յորջորջեսցի մեզ Գերեզմանք .
 Զի կափարում հայաստան իւրոց լիցի բռանց ուժակալ » :

Ասաց եւ սրինգք եւ ծընծղայք, թըմբուկք՝ փանդիոք՝ դաւարափողք
 Զհեռ դոչեցին, եւ հասեալ 'ի տիտանեանն հողեալ վիրադ՝
 Եւաց դիւցազն . եւ բարձեալ զդիակնացեալ աստուածըն Բէլ,
 Զիւր եւ զքաջաց քըրանաթոր պատեալ ճակատս 'ի թաւ ոստոց,
 Եւ զճամբարըն տիտանեան յաւար մատնեալ յաղթօղ զօրուն,
 Յաղթանակ հանդիսիւ 'ի բուն բանակս առնէր չու դարձ,
 Հոգ ածեալ վիրաւորաց՝ տայր առ Բաւոն տանել ճարտար :

Էր հարուստ մի արեգակն անցեալ զերկնիցըն կուտակօք,
 Հաս 'ի բունն . 'ի ձայն նուագաց թորգոմական դըրդին խորանք,
 Դիւցազին հօրըն հայոց պըսակազարդ յաղթօղ գընդին
 Ընթացեալք ընդ առաջ, ամենեցուն նախ պարագլուխ
 Հայրապետըն սուրբ՝ այն օր լոյս ընդ ալեացըն բակ առեալ,
 Մանիտոն՝ օրրբութեանցըն պաշտօնեայ իւր հանդերձաւ,
 Ծերունի հայր վեհազինն, եւ ցանկալին դուստր առ նրմա
 Հրաշագեղն հայկանոյշ, եւ այլք ըզկնի խումբ պարաւոր :

Բարձրելոյն մարդարէն, հաւատոցն հայր, մեծ նահապետ
 Կարկառեալ աջ ողջունի աստուածային խաղաղութեան,
 Զեռս՝ աչս եւ ձայն ընդ երկինս ամբարձեալ՝ կայր աղաղակեր .
 « Օրհնեալ հըզօրն եւ անմահ Աստուած Սեթայ եւ Լամբայ,
 Աստուած հարցն իմաց օրրբոց, որ ցոյց աչացս իմ կենդանեաց
 Զյաղթանակ դիւցազնիդ եւ զհաւատոցս արդարութեան,
 Եւ զնըզովեցս հուր 'ի գլուխ ամարըշտեալ ըստամբակին :
 Օրհնեալ դու հայր կոչեսցիս հայոց եւ ազգդ յանուն քո հԱՅԻՔ,
 Որպէս կանխաւ կընքեցին Երկինք յանեղծ արձանագիրս,
 Եւ դու իմըս պերճ Մասիք՝ քեզ կոչեսցի անուն Ազատ .
 Այսուհետեւ մեռայց եւ ես, երթայց առ հարս յաղատ Մասիս » :

Եւ 'ի քեզ 'ի ցանկալիդ՝ 'ի քեզ Մարանդ ծոց հանգրստեան :
Որ բոցով երկնից Մասեաց էջ ընդ զոհիս խառնեցաւ բոյր՝
Եւ զվերջինս իմ ընկալցի զայս պաղատանս նոյն ինքն Տէր » :

« Մի մեռցիս , գոչեաց վեհազն , անմահ կեցցես հայրապետ սուրբ ,
Օրհնեալդ յերկնից եւ օրհներգու տան եւ վրանացն թորգոմայ ,
Որ յաղթից քոց Երկինք յաջողեցին զայս յաղթանակ :
Աւետիք օրհնութեան ցօղոյ շրթանցըդ փրթթեսցի
Անթարշամ 'ի գլուխ որդւոցն թորգոմայ ծաղկեալ յաւերժ » :

Ալեւորն թորգոմ զպարանոցաւն անկեալ պատէր ,
« Տեսի՞ զքեզ ողջ եւ յաղթօղ , ասէր , որդեակ իմ սիրաբուն ,
Քեւ զառամ տիոցս ալիք իջցեն ազատ 'ի գերեզման .
Առնում արդ զանունս յաղգէս , կեցցէ 'ի գլուխ իւր քոյդ սրտակ » ...
Եւ խրնդութեան արտասուք գելեալ ըզխօսսն հեղձուցին :

« Այս քո է , հայր , յաղթանակ , կեցցես յորդիդ եւ որդիդ քեզ » ,
Կըրկնեաց հայկ . եւ գուստրն կոյս զարիւնաթոր ձեռն համբուրէր
Ծիրանի ծաղիկ շրթամք , գըգուէր 'ի վարդ վառեալ երեսս ,
Ոչ այլով գիտէր զսրբալին շնորհակալու թափել փրղձուկ .
Այլ 'ի նմին սրբոյ հըրանտ ընդ հրակայլակ աչսն երեւէր :

Ամբոխն առհասարակ՝ որ զձեռս որ զոտսն ողջագուրեն ,
Կէսք հիացեալ կան ընդ գէմն , եւ կէսք 'ի զէնն ըսկայազօր
Շանթընկէց գոռ վիրագին եւ հայրենեաց ազատարար ,
Աւ խրնդին եւ առ փրղձկեալ արտասուաց նոր իմն երեւոյթք :
Կաթոգի Արուսեկին աչք ողջունեն զաչսն խուայ ,
Եւ Բեբոր զաջ սիրելոյն գըրգէր փափկիկ թաթիցն 'ի սէր :

Մէն մի երթեալ 'ի վերայ սատակամահ կան գիականն ,
Պըշուցեալ ընդ յաղթանդամ պակնուն հասակ սոսկալիթխար ,
Ընդ գըժնեայ կերպարանս եւ ահաւոր աչաց տեսիլ ,
Եւ ընդ մի միայն հարուած բուռն բաղկի դիւցազանց հօրն ,
Որ կործանեաց զահագին ըզհաստամեստ զայն աշտարակ ,
Եւ « Զխա՞րդ անկաւ հըղօրն , ասեն , զխա՞րդ տասրալեցաւ
Ամբարտակըն բաբէլեան եւ սպառնօղ լեառն Շիններայ » :

Ծանրաքայլ գեղեցկակարգ գընայր հանդէսն 'ի հրապարակ ,
Բոլորեալ ըզսեղանով անմահին գունդն ըսպառազէն :
Լիաձեռն Մանիտոն ծըխէ բուրումն անուշահոտ ,
Հայկիւն ընդ ծերս առ բագնին , պաշտէ հղօրին մեծ գոհութիւն
Ըզբաբէլայ կործանմանն եւ զբարձրութեան լերանց հայոց :
Նահապետն երկնազդեցիկ առ 'ի վերուստ հոգւով զմայլեալ ,
« Եկայք , որդեակք , պատմեցից , ասէ , զոր Տէր ցոյց ինձ կանխաւ » .
Եւ զեղեալն եւ զլինելոցսն նըկատեալ ոգւոյն ակամբ ,
Արձակէր զաստուածախօս լեզուին շարժումն յերգ նորապանչ .

« Օրհնեսցեն զամենազօրն յերկինս ըզՏէր զօրք Բարձրելոյն ,
Զեղ , Երկինք , ուրախութիւն ընդ կորըստեան ամսարըշտաց ,

Յօղեսցեն աստեղք յերկիր շող շաղ ըզգօն արդարութեան :
Առէք նըշան, սարք Մասեաց, բարձրացուցէք փողոց բարբառ,
Քանդի զձեզ ընտրեաց Տէր 'ի Թըշնամեացն ահ ու 'ի կորուստ :
Բացէք դրունս, ես տամ հրաման, գան նըւիրեալք՝ եւ ես ածեմ,
Դիմեալ գան ըսկայք երկրի յագուրդ սրբոյս իմ ծարաւոյ .
Խընդան գան միահաղոյն՝ ծով կուտակեալ Թըշնամանօք,
Ողբասցեն կոծ մեծ եւ յետս հայհոյելով դարձցին ընդդէմ :
Եբաց Տէր ըզգանձըս իւր, եհան զանօթըս բարկութեան,
Զի գործ Տեառն զօրութեանց է 'ի յերկրին քուշաստանեայց .
Եկին հասին ժամանակք իւր, հատուցէք 'ի գլուխ դորա,
Զի նիզակ ամբարձ, լարեաց աղեղն 'ի Սուրբն երկնաւոր :

« Հա՛ քեզ հայկ իբր առիւծ 'ի յորձանացն Արածանոյ .
Ձայն ազգաց լեզուաց պէսպէս 'ի Թորգոմայ վերայ լերանց ,
Ձայն ազանց Թագաւորաց միահամուռ գումարելոյ :
Տէր զօրութեանց ետ հրաման ազգաց ազգաց սպառազինաց
Գալ յերկրէ հեռաստանէ եւ 'ի ծագաց հիմանց երկնից ,
Ժողովել զամալարիշտըս տալ 'ի սուր ջընջել յերկրէ :
Աւասիկ օր Տեառն մեծ հասեալ իւրով նահատակօք ,
Որդւովք աղեղանց, արի որդւովքն Թորգոմայ ,
Ի զօրութեանց բիւրաւորս անհընարին լի ոխութեամբ
Սատակել ըզմեղաւորս 'ի վրէժխընդիր սրտամըտութեան ,
Յանասպառ 'ի նոցանէն դարձուցանել ըզտիեզերս :
Եւ մնացեալքն կորիցեն իբրեւ զայծեամըն փախուցեալ
Ի վերայ լերանց իմոց, լերանց կորեանցն Թորգոմայ ,
Այր յերկրին հալածական, եւ ըմբռնեալն 'ի զոհ սրբոյ :

« Զի աստեղք արփակաճառ եւ զօրութիւնք երկնից Զուարթունք
Ի բարձանց ճակատեսցին զանօրինաց Գոռոզ բլրովն ,
Ի ներքուստ հայկ Թորգոմեան եղբարբք ւորդւովք յերկրէ աստի
Գումարտակ անդր արասցէ զորոտընթաց զիւր ասպատակս ,
Ըզգլուխ կոխել գոռոզից , ըզբարձրայօն խոնարհել զաչս ,
Եւ պատմել աստուածամարտ բռնաւորաց ըզմեղս իւրեանց :

Զի երկինք զայրասցին, սասանեսցի 'հիմանց երկիր ,
Վասըն Տեառն զօրութեանց սրտամըտութեան զայրացութեան ,
Յորժամ օր վրիժուց նորա, մըթերք ցասմանն, եկեալ հասցէ :

« Ամբարձան մինչեւ յերկինքս դատաստանք քո, մինչ յաստեղս,
Ամբարտակ փառաց Բաբէլ, կործանեսցիս հարթայատակ ,
Լըցցին տունքդ աղաղակաւ, անդ հանգիցեն գազանք վայրի ,
Համբարուք, յուշկապարիկք 'ի քեզ բընակք, դէւք 'ի կաքաւ :
Կործանմանդ քո դղորդ շարժէ զերկիր, եւ գոյժ քո յազգս .
Փախըստեայ փախըստէի պատահեսցէ հալածական ,
Եւ գուժկան սուրհանդակ առցէ զգուշակ համբաւաբեր ,
Դուժեւ բօթ 'ի Բաբէլոն, եթէ անկաւ կորեաւ հըզօրն ,

Եւ ծով վասպուրական գոչմամբ ալեօքն՝ եկուլ ըզնա:

« Ըզքէն քաւգեայքդ եւ շնթօղք բարբառեցան ամբարտաւանս,
Ազգ, ասէն, որ առաջին, ազգ որ յաւուրցն յաւիտենից:

Այլ ի կոր կործանեացիս յետին ազգաց անկեալ ի կոխ,

Ի՛ հրահոս լեառնըդ շիջեալ ի պերճութեան բոլոր փայլից

Եւ ի սաստէ սպառնալեաց, մնասցես խանձող եւ մոխիր ցուրտ:—

Ձի՛ դադարեաց պահանջօղն, եւ տագնապօղ լըռեաց ժլախիհ:—

Ձի խորտակեաց Տէր ըզլուծ մեղաւորի, զլուծ իշխանաց,

Խըզեցան գոռոզութեան սպարանոցացն սամեաէք:

Սատակեաց բարկութեամբ զազգս անհնարին սուր անխընայ,

Հանգեաւ յուսով ամենայն երկիր, գոչէ ուրախութեամբ:

Ձիա՛րդ անկաւ արուսեակն յերկնից՝ ծագեալն ընդ առաւօտս:—

Հըզօրին նետ Թորգոմայ, նետ կորով՝ զոր զարթոյց Տէր

Ի սիրտն ի վէս՝ ի կապարճիցն եւ լայնալիճ աղեղանէն,

Յայն անկաւ խորտակեցաւ որ առաքէրն յազգըս պատգամ:

« Ասացեր ի մտի՛ ելից յերկնս, արկից յաստեղս աթոռ

Յերկնաճեմ նըստայց լերին՝ ի Թորգոմեան Մասեաց ի սար,

Ձըգէլ ի գլուխ հիւսիսոյ լերանց բարձանց ըզգաւազանս,

Անդր ի վեր ելից քան զամպս, եղէց նըման որոտողին:

Արդ աւադիկ ի դըժոխս եւ ի հիմունս իջցես երկրի,

Տեսեալ ըզքեզ զարմասցին եւ շըչեսցեն եւ ասացեն:

Այս այն այր է որ մըրըկէր զերկիր, շարժեր ըզբընաւորս,

Որ յաւեր դընէր գերփեալ ըզտիեզերըս քառակողմ,

Շինանիստ քանդէր քաղաքս եւ գերեզարձ չառնէր գերեաց,

Սուր յարիւն նոցա Թանայր եւ ի դիւաց զոհէր բագին:

« Յեղապետք հանուր ազանց պատուով ըզքուն նընջեն մահու

Այր ի տան իւրում, եւ դու լերանց անկցիս դի տապաստ,

Խանտ եւ գարշ ընդ դիակունըս բազմակոյտ կոտորելոց

Սրով որդւոց Թորգոմայ եւ իջելոց ի վիհ երկրի:

Յանդընդոց սանդարամետք ի պատահել քեզ դառնացան,

Կանգնեցան միանգամայն ըսկայք երկրի՝ ազգաց իշխանք,

Որ յարուցին յաթոռոցն զամենայն ըզպետս ազանց:

Տացեն քեզ առհասարակ պատասխանի եւ ասացեն:

Ըմբըռնեցար եւ դու՝ ստ մեզ, արկար ի թիւ մեր համարոյ:

Ի դըժոխս իջին ահա փառք եւ խայտալըդ քո բազում,

Մէցս ընդ քեւ տարածեսցեն եւ ըզքեւ որդն յարկցի զեռուն:

« Ձոր Սուրբն երկնից խորհեցաւ՝ ո՞վ իցէ այն որ ցըրուեսցէ,

Եւ ըզձեռնըն բարձրացեալ ո՞ւմ է ի բաց դարձուցանել:

Թէ ի թեւս երկրի փախնուս, մանուկ Քանան, հասցէ եւ անդ

Սուր Տեառն՝ ուտել յԱբարիմ լերանց ըզքեզ շուրջ մինչ ի ծով:

Ի հրամանս իւր կայր կընքեալ, ամպարըշտին լըցաւ կորուստ,

Անկաւ Բէլ, ցընծասցեն այսուհետեւ արդարք ի Տէր:

Ձերկիր ժառանգեսցեն, եւ օրհնեսցեն յերկինս ըզհայր,
 Ըզնոյի եւ զՅարեթի եւ ըզՍեմայ Սուրբն եւ զՀայկայ,
 Մինչեւ լոյսն ճըշմարիտ եւ երկնաւորն ազատութիւն՝
 Ձոր ճեպեն աստուածութեանն արգանդի կոյս երկն եւ տարերց,
 Իջցէ զնենդրն զըթոխոց եւ զբըռնութիւնն լուծանել: —
 Օհ ձայն առէք օրհնութեանց բանակին Տեառն նուագածուք »:

Աստանօր հոգիաշունչ հայրապետին լռեաց լեզու.

Ձուգերգող արուեստականք զհետ հընչեցին յօրհնից նըւագս,
 Գեղգեղեալ առ Աստուած, առ հայրն հայոց ձայնըս պէսպէս:
 Եւ տարեալ զյաղթօղ վեհազն յիւրն հանգուցին 'ի մեծ խորան,
 Պար առեալ ուղոյն յաւագ 'ի ցեղապետ տանուաւերանց,
 Յիշխանաց պետաց վեհից, յարիագունդ զօրագըլխաց:
 Եւ հանուրց աւագանւոյն՝ աշխարհախումբ սպային ձուլիւք
 Յարեթեանց եւ զբրուանեանց 'ի հասարակ հաւանութիւն
 Ի խրատուէ աստուածագգաց նորին սըրբոյ միաբանեալ,
 Ըզգիւցազնն թորգոմեան՝ զերէցն յորդիս նահապետին
 Ողջունեն ըզհայրն հայկ միաբարբառ մեծ հըռչակաւ
 Իշխան ազատն Մասեաց, հայրենեաց հայր եւ աշխարհին,
 'Նահապետ հայաստանեայց թորգոմազարմ բոլոր ծննդոց,
 Գաւազան տանտիրական յորդուց որդիս եւ 'ի թոռունս,
 Եւ զեղբարսն եօթնեսին՝ ըզգիւցազունս ըսկայազօր՝
 Բըդեշխ մեծ եւ կուսակալ յիւր ձեռանէն 'ի հիւսիսի: —
 Ծերունի սիրտ թորգոմեան՝ պայազատացն ընդ շուք բերկրէր:

Ձոր կանխան ուշ արարեալ 'ի պատրաստին ունէր Կոռնակ
 Մեծ զինակիր դիւցազին, փառացն իւրոց նախանձայոյզ,
 Աւարամասն յանկածէ պատերազմին բեղեան կապուտ
 Ձարբոնի գաւազանն եւ զթագ ոսկի ականակուռ,
 Ընթացեալ 'ի խորանէն առեալ 'ի բարձ ոսկեճամուկ
 Եւ ածեալ կայր զառաջեւ, իբրեւ անշուշտ վեհին բաժին:

Տիգօք աչաց ականարկեալ թորգոմածինն հայր վեհագոյն,
 Կարկառեալ եւ զյաղթօղ բազուկն 'ի ձեւ հրաժարելի,
 « Քաւ ինձ, ասէ, յանձն առնուլ զատելիդ զայդ օրէն եւ շուք,
 Ձինքնակալ միահեծան արքայութեան նըշան եւ կնիք.
 Առաւել իցեն ինձ փառք՝ առ ոտն հարուլ եւ ընդ աթուր
 Կոխել զայդ, եւ ըզբըռնիւ յայդ պերճացեալն յերկրէ բառնալ,
 Որպէս ուխտեմս աւասիկ, քան յանձն երբէք մատուցանել:

« Պետութիւն՝ այն կացցէ 'ի տոհմ եւ յազգ իմ հաստատուն,
 Որ նախնի նահապետացն էր հայրական ցըսոյն սահման,
 Օրինօք եւ պայմանօք ընդ իս եւ 'նդ ձեզ դաշամբք ուխտից:
 Բըռնաբար տիրել մարդում չիք ոչ ուստեք իշխանութիւն,
 Եւ ոչ մարդ մարդոյ երբէք կացցէ դերի 'նդ արեգակամբ,
 Ինն հօր դամ մի եղեալ ազատ որդի, տիպ տիրական

Անձնիշխան կամօք հոգւով մըտօք սրբախւ եւ զօրութեամբք :

« Իսկըզբանէ հըստտակ՝ որդիքն էին , հարբ՝ թագաւոր .
Յաճեւ զարմիս եւ սրփուել քառաւաջեայ թեւոց երկրի
Եւ տակաւ ընդ նոսին տարածանել իշխանութեան
Այժմ , եւ առ յապա , եւ յազգս ազգաց յաւիտենից
Հըստտակք յորդիս լիցին , եւ թագաւորք՝ նոցա ՚ի հարս :
Ի վերին յամենակալ սուրբ աթոռոյն են այս հրամանք ,
Եւ այս կամք Բարձրելոյն եւ բազմելոյն յայն անսասան :
Ո՛տ պայմանդ խեղեալ յաւիւն ապարթանեալ վաղէ արտաքս ,
Ապրտամբ է յարարչէն եւ թըշնամի ազգիս՝ վերագ ,
Զըրպարտիչ թըշնամանող աստուածեղէն արքայութեան
Յորմէ բոլոր պետութիւն եւ գաւազան բաշխի ՚նդ հանուրս :

« Անուանեալն ինքնակալ եթէ անձամբ անձին առ ցուպ ,
Բըռնաւոր է ահա , եւ իրաւանց ազգին զըրկող :
Թէ յազգէն առ , նա է տէր գաւազանին աւանդելոյ ,
Եւ զինորդ ՚ի վեր քան զտէրն ամբառնայ զանձն աւանդառուն :
Ինքնակալ կոչմամբն յուրաստ եղեւ զաղբիւրն իշխանութեան ,
Եւ ջրեաց զիրաւունս հաստատութեան գահուն իւրոյ :
Ըստահակ ախտ ռիւերիմ արարչագիր բնութեան կարգի՝
Յամբարտաւան ՚ի ստամբակ Արուսեկէն բըղխեալ յերկիր ,
Եւ զօղեալ թաքեալ ՚ի ստուերս աղջամըղջին անգիտութեան .
Գերեալ նախ զոգիս մանկաւ ՚ի տղայ տիոց գայեկելոյ
Սընոյց կոյր զախմարութիւն , պատրանօք հօրն խաւարի ,
Զազատասէր եւ զազատ զուգափառ ազգ արկ ընդ լըծով
Արեամբ եւ խաւարաւ գըրեալ օրէնս համաբնէից
Ստըրկութեան , տրխմարութեան , եւ լուտացաւ շուրթն հայհոյիչ ,
Զըրպարտեաց զանարատ Երկինս հանգէտ իւր եւ զովօղ :

« Ինքնատէր է մարդ անձին՝ ազատ յախտից լինել չարաց .
Եւ որ յայնմ ազատ չիցէ գերութենէ , չէ անձին տէր ,
Եւ մերժի յիրաւանց ընկերութեանն ազատութեան ,
Որ ըզնա բուռն օրինօք սանձակոծէ արդարասպէս ,
Եւ զհետեւելոյն՝ ընդ գազանս անապատի դընէ զբաժին :
Մի՛ դք տէր աստուածաբար , անասնօրէն մի՛ դք ծառայ ,
Ինքնակամ մի՛ դք մարդոյն օրէնըսդիր եւ վրէժխընդիր :

« Ամբարձեալ ըզմարդ քան զմարդ՝ ձեզէն ՚ի ձեռսն տայք մական ,
Եւ տեսեալ վէս հըստարտին զեղբարսն առ ոտսն խոնարհեալ ,
Վէհ ինչ զանձն ամբարհաւաճ համարեսցի քան ըզնոսա .
Եւ ՚ի ճակատսն ընթերցեալ ըզնուաստութեան մըտացըն դրոշմ ,
Պերճասցի աշխարհանազ . եւ ուր Երկինք կամին եղբարս ,
Լիջիք դուք նըմին ըստրուկ , ինք դըժպըհի առ ձեզ գոռոզ ,
Յարժանի մատնեալ ձեզէն ՚ի գերութիւն ժանտ բըռնութեան :
Որ առնուն կանգնեն անձանց դըլուխ , իշխան կամ թագաւոր ,

Եւ ասէն ըզկնի ուրեմն եթէ յերկնից առ ճոխութիւն,
Անձն իւր սուրբ՝ աստուածարեալ, չիցէն հանգոյն կռամովից սուտ,
Զի նըստեալ տաշեն քերեն կրօնն կոփեն ըզփայտ եւ դքար,
Եւ անկեալ ապա երկիր նոյն դրօշելոցն սպազանեն:

« Իշխանութեան արժանի եւ աշխարհին պետ եւ վարիչ
Նա միայն, որ առաւել բերցէ յանձին զարարչին գէմս,
Բարեսէր եւ բարերար կամք առ մարդկան ազգ համատոհմ,
Գորովեալ գրթովք առ իւր պատկերակից եղբարցն սէր,
Որ տոյժ մեծ քան զամենայն զիւրոցն հաշուի սըրտից կորուստ,
Որ դըժոխոց զոյգ ատեայ զխաւարասէր անդրնդոց բոյսս՝
Ըջատորանս եւ ըզկոյր միտս, ըզսաստ բըռնի եւ զգերութիւն.
Որ ճոխն է եւ փարթամ գեր'իվերոյ բնաբուն չնորհիւ,
Խորագէտ, ժիր, հանճարեղ ճարտարութեամբ աշող հըմուտ,
Իմաստուն, արդարասէր, արի, ժուժկալ, առաքինի,
Զանձն եւ զարիւն նըւիրեալ 'ի հայրենեաց եղեալ բազին:
Շուք բարձի՝ ազատ քան զայլս յախտից լինել եւ ճըգնասէր,
Ոչ իբրու զԲէլ 'ի լաւութեանց ազատ իշխան յանձին հաճոյս:

« Աւադիկ, ազգ թորգոմեան, որում եւեթ է հնազանդել
Աւագաց, անաւագաց, եւ այն յանձանց եւեթ բարի,
Առ 'ի կեալ, առ բարւոք կեանս, 'ի զարգանալ եւ կատարել,
Ծագ պետական բարձրութեան, բարութեան ծայր եւ հանճարոյ:
Դա իշխան կացցէ ազգի եւ բազմամբոխ ժողովըրդոց
Ատենիւ աւագանւոյն, աշխարհաձոյլ հաւանութեամբ.
Եւ նըմին իշխան՝ օրէնք աստուածային եւ մարդկեղէն,
Համառօտք լուսոյ մըտաց եւ սկիտոյից կարգի բնութեան:
Ինքն իսկ Էնն օրէնս ունի զճըշմարտութեան իւրում գոյին:

« Այս գաւազան հայրենի սըրբազանիցն հայրապետաց,
Այս երկնից արքայութեան յերկրի ծագեալ տիպ եւ նըկար,
Ոյր առաջին եւ վերջին օրէնքն 'ի սէր անպարագիր,
Ըստուեր իմն ուրուագիծ եւ գրաւական առհաւատցեայ
Ամենեւանն որ 'ի յերկնից սուրբ արքունիան երջանկութեան,
Ի ծոց 'ի գիրկ գորովոյ բոլորեցունց հօր՝ արարչին:
Իսկ որ յայնց մերկ ամայի՝ ժըտեսցի զանձն անուանել տէր,
Աշխարհի՝ մարդկան իշխան, եւ ամբառնալ յիւն աթոռ,
Ամալարիշտ է եւ գոռոզ, ատելի յաչս Երկնից ուերկրի:
Յամենակալ Տեառնէն քաւ, եւ յանմահիցն զօրութեանց,
Այնպիսումն որդւոց ազգիս նուաճել 'ի լուծ ծառայութեան:
Այս իմ ուխտ ընդ ձեզ, զաւակ թորգոմազարմ, որդիք հայկայ,
Այս խըրատ հայրենաւանդ յունկն եւ 'ի սիրտըս ձեր քանդակ »:

Զայս օրինակ մերկանայր դիւցազն ըզբան վէհ հանճարոյն:
Զարհուրեալ եւ հիացեալ յայնժամ Վոռնակ 'ի միտըս իւր,
Բարձ եւ թագ եւ գաւազան ընկէց առ ոտս հօրն հայոց,

Եւ նա զսրունսն 'ի վերայ քամահաբար տրոփէր վեհազն :
Ամենակալ Հայրն եւ Տէր մահկանացուաց եւ անմահից
Ետես յերկնից եւ լուաւ զառաքինի գործն եւ զբարբառ,
Եւ բերկրեալ զմայլեցաւ քան յանուշից բոյր սեղանոց .
Քաղցր աչօք անհարկեաց ուերկնականար զըւարթ յունիւք
Ճակատուն, որ ուրախ առնէ զերկինս, զերկիր եւ զծով,
Հրեշտակին Հայաստանեայց . որոյ սլացեալ 'ի դրախտն Ադին՝
Յանմահութեանն 'ի գրրգարան, փունջ փունջ 'ի թաւ կապեալ ուռոց
Ծաղկաւետ անուշահոտ սարգի մըրտի եւ ձիթենուոյ
Անթառամ հիւսէր պըսակ յաղթողական չընաշխարհիկ :
Սաւառնեալ թեթեւ ընդ օդս 'ի դիւցազանցն 'ի ծանր երաստ,
Հօրն Հայոց աներեւոյթ ձեռամբ ըզգլուին արտախուրէր
Ի հիացումն հրաշից տարեալ ըզգունդն աշխարհազօր,
Որ հընչեաց մեծ հրապարակն « Կեցցէ Հայկ հայր աշխարհի » :

Արձակեալ քաջին զըսպայն, ըզպետսն առ իւր կալեալ յընթրիս,
Ճեպեցոյց աւետաւորս առ Անոյշ մայրն 'ի Հայկաշէն :
Արեգակն եւ երեկի լոյս խընդամիտ տեղի ետուն
Կաճառեալ աստեղաց դասուց ծագել 'ի կարգս իւրեանց :
Ձայն գիշեր 'ի դարման եւ 'ի հանգիստ տան բանակին
Հօրն Հայոց առատութիւնք յամենայն պէտս եւ 'ի խրախուս :
Յօրինեալ ջահիւք խընջոյս եւ լապտերօք բոցանըշոյլ
Որ ընդ բուլիցն արփենից ներքուստ աստի բերեալ նախանձ՝
Ըզտըխուր մըթին մըռայլ լըրջացուցին զաղջամըջին .
Բամբռանց 'ի նուագս եւ պարուց ըզհայրն Հայոց առեալ 'ի յերդ,
Տօնէին զազատ Մասիս եւ ըզհաշումն ամպարըշտաց,
Եւ գլուխ երգոյն եւ վախճան 'ի ծայրայանգսն գոչէին .
« Բէլ՝ ձեռն յերկնից թագ ձըգեալ՝ անկաւ յերկիր նա շանթահար,
Հայկ զերկրիս արհամարհեաց, պըսակեցին Երկինք արդար » :

Ձերկրորդ պահու գիշերոյն յազատախումբ անդ հանգիսի
Ի գանձուցըն հարաւոյ յովկիական լոգարանաց
Լըւացեալ ելեալ ծագէր յարեւելից Մոկաց լերինս
Եօթնարփի մեծապայծառ աստեղաց դասքն, անուն Շամփուրք,
Առ բուլից բազմաստեղօք հըսկայ դիմեալ 'ի դաշտ կապոյտ :
Ձայն դիւցազնին 'ի պատիւ միաբարբառ աւագորեարք
ՀԱՅԿ ձայնեցին, վեհ կոչմամբդ արձանագրեալ յերկինս անջինջ
Պարծանաց քաջին անուն, յիշատակ պերճ յաղթանակին
Եւ գրոհին ազատութեան յազգըս աղգաց յաւիտենից :

Առաւօտըն լուսաբեր իբրեւ զգիշերըն մերկանայր,
Վաղայարոյց կայր բանակն, եւ դիւցազն հայր ընդ այգս այգուն
Բազում ինչ յաւարէ պատերազմին տըւեալ պարգեւ
Քաջին Կաղմեայ եւ ըզգօն թողին իւրում սիրեցելոյ,
Արս հըզօր խորհըրդականս եւ գունդ մի ստուար, թող զառաջինն,

Արձակէր ճեղքել երթալ եւ յիւրականն հասանել տուն ,
 Վանելով զճանապարհայն ըզվայրատեալ եւ զսինըքոր
 Զթըշնամուոյն գրտեալ ուրէք քամակաբեկ նրկուն ջուր .
 Պահ յիւրումն ունել կաթել յօտարամուտ դիմեալ հինից ,
 Զի ներքինն իւր յինքն յանգչէր միամըտեալ մըտերմութեամբ :

Հրաման տրեալ եւ դուգաղ հանեալ երթալ եւ տալ հողոյ
 Ըստ օրէն պատուոյն զարի զանմահ անկեալն 'ի ճակատուն ,
 Որ գնեցին մեզ , ասէ , զյաղթութեան փառս արեամբն իւրեանց ,
 Եւ լերանցըս Թորգոմայ զբարեպաշտօն աղատութիւն .
 Իսկ Փառնակայ դիւցազնն կանգնել շիրիմ անդ յարտեւանն :
 Խընդրեցաւ եւ Վըստամ , այլ Տէր միայն ճանաչէր զայն :

Տայր ապա եւ հանձարեղ ճարտարապետն Բաւոնի
 Ըզդիակննն սրածուճել Բելայ փութով խնամով առ ձեռն ,
 Ընդ իւր բառնալ յիւրն շէն , իբր ակոյեան զինապաճոյճ ,
 Եւ 'ի նըշան յաղթութեան թաղել անդէն 'ի բարձուանդակ
 Ի տեսիլ կանանց ազգին , որդւոց իւրեանց եւ օտարաց ,
 Եւ յապա եկելոց յիշատակ մեծ ամենեցուն ,
 Յօրինակ Երկնից վրիժուցն յաստուածընդդէմ բռնամարտից :

Որ 'ի ձեռքս ճարտարին եւ ամենայն ազգի ազգի
 Դեղոց իւղոց եւ խընկոց հազիւ սրահէր ինքն հնարիւք
 Ի նեխոյն շարաւահոտ , 'ի մեցամէս փրտութենէն ,
 Յոգւոյն իւրոյ սրայազատացն եւ Բիւրասպէ 'ի Բաբելոն
 Ի դիս փոխեալ համբաւի , ճակատագրեալ յանմահութիւն ,
 Եւ պատկեր՝ չափ հասակին կանգնեալ առաւ անդ 'ի պաշտօն ,
 Կողոստեալ յարդեանց իրացն եւ ցընորիւք փերեւերտեալ :

Չու դիւցազըն թորգոմեան առնէր ապա յերգս օրհնութեանց
 Ի սիրեալն իւր դաստակերտ 'ի հայկաշէն 'ի հարք գաւառ :
 Եւ անէր գայր մայրն հայոց բամբիշն Անոյշ մեծ օթեւանս
 Ընդ առաջ յաղթող ոտինն , արք եւ նաժիշտք իւր սլար զիւրեաւ :
 Յակն արկեալ ըզգիւցազն եւ զխումբ ընտրեալ տայգերց Լորդւոց ,
 Չայն եբարձ հեռուստ . « Բարեաւ եկ վեհազնիդ իմ եւ մանկանցս
 Համերամ արիագունդ սպայիդ , սակայն , ո՛հ . . ո՛ւր է , —
 Ներեա ինձ , թէ զգուարթութիւն յաղթանակիդ տըրտմեցուցից ,
 Ներեցէք մօրըս սըրտին , — ո՛ւր է աղիքս Որդեակն իմ քաջ ,
 Ո՛ւր եւ միւս որդիացեալդ արին Հըրանտ ընդ հօր իւրում .
 Ո՛ւր դու փոքրիկ ճըշգրիտ սպակեր հօր սկայազնն՝ իմս հայկակ ,
 Յո՛ , ընչս աչացըս , գնացեր . ըզքեզ ետուն փառաց փոխան ,
 Իսկ ես առանց քո զիմրդ տեսից զերեսս յաղթանակիս :
 Այլ արդ ըզհայրդ եւ զեղբարսըդ տեսանեմ , փարիմ լալեօք ,
 Եւ ըզքեզ , Ապահ որդեակ , դարձեալ այսրէն ողջագուրեմ .
 Ծանրագնի վաճառեաց Երկին զպարգեւս իւր մօր ձերում :
 Ոչ ընդդէմ ինչ բողոքեմ նըմին , արդար է նա եւ սուրբ ,

Ինձ հանդոյն եւ մարք բազում կորուսին զերկն որովայնից :
 Եղեցին ընդունելի զոհքս 'իսեղան կամաց Սըրբոյն ,
 Իբազին ազատութեան ազգին իմոյ եւ դիւցազինս ,
 Եւ կեցցէ անձրն նորին , անձինք որդւոցս առաջի Տեառն :
 Այլ ա՛յսչափ մեծագնի են ինձ եւ ձեզ ազատ Մասիք .
 Օ՛չ թէ միշտ եւ առ յապա զարեանցըս գին առցուք 'ի միտ » :

Լըցան աչք հօրըն հայոց , բանակն ողջոյն լայր կականաւ :
 Անդ 'ի մօր գիրկս անուշակ՝ գեղեցիկ աչք հայկանուշայ
 Յօղէին արտասուս յողորմ կորուստ հէք սիրելւոյն ,
 Եւ 'ի ծոց փարեալ նորա հեկեկաձայն լայր Շուշանիկ .
 Ամենայն աչք զիւր աղէտս ողբայր 'ի մի անունն հայկակ :

Անդ վայրիկ մի յողջոյն եւ յաշխարանս յամեալ միմեանց ,
 Իբանիցն ապա սփոփեալ հօրն յիմաստուն եւ սըրտալիր ,
 Եւ 'ի պարգեւն երկնաւորս աւետաւոր յաղթանակին
 Թաղեալ ըզսուգըս սըրտից , յառաջագէմ խաղային լուռ ,
 Դրնդիւն ոտից եւ շկահիւն զինուց եւեթ գոյր լուսել :

Էր ըզկնի տիկնոջն հայոց եւ ամենայն քաղաքն ելեալ ,
 Ընդ նըմին եւ բամբշանի շինաւանին՝ մարք եւ հարսունք ,
 Երիտասարդք եւ կուսանք , ծերք եւ մանկտի՝ կայտառ երամ .
 Ի ձայն թըմբկաց եւ փողոց , յերգըս փանդաւնց եւ խաղաղաց
 Ընդ առաջ գան պըսակեալ ծաղկանց եւ թաւ ոստոց յողորս .
 Պարաւոր 'ի ծափ ձեռին , յստինն 'ի թինդ հարեալ կայթիւք
 Նուագէին զփայլակնաբեր զոսկի աղեղն յաղթօղ սկային ,
 Ըզհայրն հայոց եւ ըզմայր եւ զհամօրէն ազատագունդն ,
 Ըզքաջայաղթ բանակին ըզգիւցազունսն թորգոմեան :

Յաղթանակ հանդիսիւ մըտեալ այսպէս 'ի շէնն հայկայ
 Ընդ դրունսն ախոյենօք եւ դրասանօք կամարազարդս ,
 Անդ եւ զԱնոյշ մայրն հայկազանց՝ հայաստանեայց Դըշխոյ պսակեալ ,
 Զեօթն օր տօն ցընծութեան եւ հարսանեաց եւ խընջոյից
 Խըմբեցին յերգ եւ 'ի քնար եւ 'ի բամբիւղն պարանցիկք
 Գեղեցկոսն եւ աչագեղ կուսից , աշխոյժ պատանեկաց ,
 Նորամուտ հարսանց մըրմունջք եւ փեսայից զուարճացելոց :
 Արուսեակ քառասնօրեայ մընայր սըգոյ տայգերն ելից ,
 Հայկանոյշ մէն միայնուկ մընչէր 'ի հրանա իւր անձկալի ,
 Կոչ ուրուին առնէր սիրոյ զտիւ եւ զգիշեր յիւր մըխիթար ,
 Եւ սփոփել հնարէր ըզսուգ նըմանավիշտ զիւր Շուշանկան :

Զայն աւուրս եօթանց վեհազն յաղթօղ բաշխէր առատապէս
 Պարգեւս ամենեցուն , եւ զհարազատսն իւր յաւէտ
 Մեծապատիւ մեծարեալ , եւ զքաջագունդ զարմ հիւսիսի ,
 Համբուրասէր ողջունիւք 'ի հրաժեշտի կացուցանէ
 Գոհութեամբ արձակելով զմէն մի յաշխարհ իւր եւ 'ի տուն :

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ ԻՆՉ

Ի ՎԵՊՍ ՀԱՅԿԱՅ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ք Ի Ն Չ

Ի Վ Է Պ Ս Հ Ա Յ Կ Ա Յ

Սահաւքս՝ ի բաղմաց եւ հակիրճ տեղեկութիւնք զկարեւորագունից ինչ եւեթ ակամայ առ հարկի նշանագրեալք՝ ոչ ի գիմախօսել կան մտահաճութեանց, այլ թերեւս յանբասիր զմեզ առնել յուղղատես աչս ներող լսելութեան, որ գիտիցէ գէթ նախ քան զամենայն ինչ խտրել զքերթողաբար սլաճուճեալ վիպասանութիւնն՝ ոչ միայն յաստուածուսոյց վարդապետութենէ հաւատոց եւ կրօնից, այլ եւ ի գիտական ճշգրտաբանութենէ ամենայն համութեանց։ Այսչափ ինչ տրւեալ ծանօթս՝ ժամանակին թողումք դատել զգործս, եթէ գուցէ ինչ սմին ասրառնի։

Ի Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ն Ա. 10.

Հրեշտակ հայաստանեայց. — « Յորժամ բաժանեաց Բարձրեալն զազգս ամենայն, որպէս սփռեաց զորդիան Ադամայ, կացոյց սահմանս ազգաց ըստ թուոյ որդւոց Աստուծոյ » . — Յոյն բնագիրն ասէ « Ըստ թուոյ Հրեշտակաց Աստուծոյ » . Բ Օրէնք ԼԲ 8 : — « Ի բաժանել ազգացն եւ ի խառնակել լեզուացն եւ ի ցանել որդւոցն Ադամայ՝ կարգեաց սահմանս ամենայն ազգաց ըստ թուոյ Հրեշտակաց Աստուծոյ » . Լ. — — — Եւ 224, 258 : — « Ըստ գրոց սրբոց զՀրեշտակս արբանեակս գիտեմք յօգնականութիւն մարդկան, ազգաց եւ թաղաւորութեանց, ըստ այնմ զոր ասէն, թէ կացոյց սահմանս ազգաց ըստ թուոյ Հրեշտակացն Աստուծոյ » . Եւ ի 107 : — « Իշխան թաղաւորութեանն Պարսից . . . Իշխանն Պարսից . . . Իշխանն Յունաց . . . Միքայէլ Իշխան մեծ՝ որ կայ ի վերայ որդւոց ժողովրդեան քոյ » . Դ. — — — Ի Ե Լ Ժ, ԺԲ :

ԱՆԴ, 37, 47.

Հսկայ կամ սկայ, ըստ հնոյ արեւելեան տեսութեան, որպէս եւ ըստ Մարաբասեան վաղեմի սլատմութեան ազգիս, ոչ նշանակէ միայն անճոռնի յաղթանդամ այր, այլ եւ հզօր, քաջ, երեւելի, նշաւաւոր եւ հոյակապ ընդ հասակին եւ ի շնորհս հոգւոյ եւ մտաց եւ օրտի։ Չհնագոյն յիշատակեալն ի գիրս Ծննդոց (2 4. Ժ 8, 9) հմուտ թարգմանք այնպէս իմացան եւ յեղին potens, robustus, որ է հզօր, քաջ, հարուստ։ Այսպէս իմա ինձ բազում ուրեք եւ ի քերթուածի

այդ ամենայն բաւական են 'ի ցուցանել զիրացն հաստատութիւն : Եւ ոչինչ ակնարկէ զասիացւոց առհասարակ՝ լուութիւնն հոմերի 'ի տրուական մարտին, ուր չիք բնաւ յիշատակութիւն այրուծիոյ ըստ յոյն բնագրին եւ ըստ ստուգագէտ քննութեան հնագիտաց, այլ կառաց միայն : Զի ահա իռլերեալիոս լատին քերթող փիլիսոփոս, հմուտ հոմերական քերթուածոյն, յայտնապէս հին դնէ զհեծելութիւն քան զկառավարութիւն • (Գիրք Ե • 1296 • յաղագս բնութեան արարածոց) • ասէ,

Et prius est armatum in equi conscendere costas,
Et moderarier hunc frenis, dextraque vigere,
Quam bijugo curru belli tentare pericla.

Նախագոյն է զինուորին աշտանակել 'ի նիւս ձիոյ
Եւ վարել ըզնա սանձիւք՝ աջովն 'ի կռիւ շահատակեալ,
Քան 'ի կառքս երկաձիս 'ի գոռ մարտից մըխիւ հանդէս :

Եւ Վոլդէո 'ի սոյն կարծիս հաւան եղեալ 'ի բազմահմուտ պատմաբանութեան իւրում որ զբարուց եւ զհանձարոյ ազգաց, գրէ • Ni chez les anciens Grecs, du temps de la guerre de Troie, ni chez les Chinois, on ne voit aucun usage de la simple cavalerie. Il paraît pourtant incontestable que la méthode de combattre à cheval précéda celle des chariots. (*Essai sur les mœurs, chap. Ier de la Chine, etc.*) այս է, Ոչ առ նախնի հելլէնս՝ առ տրուական պատերազման, եւ ոչ առ ճէնս երեւի սոսկ հեծելութիւն • սակայն անժխտելի թուի՝ թէ ձիամարտիկ զինուորութիւն կանխեալ է քան զկառավարտութիւն • (Ճաւաի Ղբաւ Դ • Կ • ԿՃԵՆԱՍՓԱՆԵՍՅ) : Միլտոն եւ յառաջ քան զՋոհնէզն առ սկայիւքն 'ի վար արկեալ ասէ զերիվարս • « Կէսք, ասէ, զդէնսն շարժեն, այլք զփրփրերախ երիվարսն նուաճեն, արձակք կամ յօրինեալք 'ի ռազմ մարտի, հեծեալք եւ հետեւակք », եւ այլն • ԿՐՈՒՍ ԴՐԱԽԻ • ԺԱ :

Առ հնագէտսն աներկբայ կարծի եւս, թէ առ կարի հնօքն չգոյր ասպատանգ, այնու զի չիք 'ի դրօշեալսն մինչեւ 'ի թէոգոս : Բայց եթէ գոյր հեծելութիւն յառաջ քան զկառս, առ իմէ չլինիցի եւ պարզագոյնդ իր առ սարուք կառացն : Թերեւս եւ այսպէս եւ այնպէս հեծանելին, որ եւ այժմ առ մեօք երեւի ուրեք, եւ անտի իցեն դրօշեալքն :

ԱՆԴ. 822.

Գրգուռ լերինք • — Սովին անուամբ (Κορχοῦρα, գորգուռա) յիշատակէ Ալէքսանդր Բազմավէպ առ Եւսեբեայ կամ Սինկէլոսի, զոր մեր Թարգմանիչն հասարակ անուամբն Կորգուռաց լերինս ասէ : Եւ Գռող լեառն եւ Գրգուռ նոյն ասին լինել երկոքեան հին անուանք ըստ Յովհ • Մամիկոնենի (էջ 30) : Այլ Գռող առաւել իմանամ զՆեմրուտ, որ եւ Մամրուտ, լեառն Նեբրովթայ, որ մի է 'ի Գրգուռ լեռանց անտի 'ի մեծաց : Վասն որոյ եւ առ հնութեամբ Ալէքսանդրի Բազմավիպի՝ անհիմն մտացածին զրոյցք են Յովհաննու Մամիկոնենին զՎախտանկայ որդւոյն, թէ « Փոխէ զԳռող լեռնաբլուրն յանուն որդւոյն իւրոյ Գռէգուռայ՝ Գրգուռ » • (էջ 30) :

Ի Դ Բ Ո Ւ Ա Գ Ն Բ, 200.

Քարավազ Արածանույ. — Յայս կարկաջասահանս Եփրատայ մօտ էր Մծուրք՝ հին տեղին. զոր տես 'ի հին հայաստան. էջ 113: — Եւ աստանօր մի անգամ առ հասարակ լիցի ծանուցեալ, զի զոր ինչ եւ ա. նուանս վայրաց, աւանաց եւ քաղաքաց 'ի կիր առնումք աստ եւ այ. լուր 'ի քերթածիս, ոչ եթէ ասել կամիցիմք՝ թէ այն տեղիք նովին ա. նուամբք կային յայնժամ առ հայկաւ. այլ առ հարկի շրջումն կամ փոխումն ժամանակի է, զոր եւ զգաստագոյն հանձարեղին Վիրգիլեայ բազում ուրեք յիտալական անուանան արարեալ ցուցանեն քաջա. հմուտ քննաբանք, եւ առ անհնարին հարկին անբասիր եղեալ. նոյն. պէս եւ Միլտոն առնէ անխիղճ 'ի ժ. Եւ ժ. Բ գիրսն, եւ անմեղադրելի է:

ԱՆԴ, 277.

Ապահ որդի հայկայ. — « Այլ եւ զնախարարութիւնն Ապահու. նեաց եւ զՄանաւազեանն եւ զԲզնունեանն 'ի նոյն զաւակացն հայ. կայ (հաստատէ Վաղարշակ » . Խորեն. Բ, 8) : Որպէս զբզնունիս 'ի Բաղայ թողանէն հայկայ եւ զմանաւազեանս 'ի Մանաւազայ ուստերէ նորա գիտեմք, այսպէս եւ զապահունիս յԱպահ ոմն անուն որդւոյ նորա իմանամ եւ համարիմ, եւ զգաւառն յանուն նորա կոչեցեալ, զոր օրինակ զՄանազկերտ եւ զԽոռխոռունիս 'ի Մանաւազայ եւ 'ի Խո. ռայ յորդւոց նորին. եւ երեքեան իսկ առ երի միմեանց են գաւառքն, հաւանաբար յանուն երեցունց ուստերացն հայկայ վիճակեալ բաժին:

ԱՆԴ, 893.

Թուխ գետ. — Այս Թուխ ըստ նոր Տատեան աշխարհացոյց տախ. տակացն է, զոր համարիմ քննութեամբ ըստ կարի յօրինեալ մերոցն: — Ի հնոց՝ առ Թովմայի Արծրունույ գտանի Թուխ մի՝ իջեալ 'ի ծով Վանայ, որ Կիւ-ւէլ քերէ անուամբ կայ ցայսօր: Եւ առ Յովհաննու Կա. թովիկոսի, « Հասանէին 'ի ջուր ինչ գեղջ մի Թուղիս անուն » : Հ. Ին. ճիճեանն մեր՝ զվտակն անցեալ ընդ Բաղէշ կոչէ վտակ Տիգրիսի, որ ընդ բազում առաջս երթայ 'ի հարաւ: Եւ ամենայն աշխարհացոյցք, եւս եւ յեւրոպացւոց նորագիծք, զնեն անդ վտակս՝ որ խաղացեալ ընդ հարաւ՝ երթան անկանին 'ի Տիգրիս: Եւ Հ. Ալիշանեան մեր ('ի Թիւ 76) զնէ երիս ձորս 'ի գաւառին Բաղիշոյ, որոց վտակք օժանդակեն զՏի. գրիս, եւ գետ մի եւս Պիթլիս անուն կամ ըստ այլոց Պիւլիս՝ լայի, որ եւ այն ինքն է որ անցանէ ընդ մէջ Բաղիշոյ: Նոյնն դարձեալ ('ի Թիւ 24) դիւ է վասն նոյն գետոյ, թէ « Յարեւմտից հարաւոյ լերանցն Վանայ (Նեմրուտայ) իջանէ 'ի Տիգրիս » : Ապա եւ հարկաւ անցանէ ընդ խընդ. րեալ տեղիսս: Այդ վասն գոյութեան ջուրց հոսելոց ընդ Բզնունիս 'ի հարաւ: — Իսկ վասն Թուխ անունն, թէպէտ եւ քերթութեան ոչինչ է փոյթ, սակայն մարթի թէ 'ի մի եւ 'ի նոյն կամ 'ի մերձաւոր ականց բղխեալ կրկին վտակաց, մին (Արծրունույն) իջեալ ընդ հիւսիս անկցի 'ի ծովն Վանայ, եւ միւսն ընդ հարաւ 'ի Տիգրիս, եւ երկոցուն նոյն իցէ յորջորջումն՝ յաղբերականց անտի կամ 'ի Թուխ անուն մերձակայ գեղջէն, որ եւ մօտագոյն է 'ի վտակն Տիգրիսի քան 'ի գիմեալն 'ի ծով անդր: Եւ ամենայն պատմիչք մեր եւ Հ. Ինճիճեան՝ զԹուխ գիւղ եւ զԹուխ գետակ յԱլճիս զնեն. իսկ այժմու վտակն Թուխ (Կիւ-ւէլ քերէ)

չմարթէ յԱղձնիս լինել, որպէս յայտ է: Զի թէպէտ եւ իցեն ինչ նըշմարանք ըստ ոմանց, այլ ոչ եւ հաւաստիք, ձգելոյ Աղձնեաց մինչեւ յայն ծովեզերս. իսկ Բաղէշ վկայեալ է լինել 'ի Սալնոյ ձոր գաւառի Աղձնեաց, ուստի եւ վտակքն զորոց են բանքս, ուստի եւ Թուխն յինէն անուանեալ ըստ Տատեան աշխարհացոյց տախտակիս մերոյ:

ԱՆԴ 'ի Բ, 889, եւ 'ի Գ 24.

Տեղի ճակատուն հայկայ եւ Բե՛լայ, կամ որ նոյն է՝ հայոց ձորոյն: — Քանզի զայդմ տեղւոյ չիք ինչ յայտնի գրաւոր աւանդ առ հինսն, 'ի գիւտ այնր՝ մի եւեթ հնարք են. որ այն ինքն է՝ եթէ մարթ իցէ գտանել նախ 'ի ստոյգ գրաւոր աւանդից զտեղի առաջնոյ բնակութեանն հայկայ, զկադմէական տանն ասեմ, ընդ որ խաղացեալ արշաւէր Բէլ 'ի վերայ հայկին. որպէս զի ըստ այնմ ընթացից աստի անտի արշաւանի նոցա՝ ճշդիւ գտակաւ 'ի վերայ կացցուք տեղւոյն ուր սրատահեցին միմեանց, եւ ըստ նմանէ՝ ճակատու պատերազմին եւ հայոց ձորոյն:

Արդ ըստ հնագոյն եւ ստուգաբան պատմութեանն Մար Աբասայ առ Խորենացւոյն, հայկ նշկահեալ զբռնաւորն Բէլ՝ յետ աշտարակին չուէ գնայ իւրովքն յերկիրն Արարադայ, որ միայն էր անուն բոլոր կողմանցն այնոցիկ հիւսիսի՝ որք ապա հայաստան անուն առին 'ի հայկայ: Բնակէ նախ 'ի լեւնոտին միում, շինէ անդ բնակութիւն, եւ ապա թողեալ զայն Վադմեայ թոռին իւրում պատանւոյ՝ խաղայ գնայ յարեւմուտս հիւսիսոյ 'ի հարք գաւառ, յարեւմտեան հիւսիսային ծայր ծովուն Վանայ, զորմէ չիք ինչ երկբայութիւն:

Իսկ արդ նախ՝ խոհականութեամբ խոհեմ եւ ուշիմ առնն չէր մարթ 'ի յոյժ հեռաստան ուրեք թողուլ զմանկահասակ թոռնն. ուստի գուշակի՝ մերձ առ հայրն եւ առ հաւն 'ի հարք կոյս ուրեք լինել տանն Վադմեայ. թերեւս յարեւմտեան ստորոտս Արտասի, կամ 'ի հարաւայինսն Ընձաքիարսայ, կամ մանաւանդ առ ստորոտովք ինչ Սիմ լեւանց: Տեսցուք թէ գտանիցն ինչ գրաւոր աւանդ պատմական՝ 'ի նըսրատ այդր ինքնին հաւանական կարծեաց: Այլ ահա յայտնապէս իսկ ցուցանէ եօթն դարու սրատմաբանն Սեբիոս զտեղի լեւնոտինն՝ ուր շինեաց հայկ զառաջին բնակութիւնն զայն՝ զտունն Վադմեայ, որ եւ այն միայն է յայտնի գրաւոր աւանդ զտեղւոյ խնդրեալ կադմէական տանն. ասէ. « Ի լեւնոտինն՝ որ զառաջինն շինեալ էր Զրուանայ »: Որում ձայնակցի եւ Մար Աբաս առ Խորենացւոյն՝ ասելով զվայրաց լեւնոտինն, թէ « Յորում սակաւք 'ի մարդկանէ յառաջագոյն ցրուելոցն դադարեալ բնակէին »: Եւ նոյն ինքն 'ի վաղնջուց զրուցաց աւանդէ (Վ. 6), թէ առաջին 'ի ցրուեալն յետ ջրհեղեղին լեալ է Զրուան, որ է Սեմ, եւ առաջին բնակութիւն կալեալ 'ի ստորոտս Սիմ լեւին՝ յանուն իւր կոչեցելոյ: Եւ դարձեալ միաբանի Խորենացին ընդ Սեբիոսի, ուր յայտնապէս հարաւային լինել ասէ զնախարարութիւնն կադմէական յասէլն (Վ. 14), « Եւ քանզի զարեւելեայն եւ զհարաւայինն նուաճեալ (Արամ)՝ 'ի ձեռն յանձնեալ էր երկուց ցեղիցս այսոցիկ, Սիսակեանցն զարեւել, եւ որք 'ի Վադմեայ տանէն՝ զասուրեստանին, ոչինչ այնուհետեւ կասկած չիթիցի ուստեք ունէր »: Եւ Սիմ լեւանն յայտնի է յԱղձնիս լինել, եւ Աղձնիք՝ հարաւայինք առ հայովք եւ սկիզբն սահմանաց ասորեստանեայց առ նոսա: Նա եւ Խոսրով եւ Տրդատ ասին չորս կողմնակալս կարգեալ. զՍիւնեաց նահապետն՝ ընդդէմ արեւելից, զԳուգարացն՝ ընդդէմ հիւսիսոյ, զԱրգեղ տանն՝ ընդդէմ արեւմտից, եւ չորրորդ զՎադմեայն՝ յայտ-

նապէս ընդդէմ հարաւոյ : Զնոյն դիրս տեղւոյ առ Սիմ լերամբք՝ հաստատէ Սեբիոս եւ այլով բանիւ . զի զոր խորենացին ընդ արեւմուտս հիւսիսոյ ասէ երթեալ Հայկին 'ի տանէն Վաղմեայ 'ի հարբ, ինքն ասէ « Զուէ գնայ անտի՝ եւս 'ի հիւսիսակողմն » . որ չյարմարէր՝ եթէ Հայկայ յարեւելից հարաւոյ անդր երթեալ էր : Իսկ զի խորենացին ասէ ուրեք, « Յարեւելից կողմանէ զեզերբ հայկական խօսից՝ կողմնակալս կացուցեալ Վաղարշակայ զերկու ցեղից նահապետութեանցն՝ Սիսակեան եւ Վաղմեայն », զկաղմեայն իմանալի է զեզերբ հայկական խօսից ըստ հարաւոյ կուսէ ըստ նախկի երկուց բանիցն, եթէ ոչ ընդդիմաբան ոք զքերթողահայրդ գիտիցեմք կամ կտմիցիմք առնել : Զի յայտ է թէ ոչ յարեւելս միայն էին եզերբ հայերէն խօսից, այլ եւ 'ի հարաւ եւ յարեւմուտս՝ ըստ նորին խորենացւոյ (Բ. 3) . « Ի ծայրս հայերէն խօսից կողմնակալ իշխան բիւրուց եւ հազարաց յարեւմտից կուսէ » : Եւ այլ ուրեք կաղմեացին նախակարգեալ քան զկորդուացին՝ ոչինչ ցուցանէ առաւել արեւելային զայն քան զայս լինել . զի եւ Գըրգուռ լերինք՝ Վորդուաց լերինք ասին, որպէս տեսաք 'ի վերդ, եւ նախադասութիւնն այն ըստ նախապատուութեան է՝ իբրեւ հայկեան զարմ եւ ոչ իբրեւ առաւել արեւելեան :

Այդոցիկ նման գտանին եւ հանգամանք արշտւանի պատերազմիս, եթէ մանր միտ դնիցեմք կարգի իրացն : — Երթեալ բնակէ Հայկ 'ի հարբ . Բէլ 'ի Սենաարայ կամ 'ի Բաբելոնէ պատգամ յղէ ընտրիւք ու մամբք զորդին իւր առ նա՝ գալ 'ի հնազանդութիւն : Պատգամաւորքն 'ի հարկէ 'ի հարբ գնան գտանեն զՀայկ 'ի հայկաշէն : Առեալ խիստ պատասխանի՝ անտի դէպ ուղիղ դառնան առ Բէլ . պատմեն անշուշտ զտեղի բնակութեան Հայկին . Բէլ առեալ զզօրսն՝ 'ի Բաբելոնէ խաղայ 'ի վերայ Հայկայ, հարկաւ զպատգամատար որդին՝ եւ զորս ընդ նմա՝ եւ այլս եւս հմուտս տեղեակս ընդ իւր առաջնորդ ունելով : Եւ յետ միանգամ անցանելոյ ընդ լերինս Մոկաց կամ Տմորեաց եւ մտանելոյ յայրարատեան երկիր՝ ընդ ս'ր կողմ եւ ուղիղ էր ճանապարհն իւր առ Հայկ ըստ փորձով գիտելոյ եւ վկայելոյ առաջնորդացն, ապա այնուհետեւ 'ի հարկէ եւ ընդ ուղորդ եւ կարճոյ ճանապարհն դիմէ 'ի հարբ յարեւմուտս հիւսիսոյ, եւ ոչ թէ յարեւելս հիւսիսոյ՝ առ 'ի սլա տիլ ապա զարեւելիւք ծովուն եւ դառնալ զհիւսիսիւ յարեւմուտս՝ եւ երթալ գտանել զՀայկ 'ի հարբ . քանզի եւ Գրգուռ իսկ հասանել 'ի սահմանս բնակիւնսն Հայկին ըստ վկայելոյն Մար Աբասայ . (Խորեն. Ե. 44) : Եւս առաւել անդէպ է զոր Վախտանկ Վրաց պատմիչն ստէ, թէ ընդ Ատրպատական եկն Բէլ 'ի վերայ Հայկայ 'ի Մասեաց ոտն : — Ի մերձեցնալ արշտւանին Բելայ 'ի տունն Վաղմեայ, որ հարկաւ 'ի վերայ ճանապարհի տիտանեան բանակին էր՝ մօտ ուրեք 'ի հարաւակողմանս հարբայ ըստ արդ իսկ ցուցելումս, փախստական գնայ Վաղմոս առ Հայկ, քաջընթացս 'ի հարկէ առաքեալ յառաջ քան զինքն եւ քան զճանրաչու կարաւան բանակի եւ աղիսի իւրոյ՝ որոց առաջնորդէրն : Լուեալ Հայկայ 'ի նմանէ զթօթն, խաղայ եւ ինքն անշուշտ յայն կողմն՝ ուստի գուշակէր, մանաւանդ թէ յայտնի իսկ տեսանէր, գալ Բելայ դէպ ուղիղ ընդ տունն Վաղմեայ 'ի վերայ իւր : Եւ այսպէս գայ հասանէ յետ ծովակի միոյ « Եւ Զրգուռ » եւ ձկունք մանուկք 'ի նմա : Եւ անդուստ յառաջ անցեալ բովանդակ ասպարէզս՝ պատահէ Բելայ եւ տայ ճակատ . եւ այն վայր է տեղի ճակատուուն՝ զոր խնդրեմք, եւ նոյն հայոց ձոր :

Արդ երկոքին այս բանակք, մին 'ի հարաւոյ կամ յարեւելեան հարաւոյ եկեալ՝ եւ յարեւմուտս հիւսիսոյ ծովուն դիմեալ 'ի հարբ, եւ

միւսն անտի յարեւմտից հիւսիսոյ ծովուն 'ի հայկաշինէ՝ 'ի հարաւ կամ յարեւելեան հարաւ ընդ առաջ աճապարեալ նորա, ուր հանդիպին միմեանց, եւ ուր խառնի նոցա պատերազմն: — Ըստ վերոյգրեցող կարգի, անշուշտ թուի թէ առ հարաւային ստորոտովք Ընձաքիարս լերինն, 'ի մէջ սորա եւ Արտոսի՝ որ շրջապատեն զձորն, որպէս նկարագրէ Մար Աբաս զտեղի ճակատուն, միջոց ինչ դաշտաձեւ՝ լերանց բարձրագունից: Անդ 'ի դէպ է պատահել նոցա, եւ ոչ թէ յարեւելս հիւսիսոյ Վարադայ եւ յեզերս հառչակ ծովակի, որպէս կամին ոմանք, առ 'ի գտանել եւ անդ զծովն աղի յիշատակեալ 'ի Մար Աբասայ:

Եւ սակայն ընդդէմ է այդ հասարակաց կարծեաց, որ ըստ կարգի պատմութեանն Մար Աբասայ զՎանայն իմանան ծով. որոյ ջուրցն աղու թիւն սաստիկ՝ սեփականեալ է նմա զանունն «շի ծի» եւ ձկունքն մանուկք՝ յայտնի եւ աշխարհածանօթ տառեին: Իսկ ծովակ կոչիլ սորա անդ՝ ոչինչ ստնանէ հասարակաց կարծեացն. զի ամենայն միջերկրեայ լիճք՝ ծովակ կոչին առ մեծի ծովուն. եւ առ Մար Աբասաւ, եւս առաւել առ հայկաւ, կարի փոքր էր ծովն Վանայ, եւ երթալով աճեցեալ եւ մեծացեալ է, որպէս ամենեցուն է յայտ: Եւ նոյն պատմագիր յետոյ ուրեմն ծով եւս կոչէ զնոյն ծովակ, որպէս տեսցի այժմ՝ յառաջիկայդ:

Եւ հաւաստիք ստուգութեան հասարակաց կարծեացն, թէ արդարեւ ծովն Վանայ է ասացեալն 'ի պատմութեան պատերազմին հայկայ ծիւսի «շի» յայտնի տեսանի եւ անտի, զի նոյն Մար Աբաս կամ Խորենացին 'ի ճառելն զչինութիւն Վանայ ասէ զՇամիրամայ. «Գայ (յետ մարտին Արայի) հասանէ յարեւելից կողմանէ յեզր ծիւսի «շի»... յեզր ծիւսի... զեզերք ծովակին» . ուր եւ շինեաց իսկ զՇամիրամակերտ, որ է Վան կամ Աւան՝ առ ծովուն Վանայ եւ ոչ հառչակայ, առանց ուրուք երկբայելոյ: Իսկ արդ Խորենացին մինչեւ ցայս տեղի պատմութեան իւրոյ երկուս եւեթ ծովակս յիշատակէ, զծովակն պատերազմին՝ որոյ աղի են ջուրք՝ ասաց, եւ ըզծովակն Գեղամայ՝ զորմէ ոչինչ ասէ. այլ յայտնի է ամենեցուն, զի Գեղամայ կամ Սեւանայ ծովակին քաղցր են ջուրք եւ հասարակաց ըմպելի: Ապա ուրեմն՝ յօդիւն ասել Խորենացւոյն յեզր ծիւսի «շի»՝ յայտնապէս տայ ակնարկել յայն ծով զոր յառաջ յիշատակեալ է «շի ծով անուամբ նմին սեփականաւ: Ապա նոյն ծովն Վանայ է՝ զոր առ պատերազման եւ առ Շամիրաման յիշատակէ. ուստի եւ հառչակ ծովակ բնաւ 'ի բաց անկանի 'ի պատմութենէ աստի պատերազմիս, եւ հարկ է իմանալ զծովն Վանայ, եւ զտեղի ճակատուն՝ զհայոց ձոր՝ զեզերքք ծովուն, եւ այն 'ի հարաւակողմն նորին ըստ նախկի բանիցս քննութեանց:

Եւս առաւել յայն արեւելախառն հարաւակողմանս ծովուն պատահէ ըստ քերթածիս պարտութեամբ հալածական վարիլն բելեանց, եւ տեղին՝ ուր վախճան լինի մարտին եւ ուր անկանի Բել. որ է ասել դաւառն կամ մանաւանդ փոքրիկ վիճակն, եւ ըստ Յովհաննու Աթուղիկոսի Յարապապի հայք, որ ասացեալն է հայոց ձոր, եւ Գերեզմանքն: Փոքր մի այսր յարեւմուտս կոյս, կամ փոքր մի անգր յարեւելս, բայց միշտ զհարաւով ծովուն, զնել զտեղիսդ՝ ոչինչ մեղեցէ վկայաց քերթածիս, որ ոչ ճշգիւ զստորոտս Սիմ լերին կամ զԸնձաքիարսայ ասէ հայոց ձոր կոչեցեալ, այլ առհասարակ զկռուոյն տեղի՝ մինչեւ ցոր վայր եւ հալածական տանի զբելեանսն: Տարցի ցոր վայր եւ կամք իցեն ումէք, մինչեւ յարեւմտեան ստորոտս Վարադայ նմին ասարարէս: Բայց յոյժ հաւանութեան է՝ թէ նախ անձուկ իմն վայր

էր Հայք եւ Հայոց ձոր անունն, եւ ապա ընդարձակեցաւ: Սակայն զառաջին պատահումնն եւ զբախել մարտին, ըստ վերոյգրեւոցդ ցուցմանց, ոչինչ խղճեմ գնել յարեւմտային հարաւակողմանս ծովուն, առ Կադմեայ տամբն, զարեւելեան հարաւային ստորոտովք Սիմն լեւանց:

Աստ միւս եւս մեզ հզօր փաստ առ Սիմ լեւանբն լինելոյ Կադմեայ տանն, եւ յարեւմտեան հարաւակողմանս ծովուն պատահելոյ մարտիցն Հայկայ՝ ինքնին ընդ առաջ ելանէ: Այն զի յետ կռուոյն եւ անկանելոյ Բելայ՝ Սեբիոս եւ Խորենացի, մանաւանդ թէ Մար Աբաս, Դաւանալ տսեն Հայկայ յառաջին բնակութիւնն իւր՝ ի քառնն կադմեայն: Սեբիոս գրէ, թէ յետ մարտին Հայկն Դաւանալ ի տեղի իւր, եւ չոքաւ կալաւ զերկիրն Արարադայ. եւ ի մահուն ժառանգեցոյց զայն Կադմեայ: Նմին զուգաձայն եւ առաւել բացայայտ ասէ Խորենացին. « Զկնի այսորիկ (մարտին) դառնալ ասէ (Մար Աբաս) Հայկին ի նոյն քառնն Բնակութեան, եւ Կադմեայ թողին իւրում բազում ինչ յանկածէ պատերազմին պարգեւեաց, եւ յիւրոց ընդոծնաց արս անուանիս. հրամայէ զնոյն տեղի բնակութեան ունել նմա զառաջնոյ իւրոյ տանն, եւ ինքն երթեալ դադարէ յանուանեալ տեղին Հարբ »:

Արդ, Սեբիոսի քեզի իւր եւ երկրորդ Արարադայ ասել զայն՝ յոր նախն իսկ եկեալ էր, եւ ապա դարձեալ ժառանգեցուցեալ Կադմեայ, եւ Խորենացոյ մեկին եւս նոյն քեզի եւ առաջին քառնն կոչել, եւ անընդմիջաբար զԿադմոս ի մէջ բերել եւ ի նոյն տեղի նստուցանելն, յականէ յանուանէ զկադմեական տունն յայտ առնեն: Ապա թէ ոչ, որ այն նոյն տեղի իցէ. Հարբ չէ, զի յետոյ ասէ գնալ անդր: — Արդ, այս բանք Մար Աբայ եւ Սեբիոսի, որ զայս երթա Հայկայ անդր յետ մարտին Դաւանալ ի նոյն տեղի բնակութեան առաջնոյ տանն ասեն, յայտնի ցոյցս տան, թէ պատերազմն ի վայրաց կադմեական տանն սկսեալ եւ յառաջ անցեալ է Բնակութեան աստարեզս, որ է ասել բաւական կամ չափաւորապէս շատ, եւ ոչինչ այլ աւելի. եւ յետ վճարելոյ մարտին՝ զտեղին զայն յաղթութեան, ուր եւ Բելն անկաւ, կոչեցեալ Հայկայ՝ Հայք, եւ անդուստ անդրէն ի Հարբ յիւրն Հայկաշէն դէմ եղեալ եւ ընդ կրուկ Դաւանալ անդր՝ ուստի սկսաւն զմարտն, երթեալ է նախ ի տունն Կադմեայ. եւ ապա յետոյ անտի գնացեալ դադարեալ ի Հարբ յիւրն Հայկաշէն:

Այդ աւագիկ յերկուց հնագոյն պատմագրաց մերոց այսպէս հաւաստի լինել թուի. եւ հետեւութիւնն յայտնի է: Զի եթէ ըստ կարծեաց ոմանց կադմեական տունն յարեւելս ի Զարուանդ կամ թէ եւ մինչեւ ի Կորճայս էր, եւ տեղի ճակատուն առ հառչակաւ պատահեալ յարեւելս հիւսիսոյ Վարադայ, անմարթ էր ասել թէ Հայկ, որ ի Հարբայ եկեալ էր անդր ըստ նոցա, յետ մարտին՝ անդուստ ի հառչակայ յարեւելից հիւսիսոյ Վարադայ՝ Դաւանալ չոքաւ յայն տուն կադմեական ի Զարուանդ եւ ի Կորճայս. այլ ասելի էր՝ իսողաց գնաց անտի յարեւելս կոյս կամ գէթ յարեւելեան հարաւ՝ մինչեւ ի տեղի առաջնոյ բնակութեան իւրոյ՝ ուստի փախուցեալ եկեալ էր Կադմոս յերեսաց Բելայ: Եւ չգիտեմ թէ մարթ ինչ էր յայնժամ ասել ի նոյն քեզի, որ զմիանգամ յառաջագոյն հատեալ ուղւոյ ասի. եւ ի կարգի բանին նոյն թուի ակնարկել, թէ նախ անդր զօրօքն եկեալ իցէ Հայկ, անդ սկիզբն արարեալ մարտին, եւ ապա յետ քառնն անդրէն ի նոյն տեղին Դաւանալ զճանապարհաւն ընդ որ ի Հարբ դառնայր: — Այս ամենայն զկերպարանս հաւաստութեան թուին ունել:

Ոչ յոյժ հեռի ուրեք յարեւմտեան հարաւոյ ծովուն լինելոյ նշա-

ԱՆԴ, 708.

Անօրէն է որ ընդդէմ օրէնս կարկատէ. — Ընդդէմ օրէնս՝ իմա հա-
կառակս, խափանիչս եւ խանգարիչս բնական եւ աստուածադիր կամ
աստուածատուր օրինացն, որ ոչ այնչափ յապականացու տախտակս
կամ 'ի գիրս գրողմեալ են, քան թէ 'ի տախտակս սրտից մարմնեղէնս
հոգւով: Զի գիրն սպանանէ՝ առ տգիտանալոյն կամ թիւրեւոյն կամ
վտարանդի լինելոյն, այլ հոգին կեցուցանէ, որպէս աստուածեղէն
գիրք ուսուցանեն: Եւ զի «Մի է օրէնսդիր եւ դատաւոր» (Յակ. Դ, 12),
եւ միայն՝ որոյ օրէնքն ոչ երբէք եղծանին կամ դերեւին, եւ բանքն ոչ
ուրեք ընդ հակառակս ելանեն միմեանց:

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ Ե, 110.

Շինեար. — Հնապատումն Ռօլէն գրէ (Հնախօս. հատ. Ե էջ 509)
թէ Սենաար կամ Սեննաար սուրբ գրոց (Ծննդ. ԺԵ, 2), որ եւ Սե-
նար, «Յարաբացւոց կոչի արդ Սինեար»: Իսկ Ս, որպէս յայտ է, յա-
րեւելից լեզուս յաճախ Շ է, եւ նոցայն Շ առ այլս 'ի Ս փոխեալ: —
Յուլիոս Փերարիոս (պատմ. բարուց եւ կրօնից ազգաց) զբարեկացւոց
գրէ. «Այս աշխարհ 'ի հնումն Շինար կոչէր»: — Եւ Փ. Գ. Պէսկ-
ման, 'ի ճառս նախնի յաբեթական ազանց՝ զանուն տեղւոյդ միշտ գրէ
Սինեար (Sinear):

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ Զ, 287.

Բէլ՝ պատուիրէ իւրոցն զգոյշ լինել չսպանանել զհայկ: Ոչ 'ի քմաց
ինչ է այդ ստեղծեալ. Սեբիոս (էջ 5), աւանդէ, թէ կամեր ըմբռնել
զնա. զի մի, ասէ Բէլ ցհայկ, անկցիս 'ի ձեռս մանկաւոյ իմոյ եւ մե-
ռանիցիս:

ԱՆԴ, 753.

Որս հայկեանց. — Նախնի զօրապետաց սովորութիւնն էր այն յա-
ճախ՝ առ 'ի ժիր եւ կիրթ ունել զզօրականն. օրինակք բազում են 'ի
պատմութիւնս ազգաց. 'ի մերոցս տես զՄանուէլ զօրավարէ 'ի Բիւ-
զանդ. էջ 252:

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ Է, 602.

«Ի սոցանէ ասեն լեալ զնահապետութիւնս Մանուաղեան եւ զԲըզ-
նունեաց, եւ Որդունին անուանեալ: — Որդունին անուանեալ՝ որ 'ի
զաւակացն հայկայ» (Խորեն. Ե, 12. Բ, 8): Տես զոր ասացաքս զԱպա-
հայ 'ի Ղրուադ Բ. 277. զի զնոյն եւ աստ իմանամ Որդի ոմն անուն
զաւակ հայկայ, փաղաքշաբար յայդ անուն կարդացեալ 'ի ծնողացն,
եւ իսկ անուամբ հայկակ:

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ Ը, 1144.

Ճապաղքն ասացեալք 'ի յատակս Եփրատայ, ազգ ինչ ձկան է՝ ըստ
գաւառացւոցն բառի. որպէս երաշխաւորէ մեզ ախորժական պատմու-
թիւն Տեառն Մեսրոպայ Թաղիադեանց:

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ Թ, 187, 612 եւ այլն.

Քաջբերունիք եւ Գնունիք մի եւ նոյն տեղի են. առաջինն ըստ յետ-
նոց, երկրորդն ըստ հնոց: (Տես Հ. Ինձիճեան. Ստորագր. հին Հայաստ.
էջ 126): Վասն որոյ խառն վարին 'ի քերթուածիս:

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ Ժ, 677.

Շաթոպոլիան 'ի նկարագրութեան զուարճութեանց Արքայութեան
կամ Դրախտի երանելի առաքինեացն, գրէ. Les eaux, les arbres, les
fleurs de ces champs inconnus, n'ont rien qui ressemble aux nôtres,
hors les noms: c'est le charme de la verdure, de la solitude, de la
fraîcheur de nos bois, et pourtant ce n'est pas cela; c'est quelque
chose qui n'a qu'une existence insaisissable, etc. Chateaubriand, les
Natchez, liv. IV. « Զուրք, ծառք, ծաղիկք անծանօթ վայրացս՝ բաց
յանուանցն ոչինչ այլ բերեն նմանութիւն զմերոցս. հեշտութիւն իմն
է դալարեաց, զանխուլ ամայութեան եւ առողութեան մայրեացս, եւ
սակայն ոչ է այն. այլ այնպիսի ինչ է, որոյ էութիւն իմն է անհասա-
նելի », եւ այլն. Շաթոպոլիան, 'ի նաւէ. Գիր. Դ. տես անդ զբովանդակ
նկարագրութիւնն:

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ ԺԱ, 18.

Սիմ եւ խոյթ լեառն, երկոքեան անուանքդ զնոյն յայտ առնեն.
Սիմ՝ հնագոյն անուան է, եւ է մասն ինչ Տաւրոս լեռանց, որ 'ի հելլէ-
նականէն 'ի մերս Յուլ թարգմանի: Խորեն. Բ, 8. Հ. Ինձիճեան. հին
Հայաստ. էջ 70, 71:

ԱՆԴ, 19.

Լեառն Գրգուռայ, իմանամ աստ զՆեմրուտ կամ Նեբրովթ լեառն,
ըստ որում եւ 'ի վերդ ակնարկեցաք Ա. 822. որ եւ մի է 'ի նշանաւո-
րաց Գրգուռ լեռանց, եւ ինքն իսկ Գրգուռ ասի: Տես Հ. Ինձիճեան,
Նոր Հայաստ. էջ 178:

ԱՆԴ, 635-664.

Այս նկարագիր Հայկանուշայ 'ի զինուորել երեւելի հասակին ա-
ռաջի երկուց ընտանի եւ մտերիմ նմանասերիցն, որպէս 'ի միտ առ-
նուլ է յայտնապէս, ոչ 'ի ցուցանել կայ աստ զառոյգ գեղեցկութիւն
մարմնոյն եւ անդամոցն, այլ զհարուստ առուգութիւն հասակագեղ
սկայաբերձ անձինն առ համազգեօքն. զի ըստ այնմ՝ եւ մեծի հոգւոյն
եւ սրտին արութիւն ծանիցի, որպէս 'ի դէպ իմն եկեալ պահանջէր
յառաջիկայ գործ արուորական շահատակութեանն, եւ յոր զինին
յԺԳ. դրուագին:

Շաթոպոլիան զգեղեմական կենացն Ադամայ եւ Եւայի Միլտոնի ասէ.
C'est ici le lieu de remarquer que, dans la peinture des voluptés, la
plupart des poètes antiques ont à la fois une nudité et une chasteté qui
étonnent. Rien de plus pudique que leur pensée, rien de plus libre
que leur expression: nous au contraire, nous bouleversons les sens en

ménageant les yeux et les oreilles. D'où naît cette magie des anciens, et pourquoi une Vénus de Praxitèle toute nue charme-t-elle plus notre esprit que nos regards ? C'est qu'il y a un beau idéal qui touche plus à l'ame qu'à la matière. Alors le génie seul, et non le corps, devient amoureux ; c'est lui qui brûle de s'unir étroitement au chef-d'œuvre. Toute ardeur terrestre s'éteint, et est remplacée par une tendresse divine : l'ame échauffée se replie autour de l'objet aimé, et spiritualise jusqu'aux termes grossiers dont elle est obligée de se servir pour exprimer sa flamme. (*Génie du Christianisme*. liv. II. chap. III.) այս է, նկատելի է աստանոր, զի 'ի նկարագրութիւնս հեշտալեաց առ յորովն 'ի նախնի քերթողաց՝ զարմանալի իմն մերկութիւն եւ ողջախոհութիւն միանգամայն դտանին : Չիք ինչ պարկեշտ քան զմիտսն եւ ոչ ինչ համարձակ քան զբանս նոցա . իսկ մեք ընդ հակառակն՝ զգուշացեալ աչաց եւ ականջաց՝ դղրդեմք զգգայութիւնսն : Ուստի իցէ այս սքանչելիք նախնեաց, եւ զիսորդ է զի Ափրոդիտէ Պրաքսիտէլեայ բնաւ մերկանդամ՝ զմիտս մեր յափշտակէ քան զաչս : — Վասն զի գոյ Գեղեցիկ իմն մտաւորական, որ քան 'ի նիւթ՝ 'ի հոգին մերձենայ . յայնժամ հանճարն եւեթ, եւ ոչ մարմինն, հարկանի 'ի սէր . նա կաթողի լինի 'ի գեղ չքնաղին, ամենայն երկրաւոր եռանդն շիջանի, եւ երկնաւոր իմն գութ խանդակաթ փոխանակէ զնա . եւ անդ ոգին ջերմագութ զսիրելեալն եկեալ՝ հոգիացուցանէ եւ զթանձրութիւն անգամ ձայնիցն որովք հարկի յայտնել զվառումն իւր . (Ոգի Գեղեցիկ . Գիրք Բ . Գլ . Գ) : — Որոց նախանձելի են նախնեացն բնական անմեղ ախորժակք՝ յորում կարգի առաջին են սուրբ Գիրք եւ հոմերոս, եւ ընթերցանելեաց նոցին փափաքելի են ականջք եւ միտք յստակ պարզութեան :

Che se taluno per soverchio d'austerità si dolga, che le arti belle, affine di rendersi gradite alle fantasie ed a' cuori degli uomini, bisognino circondare la spiritual Bellezza di fregi troppo leggiadri, e mentre mirano all'animo trattengano il senso, è discreta cosa osservare, gli innocui dilette del senso, della fantasia e del cuore essere anch'essi nell'ordine della Provvidenza, la quale tanti allettamenti profuse Ella e mantiene nella natura ; e dove come questi, così quelli dalle Arti esibiti non ci sono scala a salire ad un Bello più sublime ed intero, esserne in colpa la pigra o distratta disposizione del nostro spirito. *Talia, principj di Estetica, parte prima.* այս է, եթէ դք առ աւելորդ խստութեան տրանջեսցէ, զի գեղեցկութեան արուեստից առ 'ի հաճոյ լինելոյ երեւակայութեան եւ սրտի մարդկան՝ պիտի զիմանալի գեղն չքնաղ զարդուք պաճուճել, եւ զի 'ի յառեւն 'ի հոգին՝ զգգայուանն ըզբօսեցուցանեն, խոհականութեան է նկատել՝ զի անվնաս հաճոյք ըզգայութեան, երեւակայութեան եւ սրտի 'ի կարգի աստուածային խնամոցն են եւ նոքա, որոյ այնքան հեշտալիս հեղեալ զեղեալ եւ սնուցանէ 'ի բնութեան . եւ յորժամ բնականքս՝ որպէս եւ արուեստականքն՝ ոչ վերացուցանեն զմեզ ոտն առ ոտն 'ի բարձրագոյն իմն եւ անտխեղձ գեղեցկութիւն, հեղգութեան կամ ցնորելոյ ոգւոցս է մեղ . Դաւիթ, Օրէնք Գեղեցիկն, Տասն ասուելին :

Ի Դ Ր Ո Ի Ա Գ Ն Ժ Բ-Ժ Զ .

Վասն ժամանակին որ 'ի հնգեալին դրուագսդ՝ չէ ինչ անդէպ յուշածել զգրեալն 'ի նշանաւոր քննաբանէ ումեմնէ ժամանակիս . « Գի-

տակ եմք, ասէ, զի ժամանակ յորում յողնախուռն են դէպք բազմապատիկք, կարճագոյնն է միշտ յաչս երեւակայութեան» • Աւելլել, հանդէս թափերան գրականութեան • յազաֆս Մալթեթին Շէպթիւայ • Ձի եւ մերձ յելս կատարածի քերթածաց՝ ոչ յանդէպս ինչ համարեալ է երագ եւ կուռ եւ խիտ դիպուածոց ճեպ, այլ նման յոյժ բնութեան իրաց մեծամեծ եւ տագնապողական վտանգից եւ սաստկութեան եւ աջողակութեան դիւցազանց :

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ ԺԴ, 221-252 •

Որոց աւելի իմն թուիցին զիջմունք եւ բանագնացութիւնք Բեկայ առ Հայկ՝ յուշ լիցի նոցա նախ, թէ ի մէն միում նուագի նկարի իւրաքանչիւր պայմանացն յարգ եւ պատիւ յաչս Հայկայ, որպէս եւ յայսմ վայրի դատերն նորա յաչս Բեկայ, եւ հօրն պնդութիւն ի չկամել զիջանել եւ ոչ յայն նուէր արութեան եւ գթոց սրտին : Երկրորդ՝ թէ որով խորամանկ խորհրդով հնարիմացութեան գայ յայն Բեկ, որ եւ ի Հայկայ ոչ զանխլանայ : Երրորդ՝ թէ յիշականին հոմերի քանիցս անգամ Ագամեմնոն յուսահատաբար խորհուրդ առաջի զնէ աւագանւոյն, — թող զառաջնոյ նուագին զկեղծն —, ճշմարտապէս ձեռնթափ լինելոյ բնաւ ի մեծ գործոյ անտի պատերազմին եւ գաղտագնաց լինել վիսխստեամբ, որ անհամեմատ առաւել վատութեան եւ վատթարութեան թուի, առանց օգուտ ինչ խորագիտութեամբ նկատելոյ : Չորրորդ՝ զի Վախտանկ Վրաց պատմիչ բաւական պատճառս տայ կեղծեացս՝ ասելով թէ ի նմին իսկ ի մարտի պատերազմի տեղւոջն բանագնաց լինէր Բեկ առ Հայկ՝ գալ ի հնազանդութիւն :

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ ԺԵ, 591 •

On place souvent dans les tableaux quelque personnage difforme pour faire ressortir la beauté des autres. *Châteaubriand, le dernier Abencerage, Avis.* այս է, Բազում անգամ ի պատկերս եւ կերպարան մի անգեղեայ նկարի՝ առ ի զգեղեցկութիւն այլոցն լաւ եւս յերեւան ածելոյ • Աւելլել • Վերլին Ապենսեաթ, Ձեկնոցսն :

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ ԺԵ, ԺԶ •

Տաճար խորհրդոցն Աստուծոյ • — Փոքու իւր նմանութիւն յովիւ դեայ, որ յԱյլակերպութեանցն քերթածի (ԺԵ • 808) ստեղծանէ տուն մի կամ յարկ երկ քերցն Պարկայց, կամ տաճար բախտից • ուստի առեալ է յայտնապէս եւ Վոլքէռ ըստ իւրում հանճարոյն զգիւտ բախտի տանն կամ տաճարի ճակատագրին ի հենրիականին (յերգ Ե) :

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ ԺԶ, 12 •

Խաւար ի վերայ անդնդոց կամ անդունդք խաւարին • հելլենաբար *Χάος*, Խաւս, կամ ըստ լեզուիս մերոյ բնութեան առ ի յօդել զճայնաւորսն՝ Խաւսս • (տես զՔերական ի պէտս զարգացելոց • 1408) • որ յայտնապէս ի Խաւարմատոյ է, յորմէ եւ առ մեզ Խաւար • օհ՝ հելլէն ածանցութեան մասնիկ սովորական, ահ՝ հայացի :

ԱՆԴ, 217.

Յաջորդաբար միակշիռ արեւ, որպէս այժմ 'ի գարնային զուգորու
թեան ընդ հիւսիս եւ ընդ հարաւ. « Խիստ հողմ է հիւսիսի, բայց ա-
նուամբ աջոյ կողմ » . (Առակ. Ի Է, 16) . ըստ առ աչս ընթացից արեգա-
կան յարեւելից յարեւմուտս, որպէս թէ գէմքն 'ի Խրթնին կոյս, եւ
աջն 'ի հիւսիսի :

ԱՆԴ, 423-426.

Սօսիքն Արմենակայ՝ տեղի նուիրական պաշտաման եւ խորհրդոց.
Sacrosanctum veri et unius Dei cultum a patriarchis olim in lucis,
arbores, locisque ad silentium et vacandum Deo opportunis, solere
fieri. *Hartzheim, Explicatio fabularum gentilium, etc. Michææ* Բ. 13.
այս է, « Ճմարտի եւ միոյ միայնոյն Աստուծոյ պաշտօնն սուրբ՝ 'ի հնումն
առ նահապետօքն յանտառս՝ 'ի մայրիս եւ 'ի վայրս քաջագէպս 'ի լու-
թիւն եւ 'ի պարասմունս աստուածայինս՝ սովոր էր լինել » . Հառաչայմ,
Մէն-Սի-ն հեթանոսական առասպելաց, Ե-այն. Մի Բ. Ե. 15 : Սմին իրի
եւ ոմանք յաստուածապաշտ թագաւորացն Յուդայ՝ զանտառսն ոչ
բառնային եւ տակաւին զոհէին 'ի նոսա եւս եւ Ճմարտին Աստուծոյ :

ԱՆԴ, 688-692.

Ճմարտիտ աստուածապաշտս համարեալ է մեր միշտ եւ համարիմք
զհայկազունսն մինչեւ 'ի Վաղարշակ, եւ ապա ընդ սմա մտեալ 'ի հայս
զտարրապաշտութիւն, եւ յետոյ ուրեմն զկուսապաշտութիւն . յայն ինչ
յեցեալ 'ի հաւանութիւն, զի սա ինքն 'ի թղթին գրելոյ առ եղբայր իւր
Արշակ մեծ՝ վկայէ թէ յաշխարհի աստ 'ի հայս՝ ոչ մեհեանք գոն եւ ոչ
պաշտօնսք, իմա՝ որպիսիս ինքն ուսեալ գիտէր յիւրում աշխարհին 'ի
Պարթեւս : Յայտ է զի որ զնոյի եւ զնախնի նահապետաց հաւատսն
եւ զպաշտօնն ունէին, նոցա ոչ մեհեանք էին եւ ոչ դրօշեալք : Միւս
եւս հիմն կարծեացս՝ զոր Եզնիկն գրէ (էջ 229) . « Առ Սերուբաւ եղեւ,
ասեն, սկիզբն հեթանոսութեան . ուստի յայտ է, թէ ցայն վայր աս-
տուածապաշտք էին, եւ Եկեղեցի Աստուծոյ 'ի սկզբանէ աշխարհի էր » :

ԱՆԴ, 694.

Արեւապաշտութիւն իմաստնագոյն մոլորութիւն . Alii plane huma-
nius et verisimilius Solem credunt Deum nostrum. *Tertul. apolog. XVI.*
« Այլք առաւել մարդկավայելուչ եւ ոչ յոյժ օտար 'ի Ճմարտութե-
նէ համարին ասել՝ թէ Արեգակնդ իցէ մեր Աստուած » . Տէր-Գր-Է.
Ըստ Գ. Ժ. 2 :

ԱՆԴ, 923.

Հեղ Վահան. տես Թովմա Արծրունի, տպ. էջ 86 :

Ի ԴՐՈՒԱԳՆ ԺԷ, 56.

Զկուսութեան հիւսել ծաղիկ ընդ գեղեցիկ բողբոջն ընդ հայկ. —
Մի ուրուք միտք յԱստուծանն կուսութիւն ընթացի, զոր յաւէթա-

բար Երկնից էր հուսիրեալ. այլ այլում ումէք որոյ եւ իցէ ազատի ընդ ազատին Հայկայ:

ተ ጥ ሰ በ ት ሂ ቶ ኄ ቅ ረ, 271.

Թշնամանեւ զկինն 'ի փափկագոյն մասին սատուոյ իւրոյ՝ 'ի ձեռս տալով ամբօխի կամ զօրականի, չէ անօրինակ ինչ. տես 'ի Բիւզանդ, էջ 173. կայ եւ 'ի սլատմութիւնս այլոց ազգաց, եւս եւ Քաղղիոյ ոչ յոյժ հնագունի :

ԱՆԴ, 572.

Ոչ ումէք կարծեմ զԲիւրասպետայ վիշապահալովդ քամահել՝ իբրեւ
զ'ի քմաց ինչ յօդեալ ստուծեամբ, որպէս եւ որ 'ի վախճան ԺԹ դը-
րուագին. վասն զի ոչ անծանօթ ինչ է թէ հնոցն վիպասանուծիւն
տայ մեզ զայդ կախարդանս նորա, յորմէ եւ յորջորջանաց անունն իսկ
նորուն Աժգահակ, որ է Վիշապ. ԽԳԷԷ. Ա. 'ի Պաբսից առասպելաց:

ԱՆԴ, 742, 799.

Բիւրասպի եւ Բէլ՝ ՚ի սիրոյ ՚ի յետինն առեղուծին դարձեալ կամ
յեղեան սիրելոյն , չէ ինչ նոր այդ յանսուրբ սիրտ մօլի տակերը . որ-
պէս թէ — բաց յողմայ վրիժուց — զի յորմէ ինքն անճաշակ մնաց՝ մի
եւ այլ ումէք լինիցի յայն վայելել . առ որ , թող զայլս բազումս , օրի-
նակ մեծ ունիմք ՚ի մերոցս զանողորմ հրամանն Տրդատայ ՚ի մահ երա-
նելի կուսին չքնաղագեղին Հովհաննէս : Ἀπελπισθεῖς ὁ ἔρος οὐδεμίαν
ἔχει φειδῶ τοῦ ἐρωμένου, τρέπειν δέ φιλεῖ τήν ἀποτυχίαν εἰς τιμωρίαν.
Ἠλιοδώρου Αἰθιοπικῶν. ή. այս է , « Յորժամ տակունի ՚ի յուսոյ հա-
տանիցի , ոչ ինչ խնայէ այնուհետեւ ՚ի տարիածուն , եւ զվրիպէն իւր
՚ի նմանէ՝ նմին ՚ի պատուհաս վրէժխնդրութեան սիրէ փոխել » . Հէ-
լի-Դ-Դ-Ի . Էթ-վարդի + , կամ Թե-գէն Է - Խարիչիկ . գիւր + Ը :

L' on veut faire tout le bonheur, ou, si cela ne se peut ainsi, tout le malheur de ce qu' on aime. *La Bruyère. chap. IV. այս է*, « Կամի մարդս առնել զամենայն երջանկութիւն, կամ եթէ այն ոչ այնպէս յաջողեսցի, զամենայն թշուառութիւն իւրով՝ սիրեցելոյն » • Լ ա ղ ո Ւ Ն ե ո • Գ Լ • Դ : Որպէս եւ ընդ հակառակս՝ ռխերիմ թշնամին մարդոյն՝ ի կորուսանէն իսկ զնա ի Դրախտէն՝ ի գութ գորովի ի վերայ նորա առ հանճարեղին Միլտոնի :

ԿԱՐԵՒՈՐ ՎՐԻՊԱԿՔ ՈՒՂՂԵԼԻՔ

Էջ	Տող	ՍԽԱԼ	ՈՒՂԻՂ
83	5	շքախրշ	շքախրշ
108	32	բարութեաց	բարութեանց
144	26	տխտանեաց	տխտանեայց
403	2	Ներովթ	Ներբովթ
491	19	թորգումայ	թորգումայ
495	16	յոման օրայ	որայ
555	23	յաղթմեթեաց	յաղթութեանց

Pakraduni, Arsen G.

Haig heros, poema (Armen.)

Nenetiis 1858

A.or. 2285

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10250156-7